

**T. C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**1. ve 2. DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİ ve
SİYASİ FAALİYETLERİ**

Doktora Tezi

Hazırlayan

Gülin ÖZTÜRK

2012-NİĞDE

**T. C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**1. ve 2. DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİ ve
SİYASİ FAALİYETLERİ**

Doktora Tezi

**Hazırlayan
Gülin ÖZTÜRK**

**Danışman
Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ**

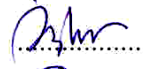

2012-NİĞDE

ONAY SAYFASI

Prof.Dr. MUSA ŞAŞMAZ danışmanlığında GÜLİN ÖZTÜRK tarafından hazırlanan "1. ve 2. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

18.10.2012

JÜRİ :

Danışman : Prof.Dr. Musa Şaşmaz
Üye : Doç. Dr. İzzet BOZKURAN
Üye : Yrd.Doç.Dr. Salih ÖZKAN
Üye : Yrd. Doç. Dr. Hamide ÖZGÖR
Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZEL

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... Tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mehmet ÖZEL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışma Birinci ve İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev alan Yozgat Milletvekillerinin siyasi faaliyetlerini ihtiva etmektedir. Tezin giriş bölümünde 1920–1927 yılları arasında görev yapmış ve Milli Mücadelenin kazanılmasında büyük rol oynayan Birinci Meclis ile Türkiye Cumhuriyetin kuruluşunu ve kurumsallaşmasını sağlayan İkinci Meclis üzerinde durulmuştur.

Tezin Birinci Bölümünde Mondros Mütarekesinin imzalanmasından hemen sonra ülke genelinde başlatılan işgallere karşı Yozgat ve çevresinde yaşanan siyasi ve askeri olayların neler olduğu sebep-sonuç ilişkisi içerisinde anlatılmıştır. 19 Mart 1920 Genelgesi doğrultusunda Büyük Millet Meclisi için bütün yurttan başlayan seçimler Yozgat'ta yapılmaya başlanmış ve bu seçimler sonucunda seçilen Yozgat milletvekillerinin biyografileri belgeler doğrultusunda ortaya konmuştur.

İkinci Bölümde Yozgat milletvekillerinin görev aldıkları şubeler, encümenler ve mensup oldukları gruplar hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca Yozgat milletvekillerinin katıldıkları oylamalar ve bu oylamalarda kullandıkları oyların niteliği tespit edilmiştir. Üçüncü Bölümde, Birinci Dönem Yozgat milletvekilleri olan Rıza Bey (Ersoy), Süleyman Sırrı Bey (İçöz), Feyyaz Ali Bey (Üst), Yusuf Bahri Bey (Tatlıoğlu), İsmail Fazıl Bey (Cebesoy), Ahmet Bey (Baydar) ve Mehmet Hulusi Bey (Akyol)' in yasama faaliyetleri ve Meclis kürsüsünden yapmış oldukları konuşmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Dördüncü Bölümde İkinci Dönem (1923-1927) Meclis için Bozok'ta yapılan milletvekilli seçimleri hakkında bilgi verildikten sonra milletvekilli seçilen Süleyman Sırrı (İçöz), Mehmet Salih Bey (Bozok), Ahmet Hamdi Bey (Divanlıoğlu), Avni Bey (Doğan)'in özgeçmişleri, sosyolojik özellikleri, İkinci Mecliste aldığı görevler ve katıldığı oylamalar anlatılmıştır. Beşinci Bölümde ise İkinci Mecliste görev alan

Bozok milletvekillerinin Mecliste gerçekleştirdikleri yasama alışmalarına yer verilmiştir.

ABSTRACT

This dissertation is to deal with the political activities of Yozgat members of Parliament in the First and Second Session of the Turkish Parliament between the years 1920 and 1927. This study begins with the importance of the 1st and 2nd session of the parliament as they played very significant role in the national struggle lasting from 1920 to 1922. It continues to give the details about the occupation of the country and struggle given against and the political and military activities around Yozgat.

The first election was made on 19 March, 1920, and total seven members of parliament from Yozgat chosen together with the official document showing that they were selected as members of parliament were sent to Ankara. It gives also information about the duties employed and the groups entered into by the Yozgat members of parliament. It also adds the votes used by them. The Yozgat members of parliament elected as MP's in the 1st Session were Rıza Bey (Ersoy), Süleyman Sırrı Bey (İçöz), Feyyaz Ali Bey (Üst), Yusuf Bahri Bey (Tatlıoğlu), İsmail Fazıl Bey (Cebesoy), Ahmet Bey (Baydar) and Mehmet Hulusi Bey (Akyol) together with their speeches and legal activities in the parliament. The last chapter covers the details belonging to the activities of Yozgat members of the parliament in the 2nd session of the parliament.

The Yozgat members of parliament elected were Mehmet Salih Bey (Bozok), Ahmet Hamdi Bey (Divanlıoğlu), Avni Bey (Doğan) and Süleyman Sırrı. The information about the duties taken and groups participated by the Yozgat members of parliament were given during the 2nd session of the parliament. Finally this thesis gives the information about the legacy activities of the Yozgat members of parliament.

ÖNSÖZ

Birinci Meclis döneminde ülke işgallerden kurtarılmış ve Milli Egemenlik kavramı bir siyasal irade olarak bu Meclis tarafından ortaya konulmuştur. İkinci Meclis ise Cumhuriyeti ilan etmiş ve inkılapları gerçekleştirmiştir. Bu Meclisler günümüze önemli bir tartışma, görüşme ve yasama deneyimi bırakmıştır. Bu deneyim Türkiye'nin demokrasi kültürüne katkı sağlamıştır.

Bu Meclislerde görev yapan milletvekillerinin biyografisi ve yasama çalışmaları ile ilgili olarak yapılan fazla bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Bu bakımdan Yozgat Milletvekillerinin parlamento faaliyetlerinin tarihsel açıdan değerlendirilmesi hem Yozgat şehri hem de Türk parlamento tarihi açısından bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz.

Bu çalışmada öncelikle Birinci ve İkinci Meclisin önemi ve nitelikleri belirtildikten sonra Milli Mücadele döneminde Yozgat ve çevresinin durumu ortaya konmuştur. Daha sonra ağırlıklı olarak Yozgat milletvekillerinin Türk Milleti için Birinci ve İkinci Mecliste yaptıkları yasama faaliyetleri ve özgeçmişleri detaylandırılarak ele alınmıştır. Bu çalışma ile dönemin siyasi, sosyal ve düşünsel yapısının ortaya çıkması hedeflenmiş ayrıca görev yapan milletvekillerinin Milli Mücadele'ye katkıları ve Meclisteki faaliyetleri belirtilmiştir. Birinci ve İkinci Mecliste görev yapan Yozgat milletvekilleri, Süleyman Sırrı (İçöz), Yusuf Bahri Bey (Tatlıoğlu), İsmail Fazıl Bey (Cebesoy), Mehmet Hulusi Bey (Akyol), Ahmet Bey (Baydar), Feyyaz Ali Bey (Üst), Rıza Bey (Ersoy), Avni (Doğan), Ahmet Hamdi (Divanlıoğlu) ve Salih (Bozok) gerek Milli Mücadele Döneminde göstermiş oldukları fedakârlık gerekse de TBMM'deki faaliyetleri ile önemli izler bırakmışlardır. Bu milletvekilleri hem bölgenin hemde ülkenin sorunlarına yönelik vermiş oldukları teklif ve yaptıkları konuşmalar ile katkı sağlamışlardır.

Bu çalışmanın tamamlanmasında yardım ve desteklerini gördüğüm TBMM Arşivi yetkililerine ve TBMM Kütüphane ve Arşiv Başkan Yardımcısı Tuncer Yılmaz Bey'e, ATASE Arşivi, Emekli Sandığı Arşivi, Cumhuriyet Arşivi çalışanlarına ve tezimin her aşamasında beni yönlendiren ve gerekli katkıyı sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Musa Şaşmaz'a şükranlarımı sunarım.

Gülin ÖZTÜRK

Ekim 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
EKLER LİSTESİ	XVI
KISALTMALAR	XVIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	21
MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YOZGAT ve YOZGAT'TA SEÇİMLER	21
1. YOZGAT VE ÇEVRESİNDE TEŞKİLATLANMA ÇALIŞMALARI.....	22
2. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YOZGAT İSYANLARI	25
2.1. Çapanoğulları İsyanı	25
2.2. İkinci Yozgat İsyanı	35
2.3. İşgallere Karşı Yapılan Protestolar ve Mitingler	38
2.4. Milli Mücadele Döneminde Yozgat'tan Yapılan Yardımlar	42
2.5. Milli Mücadele Döneminde Yeni Yozgat Gazetesi'nin Önemi	49
3. BİRİNCİ DÖNEM MECLİSİ İÇİN YOZGAT'TA YAPILAN SEÇİMLER ...	49
3.1. Yozgat'ta Seçimler.....	49
3.2. Yozgat'tan Seçilen Milletvekilleri ve Bunların Sosyolojik Özellikleri	52
4. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLERİNİN ÖZGEÇMİŞLERİ ...	54
4.1. Süleyman Sırrı Bey (İÇÖZ)	54
4.2. Yusuf Bahri Bey (TATLIOĞLU)	56
4.3. İsmail Fazıl Bey (CEBESoy)	58
4.4. Mehmet Hulusi Bey (AKYOL).....	65
4.5. Ahmet Bey (BAYDAR).....	66
4.6. Feyyaz Ali Bey (ÜST)	67
4.7. Rıza Bey (ERSoy)	69
İKİNCİ BÖLÜM.....	71
BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE ALDIKLARI GÖREVLER VE KATILDIKLARI OYLAMALAR	71
1. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV ALDIKLARI ŞUBELER	71
1.1 Süleyman Sırrı Bey	71
1.2 Bahri Bey	72
1.3. İsmail Fazıl Bey	72
1.4. Mehmet Hulusi Bey	72
1.5. Ahmet Bey	73
1.6. Feyyaz Ali Bey.....	73

1.7. Rıza Bey	74
2. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV	
ALDIKLARI ENCÜMENLER.....	74
2.1. Süleyman Sırrı Bey	75
2.2. Bahri Bey	77
2.5. Ahmet Bey	79
2.6. Feyyaz Ali Bey.....	80
2.7. Rıza Bey	81
3. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV	
ALDIKLARI GEÇİCİ ENCÜMENLER	81
3.1. Süleyman Sırrı Bey	82
3.2. Ahmet Bey	82
3.3. Feyyaz Ali Bey.....	82
3.4. Rıza Bey	83
4. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİSTE YER	
ALDIKLARI GRUPLAR	83
5. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN KATILDIKLARI	
OYLAMALAR VE KULLANDIKLARI İZİNLER	84
5.1. Katıldıkları Oylamaları	84
5.1.1. Kanun Oylamalar	84
5.1.2. Diğer Oylamalar.....	110
5.2. Kullandıkları İzinler	122
5.2.1. Süleyman Sırrı Bey	122
5.2.2. Bahri Bey	124
5.2.3. Ahmet Bey	124
5.2.4. Feyyaz Ali Bey.....	124
5.2.5. Rıza Bey	125
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	126
BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA	
FAALİYETLERİ VE MECLİSTE YAPTIKLARI KONUŞMALAR	126
1. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA	
FAALİYETLERİ	126
1.1 Süleyman Sırrı Bey	126
1.1.1. Kanun Teklifleri	126
1.1.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri.....	133
1.1.3. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	162
1.1.4. Takrirler.....	162
1.1.5. İmzasının Bulunduğu Takrirler	173
1.1.6. Sual Takrirleri	176
1.2. Bahri Bey	180
1.2.1. Kanun Teklifleri	180
1.2.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri.....	181
1.2.3. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	181
1.2.4 Takrirler.....	182
1.2.5. İmzasının Bulunduğu Takrirler	182
1.2.6. Sual Takrirleri	189
1.3. İsmail Fazıl Paşa	191

1.3.1. Takrirler.....	191
1.3.2. İmzasının Bulunduğu Takrirler	191
1.3.3. Sual Takrirleri	192
1.4. Mehmet Hulusi Bey	192
1.4.1. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	192
1.4.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	193
1.4.3. Takrirler.....	194
1.4.4. İmzasının Bulunduğu Takrirler	195
1.4.5. Sual Takriri.....	195
1.5. Ahmet Bey	196
1.5.1. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	196
1.5.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	197
1.5.3. Takrirler.....	197
1.5.4. İmzasının Bulunduğu Takrirler	197
1.5.5. Sual Takriri.....	201
1.6. Feyyaz Ali Bey.....	202
1.6.1. Kanun Teklifleri	202
1.6.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	202
1.6.3. Takrirler.....	206
1.6.4. İmzasının Bulunduğu Takrirler	208
1.6.5. Sual Takrirleri	211
1.7. Rıza Bey	214
1.7.1. Kanun Teklifi	214
1.7.2. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	215
1.7.3. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri.....	216
1.7.4. Takrirler.....	216
1.7.5. İmzasının Bulunduğu Takrirler	221
1.7.6. Sual Takriri.....	224
2. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİSTE	
YAPTIKLARI KONUŞMALAR	225
2.1. Süleyman Sırrı Bey	225
2.1.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar	225
2.1.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	246
2.1.3. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar	251
2.1.3.1. Mazbataları Tetkik Encümeni	251
2.1.3.2. Adliye Encümeni.....	252
2.1.3.3. Maliye Encümeni	254
2.1.3.4. Lahiya Encümeni	255
2.1.3.5. İstida Encümeni.....	257
2.1.3.6. Dahiliye Encümeni.....	258
2.1.3.7. İktisat Encümeni.....	258
2.1.4. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	258
2.1.5. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	259
2.1.6. Diğer Konuşmalar	260
2.1.7. Gizli Zabıt Ceridelerinde Yaptığı Konuşmalar	262
2.2. İsmail Fazıl Paşa	272
2.2.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar	272

2.2.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	275
2.2.3. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar	278
2.2.3.1. Arzuhal Encümeni.....	278
2.2.4. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	279
2.2.5. Diğer Konuşmalar	280
2.2.6. Gizli Zabıt Ceridelerinde Yaptığı Konuşmalar	282
2.3. Mehmet Hulusi Akyol.....	283
2.3.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar.....	283
2.3.2. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar	286
2.4. Ahmet Bey	286
2.5. Feyyaz Ali Bey.....	286
2.5.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar.....	286
2.5.2. Takrir Üzerine Yaptığı Konuşmalar.....	288
2.5.3. Mazbatalar Üzerine Yaptığı Konuşmalar.....	289
2.5.4. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	289
2.5.5. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	289
2.5.6. Diğer Yaptığı Konuşmalar	290
2.5.7. Gizli Oturumlarda Yaptığı Konuşmalar.....	290
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	292
İKİNCİ DÖNEM YOZGAT SEÇİMLERİ, MİLLETVEKİLLERİNİN ÖZGEÇMİŞLERİ, GÖREV ALDIKLARI ŞUBELER, ENCÜMENLER VE KATILDIKLARI OYLAMALAR İLE KULLANDIKLARI İZİNLER	292
1. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT (BOZOK)'TA SEÇİMLER	292
1.1. Yozgat (Bozok) Milletvekillerinin Seçimi.....	292
1.2. Yozgat (Bozok) Milletvekillerinin Sosyolojik Özellikleri.....	293
2. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN ÖZGEÇMİŞLERİ.....	294
2.1. Süleyman Sırrı Bey (İÇÖZ)	294
2.2. Ahmet Hamdi Bey (DİVANLIOĞLU).....	294
2.3. Avni Bey (DOĞAN)	295
2.4. Mehmet Salih Bey (BOZOK)	297
3. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV ALDIKLARI ŞUBELER.....	299
3.1. Süleyman Sırrı Bey	299
3.2. Ahmet Hamdi Bey.....	299
3.3. Avni Bey	300
3.4. Salih Bey	300
4. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV ALDIKLARI ENCÜMENLER	300
4.1. Süleyman Sırrı Bey	300
4.2. Ahmet Hamdi Bey.....	301
4.3. Avni Bey	301
4.4. Salih Bey	302
5. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN KATILDIKLARI OYLAMALAR VE KULLANDIKLARI İZİNLER	302
5.1. Katıldıkları Oylamalar	302
5.1.1 Kanun Oylamaları	302
5.1.2 Diğer Oylamalar.....	366

5.2. Kullandıkları İzinler	370
5.2.1. Ahmet Hamdi Bey.....	370
5.2.2. Avni Bey	371
5.2.3. Salih Bey	371
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	372
İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ ve MECLİSTE YAPTIKLARI KONUŞMALAR	372
1. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ	372
1.1. Süleyman Sırrı Bey	372
1.1.1. Kanun Teklifleri	372
1.1.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	379
1.1.3. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	412
1.1.4. Takrirler.....	413
1.1.5. İmzasının Bulunduğu Takrirler	422
1.1.6. Sual Takrirleri	431
1.2. Ahmet Hamdi Bey.....	432
1.2.1. Kanun Teklifleri	432
1.2.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	436
1.2.3. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	462
1.2.4. Takrirler.....	464
1.2.5. İmzasının Bulunduğu Takrirler	471
1.2.6. Sual Takrirleri	479
1.3. Avni Bey	484
1.3.1. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	484
1.3.2. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	485
1.3.3. Takrirler.....	486
1.3.4. İmzasının Bulunduğu Takrirler	487
1.3.5. Sual Takriri.....	491
1.4. Salih Bey	492
1.4.1. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	492
1.4.2. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	492
1.4.3. Takrirler.....	495
1.4.4. İmzasının Bulunduğu Takrirler	495
2. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİSTE YAPTIKLARI KONUŞMALAR	503
2.1. Süleyman Sırrı Bey	503
2.1.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar	503
2.1.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	581
2.1.3. Mazbatalar Üzerine Yaptığı Konuşmalar.....	593
2.1.3.1. Seçim Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar	593
2.1.3.2. Dahiliye Encümeni Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar ..	593
2.1.3.3. Adliye Encümeni Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar	596
2.1.3.4. Diğer Mazbatalar Üzerine Yaptığı Konuşmalar	597
2.1.4. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	609
2.1.5. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	614
2.1.6. Diğer Konuşmalar	621

2.1.7. Gizli Celsede Yaptığı Konuşmalar.....	627
2.2. Ahmet Hamdi Bey.....	631
2.2.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar.....	631
2.2.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	661
2.2.3. Mazbatalar Üzerine Yaptığı Konuşmalar.....	663
2.2.4. Diğer Konular Üzerine Yaptığı Konuşmalar	669
2.2.5. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	670
2.2.6. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	671
2.3. Avni Bey	673
2.3.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar.....	673
2.3.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	677
2.3.3. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar	678
2.3.4. Diğer Konular.....	678
SONUÇ	681
KAYNAKÇA	686
EKLER.....	709
ÖZGEÇMİŞ	1

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Yozgat ve kazalarından Mart 1920'den Kasım 1921 tarihine kadar cephelere gönderilen yardım miktarı.....	44
Tablo 2: Yozgat Yaralılarına Yardım Cemiyeti'nin yaptıkları yardım miktarı	45
Tablo 3: Birinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin Sosyolojik Özellikleri	52
Tablo 4: Süleyman Sırrı Bey'in Milletvekili Olmadan önce Görev Yaptığı Memuriyetler.....	54
Tablo 5: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	71
Tablo 6: Bahri Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	72
Tablo 7: İsmail Fazıl Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	72
Tablo 8: Mehmet Hulusi Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	72
Tablo 9: Ahmet Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	73
Tablo 10: Feyyaz Ali Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler.....	73
Tablo 11: Rıza Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	74
Tablo 12: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	75
Tablo 13: Bahri Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	77
Tablo 14: İsmail Fazıl Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	78
Tablo 15: Mehmet Hulusi Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	78
Tablo 16: Ahmet Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	79
Tablo 17: Feyyaz Ali Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	80
Tablo 18: Rıza Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler.....	81
Tablo 19: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Geçici Encümenler.....	82
Tablo 20: Ahmet Bey'in Mecliste Görev Aldığı Geçici Encümenler.....	82
Tablo 21: Feyyaz Ali Bey'in Mecliste Görev Aldığı Geçici Encümenler	82
Tablo 22: Rıza Bey'in Mecliste Görev Aldığı Geçici Encümenler	83
Tablo 23: Yozgat Milletvekillerinin Birinci Yasama Yılı İçerisinde Yer Aldıkları Gruplar	83
Tablo 24: Yozgat Milletvekillerinin Birinci Yasama Yılı İçerisinde Katıldıkları Kanun Oylamaları	109
Tablo 25: Yozgat Milletvekillerinin Birinci Yasama Yılı İçerisinde Katıldıkları Diğer Oylamalar	122

Tablo 26: Süleyman Sırrı Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri .	179
Tablo 27: Bahri Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri.....	190
Tablo 28: İsmail Fazıl Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri.....	192
Tablo 29: Mehmet Hulusi Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri.	195
Tablo 30: Ahmet Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri.....	201
Tablo 31: Feyyaz Ali Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri.....	213
Tablo 32: Rıza Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri	224
Tablo 33: Süleyman Sırrı Bey'in Birinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar	271
Tablo 34: İsmail Fazıl Bey'in Birinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar	283
Tablo 35: Mehmet Hulusi Bey'in Birinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar	286
Tablo 36: Feyyaz Ali Bey'in Birinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar	291
Tablo 37: İkinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin Sosyolojik Özellikleri	293
Tablo 38: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	299
Tablo 39: Ahmet Hamdi Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	299
Tablo 40: Avni Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	300
Tablo 41: Salih Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler	300
Tablo 42: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	300
Tablo 43: Ahmet Hamdi Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	301
Tablo 44: Avni Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	301
Tablo 45: Salih Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler	302
Tablo 46: Yozgat Milletvekillerinin İkinci Yasama Yılı İçerisinde Katıldıkları Kanun Oylamaları.....	364
Tablo 47: Yozgat Milletvekillerinin İkinci Yasama Yılı İçerisinde Katıldıkları Diğer Oylamaları.....	370
Tablo 48: Süleyman Sırrı Bey'in İkinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri ...	431
Tablo 49: Ahmet Hamdi Bey'in İkinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri.....	483
Tablo 50: Avni Bey'in İkinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri	491
Tablo 51: Salih Bey'in İkinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri	502
Tablo 52: Süleyman Sırrı Bey'in İkinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar	630

Tablo 53: Ahmet Hamdi Bey'in İkinciDönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar	672
Tablo 54: Ahmet Hamdi Bey'in İkinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar	679

EKLER LİSTESİ

EK 1: Birinci Dönem Yozgat Milletvekilleri	709
EK 2: İkinci Dönem Bozok Milletvekilleri	710
EK 3: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinden Süleyman Sırrı Bey'e ait Seçim Mazbatası	711
EK 4: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinden Salih Bey'e ait Seçim Mazbatası	712
EK 5: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinden Ahmet Hamdi Bey'e ait Seçim Mazbatası	713
EK 6: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinden Avni Bey'e ait Seçim Mazbatası	714
EK 7: Birinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin Muamelat Defterine Kayıtlı Bilgiler	715
EK 8: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinin Muamelat Defterine Kayıtlı Bilgiler	722
EK 9: Birinci Dönem Yozgat Milletvekilerine Ait Tercüme-i Hal Kağıdı Örnekleri	730
EK 10: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinin Tercüme-i Hal Kağıtları	732
EK 11: Mustafa Kemal Paşa'nın Yozgat ve çevresinde iç isyanların çıktığını ve gerekli tedbirlerin alınması için Şark Cephesine göndermiş olduğu yazı.....	736
EK 12: Yozgat Müdafaa-i Hukuk Reisi Rıza Bey'in yapılacak seçimler ile ilgili Heyet-i Temsiliyeye göndermiş olduğu yazı	737
EK 13: Bozok milletvekili Süleyman Sırrı Bey ve Ahmet Hamdi Beyin Yozgat Öğretmen Evinin kapatılması ile ilgili Soru Önergeleri	738

EK 14: Çapanoğullarından, Yozgat, Düzce ve Bolu olaylarına karışmış olanların hükümet tarafına geçmek isteyenlere süre verilmesi	740
EK 15: İşgaller Üzerine Yozgattan gönderilen protesto Telgrafları	741
EK 16: Birinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin 19 Eylül 1921 tarihli izinlerinin kabulün dair.....	744
EK 17: Birinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin Mazbatalarının Tasdiki.....	745
EK 18: Süleyman Sırrı Beyin Hizmet Cetveli.....	746
EK 19: Süleyman Sırrı Beyin Hüviyet Cüzdanı.....	748
Ek 20: Rıza Beyin Görev Aldığı Memuriyetler	749
EK 21: Avni Beyin Emeklilik Sicil Beyannamesi	750
EK 22: Mustafa Kemal Paşa tarafından Salih Bozok'a verilen İstiklal Madalyası ile ilgili belge	751
EK 23: Salih Bozok'un Milletvekilliği Dönemi İle ilgili Belge	752
EK 24: Feyyaz Ali Bey'in Hüviyet Cüzdanı.....	753

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
AAMD.	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi
AO.	Askeri Emekliler (1950 senesinden önceki askeri emekliler için Emekli Sandığı Arşivi tarafından yapılan kısaltma)
ATASE.	Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Strateji Etüd Dairesi Başkanlığı Arşivi
ATAZB.	Atatürk Arşivi Ziraat Bankasından Gelen Evrak
BCA.	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz.	Bakınız
BOA.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BTTD.	Belgelerle Türk Tarihi Dergisi
C.	Cilt
CR	Ceride-i Resmîye
Çev.	Çeviren
D.	Dönem
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
GCZ.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları
Göm.	Gömlek
Haz.	Hazırlayan
HTVD.	Harp Tarihi Vesikaları Dergisi
İSH.	İstiklal Harbi Kataloğu
KM	Kavanin Mecmuası
MMD.	Milletvekilleri Muamelat Defteri
MMZC	Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi

MO.	Mülkiye Emeklileri (1950 senesinden önceki mülkiye emekliler için Emekli Sandığı Arşivi tarafından yapılan kısaltma)
MT.	Mülki Hizmetinden dolayı açılan tahsis dosyası
NSD.	Numaralı Sicil Dosyası
s.	Sayfa
S.	Sayı
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİTE	Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü
VH.	Vatana Hizmet tertibinden açılan tahsis dosyası
Yay.	Yayın
ZC.	Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri

GİRİŞ

Meclis-i Mebusandan günümüze kadar olan bütün belgeler ve yasama çalışmaları ile ilgili faaliyetleri içeren Meclis tutanakları TBMM arşivinde bulunmaktadır. Bu yönü ile arşiv adeta parlamanto tarihinin bir hafızası niteliğindedir. Bu sebeple bu çalışmanın belgeleri ağırlıklı olarak TBMM Arşivi ve Kütüphanesinden temin edilmiştir. Birinci Döneme ait TBMM Zabıt Ceridelerinin yirmi dokuz cildi, İkinci Döneme ait TBMM Zabıt Ceridelerinin otuz üç cildinden bu dönemlere ait Yozgat Milletvekillerinin Meclisteki faaliyetleri taranıp tespit edilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca Meclis Arşivi'nde bulunan ve milletvekilleri hakkında önemli bilgiler ihtiva eden Birinci ve İkinci Dönem Milletvekilleri Muamelat Defterleri, Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, İstiklal Madalyası Defteri, Şube ve Encümen Defteri, Encümenler Defteri, Muvakkat Encümenleri Defteri, Tercüme-i Hal Kağıtları, İkinci Dönem Bozok Livası seçim mazbatası gibi belgelerde incelenerek buradaki bilgilerden faydalanılmıştır. Yine TBMM Arşivinin dışında özellikle Milli Mücadele de Yozgat ve Yozgat milletvekillerinin Milli Mücadele esnasındaki faaliyetlerinin değerlendirilmesi esnasında Genel Kurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Dairesi Başkanlığı Arşivinin İstiklal Harbi Katoloğu ve Atatürk Arşivi Koleksiyonu ile Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivindeki belgeler incelenmiştir. Milli Mücadele de Yozgattan yapılan protestolar ile milletvekillerinin özgeçmişleri ile ilgili bilgiler için Başbakanlık Osmanlı Arşivi; Yozgat milletvekillerinin tavrı gibi faaliyetlerinin çalışılmasında Cumhuriyet Arşivi; Yozgat Milletvekillerinin biyografileri için ise Emekli Sandığı Arşivi bu çalışmaya önemli kaynak sağlamışlardır. Yine Meclis döneminde kaleme alınan hatıralardan Kılıç Ali'nin "Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor", Damar Arıkoğlu'nun "Hatıralarım", Kazım Karabekir'in "İstiklal Harbimiz", Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun "Bir Lise Öğrencisinin Milli Mücadele Anıları" gibi konuyla ilgili eserlerde incelenmiştir. Bu tez ile ilgili kullanılan kaynaklardan biri de Milli

Mücadele döneminde çıkan gazetelerdir. Yine Yozgat milletvekillerinin de yer aldığı ve çeşitli tarihlerde TBMM tarafından yayınlanan albümlerdeki bilgilerden de detaylı bir şekilde faydalanılmıştır. TBMM'nin Birinci ve İkinci Dönemi üzerine yapılan çalışılardan Samet Ağaoğlu'nun "Kuva-yı Milliye Ruhu", Rıdvan Akın'ın "TBMM Devleti (1920-1923), Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare", Sina Akşin'in, "İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele", Fahri Bakırcı'nın, "TBMM'nin Çalışma Yöntemi", Işıl Çakan'ın, "Türk Parlamento Tarihinde II. Meclis", Fahri Çoker'in, "Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923", Ahmet Demirel'in, "İlk Meclis'in Vekilleri, Milli Mücadele Döneminde Seçimler", Hamdi Doğan'ın "Birinci Mecliste Malatya Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri(1920-1923)", İhsan Ezherli'nin,"Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)", İhsan Güneş'in,"Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)",Yunus Nadi'nin, "Birinci Büyük Millet Meclisi", Mizyal Şengil Karaçam'ın, "Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Düşünce Akımları (1920)" gibi kitaplar Meclis Dönemi ile ilgili bilgiler içermektedir. Ayrıca bu çalışma da Haluk Selvi'nin," İşgal ve Protesto", Zeki Çevik'in, " Milli Mücadele'de "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na Geçiş" (1918-1923)", Avni Doğan'ın, "Kurtuluş, Kurtuluş ve Sonrası", Süleyman Duygu'nun, "Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları", Kenan Esengin'in "Milli Mücadele'de Hıyanet Yarışı", Tayyib Gökbilgin'in "Milli Mücadele Başlarken", Necati Fahri Taş'ın "Milli Mücadele Döneminde Yozgat" isimli eserlerlerden de özellikle Milli Mücadelede Yozgat'ın öneminden bahs ederken yararlanılmıştır. Atatürk Araştırma Merkezi, Belleten, Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Harp Tarihi Vesikaları Dergisi gibi dergilerde bu çalışmayı hazırlarken kullanılan başvuru kaynakları içerisinde yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'nin siyasal yaşamına son veren Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra İtilaf Devletleri tarafından Anadolu'da işgal girişimlerine başlanmıştır. Bu durum üzerine Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919 tarihinde Anadolu'ya geçerek milli egemenliğe dayanan bağımsız bir Türk Devleti kurma

çalışmalarını başlatmıştır.¹ Bölgesel ve ulusal kongrelerde bir araya gelinmiş, ülkeyi içinde bulunduğu kaostan kurtarmak için çareler düşünülmüştür. Bu süreçte yapılan seçimler sonucunda 12 Ocak 1920’de Mebuslar Meclisi İstanbul’da toplanmış ve seçilen 140 milletvekilinden 72’si açılıшта hazır bulunmuştur.² Mustafa Kemal Paşa, düşman işgali altındaki bu Meclisin uzun soluklu ve milli menfaatleri müdafaa edecek yapıda bir Meclis olamayacağını düşünmekteydi.³ Nitekim bu Meclis, Misak-ı Milli kararlarını almasının ardından İngilizlerin baskısı ile çalışamaz hale gelmiştir.⁴ Bu olayların devamında 16 Mart 1920’de hilafet ve saltanat merkezi, İstanbul, İtilaf Devletleri’nce fiilen işgal edilmiş ve Meclis-i Mebusan dağıtılmıştır.⁵ Osmanlı Mebusan Meclisi’nin işgal kuvvetleri tarafından dağıtılması, resmi dairelerin işgali ve bazı milletvekillerinin Meclis’ten zorla alınarak tutuklanmaları ve Malta’ya sürülmeleri, Mustafa Kemal Paşa’nın kurmayı hedeflediği yeni Meclis’in

---

¹ Hüseyin Tosun, “Türkiye’de Demokrasinin Gelişim Sürecine Genel Bir Bakış”, *AAMD*, C. XVIII, S. 52, Mart 2002, s. 200.

² Abdurrahman Çaycı, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Milli Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eserleri)**, Atatürk Araştırma Merkezi Atatürk’ün 120. Doğum Yıldönümüne Armağan, Ankara 2002, s. 149.

³ Enver Behnan Şapolyo, **Mustafa Kemal ve Birinci Büyük Millet Meclisi Tarihçesi**, Ülkemiz Matbaası, Ankara 1969, s. 11.

⁴ Mehmet Ali Ünal-Ahmet Halaçoğlu, **Türk İnkılabı Tarih ve Atatürk İlkeleri**, Akademi Kitapevi, İzmir 1996, s. 93.

⁵ Mukaddes Arslan, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Yeri ve Önemi”, *AAMD*, C. XIX, S. 56, Temmuz 2003, s. 737.

İstanbul'da toplanmasına taraftar olmama fikrini haklı çıkarmıştır.⁶ Mustafa Kemal, 16 Martta yabancı devletleri protesto eden bir telgraf göndermiş, vali ve kumandanlara gerekli açıklamalarda bulunmuştur.⁷ Bu gelişmeler üzerine Milli Mücadeleyi örgütlemek amacıyla Ankara'da toplanacak yeni bir Meclisin hazırlıklarına başlanmıştır.⁸

Mustafa Kemal Paşa, bu amaç doğrultusunda 17 Mart 1920 tarihinde sadece dönemin ordu komutanlarına gönderdiği genelgeyle onların bu konu ile ilgili fikirlerini öğrenmek istemiştir.⁹ Bu genelgede İstanbul'un işgali sonucunda Osmanlı anayasasının koruması altındaki yasama, yürütme ve yargı gücünün ortadan kaldırıldığını her milletin bu gibi zamanlarda başvurduğu yönteme uygun olarak bir "Kurucu Meclis" oluşturulmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Milli Mücadele'nin Kurucu Meclis denetiminde olması gerektiğini, söz konusu Meclise, Ayan ve Mebusan Meclisi'nin katılmasının maddeten mümkün olmadığını, Meclisin acilen toplanması gereğinin aşikar olduğunu ve Meclis üyelerinin on beş gün içerisinde Ankara'da toplanacak şekilde hareket etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca bu genelgede kimlerin ne şekilde seçilip Ankara'ya göndericekleri on iki madde halinde belirtilmiştir.¹⁰ Buna göre;

1. Kurucu Meclis Ankara'da toplanacaktır.
2. Kurucu Meclis üyeleri medeni cesareti, düşünsel yeteneklilik, dini ve milli açıdan ulusal sağlamlık gibi nitelikleri bulunmalı, ayrıca birlikte yirmi beş yaşından küçük olmamalı ve kötü ünü bulunmaması gerekir.
3. Kurucu Meclis seçiminde sancaklar birim sayılacaktır.
4. Müslüman olmayanlar seçime sokulmayacaktır.
5. Her sancaktan beş üye seçilecektir.

---

⁶ Azmi Süslü, "Mustafa Kemal'in Anadolu'ya Gelişi ve Ankara", *AAMD*, C. X, S. 29, Temmuz 1994, s. 523; Celal Bayar, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Niçin ve Nasıl Kuruldu, Nasıl Çalıştı", *BTDD*, S. 49-50-51, Özel Sayı, Mart-Nisan-Mayıs 1989, s. 68.

⁷ Protesto metni için bkz. Tevfik Çavdar, *Milli Mücadele Başlarken Sayılarla...Vaziyet ve Manzara-i Umumiye*", Milliyet Yayınları, İstanbul 1971, s.216-217.

⁸ Faik Reşit Unat, "Atatürk'ün Toplamak İstedığı Meclis-i Müessisan", *Belleten*, C. XXI, S. 83, Temmuz 1957, Ankara 1995, s. 483.

⁹ Dursun Ali Akbulut, "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması", *Milli Mücadele Tarihi*, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2005, s. 295-296.

¹⁰ Mukaddes Arslan, *a. g. m.*, s. 739.

6. Kurucu Meclisin ivedilikle toplanmasındaki zorunluluk, ulusun genel oyuna doğrudan doğruya başvuru yolu ile seçimlerin yapılmasını engellediğinden seçimlerin seçim kurulları ve belediye meclislerinde toplanan oylara dayandırılması yolu yeğlenir. Bundan dolayı seçimler, her sancak yönetimi ve belediye meclisleri ile Müdafaa-i Hukuk Merkezleri tarafından aynı günde ve aynı birleşimde yapılacaktır.

7. Kurucu Meclis üyeliğine her parti, topluluk ve derneğin aday göstermesi geçerli olduğu gibi, her kişinin bu kutsal çabaya eylemle katılması için adaylığını bağımsız olarak koyma hakkı vardır.

8. Seçimlere her yerin en büyük yöneticisi başkanlık edecek ve seçim güvenliğinden sorumlu olacaktır.

9. Seçim gizli oy ve salt çoğunlukla yapılacak, oy tasnifi Meclisin içinden seçeceği iki görevli eli ile Meclis önünde yapılacaktır.

10. Seçim sonunda bütün üyelerin imza ve kendi mühürlerini içeren üç eşli tutanak düzenlenerek bir örneği seçim yerinde alıkonulacak, kalan iki örneğin biri seçilen kişiye verilecek, diğeri Kurucu Meclise gönderilecektir.

11. Kurucu Meclis üyeleri, Meclisçe aralarında saptayacakları yöntem ve düzene uyarak ödenek alacaklardır; ancak yollukları, seçim kurullarının zorunlu giderlerden belirleyici ölçü üzerinden seçim yerlerinin Mal Müdürlüklerince bir hesap açılarak ödenecektir.

12. Seçimler bu telgrafın alınışından başlayarak on beş gün içinde sonuçlandırılacak, seçilenler gönderilecek ve adları bildirilecektir.¹¹

Mustafa Kemal Paşa bu genelge de ifade ettiği “Kurucu Meclis” ile Meclise devletin yönetim biçimini dahi değiştirebilecek yetkilerin verilmesini hedeflemiştir.¹²

18 Mart günü Osmanlı Mebusan Meclisi son toplantısını yapmıştır.¹³ Erzurum Milletvekili Celalettin Arif Bey’in reisliğinde toplanan Son Osmanlı Meclis-i Mebusanında Mustafa Kemal Paşa taraftarları, İtilaf Devletleri’nin baskıları

¹¹ Mustafa Onar, **Atatürk Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995, s. 107-108; Faik Reşit Unat, **a.g.m.**, s. 484-486; Sebahattin Selek, **Milli Mücadele (Ulusal Kurtuluş Savaşı)**, C.II, Örgün Yayınevi, İstanbul 1982, s.689-690; **HTVD**, S.23, Belge No:592.

¹² Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, C. I, 1919-1920, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986, s. 563.

¹³ Mustafa Türkeş, “Birinci Meclis Dönemi’nde Dış Politika”, Ed. Cemil Koçak, **Birinci Meclis**, Sabancı Üniversitesi, İstanbul 1998, s. 192.

karşısında görüşmelerin ertelenmesi teklifinde bulunmuşlar ve durumu İstanbul Hükümetine bildirmişlerdir. Anadolu'ya geçen milletvekilleri, Mustafa Kemal Paşa ile görüşerek 19 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul ile irtibatlarını kestiklerini ifade etmişlerdir.¹⁴ Son Osmanlı Meclis-i Mebusanının kapatılmasının ardından gerçekleştirilen faaliyetler, Milli Mücadele'nin siyasi bir müessese tarafından yürütülmesi için gerekli çalışmaları, yani Büyük Millet Meclisi'ni teşekkül ettirmeyi gerektirmiştir.¹⁵

Bu arada Mustafa Kemal, 19 Mart 1920 günü valiliklere, bağımsız sancaklara ve kolordu komutanlarına gönderdiği bildiriye, devlet merkezinin korunmasını, milletin bağımsızlığını ve devletin kurtarılmasını sağlayacak tedbirleri düşünmek ve uygulamak üzere millet tarafından olağanüstü yetkiler taşıyan bir Meclisin Ankara'da toplantıya çağırılması zorunluluğunu belirtmiştir.¹⁶ Mustafa Kemal'in bu genelgede "olağanüstü yetkilerle donatılmış bir Meclis" ifadesini kullanması, 17 Mart 1920'deki genelge de kullandığı "Kurucu Meclis" ifadesinin bazı çevrelerde uyandırdığı kuşkuyu ortadan kaldırmıştır.¹⁷

Bu genelge de şu hususlara yer verilmiştir.

1. Bu tel'in varış saati bildirilecektir."¹⁸
2. Ankara'da, olağanüstü yetkili bir Meclis, milletin işlerini yönetmek ve denetlemek üzere toplanacaktır.
3. Bu Meclise üye olarak seçilecek kişiler, milletvekilleri ile ilgili yasal hükümlere uyacaklardır.
4. Seçimde, sancaklar seçim bölgesi olacaktır.

¹⁴ Abdullah Galip Arısan, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bugünkü Beyaz İhtilalciler 1918-1920**, Dirilik Basım Yayın, Kayseri 1955, s. 31.

¹⁵ Mustafa Küçük, "TBMM'nin Açılışı ve Anlamı", **Türkler**, C. 16, Ankara 2002, s. 15.

¹⁶ Ergun Özbudun, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Hukuki Niteliği", **AAMD**, C. I, S. 2, Mart 1985, s. 483; İsmet Giritli, **Kemalist Devrim ve İdeolojisi**, İstanbul 1980, s. 58.

¹⁷ Ahmet Mumcu, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1996, s. 49; Erzurum'daki 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa ile Sivas'taki 3. Kolordu Komutanı Albay Selahattin Köseoğlu Bey, "Kurucu Meclis" tabirini "Halkın alışık olmadığı bir terimdir." diyerek uygun bulmamışlardır. (Mizyal Karaçam Şengil, **Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Düşünce Akımları (1920)**, Cem Yayınevi, İstanbul 1996, s. 63; Rıdvan Akın, **TBMM Devleti (1920-1923)**, **Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare**, İstanbul 2001, s. 47; M. Kemal Palaoğlu, "TBMM Nasıl Kuruldu?", **Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.1160.

¹⁸ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **İlk Meclis**, Yeni Gün Haber Ajansı, İstanbul 1999, s. 13-14; Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950**, Ankara 2004, s.207-208.

5. Her sancaktan beş üye seçilecektir.

6. Her sancakta, ilçelerden gelecek ikinci seçmenlerden, sancak idare ve belediye meclisleriyle Müdafaa-i Hukuk yönetim kurullarından; illerde, il merkez komutanlıklarından ve il yönetim kurulu ile il merkezlerindeki belediye meclisinden ve il merkezi ile merkez ilçesi ve merkeze bağlı ilçelerinin ikinci seçmenlerinden oluşacak bir kurulca belli günde ve oturumda seçim yapılacaktır.

7. Meclis üyeliğine, her parti, dernek ve toplulukça aday gösterilebileceği gibi her kişininde bu kutsal mücadeleye fiilen katılması için bağımsız adaylığını istediği yerden koymaya hakkı vardır.

8. Seçimlere her yerin en yüksek sivil yöneticisi başkanlık edecek ve seçimin doğru yapılmasından sorumlu olacaktır.

9. Seçim gizli oyla ve salt çoğunlukla yapılacak; oyları kurulun kendi içinden seçeceği iki kişi, kurul önünde sayacaktır.

10. Seçim sonunda bütün kurul üyelerinin imzalayacakları ya da kendi mühürleri ile mühürleyecekleri üç tane tutanak düzenlenecek; biri yerinde alıkonulacak, öteki iki tutanaktan biri seçilen kişiye verilecek, diğeri de meclise gönderilecektir.

11. Meclis üyeliğine seçilenlerin alacakları ödenek daha sonra meclisçe kararlaştırılacaktır. Ancak geliş yollukları seçimi yapan kurulların zorunlu giderleri olarak, uygun görecekları tutarlar üzerinden her yerin hükümetince sağlanacaktır.

12. Seçimler, en geç on beş gün içinde Ankara'da çoğunlukla toplanmayı sağlamak üzere bitirilerek üyeler yola çıkarılacak ve sonuç, üyelerin adlarıyla birlikte hemen bildirilecektir.

Bu genelge bir yandan ülkede yeni bir seçimin başlamasını emrederek öte yandan seçimin hangi ilkeler çerçevesinde yapılacağını belirtmektedir. Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye, Anadolu'da yeni bir devletin temel taşını bu genelge ile ortaya koymuş ve vatanın bütünlüğünü, milletin bağımsızlığını sağlamak

için alınacak kararlara geniş halk kitlesinin katılımını sağlamayı hedeflemişlerdir.¹⁹ Bu genelge gerçek bir demokrasi anlayışı içinde ilk Meclis üyelerinin seçimini gösteren değerli bir belgedir.²⁰ Kısacası 19 Mart genelgesi Meclisin İstanbul'da dağılmış bulunan milletvekillerinden Ankara'ya gelebilecekleri de ihtiva etmek şartıyla yapılacak yeni seçimler sonunda seçilecek milletvekillerinden oluşacağını, milletin işlerini aydınlatmak ve kontrol altına almak üzere Ankara'da toplanmasını emrediyordu.²¹

Bu yönerge gereğince ülkenin her yerinde seçimler hızla ve dikkatle yapılmaya başlanmıştır.²² İstanbul Hükümeti ve Anadolu'daki yerel yetkililer ve halk üzerinde etkili olan bazı kişiler, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının bu tavrını padişaha karşı isyan olarak değerlendirdiklerinden bazı seçim bölgelerinde seçimlerin yapılmasında güçlüklerle karşılaşmıştır. Ayrıca işgal kuvvetleri de Ankara'da yeni bir meclisin oluşumuna karşı idiler. Kontrol ettikleri yerlerde seçimlerin yapılmasını engellemeye çalışmışlardır.²³ Bütün bu engellemelere rağmen Mustafa Kemal Paşa tarafından 21 Nisan'da yapılan çağrı ile Millet Meclisi'nin toplanılmasına karar verilmiştir. Bu çağrıda Büyük Millet Meclisi'nin vazifeye başlayacağı tarihten itibaren mülki ve askeri makamların ve bütün milletin müracaat edeceği makamın Meclis olacağını duyurmuştur.²⁴

Meclisin adı üzerinde tartışmalar olmuş, kimi "Kurultay" kimi "Meclis-i Kebir" kimisi ise "Kurucu Meclis" ismini önermiş; ancak bunların hiçbiri kabul görmemiş ve sonunda Mustafa Kemal Paşa'nın daha önceden kafasında tasarladığı düşünülen "Büyük Millet Meclisi" ismi üzerinde karara varılmıştır.²⁵ 1920 yılının

---

¹⁹ Hüseyin Tosun, **a.g.m.**, s. 201; İhsan Güneş, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Düşünsel Yapısı (1920-1923)**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 1985, s. 47.

²⁰ Yılmaz Altuğ, **Türk Devrim Tarihi Dersleri (1919-1938)**, İstanbul 1973, s. 59

²¹ Tayyib Gökbilgin, **Milli Mücadele Başlarken**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011, s.379.

²² **Nutuk**, C. I, s. 571.

²³ Hamdi Doğan, **Birinci Mecliste Malatya Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1920-1923)**, Akçağ Yayınları, Ankara 2011, s. 46.

²⁴ Hamza Eroğlu, **Atatürk ve Milli Egemenlik**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s. 23.

²⁵ Enver Behnan Şapolyo, **a.g.e.**, s. 18-19; Selçuk Duman, "Birinci Büyük Millet Meclisinin Kuruluşu ve Nitelikleri", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, C. 12, No. 2, Ekim 2004, s. 512; Buradaki "Büyük" sözcüğü bu kurumun bütün meclislerin üstünde bir gücü temsil ettiği anlamına gelmektedir. (Niyazi Berkes, **Türkiyede Çağdaşlaşma**, İstanbul 2002, s. 481.) 8 Şubat 1921 tarihli Meclis Genel Kurulu kararı ile "Büyük Millet Meclisi" adı resmiyet kazanmıştır. (Mustafa Köksal, **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin "İlk"leri**, Ankara 2007, s.50.) Büyük Millet Meclisine "Türkiye" sözcüğü daha sonra eklenmiş olup, bu isim ilk defa 23 Nisan'ın Milli Bayram olarak kabul edilmesine dair kanunun ilk maddesi olarak kullanılmıştır. (**Kavanin Mecmuası**, **D. 1, C. 1**, Kanun No:112, TBMM Matbaası, Ankara 25 Mart 1943, s. 120.)

Nisan ayının 22'nci Perşembe günü açılmasına karar verilen Meclis'in bu açılış takvimi son anda ertesi güne yani 23 Nisan Cuma gününe alınmıştır.²⁶ Bu değişik, Meclis'in cuma gününün manevi havası ve kutsallığı eşliğinde Cuma namazından sonra açılması istendiğinden gerçekleşmiştir.²⁷

Meclis'in bu tarihte açılma kararının alınmasından sonra Mustafa Kemal Paşa, 21 Nisan 1920 tarihinde, Heyet-i Temsiliye adına Kolordulara, bütün illere, bağımsız sancaklara, Müdafaa-i Hukuk Merkezlerine ve belediye başkanlıklarına bir genelge göndermiştir.

Bu genelgede Meclis'in hangi tarihte, ne şekilde açılacağı hususu ve yapılması gerekenler aşağıdaki altı madde de izah edilmiştir.

1. Yüce Allah'ın izinleriyle Nisanın 23'üncü Cuma günü, Cuma namazından sonra Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılışı yapılacaktır.

2. Vatanın istiklali, Yüksek Hilafet ve Saltanat makamının kurtarılması gibi en önemli ve hayati görevleri yerine getirecek olan Büyük Millet Meclisi'nin açılış gününün cumaya rastlatılmasıyla adı geçen günün kutsallığından yararlanılacak ve bütün sayın millet vekillerinin hazır bulunmalarıyla Hacı Bayram Veli Camisi'nde Cuma namazı kılınarak, Kuran ve dualardan da manevi bir güç sağlanacaktır. Kutsal emanetler ve sancak-ı şerif taşınarak özel daireye gidilecektir. Özel daireye girilmezden önce bir dua okunacak, kurbanlar kesilecektir. Bu törende camiden başlayarak özel daireye kadar özel düzenlemeyi askeri birlikler ile Kolordu Kumandanlığı yapacaktır.

3. Adı geçen günün kutsallığını bir kere daha artırmak için bugünden vilayet merkezinde Vali Beyefendi hazretlerinin düzenlemesiyle hatim ve Kuran okunacak ve hatimin son bölümü Cuma günü namazdan sonra özel dairenin önünde tamamlanacaktır.

4. Kutsal ve yaralı vatanımızın her köşesinde bugünden Kuran ve hatim okutulmaya başlanacak, Cuma günü ezandan evvel minarelerde Salavat-ı Şerife

²⁶ Emin Karaca, **Birinci Meclis'te Muhalifler**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2007, s. 19.

²⁷ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam Mustafa Kemal(1919-1922)**, Cilt II, Remzi Kitapevi, Ankara 1999, s. 242; Tefvik Bıyıklıoğlu, "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Hukuki Statüsü ve İhtilalci Karakteri", **Belleten**, C. XXIV, S. 95, (Temmuz 1960'dan Ayrı Basım), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960, s.11.

getirilecek ve hutbe sırasında Halifemiz Padişahımız efendimiz hazretlerinin namları zikredilirken Padişahımızın ve bütün ülkenin bir an önce kurtuluşa ve esenliğe kavuşmaları duası ilave edilerek okunacaktır. Cuma namazının kılınmasından sonra da Kuran okunacak ve Yüce Hilafet ve Saltanat makamının ve vatanın bütün parçalarının kurtuluşu amacıyla oluşturulan inilli çalışmaların önem ve kutsallığı ve milletin her ferdinin, kendi vekillerinden meydana gelen bu Büyük Millet Meclisine tevdi edeceği vatani görevi yerine getirme zorunluluğu hakkında vaazlar yapılacaktır. Bundan sonra, Halife ve Padişahımızın, din ve devletimizin, vatan ve milletimizin kurtuluşu, selameti ve istiklali için dua edilecektir. Bu dini ve vatani törenin yerine getirilmesinden ve camilerden çıkıldıktan sonra Osmanlı ülkesinin her tarafında, hükümet makamına gelinerek Meclisin açılmasından dolayı resmi kutlamalar yapılacaktır. Her tarafta Cuma namazından önce uygun surette Mevlid-i Şerif okunacaktır.

5. Bu bildirinین hemen yayımı için her araca başvurulacak ve acele en ücra köylere, en küçük askeri birliklere, ülkenin bütün teşkilatlarına ve kurumlarına tebliğ edilmesi sağlanacaktır. Ayrıca büyük levhalar halinde her yere asılacak ve mümkünse yerel baskı ve çoğaltılarak parasız dağıtılacaktır.

6. Yüce Allah'tan tam başarı için dua olunur.²⁸

Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisinin 23 Nisan Cuma günü açılacağını bildiren 21 Nisan tarihli genelgesine ek olarak 22 Nisan 1920'de sivil ve askeri makamlara yaptığı tebliğ ile "23 Nisandan itibaren bütün mülki ve askeri makamların ve bütün milletin mercii Büyük Millet Meclisi'dir." Demiştir. Bu tebliğ Osmanlı hükümetinin karşısında bütün siyasi ve hukuki yetkileri kendinde toplamış olan yeni bir Meclisin ve yeni devletin yer aldığını açıkca göstermektedir.²⁹

Bu program bütün yurttta ve Ankara'da aynen tatbik edilerek Meclisin açılışı kutlanmış ve bu yönerge de belirtilen çerçeve içinde Ankara'da yapılan tören sonrası Meclis, saat 13.45'te açılmıştır. Mecliste ilk konuşmayı Ankara'da bulunan 115

---

²⁸ Nutuk, C. I, s. 577; Bu telgraf Belgelerle Türk Tarihi Dergisinde yayımlanmıştır. ("Nisan 1920 Büyük Millet Meclisinin Toplanması Gerçekleştiriliyor", **BTTD**, S. 23, Ocak 1987, s. 4-5.); Kazım Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, İstanbul 1988, s. 626-627.

²⁹ Tefvik Bıyıklıoğlu, **a. g. m.**, s.13.

milletvekili içinde 1845 doğumlu en yaşlı üye Milli Eğitim Müdürlüğünden emekli Sinop Milletvekili Şerif Bey yapmıştır.³⁰

Şerif Bey, “ *Bu Meclis-i Âlinin reis-i sinni sıfatıyla ve tevfik-i İlahi ile milletimiz dahili ve harici istiklal-i tam dahilinde mukadderatını bizzat deruhte ve idare etmeye başladığını bütün cihana ilan ederek Büyük Millet Meclisi’ni küşad eyliyorum*” sözleriyle ilk konuşmasını yapmış³¹ ve bu konuşması ile Anadolu’da bir halk idaresinin kurulmakta olduğu müjdesini vermiştir.³² Böylece Meclis, 23 Nisan 1920’de büyük bir merasimle işe başlamış ve de Anadolu da Milli hükümet kurulmuştur.³³

Bu açılış konuşmasından sonra 24 Nisan 1920’de Birinci Meclis’in ilk söz alanı Mustafa Kemal Paşa, Ankara milletvekili sıfatı ile bir konuşma yapmıştır. Konuşmasını üç kısma ayırmıştır. Bunlar Mondros Mütarekesi’nden Erzurum Kongresi’ne, Erzurum Kongresi’nden 16 Mart 1920’ye, 16 Mart 1920’den 23 Nisan 1920’ye kadar olan olayları işaret etmektedir.³⁴ Böylelikle yaptığı konuşma ile Mustafa Kemal, mütarekeden Meclisin açılışına kadar geçen zaman zarfında meydana gelen siyasi durum hakkında açıklamalarda bulunmuştur.³⁵

Mustafa Kemal Paşa bu Meclisin millet iradesini temsil ettiğini Meclise verdiği bir önerge ile belgelemiş ve onun imzasını taşıyan 24 Nisan 1920 tarihli bu önerge Büyük Millet Meclisi’nde onaylanarak ülkeye ve dünyaya ilan edilmiştir.³⁶ Ayrıca Mustafa Kemal Paşa konuşmasının devamında Meclis’in yeni seçilmiş milletvekilleri

³⁰ İhsan Güneş, a.g.e.,s. 55; ZC. D. I. C. I, s. 2; İhsan Ezherli, **Türkiye Büyük Millet Meclisi(1920-1986)**, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1986, s. 31; Milli Mücadele’nin en önemli yayın organı olan Hakimiyet-i Milliye Gazetesi 23 Nisan tarihli sayısında Meclisin açılışını tarihi bir olay olarak değerlendirmiştir. (**Hakimiyeti Milliye**, 23 Nisan 1920.)

³¹ Yunus Nadi, **Birinci Büyük Millet Meclisi**, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş, Ankara 1998, s. 38; Fikret Yıkılmaz, **Milli Mücadeleden Cumhuriyete ve Kuvay-ı Milliye Ruhu**, İstanbul 2010, s.33.

³² Rıza Onaran, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Müzesi Kılavuzu**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, s. 9.

³³ Fahrettin Altay, **10 Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası**, İstanbul 1970, s. 238.

³⁴ Mazhar Müfit Kansu, **Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber**, C. II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 587; İhsan Ezherli, **Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1992, s. 38.

³⁵ Tarık Zafer Tunaya, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin Kuruluşu ve Siyasi Karakteri”, Ed. Cemil Koçak, **Birinci Meclis**, Sabancı Üniversitesi, İstanbul 1998, s. 3-4. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Bir Lise Öğrencisinin Millî Mücadele Anıları adlı eserinde Mustafa Kemal Paşanın Meclis’in ilk günlerinde kürsüden yaptığı konuşmalar ile Meclise başkan seçilişi esnasında yaşananları hayatının en değerli anıları olarak belirtmiştir.(Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Bir Lise Öğrencisinin Millî Mücadele Anıları**, İstanbul 1971, s. 62.)

³⁶ Turhan Feyzioğlu, **Türk Milli Mücadelesi’nin ve Atatürkçülüğün Temel İlkelerinden Biri Olarak Millet Egemenliği**, Ankara 1999, s. 45; Naşit Hakkı Uluğ, “Milletin Geleceği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi”, **BTTD**, S. 49-50-51, Mart-Nisan-Mayıs 1989, s. 107.

ile saldırıya maruz kalmış bulunan Mebusan Meclisi üyelerinin kaçarak Ankara'ya gelebilenlerinden oluşacağını belirtmiştir.³⁷ Gerçekten de Büyük Millet Meclisi önemli yetkilere sahip olarak yeni seçilenler, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Temsilcileri ile İstanbul Meclis-i Mebusanından gelen ve aynı amacı taşıyanlardan kurulmuştur.³⁸ Meclisin Ankara'da toplanıp işe başlamasıyla beraber 2 Mayıs 1920'de on bir bakanın seçilmesi ile yeni bir hükümet Anadolu'da resmen faaliyete başlamıştır.³⁹

Birinci Dönem Büyük Millet Meclisine katılan milletvekili sayısında farklı rakamlar vardır. Bu rakamların çeşitlilik göstermesi, ülkenin içerisinde bulunduğu şartlar nedeniyle seçilen milletvekillerinin Meclise zamanında katılamamalarından, ülkede yerleşmiş bir seçim geleneğinin olmayışından, yapılan seçimlerin ve bölgelerin kendine özgü koşullarından kaynaklanmaktadır.⁴⁰ Ayrıca bazı milletvekilleri Nisab-ı Müzakere Kanunu'ndan sonra milletvekilliğini terk ederek memuriyeti tercih etmişlerdir.⁴¹ Bu durum kaynaklarda birbirinden farklı sayılar verilmesine neden olmuştur. Buna göre milletvekili sayısını Mazhar Müfit Kansu 399⁴², Meclis Katibi Veysel Genya 437⁴³, Enver Behnan Şapolyo 338⁴⁴, Ahmet Demirel 437⁴⁵, İhsan Ezherli 451⁴⁶, Falih Rıfki Atay 381⁴⁷, Kurt Steinhaus 441⁴⁸, Mahmut Goloğlu 390⁴⁹, Damar Arıkoğlu 381⁵⁰, Rıza Onaran 390⁵¹ olarak açıklamış; İlk Meclis albümünde milletvekili sayısı 338⁵² olarak kaydedilmişken Türkiye Büyük

³⁷ Naim Sönmez, "I. Mecliste Gruplar İlişkisine Bir Örnek, İcra Vekillerinin Seçimine Dair Kanun Görüşmeleri", **AAMD**, C. XVI. , S. 47, Temmuz 2000, s. 441-442.

³⁸ Nihal Yazan-Fusun Kanver-Bahadır Atalay, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, İstanbul 1986, s. 34.

³⁹ Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991. s. 69.

⁴⁰ İhsan Güneş, **Düşünsel Yapı**, s. 61.

⁴¹ Rıdvan Akın, **a.g.e.**, s. 50.

⁴² Mazhar Müfit Kansu, **a.g.e.**, s. 574.

⁴³ Veysel Genya, **Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25. Yıl Dönümünü Anış, 23 Nisan 1945**, Ankara 1945, s. 1-82.

⁴⁴ Enver Behnan Şapolyo, **a.g.e.**, s. 25.

⁴⁵ Ahmet Demirel, **Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup**, İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s. 108.

⁴⁶ İhsan Ezherli, **Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1986)**, s. 141.

⁴⁷ Falih Rıfki Atay, **Çankaya**, Pozitif Yayınları, İstanbul 2004, s. 265.

⁴⁸ Kurt Steinhaus, **Atatürk Devrimi Sosyolojisi I.**, Çev., Necdet Sander, İstanbul 1999, s. 69.

⁴⁹ Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi III, Üçüncü Meşrutiyet (1920) Birinci Büyük Millet Meclisi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 169.

⁵⁰ Damar Arıkoğlu, **Hatıralarım**, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul 1961, s. 148; Sacit Karabrahimoğlu, **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Ege Matbaası, Ankara 1968, s. 47-48.

⁵¹ Rıza Onaran, **a.g.e.**, s. 21-32.

⁵² **Bir Tarihçe İle Meclis-i Aza-yı Kırımın Tasvirlerini Muhtevi Albüm**, TBMM Kütüphanesi Es. No. 1341-97, Remiz R:M 101.

Millet Meclisi albümünde ise 436⁵³ olarak tespit edilmiştir. Dönem içerisinde meclise 437 milletvekilinin üye olduğu, bunlardan 349'unun yeni seçilenlerden, 88'inin İstanbul'dan son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'ndan gelenlerden oluştuğu, fakat Birinci Dönemi sadece 337 milletvekilinin tamamladığı kaynaklarda belirtilmektedir.⁵⁴ Meclise gelen milletvekillerinden bazılarının parlamenterlik tecrübesi varken birçoğu Heyet-i Temsiliye genelgesi gereğince yeni seçimle Meclise gelmişlerdir.⁵⁵

İstanbul'dan ve Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinden gelen milletvekilleri arasında farklı sınıflara ait milletvekilleri vardı. Bu milletvekilleri arasında yüksek tahsil görmüş ve Avrupa'da okumuş olanlarla beraber Anadolu'nun eşrafından, aşiret beylerinden ulema sınıfından olanlar da bulunmaktadır.⁵⁶ Bu milletvekillerinin üye seçilmeden önceki meslekleri incelendiğinde dikkati çeken en önemli özellik, milletvekillerinin çok farklı meslek gruplarından gelmiş olmalarıdır.⁵⁷ Bu da bize gösteriyor ki Millet Meclisi, o güne kadar Osmanlı parlamentolarının hiçbirinde bulunmayan oldukça geniş bir halk tabanına dayanmaktadır.

Devlet memurluğu ve serbest mesleğe sahip olanlar Birinci Dönem milletvekillerinin içinde çoğunluğu oluşturmaktadır. Diğerleri ise çiftçi, hoca, avukat gibi farklı meslek gruplarındadır.⁵⁸

Büyük Millet Meclisi kılık kıyafetleri, yaşları, düşünsel yapıları ve görüşleri çok farklı milletvekillerinin biraraya gelmesi ile oluşmuştur.⁵⁹ Bu milletvekillerinin % 25,4'ü bir yüksek öğretim kurumunu bitirmiştir. Bunun % 4,8'lik bölümü harp akademisi mezunu olup, Rüştiye'yi bitirenlerin oranı % 20,8, medresede öğrenim görenlerin oranı %18,8'dir. Milletvekillerinin % 8,78'i idadi, % 2,3'ü sultani, % 1,6'sı meslek okulu, % 6,9'u harbiye okullarını bitirmiştir. Ayrıca bu milletvekillerinden % 7,3 özel eğitim görmüştür. Herhangi bir eğitim kurumunu bitirmeyen ya da eğitim düzeyleri hakkında bilgi olmayan milletvekillerinin oranı

⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, 1920-1921, TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara 1994, s. 1-49.

⁵⁴ Mizyal Karaçam Şengil, a.g.e., s. 87.

⁵⁵ Rıdvan Akın, a.g.e., s. 51.

⁵⁶ Enver Behnan Şapolyo, a. g. e. , s. 33.

⁵⁷ Mizyal Karaçam Şengil, a.g.e., s. 89.

⁵⁸ İhsan Güneş, a.g.e., s. 64; Falih Rıfkı Atay, a.g.e, s.276.

⁵⁹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, İlk Meclis, s. 16.

ise % 14,6'dır.⁶⁰ Bu milletvekillerinden % 43'ünün Türkçe dışında bir yabancı dil bildiği, % 22'sinin Fransızca, % 19'unun Araça, % 14'ünün Farsça, % 6'sının ise İngilizce ve Almanca bildiği saptanmıştır.⁶¹

Bütün bunlardan anlaşıldığı üzere ülkenin içinde bulunduğu koşullara rağmen Meclis'in eğitim ve kültürel düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir.⁶²

Eğitim, meslek gibi farklılıklara rağmen bu milletvekillerinin oluşturduğu Meclisin tek amacı asırlardan beri Türk yurdu olarak cihan tarihinde yerini belli etmiş olan Anadolu'yu düşman kuvvetlerden temizleyerek yeni milli bir devlet kurmak olmuştur.⁶³

Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile Anadolu hareketi fiilikten kurtulmuş hukuki bir organa sahip olmuştur.⁶⁴ Meclisin açılması, bağımsızlığa giden yolda atılan önemli bir adım olmakla birlikte⁶⁵ bu gelişme işgalcilere karşı yeni bir mücadele planının yapılmasını gerektirmiş, daha önemlisi Türk Milleti, tarihinde ilk defa kendi seçtiği milletvekilleri ile kendini idare etmeye başlamıştır.⁶⁶ İsmet İnönü, *"Birinci Büyük Millet Meclisi'nin değeri çetin bir Kurtuluş Savaşı içinde gördüğü vazife sorumluluğu ve denetleme ciddiyeti bakımından her türlü tahminin yetişemeyeceği kadar üstün oluşundan kaynaklanmaktadır."* Sözleriyle değerlendirerek Meclisin etkisini ve önemini dile getirmiştir.⁶⁷

Birinci Büyük Millet Meclisi, Türk Milletini temsilen Milli Mücadele'yi gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. Bu Meclis yeni Türkiye'nin ilk Milli Meclisi olması itibarıyla "Birinci Meclis"; Türk İstiklal Harbi'ni zaferle neticelendirerek yeni Türk Devletinin temelini attığı için "Kurucu Meclis"; Türk Milletinin milli ruhunu temsil ettiği için "Kuva-yı Milliye Meclisi" isimleriyle de anılmıştır. Meclis, ilk

---

⁶⁰ Ahmet Demirel, **Birinci Mecliste Muhalefet**, s. 144.

⁶¹ İhsan Güneş, "Birinci Büyük Millet Meclisinin Toplanması ve Nitelikleri", Ed. Cemil Koçak, **Birinci Meclis**, Sabancı Üniversitesi, İstanbul 1998, s. 38; Ali Güler, **Atatürk ve Cumhuriyet**, Ankara 2003, s. 124-125.

⁶² Zeki Arıkan, **Ulusal Egemenliğe Giden Yol TBMM'nin Kuruluşu**, Almanya Atatürkçü Düşünce Derneği Yayınları, Köln:Önel 2000, s. 97.

⁶³ Abdullah Galip Arısan, **a.g.e.**, s. 33.

⁶⁴ Tarık Zafer Tunaya, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Rejimine Geçiş", **Muammer Raşit Seviğ'e Armağan'dan Ayrı Baskı**, İstanbul 1956, s. 18.

⁶⁵ Cemil Özgül, **Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'daki Çalışmaları (27 Aralık 1919 - 23 Nisan 1920)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1989, s. 160.

⁶⁶ Yusuf Kemal Tengirşek, **Vatan Hizmetinde**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 171.

⁶⁷ Kemal Zeki Gencosman, **Devleti Kuran Meclis**, Hür Yayınları, İstanbul 1981, s. 7.

dönmelerde “Büyük Millet Meclisi ve “Meclis-i Âli” gibi isimlerle de anılmıştır.⁶⁸ Samet Ağaoğlu ise Birinci Büyük Millet Meclisini Kuva-yı Milliye ruhunun kendisi olarak tanımlamıştır.⁶⁹

Birinci Büyük Millet Meclisi Türk Milletinin geçmişi ile geleceğini yan yana ve karşı karşıya koyan bir Meclis olmuştur.⁷⁰ Bu Meclis, milletin tek temsilcisi sıfatı ile kuvvetler birliği sistemini benimsemiştir. Ayrı bir devlet başkanlığı olmayıp, Meclis başkanı aynı zamanda hükümet ve devlet başkanıdır.⁷¹ Birinci Büyük Millet Meclisinin özellikleri arasında ihtilalci, kurucu, ulusçu, halkçı, denetleyici ve idealist bir Meclis olması bulunmaktadır.⁷² Meclis, Türk Milletinin temsilcilerinden oluştuğundan, milletin her kesimini temsil etmesi bakımından demokratik bir Meclis özelliğini taşımaktadır.⁷³ Bu sebeple yıllardır özlenen demokratik teamül, milletin varolma mücadelesiyle beraber yerleşmeye başlamış ve Meclis, milli sembolün koruyucusu durumuna gelmiştir.⁷⁴ Bu özellikleri doğrultusunda Birinci Meclis, normal zamanların normal bir meclisi olarak değil, gerektiğinde rejimi değiştirme yetkisiyle de donatılmış olağanüstü bir Meclis kısacası bir Kurucu Meclis kimliği ile ortaya çıkmıştır.⁷⁵ Büyük Millet Meclisinin siyasi ve hukuki yapısı, hem anayasa hukuki kuramları hem de Türkiye'nin daha sonraki gelişmelerine ışık tutması bakımından oldukça önemlidir.⁷⁶

Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 tarihinde açılmış ve 16 Nisan 1923'te çalışmalarını sonlandırmıştır. Bu süre içerisinde 552 birleşimde 1039'u açık 257'si

---

⁶⁸ Mustafa Küçük, **a.g.m.**, s. 16.

⁶⁹ Samet Ağaoğlu, **Kuva-yı Milliye Ruhu, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Ağaoğlu Yayınevi, Ankara 1973, s. 246.

⁷⁰ Samet Ağaoğlu, **a.g.e.**, s. 48-49.

⁷¹ Hamza Eroğlu, **a.g.e.**, s. 25.

⁷² İhsan Güneş, **a.g.m.**, s. 39-43.

⁷³ Ramazan Tosun, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (Kuruluş Dönemi)**, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1994, s. 44.

⁷⁴ İnci Enginün, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve Yazarlarımız”, **AAMD**, C. 2, S. 6, Temmuz 1986, s. 735.

⁷⁵ Ergun Özbudun, **a. g. m.**, s. 483; TBMM'nin olağanüstü yetkilere haiz olması demek, anayasa ve kanun yapma yetkisini serbestçe kullanması demektir. (Hamza Eroğlu, **Atatürk ve Cumhuriyet**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2005, s.44).

⁷⁶ Gencay Şaylan, “ TBMM'nin Kuruluşu ve Gelişimi”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.10, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.2664.

gizli olmak üzere toplam 1296 oturum halinde toplanmıştır. Bu uygulamanın sonucu olarak Birinci Dönemde Kabul edilen kanun sayısı 338'dir.⁷⁷

Büyük Millet Meclisi tutanakları Meclis içinde birçok fikir akımının karşı karşıya geldiğini gösterdiği gibi bu karşıt fikirlerin en çok Anayasa Kanunu'nun görüşülmesi esnasında çatıştığını ortaya koymaktadır.⁷⁸ Meclis çatısı altındaki ayrı fikirler, gruplaşmaların doğmasına ortam sağlamıştır. İstiklal Grubu (Bağımsızlık), Tesanüd (Dayanışma) Grubu, Islahat Grubu (Yenileştirme), Halk Zümresi (Halk Grubu) ve Müdafaa-i Hukuk gibi gruplaşmalar meydana gelmiştir. Bu gruplarda amaç aynı olmasına rağmen izlenen yol, yöntem, tutum ve davranışlar farklı idi.⁷⁹ Bu bağlamda milletvekillerini yenilik taraftarı olanlarını Birinci Grup, muhafazakarlardan oluşanları ise İkinci Grup olarak ayırmak mümkündür. Mustafa Kemal, başlangıçta bu grupları Müdafaa-i Hukuk adı altında toplayarak ayrılık kabul etmemiş ise de farklı siyasi grupların oluşmasına engel olamamıştır.⁸⁰ İlerleyen günlerde Meclis içerisinde Müdafaa-i Hukuk grubu Birinci Grup olarak toplantılar yapmaya başlayınca bu gruptan kopan bazı muhalif üyeler tarafından İkinci Grup kurulmuştur.⁸¹ Bu gruplaşmalar Mecliste alınması gereken kararları olumsuz etkilemeye başlamış ve İkinci Grubun takındığı menfi tavırlar Mustafa Kemal Paşa'ya hükümetin kurulmasında uygulanan usulün değiştirilerek kabine sistemine geçmek gerektiği hakkında ilk sinyalleri vermiştir.⁸²

Milli Mücadelenin zaferle sonuçlanması, gruplaşmalar, saltanatın kaldırılması ve Lozan görüşmeleri gibi yaşamsal konuları yerine getiren Birinci Meclis milletin önüne yeni yollar açmıştır. Artık hangi yolun ne şekilde izlenmesi gerektiğinin belirlenmesini millete bırakmıştır. Bu sebeple tekrar milletin oyuna başvurmak, milletten gelecek ilhama göre hareket etmek, milli egemenliği esas almak Meclis için en önemli görev olmuştur.⁸³ Mustafa Kemal Paşa, Birinci Meclis'in artık görevlerini

⁷⁷ Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, C. I, Ankara 1994, s. 779-780.

⁷⁸ Samet Ağaoğlu, **a.g.e.**, s. 50.

⁷⁹ Emin Karaca, **Birinci Mecliste Muallifler**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2007, s. 25; **Nutuk**, C. II, 1920-1927, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s. 795; Cengiz Kürşat, "Büyük Millet Meclisinde Oluşan Müdafaa-i Hukuk Gurubuna Karşı İlk Tepkiler", **BTDD**, S. 6, Temmuz 1997, s. 10.

⁸⁰ İksan Köse, "Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi ve TBMM'nin Açılışı", **Türkler**, C. 16, Ankara 2002, s. 34.

⁸¹ Ergun Özbudun, **a.g.m.**, s. 502.

⁸² Erol Kaya, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti(23 Nisan 1920-30 Ekim 1923)" **Türkler**, C. 16, Ankara 2002, s. 50.

⁸³ **Kılıç Ali'nin Anıları**, s. 197.

yerine getiremeyecek duruma geldiğini, Meclis yenilenmedikçe ulusun ve ülkenin ağır ve sorumluluğu gerektiren işlerinin yürütülemeyeceğini anlamış ve harekete geçerek seçimlerin yenilenmesini talep etmiştir.⁸⁴ Aydın Milletvekili Esad Efendi ve 120 arkadaşı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 20 Kasım 1921 tarihli maddesinin kaldırılarak seçimlerin yenilenmesine dair vermiş oldukları kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Çünkü milletvekillerinin ortak görüşü milletin geleceği için yeni bir seçimin şart olduğu yönünde idi.⁸⁵

Mustafa Kemal Paşa, 1 Nisan 1923'de hükümete gönderdiği yazıda yüz yirmi kadar üye tarafından önerilmiş olan teklifin oy birliği ile kabul edildiğini ifade etmiş,⁸⁶ bu karara göre derhal seçimlere başlanmasını, sonuçlardan zaman zaman bilgi verilmesini istemiş ve yeni seçim kanununun Meclis tarafından hazırlanmakta olduğunu belirtmiştir.⁸⁷ Bu dönemde Mustafa Kemal Paşa yeni Meclis toplanıncaya kadar bir kısım uzman arkadaşlarından yeni bir anayasa taslağı hazırlamalarını istemiş ve zaman zaman kendisinin de katıldığı bu çalışmalarını düşünce ve direktifleriyle yönlendirmiştir.⁸⁸ Birinci Meclisin 1 Nisan 1923 Tarihli Oturumunda seçimlerin yenilenmesi kararının ardından 3 Nisan 1923 Tarihli Oturumda "İntihab-ı Mebusan" Kanununun bazı maddelerini değiştiren 320 sayılı kanun kabul edilmiş; buna göre, eskiden her elli bin erkek bir milletvekili seçerken getirilen değişiklik ile her yirmi bin erkeğin bir milletvekili seçmesi sağlanmıştır. Bu kanun ile on sekiz yaşındakilere oy kullanma hakkı verilmiş ve vergi sınıflandırılması ortadan kaldırılarak geniş kitlelere seçme hakkı tanınmıştır.⁸⁹

Mustafa Kemal Paşa, 8 Nisan 1923'te Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı olarak seçimlerde izlenecek hususları kapsayan, ileride Anayasa hükmüne ve parti programına dönüşecek dokuz maddelik bir program hazırlayarak Müdafaa-i Hukuk şubelerine göndermiş ve seçimin kazanılmasını istemiştir.⁹⁰ Bu programda

---

⁸⁴ **Nutuk**, C. II, s. 969.

⁸⁵ **ZC**, D. 1, C. 28, s. 283-293.

⁸⁶ **Nutuk**, C. II, s. 969.

⁸⁷ **Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2006, s. 519; Işıl Çakan, **Türk Parlamento Tarihinde II. Meclis**, İstanbul 1999, s. 58.

⁸⁸ E. Semih Yalçın, "Cumhuriyetin İlanında Emeği Geçenler", **AAMD**, C. XIX, S. 56, Temmuz 2003, s. 678.

⁸⁹ Sevgi Korkut, **I. ve II. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarıyla TBMM'nin Düzenlenmesi**, Aralık 1995, s. 7.

⁹⁰ Mete Tunçay, **T. C. 'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)**, Cem Yayınevi, İstanbul 1992, s. 51-52; Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi, II. Dönem (1923-1927)**, C. 1, TBMM Vakfı Yayınları No:1, Ankara, s. 5.

egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu, saltanatın kaldırılıp ulusal egemenliğin Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi kişiliğine geçtiği, ülkede asayişin ve güvenliğin kesin şekilde korunmasının önemli bir görev olduğu, mahkemelerin hızlı bir şekilde adalet dağıtması lazumu, aşar usulünün ıslah edilmesi gerektiği, çiftçilere, tüccara kolaylıklar sağlamak için önlemler alınması onlara destek olunması, mali kurumların yeniden düzenlenmesi, ekonomik ve idari bağımsızlığın sağlanması şartıyla barışın geri gelmesine çalışılması ve bu şartları içermeyen herhangi bir barışın kabul edilmemesi gibi konular bulunmaktadır.⁹¹ Bu kararlardan sonra Birinci Dönem Meclis 16 Nisan 1923’de çoğunluğun sağlanamaması üzerine son oturumunu yaparak görevini tamamlamıştır.⁹²

Yapılan seçimler sonucunda Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adayları bu program doğrultusunda büyük bir çoğunlukla seçimi kazanmışlar ve 11 Ağustos 1923 günü İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi resmen açılmıştır.⁹³

12 Ağustos 1923 günü öğleden sonra saat bir buçukda Ali Fuat Paşa’nın başkanlığı altında toplanan Meclis, mazbataları inceleyerek mazbataların kabulüne başlamış ve Meclis Genel Kuruluna göndermiştir.⁹⁴

Meclisin açılışında ilk konuşmayı yapan Abdurrahman Şeref Bey, Birinci Meclisin kapanıp İkinci Meclis’in açıldığını belirterek Birinci Meclis’in vatani kurtarmış olduğunu, İkinci Meclisin görevinin ise devleti düzene sokmak olduğunu söylemiştir. Milli Hakimiyet ilkesi doğrultusunda İkinci Meclisin kanunları ülkenin ihtiyaçlarına göre yeniden düzenleyeceğini, halkın refahını sağlayacak yeni kanunlar yapacağını ve memleketin imarını için çalışacağını ifade etmiştir.⁹⁵

Mustafa Kemal Paşa 13 Ağustos 1923 günü yapılan başkan seçiminde mevcut 197 milletvekilinden 196’sının oyunu alarak Meclis Başkanı seçilmiş ve yaptığı konuşmada Lozan Anlaşması’nın onaylanması, milletin refaha ulaşmasında verimli

---

⁹¹ **Kılıç Ali’nin Anıları**, s. 198.

⁹² **ZC, D. 1, C. 29**, s. 240; Faruk Alpkaya, “Farklı Bakış Açılarında Cumhuriyetin Kuruluşu”, **Türkler**, C. 16, Ankara 2002, s. 339.

⁹³ Dursun Ali Akbulut, **a.g.m.**, s. 621.

⁹⁴ **Vatan Gazetesi**, 13 Ağustos 1923, Numara:135, s. 1.

⁹⁵ **ZC, D. 2, C. 1**, s. 2.

çalışmalar yapılması gerektiğini belirterek Mondros Mütarekesi'nden sonraki gelişmelerden bahs etmiştir.⁹⁶

14 Ağustos 1923'de Fethi(Okyar) Bey başkanlığında Bakanlar Kurulu oluşturularak yeni hükümet kurulmuştur. Rejimin adını koymak savaş yaralarını sarmak ve barışın güvencesiyle gerçek bir demokrasiye yönelmek gibi misyonlar üstlenecek olan İkinci Meclis çalışmalarına tek parti de olsa Müdafaa-i Hukuk Grubunun yerini alan Halk Fırkası isimli siyasal bir parti ile başlamıştır.⁹⁷

İkinci Meclis'e seçilen milletvekillerinden 77'si Osmanlı Mebusan Meclisinden, 99'u Birinci Meclis'ten, 121'i ise ilk defa bu dönemde seçilmişlerdir. Ancak bu milletvekillerinin bazıları istifa ve ölümler nedeniyle Meclise gelememişlerdir.⁹⁸ Bu nedenle de İkinci Meclise katılan milletvekili sayısı net değildir. Ancak bazı kaynaklar bu sayının 287 olduğunu ifade etmişlerdir.⁹⁹

İkinci Meclise seçilen milletvekillerinin yaş ortalaması 43.7 idi. Dolayısıyla Meclisin genç bir milletvekili yapısına sahip olduğunu söyleyebiliriz.¹⁰⁰ Bu milletvekillerinin öğrenim durumları değerlendirildiğinde çoğunluğu yüksek okul mezun olup bunu askeri okullar takip etmiştir.¹⁰¹ İkinci Dönem milletvekillerinin mesleki dağılımına bakıldığında ise milletvekillerinin büyük bir kısmının devlet memurluğundan geldiğini askerlerin de diğer meslek gruplarına göre fazla olduğu gözlemlenmektedir.¹⁰²

Afyon Milletvekili Ali Bey, 26 Haziran 1927 yılında Meclisin tatile girmesini isteyen bir önerge vermiştir. Bu önerge Meclis tarafından kabul edilmiştir.¹⁰³ Meclis Başkanı Kazım Paşa kısa bir kapanış konuşması yapmıştır. Bu konuşma da İkinci Meclis ile ilgili söyledikleri oldukça önemlidir. "İkinci Büyük Millet Meclisi

⁹⁶ Dursun Gök, **İkinci Büyük Millet Meclisi ve Faaliyetleri(1923-1927)**, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1991, s. 8-9; Cezmi Eraslan, "Atatürk ve Cumhuriyet'in İlanı Üzerine Düşünceler", **Cumhuriyet I, Genel Değerlendirme ve İdeoloji**, Ed. Hasan Celal Güzel, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1998, s.280.

⁹⁷ Seçil Karal Akgün, "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden Düşünceler", Ed. Cemil Koçak, **Birinci Meclis**, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1988, s. 56; Encüment Kuran, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu", **Türkler**, C.16, Ankara 2002, s. 330.

⁹⁸ Dursun Gök, **a. g. t.**, s. 10.

⁹⁹ Kazım Öztürk, **a.g.e.**, C. I, s. 10.

¹⁰⁰ Işıl Çakan, **a.g.e.**, s. 92.

¹⁰¹ Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM II. Dönem (1923-1927)**, C. III, Ankara, s. 815.

¹⁰² Işıl Çakan, **a.g.e.**, s. 105.

¹⁰³ Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, 1924-1930, Devrimler ve Tepkiler**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011, s. 246.

çalışmaya başladığı daha ilk günlerinde, Lozan Antlaşmasını yaparak uzun savaş yıllarından sonra milletimize onurlu bir barış ve esenlik dönemi getirmeyi başarmıştır. Cumhuriyet'i ilan etmekle Yeni Türkiye Devleti'nin tam bir şekilde kurulmasını sağlamıştır. Halifeliğin kaldırılması, Cumhuriyet'i güçlendirmiş ve devlet şeklini daha olgunlaştırmıştır. Sosyal alanda ve uygarlıkta milletimizin yüzyıllardan beri ilerlemesine engel olan baskıları kaldırarak her türlü gelişmeye elverişli kanunları kesin kararlar ile kabul eden İkinci Büyük Millet Meclisi her bakımdan hayalleri gerçeklere ve yüzyılları yıllara çevirmiştir. Bu işlerle ne kadar övünülse yeridir.”¹⁰⁴ Bu sözler İkinci Meclisin hizmetini özetler niteliktedir.

İkinci Meclis Döneminde devletin kurumsallaşması sağlanmış; büyük Türk İnkılabının oluşumu, önemli bir mesafe kat etmiştir.¹⁰⁵

23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisinin açılması, 1 Kasım 1922'de Saltanatın kaldırılması, 24 Temmuz 1923'te bağımsızlığımızı sağlayan Lozan Antlaşması'nın imzalanması, 1 Ekim 1923'te Türk askerlerinin İstanbul'a girmesi, 13 Ekim 1923'te Ankara'nın yeni devletin başkenti ilan edilmesi, Cumhuriyetin ilanına giden yolu açan ve kolaylaştıran hadiselerdi. İşte bu hadiseler Birinci ve İkinci Meclis'in çalışmalarının bir neticesidir.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ Mahmut Goloğlu, **a.g.e.**, s.246-247; Neşet Halil, **Büyük Meclis ve İnkılap**, Ankara 1933, s. 13.

¹⁰⁵ Yaşar Özüçetin, “Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Dönem Kırşehir Mebusları”, Yayınlanmamış Tebliğ, **II. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni**, 13-14 Ekim 2005, Kırşehir, s. 330.

¹⁰⁶ Mukaddes Arslan, “Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Cumhuriyetin İlanı ve Tarihi Önemi”, **AAMD**, C. XIX, S. 57, Kasım 2003, s. 1323.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YOZGAT ve YOZGAT'TA SEÇİMLER

Yozgat, XVIII. yüzyılda Çapanoğlu Ahmet Bey tarafından kurulan ve Ahmet Bey'in oğulları Mustafa ve Süleyman Beyler'in imar ederek kasaba haline getirdikleri bir yerdir.¹⁰⁷ Yozgat, 1808 yılına kadar Osmanlı Devleti teşkilatına bağlı Çapanoğulları idaresinde yaşamış ve o dönemde İç Anadolu Bölgesinin en büyük şehri haline gelmiştir. Bu tarihte tahta geçen Sultan İkinci Mahmut'un Anadolu'daki beyliklere son vererek devlete yeni bir düzen vermek istemesi neticesinde (1814 yılında Çapanoğlu Süleyman Bey'in ölümü ile) Yozgat İstanbul'dan gönderilen valiler tarafından idare edilmiştir.¹⁰⁸ Yozgat, XIX. yüzyılın ortalarında oldukça büyümüş ve geniş bir bölgeyi içerisine almıştır. Bu dönemde Yozgat, Bozok ismi ile Bozok Eyaletinin sancağı konumunda iken, XX. yüzyıl başlarında Yozgat Sancağı ismi ile Ankara vilayetine bağlanmıştır.¹⁰⁹ Yozgat şehrinin Osmanlı belgelerinde

---

¹⁰⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Çapan Oğulları" **Bellefen**, Cilt:XXXVIII, No:50, Nisan 1974, Türk Tarih Kurumu, s. 216-218; Çapanlı aşireti, XVII. Yüzyılın sonlarına doğru bir köy statüsünde olan Yozgat civarına yerleşmiş ve burası onların nüfusuyla mütenasip olarak önem kazanmıştır. (Süleyman Duygu, **Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları**, İstanbul 1953, s. 12; Bayram Sakallı, **Ankara ve Çevresinde Milli Faaliyetler ve Teşkilatlanma**, Ankara 1988, s. 33); XVII. yüzyıl sonlarından beri Orta Anadolu'daki Bozok sancağında yaşadıkları anlaşılabilir ve bir Türkmen oymağının beyliğinden gelen Çapanoğulları bölgenin başlıca ayanları arasına girmeyi başarmışlar ve XVIII. Yüzyıl başlarından itibaren devrin idari ve mali şartlarını değerlendirerek güçlenmeye başlamışlardır. Çapanoğullarının en parlak ve ihtişamlı devri 1782'den 1813'e kadar süren Süleyman Bey zamanıdır. Bu dönemde Çapanoğulları nüfuzunu Bozok dışında Çankırı, Amasya, Niğde Kırşehir ve Ankara gibi civar yerlere kadar yaymıştır. II. Mahmut 1812 yılından itibaren merkezileştirme siyaseti uyguladığından Çapanoğulları'nın Bozok'daki idari nüfuzları ortadan kaldırılarak 1846 yılından sonra tayin edilen kaymakamlar tarafından idare edilmiştir. (Özcan Mert, **XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları**, Ankara 1980, s. 74-75).

¹⁰⁸ Osman Yalçın, **Yozgat**, İstanbul 1961, s. 4.

¹⁰⁹ Ahmet Kolbaşı, **Merzifon, Yozgat ve Kayseri Ermeni Olayları(1892-1893)**, Kayseri 2005, s. 114; Yozgat Sancağının devlet salnamelerine göre idari taksimatı için bkz. Gülin Erdem, **Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr ve Ankara (Bozok) Vilayetlerinin İdari Taksimatı (1272H/1855 ile 1328H/1910)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2001, s. 79-98.

“Bozok” adını taşıması Türkmen kabilelerinin XV. yüzyılda bölgeye yerleşmelerinden kaynaklanmaktadır.¹¹⁰

1. YOZGAT VE ÇEVRESİNDE TEŞKİLATLANMA ÇALIŞMALARI

Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalanmasından sonra meydana gelen işgaller karşısında Anadolu halkı, milli birlik ve beraberlik içinde kenetlenmiş ve Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yeni bir döneme kapılarını açmaya başlamıştır. Bu amaçla yapılan kongreler Milli Mücadelenin en önemli safhasını oluşturmaktadır.

Bu kongrelerden Sivas Kongresi, Erzurum Kongresinde temeli atılan milli birliği tamamlamak ve bu sebeple Erzurum Kongresinde alınan kararların Batı Anadolu ve Rumeli illerinin delegelerince benimsenip kabul edilmesi suretiyle yetkiyi genişletmek için yapılmıştır. 19 Mayıs 1919 yılında başlayan yurt çapındaki Milli Mücadele hareketi, bu kongre ile milli birliğe gidişin tamamlayıcısı olacak şekilde bütünleşmiştir.¹¹¹ Bu nedenle milli isteğe uygun bir şekilde yurdun çeşitli yerlerinden delegeler Sivas'a hareket etmişlerdir.¹¹²

Yozgat Mutasarrıfı Necip Bey ve Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın Kuvay-ı Milliye hareketi karşısındaki olumsuz tutumları ve engellemeleri nedeniyle Sivas Kongresine kadar Yozgat'ta direnişe yönelik önemli bir gelişme olmamıştır. Muhittin Paşa'nın 19 Eylül'de Kuva-yı Milliyece tutuklanması ve Necip Bey'in 20 Ekim 1919'da Heyet-i Temsiliyenin isteği üzerine görevden alınmasından sonra Yozgat'ta Milli Mücadele lehine örgütlenmeler artmaya başlamıştır.¹¹³

Yozgat, Milli Mücadele Dönemi'nde işgal görmeyen bir il olmasının rağmen kendisine bağlı kazalar ile birlikte bu bölgede Milli Mücadele esnasında çıkan Ankara Hükümetini yıpratıcı isyanlara karşı ve memleketi içine düştüğü durumdan kurtarmak için var gücü ile gayret göstermiştir. Yozgat'ta milli faaliyetler, Sivas Kongresinde alınan kararlar neticesinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Yozgat Şube Reisi Tefvik Bey'in 20. Kolordu kumandanlığına gönderdiği 1 Temmuz 1919 tarihli

¹¹⁰ Temel Sönmez, **Dünden Bugüne Yozgat**, Yozgat 2000, s. 3; Yozgat Gazetesinde, Yozgatlıların halis Türk ve Oğuzhan sülalesinden Bozok'a mensup oldukları belirtilmiştir. (**Yozgat Gazetesi**, 9 Nisan 1921, Numara 493, s. 3)

¹¹¹ Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi II Sivas Kongresi**, İstanbul 2008, s. 10, 74.

¹¹² Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, temel Yayınları, İstanbul 2010, s. 210.

¹¹³ **Yurt Ansiklopedisi**, C. X, İstanbul 1982-1984, s. 7646.

yazıda Yozgat sancağı namına Sivas Kongresine delege olarak Bahri ve Ahmet Beyler'in seçildiği belirtilmiştir.¹¹⁴ Bu yazıya cevaben 20. Kolordu kumandanlığı, Ahmet ve Bahri Beyler'in Sivas'a giderek orada 3. Kolordu Erkan-ı Harp Reisi Zeki Bey'e müracaat etmeleri gerektiğini Yozgat Şube Başkanlığına gönderdiği yazıda belirtmiştir.¹¹⁵ Ancak diğer belge ve kaynaklarda ise Yozgat'tan sadece Tatlızade Yusuf Bahri Bey'in, Yozgat delegesi olarak Sivas Kongresine katıldığı belirtilmiştir.¹¹⁶

Sivas Kongresinin ardından 1919 yılı içerisinde Yozgat'ta Milli Harekatı planlı bir şekilde başlatarak halkı bu yönde teşkilatlandırma ve aydınlatma çalışmalarını yürütecek bir idare heyetinin oluşturulmasına karar verilmiş ve netice de Yozgat'ta "Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti" kurulmuştur. Bu cemiyet; Reis Mehmet Hulusi, Aza Belediye Reisi Ahmet, Mahkeme-i Şeriye Başkatibi İhsan, Ulemadan Hafız Şahap, Kasım Zade Şükrü, Darendede Kaymakam-ı Sabıkı Süleyman Sırrı İçöz, Divanlızade Ahmet Efendi'den oluşmaktadır.¹¹⁷

Yozgat Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Heyeti'nin 14 Ekim 1919'da Sivas Kongre Heyetine yazmış olduğu telgrafta, Sivas'ta toplanan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kongresinin doğrudan doğruya Yozgat ve belediye başkanlıklarına gönderdiği telgrafnamelerin Yozgat belediye dairesinde eşraf ve halk meclisleri huzurunda 14 Eylül Pazar günü okunup görüşüldüğünü ve alınan kararların Yozgat eşraf ve ahalisi tarafından kabul edildiği belirtilmiştir.¹¹⁸ Bu durumda Yozgat ahalisinin kongreye vermiş olduğu destek milli bilinci ortaya koyan bir tutum olarak değerlendirilebilir.

¹¹⁴ **TİTE Arşivi**, Kutu No:298, Gömlek No:38.

¹¹⁵ **TİTE Arşivi**, Kutu No:298, Gömlek No:42; Sivas Kongresine katılacak olan delegeler ve temsil ettikleri vilayetin isimleri 24 Ağustos 1919 tarihli belgede bildirilmiş ve Yozgat'tan Bahri ve Ahmet Beylerin isimleri belirtilmiş ise de bu kişilerin hareket ettiklerine dair malumat alınmamıştır. (**ATASE Arşivi**, **ATAZB**, Kutu No:7, Gömlek No:129, Belge No. 129-1).

¹¹⁶ Mahmut Goloğlu, **a.g.e.**, s. 82; Kemal Arıburnu, **Sivas Kongresi Samsun'dan Ankara'ya Kadar Olaylar ve Anılarla**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s. 72.

¹¹⁷ Sakallı, **a.g.e.**, s. 35; Naşit Hakkı Uluğ, **Hemşehrimiz Atatürk**, Ankara 1997, s. 246; 1921 yılı içerisinde yeni bir düzenleme yapılan Yozgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin üyeleri şu kişilerden oluşmakta idi: Başkan; Salim Efendizade Akif Bey, Hacı Latif Beyzade Sabit Bey, Mehmet Beyzade Sadık Bey, Haznedar Yamağızade Ali Bey, Nazif Ağazade Behcet Efendi, Hacı Abidinzade Tevfik Efendi, Hacı Hüseyinzade Bekir Efendi, Erzurumluzade Hasan Efendi, Arabzade Abdurrahman Efendi, Nizamzade Ali Efendi'dir.(Tarihi Araştırmalar Grubu, "Milli Mücadele Döneminde Müdafaa-i Hukuk Teşkilatları" **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, S. 19, Eylül 1986, s. 14).

¹¹⁸ **ATASE Arşivi**, **ATAZB**, Kutu No:3, Gömlek No:8, Belge No. 8-1.

Yozgat'a bağı kazalarda da milli faaliyetlerin yürütüldüğü görülmektedir. Bu kazalardan Akdağmadeni kaymakamı Tahir Bey tarafından Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Kongresine bir telgraf gönderilmiştir. Bu telgrafta kazada memur, eşraf ve yerel halkın katılımı ile Akdağ Müdafaa-i Hukuk şubesinin bir karar aldığı belirtilmiş, bu karar gereği Sivas Kongresince alınacak kararların doğrudan doğruya kazaya bildirilmesi istenmiştir.¹¹⁹ Tahir Bey'in bu isteği Akdağmadenin'de şuurlu bir teşkilatlanmanın olduğunu açıkça göstermektedir.

Ali Rıza Paşa Hükümetinin istifası nedeniyle Mustafa Kemal Paşa'nın yeni hükümetin milli isteklere uygun nitelikte kurulması için yayınladığı bildiri üzerine Meclis-i Mebusana telgraf çeken kuruluşlardan biri de Yozgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyetidir. Bu telgrafın altında imzası bulunanlar Cemiyet Reisi Müftü Mehmet Hulusi; üyeleri Belediye Reisi Ahmet, ulemeden Nuri, eşraftan Ahmet Abdurrahman, Sadık, Remzi, Şükrü, Ömer, Süleyman, Akdağmadeni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i İdare Reisi Rıza Bey'dir.¹²⁰ 5 Mart 1920 tarihinde Yozgat'tan gönderilen bu telgrafta kabinenin istifasından büyük bir üzüntü duyduklarını, bu duruma neden olan yabancıların işlerimize müdahale etmesine izin vermeyeceklerini, ayrıca milleti temsil eden Meclisin güvenini kazanmış bir kabinenin istifaya mecbur bırakılmasının memleket ve milletimiz için tehlikeli olduğunu belirtmişlerdir. Yine bu telgrafta millet işlerini tatmin edemeyecek bir kabine başkanını milletin tanımayacağını ifade etmişler ve gerekli girişimlerde bulunulmasını istediklerini söylemişlerdir.¹²¹

6 Mart 1920 tarihinde ise Akdağmadeni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İdare Reisi Rıza Bey imzası ile Heyet-i Temsiliyeye gönderilen telgrafta Ali Rıza Paşa kabinesinin istifaya mecbur ettirilmesinin istiklal ve haysiyetimizi rencide edecek bir müdahale olduğu vurgulanmış; halife ve kendilerini temsil eden Meclis-i Mebusanın milletin içerisinde bulunduğu duruma tercüman olması gerektiği belirtilmiştir.¹²²

Akdağ Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin 6 Kasım 1919 tarihli Sivas Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine göndermiş olduğu yazı da ise Akdağmadeni kazasında teşkilatlanmanın tamamlandığı, Meclis-i Mebusan önseçimlerinin bir

¹¹⁹ Alim Yıldız, **İrade-i Milliye**, 28 Eylül 1919, Sayı 4, s. 43.

¹²⁰ Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi III**, s. 337; "Yozgat", **Yurt Ansiklopedisi**, C. X, s. 7646.

¹²¹ **MMZC**, D. 4, C. 1, s. 338, 6 Mart 1920; Mehmet Şahingöz, **Ali Rıza Paşa Hükümetinin İstifası ve Tepkileri**, Ankara 2001, s. 89.

¹²² **MMZC**, D. 4, C. 1, s. 378, 6 Mart 1920; Mehmet Şahingöz, **a.g.e.**, s. 210.

haftaya kadar tamamlanacağı ve adi suçlardan başka kazada asayişin yerinde olduğu belirtilmiştir.¹²³

2. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YOZGAT İSYANLARI

2.1. Çapanoğulları İsyanı

Milletin kendi iradesine hakim olması düşüncesi ile Anadolu'ya geçen Mustafa Kemal, bu amacı gerçekleştirmek için Türk Milletini teşkilatlandırma gayretine girmiştir; fakat bu çaba kimi bölgelerde İtilaf Devletlerinin, Damat Ferit Paşa hükümetinin ve kiliselerin propagandaları ile çetecilik faaliyeti olarak değerlendirilmiştir. Böyle bir bakış açısının şekillendiği bölgelerden biri de Yozgat'tır.¹²⁴ 1919 yılı ortalarında ilk belirtilerini veren 1920 yılında ise tehlikeli boyutlar alan iç isyanlar, Milli Mücadele tarihimizin en üzücü olaylarıdır. Milli harekete ve hükümete karşı patlayan isyanlardan biri de Yozgat İsyanı'dır.¹²⁵ Yozgat İsyanı olarak bilinen bu olaya "Çapanoğlu İsyanı" adını vermek daha doğrudur.¹²⁶

Yozgat'da milli harekete ve hükümete karşı ilk tepkiyi oluşturan Yozgat mutasarrıfı Necip Bey'dir. Necip Bey, Heyet-i Temsiliyenin Ankara vilayeti aracılığı ile gönderdiği emirlere karşı daima cephe almış,¹²⁷ "Allahtan, padişahın ve onların kurumlarından başka bir şey tanımadığını" belirtmiştir.¹²⁸ Bu gelişmeler üzerine Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti siyasi faaliyetlerine hız vermeye karar vermiştir. 29 Ekim 1919 tarihli karar defterinin 7 numaralı kaydında Ankara Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti tarafından Yozgat mutasarrıflığına gönderilen, ancak bu mutasarrıflıktan iade olunan kongre kararları ile ilgili olarak Necip Bey'e "Her kim olursa olsun bir müslümanın elbette efrad-ı milletten sayıldığını ancak kendisinin göndermiş olduğu yazı gereği bu millettten sayılmadığına inanıldığı belirtmiştir. Hükümetin amacının milletin meselelerinin iyi niyetle kolaylaştırmak olduğunu, Milli hareketin her kanunun üstünde olan şer'i hükümler gereğince milleti

¹²³ ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No:22, Gömlek No:1, Belge No. 1-1.

¹²⁴ Taha Niyazi Karaca, "Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemlerinde Yozgat Ermenileri (1914-1920)" **Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, Cilt III, No:4, Temmuz 2003, Erzurum, s. 125.

¹²⁵ Şevket Süreyya Aydemir, **a.g.e.**, s. 281; Suna Kili, **Türk Devrim Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008, s.104.

¹²⁶ A. Yaşar Ocak, "Milli Mücadelede Çapanoğlu İsyanı(8-27 Haziran 1920)" **Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü**, VII-X, Ankara 1970-1973, s. 114.

¹²⁷ **Türk İstiklal Harbi, İstiklal Harbinde Ayaklanmalar 1919-1921**, C. VI, Ankara 1964, s. 90; Taha Niyazi Karaca, **a.g.m.**, s. 128.

¹²⁸ Kenan Esengin, **Milli Mücadelede İç Ayaklanmalar**, İstanbul 1975, s. 132.

birleştirmeye çalıştığı ifade edilmiştir. Yazının devamında Necip Bey'in mutasarrıf olması sebebiyle efrad-ı milletin münevverlerinden olması gerektiği, ancak telgrafa yazdığı cevap gereği milletin inandığı makamda olmamasından dolayı üzüntü duyulduğu belirtilmiştir.¹²⁹

Çapanoğulları İttihat ve Terakki Partisinin düşmanı, Hürriyet ve İtilaf Partisinin ise temsilcisi olarak Yozgat'ta propagandalarını gün geçtikçe arttırmışlardır.¹³⁰ Kendi kendilerine bir nevi hükümet icrasına başlayan Çapanoğullarının asıl maksatları, Ankara'da teşekkül eden milli hükümeti tanımamak esasına dayanmaktaydı.¹³¹

Bu düşünce doğrultusunda Çapanoğullarının nüfuz bölgelerinde ortaya çıkan ilk isyan Yıldızeli (Yenihan)- Akdağmadeni arasındaki Postacı Nazım ile Zile-Çekerek arasındaki Aynacıoğulları İsyanı'dır. Çevresindeki güçlere halife ordusu süsü veren Postacı Nazım, İstanbul hükümetinin çıkardığı fetva ve beyannameleri halka dağıtarak Kuva-yı Milliyeyi desteklememelerini, padişahın tarafını tutmalarını telkin etmiş¹³² ve 14 Mayıs 1920 de Yenihan'a bağlı bir köy olan Kaman'da Ankara hükümetine karşı isyan ettiğini resmen açıklamıştır.¹³³

Mustafa Kemal Paşa, 28 Mayıs 1920 tarihinde Yozgat Ayaklanması sebebiyle Sivas Valiliği'ne "Hıyanet-i Vataniye Kanunu" nun uygulanmasını emretmiştir.¹³⁴

Aynacıoğulları; Deli Hacı, Katil İlyas gibi çetelerle işbirliği yaparak 6 Haziran'da Zile'yi işgal etti. Başlangıçta Çapanoğulları ailesi ile ilgisi olmadığı düşünülen bu isyan ayaklanmayı bastırmak üzere Ankara Hükümeti tarafından gönderilen Kılıç Ali'nin Çapanoğulları ailesinin ileri gelenleri üzerine uygulamış olduğu baskı durumu değiştirmiştir. Çapanoğulları yaşadıkları bölge merkezi olan Yozgat ve civarına hakim olup asayişli sağlayabilmek için isyancılarla birlikte hareket etmek durumunda kalmışlardır. Yozgat'taki bu gelişmelerin gidişatından rahatsız olan Mustafa Kemal, bölgeye Süleyman Sırrı ve Madenli Rıza Bey'den oluşan bir Öğüt Kurulu göndermeye karar vermiştir. Bu kurul ve Yozgat Müdafaa-i

¹²⁹ Nşit Hakkı Uluğ, **a.g.e.**, s. 245-246.

¹³⁰ **Türk İstiklal Harbi**, s. 95-96.

¹³¹ Yunus Nadi, **Kurtuluş Savaşı Anıları**, İstanbul 1978, 358-359.

¹³² A. Yaşar Ocak, **a.g.m.**, s. 95-96; Mazhar Müfit Kansu, **a.g.e.**, s. 577.

¹³³ Ali Fuat Cebesoy, **a.g.e.**, s. 471.

¹³⁴ Ergün Aybars, **İstiklal Mahkemeleri Cilt I-II 1920-1927**, İzmir 1988, s. 31.

Hukuk Cemiyeti yöneticileri, Çapanoğlu Edip ve Celal Bey ile görüşerek Kuva-yı Milliyeye katılmaları yönünde teklifte bulunmuşlar ise de Edip ve Celal Bey'in bu teklifi geri çevirmeleri sonucunda siyasi ilişkiler değişmeye başlamıştır.¹³⁵

1 Haziran 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nin emri ile Kılıç Ali, birlikleri ile Yozgat'a gelerek burada bir durum değerlendirmesi yapmıştır. Bu değerlendirme sonucunda Kılıç Ali Paşa Genel Kurmay Başkanlığına 7 Haziran 1920'de bir rapor verdi. Bu raporda;

“Bu havali ayaklanmasının bastırılmasında başlangıçta teseyyüp gösterildiğinden bütün kaza halkı zehirlenmiştir. Halk, hükümeti zayıf, asileri kuvvetli görüyor. Yozgat'taki Çapanoğlu Halit ve kardeş çocuğu Ziya asilere katıldığı halde bu gün Yozgat'ta bulunan kardeşleri Celal hakkında henüz hiç birşey yapılmaması, halkın fikirlerini bozmuştur. Bu yüzden Yozgat'tan hareketim esnasında bana katılmaya söz vermiş olan birçok ulema ve eşraf vazgeçtiler. Ancak Jandarma Komutanı Ziya Bey'in gayreti ile jandarmalarla birlikte 60 kişi alabildim. Kuvvetim burada tutunmaya elverişli değildir. Zile taraflarına yapılacak taarruz ile oradan çekilecek asiler buraya yüklenecektir. Binaenaaleyh Kayseri'deki piyadelerden iki bölük ile bir makineli tüfek takımının, kezalik, Aziziye'deki süvari alayından bir bölüğün Kırşehir'deki jandarmalardan da bir miktarının Akdağmadeni'ne gönderilmesini rica ederim. Böyle yardımlar yapılmazsa bizim için buradan çekilmek hatta kurtulmak bile mümkün olamaz.” diyerek kendi kuvvetlerinin yeterli olmadığını ve durumun ciddiyetini karamsar bir şekilde belirtmiştir. Bunun üzerine Kılıç Ali müfrezesine Niğde'de bulunan 11. Tümen 33. Alay 3. Taburu ile takviye yapılması uygun görülmüştür.¹³⁶

Bu gelişmeler esnasında 9 Haziran 1920 de Yozgat'ta sıkı yönetim ilan edilmiştir. Kılıç Ali Bey, anılarında fırka kumandanı yetkisi ile sıkı yönetim amirliğine getirilerek duruma hakim olmasının emredildiğini, Büyük Millet Meclisi Başkanlığından mutasarrıflığa gelen emirnamenin ise şu şekilde yazıldığını ifade

¹³⁵ Ali Şakir Ergin, **Çapanoğulları Hadisesi ve Abdulkadir Beyin Hatıraları**, Ankara 2006, s. 25; **Yurt Ansiklopedisi**, C. X, s. 7647; Hakkı Acun, **Tüm Yönleri ile Çapanoğulları ve Eserleri**, Ankara 2005, s. 31-32; Nurer Uğurlu, **Çerkez Şahani Ethem**, İstanbul 2006, s. 69-70; Ayrıca 4 Ekim 1920 tarihli Meclis Gizli oturumunda bu isyanla ilgili görüşmeler yapılmıştır. (Bkz. **GCZ, C. 2**, s. 263-264).

¹³⁶ **Türk İstiklal Harbi**, s. 95-96; Zübeyir Kars, **Milli Mücadele'de Kayseri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999, s.85-86.

etmiştir. “Asayişte görülen acil durum üzerine Yozgat ilinde sıkı yönetim ilan edilmiş ve Akdağmadeni’nde bulunan Kuva-yı Milliye Komutanı Kılıç Ali Bey, fırka kumandanı yetkisiyle sıkı yönetim amiri tayin edilmiştir. Durumun tarafınızdan bütün memurlara tebliği ve her konuda Kılıç Ali Bey’le işbirliği etmelerinin sağlanmasını rica ederim.” Kılıç Ali Bey, bu emir üzerine sıkı yönetim ilan ettiğini, ayrıca Akdağmadeni’nde bir savaş divanı, Yozgat ve Boğazlıyan’da birer araştırma heyeti oluşturduğunu belirtmiştir.¹³⁷

Bölgede çıkan isyanı bastırmakla görevli Kılıç Ali Bey ve gönüllüleri, Yozgat’tan geçerken Celal ve Edip Bey’in evlerinin önünde bağirmaya başlamış; bu durum kardeşlerin Yozgat’tan ayrılarak isyan hazırlığına başlamasını tetiklemiştir. Kısa bir süre sonra Celal ve Edip Bey, 13 Haziran 1920’de Yozgat civarında Köhne (bugünkü adı Sorgun)nahiye merkezini işgal etmek suretiyle isyan etmişlerdir.¹³⁸

14 Haziran 1920’de Yozgat asilerin ele geçmiştir.¹³⁹ Asiler, silah depolarına saldırıp buradaki silahları adamlarına dağıtıp cezaevindeki tutukluları serbest bırakmışlardır. Bu ayaklanma Yozgat ve civarını da etkilemeye başlayınca Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa derhal önlemlerin alınması için harekete geçmiş;¹⁴⁰ en büyük harplerde olduğu gibi geceli ve gündüzlü çalışarak planlar yapmıştır.¹⁴¹

Çapanoğlu Ayaklanması, Yunanlıların genel bir saldırıya hazırlandığı günlerde başlamış; ancak Yunan taaruzunun tehlikeli gelişmesinden dolayı bölgeye kuvvet gönderilememiştir. Bu durum ise Ankara Hükümetini çok zor durumda bırakmıştır. Olayın barışçı yollardan çözülmesi girişimleri de sonuç vermeyince bazı önlemlerin alınması kararlaştırılmıştır. Ayrıca merkezi Sivas’ta olan 3. Kolordu kuvvetleri ile o bölgedeki milli kuvvetler isyanı bastırmak için gönderilmiş; ancak bu kuvvetler yeterli olmamıştır. Bunun üzerine başka bir çare olarak Ali Fuat Paşa, aldığı emir

¹³⁷ **Atatürk’ün Sırdaşı Kılıç Ali’nin Anıları**, Derleyen: Hulusi Turgut, İstanbul 2010, s. 119.

¹³⁸ **Atatürk’ün Bütün Eserleri**, Cilt:20, Nutuk II(1927), İstanbul 2007, s. 32; Avni Doğan, **Kurtuluş, Kurtuluş ve Sonrası**, İstanbul 1964, s. 58-59.

¹³⁹ Kazım Karabekir, **a.g.e.**, s. 751.

¹⁴⁰ A. Yaşar Ocak, **a.g.m.**, s. 103.

¹⁴¹ Yunus Nadi, **a.g.e.**, s. 90.

üzerine isyanı bastırmak için Eskişehir'deki Çerkez Ethem ve Bolu dolaylarındaki İbrahim Bey müfrezesini Yozgat bölgesine göndermiştir.¹⁴²

19 Haziran 1920'de İsmet Paşa, Kuva-yı Tedbiye Umum Kumandanı Çerkez Ethem'e gönderdiği iki kısım oluşan raporun birinci kısmında bölgenin durumu, diğer kısmında ise Erkan-ı Harbiye-i Umumiye'nin emrinde bulunan kuvvetlerin hali değerlendirilmiştir. Bunların konumuzu ilgilendiren bölümü, Yozgat-Zile mıntikasında son isyan vaziyetinin anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde durum şöyle açıklanmıştır:

Akdağmadeni, Yozgat, Alaca mevkileri isyancıların elindedir. Yenihan, Tokat, Mecidözü, Çorum, Sungurlu, Keskin, Mecidiye mevkileri Kuva-yı Milliye'nin elindedir.

Fevzi Bey, namında birinin kumandasında bulunan askerler, 14 Haziran'da Sivas- Şarkışla arasındaki Kayadibi nahiyesini basmışlardır. Bu Fevzi Bey, Yenihan hadisesinin başladığı tarihte asilerle müşterektir. Sonra "Direği" nahiyesinde ve "İçi" nahiyesinde hükümet erkanını iğfal ederek, güya lehimize asayiş temini maksadıyla 45 atlı toplamış, ondan sonra Nahiyeye Müdürünü iki jandarmayı ve bir polisi de beraber alarak (Kayadibi) nahiyesini basmışlardır.

Yozgat'ın düşmesinden sonra asiler Mecidiye istikametine saptılar. Mecidiye'ye bir saat mesafeye kadar yaklaştılar. Fakat Mecidiye'ye giremediler. Mecidiye ahalisi başta kaymakam olduğu halde asilere mukavemetle hazırlanmışlardır.

Tokat civarında Gülbahar köyünde Tokat'a taaruz etmek üzere toplanan 200'ü mütecaviz asi Zile'den gönderilen takip müfrezemiz tarafından muhasara edilerek, reisleri ele geçirildi ve askerlerden evvelce aldıkları silahlar kısmen geri alındı.

---

¹⁴² Kemal Çelik, "Milli Mücadele'de İç İsyancılar, Vatana İhanet Kanunu ve İstiklal Mahkemeleri" **Atatürk Yolu Dergisi**, S. 40, Kasım 2007, 594-595; Ayrıca isyancılar tarafından Yozgat Milletvekili Rıza Bey'in yakalanması, Yozgat ve Akdağmadeni telgraf tellerinin tahrip edilmesi gibi olaylar gizli oturumunda görüşülmüştür. (**GCZ**, C. 1, 15 Kasım 1920, s. 232-234); Kemal Atatürk, **Nutuk(1919-1927)**, Haz. Zeynep Kormaz, **Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara 1994, s. 307; **Yurt Ansiklopedisi**, C. X, s. 7647; Ayrıca Yozgat İsyancıları sebebiyle iki fırkaya yakın nizami ve milli kuvvetlerin istihdam edildiği belirtilmektedir. (**GCZ**, C. 1, 3 Temmuz 1920, s. 53); Ali Fuat Paşa hatıralarında Ethem Bey'in Ankara'dan geçerek müstakil bir şekilde Orta Anadolu İsyancının bastırılmasına memur edilmesini doğru bulmadığını çünkü Çerkez Ethem Bey'in sadece menfaatlerini düşündüğünü gelecekte yaşanacak olayların endişelerini haklı çıkartacağını belirtmiştir. (Ali Fuat Cebesoy, **a.g.e.**, s. 472).

Çorum'un Ortaköy nahiyesinde toplanan asiler üzerine Zile'den gönderilen topçu binbaşı Mehmet kumandasındaki süvari müfrezesi (Çayköy) ve (İpek) köylerinde 17 Haziran'da asilerle müsademedi sonra Cevizli'ye çekilmeye mecbur olmuşlardır.

Yozgat'ın asiler tarafından işgal şekli ile işgalden sonra cereyan eden olaylara takipçi ve teşvikçileri hakkında Yozgat milletvekilleri tarafından Kayseri'den yazılan telgraf sureti ile en son alınan raporlar ekli olarak gönderilmiştir.¹⁴³

Bu esnada Kırşehir Milletvekili Rıza ve Trabzon Milletvekili Hüsrev Bey'in ortaklaşa Büyük Millet Meclisine gönderdikleri telgrafta isyanın sebebi, Ankara Valisi Yahya Galip Bey'in yanlış idaresi, belki de tertiplemediği fesat olabileceği ifade edilmiştir.¹⁴⁴

Çapanoğlu Celal tarafından Kılıç Ali Bey'e gönderilen mektupta halife ordusunun amacının Mustafa Kemal Paşa ile yedi arkadaşının yakalanması olduğu, Kırşehir milletvekili Rıza Bey ile görüşüldüğü ve Kırşehir üzerinden Ankara'ya geçileceği bildirmiştir. Bu mektup üzerine Kılıç Ali Bey, Boğazlıyan'a çekilmiştir. 20-21 Haziran 1920'de Kılıç Ali, Boğazlıyan'dan Erkan-ı Harbiye'ye gönderdiği telgrafta "Boğazlıyan'ın büyük tehlike içerisinde bulunduğunu, tehlikenin kendi şahsına karşı dahi mevcut olduğunu, milli kuvvetlerden köylerine kaçan altı kişinin asiler tarafından parçalandığını, asilerin Kayseri Sancağını dahi sarmak üzere olduklarını ifade etmiştir. Ertesi sabah asilerin saldırısı sonucunda atlı birlikler dağılmak durumunda kalmışlardır.¹⁴⁵

Bu isyana katılacaklarından şüphe edilen Çapanoğullarının Ankara'ya gönderilmesi Erkan-ı Harbiye Riyasetince kararlaştırılmış olduğundan bunların herhangi bir tarafa gitmelerini engellenmek için Kılıç Ali Bey tarafından Yozgat'taki evlerinin etrafına nöbetçiler dikilmiştir. Bu esnada Tokat'ta bulunduğu sırada Çapanoğullarının yardımını gören ve onlara minnettarlık duyan Yahya Galip Bey, Ankara vali vekilliğine getirilmiş ve Çapanoğullarına yumuşak davranmayı uygun bulduğunu belirterek Çapanoğullarının Ankara'ya sevki için zor kullanılmasını

¹⁴³ Bu raporların kaybolduğu ifade edilmektedir. (Cemal Kutay, **Çerkez Ethem Dosyası**, İstanbul 1990, s. 301-302); Nurer Uğurlu, **a.g.e.**, s. 442-443.

¹⁴⁴ Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi III**, s. 211.

¹⁴⁵ **Türk İstiklal Harbi**, s. 97-99.

önlemiştir. Bu olaylar meydana gelirken Çapanoğulları asilere katılmış ve Yozgat'tan ayrılmıştır.¹⁴⁶

Yozgat üzerine hareket eden kuvvetler, 23 Haziran 1920 akşamı Yozgat'a gelmişlerdir. Çerkez Ethem, bu başarısının ardından geride kalanları bertaraf etmek için emir vermiştir. Buna göre, 24 Haziran 1920'de Çolak İbrahim komutasındaki ikinci kuvve-i Seyyare kuvvetleri batıdan, 300 süvari ve 350 piyade ile Albay Refet kuvvetleri kuzeyden gelerek bölgenin sukunetini sağlamayı amaçlamışlardır. Çerkez Ethem'in emirleri, birliklerin aldıkları tedbirler ve cesur davranışlar neticesinde görev yerine getirilmiş ve başarı sağlanmıştır.

Bu başarının akabinde Çapanoğullularından Halit yaralanarak ölmüş, diğer kardeşleri Celal ve Edip Bey ise Aziziye'ye doğru kaçmışlardır. Sonunda asilerin birçoğu ele geçirilmiş ve şehre Kuva-yı Milliye birlikleri hakim olmuştur.¹⁴⁷ 25 Haziran 1920 yılında Umum-ı Kuva-yı Tedibe Kumandanı Ethem Bey'in Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine yazdığı telgrafta, Yozgat'ı işgal altına alan ve zulm yapan Edip Bey idaresindeki Çapanoğulları ile 23. kol kuvvetlerimizin Kayseri civarında iki saat devam eden bir çarpışmadan sonra isyancıların bir çok ölü ve yaralı bırakarak dağıldıkları belirtilmiştir. Ayrıca isyana destek veren sekiz kişinin Divan-ı Harp tarafından mahkum edildikten sonra idam edildiği ifade edilmiştir.¹⁴⁸

Çapanoğlu kardeşler, Yozgat ve Alaca'nın hakimiyetlerinden çıkmasından sonra bütün kuvvetlerini Arapseyf'te toplamıştır.¹⁴⁹ Bunun üzerine Çerkez Ethem, 80 subay, 2100 piyade ile 20 Haziran 1920 'de Ankara'dan yola çıkmıştır.¹⁵⁰ 27 Haziran 1920'de yapılan çarpışmada asiler 300'e yakın kayıp vererek toplu bir kuvvet olmaktan çıkmışlardır. Dirençleri büyük ölçüde kırılan asiler bundan sonra küçük çaplı çarpışmalarla dağıtılmışlardır.¹⁵¹

---

¹⁴⁶ A. Yaşar Ocak, **a.g.m.**, s. 99.

¹⁴⁷ Kenan Esengin, **Milli Mücadele'de Hıyanet Yarışı**, Ankara 1969, s. 144; Kuva-yı Milliye birlikleri Yozgat isyanı destekçilerinden Celal Bey'i, iki oğlunu, eniştesini ve akrabalarının bulunduğu otuz iki kişiyi yakalamıştır. (**ATASE Arşivi**, İSH, Kutu No:973, Gömlek No. 97).

¹⁴⁸ **TİTE Arşivi**, Kutu No:31, Gömlek No:210; Diğer kaynaklarda idam edilen kişi sayısı on iki olarak belirtilmektedir. (A. Yaşar Ocak, **a.g.m.**, s. 106; Çerkes Ethem, **a.g.e.**, s. 65)

¹⁴⁹ Arapseyf, Yozgat ile Alaca yolu üzerinde sarp bir boğazdır. (**Türk İstiklal Harbi**, s. 103); Çerkes Ethem, **Çerkes Ethem'in Hatıraları**, İstanbul, 1962, s. 68-69.

¹⁵⁰ Abdullah Özkan-Necdet Zeybek, **Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi**, Cilt I, Ankara 2005, s. 259.

¹⁵¹ Asilerin gücünün Arapseyf de kırılması üzerine Mustafa Kemal Paşa Ethem'e " 28 Haziran 1920 tarihli Arapseyf Boğazı'nda vaki muvaffakiyet-i kahirenizden dolayı an-samim-il-kalb zat-ı alilerini ve rüfeka-i

Kuva-yı Milliye Kumandanı İbrahim Bey'in Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine göndermiş olduğu yazıda Alaca çarpışmasına katılan asilerin köylerine döndüklerini, 4 Temmuz 1920 sabahı Vasfi Bey kumandasında 100 süvari ve 1 makineli tüfengin Akdağmadeni ile Yozgat arasında Akbil, Battal, Kızılkoca, Alçak, Elmacılar, Küçüknefes köyleri civarını tarayarak buraya yerleşeceklerini, ayrıca asilerin Akdağmadeni ile Köhne arasında Karamağra civarında bulduklarının buradaki köylüler ve Boğazlıyan jandarma kumandanlığından öğrendiklerini ifade etmiştir.¹⁵²

Büyük Millet Meclisi adına Mustafa Kemal Paşa, 5 Temmuz 1920'de Şark Cephesine gönderdiği yazıda Yunan taarruzu devam ederken Yozgat, Amasya ve Sivas havalisinde iç isyanların çıktığını bu isyanların çok önemli olduğunu belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşa, bu isyanların bastırılması için gerekli önlem olarak Şark Cephesinden bir firkanın cephenin faaliyetlerini engellemek şartıyla Sivas'a gönderilmesini istemiştir.¹⁵³

Bu noktada Kuva-yı Milliye'nin iç isyanların bastırılmasında önemli katkıları olduğunu belirtmek gerekir, çünkü o dönemde düzenli ordu kurulmamış ve eldeki nizami kıtalar da isyanı bastıracak yeterliliğe ulaşamamıştır.

Yozgat İsyanı'nda Ethem Bey'in Genel Kurmay Başkanlığına verdiği rapor şöyledir: "Yozgat asilerine karşı kasabanın güney çıkarlarından taaruza geçildi. Topçu ateşinden ürken asilerin büyük kısmı dayanamayarak Akdağmadeni yönünde kaçmaya başlamışlarsa da önceden alınan tertiplerle buna engel olunarak şehir içinde ve dışında iki saat kadar muharebe oldu. Ermeniler dahi asilere katılarak askerlerimize karşı silah ve bomba kullanmak suretiyle bir erin şehit ve sekiz erin yaralanmasına sebep olduklarından bu Ermenilerin evleri ateşe verilmiş ve birkaç ermeni evi yıkılmıştır. Daha önce Sungurlu'ya gidip orada kuvvet topladıktan sonra Yozgat'a doğru yola çıkan Çapanoğlu Halit emrindeki asi kuvvetlere karşı gereken tedbirler alınmış, fakat fazla yorgunluk yüzünden bugün kasabada kalınmıştır. Milli

---

beşaletinizi tebrik ederiz" şeklinde bir telgraf çekmiştir. (Yunus Nadi, **Birinci Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve İsyânlar**, İstanbul 1955, s. 78-79); Yunus Kopal, "Milli Mücadelede İç Ayaklanmalar", **Türkler**, C.16, Ankara 2002, s. 83.

¹⁵² ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:577, Gömlek No. 154.

¹⁵³ ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:748, Gömlek No. 137.

kuvvetten üç şehit, dokuz yaralı, asilerden ise 50'den çok ölü ve yaralı esir vardır. Elebaşlarından bir kaçı yakalanmıştır.”¹⁵⁴

Ayrıca Ethem Bey, bu isyanların bastırılmasının ardından “ Bundan sonra hiç kimse Kuva-yı Milliye'nin mevcudiyeti ve Büyük Millet Meclisi Hükümetinin meşruiyeti hilafına ileri sürülecek safsatalara kulak asmamalı, inanmamalıdır. Vatani dört taraftan kuşatan ve istiklal-i millimizi tehdit eden felaketler içinde bu yaptıklarımız ancak düşmanlarımıza ümit ve menfaat temin eder. Bu andan itibaren hep beraber harici düşmana döneceğiz ve vatani onlardan temizleyeceğiz. Dahili isyanların lehülhamd nihayet bulduğunu ilan ederim.”¹⁵⁵ diyerek Milli Mücadele Döneminde başta Anadolu olmak üzere Yozgat'ta çıkan isyanlar karşısında üzerine düşen görevi yerine getirdiğini belirtmiştir. Ayrıca bu olaylar sonucunda Yozgat'ta bir de İstiklal Mahkemesi kurulmuştur.¹⁵⁶

Çerkes Ethem 28 Haziran 1920'de BMM Reisi Mustafa Kemal'den ve 29 Haziran 1920 tarihinde Müdafaa-i Milliye Vekili Tümgeneral Fevzi Paşa'dan başarı ve kutlama telgrafi almıştır.¹⁵⁷

Ethem Bey kumandasındaki birlikler Yozgat İsyanının bastırılmasından sonra 150 atlı, 7 makineli tüfek ve 3 kudretli cebel topundan oluşan müfrezesi ile Batı Cephesi Kumandanlığı emrine verilmiştir.¹⁵⁸

Hükümet, 22 Temmuz 1920 tarihinde yayınlamış olduğu kararnamede Çapanoğullarından Düzce, Bolu ve Yozgat olaylarına karışmış olanların af taleplerini değerlendirerek kararnamenin yayımlandığı tarihten itibaren on beş günlük süre

¹⁵⁴ Esengin, **a.g.e.**, s. 143; Yozgat mutasarrıfı ve kumandanı kaymakamı Şerif Bey, Kayseri kol ordu Kumandanlığına göndermiş olduğu yazı da kendisinin Yozgat Musarrıfı ve kumandanlığına tayin edildiğini bu mntıkada isyancıların faaliyetlerini engellemek için ne gibi tedbirler alınacağını bu konu hakkında kendisinin de bilgilendirilmesini talep etmiştir. (**ATASE Arşivi**, İSH, Kutu No:1070, Gömlek No. 113).

¹⁵⁵ Cemal Kutay, **a.g.e.**, s. 311.

¹⁵⁶ **ZC, D. I, C. 4**, 18 Eylül 1920, s. 192-193; Ergün Aybars, **a.g.e.**, s. 44; Yozgat İstiklal Mahkemesi Beyannamesi için bkz. Zekai Güner-Orhan Kabataş, **Milli Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını** Atatürk Kültür Merkezi Yayını, S. 38, Ankara 1990, s. 163-165; Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Başkanı Doktor Adnan Bey'in 23 Ağustos 1921 tarihli Müdafaa-i Milliye Cemiyetine yazmış olduğu yazıda Ankara İstiklal Mahkemesinin Kırşehir, Keskin ve Yozgat'a gideceğini, mahkeme üyelerinin hayatlarını temin ve işlerini kolaylaştırmak için gerekenlerin vekalet tarafından sağlanmasını ifade etmiştir. (**ATASE**, İSH, Kutu No:1110, Gömlek No: 80, Belge No: 80-1). Ayrıca Mustafa Kemal Paşa'nın 9 Eylül 1920 tarihli yazısında Kırşehir, Kayseri ve Yozgat'ı ihtiva eden İstiklal mahkemelerinden Yozgat'ta beş numaralı İstiklal Mahkemesinin kurulduğunu üyeliklerine de Mentеше milletvekili Ethem Fehmi, Konya milletvekili Refik, Üsküdar milletvekili Mazhar ve Lazistan milletvekili Hurşid beylerin seçildiği belirtilmiştir. (**ATASE**, İSH, Kutu No: 1164, Gömlek No: 7).

¹⁵⁷ Cemal Şener, **Çerkes Ethem Olayı**, İstanbul 2007, s. 61; Nurer Uğurlu, **a.g.e.**, s. 81.

¹⁵⁸ **ATASE**, İSH, Kutu No:872, Göm. No:84.

zarfında aflarının kabulünü kararlaştırmıştır.¹⁵⁹ Yine aynı tarihli bir kararnamede Yozgat hadisesinde yer almış ve hala firar da bulunan isyancıların eş ve kızları gibi Divan-ı Harp'te yargılanan ve yapılan incelemeler sonucunda tutuklu bulunanların sürgün edilmelerinden vazgeçilmiştir.¹⁶⁰ Ancak Adliye Vekaletinin 18 Eylül 1920 tarihli yazısı, 22 Eylül 1920 tarihinde Heyet-i Vekile tarafından görüşülmüş ve bu konu ile ilgili olarak yapılan incelemelerde suçları tespit edilerek tutuklanmış kişilerden Yozgat İsyanına katılanların af kapsamında olmayacağı yönünde karar alınmıştır.¹⁶¹ Eskişehir merkez kumandanının Garb Cephesi Kumandanlığı vekaletine gönderdiği yazıda, Yozgat İsyanı'na katılan yedi kişinin Ankara'dan gönderilerek merkezce gözaltına alındığı bildirilmiş ve bunların haklarında ne gibi bir muamele yapılacağı sorulmuştur. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, Eskişehir Merkez Kumandanlığına göndermiş olduğu 31 Ağustos 1920 tarihli yazıda Yozgat İsyanı'na iştirak etmiş ve daha sonra yakalanmış yedi efendinin Eskişehir'e geldiği zaman oradaki grup emrine teslim edilmek üzere şimdilik merkezde bulundurulmalarını istemiştir.¹⁶² Yine başka bir belge de Yozgat hadisesine karışmış olanlardan Celal Bey ve diğer Çapanoğulları ile birlikte isyan eden Yozgat havalesine mensup yardımcılarının çok sıkıntı içerisinde oldukları, bu kişilerin memleketlerinde ziraat işleri ile uğraştıklarını belirtmiş ve bu kişilerin harman mevsiminden önce memleketlerine iadeleri istenilmiş ise de bu istek hükümet tarafından kabul edilmemiştir.¹⁶³

Daha sonra olaylarda suçlu olduğu iddiasıyla Ankara Valisi Yahya Galip Bey yargılanmak için Yozgat'a çağırılmıştır. Bu arada Divan-ı Harp, Çerkes Ethem'den durumun Ankara'ya ilgili makama bildirilmesini istemiş; bunun üzerine Çerkes Ethem de Dahiliye Vekaletine şu telgrafi çekmiştir: "Kuva-yı Tedibiye Umum Kumandanlığı Divan-ı Harp Heyetinin verdiği karar üzerine Ankara Valisi Yahya Galip Bey'in Yozgat'ta Divan-ı Harpçe isticvabı lazım gelmiş olmakla derhal sevki arz ve beyan olunur efendim." Buna karşılık Dahiliye Vekaletinden ise şu cevap gelmiştir: " Kuva-yı Tedibiyye Divan-ı Harpçe sevki luzumu istenilen Ankara Valisi

¹⁵⁹ **BCA.** Fon Kodu:30. . 18. 01. 01, Sayı 88, Yer No. 1. 5. 10.

¹⁶⁰ **BCA.** Fon Kodu:30. . 18. 01. 01, Dosya No: 90-1, Yer No. 1. 5. 4; Ayrıca bu konu ile ilgili başından geçen olayları kitabında yazan Hakkı Acun'nun akrabalarının anlattıkları için bkz. Hakkı Acun, **a.g.e.**, s. 36.

¹⁶¹ **BCA.** Fon Kodu: 30. . 18. 01. 01, Dosya No: 90-33, Yer No. 1. 13. 7.

¹⁶² **ATASE,** İSH, Kutu No:728, Göm. No:142, Belge No. 142a.

¹⁶³ **BCA.** Fon Kodu: 30. . 18. 01. 01, Dosya No: 90-4, Yer No. 1. 10. 3.

Yahya Galip Bey'in ilk telgrafınız üzerine vazifesine son verilmiştir. Ancak kendisi yol meşakkatlerine dayanamayacak dercede hasta olduğu doktor raporu ile anlaşıldığından gönderilenmeyecektir.”¹⁶⁴

Mustafa Kemal Paşa, öteden beri beraber çalıştığı Milli Mücadelede fevkaledelik hizmet ve fedakarlıkları görülmüş muteber ve tecrübeli bir kişi olan Yahya Galip'i Ethem'e teslim etmemiştir.¹⁶⁵ Bu durum hükümetin Yahya Bey'i göndermemesi, Mustafa Kemal'in bu duruma destek olması ayaklanmayı bastıran ve suçluları kendi usulü ile yargılayan “Kuva-yı Tedbiye Kumandanı” Çerkez Ethem'i kızdırmıştır. Bu nedenle Çerkez Ethem, Mustafa Kemal Paşa ve BMM aleyhinde konuşmalar yapmıştır. Ayrıca hiçbir karara bağlı olmaksızın suçlu suçsuz bütün halkın malına el koymuştur. Düzenli ordunun kurulamadığı ve iç ayaklanmaların en tehlikeli olduğu dönemde bunların bastırılmasında büyük yararlılıkları olan Çerkez Ethem'in sonradan Milli Mücadeleye ihaneti ağır olmuştur.¹⁶⁶

2.2. İkinci Yozgat İsyanı

Yunanlıların, İngilizlerin teşviki ile Anadolu içlerine hareket ederek milli hareketin merkezi olan Ankara'yı almak istemeleri Erkan-ı Harbiye Riyasetini harekete geçirmişti. Bu nedenle Yozgat'da bulunan Birinci Kuva-yı Seyyarenin Batı Cephesine alınmasına karar verilmiştir. Yozgat İsyanına karışan 500 kişilik kuvvet cepheye gönderilmek istenince bu birlikte bulunan 49 kişi birliklerinden kaçmıştır.¹⁶⁷ Başlarında Küçükağa, Deli Hacı gibi kişiler olup bunlar 7 Eylül 1920'de Zile ve Erbaa yakınlarında yeniden isyan faaliyetine geçtiler. Bu durum karşısında Kuva-yı Seyyare kumandanı İbrahim Bey Ankara'dan almış olduğu telgraf sonucunda

¹⁶⁴ Çerkes Ethem, **a.g.e.**, s. 74.

¹⁶⁵ **Nutuk**, C. II, s. 630.

¹⁶⁶ Ergün Aybars, **a.g.e.**, s. 32-57; Cemal Şener, **a.g.e.**, s. 62-65; Zeki Sarıhan, **Çerkez Ethem'in İhaneti**, Ankara 1984, s. 64-65; Sabahattin Selek, **İsmet İnönü Hatıralar**, Ankara 2009, s. 209; Yozgat Vilayetinden Garp cephesi kumandanı Ali Fuat Paşa'ya gönderilen yazıda Yozgat çevresindeki isyanın gerçek sebebinin Galip Bey olduğu belirtilmiştir. Bu kişinin kanuna karşı geldiğini buradaki yüzlerce kişinin ölümüne ve felaketine sebebiyet verdiği ifade edilmiştir. (**TİTE Arşivi**, Kutu No:314, Gömlek No:28). Ayrıca Ethem Bey'in Galip Bey yüzünden Meclise ve Mustafa Kemal'e karşı haddini aşan konuşmalar yaptığını Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey'in ise bu konuşmaları duyduğu belirtilmiştir. (Kemal Atatürk, **Nutuk**, Cilt I-II(1920-1927), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000, s. 470. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Kutay, **a.g.e.**, s. 313-321.

¹⁶⁷ Cenani Gürbüz, **Mondros'tan Milenyuma Türkiye'de İsyanlar, Olaylar ve Bölücü Faaliyetler**, İstanbul 2006, s. 59-60.

müfrezesi ile beraber Eskişehir bölgesinden Yozgat'a hareket etmiştir.¹⁶⁸ Bu telgrafta “Yozgat asilerinin Zile’yi, Akdağmadeni’ni, Köhne’yi ve Alaca mntıklarını ellerine geçirdiklerini, şimdi Yozgat üzerine yürüdükleri, şehre dört saat mesafede buldukları, şayet Yozgat ellerine geçerse ondan sonra Ankara üzerine yürümelerinin muhakkak olacağı” belirtilmiştir. İbrahim Bey kumandasındaki İkinci Kuvve-i Seyyare birlikleri 17 Eylül 1920’de Yozgat’a doğru hareket etmek üzere Keskin’den hareket etmiştir.¹⁶⁹ İbrahim Bey, İkinci Yozgat İsyanının birincisinden daha vahşi ve daha kuvvetli olduğunu, bu nedenle de uzun süre uğraşmak mecburiyetinde kaldığını ifade etmiş; hatta altmış yedi gün birçok defalar öğle yemeğini at üstünde yemek zorunda kaldığını ve yirmi bir saat attan inmediğini belirtmiştir.¹⁷⁰

Yozgat’a gelen İbrahim Bey, burada milli birlikler ve jandarma kuvvetleriyle beraber Maden, Alaca, Karamağra, Mecitözü bölgelerinde çeşitli topluluklar halinde huzursuzluk çıkaran ve soygunculuk yapan haydutları da bertaraf etmiştir.¹⁷¹

18 Ekim 1920 tarihinde seksen kişilik bir çete, Akdağmadeni’ne girerek Yozgat Milletvekili Rıza ve Bahri Beyler’in evlerine saldırmışlardır. Bu sırada bölgedeki isyanı bastırmakla görevli Çolak İbrahim Bey komutasındaki İkinci Kuva-yı Seyyare birlikleri Zile tarafında bulunduğundan Yüzbaşı Abdullah komutasındaki Boğazlayan milli kuvveti seksen kişilik mevcutla Maden’e gelerek buranın asilerden temizlenmesini sağlamıştır.¹⁷² İbrahim Bey bu isyanların bastırılmasının ardından Kasım ayının başlarında Akdağmadeni’nde bir beyanname açıkladığını, buna göre Kayseri, Kırşehir, Keskin, Yozgat, Sungurlu, Boğazlıyan, Çorum, Zile ve Yini kaza mntıklarında bulunan asker kaçaklarının, eşkiyanın ve asilerin 15 Aralık’aa kadar teslim olmalarını aksi takdirde evlerini yakacağını, ailelerini süreceğini eşya ve

---

¹⁶⁸ **Nutuk**, C.II, s. 307; **Atatürk’ün Bütün Eserleri**, C. 20, , s. 32; Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi III**, s. 250-251.

¹⁶⁹ **ATASE**, İSH, Kutu No:582, Göm. No:103.

¹⁷⁰ İbrahim Çolak, **Milli Mücadele Esnasında Kuva-yı Seyyare Kumandanlığına ait Hatıralarım**, Yay. Haz. Orhan Hulagu, İstanbul 1996, s. 87.

¹⁷¹ Nurer Uğurlu, **a.g.e.**, s. 83.

¹⁷² **Türk İstiklal Harbi**, s. 109; Müdafaa-i Milliye Vekili’nin Erkan-ı Harbiye Umumi Başkanlığına 9 Kasım 1920 tarihinde göndermiş olduğu yazı da Yozgat’taki İkinci Kuvve-i seyfare’ye şimdiye kadar dört yüz elli kaput, dört yüz doksan takım elbise, dört yüz otuz takım çamaşır, dört yüz otuz çift çorap gönderildiği bu sefer de üç yüz çift fünye ve yüz elli kaput gönderileceği belirtilmiştir. (**ATASE**, İSH, Kutu No:587, Göm. No:102).

hayvanları müsadere edeceğini, kendilerini de yakalarsa derhal idam edeceğini belirtmiştir.¹⁷³

Yozgat Mutasarrıflığından Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilen harp raporunda İkinci Kuva-yı seyyare birliklerinin 18 Kasım 1920'de Maden'den ayrılarak Kadışehrine hareket ettikleri bildirilerek isyancıların nerede olduğu ile ilgili yeni bir malumat alınmadığı belirtilmiştir.¹⁷⁴ Yine Yozgat Mutasarrıflığından 26-27 Kasım 1920'de Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilen raporda; Kuva-yı seyyare'nin 23-24 Kasım 1920 gecesi Deveci Dağının kuzeyinde Masar köyü civarında 24-25 Kasım 1920 gecesi ise Mecidözü kazasının Çekerek ırmağı üzerinde Kuyucak köyünde geçirdikleri Amasya ve Zile raporlarından anlaşıldığı belirtilmiştir. Ayrıca bu raporda asilerin Ortaköy-Alaca arasında bulduklarının tahmin edildiği, gerek Alaca gerekse de Sungurlu kaymakamlıklarından alınan telgrafta asilerin Boğazköy istikametinden ve Karim üzerinden Deveci Dağına geçecekleri bildirilmiş, bunun üzerine 160 kişilik müfreze Karim'e gönderilmiştir. Bu raporda isyancıların bu gönderilen müfreze birlikleri ile İbrahim Bey kuvvetleri arasında sıkıştırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu müfreze birliğinin cephaneye ihtiyacının bir kısmının Kayseri ahz-ı asker kaleminden sağlandığı ama genel olarak silah ve cephanede sıkıntı olduğu belirtilmiştir.¹⁷⁵

İkinci Yozgat Ayaklanmasının başlıca olayları şu şekilde cereyan etmiştir. Amasya ile Tokat arasında bulunan Çengelhan 8 Eylül 1920'de; Zile'ye bağlı Ortaköy bucağı, 9 Eylül 1920 de asiler tarafından baskına uğramıştır. Ayrıca Kırşehir Milli Müfrezesinden çeşitli nedenlerden dolayı kaçarak Kırşehir'in Nogaykızıközü köyünde saklanan kaçaklar buranın asayişini sağlamak amacı ile gelen müfreze ile çarpışmaya girişmiş, İkinci Kuva-yı Seyyare'den yardım istenilmesi neticesinde burada çıkan olaylar biraz sakinleşmiştir. 23 Eylül 1920 yılında ise Ayvalı-Çiçekli höyüğü hattında Aynacıoğulları, Küçük Ağa ve Katil Mustafa çetelerinin hareketlenmesi ile Akdağmadeni'nin tehlike altında olduğunu haber alan İkinci Seyyare Komutanı İbrahim Bey ile bu çete arasında çarpışmalar olmuştur. Bu çarpışmanın ardından Koyunculu köyü civarında Aynacıolu çetesi ile tekrar

---

¹⁷³ Orhan Hülagu, **a.g.e.**, s. 88.

¹⁷⁴ **ATASE**, İSH, Kutu No:568, Göm. No:65.

¹⁷⁵ **ATASE**, İSH, Kutu No:568, Göm. No:79.

karşılaşmış ve daha sonra aralıklarla Yozgat'ın çeşitli yerlerinde çatışmalar devam etmiştir.¹⁷⁶ Yozgat ve çevresinde çıkan isyan sorumlularından Aynacılar ile diğer arkadaşlarının ele geçmemek için birçok hayvan ve para ile Adana'daki Fransızlara iltica isteğinde buldukları belirtilmiştir.¹⁷⁷

Milli Mücadelenin başlangıcından itibaren Anadolu'nun çeşitli yerlerinde ortaya çıkan ayaklanmalar Milli Birliğin oluşturulması esnasında Türk milletini derinden etkilemiştir. Bütün bunlara rağmen halk birlik ve beraberlik içerisinde elindeki bütün imkanları vatani için feda etmiş ve her türlü emri yerine getirmeye çalışmıştır.¹⁷⁸

2.3. İşgallere Karşı Yapılan Protestolar ve Mitingler

30 Ekim 1918 yılında imzalanan Mondros Ateşkes antlaşması ile İtilaf devletleri harekete geçerek Osmanlı topraklarını işgal etmeye başlamışlardır. Bu durum beraberinde daha önce yapılan gizli antlaşmaların açıkça ortaya konulmasına ve tatbik olmasına vesile olmuştur.¹⁷⁹ İşte bu olumsuz gelişme, Anadolu'nun bir çok yerinin düşman işgaline maruz kalmasına ve burada yaşayan halkın kendi şartları içerisinde milli birlik ve beraberlik çatısı altında faaliyete geçmelerini sağlamıştır.

İzmir'in işgali ve sonrası ortaya çıkan faciaya karşı Türk milletinin tepkisi büyük olmuştur. Tamamen haksız olarak yapılan bu işgalin bilhassa Yunanlılara yaptırılması onların İzmir'e girer girmez katliama girişmeleri Türk milletinin milli duygularına büyük ölçüde tesir etmiştir.¹⁸⁰ Bu düşünce doğrultusunda yurdun dört bir tarafında mitingler yapılmıştır.¹⁸¹

İşgal haberi duyulur duyulmaz 14 Mayıs'ta şehirde büyük bir heyecan başlamış ve İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti derhal bir Redd-i İlhak komitesi teşkil ederek halkı mitinge davet etmiştir. Anadolu şehirleri gerek yaptıkları mitingler gerekse de

¹⁷⁶ **Türk İstiklal Harbi**, s. 159-161; A. Cenani Gürbüz, a.g.e., s. 60-61.

¹⁷⁷ **ATASE**, İSH, Kutu No:925, Göm. No:64.

¹⁷⁸ Bu konu ile ilgili olarak Çiçekdağı Müftüsü Hayrullah Efendi'nin Yozgat isyanı sırasında beldenin huzurunu sağlamak yolunda önemli hizmetleri olup, TBMM Müftü efendiden asker toplamasını isteyerek şehrin güvenliğini şahsına emanet ettiği belirtilmiştir. (Ali Sarıkoyuncu, "Milli Mücadelede Din Adamları" **Atatürk Araştırma Dergisi**, Cilt. XIII, S. 39, s. 1001.)

¹⁷⁹ Yücel Özkaya, "1914-1918 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı" **Milli Mücadele Tarihi**, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s. 29.

¹⁸⁰ Mehmet Şahingöz, "Milli Mücadele'de Protesto ve Mitingler", **Türkler**, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 726.

¹⁸¹ Sina Akşin, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, Cem Yayınevi, İstanbul 1983, s. 306-307.

göndermiş oldukları protesto telgrafları ile işgali kabul etmeyeceklerini dünyaya duyurmuşlardır.¹⁸² Mustafa Kemal Paşa öncelikle Yunan tecavüz mezalimi hakkında fedakar ve kahraman Anadolu halkını aydınlatmak için İstanbul'da olduğu gibi Anadolu'nun her yerinde mitingler tertip ettirmekle işe başlamıştır.¹⁸³

İşte bu protesto telgraflarının gönderildiği Anadolu kentlerinden biri de Yozgat'tır.

22 Mayıs 1919 da Yozgattan Sadaret Makamına gönderilen telgrafta, asırlardan beri Türk memleketi olan İzmir'i işgal etmek üzere Yunan askerleri ile onların destekleyicisi İzmir Rumlarının Urla, Çeşme, Foça, Seferihisar gibi yerlerde yapmış oldukları katliamın Anadolu halkını heyecana getirdiği belirtilmiştir. Avrupa'nın gözleri önünde yapılan bu cinayetlerden kimlerin sorumlu olacağı adalet koruyucusu olarak tanıtılan Avrupa mahkemesinin tayin etmesini istemiler, fakat Türkler'in kendilerine mahsus olan ağırbaşlılık ve sükunu muhafaza ederek bu gibi taaruzları son nefeslerine kadar Avrupa'nın genel adalet düşüncesine karşı protesto etmekten asla vazgeçmeyeceklerini söylemişlerdir. Dört beş yıldan beri dökülen zalimane kanlara nasıl tahammül edildiğini, vahşete terk edilen bu medeniyetin çektiği acıların yeterli olup olmadığını sormuşlardır. Ayrıca Fransız ve İngilizlerin Osmanlıların eski dostları olduğunu hatırlatarak bu devletlerin Türk vatanı olarak tanınan bir kıtayı, menfaati olan bir devletin istilasına bırakarak buraların kanlar içerisinde kalmasına nasıl müsaade ettiklerini sormuşlar ve Türk Memleketi ahalisi olan Yozgat Sancağı halkının bu duruma çok şaşırıldıklarını belirterek bu olayların en yakın tarihte son verildiğini görebilmeyi umut ettiklerini ifade etmişler ve protestolarını göndermişlerdir.

Bu telgrafın altında imzası bulunanlar şu kişilerdir: Ahali-i Umumiye Namına Belediye Reisi Asım, Yozgat Müftüsü Mehmet Hulusi, Yozgat Mebus-ı Sabıkı Edip, Eşrafdan: Ahmet Fahri, Şerif, Hakkı, Muhterem, Mehmet Celal, Saib, Abdurrahman, Tüccardan Ali, Yusuf, Hakkı, Mehmet, Ulemadan: Şahab, Ahmet, Şükrü¹⁸⁴

¹⁸² Hülya Özkan, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele Karşıtı Faaliyetleri*(4 Mart 1919-16 Ekim 1920), Ankara 1994, s. 45.

¹⁸³ Mehmet Şahingöz, *a. g. m.*, s. 727.

¹⁸⁴ BOA, BEO, A. V. R. K, Dosya No:833, Gömlek No:91; Haluk Selvi, *İşgal ve Protesto*, İstanbul 2007, s. 48-49.

22 Mayıs 1919 tarihinde Akdağmadeni kazasından Akdağmadeni İlhakı Redd-i Heyet-i Reisi ve aynı zamanda Belediye Reisi olan Şükrü Bey tarafından sadaret makamı vasıtasıyla İstanbul'da bulunan İngiltere, Fransa ve Amerika devletlerinin yüksek temsilcilerine gönderilen protesto telgrafında, İzmir'in, Yunanlılara teslimi amacı ile işgaline haberdar olan Türkler'in büyük, küçük, kadın, erkek tek yürek halinde canlarını feda edecek derecede galeyana geldiği belirtilmiştir. Beş senedir su gibi akmakta olan kanın durması ve cihan barışının payidar olması için Paris'te sulh komisyonunun nezdinde şefaatte bulunulmasını istedikleri gibi buradaki galeyanı dindirmek için cevap beklediklerini söylemiştir.¹⁸⁵

21 Mayıs 1919 tarihinde Boğazlıyan'dan Sadaret Makamına gönderilen telgrafta ise yakın zamana kadar Türk Hükümetinin idaresinde olan İzmir'in Yunan askeri tarafından işgal edilmesinin Müslüman Türklerin büyük devletlere karşı itimadını yok ettiği belirtilmiş, bu durum karşısında haysiyet ve milli haklarını kendi kuvvetleriyle elde etmeğe mecbur oldukları ifade edilmiştir. Bu nedenle otuz bine yakın kaza ahalisinin her türlü fedakarlığı yapacakları hatırlatılmış, büyük devletlerin bu işgali sona erdirmelerini talep ettiklerini belirtmişler ve bu isteklerinin bütün dünyaya duyurulmasını istemişlerdir.

Telgrafta imzası bulunan kişiler şunlardır: Müftü Abdullah, Umum Memleket Namına Belediye Reisi Seyyid Nazif, Eşrafdan Şevki, Murteza, Sami, Muhsin, Mehmet, Celil, Hüseyin, Ahmet, Cevdet¹⁸⁶

Boğazlıyan'dan 25 Mayıs 1919 tarihinde gönderilen telgrafta ise sevgili İzmirimizi işgal eden Yunan askerleri ve onlara uyan Rumlar tarafından İslam ahalisine yapılan mezalim haberinin Müslümanları derinden yaraladığı ifade edilmiştir. Müslüman olmaktan başka hiçbir kabahati olmayan kardeşlerimizin İzmir'de dökülen masum kanların, namuslu Müslüman kadınların maruz kaldığı tecavüzlerin hatta yabancı tebaya yapılan zulmlerin bütün dünyanın nefretini kazandıracağı belirtilmiştir. Büyük devletlerin yetkililerince bu facia durdurulmazsa masum İslamlar üzerine haksız olarak sürülen lekenin yine masum kanlar ile yıkamaya yemin ettiklerini üzüntü ile bildirmişlerdir.

¹⁸⁵ BOA, BEO, A. V. R. K, Dosya No:833, Gömlek No:40; Haluk Selvi, **a.g.e.**, s. 49.

¹⁸⁶ Haluk Selvi, **a.g.e.**, s. 50.

Bu telgrafta imzası bulunan kişiler ise şunlardır: Eşraftan İbrahim, Hüseyin, Murtaza, Ahmet, Sami, Ömer Osman, Celaleddin, Ahmet Cevdet, Sekene-i Kaza namına Belediye Reisi Seyyid¹⁸⁷

Süleymanlı (Boğazlıyan)'dan Sadaret Makamına gönderilen 25 Mayıs 1919 tarihli telgrafta ise İzmir'i işgal altına almak suretiyle karaya çıkan Yunan askerleri ile İzmir Rumları tarafından tarifî mümkün olmayan vahşiler tarafından bile yapılamayacak cinayetlerin işlendiğini haber aldıklarını belirtmişlerdir. Dünyaya barış imajını veren İtilaf Devletlerinin gözleri önünde meydana gelen bu durma karşı ilahi adaletin uygulanacağına emin olduklarını, ancak sabırlarının kalmadığını ifade etmişlerdir. İtilaf Devletlerinden ümitlerinin kesilmeye başladığını, din ve vatandaşlarımızın maruz kaldığı bu felakete susup gaddar Yunan devletinin zulmü altında yaşamak yerine mücadele ederek tarihe şanlı bir şekilde geçmekten asla çekinmeyeceklerini söylemişlerdir.

Telgrafın altında imzası bulunan kişiler şunlardır: Süleymanlı Nahiyesi Umum Ahalisi Namına Belediye Reisi İbrahim, Aza Ahmet, Eşraftan Lütfi, Mümin.¹⁸⁸

Yozgat ve çevresinden işgallere karşı gösterilen tepkiler sadece İzmir'in işgali ile sınırlı değil idi. Antep, Urfa ve Maraş'ın Fransızlar tarafından işgali de Yozgat ve ilçelerinden protesto telgraflarının gönderilmesine neden olmuştur.

9 Kasım 1919 tarihinde Yozgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından Antep, Urfa ve Maraş'ın işgali üzerine İstanbul'daki İngiliz yüksek komiserliğine bir protesto telgrafı çekilmiştir.¹⁸⁹ 10 Kasım 1919 Akdağmadeni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İdare Heyeti Reisi Rıza Bey tarafından Sivas'taki Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine çekilen telgrafta Urfa, Antep ve Maraş şehirlerinin İngiltere tarafından tahliye edildikten sonra, Fransızlar tarafından işgal ile yeni bir haksızlığın ihdas edilmekte olduğunun haber alındığını belirterek işgalin İtilaf devletleri elçilikleri nezdinde Belediye Reisi ile birlikte protesto edildiği

¹⁸⁷ BOA, BEO, A. V. R. K, Dosya No:834, Gömlek No:32; Haluk Selvi, **a.g.e.**, s. 50-51.

¹⁸⁸ BOA, BEO, A. V. R. K, Dosya No:834, Gömlek No:38; Selvi, **a.g.e.**, s. 51.

¹⁸⁹ Bilal Şimşir, **İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)**, Cilt I (Nisan 1919- Mart 1920), Ankara 1992, s. 223-224; Yaşar Akbıyık, **Milli Mücadelede Güney Cephesi Maraş**, Ankara 1999, s. 83-85; Akdağmadeni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığı'nın 10 Kasım 1919 yılında Ayıntap ve Urfa'nın işgalini protesto eden telgaf için bkz. (ATASE, ATAZB, Kutu No:270, Gömlek No:148.)

bildirilmiştir.¹⁹⁰ 11 Kasım 1919 tarihinde ise Boğazlıyan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından Antep, Urfa ve Maraş'ın işgali üzerine İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiserliğine bir protesto telgrafi çekilmiştir.¹⁹¹

9 Ocak 1920 'de Akdağmadeni Müdafaa-i Milliye adına Rıza ve Belediye Başkanı Şükrü Bey ve yine aynı tarihte Boğazlıyan'dan Belediye Başkanı Seyid, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adına Müftü Abdullah İstanbul'daki İngiliz ve Fransız Yüksek Komiserliğine protesto telgrafi göndermiştir. 12 Ocak 1920'de Yozgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mehmet Hulusi, 14 Ocak 1920'de ise yine Mehmet Hulusi Bey ve Belediye Başkanı Ahmet İstanbul'daki İngiliz ve Fransız Yüksek Komiserliği'ne protesto telgrafi göndermiştir.¹⁹²

2.4. Milli Mücadele Döneminde Yozgat'tan Yapılan Yardımlar

Milli Mücadeleye destek vermek amacı ile Yozgat ve kazalarından cephelere yardımlar gönderilmiştir. Bunlardan Yozgat Milletvekili Bahri ile Bolu Milletvekili Cevat Bey'in 12 Ağustos 1920'de Akdağmadenin'den Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne göndermiş oldukları telgrafta Maden kazası namına vatani bazı cephelerde müdafaa etmek için at, silah ve cephaneleri kendilerine ait olmak üzere üç bölük ve yüz yirmi beş mevcutlu hafif bir süvari alayı kurmaya çalıştıklarını ve bu çalışmalarının başarı ile sonuçlanmak üzere olduğunu belirtmişlerdir. Telgrafın devamında sayılarının ikiyüz elliye çıktığını ve bu kadronun daha da artarak tamamlanmasının ümit edildiğini gururla ifade ettiğini belirterek milli kuvvetleri Batı Cephesine göndermeye hazır olduklarını söylemişlerdir. Mustafa Kemal'in adı geçen milletvekillerine 20 Ağustos 1920 tarihli vermiş olduğu cevapta bahs edilen kuvvetle hemen Ankara'ya hareket olunmasını ve kuvvetlerin gönderileceği zamanın haber verilmesini istemiştir. Sonunda milletvekilleri Bahri ve Cevad Bey'in nezaretinde üçyüzelli mevcutlu Maden süvari alayının 1 Eylül 1920 günü Yozgat'a ve oradan da diğer mahallere hareket edileceği belirtilmiştir.¹⁹³

Yozgat halkı 7 Eylül 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisine bir yazı göndererek Milli Mücadele'ye destek vermek istediklerini belirtmişlerdir. Bu yazıda

---

¹⁹⁰ Yaşar Akbıyık, **a.g.e.**, s. 94.

¹⁹¹ Bilal Şimşir, **a.g.e.**, s. 223-224; Yaşar Akbıyık, **a. g. e.**, s. 83-85.

¹⁹² Bilal Şimşir, **a.g.e.**, s. 348-354.

¹⁹³ Bayram Sakallı, **a.g.e.**, s. 39.

ulema, eşraf, memur, esnaf, tüccar, kadın ve erkek Boğazlıyan, Maden Yozgat Kuva-yı Milliyesinden ibaret bütün Yozgat halkının belediye önünde toplanarak bazı açıklamalarda bulunduğu belirtilmiştir. Buna göre;

1- Istihlas-ı vatan ve istiklal-i milli kaygisiyle başladığımız mukaddes cihadın bütün safahatını büyük bir asabiye ve heyecanla takip etmekteyiz.

2- Üç yüz milyon ehl-i islamın istimadgahı olan hakimiyet ve hilafetimizi kurtarmak ve düşman taarruzunu kırarak hayat ve memat cidalini muvaffakiyetle yaşatabilmek için cihanı hayran bırakacak fedakarlıkları izhara hazırız.

3- Ecdadımızın namus ve istiklal bayrağını asırlardan beri yere düşürmeden gayretli omuzunda taşımak kabiliyetini ispat eden bugünkü fedakar ordumuzdan savletlerinin bila perva teşdidini isteriz ve kendilerini takviye için koşmak üzere toplanmaya büyük sabırsızlıkla uğraşmaktayız. Bizler de pek yakında ordumuzla aynı safta bulunmak şerefîyle mubahı olacağız.

4- Bu maruzatımızla cephedeki bilumum fedakar evladı vatana iblağımı Büyük Millet Meclisi ile Garp Ordusu Kumandanlığından rica ederim.

Bu yazı, Yozgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Akif, Aza Sadık, Aza Sabit, Aza Hasan, Post Neşinzaide Etem, Umum ahali namına Kaimzade Şükrü, Müdersinden Hacı Ömer, Eşraftan Hacı Lutfizade Mazhar, Eşraftan Hacı Hasanzade Mustafa Efendi, Belediye Reisi Vekili Asım Abdi Efendizade Sadettin Efendi, Hamamcızade Abbas Efendi imzası ile Yozgat halkı adına gönderilmiştir.¹⁹⁴

Yozgat, Milli Mücadele günlerinde cephe savaşı askerlere yiyecek dışında gönüllü asker göndermede de önde gelen illerimizden biridir. Ayrıca silah depolarının ve gizli mühimmatın saklandığı bir yer olması açısından da önemli hizmetler verdiği gibi düşman işgaline uğrayan yerlerde halkın yaralarını sararak büyük destek olmuşlardır.¹⁹⁵

Bu konu ile ilgili olarak Yeni Yozgat Gazetesinde;

¹⁹⁴ ZC, D. 1, C. 4, 9 Eylül 1920, s. 40; Necati Fahri Taş, **Milli Mücadele Döneminde Yozgat**, Ankara 1987, s. 57-58.

¹⁹⁵ Necati Fahri Taş, **a.g.e.**, s. 59;

Yozgat'a bağlı Akdağmadeni kazasında milli kuvvetler kurularak Batı Cephesine gönderilmiştir. Yozgat Milletvekili Bahri Bey ile Bolu Milletvekili Cevad Bey, 12 Ağustos 1919 yılında Erkan-ı Harbiye-i Umuiye Riyaseti Başkanlığına (Genel Kurmay Başkanlığı) gönderdikleri yazı da Maden kazası adına vatani cephelerde müdafaa edebilmek için at, silah ve cephaneleri kendilerine ait olmak üzere üç bölük ve yüz yirmi beş mevcutlu hafif bir süvari alayı kurmak için bir haftadan beri uğraştıklarını ve sonunda başarı sağladıklarını belirtmişlerdir.¹⁹⁶

Yozgat Gazetesinin 16 Şubat 1921 tarihli nüshasında Yozgat Hilal-i Ahmer Merkezinin bir yazısına dikkat çekilmiştir. Bu yazı da evladlarımızın, kardeşlerimizin cephelerde düşmanı topraklarımızdan çıkarmak, dinimizi, namusumuzu muhafaza etmek için kan döktükleri belirtilmiş, geride kalan bizlerden de yaralı hastaları iyi etmek için pamuk, sargı ve ilaç istediklerini bu nedenle de Yozgat'ta Hilal-i Ahmer Cemiyetinin kurulduğu belirtilmiştir. Ayrıca Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne her ay ne kadar hediye gönderilirse kabul edileceği ifade edilerek Yozgat halkına bu cemiyete yardımcı olmaları duyurusu yapılmıştır.¹⁹⁷

Bunun üzerine Mart 1920 'den Kasım 1921 tarihine kadar Yozgat ve kazalarından cephelere gönderilen yardım miktarı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1: Yozgat ve kazalarından Mart 1920'den Kasım 1921 tarihine kadar cephelere gönderilen yardım miktarı

Kuruş	Lira-i Osmani	Gönderildiği Yer
	250	Yozgat Ahalisinden
50	214	Yozgat Hilal-i Ahmer Merkezinden
	106	Yozgat Hilal-i Ahmer Merkezinden
	100	Akdağmadeni Hilal-i Ahmer Merkezinden
	85	Yozgat Hilal-i Ahmer Merkezinden
	200	Boğazlıyan Hilal-i Ahmer Merkezinden
54	99	Yozgat Hilal-i Ahmer Merkezinden
50	101	Yozgat Hilal-i Ahmer Merkezinden ¹⁹⁸

¹⁹⁶ Bayram Sakallı, a.g.e., s. 39.

¹⁹⁷ Yozgat Gazetesi, 16 Şubat 1924, Numara:474, s. 2.

¹⁹⁸ İsmail Hacıfettahoğlu, Milli Mücadelede Hilal-i Ahmer, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Teşkilinden Sakarya Zaferi'ne Kadar İcraat Raporu 23 Nisan 1920-23 Eylül 1921, Türk Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2007, s. 93-100.

Yeni Yozgat Gazetesinde Hilal-i Ahmer adına Yozgat ve çevresindeki köylerden Milli Mücadele'ye destek vermek için hatırı sayılır miktarda yiyecek yardımı yapıldığı, bu haysiyetli köylüleri takdir etmek için hangi köyden ne kadar yiyecek yardımının yapıldığı hakkında bir inceleme başlatıldığı, bunula birlikte Cemiyetin bu tarz faaliyetlerinin ve yapılan yardımların her hafta gazeteye bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁹⁹

Ayrıca 28 Temmuz 1921 tarihli emir ile Müdafaa-i Milliye Vekaleti, Eskişehir-Kütahya savaşlarında yıpranmış olan ordunun ihtiyacı olan iaşe, silah ve cephanenin cephelere ulaştırılması için sevkiyat ve nakliyatı gerçekleştirmek amacı ile menzil teşkilatları oluşturulmuştur. Bu menzil bölge müfettişliklerine daha sonra bir yenisini daha eklemek suretiyle “Yozgat Menzil Bölge Müfettişliği” kurulmuştur. Bu bölge müfettişliğince de ordu ihtiyaçları için tahıl depoları ve hayvan iaşeleri için anbarlar açılmıştır.²⁰⁰

Yozgat'ta Hilal-i Ahmer Cemiyeti ve Menzil Bölge Müfettişliğinin dışında Milli Mücadeleye destek vermek amacı ile kurulan bir diğer yardım cemiyeti de “Yaralılara Yardım Hanımlar Cemiyeti”dir. Bu Cemiyetin Yeni Yozgat Gazetesinin 22 Kasım 1921'deki yazısında Milli Mücadele esnasında şehit düşenlere camide Mevlid-i Şerif okutmuş ve daha sonra da ilgili yerlere gönderilmesi için hanımların yaptıkları bağıştan bahs edilmiştir. Buna göre;

Tablo 2: Yozgat Yaralılara Yardım Cemiyeti'nin yaptıkları yardım miktarı

Kuruş	Kimin Verdiği
500	Hazine Yamağızade Ali Efendi'nin Haremi Hanım
500	Derviş Bey'in Hemşiresi Hanım
100	Miralay Abbas Bey'in Kerimesi Hanım
300	Jandarma Tabur Kumandanı'nın Haremi Hanım
100	Abbas Efendi'nin Haremi Hanım
100	Boz Alizade Hacı Haremi Hanım
100	İcra Memuru Nail Haremi Hanım
100	Hoca Hafız Ethem Haremi Hanım
200	Muhasebeci Bey'in Haremi Hanım
100	Merkez memuru Refikesi Hanım

¹⁹⁹ Yeni Yozgat Gazetesi, 19 Ekim 1922, Numara: 60, s. 4; Celaleddin Şener, a.g.t., s. 48; Gürbüz Arslan, Milli Mücadele Yıllarında Yozgat, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 52.

²⁰⁰ Mehmet Evsile, “Kuruluş Savaşı'nda Askeri Nakliye Hizmetleri”, Türkler, C.16, Ankara 2002, s. 203.

100	Nufus Müdürü Haremi Hanım
100	Hacı Ahmet Haremi Hanımı
300	Levazım Reisi Nazmi Bey'in Refikası Hanım
200	Binbaşı Ömer Lütfü Bey'in Refikası Hanım
80	Hacı Efendi Kerimesi Hanım
50	Öğretmen Mediha
50	Alizade Münire ²⁰¹

Milli Mücadele'ye yönelik açılmış olan cemiyetlerden birisi de merkezi Sivas'ta olan Yozgat olmak üzere diğer şehirlerde de şubeler açarak faaliyet gösteren Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'dir.²⁰² Bu cemiyet, düşman işgallerini büyük bir hassasiyet ve dikkatle izleyerek itilaf Devletleri ve İstanbul Hükümetine karşı zaman zaman protestonamler yayımlayan, milli orduya para ve mal yardımı kampanyaları açan, Kurtuluş Savaşı boyunca Türk Kadınlığının iftihar edeceği Milli Mücadele Döenminde büyük hizmetler görmüştür.²⁰³

Yozgat halkı kadın, erkek, çoluk çocuk demeden sadece yaptıkları yardımlar ile değil kazanılan zaferler sonrası da şehirde yaptıkları kutlamalar ile Milli Mücadeleye destek vererek düşmana karşı tavırlarını net bir şekilde ortaya koymuştur.

1921 yılı içerisinde düşmanlara özellikle de Yunanlılara karşı kazanılan II. İnönü Zaferi neticesinde 3 Nisan'da Yozgat'ta büyük bir sevinç yaşandığı, bu sevincin ve heyecanın tarifi mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bütün dükkanlara, mağazalara bayraklar takıldığı Türklerin işlerini, güçlerini bırakıp bu müjdeli haberi duyurduğu, gece yarısına kadar bütün hanelerde lambalar söndürülmediği, gözlere uyku girmediği, ertesi gün halkın hükümet binasında toplandığı ve adeta izdiham yaşandığı kısacası oluşan büyük mutluluk, Yozgat ileri gelenlerinden Mekteb-i

²⁰¹ **Yeni Yozgat Gazetesi**, 22 Kasım 1921, Numara:16, s. 2; Ayrıca yardımların devamı için bkz. **Yeni Yozgat Gazetesi**, 1 Aralık 1921, Numara: 17, s. 2.

²⁰² Ahmet Necip Günaydın, **Milli Mücadelede Sivas 108 Gün, 2 Eylül-18 Aralık 1919**, Sivas Kongresi'nin(4-11 Eylül 1919) 90. Yıl Anısına, Sivas 2009, s.234. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti 8 Aralık 1919 yılında kurulmuş ve bütün Türk kadınlarının Milli Mücadeleye desteği sağlanmaya çalışılmış bu nedenle de "Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti"nin şubesi bulunan il, sancak ve kazalara tamimler gönderilerek cemiyetin şubelerinin artırılması istenmiştir. (Zübeyir Kars, **a.g.e.**, s.39).

²⁰³ Bekir Sıtkı Baykal, **Milli Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1996, s.1.

Sultani tarih ve coğrafya öğretmeni Faik Doğan Bey'in Yozgat Gazetesindeki yazısında çok güzel cümleler ile ifade edilmiştir.²⁰⁴

Yeni Yozgat Gazetesinin 30 Mart 1922 tarihli yayınında bugünün Mart'ın otuzuncu yani II. İnönü zaferinin ikinci yıl dönümü olduğu belirtilerek Anadolu halkının masum ve temiz kanları ile şereflendirdiği bir gün olduğu yazılmıştır. Haberin devamında İnönü savaşında kahramanlıklar göstermiş Türk ordusunun kendisinden sayıca çok fazla olan düşmanı yerle bir ettiği ve "kuvvetin hak değil hakkın kuvvet olduğunu" bütün dünyaya duyurduğu bir zafer olduğu ifade edilmiştir. Bu coşku ile halkın meydana toplandığını, burada birçok konuşmanın yapıldığı yazılmıştır. Ayrıca halkın Avrupa'nın teklif ettiği iyi niyetten tamamen uzak tekliflerinin asla kabul edilmeyeceğini ve bu konu ile ilgili bazı görüşlerinin olduğunu,²⁰⁵ halkın bu zafer kutlamalarının ardından meydana "Kanını Misak-ı Milli uğruna fedaya hazır olmayan Türk ve Müslüman değildir" şeklinde bağırarak ayrıldığı ifade edilmiştir.²⁰⁶

Yozgat halkı bu dönem içerisinde seviçlerin dışında memleketin bazı yerlerinin düşman işgalinde olmasından duydukları rahatsızlıkları da zaman zaman dile getirmeye çalışmış ve bu günleri matem günleri olarak ilan etmiştir. Bunlardan özellikle Edirne ile ilgili olarak Yeni Yozgat Gazetesi 27 Temmuz 1922 tarihli yazısında duyurmuştur. Bu yazı da Temmuzun yirmi beşinci gecesini geçen Salı gününün düşman eline geçen Edirne'nin üçüncü sene-i devriyesi olduğu, bu nedenle de bugünün Anadolu için büyük bir matem günü ilan edildiği belirtilmiştir. Bu matem gününde meydana toplanan Yozgat halkının dualar ederek ağladığı ve burada bazı kararlar aldığı yazılmıştır. Bu matem günü ile ilgili olarak Sultani öğretmenlerinden Faik Bey'in birlik ve beraberliğin önemini vurgulayarak atalarımızın bıraktığı bu topraklara kanımızın son damlasına kadar sahip çıkmamız

---

²⁰⁴ **Yozgat Gazetesi**, 9 Nisan 1921, Numara:493, s. 1-4.

²⁰⁵ Miting Heyeti adına Belediye Reisi Akif, Bekir Sıtkı, Abdurrahman, Ahmet Hamdi, Sabit, Sadık, Tevfik, Faik ve Osman Nuri Beyler Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya çektikleri telgrafta vatanları uğruna müstakil bir devlet olarak yaşayabilmek için her türlü fedakarlıkları yaptıklarını ve bu amaca ulaşana kadar da yapacaklarını belirterek üç bin nüfuslu Yozgat halkının hiç bir şekilde düşmanlarının anlaşma adı altındaki teklifleri kabul etmediklerini ve hükümetinde bu konuda uyanık olması gerektiğini söylemişlerdir. Ayrıca telgrafın devamında artık düşmanların amaçlarının anlaşıldığını Damat Ferit, Kuva-yı İnzibatiye gibilerin de aynı girişim içerisinde olduklarını, Misak-ı Milli'den başka hiç bir anlaşmanın kabul edilmeyeceğini belirterek bu taleplerini dile getirmişlerdir. (**Yeni Yozgat Gazetesi**, 30 Mart 1922, Numara:31, s. 2.)

²⁰⁶ **Yeni Yozgat Gazetesi**, 30 Mart 1922, Numara:31, s. 2.

gerektiği ile ilgili geçmişten geleceğe yansıyan çok duygusal bir konuşma yaptığı belirtilmiş ve bu konuşmanın metni yayımlanmıştır.²⁰⁷

Mustafa Kemal Paşa tarafından 12 Ekim 1922 tarihinde Doğu Trakya ve Edirne'nin Mudanya Mütarekesi ile Büyük Millet Meclisine bırakıldığı haberi, bütün yurttan sevinç ile karşılanmış ve Yozgat halkı da bu haber üzerine büyük bir coşku ile bu büyük zaferi hükümet meydanında şiirler ve konuşmalar ile kutlamıştır.²⁰⁸ Ayrıca yıllardan beri verilen mücadelenin sonuçlarından biri olarak İstanbul'un Büyük Millet Meclisine bırakıldığı haberi olayın gerçekleştiği altıncı pazartesi günü, Yozgat'ta büyük bir bayram havası içerisinde kutlanmış; Büyük Millet Meclisine ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya övgüler yağdırılmıştır. Bu heyecan, sabaha kadar devam etmiş; şehir yakılan fener ile gece bile gündüz havasında ışıklandırılmıştır.²⁰⁹

Yozgat'ın her vakit vatanına ve milletine fedakarlıkta bulunduğu düşmanlara karşı yiğitlik gösterdikleri ve bu konuda tarihinde hiç bir leke getirmediği gazete sütunlarında çeşitli yazılarda belirtilmiştir.²¹⁰

Milli Mücadele yıllarında Yozgat, işgale uğramayan illerden biridir. Fakat savaşın bütün sıkıntılarını çekmiş, cephe gerisinde yapılması gereken her fedakarlığı yapmış, hem Kuva-yı Milliye'ye hem de Milli Mücadele hareketine destek vermiş ve bundan dolayı da Mustafa Kemal Paşa'nın güvenini kazanmıştır.²¹¹

Mustafa Kemal Paşa'nın "Ünlü süvarileri, harp meydanlarında kahramanca dövüşen Türk yiğitlerinin harman olduğu diyar! . . . Bozok yaylasının çocukları var olun" sözleri ile Yozgatlıları belirtilen tarihlerdeki gayret, fedakarlık ve milli davaya bağlılıklarının tesiriyle övmüştür.²¹²

Mustafa Kemal Paşa, 24 Nisan 1920 tarihinde Meclisin gizli oturumunda Milli Mücadelenin gayesini "Gerçekte bütün gayemiz, milli hududlar içerisinde

---

²⁰⁷ Gürbüz Aslan, **a.g.t.**, s. 59. Yozgat halkının bu matem gününde almış olduğu ve hükümete gönderilmesini istedikleri kararlar Yeni Yozgat gazetesinde belirtilmiştir. Buna göre halk Yunanlıların Edirne'yi işgal ettikleri günün bu sene-i devriyesini matem olarak saydıklarını, Türk kanı ile yoğrulmuş Türk diyarı Edirne'yi her zaman içlerinde yaşatacaklarını, Edirne'nin alınması için hükümetce alınacak ve yapılacak her türlü kararlara destek olup, fedakarlıktan kaçınmayacaklarını ifade etmişlerdir. (**Yeni Yozgat Gazetesi**, 27 Temmuz 1922, Numara:48, s. 2)

²⁰⁸ **Yeni Yozgat Gazetesi**, 19 Ekim 1922, Numara:60, s. 2.

²⁰⁹ **Yeni Yozgat Gazetesi**, 9 Kasım 1922, Numara:63, s. 3-4.

²¹⁰ **Yozgat Gazetesi**, 9 Nisan 1921, Numara:493 s. 3-4.

²¹¹ Necati Fahri Taş, **a.g.e.**, s. 13.

²¹² Bayram Sakallı, **a.g.e.**, s. 40.

milletimizin huzurunu, refahını, ve bu hudlarla belirlenen vatanımızın bütünlüğünü korumaktan ibarettir.” sözleriyle açıklamış²¹³ ve Yozgatta bu amaç içerisinde var gücü ile Milli Mücadeleye destek vermiştir.

2.5. Milli Mücadele Döneminde Yeni Yozgat Gazetesi'nin Önemi

“Yozgat Gazetesi” ismi ile Yozgat matbaası tarafından neşredilen gazete Milli Mücadele yıllarında Yozgat mutasarrıfı İbrahim Bey'in ilgi ve gayreti sonucunda mutasarrıflık tarafından satın alınarak ismi “Yeni Yozgat” olarak değiştirilmiştir. 7 Temmuz 1921 tarihinden itibaren resmi liva gazetesi olarak yayın hayatına devam eden gazete, her hafta Perşembe günleri neşredilmiştir.²¹⁴

Yeni Yozgat Gazetesi, Milli Mücade döneminin önemli bir yayın organı olup Misak-ı Milli kararlarını yürekten destekleyen, BMM hükümetine tam bağlılık gösteren bir gazetedir. Gazete, Yozgat halkı arasında Milli şuru sağlamaya çalıştığı gibi bağımsızlığı vurgulayarak bu düşünce doğrultusunda halkı Milli Mücadele konusunda destek vermeye çağırmıştır.²¹⁵ Bununla ilgili olarak gazetede çıkan haberlerde düşmanın yıkıcı emellerinden kurtularak sefalet içerisinde olan dindaşların temel ihtiyaçlarının sağlanmasına yardımcı olmak üzere Yozgatlılar yardıma çağırılmış ve yardım yapacaklarının isimlerinin yazılması hususunda gazetenin uygun olduğu belirtilmiştir.²¹⁶

Bu gazete ile Milli Mücadele esnasında cephelerin durumu halka duyurulmuş ve bu konuda duyarlı davranan Yozgat halkı elinden gelen her türlü desteği vermekten çekinmemiştir.

3. BİRİNCİ DÖNEM MECLİSİ İÇİN YOZGAT'TA YAPILAN SEÇİMLER

3.1. Yozgat'ta Seçimler

Yozgat'ta Birinci Dönem Milletvekili seçimleri 19 Mart Genelgesine göre yapılmaya başlanmıştır. Anadolu'da Milli Mücadele aleyhine gelişen olaylar

²¹³ GCZ, C.1, s.2-10; Ertuğrul Zekai Ökte, “Milli Mücadelede Propaganda Hizmetlerinin Örgütlenmesi”, BTDD, S.32, Ekim 1987, s.14.

²¹⁴ Celaleddin Şener, 1921- 1922 yıllarında Yayımlanan Yeni Yozgat Gazetesi'ne Göre Yozgat ve Çevresinin İdari-Sosyal-İktisadi ve Adli Yapısı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2002, s. 5.

²¹⁵ Gürbüz Arslan, a.g.t., s. 52.

²¹⁶ Yeni Yozgat Gazetesi, 14 Eylül 1922, Numara:55, s. 1.

karşısında Heyet-i Temsiliye yeni kararlar almış sağlam bir teşkilat yönetiminde Kuva-yı Milliye hareketini yürütmeyi hedeflemiştir. Heyet-i Temsiliye Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine bir telgraf çekerek Ankara’da toplanacak Meclise katılacak üyelerin seçilmesini istemişti. Bu arada Yozgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de milletvekili seçimi emri gelir gelmez bu cemiyetin üyelerinden Müftü Mehmet Hulusi Bey, Çapanoğullarından Celal ve Edip Beyler başta olmak üzere kasaba eşrafi ve ileri gelenleri ile bir toplantı yapmıştır. Toplantıda gelen emirler okunmuş seçim konusu ele alınmıştır. Görüşmeler esnasında Edip ve Celal Beyler “seçimin Kanun-ı Esasiye göre padişahın haklarından olduğunu, böyle birşey yapıldığı takdirde bunun padişaha karşı gelmek anlamına geldiğini, bu nedenle de seçimlerin yapılmasına karşı olduklarını” söylemişlerdir. Yozgat Müftüsü Mehmet Hulusi Bey ise yapmış olduğu konuşmalar ile Çapanoğullarının düşüncelerine şiddetle karşı çıkmıştır.²¹⁷ Bu olayın ardından Çapanoğulları, otuz kadar imza ile Heyet-i Temsiliyeye Ankara’da bir Meclis toplanmasının padişahın arzusuna ve kanunlara aykırı olduğunu belirten bir telgraf çekmişlerdir.²¹⁸

Ortaya çıkan bu muhalefete Yozgat’ta Hürriyet ve İtilaf Fırkası başkanı Çapanoğlu Edip ve kardeşi Celal Bey’de destek vermişler; İngilizlerin İstanbul’a gelişinin Padişah’ın muvafakati ile gerçekleştiğini ve Yunanlıların şehirlerimizi işgal etmelerinin geçici olduğunu propagandasıyla Yozgat ayaklanmasını hazırlamaya başlamışlardır.²¹⁹

Bu gelişmeler esnasında Heyet-i Temsiliye’nin 21 Mart 1920 tarihli Akdağmadeni Müdafaa-i Hukuk Reisi Rıza Bey’e çektiği telgrafta Akdağmadeni kazasından milletvekili aday gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Buna cevaben Rıza Bey, her sancaktan birer milletvekili seçilmesi görüşü kabul edildiği takdirde, milli emellere hizmet edecek bir kişinin aday gösterileceğini belirtmiştir. Böylelikle Yozgat’a bağlı kazalardan gönderilen telgraflarda seçim çalışmalarının başlatıldığını görmek mümkündür.²²⁰ Seçim kararının uygulamaya konulması bazı güçlükleri de

²¹⁷ A. Yaşar Ocak, **a.g.m.**, s. 93-94; Necati Fahri Taş, **a.g.e.**, s. 13; Ali Çankaya, **Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler(Mülkiye Şeref Kitabı)**, 1909(1325R)-1923(1339R), Cilt IV, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969, s. 1216.

²¹⁸ **Türk İstiklal Harbi**, s. 90; Kadir Kılıç, **İstiklal Savaşında Yozgat İsyanı**, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara 1971, s. 12.

²¹⁹ **Yurt Ansiklopedisi**, C. X, s. 7646.

²²⁰ **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No:23, Gömlek No:1-2.

beraberinde getirmiştir. Ancak bütün bunlara rağmen Anadolu’da seçim çalışmaları kesintisiz sürmüştür ve 29 Mart’ta Yozgat gibi birçok livada seçim tamamlanmıştır.²²¹ Yapılan bu seçimlerde Süleyman Sırrı Bey 64, Rıza Bey 54, Mehmet Hulusi Bey 64, Ahmet Bey 62 ve Feyyaz Ali Bey ise 56 oy olarak Büyük Millet Meclisi’ne Yozgat milletvekili olarak seçilmişlerdir.²²²

Yozgat’tan seçilen milletvekillerinin listesi Hakimiyet-i Milliye gazetesinde de yayınlanmıştır. Bu listede Belediye Reisi Ahmet, Müftü Mehmet Hulusi, Rüstem Ağazade Rıza Efendi, Darende Kaymakamı Süleyman Sırrı ve Yozgat Evkaf Memur sabıka Feyyaz Bey’in Birinci Dönem Millet Meclisi’ne Yozgat Milletvekilleri olarak seçildikleri belirtilmiştir.²²³ Seçilen bu milletvekilleri 23 Nisan 1920 tarihinden itibaren BMM’ye katılmaya başlamışlardır.²²⁴ Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Mehmet Hulusi Bey ve Ahmet Bey’in mazbataları meclis tarafından oluşturulan Mazbataları Tetkik Encümeni tarafından incelenmiş ve uygun görülerek kabul edilmiştir.²²⁵

Bunların dışında Osmanlı Meclis-i Mebusan Milletvekillerinden İsmail Fazıl Bey 57 oy ve Bahri Beyde 78 oy olarak Büyük Millet Meclisi’ne Yozgat Milletvekili olarak iştirak etmişlerdir.²²⁶ İsmail Fazıl Bey’in 23 Nisan 1920; Bahri Bey’in ise 3 Temmuz 1920 tarihinde Meclis’e katıldığı tespit edilmiştir.²²⁷ Böylece Büyük Millet

---

²²¹ İhsan Güneş, **a. g. m.**, s. 30-31. Ancak Yozgat Milletvekilleri’ne ait sicil dosyalarında mazbata örneğine rastlanılmamış ise de; Birinci Meclis Milletvekilleri Muamelat Defterinde Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey ve Mehmet Hulusi Bey’in seçim mazbatasının 25 Mart 1920 tarihli olduğu tespit edilmiştir. (I. Dönem **Milletvekili Muamelat Defteri**, II-2b, 2/2, s. 82-89).

²²² I. Dönem **MMD**, s. 82-89.

²²³ **Hakimiyet-i Milliye Gazetesi**, 10 Nisan 1920, No:4, s 4; Ayrıca Sivas Valisinin Heyet-i Temsiliyeden aldığı 30 Mart 1920 tarihli telgrafta Müftü Mehmet Hulusi, Belediye Reisi Ahmet Efendi, Darende Kaymakamı Süleyman Sırrı, Yozgat Evkaf Memur sabıka Feyyaz Bey ve Madenli Rüstem Ağazade Rıza Efendinin Yozgattan milletvekili olarak seçildiği belirtilmiştir. (**TİTE Arşivi**, Kutu No:20, Gömlek No:60).

²²⁴ Ahmet Demirel, **Birinci Meclis’te Muhalefet**, s. 100; **TBMM Arşivi**, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, Rumuz: II-2b-2/5, s. 121-122.

²²⁵ **ZC. D. I. C. 1**, s. 6; 24 Nisan 1920.

²²⁶ Ahmet Demirel, **a.g.e.s.** 100; Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923), I. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri**, C. III, Ankara 1995, s. 967-980; **TBMM Arşivi, TBMM I. Devre(23 Nisan 1920-16 Nisan 1923) Milletvekillerinin Harf Sırasına göre Tertiplenmiş İsim Cetveli**, s. 75-81.

²²⁷ Ahmet Demirel, **a. g. e.**, s. 100; Bahri Bey, İstanbul’dan gelerek 3 Temmuz 1920 tarihinde Meclis’e girmiştir. (**ZC, D. I, C. 2**, s. 151); **TBMM Arşivi**, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, s. 121-122; Ancak Bahri Bey’in Ankara’ya geliş tarihi Muamelat Defterinde 4 Temmuz 1920 olarak ifade edilmiştir. (**MMD**, s. 91).

Meclisi'ne beş kişi seçimle, iki kişi de Meclis-i Mebusan'dan gelerek Birinci Dönem Yozgat milletvekili olmuşlardır.²²⁸

3.2. Yozgat'tan Seçilen Milletvekilleri ve Bu Milletvekillerinin Sosyolojik Özellikleri

Birinci Meclis'e katılan Yozgat milletvekillerinin Meclise seçildikleri tarihteki yaş düzeyleri, uğraştıkları meslekler, eğitim durumları, doğum yerleri ve parlamento deneyimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Birinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin Sosyolojik Özellikleri

Milletvekilinin İsmi	Milletvekili Seçildiği Tarihteki Yaşı	Mesleği	Eğitim Durumu	Doğum Yeri	Parlamento Deneyimi
Süleyman Sırrı Bey	41 ²²⁹	Kaymakam ²³⁰	Mülkiye	Yozgat ²³¹	-
Rıza Bey	60 ²³²	Reji Memurluğu ²³³ Adliye Müstantuki ²³⁴	Rüştiye	Akdağmadeni ²³⁵	-
İsmail Fazıl Bey	64 ²³⁶	Asker ²³⁷	Harp Akademisi ²³⁸	Girit	OMM(4.Dönem) ²³⁹
Bahri Bey	40 ²⁴⁰	Memuriyet ²⁴¹ Çiftçi ²⁴²	Rüştiye	Yozgat(Akdağmadeni) ²⁴³	OMM(4.Dönem) ²⁴⁴
Mehmet Hulusi	35	Müftü ²⁴⁵	Medrese	Yozgat ²⁴⁶	-

²²⁸ Ahmet Demirel, **İlk Meclis'in Vekilleri, Milli Mücadele Döneminde Seçimler**, İstanbul 2010, s. 101.

²²⁹ TBMM Arşivi, NSD 437, Tercüme-i Hal Kağıdı.

²³⁰ I. Dönem MMD, s. 83; TBMM Arşivi, NSD 437, Tercüme-i Hal Kağıdı; Ahmet Demirel, **İlk Meclis'in Vekilleri**, s. 269.

²³¹ I. Dönem MMD, s. 83; TBMM Arşivi, NSD 437, Tercüme-i Hal Kağıdı.

²³² I. Dönem MMD, s. 89; Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, **Devletimizi Kuranlar**, Ankara 1985, s. 114.

²³³ TBMM Arşivi, NSD 436, Tercüme-i Hal Kağıdı.

²³⁴ I. Dönem MMD, s. 89; TBMM Albümü, 23 Nisan 1920-20 Ekim 1991, s. 49.

²³⁵ TBMM Arşivi, NSD 436, Tercüme-i Hal Kağıdı.

²³⁶ I. Dönem MMD, s. 93; **Devletimizi Kuranlar**, s. 113; Ahmet Demirel, **İlk Meclis'in Vekilleri**, s. 269.

²³⁷ TBMM Arşivi, NSD 434, Tercüme-i Hal Kağıdı.

²³⁸ TBMM Arşivi, NSD 434; TBMM Albümü 1920-1991, s. 49; Ahmet Demirel, **İlk Meclis'in Vekilleri**, s. 268.

²³⁹ Yozgat Şube Reisi Tevfik Bey'in 20. Kolordu Kumandanlığına 15 Ekim 1919 yılında göndermiş olduğu yazıda İsmail Fazıl Paşa'nın Yozgat Milletvekili olarak adaylığının kabul edildiği belirtilmiştir. (TİTE Arşivi, Kutu No:310, Gömlek No:14, Belge No:14-1). Ayrıca bu arşivdeki diğer bir belgede 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa'nın 9 Kasım 1919 yılında 20. Kolordu Erkan-ı Harbiye Reisi Ömer Halis Bey'e gönderdiği yazıda Yozgat livasından Bahri Bey'in seçim işleminin başladığını, Boğazlıyan'ın İsmail Fazıl Bey'e oy verdiğini, Ankaranın ise bu seçimde İsmail Fazıl Bey yerine Sabık Maliye müfettişlerinden Arif Bey'in aday gösterdiğini belirtmiş ayrıca İsmail Fazıl Paşadan başka biri adaylığını koyarsa çoğunluğun sağlanamayacağını bu nedenle de İsmail Fazıl Paşa'nın bu seçimlerden çekilmesinin istendiğini ifade etmiştir. (TİTE Arşivi, Kutu No:312, Gömlek No:42, Belge No:42-1).

²⁴⁰ I. Dönem MMD, s. 91; **Devletimizi Kuranlar**, s. 113.

²⁴¹ I. Dönem MMD, s. 91

²⁴² TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı; TBMM Albümü 1920-1991, s. 48.

²⁴³ TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı.

²⁴⁴ 3. Kolordu Kumandanı Selahaddin Bey'in 20. Kolordu Kumandanlığına 13 Ekim 1919 tarihli göndermiş olduğu yazıda Meclis-i Mebusan Seçimleri için teklif edilen adaylar hakkında bilgi verirken Yozgat livasından Sivas Kongresine delege olarak gelmiş olan Akdağmadenli Bahri Bey'den de bahsetmiştir. (TİTE Arşivi, Kutu No: 310, Gömlek No: 38, Belge No: 38-1).

²⁴⁵ I. Dönem MMD, s. 86; **Devletimizi Kuranlar**, s. 113.

Bey					
Ahmet Bey	49 ²⁴⁷	Belediye Reisi ²⁴⁸	Rüştiye	Yozgat ²⁴⁹	-
Feyyaz Ali Bey	38 ²⁵⁰	Evkaf Memuru ²⁵¹	İdadi	Yozgat ²⁵²	-

Birinci BMM'ni oluşturan milletvekillerinin yaş ortalaması 43,3'tür.²⁵³ Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Yozgat milletvekillerinin yaş ortalaması ise 46'ya denk gelmektedir. Hem Birinci Meclis'in hem de Yozgat milletvekillerinin gençlerden oluştuğu görülmektedir. Yozgat'ın en genç milletvekili 35 yaşındaki Mehmet Hulusi Bey olup, en yaşlı milletvekili ise 64 yaşındaki İsmail Fazıl Bey'dir. Birinci Meclisi oluşturan milletvekilleri geniş bir halk tabanına dayandığından mensup oldukları meslekler de çok farklı idi. Bu milletvekilleri; çiftçiler, din adamları, aşiret ağaları, gazeteciler, askerler, ilmiye sınıfı mensupları, diplomatlar, kamu görevlilerinden oluşmakta idi. Yozgat milletvekillerinin ise çoğu kamu görevlisi idi. Eğitim açısından bakıldığında Birinci Meclis'i oluşturan milletvekilleri çok farklı eğitim kurumlarında yetişmiş ve yine farklı eğitim düzeylerine sahip milletvekilleri oldukları görülmektedir. Bu durumun 1920'lerin Türkiye'si'nin toplumsal yapısını gerçekçi bir biçimde yansıttığı söylenebilir.²⁵⁴ Birinci Mecliste eğitim düzeyleri bilinen milletvekillerinden yüzde 29'u üniversite ve yüksekokul mezunudur.²⁵⁵ Yabancı dil bilenlerin oranı ise oldukça yüksektir. Bu durum, ülkenin o dönemdeki eğitim düzeyi ile mukayese edildiğinde Meclis'in eğitim düzeyinin ülkenin eğitim düzeyinin üzerinde olduğu söylenebilir. Yozgat Milletvekillerinden Mehmet Hulusi Bey ilmiye sınıfı, Bahri Bey İktisad-Ziraat mensubu, Ahmet Bey hukuk, İsmail Fazıl Bey asker, Feyyaz Ali, Rıza ve Süleyman Sırrı Bey ise memur sınıfındandır. İsmail Fazıl Paşa dışında diğer altı milletvekilinin Yozgat doğumlu olması milletvekilliği seçim çevresi ile yerellik arasında uyum olduğunu göstermektedir.

²⁴⁶ I. Dönem MMD, s. 86; Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 1920-2010 , C. 1, Ankara 2010, s. 63.

²⁴⁷ I. Dönem MMD, s. 82; Devletimizi Kuranlar, s. 113.

²⁴⁸ I. Dönem MMD, s. 82; TBMM Albümü 1920-1991, s. 48.

²⁴⁹ TBMM Arşivi, NSD 431, Tercüme-i Hal Kağıdı; Ahmet Demirel, İlk Meclis'in Vekilleri, s. 268.

²⁵⁰ I. Dönem MMD, s. 85.

²⁵¹ I. Dönem MMD, s. 85; TBMM Arşivi, NSD 433, Tercüme-i Hal Kağıdı; Devletimizi Kuranlar, s. 114; TBMM Albümü 1920-1991, s. 48

²⁵² TBMM Arşivi, NSD 433, Tercüme-i Hal Kağıdı; Ahmet Demirel, İlk Meclis'in Vekilleri, s. 268.

²⁵³ Ahmet Demirel, İlk Meclis'in Vekilleri, s. 184.

²⁵⁴ Mehmet Turhan, Siyasal Elitler, Ankara 1991, s. 115.

²⁵⁵ Ahmet Demirel, İlk Meclis'in Vekilleri, s. 185.

4. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLERİNİN ÖZGEÇMİŞLERİ

4.1. Süleyman Sırrı Bey (İÇÖZ)

1879 yılında Yozgat'ta doğmuştur. Babası Jandarma Çavuşu Kethüzade Hacı Mehmet, annesi Hatice Hanım'dır.²⁵⁶ Süleyman Sırrı Bey, ilk ve orta öğrenimini Yozgat'ta tamamladıktan sonra Mülkiye İdadisinde yatılı olarak okumuş ve 1898 yılında buradan birinci derecede diploma ile mezun olmuştur.²⁵⁷ Süleyman Sırrı Bey'in Emekli Sandığı Arşivi'ndeki dosyasında yer alan hizmet cetvelinde memuriyetleri ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Buna göre Süleyman Sırrı Bey ilk memuriyetine 14 Eylül 1900 tarihinde Ankara Maarif dairesinde mübeyyiz (müsvetleri temize çeken katip) ve katip muavini olarak göreve başlamıştır.²⁵⁸

Süleyman Sırrı Bey'in Emekli Sandığı Arşivindeki Dosyasına göre çalıştığı görevler:²⁵⁹

Tablo 4: Süleyman Sırrı Bey'in Milletvekili Olmadan önce Görev Yaptığı Memuriyetler

Göreve Başlama Tarihi	Başlama Tarihi	Görevden Ayrılış Tarihi	Görev Süresi	Bulunduğu Memuriyetler
14 Eylül 1900	3 Eylül 1902		1 sene, 11 ay, 17 gün	Ankara Maarif Dairesi Katip Memurluğu
4 Eylül 1902	28 Nisan 1903		7 ay, 23 gün	Ankara Zayi Mektebi Katip ve Sandık Eminliği
9 Mayıs 1903	Ekim 1905		1 sene, 5 ay	Mucur Nahiyesi Müdürlüğü
14 Kasım 1905	15 Kasım 1906		11 ay, 28 gün	Mucur Nahiyesi Müdürlüğü(Becayaşle)
5 Aralık 1906	14 Ekim 1907		11 ay, 9 gün	Zir Nahiyesi Müdürlüğü(Naklen)
21 Ekim 1907	7 Eylül 1909		1 sene, 11 ay, 14 gün	Hacıbektaş Nahiyesi(Becayaşle)
11 Eylül 1909	25 Şubat 1910		5 ay, 14 gün	Selmanlı Nahiyesi Müdürlüğü
26 Şubat 1910	23 Kasım 1910		8 ay, 27 gün	Selmanlı Nahiyesi Müdürlüğü(Terfien)burada görevde bulunduğu aynı zamanda 29Ağustos 1910 ile 14 Ekim 1911 tarihleri arasında da Keskin kaymakamlığı vekaletinde bulunmuştur.
23 Kasım 1910	21 Haziran 1911		7 ay	Hacile kazası kaymakamlığı
4 Ağustos 1911	13 Haziran 1915		3 sene 10 ay 8 gün	Koyulhisar kazası kaymakamlığı ²⁶⁰

²⁵⁶ **TBMM Arşivi, NSD 437**, Tercüme-i Hal Kağıdı. Süleyman Sırrı Bey'in Nüfus Kayıt Örneğinde doğum tarihi 1 Temmuz 1878 olarak belirtilmiş olup, Yozgat Merkez Aşağımohutlu Mahallesine kayıtlı, Cilt No. 5, Hane No. 203'dir. (**Yozgat II Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü**, Süleyman Sırrı İçöz, Nüfus Kayıt Örneği)

²⁵⁷ İlk Meclis Anketi, **Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri Anketi**, s. 382.

²⁵⁸ Süleyman Sırrı Bey, devlet hizmetinde göreve başladığı tarihi 14 Eylül 1900 olarak zikretmiş ayrıca Birinci ve İkinci Büyük Millet Meclislerinde aza olarak toplam 30 yıl , 661 sicil ya da 151/291 numara ile çalıştığını Meclis Katipliğinden onaylı evrağa göre Memurin Kanununun 72. Maddesi gereği emekliliğini istediğini, 21 Ağustos 1927 yılında yazdığı yazıda ifade etmiştir. (**Emekli Sandığı Arşivi**, Dosya No:660.)

²⁵⁹ **Emekli Sandığı Arşivi**, MT 660; Emekli Sandığı Arşivinde yer alan memuriyetler, göreve başlama ve ayrılma tarihlerinin bazıları Sicil-i Ahval kayıtları ile uyumsuzdur. Bu konu ile ilgili bkz. Yunus Özger, **Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları**, İstanbul 2010, s. 243-245.

²⁶⁰ **BOA**. Dosya No:2850 Gömlek No:38, 23 Nisan 1852; **BOA**, Dosya No:1350 Gömlek No:1315/R-53, 26 Eylül 1897; **BOA**., Dosya No:682 Gömlek No:17, 18 Eylül 1897; **BOA**., Dosya No:2086 Gömlek No:12, 25 Kasım 1897; **BOA**. Dosya No:2136 Gömlek No:52, 18 Kasım 1898, sayılı ve tarihli belgelerde Süleyman Sırrı

27 Haziran 1915	13 Nisan 1919	3 sene 9 ay 29 gün	Darende Kaymakamlığı
-----------------	---------------	--------------------	----------------------

Süleyman Sırrı Bey en son Darende Kaymakamlığı devam ederken 1919'da İstanbul Hükümeti tarafından görevden alınmıştır.

Süleyman Sırrı Bey, BMM'nin Birinci Dönemi için yapılan seçimlerde Yozgat Milletvekili olarak seçilmiştir.²⁶¹ BMM'deki çalışmaları ve aldığı görevler tezimizin Meclis faaliyetleri başlığında değerlendirildiğinden burada ayrıca zikredilmemiştir.

22 Ağustos 1921'de Meclis Başkanlığı verdiği önerge ile Süleyman Sırrı Bey, İstiklal Savaşı'nda ordu içinde görev almak istediğini bildirmiştir. Bu önergenin Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey 1 inci Fırka 11 inci Alayda süvari eri olarak Batı Cephesinde Çekirdeksizköy ve Duatepesi Muharebelerine katılmıştır.²⁶²

İkinci Dönemde Bozok olarak belirtilen Yozgat'tan²⁶³ III. ve VIII. Dönemlerde milletvekili seçilmiş ve 14 Mayıs 1950 yılına kadar milletvekilliği aralıksız devam etmiştir. Milletvekilliği sona erince 1932 yılında kurduğu Türkiye Tiftik Cemiyeti'nin başkanlığını üstlenmiş ve bir süre bu işte çalışmıştır. 18 Ocak 1963'te Ankara'da ölmüştür. Evli ve 3 çocuk sahibidir. Süleyman Sırrı Bey, Fransızca bilmektedir.²⁶⁴ İçöz soyadı 1 Aralık 1934 yılında Atatürk tarafından verilmiştir. Mecliste ve cephede fedakarca hizmeti dolayısıyla 21 Kasım 1923 tarihinde Meclis kararıyla Kırmızı-Yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiş ve bu madalya

Bey'in Koyulhisar kaymakamlığına atanması, taltifi ve harcırah tesviyesi gibi belgelere rastlanılmıştı. Ancak çalışma konumuzu ihtiva eden Süleyman Sırrı Bey, 1878 doğumlu olup, kaymakamlık görevinde 1910 senesinden sonra başladığı tercüme-i hal kağıdından anlaşılmaktadır. Bu durum bize yakın tarihlerde Süleyman Sırrı isimli iki farklı kaymakamın Koyulhisar'da görev yaptığını ortaya koymaktadır. Ama Sadrazam'ın Bab-ı Ali Sadaretine göndermiş olduğu yazıda Süleyman Sırrı Bey'in Hacle Kazası Kaymakamlığından Koyulhisar Kaymakamlığına atandığı belirtilmiştir. (BOA, İDH, Dosya No:1487, 14 Mayıs 1911).

²⁶¹ I. Dönem MMD, s. 83. Yozgat Belediye Başkanı adına Abdullah Bey'in Sivas'ta Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesine çekmiş olduğu telgrafta 5 Ekim 1919 tarihinde hazırlanan defterlerde Yozgatlı Süleyman Sırrı Bey'in milletvekili olmak için adaylığını açıkladığını ifade etmiştir. (ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No. 21, Gömlek No. 31, Belge No:31-1); BMM Katib-i Umumiyesi Süleyman Sırrı Bey'in 23 Nisan 1920 tarihinden itibaren Mecliste görev aldığına dair yazısı mevcuttur. (Emekli Sandığı Arşivi, MT. 660, Enver Behnan Şapolyo, a. g. e. , s. 24).

²⁶² ZC, D. 1, C. 12, s. 69; TBMM Albümü 1920-1950, s. 63.

²⁶³ Meclisin İkinci Döneminde de Milletvekilliği görevini sürdüren Süleyman Sırrı Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın 28 Ekim 1923'de Çankaya köşkünde yapmış olduğu toplantı da Cumhuriyet'in ilanı lehine yapılan konuşmalarda söz alan milletvekillerindendir. (A. Semih Yalçın, a.g.m., s. 686).

²⁶⁴ Fahri Çoker, a.g.e., s. 977-978.

23 Mart 1925 yılında TBMM Genel Kurulunca ilk kez yapılan bir törenle göğsüne takılmıştır.²⁶⁵

4.2. Yusuf Bahri Bey (TATLIOĞLU)

Bahri Bey, 1878 yılında Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesi Ahishavi Mahallesi'nde doğmuştur. Babası İbrahim Hulvi Bey, annesi Fatma Hanım'dır. Rüştiye mektebini bitirmiş olup uzun bir süre çiftçilikle uğraşmıştır.²⁶⁶ 1916 ile 1919 yılları arasında Reji İdaresinde memurluk yapmıştır.²⁶⁷

Mondros Mütarekesi sonrası başlayan işgaller üzerine Bahri Bey, Milli Mücadele'ye katılmıştır. Akdağmadeni'nde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurarak başkanlığını üstlenmiştir.

Sivas Kongresi'ne de Yozgat temsilcisi olarak katılmıştır.²⁶⁸ Sivas Kongresi'nden sonra fiilen seçimler konusuna yönelen Heyet-i Temsiliye 13 Eylül ve 23 Eylül günlerinde yayınladığı tamimlerle Anadolu'da seçim işlerini teşkilatlandırmaya başlamıştır. Bu sebeple Heyet-i Temsiliye birçok kişinin milletvekilliği için adaylığını kararlaştırmış ve ilgili yerlere bu isimler iletilmiştir. Bu isimler içerisinde Yozgat'tan Akdağmaden'li Bahri Beyde bulunmaktadır.²⁶⁹ Bahri Bey İstanbul'da toplanan Son Meclis-i Mebusanına Yozgat Milletvekili olarak

²⁶⁵ ZC, D. 2, C. 16, s. 126; TBMM Arşivi, Madalya Defteri, 24 Ekim 1923 tarihli, Sıra No:1575, İctima No:47.

²⁶⁶ TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı; Emekli Sandığı Arşivi, VH000491, Bahri Bey'in nüfus Kayıt Örneğine göre Cilt No. 3, Hane No. 10'dur. (Yozgat İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, Yusuf Bahri Tatlıoğlu, Nüfus Kayıt Örneği)

²⁶⁷ Hasan Kendirci, Meclis-i Mebusan'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, Kitap Yayınevi, İstanbul 2009, s. 155.

²⁶⁸ Hikmet Deniz, Sivas Kongresi Delegeleri ve Heyet-i Temsiliye Üyeleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 185; Naşit Uluğ, Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı, Milliyet Yayınları, İstanbul 1973, s. 132; ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 21, Gömlek No: 47, Belge No: 47-7; TBMM Albümü 1920-1950, s. 62; TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı; 20 Aralık 1948 yılında Resmi gazetede yayınlanan 5269 sayılı kanun gereği Sivas Kongresine seçilen Heyet-i Temsiliye üyeleri ile TBMM Birinci Döneminde bulunan üyelere vatan-i hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkında Bahri Bey'in de ailesine aylık bağlanması uygun görülmüştür. (Emekli Sandığı Arşivi, VH000491)

²⁶⁹ 15. Kolordu Kumandanının 23 Temmuz 1919 yılında Sivas 3. Kolordu Kumandanlığına göndermiş olduğu yazıda Ankara, Kırşehir, Çorum gibi bir çok ilden delegenin Sivas Kongresine iştirak üzere hareket ettiğini Yozgat'tan ise Bahri Bey ve Ahmet Bey'in olduğu belirtilmiştir. (ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No:7, Gömlek No:58, Belge No: 58-1); ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 22, Gömlek No: 33, Belge No: 33-1; Taha Niyazi Karaca, Son Osmanlı Meclis-i Mebusan Seçimleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004, s. 222-225; Heyet-i Temsiliye'nin önerdiği ve bu isimlerden seçimi kazananlardan birisi de Bahri Bey'dir. (Ahmet Demirel, İlk Meclis'in Vekilleri, s. 45).

katılmıştır.²⁷⁰ Osmanlı Meclis-i Mebusanının feshedilmesi üzerine Ankara'ya gelmiş ve Yozgat Milletvekili olarak Birinci Büyük Meclise katılmıştır.²⁷¹

1919-1920 yılında çıkan Yozgat isyanının bastırılmasına görevlendirilmiş asilerden 400 kişiyi yakalamış ve cepheye hareket etmiştir; fakat yolda dağılan bu kuvvet geri dönerek Bahri Bey'in iki evini ve iki kasasını yağma etmiştir. Mecliste dahili isyanlarda yağmaya uğrayanların zararlarının hazineden ödenmesi ile ilgili bir kanun çıkmışsa da Bahri Bey, milletin o sıralarda içerisinde bulunduğu durum sebebiyle bu kanundan yararlanmak istememiştir.²⁷² Sivas, Tokat ve Amasya'da vazife gören İstiklal Mahkemesi'nde aza olarak bulunan Bahri Bey, Birinci BMM'nin son aylarında ikinci gruba ayrılmıştır.²⁷³ Bahri Bey, Başkumandanın emriyle 9 Eylül 1921 yılında Samsun İstiklal Mahkemesinde de görev yapmıştır.²⁷⁴ Birinci Meclis'teki faaliyetleri tezimizin ilgili bölümlerinde ayrıca verildiğinden burada değerlendirilmemiştir.

İkinci Meclis için yapılacak seçimlerde Mustafa Kemal tarafından görevlendirilen Bahri Bey, Yozgat Belediye Reisi aynı zamanda eniştesi Akif Bey ile aralarındaki husumetten dolayı seçimden ve siyasi hayattan çekilmiştir. Milli Mücadele ve Meclis çalışmaları sebebiyle kendi işlerine bakamadığından ve yağmacılar tarafından da büyük bir zayıyata uğradığından uzun zaman maddi sıkıntı çekmiştir.²⁷⁵ 1923 yılında Meclis dışında kalınca Akdağmadeni'ne dönerek tarımla uğraşmayı sürdürmüştür. 1925 yılında Şeyh Sait Ayaklanması'nı fırsat bilerek gizli siyasi örgüt kurmak suçuyla kısa bir süre tutuklu kalmıştır. Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yapılan yargılama sonucunda 1926 yılında beraat etmiştir.²⁷⁶ Ayrıca Yozgat Valisi Adil Akar, TBMM Genel sekreteliğine yazmış olduğu Ocak 1969

²⁷⁰ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Rıza Bey'in 30 Aralık 1919 tarihinde Ankara Heyet-i Temsiliye'ye göndermiş olduğu telgrafta İsmail Fazıl Bey ile Akdağmadenli Bahri Bey'in mebus seçildikleri belirtilmiştir. (ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 22, Gömlek No:1, Belge No: 1-2); TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı; Kemal Arıburnu, a. g. e., s. 286; Bahri Bey'in, Meclisi Mebusan'ının 1 Şubat 1920 tarihli 6. Oturumunda milletvekilliği kabul olmuştur. MMZC, 4. Dönem, C. 1, s. 55; Fahri Çoker, a.g.e., s. 979-980.

²⁷¹ I. Dönem MMD, s. 91; TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı.

²⁷² TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı; Fahri Çoker, a.g.e., s. 979-980. Bahri Bey bu göreve 7 Temmuz 1920 yılında memur edilmiştir. (TBMM Arşivi, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, s. 121.)

²⁷³ TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı; Veysel Genya, a.g.e., s. 250.

²⁷⁴ I. Dönem MMD, s. 91. Ergün Aybars, a. g. e., s. 102, 169; Hasan Kendirci, a.g.e., s. 155.

²⁷⁵ Ayrıca Meclis Genel Katibinin 9 Mart 1949 tarihinde Maliye Bakanlığı Emekli İşleri Genel Müdürlüğü'ne yazmış olduğu yazıda 5269. Kanun gereği Bahri Bey'e vatana hizmetinden dolayı aylık bağlanması gerektiği bildirilmiştir. (TBMM Arşivi, NSD 432, Tercüme-i Hal Kağıdı).

²⁷⁶ İlk Meclis Anketi, Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri Anketi, s. 379.

tarihli yazıda Akdağmadeni İlçesi Ahishavi mahallesinden İbrahim oğlu Bahri Tatlıoğlu'nun 19 Şubat 1957 tarihinde vefat ettiğini ifade etmiştir. Bahri Bey, evli ve dört çocuk babasıdır.²⁷⁷

Bahri Bey, Meclisin 24 Ekim 1923 tarihli 41. Oturumunda Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği tezkere neticesinde Meclis tarafından Milli Mücadeleye desteği ve katkılardan dolayı yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.²⁷⁸ Ayrıca Bahri Bey'e Meclis'in 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda İstiklal Mahkemeleri azalığında bulunduğu için kırmızı - yeşil kurdaleli İstiklal Madalyası verilmiştir.²⁷⁹

4.3. İsmail Fazıl Bey (CEBESoy)

İsmail Fazıl Paşa, köklü bir Osmanlı ailesine mensuptur. Müşir Mehmet Ali Paşa'nın damadı, Ali Fuat Cebesoy ve Mehmet Ali Cebesoy'un babası, Türkiye'de kanser tedavisini ilk başlatan Dr. İsmail Fazıl Cebesoy'un dedesidir²⁸⁰. 1856 yılında Girit'e bağlı Kandiye'de doğmuştur.²⁸¹ Babası, Söke'den ticaret amacıyla Girit'in Kandiye şehrine göçen Cebecioğulları ailesine mensup tüccardan İbrahim Ağa'dır.²⁸² İbrahim Ağa hakkında fazla bilgi mevcut olmayıp 1864 tarihinde Girit'ten tekrar Söke'ye göçtüğü bilinmektedir.²⁸³ İsmail Fazıl Bey, babasını küçük yaşta kaybedince annesi ile birlikte İstanbul'a gelerek Demir Efendi'nin yanına yerleşmiştir.²⁸⁴

İsmail Fazıl Paşa, ilk mektep ve rüştiyeden sonra Mekteb-i Harbiyenin Galatasaray'daki Maçka İdadisine kaydolar. Burada okuduğu dönemde “Kitabet” sınavında yazısının güzelliği ve ifadesinin pürüzsüzlüğüne hayran kalan mümeyyiz Ahmet Mithat Efendi, kağıdının üzerine kendi eli ile “Fazıl dense sezadır böyle

²⁷⁷ TBMM Arşivi, NSD 432, Fahri Çoker, a.g.e., s. 979-980; Başka kaynaklarda Bahri Bey'in 18 Şubat 1957 yılında vefat edip, beş çocuk babası olduğu belirtilmektedir. (TBMM Albümü 1920-1991, s. 48).

²⁷⁸ TBMM Arşivi, İstiklal Madalyası Defteri, Madalya No:1914.

²⁷⁹ ZC, D. 2, C. 18, s. 394.

²⁸⁰ Tülay Erçoşkun, “İsmail Fazıl Paşa'nın (Cebesoy) İslahata Dait Görüşleri”, Atatürk Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt XXVI, Sayı 42, Ankara, Eylül 2007, s. 182.

²⁸¹ TBMM Arşivi, NSD 434, Tercüme-i Hal Kağıdı; Hasan Kendirci, a.g.e., s. 129; Ali Fuat Cebesoy, eserinde doğum tarihinin 1853 olarak geçtiği söyleniyor ise de; Tercüme-i Hal Kağıdı kaynak gösterilerek 1856 tarihi olduğunu ifade etmiştir (Ali Fuat Cebesoy, Milli Mücadele Hatıraları, s. 33).

²⁸² TBMM Arşivi, NSD 434, Tercüme-i Hal Kağıdı; Ali Fuat Cebesoy, Milli Mücadele Hatıraları, s. 33.

²⁸³ Ali Fuat Cebesoy, Siyasi Hatıralar Büyük Zaferden Lozan'a Lozan'dan Cumhuriyete Cilt:1-2, İstanbul 2007, s. 28.

²⁸⁴ Ali Fuat Cebesoy, Demir Efendi'yi İsmail Fazıl Bey'in annesinin kardeşi olarak gösterirken; (Ali Fuat Cebesoy, Milli Mücadele Hatıraları, s. 33.) Başka bir eserinde annesinin eniştesi olarak göstermiştir. (Ali Fuat Cebesoy, Siyasi Hatıralar, s. 28.

sahibi irfana” cümlesini yazmış ve o günden sonra adının sonuna “Fazıl” mahlası ilave edilmiştir.

1870 yılında Harp Okuluna giren İsmail Fazıl, 1873’te süvari teğmen rütbesiyle mezun olmuştur. Aynı yıl Erkan-ı Harbiye sınıfına ayrılan İsmail Fazıl Bey, buradan 12 Temmuz 1876 tarihinde Kurmay Yüzbaşı olarak mezun olmuş; mezuniyetten sonra Erkan-ı Harbiye’de, Riyaziye ve Tabiye-i Cesime muallimliğine tayin edilmiştir.

Karadağ Muharebesi başlayınca müracaatı üzerine okuldaki görevi üzerinde kalarak İşkodra Müstakil fırkasına atanmıştır. Buradaki başarıları üzerine “hidemat-ı mümtaze ve cansiperanesi” olarak Karadağ Madalyası ile ödüllendirilmiştir.²⁸⁵ 1878’de İşkodra-Hersek Fırkalarında ve Erkan-ı Harb Yüzbaşısı ve Kolağası rütbelerinde görev yapmış; bu arada beraber çalıştığı subaylarla ilgili olarak yazdığı “Meşahir-i Askeriyemizden Bir Sahife”²⁸⁶ isimli eserinde bilgiler vermiştir²⁸⁷. 1 Ekim 1878 tarihinde Binbaşılığa terfi ettirilmiştir. 1879 tarihinde ise Müşir Mehmet Ali Paşa’nın kızı Zekiye Hanım ile evlenmiştir.²⁸⁸

Savaş sonrası İstanbul’a dönen İsmail Fazıl 21 Temmuz 1880’de II. Abdülhamit’in yaverliğine atanmış²⁸⁹, 1881 yılında Filistin ve Suriye’de Prens Fredric Charls ve sonra Bulgaristan’da Prens Alexandre Batenbergin mihmandarlığında bulunmuştur. 1882 yılında Rusya İmparatorluğunun tetevvüç merasimine²⁹⁰ gönderilen heyet azalığında bulunmuştur. 4 Ağustos 1882’de Kaymakam (Yarbay) olmuştur.²⁹¹ 1883 yılında Erzincan’a gönderilmiştir.²⁹² Ancak aleyhinde verilen jurnallerin de²⁹³ etkisiyle 13 Mart 1884 tarihinde görevinden

²⁸⁵ Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 34; Ali Fuat Cebesoy, **Siyasi Hatıralar**, s. 28; Tülay Erçoşkun, **a.g.m.**, s. 182.

²⁸⁶ İsmail Fazıl, **Meşahir-i Askeriyemizden Bir Sahife**, Necmi İstiklal Matbaası, Dersaadet 1329.

²⁸⁷ Tülay Erçoşkun, **a. g. m.**, s. 183.

²⁸⁸ Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 34; Ali Fuat Cebesoy, **Siyasi Hatıralar**, s. 27.

²⁸⁹ İsmail Fazıl Bey, 1878 yılında Gazi Osman Paşa’nın intihabı ile Sultan Abdulhamid’e binbaşı ve yaver olduğunu belirtmiştir. (**TBMM Arşivi, NSD 434**, Tercüme-i Hal Kağıdı)

²⁹⁰ Taç giyme merasimi anlamındadır. (Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara 1995, s.1098.)

²⁹¹ **TBMM Arşivi, NSD 434**, Tercüme-i Hal Kağıdı; Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 34; Ali Fuat Cebesoy, **Siyasi Hatıralar**, s. 28

²⁹² **TBMM Arşivi, NSD 434**, Tercüme-i Hal Kağıdı; Kemal Arıburnu, **a.g.e.**, s. 258; İsmail Fazıl Paşa için bkz. Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 88-89.

²⁹³ İsmail Fazıl Bey, Balkanlarda gösterdiği başarılar üzerine II. Abdulhamid’in yaverliğine atandığını ancak daha sonra aleyhine yazılan raporlar üzerine Erzurum ve Erzincan’a sürüldüğü ifade edilmektedir. (Ayfer Özçelik, **Ali Fuat Cebesoy**, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 1.); Saray ve çevresini memnun edemeyen İsmail Fazıl

alınarak 17 yıl sürgünde kalacağı 4. Ordunun Erkan-ı Harbiye 1. Şubesi müdürlüğüne Miralay rütbesiyle atanmıştır.²⁹⁴ Ayrıca Mabeyn Müşirliğine, göz altında tutulup izlenme talimatı verilmiştir. İsmail Fazıl Paşa'nın sürgünü hakkında çeşitli nedenler ileri sürülmüştür. Ali Fuat Cebesoy babasının “kıta hizmetini gösterişli padişah yaverliğinden daha şerefli” gördüğünü ve bu fikrini bir takım yerlerde söylemesinin bazı sıkıntılar çıkardığını ve sürgüne gönderildiğini ileri sürmüştür.²⁹⁵ Ali Fuat Cebesoy eserinde sürgün hakkındaki diğer görüşlerle ilgili bilgiler vermektedir. Ali Fuat Cebesoy, sürgünü hakkında başka bir neden olarak Mehmet Ali Paşa'nın²⁹⁶ 93 Harbindeki azli ve feci ölümünden, ailenin Abdülhamid'i sorumlu tutan davranışlarının olabileceğini ileri sürmüştür.²⁹⁷ İsmail Fazıl Paşa'nın sürgünü hakkında başka bir görüş olarak Ali Fuat Cebesoy Vakıf Gazetesi'ndeki²⁹⁸ imzasız bir yazıda yer alan habere bahsetmiştir. Bu habere göre Balkan Harbi sonrası Abdülhamid ile İsmail Fazıl Paşa Beylerbeyi Sarayı'nda görüşmüşlerdir. Bu görüşmede Abdülhamid İsmail Fazıl Paşa'nın sürgünü ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

“Sizi Erzincan'a gönderişim bir suçunuzdan dolayı değil, sadece ecnebi lisanı bilmekten ibaretti. O zamanlar Avrupa gazeteleri hakkımda çok yazılar yazıyor, ecnebi dili bilenler gazeteleri okuyup etrafa yayıyorlardı. Tercüme kalemimden başka etrafımda dil bilen kimse bulunmasını istemedim. Seni bunun için Erzincan'a göndermişim. Şimdi anlıyorum ki, o zaman yanlış düşünüyordum ve size haksızlık etmişim.”

Yukarıdaki habere ihtiyatla yaklaşmak gerekse bile bu haber Abdülhamid'in son zamanlarında İsmail Fazıl Paşa ile görüştiklerini ortaya koymaktadır.

Paşa'nın sürgünü hakkında çeşitli nedenler ileri sürülmüştür. Ali Fuat Paşa'ya göre babası “kıta hizmetini gösterişli padişah yaverliğinden daha şerefli gördüğü ve bu fikrini değişik yerlerde söyleyince, sürgüne yollanmış olabileceğini ifade etmiştir. (Ali Fuat Cebesoy, **Siyasi Hatıralar** s. 28-29). Ayrıca bu sürgün olayının arkasında ailenin Mehmet Ali Paşa'nın 93 Harbindeki azli ve feci ölümünden dolayı Abdülhamid'i sorumlu tutan davranışlarının olabileceği ifade edilmiştir. (Osman Selim Kocahanoğlu, **Ali Fuat Cebesoy'un Arşivinden Askeri ve Siyasi Belgeler**, Temel Yayınları, İstanbul 2005, s. 16).

²⁹⁴ Tülay Erçoşkun, **a.g.m.**, s. 183; Ali Fuat Cebesoy, “Sınıf Arkadaşım Atatürk” isimli eserinde babasının 4. Ordu Kurmay Başkanı olduğunu ve saray tarafından mimlendiği için rütbesinin bir türlü albaylıktan yukarı çıkmadığını belirtmiştir. (Ali Fuat Cebesoy, **Sınıf Arkadaşım Atatürk**, İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri, İstanbul, s. 27).

²⁹⁵ Ali Fuat Cebesoy, **Siyasi Hatıralar** s. 28-29.

²⁹⁶ Mehmet Ali Paşa 93 Harbinde (1877-1878) Tuna Orduları Umum Kumandanlığı görevini yürütmüştür. (Ayfer Özçelik, **a.g.e.**, s. 1.

²⁹⁷ Ali Fuat Cebesoy, **Siyasi Hatıralar**, s. 29.

²⁹⁸ **Vakit**, 23 Aralık 1952, s. 3.

İsmail Fazıl Paşa'nın Erzincan'da IV. Orduda görev yaptığı sırada ailesini görmek için İstanbul'a gelmesine bile izin verilmemiştir. İsmail Fazıl Paşa sürgün yıllarında eşini vapurla İstanbul'a göndermek üzere Trabzon'a gelirken Bayburt'ta bir süvari müfrezesi tarafından durdurularak tutuklanmıştır. Bu duruma eşi Zekiye Hanım çok üzölmüş, Abdülhamid'e eşinin İstanbul'da tekrar görevlendirilmesi hususundaki müracaatları dikkate alınmamıştır. Bu durum üzerine Zekiye Hanım Paris'e kaçmış ve İsmail Fazıl Paşa tekrar İstanbul'da görevlendirilene kadar da dönmeyeceğini söylemiştir. Zekiye Hanım'ın Fransa'ya kaçıışı ile ilgili olarak da Ali Fuat Cebesoy ve ağabeyi sarayda sorguya çekilmişlerdir.

Bu gelişmeler üzerine İsmail Fazıl Paşa'nın 28 Şubat 1901'de İstanbul'a dönmesine izin verilmiş ve Genelkurmay 4. Şubeye atanarak mirlivalığa (tuğgeneral) yükseltilmiştir. Golç Paşa'nın Askeri Islah Heyetinde görevlendirilmiştir.²⁹⁹ Meşrutiyetin ilanında 25 Ağustos 1908'de Harbiye Mektebi Nazırlığına atanmış; 28 Ağustos 1908 tarihinde ise "Ferikliğe" terfi ettirilmiştir³⁰⁰. Bu esnada sağlık durumu bozulan İsmail Fazıl Paşa aldığı sağlık raporları ile Avrupa kaplıcalarında tedavi olmak maksadıyla iki ay müddetle izinli sayılmıştır.³⁰¹

İsmail Fazıl Paşa, 26 Mart 1909'da Aydın Vilayetindeki 14. Redif Fırkası Kumandanlığına görevlendirilmiştir.³⁰² 31 Mart ayaklanması sonrası çıkan Ermeni olayları (1909 Ermeni Olayları) üzerine Adana 3. Divanı Harp Reisi olarak görevlendirilmiştir.³⁰³

1911 yılında kısa süre Suriye valiliğine atanmış, 25 Kasım 1911 tarihinde Mürettep İzmir Kolordusu Kumandanlığı'na getirilmiştir. 27 Aralık 1911'de İzmir Müretteb Kolordu kumandanı İsmail Fazıl Paşa, 6. Redif müfettişliğine atanmıştır.³⁰⁴ Balkan Harbi çıkınca tekrar orduya dönüp 1 Şubat 1912'de Üsküp'te 7. Kolordu

²⁹⁹ Ali Fuat Cebesoy, **Siyasi Hatıralar**, 29-30; Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 34.

³⁰⁰ **TBMM Arşivi**, NSD 434, Tercüme-i Hal Kağıdı; **BOA**, Fon Kodu: İ. . TAL., Dosya No: 455, Gömlek No: 2830, 28 Ağustos 1908; Tülay Erçoşkun, **a.g.m.**, s. 184.

³⁰¹ **BOA**, Fon Kodu: İ. . HB. , Dosya No: 105, 17 Eylül 1908.

³⁰² Erçoşkun, **a.g.m.**, s. 184; Ali Fuat Cebesoy bu Redif Taburunu İzmir olarak ifade etmiştir. (Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele**, s. 35)

³⁰³ Osman Selim Kocahanoğlu, **Ali Fuat Cebesoy'un Arşivinden Askeri ve Siyasi Belgeler**, s. 16; Ayrıca Bab-ı Ali Daire-i Sadaret'den yazılan yazıda Meclis-i Mahsusa Vükela kararıyla Adana Divanı Harp Başkanlığına İzmir Fırka-i Askeriye kumandanı General İsmail Fazıl Paşa'nın seçildiği ve bu konunun ilgili yerlere duyurulmasını istediği belirtilmiştir. (**BOA**, Fon Kodu:İ. . AS. , Dosya No: 87, Gömlek No:95, 14 Temmuz 1909.)

³⁰⁴ Erçoşkun, **a.g.m.**, s.184.

kumandanlığına görevlendirilmiştir.³⁰⁵ 8 Şubat 1913 tarihinde İzmir’de toplanacak askeri kuvvetlerin kumandanlığına atanmıştır.³⁰⁶ 12 Şubat 1913 tarihinde ise Harbiye Nezareti Süvari dairesi Riyasetine padişah iradesiyle görevlendirilmiştir. 16 Ekim 1913 tarihinde İzmir’de teşkil edilecek ordu kumandanlığına atanmış ise de bundan vazgeçilerek yerine Pertev Paşa atanmıştır. 6 Ocak 1914 tarihinde yaş haddinden Korgenerallikten emekliye sevk edilmiştir.³⁰⁷

Mustafa Kemal Paşa’nın yetişmesinde de ayrı bir yere sahip olan İsmail Fazıl Paşa, Mustafa Kemal Paşa’nın Anadolu’ya geçmesini sağlayarak Milli Mücadele’nin seyrinde önemli bir hamle gerçekleştirmiştir. ³⁰⁸ İsmail Fazıl, 26 Ağustos 1919 ‘da Sivas Kongresine delege olarak iştirak etmiş; bu kongrede ikinci Reis olarak seçilmiştir.³⁰⁹ Sivas Kongresi’nin başkanlığına Mustafa Kemal Paşa ve ikinci başkanlığa Rauf Bey ve İsmail Fazıl Paşa’nın seçilmesi ve görüşmelere başlanması Heyet- i Temsiliye namına ikinci kolordu kumandanı Salahaddin Bey tarafından, Erzurum, Ankara ve Diyarbakır da ilgili kolordu kumandanlarına telgrafla bildirilmiştir.³¹⁰

Kongrenin en yaşlı ve saygın üyelerinde biri olan İsmail Fazıl Paşa, açılış oturumunda, başkanlık meselesi ve manda meselesi (Amerikan Mandası) hususunda verdikleri önerilerin Mustafa Kemal’e muhalif bir görüntü oluşturması üzerine bu

³⁰⁵ BOA, Fon Kodu: İ. . HB. , Dosya No: 107, Vesika No: 1330S022, 1 Şubat 1912.

³⁰⁶ BOA, Fon Kodu: İ. . HB. , Dosya No: 128, Vesika No: 1331Ra01, 8 Şubat 1913.

³⁰⁷ Tülay Erçoşkun, **a.g.m.**, s. 184.

³⁰⁸ İsmet Türkmen, “I. TBMM Hükümeti Döneminde İsmail Fazıl Paşa’nın Nafia Vekilliği Görevi (1920-1921)”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt X, Sayı 3, Aralık 2008, Afyon, s. 139.

³⁰⁹ **TBMM Arşivi, NSD 434**, Tercüme-i Hal Kağıdı; Ayrıca diğer bir belgede Erkan-ı Harbiye Reisi Zeki Bey’in 24 Ağustos 1919 tarihli yazısında Afyonkarahisar Alaşehir, Ankara ve Yozgat adına yedi delegenin Sivas’a geldiği, İsmail Fazıl Paşa’nın da bu delegeler arasında olduğu belirtilmiştir. (**ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No:7, Gömlek No:63, Belge No. 63-1); İsmail Fazıl Paşa Sivas Heyet-i Temsiliyesine göndermiş olduğu yazıda kendisine gösterilen ilgiden dolayı teşekkürlerini bildirmiştir. (**ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu no: 22, Gömlek No: 90, Belge No: 90-1). Sivas Kongresi Başkanlığına Mustafa Kemal, İkinci Başkanlığına da Rauf Bey ve İsmail Fazıl Bey seçilmiştir. (**ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu no: 6, Gömlek No: 55, Belge No: 55-1); **TİTE Arşivi**, Kutu No: 303, Gömlek No: 58, Belge No: 58-1; Ayrıca 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa’nın 3. Kolordu Kumandanlığına göndermiş olduğu yazıda babası İsmail Fazıl Paşa’nın Yozgat’tan yola çıkarak Sivas’a gittiklerini ve bir iki güne kadar Sivasta olacaklarını belirtmiştir. (**TİTE Arşivi**, Kutu No: 300, Gömlek No: 59, Belge No: 59-1); Yozgat Şube Reisi Tevfik Bey’in Ankara 20. kolordu kumandanlığına göndermiş olduğu yazı da İsmail Fazıl Paşa’nın 23 Eylül’de Sivas’dan hareket ederek 26 Eylül’de Yozgat’a geleceği haber alınmıştır. (**TİTE Arşivi**, Kutu No:306, Gömlek No:54); Kemal Arıburnu, **a.g.e.**, s. 161; Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 37; Sivas Kongresi’nde Başkanlık Divan seçimleri yapılmış ve Mustafa Kemal Paşa 19 oy alarak başkan, İsmail Fazıl Paşa 7 oy, alarak başkan vekili olarak seçilmişlerdir. (Recep Toparlı, **Sivas Kongresi’nin Tutanakları**, İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Sivas 2010, s. 132); Sivas Kongresine katılan 38 delegenin içerisinde İstanbul delegesi olarak Emekli general İsmail Fazıl Cebesoy’da bulunmaktadır. (Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi II Sivas Kongresi**, s. 82; Naşit Uluğ, **a.g.e.**, s. 131)

³¹⁰ **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No: 349, Gömlek No: 126, Belge No:126-1.

fikirlerinin yanlış anlaşıldığını belirterek vazgeçmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa Nutuk'ta isim zikretmeden bu durumu eleştirmiştir. Ali Fuat Cebesoy Kongre sırasındaki gelişmeleri değerlendirirken mütareke ortamı Türk aydınının düştüğü umutsuz durum olarak ifade etmiştir³¹¹.

Ayrıca İsmail Fazıl Bey, Yozgat Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Heyeti Reisi Mehmet Hulusi Bey'in Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine 1 Ocak 1920 tarihinde çekmiş olduğu telgrafta Heyet-i Temsiliye'ye aza seçildiği bildirilmiştir.³¹² Bu durum, İsmail Fazıl Bey için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bundan sonra ise Osmanlı Meclis-i Mebusanının son dönemi için yapılan seçimlerde, Yozgat Milletvekili olarak seçilmiş ve Meclis-i Mebusan'ın 1 Şubat 1920 tarihli 6. Oturumunda milletvekilliği kabul olmuştur.³¹³ İngilizlerin 18 Mart 1920 tarihinde Osmanlı Meclis-i Mebusanını basmaları ile akabinde meclis fesh edilmiştir. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa'nın yayınladığı seçim talimatı Ankara'ya gitmek için hazırlanan kişiler tarafından öğrenilmiş ve İsmail Fazıl Paşa, Meclis-i Mebusan Reisi Celalettin Arif, Saruhan Milletvekili Çerkez Reşid, Kırşehir Milletvekili Rıza 22 Mart 1920'de yirminci kolordu kumandanlığına bir telgraf çekmişlerdir. Bu telgraflarında Büyük Millet Meclisine katılıp, son yurt görevlerini yapmak için Ankara'ya gelmekte olduklarını bildirmişlerdir.³¹⁴ Bu gelişleri ile ilgili olarak Yüzbaşı Rauf Bey 26 Mart 1920 tarihinde Heyet-i Temsiliyeye çekmiş olduğu telgrafta İstanbul'dan milletvekili Reşit, Celalettin Arif ve İsmail Fazıl Paşa'nın bir müfreze ile Sinan Geçidinden Hendek'e doğru gelmekte olduklarının Adapazarı kaymakamlığından bildirildiğini ve kendisinin bu milletvekilleri ile birleşmek üzere hareket ettiğini belirtmiştir.³¹⁵

İsmail Fazıl Bey'in bu faaliyetlerinin ardından İstanbul Hükümeti "Kuvayı Milliye adı altında çıkartılan fitne ve fesadın hazırlayıcısı ve teşvikçilerinden olduğu" gerekçesi ile birçok kişi hakkında idam hükmü vermiş ve bu kişiler

³¹¹ Cebesoy, **Siyasi Hatıralar**, s. 30-31

³¹² **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No: 18, Gömlek No: 24, Belge No: 24-3.

³¹³ **MMZC, 4. Dönem, C. 1**, s. 55; İsmail Fazıl Paşa, Meclis-i Mebusan da Yozgat milletvekilliği esnasında memleket menfaatini muhafaza ve müdafaa için "Bölük" adıyla kurulan fırkaya başkanlık yapmıştır. (İhsan Güneş, "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkasına Geçiş" **AAMD**, Sayı 8, Cilt III, s. 433)

³¹⁴ **ATASE Arşivi, İSH**, Kutu No: 274, Gömlek No: 166, Belge No: 166-1; Mahmut Goloğlu, **Milli Mücadele Tarihi III**, s. 136.

³¹⁵ **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No: 29, Gömlek No: 47, Belge No: 47-1.

arasında Ali Fuat Cebesoy'un babası Kandiye'li İsmail Fazıl Bey'in ismi de belirtilmiştir.³¹⁶

İsmail Fazıl Bey, Heyet-i Temsiliye'nin Yozgat mutasarrıflığına gönderdiği yazıya göre 5 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelmiş³¹⁷ ve daha sonra Birinci Büyük Millet Meclisine katılmıştır. Büyük Millet Meclisinde 3 Mayıs 1920 tarihinde oluşturulan İlk İcra Vekiller Heyeti'ne Nafia Vekili seçilmiştir.³¹⁸

İsmail Fazıl Bey'in Nafia Vekaleti görevi uzun sürmemiştir. Şimendifer malzemesi alımı için İtalya'ya gönderilen iki kişi hakkında Afyon Milletvekili Şükrü Bey'in verdiği gensoruya güvensizlik gösterilince İsmail Fazıl Paşa, 25 Aralık 1920 tarihinde bu görevini bırakmıştır.³¹⁹ İsmail Fazıl Paşa, TBMM tarihinde vekil düşüren ilk gensoruya muhatap olmuştur. Yapılan oylamada 28 güven, 2 çekimser, 69 güvensizlik oyu ile Nafia Vekili İsmail Fazıl Paşa görevinden ayrılmıştır.³²⁰

18 Nisan 1921'de Ankara'da ölmüş ve Hacı Bayram dergahında toprağa verilmiştir.³²¹ İsmail Fazıl Paşa'nın birkaç askeri eseri bulunmaktadır.³²² Evli ve iki erkek (Ali Fuat Cebesoy ve Mehmet Ali Cebesoy) çocuk babasıdır. Fransızca ve Rumca bilmektedir.³²³

İsmail Fazıl Bey, Meclisin 24 Ekim 1923 tarihli 41. Oturumunda Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği tezkere neticesinde Meclis tarafından Milli Mücadeleyi destek ve bu süreçteki gelişmelere vermiş olduğu katkılardan dolayı yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.³²⁴

---

³¹⁶ Kılıç Ali, **Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor**, Sel Yayınları, İstanbul 1955, s. 34; Mahmut Goloğlu, **III Meşrutiyet**, s. 208; Fahrettin Atay, "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Ve Ordu", **BTDD**, S. 49-50-51, Özel Sayı, Mart-Nisan-Mayıs 1989, s. 72.

³¹⁷ **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No:23, Gömlek No:67, Belge No:67-2.

³¹⁸ Kılıç Ali, **a.g.e.**, s. 34; Kazım Öztürk, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, İstanbul 1968, s. 11; Mahmut Goloğlu, **a.g.e.**, s. 181.

³¹⁹ Ali Fuat Cebesoy, **Siyasi Hatıralar**, s. 31.

³²⁰ **ZC, D. 1, C. 7**, s. 18,27-28.

³²¹ **TBMM Arşivi**, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, s. 122; Çoker, **a.g.e.**, s. 970.

³²² İsmail Fazıl Paşa'nın yazdığı eserlerin isimleri şunlardır: **92-93 Osmanlı-Karadağ Seferi**, Necm-i İstikbal Matba'sı, İstanbul 1329; İsmail Fazıl Paşa, **Meşahir-i Askeriyemizden Bir Sahife**, Necm-i İstikbal Matbaası, Dersaadet 1329; İsmail Fazıl Paşa, **İslahata Dair Mütala'at-ı Umumiyye**, Necm-i İstikbal Matbaası, Dersaadet 1329.

³²³ **TBMM Arşivi, NSD 434**, Tercüme-i Hal Kağıdı.

³²⁴ **TBMM Arşivi, İstiklal Madalyası Defteri**, Madalya No:1968.

4.4. Mehmet Hulusi Bey (AKYOL)

1888 yılında Yozgat'ta doğmuştur. Babası Bekir Efendi, annesi Mevlude Hanım'dır.³²⁵ İlk tahsilini tamamladıktan sonra Yozgat İdadi-Mülkisi'ne girmiş ve buradan pekiyi dereceyle 1904 yılında mezun olmuştur. 1911 yılında Kayseri Medresesi'nde Osman Hilmi Efendi'den Arapça ve dini ilimleri öğrenerek icazetname almış ve oradan İstanbul'a gitmiştir. 1912 yılında rüus imtihanında başarı göstererek müderris ünvanını almış ve benzerlerinde olduğu gibi kayd-ı hayat şartıyla dersiamlık maaşı bağlanmıştır. Üç yıl kadar Bayezit Müderrisliği yapan³²⁶ ve daha sonra I.Dünya savaşı esnasında askerliğe alınan Mehmet Hulusi Bey, yedek levazım asteğmen olarak terhisinden sonra medresedeki görevine devam etmiş ve 19 Mart 1919 yılında Yozgat Müftüsü olarak göreve başlamıştır.³²⁷

Vatanın işgallerden kurtarılması ve milletin bağımsızlığının korunması için pek çok din adamı önemli hizmetlerde bulunmuş Büyük Millet Meclisi açılmada bir gün önce "Milli Fetva" ya imza atmışlardır. Bunlardan birisi de Milli Mücadeleye katılarak Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kuruluş ve faaliyetlerine destek veren Mehmet Hulusi Bey'dir.³²⁸

Mehmet Hulusi Bey, BMM'nin Birinci Dönem için yapılan seçimlerde Yozgat milletvekili seçilmiştir.³²⁹ Şeriye ve Evkaf Vekaletinin gördüğü lüzum üzerine Yozgat Müftülüğüne 14 Mart 1921 tarihinde atanarak milletvekilliğinden istifa etmiştir.³³⁰ Hilal-i Ahmer, Tenvir-ü İrşad gibi hayır cemiyetlerinde çalışmıştır.³³¹ Mehmet Hulusi Bey, 15 Haziran 1950'de Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere ve Dini Eserleri İnceleme Kurulu üye yardımcılığına, 27 Eylül 1956 tarihli kararname

³²⁵ Mehmet Bey, Yozgat Merkez İstanbulluoğlu Mahallesi kayıtlı olup, Nüfus Kayıt Örneğinde Cilt No. 59, Hane No. 209'dur. (**Yozgat İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü**, Mehmet Akyol, Nüfus Kayıt Örneği)

³²⁶ Abdülkerim Abdulkadiroğlu-Feridun Hakan Özkan, **Yozgat Meşhurları(1900 doğumlulara kadar)**, Ankara 1994, s. 39-40.

³²⁷ Fahri Çoker, **a.g.e.**, s. 973.

³²⁸ Ali Sarıkoyuncu, **a.g.m.**, s. 1018; Naşit Hakkı Uluğ, **a.g.m.**, s.104.

³²⁹ Fahri Çoker, **a.g.e.**, s. 973.

³³⁰ Meclisin 14 Mart 1921 tarihli oturumunda Mehmet Hulusi Bey'in müftülüğü tercihen milletvekillikten istifa ettiğine dair Şeriye Vekaleti tezkeresi bulunmaktadır. **ZC, D. 1, C. 9**, s. 95; **TBMM Albümü 1920-1950**, s. 63. Ayrıca Mehmet Hulusi Bey 24 Ocak 1921 yılında istifasını vermiştir. (**TBMM Arşivi, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri**, s. 123.)

³³¹ Abdülkerim Abdulkadiroğlu-Feridun Hakan Özkan, **a. g. e.**, s. 40.

ile de üyeliğe atanmıştır. 6 Haziran 1959'da emekliye ayrılmış, 22 Kasım 1964'te Ankara'da ölmüştür. Arapça ve Farsça bilmektedir.³³²

Mehmet Hulusi Bey, Meclisin 24 Ekim 1923 tarihli 41. Oturumunda Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği tezkere neticesinde Meclis tarafından Milli Mücadeleye desteği ve katkılarından dolayı yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.³³³ Mehmet Hulusi Bey, Mecliste önemli çalışmalara öncülük eden din adamlarından biridir.³³⁴

4.5. Ahmet Bey (BAYDAR)

1866 yılında Yozgat'ta doğmuştur. Annesinin adı Emine, babasının adı Başçavuşzade Mehmet Nazif'tir.³³⁵ İlk ve orta öğrenimini Sıbyan Mektebi ve Yozgat Rüştüye Mektebinde tamamlamıştır. 25 Haziran 1885 yılında 160 kuruş maaşla Yozgat Bidayet Mahkemeleri İcra mübaşiri olarak adliye hizmetinde göreve başlamıştır. 13 Temmuz 1893 yılında Yozgat Bidayet Mahkemesinde zabıt katibi olmuştur.³³⁶ 3 Ekim 1897 yılında iki yüz yetmiş kuruş maaş ile Yozgat mahkemesinde üye yardımcısı olarak görevlendirilmiş, ağır ceza azalığında ve savcılığında bulunmuş,³³⁷ 17 Ekim 1899 tarihinde ise Zir ilçesi sorgu hakim yardımcılığı görevine atanmıştır. Daha sonra Ankara'ya tayin olup, Ankara Adliyesinde muhtelif hakimliklerde bulunan Ahmet Bey, 21 senelik Adliye hayatından sonra 1905 yılında Yozgat Belediye Reisliğine seçilmiştir. 13 sene bu görevde kalan Ahmet Bey, 1919 yılında Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve bunun neticesi olarak Kuva-yı Milliye'ye katılmış ve gönüllü müfrezeler toplamıştır. 1919 yılı içerisinde padişah Vahdettin'e "Millet seni istemiyor" diye telgraf çekmiş ve Padişah taraftarı olan Yozgat Mutasarrıfı Necip Bey'i Kuva-yı Milliye taraftarı kılmayı başarmış; Kuva-yı Milliye'nin gelişmesine hizmet etmiştir.³³⁸

³³²Fahri Çoker, **I. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri**, C. 3, s. 974.

³³³**TBMM Arşivi, İstiklal Madalyası Defteri**, Madalya No:1965.

³³⁴Ali Sarıkoyuncu, **Atatürk Din ve Din Adamları**, Ankara 2002, s. 165.

³³⁵**TBMM Arşivi, NSD 431** Tercüme-i Hal Kağıdı; Ahmet Baydar, Yozgat Merkez Aşağınohutlu Mahallesine kayıtlı olup, Cilt No. 5, Hane No. 138'dir. (**Yozgat İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü**, Ahmet Baydar, Nüfus Kayıt Örneği); **Emekli Sandığı Arşivi** No: MO 53565-8; Fahri Çoker, **a.g.e.**, s. 967-968; **TBMM Albümü 1920-1950**, Ankara 2010, s. 62.

³³⁶**BOA**, Fon Kodu: DH. SAİD, Dosya No:78, Gömlek No:331.

³³⁷**BOA**, Fon Kodu: DH. SAİD, Dosya No:132, Gömlek No:277.

³³⁸**TBMM Arşivi, NSD 431**, Tercüme-i Hal Kağıdı.

Büyük Millet Meclisinin Birinci Döneminde Yozgat Milletvekili seçilmiştir. Mecliste yaptığı faaliyetler ve aldığı görevler bu çalışmanın diğer bölümlerinde mevcut olduğundan burada ayrıca zikredilmemiştir. Meclisin Birinci dönemi sona erdikten sonra yeni seçimlere katılmamıştır. Ahmet Bey, 23 Nisan 1920 tarihinde Meclise gelmiş 10 Ağustos 1923 tarihinde ise Meclisten ayrılmıştır.³³⁹ Ahmet Bey, milletvekilliği süresi içerisinde Yeni Yozgat gazetesinin bir yazısına göre Mutasarrıf Hilmi Bey ile Yozgat'a ziyarette bulunmuş ve halk kendisini büyük bir coşku ile karşılamıştır.³⁴⁰

1924 yılında tayin edildiği Ankara İskan Müdürlüğü hizmetinde iki sene kalıp daha sonra Yozgat İskan Müdürlüğüne tayin edilmiştir. 1928 yılında emekliye ayrılan Ahmet Bey³⁴¹, ölüm tarihi olan 18 Aralık 1940'a kadar Yozgat'ın Şeref köyündeki arazisini ekip biçmekle geçinmiştir.³⁴² Ahmet Bey'in yedi çocuğu bulunmaktadır.³⁴³

Ahmet Bey, Meclisin 24 Ekim 1923 tarihli 41. Oturumunda Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği tezkere neticesinde Meclis tarafından Milli Mücadeleye desteği ve katkılarından dolayı yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.³⁴⁴

4.6. Feyyaz Ali Bey (ÜST)

1879 yılında Yozgat'ta Çatak mahallesinde doğmuştur. Babasının adı Lütfullah, annesinin adı Nebile'dir. Ali Kethüdazade Feyyaz olarak nüfus cüzdanında zikredilen Feyyaz Ali, ilk ve orta öğrenimini Yozgat idadisinde tamamladıktan sonra 1900 yılında İncesu Sorgu Hakimi Yardımcısı göreviyle devlet hizmetine girmiştir.³⁴⁵ 1905 yılına kadar Develi ve Kayseri'de mahkeme katipliği, 1905 ile 1909 yılları arasında Yozgat'da Bidayet Mahkemesi üyeliği yapmıştır. 1909 yılında Yozgat Vergi İdaresine görevlendirilmiş 1914 yılında evkaf memuru olarak

³³⁹ TBMM Arşivi NSD 431; TBMM Arşivi, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, s. 121.

³⁴⁰ Yeni Yozgat Gazetesi, 3 Kasım 1921, No: 15, s. 1.

³⁴¹ Ahmet Bey, 1 Mayıs 1928 yılından itibaren İskan Müdürlüğünden 5 bin kuruş maaş ile emekliye ayrılmıştır. (Emekli Sandığı Arşivi No: MO 53565-8)

³⁴² TBMM Arşivi, NSD 431, Tercüme-i Hal Kağıdı; Emekli Sandığı Arşivi No: MO 53565-8; Fahri Çoker, a. g. e., C. III, s. 967-968.

³⁴³ TBMM Arşivi, NSD 431, Tercüme-i Hal Kağıdı; Ahmet Bey'in 11 çocuğu olduğu belirtilmektedir. (Fahri Çoker, a.g.e., s. 967-968).

³⁴⁴ TBMM Arşivi, İstiklal Madalyası Defteri, Madalya No:1913.

³⁴⁵ TBMM Arşivi, NSD 433, Tercüme-i Hal Kağıdı; Hüviyet Cüzdanı suretinde Feyyaz Ali Bey'in eşkali ile ilgili bilgiler de mevcuttur. (Emekli Sandığı Arşivi, No. MO100359); Fahri Çoker, a.g.e., s. 971-972.

atanmıştır.³⁴⁶ Feyyaz Ali Bey, Boğazlıyan Kaymakamı merhum Kemal Bey, Yozgat Jandarma Kumandanı Tevfik Bey ile beraber evkaf memuru olarak Ermenilerin sevki sırasında görevlerini kötüye kullanmak, mallarını almak ve bazı Ermenileri öldürmek iddiasıyla yargılanmışlardır.³⁴⁷ Yozgat tehirci İstanbul Divan-ı Harbi'nin ele aldığı ilk dava olup, Tahkik Heyeti kararnamesince 30 Ocak 1919 yılında tutuklu olmayan Feyyaz Ali Bey hakkında Ceza Kanunu'nun 89. Maddesi gereğince geçici olmayan tevkif müzekkeresi hazırlanmasına karar verilmiştir. 9 ay Bekirağa Bölüğünde tutuklu kaldıktan sonra Esat Paşa Divan-ı Harbi'nce kefaletle tahliye edilerek Yozgat'a gönderilmiştir.³⁴⁸ İstanbul'da Osmanlı Meclis-i Mebusanının feshi üzerine Yozgat'tan Birinci Dönem milletvekili seçilmiştir.³⁴⁹

Meclis çalışmalarına ait faaliyetleri bu çalışmanın ilgili bölümlerinde ayrıntılı olarak verildiğinden burada ayrıca zikredilmemiştir.

Feyyaz Ali Bey, milletvekilliği süresince çeşitli zamanlarda Ankara'dan Yozgat'a gelerek ziyaretlerde bulunmuştur.³⁵⁰ Birinci Dönem milletvekilliği sona erince yeniden seçilmemiştir Yaşamına İstanbul'da devam etmiş; 13 Şubat 1929 tarihinde emekliye ayrılmıştır. Feyyaz Ali Bey, 1942 yılında Yozgat'ın Yeni Cami Mahallesinde ölmüştür. Evli ve dört çocuk sahibidir.³⁵¹

Feyyaz Bey, BMM'nin 24 Ekim 1923 tarihli 41. Oturumunda Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği tezkere neticesinde Meclis tarafından Milli Mücadeleye desteği ve katkılarından dolayı yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.³⁵²

---

³⁴⁶ İlk Meclis Anketi, **Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri Anketi**, s. 380.

³⁴⁷ Feridun Ata "Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemelerinde Ermeni Tehciri Yargılamalarına İstatistiksel Bir Bakış (1919-1921)", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.15, Güz 2004 Konya, s.318.

³⁴⁸ **TBMM Arşivi, NSD 433**, Tercüme-i Hal Kağıdı; Taha Niyazi Karaca, **Yozgat Ermeni Ayaklanmaları ve Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey Olayı**, Kültür Sanat Yayıncılık, -İstanbul 2008, s. 224-230; Fahri Çoker, **a.g.e.**, s. 971-972.

³⁴⁹ **TBMM Arşivi, NSD 433**, Tercüme-i Hal Kağıdı; I. Dönem **MMD**, s. 85.

³⁵⁰ **Yeni Yozgat Gazetesi**, 14 Temmuz 1921, No:2, s. 2.

³⁵¹ **TBMM Arşivi, NSD 433**, Tercüme-i Hal Kağıdı; Ayrıca kızı Nebile Üst'ün kendisine yetim maaşı bağlanması için 24 Temmuz 1956 yılında Dahiliye Vekaletine verdiği dilekçede babasının ölüm tarihi 1942 olarak belirtilmiştir. Yine Emekli Sandığı Arşivindeki bir belgeye göre maaş tahsisine ait tahkiki hüviyet il mühaberinde Feyyaz Ali Bey'in 19 Mayıs 1945 yılında öldüğü ifade edilmiştir. Çocuklarının isimleri, Fakihe, Nebile, Lütfi ve Fuat'dır. (**Emekli Sandığı Arşivi MO100359**). **TBMM Albümü**, 1920-1991, s. 48.

³⁵² **TBMM Arşivi, İstiklal Madalyası Defteri**, Madalya No:1916.

4.7. Rıza Bey (ERSOY)

1 Temmuz 1860 yılında Yozgat'ın Akdağmadeni kazasında merkez nahiyeye bağlı Ahishavi mahallesinde doğmuştur. Germirlioğlu Rüstem Efendinin oğludur. Annesinin ismi Meryem'dir.³⁵³ İlk ve Orta öğrenimini Rüştüye mektebinde tamamlamıştır.³⁵⁴ Memuriyetleri ve çalışmaları ile ilgili olarak Rıza Bey'in Türk Parlamento Tarihi ve Tercüme-i Hal kağıdında ayrıntılı bilgi yer almamaktadır. Oysa Emekli Sandığı Arşivinde bulunan belgelerde memuriyetleri ile ilgili bilgiler daha kapsamlıdır. Buna göre Rıza Bey'in ilk memuriyeti 13 Mart 1877'te Maden Nafia memurluğudur. Bu görevden 13 Eylül 1880 tarihinde istifa ederek ayrılmıştır. 13 Eylül 1881 tarihinden 13 Mart 1886 tarihine kadar Maden Müstantik Muavinliği görevinde bulunmuştur. 27 Eylül 1886 tarihinden 13 Mart 1887 tarihine kadar Beypazarı Mahkeme Başkatibi; 27 Mart 1887'den 13 Eylül 1893 tarihleri arasında Maden Müstantik Muavinliği görevlerinde bulunmuştur³⁵⁵. Buraya kadar olan görevler Parlamento Tarihi ve Tercüme-i Hal Kağıdında yer almamaktadır. Bu yüzden ilk memuriyeti 1893 olarak gösterilmiştir.³⁵⁶ Oysa Rıza Bey'in ilk memuriyetinin 1877 tarihi olduğu Emekli Sandığı arşivindeki hizmet cetvelinde yer almaktadır. 1893'ten 1903'e kadar Müstantik yardımcısı olarak görevine devam etmiş ve 1903 ile 1911 tarihleri arasında Reji İdaresinde³⁵⁷ memur olarak görev yapmıştır.³⁵⁸ 1 Temmuz 1911'den 29 Ekim 1911 tarihleri arasında Bala Müstantikliği; 2 Kasım 1911 tarihinden 17 Eylül 1914 tarihleri arasında Diyarbakır Müstantikliği ve 11 Kasım 1914 tarihinden 29 Temmuz 1915 tarihine kadar Divriği Müstantikliği görevinde bulunmuştur.³⁵⁹ 1915 tarihinde sonra ise şahsi işleriyle

³⁵³ Rıza Ersoy'un Nüfus Kayıt Örneğinde Cilt No:1, Hane No. 1, Sayfa No. 10 olarak ifade edilmiştir. **Emekli Sandığı Arşivi** MT. 021. 443; **Yozgat İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü**, Rıza Ersoy, Nüfus Kayıt Örneği; **TBMM Arşivi, NSD 436**, Tercüme-i Hal Kağıdı; İlk Meclis Anketi, **Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri Anketi**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004, s. 381.

³⁵⁴ Fahri Çoker, **a.g.e.**, s. 975.

³⁵⁵ **Emekli Sandığı Arşivi** MT. 021. 443.

³⁵⁶ **TBMM Arşivi, NSD 436**, Tercüme-i Hal Kağıdı; Fahri Çoker, **a.g.e.**, s. 975.

³⁵⁷ Rıza Bey'in Akdağmadeninde Reji memuru olarak görev yaptığı esnada hırsızlık suçuyla tutuklandığı ve Rıza Bey'in serbest bırakılması için nüfuzunu kullanan Ankara ve Konya Adliye müfettişi Emin Bey'in görev değişikliği ile ilgili Sadaret-i Azmi Mektubi kaleminden Adliye Nezareti Celilesi Canib-i Aliyesine yazılan yazıda ifade edilmiştir. (**BOA**, Dosya No:2709, Gömlek No. 203145, 26 Kasım 1905). Ayrıca Dahiliye Mektub-i Kaleminden Ankara Vilayeti Aliyesine gönderilen yazıda Rıza Bey'in kendisini haksız yere mahkum ettiren ve mahkeme üzerinde nüfuz kullanan Akdağ Kaymakamı Edip Bey ile ilgili şikayet içeren Yozgat'tan gelen bir telgraf yazıldığını bu sebeple bu konunun incelenmesi gerektiğini belirtmiş ve bu konuda kendilerinden yardım istemiştir. (**BOA**, Dosya No:1034, Gömlek No:10, 21 Aralık 1905).

³⁵⁸ **TBMM Arşivi, NSD 436**, Tercüme-i Hal Kağıdı; Fahri Çoker, **a.g.e.**, s. 975.

³⁵⁹ **Emekli Sandığı Arşivi** MT. 021. 443.

meşgul olmuştur. Sivas Kongresi sırasında Atatürk'ün gönderdiği telgraf üzerine Rıza Bey Maden kasabasında Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurmuş ve iki sene bu cemiyetin başkanlığını üstlenmiştir. 23 Nisan 1920 tarihinde açılan BMM'ye Yozgat Milletvekili olarak seçilmiştir. Meclis çalışmaları ve aldığı görevler çalışmanın diğer bölümlerinde verildiği için burada ayrıca zikredilmeyecektir. Meclis'in Birinci dönemi sona erince Yozgat'a dönmüş; Meclisin İkinci devresi için yapılan seçimlere rahatsızlığından dolayı aday olmamıştır.³⁶⁰ 20 Haziran 1926 tarihinde vefat etmiştir. Zahide ve Şakire isimli iki eşi olup bu eşlerinden Mehmet Necmi, Rüstem ve Osman Nuri isimli üç de oğlu vardır.³⁶¹

Rıza Bey, Meclisin 24 Ekim 1923 tarihli kırkıbirinci oturumunda Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği tezkere neticesinde meclis tarafından Milli Mücadeleye desteği ve bu süreçteki katkılarından dolayı yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.³⁶²

---

³⁶⁰ Tercüme-i Hal Kağıdı oğlu Necmi Ersoy'un mevcut yazılı beyanına göre düzenlenmiştir. (**TBMM Arşivi, NSD 436**); Ayrıca Rıza Bey'in Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığı yaptığına dair Heyet-i Temsiliye'nin Yozgat'ta milletvekili seçimleri için Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile yazışmaları 20 Mart 1920 tarihli iki telgrafında da belirtilmiştir. (**ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No. 23, Gömlek No. 1, Belge No:1-2; **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No. 18, Gömlek No. 24, Belge No:24-1). Ayrıca Heyet-i Temsiliye Akdağmadeni Müdafaa-i Hukuk Reisi Rıza Bey'e göndermiş olduğu yazıda Akdağmadeni kazasından milletvekili adayı gösterilmesini istemiştir. (**ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No. 23, Gömlek No. 1, Belge No:1-1; Fahri Çoker, **a.g.e.**, s. 975-976).

³⁶¹ **Emekli Sandığı Arşivi** MT. 021. 443.

³⁶² **TBMM Arşivi, İstiklal Madalyası Defteri**, Esas No: 3-C, Rumuz IV-15, Madalya No:1915.

İKİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE ALDIKLARI GÖREVLER VE KATILDIKLARI OYLAMALAR

1. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV ALDIKLARI ŞUBELER

Birinci Meclis Döneminde milletvekilleri her yasama yılının başında yapılan toplantılar neticesinde şubelere görevlendirilmişlerdir. Bu şubelere seçim kura yöntemiyle yapılmakta olup, birden beşe kadar şube bulunmaktadır.. Bu bilgiler ışığında Yozgat Milletvekillerinin Birinci Mecliste dört toplantı yılı içerisinde görev aldığı şubeler ve bu şubelere seçildikleri tarihler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

1.1 Süleyman Sırrı Bey

Tablo 5: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Süleyman Sırrı Bey	I. Toplanma Yılı	5 ³⁶³	11 Temmuz 1920 ³⁶⁴
	II. Toplanma Yılı	4 ³⁶⁵	2 Mart 1921 ³⁶⁶
	III. Toplanma Yılı	3 ³⁶⁷	1 Mart 1922 ³⁶⁸
	IV. Toplanma Yılı	1 ³⁶⁹	1 Mart 1923 ³⁷⁰

Süleyman Sırrı Bey'in, ikinci şube hariç diğer bütün şubelerde görev yaptığı görülmektedir. Bu şubelerden üçüncü, dördüncü ve beşinci şubelerde katip görevinde bulunmuştur.³⁷¹

³⁶³ MMD, s. 83; TBMM Arşivi, Şube ve Encümenler Defteri Dönem 1, Esas No:9, Rumuz II-2/3,4, s. 31; Veysel Genya, a.g.e., s. 118

³⁶⁴ MMD, s. 83.

³⁶⁵ ZC, D. 1, C. 9, s. 18-19; MMD, s. 83; Genya, Anı, s. 115; Şube ve Encümenler, s. 71.

³⁶⁶ MMD, s. 83; Şube ve Encümen Defteri, s. 71.

³⁶⁷ ZC, D. 1, C. 18, s. 21; Şube ve Encümenler, s. 102; Genya, Anı, s. 112; 2 Mart 1922 yılında 3. Şube Katipliğine seçilmiştir. (MMD, s. 83); TBMM Arşivi, NSD 437.

³⁶⁸ MMD, s. 83.

³⁶⁹ ZC, D. 1, C. 28, s. 20; MMD, s. 83; TBMM Arşivi, Encümenler Defteri Dönem 1, Esas No:10, Rumuz II-2a/4, s. 11; Genya, Anı, s. 105

³⁷⁰ MMD, s. 83; Encümenler Defteri, s. 11.

1.2 Bahri Bey

Tablo 6: Bahri Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Bahri Bey	I. Toplanma Yılı	5 ³⁷²	11 Temmuz 1920 ³⁷³
	II. Toplanma Yılı	4 ³⁷⁴	2 Mart 1921 ³⁷⁵
	III. Toplanma Yılı	3 ³⁷⁶	1 Mart 1922 ³⁷⁷
	IV. Toplanma Yılı	5 ³⁷⁸	1 Mart 1923 ³⁷⁹

Bahri Bey, Meclisin dört toplantı yılı süresi içerisinde iki defa beşinci şubede, birer defa üçüncü ve dördüncü şubelerde görev yapmıştır. Bahri Bey, birinci ve ikinci şubelerde görev yapmamıştır.

1.3 İsmail Fazıl Bey

Tablo 7: İsmail Fazıl Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
İsmail Fazıl Bey	I. Toplanma Yılı	1 ³⁸⁰	11 Temmuz 1920 ³⁸¹
	II. Toplanma Yılı	1 ³⁸²	2 Mart 1921 ³⁸³

İsmail Fazıl Bey, 1921 yılında vefat ettiği için Meclis'in sadece birinci ve ikinci toplantı yılı içerisinde birinci şubede görev yapmıştır.

1.4 Mehmet Hulusi Bey

Tablo 8: Mehmet Hulusi Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Mehmet Hulusi Bey	I. Toplanma Yılı	1 ³⁸⁴	
	II. Toplanma Yılı	1 ³⁸⁵	2 Mart 1921 ³⁸⁶

³⁷¹ 2 Mart 1922 yılında 3. Şube Katipliğine seçilmiştir. (MMD, s. 83); Meclisin 10 Kasım 1921 tarihli 108. Oturumunda Süleyman Sırrı Bey 4. Şube Katipliğine seçilmiştir. (ZC, D. 1, C. 14, s. 147). Bu şube katipliğinden de 30 Ocak 1922 tarihinde istifa etmiştir. (MMD, s. 83); Süleyman Sırrı Bey, I. Toplantı yılı içerisinde görev aldığı 5. Şubede katip olarak bulunmaktadır. (Genya, Anı, s. 118).

³⁷² MMD, s. 91; Genya, Anı, s. 118; Şube ve Encümen Defteri, s. 31.

³⁷³ MMD, s. 91.

³⁷⁴ ZC, D. 1, C. 9, s. 18-19; MMD, s. 91; Genya, Anı, s. 115; Şube ve Encümen Defteri, s. 70.

³⁷⁵ MMD, s. 91; Şube ve Encümen Defteri, s. 70.

³⁷⁶ ZC, D. 1, C. 18, s. 21; MMD, s. 91; Şube ve Encümen Defteri, s. 104; Genya, Anı, s. 112.

³⁷⁷ MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 36; Bahri Bey'in 3. Şube'ye atanma tarihi 2 Mart 1922 olarak belirtilmiştir. (TBMM Arşivi NSD 432)

³⁷⁸ ZC, D. 1, C. 28, s. 21; MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 68; Genya, Anı, s. 121

³⁷⁹ MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 68.

³⁸⁰ Genya, Anı, s. 102; Şube ve Encümen Defteri, s. 19; 25 Aralık 1920 tarihinde 1. Şube başkanlığına atanmıştır. (MMD, s. 93).

³⁸¹ MMD, s. 93; TBMM Arşivi NSD 434.

³⁸² ZC, D. 1, C. 9, s. 17; MMD, s. 93; Şube ve Encümen Defteri, s. 61.

³⁸³ MMD, s. 93; Şube ve Encümen Defteri, s. 61.

³⁸⁴ ZC, D. 1, C. 9, s. 17; MMD, s. 86; Şube ve Encümen Defteri, s. 19; Genya, Anı, s. 102; Mehmet Hulusi Bey 11 Temmuz 1921 tarihinde 1. Şubeye atanmıştır. (TBMM Arşivi NSD 435).

Mehmet Hulusi Bey, 14 Mart 1921 yılında müftülüğü tercih ettiğinden milletvekilliğinden istifa etmiştir. Bu sebeple sadece Meclisin birinci ve ikinci toplantı yılı içerisinde birinci şubede görev almıştır.

1.5. Ahmet Bey

Tablo 9: Ahmet Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Ahmet Bey	I. Toplanma Yılı	3 ³⁸⁷	11 Temmuz 1920 ³⁸⁸
	II. Toplanma Yılı	3 ³⁸⁹	2 Mart 1921 ³⁹⁰
	III. Toplanma Yılı	3 ³⁹¹	1 Mart 1922 ³⁹²
		5	6 Mart 1922 ³⁹³
IV. Toplanma Yılı	2 ³⁹⁴	1 Mart 1923 ³⁹⁵	

Ahmet Bey, Meclisin dört toplantı yılı içerisinde üç defa üçüncü şubede bir defa da ikinci şubede görev yapmıştır. Birinci ve dördüncü şubelerde görev yapmamıştır.

1.6. Feyyaz Ali Bey

Tablo 10: Feyyaz Ali Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Feyyaz Ali Bey	I. Toplanma Yılı	4 ³⁹⁶	11 Temmuz 1920 ³⁹⁷
		5	11 Temmuz 1920 ³⁹⁸
	II. Toplanma Yılı	3 ³⁹⁹	2 Mart 1921 ⁴⁰⁰
		4	2 Mart 1921 ⁴⁰¹
	III. Toplanma Yılı	1 ⁴⁰²	1 Mart 1922 ⁴⁰³

³⁸⁵ **ZC, D. 1, C. 9**, s. 17. Mehmet Hulusi Bey'in Meclisin II. Toplantı yılında 1. Şubede görev aldığı sadece Muamelat Defterlerinde belirtilmiş olup Şube ve Encümen Defteri kayıtlarında böyle bir bilgiye rastlanılmamıştır. (**MMD**, s. 86).

³⁸⁶ **MMD**, s. 86.

³⁸⁷ **TBMM Arşivi NSD 431**; Şube ve Encümen Defteri, s. 25; **MMD**, s. 82.

³⁸⁸ **MMD**, s. 82; **TBMM Arşivi NSD 431**.

³⁸⁹ **ZC, D. 1, C. 9**, s. 18; **MMD**, s. 82; Genya, **Anı**, s. 111; Şube ve Encümen Defteri, s. 67.

³⁹⁰ **MMD**, s. 82; Şube ve Encümen Defteri, s. 67.

³⁹¹ **ZC, D. 1, C. 18**, s. 21; **MMD**, s. 82; Genya, **Anı**, s. 112; Şube ve Encümen Defteri, s. 104.

³⁹² **MMD**, s. 82; Şube ve Encümen Defteri, s. 104; 3. Şubeye atanma tarihi 2 Mart 1922 olarak belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi, NSD 431**)

³⁹³ **TBMM Arşivi, NSD 431**.

³⁹⁴ **ZC, D. 1, C. 28**, s. 20; **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 26; Genya, **Anı**, s. 109

³⁹⁵ **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 26.

³⁹⁶ Şube ve Encümen Defteri, s. 28; Genya, **Anı**, s. 114.

³⁹⁷ **MMD**, s. 85; Ayrıca Feyyaz Ali Bey 8 Kasım 1920 yılında 4. Şube Katipliğine seçilmiştir. (**TBMM Arşivi, NSD 433**)

³⁹⁸ **TBMM Arşivi, NSD 433**.

³⁹⁹ **ZC, D. 1, C. 19**, s. 18; **MMD**, s. 85; Genya, **Anı**, s. 111; Şube ve Encümen Defteri, s. 68.

⁴⁰⁰ **MMD**, s. 85; Encümenler Defteri, s. 33 Şube ve Encümen Defteri, s. 68.

⁴⁰¹ **TBMM Arşivi, NSD 433**.

⁴⁰² **ZC, D. 1, C. 18**, s. 20; **MMD**, s. 85; Şube ve Encümen Defteri, s. 97; Genya, **Anı**, s. 104; Feyyaz Ali Bey'in 1. Şube Katipliğine atanma tarihi 2 Mart 1922 olarak belirtilmektedir. (**TBMM Arşivi, NSD 433**).

	IV. Toplanma Yılı	5 ⁴⁰⁴	1 Mart 1923 ⁴⁰⁵
--	-------------------	------------------	----------------------------

Feyyaz Ali Bey Meclisin dört toplantı yılı içerisinde de görev almıştır. Bu toplantı yılları içerisinde birinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci şubelerde görev alıp, ikinci şubede görev yapmamıştır.

1.7. Rıza Bey

Tablo 11: Rıza Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Rıza Bey	I. Toplanma Yılı	3 ⁴⁰⁶	11 Temmuz 1920 ⁴⁰⁷
	II. Toplanma Yılı	2 ⁴⁰⁸	2 Mart 1921 ⁴⁰⁹
	III. Toplanma Yılı	4 ⁴¹⁰	1 Mart 1922 ⁴¹¹
	IV. Toplanma Yılı	2 ⁴¹²	1 Mart 1923

Rıza Bey, Meclisin dört toplanma yılı içerisinde birinci ve beşinci şubelerde çalışmadığı, iki, üç ve dördüncü şubelerde çalıştığı görülmektedir.

2. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV ALDIKLARI ENCÜMENLER

Meclis çalışma sisteminde yasama faaliyetinin asıl yükünü komisyonlar yada başka bir ifade ile encümenler çekmektedir; çünkü kanun, tasarı ya da teklifler encümenlerde incelenerek olgunlaştırılır.⁴¹³ Yasama Meclislerine verilen görev ve yetkilerin komisyon çalışmalarına başvurularak yapılması öncelikle iş yoğunluğu gereksiniminden kaynaklanmakta ve bu sayede gereken işbölümü gerçekleştirilerek ağır yük azaltılabilmektedir.⁴¹⁴ Bu durum yasama faaliyetinin hem daha çabuk hem de verimli yürütülmesini sağlamıştır.

⁴⁰³ MMD, s. 85; Şube ve Encümen Defteri, s. 97.

⁴⁰⁴ ZC, D. 1, C. 28, s. 21; MMD, s. 85; Encümenler Defteri, s. 66; Genya, Anı, s. 121

⁴⁰⁵ MMD, s. 85; Encümenler Defteri, s. 66.

⁴⁰⁶ Şube ve Encümen Defteri, s. 25; Genya, Anı, s. 110;

⁴⁰⁷ TBMM Arşivi, NSD 436; MMD, s. 89.

⁴⁰⁸ ZC, D. 1, C. 9, s. 17-18; MMD, s. 89; Şube ve Encümen Defteri, s. 64.

⁴⁰⁹ MMD, s. 89; TBMM Arşivi, NSD 436, Tercüme-i Hal Kağıdı; Şube ve Encümen Defteri, s. 64.

⁴¹⁰ ZC, D. 1, C. 18, s. 21; MMD, s. 89; Şube ve Encümen Defteri, s. 107; Genya, Anı, s. 116. Bu şubeye atanma tarihi 2 Mart 1922 olarak belirtilmiştir. (TBMM Arşivi, NSD 436.)

⁴¹¹ Encümenler Defteri, s. 50.

⁴¹² ZC, D. 1, C. 28, s. 20; MMD, s. 89; Encümenler Defteri, s. 25; Genya, Anı, s. 109

⁴¹³ Mehmet Pantül-Bekir Sıtkı Yalçın, Türk Parlamento Hukukunda İkinci Meclisler, Cumhuriyet Senatosu Vakfı Yayınları, Ankara 1982, s. 141.

⁴¹⁴ Fahri Bakırcı, TBMM'nin Çalışma Yöntemi, Ankara 2000, s. 310.

Encümenler, Encümenler Mecliste üyelerin seçilmesi ile oluşturulan ve yaptıkları çalışmalar sonucunda raporlar sunarak Meclis çalışmalarını hazırlayan organlardır.⁴¹⁵ Meclis içinde bir ön tartışma açmak ve Meclisin Genel Kurul görüşmelerine dayanak olmak üzere sunulan bir raporu önceden hazırlamak gibi amaçları vardır.⁴¹⁶

Meclise teklif edilen layiha veya kanun teklifleri Meclis başkanlığı tarafından önce tetkik edilmek üzere ilgili olduğu encümene havale edilir. Encümen lüzumlu gördüğü takdirde incelediği bir kanunu diğer bir encümene gönderebileceği gibi kanunu düzenleme yetkisine de sahiptir. Eğer teklif edilen kanunda temel yasalara aykırı bir hüküm bulunmakta ise encümen bu kanunu müzakere etmeden gerekçesi ile birlikte başkanlık makamına iade edebilir.⁴¹⁷

Birinci Mecliste; Adliye Encümeni(Adalet Komisyonu), Dahiliye Encümeni (İçişleri Komisyonu), Defter-i Hakani Encümeni(Tapu ve Kadastro komisyonu), Divan-ı Haysiyet Encümeni (Disiplin Komisyonu), Hariciye Encümeni (Dışileri Komisyonu), İktisat Encümeni (Ekonomi Komisyonu), İrşat Encümeni (Aydınlatma ve Yol Gösterme Komisyonu), İstida Encümeni (Dilekçe Komisyonu), Kanun-i Esasi Encümeni (Anayasa Komisyonu), Kavanin-i Maliye Encümeni (Mali Kanunlar Komisyonu), Layiha Encümeni (Tasarı Komisyonu), Maarif Encümeni (Eğitim Komisyonu), Müdafaa-i Milliye Encümeni (Milli Savunma Komisyonu), Nafia Encümeni (Bayındırlık Komisyonu), Şer'iyeye ve Evkaf (Din İşleri ve Vakıfları Komisyonu), Muvazene-i Maliye Encümeni (Bütçe Komisyonu) gibi encümenler meclis bünyesinde oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunların haricinde Mecliste Geçici Encümenliklerde bulunmaktadır.⁴¹⁸

Yozgat Milletvekillerinin Meclis bünyesinde görev aldıkları encümenler aşağıda gösterilmiştir.

2.1. Süleyman Sırrı Bey

Tablo 12: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

⁴¹⁵ Tuncer Karamustafaoğlu, *Yasama Meclisinde Komisyonlar*, Ankara 1965, s. 8.

⁴¹⁶ H. Hüsnü Uğur, *Türkiye Büyük Millet Meclisinde Komisyonlar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1983, s. 4.

⁴¹⁷ Neşet Halil, *a.g.e.*, s. 131.

⁴¹⁸ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, C. I, s. 108-110.

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
Süleyman Sırrı Bey	I. Toplanma Yılı	1-Dahiliye ⁴¹⁹	27 Nisan 1920 ⁴²⁰
		2-Divan-ı Haysiyet ⁴²¹	4 Ağustos 1921 ⁴²²
		3-Encümen-i Mahsus ⁴²³	22 Aralık 1920 ⁴²⁴
		4- Layiha ⁴²⁵	13 Temmuz 1920 ⁴²⁶ 27 Temmuz 1920 ⁴²⁷
		5-Nafia ⁴²⁸	13 Temmuz 1920 ⁴²⁹
		6-Tetkik-i Mezabıt ⁴³⁰	23 Nisan 1920 ⁴³¹
		7- Hariciye Kadro	8 Ocak 1921 ⁴³²
	II. Toplanma Yılı	1-Dahiliye ⁴³³	5 Mart 1921 ⁴³⁴
		2-Layiha ⁴³⁵	5 Mart 1921 ⁴³⁶
		3- Tetkik Encümeni	23 Nisan 1921 ⁴³⁷
		4-Muvazene-i Maliye ⁴³⁸	8 Kasım 1921 ⁴³⁹
	III. Toplanma Yılı	5- Memurin Muhakemat-ı Tetkik ⁴⁴⁰	30 Ocak 1922 ⁴⁴¹
		1-Dahiliye ⁴⁴²	4 Mart 1922 ⁴⁴³

⁴¹⁹ Encümenler Defteri, s. 191; Genya, **Anış**, s. 128.

⁴²⁰ **ZC, D. 1, C. 28**, s. 20; **MMD**, s. 83; Meclis Zabıt Cerideleri, D. 1, C. 1, s. 99; **TBMM Arşivi NSD 437**.

⁴²¹ **MMD**, s. 83; Encümenler Defteri, s. 185; Genya, **Anış**, s. 136

⁴²² **MMD**, s. 83; Encümenler Defteri, s. 185.

⁴²³ **MMD**, s. 83; Encümenler Defteri, s. 186; Genya, **Anış**, s. 138.

⁴²⁴ Encümenler Defteri, s. 186; **TBMM Arşivi NSD 437**.

⁴²⁵ Genya, **Anış**, s. 164; Encümenler Defteri, s. 118; Süleyman Sırrı Bey, 13 Temmuz 1920 tarihinde Layiha Encümeni Mukayyid Muharrerliğine atanmıştır. (**MMD**, s. 83).

⁴²⁶ **MMD**, s. 83; Şube ve Encümenler, s. 58; Süleyman Sırrı Bey'in Layiha Encümenliğine 3 Temmuz 1920, Nafia Katipline ise 26 Temmuz 1920 tarihinde ise atanmıştır. (**TBMM Arşivi NSD 437**, Tercüme-i Hal Kağıdı.).

⁴²⁷ **TBMM Arşivi NSD 437**.

⁴²⁸ Encümenler Defteri, s. 113; Genya, **Anış**, s. 180; Süleyman Sırrı Bey, 4 Temmuz 1920 tarihinde Nafia Encümeni Katipliğine seçilmiştir. (**MMD**, s. 83); Meclisin 9 Aralık 1920 tarihli 111. Oturumunda Nafia Encümenliği Katipliğinden istifa etmiştir. (**ZC, D. 1, C. 6**, s. 285).

⁴²⁹ **MMD**, s. 83; Encümenler Defteri, s. 113.

⁴³⁰ **MMD**, s. 83; **ZC, D. 1, C. 1**, s. 3; Encümenler Defteri, s. 187; Genya, **Anış**, s. 204.

⁴³¹ **MMD**, s. 83

⁴³² **ZC, D. 1, C. 7**, s. 224; **MMD**, s. 83; **TBMM Arşivi NSD 437**.

⁴³³ **MMD**, s. 83; Encümenler Defteri, s. 75; Genya, **Anış**, s. 129; **TBMM Arşivi**, Şube ve Komisyonlar, 2 Mart 1921, Rumuz:II-2a/3,4, s. 43; **TBMM Arşivi NSD 437**.

⁴³⁴ **MMD**, s. 83; Encümenler Defteri, s. 75; Şube ve Komisyonlar, s. 43.

⁴³⁵ Encümenler Defteri, s. 119; Şube ve Komisyonlar, s. 33; Süleyman Sırrı Bey 10 Mart 1921 tarihinde Layiha Encümeni Mazbata muharrerliği görevine başlamıştır. (**MMD**, s. 83).

⁴³⁶ Encümenler Defteri, s. 119; Şube ve Komisyonlar, s. 33; **MMD**, s. 83; Layiha Encümenliğine atanma tarihi **TBMM Arşivi NSD 437**'de 2 Mart 1921 olarak belirtilmiştir.

⁴³⁷ **TBMM Arşivi NSD 437**.

⁴³⁸ **MMD**, s. 83; Encümenler Defteri, s. 92; Genya, **Anış**, s. 177; Şube ve Komisyonlar, s. 29; Ayrıca Meclisin 10 Kasım 1921 tarihli 108. Oturumunda Süleyman Sırrı Bey'in Muvazene-i Maliye Encümenliğine seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 14**, s. 147).

⁴³⁹ **MMD**, s. 83; Encümenler Defteri, s. 92; Şube ve Komisyonlar, s. 29.

⁴⁴⁰ **MMD**, s. 83. Süleyman Sırrı Bey'in Memurin Muhakemat-ı Tetkik Encümeni Azalığına görevlendirilmesi ile ilgili bilgi Encümenler Defterleri ile Genya'nın eserinde mevcut değildir. Meclisin 30 Ocak 1922 tarihli 152. oturumunda Süleyman Sırrı Bey'in Memurin Muhakemat-ı Tetkik Encümeni seçiminde 56 oy aldığı ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 16**, s. 173).

⁴⁴¹ **MMD**, s. 83.

⁴⁴² Genya, **Anış**, s. 130; Süleyman Sırrı Bey, 18 Mayıs 1922 tarihinde Dahiliye Encümeni Mazbata Muharrerliğine seçilmiştir. (**MMD**, s. 83).

⁴⁴³ **MMD**, s. 83; Süleyman Sırrı Bey'in Dahiliye Encümenliğine seçim tarihi Encümen Defterlerinde 2 Mart 1922 olarak belirtilmiştir. (Encümenler Defteri, s. 78; Şube ve Encümenler, s. 117);

		2-Kavanin-i Maliye ⁴⁴⁴	4 Mart 1922 ⁴⁴⁵
		3- Tetkik ⁴⁴⁶	8 Ocak 1923 ⁴⁴⁷
	IV. Toplanma Yılı	1-Dahiliye ⁴⁴⁸	4 Mart 1923 ⁴⁴⁹

Tabloya bakıldığında Süleyman Sırrı Bey'in Meclisin Birinci Dönem yasama süresi içerisinde bütün toplanma yıllarında on farklı encümende görev yaptığı görülmektedir. Dört toplanma yılında da Dahiliye Encümenliği görevinde bulunan Süleyman Sırrı Bey, birinci ve ikinci yasama yılı içerisinde Layiha Encümenliği yaparken diğer yasama yıllarında her dönemde ayrı encümenlik görevinde bulunmuştur. Birinci yasama yılı içerisinde Nafia Encümenliğinde katip görevinde bulunmuştur.

2.2. Bahri Bey

Tablo 13: Bahri Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Encümenler Aldığı	Seçildiği Tarih
Bahri Bey	I. Toplanma Yılı	1-İktisat ⁴⁵⁰	13 Temmuz 1920 ⁴⁵¹
	II. Toplanma Yılı	1-İktisat ⁴⁵²	5 Mart 1921 ⁴⁵³
		2-Nafia ⁴⁵⁴	5 Mart 1921 ⁴⁵⁵
	III. Toplanma Yılı	1-Muvazene-i Maliye ⁴⁵⁶	3 Temmuz 1922 ⁴⁵⁷
IV. Toplanma Yılı	1-Muvazene-i Maliye ⁴⁵⁸	4 Mart 1923 ⁴⁵⁹	

⁴⁴⁴ MMD, s. 83; Genya, **Anış**, s. 161; Şube ve Encümenler, s. 121.

⁴⁴⁵ MMD, s. 83; Süleyman Sırrı Bey'in Kavanin-i Maliye Encümenliğine seçim tarihi 2 Mart 1922 olarak belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi NSD 437**, Encümenler Defteri, s. 103).

⁴⁴⁶ MMD, s. 83; Meclisin 8 Ocak 1923 tarihli 170. Oturumunda Süleyman Sırrı Bey'in, 43 oy ile Memurin Muhakematı Tetkik Encümen Azalığına seçildiği belirtilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 26, s. 235.**)

⁴⁴⁷ MMD, s. 83.

⁴⁴⁸ Encümenler Defteri, s. 81; Genya, **Anış**, s. 131. Meclisin 8 Ocak 1923 tarihli 7. Oturumunda Süleyman Sırrı Bey'in Dahiliye Encümenliğine seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 28, s. 42**); Ayrıca Süleyman Sırrı Bey'in dördüncü toplantı yılı içerisinde 9 Mart 1923 yılında Encümen mazbata muharrerliğine atandığı görülmektedir. (**MMD, s. 83**).

⁴⁴⁹ MMD, s. 83.

⁴⁵⁰ MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 147; Genya, **Anış**, s. 143.

⁴⁵¹ MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 147; Şube ve Encümen Defteri, s. 54.

⁴⁵² MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 149; Şube ve Komisyonlar, s. 61.

⁴⁵³ MMD, s. 91 Encümenler Defteri, s. 148; Şube ve Komisyonlar, s. 61. Bu tarih 2 Mart 1921 olarak belirtilmiştir. Ayrıca 3 Temmuz 1921 tarihinde Ticaret ve İktisat Encümenliğine atandığı belirtilmektedir. (**TBMM Arşivi NSD 432**).

⁴⁵⁴ MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 114; Genya, **Anış**, s. 181; Meclisin 3 Aralık 1921 tarihli 121. Oturumunda Nafia Encümenine mensup, 4. şubeden Bahri Bey'in İstiklal Mahkemelerine seçilmesinden dolayı bağlı bulunduğu encümenlik görevine başka bir milletvekilinin atanması uygun görülmüştür. (**ZC, D. 1, C.15, s. 5**).

⁴⁵⁵ MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 114.

⁴⁵⁶ MMD, s. 91; Genya, **Anış**, s. 178; Şube ve Encümenler, s. 119; **TBMM Arşivi, NSD 432**.

⁴⁵⁷ MMD, s. 91 Ancak Bahri Bey'in Muvazene-i Maliye Encümenliğine seçilme tarihi Encümen Defterlerinde 29 Haziran 1922 olarak belirtilmiştir. (Encümenler Defteri, s. 94.) Meclisin 2 Temmuz 1922 tarihli 67. Oturumunda Bahri Bey'in Muvazene-i Maliye Encümenliğine seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 21, s. 198-199**).

Bahri Bey'in, dört yasama yılı içerisinde üç farklı encümende üye olarak görev yaptığı görülmektedir.

2.3. İsmail Fazıl Bey

Tablo 14: İsmail Fazıl Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
İsmail Fazıl Bey	I. Toplanma Yılı	1-Maarif ⁴⁶⁰	27 Nisan 1920 ⁴⁶¹
		2-Nafia ⁴⁶²	3 Mayıs 1920 ⁴⁶³
	II. Toplanma Yılı	1-Nafia ⁴⁶⁴	5 Mart 1921 ⁴⁶⁵

İsmail Fazıl Bey'in Meclisin birinci ve ikinci yasama yıllarında Nafia Encümeninde görev yaptığı görülmektedir. Ayrıca ikinci yasama yılı içerisinde bu encümenlikte başkanlık görevinde bulunmuştur.

2.4. Mehmet Hulusi Bey

Tablo 15: Mehmet Hulusi Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
Mehmet Hulusi Bey	I. Toplanma Yılı	1-Posta ve Telgraf ⁴⁶⁶	29 Temmuz 1920 ⁴⁶⁷
		2-Şeriye ve Evkal ⁴⁶⁸	11 Temmuz 1920 ⁴⁶⁹
		3- İrşad ⁴⁷⁰	16 Ekim 1920 ⁴⁷¹

Mehmet Hulusi Bey, Meclisin birinci yasama çalışması içerisinde üç farklı encümende görev yapmıştır.

⁴⁵⁸ MMD, s. 91; Encümenler Defteri, s. 96; Genya, **Anış**, s. 179; Meclisin 8 Ocak 1923 tarihli 7. Oturumunda Bahri Bey'in Muvazene-i Maliye Encümenliğine seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 28**, s. 42.)

⁴⁵⁹ MMD, s. 91

⁴⁶⁰ MMD, s. 93; **TBMM Arşivi, NSD 434**.

⁴⁶¹ MMD, s. 93.

⁴⁶² Encümenler Defteri, s. 192.

⁴⁶³ **TBMM Arşivi, NSD 434**.

⁴⁶⁴ İsmail Fazıl Bey Meclisin 27 Nisan 1920 tarihli 5. Oturumunda Nafia Encümenine seçilmiş; ancak bu encümenliğin haricinde kendisi Maarif Encümenine de yazılmak istemiştir. (**ZC, D. 1, C. 1**, s. 98); Encümenler Defteri, s. 113; Genya, **Anış**, s. 180; İsmail Fazıl Bey, 5 Mart 1921 yılında Nafia Encümeni Başkanlığına seçilmiştir. (**MMD**, s. 114); **Devletimizi Kuranlar**, s. 113.

⁴⁶⁵ MMD, s. 93.

⁴⁶⁶ MMD, s. 86; Encümenler Defteri, s. 138; Genya, **Anış**, s. 188; Şube ve Komisyonlar, s. 49.

⁴⁶⁷ MMD, s. 86; Encümenler Defteri, s. 138.

⁴⁶⁸ MMD, s. 86; Genya, **Anış**, s. 200. Ancak Mehmet Hulusi Bey'in Şeriye ve Evkal Vekaletine seçimi 11 Ekim 1920 olarak belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi NSD 435**; Encümenler Defteri, s. 159.)

⁴⁶⁹ MMD, s. 86.

⁴⁷⁰ Encümenler Defteri, s. 170; **ZC, D. 1, C. 5**, s. 92.

⁴⁷¹ Mehmet Hulusi Bey'in İrşad Encümenliğine iki kez atanmıştır. Bunlardan biri 29 Temmuz 1920 diğeri ise 16 Ekim 1920'dir. (Encümenler Defteri, s. 170; **MMD**, s. 88); **TBMM Arşivi NSD 435** nolu dosyada Mehmet Hulusi Bey'in 19 Ekim 1920 tarihinde İrşad Encümenliğine atandığı belirtilmiştir

2.5. Ahmet Bey

Tablo 16: Ahmet Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
Ahmet Bey	I. Toplanma Yılı	1- Dahiliye ⁴⁷²	27 Nisan 1920 ⁴⁷³
		2- İktisat ⁴⁷⁴	17 Temmuz 1921 ⁴⁷⁵
		3- Kavanin-i Maliye ⁴⁷⁶	17 Temmuz 1921 ⁴⁷⁷
		4- Tetkik-i Hesabat ⁴⁷⁸	8 Şubat 1921 ⁴⁷⁹
		5- Nafia ⁴⁸⁰	17 Temmuz 1921 ⁴⁸¹
	II. Toplanma Yılı	1- İktisat ⁴⁸²	5 Mart 1921 ⁴⁸³
		2- Muvazene-i Maliye	22 Mayıs 1921 ⁴⁸⁴
		3- Tetkik-i Hesabat ⁴⁸⁵	5 Şubat 1921 ⁴⁸⁶
	III. Toplanma Yılı	1- İstida ⁴⁸⁷	4 Mart 1922 ⁴⁸⁸
		2- Kavanin-i Maliye ⁴⁸⁹	2 Temmuz 1922 ⁴⁹⁰
		3- Layiha	4 Mart 1922 ⁴⁹¹
		4- Tetkik-i Hesabat ⁴⁹²	14 Ekim 1922 ⁴⁹³
	IV. Toplanma Yılı	1- Kavanin-i Maliye ⁴⁹⁴	3 Mart 1923
		2- Tetkik-i Hesabat ⁴⁹⁵	5 Mart 1923 ⁴⁹⁶

⁴⁷² Encümenler Defteri, s. 191; Genya, **AnıŖ**, s. 128; **TBMM ArŖivi NSD 431**.

⁴⁷³ **MMD**, s. 82; **TBMM ArŖivi NSD 431**; Ŗube ve Encümen Defteri, s. 5.

⁴⁷⁴ **MMD**; s. 82; Encümenler Defteri, s. 148.

⁴⁷⁵ **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 147.

⁴⁷⁶ **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 99; Genya, **AnıŖ**, s. 159.

⁴⁷⁷ **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 99.

⁴⁷⁸ **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 182; Ŗube ve Komisyonlar, s. 67; Genya, **AnıŖ**, s. 196; Ahmet Bey'in Tetkik-i Hesabat Encümenine atanma tarihi **TBMM ArŖivi NSD 431** nolu dosyasında 29 Ŗubat 1921 olarak ifade edilmektedir.

⁴⁷⁹ **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 182; Ŗube ve Komisyonlar, s. 67.

⁴⁸⁰ Ahmet Bey'in Meclisin I. Toplanma yılında Nafia Encümeninde görev alması sadece Muamelat Defterinde belirtilmiŖ olup Ŗube ve Encümen Defterinde böyle bir bilgiye rastlanılmamıŖtır. (**MMD**, s. 82).

⁴⁸¹ **MMD**, s. 82.

⁴⁸² **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 148; Genya, **AnıŖ**, s. 144; Ŗube ve Komisyonlar, s. 61.

⁴⁸³ **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 148; Ŗube ve Komisyonlar, s. 61.

⁴⁸⁴ **MMD**, s. 82; **TBMM ArŖivi NSD 431**.

⁴⁸⁵ Encümenler Defteri, s. 183; Genya, **AnıŖ**, s. 197. Ahmet Bey'in II. Toplanma Yılı içerisinde Tetkik-i Hesabat Encümelğine seçimi ile ilgili olarak Muamelat Defterinde herhangi bir bilgiye rastlanılmamıŖtır.

⁴⁸⁶ Encümenler Defteri, s. 183.

⁴⁸⁷ **MMD**, s. 82; Genya, **AnıŖ**, s. 153; Encümenler Defteri, s. 144.

⁴⁸⁸ **MMD**, s. 82; Ahmet Bey, İstida Encümenine 2 Mart 1922 tarihinde atanmıŖtır. (Encümenler Defteri, s. 144)

⁴⁸⁹ **TBMM ArŖiv, NSD 431**; **MMD**, s. 82; Ahmet Bey'in Kavanin-i Maliye Encümenliğine seçimi 29 Haziran 1922, katipliğe atanma tarihi ise 27 Kasım 1922'dir. (Encümenler Defteri, s. 102.); Genya, **AnıŖ**, s. 161.

⁴⁹⁰ Ahmet Bey, hem 2 Temmuz 1922'de hem de 27 Kasım 1922'de Kavanin-i Maliye Encümeni Katipliğine atanmıŖtır. (**TBMM ArŖiv, NSD 431**); Meclisin 2 Temmuz 1922 tarihli 67. Oturumunda Ahmet Bey'in Kavanin-i Maliye Encümen azalığına seçildiği ifade edilmiŖtir. (**ZC, D. 1, C. 21**, s. 199); Meclisin 2 Aralık 1922 tarihli 149. Oturumunda Ahmet Bey'in 27 Kasım 1922 tarihinde Kavanin-i Maliye Encümen katipliğine seçildiği ifade edilmiŖtir. (**ZC, D. 1, C. 25**, s. 158).

⁴⁹¹ **MMD**, s. 82; Ahmet Bey'in Layiha Encümenliğine 2 Mart 1922'de, encümen katipliğine ise 6 Mart 1922'de atanmıŖtır. olarak belirtilmiŖtir. (Encümenler Defteri, s. 120 ve **TBMM ArŖivi NSD 431**.)

⁴⁹² **TBMM ArŖivi NSD 431**; Encümenler Defteri, s. 184; Genya, **AnıŖ**, s. 198. Ahmet Bey, Meclisin 14 Ekim 1922 tarihli 119. Oturumunda 3. Ŗube'den Tetkik-i Hesabat Encümenliğine 12 Ekim 1922 tarihinde seçildiği belirtilmiŖtir. (**ZC, D. 1, s. 394**).

⁴⁹³ Encümenler Defteri, s. 184; **TBMM ArŖivi NSD 431**.

⁴⁹⁴ **MMD**, s. 82; Ŗube ve Encümenler Defteri, s. 104; Genya, **AnıŖ**, s. 162. Meclisin 8 Ocak 1923 tarihli 7. Oturumunda Ahmet Bey'in Kavanin-i Maliye Encümenliğine seçildiği ifade edilmiŖtir. (**ZC, D. 1, C. 28**, s. 42).

⁴⁹⁵ **MMD**, s. 82; Encümenler Defteri, s. 181.

⁴⁹⁶ **MMD**, s. 82.

Ahmet Bey Meclisin Birinci Dönem yasama süresi içerisinde dört toplantı yılında altı farklı encümende görev yapmıştır. Bunlarda üçüncü yasama yılı içerisinde Kavanin-i Maliye Encümenliğinde katiplik görevinde bulunduğu görülmektedir.

2.6. Feyyaz Ali Bey

Tablo 17: Feyyaz Ali Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Encümenler Aldığı	Seçildiği Tarih
Feyyaz Ali Bey	I. Toplantı Yılı	1-İktisat ⁴⁹⁷	21 Temmuz 1920 ⁴⁹⁸
		2-Encümen-i Mahsus ⁴⁹⁹	28 Ağustos 1920 ⁵⁰⁰
		3- Program	23 Eylül 1920 ⁵⁰¹
		4-Dahiliye ⁵⁰²	13 Ekim 1920 ⁵⁰³
		5-Şeriye ve Evkal ⁵⁰⁴	13 Ekim 1920 ⁵⁰⁵
		6- Şeriye Kadro ⁵⁰⁶	8 Ocak 1921
	II. Toplanma Yılı	1-Muvazene-i Maliye ⁵⁰⁷	5 Mart 1921 ⁵⁰⁸
	III. Toplanma Yılı	1-Muvazene-i Maliye ⁵⁰⁹	24 Haziran 1922 ⁵¹⁰
	IV. Toplanma Yılı	1-Muvazene-i Maliye ⁵¹¹	4 Mart 1923 ⁵¹²
		2- Nafia ⁵¹³	4 Mart 1923 ⁵¹⁴
		3-Kavanin-i Maliye ⁵¹⁵	

⁴⁹⁷ MMD, s. 85; Encümenler Defteri, s. 148; Genya, **Anış**, s. 143.

⁴⁹⁸ MMD, s. 85; Encümenler Defteri, s. 148.

⁴⁹⁹ MMD, s. 85; Feyyaz Ali Bey'in Encümen-i Mahsus'a seçilme tarihi Şube ve Encümen Defterinde 23 Eylül 1920 olarak belirtilmiştir. (Şube ve Encümenler Defteri, s. 186; Genya, **Anış**, s. 138)

⁵⁰⁰ MMD, s. 85.

⁵⁰¹ MMD, s. 85; **TBMM Arşivi, NSD 433**.

⁵⁰² MMD s. 85; Encümenler Defteri, s. 71; Genya, **Anış**, s. 128.

⁵⁰³ MMD s. 85; **TBMM Arşivi, NSD 433**; Encümenler Defteri, s. 71.

⁵⁰⁴ **ZC, D. 1, C. 5**, s. 51; **MMD**, s. 85; Encümenler Defteri, s. 159; Genya, **Anış**, s. 200; Feyyaz Ali Bey 1 Mayıs 1920 tarihinde Şeriye Encümeni Katipliğine atanmıştır. (Encümenler Defteri, s. 159); Feyyaz Ali Bey'in Şeriye Encümenliğine atanma tarihi 13 Ekim 1921 olarak belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi, NSD 433**).

⁵⁰⁵ MMD, s. 85.

⁵⁰⁶ **ZC, D. 1, C. 7**, s. 224; Encümenler Defteri, s. 199; **TBMM Arşivi, NSD 433**.

⁵⁰⁷ MMD, s. 85; Encümenler Defteri, s. 92; Genya, **Anış**, s. 177; **ZC, D. 1, C. 21**, s. 22; **Devletimizi Kuranlar**, s. 113.

⁵⁰⁸ MMD, s. 85 Encümenler Defteri, s. 92.

⁵⁰⁹ Şube ve Encümen Defteri, s. 119; Encümenler Defteri, s. 94; Genya, **Anış**, s. 178. Meclisin 31 Temmuz 1922 tarihli 83. Oturumunda Yozgat milletvekili Feyyaz Ali Bey'in Muvazene-i Maliye Encümenliğine 29 Temmuz 1922 tarihinde seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 22**, s. 72). Ayrıca Feyyaz Ali Bey, 31 Temmuz 1922 tarihinde Muvazene-i Maliye Encümenliğine katip olarak seçilmiştir. (**MMD**, s. 85).

⁵¹⁰ MMD, s. 85; Feyyaz Ali Bey 31 Temmuz 1922 yılında Muvazene-i Maliye Mazbata Muhararliğine atanmıştır. (**TBMM Arşivi, NSD 433**).

⁵¹¹ MMD, s. 85; Encümenler Defteri, s. 96; Genya, **Anış**, s. 179; Meclisin 8 Mart 1923 tarihli 7. Oturumunda Muvazene-i Maliye Encümenliğine seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 28**, s. 42); Feyyaz Ali Bey 10 Mart 1923 yılında Muvazene-i Maliye Encümenliğine katip olarak seçilmiştir. (**MMD**, s. 85).

⁵¹² MMD, s. 85.

⁵¹³ Feyyaz Ali Bey'in Meclisin IV. Toplanma yılında Nafia Encümenliğinde görev yaptığı muamelat defterinde belirtilmiş olup, Şube ve Encümen Defterinde bu konu ile ilgili bir bilgi mevcut değildir. (**MMD**, s. 85.) Ancak **TBMM Arşivi, NSD 433** numaralı dosyasında Feyyaz Ali Bey'in 2 Mart 1921 yılında Nafia Encümenliğine atandığı belirtilmiştir.

⁵¹⁴ MMD, s. 85.

Feyyaz Ali Bey'in Meclisin dört toplanma yılı içerisinde altı farklı encümende görev yaptığı görülmektedir. Ayrıca 2 Mart 1922 tarihinde Şeriye Katipliğinde de görev yapmıştır.⁵¹⁶

2.7. Rıza Bey

Tablo 18: Rıza Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
Rıza Bey	I. Toplanma Yılı	1-Adliye ⁵¹⁷	27 Nisan 1920 ⁵¹⁸
		2-Nafia ⁵¹⁹	17 Temmuz 1920 ⁵²⁰
	II. Toplanma Yılı	1-Nafia ⁵²¹	5 Mart 1921 ⁵²²
	III. Toplanma Yılı	1- Layiha ⁵²³	4 Şubat 1922 ⁵²⁴
		2-Tetkik Heyeti ⁵²⁵	27 Temmuz 1922 ⁵²⁶
	IV. Toplanma Yılı	1-Adliye ⁵²⁷	3 Mart 1923 ⁵²⁸

3. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV ALDIKLARI GEÇİCİ ENCÜMENLER

Mecliste Şube ve Encümenlerin dışında kamu hizmetlerini yürütmek üzere bir konuyu görüşmek için dönem boyu teşkil edilen geçici encümenler oluşturulmuştur.⁵²⁹ Meclis bünyesinde oluşturulan geçici encümenlerde görev yapan Yozgat Milletvekilleri ve görev aldıkları encümenler şu şekildedir:

⁵¹⁵ Encümenler Defteri, s. 104; Genya, **Anış**, s. 162; Meclisin 8 Ocak 1923 tarihli 7. Oturumunda Feyyaz Ali Bey'in Kavanin-i Maliye Encümenliğine seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 28**, s. 42).

⁵¹⁶ **TBMM Arşivi NSD 433**.

⁵¹⁷ **MMD**, s. 89; **ZC, D. 1, C. 1**, s. 99; Genya, **Anış**, s. 179; Şube ve Encümen Defteri, s. 33.

⁵¹⁸ **MMD**, s. 89; Rıza Bey'in Meclisin I. Toplanma yılında Adliye Encümenine atanma tarihi Encümen Defterinde 17 Temmuz 1920 olarak belirtilmiştir.(Encümenler Defteri, s. 83.)

⁵¹⁹ Encümenler Defteri, s. 113; Genya, **Anış**, s. 180.

⁵²⁰ Encümenler Defteri, s. 113.

⁵²¹ **MMD**, s. 89; Encümenler Defteri, s. 114; Genya, **Anış**, s. 181; Şube ve Komisyonlar, s. 49; **TBMM NSD 436**.

⁵²² **MMD**, s. 89; Encümenler Defteri, s. 114; Şube ve Komisyonlar, s. 49.

⁵²³ **MMD**, s. 89; Şube ve Encümen Defteri, s. 125; Genya, **Anış**, s. 166.

⁵²⁴ **MMD**, s. 89. Rıza Bey'in Layiha Encümeninde göreve seçilmesinin tarihi 2 Mart 1922 olarak ifade edilmiştir. (Encümenler Defteri, s. 120 ve **TBMM Arşivi, NSD 436**).

⁵²⁵ **MMD**, s. 89.

⁵²⁶ **MMD**, s. 89; Rıza Bey'in Meclisin 26 Temmuz 1922 tarihli 80. Oturumunda Memurin Muhakemat-ı Tetkik Encümenliğinde en çok oyu alarak seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 21**, s. 499-501). Ancak Meclisin 27 Eylül 1922 tarihli 109. Oturumunda Rıza Bey'in izinli olması sebebiyle Memurin Muhakemat-ı Heyetindeki görevini yerine getiremediğinden bu görevinden 26 Eylül 1922 tarihinde ayrıldığı belirtilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 22**, s. 188); Tetkik Heyete seçilmesinin tarihi 29 Temmuz 1922 olarak belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi, NSD 436**).

⁵²⁷ **MMD**, s. 89; Encümenler Defteri, s. 88; Meclisin 8 Ocak 1923 tarihli 7. Oturumunda Rıza Bey'in Adliye Encümenliğine seçildiği ifade edilmiştir. (**ZC, D. 1, C. 28**, s. 42); **Devletimizi Kuranlar**, s. 113.

⁵²⁸ **MMD**, s. 89

⁵²⁹ Çoker, **Türk Parlamento Tarihi**, C.I, s.108.

3.1. Süleyman Sırrı Bey

Tablo 19: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Geçici Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Geçici Encümenler	Seçildiği Tarih
Süleyman Sırrı	I. Toplanma Yılı	Kadro Encümeni(Nafia Vekaleti) ⁵³⁰	
		1- Tetkik ⁵³¹	30 Ocak 1922 ⁵³²
	II. Toplanma Yılı	2-Ispartadaki Ağnam Meselesini Tahkika Memur Heyeti; Tetkik Encümeni ⁵³³	23 Şubat 1922 ⁵³⁴
		1- Tetkik ⁵³⁵	8 Ocak 1923 ⁵³⁶
	III. Toplanma Yılı	2-Ispartadaki Ağnam Meselesini Tahkika Memur Heyeti; Tetkik Encümeni ⁵³⁷	

Süleyman Sırrı Bey tabloda da görüldüğü gibi Meclisin birinci, ikinci ve üçüncü toplanma yıllarında Kadro Encümeni ve tetkik Encümeninde görev almıştır.

3.2. Ahmet Bey

Tablo 20: Ahmet Bey'in Mecliste Görev Aldığı Geçici Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Geçici Encümenler	Seçildiği Tarih
Ahmet Bey	II. Toplanma Yılı	Bütçenin Tetkiki zımında Muvazene-i Maliye ⁵³⁸	22 Mayıs 1921 ⁵³⁹

Ahmet Bey'in sadece Meclisin ikinci toplanma yılında Bütçenin Tetkiki zımında Muvazene-i Maliye Encümenliğinde görev yaptığı görülmektedir.

3.3. Feyyaz Ali Bey

Tablo 21: Feyyaz Ali Bey'in Mecliste Görev Aldığı Geçici Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Geçici Encümenler	Seçildiği Tarih
----------------------	------------------------	--------------------------------	-----------------

⁵³⁰ **I. Dönem Muvakkat Encümen Defteri**, Rumuz II-2/5, 1920-1923, s. 6; Genya, **Anı**, s. 216.

⁵³¹ Muvakkat Encümen Defterine göre Süleyman Sırrı Bey, 56 oy ile Tetkik Heyet'e 2. defa seçilmiştir. (Muvakkat Encümen Defteri, s. 21); Genya, **Anı**, s. 223.

⁵³² Muvakkat Encümen Defteri, s. 21.

⁵³³ Muvakkat Encümen Defteri, s. 26; **MMD**, s. 83; Genya, **Anı**, s. 213; Şube ve Komisyonlar, s. 91.

⁵³⁴ Muvakkat Encümen Defteri, s. 26.

⁵³⁵ Muvakkat Encümen Defterine göre Süleyman Sırrı Bey, 56 oy ile Tetkik Heyete 3. defa seçilmiştir. (Muvakkat Encümen Defteri, s. 33); Genya, **Anı**, s. 224.

⁵³⁶ Muvakkat Encümen Defteri, s. 33.

⁵³⁷ Meclisin 9 Mart 1922 tarihli 5. oturumunda Süleyman Sırrı Bey, Ispartaya gidecek Tahkik Heyeti üyelerinden olduğunu ifade etmiştir. (**ZC, D. 1, C.18**, s. 127); Muvakkat Encümen Defteri, s. 37; Genya, **Anı**, s. 213.

⁵³⁸ **MMD**, s. 82; Muvakkat Encümen Defteri, s. 14; Genya, **Anı**, s. 209.

⁵³⁹ Muvakkat Encümen Defteri, s. 14.

Feyyaz Ali Bey	I. Toplanma Yılı	1-Kadro Encümeni(Şer'iyeye Vekaleti) ⁵⁴⁰	
	III. Toplanma Yılı	2-Emanat-I Mukaddese-i Teslim Ve Merasimi Mahsusa İcrasına Memure Giden Heyet ⁵⁴¹	

Tabloda görüldüğü gibi Feyyaz Ali Bey, Meclis tarafından oluşturulan Kadro Encümenliği ve Emanat-ı Mukaddeseyi Teslim ve Merasimi Mahsusa İcrasına Memure Giden Heyette görev almıştır.

3.4. Rıza Bey

Tablo 22: Rıza Bey'in Mecliste Görev Aldığı Geçici Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Geçici Encümenler	Seçildiği Tarih
Rıza Bey	III. Toplanma Yılı	Tetkik Encümeni ⁵⁴²	

Rıza Bey sadece Meclisin üçüncü toplanma yılında Tetkik Encümenliğinde görev yapmıştır.

4. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİSTE YER ALDIKLARI GRUPLAR

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi içinde iktidar partisi niteliğinde görev yapan Birinci Grup ile muhalefetteki İkinci Grup üyelerinden Yozgat milletvekili olanların biri 15 Mayıs 1921 tarihli diğeri ise 14 Nisan 1923 tarihli Grup Esas ve Grup Yoklama Defterlerindeki isimleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Bu tabloya göre 14 Nisan 1923 tarihli Grup Esas Defteri göz önüne alındığında Yozgat milletvekillerinden Ahmet, Rıza ve Süleyman Sırrı Beyler Mustafa Kemal Paşa önderliğinde oluşturulan Birinci Grup ya da başka bir deyişle Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunda yer almışlardır. Bahri Bey ve Feyyaz Ali Bey'in İkinci Grupta yer almış olmalarına rağmen Büyük Millet Meclisi yasama faaliyetleri içerisinde herhangi bir muhalefette bulunmadıkları görülmektedir.

Tablo 23: Yozgat Milletvekillerinin Birinci Yasama Yılı İçerisinde Yer Aldıkları Gruplar

⁵⁴⁰ Feyyaz Ali Bey'in Şer'iyeye Kadro Encümenliğine geçici olarak görevlendirildiği belirtilmektedir. (Muvakkat Encümen Defteri, s. 8); Genya, **Anı**, s. 217.

⁵⁴¹ **MMD**, s. 85; Muvakkat Encümen Defterine göre Feyyaz Bey'in bu göreve seçilme tarihi 20 Kasım 1922'dir. (Muvakkat Encümen Defteri, s. 56); Genya, **Anı**, s. 210; Meclisin 20 Kasım 1922 tarihli 141. oturumunda Feyyaz Ali Bey'in Halife Abdulmecit Hazretlerine Emanet-i Mübarekeyi Teslim ve Arzı Tebrikat etmek üzere Meclisten oluşturulmuş Heyet üyelerinden biri olduğu ifade edilmiştir. (**ZC**, **D. 1**, **C. 25**, s. 17); **TBMM Arşivi**, **NSD 433**.

⁵⁴² Tetkik Encümenliğine 3. defa seçilmiştir. (Genya, **Anı**, s. 227).

Birinci Grup(15 Mayıs 1921)	Birinci Grup(14 Nisan 1923)	İkinci Grup
Ahmet Bey	Ahmet Bey	Bahri Bey
Bahri Bey	Rıza Bey	Feyyaz Ali Bey ⁵⁴³
Feyyaz Ali Bey	Süleyman Sırrı Bey ⁵⁴⁴	
Süleyman Sırrı Bey ⁵⁴⁵		

5. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN KATILDIKLARI OYLAMALAR VE KULLANDIKLARI İZİNLER

Yozgat Milletvekillerinin Meclisin Birinci Dönem yasama çalışması içerisinde katıldıkları kanun oylamaları ve diğer oylamalar aşağıda belirtilmiştir.

5.1. Katıldıkları Oylamaları

5.1.1. Kanun Oylamalar

1. Meclisin 15 Ağustos 1920 tarihli 49. Oturumunda kabul edilen Ereğli ve Zonguldak Kömür Madenlerinden Alınacak Rüsuma Dair Kanun:⁵⁴⁶

Kabul edenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey.⁵⁴⁷

2. Meclisin 17 Ağustos 1920 tarihli 51. Oturumunda kabul edilen Aşarın Teslise Raptı Hakkında Kanun:⁵⁴⁸

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddedenler: Mehmet Hulusi Bey.⁵⁴⁹

3. Meclisin 22 Ağustos 1920 tarihli 55. Oturumunda kabul edilen Anadolu Hattı Memurların Mütedahil Maaşlarının Tesviyesi Hakkında Kanun:⁵⁵⁰

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁵⁵¹

4. Meclisin 22 Ağustos 1920 tarihli 55. Oturumunda kabul edilen Bağdat Demiryolu Hattının Maaşat ve Masarifatı İçin Doksan Altı Bin Liranın Sarfı Hakkında Kanun:⁵⁵²

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁵⁵³

⁵⁴³ Bu milletvekilleri Birinci Grup içerisinde yer almalarına rağmen daha sonra istifa ederek İkinci Grup'a geçmişlerdir. (Demirel, **a. g. e.**, s. 127); Bu İkinci Grup'a Mehmet Hulusi Bey'de dahil edilmiştir. (Genya, **Anı**, s. 250; Nihal Yazan, Füsün Kanver, Bahadır Atalay, **a.g.e.**, s. 63).

⁵⁴⁴ Genya, **Anı**, s. 248; Rıza Bey'in ismi Birinci Grup'a ait listeden sadece ikincisinde yer almaktadır. Bu milletvekili Birinci Grup'a başlangıçta girmemiş gruba sonradan katılmıştır. (Demirel, **a.g.e.**, s. 125.); Nihal Yazan, **a.g.e.**, s. 60.

⁵⁴⁵ Genya, **Anı**, s. 246; Nihal Yazan, **a.g.e.**, s. 56.

⁵⁴⁶ Kavanin Mecmuası, Dönem I, Cilt I, s. 12.

⁵⁴⁷ **ZC, D. 1, C. 3**, s. 257.

⁵⁴⁸ **KM, D. 1, C. 1**, s. 4; **CR**, No. 2, 14 Şubat 1921, s. 4.

⁵⁴⁹ **ZC, D. 1, C. 3**, s. 289.

⁵⁵⁰ **KM, D. 1, C. 1**, s. 15; **CR**, No. 3, 14 Şubat 1921, s. 2.

⁵⁵¹ **ZC, D. 1, C. 3**, s. 406-407.

⁵⁵² **KM, D. 1, C. 1**, s. 14; **CR**, No. 3, 21 Şubat 1921, s. 2.

5. Meclisin 23 Ağustos 1920 tarihli 56. Oturumunda kabul edilen Anadolu Şimendifer İdaresinin Maşat Ve Masarifatı Müteferrikası İçin Yüz Kırk Beş Bin Liranın 1920 Senesi Bütçesinden Sarfı Hakkında Kanun:⁵⁵⁴

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁵⁵⁵

6. Meclisin 23 Ağustos 1920 tarihli 56. Oturumunda kabul edilen Memaliki Müstahlasa Ahalisinden Temettü Ve Akarat Vergilerinin Ve Tehcirden Avdet Edenlerden Temettü Ve Akar Ve Emlak Ve Arazi Vergileri İle Küsüratı Munzammanın İstifası Hakkında Kanun:⁵⁵⁶

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁵⁵⁷

7. Meclisin 5 Eylül 1920 tarihli 59. Oturumunda kabul edilen Nisabı Ekseriyet Kanunu:⁵⁵⁸

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Mehmet Hulusi.⁵⁵⁹

8. Meclisin 14 Eylül 1920 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Men'i Müskirat Kanunu:⁵⁶⁰

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁵⁶¹

9. Meclisin 20 Eylül 1920 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen İhracat Rüsümü Kanunu:⁵⁶²

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Mehmet Hulusi Bey.⁵⁶³

10. Meclisin 21 Eylül 1920 tarihli 69. Oturumunda kabul edilen Temettu Vergisi Kanunu:⁵⁶⁴

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey⁵⁶⁵

11. Meclisin 23 Eylül 1920 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Tuz Resmi Kanunu:⁵⁶⁶

---

⁵⁵³ ZC, D. 1, C. 3, s. 418-419.

⁵⁵⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 16; CR, No. 3, 21 Şubat 1921, s. 2.

⁵⁵⁵ ZC, D. 1, C. 3, s. 458.

⁵⁵⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 17.

⁵⁵⁷ ZC, D. 1, C. 3, s. 458-459.

⁵⁵⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 19; CR, No. 3, 21 Şubat 1921, s. 2-3.

⁵⁵⁹ ZC, D. 1, C. 3, s. 565.

⁵⁶⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 23; CR, No. 3, 28 Şubat 1921, s. 3.

⁵⁶¹ ZC, D. 1, C. 4, s. 153.

⁵⁶² KM, D. 1, C. 1, s. 24; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 4-5.

⁵⁶³ ZC, D. 1, C. 4, s. 236.

⁵⁶⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 26; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 5.

⁵⁶⁵ ZC, D. 1, C. 4, s. 257.

⁵⁶⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 28; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 5-6.

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Mehmet Hulusi Bey.⁵⁶⁷

12. Meclisin 29 Eylül 1920 tarihli 75. Oturumunda kabul edilen Damga Resminin Tezyidi Hakkında Kanun:⁵⁶⁸

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey

Reddeden: Feyyaz Ali Bey.⁵⁶⁹

13. Meclisin 29 Eylül 1920 tarihli 75. Oturumunda kabul edilen Aşar Mültezimlerinden Edayı Deyin Edenlerin Emlakı Merhune Ve Mütefevvaizalarının İadesine Dair Kanun:⁵⁷⁰

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey⁵⁷¹

14. Meclisin 30 Eylül 1920 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Oyun Kağıtlarından Alınmakta Olan İstihlak Resminin Tezyidi Hakkındaki Kanun.⁵⁷²

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁵⁷³

15. Meclisin 30 Eylül 1920 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Sigara Kağıdı İstihlak Resminin Tezyidi Hakkındaki Kanun:⁵⁷⁴

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁵⁷⁵

16. Meclisin 30 Eylül 1920 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Kibrit İstihlak Resminin Tezyidi Hakkındaki Kanun:⁵⁷⁶

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁵⁷⁷

17. Meclisin 6 Ekim 1920 tarihli 79. Oturumunda kabul edilen Mektebi Harbiye Talebesiyle İhtiyat Zabit Namzetlerine Verilecek Zamaimi Fevkalade Hakkında Kanun:⁵⁷⁸

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁵⁷⁹

---

⁵⁶⁷ ZC, D. 1, C. 4, s. 317.

⁵⁶⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 31; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 6.

⁵⁶⁹ ZC, D. 1, C. 4, s. 445.

⁵⁷⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 32; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 6-7.

⁵⁷¹ ZC, D. 1, C. 4, s. 445-446.

⁵⁷² KM, D. 1, C. 1, s. 35; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 7-8.

⁵⁷³ ZC, D. 1, C. 4, s. 483.

⁵⁷⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 33; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 7.

⁵⁷⁵ ZC, D. 1, C. 4, s. 483.

⁵⁷⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 34; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 7.

⁵⁷⁷ ZC, D. 1, C. 4, s. 484.

⁵⁷⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 39; CR, No. 5, 7 Mart 1921, s. 7.

⁵⁷⁹ ZC, D. 1, C. 4, s. 575.

18. Meclisin 6 Ekim 1920 tarihli 79. Oturumunda kabul edilen Ziraat Bankası Muvakkat Bütçe Kanununun Rey Pusulaları Kanunu:⁵⁸⁰

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey⁵⁸¹

19. Meclisin 25 Ekim 1920 tarihli 90. Oturumunda kabul edilen Matbuat Ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi Muvakkat Bütçe Kanunu:⁵⁸²

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.⁵⁸³

20. Meclisin 30 Ekim 1920 tarihli 92. Oturumunda kabul edilen Kasım ve Aralık Aylarına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu:⁵⁸⁴

Kabul eden: Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.⁵⁸⁵

21. Meclisin 9 Kasım 1920 tarihli 96. Oturumunda kabul edilen Emlak ve Arazi ve Temettu Vergisi Tezkere Esmanının Tezyidi Hakkındaki Kanun:⁵⁸⁶

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁵⁸⁷

22. Meclisin 15 Kasım 1920 tarihli 98. Oturumunda kabul edilen Isparta'nın Keçiborlu Kükürt Fabrikasıyla Ereğli Maden İdaresi Maaşat Ve Masarifatı Hakkında Kanun:⁵⁸⁸

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁵⁸⁹

23. Meclisin 20 Kasım 1920 tarihli 100. Oturumunda kabul edilen Moskova'ya Gidecek Heyeti Sefared Harcırahları Hakkında Kanun:⁵⁹⁰

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey⁵⁹¹

24. Meclisin 20 Kasım 1920 tarihli 100. Oturumunda kabul edilen Hariciye Bütçesine Tahsisatı Mesture Tertibinden 15 Bin Liranın Zammına Dair kanun:⁵⁹²

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey⁵⁹³

---

⁵⁸⁰ **KM, D. 1, C. 1, s. 38; CR, No. 4, 28 Şubat 1921, s. 8.**

⁵⁸¹ **ZC, D. 1, C. 4, s. 575.**

⁵⁸² **KM, D. 1, C. 1, s. 44; CR, No. 7, 21 Mart 1921, s. 2-3.**

⁵⁸³ **ZC, D. 1, C. 5, s. 195**

⁵⁸⁴ **KM, D. 1, C. 1, s. 49; . CR, No. 7, 21 Mart 1921, s. 4.**

⁵⁸⁵ **ZC, D. 1, C. 5, s. 252.**

⁵⁸⁶ **KM, D. 1, C. 1, s. 52; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 2.**

⁵⁸⁷ **ZC, D. 1, C. 5, s. 341.**

⁵⁸⁸ **KM, D. 1, C. 1, s. 53; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 2.**

⁵⁸⁹ **ZC, D. 1, C. 5, s. 400.**

⁵⁹⁰ **KM, D. 1, C. 1, s. 56; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 2.**

⁵⁹¹ **ZC, D. 1, C. 5, s. 468.**

⁵⁹² **KM, D. 1, C. 1, s. 55; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 2.**

⁵⁹³ **ZC, D. 1, C. 5, s. 468.**

25. Meclisin 20 Kasım 1920 tarihli 100. Oturumunda kabul edilen Sovyet Hükümeti Nezdinde Gönderilecek Heyeti Sefaredle Diğer Şehbenderlik Ve Mümesillikler Maaşat Ve Muhassasatları Hakkındaki Kanun.⁵⁹⁴

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey⁵⁹⁵

26. Meclisin 20 Kasım 1920 tarihli 100. Oturumunda kabul edilen Memalik-i Ecnebiyede Bulundurulacak Zabitan ve Ataşemiliterle Maiyetlerindeki Efrat Muhassasatı Hakkında Kanun.⁵⁹⁶

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey⁵⁹⁷

27. Meclisin 20 Kasım 1920 tarihli 100. Oturumunda kabul edilen Şark'a Tetkikatı İlimiyede Bulunmak Üzere Gönderilecek Heyetin Tahsisatı Maktualarına Dair Kanun:

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey⁵⁹⁸

28. Meclisin 27 Kasım 1920 tarihli 103. Oturumunda kabul edilen Sene-İ Haliye Ağnam Resmine Bir Misli Zamma Dair Kanun.⁵⁹⁹

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey, Mehmet Hulusi Bey⁶⁰⁰

29. Meclisin 27 Kasım 1920 tarihli 103. Oturumunda kabul edilen Oyun Kağıtlarından Alınan Rüsümü İstihlakiyenin Tezyidine Dair 30 Eylül 1920 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun.⁶⁰¹

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey⁶⁰²

30. Meclisin 28 Kasım 1920 tarihli 104. Oturumunda kabul edilen Hudut Sıhhiye İdaresiyle Tekaüt Sandığına Ait Rüsümün Tezyidi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁶⁰³

31. Meclisin 28 Kasım 1920 tarihli 104. Oturumunda kabul edilen Kıymetli Mukaddereli Mekatip İle Posta Paketlerinin Ücüratı Teminiyesinin Tezyidi Hakkında Kanun.⁶⁰⁴

⁵⁹⁴ **KM, D. 1, C. 1, s. 54; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 2.**

⁵⁹⁵ **ZC, D. 1, C. 5, s. 469.**

⁵⁹⁶ **KM, D. 1, C. 1, s. 58; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 3.**

⁵⁹⁷ **ZC, D. 1, C. 5, s. 470.**

⁵⁹⁸ **ZC, D. 1, C. 5, s. 470-471.**

⁵⁹⁹ **KM, D. 1, C. 1, s. 62; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 3-4.**

⁶⁰⁰ **ZC, D. 1, C. 6, s. 74.**

⁶⁰¹ **KM, D. 1, C. 1, s. 61; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 3.**

⁶⁰² **ZC, D. 1, C. 6, s. 75.**

⁶⁰³ **ZC, D. 1, C. 6, s. 111-112.**

⁶⁰⁴ **KM, D. 1, C. 1, s. 65; CR, No. 9, 4 Nisan 1921, s. 2.**

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁶⁰⁵

32. Meclisin 28 Kasım 1920 tarihli 104. Oturumunda kabul edilen Sicili Nüfus Kanununun 41, 42 Ve 43. Maddelerini Muadil Kanun:⁶⁰⁶

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Mehmet Hulusi Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey.⁶⁰⁷

33. Meclisin 29 Kasım 1920 tarihli 105. Oturumunda kabul edilen İstiklal Madalyası Kanunu:⁶⁰⁸

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁶⁰⁹

34. Meclisin 9 Aralık 1920 tarihli 111. Oturumunda kabul edilen Matbaa Alat Ve Edevatıyla Kitap Ve Gazete Kağıtlarının Gümrük Resminden İstisnasına Dair Kanun:⁶¹⁰

Kabul edenler: Ahmet Bey.⁶¹¹

35. Meclisin 11 Aralık 1920 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Talimgahtan Neşet Eden Efendilere Yüz Ellişer Lira İtasına Dair Kanunu:⁶¹²

Kabul edenler: Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.⁶¹³

36. Meclisin 11 Aralık 1920 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Nafia Bütçesine On Altı Bin Lira Zammına Dair Kanun:⁶¹⁴

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey⁶¹⁵

37. Meclisin 11 Aralık 1920 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Ziraat Bankasının Kasım ve Aralık Aylarına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu:⁶¹⁶

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey

Reddedenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁶¹⁷

---

⁶⁰⁵ ZC, D. 1, C. 6, s. 112.

⁶⁰⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 64; CR, No. 8, 28 Mart 1921, s. 4.

⁶⁰⁷ ZC, D. 1, C. 6, s. 112-113.

⁶⁰⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 70; CR, No. 9, 4 Nisan 1921, s. 3.

⁶⁰⁹ ZC, D. 1, C. 6, s. 137.

⁶¹⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 75; CR, No. 9, 4 Nisan 1921, s. 4.

⁶¹¹ ZC, D. 1, C. 6, s. 293.

⁶¹² KM, D. 1, C. 1, s. 80; CR, No. 10, 11 Nisan 1921, s. 2.

⁶¹³ ZC, D. 1, C. 6, s. 329.

⁶¹⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 79; CR, No. 10, 11 Nisan 1921, s. 2.

⁶¹⁵ ZC, D. 1, C. 6, s. 329.

⁶¹⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 77; CR, No. 10, 11 Nisan 1921, s. 2.

⁶¹⁷ ZC, D. 1, C. 6, s. 330.

38. Meclisin 11 Aralık 1920 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Hariciye Bütçesine On Beş Bin Lira Zammına Dair Kanun.⁶¹⁸

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁶¹⁹

39. Meclisin 23 Aralık 1920 tarihli 120. Oturumunda kabul edilen Zonguldak Memurini Maaşatına Zamaim İcrasına Dair Kanun.⁶²⁰

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey

Reddeden: Rıza Bey.⁶²¹

40. Meclisin 25 Aralık 1920 tarihli 121. Oturumunda kabul edilen Urfa Mutasarrıfı Sabıkı Nusrat Bey Ailesine Maaş Tahsisine Dair Kanun.⁶²²

Kabul edenler: Ahmet Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey⁶²³

41. Meclisin 8 Ocak 1921 tarihli 131. Oturumunda kabul edilen Maden Kömürü İhracı Hakkındaki Kanun.⁶²⁴

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Mehmet Hulusi Bey, Rıza Bey, Bahri Bey⁶²⁵

42. Meclisin 17 Ocak 1921 tarihli 134. Oturumunda kabul edilen Hariciye Vekaleti Bütçesine Yedi Bin Beşyüz Lira İlavesine Dair Kanun.⁶²⁶

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey⁶²⁷

43. Meclisin 24 Ocak 1921 tarihli 137. Oturumunda kabul edilen Ankara - Sivas Hattının Kömür Ve Odun İhtiyacı İçin Nafia Bütçesine Zamaim İcrasına Dair Kanun.⁶²⁸

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey.⁶²⁹

---

⁶¹⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 78; CR, No. 10, 11 Nisan 1921, s. 2.

⁶¹⁹ ZC, D. 1, C. 6, s. 330.

⁶²⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 81; CR, No. 10, 11 Nisan 1921, s. 2.

⁶²¹ ZC, D. 1, C. 6, s. 523.

⁶²² KM, D. 1, C. 1, s. 84; CR, No. 10, 11 Nisan 1921, s. 3.

⁶²³ ZC, D. 1, C. 7, s. 27.

⁶²⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 86; CR, No. 11, 18 Nisan 1921, s. 3.

⁶²⁵ ZC, D. 1, C. 7, s. 236.

⁶²⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 87; CR, No. 11, 18 Nisan 1921, s. 3.

⁶²⁷ ZC, D. 1, C. 7, s. 317.

⁶²⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 92; CR, No. 11, 18 Nisan 1921, s. 4.

⁶²⁹ ZC, D. 1, C. 7, s. 369.

44. Meclisin 26 Ocak 1921 tarihli 138. Oturumunda kabul edilen Jandarma Bütçesine Münakale İcrasına Dair Kanun.⁶³⁰

Kabul edenler: İsmail Fazıl Paşa, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey⁶³¹

45. Meclisin 26 Ocak 1921 tarihli 138. Oturumunda kabul edilen Emniyet-i Umumiye Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun.⁶³²

Kabul edenler: İsmail Fazıl Paşa, Ahmet Bey, Rıza Bey

Reddeden: Bahri Bey.⁶³³

46. Meclisin 3 Şubat 1921 tarihli 143. Oturumunda kabul edilen Posta Ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi Bütçesine Zamaim İcrasına Dair Kanun.⁶³⁴

Kabul edenler: Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, İsmail Fazıl Paşa,

Reddeden: Ahmet Bey.⁶³⁵

47. Meclisin 5 Şubat 1921 tarihli 145. Oturumunda kabul edilen Sinop'ta Tersane Namıyla Mevcut Mahallin Mahalli Belediyesine Terkine Dair Kanun.⁶³⁶

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey

Reddeden: Ahmet Bey⁶³⁷

48. Meclisin 28 Şubat 1921 tarihli 159. Oturumunda kabul edilen Maliye Vekaleti Avans Kanunu.⁶³⁸

Kabul eden: Feyyaz Ali Bey

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Mehmet Hulusi Bey⁶³⁹

49. Meclisin 28 Şubat 1921 tarihli 159. Oturumunda kabul edilen 1920 Senesi Evkaf Bütçe Kanunu.⁶⁴⁰

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey⁶⁴¹

---

⁶³⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 94; CR, No. 11, 18 Nisan 1921, s. 4.

⁶³¹ ZC, D. 1, C. 7, s. 400.

⁶³² KM, D. 1, C. 1, s. 93; CR, No. 11, 18 Nisan 1921, s. 4.

⁶³³ ZC, D. 1, C. 7, s. 400-401.

⁶³⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 95; CR, No. 5, 7 Mart 1921, s. 4.

⁶³⁵ ZC, D. 1, C. 8, s. 78.

⁶³⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 98; CR, No. 5, 7 Mart 1921, s. 4.

⁶³⁷ ZC, D. 1, C. 8, s. 102.

⁶³⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 112; CR, No. 12, 25 Nisan 1921, s. 2-3.

⁶³⁹ ZC, D. 1, C. 8, s. 553-554.

⁶⁴⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 107; CR, No. 5, 7 Mart 1921, s. 4.

⁶⁴¹ ZC, D. 1, C. 8, s. 553.

50. Meclisin 7 Mart 1921 tarihli 4. Oturumunda kabul edilen Nisabı Müzakere Kanununun Altıncı Ve Sekizinci Maddeleri Makamına Kaim Kanun:⁶⁴²

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, İsmail Fazıl Paşa, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁶⁴³

51. Meclisin 10 Mart 1921 tarihli 5. Oturumunda kabul edilen Jandarma Süvari Adayları İçin Muktezi Seksen Bin Liranın Sarfına Dair Kanun:⁶⁴⁴

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, İsmail Fazıl Paşa, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁶⁴⁵

52. Meclisin 19 Mart 1921 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Sevkıyat Efrat Ve Küçük Zabitanına Verilecek Yevmiye Hakkında Kanun:⁶⁴⁶

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, İsmail Fazıl Paşa, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey.⁶⁴⁷

53. Meclisin 19 Mart 1921 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Bozkır Kaymakamı Demir Asaf Bey'in Ailesine Maaş Tahsisine Dair Kanun:⁶⁴⁸

Kabul edenler: İsmail Fazıl Paşa, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey.⁶⁴⁹

54. Meclisin 26 Mart 1921 tarihli 12. Oturumunda kabul edilen Devairi Resmîyeye Lüzümü Olan Ve Fıkara Ahaliye Tevzi Edilecek Mahrukat İle Ciheti Askeriyece Lüzümü Olan Telgraf Ve Telefon Direkleri Ve Mahrukatın Bila Müzayede Tarife Bedeli Üzerinden Resmî Alınarak İta Edilmesine Dair Kanun:⁶⁵⁰

Kabul edenler: İsmail Fazıl Paşa, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey.⁶⁵¹

55. Meclisin 9 Nisan 1921 tarihli 18. Oturumunda kabul edilen Anadolu-Bağdat Demiryolları Nakliyat Tarifesinin Altı Misline İbلاغına Hakkındaki Kanun:⁶⁵²

⁶⁴² KM, D. 1, C. 1, s. 104; CR, No. 5, 7 Mart 1921, s. 4.

⁶⁴³ ZC, D. 1, C. 9, s. 44.

⁶⁴⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 113; CR, No. 12, 25 Nisan 1921, s. 3.

⁶⁴⁵ ZC, D. 1, C. 9, s. 64.

⁶⁴⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 114; CR, No. 12, 25 Nisan 1921, s. 3.

⁶⁴⁷ ZC, D. 1, C. 9, s. 164.

⁶⁴⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 115; CR, No. 12, 25 Nisan 1921, s. 3.

⁶⁴⁹ ZC, D. 1, C. 9, s. 165.

⁶⁵⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 117; CR, No. 12, 25 Nisan 1921, s. 3.

⁶⁵¹ ZC, D. 1, C. 9, s. 259-260.

Kabul edenler: Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey, İsmail Fazıl Paşa.⁶⁵³

56. Meclisin 28 Nisan 1921 tarihli 26. Oturumunda kabul edilen Ordu Maaşatıyla Cephe Zamlarının Suredi Tesviyesini Mübeyyin Kanunu:⁶⁵⁴

Kabul edenler: Bahri Bey, Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey

Reddeden: Ahmet Bey

Çekimser: Feyyaz Ali Bey.⁶⁵⁵

57. Meclisin 28 Nisan 1921 tarihli 26. Oturumunda kabul edilen Erzurum - Erzincan Ve Samsun - Havza Şimendifer Hudutunun İnşaatı Ve Kızılırmak Nehrinin Masarifi İstikşafiyesi Hakkındaki Kanunu:⁶⁵⁶

Kabul edenler: Bahri Bey, Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁶⁵⁷

58. Meclisin 28 Nisan 1921 tarihli 26. Oturumunda kabul edilen Zonguldak Ve Ereğli Havzai Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafii Umumiyesine Olarak Furuhtuna Dair Kanunu:⁶⁵⁸

Kabul edenler: Bahri Bey, Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey

Reddeden: Ahmet Bey.⁶⁵⁹

59. Meclisin 30 Nisan 1921 tarihli 27. Oturumunda kabul edilen 28 Şubat Ve 24 Mart 1921 Tarihli Avans Kanunlarına Müzeyyel Kanunu:⁶⁶⁰

Kabul edenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey.⁶⁶¹

60. Meclisin 30 Nisan 1921 tarihli 27. Oturumunda kabul edilen Ordu - Sivas Tarikinin Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair Kanunu:⁶⁶²

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Bahri Bey.⁶⁶³

61. Meclisin 7 Mayıs 1921 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen Gümrük Tarifesinin (B) Ve (D) Cetvelleri Hakkında Kanunu:⁶⁶⁴

---

⁶⁵² KM, D. 1, C. 1, s. 118; CR, No. 12, 25 Nisan 1921, s. 4.

⁶⁵³ ZC, D. 1, C. 9, s. 259-260.

⁶⁵⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 121; CR, No. 13, 2 Mayıs 1921, s. 4.

⁶⁵⁵ ZC, D. 1, C. 10, s. 146-147.

⁶⁵⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 123; CR, No. 14, 9 Mayıs 1921, s. 2.

⁶⁵⁷ ZC, D. 1, C. 10, s. 148.

⁶⁵⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 122; CR, No. 14, 9 Mayıs 1921, s. 2.

⁶⁵⁹ ZC, D. 1, C. 10, s. 149.

⁶⁶⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 127; CR, No. 14, 9 Mayıs 1921, s. 3.

⁶⁶¹ ZC, D. 1, C. 10, s. 188.

⁶⁶² KM, D. 1, C. 1, s. 129; CR, No. 14, 9 Mayıs 1921, s. 4.

⁶⁶³ ZC, D. 1, C. 10, s. 189-190.

Kabul edenler: Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Rıza Bey.⁶⁶⁵

62. Meclisin 30 Mayıs 1921 tarihli 38. Oturumunda kabul edilen Posta Ve Telgraf Ücredlerinin Tezyidi Hakkındaki Kanunu:⁶⁶⁶

Kabul edenler: Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁶⁶⁷

63. Meclisin 20 Haziran 1921 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Hekimhan Kazası Namiyle Bir Kaza Teşkili Hakkında Kanunu:⁶⁶⁸

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁶⁶⁹

64. Meclisin 25 Haziran 1921 tarihli 42. Oturumunda kabul edilen Muhacirin Sevkleri İçin Muktazi Yüz Elli Bin Liranın Avans Olarak İtasına Dair Kanunu:⁶⁷⁰

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁶⁷¹

65. Meclisin 2 Temmuz 1921 tarihli 45. Oturumunda kabul edilen 2 Temmuz 1921 Tarihli Avans Kanunu:⁶⁷²

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁶⁷³

66. Meclisin 16 Temmuz 1921 tarihli 51. Oturumunda kabul edilen Hudut Sıhhiye İdaresiyle Tekaüt Sandığına Ait Rüsümün Tezyidi Hakkındaki 28 Kasım 1920 Tarihli Kanunu Muaddil Kanunu:⁶⁷⁴

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey.⁶⁷⁵

67. Meclisin 16 Temmuz 1921 tarihli 51. Oturumunda kabul edilen Nüfus Vukuatının Altı Ay Müddetle Cezayi Nakdiden Muafiyetine Dair Kanunu:⁶⁷⁶

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁶⁷⁷

68. Meclisin 21 Temmuz 1921 tarihli 53. Oturumunda kabul edilen Muafiyet-i Askeriye Vergisi Hakkındaki Kanunu:⁶⁷⁸

---

⁶⁶⁴ **KM, D. 1, C. 1, s. 130; CR, No. 17, 6 Haziran 1921, s. 1-2.**

⁶⁶⁵ **ZC, D. 1, C. 10, s. 258.**

⁶⁶⁶ **KM, D. 1, C. 1, s. 142; CR, No. 17, 6 Haziran 1921, s. 8.**

⁶⁶⁷ **ZC, D. 1, C. 10, s. 379.**

⁶⁶⁸ **KM, D. 1, C. 1, s. 143; CR, No. 18, 27 Haziran 1921, s. 2.**

⁶⁶⁹ **ZC, D. 1, C. 10, s. 448-449**

⁶⁷⁰ **KM, D. 1, C. 1, s. 144; CR, No. 19, 4 Temmuz 1921, s. 2.**

⁶⁷¹ **ZC, D. 1, C. 11, s. 50.**

⁶⁷² **KM, D. 1, C. 1, s. 145; CR, No. 20, 11 Temmuz 1921, s. 1.**

⁶⁷³ **ZC, D. 1, C. 11, s. 121.**

⁶⁷⁴ **KM, D. 1, C. 1, s. 152.**

⁶⁷⁵ **ZC, D. 1, C. 11, s. 306.**

⁶⁷⁶ **KM, D. 1, C. 1, s. 151.**

⁶⁷⁷ **ZC, D. 1, C. 11, s. 307.**

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁶⁷⁹

69. Meclisin 21 Temmuz 1921 tarihli 53. Oturumunda kabul edilen Türkiye - Afgan Muahedenamesi Hakkındaki Kanunu:⁶⁸⁰

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey.⁶⁸¹

70. Meclisin 21 Temmuz 1921 tarihli 53. Oturumunda kabul edilen Türkiye - Rusya Muahedenamesi Hakkındaki Kanunu:⁶⁸²

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey.⁶⁸³

71. Meclisin 21 Temmuz 1921 tarihli 53. Oturumunda kabul edilen Türkiye İle Rusya Beyninde Münakit Üsera Mukavelenamesi Hakkındaki Kanunu,⁶⁸⁴

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁶⁸⁵

72. Meclisin 3 Ağustos 1921 tarihli 60. Oturumunda kabul edilen İhracat Resminin İlgası Hakkındaki Kanunu:⁶⁸⁶

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁶⁸⁷

73. Meclisin 5 Ağustos 1921 tarihli 62. Oturumunda kabul edilen Türkiye Bmmni Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık Tevcihine Dair Kanunu:⁶⁸⁸

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁶⁸⁹

74. Meclisin 11 Ağustos 1921 tarihli 64. Oturumunda kabul edilen Evliye-İ Selasede Vergilerin Suredi Cibayetine Dair Kanunu:⁶⁹⁰

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁶⁹¹

75. Meclisin 1 Ekim 1921 tarihli 84. Oturumunda kabul edilen 8 Ağustos 1919 Tarihli Tahsili Emval Kanununun 3 Ncü Maddesinin Tadiline Dair Kanunu:⁶⁹²

---

⁶⁷⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 154.

⁶⁷⁹ ZC, D. 1, C. 11, s. 341-2.

⁶⁸⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 155.

⁶⁸¹ ZC, D. 1, C. 11, s. 342-3.

⁶⁸² KM, D. 1, C. 1, s. 157.

⁶⁸³ ZC, D. 1, C. 11, s. 344-5.

⁶⁸⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 163.

⁶⁸⁵ ZC, D. 1, C. 11, s. 345-6.

⁶⁸⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 168.

⁶⁸⁷ ZC, D. 1, C. 11, s. 414.

⁶⁸⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 169.

⁶⁸⁹ ZC, D. 1, C. 12, s. 21.

⁶⁹⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 170.

⁶⁹¹ ZC, D. 1, C. 12, s. 65.

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁶⁹³

76. Meclisin 15 Ekim 1921 tarihli 93. Oturumunda kabul edilen Amasya'da Şefkati İslamiye Yurdu İçin Sıhhiye Ve Muaveneti İçtimaiye Bütçesine Beş Bin Lira Tahsisat Kabulüne Dair Kanun:⁶⁹⁴

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁶⁹⁵

77. Meclisin 24 Ekim 1921 tarihli 99. Oturumunda kabul edilen Hiyanet-İ Vataniye Cürümünden Mahkum Yenişehirli Ethem Paşa'nın Bakiyei Müddeti Mahkumesinin Affı Hakkındaki Kanunu:⁶⁹⁶

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey⁶⁹⁷

78. Meclisin 31 Ekim 1921 tarihli 102. Oturumunda kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık Tevcihine Dair Kanunun Müddetinin Temdidi Hakkındaki Tayini Esamisi neicesi:

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey⁶⁹⁸

79. Meclisin 1 Kasım 1921 tarihli 103. Oturumunda kabul edilen Düşmandan İstirdat Edilen Ve Edilecek Olan Mahaller Ahalisine Muavenet Hakkındaki Kanunu:⁶⁹⁹

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁷⁰⁰

80. Meclisin 3 Kasım 1921 tarihli 104. Oturumunda kabul edilen İzinnamesiz Akdi Nikah Ve İzdivaçtan Dolayı Maznun Ve Mahkum Olanların Affına Dair Olan Kanunu:⁷⁰¹

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁷⁰²

81. Meclisin 3 Aralık 1921 tarihli 121. Oturumunda kabul edilen Dahiliye Vekaletinin 1921 Senesi Bütçesinin 151 Nci Faslıının Birinci Memurin Harcırahı Maddesine Otuz Bin Lira Tahsisat İtasına Dair Kanunu:⁷⁰³

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁷⁰⁴

---

⁶⁹² KM, D. 1, C. 1, s. 182.

⁶⁹³ ZC, D. 1, C. 12, s. 82.

⁶⁹⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 183.

⁶⁹⁵ ZC, D. 1, C. 12, s. 157.

⁶⁹⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 185.

⁶⁹⁷ ZC, D. 1, C. 13, s. 275.

⁶⁹⁸ GCZ, C. 2, s. 430-431.

⁶⁹⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 187.

⁷⁰⁰ ZC, D. 1, C. 14, s. 28.

⁷⁰¹ KM, D. 1, C. 1, s. 189.

⁷⁰² ZC, D. 1, C. 14, s. 62.

⁷⁰³ KM, D. 1, C. 1, s. 194.

82. Meclisin 8 Aralık 1921 tarihli 124. Oturumda kabul edilen Gaziantep Ahalisine Muavenet Hakkındaki Kanunu:⁷⁰⁵

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁷⁰⁶

83. Meclisin 19 Aralık 1921 tarihli 130. Oturumda kabul edilen Hıyanet-İ Vataniye Mücrimininden Bir Kısmının Aflarına Dair Kanunu:⁷⁰⁷

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.⁷⁰⁸

84. Meclisin 20 Aralık 1921 tarihli 131. Oturumda kabul edilen Emniyet-İ Umumiye Bütçesine Zamaim İcrasına Dair Kanunu:⁷⁰⁹

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁷¹⁰

85. Meclisin 20 Aralık 1921 tarihli 131. Oturumda kabul edilen Nafia Bütçesine Zamaim İcrasına Dair Kanunu:⁷¹¹

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁷¹²

86. Meclisin 22 Aralık 1921 tarihli 132. Oturumda kabul edilen Adana Leyli Sultanisi İle Gaziantep'deki Ticared İdadisi İçin Maarif Vekaletinin 1921 Bütçesine Tahsisat İlavesine Dair Kanunu:⁷¹³

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁷¹⁴

87. Meclisin 22 Aralık 1921 tarihli 132. Oturumda kabul edilen Münhasıran Gümrük Muamelaatını Teftiş İçin Maliye Vekaletinde 4 Müfettişlik İhdası Hakkındaki Kanunu:⁷¹⁵

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.⁷¹⁶

88. Meclisin 24 Aralık 1921 tarihli 133. Oturumunda kabul edilen Posta müdiriyeti umumiyesi bütçesine zamaim icrasına dair kanunu:⁷¹⁷

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey.⁷¹⁸

---

⁷⁰⁴ ZC, D. 1, C. 15, s. 12.

⁷⁰⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 196.

⁷⁰⁶ ZC, D. 1, C. 15, s. 78.

⁷⁰⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 197.

⁷⁰⁸ ZC, D. 1, C. 15, s. 155.

⁷⁰⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 199.

⁷¹⁰ ZC, D. 1, C. 15, s. 186.

⁷¹¹ KM, D. 1, C. 1, s. 200.

⁷¹² ZC, D. 1, C. 15, s. 187.

⁷¹³ KM, D. 1, C. 1, s. 201.

⁷¹⁴ ZC, D. 1, C. 15, s. 215.

⁷¹⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 202.

⁷¹⁶ ZC, D. 1, C. 15, s. 216.

⁷¹⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 203.

⁷¹⁸ ZC, D. 1, C. 15, s. 229.

89. Meclisin 7 Ocak 1922 tarihli 141. Oturumunda kabul edilen Sülüsarı Müddeti Cezaiyelerini İkmal Eden Mahkuminin Aflarına Ve İşgal Olunan Mahaller Ahalisinden Maznun Ve Müttehim Cünha Ve Cinayet Erbabı Haklarındaki Hukuku Umumiyedavasının Teciline Dair Kanunu:⁷¹⁹

Kabul eden: Rıza Bey

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.⁷²⁰

90. Meclisin 14 Ocak 1922 tarihli 144. Oturumunda kabul edilen Mut Kazasının Kale Mahallesinde Vaki Mamüştemilat Bir Kıta Hamam Arsasının Mut Kazası Belediyesine Terkine Dair Kanunu;⁷²¹

Kabul edenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey.⁷²²

91. Meclisin 21 Ocak 1922 tarihli 148. oturumda Tecili Takibat Kanunu:⁷²³

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Rıza Bey⁷²⁴

92. Meclisin 23 Ocak 1922 tarihli 149. Oturumda kabul edilen 1921 Senesi Posta Ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi Bütçesine 40 Bin Lira Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanunu;⁷²⁵

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey

Reddedenler: Bahri Bey.⁷²⁶

93. Meclisin 23 Ocak 1922 tarihli 149. Oturumda kabul edilen Buhara Mümessili Ve Maiyeti Erkanı Maaş Ve Tahsisatı Karşılığı Olarak Hariciyenin 1921 Bütçesine Zamaim İcrasına Dair Kanunu:⁷²⁷

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey.⁷²⁸

94. Meclisin 28 Ocak 1922 tarihli 151. Oturumda kabul edilen Konya Darüleytamı İçin Sıhhiye Ve Muaveneti İçtimaiye Bütçesine Zemaim İcrasına Dair Kanunu:⁷²⁹

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey.⁷³⁰

---

⁷¹⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 206.

⁷²⁰ ZC, D. 1, C. 16, s. 8.

⁷²¹ KM, D. 1, C. 1, s. 207.

⁷²² ZC, D. 1, C. 16, s. 51.

⁷²³ KM, D. 1, C. 1, s. 210.

⁷²⁴ ZC, D. 1, C. 16, s. 112.

⁷²⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 212.

⁷²⁶ ZC, D. 1, C. 16, s. 134.

⁷²⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 211.

⁷²⁸ ZC, D. 1, C. 16, s. 135.

⁷²⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 214.

⁷³⁰ ZC, D. 1, C. 16, s. 165.

95. Meclisin 30 Ocak 1922 tarihli 152. Oturumda kabul edilen Müdafaa-İ Milliye Bütçesine İki Milyon Lira Avans İtası Dair Kanunu:⁷³¹

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey.⁷³²

96. Meclisin 6 Şubat 1922 tarihli 155. Oturumda kabul edilen 1921 Senesi Hariciye Vekaleti Bütçesine 160 Bin Lira Tahsisatı Munzamma İlavesine Dair Kanunu:⁷³³

Kabul eden: Rıza Bey.⁷³⁴

97. Meclisin 7 Şubat 1922 tarihli 155. Oturumunda kabul edilen Sene-İ Haliye Dahiliye Vekaleti Bütçesinin 151. Faslının Dördüncü Tahsisatı Muhtelif Maddesine İlaveten Dört Bin On Lira Tahsisat İtasına Dair Kanunu:⁷³⁵

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey.⁷³⁶

98. Meclisin 26 Şubat 1922 tarihli 166. Oturumunda kabul edilen Zahire İthalatından Alınmakta Olan Gümrük Resmi Hakkındaki Kanunu:⁷³⁷

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey.⁷³⁸

99. Meclisin 26 Şubat 1922 tarihli 166. Oturumunda kabul edilen Koçgiri Hadisesinde Duçarı Sefalet Olanlara Verilecek Tohumluk Ve Yemeklik Hakkındaki Kanunu:⁷³⁹

Kabul edenler: Rıza Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey.⁷⁴⁰

100. Meclisin 26 Şubat 1922 tarihli 166. Oturumunda kabul edilen 1921 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu:⁷⁴¹

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey.⁷⁴²

---

⁷³¹ KM, D. 1, C. 1, s. 215.

⁷³² ZC, D. 1, C. 16, s. 152.

⁷³³ KM, D. 1, C. 1, s. 217.

⁷³⁴ ZC, D. 1, C. 16, s. 245

⁷³⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 218.

⁷³⁶ ZC, D. 1, C. 16, s. 256

⁷³⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 222.

⁷³⁸ ZC, D. 1, C. 17, s. 158-159.

⁷³⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 223.

⁷⁴⁰ ZC, D. 1, C. 17, s. 159-160.

⁷⁴¹ KM, D. 1, C. 1, s. 224.

⁷⁴² ZC, D. 1, C. 17, s. 162.

101. Meclisin 28 Şubat 1922 tarihli 167. Oturumunda kabul edilen 1922 senesi Avans Kanununu:⁷⁴³

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey⁷⁴⁴

102. Meclisin 14 Mart 1922 tarihli 8. Oturumunda kabul edilen Zabitanın Kıdemli Yüzbaşı Ve Memurın Ve Mensubini Askeriyeden Maaşça Muadilleri İçin Melbusat Ve Teçhizat Bedeli İtası Hakkındaki Kanunu:⁷⁴⁵

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey

Çekimser: Feyyaz Ali Bey.⁷⁴⁶

103. Meclisin 16 Mart 1922 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Türkiye - Ukrayna Muhadenet Ahitnamesi Hakkındaki Kanunu:⁷⁴⁷

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁷⁴⁸

104. Meclisin 16 Mart 1922 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Türkiye, Ermenistan, Azerbaycan Ve Gürcistan Muahedenamesi Hakkındaki Kanunu:⁷⁴⁹

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁷⁵⁰

105. Meclisin 8 Nisan 1922 tarihli 21. Oturumunda kabul edilen Genel Harb Esnasında Kura Ahalisine Zimmet Kaydedilen Aşarın Suredi Cibayeti Hakkındaki Kanunu:⁷⁵¹

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey.⁷⁵²

106. Meclisin 8 Nisan 1922 tarihli 21. Oturumunda kabul edilen Hariciye Vekaleti Bütçesine Vazifei Mahsusa İle Ukrayna'ya Gidecek Heyetin Masarifi Seferiye Ve Zaruriyesine Karşılık Olmak Üzere Zam İcrası Hakkındaki Kanunu:⁷⁵³

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey.⁷⁵⁴

---

⁷⁴³ KM, D. 1, C. 1, s. 226.

⁷⁴⁴ ZC, D. 1, C. 17, s. 192.

⁷⁴⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 235.

⁷⁴⁶ ZC, D. 1, C. 18, s. 232.

⁷⁴⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 236.

⁷⁴⁸ ZC, D. 1, C. 18, s. 259.

⁷⁴⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 240.

⁷⁵⁰ ZC, D. 1, C. 18, s. 260.

⁷⁵¹ KM, D. 1, C. 1, s. 250.

⁷⁵² ZC, D. 1, C. 19, s. 72.

⁷⁵³ KM, D. 1, C. 1, s. 249.

⁷⁵⁴ ZC, D. 1, C. 19, s. 74.

107. Meclisin 11 Nisan 1922 tarihli 24. Oturumunda kabul edilen Bayezit Livasına İthal Olunacak Zehair Hakkındaki Kanunu.⁷⁵⁵

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.⁷⁵⁶

108. Meclisin 15 Nisan 1922 tarihli 27. Oturumunda kabul edilen İstihlak Resmi Hakkındaki Kanunu:⁷⁵⁷

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey.⁷⁵⁸

109. Meclisin 15 Nisan 1922 tarihli 27. Oturumunda kabul edilen Merakib-İ Bahriyeden Alınacak Rüsüm Hakkındaki Kanunu.⁷⁵⁹

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁷⁶⁰

110. Meclisin 16 Nisan 1922 tarihli 28. Oturumunda kabul edilen Şehbenderhaneler Rüsümünün Tezyidi Hakkındaki Kanunu.⁷⁶¹

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁷⁶²

111. Meclisin 16 Nisan 1922 tarihli 28. Oturumunda kabul edilen Sigara Kağıdı İstihlak Resminin Tezyidi Hakkındaki Kanunu.⁷⁶³

Kabul edenler: Rıza Bey, Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Ahmet Bey.⁷⁶⁴

112. Meclisin 16 Nisan 1922 tarihli 28. Oturumunda kabul edilen Kibrit İstihlak Resminin Tezyidi Hakkındaki Kanunu:⁷⁶⁵

Kabul edenler: Rıza Bey, Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey

Çekimsen: Ahmet Bey.⁷⁶⁶

---

⁷⁵⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 252.

⁷⁵⁶ ZC, D. 1, C. 19, s. 138.

⁷⁵⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 257.

⁷⁵⁸ ZC, D. 1, C. 19, s. 189-190.

⁷⁵⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 254.

⁷⁶⁰ ZC, D. 1, C. 19, s. 190-191.

⁷⁶¹ KM, D. 1, C. 1, s. 259.

⁷⁶² ZC, D. 1, C. 19, s. 228.

⁷⁶³ KM, D. 1, C. 1, s. 261.

⁷⁶⁴ ZC, D. 1, C. 19, s. 229.

⁷⁶⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 260.

⁷⁶⁶ ZC, D. 1, C. 19, s. 230.

113. Meclisin 16 Nisan 1922 tarihli 28. Oturumunda kabul edilen Zabıta-İ Saydiye Nizamnamesini Muaddil Kanunu:⁷⁶⁷

Kabul edenler: Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey

Çekimser: Rıza Bey.⁷⁶⁸

114. Meclisin 18 Nisan 1922 tarihli 30. Oturumda Mükellefiyet-i Nakliye-i Askeriye Kanununu:⁷⁶⁹

Reddeden: Feyyaz Ali Bey

Çekimser: Ahmet Bey, Rıza Bey, Bahri Bey⁷⁷⁰

115. Meclisin 20 Nisan 1922 tarihli 31. Oturumunda kabul edilen Memaliki Müstahsaladan Firar Veya Gaybubet Eden Ahalinin Emvali Menkule Ve Gayrimenkulelerinin İdaresi Hakkındaki Kanunu:⁷⁷¹

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Bahri Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁷⁷²

116. Meclisin 25 Nisan 1922 tarihli 34. Oturumunda kabul edilen Vazifei Mahsusa İle Ukrayna'ya Gidecek Heyetin Masarifi Zaruriyesine Karşılık Olmak Üzere 1922 Senesi Hariciye Vekaleti Bütçesine Mevzu Tahsisat Kanununa Müzeyyel Kanunu:⁷⁷³

Kabul eden: Ahmet Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey

Çekimser: Rıza Bey⁷⁷⁴

117. 2 Mayıs 1922 tarihli 38. Oturumunda kabul edilen Müecceliyet-İ Askeriye Vergisi Hakkındaki Kanunu:⁷⁷⁵

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Rıza Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁷⁷⁶

---

⁷⁶⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 258.

⁷⁶⁸ ZC, D. 1, C. 19, s. 231.

⁷⁶⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 263.

⁷⁷⁰ ZC, D. 1, C. 19, s. 298-299.

⁷⁷¹ KM, D. 1, C. 1, s. 265.

⁷⁷² ZC, D. 1, C. 19, s. 335-336.

⁷⁷³ KM, D. 1, C. 1, s. 268.

⁷⁷⁴ ZC, D. 1, C. 19, s. 413-414.

⁷⁷⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 269.

⁷⁷⁶ ZC, D. 1, C. 19, s. 507.

118. Meclisin 6 Mayıs 1922 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Başkumandanlık Müddetinin 5 Mayıs 1922 Tarihinden İtibaren 3 Mah Daha Temdidi Hakkındaki Kanunu:⁷⁷⁷

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey.⁷⁷⁸

119. Meclisin 6 Mayıs 1922 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen 1922 senesi İkinci Avans Kanununu:⁷⁷⁹

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey.⁷⁸⁰

120. Meclisin 2 Temmuz 1922 tarihli 67. Oturumunda kabul edilen Evliye-İ Selase'de Vergilerin Suret-İ Cibayetine Dair Kanunu:⁷⁸¹

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁷⁸²

121. Meclisin 3 Temmuz 1922 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen 1922 Senesi Üçüncü Avans Kanununu :⁷⁸³

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁷⁸⁴

122. Meclisin 6 Temmuz 1922 tarihli 69. Oturumunda kabul edilen Ziraat Bankası Bütçe Kanununu:⁷⁸⁵

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁷⁸⁶

123. Meclisin 8 Temmuz 1922 tarihli 70. Oturumunda kabul edilen İcra Vekillerinin Suret-İ İntihabı Hakkındaki Kanunu:⁷⁸⁷

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁷⁸⁸

124. Meclisin 20 Temmuz 1922 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Müecceliyet-İ Askeriye Vergisi Kanununu Muaddil Kanunu:⁷⁸⁹

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁷⁹⁰

---

⁷⁷⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 273.

⁷⁷⁸ ZC, D. 1, C. 19, s. 529.

⁷⁷⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 274.

⁷⁸⁰ ZC, D. 1, C. 19, s. 530.

⁷⁸¹ KM, D. 1, C. 1, s. 284.

⁷⁸² ZC, D. 1, C. 21, s. 226.

⁷⁸³ KM, D. 1, C. 1, s. 285.

⁷⁸⁴ ZC, D. 1, C. 21, s. 266-267.

⁷⁸⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 286.

⁷⁸⁶ ZC, D. 1, C. 21, s. 309-310.

⁷⁸⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 290.

⁷⁸⁸ ZC, D. 1, C. 21, s. 341.

⁷⁸⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 292.

⁷⁹⁰ ZC, D. 1, C. 21, s. 458-459.

125. Meclisin 26 Temmuz 1922 tarihli 80. Oturumunda kabul edilen İktisat Vekaleti Bütçesine 30 Bin Lira İlavesine Dair Olan Kanunu:⁷⁹¹

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁷⁹²

126. Meclisin 21 Ağustos 1922 tarihli 88. Oturumunda kabul edilen Dördüncü Avans Kanununu:⁷⁹³

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey.⁷⁹⁴

127. Meclisin 24 Ağustos 1922 tarihli 90. Oturumunda kabul edilen Malulini Kuzatın Terfih Ve İkdarı Hakkındaki Kanunu:⁷⁹⁵

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey.⁷⁹⁶

128. Meclisin 7 Eylül 1922 tarihli 98. Oturumunda kabul edilen Beşerli Mustafa, Efendinin Affı Hakkındaki Kanunu:⁷⁹⁷

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁷⁹⁸

129. Meclisin 9 Eylül 1922 tarihli 99. Oturumunda kabul edilen 1922 Senesi Dahiliye Bütçesinin Harcırah Faslına Otuz Bin Lira Tahsisatı Munzama İtasına Dair Olan Kanunu:⁷⁹⁹

Kabul edenler: Ahmet Bey

Reddeden: Feyyaz Ali Bey.⁸⁰⁰

130. Meclisin 11 Eylül 1922 tarihli 100. Oturumunda kabul edilen 28 Şubat 1922 Tarihli Avans Kanununun Üçüncü Maddesinin İlgasına Dair Kanunu:⁸⁰¹

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁸⁰²

131. Meclisin 20 Eylül 1922 tarihli 105. Oturumunda kabul edilen Beşinci Avans Kanununu:⁸⁰³

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁸⁰⁴

---

⁷⁹¹ KM, D. 1, C. 1, s. 293.

⁷⁹² ZC, D. 1, C. 21, s. 502-503.

⁷⁹³ KM, D. 1, C. 1, s. 297.

⁷⁹⁴ ZC, D. 1, C. 22, s. 273.

⁷⁹⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 300.

⁷⁹⁶ ZC, D. 1, C. 22, s. 358.

⁷⁹⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 306.

⁷⁹⁸ ZC, D. 1, C. 22, s. 563.

⁷⁹⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 307.

⁸⁰⁰ ZC, D. 1, C. 22, s. 603-604.

⁸⁰¹ KM, D. 1, C. 1, s. 308.

⁸⁰² ZC, D. 1, C. 22, s. 622.

⁸⁰³ KM, D. 1, C. 1, s. 314.

⁸⁰⁴ ZC, D. 1, C. 23, s. 130-131.

132. Meclisin 25 Eylül 1922 tarihli 108. Oturumunda kabul edilen Düşmandan İstihlas Edilmiş Ve Edilecek Mahallere Muavenet Hakkındaki 31 Ekim 1921 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanunu:⁸⁰⁵

Kabul edenler: Bahri Bey, Ahmet Bey.⁸⁰⁶

133. Meclisin 9 Ekim 1922 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Sinop'da Tersane Namıyla Mevcut Arazinin Belediyeye Terkine Dair Kanuna Zeyil Kanunu:⁸⁰⁷

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁸⁰⁸

134. Meclisin 11 Ekim 1922 tarihli 117. Oturumunda kabul edilen Altıncı Avans Kanununu:⁸⁰⁹

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁸¹⁰

135. Meclisin 14 Ekim 1922 tarihli 119. Oturumda kabul edilen Boğazlıyan Kaymakamı Esbaki Kemal Bey Ailesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanunu:⁸¹¹

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁸¹²

136. Meclisin 16 Ekim 1922 tarihli 119. Oturumda Nisab-ı Müzakere Kanununun Sekizinci Maddesinin Tadili Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Bey, Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey.⁸¹³

137. Meclisin 16 Ekim 1922 tarihli 120. Oturumda Nisab-ı Müzakere Kanununun Yedinci Maddesini Muaddil Kanunu:⁸¹⁴

Reddeden: Feyyaz Ali Bey⁸¹⁵

138. Meclisin 19 Ekim 1922 tarihli 122. Oturumda kabul edilen Yahya Kaptan'ın Ailesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Bin Kuruş Maaş Tahsis Edildiğine Dair Kanunu:⁸¹⁶

Kabul eden: Ahmet Bey

---

⁸⁰⁵ KM, D. 1, C. 1, s. 315.

⁸⁰⁶ ZC, D. 1, C. 23, s. 181-182.

⁸⁰⁷ KM, D. 1, C. 1, s. 316.

⁸⁰⁸ ZC, D. 1, C. 23, s. 323-324.

⁸⁰⁹ KM, D. 1, C. 1, s. 317.

⁸¹⁰ ZC, D. 1, C. 23, s. 355-356.

⁸¹¹ KM, D. 1, C. 1, s. 319.

⁸¹² ZC, D. 1, C. 23, s. 416-417.

⁸¹³ GCZ, C. 3, s. 953-954.

⁸¹⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 320.

⁸¹⁵ ZC, D. 1, C. 23, s. 434.

⁸¹⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 323.

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁸¹⁷

139. Meclisin 3 Kasım 1922 tarihli 132. Oturumunda kabul edilen Sulh Heyeti Murahhasası Masarifine Dair Kanunu:⁸¹⁸

Kabul edenler: Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey.⁸¹⁹

140. Meclisin 8 Kasım 1922 tarihli 134. Oturumunda kabul edilen Anadolu Ve Bağdad Ve Uşak Afyon Karahisar Demiryolları Tarifeleri Hakkındaki Kanunu:⁸²⁰

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁸²¹

141. Meclisin 13 Kasım 1922 tarihli 137. Oturumda İstiklalzedelere Tavizen Verilecek Tohumluk Bedeli Hakkındaki Kanunu:⁸²²

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁸²³

142. Meclisin 20 Kasım 1922 tarihli 141. Oturumunda kabul edilen Yunanlılardan Tahlis Olunan Mahallerde Menhubat Komisyonlarının Suret-İ Teşkiliyle Vazائفine Dair Kanunu:⁸²⁴

Kabul edenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁸²⁵

143. Meclisin 9 Aralık 1922 tarihli 153. Oturumunda kabul edilen 3 Milyon Liralık Avans Kanununu.⁸²⁶

Kabul edenler: Ahmet Bey, Bahri Bey.⁸²⁷

144. Meclisin 14 Aralık 1922 tarihli 156. Oturumunda kabul edilen Yedinci Avans Kanununu⁸²⁸

Kabul edenler: Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Rıza Bey.⁸²⁹

---

⁸¹⁷ ZC, D. 1, C. 24, s. 48.

⁸¹⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 327.

⁸¹⁹ ZC, D. 1, C. 24, s. 376.

⁸²⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 328.

⁸²¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 433-434

⁸²² KM, D. 1, C. 1, s. 329.

⁸²³ ZC, D. 1, C. 24, s. 501.

⁸²⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 330.

⁸²⁵ ZC, D. 1, C. 25, s. 19.

⁸²⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 333.

⁸²⁷ ZC, D. 1, C. 25, s. 311.

⁸²⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 337.

⁸²⁹ ZC, D. 1, C. 25, s. 400-401.

145. Meclisin 20 Aralık 1922 tarihli 159. Oturumunda kabul edilen Evkaf Vekaleti'nin Hidemat-ı Umumiyesinin İfası İçin Avans İtasına Dair Kanunu:⁸³⁰

Kabul edenler: Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey.⁸³¹

146. Meclisin 27 Aralık 1922 tarihli 163. Oturumunda kabul edilen Sulh Heyeti Murahhasası Masarifatı İçin Tahsisatı Munzamma İlavesine Dair Kanunu:⁸³²

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey

Reddeden: Feyyaz Ali Bey.⁸³³

147. Meclisin 11 Ocak 1923 tarihli 172. Oturumunda kabul ediln; Müsakkafat Vergisini ve Ağnam Resmiyle Gümrük Tarifesinin Tadiline ve 15 Ağustos 1938 Tarihli Kanununun İlgasına ve Memaliki Müstahlasa Aşar Muamelatına ve Aşar Mültezimlerinden Edayı Deynedenlerin Emlaki Merhune ve Mütefavvızalarının İadesine ve Aşar Nizamnamesine Ve Vilayetlerin Hissei Menafi ve Maarifine Tömbekiler Beyiye ve İstihlak Resmine Ve 9 Kanun-ı Evvel 1922 Tarihli Avans Kanununa Bir Madde İlavesine Dair Kanunu;⁸³⁴

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Ahmet Bey⁸³⁵

148. Meclisin 13 Ocak 1923 tarihli 173. Oturumunda kabul edilen İstanbul Avans Kanununa Müzeyyel Kanunu:⁸³⁶

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey

Reddeden: Bahri Bey.⁸³⁷

149. Meclisin 15 Ocak 1923 tarihli 174. Oturumunda kabul edilen İstihlas Edilen Mahallerdeki Ziraat Bankaları Varidat Ve Masarifatına Dair Kanunu:⁸³⁸

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey.⁸³⁹

150. Meclisin 18 Ocak 1923 tarihli 176. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisi Bütçesine Zamaim İcrasına Dair Kanunu.⁸⁴⁰

---

⁸³⁰ **KM, D. 1, C. 1, s. 339.**

⁸³¹ **ZC, D. 1, C. 25, s. 496-497.**

⁸³² **KM, D. 1, C. 1, s. 342.**

⁸³³ **ZC, D. 1, C. 26, s. 80-81.**

⁸³⁴ **KM, D. 1, C. 1, s. 343.**

⁸³⁵ **ZC, D. 1, C. 26, s. 307.**

⁸³⁶ **KM, D. 1, C. 1, s. 345.**

⁸³⁷ **ZC, D. 1, C. 26, s. 348-349.**

⁸³⁸ **KM, D. 1, C. 1, s. 346.**

⁸³⁹ **ZC, D. 1, C. 26, s. 377-378.**

⁸⁴⁰ **KM, D. 1, C. 1, s. 350.**

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Ahmet Bey

Çekimser: Feyyaz Ali Bey.⁸⁴¹

151. Meclisin 25 Ocak 1923 tarihli 180. Oturumunda kabul edilen İstanbul Vilayetiyle İstihlas Edilen Mahallerin Aşar Hissei İanesi Hakkındaki Kanun:⁸⁴²

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey.⁸⁴³

152. Meclisin 31 Ocak 1923 tarihli 184. Oturumunda kabul edilen Memurin Muhakematına Mütaallik Vazaifin Suredi İfası Hakkındaki 4 Temmuz 1921 Kanununun 4 Ncü Maddesinin Tadiline Dair Kanunu.⁸⁴⁴

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey, Rıza Bey.⁸⁴⁵

153. Meclisin 31 Ocak 1923 tarihli 184. Oturumunda kabul edilen Dahiliye Vekaleti Bütçesine Zamaim İcrasına Dair Kanunu:⁸⁴⁶

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁸⁴⁷

154. Meclisin 7 Şubat 1923 tarihli 188. Oturumunda kabul edilen Jandarma Muhassasatının Tezyidi Hakkındaki Kanunu:⁸⁴⁸

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁸⁴⁹

155. Meclisin 12 Şubat 1923 tarihli 188. Oturumunda kabul edilen Ceza Kanununun Birinci Babının Beşinci Faslına Müzeyyel Mevad Hakkındaki Kanunu:⁸⁵⁰

Kabul edenler: Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁸⁵¹

156. Meclisin 12 Şubat 1923 tarihli 188. Oturumunda kabul edilen 9 Kanun-ı Evvel 1922 Tarihli İstanbul Avans Kanununa Müzeyyel Kanununu:⁸⁵²

Kabul edenler: Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey⁸⁵³

---

⁸⁴¹ ZC, D. 1, C. 26, s. 428.

⁸⁴² KM, D. 1, C. 1, s. 351.

⁸⁴³ ZC, D. 1, C. 26, s. 513.

⁸⁴⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 352.

⁸⁴⁵ ZC, D. 1, C. 27, s. 98-99.

⁸⁴⁶ KM, D. 1, C. 1, s. 353.

⁸⁴⁷ ZC, D. 1, C. 27, s. 99-100.

⁸⁴⁸ KM, D. 1, C. 1, s. 357.

⁸⁴⁹ ZC, D. 1, C. 27, s. 218-219

⁸⁵⁰ KM, D. 1, C. 1, s. 358.

⁸⁵¹ ZC, D. 1, C. 27, s. 312.

⁸⁵² KM, D. 1, C. 1, s. 359.

157. Meclisin 21 Şubat 1923 tarihli 196. Oturumunda kabul edilen Evkaf Vekaleti Hidemat-ı Umumiyesinin İfası İçin 20 Kanun-ı Evvel 1922 Tarihli Avans Kanununa Verilmiş Olan Yedi Yüz Elli Bin Liralık Tahsisata İlaveten Dört Yüz Bir Bin Doksan Dokuz Liranın Avans Olarak İtasına Dair Kanunu.⁸⁵⁴

Kabul edenler: Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁸⁵⁵

Tablo 24: Yozgat Milletvekillerinin Birinci Yasama Yılı İçerisinde Katıldıkları Kanun Oylamaları

Birinci Mecliste Kabul edilen Kanun Oylamalarına Katılan Yozgat Milletvekilleri	Katıldığı Oylama Sayısı	Kabul Oy sayısı	Red Oy Sayısı	Çekimser Oy Sayısı
Ahmet Bey	91	80	6	5
Bahri Bey	81	69	11	1
Feyyaz Ali Bey	98	83	12	3
İsmail Fazıl Bey	9	8	1	-
Mehmet Hulusi Bey	14	7	7	-
Rıza Bey	81	71	7	3
Süleyman Sırrı Bey	122	105	17	-

Yukarıdaki bilgiler ve tabloya bakıldığında şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür:

Yozgat Milletvekilleri içerisinde bu oylamalara en fazla Süleyman Sırrı Bey'in en az ise İsmail Fazıl Bey ile Mehmet Hulusi Bey'in katıldığı görülmektedir. Ahmet Bey, Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey ve Rıza Bey'in kabul oy oranlarının yüksek olduğu, Mehmet Hulusi Bey'in red oy sayısı ile kabul oy sayısının birbirine eşit olduğu tabloda görülmektedir.

Yozgat milletvekillerinin katıldıkları oylamaların sayısı 157'dir. Mecliste kabul edilen kanunlara Yozgat milletvekillerinin katılım oranı şu şekilde idi:

Ahmet Bey'in Birinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 338 kanuna oranı %26.9'dur. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise %57.9'dur.

⁸⁵³ ZC, D. 1, C. 27, s. 313.

⁸⁵⁴ KM, D. 1, C. 1, s. 360.

⁸⁵⁵ ZC, D. 1, C. 27, s. 422.

Bahri Bey'in Birinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 338 kanuna oranı %23.9'dur. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise %51.5'dir.

Feyyaz Ali Bey'in Birinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 338 kanuna oranı % 28.9'dur. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise % 62.4'dür.

İsmail Fazıl Bey'in Birinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 338 kanuna oranı % 2.6'dır. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise % 5.73'dür.

Mehmet Hulusi Bey'in Birinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 338 kanuna oranı % 4.1'dur. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise % 8.9'dur.

Rıza Bey'in Birinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 338 kanuna oranı % 23.9'dur. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise %51.5'dur.

Süleyman Sırrı Bey'in Birinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 338 kanuna oranı % 35.7'dir. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise %77.7'dir.

5.1.2. Diğer Oylamalar

Yozgat Milletvekilleri kanun oylamaları dışında Zonguldak'ta bir hastane kurulması, bütçeler, kanun layihaları, Heyet-i Vekile ve bakanlarla ilgili yapılan güven oylamaları, şehit ailelerine maaş tahsisi, encümen mazbataları ve bazı takrirler üzerine yapılan konularda oylamalara katılmışlardır. Bu oylamaların içeriği, tarihi ve milletvekillerinin kullandıkları oylar aşağıda gösterilmiştir.

1. Meclisin 25 Ekim 1920 tarihli 90. Oturumunda Müslümanlardan Bedeli Nakdi Ahzini:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Mehmet Hulusi Bey.⁸⁵⁶

---

⁸⁵⁶ ZC, D. 1, C. 5, s. 195.

2. Meclisin 9 Kasım 1920 tarihli 96 Oturumunda Zonguldak'ta Bir Hastane Küşadı Hakkındaki Kararnameyi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁸⁵⁷

3. Meclisin 25 Aralık 1920 tarihli 121. Oturumunda Nafia Vekili Fazıl Paşa hakkında

İtimat reyi verenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁸⁵⁸

4. Meclisin 29 Aralık 1920 tarihli 125. Oturumunda Muvakkat Bütçe Rey Pusulalarını:

Kabul edenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Mehmet Hulusi Bey.⁸⁵⁹

5. Meclisin 29 Aralık 1920 tarihli 125. Oturumunda Şehit Zabitan Ailelerine Mafevk Rütbe Maaş Tahsisine Dair Kanun Layihasını:

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁸⁶⁰

6. Meclisin 6 Ocak 1921 tarihli 130. Oturumunda Konya Teşkilatı Hakkında Yapılan Oylamayı:

Kabul edenler: İsmail Fazı Paşa

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁸⁶¹

7. Meclisin 31 Ocak 1921 tarihli 141. Oturumda Heyet-i Vekileye:

İtimat reyi verenler: İsmail Fazıl Paşa, Ahmet Bey, Rıza Bey, Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁸⁶²

8. Meclisin 5 Şubat 1921 tarihli 145. Oturumunda da Heyet-i Murahhasanın Tahsisatı Hakkında Bütçenin (195) Nci Faslına Yüz Bin Liranın Konulmasını:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁸⁶³

9. Meclisin 17 Şubat 1921 tarihli 152. Oturumunda Büyük Millet Meclisi Azayı Kiramının Muhassasatlarının Tezyidi Hakkındaki Divanı Riyaset Kararını:

---

⁸⁵⁷ ZC, D. 1, C. 5, s. 341.

⁸⁵⁸ ZC, D. 1, C. 7, s. 27.

⁸⁵⁹ ZC, D. 1, C. 7, s. 91.

⁸⁶⁰ ZC, D. 1, C. 7, s. 91-92.

⁸⁶¹ ZC, D. 1, C. 7, s. 204.

⁸⁶² ZC, D. 1, C. 8, s. 32.

⁸⁶³ ZC, D. 1, C. 8, s. 102-103.

Kabul edenler: Rıza Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.⁸⁶⁴

10. Meclisin 19 Şubat 1921 tarihli 153. Oturumunda 1920 Senesi Evkaf Bütçesini:

Kabul edenler: Rıza Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, İsmail Fazıl Paşa, Feyyaz Ali Bey, Mehmet Hulusi Bey.⁸⁶⁵

11. Meclisin 21 Şubat 1921 tarihli 154. Oturumda Posta Ve Telgraf Memurlarının Tezyidi Maaşına Dair Kararını:

Kabul edenler: Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, İsmail Fazıl Paşa

Reddedenler: Rıza Bey, Ahmet Bey.⁸⁶⁶

12. Meclisin 2 Nisan 1921 tarihli 15. Oturumunda 1921 Senesi Müdafaai Milliye Bütçesini:

Kabul edenler: Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey.⁸⁶⁷

13. Meclisin 21 Nisan 1921 tarihli 23. Oturumunda Cebel-i Bereket Milletvekili Faik Bey'in Tedavi Esnasında Tahsisatının Tam Olarak Verilmesine Dair Divanı Riyaset Kararını:

Kabul edenler: Ahmet Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey.⁸⁶⁸

14. Meclisin 7 Mayıs 1921 tarihli 30. Oturumunda Milletvekillerden Vefat Edenlerin Ailelerine Verilecek Tahsisata Dair Kararı:

Kabul edenler: Ahmet Bey

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Rıza Bey.⁸⁶⁹

15. Meclisin 18 Haziran 1921 tarihli 39. Oturumunda Bütçelerde Yapılan Tenkihatın Temmuz 1921'den İtibaren Tatbiki Hakkındaki Muvazene-i Maliye Mazbatasını:

Kabul edenler: Bahri Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey.⁸⁷⁰

---

⁸⁶⁴ ZC, D. 1, C. 8, s. 295.

⁸⁶⁵ ZC, D. 1, C. 8, s. 319.

⁸⁶⁶ ZC, D. 1, C. 8, s. 354.

⁸⁶⁷ ZC, D. 1, C. 9, s. 330-331.

⁸⁶⁸ ZC, D. 1, C. 10, s. 64-65

⁸⁶⁹ ZC, D. 1, C. 10, s. 257-258

16. Meclisin 8 Ekim 1921 tarihli 89. Oturumunda Karesi Milletvekili Vehbi Bey İle Arkadaşlarının Maliye Vekili Hasan Beye İtimat Beyan Edilmesine Dair Olan Takririni:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁸⁷¹

17. Meclisin 21 Kasım 1921 tarihli 114. Oturumunda Nafia Vekili Rauf Beyin İstifanamesinin Reddiyle Teyidi İntihabını:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey.⁸⁷²

18. Meclisin 4 Şubat 1922 tarihli 154. Oturumunda Hariciye Vekili Yusuf Kemal Beye İtimat Eden Azayı Kiramın Esamisini:

Kabul edenler: Bahri Bey, Rıza Bey.⁸⁷³

19. Meclisin 25 Şubat 1922 tarihli 155. Oturumunda Ergani Milletvekili Emin Bey'in Mezun Bulunduğu Müddet Zarfında Tahsisatının Tam Olarak Verilmesi Hakkındaki Divanı Riyaset Kararını:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁸⁷⁴

20. Meclisin 26 Şubat 1922 tarihli 166. Oturumunda 1921 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun Eski Sekizinci Ve Yedinci Maddesinin:

İbkasına taraftar olan: Feyyaz Ali Bey

Reddedenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey.⁸⁷⁵

21. Meclisin 28 Şubat 1922 tarihli 167. Oturumunda 1922 Senesi Muvazene-İ Umumiye Kanununun Üçüncü Maddesini:

Reddedenler: Rıza Bey, Ahmet Bey.⁸⁷⁶

22. Meclisin 28 Şubat 1922 tarihli 167. Oturumunda Avans Kanunu Layihasının On Üçüncü Maddesinin Tayyı Hakkındaki Takriiri:

Kabul edenler: Rıza Bey

Çekimsenler: Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey.⁸⁷⁷

23. Meclisin 7 Mart 1922 tarihli 4. Oturumunda Heyeti Vekileye:

---

⁸⁷⁰ ZC, D. 1, C. 10, s. 414-415.

⁸⁷¹ ZC, D. 1, C. 12, s. 128.

⁸⁷² ZC, D. 1, C. 14, s. 289.

⁸⁷³ ZC, D. 1, C. 16, s. 225.

⁸⁷⁴ ZC, D. 1, C. 17, s. 141.

⁸⁷⁵ ZC, D. 1, C. 17, s. 160-161.

⁸⁷⁶ ZC, D. 1, C. 17, s. 191.

⁸⁷⁷ ZC, D. 1, C. 17, s. 192-193.

İtimad edenler: Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey ,Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁸⁷⁸

24. Meclisin 18 Mart 1922 tarihli 10. Oturumunda Mükellefiyet-i Nakliye Kanun Layihasının Birinci Maddesinin Tayını:

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.⁸⁷⁹

25. Meclisin 27 Mart 1922 tarihli 15. Oturumunda Adliye Vekili Refik Şevket Bey'e:

İtimat reyi verenler: Ahmet Bey, Rıza Bey

Ademiitimad reyi verenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey.⁸⁸⁰

26. Meclisin 6 Nisan 1922 tarihli 21. Oturumunda Dahiliye Vekaleti Bütçesinin 148 Nci Faslı Hakkında Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Rıza Bey, Ahmet Bey, Süleyman Sırrı Bey

Reddeden: Feyyaz Ali Bey.⁸⁸¹

27. Meclisin 25 Nisan 1922 tarihli 34. Oturumunda İktisat Vekili Sırrı Beye Beyanı İtimat Edilmesine Dair Takrire Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁸⁸²

28. Meclisin 27 Nisan 1922 tarihli 35. Oturumunda İktisat Vekili Sim Beye İtimat Beyan Edilmesine Dair Olan Takrire İkinci Defa Verilen Reylerin Neticesi:

İtimat reyi verenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Ahmet Bey.⁸⁸³

29. Meclisin 27 Nisan 1922 tarihli 35. Oturumunda Takririn Üçüncü Defa Reye Vaz'ı Neticesi.

İtimat reyi verenler: Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Ahmet Bey.⁸⁸⁴

30. Meclisin 8 Haziran 1922 tarihli 50. Oturumunda kabul edilen Kastamonu Milletvekili Doktor Suad Beyin Dört Ay Mezuniyeti Zarfında Kendilerine Tam Tahsisat İtası Hakkındaki Divanı Riyaset Kararına Verilen Reylerin Neticesi:

---

⁸⁷⁸ ZC, D. 1, C. 18, s. 108-109.

⁸⁷⁹ ZC, D. 1, C. 18, s. 282.

⁸⁸⁰ ZC, D. 1, C. 18, s. 385-386.

⁸⁸¹ ZC, D. 1, C. 19, s. 35.

⁸⁸² ZC, D. 1, C. 19, s. 414.

⁸⁸³ ZC, D. 1, C. 19, s. 431-432.

⁸⁸⁴ ZC, D. 1, C. 19, s. 432.

Kabul edenler: Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Rıza Bey.⁸⁸⁵

31. Meclisin 25 Nisan 1922 tarihli 34. Oturumunda Dahiliye Vekili Ali Fethi Beye İtimat Beyan Eden Azanın İsimleri:

Kabul edenler: Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey.⁸⁸⁶

32. Meclisin 8 Haziran 1922 tarihli 50. Oturumunda Zahire İthalatından Alınan Gümrük Resminin Temdidi Meriyetine Dair Kanuna İkinci Defa' Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey

Reddeden: Bahri Bey

Çekimser: Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁸⁸⁷

33. Meclisin 8 Haziran 1922 tarihli 50. Oturumunda Meccanen Kereste Kat'ma Müsaade Edilmesi Hakkındaki Kanunun İkinci Defa Reye Vaz'ı Neticesi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey.⁸⁸⁸

34. Meclisin 3 Temmuz 1922 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Dahiliye Vekaletiyle Ona Mülhak Devairin 1922 Senesi Bütçelerine İkinci Defa Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Ahmet Bey

Çekimser: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey.⁸⁸⁹

35. Meclisin 24 Temmuz 1922 tarihli 79. Oturumunda Çorum Milletvekili Ferid Bey'in Tam Tahsisatla Mezuniyeti Hakkındaki Divanı Riyaset Kararına Verilen Reylerin Neticesi:

Reddedenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey.⁸⁹⁰

36. Meclisin 24 Temmuz 1922 tarihli 79. Oturumunda Nihad Paşa Hakkındaki Adliye Encümeni Mazbatasına Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Ahmet Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey

Çekimser: Bahri Bey, Rıza Bey.⁸⁹¹

---

⁸⁸⁵ ZC, D. 1, C. 19, s. 306.

⁸⁸⁶ ZC, D. 1, C. 19, s. 414-415.

⁸⁸⁷ ZC, D. 1, C. 20, s. 497.

⁸⁸⁸ ZC, D. 1, C. 20, s. 498.

⁸⁸⁹ ZC, D. 1, C. 21, s. 265-266.

⁸⁹⁰ ZC, D. 1, C. 21, s. 490-491.

37. Meclisin 29 Temmuz 1922 tarihli 82. Oturumunda Hiyanet-İ Vataniye Mücriminin Bir Kısımının Affına Dair Af Kanununun Tefsiri Hakkındaki Adliye Encümeni Mazbatasına Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁸⁹²

38. Meclisin 4 Eylül 1922 tarihli 96. Oturumunda Şeriye Vekaletinin 1922 Senesi Bütçesinin İkinci Defa Reye Vaz'ı Neticesi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁸⁹³

39. Meclisin 28 Eylül 1922 tarihli 110. Oturumunda Memalik-İ Müstahlasaya Gönderilecek İstiklal Mahkemeleri Hakkındaki Adliye Encümeni Mazbatasının Maddelerine Geçilmesi Hakkındaki Takririn İkinci Defa Reye Vaz'ın Neticesi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁸⁹⁴

40. Meclisin 28 Eylül 1922 tarihli 110. Oturumunda Memalik-İ Müstahlasaya İzam Edilecek İstiklal Mahkemeleri Hakkındaki Kanunun İkinci Maddesinin Tayyî Hakkındaki Takrire Verilen Reylerin Neticesi

Kabul eden: Feyyaz Ali Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁸⁹⁵

41. Meclisin 5 Ekim 1922 tarihli 113. Oturumunda Karahisar-ı Sahip milletvekili Şükrü Bey'in aza harcırahları hakkında red edilen takrir de;

Kabul eden: Ahmet Bey

Reddeden: Bahri Bey.⁸⁹⁶

42. Meclisin 7 Ekim 1922 tarihli 114. Oturumunda Matbuat Ve İstihbarat Müdüriyeti Ümumiyesinin 1922 Senesi Bütçesine Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul eden: Bahri Bey

Reddeden: Ahmet Bey.⁸⁹⁷

---

⁸⁹¹ ZC, D. 1, C. 21, s. 492.

⁸⁹² ZC, D. 1, C. 22, s. 65-66.

⁸⁹³ ZC, D. 1, C. 22, s. 506-7.

⁸⁹⁴ ZC, D. 1, C. 23, s. 245.

⁸⁹⁵ ZC, D. 1, C. 23, s. 246.

⁸⁹⁶ GCZ, C. 3, s. 892-893.

⁸⁹⁷ ZC, D. 1, C. 23, s. 310-311.

43. Meclisin 14 Ekim 1922 tarihli 119. Oturumunda Ankara Milletvekili Sabıkı Atıf Bey'e Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Bin Kuruş Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanuna Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey.⁸⁹⁸

44. Meclisin 179- 19 Ekim 1922 tarihli 122. Oturumunda Büyük Millet Meclisi 1922 Senesi Bütçesine Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁸⁹⁹

45. Meclisin 21 Ekim 1922 tarihli 123. Oturumunda Cami Bey'in Müstafi Addedilmesi Hakkında Karar Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁹⁰⁰

46. Meclisin 21 Ekim 1922 tarihli 123. Oturumunda kabul edilen Meclisin Memurininin Askere Gidenlerin 1921 Senesi Maaşatı Karşılığı Olmak Üzere Avans Mevkufatından Sarfiyat İcrası Hakkındaki Mazbataya Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁹⁰¹

47. Meclisin 24 Ekim 1922 tarihli 125. Oturumunda Sıhhiye Vekaleti Bütçesine Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul eden: Feyyaz Ali Bey⁹⁰²

48. Meclisin 26 Ekim 1922 tarihli 127. Oturumunda Muavenet-İ İçtimaiye Bütçesine Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁹⁰³

49. Meclisin 30 Ekim 1922 tarihli 129. Oturumunda Hilafet Ve Hakimiyet-İ Milliye Hakkındaki Rıza Nur Bey ile Rûfekasının Takririni;

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey.⁹⁰⁴

50. Meclisin 3 Kasım 1922 tarihli 132. Oturumunda Sulh Murahhası Rıza Nur Bey'in Mezuniyetini:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey

---

⁸⁹⁸ ZC, D. 1, C. 23, s. 417-418.

⁸⁹⁹ ZC, D. 1, C. 24, s. 49.

⁹⁰⁰ ZC, D. 1, C. 24, s. 88-89.

⁹⁰¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 91.

⁹⁰² ZC, D. 1, C. 24, s. 136.

⁹⁰³ ZC, D. 1, C. 24, s. 127.

⁹⁰⁴ ZC, D. 1, C. 24, s. 209.

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁹⁰⁵

51. Meclisin 3 Kasım 1922 tarihli 132. Oturumunda kabul edilen Sulh Murahhası Hasan Beyin Mezuniyetini:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁹⁰⁶

52. Meclisin 3 Kasım 1922 tarihli 132. Oturumunda Şer'îye Vekili Abdullah Azmi Efendinin Tahsisatın Kabul Eden Zevatın Esamisi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey.⁹⁰⁷

53. Meclisin 3 Kasım 1922 tarihli 132. oturumunda Sulh Heyet-i Murahhasası Müşaviri Adana Milletvekili Zekai Bey'in Mezuniyetini:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁹⁰⁸

54. Meclisin 3 Kasım 1922 tarihli 132. Oturumunda Sulh Heyet-i Murahhası Müşaviri Burdur Milletvekili Veli Bey'in Mezuniyetini:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Rıza Bey

Reddeden: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey.⁹⁰⁹

55. Meclisin 3 Kasım 1922 tarihli 132. Oturumunda Sulh Heyet-i Murahhasa Müşavirlerinden Saruhan Milletvekili Mahmud Celal Beyin Mezuniyetini:

Kabul edenler: Ahmet Bey, Rıza Bey

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey

Çekimser: Süleyman Sırrı Bey.⁹¹⁰

56. Meclisin 3 Kasım 1922 Tarihli 132. Oturumunda Sulh Heyet-i Murahhasa Müşaviri Diyarbakır Milletvekili Zülfi Bey'in Mezuniyetini:

Kabul edenler: Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey

Reddeden: Bahri Bey.⁹¹¹

⁹⁰⁵ ZC, D. 1, C. 24, s. 378-379.

⁹⁰⁶ ZC, D. 1, C. 24, s. 379-380.

⁹⁰⁷ ZC, D. 1, C. 24, s. 380-381.

⁹⁰⁸ ZC, D. 1, C. 24, s. 382-383.

⁹⁰⁹ ZC, D. 1, C. 24, s. 383-384.

⁹¹⁰ ZC, D. 1, C. 24, s. 384-385.

57. Meclisin 9 Kasım 1922 tarihli 135. Oturumunda Nisab-I Müzakere Kanununu Muaddel 272 Numaralı Kanunun Tefsiri Hakkındaki Mazbataya Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey

Reddeden: Bahri Bey.⁹¹²

58. Meclisin 15 Kasım 1922 tarihli 138. Oturumunda Menhubat Komisyonlarına Ait Kanun Layihasının Birinci Maddesini:

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.⁹¹³

59. Meclisin 27 Kasım 1922 tarihli 146. Oturumunda Telgrafname-i Hilafetpenahinin Kaimen İstimai Hakkındaki Takrire Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Rıza Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey.⁹¹⁴

60. Meclisin 27 Kasım 1922 tarihli 146. Oturumunda İstanbul'a Giden Heyeti Mebusanın Harcırahı Hakkındaki Divanı Riyaset Kararma Verilen Reyler:

Kabul edenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey.⁹¹⁵

61. Meclisin 2 Aralık 1922 tarihli 149. Oturumunda Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey'e İtimat Reyini:

Kabul edenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey.⁹¹⁶

62. Meclisin 4 Aralık 1922 tarihli 150. Oturumunda Memalik-i Müstahlasaya İzam Edilecek Mahalame Fevkalade Hakkındaki Layihanın Heyeti Umumiyesinin Reddine Dair Takrire Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Bey

Reddeden: Rıza Bey, Bahri Bey.⁹¹⁷

63. Meclisin 6 Aralık 1922 tarihli 151. Oturumunda Memalik-İ Müstahlasaya İstiklal Mahkemeleri İzamu Hakkında Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemali Bey'in Takriri Hakkında Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey

Reddeden: Bahri Bey

---

⁹¹¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 385-386.

⁹¹² ZC, D. 1, C. 24, s. 445-446.

⁹¹³ ZC, D. 1, C. 24, s. 525.

⁹¹⁴ ZC, D. 1, C. 25, s. 106-107.

⁹¹⁵ ZC, D. 1, C. 25, s. 107-108.

⁹¹⁶ ZC, D. 1, C. 25, s. 180.

⁹¹⁷ ZC, D. 1, C. 25, s. 205.

Çekimser: Ahmet Bey.⁹¹⁸

64. Meclisin 13 Aralık 1922 tarihli 155. Oturumunda Nafia Vekili Feyzi Bey'e İtimat Beyan Eden;

Kabul edenler: Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey

Çekimser: Bahri Bey.⁹¹⁹

65. Meclisin 13 Aralık 1922 tarihli 155. Oturumunda Antalya Belediye Reisi Akif Bey Hakkındaki İstida Encümeni Mazbatasına Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddedenler: Rıza Bey, Süleyman Sırrı Bey.⁹²⁰

66. Meclisin 21 Aralık 1922 tarihli 160. Oturumunda Firari Asker Ailelerini Nefyedenler Hakkında Anket Yapılması Hakkındaki Takriri Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Ahmet Bey, Rıza Bey

Çekimser: Süleyman Sırrı Bey.⁹²¹

67. Meclisin 4 Ocak 1923 tarihli 168. Oturumunda Varidat Kanunu Layihasının Altıncı Maddesinin Tayini Esamiyle Reye Vaz'ı Neticesi:

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Rıza Bey.⁹²²

68. Meclisin 8 Ocak 1923 tarihli 170. Oturumunda Kozan Milletvekili Dr. Fikred Bey'e Mezuniyeti Esnasında Tam Tahsisat İtası Hususunun Reye Vaz'ı:

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey.⁹²³

69. Meclisin 13 Ocak 1923 tarihli 173. Oturumunda Kangırı Milletvekili Hacı Tevfik Efendinin Tam Tahsisatla Mezuniyeti Hakkındaki Divanı Riyaset Kararına Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Bahri Bey

Çekimser: Ahmet Bey.⁹²⁴

---

⁹¹⁸ ZC, D. 1, C. 25, s. 237-238.

⁹¹⁹ ZC, D. 1, C. 25, s. 371-372.

⁹²⁰ ZC, D. 1, C. 25, s. 372-373.

⁹²¹ ZC, D. 1, C. 25, s. 513-514.

⁹²² ZC, D. 1, C. 26, s. 195-196.

⁹²³ ZC, D. 1, C. 26, s. 246.

⁹²⁴ ZC, D. 1, C. 26, s. 349-350.

70. Meclisin 18 Ocak 1923 tarihli 176. Oturumunda Bayezit Milletvekili Hacı Mehmed Efendi'nin Altı Ay Tam Tahsisatla Mezuniyeti Hakkındaki Divanı Riyaset Kararına Verilen Reylerin Neticeleri:

Reddedenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Ahmet Bey⁹²⁵

71. Meclisin 18 Ocak 1923 tarihli 176. Oturumunda Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemali Bey'in Kanun Teklifinin Maddelerine Geçilmesi Hakkındaki Takrire Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey, Bahri Bey⁹²⁶

72. Meclisin 25 Ocak 1923 tarihli 180. Oturumunda Gaziantep Milletvekili Abdürrahman Lami Efendinin Tam Tahsisatla Mezuniyetine Dair Divanı Riyaset Kararına Verilen Reylerin Neticesi:

Reddedenler: Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey, Ahmet Bey, Bahri Bey⁹²⁷

73. Meclisin 29 Ocak 1923 tarihli 183. Oturumunda Yeni Gün Gazetesinin Makalesi Hakkındaki Divanı Riyaset Kararına Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey

Reddedenler: Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey⁹²⁸

74. Meclisin 7 Şubat 1923 tarihli 188. Oturumunda Ergani Milletvekili Nüzhet Bey'in Mezuniyeti Esnasında Tam Tahsisat Almasına Dair Olan Divanı Riyaset Kararına Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey

Reddeden: Feyyaz Ali Bey

Çekimsiz: Ahmet Bey⁹²⁹

75. Meclisin 12 Şubat 1923 tarihli 188. Oturumunda Kars Milletvekili Fahreddin Bey'e Tam Tahsisatla Mezuniyet İtasına Dair Divanı Riyaset Kararına Verilen Reylerin Neticesi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey, Feyyaz Ali Bey

Reddeden: Ahmet Bey⁹³⁰

---

⁹²⁵ ZC, D. 1, C. 26, s. 427.

⁹²⁶ ZC, D. 1, C. 26, s. 429.

⁹²⁷ ZC, D. 1, C. 26, s. 514.

⁹²⁸ ZC, D. 1, C. 26, s. 64.

⁹²⁹ ZC, D. 1, C. 27, s. 218-219.

⁹³⁰ ZC, D. 1, C. 27, s. 311.

Tablo 25: Yozgat Milletvekillerinin Birinci Yasama Yılı İçerisinde Katıldıkları Diğer Oylamalar

Birinci Mecliste Diğer Oylamalara Katılan Yozgat Milletvekilleri	Katıldığı Oylama Sayısı	Kabul Oy sayısı	Red Oy Sayısı	Çekimser Oy Sayısı
Ahmet Bey	67	34	10	11
Bahri Bey	55	28	17	3
Feyyaz Ali Bey	55	35	11	2
İsmail Fazıl Bey	14	11	1	-
Mehmet Hulusi Bey	5	2	3	-
Rıza Bey	60	34	12	2
Süleyman Sırrı Bey	56	34	9	3

Yozgat Milletvekilleri içerisinde bu oylamalara en fazla katılan Ahmet Bey, en az katılan ise Mehmet Hulusi Bey ile İsmail Fazıl Bey'dir. Bahri Bey, Feyyaz Ali Bey, Rıza Bey ve Süleyman Sırrı Bey'in bu oylamalara katılımlarının sayısı ise birbirine çok yakındır.

5.2. Kullandıkları İzinler

Birinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin Meclisin yasama çalışması içerisinde almış oldukları izinler aşağıda belirtilmiştir.

5.2.1. Süleyman Sırrı Bey

Süleyman Sırrı Bey'in, 22 Ağustos 1921 yılında "Orduya girmek ve savaşa bizzat katılmak üzere Meclise başvurusunu içeren ve Başkanlığa verdiği önerenin sureti şu şekildedir: "Bağımsızlığın savunulması ve vatanın korunması uğrunda çarpışan mukaddes ve milli ordunun safları arasında aciz bir nefer olarak bulunmak ve milli savaşa fiilen katılmak, at ve silahımla derhal hareket etmek üzere emirlerine hazır bulunduğumun, yüce Meclisin izni ile cephede bulunan Başkumandan Paşa Hazretlerine bildirilmesini ve alınacak cevabın tarafıma ulaştırılmasını rica ederim." demiştir.⁹³¹ Bu yazısına istinaden Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Mustafa Kemal, Garp Cephesi aynı zamanda Meclis İkinci Başkanı Adnan Bey'e yazmış olduğu yazıda, Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey'in Milli Mücadeleye katılma hususundaki isteklerinin uygun görülerek Süvari kıtasına ithal edilmek üzere Garp Cephesi emrine verildiği belirtilmiştir.⁹³²

⁹³¹ ATASE, İSH, Kutu No:1419, Gömlek No:13, Belge No:13-1.

⁹³² ATASE, İSH, Kutu No:1419, Gömlek No:14, Belge No:14-1.

Meclisin 22 Ağustos 1921 tarihli 65. Oturumunda Süleyman Sırrı Bey'e cephede çalışmak üzere Meclis kararınca izin verilmiştir. Bu isteği doğrultusunda 1. Fırka 11. Alay süvari eri olarak Batı Cephesinde Çekirdeksizköy ve Duatepesi muharebelerine katılmıştır.⁹³³

Süleyman Sırrı Bey, Süvari 1. Fırka, 11. Alay gönüllü efradından olarak 11 Eylül 1921 tarihinde Başkumandan Mustafa Kemal Paşa hazretlerine yazmış olduğu yazıda:

“Düşmanın yağmur gibi yağan gülleleri altında hayatını önemsiz görerek çarpışan muzaffer ordunun bugün Çekirdeksiz Köyü ve Duatepesi'nde gerçekleşen büyük, kanlı savaşta gösterdiği kahramanlık, tarihimize bir övünç sayfası daha ilave etmiştir. Bu kere Cenab-ı Hakk'ın yardımı ve kumandanlığın gayretlerinin etkisi ile kazanılan şu zaferden dolayı tebriklerimi takdim ve Meclise ulaştırılmasını arz ve rica eder, saygılar sunarım Paşa Hazretleri.” demiştir.⁹³⁴ Süleyman Sırrı Bey'in cephede göstermiş olduğu hizmet ve kahramanlıklarından dolayı gerek Mustafa Kemal Paşa⁹³⁵ gerekse de Büyük Millet Meclisi göndermiş olduğu yazıda Süleyman Sırrı Bey'e tebriklerini bildirmişlerdir.⁹³⁶ Meclisin 18 Eylül 1921 tarihli 78. Oturumunda iki ay süre ile izinli sayılmıştır.⁹³⁷ Yine Meclisin 18 Mayıs 1922 tarihli 44. Oturumunda Süleyman Sırrı Bey'e, üç ay daha izin verilmiştir.⁹³⁸ 27 Eylül 1922 tarihli 109. Oturumda da yine meclis kararıyla izninin bir ay uzatılmasına karar verilmiştir.⁹³⁹ Süleyman Sırrı Bey, izinli bulunduğu bir aylık süre zarfında

⁹³³ **ZC, D. 1, C. 12**, s. 69; Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, I. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri, C. III**, s. 978. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, Meclisin 12 Eylül 1921 tarihli 74. Oturumunda Duatepe muzaffariyeti hakkında meclise telgraf çekip, buradaki durum ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. (**ZC, D. 1, C. 12**, s. 186); Cepheyi Harpte hizmet etmek üzere izinli sayılması Muamelat Defterinde 25 Ağustos 1921 olarak belirtilmiştir. (I. Dönem **MMD**, s. 83); **TBMM Arşivi NSD 437**.

⁹³⁴ **ATASE, İSH**, Kutu No:1419, Gömlek No:16, Belge No:16-1; Samet Ağaoglu, **Kuva-yı Milliye Ruhu**, s. 154-155.

⁹³⁵ **ATASE, İSH**, Kutu No:1419, Gömlek No:17, Belge No:17-1; Mustafa Kemal Paşa 22 Ekim 1923 tarihinde göndermiş olduğu yazıda cephelerdeki başarılarından dolayı Süleyman Sırrı Bey'in de İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmesini istemiş, bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. (**ZC, D.2, C.3**, s. 9-10.)

⁹³⁶ **ATASE, İSH**, Kutu No:1215, Gömlek No:4, Belge No:4-1.

⁹³⁷ **ZC, D. 1, C. 12**, s. 241; Muamelat Defterine göre Süleyman Sırrı Bey, 28 Eylül 1920 tarihi itibarıyla bir buçuk ay izinli sayılmıştır. (**MMD**, s. 83); **TBMM Arşivi, NSD 437**; Ancak **TBMM Arşivi** Sicil Dosyasında BMM Başkanlığının Evrak ve Tahrirat Müdüriyetine gönderilen 19 Eylül 1921 tarihli yazısında Süleyman Sırrı Bey'in izni iki ay değil üç ay olarak ifade edilmiştir.

⁹³⁸ **ZC, D. 1, C. 20**, s. 241; **MMD**, s. 83; **TBMM Arşivi, NSD 437**.

⁹³⁹ **ZC, D. 1, C. 23**, s. 195; **MMD**, s. 83; **TBMM Arşivi, NSD 437**.

memleketi olan Yozgat'ta bulunmuş ve 19 Ekim 1922 tarihinde Yozgat'tan ayrılarak Ankara'ya gitmek için hareket etmiştir.⁹⁴⁰

5.2.2. Bahri Bey

Bahri Bey'e, 4 Kasım 1920 tarihi itibariyle bir ay izin verilmiştir.⁹⁴¹ Meclisin 8 Mart 1923 tarihli 7. Oturumunda Bahri Bey, dört ay süre ile izinli sayılmıştır.⁹⁴² Bu izin süresi başlamadan önce Bahri Bey, 14 Mart 1923 ile 22 Mart 1923 tarihleri arasında Meclis tarafından görevli olarak bir hafta İstanbul'a gönderilmiştir.⁹⁴³

5.2.3. Ahmet Bey

Ahmet Bey, 11 Eylül 1920 tarihi itibariyle 3 ay izinli sayılmıştır.⁹⁴⁴ Yine 18 Eylül 1921 tarihinde üç ay izin verilmiştir.⁹⁴⁵ Meclisin 23 Ocak 1922 tarihli Oturumunda Yozgat Milletvekili Ahmet Bey'e izin verilmesine dair Divanı Riyaset Kararı olup, Ahmet Beyin 20 Ocak itibari ile yirmi gün izinli sayılması Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.⁹⁴⁶

5.2.4. Feyyaz Ali Bey

Meclisin 17 Kasım 1921 tarihli 112. Oturumunda meclis kararınca Feyyaz Ali Bey'e, üç ay izin verilmiştir.⁹⁴⁷ Feyyaz Ali Bey, 14 Mart 1923 ile 22 Mart 1923 tarihleri arasında Meclis tarafından İstanbul'a görevlendirilmiş; ancak kendisi 13 gün gecikmeli olarak 4 Nisan 1923'te Ankara'ya geri dönmüştür.⁹⁴⁸

---

⁹⁴⁰ **Yeni Yozgat Gazetesi**, 19 Ekim 1922, No. 60, s. 3.

⁹⁴¹ I. Dönem **MMD**, s. 91; **TBMM Arşivi**, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, s. 121; Bahri Bey, 10 Kasım 1920 tarihinde iznini bir ay uzatmıştır. (**TBMM Arşivi**, **NSD 432**).

⁹⁴² **ZC, D. 1, C. 28**, s. 42; **TBMM Arşivi**, **NSD 432**. Bahri Bey'in bu izin süresi 22 Mart 1923 ile 23 Temmuz 1923 tarihleri arasındadır. (**TBMM Arşivi**, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, sayfa numarası yazılmamıştır.)

⁹⁴³ **TBMM Arşivi**, sayfa numarası yazılmamıştır.

⁹⁴⁴ **MMD**, s. 82; **TBMM Arşivi**, **NSD 431**; **ZC, D. 1, C. 4**, s. 75; 11 Eylül 1920; Ancak Ahmet Bey'in 11 Eylül 1920 tarihli izni Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defterinde 16 Eylül 1920 olarak belirtilmiştir (**TBMM Arşivi**, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, s. 121.)

⁹⁴⁵ **ZC, D. 1, C. 12**, s. 241; **MMD**, s. 82; BMM Başkanlığının, Evrak ve Tahrirat Müdüriyetine gönderdikleri yazıda Ahmet Bey'e üç ay izin verildiği belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi**, **NSD 431**)

⁹⁴⁶ **ZC, D. 1, C. 16**, s. 120; **TBMM Arşivi**, **NSD 431**; Ancak bu iznin 20 gün uzatılmasının başlangıç tarihi Muamelat Defterinde 25 Ocak 1922 olarak ifade edilmiştir. (**MMD**, s. 82).

⁹⁴⁷ **ZC, D. 1, C. 14**, s. 241; **MMD**, s. 85; **TBMM Arşivi**, **NSD 433**.

⁹⁴⁸ **TBMM Arşivi**, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, Rumuz: II, 2-b-2/8, Dönem I, Toplantı IV, 1923.)

5.2.5. Rıza Bey

Rıza Bey, 11 Eylül 1920 tarih itibariyle 2 ay izinli sayılmıştır.⁹⁴⁹ Meclisin 18 Eylül 1921 tarihli 78. Oturumunda üç ay süre ile izinli sayılmıştır.⁹⁵⁰ Yine meclisin 13 Temmuz 1922 tarihli 73. Oturumunda 3 ay daha izin verilmiştir.⁹⁵¹ Rıza Bey izinli olarak bulunduğu Akdağmadeni'nden 19 Ekim 1922 tarihinde Ankara'ya hareket etmiştir.⁹⁵²

---

⁹⁴⁹ **MMD**, s. 89; **ZC**, **D. 1**, **C. 4**, s. 75; 11 Eylül 1920. Ancak Rıza Bey'in 11 Eylül 1920 tarihli izni Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defterinde 16 Eylül 1920 olarak belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi**, Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, s. 122.)

⁹⁵⁰ **ZC**, **D. 1**, **C. 12**, s. 241; BMM Başkanlığının, Evrak ve Tahrirat Müdüriyetine gönderdikleri yazıda RızaBey'e üç ay izin verildiği belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi**, **NSD 436**)

⁹⁵¹ **ZC**, **D. 1**, **C. 21**, s. 365; **MMD**, s. 89.

⁹⁵² **Yeni Yozgat Gazetesi**, 19 Ekim 1922, No. 60, s. 3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ VE MECLİSTE YAPTIKLARI KONUŞMALAR

Birinci Dönem BMM'nin yasama çalışması içerisinde Süleyman Sırrı Bey, Bahri Bey, Ahmet Bey, Feyyaz Ali Bey ve Rıza Bey verdikleri kanun teklifleri, takrirler, soru önermeleri ve katıldıkları kanun oylamaları ile Mecliste faal bir rol oynamışlardır. Süleyman Sırrı yaptığı konuşmalar ve diğer yasama faaliyetleri ile en aktif Yozgat milletvekili olmuştur. İsmail Fazıl Bey'in 1921'de erken yaşta ölmesi, Mehmet Hulusi Bey'in ise müftülüğü tercih ederek milletvekilliğinden istifa etmesi, bu milletvekillerinin Birinci Dönem yasama çalışmalarında çok etkili olmadıklarını göstermektedir. Ancak İsmail Fazıl Paşa'nın ilk kabinede Nafia Vekilliğine getirilmesi, üzerinde durulması gereken bir husustur. Bu milletvekilleri meclis gündemine gelen idari, adli, askeri, sosyal konularda ve eğitim, ziraat, hukuk ve ekonomi konularında söz alarak görüşlerini dile getirmişler; ayrıca bu husularla ilgili olarak diğer milletvekilleri tarafından yapılan yasama çalışmalarına da destek vermişlerdir.

1. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

1.1 Süleyman Sırrı Bey

1.1.1. Kanun Teklifleri

1-Süleyman Sırrı Bey, “Vatani Hizmetten Dolayı Maaş Alanlara Ödenek Verilmesine Dair” bir kanun teklifinde bulunmuş ve bu teklif, Layih Encümenine havale olunmuştur.⁹⁵³ Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifinin görüşülmeye değer olduğuna dair Layiha Encümeni mazbatasını okunduktan sonra teklif görüşülmesi için Meclis Genel Kurulu tarafından Muvazene-i Maliye Encümenine havale

⁹⁵³ ZC, D. I, C. 4, s. 323; 25 Eylül 1920.

edilmiştir.⁹⁵⁴ Ancak Maliye Encümeni, bu teklifin kanunlaşmasını uygun bulmayan bir mazbata düzenleyerek Meclise göndermiştir. Meclis de bu mazbata gereğince kanun teklifini reddetmiştir.⁹⁵⁵

2- Süleyman Sırrı Bey, “Milletvekillerinden Avukat Olup Dava Vekilliği Yapacak Olanların Milletvekilliklerinin Düşürülmesi” için bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifinin içeriği şu şekilde idi: Büyük Millet Meclisi üyesi, Meclisin yürürlükte olduğu müddetçe veyahut sözleşmesinde üyelik hakkı saklı kaldıkça dava vekaleti görevini üzerine alırsa üyelikten istifa etmiş sayılır.⁹⁵⁶ Bu kanun teklifi Adliye Encümenine havale edilmiş; ancak Encümenin bu teklifin kanun mevzuatına aykırı olduğu yönünde hazırladığı mazbata gereğince teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.⁹⁵⁷

3- Süleyman Sırrı Bey, “Mesken kiralari” hakkında bir kanun teklifinde bulunmuş; bu teklifte muhacir, mülteci ve gariplerin oturacakları yerlerin kiralari ile ilgili olarak bazı sıkıntılarının olduğunu, bu yerlerin kirasının gün geçtikçe arttığını ifade etmiştir. Bu sebeple halkın bu konudaki ihtiyacını karşılamak, artan kira bedelini belli bir düzen içinde tespit etmek ve ayrıca emlak sahipleriyle kiracıların görevlerini belirlemek için 12 maddeden oluşan bir teklif hazırlamıştır. Bu teklifinin içeriği şu şekilde idi:

- a. Meskenin aylık kira bedeli asıl vergisinin on mislini aşamaz.
- b. Vergisine oranla aylık iki bin beş yüz kuruşu aşkın olan kira bedeli, iki bin beş yüz kuruş olarak verilir.
- c. Kira bedeli, aydan aya mal sahibine teslim edilir. Kiracı, kabul etmedikçe senelik kira bedeli kiracıdan peşin olarak alınamaz, istenemez.
- d. İşbu Kanun’un yayımlanmasından önce kiracıdan bir kerede alınmış olan senelik kira bedeli iade edilmez, ancak kiracı haneyi tahliye ve teslim ettiği takdirde geçen günler ve aylara ait bedel hesaplandıktan sonra mal sahibi kalan kısmını

⁹⁵⁴ ZC, D. I, C. 4, s. 518; 4 Ekim 1920.

⁹⁵⁵ ZC, D. I, C. 5, s. 352, 353; 11 Kasım 1920.

⁹⁵⁶ ZC, D. I, C. 5, s. 81, 82; 14 Ekim 1920.

⁹⁵⁷ ZC, D. I, C. 9, s. 234; 26 Mart 1921.

iadeye mecbur ya da kiracı haneyi talibine devretmek yoluyla kalan hakkını tamamıyla almakta özgürdür.

e. Meskene ihtiyacı olduğu halde bir türlü hane kiralayamayan ve han ve otel gibi genel yerlerde ikameti uygun olmayan aileye şehir ve kasabalarda belediye heyeti ve köylerde ihtiyar meclisleri mesken sağlamak ve kiralamakla yükümlüdür.

f. Meskene ihtiyacı olan aile, öncelikle kiralık mülk sahiplerine ve kiralık mülk mevcut olmadığı takdirde sığılabileceği ve sahiplerinin hiçbir şekilde huzurunu ihlal etmeyeceği sabit olan hane ve meskenlerin diğer kısmında iskan edilir, şu suretle işgal edilen hanenin kira bedeli, vergisinin yarısının on misli hesaplanarak alınır.

g. Hükümetin resmen iskan edeceği göçmen ve sığınmacı için kiralanacak yerlerin kira bedelleri her ay sonunda resmi ödeneğinden alınarak emlakın sahibine teslim olunur.

h. Asıl vergisine oranla kira bedelinin azlığını vesile ederek oturulmaya mahsus kiralık mülkünü talibine kiralamaktan kaçındıkları kesinleşenlerin sözü geçen haneleri Hükümet tarafından resmen teslim alınır ve kiracıya teslim edilerek bir senelik kira bedeli aydan aya kiracıdan alınır ve ceza olarak Hazineye gelir kaydedilir. Ve eğer haneyi teslim alacak kiracı birden fazla ise Hükümete daha önce başvuran tercih olunur.

i. Kiracı, kiraladığı haneyi her türlü eskime ve hasardan korumaya ve tahliye zamanında eksiksiz olarak sahibine iadeye mecbur olup bu konuda hane sahibi tarafından Hükümete yapılacak şikayet üzerine, oluşan hasar belediye ve ihtiyar heyeti vasıtasıyla keşif ve tahmin ettirildikten sonra kesinleşen zarar, kiracı memur ise maaşından kesilerek ahaliden ise taşınabilen malları haczedilerek ve satılarak idareten tazmin ve derhal tahsil ve hane sahibine teslim olunur ve ikamet esnasında bilitizam hasar verdiği belirlenen kiracılardan, oluşan zarar usulen tazmin ettirilmekle beraber derhal haneden çıkarılırlar.

j. İcar-ı mesakin tüzüğüne işbu kanuna aykırı olan hükümleri feshedilmiştir.

k. İşbu kanun yayım tarihinden itibaren geçerlidir.

1. İşbu Kanun'un hükümlerini yerine getirmede Dahiliye ve Maliye Vekilleri görevlidir⁹⁵⁸

Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından Layiha Encümenine havale edilmiştir.⁹⁵⁹ Layiha Encümeni tarafından hazırlanan mazbata kabul edilmiş ancak bu defa da Adliye Encümeni tarafından görüşülmesine karar verilmiştir.⁹⁶⁰

4. Süleyman Sırrı Bey'in, "Ağnam Vergisi (Koyun Vergisi)" hakkında verdiği kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından görüşülmek üzere Layiha Encümenine havale edilmiştir.⁹⁶¹ Layiha Encümeni'nin incelemesi sonucu uygun görülen bu kanun teklifinin 2 Aralık 1920 tarihinde Kavanin-i Maliye Encümenine havale edilmesine karar verilmiştir.⁹⁶²

5. Süleyman Sırrı Bey, "Darende Kazasının Müstakil Liva Haline Dönüştürülmesine Dair" bir kanun teklifi vermiş ve kanun teklifinin Heyet-i Vekileye sevkini talep etmiştir. Ancak bu talep, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.⁹⁶³

6. Süleyman Sırrı Bey "Memur Harcırahları" hakkında bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından görüşülmek üzere Layiha Encümenine havale edilmiştir.⁹⁶⁴

Layiha Encümeni, bu kanun teklifinin kabul edilmesi yönünde görüş bildirmiş ve teklif Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine havale edilmiştir.⁹⁶⁵

7. Süleyman Sırrı Bey'in "Muhacir Genel Müdürlüğünün Kaldırılması" hakkında verdiği kanun teklifi⁹⁶⁶ Meclis tarafından Dahiliye Encümenine havale edilmiştir.⁹⁶⁷

---

⁹⁵⁸ ZC, D. 1, C. 7, s. 23-24; 25 Aralık 1920.

⁹⁵⁹ ZC, D. I, C. 5, s. 39-40; 13 Ekim 1920.

⁹⁶⁰ ZC, D. I, C. 5, s. 92-93 ; 19 Ekim 1920 .

⁹⁶¹ ZC, D. I, C. 5, s. 375; 15 Kasım 1920.

⁹⁶² ZC, D. I, C. 6, s. 170-171; 2 Aralık 1920.

⁹⁶³ ZC, D. I, C. 7, s. 196; 6 Ocak 1921.

⁹⁶⁴ ZC, D. I, C. 7, s. 406; 29 Ocak 1921.

⁹⁶⁵ ZC, D. I, C. 8, s. 327; 21 Şubat 1921.

Bu kanun teklifi, Dahiliye Encümeni tarafından incelenmiş ve 1921 senesi bütçesinin hazırlandığı esnada Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi kadrosunun düzeltildiği, belediyelerin muhacirin-i iskan için gerekli olan araç ve malumata sahip olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir.⁹⁶⁸

8. Süleyman Sırrı Bey'in "Memurların Yargılanmasına Ait Evrak Ve Muamelelerde Zaman Aşımı Nedeniyle Davanın Düşmesi" hakkında verdiği kanun teklifi, Layiha Encümenine havale edilmiştir. Bu kanun teklifi, Layiha Encümeninde görüşülmüş ve müzakereye değer olduğuna dair düzenlenen mazbata Meclis Genel Kurulu tarafından Dahiliye ve Adliye Encümenlerine havale edilmiştir.⁹⁶⁹

Süleyman Sırrı Bey'in bu kanun teklifi Dahiliye Encümeni tarafından incelenmiş; Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu'nda da aynı sebepler ifade edildiğinden gerekli görülmeyerek bu kanun teklifinin reddine karar verilmiştir.⁹⁷⁰

9. Süleyman Sırrı Bey "Kumarın Yasaklanması" hakkında bir kanun teklifi vermiştir.

Bu kanun teklifinin içeriği şu şekilde idi.

a. Her ne nam ve suretle olursa olsun kumar oynamak ve oynatmak yasaktır.

b. Kumar oynayan ve oynatanlar, suçüstü yakalandıkları takdirde meydanda mevcut aletler ve suç eşyası ile paraya el konularak altı aydan iki seneye kadar hapis ve el konulan para ve eşyanın değerinin bir misli para cezasına mahkum edilirler.

c. Hane, kahve, gazino ve emsali mülkü olan veya kirada bulunulan yerlerde kumar oynatan şahıs, altı aydan iki seneye kadar hapis ve adı geçen emlakın kayıtlı değerinin bir misli para cezasına mahkum edilir.

d. Kumarbazlığı ve kumar oynatmayı alışkanlık edindiği mahalli zabıttan onaylı ihtiyar heyeti şahadetnamesiyle belirlenenler, altı aydan bir seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

---

⁹⁶⁶ ZC, D. I, C. 8, s. 327; 12 Mart 1921.

⁹⁶⁷ ZC, D. I, C. 9, s. 303; 2 Nisan 1921.

⁹⁶⁸ ZC, D. I, C. 10, s. 339; 28 Mayıs 1921.

⁹⁶⁹ ZC, D. I, C. 10, s. 327, 167; 30 Nisan 1921.

⁹⁷⁰ ZC, D. I, C. 16, s. 58, 59; 30 Nisan 1921.

e. Kumar oynamak ve oynatmak suçundan zanlı olarak yakalananların sorgulama ve yargılanması tutuklu olarak yerine getirilir.

f. Kumar oynayan ve oynatanlar resmi sıfat sahiplerinden olduğu takdirde haklarında aşağıdaki mevat hükümleri uygulanmakla beraber resmi hizmetlerde kullanılmamak üzere kovulurlar.

g. Kanunu cezadaki kumarbazlık ile ilgili mevat hükümleri feshedilmiştir.

h. İşbu Kanun yayım tarihinden itibaren geçerlidir.

i. İşbu Kanun'un hükümlerinin uygulanmasında Adliye ve Dahiliye vekilleri görevlidir.⁹⁷¹

Bu kanun teklifi Adliye Encümenine havale edilmiştir. Adliye Encümeni hazırladığı mazbatada bu teklifin Meclis tarafından kabul edilmemesi yönünde görüş bildirmiştir.⁹⁷²

10. Süleyman Sırrı Bey, “İmha-yı Şekavet (Soygunculuğu, Eşkiyalığı Ortadan Kaldırmak)” ile ilgili bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi, önce Layiha Encümenine gönderilmiş,⁹⁷³ daha sonra Dahiliye ve Adliye Encümenlerine havale edilmiştir.⁹⁷⁴

11. Süleyman Sırrı Bey'in “Mecliste Bulunan Bütün Encümen Reislerinden Bir Heyet-i Vekile Kurulması”na dair kanun teklifi Layiha Encümenine havale edilmiştir.⁹⁷⁵ Daha sonra Layiha Encümeni mazbatası gereğince bu teklifin Kanun-ı Esasi Encümenine gönderilmesine karar verilmiştir.⁹⁷⁶

12. Yozgat Milletvekili Rıza ve Süleyman Beyler'in “Sebze Vergilerinin Tahıl Vergileriyle Birlikte Vergi Memurlarına İhale Edilmesi”ne dair kanun teklifi vermişlerdir. Bu kanun teklifi Layiha Encümenine havale edilmiştir.⁹⁷⁷ Bu teklif

⁹⁷¹ ZC, D. I, C. 12, s. 109; 29 Ağustos 1921.

⁹⁷² ZC, D. I, C. 12, s. 131; 1 Eylül 1921.

⁹⁷³ ZC, D. I, C. 13, s. 49; 29 Eylül 1921.

⁹⁷⁴ ZC, D. I, C. 13, s. 154; 15 Ekim 1921.

⁹⁷⁵ ZC, D. I, C. 15, s. 265-266; 31 Aralık 1921.

⁹⁷⁶ ZC, D. I, C. 16, s. 20; 12 Ocak 1922.

⁹⁷⁷ ZC, D. I, C. 16, s. 10; 9 Ocak 1922.

Layihâ Encümenince uygun görülerek Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine havale edilmiştir.⁹⁷⁸

13. Süleyman Sırrı Bey “Memurin Muhakematı Encümeniyle Memurin Muhakematı Heyetinde Açıklık Vuku Buldukça Seçilecek Üyeler” hakkında bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifinin içeriği şu şekilde idi:

Gerek Memurları Yargılama Encümeninde ve gerek Memurları Yargılama Heyetinde boş yer oluştukça seçim süresinin sonuna kadar yeri boşalan azanın vazifesini yapmak üzere her iki heyet aza adedinin bir misli çoğunluk elde eden kişiler seçilir.

- Seçim süresinin sonunda yerlerine diğerleri seçilinceye kadar eski heyetler vazifelerini yapmaya devam ederler.

- İşbu Kanun yayım tarihinden itibaren geçerlidir.⁹⁷⁹

Süleyman Sırrı Bey, memurlar ile ilgili çıkarılan kanunun amaca uygun olmadığını şimdiye kadar edinilen tecrübe ve Mecliste yaşanan tartışmalarla sabit olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı kendisi tarafından teklif edilen bu kanunun kabul edilmesini istemiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu kanun teklifi Layihâ Encümenine havale edilmiştir.⁹⁸⁰

Bu kanun teklifiyle ilgili Layihâ Encümeni tarafından hazırlanan mazbata, Dahiliye ve Adliye Encümenlerine gönderilmiştir.⁹⁸¹ Adliye Encümeni ise bu kanun teklifinin maddelerinin Meclisin genel görüşüne uygun olmadığı ve maksadını aştığı gerekçesiyle reddi hakkında görüş bildirmiştir.⁹⁸²

14. Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey’in, “Gayrimenkul Malların İki Aylık Kirasının Savaş Masraflarının Karşılığı Olarak Alınması”na dair kanun teklifi

---

⁹⁷⁸ ZC, D. I, C. 16, s. 98; 21 Ocak 1922.

⁹⁷⁹ ZC, D. I, C. 17, s. 110-111; 21 Ocak 1922.

⁹⁸⁰ ZC, D. I, C. 16, s. 97; 21 Ocak 1922.

⁹⁸¹ ZC, D. I, C. 16, s. 206; 4 Şubat 1922.

⁹⁸² ZC, D. I, C. 17, s. 110-111; 23 Şubat 1922.

Layiha Encümenine havale edilmiş⁹⁸³ ve bu Encümen mazbatası gereğince reddine karar verilmiştir.⁹⁸⁴

15. Süleyman Sırrı Bey'in "Emekli, Yetim Ve Dul Maaşları Senetlerinden Posta Pulu Alınmaması"na dair verdiği olduğu kanun teklifi Layiha Encümenine sevk edilmiştir.⁹⁸⁵ Encümen bu teklifin kabul edilmesi yönünde görüş bildirmiştir. Daha sonra Meclis tarafından Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine havale edilmesi uygun görülmüştür.⁹⁸⁶ Bu teklife dair Kavanin-i Maliye Encümeninin hazırlamış olduğu mazbata gereğince teklifin Meclis gündemine alınması kararlaştırılmıştır.⁹⁸⁷

1.1.2 Yozgat ile ilgili Vermiş Olduğu Kanun Teklifi

1- Süleyman Sırrı Bey, "Selmanlı Nahiyesinin Yozgat'a Bağlanmasına Dair" kanun teklifi vermiştir. Bu teklif, Layiha Encümenine gönderilmiştir. Encümen, Süleyman Sırrı Bey'in teklifini incelemiş ve Selmanlı nahiyesinin Yozgat'a yakın olması, iktisadi ve idari işlerinin Yozgat sancağı ile münasebette bulunması, Selmanlı nahiyesine bağlı en yakın köyün Keskin kazasına on dört saat mesafede olması, ayrıca bu iki yer arasında cereyan eden Delice Nehrinin halkın geçişini güçleştirmesi sebebiyle bu kanun teklifinin kabul edilmesini uygun görmüş ve Heyet-i Vekileye havale edilmesini kararlaştırmıştır.⁹⁸⁸

1.1.3. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1- "Hıyanet-i Vataniye Kanunu"nun "Vatan hainliği suçlularına ait yargılamalar en fazla yirmi günde hükme bağlanılacaktır. Bu süreyi, her ne sebeple mühlet olursa olsun aştıran mahalli zabıtlar ile mahkeme kanun heyeti cezanın yüz ikinci maddesi ilavesi gereğince suçunun derecesine göre cezalandırılmak üzere bir üst mahkemesince dava görülerek yargılanıp en fazla yirmi gün içinde hükme bağlanılacaktır" şeklindeki yedinci maddesi ile ilgili "muhakemat" kelimesinden

⁹⁸³ ZC, D. I, C. 18, s. 240; 16 Mart 1922.

⁹⁸⁴ ZC, D. I, C. 23, s. 394-395; 14 Ekim 1922.

⁹⁸⁵ ZC, D. I, C. 26, s. 40; 25 Aralık 1922.

⁹⁸⁶ ZC, D. I, C. 26, s. 205; 6 Ocak 1923.

⁹⁸⁷ ZC, D. I, C. 26, s. 318; 13 Ocak 1923.

⁹⁸⁸ ZC, D. I, C. 7, s. 436; 30 Ocak 1921.

sonra “evrakın mahkemeye bırakılmasından itibaren” cümlesinin ilavesini teklif etmiştir. Ancak bu teklifte Meclis tarafından kabul edilmemiştir.⁹⁸⁹

2- “Hıyanet-i Vataniye Kanunu”nun “İşbu mahkemelerden çıkacak olan kararlar kesin olup ancak, idamı gerektiren kararlar büyük millet meclisince tasdik edildikten sonra yerlerinde infaz olunur.” şeklindeki sekizinci maddesine “Meclisin münakit olmadığı zamanlarda İcra Vekilleri tarafından tasdik olunur.” fıkrasının ilavesini teklif etmiştir. Ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.⁹⁹⁰

3- Süleyman Sırrı Bey, “Hıyanet-i Vataniye Kanunu”nun “Vatana ihanet suçluları her durumda tutuklu olarak yargılanır.” olarak kabul edilen beşinci maddesinin “Vatana ihanet suçluları, tutuklandıkları dakikadan itibaren soruşturma ve yargılamaları her durumda tutuklu olarak yapılır.” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.⁹⁹¹

4- Süleyman Sırrı Bey “Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin seçimlerine dair” kanunun Seriyeye ve Evkaf, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye, İktisat (Ticaret, Ziraat, Orman ve Maadin) Maarif, Adliye ve Mezahib, Maliye ve Rüşumat, Nafia, Dahiliye (Emniyeti Umumiye, Posta ve Telgraf) Müdafayı Milliye, Hariciye, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye işlerini görmek üzere, Büyük Millet Meclisinin on bir zattan oluşan bir İcra Vekilleri Heveti vardır.” şeklindeki birinci maddesinde “ziraat” kelimesinden sonra “sanayi” ibaresinin ilavesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından uygun görülmüştür.⁹⁹²

5- “Seyyar Jandarma Müfrezeleri Tenkili Hakkındaki Kanun”un “Oluşturulacak bu müfrezeler askeri görev hizmeti dışında bulunan yaş sahiplerinden bir sene süreyle gönüllü olarak kaydolunurlar ve bir yıldan önce görevi bırakamayıp yeni yıl için tecdit edilmek hakkına sahip olacaklardır.” şeklindeki üçüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddedeki “müfrezeler” kelimesinin yerine “müfreze efradı”, “askeri” kelimesinin yerine “askeriye” ve “tecdit” kelimesiyle “edilmek” kelimelerinin aralarına “kayıt” kelimesinin ilavesini teklif etmiştir. Bu

⁹⁸⁹ ZC, D. 1, C. 1, s. 131-132; 28 Nisan 1920.

⁹⁹⁰ ZC, D. 1, C. 1, s. 133; 28 Nisan 1920.

⁹⁹¹ ZC, D. 1, C. 1, s. 141; 29 Nisan 1920.

⁹⁹² ZC, D. 1, C. 1, s. 168-170; 1 Mayıs 1920.

teklifin sadece “askeri” yerine “askeriye” yazılması bölümü kabul edilmiş, diğer değişik önerileri reddedilmiştir.⁹⁹³

6- “Seyyar Jandarma Müfrezeleri Tenkili Hakkındaki Kanun”un “İşbu takımların gittikleri yerlerde ahaliden parasız ve kıymetinden düşük fiyatla bir şey almaları kesinlikle yasaklanmıştır, aksi durum olduğunda buna cesaret edenler hakkında Memurların Yargılanması Kanunu’na uyarak araştırma yapılması ve icra soruşturması genel mahkemede görülmekle Ceza Kanunu’nun o konudaki özel maddesine uyularak ve hükmen cezalandırılırlar.” şeklindeki dokuzuncu maddesinin “bu müfrezelerin gittikleri yerlerde ahaliden parasız ve kıymetinden düşük bir şey almaları kesinlikle yasaklanmıştır. Tersine bir durum olduğunda subaylar ve fertler askeri ceza kanunnamesi hükümlerine uyarak şiddetle cezalandırılır” şeklinde değiştirilmesini istemiştir. Ancak bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.⁹⁹⁴

7- Süleyman Sırrı Bey, “Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi Teşkiline Dair Kanun Layihasına” beşinci madde olarak “Bu kanunun hükümlerinin yerine getirilmesine İcra Reisi görevlendirilmiştir.” şeklinde bir maddenin ilavesini teklif etmiş, Meclis Genel Kurulu bu öneriyi uygun bulmamıştır.⁹⁹⁵

8- “Aşar Vergilerinin Üç Bölünmesi Hakkındaki Kanun”un ikinci maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, maddeye “İşgalden kurtarılan vilayetlerde aşarı satılmayan kasaba vergilerinin emaneten idaresi lüzumunu“ nun ilave edilmesini teklif etmiştir. Bu teklif kabul edilmemiş maddenin aynen kalmasına Meclis Genel Kurulu tarafından karar verilmiştir.⁹⁹⁶

9- “Aşar Vergilerinin Üç Bölünmesi Hakkındaki Kanun”un ”İkinci, üçüncü ve dördüncü maddeler hükmüne uyarak üçe bölünen vergi, bedel-i müteselsil (bir çok kişinin birbirine kefil olması) olarak kasaba ahalisine borç olarak kaydedilip, Aşar Kanunu gereğince beş taksitte alınacaktır.” şeklindeki beşinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey şu değişiklik önerisinde bulunmuştur. Harmanın eylül sonunda toplanıp, köylünün ancak zahirelerini bu ay itibarıyla satacağından, halkın ödemesi

⁹⁹³ ZC, D. 1, C. 2, s. 119; 7 Haziran 1920.

⁹⁹⁴ ZC, D. 1, C. 2, s. 123; 7 Haziran 1920.

⁹⁹⁵ ZC, D. 1, C. 2, s. 137-138; 7 Haziran 1920.

⁹⁹⁶ ZC, D. 1, C. 3, s. 173-174; 10 Ağustos 1920.

gereken verginin taksit tarihinin ekim ayı itibarıyla başlamasını teklif etmiş ancak bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.⁹⁹⁷

10- “Meclisin Şekil ve Mahiyetine Dair Kanun” un birinci maddesinin değiştirilmesi ile ilgili öneride bulunan Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.⁹⁹⁸

11-Süleyman Sırrı Bey, “Meclisin Şekil ve Mahiyetine Dair Kanunun” "Genel Kurul toplantısının sonunda genel kurul mahiyetinde olmak ve senelik toplantı sonuna kadar vazifeyi yerine getirmek her seçim dairesinden ikişer milletvekili genel kurul tarafından seçilmekle daimi heyet halinde bulunur. Daimi heyet üyesinden biri heyete dahil olmayan arkadaşlarından herhangi birini genel kurulun onaylamasıyla kendi yerine koyabilir.“ şeklinde dördüncü maddesi ile ilgili bu maddenin Anayasa Hukuku Encümeninin düzelttiği şekilde kabul edilmesi gerektiğini ve yapılan görüşmelerin yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple maddenin görüşülmesine son verilmesini istemiş⁹⁹⁹ ancak daha sonra Süleyman Sırrı Bey, bu teklifini geri çekmiştir.¹⁰⁰⁰

12-“Firariler Hakkındaki İstiklal Mahkemeleri Kanunu” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, firari ve bakaya olan kişilerin tayin ve ilan edilen müddet zarfında teslim olmak zorunda olduklarını belirtmiştir. Aksi takdirde bu kişilere düşman karşısında firar etmiş nazarıyla bakılarak idam edileceklerini, ayrıca onları destekleyen ailelerinin de mallarına tamamıyla el konulacağını düzenleyen bir maddenin de kanuna ilave edilmesini teklif etmiştir.¹⁰⁰¹

13-"Alkollü İçeceklerin Yasaklanması Kanunu" münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun amacının insanların hayatını muhafaza etmek ve milli serveti israftan kurtarmak ve genel ahlakı korumak olduğunu söylemiştir. Bu kanunun uygulanmasının idare memurları tarafından takip edilerek verilen cezaların seri ve kesin biçimde uygulanmasını istemiştir. Bu kanun teklifinde söylediklerini içeren

⁹⁹⁷ ZC, D. 1, C. 3, s. 287; 17 Ağustos 1920.

⁹⁹⁸ ZC, D. 1, C. 3, s. 324; 18 Ağustos 1920.

⁹⁹⁹ ZC, D. 1, C. 3, s. 354; 19 Ağustos 1920.

¹⁰⁰⁰ ZC, D. 1, C. 3, s. 384; 21 Ağustos 1920.

¹⁰⁰¹ ZC, D. 1, C. 4, s. 52; 9 Eylül 1920

herhangi bir maddeyi görmediğini ve bu sebeple de iki maddelik bir teklifi olduğunu belirtmiştir. Bu teklif:

a. “Alkollü içkileri yapma ve kullanma suçundan zanlı olarak yakalananların sorgulama ve yargılamaları tutuklu olarak yerine getirilir. Bundaki tesir pek tabii başkadır.

b. Alkollü içki yapan ve kullanan şahıs, memurlardan olursa bir defa altı ay memuriyetten mahrum, tekrarı halinde devlet hizmetinde çalıştırılmamak üzere kesin olarak kovulur.” şeklindedir.¹⁰⁰²

14-“Bedelli Askerlik Kanunu”nun birinci maddesine "Askeri yükümlülük kanunu süresi gereğince seferberlikte istisna edilen memurlar işbu bedelli askerlik bedelini vermek ile yükümlü değildir." şeklinde bir fıkranın ilave edilerek maddenin düzenlenmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁰³

15-“Meclisin Şeklinin Tespitine Nisabı Müzakereye, Tahsisata ve Meclis Azalığıyla İçtima Edebilecek Memuriyetlere Dair Kanun”un "Büyük Millet Meclisi üyesinin her birine Meclisin yürürlükte olduğu müddetçe şehri iki yüz iki yüz lira özel ödenek verilir” şeklindeki beşinci maddesinin “Büyük Millet Meclisi azasından her birine Meclis toplandığı müddetçe bu kanunun kabulü tarihinden itibaren şehri ikiyüz lira tahsisat verilir. Ayrıca Meclisin başlangıcından bugüne kadar sekiz yüz liradan fazla tahsisat almış olanlardan fazla para alınır.” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰⁰⁴

16-“Alkollü İçeceklerin Yasaklanması Kanunu”na “Alkollü içeceklerin üretilmesinin yasaklanması ve kullanılması suçundan zanlı olarak tutuklanan şahısların sorgulanmaları ve yargılanmaları tutuklu olarak yapılır.” ve “Alkollü içecekler üreten ve kullanan şahıs memurlardan olursa birinci defasında altı ay memurluktan mahrum edilir, tekrarı durumunda devlet hizmetinde istihdam edilmemek üzere kati surette kovulur.” şeklinde iki maddenin ilave edilmesi ile ilgili

¹⁰⁰² ZC, D. 1, C. 4, s. 140; 14 Eylül 1920.

¹⁰⁰³ ZC, D. 1, C. 3, s. 496; 2 Eylül 1920.

¹⁰⁰⁴ ZC, D. 1, C. 3, s. 544; 5 Eylül 1920.

Meclis Genel Kuruluna teklif sunan Süleyman Sırrı Bey'in bu isteği reddedilmiştir.¹⁰⁰⁵

17-"Gelir Vergisi Kanunu"nun "30 Kasım 1920 tarihli Gelir Kanunu gereğince alınmakta olan gelir vergisi birincil olarak yerine getirilmesi geçen sene için beş ve zikredilen kanuna bağlı olarak (B) cetvelinin ikinci kısmındaki miktarlar için on misline arttırılarak tahsil olunacaktır." şeklindeki birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, kira bedellerinin bu sene arttığını, halbuki dükkan sahiplerinin kazancından çok daha fazla kira ödediklerini belirttikten sonra maddede ifade edilen bu yerlerden alınması istenilen temettu vergi miktarının beş misli yerine üç misli arttırılması ile ilgili bir teklifte bulunmuştur. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁰⁶

18-"Tuz Resmi Kanunu"nun "İşbu kanunun yürürlüğe konulduğu tarihten itibaren on beş gün içinde tuz tüccar ve esnafı ellerinde bulunan tuz miktarını içeren belgeyi genel borçlar idaresine bir beyanname ile vermeye ve bu suretle farkı resmi olarak ödemeye ve yerine getirmeğe mecburdurlar. Zikrolunan süre gereğince ellerinde bulunan fazla miktar gizlenmiş sayılarak ceza olarak iki misli resim olarak alınır. Beyannamede yazılmış miktardan fazla ortaya çıkacak olduğu takdirde aynı tarzda iki kat resim olarak alınmakla beraber buna cüret edenler hakkında kanun tatbik-i icra olunur." şeklindeki ikinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin sonundaki "Buna cüret edenler hakkında kanun tatbik-i icra olunur." fıkrasının kaldırılması ile maddeye "İki kat resim alınmakla beraber aynen zabıt ve müsadere olunur." fıkrasının ilavesini teklif etmiştir. Ancak bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁰⁷

19-Antalya Milletvekili Rasih Efendi ile arkadaşlarının, "İstiklal Mahkemeleri Kanunu"na bir madde ilavesine dair verdikleri kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey maddenin "29 Nisan 1920 tarihli Vatana İhanet Kanunu'nun içerdiği maddelerden dolayı zanlı olarak bulunanların yargılanmasının icrasına ve hükmü uygulama yetkisi istiklal mahkemeleri kurulunun buldukları yer dahilinde görev yaptıkları yerde zikrolunan mahkemelere verilmiştir." şekline dönüştürülmesi ile

¹⁰⁰⁵ ZC, D. 1, C. 4, s. 152; 14 Eylül 1920.

¹⁰⁰⁶ ZC, D. 1, C. 4, s. 234; 20 Eylül 1920.

¹⁰⁰⁷ ZC, D. 1, C. 4, s. 312-313; 23 Eylül 1920.

ilgili bir öneride bulunmuştur. Ancak Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁰⁸

20-Süleyman Sırrı Bey, "Oyun Kağıtlarından Alınmakta Olan İstihlak Resminin Arttırılması Hakkındaki Kanun"a "Kahve ve gazinolarda kullanılan nargileden aylık elli kuruş vergi alınır." şeklinde bir madde ilavesini teklif etmiş; ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰⁰⁹

21-Süleyman Sırrı Bey, "Baltalık Kanunu"nun birinci maddesinde "Odunculuk, kömürcülük ve kerestecilik ile uğraşan veya ormanlara en fazla yirmi kilometre mesafede bulunan köyler için..." şeklinde belirtilen "yirmi kilometrenin" "on kilometre" olarak düzeltilmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰¹⁰

22-"Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğü Geçici Bütçe Kanun Layihası"nın "Seferberlik müddetince bütün deniz ve kara kuvvetleri mensubu, erkan, yöneticiler, subaylar, askeri esnaf ve kıtada bilfiil hizmetle vazifeli buldukları zaman subay adaylarıyla takım başları, kıdemli küçük subaylar ile kara ve deniz kuvvetleri komutanlığından gedikli subay ve adaylarına halen ödeneklerini fevkaladesiyle almakta oldukları maaşlara eklenerek ve eşit olarak seferberlik zammı olarak bin beş yüz kuruş verilir." şeklindeki birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, daha önceden kanunun kabul edilip, yıllık on beş bin lira maaş ve masrafı karşılayacak şekilde kadro oluşturulduğunu; ancak bu birinci madde ile yeni bir düzenlemeye gidildiğini belirtmiştir. Bu nedenle daha önce kabul edilen kanun hükümlerine ters olacağı düşüncesi ile bu maddenin görüşülmesinin ertelenerek belirli bir düzenlemeden geçtikten sonra gündeme alınmasını istemiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu isteği kabul edilmemiş ve birinci madde Meclis Genel Kurulu tarafından aynen kabul edilmiştir.¹⁰¹¹

23-"Bedelli Askerlik Kanunu"nun "Bedel-i nakdiye miktarı her altı ay için iki yüz elli liradır." şeklindeki üçüncü maddesinin "Bedel-i nakdi birinci altı ay için dört yüz, ikinci altı ay için üç yüz, diğer altı aylar için ikişer yüz liradır." olarak kabulü ile

¹⁰⁰⁸ ZC, D. 1, C. 4, s. 372; 26 Eylül 1920.

¹⁰⁰⁹ ZC, D. 1, C. 4, s. 464; 30 Eylül 1920.

¹⁰¹⁰ ZC, D. 1, C. 5, s. 20-22; 11 Ekim 1920.

¹⁰¹¹ ZC, D. 1, C. 5, s. 184; 25 Ekim 1920.

ilgili Süleyman Sırrı Bey bir teklifte bulunmuştur. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰¹²

24-“İcra Vekilleri ile İlgili Kanun”un “İcra Vekilleri Büyük Millet Meclisi başkanının Meclis üyesinden göstereceği adaylar" şeklinde olan ikinci maddesinin "İcra vekilleri şube başkanları tarafından üyeler arasında ayırt edilerek ve Meclis başkanlığınca gösterilecek adaylardan Meclis Genel Kurulunca ve mutlak çoğunluk ile seçilirler.” şeklinde düzeltilmesi ile ilgili vermiş olduğu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰¹³

25-“Düğünlerde İsrafın Önlenmesi ile İlgili Kanun”un “Düğünlerde genellikle cihaz teşhir edilmesi, cihazın açıktan nakledilmesi, erkek tarafından iki kattan fazla elbise hediye verilmesi, düğün günlerine özel olmak üzere bir günden fazla çalgı çaldırılması, nişan, çevre merasimi ile ağırlık ve hediye verilmesi gibi israflar yasaklanmıştır.” şeklinde olan birinci maddesinin "düğünlerde genellikle cihaz teşhir edilmesi, cihazın açıktan nakledilmesi, erkek tarafından iki kattan fazla elbise hediye edilmesi, düğünlerde dansöz bulundurulması ve düğün günlerine özel olmak şartıyla beş sofradan fazla yemek bulundurulması nişan merasimi ile ağırlık ve hediye verilmesi gibi israfları sebep olan durumlar yasaklanmıştır." yönünde verdiği değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰¹⁴

26-“Düğünlerde İsrafın Önlenmesi ile İlgili Kanun”un sekizinci maddesine “İş bu kanuna aykırı hareket edenlerin yargılanması vaktinde yerine getirilir." şeklinde bir fıkra ilavesini teklif etmiş; ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰¹⁵

27-“Öğretmenlerin Askerlikten Tecili Hakkındaki Kanun”un “Öğretmen okulu talebesinden silahlı ve silahsız sınıflara ayrılanlarla başka bir memurlukta görevlendirilmeyerek bizzat ve özellikle resmi ve özel okullarda müdür, öğretmen bulunanların fiilen askerlik hizmetini yapmaları bu seferliğe özel olarak ertelenmiştir." şeklinde olan birinci maddesinin "Bu seferberliğe mahsus ve özel olmak üzere bilcümle resmi okullar ve özel okul öğretmen ve talebesiyle ilim

¹⁰¹² ZC, D. 1, C. 5, s. 175; 25 Ekim 1920.

¹⁰¹³ ZC, D. 1, C. 5, s. 298-299; 4 Kasım 1920.

¹⁰¹⁴ ZC, D. 1, C. 5, s. 366-367; 11 Kasım 1920.

¹⁰¹⁵ ZC, D. 1, C. 6, s. 39; 25 Kasım 1920.

medreseleri hocaları ve talebesinin fiilen askerlik yapmaları ertelenmiştir." şeklinde düzenlenmesini istemiştir." bu teklifin birinci fıkrası Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰¹⁶

28-"Ankara'ya Bağlı Çubukabad Ve Zir Nahiyelerinin Kaza Haline Dönüştürülmesine Dair" kanununun birinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, Zir kaza merkezinin Sincan köyüne naklini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰¹⁷

29-Süleyman Sırrı Bey, "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun dördüncü maddesinin "Büyük Millet Meclisi üyesi meslek sahiplerince doğrudan doğruya seçilmiş üyeden oluşur." şeklinde değiştirilmesini teklif etmiş; ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰¹⁸

29-"Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun beşinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey "Büyük Millet Meclisi her biri kendini seçen il veya meslek grubunun ayrı ayrı vekili olmayıp milletin vekilidir." fıkrasının "Büyük Millet Meclisi üyesinin her biri kendini seçen vilayet halkının vekili olmayıp genel milletin vekilidir." şeklinde düzeltilmesini ve müddetin de "iki sene" yerine "üç sene" olarak belirtilmesini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından encümene gönderilmiştir.¹⁰¹⁹

30-"Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun altıncı maddesi ile ilgili Ocak ve Şubat aylarının çok sıkıntılı geçtiğini ve üyelerin maddi ve manevi olarak bu aylarda Meclise gelmesinin zor olduğunu belirterek Meclisin 23 Nisan'da toplanması hususunu düzenleyen bir değişiklik yapılması için öneride bulunmuştur. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰²⁰

31-Süleyman Sırrı Bey, "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun "Vilayet yerel işlerde tam yetkiye sahiptir. Dış ve iç siyaset adli ve askeri işler, uluslar arası iktisadi münasebetler ve hükümetin genel sorumluluğu ve menfaati birden ziyade illeri kapsayan özel durumlar müstesna olmak üzere Büyük Millet Meclisince konulacak kanunlar gereğince Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı İktisat ve Ziraat ve

¹⁰¹⁶ ZC, D. 1, C. 6, s. 30-32; 25 Kasım 1920.

¹⁰¹⁷ ZC, D. 1, C. 6, s. 92; 25 Kasım 1920.

¹⁰¹⁸ ZC, D. 1, C. 6, s. 162; 30 Kasım 1920.

¹⁰¹⁹ ZC, D. 1, C. 6, s. 338; 13 Aralık 1920.

¹⁰²⁰ ZC, D. 1, C. 6, s. 343-344; 13 Aralık 1920.

Bayındırlık Bakanlığı sosyal yardımlaşma işlerinin düzenleme ve yönetimi il meclislerinin yetkisi dahilindedir.” şeklindeki on ikinci maddesine “ve muavenet-i içtimaiye” kelimesinden sonra “ve inzibat” kelimesinin ilavesini teklif etmiş; ancak bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰²¹

32-Süleyman Sırrı Bey, “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu”nun on üçüncü maddesi ile ilgili Meclisin toplanma yılının üç sene ve toplanma müddetinin de senede dört ay olarak kabulünü istemiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰²²

33-Süleyman Sırrı Bey, “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu”nun “Nahiyelerin Teşkili Hakkındaki” on yedinci maddesi üzerine “Nahiye, Muhtariyet-i haiz bir manevi şahsiyettir”, fıkrasının “Muhtariyet-i haiz şahsiyet-i maneviyedir.” şekline dönüştürülmesini teklif etmiş; ancak bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰²³

34-“Teşkilat-ı Esasiye Kanunu”nun “Vilayetler iktisadi ve içtimai münasebetleri itibariyle birleşerek, umumi müfettişlik kıtalarını vücade getirirler.” şeklindeki yirmi üçüncü maddesi ile ilgili “birleşerek” kelimesi yerine “birleştirilerek” kelimesinin ya da “getirirler” yerine de “getirilir” kelimesinin yazılmasını teklif ederek bu maddenin “Vilayetler iktisadi ve içtimai münasebetleri itibariyle birleştirilerek, umumi müfettişlik kıtaları vücade getirilir.” şeklinde düzenlenmesi ile ilgili bir değişiklik önerisi vermiş ve bu öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰²⁴

35-“Teşkilat-ı Esasiye Kanunu”nun "Büyük Millet Meclisi illerdeki halkı ve meslek sahiplerini temsil etmek üzere doğrudan doğruya seçilmiş üyelerden oluşmuştur." şeklindeki dördüncü maddesinin "Büyük Millet Meclisi meslek sahiplerini temsil etmek üzere illerde meslek sahiplerince seçilmiş üyelerden oluşmuştur." şeklinde değiştirilmesi ile ilgili önergesi, Meclis Genel Kurulu

¹⁰²¹ ZC, D. 1, C. 6, s. 373; 14 Aralık 1920.

¹⁰²² ZC, D. 1, C. 6, s. 482-483; 22 Aralık 1920.

¹⁰²³ ZC, D. 1, C. 6, s. 498-499; 22 Aralık 1920.

¹⁰²⁴ ZC, D. 1, C. 7, 296-297; 17 Ocak 1921.

tarafından "Büyük Millet Meclisi illerdeki halk tarafından seçilmiş üyeden oluşmuştur" olarak kabul edilmiştir.¹⁰²⁵

36-“Vatan Hainliği Suçlarından Bir Kısımının Affı Hakkındaki Kanun” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun açık bir şekilde ifade edilmediğini düşünen Süleyman Sırrı Bey "İstiklal mahkemeleri, adliye mahkemeleri ve savaş suçları mahkemesi tarafından vatana ihanet suçundan dolayı mahkum ve zanlı olan kişiler şahsi hakkı saklı kalmak üzere affedilmişler. Ancak idam ve müebbet kürek cezalarıyla mahkum olanlarla" fıkrasından sonra "iş bizzat yapan zanlı" kelimesinin ilavesini ve son fıkrada "bu kanunun yayınlanma tarihinden" kelimesinden sonra "tek kişilik hücre cezası alanlar" "fıkrasının eklenmesini önermiştir.¹⁰²⁶

Süleyman Sırrı Bey, bu kanuna açıklık getirilmediğinden isyanla ilgisi olmayan masum kişilerin bile yakalanarak Bidayet Mahkemesine sevk ile mahkumiyetlerine sebep olunduğunu söylemiştir. Ayrıca bu kanunun üçüncü maddesinin “İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.” ifadesinin kabul edilmesiyle, bundan sonra ihanet edenler hakkında takibat yapılacak gibi bir mana çıkacağını söyleyerek bu maddenin reddini talep etmiştir.¹⁰²⁷

37-Süleyman Sırrı Bey, “Konya, Akşehir, Seydişehir ve Karaman'ın Müstakil İdaresi İle Dört Kaza Teşkiline Dair Kanun Layihası” üzerine bu dört kazadan biri olan Ermenak isminin hristiyan bir isim olduğunu belirtmiş, bu nedenle kaza isminin “Kemaliye” olarak değiştirilmesini teklif etmiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰²⁸

38-Süleyman Sırrı Bey, “Malta’da Bulunan Subaylar ve Diğer Görevliler Hakkında Kanun Layihası”nın "Malta’da tutuklu bulunan askeri subaylar açıkta sayılarak 1 Eylül 1920 tarihinden itibaren kendilerine maaş ayırılır." şeklindeki birinci maddesinin “Yabancılar tarafından İstanbul’dan alınarak Malta ve diğer yerlere gönderilen subay, memur ve diğer kişilerin buralarda esarete olduğu düşünülerek 1 Eylül 1920 tarihinden itibaren kendilerine veya ailelerine maaş

¹⁰²⁵ ZC, D. 1, C. 7, 310-312; 17 Ocak 1921.

¹⁰²⁶ ZC, D. 1, C. 15, s. 88; 9 Aralık 1921.

¹⁰²⁷ ZC, D. 1, C. 15, s. 132; 17 Aralık 1921.

¹⁰²⁸ ZC, D. 1, C. 6, s. 421; 18 Aralık 1920.

verilmesi şeklinde düzenlenmesini önermiştir.” şeklinde düzenlenmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰²⁹

39-Süleyman Sırrı Bey’in "Frengi Hastalığının Engellenmesi Hakkındaki Kanun"un "Evleneceklerin evlenmeden önce doktor bulunan yerlerde muayeneye tabi tutulmaları mecburidir. Evlilik sağlık raporları her tabip tarafından verilebilir. Ancak sağlık tutanaklarını sağlamak için bulunduğu yerin devlet doktoruna, bulunmadığı takdirde belediye doktoruna bu raporlar gösterilerek kaydedtirilir" şeklindeki beşinci maddesi ile ilgili "doktor ve doktor bulunan yerlerde evlenecek erkek ve kadınların evlenmeden önce kendilerini muayene ettirmeleri ve doktor bulunmayan yerlerde yalnız erkeklerin muayeneleri ve sağlık tutanaklarını sağlamak için alınacak raporların yerel hükümet ve belediye çalışanlarına gösterilerek kaydedtirilmesi mecburidir." şeklinde değiştirilmesi için verdiği değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰³⁰

40-Süleyman Sırrı Bey, "Frengi Hastalığının Engellenmesi Hakkındaki Kanun"un yine beşinci maddesine "Kız ve kadınların muayenesi uzman doktorlardan eğitim almış ebe aracılığıyla yerine getirilir." şeklinde bir fıkranın ilavesini teklif etmiş; ancak bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰³¹

41-"Frengi Hastalığının Engellenmesi Hakkındaki Kanun"un "Frengi hastalığına yakalanan şahıslar, hastalığının başkasına geçmesine bilerek sebebiyet verdiği takdirde altı aydan iki seneye kadar hapsedilir veya bu şahıslara yüz liradan beş yüz liraya kadar para cezası verilerek alınan para zarar görmüş şahsa verilir. Eşlerden biri diğerine bu hastalığı geçirirse ceza en üst sınırdan uygulanır." şeklindeki sekizinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, maddenin son fıkrasında geçen eşlerin bu hastalığı birbirlerine geçirdiği takdirde geçirene en yüksek ceza verilmesi hükmünün anlamsız olduğunu, çünkü hiçbir kişinin bilerek ya da isteyerek eşine böyle bir şey yapmayacağını belirtmiştir. Bu sebeple maddenin son fıkrasının kanundan

¹⁰²⁹ ZC, D. 1, C. 6, s. 520-521; 23 Aralık 1920.

¹⁰³⁰ ZC, D. 1, C. 7, s. 45-46; 26 Aralık 1920; Frengi hastalığının meclisin çıkaracağı sert bir kanunla önüne geçilebileceğini daha önce çıkarılan kanun üzerine gerekli önlemlerin hükümet tarafından alındığını bu hastalığın milleti felakete sürüklediği belirtilmiştir. (Yozgat Gazetesi, 6 Mayıs 1921, No:499, s. 1)

¹⁰³¹ ZC, D. 1, C. 7, s. 116; 1 Ocak 1921.

tamamen kaldırılmasını teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰³²

42-Süleyman Sırrı Bey, “Frengi Hastalığının Engellenmesi Hakkındaki Kanun”un dokuzuncu maddesine “Frengi hakkında belirtilen hüküm belsoğukluğu hakkında da uygulanır.” şeklinde bir fıkranın daha ilave edilmesini teklif etmiş ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰³³

43-“Şehit Olan Subayların Ailelerine Verilecek Maaş Hakkındaki Kanun Layihası”nın “12 Temmuz 1920, tarihinden itibaren şehitlik rütbesine erişmiş olan yönetici ve subayların ailelerine bir derece üstlerine göre maaş verilir. Bu işlemler bağlı olduğu kurumlarca en geç bir aya kadar tamamlanacaktır. Aksi takdirde aile muhtaç olma durumuyla yüz yüze gelmemeleri ve yoksulluk yaşamamaları için verilecek maaşın yarısı avans olarak verilecektir.” şeklinde olan birinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, şehit olan kişilerin ailelerine maaş verilmesi gerektiği gibi bunun dışında mensup olduğu ordu heyetinin de bu kişinin fedakarlıklarından dolayı bir miktar da olsa aileleri ödüllendirmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu sebeple bütçeye ödenek konulmasını ve maddenin bu şekilde düzenlenmesini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰³⁴

44-Süleyman Sırrı Bey, “Linyit Kömürü İhracı Kanunu”nun “Bu hususta satın alınacak alet ve edevat tutarı ile çıkarma ve nakletme işi için görevlendirilecek memurlar, asker ile amele maaşları, masrafları ve diğer masrafları adı geçen ödenekten verilecektir.” şeklinde olan ikinci maddesinde “verilecektir” kelimesinin yerine “verilir” kelimesinin yazılmasını teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰³⁵

45-Konya Milletvekili Ömer Vehbi Efendi’nin Darülmüallimlerin lağvı ile medreselerle birleştirilmesine dair kanun teklifi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, seferberlik esnasında öğretmenlerin askere alınmasından dolayı talebe, öğretmen ve açılan okulların sıkıntıya girmesi sebebiyle kanun tekliflerinin yapıldığını ve bazı istisnaların gerçekleştiğini belirtmiştir. Milli amacın gerçekleşmesinden sonra

¹⁰³² ZC, D. 1, C. 8, s. 87-88; 5 Şubat 1921.

¹⁰³³ ZC, D. 1, C. 8, s. 88; 5 Şubat 1921.

¹⁰³⁴ ZC, D. 1, C. 7, s. 89-90; 29 Aralık 1920.

¹⁰³⁵ ZC, D. 1, C. 7, s. 220; 8 Ocak 1921.

askerlik için bu kadar kanun düzenlenmesine gerek olmadığını belirtmiş ve bu kanun ile ilgili yapılan teklif ve takrirlerin reddedilmesini istemiştir.¹⁰³⁶

46-“Öğretmenlerin Askerlikten Tecili Hakkındaki Kanun”a sekizinci madde olarak "Bu kanunun yayınlanmasından önce okul ve medreselere devam eden ve öğretmen ve hoca olmayanlar kanun hükümlerinden faydalanamazlar." şeklinde bir madde ilavesini teklif etmiş, bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰³⁷

47-“Nakil vasıtalarını sağlama kanunu”nun yirmi ve yirmi birinci maddelerinin yerine yeni kanun maddelerinin ilave edilmesini istemiş ve "İlçe kaymakamı veya nahiye müdürlerinin kurum idaresini devretme esnasında yanlarında bulunan askeri şube reisleri ve bölük kumandanları ve her mahalle ve kasabanın muhtarından oluşan heyet aracılığıyla askeri nakil araçlarına damga vurulur. Bu vazifenin yerine getirilmesi için bu heyete harcırah verilmez." şeklinde bir maddenin düzenlenmesini teklif etmiştir.¹⁰³⁸

48-“Meclis-i Umumi ve Daimi Encümen Üyelerine Verilen Ödeneklerin Arttırılması ile İlgili Kanun Layihası”nın altıncı maddesinin kanunun ilan tarihinden itibaren Meclis-i Umumiye üyelerinin yararlanacağı yönünde düzeltilmesini istemiş ancak teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰³⁹

49-“Yol Nakit Bedeli Hakkındaki Kanun”a "Yerine getirilme muamelesi için vazifeli memurlar bizzat kasabalara hizmet ederler." şeklinde bir maddenin sekizinci madde olarak ilave edilmesini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁴⁰

50. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşları “Avans Kanunu”nun 1920 yılına ait gelirlerin 1921 yılında da edinilmesi ile ilgili maddesine "Adı geçen sene içinde meydana gelmiş olan indirimden sonraki zam tahsil edilecektir." şeklinde bir fıkranın ilave edilmesi teklif etmişlerdir.¹⁰⁴¹

¹⁰³⁶ ZC, D. 1, C. 7, s. 456-457; 30 Ocak 1921.

¹⁰³⁷ ZC, D. 1, C. 8, s. 74; 3 Şubat 1921.

¹⁰³⁸ ZC, D. 1, C. 8, s. 97; 5 Şubat 1921.

¹⁰³⁹ ZC, D. 1, C. 8, s. 340; 21 Şubat 1921.

¹⁰⁴⁰ ZC, D. 1, C. 8, s. 363; 22 Şubat 1921.

¹⁰⁴¹ ZC, D. 1, C. 8, s. 552; 28 Şubat 1921.

51. Süleyman Sırrı Bey, "Ziyet Eşyasının Yasaklanması Hakkındaki Kanun" ile ilgili daha önce Meclis Genel Kuruluna verdiği değişiklik önerisini tekrarlamış ve Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya sunulmasını istemiştir. Ancak bu öneri reddedilmiştir.¹⁰⁴²

52. Süleyman Sırrı Bey, "İhtikar (Karaborsacılık) Kanununa" "Bu kanunun yayınlanmasından önce alınmış ve piyasada mevcut eşyanın fiyatını yükselten esnaf ve tüccar karaborsa kanunu veçhiyle cezalandırılır" şeklinde bir maddenin ilave edilmesini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından İktisat Encümenine havale edilmiştir.¹⁰⁴³

53. Süleyman Sırrı Bey, "Ordu Maaşı ile Seferberlik ve Cephe Zamlarının Eşitlenmesi ile İlgili Kanunun" birinci maddesinin "Deniz ve kara kuvvetleri genel erkan ve yönetimden rütbe olarak bir üstündeki makamları işgal edenlere kendi rütbesine tahsis edilmiş maaş ile işgal ettiği mevkinin en büyük rütbesi arasındaki maaş farkının üçte biri ve subaylar ve küçük subaylara yarısının aylık olarak ayırılıp üstüyle birlikte verilir. Bundan başka hiçbir suretle makam maaşları veya fark verilmez. Boş kadrolarda vekaleten bulunanlar aynı muameleye tabidir." şeklinde düzenlenmesi için bir öneride bulunmuştur. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁴⁴

54. Süleyman Sırrı Bey, "Ordu Maaşı ile Seferberlik ve Cephe Zamlarının Eşitlenmesi ile İlgili Kanunun" ikinci maddesinin "Bütün erkan ve ümeraya ödenek farkı ile beraber maaşın yarısı yerine 1/3'ü, subay ve yedek subaya yarısının verilmesi" şeklinde düzeltilerek maddedeki "işgal ettiği makamların en büyük rütbesi arasındaki maaş farkı" yerine "ödenek ile beraber maaş farkı" ifadesinin getirilmesini teklif etmiştir.¹⁰⁴⁵

55. Süleyman Sırrı Bey, "Maden Çalışanlarının Hukukuna İlişkin Kanun"un birinci maddesi ile ilgili on sekiz yaşından aşağı olanların ocak dahilinde bulunmayacakları, her amelenin yaptığı işler ve ocak sahiplerinin hareketleri resmen sabit olmak üzere maddeye "künyesi" kelimesinden sonra "nerede ve ne gibi

¹⁰⁴² ZC, D. 1, C. 9, s. 295; 31 Mart 1921.

¹⁰⁴³ ZC, D. 1, C. 9, s. 364; 4 Nisan 1921.

¹⁰⁴⁴ ZC, D. 1, C. 10, s. 102; 25 Nisan 1921.

¹⁰⁴⁵ ZC, D. 1, C. 10, S. 99-100; 25 Nisan 1921.

ameliyatta istihdam edildiği” fıkrasının ilavesini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁴⁶

56. Süleyman Sırrı Bey, “İhtikarın Yasaklanması Kanunu”na "Yolcu eşyası arasında veyahut sair araçlar ile gizli şekilde alınarak el altından koltukçu ve bohçacılar vasıtasıyla sattırılan çeşitli ve yasaklanmış eşya ile o eşyayı satanlar hakkında da ikinci madde ahkamı tatbik edilir.” şeklinde bir madde ilavesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰⁴⁷

57. Süleyman Sırrı Bey, “Merzifon - Çorum – Çalathlı Yolunun Genel Yollar İçine Alınmasına Dair Kanun”un daha önce kabul edildiğini, yalnız kanundaki ismin düzeltilmesi gerektiğine dair bir teklifte bulunmuştur. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁴⁸

58. “Yerli Kumaş Kullanılması Hakkında Kanun Layihası”nın “Büyük Millet Meclisi üyeleriyle bütün hükümet memurları ve göreve alınmış polis, jandarma, belediye başkanları ve üyeleri Meclis-i Umumiye üyeleri, okul öğretmenleri, bayan öğretmenleri ve gece okulu talebeleri yerli kumaştan elbise giymeye mecburdurlar. Bu kanunun yayınlanma zamanında yabancı kumaştan imal edilmiş elbisesi bulunanların elbiseleri bağlı buldukları kurum başkanı tarafından damgalanarak özel bir deftere kaydedilecek ve bu elbiseler eskiyene kadar kullanılacak ve giyilecektir.” şeklindeki birinci maddesinde “gece okulu talebeleri” kelimesinden sonra “her sınıf memurun için resmen kabul edilmiş olan numune gereğince” fıkrasının ilavesi ile maddenin “Büyük Millet Meclisi üyeleriyle hükümet memurları ve görevlileri polis, jandarma ve belediye başkan ve üyesiyle genel meclis üyeleri, okul öğretmen ve bayan öğretmenleri ve gece okulu talebesi resmen kabul edilmiş olan örnek gereğince yerli kumaştan imal edilmiş elbise giymeye mecburdur” şeklinde düzeltilmesini teklif etmiştir.¹⁰⁴⁹

59. “Sorumlu Sivil Sağlık Memurları Hakkındaki Kanun” üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun bütçe ile ilgili olduğunu belirttikten sonra Muvazene- i Maliye

¹⁰⁴⁶ ZC, D. 1, C. 10, s. 213; 2 Mayıs 1921.

¹⁰⁴⁷ ZC, D. 1, C. 10, s. 256; 7 Mayıs 1921.

¹⁰⁴⁸ ZC, D. 1, C. 10, s. 283; 12 Mayıs 1921.

¹⁰⁴⁹ ZC, D. 1, C. 10, s. 444-446; 20 Haziran 1921.

Encümenine havale edildikten sonra Meclise arz edilmesini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁵⁰

60. Süleyman Sırrı Bey, “Şura-yı Devlet Teşkili Hakkındaki Kanun”un isminin “Yargılama Altında Bulunan Memurların Evrakını İncelemek İçin Görevlendirilmiş Heyetin Vazifesini Açıklayan Kanun” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından değerlendirilmeye alınmamıştır.¹⁰⁵¹

61. Süleyman Sırrı Bey, “Şura-yı Devlet Teşkili Hakkındaki Kanun”un

c. Danıştay kurulunca görülmesi lazım gelen diğer meseleler icra vekilleri heyetince, kanun düzenleme ve yorumlaması ise Büyük Millet Meclisince yapılır.

d. Danıştay kurulunun genel görevlerine ilişkin kanun hükümleri hükümsüz kılınmıştır” şeklinde iki yeni maddenin ilavesini teklif etmiş; ancak teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁵²

62. Süleyman Sırrı Bey, “Askeri kıtalardan elbise ve askeri donanmalarıyla firar eden fertlerin zaman ile yükümlülüğü hakkındaki kanunun”un ikinci maddesinin "Bu eşyanın sürüm üzerinden kıymetleri ordu kumandanlıklarınca tayin edilir ve doğrudan doğruya fertlerin buldukları yerdeki mal memurluklarına yazı ile bildirilir ve bu suretle elde edilen toplam miktar her ay sonunda Milli Savunma Bakanlığına verilir." şeklinde değiştirilmesi ile ilgili bir öneride bulunmuştur. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰⁵³

63. Süleyman Sırrı Bey, Batı Cephesinde askeri hareketin konumuna sınırlı olmak üzere “Aşar Vergisini Toplama Usulü Dair Kanun Layıhası” birinci maddesi ile ilgili çiftçilerin öşür vermeye mecbur olduklarını, bedel vermekte mecburiyet olmadığını belirtmiş ve maddenin "Harman yerlerinde tahmini olarak öşrünü aynen veya bedel olarak almaya hükümet yetkilidir.” şeklinde düzenlenmesini teklif etmiştir.¹⁰⁵⁴

¹⁰⁵⁰ ZC, D. 1, C. 11, s. 81; 30 Haziran 1921.

¹⁰⁵¹ ZC, D. 1, C. 11, s. 112-113; 2 Temmuz 1921.

¹⁰⁵² ZC, D. 1, C. 11, s. 135; 4 Temmuz 1921.

¹⁰⁵³ ZC, D. 1, C. 11, s. 169; 7 Temmuz 1921.

¹⁰⁵⁴ ZC, D. 1, C. 11, s. 255; 14 Temmuz 1921.

64. “Sigara Kağıdı Sınırlamasına ve Kibrit Tüketim Resminin Arttırılmasına Dair Kanun Layihası” üzerine Süleyman Sırrı Bey, tüccar ve esnafa ellerindeki sigara kağıtlarının miktarı hakkında Maliye Vekaletine beyanname vermek üzere tanınan on beş günlük sürenin az olduğunu bu yüzden ek bir süre ile bir aya kadar bildirmelerinin istendiğini ifade etmiş, ayrıca kanuna “tarihi ilanından” ibaresi yerine “hertarafa ibaresinin ” ilave edilmesini teklif etmiştir.¹⁰⁵⁵

65. Süleyman Sırrı Bey, “Köy ve nahiye kanun layihası”nın “Birçok köylerden oluşmuş nahiyenin mallar ve gayrimenkulü nahiyenin ortak malı olur. Ancak köylüler, köylerine ait otlak ve baltalık gibi terk edilmiş arazilerden geçtiği üzere sınırlı olarak istifade etmek hakkını korurlar. Bir köy, bağlı bulunduğu nahiyeden ayrıldığında otlak yeri ve baltalıklar eskisi gibi kendine ait olur ve önceki sınırını korur. Ortak olan mallar ve gelir getiren mal ve yapılar ile borçlar ve talepleri her iki tarafın eşit olarak seçtiği üyeden oluşturulmuş bir komisyon aracılığıyla kasaba ile ayrılan köyün nahiye masrafının üç senelik ortak hissesinin araçları esas alınarak aralarında paylaşılır. Malları paylaşmak mümkün değilse ayrılan köye nazaran hissesi verilir. Anlaşmazlık olduğunda il danıştayına başvurulur. Danıştay kesin olarak meseleyi halleder.” şeklindeki yedinci maddesinin "Birçok köylerden meydana gelmiş nahiyenin malları ve gayrimenkulleri ortak sayılır." şeklinde olmasını istemiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁵⁶

66. Süleyman Sırrı Bey, “Köy ve Nahiye Kanun Layihası”nın “Seçilebilmek için bazı şartlar gerekmektedir. Bu şartlar:

e. Nahiye ahalisinden olmak veya altı aydan beri nahiye içinde ikamet ediyor olmak ve kasaba nüfus sicilinde kayıtlı bulunmak.

f.21 yaşını tamamlamış olmak.

g. Cinayet suçundan hüküm giymiş veya mahkeme kararıyla kısıtlanmış olmamak. Şeklindeki on birinci maddesindeki "seçilebilmek" tabirinin yerine

---

¹⁰⁵⁵ ZC, D. 1, C. 11, s. 396; 1 Ağustos 1921.

¹⁰⁵⁶ ZC, D. 1, C. 13, S. 78; 1 Ekim 1921.

"Nahiye danıştayına üye seçilmek" fıkrasının yazılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu önergesi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰⁵⁷

67. Süleyman Sırrı Bey, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın on ikinci maddesi birinci fıkrasının "21 yaşını tamamlamış, tahsil-i iptidai-yi bitirmiş ve okur-yazar olanlar tercih olunur." şeklinde düzenlenmesini teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰⁵⁸

68. Süleyman Sırrı Bey'in, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın yirmi sekizinci maddesinin "Bir nahiyenin ahalişi diğer nahiye seçimine katılamaz. Ancak nahiye ahalisinden biri kendi nahiyesi içinde bulunan diğer köylerden de seçilebilir." şeklinde değiştirilmesi ile ilgili verdiği değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁵⁹

69. Süleyman Sırrı Bey, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın otuz sekizinci maddesindeki "Kazaya gönderilmesi ve kaymakam tarafından" fıkrasının kaldırılmasını teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁶⁰

70. Süleyman Sırrı Bey, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın "Memuriyetlerinden yararlanarak seçimlerde teşvik veren yada tehditte bulunan memurlar memurluk görevlerinden alınmakla beraber üç aydan bir seneye kadar hapis cezası alır." şeklindeki kırkıncı maddesine "memuriyetlerinden yararlanarak" yerine "memuriyetlerini suiistimal" ve "teşvik" yerine "müdahale" kelimesinin yazılmasını önermiş ancak bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁶¹

71. Süleyman Sırrı Bey, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın "Kanunen seçim hakkına sahip olan bir kimseyi bu seçimden mahrum etmek veya hakkı olmayan birisini seçime dahil etmek amacı ile seçim cetvelinde oynama, tahrip etme yada imha etmeye kalkışanlar üç aydan aşağı olmamak üzere hapis cezası alır." şeklindeki

---

¹⁰⁵⁷ ZC, D. 1, C. 14, s. 77; 5 Kasım 1921.

¹⁰⁵⁸ ZC, D. 1, C. 14, s. 86; 5 Kasım 1921.

¹⁰⁵⁹ ZC, D. 1, C. 14, s. 227; 15 Kasım 1921.

¹⁰⁶⁰ ZC, D. 1, C. 14, s. 279; 21 Kasım 1921.

¹⁰⁶¹ ZC, D. 1, C. 14, s. 296; 22 Kasım 1921.

kırk birinci maddesine "imha" kelimesinden sonra "bozma" kelimesinin ilavesini önermiş ve bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰⁶²

72. Süleyman Sırrı Bey, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın "Seçmenlerden üçte biri oy verdiği takdirde seçim yapılmış ve tamamlanmış olur." şeklindeki bir fıkranın kanuna ilave edilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi Mecliste çoğunluk sağlanamadığından sonuçlanmamıştır.¹⁰⁶³

73. Süleyman Sırrı Bey, "Vatana İhanetten Suçlanan Kişilerin Bir Kısımının Aflarına Dair Kanun"un amaca uygun olmadığını bu nedenle de yeniden inceleme yapılması gerektiği ile ilgili öneride bulunmuştur. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰⁶⁴

74. "Vatana İhanetten Suçlanan Kişilerin Bir Kısımının Aflarına Dair Kanun"un birinci maddesinin ikinci fıkrası üzerine Süleyman Sırrı Bey, fıkranın yanlış anlaşılmaya müsait olduğunu, bu nedenle de maddeye "mahkum olanlarla" kelimesinden sonra "faili asli olan suçlular" ifadesinin ilavesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁶⁵

75. Süleyman Sırrı Bey, "Vatana İhanetten Suçlanan Kişilerin Bir Kısımının Aflarına Dair Kanun"un birisini vatana ihanet etmekle suçlayan kimsenin birinci maddeye göre cezalandırıldığını, ancak bu kanunun ikinci maddesinin kabulü durumunda bu kişilerin cezalandırılmayacakları yönünde bir anlam ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu nedenle kanunun ikinci maddesinin kaldırılmasını teklif etmiş ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁶⁶

76. Süleyman Sırrı Bey, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın "genel halkın sağlığının korunması ve salgın hastalıkların yayılmasını engellemek için gereken tedbirlerin alınması" şeklindeki elli ikinci maddenin son fıkrasından "alınması" kelimesinin kaldırılarak yerine "tedbirlerin alınmasına başlanması ve derhal kazaya

¹⁰⁶² ZC, D. 1, C. 14, s. 296; 22 Kasım 1921.

¹⁰⁶³ ZC, D. 1, C. 14, s. 303-304; 22 Kasım 1921.

¹⁰⁶⁴ ZC, D. 1, C. 15, s. 75; 8 Aralık 1921.

¹⁰⁶⁵ ZC, D. 1, C. 15, s. 106; 9 Aralık 1921.

¹⁰⁶⁶ ZC, D. 1, C. 15, s. 134; 17 Aralık 1921.

bilgi verilmesi" fıkrasının ilavesini önermiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁶⁷

77. Süleyman Sırrı Bey'in, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın yüz on birinci maddesinin "Nahiye Katipleri Özel Kanunu gereğince belirlenen vasıflar ve şartlara sahip olmak üzere nahiye şurası(danıştay) ve şura yürürlükte olmadığı zamanlarda Heyet-i İdare tarafından seçimleri yapılır ve memuriyetleri il icra heyet başkanı tarafından tasdik olunur." şeklinde düzenlenmesi ile ilgili değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁶⁸

78. "Köy ve Nahiye Kanun layihasının" yüz on beşinci maddesinin "müdür, yardımcı ve vekiller hakkında cezalandırma ve görevden alma, il şurası ve şuranın yürürlükte olmadığı zamanlarda il icra heyeti tarafından icra olunur. Müdür, kanunlarına konulmuş hükümlere uygun olarak il şura ve idare heyeti kararı ile görevden alınır" şeklinde düzeltilmesi için bir öneride bulunmuştur. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁶⁹

79. Süleyman Sırrı Bey, "Köy ve Nahiye Kanun Layihası"nın yüz on altıncı maddesinin "İstifaları kabul edilmeden görev yerini terk eden nahiyenin atanmış memurlarına altı ay süreyle memuriyet verilmez." şeklinde düzenlenmesini teklif etmiş ve teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰⁷⁰

80. "Ceza Süresinin Üçte Birini Tamamlayanların Affı ve Nakledilen Tutuklu Hakkındaki Kanun Layihası" ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, cezaları ertelenen kişilerin haklarında tekrar bir inceleme yapılacağını bu durumun gerçekleşmesine kadar bu kişileri herhangi bir kayıt altında tutmamak gerektiğini belirtmiştir. Ancak bu kanunun ikinci maddesinin bu açıklamalara ters olduğunu ifade etmiş ve maddenin kaldırılmasını önermiştir. Meclis Genel Kurulu bu teklifi reddetmiştir.¹⁰⁷¹

81. Süleyman Sırrı Bey, "1922 tarihli Avans Kanunu"nun on üçüncü maddesi üzerine ülkenin her tarafında hayat şartları eşit olmadığından ödeneklerin de eşit verilmediğini belirtmiştir Bu maddeye "Ankara, Zonguldak gibi bazı yerlerin

¹⁰⁶⁷ ZC, D. 1, C. 18, s. 96-97; 7 Mart 1922.

¹⁰⁶⁸ ZC, D. 1, C. 24, s. 200; 26 Ekim 1922.

¹⁰⁶⁹ ZC, D. 1, C. 24, s. 207; 26 Ekim 1922.

¹⁰⁷⁰ ZC, D. 1, C. 24, s. 541; 16 Kasım 1922.

¹⁰⁷¹ ZC, D. 1, C. 15, s. 320-321; 5 Ocak 1922.

memurun muhassasatının ayrı olması” şeklinde bir fıkranın ilavesini teklif etmiş; ayrıca konunun encümene havale edilmesini istemiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁷²

82. “Seferberlik ve Cephe Zammı Maaş Kanunu”nun birinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, cephede bulunan subaydan binbaşıya kadar maaşlara bin beş yüz kuruş zamm yapılmasını teklif etmiş ancak Meclis Genel Kurulu tarafından bu teklif kabul edilmemiştir.¹⁰⁷³

83. “Subay, Kıdemli Yüzbaşı ve Askeri Memurlardan Eşdeğer Maaş Alanlar İçin Donanım Bedeli Verilmesi Hakkındaki Kanun”un “Kara, deniz ve hava kuvvetleri bütün subaylardan kıdemli yüz başı rütbesine kadar (kıdemli yüzbaşı dahil) olanlarla eşdeğer memurlar ve askeriye mensup olanlara yılda bir defa elbise ve donanım bedeli olarak sekiz lira verilir.” şeklindeki birinci maddesi üzerine elbise bedeli ödeneğinin çoğunlukla subaylara ve rütbelilerinde yalnız cephede bulunanlarına verilmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁷⁴

84. Mükellefiyet-i Nakliye-i Askeriye Kanun Layihası”nın "Köy halkı kalkınma vergisi olarak para verme yükümlülüğünden müstesnadır" şeklindeki ikinci maddesinin “Nakit olarak vermekten müstesnadır." olarak değiştirilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁷⁵

85. Süleyman Sırrı Bey, “Mükellefiyet-i Nakliye-i Askeriye Kanun Layihası”nın on birinci maddesinin sonuna “Takdir olunan bu ücret altı ayda bir değiştirilir.” şeklinde bir fıkranın ilavesini teklif etmiştir.¹⁰⁷⁶

86. Süleyman Sırrı Bey, “Mükellefiyet-i Nakliye-i Askeriye Kanun Layihası”nın on ikinci maddesi yerine yeni bir madde teklifinde bulunmuş ancak

---

¹⁰⁷² ZC, D. 1, C. 17, s. 182-183; 28 Şubat 1922.

¹⁰⁷³ ZC, D. 1, C. 18, s. 157; 11 Mart 1922.

¹⁰⁷⁴ ZC, D. 1, C. 18, s. 213; 14 Mart 1922.

¹⁰⁷⁵ ZC, D. 1, C. 18, s. 298-302; 20 Mart 1922.

¹⁰⁷⁶ ZC, D. 1, C. 19, s. 285; 18 Nisan 1922.

teklif, daha önce reddedildiğinden Meclis Genel Kurulu tarafından değerlendirilmeye alınmamıştır.¹⁰⁷⁷

87. Süleyman Sırrı Bey, “Mükellefiyet-i Nakliye-i Askeriye Kanunu” ile ilgili istihdam edilecek nakliye araçlarının ve nakillerin geçimlerinin nasıl temin edileceği üzerine bir maddenin olmadığını bu nedenle de on üçüncü madde olarak yeni bir maddenin ilavesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁷⁸

88. “Tüketim Vergisi Kanunu”nun birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşları adi sabunun vergiye tabi tutulmasının uygun olmadığını, memleketimizde çıkarılan sabunların ihtiyacı karşılamadığını belirtmiştir. Bu durumda yapılması gerekenin adi sabun istisna tutularak, her çeşit kokulu ve lüks sabunlardan tarife gereğince alınmakta bulunan verginin iki katına çıkarılması olduğunu ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁷⁹

89. Süleyman Sırrı Bey, "Terk Edilmiş Malların İdare Şekline Dair Olan Kanun"un birinci maddesinin son fıkrasının kaldırılması ile ilgili bir teklifte bulunmuştur.¹⁰⁸⁰

90. “Para Cezalarının Beş Misline Çıkarılmasına Dair Kanun”un “Resmi damga ve tütün kısıtlaması ve devlete ait vergilerin taksitlerinin düzenlenme yapılmamasından dolayı alınacak olan para cezaları hakkındaki kanunlar ile Büyük Millet Meclisi tarafından aslen veya değiştirilmek üzere konulan kanunlar olmak üzere kanunlar ve diğer düzenlemeler yazılmış bütün para cezaları beş katına çıkarılmıştır.” şeklindeki birinci maddesi ile ilgili "düzenlemeler" kelimesinden sonra "diğer kanunlar gereğince hükmolunacak bütün para cezaları" fıkrasının kaldırılarak yerine "diğer yazılı olan bütün gereğince hükmolunacak para cezaları" fıkrasının ilave edilmesini teklif etmiştir. Ayrıca bu maddenin son satırının "kanunlar ve diğer düzenlemeler gereğince hükmolunacak para cezaları beş katına çıkarılmıştır."

¹⁰⁷⁷ ZC, D. 1, C. 19, s. 292; 18 Nisan 1922.

¹⁰⁷⁸ ZC, D. 1, C. 19, s. 296; 18 Nisan 1922.

¹⁰⁷⁹ ZC, D. 1, C. 19, s. 157; 15 Nisan 1922.

¹⁰⁸⁰ ZC, D. 1, C. 19, s. 227; 16 Nisan 1922.

şeklinde düzenlenmesini önermiş, ancak bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁸¹

91. “İşgalden Kurtarılmış İllerde Firar Eden Veya Bulunmayan Ahalinin Gayrimenkul Malları ve Gayrimenkullerinin İdaresi Hakkında Kanun”un “Sahipsiz mallar ve terk edilmiş ekin yerlerine fazla müdahale edenlerin geçici olarak menedilmesi ve haklarında kanuni soruşturma yapılır.” şeklindeki üçüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddeden "geçici olarak menedilmesi" kaydının kaldırılmasını önermiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁸²

92. Süleyman Sırrı Bey, “İşgalden Kurtarılmış Memleketlerden Firar Eden Veya Bulunmayan Ahalinin Gayrimenkul Malları Ve Gayrimenkul Mallarının İdaresi Hakkında Kanun”a "Büyük Millet Meclisi hükümetinin kurulmasından önce meydana senediyle satın alınarak tasarruf edilen ve vergi diğer devlet vergileri hazır olan sahibi tarafından ödenen gayrimenkul mallar, terk edilmiş mallardan sayılmaz." şeklinde bir maddenin kanuna beşinci madde olarak ilave edilmesini” ancak teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁸³

93. Süleyman Sırrı Bey, “İşgalden Kurtarılmış Memleketlerden Firar Eden veya Bulunmayan Ahalinin Menkul ve Gayrimenkul Mallarının İdaresi Hakkında Kanun”un "Bu kanun gereğince tasarruf ve korunması hükümete emanet verilen gayrimenkul mallardan konut kabul edilmiş binalar hakkında konut kanunu hükümleri geçerlidir." şeklinde bir madde ilavesini önermiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁸⁴

94. Süleyman Sırrı Bey, “Müecceliyet-i Askeriye Vergisi kanunu”nun üçüncü maddesi ile ilgili birinci ve ikinci dereceler için takdir olunan verginin çok yüksek olduğunu birinci derece vergi haddinin asgarisinin elli liradan ve ikinci derecenin ise on liradan başlamasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁸⁵

¹⁰⁸¹ ZC, D. 1, C. 19, s. 247-249; 17 Nisan 1922.

¹⁰⁸² ZC, D. 1, C. 19, s. 313-314; 20 Nisan 1922.

¹⁰⁸³ ZC, D. 1, C. 19, s. 318; 20 Nisan 1922.

¹⁰⁸⁴ ZC, D. 1, C. 19, s. 319; 20 Nisan 1922.

¹⁰⁸⁵ ZC, D. 1, C. 19, s. 474-476; 1 Mayıs 1922.

95. Süleyman Sırrı Bey, “Askerlikten Muafiyet Vergisi Kanunu”nun altıncı maddesinin,"birinci derece ticaretle meşgul olanlar yıllık 300, 400, 600 lira; İkinci derece sanat veya serbest meslek ile geçimini sağlayanlar yıllık 100, 150, 250 lira dereceleri ve nispetleri bulunduğu yer idare meclisince tayin ve ilan edilecek olan bu vergilerin belirtilen taksitlerini vaktinde ödemeyenlerin ayrı tutulmaları ve ertelemeleri kaldırılarak silah altına sevk edilmeleri ve sevk edilme tarihine kadar geçen süreden fazla istihdam olunurlar. Şu kadar ki, fiziksel güçleri, fiilen hizmete müsait olmayanlardan bu vergileri Mal Kazanma Kanunu gereğince alınır.” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiş ancak teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰⁸⁶

96. “Belediye Daireleri Başkanlarının Seçim Şekline Dair Kanun”a "Belediye başkanları belediye heyetinin istek ve mülkiye başkanlarının yazılı emri üzerine görevden alınır." şeklinde bir maddenin ilave edilmesini teklif etmiştir.¹⁰⁸⁷

97. “İstilazedelere Tavizan Verilecek Tohumluk Hakkındaki Kanun” ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, istilazedelere tohumluk ve saire için para verilmesine kimsenin karşı olmadığını ve bu paranın nakit olarak hemen verilmesi gerektiğini belirterek bu konu ile ilgili görüşmelerin tamamlanarak maddelere geçilmesini teklif etmiştir.¹⁰⁸⁸

98. “İşgalden Kurtarılmış Memleketlerde Seçim Komisyonları Oluşturulması Hakkında Kanun”un “Komisyon kararları beş gün içinde taraflardan birinin veya şahsın itirazı üzerine komisyonun bulunduğu yerel meclis idaresi tarafından tekrar incelenir. Bu kararlar kesindir. Her komisyonun bulunduğu yerdeki savcı tarafından bütün haklarını koruyarak sözü geçen süre zarfında idare meclisine itiraz ederek inceleme isteğini açıklama yetkisine sahiptir.” şeklindeki dördüncü maddesinin son fıkrasının kaldırılması ile ilgili Süleyman Sırrı Bey’in verdiği değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁸⁹

99. Süleyman Sırrı Bey, “İşgalden Kurtarılmış Memleketlerde Seçim Komisyonları Oluşturulması Hakkında Kanun”un beşinci maddesinin düzenlenmesi

¹⁰⁸⁶ ZC, D. 1, C. 19, s. 43-495; 1 Mayıs 1922.

¹⁰⁸⁷ ZC, D. 1, C. 24, s. 242; 28 Ekim 1922.

¹⁰⁸⁸ ZC, D. 1, C. 24, s. 494-495; 13 Kasım 1922.

¹⁰⁸⁹ ZC, D. 1, C. 24, s. 554-555; 18 Kasım 1922.

için vermiş olduğu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁹⁰

100.Süleyman Sırrı Bey, “İşgalden Kurtarılmış Memleketlerde Seçim Komisyonları Oluşturulması Hakkında Kanun”un “Üyenin nasıl seçileceği ve komisyonların oluşturulma şekli ve görevlerini yerine getirme şekilleri adliye ve içişleri bakanlıklarınca kaleme alınacak bir bildiri ile belirtilir.” şeklindeki altıncı maddesine "içişleri" kelimesinden sonra "maliye" kelimesinin ilavesini önermiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹⁰⁹¹

101.“Yedinci Avans Kanunu”na yeni bir maddenin ilave edilmesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, böyle bir ilaveye gerek olmadığını belirtmiş ve maddenin kaldırılmasını teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰⁹²

102.Süleyman Sırrı Bey, “Köy ve Nahiye Kanun Layihası”nın Nahiye şûrasının kaza yetkisi, nahiyenin müdürü ile şûranın heyet-i idare için seçtiği iki üye tarafından yapılır.” Şeklindeki yüz elli sekizinci maddesinin aynen kabul edilmesini teklif etmiş ve bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰⁹³

103.Süleyman Sırrı Bey, Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemali Bey’in, “Ceza Kanunu”nun iki yüz üçüncü maddesine ilave edilecek maddenin kanun için önemli olduğunu belirtmiştir. Bu kanunun Adliye Encümenine havale edilmesini istemiş bu teklif mecliste çoğunluk sağlanamadığından bir sonraki celseye bırakılmıştır¹⁰⁹⁴

104.“Ceza Kanunu” ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun sadece memurluğu suistimal edenler için yapılmadığını belirterek zorla memurların hukukunu ve hürriyetini kısıtlamak isteyenler için de geçerli olmasını istemiştir. Bu nedenle de kanuna “Herhangi bir sebep, sonradan bir şey çıkması, olayın içine girme ve zorbalık vaki olmasıyla memurları tehdit edenler ve serbestçe memurluk görevini yerine getirmesine mani olanlar ve memurları istifaya ve görevi bırakmaya mecbur

¹⁰⁹⁰ ZC, D. 1, C. 24, s. 556; 18 Kasım 1922.

¹⁰⁹¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 558; 18 Kasım 1922.

¹⁰⁹² ZC, D. 1, C. 25, s. 388-390; 14 Aralık 1922.

¹⁰⁹³ ZC, D. 1, C. 26, s. 364; 15 Ocak 1923.

¹⁰⁹⁴ ZC, D. 1, C. 26, sayfa numarası yok; 17 Ocak 1923.

edenler veya maksatlarını desteklemeye zorlayanlar beş seneden az olmamak üzere kaleye kapatılma cezasıyla mahkum edilirler.” şeklinde maddenin ikinci madde olarak ilavesini teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu bu teklifin kanuna üçüncü veya dördüncü madde olarak geçmesini uygun görmüştür.¹⁰⁹⁵

105.Süleyman Sırrı Bey “Memuriyetini kötüye kullananlar hakkındaki kanun” teklifinin dördüncü maddesinin "Sonradan herhangi bir sebep ortaya çıkması ve zorbalıkla memurları tehdit edenler ve serbestçe memuriyet görevini yerine getirmesine engel olanlar ve memurları istifa ve görevi terk etmek zorunda bırakanlar veya maksatlarını desteklemeye zorlayanlar, beş seneden az olmamak üzere kaleye kapatılma cezasıyla mahkum edilirler." şeklinde değiştirilmesini önermiştir.¹⁰⁹⁶ Süleyman Sırrı Bey'in bu değişiklik önerisi Layiha encümeni gönderilmiş, daha sonra da Adliye Encümenine havale edilmiştir.¹⁰⁹⁷

106.1923 senesi Birinci Avans Kanunu ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, “1923 senesi tahsisatları Meclis tarafından onaylanmadıkça sarf edilmesin.” şeklinde bir öneride bulunmuş ancak bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁹⁸

107.Süleyman Sırrı Bey, “Nisab-ı Müzakere Kanununun Altıncı ve Sekizinci Maddelerini Muadil (Eşdeğer) Kanun”un “Büyük Millet Meclisi üyesine seçim dairelerine gidiş ve dönüşü için belirlenmiş olan günler ayrıca ilave edilmek şartıyla usulüne uygun olarak senede üç ay ruhsat verilir. Bu ruhsat süresi için geçen maddedeki ödenekten azaltma olmaz. Üç aydan fazla ruhsat alan veya ruhsatını aşanların fazla süreye ait ödenekleri çalışma günü hesabıyla kesilir.” şeklindeki ikinci maddesi ile ilgili olarak bu maddenin üçüncü fıkrasının öncesine “her hangi bir sebeple” cümlesinin ilavesiyle fıkranın düzenlenmesini teklif etmiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹⁰⁹⁹

108.“İşgal Altında Kalan Memleketlerdeki Hukuki İşler Hakkında Kanun”un ikinci maddesinin birinci fıkrasının "böylece kurtarılan yerler mahkemeler ve ceza

¹⁰⁹⁵ ZC, D. 1, C. 27, s. 244; 8 Şubat 1923.

¹⁰⁹⁶ ZC, D. 1, C. 27, s. 273; 10 Şubat 1923.

¹⁰⁹⁷ ZC, D. 1, C. 27, s. 455; 24 Şubat 1923.

¹⁰⁹⁸ ZC, D. 1, C. 27, s. 526-527; 28 Şubat 1923.

¹⁰⁹⁹ ZC, D. 1, C. 28, s. 69-71; 8 Mart 1923.

daireleri ve idare meclisi inceleme encümenlerince işgal süresi içinde gelişen bütün muameleler ve yargılamalar ila..." şeklinde düzenlenmesi için Süleyman Sırrı Bey bir teklifte bulunmuştur. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından dikkate alınarak Adliye Encümenine gönderilmiştir.¹¹⁰⁰

109. "Doğuda Yaşayan Muhacirlerin Memleketlerine Sevkleri ve Harp Dolayısıyla Harap Olmuş Yerlerin İnşası İçin Sıhhiye ve Maliye Vekaletlerinin 1922 Senesi Bütçelerine Özel Ödenek İlavesine Dair Kanun Layihası" üzerine Süleyman Sırrı Bey, layihanın yine Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye ve Dahiliye Encümenlerine gönderilmesini teklif etmiştir. Ancak Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹¹⁰¹

110. Süleyman Sırrı Bey, "Doğuda Yaşayan Muhacirlerin Memleketlerine Sevkleri ve Harp Dolayısıyla Harap Olmuş Yerlerin İnşası İçin Sıhhiye ve Maliye Vekaletlerinin 1922 Senesi Bütçelerine Özel Ödenek İlavesine Dair Kanun Layihası"nın birinci maddesinde muhacirler için ayrılan ödeneğin arttırılması ile ilgili bir teklifte bulunmuştur. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹¹⁰²

111. Süleyman Sırrı Bey'in, "Doğuda Yaşayan Muhacirlerin Memleketlerine Sevkleri ve Harp Dolayısıyla Harap Olmuş Yerlerin İnşası İçin Sıhhiye ve Maliye Vekaletlerinin 1922 Senesi Bütçelerine Özel Ödenek İlavesine Dair Kanun Layihası"nın birinci maddesinin görüşülmesinin yeterli olduğuna dair Meclis Genel Kuruluna verdiği değişiklik önerisi kabul edilmiştir.¹¹⁰³

112. "20 Ocak 1921 Tarihli Ayrı Olan Maddenin Kaldırılmasına Dair Kanun"un birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey bu maddenin önemini belirterek bu maddenin Teşkilat-ı Esasiye kanununun bir parçası olduğunu belirtmiş ve düzenlenmesini teklif etmiştir. Bu öneri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹⁰⁴

---

¹¹⁰⁰ ZC, D. 1, C. 28, s. 170-171; 26 Mart 1923.

¹¹⁰¹ ZC, D. 1, C. 28, s. 271; 31 Mart 1923.

¹¹⁰² ZC, D. 1, C. 28, s. 278-279; 31 Mart 1923.

¹¹⁰³ ZC, D. 1, C. 28, s. 278; 31 Mart 1923.

¹¹⁰⁴ ZC, D. 1, C. 28, s. 291-292; 1 Nisan 1923.

113.Süleyman Sırrı Bey, “Vilayet İdare Kanunu Ve İlköğretim Kararnamesinin Değiştirilmesine Dair Kanun”un “Toplam beş yüz haneden az kasaba veya köylerde bulunan ilköğretim okullarının maaş ve masraflarının % 35’i, beş yüz haneden bin beş yüz haneye kadar olan kasaba ve şehirlerde %50’si, bin beş yüzden fazla haneli şehirlerde yüzde %65’i adı geçen köy, kasaba veya şehir halkı tarafından sağlanır ve düzenlenir.” şeklindeki birinci maddesi ile ilgili olarak maddenin sonuna "ve düzenleme" kelimesi" ile "olunur" kelimesinin arasına "üst tarafı özel gelirlere tamamlanır" fıkrasının ilavesini önermiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir. ¹¹⁰⁵

114.Süleyman Sırrı Bey, “Vilayet İdare Kanunu ve İlköğretim Kararnamesinin Değiştirilmesine Dair Kanun”un “Resmi ve özel kuruluşlarda çalışan bütün memur ve görevlilerle emeklilerin maaş ve üst ödeneği veya kesilmiş olan ücretlerinden yüzde biri eğitim vergisi olarak alınır. Bu yüzdeler resmi ve özel kurumlar muhasebelerince her ay kesimi ve özel idarelerine ödenir.” şeklindeki dördüncü maddesindeki "eğitim vergisi oluşturulması" yerine "ilköğretim vergisi" fıkrasının ilavesini önermiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ¹¹⁰⁶

115.Süleyman Sırrı Bey, “Vilayet İdare Kanunu ve İlköğretim Kararnamesinin Değiştirilmesine Dair Kanun”un “1921 ve 1922 senelerinde kesinleştirilen mecbur masraflardan henüz elde edilmeyen kısımlar bu kanunla belirlenen miktarlarda alınır.” şeklindeki dokuzuncu maddesi ile ilgili "masrafları oluşturma mecburiyeti" yerine "bu vergiden" fıkrasının maddeye ilavesini önermiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ¹¹⁰⁷

116.“Diğer Yerlere Nakledilen Şahısların Malları ve İstenilen, Bırakılmış Borçları Hakkındaki 17 Eylül 1915 Tarihli Geçici Kanunun Bazı Maddeleri ile 20 Nisan 1922 Tarihli Terk Edilmiş Mallar Kanununa Muadil Kanun” ile ilgili Süleyman Sırrı Bey mevcut oldukları halde mülkleri satılmak ve bu suretle vatandan temizlenmek istenilen yabancıları mülkünü tasarruftan menettikçe bu kişilerden gidenlerin geri geleceğini ve gideceklerle beraber bu milletin başına püsküllü bela

¹¹⁰⁵ ZC, D. 1, C. 28, s. 407; 7 Nisan 1923.

¹¹⁰⁶ ZC, D. 1, C. 28, s. 413; 7 Nisan 1923.

¹¹⁰⁷ ZC, D. 1, C. 28, s. 415; 7 Nisan 1923.

olacaklarını halbuki hükümet, sulhun akdinden evvel emval-i metrukeden addettiği Hıristiyan emlakini sulhun akdinden evvel satar ve burada mevcut olanların mallarını satmasına müsaade ederse az zaman zarfında bütün Hıristiyan emlakın Müslümanların eline geçeceğini belirtmiştir. Çünkü geriye mülkü kaldığını haber alan ve burada kendi arzusu ile satmış bulunanların vatana avdet edemeyecekleri gibi burada bulunanların da çekip gideceklerini böylece hükümetin de tazminat ve de matlubat itasına mecbur olmayacağını ifade etmiştir. Bu fikrinin kanuna yedinci madde olmasını teklif eden Süleyman Sırrı Bey, daha sonra bu fikrinden vazgeçmiş ve teklif Meclis Genel Kurulu tarafından değerlendirilmeye alınmamıştır.¹¹⁰⁸

1.1.4. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. Bayezit Milletvekili Mehmet Bey ile arkadaşlarının, “Meclisin Şeklinin Tespitine ve Nisab-ı Müzakereye, Tahsisata ve Meclis Azalığı ile İçtima Edebilecek Memuriyetlere Dair” kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹¹⁰⁹ Bu kanun teklifi yapılan müzakereler sonucunda bazı maddeleri değiştirilerek Nisab-ı Müzakere Kanunu olarak 5 Eylül 1920 tarihinde kabul edilmiştir.¹¹¹⁰

2. Karahisar-ı Sahip Milletvekili Ali Sururi Bey’in, “Vatan Hainliğinden Dolayı Tek Kişilik Hücre Cezası Alanların Afları Hakkındaki” kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey’inde imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından dikkate alınmamıştır.¹¹¹¹

3. Bolu Milletvekili Dr. Fuad Beyle arkadaşlarının, “Himaye-i Etfal Cemiyetinden Posta ve Telgraf Ücreti Alınmamasına Dair” kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹¹²

1.1.5. Takrirler

1. Süleyman Sırrı Bey, “Merkezi Saltanata Bağlı Bir Heyet-i Mahsusa Oluşturulması”na yönelik sunulan görüş ile ilgili olarak verdiği takirde, Mustafa

¹¹⁰⁸ ZC, D. 1, C. 29, s. 174-175; 15 Nisan 1923.

¹¹⁰⁹ ZC, D. I, C. 3, s. 506; 4 Eylül 1920

¹¹¹⁰ Fahri Çoker, *Türk Parlamamento Tarihi*, C. 1, s. 784

¹¹¹¹ ZC, D. I, C. 15, s. 122-127; 17 Aralık 1921.

¹¹¹² ZC, D. I, C. 24, s. 440-444; 9 Kasım 1922.

Kemal Paşa'nın daha önce bu konu ile ilgili bir açıklamada bulunduğunu, bu açıklamanın Meclis Genel Kurulunun genel vaziyet hakkındaki açıklamalarına ilave yapılarak milletin takdirine sunulmasını istemiştir.¹¹¹³

2. Süleyman Sırrı Bey, "Genel Durum ve Cephelerdeki Harekat Hakkında" verdiği taktir de cephelerle ilgili sağlam bir bilgi alamadıklarını, aldıkları haberlerin ise alelusul seçilmiş haberlerden ibaret olduğunu söylemiştir. Kendilerinin milletin temsilcisi konumunda olmaları münasebetiyle bu konularda sağır ve dilsiz olmalarının uygun olmayacağını belirtmiş ve Meclisin aydınlatılması için bu konunun Heyet-i Vekileye havale edilmesini istemiştir.¹¹¹⁴

3. Süleyman Sırrı Bey'in "Üyelerin Dava Vekaletiyle Meşgul Olmamaları Hakkındaki" kanun teklifinin Kanuni Esasi Encümenince biran evvel Meclis Genel Kuruluna sevkine dair verdiği taktir Meclis Genel Kurulu tarafından değerlendirmeye alınmıştır.¹¹¹⁵ Süleyman Sırrı Bey'in bu taktiri Layiha Encümenine sevk edilmiştir.¹¹¹⁶

4. Süleyman Sırrı Bey, Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunduğu taktirde hem Layiha Encümeni Mazbata Katipliği hem de Nafia Encümeni Katipliğini ifa ettiğini ancak muamelatı son derece yoğun olan Layiha Encümeninde görev almasının Nafia encümenliğindeki görevini layıkıyla yapmasına mani teşkil ettiği için Nafia Encümeni Katipliğinden istifa etmek istediğini belirterek diğer vazifesinin adı geçen encümenliğe tebliğini isteyen bir taktir vermiştir.¹¹¹⁷

5. Süleyman Sırrı Bey "Şura-yı Ali İslam olumuna dair, Sebilü'r-reşat gazetesinin 13 Kasım 1920 tarihli ve dört yüz altmış altı numaralı nüshasında yer alan "Alemde gelişim sahasına doğru atılan her adım İslam'a yaklaşmadır" isimli makalede Şeriye Vekili'nin başkanlığında Türkiye, Hindistan, Afganistan, Tataristan, İran, Arabistan, Mısır, Trablusgarp, Tunus, Cezair, Fas vesaire yerlerden, İslama mensup büyük alimlerden ve İslama bağlı düşünürlerden otuz kırk kadar kişinin "Şura-yı Ali İslam" teşkil etmesi lüzumundan bahsedildiğini belirtmiştir. Süleyman

¹¹¹³ ZC, D. I, C. 1, s. 122; 28 Nisan 1920.

¹¹¹⁴ ZC, D. I, C. 4, s. 254-255; 21 Eylül 1920.

¹¹¹⁵ ZC, D. I, C. 6, s. 256; 7 Aralık 1920.

¹¹¹⁶ ZC, D. I, C. 6, s. 510; 23 Aralık 1920.

¹¹¹⁷ ZC, D. I, C. 6, s. 285-286; 9 Aralık 1920

Sırrı Bey'in “Şura-yı Mezkur-ı Ali'nin Bir An Önce Oluşturulmasına Dair” takriri Meclis Genel Kurulunca Şeriye Vekaletine havale edilmiştir.¹¹¹⁸

6. Süleyman Sırrı Bey'in, “Nakliye Araçları Tedarik Etme Kanununun Kaldırılmasına Kadar Damga İçin Köylerden Hayvan Alınmasına Dair” takririni bulunmaktadır. Bu takririn Meclis Genel Kurulu tarafından Müdafaa-i Milliye Vekaletine tebliği kabul edilmiştir.¹¹¹⁹

7. Bursa Milletvekili ve Diyarbakır İstiklal Mahkemesi üyesi Şeyh Servet Efendi'nin komünizm propagandası yaptığına dair telgraf üzerine Süleyman Sırrı Bey verdiği takirde bu konu ile ilgili dört maddelik bir kanun teklifi vermiştir. Buna göre;

a. “Milli gayenin neticesi alınıncaya kadar milletin birliğini ihlal edecek hiçbir fırka kurulmayacaktır.

b. Fırka kurulmasını teşvik edenler Büyük Millet Meclisi üyesi oldukları takdirde İstiklal Mahkemelerine gönderilecektir.

c. Bu kanunun yayınlandığı itibariyle geçerli olacağı

d. Bu kanunun yayınlanmasından önce kurulan komünist ve benzeri fırkalar kaldırılacaktır.” Şeklindedir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından Layiha Encümenine havale edilmiştir.¹¹²⁰

8. Süleyman Sırrı Bey, Ankara'nın Keçiören mevkinde bulunan bağların bir kısmının gerek milletvekilleri gerekse de diğer kişiler tarafından kiralandığını ancak son zamanlarda buraların telgraf bölüğü ve katibi tarafından tahrip edilerek buralara “Cihet-i askeriyece işgal edilmiştir.” yazısının yazıldığını, ayrıca ne bağ sahibine ne de kiracılara müdahale ettirmediklerine dair bekçinin ifadesi olduğunu söylemiştir. Bu gelişmeler üzerine bu konu ile ilgili takririn Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilmesini teklif etmiş, bu teklifi de Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹²¹

¹¹¹⁸ ZC, D. 1, C. 6, s. 440, 441; 20 Aralık 1920.

¹¹¹⁹ ZC, D. 1, C. 7, s. 241; 10 Ocak 1921.

¹¹²⁰ GCZ, C. 1, s. 345; 22 Ocak 1921.

¹¹²¹ ZC, D. 1, C. 7, s. 375-376; 26 Ocak 1921.

9. Süleyman Sırrı Bey, "Konutlar Kanunu"nun en kısa sürede görüşülmesi için taktir vermiş ve bu taktir Adliye Vekaletine gönderilmiştir.¹¹²²

10. Mazhar Müfit Bey ile Süleyman Sırrı Bey'in müşterek verdiği taktir de 1921 senesi için Divan-ı Riyasetçe matbaayı genişletmeye karar verdiklerini, bu sebeple İstanbul'dan bir takım alat ve edevat istediklerini, bunlar gelinceye kadar matbaadaki çalışmalarına eskisi gibi devam edeceklerini bildirmişlerdir. Ayrıca bu düzenleme yapılıncaya kadar bir kısım zabıtların dışarıda bir matbaada basılmasını düşündüklerini, ancak üç ay müşteri aramalarına rağmen bulamadıklarını söylemişlerdir. Bu sebeple dışarıda bulacakları matbaanın zabıtları toptan basıp, kendilerine vermelerini bu arada diğer zabıtlara başlamak istediklerini ancak buna da maddi imkan bulamadıklarını ifade eden bir taktir vermişlerdir. Mazhar Müfit Bey ile Süleyman Sırrı Bey'in bu taktirleri Divan-ı Riyasete havale edilmiştir.¹¹²³

11. Süleyman Sırrı Bey, "Ordunun Başarısı ve Vatanın Selameti İçin Kayseri Milletvekili Alim Efendi Tarafından Kürsüden Bir Dua Okunmasına Dair" bir taktir vermiştir. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve Alim Efendi duayı okumuştur.¹¹²⁴

12. Süleyman Bey, "Sanayi Mektebinin Dört Odasının Tahliye Ettirilmesine Dair" taktir vermiştir. Bu taktirin Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilmesi uygun görülmüş buna karşılık Süleyman Sırrı Bey bu konu hakkında Heyet-i Celileye de bilgi verilmesini istemiştir. Meclis Genel Kurulu bu taktirin Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilmesini kabul etmiştir.¹¹²⁵

13. Koçgiri'den gelen telgraflar üzerine Süleyman Sırrı Bey verdiği taktirde geçen gün merkez de bir heyetin kurulmasını kabul ettiklerini bu heyetin taşrada da görev yapabilmesi için Meclis tarafından birer kişinin seçilmesi ve gönderilmesi hususunun görüşülmesini istemiştir.¹¹²⁶

---

¹¹²² ZC, D. I, C. 9, s. 170; 21 Mart 1921.

¹¹²³ ZC, D. 1, C. 8, s. 235-236; 15 Şubat 1921.

¹¹²⁴ ZC, D. 1, C. 11, s. 221; 11 Temmuz 1921.

¹¹²⁵ ZC, D. 1, C. 15, s. 115, 116; 12 Aralık 1921.

¹¹²⁶ GCZ, C. 2, s. 517; 19 Aralık 1921.

14. Süleyman Sırrı Bey “Rusumat İdaresinde Vaki Olan Suistimalin İncelenmesi Sonucunda Bu Konu Hakkında Meclise Malumat Verilmesine Dair” vermiş olduğu tahrir Dahiliye ve Maliye Vekaletlerine gönderilmiştir. ¹¹²⁷

15. “İthal Olunacak Zehair ve Unların Gümrük Resminden İstisnalarına Dair” kanun teklifinin birinci maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, maddede resmin kaldırılmasının belirtildiğini, ancak bu durumun memleketin iktisadı için yararlı olmayacağını ifade ederek buradaki istisnaların Eylül 1922 tarihine kadar yapılması ile ilgili bir tahrir vermiştir. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir. ¹¹²⁸

16. “Milli Orduya Alınacak Subay, Askeri Terfi Kanunu ve Makam Maaşları Hakkındaki Kanununun Bazı Maddelerinin Düzenlenmesi ve Heyet-i Vekile’nin Vazife ile Yetkileri Hakkındaki Kanunların Görüşülmesinin Ertelenmesine Dair” Süleyman Sırrı Bey vermiş olduğu tahrirde bu konunun Başkumandan gelinceye kadar ruznameye alınmamasını ve görüşmelerin ertelenmesini teklif etmiştir. ¹¹²⁹

17. Süleyman Sırrı Bey, haftanın üç gününün bütçe müzakeresine tahsis edilmesine dair bir tahrir vermiştir. Meclis Genel Kurulu ise bu tahriri kabul ettikleri takdirde haftada üç günün bu müzakerelere ayrılması zorunluluğu doğacağını bildirmiştir. Bu yüzden bu tahrir Meclis Genel kurulu tarafından kabul edilmemiştir. ¹¹³⁰

18. Mersin Milletvekili Selahattin Bey’in Hariciye Vekili Mahmut Celal Bey’e “Adem-i İtimadı Hakkında” tahriri üzerine Süleyman Sırrı Bey, Heyet-i Murahhasanın Londra’da İngilizlerde karşı karşıya geldiği şu günlerde Mecliste ahenksizlik çıkarmanın vatanın menfaatine aykırı olduğunu belirtmiş ve adem-i itimat konusu başarılı olmadığından ruznameye geçilmesini teklif etmiştir. ¹¹³¹

19. Süleyman Sırrı Bey, “Bağış Olarak Verilmesine Karar Verilen Şubat Maaşlarının Meclis Üyelerinin Maaşından On Taksit Katına Dair” verilen tezkere üzerine yapılan görüşmeler sonucunda maiyetlerinde vatan evladı bulundurunlar için

¹¹²⁷ ZC, D. 1, C. 15, s. 173; 20 Aralık 1921.

¹¹²⁸ GCZ, C. 2, s. 765; 13 Şubat 1922.

¹¹²⁹ GCZ, C. 3, s. 27; 6 Mart 1922.

¹¹³⁰ ZC, D. 1, C. 18, s. 145; 11 Mart 1922.

¹¹³¹ GCZ, C. 3, s. 64; 13 Mart 1922.

bu ödeneğin iyi olduğunu bu nedenle divan başkanlığının kararının oylamaya sunulması ile ilgili tavrini vermiştir. Süleyman Sırrı Bey daha sonra bu tavrini geri almıştır.¹¹³²

20. “Çeşitli Devletlere Verilecek Cevap Hakkında” Süleyman Sırrı Bey vermiş olduğu tavrinde, bu devletlerin daha önceki girişimlerinin bizi oyalamak ya da düşmana kuvvet kazandırmak için yaptıklarını belirtmiş bu nedenle hükümetin bu konu ile ilgili vakit geçirmenin ne gibi yarar sağlayacağını biliyorsa bu notadan “İzmit’te murahasaların içtima” fıkrasının kaldırılarak cevabın daha net bir şekilde verilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu tavrini, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹¹³³

21. “Çeşitli Devletlerden Gelen Mütareke Teklifi” üzerine Süleyman Sırrı Bey, verdiği tavrini de bu konu hakkında iki fikir ortaya çıktığını bunlardan birisi ordunun fikri alındıktan sonra Meclis’in neticelendirmesi diğerinin ise hükümetin fikri olduğunu belirterek bu iki fikrin ayrı ayrı oylamaya sunulmasını teklif etmiştir.¹¹³⁴

22. Süleyman Sırrı Bey, “Salı Günleri Doğrudan Doğruya Köy Ve Nahiye Kanun Layihasının Müzakeresine Geçilmesi” ile ilgili bir tavrini vermiştir. Bu tavrini de Süleyman Sırrı Bey, başkanlık makamının bu zamanda kanun teklifleri ile ilgilenmesinin gereksiz vakit aldığını bu yüzden de kanunun müzakeresine geç kalındığını ifade etmiştir. Meclis Genel Kurulu tarafından Salı günlerinde sadece adı geçen kanunun müzakeresinin yapılması ve diğer yerlerden gelen evrakların okunmaması kararı alınarak bu tavrini kabul edilmiştir.¹¹³⁵

23. “Mali Vaziyet Hakkında” Süleyman Sırrı Bey vermiş olduğu tavrinde, millete yeni mali tekliflerin durumu ile ilgili yapılacak teklifleri açıklamannın ne zaman açısından ne de mali açıdan uygun olmadığını, ilerleyen bir günde yapılacak toplantıya kadar milletvekilleri mali durum hakkındaki fikirlerini Meclis Başkanlığına takdim etmelerini istemiştir. Daha sonra tespit edilen kanaatlerin Meclis Genel Kurulu tarafından okunduktan sonra kabul edilenlerin Muvazene-i

---

¹¹³² GCZ, C. 3, s. 81; 16 Mart 1922.

¹¹³³ GCZ, C. 3, s. 81; 16 Mart 1922.

¹¹³⁴ GCZ, C. 3, s. 287; 22 Nisan 1922.

¹¹³⁵ ZC, D. 1, C. 19, s. 134, 136; 11 Nisan 1922.

Maliye ve İktisat Encümenlerince incelenerek Meclise arz edilmesini teklif etmiştir.¹¹³⁶

24. Süleyman Sırrı Bey, “Encümenlerden Ayrılacak Üyelere Dair” takrir vermiştir. Bu takririn Meclis Genel Kurulu tarafından Nizamname-i Dahili Encümenine gönderilmesine karar verilmiştir.¹¹³⁷

25. Süleyman Sırrı Bey’in “Boğazlıyan Eşrafından Sami Ağa’nın Hapislik Müddetinin Boğazlıyan’da Tamamlamasına Müsaade Olunmasına Dair” takriri Meclis Genel Kurulunca Adliye Vekaletine gönderilmiştir.¹¹³⁸

26. Süleyman Sırrı Bey’in “Hıristiyanlar Hakkında” verdiği takrir Heyet-i Vekileye gönderilmiştir.¹¹³⁹

27. Süleyman Sırrı Bey “Bir Meselenin Görüşülüp Yeterli Olduğuna Karar Verilmesinden Sonra Verilen Takrirlerin Dikkate Alınmamasına Dair” takriri Meclis Genel Kurulu tarafından Nizamname-i Dahili Encümenine gönderilmiştir.¹¹⁴⁰

28. Süleyman Sırrı Bey ile Kırşehir Milletvekili Sadık Bey’in, “Mucur Merkezinin Nakli Hakkında Verdikleri Takrir” Dahiliye Vekaletine havale edilmiştir.¹¹⁴¹

29. Süleyman Sırrı Bey, “Sungurlu'nun Yorgah Karyesinden Ahmet Hamdi Efendi'nin Askerde Olduğu Esnada İki Firarinin Sözüyle Onun Da Firar Ettiği Söylenerek Ailesinin Bir Ay Hapsedilip, Ev ve Eşyalarının Yağmalandığını ve Sonuçta Ahmet Hamdi Bey'in Vatani Görevini Yaptığını İspatladığını belirterek Bu Zararın Maddi ve Manevi Olarak Karşılanmasına Dair” verdiği takririn Müdafaa-i Milliye Encümenine havale edilmesini istemiştir.¹¹⁴²

¹¹³⁶ GCZ, C. 3, s. 262; 13 Nisan 1922.

¹¹³⁷ ZC, D. 1, C. 24, s. 227; 28 Ekim 1922.

¹¹³⁸ ZC, D. 1, C. 24, s. 258; 30 Ekim 1922; BCA, Fon Kodu:30. . 10. 0. 0, Dosya No:6124,Yer No. 6. 31. . 2.

¹¹³⁹ ZC, D. I, C. 24, s. 549; 18 Kasım 1922.

¹¹⁴⁰ ZC, D. 1, C. 27, s. 38; 29 Ocak 1923.

¹¹⁴¹ ZC, D. 1, C. 27, S. 339; 15 Şubat 1923.

¹¹⁴² ZC, D. 1, C. 27, s. 489-491; 26 Şubat 1923.

30. Süleyman Sırrı ve Trabzon Milletvekili Hamdi Beyler'in "Şehit Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'in Ailesine Taziye Telgrafı Çekilmesine Dair" verdikleri takrirleri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹⁴³

31. Süleyman Sırrı Bey'in "Düğünlerde Luzumsuz Yere Yapılan Harcamaların Kaldırılması İle İlgili Kanunun Uygulanmasına Dikkat Edilmesine Dair" takriri Meclis Genel Kurulu tarafından Dahiliye ve Adliye Vekaletlerine gönderilmiştir.¹¹⁴⁴

32. "Sulh Konferansına Katılacak Delegelerle Bunlara Verilecek Talimatın Tespitine Dair" Süleyman Sırrı Bey, delege seçiminin Meclise ait olduğunu ve bazı isimleri bildirdiğini belirterek başka bir mesele olmadığını, derhal seçime geçilmesi gerektiğini bildiren bir takrir vermiştir.¹¹⁴⁵

33. "İstanbul'da Bulunan Bütün Memur, Emekli, Dul Ve Yetim Maaşlarının Verilmesi Hakkında" Süleyman Sırrı Bey verdiği takrir de, Heyet-i Vekile Reisinin teklif ettiği maddelerin bir kere daha incelenerek Dahiliye Encümenine havale edilmesini teklif etmiştir. Bu takriri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹¹⁴⁶

34. "Lozan Konferansının Müzakere Safahatı ve Vasıl Olunan Son Şekil Hakkında" Heyet-i Vekile Reisi Hüseyin Rauf Bey'in açıklamalarının üzerine Süleyman Sırrı Bey verdiği takrirden bu açıklamaların üçüncü maddesi ile ilgili gereğinin düşünülmesinin Meclise ait olduğunu belirtmiş, ancak bu takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹¹⁴⁷

35. "Lozan Barış Anlaşmasının Kısım Kısım Görüşülmesine Dair" Süleyman Sırrı Bey bir takrir vermiştir. Bu takrirden Avrupa'ya giden heyetin gelirleri ellerinde Avrupalıların verdiği bir kitabın bulunduğunu, Heyet-i Vekilenin bu kitapta işlerine yarayanları alıp diğerlerini attığını belirterek burada adı geçen maddelerin Heyet-i Vekile tarafından Meclise sunulmasını ve görüşülmesini istemiştir.¹¹⁴⁸

¹¹⁴³ ZC, D. 1, C. 28, s. 308; 2 Nisan 1923.

¹¹⁴⁴ ZC, D. 1, C. 26, s. 317; 13 Ekim 1923.

¹¹⁴⁵ GCZ, C. 3, s. 972; 18 Ekim 1922.

¹¹⁴⁶ GCZ, C. 3, s. 1034; 11 Kasım 1922.

¹¹⁴⁷ GCZ, C. 3, s. 1260; 28 Kasım 1922.

¹¹⁴⁸ GCZ, C. 4, s. 27; 2 Mart 1923.

36. Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey'in "İstanbul'un İdare-İ Milliyeye İlhakı Neticesi 1 Şubat 1923 Tarihinden İtibaren Tatbikine Başlanan Adli, İdari, Mali Vesair Kavanine Mütedair İzahatı ve Sulh Muahedesinin Akdine Kadar Men-i Müskirat Kanunu'nun Bir Müddet Daha Adem-i Tatbikine Dair" teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey bir takrir vermiştir. Bu takrir de anlaşmanın yapılmasına kadar İstanbul tarafından bu hususta verilecek kararda hükümetin serbest bırakılması gerektiğini belirtmiştir.¹¹⁴⁹

37. "Mezunen İntihap Devresinde Bulunan Milletvekillerinin Tekrar Milletvekili Seçilmesi Halinde Azimet ve Avdet Harcırahı Verilip Verilmeyeceği Hakkında" Süleyman Sırrı Bey, verdiği takirde bir milletvekilinin senede bir defa harcırah alarak izinli olduğunu, ya iznin sonunda ya da meclisce görülen luzum üzerine Meclise gelirse harcırah alabileceğini belirtmiştir. İzin ve harcırahı alıp giden, fakat geldiğinde yeni meclise seçilmemiş olan kişiye de harcırah verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹¹⁵⁰

1.1.6. Yozgat İle İlgili Vermiş Olduğu Takrirler

1. "Yozgat Lisesinin 1921 Senesinde Yatılı Okula Dönüştürülmesine Dair" Süleyman Sırrı Bey'in verdiği takirde Yozgatta pek muhteşem bir binanın mevcut olduğunu, okul olarak kullanılan bu binanın eğitim-öğretim araçları ve yatılı gereçlerinin halkın yardımıyla temin edildiğini söylemiştir. Burada yatılı okul olarak eğitime devam edilmekte iken son zamanlarda bu mektebin yatılı kısmının kaldırılmasının sebebinin anlaşılamadığını belirtmiştir. Yatılı eğitim, talebinin ihtiyacı ve talebinin dinlenmesi noktasında istenilen vasıflara sahip olan Yozgat Yatılı Lisesi'nin 1921 senesi itibarıyla açılmasının gerekli olduğunu arz ve teklif etmiştir.¹¹⁵¹

¹¹⁴⁹ GCZ, C. 4, s. 209; 24 Mart 1923.

¹¹⁵⁰ GCZ, C. 4, s. 225; 9 Nisan 1923.

¹¹⁵¹ ZC, D. 1, C. 8, s. 178; 10 Şubat 1921.

Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi Maarif Vekaletine havale edilmiş ve Maarif Vekaletinin verdiği cevapta bu kararın ancak bütçenin tasdiki ve mevcut okullar hakkında yapılan incelemelerden sonra verileceğini bildirmiştir.¹¹⁵²

2. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının “Yozgat İsyanında Methaldar Olan Dört Kişinin İstiklal Mahkemesine Verilmesine Dair” tavrı vardır. Bu tavrı de Yozgat isyanına dahil olup birçok haneyi basarak insanların ölümüne sebep olan kişilerin alıkonularak İstiklal Mahkemesine teslim edilmeleri ve haklarında kanun hükmünün uygulanması istemişlerdir. Bu sebeple de bu tavrın Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilmesini talep etmişlerdir. Ancak bu tavrı, Meclis Genel Kurulu tarafından şikayetname özelliği taşıdığından Kavanin-i Mevzuat dairesinde görüşülmesi için Heyet-i Vekileye havale edilmiştir.¹¹⁵³

3. Süleyman Sırrı Bey, “Yozgat İsyanını Teşvik Edenler Hakkında Yeniden İncelenme Başlatılması ve Suçluların İstiklal Mahkemesine Teslim Edilmesine Dair” vermiş olduğu tavrın de şu hususlara yer vermiştir:

"Gaye ve milli maksadı kutsama ile bu yüce Meclis için ilk seçim yapılması ve üyesini en önce gerektiren ve vatani savunma uğrunda kendini feda etmesi ve bunu söylemekte olan şerefli ordunun safları arasında ve Sakarya, İnönü muharebelerinde yüzlerce şehit vererek bu uğurda hiçbir fedakarlıktan geri durmayan ve kanaat ve şahsi meslekleri dolayısıyla halkın çoğunluğunun nefret nazarını kazanmış olan Çapanoğullarının değil isyanlarında, diğer hususlarda bile reislerine tabi olmayı kendileri için alçalma sayan seçim dairem ahalisi milletin nazarında asiler konumuna düşmüş ve o zavallı masum halk gelecekte tarihin sayfalarında lekeli bir sayfa işgal etmeye namzet bulunmuştur. İşte bu noktayı idrak ve tarihine karşı temize çıkarılmayı kendileri için hayat ve haysiyet meselesi olarak algılayan halk defalarca gerek meclis başkanlığına ve gerek meclis başkan yardımcısına başvurmuş ve soruşturma heyetinin atanmasını istemiş oldukları halde maalesef aldırman olmamıştır. Her tarafta yer yer meydana gelen isyan ve karmaşanın sebepleri ve sevk edenler hakkında soruşturma yapılması ve yapanları cezalandırma hususunda yüce

¹¹⁵² ZC, D. 1, C. 9, s. 50; 10 Mart 1921.

¹¹⁵³ ZC, D. 1, C. 10, S. 284; 12 Mayıs 1921.

meclis tarafından az ve çok ilgi gösterildiği halde çapanoğulları isyanına karşı adeta kayıtsız kalınmış ve sanki Yozgat ve ahalisi ülkenin bir parçası değilmiş gibi ve sakinleri vatan evladı değilmiş gibi hiç kimseden bir şey sorulmamış ve Ankara İstiklal mahkemesine yapılan başvurumuz dahi verimli olmamıştır. Cenabı Hakkın lütuf ve başarıya ulaştırması ve milletin yüce görüşü ve kahramanlığıyla kurulan bu yüce meclis ve hükümetine İngilizlerin aldatmaları ve onların maksatlarını, uğursuz ferdi hükümetin bağıllık icabı direktifi sonucu olarak isyan ve memleket dışında Hilafet ordusu adı altında beraber oldukları bir takım hırsız ve eşkıya ile Yozgat kasabasını ve ahalisini işgal ve bununla beraber Akdağ, Sorgun ve Alaca ahalisini ekmek parasına muhtaç bırakan ve Zile gibi ticaret yeri olan bir kasabayı kül yığını haline getiren ve cephede düşman karşısında vatani savunan bir kısım kuvvetin isyanını bastırmak için geri alınarak cephenin zayıf bırakılması yüzünden Bursa'yı o mukaddes şehri düşmanın istilasına pay olarak bırakan ve saltanatı kuran Osman Gazi Hazretlerinin münevver kabirlerinde Venizelos'un oğluna fotoğraf aldırılan ve bu sebeplerle milletin yegane kurtuluş dayanağı ve geleceği olan şu yüksek kürsü başkanlığını siyah örtüyle örtüp yas tutmaya sebep olan hainlerin daha fazla yaşamalarına artık milletin tahammülü kalmamıştır. Buna binaen hızla beş kişiden oluşturulmuş bir heyetin seçilip atanmasıyla Ankara vilayeti Yozgat mutasarrıflığı ve Sivas kolordu kumandanlığı makamlarıyla Amasya İstiklal mahkemesi nezdinde var olan bütün vesikalar ve kayıtların alınması ve bu konuda soruşturma yapılmasıyla isyana sebep ve isyanda çalışan ve cinayet işleyenler hakkında kanun hükmü uygulanmak üzere istiklal mahkemesine bırakılıp teslim edilmelerini ve yüce meclisin her defa adaletli vicdanı ve en ince ayrıntısına kadar gözlemlemesini rica etmekte bulunan seçim dairesi adına arz ve rica eylerim.” Bu tahrir Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹¹⁵⁴

4. Süleyman Sırrı Bey, Yozgat Milletvekili Rıza Bey ile beraber “Yozgat Çiftçilerinden Talep Edilen Zahir Bedelinin Çiftçilerin Hükümetten Alacaklarına Karşılık Gelmesine Dair” ortak bir tahrir vermiştir. Bu tahrirde Musali köyü ahalisi adına bir telgraf aldıklarını söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bu telgrafta Ankara, Sivas, Yenihan ve Nokta anbarlarındaki memurların nakledilen ürünleri eksik teslim alıp

¹¹⁵⁴ ZC, D. 1, C. 15, s. 54, 58; 6 Aralık 1921

vermelerinden kaynaklanan ve bu yüzden de halkın ödemek zorunda kaldığı “Noksan zahire bedelinin” halkın o sene yiyecek ve zahire sebebiyle ücret-i nakliyeden dolayı hükümetten alacaklarına karşılık olmasını istediklerini ifade etmiştir. Ayrıca halkın buna rağmen borçları kalır ise harman zamanında verilmek üzere bu borçlarının ertelenmesini talep ettiklerini, bunca alacaklarına rağmen canını düşmana siper eden halkın mallarına el konulmasının Meclisin politikasına da aykırı olduğunu ifade ederek mevcut tavrın Müdafaa-i Milliye ve Maliye Vekaletlerine gönderilmesini istemişlerdir. Sonuçta Süleyman Sırrı Bey’in bu tavrı, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹⁵⁵

1.1.7. İmzasının Bulunduğu Tavrılar

1. Kırşehir Milletvekili Müfid Efendi ile arkadaşlarının “Ağnam Vergisinin Tespiti” hakkında verdikleri tavrı de Süleyman Sırrı Bey’in de imzası vardır. Bu tavrı, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹⁵⁶

2. Tokat Milletvekili Nazım Bey ile arkadaşlarının, "Mecliste Her İdari Kısım İçin Birer Encümen Oluşturulması Ve Bu Encümenlerin İdare Kısımlarının Gözetim Yapmasına Ve Bütün Sorumluluğu Üzerine Almasına Dair"”verdikleri tavrı de Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrı, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹¹⁵⁷

3. Konya Milletvekili Refik Bey ile arkadaşlarının, “İstanbul'dan Gelecek Milletvekilileri Hakkındaki Layihanın Gizli Celsede Müzakere Edilmesine Dair” verdikleri tavrı de Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹¹⁵⁸ Bu tavrı, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹⁵⁹

4. Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemal Bey ile arkadaşlarının, “Satın Alma Suretiyle Çiftçilerden Alınan Zahire Hakkındaki" tavrı de Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrı, Maliye Encümenliğine havale edilmiştir.

1160

¹¹⁵⁵ ZC, D. 1, C. 15, s. 284-286; 2 Ocak 1922.

¹¹⁵⁶ ZC, D. 1, C. 1, s. 38; 24 Nisan 1920.

¹¹⁵⁷ ZC, D. 1, C. 1, s. 52; 25 Nisan 1920.

¹¹⁵⁸ ZC, D. 1, C. 1, S. 222; 6 Mayıs 1920.

¹¹⁵⁹ ZC, D. 1, C. 1, S. 236

¹¹⁶⁰ ZC, D. 1, C. 1, s. 240; 9 Mayıs 1920.

5. Karahisar-1 Sahip Milletvekili Mehmet Şükrü Bey ile arkadaşlarının, “İzin Sürelerini Aşıp Çalışma Güzü Üzerinden Maaşından Kesintiye Gidilen Milletvekillerinin İsimlerinin Bildirilmesine Dair” verdikleri taktir de Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Başkanlık Divanına havale edilmiştir. ¹¹⁶¹

6. Karahisar-1 Sahip Milletvekili Mehmet Şükrü Bey ile arkadaşlarının “Meclisin Şeklinin Tespitine Nisabı Müzakereye, Tahsisata Ve Meclis Azalığıyla İçtima Edebilecek Memuriyetlere Dair” kanunun beşinci maddesinin değiştirilmesi hususunda verdikleri taktirde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. ¹¹⁶²

7. Karahisar-1 Şarki Milletvekili Mustafa Bey ile arkadaşlarının “Konya olayında içeriye alınmak üzere Divanı Harpçe zanlı sayılan Konya Milletvekili Abdulhalim Çelebi Efendi ile Kazım Hüsnü Bey’in evrakıyla Ankara’ya celp edilmelerine dair” taktiri bulunmaktadır. Bu taktirde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası olup, taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ¹¹⁶³

8. Canik Milletvekili Nafiz Bey ile arkadaşlarının, “Konya Hadisesini Tahkik İçin Meclisten Seçilecek Yedi Kişilik Bir Heyetin Gönderilmesine Dair” verdikleri taktirde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. ¹¹⁶⁴

9. Yozgat Milletvekili Hulusi Efendi ile arkadaşlarının, “Yozgat İsyan Olayıyla İçeriye Alınanlar Hakkında” Adliye ve Dahiliye Vekaletlerine sual taktirinde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Adliye ve Dahiliye Vekaletlerine havale edilmiştir. ¹¹⁶⁵

10. Tokat Milletvekili Mustafa Bey ile arkadaşlarının, Karahisar-1 Şarki Milletvekili Mustafa Bey’in “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun Tadiline Dair” teklifinin reddi hakkındaki taktirleri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu taktirde imzası bulunmaktadır. ¹¹⁶⁶

11. Ankara Milletvekili Gazi Mustafa Kemal Paşa ile arkadaşlarının “Heyet-i Vekilenin Yetki ve Görevine Dair Encümen-i Mahsusa Tarafından Düzenlenmiş

¹¹⁶¹ ZC, D. 1, C. 2, s. 315; 14 Temmuz 1920.

¹¹⁶² ZC, D. 1, C. 3, s. 543; 5 Eylül 1920.

¹¹⁶³ ZC, D. 1, C. 5, s. 347; 11 Ekim 1920.

¹¹⁶⁴ ZC, D. 1, C. 6, s. . 41; 25 Ekim 1920.

¹¹⁶⁵ ZC, D. 1, C. 7, s. 128; 3 Ocak 1921.

¹¹⁶⁶ ZC, D. 1, C. 8, s. 334; 21 Şubat 1921.

Olan Kanun Önergelerinin, İcra Vekillerinin Seçilme Şekli ve Heyet-i Vekile Başkanının Meclis Tarafından Tasdik Edilmesi Noktasından Da Tekrar İncelenmek Üzere Encümene Havale Edilmesine Dair" taktir de Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis tarafından kabul edilmiştir. ¹¹⁶⁷

12. İstanbul Milletvekili Numan Efendi ile arkadaşlarının, “Daha Önce Ankara Milletvekiliği Görevini Yapmış Atıf Bey'e Evvelce Tahsis Edilmiş İken Daha Sonra Kesilmiş Olan Maaşının Tekrar Verilmesi Hakkındaki Kanun Teklifinin Acilen Görüşülmesine Dair” taktirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ¹¹⁶⁸

13. Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur Bey ile yetmiş sekiz arkadaşının, “Osmanlı İmparatorluğunun Yıkılmış Olduğuna ve Yeni Türkiye Hükümetinin Onun Varisi Bulunduğuna ve Hilafet Makamının Esaretten Kurtulacağına Dair” taktirinde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ¹¹⁶⁹

14. Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur Bey ile arkadaşlarının, “Hilafetin Hanedanı Al-i Osman'a Aid Olduğuna ve Halifenin Bu Hanedandan Büyük Millet Meclisince Seçileceğine Dair” taktir bazı düzenlemelerden sonra Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bu taktir de Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. ¹¹⁷⁰

15. Diyarbakır Milletvekili Hacı Şükrü Bey'in, “Refet Paşa'nın, Gümrük Tarifelerinin Tadil Edildiğine Dair Beyanatı” hakkında Hariciye, Dahiliye ve Maliye Vekaletlerinden istizah taktiri vardır. Maliye Vekilinin yaptığı araştırma ve inceleme sonuçlarının gizli celsede izah edilmesi ile ilgili taktirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. ¹¹⁷¹

16. “Eşkiyaya Katılacak Olanlar Hakkında Soruşturmanın Sonraya Bırakılmasına Dair” kanun teklifin oylamaya sunulması ile ilgili Bitlis Milletvekili

¹¹⁶⁷ ZC, D. 1, C. 15, s. 4; 3 Aralık 1921.

¹¹⁶⁸ ZC, D. 1, C. 19, s. 82; 10 Nisan 1922.

¹¹⁶⁹ ZC, D. 1, C. 24, s. 293-296; 30 Ekim 1922.

¹¹⁷⁰ ZC, D. 1, C. 24, s. 304; 1 Kasım 1922.

¹¹⁷¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 552- 553; 18 Kasım 1922.

Yusuf Ziya Bey'in vermiş olduğu takrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹¹⁷²

17. Sinop Milletvekili Şevket Bey ve arkadaşlarının Canik Milletvekili Emin Bey'in kendilerini rencide edecek ifadelerde bulunduğunu belirterek kendilerine verilmesi düşünülen cezanın Emin Bey'e de verilmesi hususunda inceleme yapılmasına dair takrir vermişlerdir. Bu takrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹¹⁷³

18. Aydın Milletvekili Esad Efendi ile yüz yirmi arkadaşının "Teşkilat-ı Esasiye Kanununun Ek Olan Maddesinin Hükümsüz Bırakılarak Yenilenmesine Dair" verdikleri kanun teklifinin biran önce meclis gündemine alınıp, görüşülmesi istenilen takrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹⁷⁴

19. "İstanbul'un Durumu Ve Refet Paşa'nın Hareketi Hakkındaki Açıklamanın Gizli Celsede Yapılması" ile ilgili Gaziantep Milletvekili Yasin Bey'in vermiş olduğu takrir de Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹¹⁷⁵

20. Saruhan Milletvekili Reşat Bey ve arkadaşlarının "İtilaf Devletlerinin Lozan Barış Konferansı Neticesinde Uygulamak İstedikleri Projenin Kesinlikle Kabul Edilemeyeceği, Ayrıca Mali, İktisadi ve İdari Meselelerde Milletimizin Hayatını ve İstiklalini Elde Edcek Barış Girişimlerinde Bulunulmasına Dair" verdikleri takrir de Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹⁷⁶

1.1.8. Sual Takrirleri

1. Süleyman Sırrı Bey'in "Yozgat Eşrafından Kadı Mehmet Efendi'nin Katilleri Hakkında" Adliye ve Müdafaa-i Milliye Vekaletlerine sual takriri vardır. Süleyman Bey bu takrirde Yozgat hadisesinde Çapanoğulları maiyetinde bulunan ve merkumun en gaddar ve nüfus sahibi kumandanlarından olan şaki Devekli Yahya ve biraderiyle avanesinin Yozgat eşraf ve hanedanından ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

¹¹⁷² GZC, D. 1, C. 2, s. 640; 19 Ocak 1922.

¹¹⁷³ GZC, D. 1, C. 2, s. 646; 23 Ocak 1922.

¹¹⁷⁴ ZC, D. I, C. 28, s. 283; 1 Nisan 1923.

¹¹⁷⁵ GZC, D. 1, C. 3, s. 1069; 20 Kasım 1922.

¹¹⁷⁶ GZC, D. 1, C. 4, s. 181- 190; 6 Mart 1923.

azasından Kadı Mehmet Efendi'yi Teşkilat-ı Milliye için burada bulunduğu sırada yakalayarak namusuna tecavüz ve arkasına merkep semeri vurmak suretiyle aşağıladktan sonra feci bir suretle katlettiklerini ve hatta cenazesinin adem-i defni için köy Heyet-i İhtiyariyesini tehdit ettiklerinden cesedin vahşi hayvanlar tarafından parçalanmak suretiyle mahvolduğunu ifade etmiştir. Merhumun biraderinden alınan mektupta, katiller hakkında şimdiye kadar bir muamele yapılmadığını ancak merhum Yahya ile biraderi ve bir refikinin üç dört gün evvel serbest bırakılarak diğerlerinin Kuva-yı Milliye'ye katılmalarından dolayı ceza uygulanmasına Adliyenin bile cesaret edemediğini ve merhumun binlerce lira zayıatının tazmin edilmeyerek hukukunun göz göre göre çiğnendiğini yazdığını söylemiştir. *Ülkeyi tehlikeye sokan ve milletçe değer verilen kişilerin hayatına son veren bu katillerin günahları, affolunmakla vatan üzerinde açmış oldukları yaralar kapatılmış oluyor mu?* diyerek merhumun yakalanmış olan katilleriyle beraber diğer Kuva-yı Milliye'de bulunanların da hemen hapis ve alıkoyulmalarıyla orada oluşturulacak Harp Divanı tarafından mahkemelerinin yapılmasını, gasp edilen malların ödenerek telafi ettirilmesi ve sonucun bir an önce Meclise bildirilmesi gerektiğini Müdafaa-i Milliye ve Adliye Vekaletine arz ve teklif etmiştir.¹¹⁷⁷

Süleyman Sırrı Bey'in Yozgat eşrafından Kadı Mehmet Efendi'nin katilleri hakkındaki sual takririne Dahiliye Vekaleti Vekili Dr.Adnan Bey, Yozgat hanedanından Kadı Mehmet Efendi'nin Yozgat'a gelen Kılıc Ali Bey müfrezesine katılarak Akdağmadenine hareket ettiğini ve Maden'in asiler tarafından işgal edilmesiyle esir düştüğünü ifade ederek cevap vermiştir. Boğazlıyan'ın asiler tarafından işgalinden bir müddet sonra Zile'nin Eskiköy nahiyesine bağlı Mercimekören karyesinden Çerkeş Necip tarafından Bashoroz karyesine yarım saat mesafede Meralde mevkisinde Mehmet Bey'in kurşunla katledildiğinin ve merkumundan Yahya ve biraderi Salih ve amcazadesinin 24 Eylül 1920 tarihinde Yozgat'ta asıldıklarının ve Necib'in firar ettiğinin Mehmet Efendi'nin üzerinde beş yüz liralık evrak-ı nakdiye, bir altın saat, bir dürbün, bir gümüş kamçı, bir halı heybe

---

¹¹⁷⁷ ZC, D. 1, C. 5, s. 208; 27 Ekim 1920.

ve çerkes takımıyla bir esp ve üzerindeki elbisenin alındığının Yozgat mutasarrıflığından bildirildiğini söylemiştir.¹¹⁷⁸

2. Süleyman Sırrı Bey “Fırar Edenlerin Tutuklanmasına Dair” Dahiliye Vekaletine bir sual takriri yöneltmiştir. Ancak bu takrir Süleyman Bey’in mecliste bulunmamasından dolayı hükümsüz sayılmıştır.¹¹⁷⁹

3. Süleyman Sırrı Bey aşar mültezimlerinin zahirelerinin % 40’nın Tekalif-i Milliye suretiyle, % 60’nın da satın alınarak ellerinden alındığını bu satın alınan zahire tutarının aşar borçlarına sayılması ellerinde satacak zahire kalmadığı için mültezimlerin sıkıntıya girdiğini, üstelik onlara Duyun-ı Umumiyece haciz uygulandığını belirtmiş ve bu ”Aşar Mültezimlerinin Mağdur Edilip Edilmediklerine Dair” bir sual takririni Maliye Vekaletine yöneltmiştir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulunda kabul edilmiş ve Maliye Vekaletine gönderilmiştir. Maliye Vekili Hasan Bey’in bu takrire verdiği cevapta mültezimlerin elinden alınan zahirenin tamamının Tekalif-i Milliye emirleri için olmadığı, zahirenin sadece % 40’nın alınacağını açıkladığı, ancak Maliye Vekaletinin ordunun ihtiyacı için askeriyenin fuzuli olarak vaziyet ettiği aşar ayniyatının usul dairesinde resmi bir satın alma şekli oluşuncaya kadar bedellerinin ödenmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Herhangi birinin fuzuli olarak yaptığı işten dolayı Maliye Vekaletinin mesul tutulmasının mali durumu düzeltmede sıkıntı olabileceği mültezimin elinden % 60 alınmışsa bunların askeri ihtiyaç gereği sahiplerinden rızaları ile satın alınması gerektiğini bu durumda ödenmesi gerekenlerin ve bundan sonra buna benzer problemlerin çıkmaması için Maliye Vekaleti bu durumun üzerine düştüğü belirtilmiştir. Ayrıca satın alınan hububat ve Vesait-i Nakliye bedellerine mukabil verilen mazbataların dahi aşar taksitlerine sayılmasını sahiplerinin elinde kalmak şartıyla kabul edildiğini belirterek, % 40’nın dışında askeriyece yüzde altmışı alınan malların yine mültezimlerin borçlarına sayılmasının da, bundan on sekiz gün evvel herkese bildirilmiş olduğu açıklanmıştır.¹¹⁸⁰

¹¹⁷⁸ ZC, D. 1, C. 6, s. 170; 2 Aralık 1920.

¹¹⁷⁹ ZC, D. 1, C. 14, s. 311; 24 Kasım 1921.

¹¹⁸⁰ ZC, D. 1, C. 15, s. 296, 297; 5 Aralık 1922.

4. Süleyman Sırrı Bey'in "Hristiyanlar Hakkında" Dahiliye Vekaletine bir sual takriri yöneltmiştir. Bu takrir Dahiliye Vekaletine havale edilmiştir.¹¹⁸¹

5. Süleyman Sırrı Bey'in "Çiçek Hastalığı Hakkında" Sıhhiye Vekaletine sual takriri olup, bu takrir Sıhhiye Vekaletine gönderilmiştir.¹¹⁸² Süleyman Sırrı Bey'in çiçek hastalığı hakkında Sıhhiye Vekaletine yönelttiği sual takririnin cevabı gelmiş ise de kendisi izinli olduğundan açıklanmamıştır.¹¹⁸³

6. Süleyman Sırrı Bey'in "Keçiören'de askerler tarafından işgal edilen bağlar hakkındaki" sual takririne Müdafa-i Milliye Vekaleti'nin cevabında bağlarda telgraf bölüğü kumandanıyla katibi tarafından sökülen kapı ve pencerelerin yerlerine iade edilmesi ve askerler tarafından işgal edilmemesinin temini için Ankara Kumandanlığına emir verildiği ifade edilmiştir.¹¹⁸⁴

Tablo 26: Süleyman Sırrı Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Kanun Teklifi	Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	Takrirler	İmzasının Bulunduğu Takrirler	Sual Takrirleri
16	117	3	41	20	6

Süleyman Sırrı Bey'in yasama çalışmaları içerisinde verdiği kanun teklifi, takrirleri, ve vekaletlere yönelttiği soru önermeleri askeri, hukuk, idari, sosyal, iktisadi konular, vergi, Meclis iç tüzüğü gibi konuları içermektedir.

Yukarıdaki tabloya göre Süleyman Sırrı Bey'in Birinci Dönem yasama çalışmaları içerisinde on altı tane kanun teklifinde bulunmuş, bu kanun tekliflerinden birini ise Yozgat ile ilgili olarak vermiştir. Bu kanun tekliflerinin Meclis Genel Kurulu tarafından sekizi reddedilmiş yedisi ilgili encümenlere yeniden düzenlenmesi için gönderilmiştir. Süleyman Bey, yüz on yedi kanun teklifi üzerine değişiklik önerisi sunmuş, bunların ağırlık noktası kanun maddeleri üzerinde yapılması istenilen değişiklikler olmuştur. Bu tekliflerinin on altısı Meclis Genel Kurulu

¹¹⁸¹ ZC, D. 1, C. 15, s. 33; 5 Aralık 1921.

¹¹⁸² ZC, D. 1, C. 16, s. 155; 26 Ocak 1922.

¹¹⁸³ ZC, D. 1, C. 21, s. 157; 29 Haziran 1922.

¹¹⁸⁴ ZC, D. 1, C. 8, s. 235; 15 Şubat 1921.

tarafından kabul edilmiş, yetmiş altısı reddedilmiş, diğerleri ya Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encümenlere havale edilmiş yada sonuçlanmamıştır. Birinci Dönem Meclis yasama yılı içerisinde üç kanun teklifine de imza atmış, bunların ikisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Süleyman Sırrı Bey, Meclis Genel Kuruluna verdiği kırk bir takririn dördü Yozgat ile ilgilidir. Bu takrirlerden beşi kabul, altısı reddedilmiş, yirmi altısının ise ilgili encümenler veya Heyet-i Vekileye gönderilmesine karar verilmiştir. Ayrıca yirmi tane takrire imza atan Süleyman Sırrı Bey'in, bu takrirlerden sekizi kabul, biri red, diğerleri ise incelenmek ya da daha sonra görüşülmek üzere encümenlere havale edilmiştir. Süleyman Sırrı Bey altı tane de cevaplanmak üzere çeşitli vekaletlere soru önergesi vermiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, Yozgat ile ilgili Meclis Genel Kuruluna bir kanun teklifi dörtte takrir vermiş bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından encümenlere havale edilirken, takrirlerden biri kabul, biri red diğerleri ise ilgili vekaletlere gönderilmiştir.

1.2. Bahri Bey

1.2.1. Kanun Teklifleri

1. Bahri Bey'in "Karaminare nahiyesi müdürü iken şehid edilen Tevfik Efendi'nin ailesine vatana hizmetten dolayı maaş tahsisi" hakkındaki kanun teklifi Layiha Encümenine havale edilmiş ve daha sonra bu kanun teklifi Muvazene-i Maliye ve Kavanin-i Maliye encümenlerine sevk edilmiştir.¹¹⁸⁵

Bahri Bey'in bu teklifi Muvazene-i Maliye Encümeni tarafından uygun bulunmuştur.¹¹⁸⁶

1.2.2.Yozgat İle İlgili Vermiş Olduğu Kanun Teklifi

1. Bahri Bey ile Yozgat Milletvekili Rıza Bey'in "Akdağmadeni kazasının mülki teşkilatı" hakkında ortaklaşa verdikleri kanun teklifi, Layiha Encümenine havale edilmiştir. Encümenin hazırladığı mazbatada Akdağmadeni kazasına bağlı Gönili köyünün bu kazaya bağlı bulunması durumunda idaresinin mahalle şeklinde olması, ayrıca hristiyan olan bu kasabanın idari yapı sebebiyle İslam olarak teşkil edilmesi gerektiği ifade edilmiş ve encümen tarafından bu teklifin görüşülmesi

¹¹⁸⁵ ZC, D. 1, C. 24, s. 478, 452; 11 Kasım 1922.

¹¹⁸⁶ ZC, D. 1, C. 26, s. 7; 23 Aralık 1922.

uygun görülmüştür. Bu sebeple Meclis Genel Kuruluna gönderilmesi teklif edilmiş ise de önce Dahiliye Encümenine havale edilmiştir. ¹¹⁸⁷

Dahiliye Encümeni bu gibi olayların icrasının, Mahalli Meclis tarafından uygulanan bir keyfiyet olduğundan gereğinin yapılması için bu teklifi Meclis Genel Kuruluna takdim etmiştir. ¹¹⁸⁸

1.2.3. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. Bahri Bey, “Bedelli Askerlik Vergisi Kanununun” üçüncü maddesinin kaldırılması ile ilgili Bahri Bey ve arkadaşlarının verdiği teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir. ¹¹⁸⁹

2. Bahri Bey, “Bedelli Askerlik Vergisi Kanununun” üçüncü maddesi ile ilgili diğer bir değişiklik önerisinde birinci dereceden vergi verenlerin ücretlerinin sınıflandırılmasını ve sınıflandırmanın iki yüz, üç yüz, dört yüz şeklinde düzenlenmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya konulmamıştır. ¹¹⁹⁰

3. “Arazi Vergisinin Beş Seneliğini Defalarca Ödeyenlerin Affi Hakkında Kanun”un reddedilmesi ile ilgili Bahri Bey ve arkadaşlarının verdiği değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir. ¹¹⁹¹

4. “İcra Vekillerinin Seçilmesine Dair” kanunun birinci maddesinin değiştirilmesi ile ilgili Bahri Bey ve arkadaşları bir teklif vermiştir. ¹¹⁹²

1.2.4. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. Siverek Milletvekili Mustafa Lütfi Bey ile arkadaşlarının, “Nisab-ı Müzakere Kanununun altıncı ve sekizinci maddelerinin düzenlenmesine dair” kanun teklifinde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklifin acil olarak ruznameye alınması, Meclis Genel Kurulu tarafından uygun görülmüştür. ¹¹⁹³

¹¹⁸⁷ ZC, D. 1, C. 8, s. 36; 1 Şubat 1921.

¹¹⁸⁸ ZC, D. 1, C. 8, s. 162 ; 10 Şubat 1921.

¹¹⁸⁹ ZC, D. 1, C. 19, s. 255-257; 17 Nisan 1922.

¹¹⁹⁰ ZC, D. 1, C. 19, s. 473-477; 1 Mayıs 1922.

¹¹⁹¹ ZC, D. 1, C. 19, s. 343-345; 22 Nisan 1922.

¹¹⁹² ZC, D. 1, C. 21, s. 307-308; 6 Ağustos 1922.

¹¹⁹³ ZC, D. 1, C. 8, s. 270-271; 17 Şubat 1921.

2. Kayseri Milletvekili Osman Bey ile arkadaşlarının, “İktisat Vekaletinin Genel Müdürlüğe dönüştürülmesine dair” kanun teklifinde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından Layiha Encümenine havale edilmiştir.¹¹⁹⁴

3. Kangırı Milletvekili Behçet Bey ile arkadaşlarının, “Konya Bidayet Mahkemesi Reisi İhsan Bey ile arkadaşlarının aflarına dair” kanun teklifinde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifinin bazı maddeleri değiştirilerek teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹¹⁹⁵

1.2.5. Takrirler

1. “Bursa Milletvekili Ve Diyarbakır İstiklal Mahkemesi Üyesi Şeyh Servet Efendi’nin Komünizm Propagandası Yaptığına Dair” telgraf üzerine Bahri Bey, Yozgat Milletvekili Rıza Bey ile birlikte bu durumun memlekete kadar yayılması ve belediye üyesinden olup reis vekili olduğundan bu kişinin hemen azli yerine tayinin yapılmasını ve Dahiliye Vekaletine bildirilmesi ile ilgili bir takrir vermişlerdir.¹¹⁹⁶

2. Bahri Bey’in “İnşaat Taburları Hakkındaki” takriri Meclis Genel Kurulu tarafından Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilmiştir.¹¹⁹⁷

1.2.6. Yozgat İle İlgili Vermiş Olduğu Takrir

1. Bahri Bey’in, “Yozgat Hadisesinden Dolayı Haps Edilenlerin Ankara İstiklal Mahkemesine Verilmesine Dair” takriri Adliye Encümenine havale edilmiştir.¹¹⁹⁸

1.2.7. İmzasının Bulunduğu Takrirler

1. Ertuğrul Milletvekili Ahmet Hamdi Bey ile arkadaşlarının “Daha Önce Yapılan İstiklal Mahkemesi Seçiminin Yeniden Yapılmasına Dair” takririnde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹¹⁹⁹

2. “Bursa Milletvekili Ve Diyarbakır İstiklal Mahkemesi Üyesi Şeyh Servet Efendi’nin Komünizm Propagandası Yaptığına Dair” telgraf üzerine Süleyman Sırrı

¹¹⁹⁴ ZC, D. I, C. 19, s. 442; 29 Nisan 1922.

¹¹⁹⁵ ZC, D. 1, C. 24, s. 236-237; 28 Ekim 1921.

¹¹⁹⁶ GCZ, C. 1, s. 345; 22 Ocak 1921.

¹¹⁹⁷ ZC, D. 1, C. 26, S. 473; 24 Ocak 1923.

¹¹⁹⁸ ZC, D. 1, C. 9, s. 467; 13 Nisan 1921.

¹¹⁹⁹ ZC, D. 1, C. 6, s. 286; 9 Aralık 1920.

Bey verdiği taktirde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından Layiha Encümenine havale edilmiştir.¹²⁰⁰

3. “Tokat Milletvekili Rıfat Bey Ve Arkadaşlarının Londra Konferansına Gidecek Barış Heyeti İle İlgili Meselenin Oylamaya Sunulması” üzerine verdiği taktirde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁰¹

4. Sivas Milletvekili Rasim Bey ile arkadaşlarının “Burdur Milletvekili Veli Beyin, Mazeretinin Uygun Bulunarak Meclis Tarafından Kabul Olunmasına Dair” taktirinde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁰²

5. Amasya Milletvekili Hamdi Bey ile arkadaşlarının “İlk Toplantı Tarihinin 1921 Martı Başlangıcına Dönüştürülmesine Dair” vermiş oldukları taktirde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadır. Meclis Genel Kurulu tarafından bu konunun önemi belirtilerek teklif hakkındaki kararın lehinde ve aleyhindeki görüşlerden sonra verileceği ifade edilmiştir.¹²⁰³

6. Tokat Milletvekili Mustafa Bey ile arkadaşlarının, “Karahisar-ı Şarki Milletvekili Mustafa Bey'in Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Düzenlenmesine Dair” teklifinin reddi hakkında taktirinde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁰⁴

7. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının “Yozgat İsyana Karışmış Dört Kişinin İstiklal Mahkemesine Verilmesine Dair” taktirinde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından Heyet-i Vekileye havale edilmiştir.¹²⁰⁵

8. Karahisar-ı Sahip Milletvekili İsmail Şükrü Efendi ile arkadaşlarının “Gelecek Toplantının 18 Haziranda Yapılması Hakkındaki” taktirinde Bahri Bey'in

¹²⁰⁰ GCZ, C. 1, s. 345; 22 Ocak 1921.

¹²⁰¹ GCZ, C. 1, s. 379; 4 Şubat 1921.

¹²⁰² ZC, D. 1, C. 8, s. 163; 10 Şubat 1921.

¹²⁰³ ZC, D. 1, C. 8, s. 196-197; 12 Şubat 1921.

¹²⁰⁴ ZC, D. 1, C. 8, s. 334; 21 Şubat 1921.

¹²⁰⁵ ZC, D. 1, C. 10, s. 285-286; 12 Mayıs 1921.

de imzası bulunmaktadır. Bu taktır Mecis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁰⁶

9. Erzurum Milletvekili Mustafa Durak Bey ile arkadaşlarının “Muhacirlerin Bir An Evvel Yurtlarına Sevklerine Dair” taktirleri olup bu taktirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²⁰⁷

10. Ankara Milletvekili Mustafa Efendi ile arkadaşlarının, “Tedrisat-I İptidaiye Nizamnamesinin Beşinci Maddesi Hakkındaki Teklifinin Maarif Encümeninden Celbiyle Meclisde Görüşülmesine Dair” taktirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Taktirin Meclis Genel Kurulu tarafından celbi kabul edilmiştir.¹²⁰⁸

11. İçel Milletvekili Ali Efendi ile arkadaşlarının “İdare-İ Kura Ve Nevahi Kanunu Layihasının Görüşülmesi İçin Haftada İki Gün Ayrılmasına Dair” taktirinde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Meclis Genel Kurulu tarafından bu taktir kabul edilmiştir.¹²⁰⁹

12. İstanbul Milletvekili Numan Efendi ile arkadaşlarının, “Ankara Sabık Milletvekili Atıf Bey’e Daha Önce Tahsis Edilmiş İken Daha Sonra Kesilmiş Olan Maaşının Tekrar Verilmesi Hakkındaki Kanun Teklifinin Acilen Görüşülmesine Dair” verdiği taktirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²¹⁰

13. Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey ile elli kadar arkadaşının “İktisat Vekili Sırrı Bey’e İtimat Beyan Edilmesine Dair” taktirinde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, çoğunluk sağlanamadığından Meclis tarafından oylamaya sunulamamıştır.¹²¹¹

---

¹²⁰⁶ ZC, D. 1, C. 10, s. 378; 30 Mayıs 1921.

¹²⁰⁷ ZC, D. 1, C. 10, s. 419-420; 20 Haziran 1921.

¹²⁰⁸ ZC, D. I, C. 16, s. 172; 30 Ocak 1922.

¹²⁰⁹ ZC, D. I, C. 16, s. 192-193; 2 Şubat 1922.

¹²¹⁰ ZC, D. 1, C. 19, s. 82; 10 Nisan 1922.

¹²¹¹ ZC, D. 1, C. 19, s. 411-412; 25 Nisan 1922.

14. “İcra Vekillerinin Seçimine Dair” kanununun ikinci maddesinin değiştirilmesi husunda Sivas Milletvekili Vasfi Bey ve arkadaşlarının verdikleri takrirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²¹²

15. Feyyaz Ali Bey’in “Bedelli Askerlik Vergisi’nin Değiştirilmesine Dair” İstida Encümeni mazbatasının ve ona bağlı Müdafaa-i Milliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbatalarının görüşülüp tartışılması ile ilgili takririnde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²¹³

16. Sivas Milletvekili Vasif Bey ile arkadaşlarının, “Elcezire Cephesi Kumandanı Nihad Paşa Hakkındaki Adliye Encümeni Mazbatasının Ruznameye Alınmasına Dair” verdikleri takrirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²¹⁴

17. Mersin Milletvekili Ziya Bey ile arkadaşlarının, "Adana’da Evvelce Baş İdareci Tarafından Tasarruf Edilen Kayıtları Oluşan Kanun Dışı İşlerin Topyekün Böyle Sayılması Hakkındaki Kanun Tasarısının Acilen Müzakere Edilmesine Dair” takrirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²¹⁵

18. Erzincan Milletvekili Emin Bey ile arkadaşlarının, “Bayram Münasebetiyle Meclisin 17 Ağustos’a Kadar Tatil Edilmesine Dair” takririnde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²¹⁶

19. Yozgat Milletvekili Feyyaz Ali Bey ile arkadaşlarının, “Sihhiye Vekaleti Bütçesinin Hızlıca Görüşülmesine Dair” takririnde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²¹⁷

20. Kayseri Milletvekili Osman Bey ile arkadaşlarının “Sultansuyu Çiftliği İle Ankara Ziraat Mektebine Dair” kanun layihalarının takdiminin müzakere edilmesine

¹²¹² ZC, D. 1, C. 21, s. 326; 8 Temmuz 1922.

¹²¹³ ZC, D. 1, C. 21, s. 415; 17 Temmuz 1922.

¹²¹⁴ ZC, D. 1, C. 21, s. 465; 22 Temmuz 1922.

¹²¹⁵ ZC, D. 1, C. 21, s. 486-487; 24 Temmuz 1922.

¹²¹⁶ ZC, D. 1, C. 22, s. 103-104; 31 Temmuz 1922.

¹²¹⁷ ZC, D. 1, C. 22, s. 251-252; 21 Ağustos 1922.

dair tavririnde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadı. Bu tavrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²¹⁸

21. Sivas Milletvekili Vasıf Bey ile arkadaşlarının, "Müdafaa-i Milliye Encümeni'nin Bahriye Dairesi'nin Müdüriyet-İ Umumiye'ye Dönüştürülmesine Dair Kanun Teklifinin Acilen Görüşülmesine Dair" tavririnde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadı. Bu tavrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²¹⁹

22. "1922 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Layihasının Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti Bütçesi ile İlgili Olarak Edirne Milletvekili Şeref Bey ile Elli Kadar Arkadaşının Tetkik ve Telif Heyetindeki Azanın Adedine Dair" tavrirlerinde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadı. Bu tavrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²²⁰

23. "1922 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Layihasının Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti Bütçesinin Muvazene-i Maliye Encümenince Kaldırılmış Olan Gaziantep ve Artvin Dahilinde Şavşat Kazası Merkezinde Açılacak Darülhilafe Medreseleri Tahsisatının Şer'iyeye Bütçesinde Yüz On Beşinci Fasla İlavesine Dair" verdikleri tavrir de Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadı. Bu tavrir, Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmiştir.¹²²¹

24. Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemal Bey ile arkadaşlarının, "Meclis'in Ankara'dan Başka Bir Mahalle Nakli Hakkındaki" yüz on beş imzalı tavrirlerinde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadı.¹²²²

25. Konya Milletvekili Refik Bey ile arkadaşlarının, "İşgalden Kurtarılmış Memleketlerdeki Felaketzede Halkın Sıkıntısını Gidermek, İhtiyaçlarını Sağlamak ve Genel Durumu Teftiş Etmek Üzere Meclisten Seçilmiş Olan Bir Heyet Gönderilmesine Dair" tavririnde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadı. Bu tavrir, Encümen-i Mahsusun hazırladığı kanun ile benzerlik gösterdiğinden daha sonra bu kanunla birlikte görüşülmesine karar verilmiştir.¹²²³

¹²¹⁸ ZC, D. 1, C. 22, s. 297; 23 Ağustos 1922.

¹²¹⁹ ZC, D. 1, C. 22, s. 318-319; 24 Ağustos 1922.

¹²²⁰ ZC, D. 1, C. 22, s. 396; 28 Ağustos 1922.

¹²²¹ ZC, D. 1, C. 22, s. 404-405; 28 Ağustos 1922.

¹²²² ZC, D. 1, C. 24, s. 26-27; 19 Ekim 1922.

¹²²³ ZC, D. 1, C. 24, s. 95; 23 Ekim 1922.

26. Amasya Milletvekili Hamdi Bey ve arkadaşlarının “Amasya’da Yapılması Düşünülen Darüleytam İçin Kurulmasına Gerek Duyulan Darülsanayinin Kurulması İçin 1922 Bütçesi Muvazene-i Maliye Kanun Layihasının 180-14 Faslına Yedi Bin Beş Yüz Liranın İlavesini” teklif etmişlerdir. Bahri Bey’in de imzası olan bu taktırir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²²⁴

27. Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur Bey ile arkadaşlarının, “Hilafetin Osmanlı Hanedanına Aid Olduğu ve Halifenin Bu Hanedandan Büyük Millet Meclisi Tarafından Seçileceğine Dair” taktıririnin düzenlenmesi üzerine Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey ve arkadaşlarının verdiği taktırirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²²⁵

28. Feyyaz Ali Bey ve arkadaşlarının “Refet Paşa’nın, Gümrük tarifesinin düzenlendiğine dair beyanatı hakkında Hariciye, Dahiliye ve Maliye Vekaletlerinden istizah taktıriri” olup, bu konuda verdikleri taktırirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²²⁶

29. Sinop Milletvekili Hakkı Hami Bey ile arkadaşlarının, “Bir Önceki Toplantıda Başkanlık Makamında Bulunan Dr. Adnan Bey’in Nizamname-i Dahiliye’ye Muhalif Hareket Ettiğini Belirten Şikayet ile İlgili” taktırir de Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²²⁷

30. “Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey’e itimat beyan edilmesi”ne dair taktıriri üzerine Erzurum milletvekili Salih Bey ve arkadaşları bu beyanda itimat ve adem-i itimatın tayin-i esami ile oylamaya sunulmasını teklif etmişlerdir. Bu taktırirlerinde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²²⁸

31. Konya Milletevekili Refik Bey ile arkadaşlarının “İstiklal Mahkemesi Üyelerinin Harcırahlarına Dair” taktıririnde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²²⁹

¹²²⁴ ZC, D. 1, C. 24, s. 177, 183; 25 Ekim 1922.

¹²²⁵ ZC, D. 1, C. 24, s. 305; 1 Kasım 1922.

¹²²⁶ ZC, D. 1, C. 24, s. 552-553; 18 Kasım 1922.

¹²²⁷ ZC, D. 1, C. 25, s. 8; 20 Kasım 1922.

¹²²⁸ ZC, D. 1, C. 25, s. 152-153; 30 Kasım 1922.

¹²²⁹ ZC, D. 1, C. 25, s. 301-302; 9 Aralık 1922.

32. Saruhan Milletevekili Avni Bey ile arkadaşlarının, “Ziraat Bankası Bütçesinin Acilen Görüşülmesine Dair” tavririnde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²³⁰

33. Kastamonu Milletevekili Abdülkadir Kemali Bey’in ve Erzurum Milletvekili Salih Efendi ile arkadaşlarının, “Ceza Kanununun İki Yüz Üçüncü Maddesine İlave Edilecek Madde Hakkındaki Kanun Teklifinin Görüşülmesine Dair” vermiş oldukları tavrirde Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²³¹

34. Ergani Milletvekili Sırrı Bey ile arkadaşlarının, “Nisab-ı Müzakere Kanununun Altıncı ve Sekizinci Maddelerinin Düzenlenmesine Dair” tavrirlerin de Bahri Bey’in de imzası vardır. Bu tavrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²³²

35. Erzincan Milletvekili Tefvik Bey ile arkadaşlarının “Doğu Vilayetlerindeki Muhacirlerin Dört Ay Daha Askerliklerinin Ertelenmesine Dair” tavririn de Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrir temenni mahiyetinde olduğu için Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilmiştir.¹²³³

36. Mersin Milletvekili Selahattin Bey’in “Başkomandanlık Kanununun İkinci Maddesinin Kaldırılması” üzerine verdiği tavrir de Bahri Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹²³⁴

37. Lazistan Milletvekili Ziya Hurşid Bey’in “Başkomandanlık Kanununun İkinci Maddesinin Kaldırılması Ve Sebebinin Oylamaya Sunulması” ile ilgili verdiği tavrir de Bahri Bey’in de imzası bulunmakta olup bu tavrir Meclis Genel kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹²³⁵

38. Mersin Milletvekili Selahattin Bey ve arkadaşlarının “İstiklal Mahkemelerinin Geçici Olarak Faaliyetlerine Ara Verilmesi” ile ilgili tavrirlerin de

¹²³⁰ ZC, D. 1, C. 26, s. 41-42; 25 Aralık 1922.

¹²³¹ ZC, D. 1, C. 26, s. 42-43; 25 Aralık 1922.

¹²³² ZC, D. 1, C. 27, s. 483; 26 Şubat 1923.

¹²³³ ZC, D. 1, C. 28, s. 38; 8 Mart 1923.

¹²³⁴ GCZ, C. 3, s. 328; 4 Mayıs 1922.

¹²³⁵ GCZ, C. 3, s. 330; 4 Mayıs 1922.

Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²³⁶

39. Malatya Milletvekili Sıtkı Bey ve arkadaşlarının "Sulh Konferansına Katılacak Delegatesle Bunlara Verilecek Talimatın Tespitine Dair" tahrirlerinde Bahri Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²³⁷

1.2.8. Sual Tahrirleri

1. Bahri Bey ve diğerk Yozgat Milletvekili Rıza Bey "Yozgat'taki Bir Jandarma Subayı Hakkında" verdikleri sual tahririnin Dahiliye Vekaletine havale edilmesini ve neticesinden de malumat verilmesini talep etmişlerdir.¹²³⁸

2. Bahri Bey ile arkadaşları "İç ve Dış Siyaset Hakkında Heyeti Vekilenin Açıklama Yapması ile İlgili" sual tahririne Heyet-i Vekile reisi Fevzi Paşa vermiş olduğu cevapta; Dahili ve Harici siyasetin ana hatlarında bir değışiklik olmadığını, İstiklal Mücadelesine başladıkları günden beri katettikleri mesafelerle dahilde ve hariçte elde ettikleri neticelerin çok cesaret verici bir öneme sahip olduğunu, Misak-ı Milli'yi bütün dünyaya kabul ettirene kadar mücadeleye devam edeceklerini ifade etmiştir. En zor zamanlarda bile milli haklardan taviz vermediklerini, hayat ve istiklallerimizi temin edecek bir sulhu şimdiye kadar reddetmedikleri gibi şimdiden sonra da reddetmeyeceklerini, hedefe ulaşabilmek için milletin bütün maddi ve manevi kudretini Müdafaa-i Milliye'ye vereceğini söylemiş ve açıklamasına Yunan kuvvetlerinin Birinci ve İkinci İnönü ve Dumlupınar mağlubiyetlerinden sonra köy ve kasabalara zararlar verdiğini garp vilayetlerimizin ise büyük bir harabeye çevrildiğini bu durumdan büyük bir üzüntü duyarak bunu yapanlara intizar ettiklerini söylemiştir. Dış siyasette ise Rus Sovyet Cumhuriyeti ile yapılan anlaşma, dost, kardeş Afganistan Hükümeti ile başlayan münasebetin olumlu olduğunu, İran hükümeti ile görüşmelere başlandığını Fransa ve İtalya ile isteklerimiz doğrultusunda görüşmelerde bulunulacağını ifade ederek gerek iç gerekse de dış siyasette derece

¹²³⁶ GCZ, C. 3, s. 624-631; 26 Temmuz 1922.

¹²³⁷ GCZ, C. 3, s. 972; 18 Ekim 1922.

¹²³⁸ ZC, D. 1, C. 7, s. 334-335; 20 Ocak 1921.

derece mutlu sona ereceğini söylemiştir. Fevzi Paşa'nın verdiği bu izahat yeterli görülmüştür.¹²³⁹

3. Bahri Bey ve Çorum Milletvekili Dursun Bey “Bünyan Kaymakamı'nın Luzumsuz Yere Değiştirilmesi ve Yerine Tayin Edilen Memduh Efendi'nin Hakkı Olmadığı Halde Terfi Ettirilmesine Dair” Dahiliye Vekaletine soru önergesi vermişlerdir. Dursun ve Bahri Bey, Dahiliye Vekaletinin verdiği cevaptan bir şey anlaşılmadığı gibi bazı kanunlara aykırı muamelelerin olduğunu, bu nedenle konunun esasının açıklanmasını Dahiliye Vekilinden beklediklerini ifade etmişlerdir. Dursun ve Bahri Bey'in bu soru takrirleri, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹²⁴⁰

Tablo 27: Bahri Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Kanun Teklifi	Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	Takrirler	İmzasının Bulunduğu Takrirler	Soru Takrirleri
2	3	3	3	39	3

Bahri Bey idari ve sosyal konularda kanun teklifi vermiş; takrirleri ise askeri ve adli konular ile ilgilidir. Bahri Bey'in imzası bulunan kanun teklifi ile takrirlerin ağırlık noktası Meclis İç Tüzüğü, adli ve sosyal konulardır. Kanun teklifleri üzerine verdiği değişiklik önerilerinin temeli ise vergidir. Bahri Bey'in bu dönem içerisinde soru takrirleri ise askeri, idari yapı ve siyasi konuları içermektedir.

Bahri Bey yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Birinci Dönem Yasama çalışması içerisinde iki kanun teklifi önerisinde bulunmuştur. Bu kanun teklifinin biri Yozgat ile ilgili olup kanun tekliflerinin biri Meclis Genel Kuruluna diğeri ise ilgili encümenliklere gönderilmiştir. Bahri Bey, dört kanun teklifi üzerine değişiklik önerisinde bulunmuş, bunlardan ikisi reddedilmiş, diğeri ikisi ise sonuçlanmamıştır. Bahri Bey'in imzasının bulunduğu üç kanun teklifi vardır. Bu tekliflerden biri kabul diğeri ilgili encümenlere havale bir diğeri ise sonuçlanmamış sadece teklif olarak kalmıştır. Birinci Dönem yasama faaliyetleri içerisinde Bahri Bey'in Meclis Genel Kuruluna üç soru takriri verdiği bu takrirlerin biri Yozgat ile ilgili olup ilgili

¹²³⁹ ZC, D. 1, C. 10, s. 374, 376; 30 Mayıs 1921.

¹²⁴⁰ ZC, D. 1, C. 27, s. 164; 5 Şubat 1923.

encümenliklere havale edildiği görülmektedir. Ayrıca Bahri Bey bu dönem içerisinde otuz dokuz tane takrire imza atmış bu takrirlerden on yedisi kabul, üçü reddedilmiş diğerleri ise ya ilgili encümeliklere gönderilmiş ya da sonuçlanmamıştır. Bahri Bey, vekaletlere cevaplanmak üzere üç de soru önergesi yönelmiştir.

1.3. İsmail Fazıl Paşa

1.3.1. Takrirler

1. “Şimendiferlerin Yedek Parçalarının Satın Alınmasına Dair” yapılan görüşmeler üzerine İsmail Fazıl Bey verdiği takrir de bu parçaların Roma’dan alınması ve Roma’ya gitmeye talip olan milletvekillerinin masraflarının Maliye Vekaleti tarafından hesap edilmesi ile ilgili fikir beyan ettiğini, ancak Meclis’in bunu bir hata olarak gördüğünü söylemiştir. Ancak bu hatanın sadece Nafia Vekaletine yüklenmesine karşı çıkan İsmail Fazıl Bey, harcırahları hesap eden Maliye Vekaleti’nin bu işlemleri kabul eden Heyet-i Celilenin ve milletvekillerinin Roma’ya gitmesine izin veren Divan Başkanlığı’nın da aynı şekilde hata olarak kabul edilen bu durumda payları olduğunu fakat sadece kendisinin bu haksız muameleye maruz kaldığını söylemiştir. Bu nedenle de Meclisin bu konu ile ilgili inceleme yapmasını teklif etmiştir. Ancak bu konu ile ilgili zaptın sonu bulunamamıştır.¹²⁴¹

1.3.2 İmzasının Bulunduğu Takrirler

1. Amasya Milletvekili Ragıp Bey ile arkadaşlarının “Londra’ya Gönderilecek Delege Heyeti Vesilesiyle İstanbul’da Tevfik Paşa ile Cereyan Eden Haberleşme Konusunun İşin Öncesinde Bir Encümenle Müzakere Edilmesine Dair” takririnde İsmail Fazıl Paşa’nın da imzası bulunmaktadır.¹²⁴²

2. Sivas Milletvekili Rasim Bey ile arkadaşlarının “Burdur Milletvekili Veli Bey’in, mazeretinin uygun bulunarak Meclis tarafından kabul olunmasına dair” takririnde İsmail Fazıl Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁴³

3. Konya Milletvekili Ömer Vehbi Efendi ile arkadaşlarının, “Mecelle Kanununun Ceza Hükümlerinin Düzenlenmesine Dair” takrirlerinde İsmail Fazıl

¹²⁴¹ GCZ, C. 1, s. 305; 30 Aralık 1920.

¹²⁴² ZC, D. 1, C. 8, s. 22-27; 31 Ocak 1921.

¹²⁴³ ZC, D. 1, C. 8, s. 163; 10 Şubat 1921.

Paşanın da imzası bulunmaktadır. Bu tahrir, Meclisi Genel Kurulu tarafından Şeriye Vekaletine havale edilmiştir.¹²⁴⁴

1.3.3. Sual Tahrirleri

1. İsmail Fazıl Paşa'nın "Londra'ya Gönderilecek Görevli Kişiler Hakkında" Hariciye Vekaletine yönelttiği soruya¹²⁴⁵ Hariciye Vekaleti Vekili Muhtar Bey şu cevabı vermiştir. "*Efendiler, geçenlerde Londra Konferansına bir heyeti murahhasa izamı vesilesiyle rüfeka-yı kiramdan Paşa Hazretleri tarafından bir sual tahriri verilmişti. Gerek bu sual tahririne ve gerek rüfeka-yı kiramdan Hüseyin Avni Bey biraderimizin vaki olan teklifine verilecek cevap, bütün Şark siyasetinin, son maruzatımdan beri cereyan eden safahatını da cami olmasından, söylenmesinde mahzur olan bazı hususatı da tazammun etmiş bulunması hasebiyle, bunun bir gizli celse de müzakeresini rica ederim.*" sözleriyle cevap vermiştir.¹²⁴⁶

Tablo 28: İsmail Fazıl Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Tahrirler	İmzasının Bulunduğu Tahrirler	Sual Tahrirleri
1	3	1

İsmail Fazıl Paşa Birinci Dönem yasama çalışmaları içerisinde bir tahrir vermiş ancak bu tahrir sonuçlanmamıştır. İmzasının bulunduğu üç tahrir ise siyasi ve hukuki konular ile ilgili olup, biri kabul diğeri ilgili encümene havale bir diğeri ise sonuçlanmamıştır. İsmail Fazıl Paşa'nın Hariciye Vekaletine yönelttiği sual tahriri ise dış ilişkilere yönelik siyasi bir yapı içermektedir.

1.4. Mehmet Hulusi Bey

1.4.1. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. Bayezit Milletvekili Mehmet Bey ile arkadaşlarının "Meclisin Şeklinin Tesbitine ve Nisab-ı Müzakereye, Tahsisata ve Meclis Azalığı ile İçtima Edebilecek Memuriyetlere Dair" verdikleri kanun teklifinde Mehmet Hulusi Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹²⁴⁷ Bu kanun teklifi, yapılan müzakereler sonucunda bazı maddeleri değiştirilerek Nisab-ı Müzakere Kanunu olarak kabul edilmiştir.¹²⁴⁸

¹²⁴⁴ ZC, D. 1, C. 9, s. 282; 31 Mart 1921.

¹²⁴⁵ ZC, D. 1, C. 8, s. 68; 3 Şubat 1921.

¹²⁴⁶ ZC, D. 1, C. 8, s. 237; 15 Ekim 1921.

¹²⁴⁷ ZC, D. I, C. 3, s. 505; 4 Eylül 1920.

¹²⁴⁸ Fahri Çoker, *Türk Parlemamento Tarihi*, C. 1, s. 784; 5 Eylül 1920.

2. Bayezit Milletvekili Dr. Refik Bey ile arkadaşlarının, “Nisab-ı Müzakere Kanunu’nun Değiştirilmesine Dair” kanun tekliflerinde Mehmet Hulusi Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²⁴⁹

1.4.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. “Hukuk-ı Esasiye Encümeninin Meclisin Şekil Ve Önemine Dair” kanun teklifinin dördüncü maddesinin Kırşehir Milletvekili Müfit Bey öncülüğünde Mehmet Hulusi Bey ve arkadaşları düzenlenmesini teklif etmişlerdir. Bu teklifin encümene havale edilmesi kabul edilmiş,¹²⁵⁰ ancak Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹²⁵¹

2. Mehmet Hulusi Bey, “Firariler Hakkında Kanun Layihasının” Hükümetçe tayin olunan müddet zarfında dehalet etmeyen firari ve bakaya efradının hane, aktar, emlak ve mevaşisi müsadere.....” şeklindeki birinci maddesinin “emval ve eşyası müsadere olunur” şeklinde düzenlenmesini ve maddeden “hane, emlak ve akar “ sözlerinin kaldırılmasını teklif etmiştir. Mehmet Hulusi Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹²⁵²

3. Mehmet Hulusi Bey, “Men-i Müskirat Kanunu”nun birinci maddesinin görüşülmesinin yeterli olduğu ve maddenin aynen kabul edilmesi ile ilgili bir teklif vermiştir.¹²⁵³

4. Mehmet Hulusi Bey, “Düğünlerdeki İsrafın Kaldırılması ile İlgili Kanun”un ikinci maddesinin “Her kazanın müftü ve kadısı ile belediye reisleri ve belediye meclisleri iş bu kanun ile ilahin...” şeklinde değiştirilmesini istemiştir. Ancak Mehmet Hulusi Bey’in bu isteği Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹²⁵⁴

5. “Frengi Hastalığının Kaldırılması ile İlgili Kanun”un beşinci maddesinin öncesine “Frengi hastalığına yakalananlardan evleneceklerin evlenmeden önce

¹²⁴⁹ ZC, D. I, C. 9, s. 31; 7 Mart 1921.

¹²⁵⁰ ZC, D. 1, C. 3, s. 356; 19 Ağustos 1920.

¹²⁵¹ ZC, D. 1, C. 3, s. 383; 21 Ağustos 1920

¹²⁵² ZC, D. 1, C. 4, s. 56; 9 Eylül 1920.

¹²⁵³ ZC, D. 1, C. 4, s. 130; 13 Eylül 1920.

¹²⁵⁴ ZC, D. 1, C. 5, s. 383; 15 Kasım 1920.

doktor bulunan yerlerde muayeneye tabi tutulması zorunludur.” Şeklinde bir fıkranın ilave yapılmasını teklif etmiştir.¹²⁵⁵

6. “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu”nun yedinci maddesinin “Kanun-ı Esasinin yüz on ikinci maddesi esas alınarak genel kanunların konulması, kaldırılması, hükümsüz kılınması ve anlaşma ve uzlaşma sözleşmesi ve vatan savunması ilanı gibi esas haklar Büyük Millet Meclisine aittir.” şeklinde düzenlenmesi ile ilgili teklif Meclis Genel Kurulu tarafından encümene gönderilmesine karar verilmiştir.¹²⁵⁶

1.4.3. Takrirler

1. Mehmet Hulusi Bey’in “İdare Teşkilatının On İdare Encümeni Teşkiline Bölünmesi ve Eğitim İşlerinin de Şer’iyeye Bağlanmasına Dair” takriridir. Bu takririn içeriği şu şekilde idi. Bu idare encümenleri Şer’iye Evkaf ve bilumum maarife ait tedrisat Maarif İdaresince programı tanzim kılındıktan sonra tasdik eylemek ve tedrisatı kontrol etmek hakkına haiz olmak, Dahiliye, Posta, Telgraf, Emniyeti amme, Hariciye, Maliye, Rüşumat, Ticaret, Ziraat, Orman - Maadin ve İktisat, Adliye ve Mezahip, Maarif, Müdafaai Milliye - Harbiye, Nafia, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye’dir. Ayrıca bu teşkilatın on encümene ayrılması her idarenin vazifesi dahilinde yazılı bulunan özellikleri içine alması ve her encümenin beşten ona kadar azayı bulundurmasını teklif etmişlerdir. Ancak bu takrir, bazı küçük ayrıntılardan dolayı Meclis Genel Kurulu tarafından kabul görmemiştir.¹²⁵⁷

2. Mehmet Hulusi Bey, “Ordu Teşkilatı” ile ilgili konularda yapılan görüşmeleri yeterli bularak bu görüşmelere son verilmesi için bir takrir vermiştir.¹²⁵⁸

3. Mehmet Hulusi Bey “Akdağmadeni Şube Reisi Merhum Ahmet Bey’in Ailesine Maaş Verilmesine Dair” bir takrir vermiştir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁵⁹

4. “Bursa Milletvekili ve Diyarbakır İstiklal Mahkemesi Üyesi Şeyh Servet Efendi’nin Komünizm Propagandası Yaptığına Dair” telgraf üzerine Mehmet Hulusi Bey, memleketin giriştiği birlik ve beraberlik davası için hep birlikte çalışıldığını

¹²⁵⁵ ZC, D. 1, C. 7, s. 114; 1 Ocak 1921.

¹²⁵⁶ ZC, D. 1, C. 7, s. 332-334; 20 Ocak 1921.

¹²⁵⁷ ZC, D. 1, C. 1, s. 74; 26 Nisan 1920

¹²⁵⁸ GCZ, C. 1, s. 89; 5 Temmuz 1920.

¹²⁵⁹ ZC, D. 1, C. 4, s. 294; 23 Eylül 1920.

ancak birkaç aydan beri taşralarda bu davaya karşı girişimlerde bulunulduğunu ve bu girişimlere halkın büyük tepki gösterdiğini belirtmiş Meclis tarafından bir açıklama yapılması ve beyanname ile milletin birliğine destek verilmesi ile ilgili taktir vermiştir.¹²⁶⁰

1.4.4. İmzasının Bulunduğu Taktirler

1. Burdur Milletvekili İsmail Suphi Bey ile arkadaşlarının, “Ordunun Ne Dereceye Kadar Kısıtlamaya Gidebileceğine Dair Milli Savunmaya Yöneltilen Karar Sorusunun Açıklaması Hakkında” taktirinde Mehmet Hulusi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁶¹

1.4.5. Yozgat İle İlgili Sual Taktiri

1. Yozgat’ta meydana gelen isyanı bastırmak için gönderilen Kılıç Ali Bey’in geri çekilmek zorunda kalması sonucunda Yozgat Milletvekilleri Süleyman Sırrı ve Rıza Bey’lerin Çapanoğulları ile görüşmeleri için Yozgat’a gönderilmeleri kararlaştırılmıştır Ancak onların Çapanoğullarını ikna edememesi ile ilgili Mehmet Hulusi Efendi ile diğer Yozgat milletvekilleri “Yozgat’ta bulunan Süleyman Sırrı ve Rıza Bey’lerin Ankara’ya dönmeleri ve Çapanoğullarının tutuklanması ve bu konu hakkındaki gelişmelerden haberdar edilmeleri ile ilgili Adliye ve Dahiliye Vekaletlerine” soru önergesi vermişlerdir.¹²⁶²

Tablo 29: Mehmet Hulusi Bey’in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	Taktirler	İmzasının Bulunduğu Taktirler	Sual Taktiri
2	6	4	1	1

Mehmet Hulusi Bey, Birinci Dönem yasama faaliyetleri içerisinde Meclis yapısı ile ilgili kanun tekliflerine imza atmıştır. Askeri, adli, sosyal konularda ve sağlık konusunda verilen kanun teklifleri ve taktirlerine değişik öneriler getiren Mehmet Hulusi Bey, bu dönem içerisinde idari ve sosyal konularda da Meclis Genel

¹²⁶⁰ GCZ, C. 1, s. 345; 22 Ocak 1921.

¹²⁶¹ ZC, D. I, C. 5, s. 135; 21 Ekim 1920.

¹²⁶² ZC, D. 1, C. 7, s. 127, 128; 3 Ocak 1921.

Kuruluna taktir vermiştir. Bu dönem içerisinde verdiği sual taktiri ise askeri bir konu ile ilgilidir.

Mehmet Hulusi Bey Birinci Dönem yasama çalışmaları içerisinde iki kanun teklifinde imzası vardır, bunlardan biri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Kanun teklifi üzerine altı değişiklik önerisinde bulunan Mehmet Hulusi Bey'in bu önerilerinden üçü reddedilmiş diğerleri ise ya ilgili encümenlere gönderilmiş yada neticelenmemiştir. Hulusi Bey'in Meclis Genel Kuruluna vermiş olduğu dört taktirden biri kabul, biri ise red edilmiştir. Diğerleride öneri olarak kalmıştır. İmzasının bulunduğu taktirde Meclis Genel Kurulu tarafından kabul görmüştür. Mehmet Hulusi Bey'in Adliye ve Dahiliye vekaletlerine yönelmiş olduğu Yozgat ile ilgili bir sual taktiri bulunmaktadır.

1.5. Ahmet Bey

1.5.1. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. Bayezit Milletvekili Mehmet Bey ile arkadaşlarının “Meclisin Şeklinin Tesbitine ve Nisab-ı Müzakereye, Tahsisata ve Meclis Azalığı ile İçtima Edebilecek Memuriyetlere Dair” vermiş oldukları kanun teklifinde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹²⁶³

2. Siverek Milletvekili Mustafa Lütfi Bey ile arkadaşlarının, “Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun Altıncı ve Sekizinci Maddelerinin Tadiline Dair” kanun teklifinde Ahmet Bey'inde imzası bulunmaktadır. Bu teklifin acil olarak ruznameye alınması Meclis Genel Kurulu tarafından uygun görülmüştür.¹²⁶⁴

3. Sinop Milletvekili Rıza Nur Bey ile arkadaşlarının, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşaya Başkumandanlık Rütbesinin Verilmesine Dair” kanun teklifinde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁶⁵

4. Saruhan Milletvekili İbrahim Süreyya Bey ile altmış iki arkadaşının, “Başkumandan Mustafa Kemal Paşaya Gazilik Unvanı Verilmesine Ve Müşirlik

¹²⁶³ ZC, D. I, C. 3, s. 505; 4 Eylül 1920.

¹²⁶⁴ ZC, D. 1, C. 8, s. 270-271; 17 Şubat 1921.

¹²⁶⁵ ZC, D. 1, C. 12, s. 18-19; 5 Ağustos 1921; GCZ, C. 2, s. 174; Zeki Çevik, **Milli Mücadele'de “Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na “ Geçiş(1918-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s. 419.

Rütbesinin Verilmesine Dair” kanun teklifin de Ahmet Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ¹²⁶⁶

5. Kangırı Milletvekili Behçet Bey ile arkadaşlarının, “Konya Bidayet Mahkemesi Reisi İhsan Bey ile Arkadaşının Aflarına Dair” kanun teklifinde Ahmet Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifinin bazı maddeleri değiştirilerek Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ¹²⁶⁷

1.5.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. Ahmet Bey arkadaşları ile beraber “Hukuk-I Esasiye Encümeni’nin Hazırlamış Olduğu Mazbatanın Dördüncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair” Abdülkadir Kemali Bey’in tavrının oylamaya sunulmasını teklif etmiştir. Ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir. ¹²⁶⁸

2. Ahmet Bey, “1922 Senesi Muvazene-İ Umumiye Kanunu Layihası”nın altmış beşinci faslının görüşülmesinin yeterli olup, diğer fasla geçilmesi ile ilgili bir teklifte bulunmuştur. Ahmet Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ¹²⁶⁹

3. Isparta Milletvekili Hafız İbrahim Efendi’nin, “Yaka karyesi Heyet-i İhtiyariyesinden Hacı Mehmet ve arkadaşlarının affı hakkındaki kanun teklifi” üzerine Ahmet Bey de bu kişilerin affını teklif etmiştir. ¹²⁷⁰

1.5.3. Takrirler

1. Yozgat Milletvekili Ahmet Bey ve Gaziantep Milletvekili Ragıp Beylerin sağlık durumları ve diğer encümenliklerdeki görevleri sebebiyle “İstida Encümeninden İstifa Ettiklerine Dair “ takrirleri vardır. ¹²⁷¹

1.5.4. İmzasının Bulunduğu Takrirler

1. Tokat Milletvekili Rıfat Bey ve arkadaşlarının “Londra Konferansına Gidecek Barış Heyeti İle İlgili Meselenin Oylamaya Sunulması” üzerine verdiği

¹²⁶⁶ ZC, D. 1, C. 12, s. 263; 19 Eylül 1921.

¹²⁶⁷ ZC, D. 1, C. 24, s. 236-237; 28 Ekim 1921.

¹²⁶⁸ ZC, D. 1, C. 3, s. 386-387; 21 Ağustos 1920.

¹²⁶⁹ ZC, D. 1, C. 22, s. 225; 17 Ağustos 1922.

¹²⁷⁰ ZC, D. 1, C. 29, s. 35; 11 Nisan 1923.

¹²⁷¹ ZC, D. 1, C. 21, s. 484; 24 Temmuz 1922.

takrir de Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁷²

2. Yozgat Milletvekili Feyyaz Ali Bey'in "Askerliği Erteleme Vergisinin Değiştirilmesine Dair" İstida Encümeni mazbatasının ve ona bağlı Müdafaa-i Milliye ve Muvazene-i Maliye Encümen mazbatalarının görüşölüp tartişılması ile ilgili takririnde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹²⁷³

3. Karahisar-ı Sahip Milletvekili Mehmet şükrü Bey ve arkadaşlarının "Meclisin şeklinin Tespitine Nisab-ı Müzakereye, Tahsisata ve Meclis Azalığıyla İçtima Edebilecek Memuriyetlere Dair" kanunun beşinci maddesinin değiştirilmesi hususunda verdikleri takrirde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹²⁷⁴

4. Amasya Milletvekili Hamdi Bey ile arkadaşlarının "'Meclisin Göreve Başlaması 1921 Martı Başlangıcı Olmasına Dair" vermiş oldukları takrir de Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Meclis Genel Kurulu tarafından konunun önemi belirterek lehinde ve aleyhindeki görüşlerden sonra bu konu ile ilgili karar verileceği ifade edilmiştir.¹²⁷⁵

5. İstanbul Milletvekili Neşet Bey ile arkadaşlarının, "Fevzi Paşa'nın Vatana Hizmetinden Dolayı Rütbesinin Bir Derece Yükseltilmesine Dair" takririnde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁷⁶

6. İstanbul Milletvekili Numan Efendi ile arkadaşlarının, "Daha Önce Ankara Milletvekili Görevini Yapmış Atıf Bey'e Evvelce Tahsis Edilmiş İken Daha Sonra Kesilmiş Olan Maaşının Tekrar Verilmesi Hakkındaki Kanun Teklifinin Acilen Görüşölmesine Dair" takririnde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁷⁷

7. Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının "Yozgat İşyanında Karışmış Olan Dört Kişinin İstiklal Mahkemesine Verilmesine Dair"

¹²⁷² GCZ, C. 1, s. 379; 4 şubat 1921.

¹²⁷³ ZC, D. 1, C. 21, s. 415; 17 Temmuz 1922.

¹²⁷⁴ ZC, D. 1, C. 3, s. 543; 5 Eylül 1920.

¹²⁷⁵ ZC, D. 1, C. 8, s. 196-197; 12 şubat 1921.

¹²⁷⁶ ZC, D. 1, C. 9, s. 328; 2 Nisan 1921.

¹²⁷⁷ ZC, D. 1, C. 19, s. 82; 10 Nisan 1922.

takririnde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından Heyet-i Vekileye havale edilmiştir.¹²⁷⁸

8. “İcra Vekilleri'nin Seçimine Dair Kanunun İkinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair” Sivas Milletvekili Vasfi Bey ve arkadaşlarının takririnde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹²⁷⁹

9. “1922 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Layihasının Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti Bütçesi” ile ilgili olarak Hakkari Milletvekili Mazhar Müfid ve arkadaşlarının Fetva Heyetinin sayısına dair verdikleri takrirde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁸⁰

10. Amasya Milletvekili Hamdi Bey ve arkadaşları “Amasya Da Yapılması Düşünülen Darüleytam İçin Tesisine Gerek Duyulan Darülsanayinin Kurulması İçin 1922 Bütçesi Muvazene-İ Maliye Kanun Layihasının 180-14 Faslına Yedi Bin Beş Yüz Liranın İlavesini” teklif etmişlerdir. Bu takrirde Ahmet Bey'in de imzası vardır. Takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁸¹

11. Trabzon Milletvekili Hasan Bey ile arkadaşlarının, “Kırşehir Sabık Bekir Efendiye Ait İstida Encümeni Mazbatasının Acilen Görüşülmesine Dair” takriri olup bu takrirde Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹²⁸²

12. Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur Bey ile arkadaşlarının, “Hilafetin Osmanlı Hanedanına Aid Olduğuna ve Halifenin Bu Hanedandan Büyük Millet Meclisi Tarafından Seçileceğine Dair” takrir bazı düzenlemelerden sonra Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bu takrir de Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹²⁸³

¹²⁷⁸ ZC, D. 1, C. 10, s. 285-286; 12 Mayıs 1921.

¹²⁷⁹ ZC, D. 1, C. 21, s. 326; 8 Temmuz 1922.

¹²⁸⁰ ZC, D. 1, C. 22, s. 395-396; 28 Ağustos 1922.

¹²⁸¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 177, 183; 25 Ekim 1922.

¹²⁸² ZC, D. 1, C. 24, s. 228; 28 Ekim 1922.

¹²⁸³ ZC, D. 1, C. 24, s. 304; 1 Kasım 1922.

13. Ergani Milletvekili Nüzhet Bey ile arkadaşının, “Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey’e İtimat Beyan Edilişine Dair” tavririnde Ahmet Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²⁸⁴

14. Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemal Bey’in, “Ceza Kanununun İki Yüz Üçüncü Maddesine İlave Edilecek Madde Hakkında” kanun teklifinin red edilmesi ile ilgili olarak Karahisar-i Şarki Milletvekili Ali Sururi Bey ve arkadaşlarının tavrirleri vardır. Bu tavrir de Ahmet Bey’in imzası olup, bu tavririn Mecliste çoğunluk sağlanamadığı için oylaması daha sonraki celseye bırakılmıştır.¹²⁸⁵

15. Isparta Milletvekili Hüseyin Hüsnu Efendi ile arkadaşlarının “Şeriye Vekili Vehbi Efendinin Soruşturma İlmine Ayrılan Özel Ödeneği Kendi Seçim Dairesinin Alimlerine Verdiğine Ve Kayınbiraderini Himaye Eylediğine Dair” Şeriye Vekaletinden istizah tavririnde Ahmet Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu istizah tavriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁸⁶ Bu tavrir konunun iki aşamalı olması sebebiyle tekrarlanmış ve Vehbi Efendi hakkında itimat oyunun kullanılması Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁸⁷

16. Mardin Milletvekili Esad Bey ile arkadaşlarının, “Çorum Milletvekili Ferid Bey’in Mülkiye Memurlarının Emeklilik Kanunu’nun Değiştirilmesi Hakkındaki Teklifinin Acilen Görüşülmesine Dair” tavririnde Ahmet Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹²⁸⁸

17. Mersin Milletvekili Selahattin Bey ve arkadaşlarının “İstiklal Mahkemelerinin Geçici Olarak Faaliyetlerine Ara Verilmesi” ile ilgili tavrirlerin de Ahmet Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁸⁹

18. “Düşman İşgalinden Kurtulmuş Bulunan Bursalıların Meclise Vaki Davetinin Kabul veya Adem-i Kabulü Hakkında” Trabzon milletvekili Nebizade

¹²⁸⁴ ZC, D. 1, C. 25, s. 152; 30 Kasım 1922.

¹²⁸⁵ ZC, D. 1, C. 26, , sayfa numarası yok; 17 Ocak 1923.

¹²⁸⁶ ZC, D. I, C. 29, s. 31; 11 Nisan 1923.

¹²⁸⁷ ZC, D. I, C. 29, s. 107-123; 14 Nisan 1923.

¹²⁸⁸ ZC, D. 1, C. 29, s. 6; 9 Nisan 1923.

¹²⁸⁹ GCZ, C. 3, s. 624-631; 26 Temmuz 1922.

Hamdi Bey'in verdiği tahrir de Ahmet Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁹⁰

1.5.5. Sual Tahriri

1. Ahmet Bey ile arkadaşlarının “Haketmedikleri Halde Tayin Edilen Memurlarla İlgili” olarak verdikleri tahrirde Dahiliye memurlarının adil ve işinin ehli olması gerekirken bazılarının bu şartlar aranmadan memur olarak atandıklarından ve bu kimselerin hükümeti idare etmede yetkili olduklarında çıkacak problemlerin öneminden bahsederek bazı tedbirler alınmasını istemişlerdir. Olası sorunların önüne geçilmesi için bu tarzda yapılan tayinlerin iptal edilmesini; halen çalışanların görevlerine son verilmesini ve esas görevlerine iade edilmesini ifade etmişlerdir. Böyle tayinlerin kesinlikle yapılmaması gerektiğinin vurguladıktan sonra bu yönde Dahiliye Vekaletine soru yönelmişlerdir. Dahiliye Vekili Cami Bey, verdiği cevapta bu memurlar hakkında daha önce de birçok şikayetin olduğunu hakkında şikayet olanların görevlerinden alındığını yada görevlerinin değiştirildiğini bu yolla bu sorunlara çözüm bulunduğunu ifade etmiştir. Memurlar kanun haricinde bir muamele yapar ve bu durum karşısında Dahiliye Vekaleti gerekli olan işlemi yapmaz ise o zaman Dahiliye Vekilinde bu işte sorumlu olduğunu belirtmiştir.¹²⁹¹

Tablo 30: Ahmet Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	Tahrirler	İmzasının Bulunduğu Tahrirler	Sual Tahrirleri
5	3	1	18	1

Ahmet Bey, parlamentoda bulunduğu süre içerisinde yasama faaliyetlerine katılarak kanun tekliflerine imza atmış, kanun teklifleri üzerine değişiklik önerileri vermiştir. Ayrıca tahrirler hazırlayarak Meclis Genel Kuruluna sunmuştur. Ahmet Bey, Birinci Dönem Yasama çalışması içerisinde beş kanun teklifine imza atmıştır. Bu tekliflerden üçü kabul edilmiştir. Kanun teklifleri üzerine değişiklik önerilerinden biri kabul edilmiş diğerleri ise Meclis Genel Kurulu tarafından değerlendirilmeye alınmamıştır. Bu dönemde verdiği tahrir sonuçlanmamış ayrıca imzasının bulunduğu on sekiz tahrirden sekizi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca

¹²⁹⁰ GCZ, C. 3, s. 807-810; 23 Eylül 1922.

¹²⁹¹ ZC, D. 1, C. 2, s. 185; 5 Temmuz 1920.

Ahmet Bey'in Dahiliye Vekaletine yönelttiği bir de soru önergesi bulunmaktadır. Ahmet Bey'in yasama faaliyeti içerisinde imzası bulunan kanun teklifleri ve kanun üzerine verdiği değişiklik önerilerinin temel konusu Meclis İç Tüzüğü'dür. İmzasının bulunduğu tavriler ise askeri, adli ve Meclis İç Tüzüğü konusu ile ilgilidir.

1.6. Feyyaz Ali Bey

1.6.1. Kanun Teklifleri

1. Feyyaz Ali Bey'in "23 Nisan 1920 Tarihinden Önce İşlemiş Oldukları Suçtan Dolayı Zan Altında Kalan ya da Mahkum Olan Askerlerin Aflarına Dair" bir kanun teklifi vermiştir. Bu teklif önce Layiha Encümenine havale edilmiş; oradan da vatanın müdafaya ihtiyacı olduğu bu zamanda bu askerlerin cepheye dönmelerinin sağlanması ve milli menfaatler noktasından gerekli görüldüğünden Layiha Encümeni tarafından Müdafaa-i Milliye ve Adliye Encümenlerine havale edilmiştir.¹²⁹²

1.6.2. Yozgat İle İlgili Kanun Teklifleri

1. Feyyaz Ali Bey ile arkadaşlarının "Boğazlıyan Kaymakamı Merhum Kemal Bey'in Ailesine Maaş Verilmesi Hakkındaki" kanun teklifi Heyet-i Vekile'ye havale edilmiştir.¹²⁹³

2. Feyyaz Ali Bey ve arkadaşlarının "Yozgat Sancağı Teşkilat-ı Mülkiyesi Hakkındaki" kanun teklifi Layiha Encümenine havale edilmiştir.¹²⁹⁴

1.6.3. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. Şura-yı Devlet Teşkilatı kanun layihası ile ilgili olarak Feyyaz Ali Bey, bu teşkilatın kanunun tefsir edilmesi, memurların yargılanması ve halk ile hükümet arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesinden ibaret olduğunu belirtmiştir. Bu hususların adliye, mülkiye ve maliye azalarından seçilecek ve üçer kişiden oluşacak bir encümende çözüme kavuşturulabileceğini söylemiştir. Ancak Feyyaz Ali Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹²⁹⁵

2. "1922 Avans Kanununa Göre Denetim Encümeni Seçiminin Yapılması İle İlgili" olarak Feyyaz Ali Bey, bu encümene seçilecek kişilerin seçimlerinin

¹²⁹² ZC, D. 1, C. 3, s. 555; 5 Eylül 1920.

¹²⁹³ ZC, D. 1, C. 6, s. 271; 9 Aralık 1920.

¹²⁹⁴ ZC, D. 1, C. 7, s. 130; 6 Ocak 1921.

¹²⁹⁵ ZC, D. 1, C. 7, s. 427-429; 29 Ocak 1921.

şubelerden seçilmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir. Bu nedenle aday hususunun şubelere havale edilmesini teklif etmiştir.¹²⁹⁶

3. Feyyaz Ali Bey, Kütahya Milletvekili Ragıb Bey'in, "Nahiyeler Kanununun Şimdiden Tecrübe Maksadıyla İki Livada Uygulanmasına Dair" kanun layihası ile ilgili yapılan görüşmelerin yeterli olduğunu belirterek bu teklifin uygulanmasının şimdi uygun olmadığını bu nedenle de reddini istemiştir. Feyyaz Ali Bey'in bu isteği Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹²⁹⁷

4. Feyyaz Ali Bey, "Seferberlikte Binek Hayvanların Beslenmelerine Dair" kanunun ikinci maddesinin "kalem ve şube başkanları gibi sabit hizmetlerde çalışanlardan başka daire ve kurumların geri hizmetlerinde çalışan yönetici ve subaylar ve askeri memurların kendi malı olarak bulundurdıkları hayvanlardan yalnız hükümetten sağlanır." şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından bu kanunun üçüncü maddesi ile ilgili olduğu gerekçesiyle encümene gönderilmiştir.¹²⁹⁸

5. Bedelli Askerlik Kanununun beşinci maddesi ile ilgili olarak Feyyaz Ali Bey ve arkadaşları verdikleri teklifte maddenin "Bütün subaylar ve askeriyeye mensup kişiler, hastalar ve bütün kadınlar kısmen kesinti ve nispeten kesintiden ve on sekiz yaşından aşağı ve altmış yaşından yukarı olan erkekler kısmı, nispeten kesintiden müstesnadır." Şeklinde değiştirilmesini istemişlerdir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından dikkate alınmamıştır.¹²⁹⁹ Aynı kanun maddesinin A fıkrasının düzenlenmesi ile ilgili olarak Feyyaz Ali Bey fıkranın "Yüz elli lira maaş alan bir vilayet valisi ile dairesinde on iki liraya hizmet eden odacıyı müsavi tutmak muvafık-ı madelet değildir" şeklinde düzenlenmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁰⁰ Bu kanunun üçüncü maddesinin "Ücret ve maaşı muayyenesi olmayan imam, hatip ve müezzinlerden senevi üç

¹²⁹⁶ ZC, D. 1, C. 18, s. 36-37; 2 Mart 1922.

¹²⁹⁷ ZC, D. 1, C. 18, s. 57-58; 6 Mart 1922.

¹²⁹⁸ ZC, D. 1, C. 18, s. 175-176; 11 Mart 1922.

¹²⁹⁹ ZC, D. 1, C. 19, s. 263-265; 17 Nisan 1922.

¹³⁰⁰ ZC, D. 1, C. 19, s. 264-266; 17 Nisan 1922.

liradan on liraya kadar Askerliği Erteleme Vergisi alınır.” tarzında maddenin düzenlenmesi ile ilgili teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁰¹

6. “İcra Vekillerinin Seçimine Dair Kanun” un birinci maddesinin “İcra vekilleri başkanı ile icra vekilleri Büyük Millet Meclisinin mutlak çoğunluğu ve gizli oy vermek ile aralarında ayrı ayrı seçilir” şeklinde değiştirilmesi ile ilgili Bahri Bey ve arkadaşlarından Feyyaz Ali Bey Meclis Genel Kuruluna bir teklif vermişlerdir.¹³⁰²

7. Feyyaz Ali Bey’in “Encümeni Mahsusun İstiklal Mahkemeleri hakkındaki” kanun teklifinin beşinci maddesi ile ilgili görüşmelerin yeterli olup altıncı maddenin görüşülmesine geçilmesine dair teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³⁰³ Bu kanun teklifinin altıncı maddesinin “Yalnız vazife yönünden itiraz hakkı ve kanuna aykırı gördüğü diğer hususlarda şikayet hakkı vardır.” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir.¹³⁰⁴

8. “Harb Kazançları Vergisinin Verilmesine Dair” 25 Ekim 1920 tarihli Kanuna ilave edilen kanunun birinci maddesinin görüşülmesinin yeterli olup, ikinci maddesine geçilmesi ile ilgili verdiği teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³⁰⁵

9. Karahisar-ı Sahib Milletvekili Mustafa Hulusi Efendi’nin, “Konya eşrafından Başaralı Mustafa Efendi’nin affi hakkındaki” kanun teklifi üzerine Feyyaz Ali Bey görüşmelerin yeterli olduğunu belirtmiş ve Mustafa Efendi hakkındaki hükmün oylamaya sunulmasını teklif etmiştir.¹³⁰⁶ Ayrıca bu kanun ile ilgili olarak üç maddelik bir değişiklik teklifinde bulunmuştur.

a. “Rüşvet maddesinden dolayı mahkum Başaralı Mustafa Efendi, Bidayet Beisi İhsan ve aza Sabit ve Refet efendiler affedilmiştir.

b. Bu kanun ilan tarihinden itibaren geçerlidir.

¹³⁰¹ ZC, D. 1, C. 21, s. 452-453; 20 Temmuz 1922.

¹³⁰² ZC, D. 1, C. 21, s. 307-308; 6 Ağustos 1922.

¹³⁰³ ZC, D. 1, C. 22, s. 85; 31 Temmuz 1922.

¹³⁰⁴ ZC, D. 1, C. 22, s. 89; 31 Temmuz 1922.

¹³⁰⁵ ZC, D. 1, C. 22, s. 286; 23 Ağustos 1922.

¹³⁰⁶ ZC, D. 1, C. 22, s. 525; 6 Eylül 1922.

c. Bu kanunun icrasına Adliye Vekili görevlidir.” Ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁰⁷

10. “İstiklal Mahkemeleri Hakkındaki Kanun İle İlgili” Memalik-i müstahlasaya gönderilecek İstiklal Mahkemeleri hakkındaki Encümeni Mahsus mazbatasının birinci maddesinin oylamaya sunulması için Feyyaz Ali Bey ve arkadaşları bir teklifte bulunmuşlardır.¹³⁰⁸ Yine bu kanunun ikinci maddesinin kaldırılması hususunda Feyyaz Ali Bey’in verdiği teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.¹³⁰⁹

11. “Kocası, Oğlu ve Biraderinin Askerlikten Fırarlarından Dolayı Uzaklaştırma Cezası Verilen Ailelerin Affına Dair” kanun tasarısı ile ilgili olarak Feyyaz Ali Bey, müzakerenin yeterli olduğu ayrıca kanun gereği zor durumda kalan kişilerin yaşadıkları yerlere gönderilmesi hususunda bir teklif vermiştir. Bu teklifin ilk kısmı değerlendirmeye alınmıştır.¹³¹⁰

12. “9 Aralık 1922 Tarihli Avans Kanununa İlave Edilmiş Kanun Layihası Hakkında” Feyyaz Ali Bey görüşmelerin yeterli olduğu ve maddelere geçilmesi ile ilgili bir teklif vermiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³¹¹

13. Feyyaz Ali Bey’in “Ziraat Bankası İçin Avans Verilmesine Dair” kanuna “Ziraat bankası merkezi idaresinden açıkta kalan işsiz memurlardan göreve alınması uygun olup da görevden alınma (azil) maaşını almaya hak kazanmayanlara diğer memurlar gibi avans olarak maaşın üçte biri ve ödenek verilir.” şeklinde dördüncü bir maddenin ilave edilmesi için önermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³¹²

14. Feyyaz Ali Bey “8 Nisan 1918 Tarihli Sükna Kanununun(Oturma Kanunu) Kaldırılması” hakkında bu kanunun kaldırılmasının doğru olmadığını ancak düzenli bir kanun çıkıncaya kadar maddelerde özellikle ikinci madde de bazı değişikliklerin

¹³⁰⁷ ZC, D. 1, C. 22, s. 529-531; 6 Eylül 1922.

¹³⁰⁸ ZC, D. 1, C. 22, s. 233; 28 Eylül 1922.

¹³⁰⁹ ZC, D. 1, C. 22, s. 239-242; 28 Eylül 1922.

¹³¹⁰ ZC, D. 1, C. 25, s. 457; 18 Aralık 1922.

¹³¹¹ ZC, D. 1, C. 26, s. 264-265; 10 Ocak 1923.

¹³¹² ZC, D. 1, C. 28, s. 375; 5 Nisan 1923.

yapılmasını önermiştir. Bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³¹³

1.6.4. Takrirler

1. Feyyaz Ali Bey, “Daha Önce Divanı Harbi Örfi (Savaş Mahkemesi) Tarafından Hapsedilmiş Olan Kişilerin Tahliye Edilmelerine Dair” bir takrir vermiştir. Bu takrir Adliye Encümenine havale edilmiştir.¹³¹⁴ Adliye Encümeni Mazbatası gereğince bu konu ile ilgili evrakın İstiklal Mahkemesine bırakıldığını bu nedenle de encümen tarafından bir muameleye gerek olmadığı belirtilerek Meclis Genel Kuruluna gönderilmesine karar verilmiştir.¹³¹⁵

2. Feyyaz Ali Bey, “Gazetelerin Boğazlar Meselesinin Sulh Konferansınca Kabul Edildiğini Yazdığını Ayrıca Bu Meselenin Durumu Hakkında Meclise Bilgi Verilmesine Dair” takrir vermiştir.¹³¹⁶

3. Mersin Milletvekili Selahattin Bey’in “Hariciye Vekili Mahmut Celal Bey’e Adem-İ İtimadı Hakkındaki” takriri üzerine Feyyaz Ali Bey, görüşmelerin yeterli olduğunu belirterek takririn Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmesine dair bir takrir vermiştir.¹³¹⁷

4. Feyyaz Ali Bey, Nizamname-i Dahili tarafından izin maddelerinin oylamaya sunulması gerektiğini, gizli oturumdaki izinlerin yeterli olmadığını belirterek yeni bir heyet göndermektense Kazım Karabekir Paşa ile Fuat Paşa’nın ve mezun oğlu Durak Bey’in memur edilerek milleti masraftan kurtarılmasını teklif eden bir takrir vermiştir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³¹⁸

5. Lazistan Milletvekili Necati ve Oltu Milletvekili Rüstem Beylerin “Sual Ve İstihzahların Geçici Bir Müddet İçin Ruznameye Alınmasına Dair” Feyyaz Ali Bey verdiği takrir de, izah ve istihzah hakkındaki görüşmelerin yeterli olup, takririn

¹³¹³ ZC, D. 1, C. 29, s. 225; 16 Nisan 1923.

¹³¹⁴ ZC, D. 1, C. 8, s. 434; 26 Şubat 1921.

¹³¹⁵ ZC, D. 1, C. 9, s.264-265; 28 Mart 1921.

¹³¹⁶ BCA Arşivi, Fon Kodu:30. . 10. 0. 0, Dosya No:655, Yer No. 5. 29. . 13. Feyyaz Ali Bey’in bu takririne Zabıt Ceridelerinde rastlanmamıştır.

¹³¹⁷ GCZ, C. 3, s. 64; 13 Mart 1922.

¹³¹⁸ GCZ, C. 3, s. 82; 16 Mart 1922.

reddedilerek ruznameye geçilmesini teklif etmiştir. Feyyaz Ali Bey'in bu takriri Meclis Genel Kurulu taraafından kabul edilmiştir.¹³¹⁹

6. Feyyaz Ali Bey “Askerliği Erteleme Vergisinin Değiştirilmesine Dair İstida Encümeni Mazbatasının ve Ona Bağlı Müdafaa-i Milliye Ve Muvazene-İ Maliye Encümenleri Mazbatalarının Görüşölüp Tartışılmasına Dair” takrir vermiştir.¹³²⁰ Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından Askerliği Erteleme Vergisi Kanunu'na ait olan maddenin tercihen ve acele müzakere edilmesi kabul edilmiş olup, bu suretle düzenlenmesine karar verilmiştir.¹³²¹

7. Feyyaz Ali Bey “Gazi Osman Paşa'nın Ailesine Tahsis Olunmuş Maaşın Devamının Verilmesi Hakkında” takrir vermiştir. Bu takrir, Heyet-i Vekile'ye gönderilmiştir.¹³²²

8. Feyyaz Ali Bey ile arkadaşları “Evvelce Başkumandanlık Emriyle Alınan Tekalif-İ Milliye Yüzde Yirmilerinin Bakiyesinin Tahsil Edilmemesine Dair” takrir vermişlerdir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilip, Heyet-i Vekileye havale edilmiştir.¹³²³

9. Feyyaz Ali Bey'in "İstanbul'da İşgal Esnasında Yabancıların Mahkemelerinde Vekaleten Görev Yapanların Vekaletinin Menedilmesi Hakkında” takriri vardır. Bu takrir Heyet-i Vekileye havale edilmiştir.¹³²⁴

10. Feyyaz Ali Bey, “İstanbul'da Bulunan Bütün Memur, Emekli, Dul Ve Yetim Maaşlarının Verilmesi Hakkında” vermiş olduğu takrir de, bu maaşların ne kadar tuttuğunu sorarak Maliye Vekilinin açıklama yapmasını teklif etmiştir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³²⁵

11. Feyyaz Ali Bey, “İstanbul'da Bulunan Bütün Memur, Emekli, Dul Ve Yetim Maaşlarının Verilmesi Hakkında” verdiği takrir de, bu karar ile on para bile sarf edilemeyeceğini, eğer sarf edilecekse bile avans almak gerektiğini bu konuda

¹³¹⁹ GCZ, C. 3, s. 150; 27 Mart 1922.

¹³²⁰ ZC, D. 1, C. 21, s. 415; 17 Temmuz 1922.

¹³²¹ ZC, D. 21, s. 420; 19 Temmuz 1922.

¹³²² ZC, D. 28, s. 435; 8 Nisan 1923.

¹³²³ ZC, D. 22, s. 486; 4 Eylül 1922. BCA, Dosya No:632, Fon Kodu:30. . 10. 0. 0, Yer No. 5. 28. . 35.

¹³²⁴ ZC, D. 28, s. 435; 8 Nisan 1923.

¹³²⁵ GCZ, C. 3, s. 1034; 11 Kasım 1922.

Maliye Vekili'nin dikkatini çekmek gerektiğini belirtmiştir. Bu karar, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³²⁶

1.6.5. İmzasının Bulunduğu Kararlar

1. Cebelibereket Milletvekili İhsan Bey ile arkadaşlarının "Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Bu Sene İleri Gelen Subaylara Meclis Namına Bir Ziyafet Vermesine Dair" kararında Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu karar, Meclis Genel Kurulu tarafından uygun görülerek Divan Başkanlığına havale edilmiştir.¹³²⁷

2. Sivas Milletvekili Rasim Bey ile arkadaşlarının "Burdur Milletvekili Veli Bey'in, Mazeretinin Uygun Görülerek Meclis Tarafından Kabul Olunmasına Dair" kararında Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu karar, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³²⁸

3. Erzurum Milletvekili Mustafa Durak Bey ile arkadaşlarının "Muhacirlerin Bir An Evvel Yurtlarına Sevklerine Dair" kararlarında Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹³²⁹

4. Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey ile elli kadar arkadaşının "İktisat Vekili Sırrı Bey'e İtimat Beyan Edilmesine Dair" kararında Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu karar çoğunluk sağlanamadığından oylamaya sunulamamıştır.¹³³⁰

5. Burdur Milletvekili İsmail Subhi Bey ile arkadaşlarının, ilmi araştırmalarda bulunmak üzere Doğu'ya gönderilen heyetin ödeneği hakkındaki" Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatasının acilen ruznameye alınmasına dair kararında Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu kararın müstaceliyeti kabul edilmemiş, ancak ruznameye alınmıştır.¹³³¹

6. Mersin Milletvekili Ziya Bey ile arkadaşlarının, "Adana'da Önceden Baş İdareci Tarafından Yapılan Kayıtlarda Oluşan Kanun Dışı İşlemlerin Yok Sayılması Hakkındaki" kanun layihasının acil olarak müzakere edilmesine dair kararı olup bu

¹³²⁶ GCZ, C. 3, s. 1038-1039; 11 Kasım 1922.

¹³²⁷ ZC, D. 1, C. 5, s. 308; 6 Kasım 1920.

¹³²⁸ ZC, D. 1, C. 8, s. 163; 10 Şubat 1921.

¹³²⁹ ZC, D. 1, C. 10, s. 419-420; 20 Haziran.

¹³³⁰ ZC, D. 1, C. 19, s. 411-412; 25 Nisan 1922.

¹³³¹ ZC, D. 1, C. 21, s. 421; 19 Temmuz 1922.

takrirden Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu karar Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³³²

7. Sivas Milletvekili Vasıf Bey ile arkadaşlarının "Deniz Kuvvetlerindeki Kurumunun Müdürlüğünün Genel Müdürlüğe Çevrilmesine Dair"¹³³³ kanun teklifinin müstacelen müzakere edilmesine dair kararlarında Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu karar Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³³³

8. "1922 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Layihasının Şer'iye ve Evkaf Vekaleti Bütçesinin Muvazene-i Maliye Encümenince Kaldırılmış Olan Gaziantep ve Artvin Dahilinde Şavşat Kazası Merkezinde Açılacak Darülhilafe Medreseleri Ödeneğinin Şer'iye Bütçesinde 115'inci Fasla İlavesini"¹³³⁴ teklif ettikleri kararda Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu karar Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmiştir.¹³³⁴

9. Burdur Milletvekili İsmail Subhi Bey ile arkadaşlarının, "İşgalden Kurtarılan Memleketler İçin Tedbirler Alınması" hakkındaki kararlarında Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır.¹³³⁵

10. Konya Milletvekili Refik Bey ile arkadaşlarının, "İşgalden Kurtarılan Memleketlerdeki Felaketzede Halkın Sıkıntılarını Gidermek ve İhtiyaçlarını Sağlamak ve Genel Durumu Teftiş Etmek Üzere Meclisten Seçilmiş Bir Heyet Gönderilmesine Dair"¹³³⁶ kararlarında Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu karar Encümen-i Mahsusun hazırladığı kanun ile benzerlik gösterdiğinden kararın daha sonra bu kanunla beraber görüşülmesine karar verilmiştir.¹³³⁶

11. Amasya Milletvekili Hamdi Bey ve arkadaşları "Amasya'da Yapılması Düşünülen Darüleytam İçin Tesisine Gerek Duyulan Darülsanayinin Kurulması İçin 1922 Bütçesi Muvazene-i Maliye Kanun Layihasının 180-14 Faslına Yedi Bin Beş Yüz Liranın İlavesini"¹³³⁷ teklif etmişlerdir. Feyyaz Ali Bey'in de imzası bulunan bu karar, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³³⁷

¹³³² ZC, D. 1, C. 21, s. 486-487; 24 Temmuz 1922.

¹³³³ ZC, D. 1, C. 22, s. 318-319; 24 Ağustos 1922.

¹³³⁴ ZC, D. 1, C. 22, s. 404-405; 28 Ağustos 1922.

¹³³⁵ ZC, D. 1, C. 22, s. 609-610; 11 Eylül 1922.

¹³³⁶ ZC, D. 1, C. 24, s. 95; 23 Ekim 1922.

¹³³⁷ ZC, D. 1, C. 24, s. 177, 183; 25 Ekim 1922.

12. Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur Bey ile arkadaşlarının, “Hilafetin Osmanlı Hanedanına Ait Olduğuna ve Halifenin Bu Hanedandan Büyük Millet Meclisi Tarafından Seçileceğine Dair” tavririnde Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³³⁸

13. Saruhan Milletvekili Avni Bey ile arkadaşlarının, “Dinleyiciler Locasında Bulunan Muhterem Öğretmen Abdurrahman Şeref Beyefendiye Hoş Geldin Edilmesine Dair” tavrirlerinde Feyyaz Ali Bey’inde imzası bulunmaktadır.¹³³⁹

14. “Menhubat (Yağma Edilmiş Şeyler) Kanununun Genel Kurulunun Oylamaya Sunulması İle İlgili” İçel Milletvekili Ali Haydar Bey ve arkadaşlarının verdikleri tavrir de Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁴⁰

15. Sinop Milletvekili Hakkı Hami Bey ile arkadaşlarının, “Bir Önceki Toplantı Da Başkanlık Makamında Bulunan Dr. Adnan Beyin Nizamname-i Dahiliye’ye Muhalif Hareket Ettiğinden Dolayı Şikayetlerine” dair tavrirde Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁴¹

16. Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemali Bey ve Erzurum Milletvekili Salih Efendi ile arkadaşlarının, “Ceza Kanunu’nun İki Yüz Üçüncü Maddesine İlave Edilecek Madde Hakkındaki Kanun Teklifinin Görüşülmesine Dair” tavririnde Feyyaz Ali Bey’inde imzası bulunmaktadır.¹³⁴²

17. Mersin Milletvekili Selahattin Bey’in “Başkumandanlık Kanununun İkinci Maddesinin Kaldırılması” üzerine verdiği tavrir de Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁴³

18. Lazistan Milletvekili Ziya Hurşid Bey’in Başkumanlık kanununun ikinci maddesinin kaldırılması ve sebebinin oylamaya sunulması ile ilgili verdikleri tavrir de Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmakta olup, bu tavrir Meclis Genel kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁴⁴

¹³³⁸ ZC, D. 1, C. 24, s. 305; 1 Kasım 1922.

¹³³⁹ ZC, D. 1, C. 24, s. 460; 11 Kasım 1922.

¹³⁴⁰ ZC, D. 1, C. 24, s. 561; 18 Kasım 1922.

¹³⁴¹ ZC, D. 1, C. 25, s. 8; 20 Kasım 1922.

¹³⁴² ZC, D. 1, C. 26, s. 42-43; 25 Aralık 1922.

¹³⁴³ GCZ, C. 3, s. 328; 4 Mayıs 1922.

¹³⁴⁴ GCZ, C. 3, s. 330; 4 Mayıs 1922.

19. Mersin Milletvekili Selahattin Bey ve arkadaşlarının “İstiklal Mahkemelerinin Geçici Olarak Faaliyetlerine Ara Verilmesi” ile ilgili takrirlerinde Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³⁴⁵

20. “Başkumandan Mustafa Kemal Paşa’nın genel vaziyet üzerinde fikir alışverişinde bulunmak ve gereken tedbirlerin alınması için vekil heyeti cepheye daveti” ile ilgili Erzincan Milletvekili Emin Bey ve arkadaşlarının verdikleri takrirde Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁴⁶

21. “Halife Vahdettinin Firarı ve Durumu Hakkında” yapılan görüşmeler ve Halifelğe Abdülmecit’in seçilmesi hakkında Lazistan Milletvekili Ziya Hurşid Bey ve arkadaşlarının verdikleri takrir de Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁴⁷

22. “Halife Vahdettinin Firarı ve Durumu Hakkında” yapılan görüşmeler ve Halifelğe Abdülmecit’in seçilmesi hakkında Kayseri Milletvekili Osman Bey ve arkadaşlarının verdikleri takrir de Feyyaz Ali Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁴⁸

1.6.6. Yozgat İle İlgili Suat Takrirleri

1. Yozgat Milletvekili Feyyaz Ali Bey “Yozgat’ta Teşkil Edilen Divan-ı Harbin İstiklal Mahkemeleri Hakkındaki Kanunla İlgili Olup Olmadığına Dair” suat takriri olup,¹³⁴⁹bu suat takriri iki konuyu içermektedir. Birisi Heyet-i Vekileden, diğeri de Meclisi Ali’ye bağılı İstiklal Mahkemesinin, seçim dahilinde bulunan Yozgat Mahkemesi’nin çalışma şekline ait bir meseleyi ihtiva etmektedir. Bu konu ile ilgili raporun Meclise takdim edileceğini ifade etmiştir.¹³⁵⁰Meclisin uygun görmesiyle bu takrir hem Müdafaa-i Milliye Vekaletine hem de Ankara İstiklal Mahkemesine tebliğ edilmiştir.¹³⁵¹

Yozgat’taki Divan-ı Harp hakkında Ankara İstiklal Mahkemesi Reisi İhsan Bey’den açıklama istenmiştir. Bunun üzerine İhsan Bey, İstiklal Mahkemesinin kanun gereğince görev ve yetkilerinin köylere kadar bildirildiğini, Kırşehir, Yozgat

¹³⁴⁵ GCZ, C. 3, s. 624-631; 26 Temmuz 1922.

¹³⁴⁶ GCZ, C. 3, s. 795; 18 Eylül 1922.

¹³⁴⁷ GCZ, C. 3, s. 1059; 18 Kasım 1922.

¹³⁴⁸ GCZ, C. 3, s. 1059; 18 Kasım 1922.

¹³⁴⁹ ZC, D. 1, C. 7, s. 6, 96, 128, 129; 25 Aralık 1920.

¹³⁵⁰ ZC, D. 1, C. 7, s. 6; 25 Aralık 1920.

¹³⁵¹ ZC, D. 1, C. 7, s. 96; 30 Aralık 1920.

gibi yerlerin Ankara İstiklal Mahkemesinin görev alanında olduğunu, buralardaki Divan-ı Harpten haberdar olmadıklarını, orada sadece İbrahim Bey müfrezesinin varlığını bildiklerini söylemiştir. Feyyaz Ali Bey'in müracatından sonra Yozgat'ta bir mahkeme olduğunu ve hatta burada birkaç adamı mahkum ettiklerini duyduğunu söyleyen İhsan Bey, bu mahkumların Ankara İstiklal Mahkemesine evrakları ile beraber gönderilmelerini istemiştir. Çünkü İhsan Bey, Ankara İstiklal Mahkemesinin görev alanında böyle bir Divan-ı Harp'in lüzumsuz olduğunu mahkumların evraklarıyla beraber İstiklal Mahkemesine teslim edilmelerini Müdafaa-i Milliye Vekaletinden talep ettiğini belirtmiştir.¹³⁵²

2. Feyyaz Ali Bey'in "Yozgat Ahvaline Dair" sual takriri Dahiliye Vekaletine gönderilmiştir.¹³⁵³

1.6.7. Sual Takrirleri

1.Feyyaz Ali Bey'in "İtilaf Devletleri Tarafından Karadenize Bırakılan Abluka Söylentisi Neticesinde Meydana Gelen Bozgunculuk Hakkında" sual takririni vermiştir.¹³⁵⁴ Bu takrir üzerine Dahiliye Vekaleti Vekili Dr.Adnan Bey bu konunun Dahiliye Vekaleti ile ilgisi olmadığını, ayrıca sahilten dahile, dahilden sahile Hükümet-i Milliye'nin belirlemiş olduğu sınırlarda seyir ve seyahatin serbest olduğunu bildirmiştir. Bu nedenle bu konu ile ilgili söylenti çıkarmağa teşebbüs edenlerle bu fırsatı değerlendirerek bozgunculuk yapanlar hakkında inceleme başlatılacağını belirtmiştir.¹³⁵⁵

2.Feyyaz Ali Bey'in "Meclis Azasına Gelen Mektupların Sansür Edilmesinin Sebebine Dair" Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Başkanlığına yönelttiği sual takririni Meclis Genel Kurulu tarafından Erkan-ı Harbiye Riyasetine gönderilmiştir.¹³⁵⁶

3. Feyyaz Ali Bey Rum ve Ermeni'den oluşan "Tetkik-i Seyyiat (Ermeni tehcirini araştırmak üzere 1919 yılında kurulan komisyonun adı) namıyla hain Ferid Paşa tarafından kurulan komisyonun yerine getirdiği ve kendisinin dahi tutuklanmasına hatta bazılarının mahkum edilmesine bazılarının da idam cezasına

¹³⁵² ZC, D. 1, C. 7, s. 128, 129; 3 Ocak 1921.

¹³⁵³ ZC, D. 1, C. 5, s. 355; 11 Aralık 1920.

¹³⁵⁴ ZC, D. 1, C. 6, s. 358; 14 Aralık 1920.

¹³⁵⁵ ZC, D. 1, C. 6, s. 428; 20 Aralık 1920.

¹³⁵⁶ ZC, D. 1, C. 20, s. 217; 7 Haziran 1922.

çarpıtılmasına sebebiyet veren Aydın Mutasarrıfı Mazhar Bey ile ilgili” Dahiliye Vekaletine sual tavriri vermiştir. Dahiliye Vekaleti Vekili İsmail Safa Bey ise cevabında Diyarbakır Valiliğinden naklen Aydın Mutasarrıflığına tayin kılınmış olan Mazhar Bey’in 24 Eylül 1922 tarihinde emekliliğe sevk edildiğini söylemiştir.¹³⁵⁷

4. Feyyaz Ali Bey’in “İstanbul’un Vaziyeti Hakkında” İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine yönelttiği sual tavriri Heyet-i Vekile Riyasetine gönderilmiştir.¹³⁵⁸

5. Feyyaz Ali Bey’in “Belediye Başkanı Ziya Bey’e Dair” Sıhhiye Vekilinden sual tavriri Sıhhiye ve Dahiliye Vekaletlerine gönderilmiştir.¹³⁵⁹

Tablo 31: Feyyaz Ali Bey’in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Kanun Teklifi	Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	Takrirler	İmzasının Bulunduğu Takrirler	Sual Takrirleri
3	14	11	22	7

Feyyaz Ali Bey’in verdiği kanun teklifleri ve takrirler incelendiğinde bunların adli, sosyal, idari, siyasi, ekonomi, vergi sistemi ve sosyal konular ile ilgili başlıklar taşıdığı görülmektedir. Birinci Dönem yasama çalışması içerisinde Feyyaz Ali Bey, kanun teklifleri ve takrirler üzerinde vermiş olduğu değişiklik önerilerinin çoğunluğunu Meclis İç tüzüğü, Adli, sosyal ve adli konular oluşturmaktadır. İmzasının bulunduğu takrirler de ise Meclis İç tüzüğü ve sosyal konulu başlıklar ağırlık kazanmıştır.

Feyyaz Ali Bey’in Birinci Dönem yasama çalışmaları içerisindeki bilgileri değerlendirdiğimizde üç kanun teklifi vermiştir. Bu kanun tekliflerinden ikisi Yozgat ile ilgili olup teklifler Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encümenlere havale edilmiştir. Feyyaz Ali Bey’in, kanun teklifleri üzerine vermiş olduğu önerilerin dördü kabul, beşi reddedilmiş diğerleri ise ya Meclis Genel Kurulu tarafından dikkate alınmamış ya da sonuçlanmamıştır. Bu dönemde Meclis’e on bir tavriri vermiş bu takrirlerden üçü kabul, biri reddedilmiş bir kısmı ise Heyet-i Vekileye havale edilmiştir. İmzasının bulunduğu takrirler yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi yirmi iki tanedir. Bu takrirlerden beşi kabul, ikisi reddedilmiş bir kısmı ilgili

¹³⁵⁷ ZC, D. 1, C. 24, s. 500; 13 Kasım 1922.

¹³⁵⁸ ZC, D. 1, C. 24, s. 471; 13 Kasım 1922.

¹³⁵⁹ ZC, D. 1, C. 26, s. 471; 24 Ocak 1923.

encümenlere bir kısmı da neticelenmemiştir. Ayrıca çeşitli vekaletlere de cevaplanmak üzere Feyyaz Ali Bey ikisi Yozgat ile ilgili olmak üzere Meclis Genel Kuruluna yedi soru önergesi vermiştir.

1.7. Rıza Bey

1.7.1. Kanun Teklifi

1. Rıza Bey ve arkadaşları, “Asiler Tarafından Şehit Edilen Karamağara Nahiyesi Müdürü Tevfik Efendi İle Mehmet Onbaşı Ailelerine Maaş Verilmesi Hakkında” kanun teklifi vermiştir. Bu teklif Layiha Encümenine havale edilmiştir. Bu kanun teklifinin Maliye Encümenine havalesi istenmiş ise de bu kabul edilmemiştir.¹³⁶⁰

2. Rıza Bey, “Ailesi ve Yardımcısı Olmayanların Kişisel Askerlik Hizmetinden Muaf Tutulması Hakkında” kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi Layiha Encümenine gönderilmiştir.¹³⁶¹

3. Yozgat Milletvekili Rıza ve Süyman Beyler’in “Sebze Vergisinin Tahıl Vergisiyle Birlikte Vergi Memurları Tarafından Toplanmasıyla İlgili” kanun teklifi vermişlerdir. Bu kanun teklifi Layiha Encümenine havale edilmiştir.¹³⁶² Layiha Encümeni mazbatasını okunmuş ve tartışılması uygun görülerek, Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine gönderilmiştir.¹³⁶³

1.7.2. Yozgat İle İlgili Vermiş Olduğu Kanun Teklifi

1. Rıza Bey ile Yozgat Milletvekili Bahri Bey’in “Akdağmadeni Kazasının Mülki Teşkilatı Hakkında” ortaklaşa verdikleri kanun teklifi Layiha Encümenliğine havale edilmiştir. Encümenin hazırladığı mazbatada Akdağmadeni kazasına bağlı Gönili köyünün bu kazaya bağlı bulunması durumunda idaresinin mahalle şeklinde olacağı, ayrıca hristiyan olan bu kasabanın idari yapı sebebiyle İslam olarak teşkil edilmesi gerektiği ifade edilerek bu teklifin görüşülmesi uygun görülmüştür. Bu

¹³⁶⁰ ZC, D. 1, C. 7, s. 196; 6 Ocak 1921.

¹³⁶¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 506; 15 Kasım 1922.

¹³⁶² ZC, D. 1, C. 16, s. 10; 9 Ocak 1922.

¹³⁶³ ZC, D. 1, C. 16, s. 98; 21 Ocak 1922.

sebeple Meclis Genel Kuruluna gönderilmesi teklif edilmiş ise de önce Dahiliye Encümenine havale edilmiştir.¹³⁶⁴

Dahiliye Encümeni, bu gibi olayların icrasının, Mahalli Meclis tarafından gerçekleştirildiğinden gereğinin yapılması için bu teklifi Meclis Genel Kuruluna takdim etmiştir.¹³⁶⁵

1.7.3. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. Bayezit Milletvekili Mehmet Bey ile arkadaşlarının “Meclisin Şeklinin Tesbitine, Nisab-ı Müzakereye, Tahsisata ve Meclis Azalığı İle İçtima Edebilecek Memuriyetlere Dair“ verdikleri kanun teklifinde Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁶⁶ Bu kanun teklifi, yapılan müzakereler sonucunda bazı maddeleri değiştirilerek Nisab-ı Müzakere kanunu olarak kabul edilmiştir.¹³⁶⁷

2. Siverek Milletvekili Mustafa Lütfi Bey ile arkadaşlarının, “Nisab-ı Müzakere Kanununun Altıncı ve Sekizinci Maddelerinin Tadiline Dair” kanun teklifinde Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklifin acil olarak ruznameye alınması, Meclis Genel Kurulu tarafından uygun görülmüştür.¹³⁶⁸

3. Saruhan Milletvekili İbrahim Süreyya Bey ile altmış iki arkadaşının, “Başkumandan Mustafa Kemal Paşaya Gazilik Unvanı ve Müşirlik Rütbesi Verilmesine Dair” kanun teklifinde Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³⁶⁹

4. Erzincan Milletvekili Tefvik Bey ile seksen iki arkadaşının, “Dersimli Zeynozade Bego Ağa’nın Hastalığına Binaen Ceza Müddetinin Affına Dair” kanun teklifinde Rıza Bey’in de imzası vardır. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³⁷⁰

¹³⁶⁴ ZC, D. 1, C. 8, S. 36; 1 Şubat 1921.

¹³⁶⁵ ZC, D. 1, C. 8, s. 162 ; 10 Şubat 1921.

¹³⁶⁶ ZC, D. I, C. 3, s. 505; 4 Eylül 1920.

¹³⁶⁷ ZC, D. I, C. 3, s. 535-557; 5 Eylül 1920.

¹³⁶⁸ ZC, D. 1, C. 8, s. 270-271; 17 Şubat 1921.

¹³⁶⁹ ZC, D. 1, C. 12, s. 263; 19 Eylül 1921.

¹³⁷⁰ ZC, D. 1, C. 12, s. 265-266; 19 Eylül 1921.

1.7.4. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. “Anayasa Hukuku ve Ödenekler Hakkında Anayasa Hukuku Komisyonunun Şekil ve Esasına Dair” kanun teklifinin ikinci ve dördüncü maddelerinin değiştirilerek, dördüncü maddesinin dördüncü satırındaki “Yönetim kurulu tarafından seçimle belirlenmek yerine her seçim bölgesinin milletvekillerini kendileri belirleyip uygun gördükleri kişilerden olmak üzere ikişer milletvekili devamlı kurul halinde bulunur.” cümlesinin yazılması gerektiğini teklif etmiştir.¹³⁷¹

2. Rıza Bey, “Büyük Millet Meclisinin Şeklini Tespit ve Devamını Temin İçin Çıkarılan Kanun Üzerine” Hükümetin teklif ettiği üçüncü madde ile ilgili olarak Kayseri Milletvekilleri Ahmet Hilmi ve Rıfat Bey ile beraber “Müfettiş-i Umumilik” fıkrasından sonra “Müftülerin” kelimesinin ilavesini teklif etmiştir. Ancak bu teklifleri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁷²

1.7.5. Takrirler

1. “Bursa Milletvekili ve Diyarbakır İstiklal Mahkemesi Üyesi Şeyh Servet Efendi’nin Komünizm Propagandası Yaptığına Dair” telgrafı üzerine Rıza Bey, Yozgat Milletvekili Bahri Bey ile birlikte bu durumun memlekete kadar yayılmasından Servet Efendi’nin belediye üyesi ve reis vekili olmasından dolayı bu kişinin hemen azledilmesini yerine tayinin yapılmasını ve sonucun Dahiliye Vekaletine bildirilmesini öngören bir takrir vermişlerdir.¹³⁷³

2. Rıza Bey’in “İstiklal Mahkemelerinde Meydana Gelen Suçlardan Doğan Kişisel Hak ve Hükümlere Dair Layihanın Acilen Müzakere Edilmesi Hakkında” takriri bulunmaktadır. Bu takriri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁷⁴

3. Rıza Bey’in “Kasaba Ahalisinin de Köylüler Gibi Ağaçları Katletmesine Müsaade Olunmamasına Dair” takriri vardır. Bu takrir, İktisat Encümenine havale edilmiş,¹³⁷⁵ İktisat Encümeni ise bu takriri dikkate almaya değer bulmamıştır.¹³⁷⁶

¹³⁷¹ ZC, D. 1, C. 3, s. 355; 19 Ağustos 1920.

¹³⁷² ZC, D. 1, C. 3, s. 528; 4 Eylül 1920.

¹³⁷³ GCZ, C. 1, s. 345; 22 Ocak 1921.

¹³⁷⁴ ZC, D. 1, C. 28, s. 435; 8 Nisan 1923.

¹³⁷⁵ ZC, D. 1, C. 1, s. 317; 15 Mayıs 1920.

¹³⁷⁶ ZC, D. 1, C. 2, s. 32, 33; 29 Mayıs 1920.

4. Rıza Bey, “İzinli Olarak Seçim Bölgelerine Gidecek Olan Milletvekillerinin Doğru Yolu Gösterme Vazifesiyle Sorumlu Tutulmasına Dair” tahrir vermiştir. Bu tahririnde milletvekillerinin seçim bölgelerine halkın zararlı düşüncelerini ortadan kaldırmak ve fikren birliği sağlamak amacıyla gittiklerini ayrıca halkın kendi milletvekilinin konuşmalarını daha iyi anlayacağı düşünöldüğünden bu milletvekillerinin halka doğru yolu göstermeye mecbur tutulmalarını istemiştir.¹³⁷⁷

5. Rıza Bey’in “Hükümet Dairlerinde Kişilere İşlerinde Kolaylıklar Gösterilmesine Ve Hoş Olmayan Muamelelerin Kaldırılmasına Dair” tahriri Heyet-i Vekileye havale edilmiştir.¹³⁷⁸

6. Rıza Bey’in, “Aşı Memurlarının Askerliklerine Dair” temenni tahriri şu şekilde idi: Memleket dahilinde yayılan çiçek, lekeli humma ve hummayı racia gibi hastalıklarla mücadele etmek üzere küçük sıhhiye memurları ile belediye aşı memurlarının askerliklerinin sonraya bırakılması Müdafaa-i Milliye Vekaleti Celilesinden emir verilmiş ve bu emir her tarafta uygulanmışken Ankara Kumandanlığı Sertabibi tarafından bu emrin itibara alınmadığı görölmüştür. 100 numaralı Tecil Kanunu’nun dördüncü maddesi de bu emiri doğrulandığından sertababetin kanun emrine tabi olması gerektiğinden Sıhhiye Vekaleti Celilesinin bu konu üzerine dikkat etmesini istemiştir. Bu tahrir Sıhhiye Vekâletine gönderilmiştir.¹³⁷⁹

7. “Mali Vaziyet Hakkında” Rıza Bey verdiği tahrir de Meclis üyelerinden bazılarının seçim dairesine giderek raporu incelemeleri gerektiğini belirterek beş maddelik bir kanun teklifi vermiştir. Buna göre;

a. Hayvan sahiplerinin bu yılki tiftik ve yapağı özel mahsölünü hazır sürüm ile satın alınır ve hayvan sahipleri savaştan sonra her çeşit vergi hesabı yapılmak üzere borçlandırılır.

b. Tiftik yapağı ile çorap, dolak ve şal üretimi yaptırılıp ordunun bu ihtiyacı kolaylıkla kaldırılır.

¹³⁷⁷ ZC, D. 1, C. 4, s. 6; 8 Eylül 1920.

¹³⁷⁸ ZC, D. 1, C. 9, s. 84; BCA, Dosya No:144, Fon Kodu; 30. . 10. 0. 0; 12 Mart 1921.

¹³⁷⁹ ZC, D. 1, C. 16, s. 4; 7 Ocak 1922.

c. Üretim pek az masrafla köy ve kasabadan her haneye konulmak suretiyle yaptırılır.

d. Bu kanun yayınlandığı tarihten itibaren geçerlidir.

e. Bu kanunun yürürlüğe konmasına Büyük Millet Meclisi görevlendirilmiştir.¹³⁸⁰

Mali vaziyet hakkında Maliye Vekili'nin açıklamasına binaen Rıza Bey vermiş olduğu taktırir de;

a. Jandarma ve polis hizmetlerinin cephe gerisinde silahsız askeri erlere yaptırılması

b. Şubelerde yazıcılık ve hesap ve tutanak tutma memurlukları ve emir altındaki erler bunun gibi silahsız askerlerden olmak üzere idare ve göreve alınmalı

c. Silahsız fertler öncelikle tamamen terhis edilip her fert kendi memleketinde nöbetleşme usulü ile üçer ay hizmet edilmek üzere gönüllü hizmete davet edilmeli ve ücretsiz seve seve hem hizmet ederler ve hem de memleketinde üretime vesile olurlar

d. Asker alımı ve menzil ve nokta kumandanlık ve sair subaylara ait askeri işler milli davanın bitimine kadar yerli sivil memurlar ve idare meclisi ve belediye aracılığıyla idare ettirilmeli.

e. Henüz kıtalara sevk edilmemiş silahsız erlerden ve ikinci göreve ayrılmış olan Müslüman askeri fertlerden para bedeli (bedelli askerlik) kabul edilmelidir. Fazla teşkilatın kapatılması vesaire hakkında değerli arkadaşlar tarafından oluşan önerileri tekrar etmek Meclis-i Âli'yi gereksiz yere rahatsız etmekten sayılmakla beraber onlara da katıldığımı arz ile yetinerek ve yukarıda söylediklerimi yeterli buluyorum. Madde madde maruzatımın kabulünü teklif ediyorum.” ifadesini kullanmıştır.¹³⁸¹

8. Rıza Bey'in, “İstiklal Mahkemelerince Şahsi Hukuka Dair Verilen Hükümler Hakkındaki Adliye Encümeni Mazbatasının Acilen Ruznameye

¹³⁸⁰ GZC, C. 3, s. 257; 13 Nisan 1922.

¹³⁸¹ GCZ, C. 3, s. 261-262; 13 Nisan 1922.

Alınmasına Dair” bir takriri vardır. Genel hukuktan ayrı olarak şahsi hukukun İstiklal Mahkemelerince düşünülmesi ve hükümlerinin yerine getirilmesi hakkında Adliye Encümeninden hazırlanan mazbata Meclisin ruznamesine alınmış ve bu mazbatanın tartışılması teklif edilmişken bunda başarılı olunamamıştır. Rıza Bey, “köleleri usat tarafından esir edildiğim esnada eşyalarımın tamamını gaspedenler bu konu hakkında beş numaralı İstiklal Mahkemesinden verilen hükümün hukuku umumiyeti sonraya bırakılmış ve hukuku şahsiyesi Meclis-i Âlice mani olunmakta usatı merkurumun müceceliyet namı altında hükümetin davetine asla icabet etmeyerek müsəlhan kırlarda rahatça gzmekte ve yaptıklarından dolayı tesir-i kanuniden kurtulmuş bulunmakta iken evvelce arz olunan encümen mazbatasının geciktirilmesi müzakeresinden ne fayda elde edileceğine aklım ermiyor. Meclis-i Âlinin Ramazan tatiline bir iki günü kalmıştır. İşbu mazbatanın müstacel ruznameye naklini ve bugün müzakeresine müsaade buyrulmasını arz ve teklif ederim” demiştir.

Rıza Bey’in bu isteğinin Meclis Genel Kurulu tarafından daha sonraki bir zamana bırakılacağı ifade edilmiştir. Meclisin bu ifadesi üzerine Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey, bu takririn mazbatasının okunduğunu ve ruznameye konduğunu hatırlatarak sadece müzakere edileceğini söylemiş ise de bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁸²

9. Rıza Bey arkadaşları ile beraber “Hukuk-ı Esasiye Encümeninin Dördüncü Maddesinin Tadiline Dair” Abdülkadir Kemali Bey’in takririnin oylamaya sunulmasını teklif etmiştir. Ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.¹³⁸³

10. Rıza Bey, “Bursa Milletvekili Muhittin Baha Bey’in Kendisi İle Alakalı Gizli Celse Zabtnın Verilip Verilmeyeceğine Dair” vermiş olduğu takrir de; bu zabtn verilmemesinin gerektiğini belirterek bu doğrultuda bir karar verilmesini istemiştir.¹³⁸⁴

---

¹³⁸² ZC, D. 1, C. 29, s. 64-65; 12 Nisan 1923.

¹³⁸³ ZC, D. 1, C. 3, s. 386-387; 21 Ağustos 1920.

¹³⁸⁴ GCZ, C. 4, s. 232; 9 Nisan 1923.

1.7.6. Yozgat İle İlgili Vermiş Olduğu Takrirler

1. Rıza Bey, “Zile – Akdağmadeni Yolunun Bu Seneki İnşaat Programına Alınmasına Dair” bir takrir vermiştir. Bu takirde;

“Sivas ilinin Zile kasabası ile Yozgat eyaletinin Akdağmadenini birleştirmek için iki ilçe arasında on üç saat mesafelik bir toprak yol ve bir de Sükrap nehri üzerine köprü yapılması acil olarak gereklidir. Bu yol ve köprünün yapılması durumunda Kayseri ve Boğazlıyan ve Maden ilçesi ürünlerinin tamamının Zile’ye gönderilmesi ve satışının yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat arada Deveci dağının bulunması ve yolun bozuk olması yolculara ve nakliyecilere kış mevsiminde engel olmaktadır. Diğer mevsimlerde de ulaşımın zor olması nedeniyle vergilerin de layıkıyla toplanamadığı ve ürünler düşük fiyata satıldığı için milletin hazinesi her yıl yolun yapımına bir defalık yapılacak harcama miktarı kadar zarara uğruyor.” Diyerek bu yolun bu seneki inşaat planına alınmasını teklif etmiştir.

Aynı oturumda Meclis Genel Kurulu, Meclisi Ali’nin vaktinin böyle takrir ile işgal edilmemesi ve icraya ait meselelerin İcra Vekilleriyle görüşüldükten sonra Meclise arz edilmesi gerektiği kararını almıştır.¹³⁸⁵

2. Rıza Bey’in, “Akdağmadeni’nde İsyancılar Elinde Esir Düşen Akrabalarının Kurtarıldığına ve Vatana İhanet Hükümlerinin Oylamaya Sunulması Gerektiğinin Güvenlik Kuvvetleri Kumandanlığına Tebliğ Olunmasına Dair” takriri vardır.¹³⁸⁶

3. Süleyman Sırrı ve Rıza Beylerin “Yozgat Çiftçilerinden Talep Edilen Zahire Bedelinin Çiftçilerin Hükümetten Alacaklarına Karşılık Gelmesine Dair” takriri şu şekildedir.

“Bugün seçim bölgemizden ‘Muşali’ köyü sakinleri adına İbrahim oğlu İsmail imzasıyla iki parça telgraf aldık. Resmi yazımıza bağlı olarak adı anılan telgraflarda seferberlik esnasında Ankara, Sivas, Yenihan, Nokta ambarlarına naklettikleri hububat ambar memurlarının kendi çıkarları için noksan gösterdikleri, hububat fiyatlarını o zamanki fiyat üzerinden nakit olarak almaya kalkıştıkları çoğunluğu

¹³⁸⁵ ZC, D. 1, C. 1, s. 317; 15 Mayıs 1920.

¹³⁸⁶ ZC, D. 1, C. 2, s. 256; 12 Temmuz 1920.

silah altında bulunan vatan evladından talep edilen tutarın temini ve tahsili için de çift hayvanlarına kadar haczetmekte buldukları ve o yıl tamamıyla hükümete vermiş oldukları geçimlik ve satılık mahsullerin bedelleriyle beraber nakliye ücretinden birçok talepleri bulunduğundan kendilerinden istenen noksan mahsul bedelinin sözü edilen kişilerden alınmasını istemişlerdir. Borçları kalırsa harman zamanında aynen verilmek üzere vadesi ertelenen kişilerin sırf ambar memurlarının teslim etme ve teslim almada noksan verip almaları yüzünden ortaya çıkan bu borçlarının bunca alacaklarına rağmen hayatını amansız düşmana karşı siper eden birtakım kahramanların büyükbaş hayvanlarının haczi yoluyla tahsili yüce Meclisin adaleti ile uygun düşmeyeceğinden kendilerinden haksız olarak istenen bu paranın daha önce arz olunan alacaklarının ödenmesi ve geri kalanının harman zamanında aynen verilmek üzere ertelenmesinin Milli Savunma ve Maliye Bakanlıklarına acil olarak emir ve tebliğini teklif ederiz” demişlerdir. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul olunmuştur.¹³⁸⁷

4. Rıza Bey, “Yozgat İsyanı İle İlgili Gerek Yozgat’ta ve Gerek Akdağmadeninde Genel Bir Af İlanına Dair” taktir vermiştir. Rıza Bey’in bu taktirinin Meclis Genel Kurulu tarafından Layiha Encümenliğine havalesi uygun görülmüştür.¹³⁸⁸

1.7.7. İmzasının Bulunduğu Taktirler

1. Tokat Milletvekili Rıfat Bey ve arkadaşlarının “Londra Konferansı’na Gidecek Barış Heyeti İle İlgili Meselenin Oylamaya Sunulması” üzerine verdiği taktir de Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³⁸⁹

2. Amasya Milletvekili Hamdi Bey ile arkadaşlarının “Meclisin Göreve Başlamasının Mart 1921 Başlangıcına Dönüştürülmesine Dair” verdikleri kararda Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Meclis Genel Kurulu tarafından bu konunun

¹³⁸⁷ ZC, D. 1, C. 15, s. 284, 286; 2 Ocak 1922.

¹³⁸⁸ ZC, D. 1, C. 2, s. 256; 12 Temmuz 1920.

¹³⁸⁹ GCZ, C. 1, s. 379; 4 Şubat 1921.

önemi belirtilmiş lehinde ve aleyhindeki görüşlerden bu konu hakkında sonra karar verileceği ifade edilmiştir.¹³⁹⁰

3. Van Milletvekili Hasan Sıddık Bey ile arkadaşlarının, “Kırşehir Milletvekili Sadık Bey’in Ödeneğinin Meclise Katıldığı Tarihten İtibaren Verilmesine Dair”¹³⁹¹ tavrında Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır.

4. Konya Milletvekili Ömer Vehbi Efendi ile Arkadaşlarının, “Mecelle Ceza Hükümleri Düzenlenmesine Dair” tavrında olup bu tavrında Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrın Meclis Genel Kurulu tarafından Şeriye Vekaletine havale edilmiştir.¹³⁹²

5. Erzurum Milletvekili Mustafa Durak Bey ile arkadaşlarının “Muhacirlerin Bir An Evvel Yurtlarına Sevklerine Dair” tavrında de Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁹³

6. Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey ile elli kadar arkadaşının “İktisat Vekili Sırrı Bey’e İtimat Beyan Edilmesine Dair” tavrında Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrın çoğunluk sağlanamadığından oylamaya sunulamamıştır.¹³⁹⁴

7. “İcra Vekilleri’nin Seçimine Dair” kanunun ikinci maddesinin değiştirilmesi husunda Sivas Milletvekili Vasfi Bey ve arkadaşlarının tavrında Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁹⁵

8. Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur Bey ile arkadaşlarının, “Hilafetin Osmanlı Hanedanına Aid Olduğuna ve Halifenin Bu Hanedandan Büyük Millet Meclisi Tarafından Seçileceğine Dair” tavrında Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrın bazı düzenlemelerden sonra Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³⁹⁶

9. Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemali Bey, Erzurum Milletvekili Salih Efendi ve arkadaşlarının, “Ceza Kanununun İki Yüz Üçüncü Maddesine İlave

¹³⁹⁰ ZC, D. 1, C. 8, s. 196-197; 12 Şubat 1921.

¹³⁹¹ ZC, D. 1, C. 8, s. 30; 13 Şubat 1921.

¹³⁹² ZC, D. 1, C. 9, s. 282; 31 Mart 1921.

¹³⁹³ ZC, D. 1, C. 10, s. 419-420; 20 Haziran 1921.

¹³⁹⁴ ZC, D. 1, C. 19, s. 411-412; 25 Nisan 1922.

¹³⁹⁵ ZC, D. 1, C. 21, s. 326; 8 Temmuz 1922.

¹³⁹⁶ ZC, D. 1, C. 24, s. 304; 1 Kasım 1922.

Edilecek Madde Hakkındaki” kanun teklifinin müzakere edilmesine dair tahrir de Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹³⁹⁷

10. Muş Milletvekili Abdülğani Bey ile arkadaşlarının, “Altıncı Avans Kanununun Yedinci Maddesinin Açıklanmasına Dair” tahririnde Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir ile ilgili Kavanin-i Maliye Encümeni mazbata yayınlamış ve sonuçta Meclis Genel Kurulu tarafından kabul görmüştür.¹³⁹⁸

11. Feyyaz Ali Bey’in “Askerliği Erteleme Vergisinin Kaldırılmasına Dair” İstida Encümeni mazbatasının ve ona bağlı Müdafaa-i Milliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbatalarının görüşülüp tartışılması ile ilgili tahririn de Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır.¹³⁹⁹

12. Aydın Milletvekili Esad Efendi ile Yüz Yirmi Arkadaşının “Teşkilatı Esasiye Kanununun Ek Maddesinin Kaldırılmasına ve Yenilenmesine ve Yeniden Oylamaya Konulmasına Dair” verdikleri kanun teklifinin biran önce meclis gündemine alınıp, görüşülmesini isteyen tahrir de rıza bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁴⁰⁰

13. Isparta Milletvekili Hüseyin Hüsnü Efendi ile arkadaşlarının “Şeriye Vekili Vehbi Efendi’nin Müstahikkini İlmiye Tahsisatının Kendi Daire-i İntihabiyesi Ulemasına Tahsis Ettiğine ve Kayınbiraderini Himaye Eylediğine Dair” Şeriye Vekaletinden istizah tahririnde Rıza Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu istizah tahriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁴⁰¹ Bu tahrir, konunun iki aşamalı olması sebebiyle tekrarlanmış ve Vehbi Efendi hakkında itimat oyunun kullanılması Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁴⁰²

¹³⁹⁷ ZC, D. 1, C. 26, s. 42-44; 25 Aralık 1922.

¹³⁹⁸ ZC, D. 1, C. 27, s. 492; 26 Şubat 1923.

¹³⁹⁹ ZC, D. 1, C. 21, s. 415; 17 Temmuz 1922.

¹⁴⁰⁰ ZC, D. I, C. 28, s. 283; 1 Nisan 1923.

¹⁴⁰¹ ZC, D. I, C. 29, s. 31; 11 Nisan 1923.

¹⁴⁰² ZC, D. I, C. 29, s. 107-123. ; 14 Nisan 1923.

1.7.8. Sual Takriri

1. Rıza Bey ve diğer Yozgat Milletvekili Bahri Bey'lerin "Yozgat'taki Bir Jandarma Subayı Hakkında" sual takriri vardır. Bu takrir Dahiliye Vekaletine havale edilmiş ve neticesinin de Meclise bildirilmesini istemişlerdir.¹⁴⁰³

Tablo 32: Rıza Bey'in Birinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Kanun Teklifi	Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	Takrirler	İmzasının Bulunduğu Takrirler	Sual Takrirleri
4	2	4	14	13	1

Rıza Bey'in mevcut yasama çalışması içerisinde verdiği kanun teklifleri sosyal, idari askeri ve zirai ile ilgili konulardadır. Takrirleri ise adli, sosyal, bayındırlık, zirai, sağlık, ekonomi ve meclisin çalışma sistemi ile ilgilidir. Bu dönem içerisinde Rıza Bey'in kanun teklifleri ve takrirler üzerine vermiş olduğu değişiklik önerilerinin temeli Meclis iç tüzüğü, adli ve sosyal konulardır. İmzasının bulunduğu kanun teklifleri ve takrirler ise daha çok Meclis İç tüzüğü, askeri, adli ve sosyal konulu başlıklar içermektedir. Ayrıca Rıza Bey'in bir de Dahiliye Vekaletine yönelttiği soru önergesi bulunmaktadır.

Rıza Bey'in Birinci Dönem yasama çalışması içerisinde dört kanun teklifi önerisinde bulunmuştur. Bunlardan biri Yozgat ile ilgili olup bu kanun tekliflerinin üçü Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encümenlere havale edilmiş, biri ise reddedilmiştir. İmzası bulunan kanun tekliflerinden üçü ise kabul edilmiştir. Kanun teklifleri üzerine vermiş olduğu değişiklik önerilerinin biri reddedilmiş diğeri ise neticelenmemiştir. Rıza Bey, on dört takriri Meclis Başkanlığına takdim etmiş, bu takrirlerden dördü Yozgat ile ilgilidir. Bu on dört takririn biri kabul, iki tanesi reddedilmiş, bir kısmı ise ilgili encümenlere havale edilmiştir. Ayrıca imzası bulunan on üç takririn altısı Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş bir kısmı ilgili encümene bir kısmı da neticelendirilmemiştir. Ayrıca Rıza Bey'in Dahiliye Vekaletine yönelttiği bir tane de soru önergesi vardır.

¹⁴⁰³ ZC, D. 1, C. 7, s. 334-33; 20 Ocak 1921.

2. BİRİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİSTE YAPTIKLARI KONUŞMALAR

2.1. Süleyman Sırrı Bey

2.1.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Karahisar-ı Sahip Milletvekili Mehmet Şükrü Bey'in, "Hıyanet-i Vataniye Kanunu" hakkındaki teklif üzerine Meclisin 28 Nisan 1920 tarihli toplantısında Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada, Hıyanet-i Vataniye Kanununun dördüncü maddesindeki ikinci fıkranın olağanüstü ve aciliyet gerektiren durumlarda suçlular yerel mahkemelerin yargılamaya yetkili olduklarını içerdiğini söylemiştir. Yargılama şahit olmadan, ispatsız biçimde yapıp hükme bağlanacaksa buna diyecek söz olmadığını, eğer şahit çağrılarak yapılacak ise yargılamanın yirmi gün zarfında hükme bağlanmasının mecburi olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte suçlunun yakalanıp suçu işlediği yerde yargılanmasının daha uygun olacağını sözlerine eklemiştir.¹⁴⁰⁴

2. Süleyman Sırrı Bey, "İcra Vekillerinin Seçimine Dair" kanun teklifinin beşinci maddesi üzerine yaptığı konuşmada Meclisin hangi durumlarda toplanıp hangi durumlarda toplanmayacağını bu teklifte yer olmadığını, dolayısıyla bunun kanun teklifinde belirtilmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁴⁰⁵

3. Süleyman Sırrı Bey, "Seyyar Jandarma Müfrezeleri Teşkiline Dair" kanunun ikinci maddesi ile ilgili olarak yaptığı konuşmada, bu maddeye göre süvari ve piyadelerden oluşturulacak müfrezelerin ihtiyaç duyacağı iâşe, elbise ve silahların hükümet tarafından karşılanacağını, fakat süvarilerin binek hayvanlarını kendi imkanlarıyla temine mecbur olduklarını belirtmiştir. "Gerektiğinde askere hayvan almak üzere nakdi yardımda bulunulur." şeklinde bir teklif yapıldığını fakat hayvanını kendi temin edecek bir süvariye böyle bir yardım yapılmasının gereksiz olduğunu ifade ettikten sonra bu durumun ayrıca suistimal edileceğini de sözlerine eklemiştir.¹⁴⁰⁶

4. Süleyman Sırrı Bey, Bayezit Milletvekili Mehmet Bey ve arkadaşlarının "Meclisin Şeklinin Tesbitine Ve Nisab-I Müzakereye Ve Tahsisata Ve Meclis

¹⁴⁰⁴ ZC, D. I, C. 1, s. 121; 25 Nisan 1920.

¹⁴⁰⁵ ZC, D. I, C. 1, s. 178; 1 Mayıs 1920.

¹⁴⁰⁶ ZC, D. I, C. 2, s. 114-115; 7 Temmuz 1920.

Azalığı İle İçtima Edebilecek Memuriyetlere Dair” kanun teklifleri üzerine yaptığı konuşmada, hükümetin bu kanuna benzer bir teklifi Kanun-ı Esasi Encümenine gönderdiğini, bu Encümenden cevap gelinceye kadar Mehmet Bey’in teklifinin ertelenmesinin daha uygun olacağını söylemiştir.¹⁴⁰⁷

5. “Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey’in Zonguldak’ta Askerlik Mükellefiyeti Hakkındaki” kanun teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu teklifin öncelikle Layiha Encümenine gitmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁴⁰⁸

6. “Temettü Kanunu” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun birinci maddesinde temettü vergisinin beş katına çıkarılacağını belirttiğini, oysaki bu verginin esasını kira gelirlerinin oluşturduğunu, dolayısıyla bu hususun adaletli olmadığını belirttikten sonra bu beş misli artışın bir derece aşağıya düşürülmesini öngören bir tahrir vereceğini ifade etmiştir.¹⁴⁰⁹ Bu kanunun beşinci maddesi ile ilgili olarak yaptığı bir diğer konuşmada yıllık geliri, tamirini bile karşılamayan değirmenler için bu kanunun geçerli olup olmadığını sormuştur. Maliye Vekili Ferit Bey ise bu soruya verdiği cevapta bu hususun kanunda açıklandığını belirtmiştir.¹⁴¹⁰

7. Süleyman Sırrı Bey, “Mal Müdürlerinin Maliye Vekaletince Tayinleri Hakkındaki” kanun lahiyası ile ilgili olarak yaptığı konuşmada, daha önceden kazanın birinci derece memurlarını sancaktaki bağlı buldukları daire reislerinin seçtiğini ve valilerin de bunu onayladığını ifade etmiştir. Ancak sancakların müstakil olmasıyla vilayet derecesi kaldırıldığından mal müdürlerinin tayinlerinin artık Maliye Vekaletince yapılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁴¹¹

8. Süleyman Sırrı Bey, Asiler tarafından şehit edilen “Akdağmadeni Kaymakamı Tahir Bey’in Ailesine Maaş Tahsisine Dair” kanun layihası üzerine yaptığı konuşmada Zile ve Tokat çevresinde isyan başladığı zaman Çapanoğullarının da bu isyana katılıp, Maden kazasını ve Yozgat’ı işgal ettiklerini, Meclisin bu dönemde kapalı olduğunu, arkadaşı Rıza Bey ile beraber Mustafa Kemal Paşa’ya gidip memleketin bu sıkıntılı durumuna engel olmak için Yozgat’a gitmek

¹⁴⁰⁷ ZC, D. 1, C. 3, s. 505; 4 Eylül 1920.

¹⁴⁰⁸ ZC, D. 1, C. 4, s. 225; 20 Eylül 1920.

¹⁴⁰⁹ ZC, D. 1, C. 4, s. 229; 20 Eylül 1920.

¹⁴¹⁰ ZC, D. 1, C. 4, s. 251; 21 Eylül 1920.

¹⁴¹¹ ZC, D. 1, C. 4, s. 272; 22 Eylül 1920.

istediklerini söylemiştir. Yozgat işgal edildikten sonra Kuvay-i Milliye'nin önde gelenlerinden şube reisi Ahmet Bey ile Tahir Bey'in şehit edilip bütün mallarının eşkiyalar tarafından yağmalandığını belirtmiştir. Asiler tarafından şehit edilen Merhum Kaymakam Tahir Bey'in talim ve tahsil görecek dört çocuğu olduğunu, bu yüzdende ailesine maaş bağlanması gerektiğini söylemiştir.¹⁴¹²

9. Süleyman Sırrı Bey, "Tuz Resmi" hakkındaki kanun münasebetiyle yaptığı konuşmada, ikinci maddenin sonundaki beyannamede tuzun belirlenen miktardan fazla çıktığı takdirde iki kat vergi alınmasını ve fazla olan miktara da el konulmasını teklif etmiştir. Ancak bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul görmemiştir.¹⁴¹³

10. Mecliste görüşülmeye başlanan "Baltalık Kanunu" münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Orman Nizamnamesi'nde orman civarında yaşayan köy ahalisinin zirai alet ve edevatını orman ağaçlarını keserek tedarik ettiğini ve kanununda buna uygun olduğunu söylemiştir. Sözlerine bu iznin ziraat ile uğraşan ahali tarafından suistimal edildiğini, balta ile ormanların tahrip edildiğini, kendisinin de Koyulhisar Kaymakamlığında bulunduğu zaman buna bizzat şahit olduğunu ifade ederek devam etmiştir. Bu konu hakkında uyarılan köylülerin kesim yapmak üzere kendilerine özel bir yer ayrıldığı takdirde başka alanlara müdahale etmeyeceklerini belirttiğini ifade ederek köylülerin bu düşüncesinin doğru olduğunu sözlerine eklemiştir. Bu kanunla da bu hususun sağlandığını ve böylece ormanların muhafaza edileceğini söyleyerek kanunun genelinin aynen kabulünü teklif etmiştir.¹⁴¹⁴

11. Kütahya Milletvekili Cemil Bey'in "Suku Sultani'de Satılan Odunlar Hakkındaki" kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey, şunları söylemiştir. Cemil Bey'in "1914 senesinde Kütahya'da jandarmalar, gerek jandarma ve gerek Hükümet dairesi ve gerek ciheti askeriye namına; ahaliden, bilabedel, gerek çarşıdan ve gerek köylüden odun ve kömür celbettler... Binaenaleyh, bunu bu sene men edinizde bir daha yapmasınlar." demesi üzerine Süleyman Bey bu konuşmaya karşı çıkarak 1914

¹⁴¹² ZC, D. 1, C. 4, s. 292-293; 23 Eylül 1920.

¹⁴¹³ ZC, D. 1, C. 4, s. 312; 23 Eylül 1920.

¹⁴¹⁴ ZC, D. 1, C. 4, s. 521- 522; 4 Ekim 1920.

senesinde yapılan yolsuz bir hareketi men için ve tekrarlanacağı düşüncesiyle bir kanuna bağlamayı uygun görmediklerinden bu teklifi reddettiklerini söylemiştir.¹⁴¹⁵

12. Süleyman Sırrı Bey, “Dini Müesseseler İle Sağlık Eşyasının Gümrük Resmine Tabi Tutulmasına Dair” kanuna karşı olduğunu sağlık kurumlarına dışarıdan alınacak malzemelerden gümrük vergisi alınmamasını, çünkü bunlardan alınacak verginin de hazineden çıkacağını belirtmiş ve kanunun reddini teklif etmiştir.¹⁴¹⁶

13. “Ziraat Bankası Geçici Bütçe Kanunu” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunun ikinci maddesinde Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne ait gelire altı ay bir sınırlaması yapıldığını ifade ettikten sonra ancak bu altı ayın gelecek altı ay mı, yoksa geçmiş altı ay mı olduğunu sormuştur. Bunun üzerine Mecliste yapılan görüşmelerde çıkarılan bu kanunun geçmişe yönelik olmadığı ifade edilmiştir.¹⁴¹⁷

14. Süleyman Sırrı Bey “Damga Resminin Tezyidi” hakkındaki kanun münasebetiyle yaptığı konuşmada, Damga Kanunu gereğince para cezalarının iki şekilde alındığını gerek yanlış gerekse de eksik puldan dolayı alınacak cezanın kaldırılması gerektiğini söylemiştir. Hiç pul yapıştırmayanlardan cezanın iki katının alınması kullanılmış pul yapıştıranlara ise kanun gereği nakit cezanın uygulanması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴¹⁸

15. “Cihet-i Askeriyece Alınacak Hayvanatın Damgalanma Muamelesinin Bir Saatlik Mesafede Bulunan Yerlerde Yapılmasına Dair” kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, bunun bir kanun teklifi olmadığını, tahrir şeklinde olduğunu, dolayısıyla bir kanunun düzeltilmesi anlamına geldiğini söylemiştir.¹⁴¹⁹

16. “Ankara Kız Ve Erkek Öğretmen Okulunun Maaşlarının Muvazene-İ Umumiye’den Verilmesine Dair” kanun teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Ankara erkek ve kız öğretmen okullarının gider ve maaşlarının Bütçe Kanununa göre düzenlenmesini talep etmiştir. Ancak Layiha Encümeni

¹⁴¹⁵ ZC, D. 1, C. 4, s. 515; 4 Ekim 1920.

¹⁴¹⁶ ZC, D. 1, C. 4, s. 551; 6 Ekim 1920.

¹⁴¹⁷ ZC, D. 1, C. 4, s. 562; 6 Ekim 1920.

¹⁴¹⁸ ZC, D. 1, C. 4, s. 418; 29 Ekim 1920.

¹⁴¹⁹ ZC, D. 1, C. 7, S. 100; 30 Aralık 1920.

mazbatasında bu harcamaların özel idare tarafından yapılması gerektiğinin ve özel olarak Ankara'daki erkek ve kız öğretmen okullarının masraflarının genel bütçeden karşılanmasının doğru olmadığını belirtildiğini ifade etmiştir.¹⁴²⁰

17. Bolu Milletvekili Doktor Fuat Bey'in "Frengi Hastalığının Ortadan Kaldırılması Ve Bulaşıcılığının Önlenmesi Hakkındaki" kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, doktor bulunan mahallerde muayenenin mecburi olduğunu, ancak köyde evlenecek bir kadın veya erkeğin muayeneye mecbur olmadığını söylemiştir. Ama şehirlerde, kasabalarda, doktor bulunan mahallerde evlilik gerçekleştirilirse o vakit muayeneye mecbur olduğunu bu muayenenin sadece erkeklere mahsus olması gerektiğini, şayet doktor hanım ya da pansumancı kadınlar varsa kızların da bu muayeneden geçebileceklerini ifade etmiştir.¹⁴²¹ Bu kanun teklifi üzerinde uzun süre görüşmeler yapılmış ve sonuçta Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun son fıkrasında yer alan "Eşlerden biri diğerine bu hastalığı naklederse en yüksek ceza tatbik olunur." denildiğini belirterek bu hastalığa yakalanan kişilerin hastalığını ailesine söyleyemeyeceğinden ve bazen de bu hastalığa yakalandığından haberi olmayacağından bu madde gereği cezalandırmanın kaldırılmasını bu maddenin değiştirilmesini teklif etmiştir.¹⁴²²

18. Muş Milletvekili Mahmud Said Bey'in "İdam Cezalarının Meclis Tarafından İncelenmesine Dair" kanun teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Yozgat'ta bir isyanın çıktığını, bu isyan dolayısıyla burada Harp Divanının teşekkül ettiğini, bundan Heyet-i Vekilenin ve Meclisin haberinin olmadığını belirterek İstiklal mahkemesi teşekkül eden bir yerde Divan-ı Harbin anlamlı olmadığını söylemiştir. Ayrıca Divan-ı Harbin idam hükmü hakkındaki teklifinin Meclis kararı olmadan uygulanmaması gerektiğini de ifade etmiştir. Ayrıca verilen cezaların BMM tarafından onaylandıktan sonra mahallerinde infazına silahlı ve silahsız devlet kuvvetlerinin memur olduğuna dair birinci maddenin BMM'nin hem yasama hem de yürütme yetkisini bünyesinde bulundurduğundan kabul edilebileceğini belirtmiştir.¹⁴²³

¹⁴²⁰ ZC, D. 1, C. 7, s. 194; 6 Ocak 1921.

¹⁴²¹ ZC, D. 1, C. 7, s. 40; Kemal Zeki Gençosman, **Devleti Kuran Meclis**, s. 47; 26 Aralık 1920.

¹⁴²² ZC, D. 1, C. 7, s. 121; 1 Ocak 1921.

¹⁴²³ ZC, D. 1, C. 7, s. 127; 3 Ocak 1921.

19. Vilayet merkezinde memurun komisyonları kurulmasına dair kanun teklifi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, bu teklif Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun memurlarla ilgili bölümüne ters düşeceğinden teklifin reddini talep etmiştir.¹⁴²⁴

20. “Yerli kumaş kullanımı” hakkındaki kanun layihası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, yerli kumaştan yapılan elbiselerin giyilmesi taraftarı olduğunu söyleyerek 1912 senesinde Sivas İl Genel Meclisi'nin aldığı “Maaşı bin kuruştan fazla olan memurin bu sene; aşağı maaşı olan memurin gelecek sene yerli mamulatından elbise giyeceklerdir Giymeyenlerden para cezası alınması gereklidir.” kararını bu toplantıda hatırlatmıştır. Ayrıca bu karar verilmeden önce kumaş ihtiyacının giderilmesi gerektiğini, yoksa bu durumdan yararlanmak isteyen bazı tüccarlar yüzünden Avrupa kumaşları kadar yüklü bir para ödemek zorunda kalabileceklerini söylemiştir.¹⁴²⁵

21. Süleyman Sırrı Bey, “Düşman İstilasından Kurtarılan Yerlerde Sahiplerinin Firarına Binaen Sahipsiz Kalan Malların İdaresi Hakkındaki” kanun teklifinin birinci maddesi ile ilgili konuşma yapmıştır. Bu konuşmaya göre ekin yerleri gibi yerlerin hükümet tarafından idare edilerek kira gelir bedeli ve diğer hasılatlarından oluşan masraflarla ilgili ikinci bir masraftan bahs edildiğini, bu madde de bazı eksikliklerin olduğunu bu nedenle de maddenin tekrar incelenmesini söylemiştir.¹⁴²⁶

22. “Memleketin Çeşitli Yerlerinde Genel Müfettişlikler Kurulmasına Dair” kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey bu müfettişlerin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu gereğince gönderilmesi gereken müfettişler olup olmadığını sormuş, ayrıca bu kanun teklifini yapanlarında cepheden gelenler olduğunu söylemiştir. Askeri muamelat için gönderilen müfettişlerin buradaki eksiklik ve yolsuzlukları Meclise bildirmeleri ayrıca Meclisin de bu durumu memurların bağlı oldukları İstiklal Mahkemelerine yazmaları gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, Teşkilat-ı Esasiye

¹⁴²⁴ ZC, D. 1, C. 10, s. 338, 28 Mayıs 1921.

¹⁴²⁵ ZC, D. 1, C. 10, s. 434, 435; 20 Haziran 1921.

¹⁴²⁶ ZC, D. 1, C. 12, s. 229; 17 Eylül 1921.

Kanunun kabul edilmesiyle bu maddenin geçici hale geldiğini belirtmiş, bu sebeple de bu maddenin ertelenmesini söylemiştir.¹⁴²⁷

Süleyman Sırrı Bey, Aynı kanun layihası ile ilgili yaptığı konuşmada, bu kanunun teferruatlı ve kapsamlı olmadığını, yapılması düşünülen bazı şeyleri tekrar eskiye döndürebileceğini ifade ederek denetimlerin özel müfettişler göndermek suretiyle yapılmasının daha doğru olacağını söylemiştir.¹⁴²⁸

23. “Tedrisat-ı İptidaiye Kanununun On Beşinci Maddesinin Kaldırılmasına ve Bu Maddeye İstinaden Tahsil Edilmiş Olan Paraların İadesine Dair” teklif münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, on beşinci maddede gösterilen verginin, Mahal-ı Meclis İdaresi marifetiyle her şahsın servetine ve kazancına göre dağıtılan bir vergi olduğunu söyleyerek Dahiliye Encümeninde İdare-i Hususiye-i Vilayet Kanunu’nun görüşüldüğünü orada bu maddede yer alan sakıncaların tamamıyla dikkate alındığını ifade etmiştir. Ayrıca bu paraların tahsil edilerek bütçeye de kaydolunmasından dolayı iadesinin mümkün olmayacağını belirtmiştir. Sonuçta bu kanunun değiştirilmesine şimdilik imkan olmadığı için encümenin bu teklifi reddettiğini söylemiştir.¹⁴²⁹

24. “Askeriyenin Emrinde Bulunan Cılız Hayvanların Muhtaç Olan Çiftçilere Karşılıksız Verilmesi Hakkındaki” kanun teklifi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu kanuna karşı olduğunu belirtmiş ve bu hayvanların zayıf, hastalıklı ve de hastalıklarını diğer hayvanlara yayma ihtimalleri olduğu için köye gitmeden telef olacaklarını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu hayvanların derilerinin alınmasının, bazı teknik müdahalelerden sonra bunların çarık yapılmasının ve askere verilmesinin daha iyi olacağını belirtmiştir.¹⁴³⁰

25. “Adana Leyli Sultanisi İle Gaziantep’teki Ticaret İdadisi İçin Maarif Vekaleti’nin 1921 Bütçesine Ödenek İlavesine Dair” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Adana Lisesine verilen ödeneğin çok yerinde olduğunu söyleyerek maarif kadrosunda yapılan tahviller ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır. Geçen sene bütçe

¹⁴²⁷ ZC, D. 1, C. 12, s. 5; 4 Ağustos 1921.

¹⁴²⁸ ZC, D. 1, C. 13, s. 201; 20 Ekim 1921.

¹⁴²⁹ ZC, D. 1, C. 15, s. 27, 28; 5 Aralık 1921.

¹⁴³⁰ ZC, D. 1, C. 15, s. 184, 20 Aralık 1921.

açığını kapatabilmek için daire kadrolarında değişiklik lazumu görülmüş ve Meclis bu sebeple bir Kadro Encümeni oluşturmuştur. Bu kadroların durumu daha sonuçlanmadan Maliye Encümeni bu işe dahil olmuş ve ortaklaşa karar ile memur kadrosu oluşturarak bu kadroya karşılık bir ödenek kabul etmişlerdir. Alınan bu kararlar sonucunda Maarif Vekaleti kadrosuna da yirmi Maarif Müdürü atanmış ve bu sayı kısa bir süre sonra Maarif Vekilinin isteği ile yirmi beş olmuştur. Ancak Süleyman Sırrı Bey, sonradan tayin edilip dışarıdan gelen bu kişilerin birçok yolluk aldıklarını, bu durumun da israfa yol açtığını belirterek bu kişilerden tazminat alınmasını teklif etmiştir.¹⁴³¹

26. “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanununun Yüz Birinci Maddesinin Tadiline Dair” kanun teklifi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, özel idareye ait olan gelirlerin ayrı tahsildarlar vasıtasıyla tahsil edilmesine ilişkin teklife muhalefet etmiştir. Muhalefetinin sebebini tahsildarların tahsil ettikleri gelirlerin yüzde ellisini kendilerine almalarına rağmen onlara ayrıca ücret ödenmesi olarak ifade etmiştir. Bunun yanında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun bünyesinde iken daha sonra İl Özel İdare Kanunu olarak yapılan düzenlemede tahsil edilen gelirleri özel idare lehine sarf etmeyen mal memurlarının cezalandırılmasına dair bir kayıt bulunduğunu da belirtmiştir. Ayrıca söz konusu tahsildarların kendi paylarına düşen aidatı tahsil edebilmek için Özel İdare gelirlerini de umumi mallar gibi gösterdiklerini belirterek bunun ayrılması ve yapmayanların da cezalandırılması gerektiğini söylemiştir.¹⁴³²

27. “Memurların Yargılama Usulü Hakkındaki” kanun teklifi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey ile Kırşehir Milletvekili Sadık Bey’in takrirlerinden bahsederek, bu milletvekillerinin memurların vazifelerini yaparken ya da memurluklarından ileri gelen bir durum karşısında suç işlediklerinde öncelikle o memurların bağlı olduğu vilayet ya da idarenin amiri tarafından bir incelemenin yapılmasını eğer lazım görülürse bu memurların görevinden alınarak yargılanmasını yararlı bulduğunu söylemiştir. Buna karşılık Süleyman Sırrı Bey, memurların vazifelerinden ileri gelen işlemiş oldukları suçların, ahalinin işlemiş olduğu suçlarla kıyaslanamayacağını ifade ederek, memurun

¹⁴³¹ ZC, D. 1, C. 15, s. 200, 202, 204; 22 Aralık 1921.

¹⁴³² ZC, D. 1, C. 16, s. 57; 6 Ocak 1922.

görevden alınmasının uygun olmadığını, çünkü yapılan incelemeler sonucunda memurun masum olduğunun ispatlanabileceğini ayrıca hiçbir memuru görevinden mahrum etmenin doğru olmayacağını söylemiştir.¹⁴³³

28. “Meclis Genel Kurul Toplantılarının Dört Ay Olması Hakkındaki” kanun teklifi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey’in tavrına muhalefet ederek yetmiş yedi kişinin imzaladığı bir tavrı Meclis muhakkak kabul edecek, diye bir şartın olmadığını, buna encümenin karar vereceğini söylemiştir. Ayrıca her milletvekilinin toplantı döneminde dört ayda bin beş yüz lira sonraki zamanlar için ise altı yüz kırk lira aldığını, seçim dairesi uzak olanlar için yol harcırahları da dahil olunca bu ücretin daha da arttığını belirtmiştir. Halbuki eğer amaç hazinenin istifadesini temin etmek ise böyle bir değişiklik yapmadan eskiden olduğu gibi dört ay için bin iki yüz lira, sonraki aylar için ayda yüzer lira alınmasının hazineye yarar sağlayacağını söylemiştir.¹⁴³⁴

29. “Şura-yı Evkaf Teşkili Hakkındaki” kanun teklifi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Teşkilat-ı Esasiye Kanununda ifade edildiği gibi hakimiyetin millete ait olması sebebiyle Meclise verilen görevlerin başka güçlere verilmesinin halkçılığa aykırı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Şura-yı Evkaf Kanunu’nun kabulünün de oldukça yerinde bir karar olduğunu söylemiştir.¹⁴³⁵

30. Lazistan Milletvekili Osman Bey’in, “Atine Kazasındaki Şano Ve Guvant Karyelerinin Aşar Borçlarının Affı Hakkında” kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Layiha Encümeni adına Meclise izahat vermiştir. Buna göre Lazistan Milletvekili Osman Bey’in Lazistan livasına bağlı iki köyden 1918,1919 ve 1920 senesi vergisinden dolayı olan borçların affını teklif ettiğini, bunun sebebinin Umum-i Harb esnasında bu yerlerin kötü durumda olması ve ahalisinin de zarar görmesi olarak açıkladığını belirtmiştir. Buna karşılık bu borçların 1918,1919 ve 1920 senelerine ait olduğunu, 1919 ve 1920 senelerinde ise halkın burada mahsul

---

¹⁴³³ ZC, D. 1, C. 16, S. 61; 16 Ocak 1922.

¹⁴³⁴ ZC, D. 1, C. 16, s. 149; 26 Ocak 1922.

¹⁴³⁵ ZC, D. 1, C. 16, s. 178; 30 Ocak 1922.

yetiştirdiğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu mahsulün aşarının affedilemeyeceğini belirterek bu kanun teklifinin reddedildiğini söylemiştir.¹⁴³⁶

31. Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey ile arkadaşlarının, “Tanzim Encümeni Kurulmasına Dair” kanun teklifi ve Layiha Encümeni mazbatası ile ilgili, Mazbata Muharriri olarak Süleyman Sırrı Bey, Hilmi Bey’in her encümenenden ikişer zat seçmek suretiyle Tanzim Encümeni oluşturulmasını ve bu encümenin Meclis encümenlerinde bulunan bütün tasarıları inceleyerek bunları aciliyetine göre ayırmasını öngören bir kanun teklifinin olduğunu ifade etmiştir. Hilmi Bey’in bu düşünceleri doğrultusunda Tanzim Encümeninin esas encümenlerin üstünde bir encümen olacağını söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bu durumun Layiha Encümeni tarafından Meclisin özelliklerine ters düşeceği gerekçesiyle reddedildiğini belirtmiştir.¹⁴³⁷

32. “Mektup Zarflarıyla Kartpostallara Himaye-İ Etfal Yararına Birer Kuruş Ücret Zammedilmesine Dair” kanun teklifi münasebetiyle çocukların refah ve huzurunu arzu etmeyen hiçbir kimsenin vicdan sahibi olmadığını ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu çocuklara yardım için yapılan kanun teklifi ile ilgili şunları söylemiştir: “şimdiye kadar beş kuruş karşılığında gönderilen mektuplar, bu defa Posta Müdüriyet-i Umumiyesi tarafından çıkarılan pullu zarflar ile gönderilmeye başlanmıştır. Posta Müdüriyet-i Umumiyesi, *Çocuk Esirgemeye bunları size teslim edelim, altı kuruşa satın, beş kuruşu pul parasını bize verin ve kırk para fark size kalsın*, demiş ancak para işi olduğu için Çocuk Esirgeme buna şimdilik cesaret edememiştir.” Kanun teklifi olarak bu durum Meclise sunulmuş, ancak telgraf ücreti ve posta ücreti artınca genel hasılat da artacağından bu sefer halkın kırk paralık kağıt ile bundan dört zarf yapıp bu zarfları kullanabileceklerini ifade etmiştir. Bu sebeple bu işe çözüm olarak Posta ve Telgraf İdaresinin bu zarfları yüzde beş veyahut yüzde sekiz aidat ile Çocuk Esirgemeye bırakması, onların da bunu satarak aldıklarını çocuklar için harcaması gerektiğini söylemiştir.¹⁴³⁸

33. Siirt Milletvekili Mustafa Sabri Efendi’nin “Zilyedlik (Malı Elinde Tutan) Açıklamasının Kalmasına Gerek Olmadığına Dair” kanun teklifi münasebetiyle

¹⁴³⁶ ZC, D. 1, C. 17, s. 21-23; 18 şubat 1922.

¹⁴³⁷ ZC, D. 1, C. 17, s. 27; 18 şubat 1922.

¹⁴³⁸ ZC, D. 1, C. 17, s. 30, 31; 18 şubat 1922.

Süleyman Sırrı Bey, Gayr-i menkul malların tasarrufu hakkında bir kanun olduğunu, bu kanun da ihtilafı olan bir araziye önce hükümetin tapu istediğini, eğer bir taraf tapuyu gösterir, diğeri gösteremezse tapuyu gösterenin mala sahip olacağını, her iki taraf tapuyu gösterdiği takdirde ise tarihine bakılıp tapu tarihi önce olana arazinin terk edileceğini ifade etmiştir. Ayrıca ikisinde de tapu yoksa vergisini kim verirse arazinin ona verileceğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, arazinin vergiye kayıtlı olmadığı durumda kimin elinde ise ona bırakılması gerektiğini diğer tarafı da mahkemeye sevk edebileceğini söylemektedir. Bu konuya istinaden senelerden beri insanların elinde tuttıkları malları şimdi bu kanuna göre başkalarına vermenin doğru olamayacağını belirterek encümenin bunu reddettiğini söylemiştir.¹⁴³⁹

34. Ergani Milletvekili Hakkı Bey ile arkadaşlarının “23 Nisan 1920 Tarihinden Evvel Mahkum Olan Kişilerin Aflarına Dair” bir kanun teklifinde bulunmuş ve bu mahkumların çoğunun suçsuz olduğunu söylemiş ve bu konuda ısrarcı davranmıştır. Bunun üzerine Mecliste bu kanun teklifini geri çekmesi için Hakkı Bey’e ricada bulunmuşsa da Hakkı Bey bunu kabul etmemiş, bu sebeple de Süleyman Sırrı Bey, Nizamname-i Dahili’nin “Bir teklif sahibinin teklifi müzakereye vaz edilmiş olduğu halde bile daima geri alınabilir. Meclis azasından biri teklifi mezkuru kendi tarafından deruhte ederse müzakereye devam edilir. Müzakere devam ettiği sırada istenilirse tavrı geri çekilebilir.” Şeklindeki kırk üçüncü maddesini hatırlatmıştır.¹⁴⁴⁰

35. “Taraklı Nahiyesinin Kazaya Dönüştürülmesi Hakkında” kanun teklifi münasebetiyle Dahiliye Encümeni namına söz isteyen Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Vekaletinin kararıyla bir nahiyenin kaza olabilmesi için ahali nüfusunun otuz bin olması şartı gerektiğini ifade etmiş ve bazı livaların kazaya dönüştürülmesi ve kazaların kaldırılmasının istendiğini ifade etmiştir. Bütçede tasarruf yapmayı amaçlayan istekler varken, Taraklı’nın kazaya dönüştürülmesinin uygun olmayacağını söylemiş ve bu teklifin konuşulması için Dahiliye Encümenine havalesini rica etmiştir.¹⁴⁴¹

¹⁴³⁹ ZC, D. 1, C. 17, s. 17; 18 Şubat 1922.

¹⁴⁴⁰ ZC, D. 1, C. 17, s. 11; 18 Şubat 1922.

¹⁴⁴¹ ZC, D. 1, C. 19, s. 122; 11 Nisan 1922.

36. “Hariçten İthal Edilecek Bazı Maddelere Tüketim Vergisi Zammı Hakkında” kanun layihası ve Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları olup, bu kanunun maddeleri Mecliste tartışılmış bu tartışmalarda Maliye Vekili Hasan Bey vergiye tabi olan eşyanın vergisi arttırıldığında daha önceki vergisi hakkında beyanname istediklerini, aradaki farkı belirleyip onlardan aldıklarını, hatta tuz vergisinde de böyle bir yol izlediklerini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, dükkanların ve tüccarların sahip oldukları bu gibi eşyayı beyannamele ile bildirmelerinin gerekli olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁴²

37. “Gelir Vergisinin Çoğaltılması” hakkındaki kanun layihası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, kazanç sağlayan mülkler, pansiyonlar ve kısmen kiraya verilen hanelerden kira bedellerinin yüzde onu nispetinde icar vergisi alınması gerektiğini, gelecek sene mülk sahibinin kira bedelini yükselterek bu yerleri tutan kiracıların kira bedeli oranında temettu vermesi gerektiğini söylemiştir. Kanunda ifade edilen bu noktaları destekleyen Süleyman Bey, bu kanundaki diğer maddelerde “kısmen kiraya verilen hususi hane” denilirken “kiraya verilmeyen hususi hanelerin” bu kanundan müstesna olup olmayacaklarını sormuştur. Ayrıca bu kanuna göre mülk sahiplerinin hükümete beyanname vermesinin ne suretle yapılacağını, memleketlerindeki evleri beş yüze kiralarırken Ankaradaki evleri beş bine tuttuklarında bunu nasıl ifade edecekleri ile ilgili çelişkileri Meclisteki konuşmasında ortaya koymuştur.¹⁴⁴³

38. “İşgalden Kurtarılan Memleketlerde Firar veya Kaybolan Ahalinin Menkul ve Gayrimenkul Mallarının İdaresi Hakkındaki” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, geçen sene sahipsiz birçok ev ve bağın kiraya verildiğini, bu duruma hükümetin karışmadığını görenlerin ise bundan istifade ederek gereksiz yere bu malları ellerinde tuttuklarını ifade ederek bu duruma bir an önce çözüm bulunması gerektiğini söylemiştir.¹⁴⁴⁴

Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili kanunun “Sahipsiz emval ve metrukat ve mezruata fuzuli müdahale edenler idareten meni ve haklarında takibatı kanuniye ifa olunur.” maddesinden “fuzuli” kelimesinin kaldırılması gerektiğini çünkü bu ifade

¹⁴⁴² ZC, D. 1, C. 19, s. 153-154; 15 Nisan 1922.

¹⁴⁴³ ZC, D. 1, C. 19, s. 204-205; 16 Nisan 1922.

¹⁴⁴⁴ ZC, D. 1, C. 19, s. 218; 16 Nisan 1922.

ile mülkiye memurları, zabıta memurları böyle bir şeye müdahale edecek olurlarsa öncelikle görevlerinden çıkarılacağını ve meseleden haberdar olanların haklarında da kanunun gereğinin yapılacağını söylemiştir. Ayrıca hükümetin geçen sene kiraya verdiği yerlerde gerçekten de oturacak yerleri olmayan kimselerin bulunduğunu ve bunları bu kanuna göre çıkarmanın zor olabileceğini söyleyerek gerekirse bu durumda olanlar içinde Sükna Kanunu'nun uygulanmasının daha iyi olacağını söylemiştir.¹⁴⁴⁵

39. "Askerliği Erteleme Vergisi" hakkındaki kanun münasebetiyle mal memurunun askerlik yapmasının kendisine verilen esas görevini bırakmasına dolayısıyla maliye işlerinin aksamasına sebep olacağını söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bu yüzden memurların askerlik yapmalarının mecbur olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Özellikle muntazam maaş almayan memurlara böyle bir zorunluluk getirmenin hiç doğru olmadığını konuşmasına ilave etmiştir.¹⁴⁴⁶

Malatya Milletvekili Lutfi Bey'in "mezun olan kişilerden alınacak vergiye karşılık askerlik hizmetlerinden bir miktarının mahsubunu" teklif etmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu verginin Askerliği Erteleme Kanunu'nun doksan altıncı maddesi üzerine kabul edildiğini ayrıca bu vergi meydana getirilmemiş olsa bile bu kanun gereğince kura numarası sırasıyla bırakılanların zaten bir vergi ödemek zorunda olduklarını, bunun askerlik hizmetinden düşülmesinin kanununu değiştirmek anlamına geldiğini ifade etmiş ve Lutfi Bey'in teklifinin uygun olmadığını söylemiştir.¹⁴⁴⁷

Süleyman Sırrı Bey, bu kanun ile ilgili olarak "Dereceleri ve nispetleri yerel idare meclisince tayin ve ilan edilecek olan bu vergileri iki ay içinde ödemeyenlerin yerlerindeki menkul ve gayrimenkul mallarına başvurularak bu mallar "Tahsil-i Emval Kanunu"na uyarak alınır. Yerlerinde mal ve mülkleri bulunmayanlar, ele geçtiklerinde vergileri iki kat alınmakla beraber yaşlılarının silah altında bulunduğu sürenin iki katı çalıştırılırlar." maddesini eleştirmiştir. Mahallerinde mal ve mülkü olmayanlardan iki kat vergi alınmasının uygun olmayacağını, bunları askerliğe

¹⁴⁴⁵ ZC, D. 1, C. 19, s. 313-319; 20 Nisan 1922.

¹⁴⁴⁶ ZC, D. 1, C. 19, s. 456; 1 Mayıs 1922.

¹⁴⁴⁷ ZC, D. 1, C. 19, s. 486; 2 Mayıs 1922.

almaları gerektiğini belirten Süleyman Sırrı Bey, ayrıca taksit sisteminin kabul edilmesi ile bu ödemelerde iki ay süre verilmesinin sıkıntı yaratabileceğini ifade etmiştir. Sonuçta Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun şu şekilde değişmesini teklif etmiştir. “Dereceleri ve nispetleri yerel meclisler idaresince belirlenecek ve tespit edilecek olan bu vergileri belirlenmiş taksitlerini zamanında ödemeyenlerin istisna ve ertelenmeleri kaldırılarak silahaltına sevki ve vergi ödemeyi istemelerine kadar mallarına başvurmak lazım gelir.”¹⁴⁴⁸

Yine aynı tarihli toplantıda bu kanunla ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, iki yüz dönüm araziye ekmesinden dolayı askerlikten istisna edilen bir kişinin ziraat yapmakla hükümete hizmet verdiğini bu hizmetinin yanı sıra bir de kendisinden para alınmasının uygun olmayacağını söylemiştir. Neticede bu kişinin ziraatden yararlanamayacağını düşünerek askere gitmek isteyebileceğini, bu yüzden de bu kişinin kalabileceğini söylemiştir.¹⁴⁴⁹

40. “Belediye Başkanlarının Seçimine Dair” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, belediye başkanlarının tayininin mutasarrıf veya vali tarafından olduğunu belediye başkanlarının görevine de yine bu kişiler tarafından son verildiğini ifade etmiş, Dahiliye Vekaletinin seçim ile iş başına gelen bu reisler üzerinde hiçbir hakkı olmadığını bu sebeple bu kanunun uygulanmasında görevlendirilmesinin uygun olmayacağını söylemiştir. Ayrıca müstakil olan bu maddenin Layiha Encümenine gitmesini teklif etmiştir.¹⁴⁵⁰

41. “Köy ve Nahiye Kanun Layihası Hakkında” farklı köylerden meydana gelen nahiyelerde merkezde müdürün diğer köylerde de müdür vekilinin görev yaptığını söyleyen Süleyman Sırrı Bey, müdür vekillerinin muhtarların yerine görev yapacaklarını, yani muhtar ve müdür vekilinin aynı anlamda kullanılacağını belirterek bu sebeple encümenin yaptığı bu değişikliğin çok yerinde olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁵¹

¹⁴⁴⁸ ZC, D. 1, C. 19, s. 493; 2 Mayıs 1922.

¹⁴⁴⁹ ZC, D. 1, C. 19, s. 494; 2 Mayıs 1922.

¹⁴⁵⁰ ZC, D. 1, C. 24, s. 244-246; 28 Ekim 1922.

¹⁴⁵¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 192; 26 Ekim 1922.

Yine aynı tarihli oturumda bu kanunun yüz on üçüncü maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, “Nahiye katibi ile diğer memurinin maaşları nahiye şurasınca takdir olunur.” denilmesi üzerine nahiye şurasının böyle bir görevi üstlenmesinin çok doğru olduğunu söylemiştir.¹⁴⁵²

“Köy ve Nahiye Kanun Layihası”nın iki yüz on altıncı maddesinde “Mülkü satın almak gerekir.” denilmiştir. Bu madde üzerine Mecliste konuşmalar başlamış ve Gaziantep Milletvekili Yasin Bey, bu madde hakkında encümeden bilgi istemiş, bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey de bunun İstimlak Kanunu olduğunu söylemiştir. Ancak Dersim Milletvekili Abdülhak Tevfik bu kanunun encümen tarafından neden izah edildiğini sormuş, Dahiliye Encümeni Mazbata Muharriri olarak Süleyman Bey, nahiyenin istimlak hakkı olduğunu 3 Şubat 1914 tarihli kanunun ise istimlak için çıkarıldığını ifade etmiştir.¹⁴⁵³

Meclisin aynı tarihli toplantısında bu kanun layihasının iki yüz on yedinci maddesinde “Nahiye okulları, nahiye kurumları ve umuma ait park, bahçeler, meydanlıklar, pazar ve panayırlar için gereken arazi tarla olsun, arsa olsun devletçe ücretsiz nahiyeye verilir.” denilmesi üzerine bu maddenin değiştirilmesi için takrirler verilmiş ise de Süleyman Sırrı Bey, bir istimlak hakkı olduğunu hatırlatarak devletin kendi malını ücretsiz verebileceğini, eğer mal şahsa ait ise istimlak olunabileceğini söylemiştir.¹⁴⁵⁴

Aynı tarihli toplantıda bu kanunun iki yüz on sekizinci maddesinde “Nahiye ahalisinin erkekleri on sekiz yaşından altmış yaşına kadar bazı şeyleri yapmakla yükümlüdürler. Yalnız bedenlen yapacak gücü olmayan yada silah altında bulunanlar bu yükümlülükten müstesnadır.” denilmiş¹⁴⁵⁵ ve bu konu ile ilgili takrirler verilmiştir. Mazbata Muharriri olarak konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu madde ile halka bedenlen zorunluluklar yüklenmekte buna gücü olmayanları yine nahiye şurasının kararıyla bu vaziflerinin bedelini vermeleri gerektiğini açıklamıştır. Ayrıca bu madde de “bedenen bu işi yapamayacak olanların” kelimesinden sonra encümen “Fukara”

¹⁴⁵² ZC, D. 1, C. 24, s. 201; 26 Ekim 1922.

¹⁴⁵³ ZC, D. 1, C. 25, s. 503; 21 Aralık 1922.

¹⁴⁵⁴ ZC, D. 1, C. 25, s. 507; 21 Aralık 1922.

¹⁴⁵⁵ ZC, D. 1, C. 25, s. 508; 21 Aralık 1922.

kaydını, Yol Yapım Bedeli Kanununda olduğu gibi “Bedenen işi yapamayacak olanlar, bedelen öderler.” şeklinde anlaşıldığından elli ikinci ve elli dördüncü maddelerin fıkralarında yer aldığı için encümenin kanaatine bu madde ile ilgili takrirlerin kabulüne lüzum olmadığını açıklamıştır.¹⁴⁵⁶

Meclisin aynı tarihli toplantısında Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey bu madde ile ilgili olarak “nahiye ahalisinin” yerine “nahiyede oturanlar” denilmesinin daha iyi olacağını söylemiş; bunun üzerine Süleyman Bey, kanunda yer alan haktan bir kimsenin yararlanması için nahiyede bir sene oturması gerektiğini ve böylece nahiyenin yaşantısıyla alakadar olmasının şart olduğunu belirtmiş ve Hilmi Bey’in söylediklerinin kayda alınmaması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴⁵⁷

Meclisin aynı tarihli toplantısında bu kanunun iki yüz yirmi üçüncü maddesinde “Vilayet ve kaza merkezlerinde asayiş ve inzibat vazifesi de bersabık rüesa-yı memurin-i mülkiye ve polis ve jandarma heyetleri tarafından ifa edilir.” denilmiş Bolu Milletvekili Şükrü Bey de bu maddede nahiyelerin neden olmadığına dair encümeden açıklama istemiştir. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, nahiye teşkilatı gereği her kasaba ve nahiyede asayişten sorumlu bekçilerin olduğunu, bu sebeple nahiyenin asayişinin eskisi gibi hükümete verilmesinin gereği olmadığını söylemiştir. Ancak bu kanun maddesinde kaza merkezlerinin şehir anlamına geldiğini, vilayet ve kazaların asayişinin zabıtasız ve polissiz olamayacağını belirttikten sonra bu maddenin kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁴⁵⁸

Meclisin aynı tarihli toplantısında bu kanunun iki yüz yirmi beşinci maddesinde “Merkez sayılacak yerin durumuna veya iktisadi cereyanlara nazaran genel güzergahlar üzerine rastlayan kura-yı cesimeden seçilmesine dikkat edilir. Nahiyeyi teşkil eden mıntıkanın genel bir ismi bulunduğu takdirde nahiye bu isimle ve bulunmadığı takdirde merkezine nispetle söylenilir.” denilmesi üzerine Süleyman

¹⁴⁵⁶ ZC, D. 1, C. 26, s. 87; 28 Aralık 1922.

¹⁴⁵⁷ ZC, D. 1, C. 26, s. 88; 28 Aralık 1922.

¹⁴⁵⁸ ZC, D. 1, C. 26, s. 92; 28 Aralık 1922.

Sırrı Bey, “Kura-yı Cesime’nin yerine “Büyük köylerden” denilmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir.¹⁴⁵⁹

Süleyman Sırrı Bey, Meclisin aynı tarihli oturumunda kanunun “Vazaif ve muamelatı kesir olan nevahide birer de katip bulunur.” şeklindeki iki yüz yirmi yedinci maddesinin gereksiz olduğunu belirtmiş, diğer maddelerin görüşülmesine geçilmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁴⁶⁰

Meclisin 15 Ocak 1923 tarihli toplantısında bu kanunun yüz elli sekizinci maddesi ile iki yüz birinci maddeleri arası tekrar değerlendirilmiştir. “Nahiye şurasının salahiyeti kazaiyesi, nahiyenin müdürü ile şuranın heyeti idare için intihabettiği iki aza tarafından icra olunur. Riyaset müdür tarafından yapılır.” Şeklindeki yüz elli sekizinci madde denilmiş bunun üzerine Kırşehir Milletvekili Müfid Bey, bu kanunda nahiye heyetine verilen yetkiyi Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na uygun görmemiş; buna muhalefet eden Süleyman Sırrı Bey Teşkilat-ı Esasiye Kanun’unun yirminci maddesinde ifade edilen özel kanun ile derecesi belirlenen idare heyetinin hüküm verme, iktisadi ve mali yetkilere sahip olduğunu, Nahiye Kanununun yüz elli sekizinci maddesi ile nahiye heyetinin bu derecesinin belirlendiğini ifade etmiş, ayrıca halka yürütme yetkisinin dışındaki diğer yetkilerin daha önce verildiğini, karar verme yetkisi verilmediği takdirde bu kanunun bir anlamı olmayacağını bu toplantıda dile getirmiştir.

Meclisin 22 Ocak 1923 tarihli toplantısında Nahiye Kanunu’nun yüz altmış ikinci maddesinin nahiyelerde heyetin karar vermesi ile ilgili hukuk maddelerinde sadece alacak verecek davalarından bahsetmesinin yeterli olmadığını belirten Süleyman Sırrı Bey, nahiyelerde karar veren bir heyet oluştuğuna göre bu heyete hüküm verme hakkının da verildiğini, bu sebeple bu heyetin sadece alacak-verecek davalarıyla değil arazilerle ilgili ihtilaflarla da ilgilenmesi gerektiğini belirtmiş ve kanuna bu anlama gelen bir ilave yapılmasını teklif etmiştir.¹⁴⁶¹

¹⁴⁵⁹ ZC, D. 1, C. 26, s. 97; 28 Aralık 1922.

¹⁴⁶⁰ ZC, D. 1, C. 26, s. 97; 28 Aralık 1922.

¹⁴⁶¹ ZC, D. 1, C. 26, s. 456; 22 Ocak 1923.

42. “İstilazedelere Tavizen Verilecek Tohumluk Hakkındaki” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, hükümetin savaş sonrası istilazedelere beş yüz bin lira vererek bu para ile tohum, çift hayvanatı ve ziraat aleti alınmasını istediğini, ancak Yunanlıların çift hayvanatını toplayıp götürdüğünü belirtmiştir. Halk parayı eline aldıktan sonra satın alacak tohumluğu ve hayvanı nereden bulacak diye sormuş; hükümet tarafından verilen bu paranın israf olacağını söylemiştir. Bu yüzden hükümetin para dağıtmak yerine halka hayvan ve zahire getirip dağıtmasının daha uygun olacağını söylemiştir.¹⁴⁶²

Yine aynı tarihli toplantıda bu kanun ile ilgili başka konuşmalar yapılmıştır. Maliye Vekili ve Dahiliye Vekili Fethi Bey’in “Aşar ambarlarında mevcut zahair hakkında ordu ile muhabere ediniz. Askerin iâşesinden fazla ise, fazlası, bunlara verilecek paraya mukabil tevzi edilecek, değilse para, verilecek” demesine muhalefet eden Süleyman Sırrı Bey, bahsedilen yerlerin yanmış yıkılmış olduğunu, hatta buralarda satılacak zahirenin olmadığını, bu sebeple verilen paranın da heder olacağını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, Yozgat’ın zahire deposu olduğunu hatırlatarak bu zahireleri milletin borcuna karşılık onlara dağıtma imkanının olup olmadığını sormuş, ancak bu teklifi konunun dışına çıktığı gerekçesiyle uygun görülmemiştir.¹⁴⁶³

Ayrıca bu toplantıda Hakkari Milletvekili Mazhar Müfid Bey bu konu ile ilgili bir kanun maddesinde İktisat Vekaletine bir yetki verildiğini belirtmiş, bu yetkiyle beş yüz bin liranın tahsis edilerek Ziraat bütçesinden verilmesini teklif etmiş ise de Süleyman Sırrı Bey, mevcut kanunda bu yetkinin İktisat Vekaleti bütçesinden verildiğini, hükümetin ise bunu uyguladığını söylemiştir.¹⁴⁶⁴

43. “Zevç, Mahdum Veya Biraderlerinin Askerlikten Firarından Dolayı Teb’idedilen(Uzaklaştırılan) Ailelerin Affına Dair” kanun layihası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili Meclise birçok tahrir sunulduğunu ve bu konunun tartışmalara sebep olduğunu söylemiştir. Ayrıca bu kanun maddesini değerlendirirken yapılması gerekenin kumandanların keyfiyle uzaklaştırılanların

¹⁴⁶² ZC, D. 1, C. 24, s. 481; 13 Ekim 1922.

¹⁴⁶³ ZC, D. 1, C. 24, s. 490; 13 Ocak 1922.

¹⁴⁶⁴ ZC, D. 1, C. 24, s. 494; 13 Ocak 1922.

değil, kanunen uzaklaştırılmaya mahkum olanların affının değerlendirilmesi olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁶⁵

44. “Nısab-ı Müzakere Kanunu’nun Altıncı ve Sekizinci Maddelerinin Tadiline Dair” kanunun birinci maddesindeki “Azaya senevi iki bin dört yüz lira ita olunur.” ifadesi ile ilgili olarak zaten bu para verildiği için bu ifadenin kanunda tekrarlanmasını anlamsız bulan Süleyman Sırrı Bey, eğer bu ifadeyi hemen dört yüz lira verilmesi anlamına geliyorsa bunun birçok sıkıntıları da beraberinde getireceğini söylemiştir. Ayrıca bu kanunda görüşmelerin Nisab-ı Müzakere Kanunu hükmünce muhafaza edilerek yapılmasının daha iyi olacağını söylemiş ve birinci kanunu bu sebeple doğru bulmamıştır. Bu kanunun ikinci maddesindeki “Mezunen giden arkadaşlara şehri tahsisat tam verilir.” ifadesini destekleyen Süleyman Sırrı Bey, bu ödenek zaten bütçeye konulduğu için bunu almanın hiçbir mahsuru olmadığını söylemiş, ayrıca memur bile izinli sayıldığı zamanlarda tam ücret alırken üyelerin bu ücretin yarısının almasının uygun olmayacağını belirtmiştir.¹⁴⁶⁶

Aynı tarihli toplantıda Süleyman Sırrı Bey, kanunun birinci maddesi olan “Türkiye Büyük Millet Meclisi azasına senelik bin dört yüz lira ödenek verilir. Senebaşı Kasım başlangıcıdır.” ifadesiye daha önce yapılan tekliflerde senebaşı hakkında bir kaydolmadığı halde Kanun-ı Esasi Encümeni tarafından böyle bir kayıt ihdas edildiğini, ancak buna gerek olmadığını, çünkü senelik iki bin dört yüz lira alınacağını Nisab-ı Müzakere Kanunu’nun altıncı ve sekizinci maddelerinde geçtiğini söylemiştir. Bu sebeple bu kanunun birinci maddesinin reddini talep etmiştir.¹⁴⁶⁷

45. “Doğu Anadolu Demiryollarına Dair” kanun münasebetiyle trenlerin faydaları hakkında Mecliste konuşmalar yapılmıştır. Süleyman Sırrı Bey, eğer meclis demiryolları ile ilgili projeyi kabul ederse memleket için çok büyük bir hizmet yapılacağını söylemiştir. Bu konu ile ilgili Süleyman Bey, projede Ankara'dan Sivas'a kadar olan güzergah üzerinde Yahşihan'dan başka bir köy olmadığını, hattın altı saat uzaklıktaki Hacışefaattli'den geçtiğini, bu yerin ise olumsuz şartlara sahip

¹⁴⁶⁵ ZC, D. 1, C. 25, s. 438-440; 18 Aralık 1922.

¹⁴⁶⁶ ZC, D. 1, C. 28, s. 63; 8 Mart 1923.

¹⁴⁶⁷ ZC, D. 1, C. 28, s. 68; 8 Mart 1923.

olduğunu belirterek bu hattın Yahşihan'a daha yakın olan Yozgat'dan geçmesinin daha uygun olabileceğini söylemiştir. Ayrıca bu hat Yozgat içinden geçmezse burası için sıkıntılı bir hal olabileceğini ifade eden Süleyman Bey, güzergahın yeniden keşfedilmesini ve imkanı faydalı görüldüğü takdirde hattın buradan geçmesini, geçemediği takdirde hattın bir şube ile ana hatta bağlanmasını istemiştir.¹⁴⁶⁸

46. “Memurinden Milletvekili Olanların Emekli ve İzin Haklarına Dair” kanun teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunun şahsı ile ilgili olmasından dolayı söz istemiş ve yirmi senelik bir memur olduğunu dört yüz kuruş maaş ve bu kanun gereğince de yüz kuruş emekli maaşı aldığını ödeneğinden emeklilik aidatı verdikten sonra milletvekili olamaz ise yüz lira üzerinden emekli maaşı alacağını söylemiştir. Bu kanuna göre görevinden ayrılmış bir kimsenin altı ayda bir müracaat ederek bir memuriyet isteyebileceği veyahut onun bağlı olduğu daire kendisine onun maaşına karşılık bir maaşla bir vazife teklif etmeye mecbur olduğunu ifade ederken Süleyman Bey bu kanun maddesine karşılık yüz lira üzerinden emekli maaşı alırken bağlı olduğu vekaletin bu maaşa karşılık bir teklifte bulunmasının uygun olmayacağını ifade ile ilgili encümeninden izah istemiş eğer bu şekilde olur ise de “Altı ayda değil, altı yüz sene de müracaat etmem.” demiştir.¹⁴⁶⁹

47. “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu” münasebeti dolayısıyla Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun on beşinci maddesine göre Vilayette Büyük Millet Meclisinin vekili ve mümessili olmak üzere vali bulunur. Vali, Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından tayin olunmuştur ve vazifesi devletin umumi ve müşterek vaziafini rüyet etmektir. “Vali yalnız devletin umumi vazaifi ile mahalli vazaif arasında tearuz vukuunda müdahale eder.” denilmesi üzerine hükümetin tayin ettiği valinin nasıl Meclisin mümessili olacağını Meclis tayin edecek ise Büyük Millet Meclisi'nin mümessili ya da vekili denilmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁴⁷⁰

Bu kanunun Büyük Millet Meclisi vilayetler halkınca meslekler erbabı temsil edilmek üzere doğrudan doğruya müntehap azadan mürekkeptir maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, temsili meslek usulünü desteklediğini ancak bu

¹⁴⁶⁸ ZC, D. 1, C. 28, s. 493; 8 Nisan 1923.

¹⁴⁶⁹ ZC, D. 1, C. 29, s. 42, 43; 11 Nisan 1923.

¹⁴⁷⁰ ZC, D. 1, C. 7, s. 253; 10 Ocak 1921.

maddede düzeltilmesi gereken bazı açıklamaların olduğunu söylemiştir. Buna göre Büyük Millet Meclisi vilayetler halkınca meslekler erbabı temsil edilmek üzere yerine Büyük Millet Meclisi azası vilayetlerce meslekler erbabından müntahap azadan mürekkeptir denilmesi gerektiğini çünkü meslekleri temsil etmek üzere gelecek üyelerin sanat erbabı olmaması da uygun olabilir gibi bir anlam çıktığını ifade etmiştir¹⁴⁷¹.

48. “Vilayet İdare Kanunu ile İlköğretim Kararnamesinin Düzenlenmesine Dair” Kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun üçüncü maddesinde ifade edilen vergilerin kaldırılması ve konulmasında halk yedi dereceye ayrılır. Birinciden bir, ikinciden iki, üçüncüden beş, dördüncüden yedi, beşinciden on, altıncıdan on beş, yedinciden yirmi lira alınır. Ancak halkın derecelere ayrılma ve bölünme, kendilerine ait borcu sağlayacak bir biçimde olacaktır.” Kararına ilişkin bazı tereddütleri olduğunu bu sebeple bu konu ile ilgili açıklama istediğini ayrıca kanunun dördüncü maddesinde resmi ve özel kurumlarda çalışan bütün memur ve görevlilerle emeklilerin maaş ve ödeneği veya kesilmiş ücretlerinden yüzde biri eğitim vergisi olarak alınır denilmesi üzerine bunun eğitim vergisi değil de ilköğretime ait olduğunu ifade etmiştir.

Yine aynı oturumda kanunun beşinci maddesinde her şahıs ancak bir yönden zorunlu olarak vergi verir. Memurlar ve görevlilerle emekliler maaş aldıkları yerde diğer fertler ikametgahlarının bulunduğu yerde vergi vermekle yükümlüdürler denilmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, vergi zorunluluğu kelimesini burada uygun görmediğini kanunda zaten ilköğretim kelimesinin olduğunu söylemiştir.

Yine aynı oturumda bu kanun ile ilgili olarak dokuzuncu maddede 1921 ve 1922 senelerinde gerçekleştirilen zorunlu masraflardan henüz elde edilemeyen kısımlar bu kanunla belirlenen miktarlara icra ile alınır denilmesi üzerine burada 1921 ve 1922 senesi denildiğini 1922-1923 eğitim yılının konu olmadığı söylemiştir.

Kanunun onuncu maddesinde “kız ve erkek öğretmen okullarıyla yüksek okullar maaşları ve masrafları Maarif Vekaleti bütçesinden düzenlenir.” denilmesi

---

¹⁴⁷¹ ZC, D. 1, C. 7, s. 304; 17 Ocak 1921.

üzerine Süleyman Sırrı Bey, Maliye Vekilinin de bu kanunun uygulamasında etkili olduğunu bu sebeple de maddenin uygulamasının olup olmadığını sormuştur.

Aynı oturumda bu kanunun on üçüncü maddesi de ilköğretim okullarının maaşları bu kanunun yayınlanma tarihinden itibaren altı yüz kuruştan başlar ve her iki senede yüz kuruş eklenmek suretiyle hizmet sürelerinin yirmi dokuzuncu yılı miktarı maaşı iki bin kuruşa yetiştir. “Öğretmenlerin almakta oldukları maaşlar, ceza durumu olmadıkça hiçbir sebep ve bahaneyle indirim veya kesintiye uğrayamaz.” denilmesi üzerine öğretmenlerin yirmi senede emekli olacaklarına dair bir kanun olduğunu hatırlatarak maaş kesme ihtimali olduğunu bu sebeple de maaşı da kesilemez ifadesinin bu maddeye ilavesini önermiştir.¹⁴⁷²

49. “Tasfiye Kararnamesinin İlgasına Dair” kanun layihası ve “Emval-i Metruke Kanununa dair” başka yerlere naklolunan veyahut kaybolan kişilerin terk edilmiş ve taşınmaz mallarının tasarrufu hakkında Süleyman Sırrı Bey, terk edilmiş mal olsun ya da olmasın bunların komisyonlar tarafından kiraya verildiğini kiraya verilen bu mülkün bedelinin sahibi namına emaneten idare edildiğini, geldiklerinde ise bedelinin sahibine verildiğini söylemiştir. Halbuki bu sene kiraya verilen mülkün gelecek sene harap olacağını ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu gelişmelerden hükümetin de sıkıntıya girebileceğini belirterek bu malların toptan satılarak hazineye gelir sağlanmasının daha iyi olacağını söylemiştir.¹⁴⁷³

2.1.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Konya Milletvekili Abdülhalim Çelebi Efendi ile arkadaşının “Yarı Açık Mahallerde Kadın Oynatanlara Geçici Kürek Cezası Verilmesine Dair” takriri ile ilgili konuşan Süleyman Sırrı Bey, Ceza Kanunu’ndaki bu konu ile ilgili maddenin uygulanmasını tatbik edenlerin kaymakam, jandarma kumandanı, polis komiseri gibi kişiler olacağını; ancak bu kişilerin böyle bir olayı kendilerinin yaptıkları düşünülürse bu sefer iki yüz ikinci kanun maddesinin uygulamasına geçilmesi gerektiğini

¹⁴⁷² ZC, D. 1, C. 28, s. 409-418; 7 Nisan 1923.

¹⁴⁷³ ZC, D. 1, C. 29, s. 160; 15 Nisan 1923.

böylelikle şer'an ve ahlaken bu millete pek büyük fayda sağlanmış olacağını ifade etmiştir.¹⁴⁷⁴

2. “Konya’da ilan edilen sıkıyönetim münasebetiyle bölgeye beş kişilik bir heyet gönderilmesine dair” tahrir münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Konyadaki durumu incelemek maksadıyla zaten Konya Milletvekili Çelebi Efendi’nin gideceğini şayet bu yetersiz kalırsa bir heyetin gönderilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

¹⁴⁷⁵

3. Bolu Milletvekili Abdullah Efendi ile arkadaşlarının, ramazan münasebetiyle Şevvalin onuna kadar milletvekillerinin izinli sayılmasına dair vermiş olduğu tahrir muhalefet eden Süleyman Sırrı Bey, vatanın menfaati için meclise gelip çalıştıklarını bu nedenle izinli sayılmalarının doğru bir karar olmadığını belirtmiştir. Ancak izinli sayılmak isteyen milletvekillerinin Divan Başkanlığına gönderdikleri tahrir neticesinde mazeretlerinin sabit olması durumunda izinli sayılmaları ile ilgili bir teklifte bulunmuşlardır. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifinin Meclis Genel Kurulu tarafından reddine karar verilmiştir.¹⁴⁷⁶

4. Milletvekilliğine seçilen kişilerin memuriyetlerinin devam edip etmeyeceğine ve dair tahrir münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada Memur olduğu halde milletvekili olarak meclise gelmiş bir kişinin derhal memurluğu bırakması gerektiğini çünkü iki işi bir arada yaptığında memurluğun aksayacağını böyle bir durumun sıkıntı yaratabileceğini belirtmiştir. Milletvekillerinin hem halkın temsilcisi hem de denetleyicisi olarak Mecliste görev aldıklarını bunların memur olmaları durumunda bu görevlerini yapamayacaklarını söyleyerek bu tahririn kendi fikri yönünde sonuçlanmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi kabul edilmemiş ve tahririn Meclis Genel Kuruluna gönderilmesi Layiha Encümeni tarafından uygun görülmüştür.¹⁴⁷⁷

Bu tahrir üzerine Süleyman Sırrı Bey, Memur oldukları halde Büyük Millet Meclisine milletvekili olarak seçilen kişiler bu görevlerini yerine getirirken

¹⁴⁷⁴ ZC, D. 1, C. 1, s. 297; 13 Mayıs 1920.

¹⁴⁷⁵ ZC, D. 1, C. 1, s. 347, 348; 19 Mayıs 1920.

¹⁴⁷⁶ ZC, D. 1, C. 1, s. 351; 19 Mayıs 1920.

¹⁴⁷⁷ ZC, D. 1, C. 2, s. 83, 86-87; 5 Haziran 1920.

memuriyetlerinde yerlerine vekil bırakmak zorunda kaldıklarını; ancak bu durumun bazı aksaklıkları meydana getireceğini belirtmiştir. Bu kişilerin milletvekilliğinin devam ettiği sürece memuriyetten vazgeçmelerini teklif eden Süleyman Sırrı Bey, Meclis kendi üyelerinden birini mutasarrıflık, valilik, kaymakamlık gibi görevler ile taşraya gönderirse bu kişinin milletvekillik vasfının baki kalmasının millet üzerinde daha etkili olacaklarını söylemiştir.¹⁴⁷⁸

5. Malatya Milletvekili Lütfi Bey ile arkadaşlarının “Doğu Vilayetindeki Muhacirlere Yardım Edilmesi Hakkındaki Takriri İle Muhacirin Genel Müdürlüğünün Sıhhiye Vekaletine Bağlanmasına Dair” iki kıta kanun layıhası üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada; Muhacirin Genel Müdürlüğünün lağv edilmesinin şimdiye kadar bu teşkilattan bir fayda görülmemesinden ileri geldiğini söylemiştir. Bunun için Meclise iki teklif verildiğini bu tekliflerden birisinin Dahiliye Encümeninin teklifi diğerinin ise Heyet-i Vekilenin teklifi olduğunu söylemiştir. Heyet-i Vekilenin teklifinde muhacirin teşkilatının Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaletine bağlanmasını içerdiğini söylemiştir. Dahiliye Encümeni’nin teklifinde ise Muhacirin Genel Müdürlüğünün kaldırılmasını ve bu işin belediyelere bırakılmasının ön görüldüğünü belirtmiştir. Bu görevin belediyelere bırakılması durumunda aksaklıklar çıkacağını, dolayısıyla bunun doğru olmadığını belirterek Dahiliye Encümeni’nin teklifini tadil edecek iki madde teklif etmiştir. Buna göre;

a. Muhacirin Genel Müdürlüğü aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

b. Muhacir ve Mülteciler ile ilgili her türlü işlemin sancak ve kazalardaki en büyük mülkiye memurunun başkanlığında mahalli mal veya nüfus memurları ile memleket veya belediye doktoru (meclisi idare ve belediye azalarından) oluşan bir komisyona devrolunacaktır.¹⁴⁷⁹

6. İzmit Milletvekili Hamdi Bey’in “Ahz-I Asker (Askere Alma) Şubelerinin Kaldırılması Hakkındaki Vermiş Olduğu Takrir” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey henüz seferberlik sona ermediğinden asker sevklerinin, kayıtlarının ve vaziyetlerinin

¹⁴⁷⁸ ZC, D. 1, C. 2, s. 75-76; 5 Haziran 1920

¹⁴⁷⁹ ZC, D. 1, C. 3, s. 25; 31 Temmuz 1920.

askeriye tarafından yapıldığı bir zamanda askerlik şubelerinin kaldırılmasının encümente de uygun olmadığını söylemiştir.¹⁴⁸⁰

7. Süleyman Sırrı Bey arkadaşları ile beraber “Hukuk-I Esasiye Encümeni'nin Dördüncü Maddesinin Tadiline Dair” Abdülkadir Kemali Bey'in takririnin oylamaya sunulmasını teklif etmiş; ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından dikkate alınmamıştır.¹⁴⁸¹

8. Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey'in “Heyet-İ Vekile'nin Görev Ve Yetkilerini Tespit Edecek Layihanın Bir An Evvel Düzenlenmesi İçin Bir Özel Bir Komisyon Kurulması Hakkındaki Takriri” münasebetiyle Süleyman Sırrı bey, bu üyelerin şubelerden seçilmesi gerektiğini teklif etmiş, sonuçta meclis nizamnamesi gereğince her şubeden üye seçilmesi suretiyle bunu kabul etmiştir.¹⁴⁸²

9. Amasya Milletvekili Hamd, Bey ile arkadaşlarının “İlk Toplantı Tarihinin 1921 Martı Başlangıcına Dönüştürülmesine Dair” vermiş oldukları takrirden Süleyman Sırrı Bey, ödeneğin Mayıs başlangıcından itibaren yapılmasını teklif etmiştir.¹⁴⁸³

10. Kütahya Milletvekili Besim Atalay Bey'in, “Merkezde Açılmış Olan Jandarma Zabıt Mektebine Taşradan Çok Yol Parası Verilerek Subayların Getirtirildiğini Bu Kadar Masraflı Bir İşin O Kadar Faydalı Olmadığını Belirtmek Bu Okulun Kapattırılmasına Dair” takriri üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey bazı yedek subayların jandarmanın maiyetine girdiklerini, bunların kanunen altı ay hizmet ettikten sonra jandarma mektebinin bünyesinde eğitimlerini tamamlamak zorunda olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca bunların talim ve terbiyelerine itina edildiği için bazen bu konu ile ilgili münakaşa edildiğini bu subayların ya ücretsiz geldiklerini yada yol parası aldıklarını; ücretsiz gelirler ise bir sorunun olmadığını ama yol parası almaları ile Mecliste kabul edilen ödeneği harcadıklarını ifade ederek bu takririn reddini istemiştir.¹⁴⁸⁴

¹⁴⁸⁰ ZC, D. 1, C. 3, s. 145; 9 Ağustos 1920.

¹⁴⁸¹ ZC, D. 1, C. 3, s. 386-387; 21 Ağustos 1920.

¹⁴⁸² ZC, D. 1, C. 7, s. 438; 30 Ocak 1921.

¹⁴⁸³ ZC, D. 1, C. 8, s. 201; 12 Şubat 1921.

¹⁴⁸⁴ ZC, D. 1, C. 16, s. 194; 2 Şubat 1922.

11. Kütahya Milletvekili Cemil Bey'in, "Ağaç Kesilmesinin Yasak Edilmesine Dair" takriri üzerine Süleyman Sırrı Bey, bağların halk için hayat kaynağı olduğunu ancak buradaki ağaçların gün geçtikçe telef edildiğini bu durumun memleket için gerek iktisaden gerekse de hayati olarak üzüntü yarattığını belirtmiştir. Bu nedenle Meclisin bir an önce incelemelerde bulunmasını bu sonuca göre Müdafaa-i Milliye ile müşterek bir karar vererek şubelerden oluşan beş kişilik bir heyetin hemen işe başlamasını teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından Karesi Milletvekili Basri Bey'in teklifi ile aynı özellikte bulunmuş ve sonuçta Basri Bey'in teklifi kabul edilmiştir.¹⁴⁸⁵

12. Sinop Milletvekili Şerif Bey'in, "Sinop Tersanesindeki Binanın Belediyeye Bırakılması Hakkındaki Takriri" üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili kanun teklifi olduğunu ve burada Dahiliye Encümeninde tartışıldığını ifade ederek bu takriri gereksiz olduğunu söylemiştir.¹⁴⁸⁶

13. Fesin ithalinin yasak edilmesi ile ilgili verilen takrirler üzerine Süleyman Sırrı Bey, Fesin giyilmesinin yasak olmadığını; ancak bunun yurt dışından getirilmesinin milli servete oldukça zarar verdiğini bu sebeple de bu durumun ortadan kaldırılarak bu paraları kendi fabrikalarımıza sarf etmemiz gerektiğini, böylece hem bol bol fes giyilip hem de milli sevetimizin kurtulmuş olacağını belirtmiştir. Bu nedenle de fesin yurt dışından alımının yasaklanmasını teklif etmiştir.¹⁴⁸⁷

14. Karesi Milletvekili Abdülgafur Efendinin, "Milletvekililerin Mutaahhitlik Yapmamaları Hakkındaki Takriri" üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Vilayet Meclisi azaları gibi Büyük Millet Meclisi azalarında mutaahhit olmamaları gerektiğini herkesin kendi üzerine düşen işi yapması gerektiğini, yoksa bu işin suistimal edilerek bazı sıkıntıların çıkacağını ifade etmiştir.¹⁴⁸⁸

15. Burdur Milletvekili İsmail Subhi Bey'in, "Rusya'daki Seyahati Neticesinin Meclise Arzı İçin Kendisine Söz Verilmesine Dair" takriri üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu takririn görüşülmesinin yeterli olduğunu gerekirse Meclis tarafından bir

¹⁴⁸⁵ ZC, D. 1, C. 16, s. 236; 6 Şubat 1922.

¹⁴⁸⁶ ZC, D. 1, C. 16, s. 249; 7 Şubat 1922.

¹⁴⁸⁷ ZC, D. 1, C. 9, s. 352; 4 Nisan 1921.

¹⁴⁸⁸ ZC, D. 1, C. 17, s. 115; 23 Şubat 1922.

günün belirlenip İsmail Bey'in daha önce verdiği raporun da okunacağını belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu konuda İsmail Bey'in izahat vermesini istemesi Meclis Genel Kurulu tarafından çoğunluk sağlanamadığından kabul görmemiştir.¹⁴⁸⁹

16. Genc Milletvekili Faik Bey'in, "Diyarbakır Jandarma Alay Kumandanıyken Emekli Olan Sıdkı Bey Hakkındaki Meclis Kararının Açıklanarak Onaylanmasına Dair" takriri münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey emekliliğe sevk edilmiş olan bir memurun tekrar hizmete alınması için kanun hükümlerine nazaran Heyet-i Vekile'nin vermiş olduğu kararın tartışmasının yapıldığını ifade etmiş ayrıca Meclisin almış olduğu kararın bu kişinin mağduriyetinin giderilmesi yolunda olduğunu zikr etmiştir.¹⁴⁹⁰

17. Ergani Milletvekili Nüzhet Bey ile arkadaşının "Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey'e İtimat Beyan Edilişine Dair" takririnde gerekli açıklamalar yapıldığından ruznameye geçilmesini teklif etmiştir. Mecliste çoğunluk sağlanamadığından daha sonra görüşülmesine karar verilmiştir.¹⁴⁹¹

2.1.3. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

2.1.3.1. Mazbataları Tetkik Encümeni

1. "Malatya Milletvekili Hacı Garip Ağa'nın Seçim Mazbatasına Dair" Süleyman Sırrı Bey, kendisinin Malatya Sancağı'nda memurluk yaptığını bu sebeple Hacı Garip Ağa'yı namusuyla, hamiyetiyle vatanın istifade ve iftihar edebileceği bir insan olarak tanıdığını belirtmiştir. Bu oturumda yapılan görüşmelerden sonra Hacı Garip Ağa'nın milletvekilliği kabul edilmiştir.¹⁴⁹²

2. Hakkı Behiç Bey'in "Hem Kırşehir Hem De Denizli'den Milletvekili Olarak Seçilmesi Nedeniyle Kırşehir Milletvekilliğine Dair" seçim mazbatasının yok hükmünde sayılması ile ilgili beşinci şube mazbatası üzerine Süleyman Sırrı Bey, Mecliste yapılan bir yoklamada Hakkı Behiç Bey'in ismi Denizli milletvekili diye okunmuş ise de ancak kendisi Kırşehir milletvekili olarak kayıtlı bulunmaktadır.

¹⁴⁸⁹ ZC, D. 1, C. 18, s. 121; 9 Mart 1922.

¹⁴⁹⁰ ZC, D. 1, C. 24, s. 531; 16 Kasım 1922.

¹⁴⁹¹ ZC, D. 1, C. 25, s. 151-152; 20 Kasım 1922.

¹⁴⁹² ZC, D. 1, C. 2, s. 29; 24 Mayıs 1920.

Bunun üzerine Meclis Hakkı Bey'in kendisine hangi ilden seçime katılacağını sormuş o da "Evvelce Kırşehir milletvekiliyim demiştim. Fakat mademki Denizli'den mazbatam gelmiş, ben şimdi Denizli'yi tercih ederim." demiştir. Böylece Süleyman Sırrı Bey de bu konu ile ilgili olarak Denizli'yi tercih etmekle Kırşehir Milletvekilikinden istifa ettiğini ve Denizli Milletvekili olduğunu söylemiştir.¹⁴⁹³

2.1.3.2. Adliye Encümeni

1. "Vatana İhanet Etmekten Dolayı Küreğe Mahkum Çorum'un Gelinci Karyesinden Güdüköğlü Memet İle Ragıp Hakkındaki" mazbata münasebetiyle Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı, Zile ve Bursa gibi önemli yerlerin düşman işgaline uğratılıp harap olmasın da desteği olan kişilerin cezalandırılmasının yeterli olmadığını Meclisin bu kişilere karşı sessizliğini bozması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴⁹⁴

2. "Vatana ihanet etmekten dolayı mahkum Aksaray'ın Eskil köyünden Hacı Receb ve arkadaşları hakkındaki" Adliye Encümeninin mazbatasını münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu konunun oylamaya konulmasını teklif etmiştir.¹⁴⁹⁵

3. "Vatana ihanet etmekten dolayı mahkum Camgöz Sabri hakkındaki" Adliye Encümeni mazbatasını münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Rıza Bey adında bir kimsenin başkalarından duyduğu kadarıyla Camgöz Sabri'nin para dolandırdığını, halkı Kuva-yı Milliye aleyhine tahrik ettiğini ve aldattığını söylediğini ayrıca Kozan mutasarrıflığının telgrafıyla da bu olayı Vatana İhanet Kanunu'na dayandırdığını ama Sabri'nin vatana ihanet suçunu işlemediğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Süleyman Bey, Adliye Encümeninin de masumluluğuna inanmadığı bu kişinin evrakının incelenmesini talep etmiştir. Sonuçta Adliye Encümeni mazbatasını kabul edilmiştir.¹⁴⁹⁶

4. "Vatana İhanet Etmekten Dolayı İdama Mahkum Ladik Karyeli Osman İle Arkadaşları Hakkındaki" Adliye Encümeni mazbatasını münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, zanlıların orada bulunmadığını söylemiş ve sonra da bu evrakın af kanunundan

¹⁴⁹³ ZC, D. 1, C. 4, s. 196; 19 Eylül 1920.

¹⁴⁹⁴ ZC, D. 1, C. 4, s. 296; 23 Eylül 1920.

¹⁴⁹⁵ ZC, D. 1, C. 12, S. 55; 11 Ağustos 1921.

¹⁴⁹⁶ ZC, D. 1, C. 12, S. 45; 11 Ağustos 1921.

önce mi yoksa sonra mı geldiğini sormuştur. Sonuçta Adliye Encümeni'nin mazbatasını oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.¹⁴⁹⁷

5. "Harp Divanı Tarafından Gıyaben İdama Mahkum Edilmiş Olan Teğmen Faik Efendi Hakkındaki" Adliye Encümeni mazbatasını münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Meclis'in Harp Divanları'nın vermiş olduğu kararları onaylamasını gerektiğini söylemiştir.¹⁴⁹⁸

6. "Yargı Memurları Memur Heyeti İle Encümeninde Oluşacak Boş Kadrolara Yerleştirilecek Üyelere Dair" kanun teklifinin reddi hakkında Adliye Encümeni Mazbatasını münasebetiyle, Süleyman Sırrı Bey daha önce iki maddelik bir layiha verdiğini heyete seçilen azalıklardan boşalma olduğunda daha az oy alan kişinin bu eksikliği giderdiğini ancak bunun kararla değil de kanuna ilavesiyle olmasını teklif ettiğini hatırlatmıştır. Ayrıca ikinci bir konunun da heyetin vazifesi sona erdiğinde yeni bir heyet seçilinceye kadar görevlerine devam etmeleri gerektiğini yoksa vazifenin kullanılmaz hale geleceğini söylemiştir. Adliye Encümeni elimizdeki kanunun birinci maddesi heyetin kararıyla konmuştur. İkinci madde hakkında da Heyetin ne suretle seçileceği kanunun ifade edilen içeriğinde bulunmaktadır. Buna dayanarak önerinin müzakere edilmesine gerek yoktur" demiş. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey Adliye Encümeninin bu mazbatasının söz konusu olmadığını iddia etmiştir.¹⁴⁹⁹

7. "Hıyanet-i Vataniye Suçlularından Bir Kısmının Affı Hakkındaki Kanunun Tefsirine Dair" Adliye Encümeni mazbatasının bir an evvel sonuçlandırmasına ilişkin Süleyman Sırrı Bey, bazı hükümlerin yerine getirilmediğini bundan dolayı bazı kişilerin mağdur olduklarını belirtmiş; bu kişiler için gerekirse tahliye kararı alınmasını talep etmiştir.¹⁵⁰⁰

8. "Vatana İhanet Etmekten Dolayı Suç İşleyenlerin Bir Kısmının Affı Hakkındaki Kanun Açıklanmasına Dair" Adliye Encümeni mazbatasını münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Meclis 29 Nisan 1920 tarihinde Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nu kabul etmiş ve buna göre Yüksek Hilafet makamı ve saltanatı ve korunan

¹⁴⁹⁷ ZC, D. 1, C. 16, S. 24; 12 Ocak 1922.

¹⁴⁹⁸ ZC, D. 1, C. 16, s. 89; 19 Ocak 1922.

¹⁴⁹⁹ ZC, D. 1, C. 17, s. 110; 23 Şubat 1922.

¹⁵⁰⁰ ZC, D. 1, C. 26, S. 14; 23 Ekim 1922.

Osmanlı memleketlerini yabancıların elinden kurtarma ve saldırıyı defetmek maksadına yönelik olarak oluşturulan Büyük Millet Meclisinin yasal oluşuna dair isyan içeren sözle veya eylem olarak veya yazıyla karşı çıkan veya düzeni bozan kimse vatan haini sayılır denilmiş sonra bir de İstiklal Mahkemesi Kanunu yayınlanmış ve buna göre de evvelce firariler hakkındaki suçluların muhakemesi de bırakılmış iken 26 Nisan da bu maddeye ilavelerin yapıldığını söylemiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, İstiklal Mahkemesi'nin vaziyet ettiği her meselenin Hıyanet-i Vataniyeden sayılmasının ve sonrada Af Kanunu'ndan yararlanmasının uygun olmayacağını bu sebeple İstiklal Mahkemeleri'nin birinci maddesine hangi suçların Hıyanet-i Vataniye Kanunu'na dahil olduğunun belirtilmesi gerektiğini söylemiştir¹⁵⁰¹

2.1.3.3. Maliye Encümeni

1. “Bütçeler Üzerinde Yapılan Tenkihatın (Memur Maaşlarından Yapılan İndirim) 1 Temmuz 1921 Tarihinden İtibaren Yürürlükte Olması Hakkındaki” Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, TBMM'nin Muvazene-i Maliye Encümeni'nin üç milyon lira tasarruf ile meydana getirdiği bütçenin tatbikinin gerekli olduğunu fakat encümenin bu vazifelerine son verilen veya verilecek olan memura mazuliyet maaşı ya da uzak yerlerden gelecek memura harcırah verip vermeyeceğini hesap etmesi gerektiğini ona göre kendisinin yapmış olduğu tasarrufla karşılaştırmasını söylemiştir. Ayrıca Süleyman Bey, memurun görevine bu şekilde son vermektense bir iki aylık tahsisatı kabul etmek ve boş olan yerlere tayin suretiyle vazifesine son vermenin daha uygun olacağını söylemiştir.¹⁵⁰²

2. “Askeri Kıtalardan Elbise ve Askeri Donanımıyla Firar Eden Fertler Hakkında” kanun layihası ve Müdafaa-i Milliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine Süleyman Sırrı Bey şunları söylemiştir. Bu kanunun ikinci "bu eşyanın sürümü üzerinden kıymetleri ordu kumandanlarınca belirlenir ve doğrudan doğruya fertlerin ait oldukları liva muhasebeciliğine yazı ile bildirilir."diyerek

¹⁵⁰¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 154; 25 Ekim 1922.

¹⁵⁰² ZC, D. 1, C. 10, S. 397; 18 Haziran 1921.

muameleyi kısalttığını söylemiştir. Ayrıca daha önceki toplantıda paranın doğrudan doğruya orduya gönderilmesi ile ilgili teklifi değerlendiren Süleyman Sırrı Bey, Meclis Genel Kurulunun bunu kabul etmediğini paranın mal sandığına yatarak miktarı hakkında bilgilendirme yapılması gerektiğini söylemiştir.¹⁵⁰³

2.1.3.4. Lahiya Encümeni

1. “Şehit Subay ve Efrada İllerine Ait Vergi Borçları ve Aşar Vergisinin Bu Sene Tahsil Edilmemesine Dair” kanun teklifinin rededilmesine dair Layiha Encümeni mazbatası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu encümenin teklifinin oya sunulmasını eğer reddedilirse onun üzerine tartışılması gerektiğini bu sebeple şimdi bu konunun tartışılmasına gerek olmadığını söylemiştir.¹⁵⁰⁴

2. “Memurinin Usul Muhakemesi Hakkındaki Kanun Teklifine Dair” Layiha Encümeni mazbatası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey, bir memurun yolsuzluk hareketinden dolayı bununla ilgili tahkikatın Meclis-i İdareye bırakıldığını, memurun karara itiraz etmemesini ifade ederken encümen bu teklifi reddetmiştir. Süleyman Bey ise bu duruma karşı memurun itiraz hakkına müdahale edilmemesi gerektiğini söylemiştir.¹⁵⁰⁵

3. Kütahya Milletvekili Cemil Bey’in, “Meclis-i Umumiye Azası Harcırah Ve Yevmiyelerinin Miktarı Hakkında İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanununun Yüz On Altıncı Maddesine Denk Doksan Dokuz Numaralı Kanunun Birinci Maddesinin Düzeltmesi Hakkında” kanun teklifi ve Layiha Encümeni mazbatası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, daha önce encümen azalarına üçer lira yeymiye için ödenek verilmesi ile ilgili bir kanun çıkarıldığını hatırlatarak Cemil Bey’in teklifinde indirim talep edildiğini; ancak encümence buna gerek duyulmadığını çünkü Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda Vilayet Şurası ve icra heyetleri teşkil edileceğini böyle olunca da harcırah ve yevmiyelerin değiştirileceğini söylemiştir. Sonuçta şimdilik bu teklifin reddinin encümence uygun olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁰⁶

¹⁵⁰³ ZC, D. 1, C. 11, s. 169; 7 Temmuz 1921.

¹⁵⁰⁴ ZC, D. 1, C. 10, s. 393; 18 Haziran 1921.

¹⁵⁰⁵ ZC, D. 1, C. 11, s. 37-38; 25 Haziran 1921.

¹⁵⁰⁶ ZC, D. 1, C. 14, s. 19; 1 Kasım 1921.

4. Bursa Milletvekili operatör Emin Bey'in "Altın Ve Gümüşten Yapılmış Takı Taşıyanlardan Vergi Alınmasına Dair" teklifin reddi hakkındaki Layiha encümeni mazbatası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey şunları söylemiştir. Hanesi dışında bir kadında ziynet eşyası olup olmadığının bilinemeyeceğini zaten ziynet eşyasının ithali hakkında bir kanun çıkarıldığını ve bu kanuna göre ziynet eşyasının yasaklanması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca o kanun tatbik edilirse bu gibi süs eşyalarına verilecek paranın milletin kesesinde kalacağını encümenin bu sebeplerden dolayı teklifi reddettiğini söylemiştir. Sonuçta bu Layiha Encümeni'nin mazbatası kabul edilmiş ancak teklif reddedilmiştir.¹⁵⁰⁷

5. "Serveti Beş Bin Liradan Fazla Olanlardan Muafiyet-İ Askeriye Vergisi Alınmasına Dair" teklifin reddi hakkındaki Layiha Encümeni mazbatası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Bursa Milletvekili Emin Bey'in sunmuş olduğu bu teklifte "Gerek askerlik çağına dahil olsun gerek hariç olsun." dediğini ancak askerliğini yapmış bir kişiden Muafiyet-i Askeriye Vergisi alınmak istenmesinin sorun olacağını çünkü bu kişi askerlikle mükellef olmadığı için ondan bu verginin de alınmaması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Emin Bey'in "askerlikle yükümlü bir adamın askerlik görevine alınması şubeye, askeri cihete aittir" demesini eleştiren Süleyman Bey, bunların mükellefiyetlerinin yeterli olmadığını söyleyerek mükellef olup hem de kendilerinden vergi alınmasının uygun olmadığını ifade etmiştir. Yine bu teklifte ticaret yapanların servetinin göz önüne alınması fikrine muhalefet eden Süleyman Bey, zaten tüccarların Tekalif-i Milliye vergilerini verdiklerini bu sebeple tekrar bir vergi alınmasının gereksiz olduğu söylemiştir. Sonuçta encümen bu teklifi reddetmiştir.¹⁵⁰⁸

6. Edirne Milletvekili Şeref Bey'in "Belediye Vergisine Dair" kanun teklifinin reddi hakkındaki Layiha Encümeni mazbatası münasebetiyle konuşan Süleyman Bey, Şeref Bey'in teklifinde ifade edilen hususlardan biri ahali-i mahalliyeden belediyeye vergi vermesi gerekli taşınmaz malları bulunmayanlar diğeri ise yabancı

¹⁵⁰⁷ ZC, D. 1, C. 14, s. 365; 28 Kasım 1921.

¹⁵⁰⁸ ZC, D. 1, C. 14, s. 366; 28 Kasım 1921.

olarak gelip ticaret yapanlara vergi yüklemektir. Bu açıklamaların çok doğru olduğunu ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu teklife destek verdiğini söylemiştir.¹⁵⁰⁹

7. Gaziantep Vakıflar İdaresi hakkındaki teklifin reddine dair Layiha Encümeni mazbatası münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Gaziantep Milletvekili Abdürrahman Lami Efendi'nin Antep'te tamir edilecek minareler için mahalli komisyonunun gereken parayı sarfetmesini, eğer bu suretle yapılmazsa kırk seneye kadar bu camilerin yapılamayıp minarelerin tamir edilmeyeceğini söylemesi üzerine Süleyman Bey, bu sakıncaların yalnız Antep'te değil diğer birçok yerde de olduğunu, bu teklifin ya reddedilmesini ya da her tarafa yayılarak uygulanmasını istemiştir.¹⁵¹⁰

8. "İstiklal Mahkemesi'nce Hapsine Ve Askerlikten Uzaklaştırılmasına Karar Verilmiş Olan Doktor Kaymakam Ziyaeddin Bey İle Hesap Memuru Cemal Efendi'nin Aflarına Dair Teklifin Reddi Hakkındaki" Layiha Encümeni mazbatası münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Keskin'de Tabip Kaymakam Mahmud Ziya Bey ile Hesap Memuru Cemal Efendi'yi İstiklal Mahkemesi rütbe ve memuriyetten mahrum ederek altı aya mahkum etmiş ve Bitlis Milletvekili Resul Bey ile Edirne Milletvekili Şeref Bey de bunların affını istemişlerdir. Ancak daha sonra bu kişilerin Af Kanunu'ndan yararlanarak tahliye olmaları üzerine layihanın tanzimine gerek duymadıklarını söyleyen Süleyman Bey, sonradan bu kişilerin Hıyanet-i Vataniye'den değil vazifelerini suiistimal dolayısıyla mahkum olduklarını ve aftan yararlanamadıklarını ifade etmiştir. Bu durum karşısında Süleyman Bey, bu konu ile ilgili red mazbatasını ya da takririn aslını dikkate alıp almamaları kararını Heyet-i Ali'nin vereceğini söylemiştir.¹⁵¹¹

2.1.3.5. İstida Encümeni

¹⁵⁰⁹ ZC, D. 1, C. 14, s. 391; 29 Kasım 1921.

¹⁵¹⁰ ZC, D. 1, C. 15, S. 294; 2 Ocak 1922.

¹⁵¹¹ ZC, D. 1, C. 15, s. 290 2 Ocak 1922.

1. “Suruç Kaymakamlığından Ayrılmış Olan İhsan Bey Hakkında” İstida Encümeni kararı münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu konunun Dahiliye encümenini ilgilendirdiğini o sebeple oraya havale edilmesini söylemiştir.¹⁵¹²

2.1.3.6. Dahiliye Encümeni

1. “Belediye Başkanlarının Seçimleri Hakkındaki Kanunun Açıklanmasına Dair” Dahiliye Encümeni mazbatasını münasebetiyle Konya Belediye Reisi'nin on iki üyeden yedisinin oyunu almak suretiyle seçildiğini kanun gereği iki senede bir üyelerin yarısının değiştirilmesine dair kura çekildiğini daha önce belediye reisine oy veren dördünün bu kurada kaybettiğini yeni heyetin ise bu reisi istemediklerini yeni bir seçim yapılmasını istediklerini bu konunun da Dahiliye Vekaletine geldiğini söylemiştir. Dahiliye Vekaletinin reisin nokta-i nazarını kabul ettiğini; fakat Konya Belediyesinin buna itiraz ettiğini söylemiştir. Bunun üzerine konunun Dahiliye Encümeni'nin görüşü alınarak Meclise sevk edileceğini ifade etmiştir. Sonuçta Dahiliye Encümeni, seçilecek reisin heyetin çoğunun güvenini alması gerektiğini düşünerek reis seçiminin tekrar yapılmasına karar verdiğini belirtmiştir.¹⁵¹³

2.1.3.7. İktisat Encümeni

1. “Adana'daki Zahire Meselesine Dair” İktisat Vekaletinden olan sual münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu teklifin ruznameye geçmediğini diğer teklifler gibi bunun da Muvazene-i Maliye ile İktisat Encümenlerinde müşterek olarak görüşülmesi için bu encümenlere gönderilmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁵¹⁴

2.1.4. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “İzmit Milletvekili Fuat Bey'in Vatana Hizmet Etmek İçin İzninin Bila Müddet Uzatılmasına Dair” tezkere münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Divan-ı Riyaset'in vereceği iznin süresinin bir hafta ile sınırlı olduğunu daha çok izin

¹⁵¹² ZC, D. 1, C. 17, s. 43; 18 Şubat 1922.

¹⁵¹³ ZC, D. 1, C. 29, s. 22; 9 Nisan 1922.

¹⁵¹⁴ ZC, D. 1, C. 16, s. 170; 30 Ocak 1921.

alınması gerektiğinde bunu Meclisin yapacağını bu sebeple Divan-ı Riyasetin sınırı aştığını söylemiştir.¹⁵¹⁵

2. “Sıhhiye Vekili Rıza Nur Beyin Yerine Vekil Seçilmesine Dair” tezkere münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Celal Bey, Rıza Nur Bey’in telgrafı üzerine onun yerine Sıhhiye Vekaletini kabul etmiş, Meclis de bu durumu onaylamıştır. Ancak bu esnada Süleyman Sırrı Bey, Celal Bey’in İktisat Vekaletinden istifa etmiş olmasının aynı zamanda Sıhhiye Vekaletinden de istifa ettiği anlamına gelip gelmediğini sormuştur.¹⁵¹⁶

2.1.5. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Altı Aylık Geçici Bütçe Kanunu Münasebetiyle” Süleyman Sırrı Bey, Heyet-i Vekile’nin teklif ettiği kanun layihasında “Devletin genel işlerini döndürmek için Mayıs başından itibaren Eylül sonuna kadar 27.195.935 liranın harcanması gerektiğini gösteriyor. Maliye bakanı bey, bundan yirmi iki günlüğü indirdikten sonra yüz altmış bir gün için 23.960.000 lirası harcanmış, geriye kalan yirmi iki günlük için 3.269.000 lira daha harcanacaktır.” dendiğini bu harcamanın bir emri vaki olduğunu söylemiştir. Genel bütçenin Eylül sonuna kadar Meclise takdim edileceğini buradaki gereksiz masrafı Meclisin azaltması gerektiğini Maliye Vekilinden isteyeceğini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, ayrıca bu teklifin geçici bütçe olarak değil, avans suretiyle verilmesini teklif etmiştir.¹⁵¹⁷

2. Süleyman Sırrı Bey, 1920 senesi bütçesinin Genel Kurulu hakkında bütçeyi görüşmek yerine doğrudan doğruya tasdik etmek gerektiğini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, 1921 senesi için Heyeti Vekileden muntazam bir kadro isteyip o kadroya göre yeniden bütçe tanzim etmenin daha doğru bir karar olacağını bu konuşmasında ayrıca belirtmiştir.¹⁵¹⁸

3. “1921 Senesi Bütçesi Hakkında” Süleyman Sırrı Bey, kadro ve maaşların tahsisi konusunda İdare-i Umumiye-i Vilayat Müdürü, İdare-i Mahalliye ve Sicil Müdüriyetine 1921 senesi bütçesinden altmış lira maaş tahsis edildiğini; ancak bu müdürlerin 1920 yılında ellışer lira aldıkları belirtilmiştir. Daha sonra İdare-i

¹⁵¹⁵ ZC, D. 1, C. 3, s. 276; 17 Ağustos 1920.

¹⁵¹⁶ ZC, D. 1, C. 16, s. 141; 26 Ocak 1922.

¹⁵¹⁷ ZC, D. 1, C. 4, s. 59; 9 Eylül 1920.

¹⁵¹⁸ ZC, D. 1, C. 7, s. 177; 4 Ocak 1921.

Umumiye-i Vilayat ile İdare-i Mahalliye-i Vilayat Müdüriyetlerinin kaldırılarak müsteşara bağlamak üzere Muvazene-i Maliye Encümeni'nin tespit ettiği bir kadro oluşturulmuş, fakat Dahiliye Encümeni'nin bu durum karşısında istifası üzerine müdüriyetler yeniden kabul edilmek zorunda kalınmıştır. Süleyman Sırrı Bey, bu kadroda müfettişliklerin tahsisatının konulduğunu; ancak sarf edilmediğini söylemiştir.¹⁵¹⁹

4. Dahiliye Vekaletinin 1922 senesi bütçesi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Müsteşarlığı görevinin İdare-i Umumiye-i Vilayat Müdüriyeti tarafından yapılması ya da Heyet-i Teftişîye Müdüriyetine verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, müsteşarlık maaşının tasarrufu ile ilgili kararında bu bütçe görüşmelerinde alınmasını bu konuşmada ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, İdare-i Umumiye-i Vilayat Müdürünün maaşı 6 000 kuruş, İdare-i Mahalliye-i Vilayet ile Sicil Memurun Müdürlerinin maaşının ise ellişer lira olduğunu ifade ederek müsteşar maaşından elde edilen tasarruf üzerine Sicil Müdürü ile İdare-i Mahalliye-i Vilayat Müdürünün maaşına ise 10 lira zammın Dahiliye Encümeni tarafından kabul edildiğini söylemiştir. Dahiliye Encümeni bu bütçe görüşmelerinde Dahiliye Vekaletinin yedi odacısını beşe indirdiğini Süleyman Sırrı Bey konuşmasına ilave etmiştir.¹⁵²⁰

Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Vekaletinin 1922 senesi bütçesinde görüşülen konunun valilerin maaşı ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Valilerin daha önceki kadroda birinci sınıf 80, ikinci sınıf 70, üçüncü sınıf 60, dördüncü sınıf 50, beşinci sınıf kırk lira olmak üzere beş sınıf üzerine taksim edildiğini söylemiştir. Dahiliye Encümeninin bu beş sınıfı üç sınıfa indirdiğini kazaların teşkilinde de bu düzenlemelerin yapıldığını ifade etmiştir.¹⁵²¹

2.1.6. Diğer Konuşmalar

1. “Amasya, Kayseri ve Afyon Mahpusları Tarafından Cezalarının Affedilmesi veya Ertelenmesine Dair Meclise Çekilen Telgraf Hakkında” Süleyman Sırrı Bey, Adliye hakimi ile görüşüğünü ve bu görüşme sonucunda tehcir meselesinden zanlı

¹⁵¹⁹ ZC, D. 1, C. 17, s. 91 ; 21 Şubat 1922.

¹⁵²⁰ ZC, D. 1, C. 18, s. 486 ; 3 Nisan 1922.

¹⁵²¹ ZC, D. 1, C. 19, s. 13; 6 Nisan 1922.

oldukları düşünölen kişilerin çoğunun suçlu olmadığını söylemiştir. Hükümetin emriyle yapılan tehirden dolayı bu kişileri suçlu olarak ifade etmenin doğru olmadığını belirtmiş; af ilanının Meclis tarafından kabulünü arz etmiştir.¹⁵²²

2. “Encümen Mazbatalarının Üç İmza İle Çıktığına Dair” Süleyman Sırrı Bey, Layiha Encümeni toplandığı zaman tutulan yoklama evrakına üyelerin imza attığını ayrıca şimdiye kadar üç üyeden oluşan bir oturumun olmadığını en az beş üyenin bulunduğunu ifade etmiştir.¹⁵²³

3. Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa, İkinci İçtima senesini açış nutkunda ülkenin içerisinde bulunduğu durumları anlatırken Anadolu’nun içlerinde çıkan isyanlardan da bahs etmiş ve Yozgat İsyanını da bu isyanlar içerisinde saymıştır. Bunun üzerine söz isteyen Süleyman Sırrı Bey, mevcut isyanın Yozgat değil, Çapanoğulları tarafından çıkarıldığını ifade etmiştir.¹⁵²⁴

4. “Yozgat Savaş Suçları Mahkemesi Tutuklularından Gelen Teşekkür ve Tahliye İsteği Telgraf ve Münasebetiyle” Süleyman Sırrı Bey şunları söylemiştir. Yozgat ’ta tutuklu bulunanlar hakkında Divanı Harpçe verilecek kararın Meclis tarafından iptal edildiğini daha sonra da Divan-ı Harp’in kaldırıldığını söylemiştir. Tutukluların evrakının Müdafaa-i Milliye ve İstiklal Mahkemesi’ne gönderilmediğini, Meclis’in bu konuları Heyet-i Vekileye bıraktığını ifade etmiştir.¹⁵²⁵

5. Yozgat Milletvekili Feyyaz Ali Bey’in “Yozgat’ta Kurulan Divanı Harb-İ Örfi’nin (Savaş Mahkemesinin) İstiklal Mahkemeleri Hakkındaki Kanunla Kabul Olup Olmadığına Dair” suali münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Konya Milletvekili Refik Bey’in söylemiş olduğu İstiklal Mahkemesinin dışında yargı çevresi dahilinde başka hiç bir mahkemenin karar verme yetkisi olmadığı fikrini benimsediğini belirtmiştir.¹⁵²⁶

6. “Türkiye-Rusya Anlaşması Hakkında” Süleyman Sırrı Bey bu görüşmelerin metni yada tercümesi ile ilgili bir şey sormayacağını; fakat 16 Mart 1921 tarihinde

¹⁵²² ZC, D. 1, C. 1, s. 272; 13 Mayıs 1920.

¹⁵²³ ZC, D. 1, C. 4, s. 46; 9 Eylül 1920.

¹⁵²⁴ ZC, D. 1, C. 9, s. 3; 1 Ocak 1921.

¹⁵²⁵ ZC, D. 1, C. 7, s. 352; 24 Ocak 1921.

¹⁵²⁶ ZC, D. 1, C. 7, s. 128; 3 Mart 1921.

imzalandığı halde metnin bugüne kadar Meclise getirilmediğini; bugün getirilmesinin izah edilmesini istemiştir.¹⁵²⁷

7. “Memurin Muhakemat Encümeni İle Heyeti’nin Süresinin Son Bulmasından Dolayı Yeniden Seçim Yapılmasına Dair” Süleyman Sırrı Bey, bir ay sonra bütün encümenlerin değişeceğini bu konu ile ilgili çıkan kanuna iki madde ilave ederek Meclise gönderdiğini on beş kişinin Muhakemat Heyetine, dokuz kişinin de Tetkik Encümene seçilmesini teklif etmiştir.¹⁵²⁸

8. “Elcezire İstiklal Mahkemesi Hakkında” Süleyman Sırrı Bey, İstiklal Mahkemesi kanununun beşinci maddesi gereği idam cezalarının Meclis tarafından onaylandıktan sonra incelemelerinin yapılacağını belirtmiştir. Bu maddenin son fıkrasında “Şu kadar ki, müstesna hal zuhurunda idam hükümleri dahi Meclis kararına lüzum olmaksızın infaz edilebilir.” denildiğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, izin alınmadan infaza Meclisin gerçekten izin verip vermeyeceğini sormuştur.¹⁵²⁹

2.1.7. Gizli Zabıt Ceridelerinde Yaptığı Konuşmalar

1. “Davete İcabetle Meclis’e Katılmamış Bulunan Milletvekillerinin Kabullerine Dair” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Meclise gelebilenlerin geldiğini gelebileceklerin durumunu ise Meclise bırakmak gerektiğini söylemiş; fakat bu sürenin daha fazla uzaması halinde İngilizlerin Meclisin asayişini bozmak için adamlar gönderebileceğini ifade etmiştir.¹⁵³⁰

2. “Askeri, Siyasi Ve Dahili Durum Hakkındaki İstizah Taktiri” üzerine Süleyman Sırrı Bey, Yozgat’ın isyancılar tarafından işgali üzerine Mustafa Kemal Paşa’ya giderek memleketin durumunu sorduklarını, aldıkları cevabın memleketin iki ateş arasında kaldığı şeklinde olduğunu söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, Mustafa Kemal Paşa’dan izin alarak memlekete gitmek istediklerini, gerekirse canlarını feda edebileceklerini Mustafa Paşa’nın ise Bolu milletvekilleri gibi yolda alıkonulabilecekleri cevabını verdiğini belirtmiştir. Bu cevaba rağmen idam bile idilseler memleketlerine gitmeye karar verdiklerini söyleyen Süleyman Sırrı Bey,

¹⁵²⁷ ZC, D. 1, C. 11, s. 327; 21 Temmuz 1921.

¹⁵²⁸ ZC, D. 1, C. 16, s. 173; 30 Ocak 1922.

¹⁵²⁹ ZC, D. 1, C. 26, s. 458; 22 Ocak 1923.

¹⁵³⁰ GCZ, C. 1, s. 16; 9 Mayıs 1920.

yola çıktıklarını burada isyancıların meclisi dağıtmak için hazırlık yaptıklarını ve her yerde işgal faaliyetlerine başladıklarını söylemiştir. Yolda isyancıların başı ile karşılaştıklarını ve yakalandıklarını belirten Süleyman Sırrı Bey, Kuva-yı Milliye birliklerinin Yozgat'a gelmeleriyle serbest bırakıldıklarını ifade etmiştir.¹⁵³¹

3. “Hıyanet-i Vataniye Kanununun Birinci Maddesinin Düzenlenmesi Hakkında” kanun ve İstanbul’da bir İstiklal Mahkemesi kurulmasına dair Başvekil İsmet Paşanın teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, İstanbul Milletvekili Rauf Bey’in Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nu Bidayet Mahkemelerinin tatbik ettiğini söylemesi üzerine İstiklal Mahkemesi Kanunu’nun birinci ve üçüncü maddelerini okumuştur. Buna göre Süleyman Sırrı Bey, İcra vekillerinin göstereceği lüzum ve Büyük Millet Meclisi tarafından verilen karar ile gerekli yerlerde İstiklal Mahkemelerinin kurulabileceğini ayrıca Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nun görebileceği meselelerin İstiklal Mahkemeleri tarafından da görebileceğini ifade etmiştir.¹⁵³²

4. “İstanbul İstiklal Mahkemesi Hakkında Adliye Encümeni Mazbatası Üzerine” konuşan Süleyman Sırrı Bey, İstiklal Mahkemesinin yetkilerinin kanunla belirlendiğini bu nedenle encümenin belirttikleri başta olmak üzere yetkilerine müdahale edilmemesi gerektiğini söylemiştir.¹⁵³³

5. Süleyman Nafiz ve Cenap Şahabettin Beyler tarafından Falih Rıfkı ve Yakup Kadri Beyler aleyhine ikame edilen iftira ve hakaret davası hakkında Adliye Vekaletinden gelen evrakın usulü üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, bir milletvekilinin milletvekilliği görevi devam ederken siyasi bir suç işlemesi durumunda evrakının şubeye havale edileceğini belirtmiştir. Bu evrakın şube tarafından incelenerek Meclise arz edileceğini ve Meclisin de kararını vereceğini söylemiştir.¹⁵³⁴

6. Tokat Milletvekili Mustafa Bey hakkında Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasında Mustafa Bey’in yaptığı görevler ve emekliliğe sevk edilmesi hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, kendisinin 23 Nisanda

¹⁵³¹ GCZ, C. 1, s. 63-64; 3 Temmuz 1920.

¹⁵³² GCZ, C. 4, s. 326; 5 Temmuz 1920.

¹⁵³³ GCZ, C. 4, s. 352; 5 Temmuz 1920.

¹⁵³⁴ GCZ, C. 4, s. 357; 5 Temmuz 1920.

Meclise gelerek dilekçe verdiğini ve bu dilekçesinin işleme girdiğini sonuçta Heyet-i Vekileye giderek tekrar Meclise döndüğünü söylemiştir. Bu dilekçesinin Meclisten sonra Müdafaa-i Milliye Encümenine havale edildiğini belirten Süleyman Sırrı Bey, buradaki yapılan incelemelerde terfi edildiğini bu sebeple de kendisinin binbaşılıkla emekliliğe sevk edilerek tahsisatını bu suretle almak istediğini konuşmasında belirtmiştir.¹⁵³⁵

7. Süleyman Sırrı Bey, “Meclise İştirak Eden Milletvekillerinin Harcırah Ve Tahsisatları Hakkındaki” takrirler üzerine söz almıştır. Kastamonu Milletvekili Suad Bey, Meclise gelen üyelerin bir kısmının Divan-ı Riyaset’in tahsisat meselesi ile uğraşmadan önce maliyeden para aldıklarını ifade etmiş bunun üzerine Süleyman Bey, bu durumdan haberi olmadığını, bu para alanların tespit edilmesini ayrıca şimdiye kadar aldıkları paranın kendilerine ödenmesi düşünülen paraya karşılık olduğunu söylemiştir. Harcırah meselesi ile ilgili Süleyman Bey, Heyet-i Temsiliye’nin daha önce göndermiş olduğu telgrafta Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, belediye ve idare meclisleri birleşerek bunların harcırahı ve zorunlu masraflarının kendilerinin (Heyet-i Temsiliye’nin) ödeyeceklerini hatırlatarak, verilen harcırahın avans niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Sancaklardan seçilip Ankara’ya gelecek olan kişilerin harcırahlarının kanuna göre ödenmesi gerektiğini kendisinin de bu harcırahlarla Ankara’ya çok rahat geldiğini eğer para almadan gelen arkadaşları var ise de bunlara hemen harcırahlarının verilmesini ifade etmiştir.¹⁵³⁶

8. Karahisar Milletvekili Şükrü Bey’in “Konya İsyanı Hakkında Sual Takriri Ve Dahiliye Vekili’nin Cevabı Üzerine” konuşan Süleyman Sırrı Bey, Konya Milletvekili Çelebi Efendi’nin vatana ihanet ettiğinin sabit olduğunu bu nedenle idamının gerektiğini söylemiştir.¹⁵³⁷

9. “Ermenilerle Yapılan Müzakereler İle İlgili” olarak Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada, Rus kuvvetlerinin Ermenistan’a girmelerinin onları kurtarmak ve korumak anlamına geldiğini söylemiştir.¹⁵³⁸

---

¹⁵³⁵ GCZ, C. 4, s. 366; 5 Temmuz 1920.

¹⁵³⁶ GCZ, C. 1, s. 99; 18 Temmuz 1920.

¹⁵³⁷ GCZ, C. 1, s. 208; 23 Ekim 1920.

¹⁵³⁸ GCZ, C. 1, s. 248 20 Aralık 1920.

10. “Mecliste Ülkenin İçinde Bulunduğu Askeri Ve Ekonomik Durum Hakkında” yapılan görüşmelerde Süleyman Sırrı Bey söz alarak birlik ve beraberlik içerisinde buldukları takdirde düşmana karşı başarı sağlayacaklarını, halkın kendilerine destek olduğunu esnaflardan da bu konuda yardım beklediklerini söylemiştir.¹⁵³⁹

11. “Ordunun Giyecek Ve Yiyeceği Hakkında” Lazistan Milletvekili Osman Bey ve arkadaşlarının Maliye ve Müdafaa-i Milliye Vekillerine yönelttiği istizah tavrı üzerine Süleyman Sırrı Bey, meselenin ordunun yiyeceği ile ilgili olduğunu kendisinin de orduda nefer olarak görev yaptığını, bağlı olduğu bölüğün seyyar olmasına rağmen bol bol ekmek yediklerini, sabit olan bir bölüğün yiyeceğinin ise daha fazla olması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey ordunun giyecek sıkıntısının da olduğunu akşamları sırt sırta yattıklarını soğuktan çok etkilendiklerini hatta bu problemleri dile getirmek için kendisinin birkaç nefer ile beraber Ankara’ya gittiğini söylemiştir. Ama gerekenin yapılmadığını tertibatlarının sadece Doğu Cephesi kumandanlığına ait olduğu cevabını aldığını, bunun üzerine Fırka kumandanına bir yazı yazdığını belirtmiştir. Bu yazısında Süleyman Sırrı Bey, süvarilerin kılıçlarının, piyadelerin ise kendilerini koruyacak süngülerinin dahi olmadığını bir vagon dolusu kılıç ve palanın Sincan köyünde bulunduğu halde düşmanla mücadele eden askere verilmediğini söylemiştir.¹⁵⁴⁰

12. “Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa’nın Sakarya Harbinden Sonra Mevsimin Kış Olması Sebebiyle Üç Dört Ay Yalnız Siyasi Harekatta Bulunacaklarını Söylemesi Üzerine” Süleyman Sırrı Bey, İzmir’e geldiği bildirilen İngiliz askerlerinin üç dört ayda değil Eskişehir yakınlarına üç dört gün içerisinde gelebileceklerini belirtmiştir. Fevzi Bey’in, taaaruz için ihtiyaçları olan deveyi alabilmek için ahaliye başvurduklarını; ancak alamadıklarını söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu develeri devecilerle beraber istemelerinin daha yerinde bir karar olacağını belirtmiştir. Ayrıca , merkezde giyecek, yiyecek, nakliyat gibi

¹⁵³⁹ GCZ, C. 2, s. 160; 4 Ağustos 1921.

¹⁵⁴⁰ GCZ, C. 2, s. 393; 29 Ekim 1921.

meseleleri kontrol etmek için bir komite oluşturulmasını ve bu işin öneminin halka anlatılması gerektiğini söylemiştir.¹⁵⁴¹

13. Gaziantep Milletvekili Abdurrahman Lami Bey'in "Adem-i Mesuliyetine Dair" encümen mazbatası üzerine Süleyman Sırrı Bey şu sözleri söylemiştir. İstiklal Mahkemesi azasından Maraşlı Hamdi imzasıyla Riyaset-i Celileye Ayıntap Milletvekili Lami Bey'in Fransızlarla hem fikir olduğu ile ilgili bir ihbarname geldiğini, bunun üzerine Lami Bey'in Meclise kendisinin hıyanetlikle suçlandığını bu durumun şubede incelenmesini istediğini eğer suç sabit olmazsa bu suçtan dolayı kendisini ihbar eden kişinin ceza görmesini istemiştir. Lami Bey'in vermiş olduğu takririn Adliye Vekaletince incelendiğinden bahseden Süleyman Sırrı Bey, bu meselenin hıyanet değil bir hakaret etme meselesi olduğunu söylemiş ayrıca gerekli incelemelerden sonra bu kişinin sorguya alınması gerektiği belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu meselede Lami Bey'in hıyaneti söz konusu olsa bile Hıyanet-i Vataniye Kanununca İstiklal Mahkemesine sevk edilmesi gerektiğini ve Af Kanunu ile af edilebileceğini söylemiştir. Sonuçta Süleyman Bey, Lami Efendi'nin bu konu ile ilgisinin olup olmadığını Meclise sormuştur.¹⁵⁴²

14. "Lazistan Milletvekili Osman Bey'in Mahkemeye Sevkine Dair" Mazbata münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Osman Bey'in "Bana sualleri Süleyman Sırrı Bey sordu ve ben de suallere bilahere izahat talep olunacağını zannettiğimden dolayı suallere muhtasaran cevap verdim. İzahat almaksızın tahkikata hitam vermiş." demesi üzerine şu açıklamalarda bulunmuştur. Osman Bey'e yirmi yedi soru sorduğunu daha bu sorulardan ikincisini sorarken Osman Bey'in vaziyetinden bu işi sanki luzumsuz yapıyormuş gibi hissettiğini halbuki bu vazifeyi yaparken namusu kadar kutsal saydığını, bu meseleyi incelemekle Osman Bey'e karşı hiçbir husumetinin olmadığını ifade etmiştir. Bu meselenin incelenmesinin şubeye havale edildiğini ve kendisi de dahil olmak üzere üç arkadaşının görevlendirildiğini; ancak bu arkadaşlarının görevlerinde bulunamadıklarından kendisinin bu soruları sorduğunu söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, yapılan incelemenin yeterli olduğunu Osman Bey'in yaptığı hizmetleri takdir ettiğini ve Osman Bey'in yazılı ifadelerinin

¹⁵⁴¹ GCZ, C. 2, s. 494, 495, 505 ; 4 Aralık 1921.

¹⁵⁴² GCZ, C. 2, s. 650-651; 28 Ocak 1922.

de okunduğunu belirtmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, bu olumlu düşünceleri neticesinde Osman Bey ile ilgili mazbataya da muhalefet ettiğini kendisine soru sormaktan başka hiçbir ithamda bulunmadığını söylemiştir.¹⁵⁴³

Yine aynı oturumda Süleyman Sırrı Bey, Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey'in konuşmalarına karşı çıkararak Osman Bey'in kesinlikle cezalandırılması taraftarı olmadığını yalnız şubenin üzerine düşen görevi yaptığını söylemiştir.¹⁵⁴⁴

15. “Muvazene-i Umumiye kanun layihası ve Müdafaa-i Milliye Vekaleti Bütçesi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, neferlerin askerlik sıfatlarının dışında bazı işlerde çalıştırdıklarını halbuki kanunun yedinci maddesinde bu durum ile ilgili kesin hükümlerin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca cephanenin açıkta bulunmasının büyük bir tehlike arz ettiğini bu nedenle anbar veya depo gibi korumalı bir yerin yapılması söyleyerek bütçede bunlara da yer verilmesini ifade etmiştir.¹⁵⁴⁵

1921 senesi “Muvazene-i Umumiye Kanunu layihası” üzerine yaptığı konuşmada Süleyman Sırrı Bey, Kanun-ı Esasinin yetmiş sekizinci maddesini okumuş ve Meclis'in Muvazene-i Maliye Encümeninin 1921 senesi için düzenlediği bütçeyi 1922 yılında da yapılmasına müsaade ettiğinde hemen uygulanacağını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu 1921 senesi bütçesinin kabul edilip 1922 senesinde uygulamaya geçilmesinin ardından bu bütçeyi düzenlemek üzere memur maaşlarından yapılan indirimin 1923 senesine mi ait olacağını sorduğunda 1922 senesine ait olduğu cevabını almıştır.¹⁵⁴⁶

Süleyman Sırrı Beyin bu konu ile ilgili hükümetin ilk kurulduğunda Heyet-i Vekileye kadro düzenlemesi yapıldığını ve bu konunun Meclise sunulduğunu; ancak bu daha sonuçlanmadan avans suretiyle para alındığını bu esnada 1920 senesinde on bir milyon bütçede açık olduğunu söylemiştir. Bu durum karşısında hükümet bu açığı kapatabilmek düşüncesiyle borç alınması için Meclisten izin istediğini ancak bunun ödenemeyip ödemenin 1921 yılında olacağını ifade etmiştir. 1921 senesine gelindiğinde Muvazene-i Maliye Encümeni'nin mazbata düzenlediğini, buna göre

¹⁵⁴³ GCZ, C. 2, s. 662; 28 Ocak 1922.

¹⁵⁴⁴ GCZ, C. 2, s. 663; 28 Ocak 1922.

¹⁵⁴⁵ GCZ, C. 4, s. 420; 5 Temmuz 1920.

¹⁵⁴⁶ GCZ, C. 2, s. 716-725; 9 Şubat 1922.

bütçe açığını kapatmak için bazı kanun ve vergilerde düzenleme yapılması gerektiğini açıklamıştır. Meclisin 1921 senesinde düzeltilen bütçenin 1922 senesinde uygulanması için izin verdiğini Maliye Encümeni'nin 1922 senesi için esaslı bir bütçe tanzimi hususunda serbest bırakıldığını bu sebeple de zam konusunda bütçenin zamanında onaylanmasının daha uygun olacağını söylemiştir.¹⁵⁴⁷

16. “Konya Milletvekili Abdulhalim Efendi Hakkındaki Beşinci Şube Mazbatası Üzerine” konuşan Süleyman Sırrı Bey, Abdulhalim Efendi'nin durumunu izah etmeden önce Meclisteki bazı milletvekillerinin gizli oturumlarla ilgili birtakım yorumlarda bulunduğunu belirtmiş, gizli oturumların nizamnamede açık olarak ifade edildiğini bunların ya vükeladan birinin ya da meclisten on beş kişinin imzasının olduğu bir tahrir sonucunda yapıldığını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey ayrıca konuşmasında beşinci şube mazbatasından gelen bu olayla ilgili konunun gizli oturumda konuşulmasının doğru olmadığını ifade etmiştir.¹⁵⁴⁸

17. “Karadeniz limanlarına ithal olunacak mısır ve mısır unları ile İzmit Sancağına gelecek Buğday, arpa, mısır ve bunların unlarının gümrük resminden istisnalarına dair” İktisat Encümeni mazbatası münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Ellerin bol miktarda zahire olduğunu bunun ellerinde kalıp çürüdüğü düşünüldüğünde hükümetin gelecek yıl aşara talip bulamayacağını ancak hükümetin verilecek yerlere müdahale etmemesini söylemiştir. Ayrıca hükümetin ihtiyacı olan yabancı devletlere memleketlerinden erzak(zahire) göndereceklerini söylemesi üzerine Süleyman Bey ellerinde bulunan bu zahirenin yabancılara verilmesi yerine kendi ülkelerinde aç bulunan kardeşlerimize hayatlarını kurtarmak amacıyla verilmesi gerektiğini ama buna imkan yoksa da yalnız mısıra izin verilmesinin yararlı olacağını belirtmiştir.¹⁵⁴⁹

18. Ispartada ziraatçilere ait olup depo edilen tütünlerin akıbeti ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, hükümetin inceleme başlattığını bu inceleme sonucunda bu konunun milletvekilleriyle ilgisi olup olmamasına göre teklifin değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu konu ile ilgili heyetin hükümetten önce bu konuda

¹⁵⁴⁷ GCZ, C. 2, s. 794-795; 16 Şubat 1922.

¹⁵⁴⁸ GCZ, C. 2, s. 728; 11 Şubat 1922.

¹⁵⁴⁹ GCZ, C. 2, s. 75; 23 Şubat 1922.

milletvekillerin yetkilerini sormasını ve sorduktan sonra inceleme yapmasının oylamaya konulmasını istemiştir.¹⁵⁵⁰

19. “Deniz, Hava Ve Kara Kuvvetleri Askeriyeye Mensup Olan Çeşitli Sınıf Memur Ve Subaylara Elbise Ve Donanım Bedeli Verilmesine Dair” teklif münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, zabitanın maaşı hakkında müzakereye bile gerek olmadığını bununla ilgili olarak Muvazene-i Maliye Encümeninin görüşünün alınması gerektiğini söylemiştir.¹⁵⁵¹

20. “Eskişehir Milletvekili Hüsrev Sami Bey Hakkında Dördüncü Şube Mazbatası Üzerine” Süleyman Sırrı Bey, kendisine Hüsrev Bey’in hıyanetlikle ilgili iftirada bulunduğunu, kendisinin Hüsrev Bey’in dediği gibi bir takririn Meclisin uygun görüp şubeden de tahkikata memur edilmediğini söylemiştir. Ayrıca Hüsrev Bey’in kendisini sorgulamadığını söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, kararı göstererek üç defa telgraf gönderdiklerini ama Hüsrev Bey’in çiftlikte ziraatle uğraştığından bu telgrafı almadığını belirtmiştir. Yozgat meselesi ile ilgili de kendisine yapılan suçlama ile ilgili Süleyman Bey, Çapanoğulları tarafından okunan fetvayı dinlerken Kuvey-i Tedbiye’nin gelerek bunu gördüğünü bundan sonra incelemelerin başlatıldığını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, kendisinin hapiste son saatlerini yaşadığını düşündüğünü böyle bir ihanet suçlaması içerisinde bunun gerçek olduğu düşüldüğünde hala nasıl olup da o Mecliste ya da şubede görev alabildiğini eğer bunların gerçek olması durumunda kendi sonunu kendisinin getireceğini söylemiştir. Yine Süleyman Bey, hapishaneden çıktığını Meclise bildirdiğini Yozgat’dan çıkıp Ankara’ya gelirken yolda on sekiz araba ile karşılaştığını bu arabalardan bir ikisinin aileye ayrıldığını diğerlerinin ise eşyalarla dolu olduğunu gördüğünü halbuki Hüsrev Bey’in atla gittiğini gelirken bu kadar çok atı nasıl getirdiğini hatta bazı kişilere at hediye ettiğini millet hayatıyla uğraşırken kendisinin bu işlerle uğraşmasına bir anlam veremediğini söylemiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, Hüsrev Sami Bey’in “Kuva-yı Milliye ile memlekete geldiğinde vakit etrafa mitiralyozü, topları tabiye ederek evvelemerde dahil mukabele ettiğini, Kuvay-ı Milliye’nin mukabele etmediğini” söyleyerek kendisinin de bu zaman da

¹⁵⁵⁰ GCZ, C. 2, s. 889-890; 25 Şubat 1922.

¹⁵⁵¹ GCZ, C. 3, s. 55; 13 Mart 1922.

hapishaneden çıktığını bu esnada memlekette özellikle de hristiyan evlerinde yağmalamaların hızla devam ettiğini ifade etmiştir. Bununla beraber bu isyancıların kendi aralarında geçici bir hükümet kurduklarını faaliyetlerini memleketin her tarafında yaygınlaştırmaya çalıştıklarını gerçekten de Hüsrev Sami Bey'in dediği gibi halkın masum olduğunu isyan edenlerin Çapanoğulları olduğunu söylemiştir.¹⁵⁵²

21. “İstanbul’da Bulunan Bütün Memur, Emekli, Dul Ve Yetim Maaşlarının Verilmesi Hakkında” Süleyman Sırrı Bey, Bab-ı Ali’nin kaldırılması ile memurların terfihi ve geçindirilmesi işinin Meclise kalmış olup, İngilizlerle barışın sonuçlanmasına kadar memurların İstanbulda beklenilmeyen bir olaya meydan vermemek için bir derece terfi verilmesine karar verildiğini ifade etmiştir. Ancak Süleyman Sırrı bu hususta Meclisin Heyet-i Vekileye kesin yetki vermemesini bu hususta yapacağı kanunun Meclise getirilerek tartışılması gerektiğini belirterek İstanbul’dakilerin ilim ve irfanından yararlanmak için Anadolu’ya getirilmesi düşünülen kişilerin geçici ya da kalıcı olup olmadıklarını sormuştur.¹⁵⁵³

22. “Biga Milletvekili Mehmet Bey ile Alakalı Geçen Dönemden Devreden Evrakın Hangi Şubede Olduğuna Dair” iddialaşmalar olmuştur. Bu esnada Biga Milletvekili Mehmet Bey zor durumda olduğunu biran önce bu sorunun çözümlenmesi için Meclisin kura ile bir şube çekmesini rica etmiş Süleyman Sırrı Bey ise bu evrakın geçen sene katip olduğu üçüncü şubede bulunduğunu söylemiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde evrakın beşinci şubeye gitmesine karar verilmiştir.¹⁵⁵⁴

23. “Bursa Milletvekili Muhittin Baha Bey’in Kendisi İle Alakalı Gizli Celse Zabtnının Verilip Verilmeyeceğine Dair Divan-I Riyaset Tezkeresine Dair” Süleyman Sırrı Bey, milletvekillerinin gizli ve diğer oturumları istedikleri zaman ancak incelemek üzere alabileceklerini belirterek suretini alıp almayacakları ile ilgili kesin bir şey hatırlamadığını söylemiştir. Açık yapılan oturumların evraklarını aldıklarını

¹⁵⁵² GCZ, C. 3, s. 87, 94; 18 Mart 1922.

¹⁵⁵³ GCZ, C. 3, s. 1029; 11 Kasım 1922.

¹⁵⁵⁴ GCZ, C. 4, s. 230; 9 Nisan 1923.

belirten Süleyman Bey, gizli celse zabtının verilmesine dair ise bir kayıt olmadığını ifade etmiştir.¹⁵⁵⁵

24. “Seçim Esnasında İzinli Bulunan Milletvekillerinin Tekrar Milletvekili Seçilmesi Halinde Gidiş- Geliş Harcırarını Verilip Verilmeyeceği Hakkında” Sivas Milletvekili Rasim Bey’in Meclis Başkanlığı’na sorusu üzerine” Süleyman Sırrı Bey şu sözleri söylemiştir. Ödeneğini alan bir kişinin milletvekili olarak Ankara’ya gelirken gidiş-geliş harcırarını da alması gerektiğini belirtmiştir. Ancak kanun da “Her milletvekili hem azimet hem de avdet alacaktır.” dediğini ve buna göre her dönemde gidiş-geliş ve aile harcırarını alndığını belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey bu konu ile ilgili olarak dönemi son bulan bir milletvekilinin aile harcırarını istediğinde ne yapılacağını sormuştur.¹⁵⁵⁶

Süleyman Sırrı Bey’in Birinci Dönem yasama çalışması içerisinde 164’e yakın konuşması vardır.¹⁵⁵⁷

Tablo 33: Süleyman Sırrı Bey’in Birinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar

Konuşma Yaptığı Konuların İçeriği																		
Konuşma Konular	Konuşma Sayısı	Adli	Siyasi	Askeri	Sosyal	Vergi	Seçim	İzin	Ekonomi Bütçe	Eğitim	Bürokratik	Sağlık	İdari Yapı	Ziraat ve Hayvancılık	Meclis İç Tüzüğü	Bayındırlık	Asayiş	Diğer
Kanun Teklifleri	49	5	-	3	8	8	-	-	5	4	5	1	3	-	6	1	-	-
Takrirler	17	1	-	1	3	-	-	1	1	1	2	-	-	-	3	-	1	3
Mazbatalar	23	10	-	1	-	4	2	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Bütçeler	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tezkereler	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gizli Oturumlar	25	3	1	4	1	-	1	-	3	-	3	-	-	1	5	-	-	3
Diğer Konular	8	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2

Süleyman Sırrı Bey tabloda görüldüğü gibi kanun teklifleri, takrirler, bütçeler, encümen mazbataları, tezkereler görüşülürken gizli ve açık oturumlarda pek çok kez söz almıştır. Birinci Meclis Dönemi içerisinde Süleyman Sırrı Bey, bu özelliği ile öne çıkan milletvekillerinden biridir. Meclisi oluşturan milletvekillerinin % 47’sinin hiç konuşmadığı bir Mecliste 160’ın üzerinde konuşma yapmıştır. Bu durum

¹⁵⁵⁵ GCZ, C. 4, s. 227-228; 9 Nisan 1923.

¹⁵⁵⁶ GCZ, C. 4, s. 220; 9 Nisan 1923.

¹⁵⁵⁷ Süleyman Sırrı Bey’in konuşmalarından önemli görülenlere metin içerisinde yer verilmiştir.

Süleyman Sırrı Bey'in donanımlı, tecrübe ve bilgi sahibi bir milletvekili olduğunun açık bir göstergesi olarak kabul edilebilir. En çok kanun teklifleri üzerine söz alarak görüşlerini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu konuşmalarda Mülkiye mezunu olduğu için özellikle bürokrasi, vergi, ekonomi ve hukuk konuları üzerinde görüşlerini Meclis kürsüsünden ifade etmiştir. Ayrıca özellikle Adli konulardaki mazbatalar ve Meclis İç tüzüğü ile ilgili Meclis gündemine gelen konularda da düşüncelerini Meclis Genel Kurulunda dile getirmiştir. Tezkereler üzerine yaptığı konuşmaların ağırlığını ise seçim ve izin alanındaki konuşmalar oluşturmaktadır. Ülke ekonomisi ile ilgili görüşlerini de genellikle bütçeler görüşülürken ortaya koymaya çalışmıştır. Süleyman Sırrı Bey diğer Yozgat milletvekilleri içerisinde gizli oturumlarda da görüşlerini fazlaca dile getiren bir milletvekili olmuştur. Gizli oturumlarda yaptığı konuşmaların ağırlığını ise Meclis iç tüzüğü, ekonomi ve askeri konular oluşturmuştur.

2.2. İsmail Fazıl Paşa

2.2.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar

“Bağdat Demiryolu Hattının Maaşat Ve Masrafları İçin Doksan Altı Bin Liranın Harcanması” ile ilgili kanun üzerine İsmail Fazıl Paşa yapmış olduğu konuşmada bu kanunun icrasına Maliye ve Nafia Vekilleri görevlidir şeklindeki ikinci maddesinin önemli olduğunu söyleyerek şu açıklamalarda bulunmuştur: Hükümetin seferberlik zamanında birçok yetkisinin olduğunu, istediği birçok hususu askeri açıdan değerlendirmek suretiyle kullanabileceğini söylemiştir. Eskişehir’de bulunan Miralay Behiç Bey’in şimendifercilikte ihtisası olduğundan onunla beraber demiryolları işletme idaresini açtıklarını belirtmiştir. Buradaki memurların içerisinde gayr-i müslimlerin de olduğunu ve bir kısmının ihanet ettiklerini, şimdi bunların haklarında ne hüküm verileceğinin Meclisin vicdanına kaldığını söylemiştir. Bu sorunun halledilmesinden sonra bir diğer önemli konunun Bağdat demiryolları memurlarının maaşlarında yapılması gereken düzenlemeler olduğunu ifade eden İsmail Fazıl Paşa, bu görevlilere maaş ve masrafları için doksan altı bin lira verilmesini teklif etmiş, daha sonra ise yüz kırk beş bin lira daha isteyeceğini, bu

paranın da trenlerin yenilenmesi ve tamiri amacıyla alınacak malzeme alımında kullanacağını söylemiştir.¹⁵⁵⁸

Mevcut oturumda bu konu ile ilgili Amasya Milletvekili Ömer Lütfü Bey'in trenlerin yakacağı, tren memurları için ne gibi hazırlıklarda bulduklarını, eski memurlara ne kadar maaş verildiği gibi sorularına Nafia Vekili olarak İsmail Fazıl Paşa cevap vermiştir. İsmail Fazıl Paşa daha önce bu yakacakların miktarı hakkında bilgi verdiğini ancak istenmeyen nedenlerden dolayı bu yakacakların çabuk tükendiğini şimdi ise etraftan bu ihtiyacı gidermeye çalışacağını ifade etmiştir. Ayrıca bu yakacak işi ile ilgilenen bir komisyon oluşturacaklarını, paralarını vermek üzere kömür alacaklarını söylemiştir.

Yine aynı oturumda Amasya Milletvekili Ali Rıza Efendi'nin kömür olmadığını söylemesi üzerine İsmail Fazıl Paşa, memleketin her tarafında kömür olduğunu ancak bunları çıkaracak mühendislerin olmadığını, bunların bulunması durumunda ise çok fazla masrafın olacağını söylemiştir. Bu konuda bir şirketin imtiyaz alması durumunda sıkıntıdan kurtulunabileceğini ama şu andaki mevcut kömürle bunun yapılamayacağını ifade ederken sınırda görülen birtakım kömür madenlerini toplamak suretiyle bundan yararlanabileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca maaşlarla ilgili olarak da vaktiyle orada çalışmış olanlara Heyet-i Vekile'nin kararıyla eski maaşlarını verdiklerini ama amir olarak ifade edilen kişilerin maaşlarının biraz daha fazla olduğunu, İşletme Genel Müdürü Behiç Bey'in maaşının ise on bin kuruş olduğunu söylemiştir.¹⁵⁵⁹

“Bağdat Demiryolu Hattının Maaşat ve Masrafları İçin Doksan Altı Bin Liranın Sarfı Hakkında” kanun layihasının devamında Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'in şimendiferlerde çalışanlarla ilgili yapmış olduğu konuşma üzerine İsmail Fazıl Bey, gayr-i Müslim olmak üzere yirmi otuz kişinin demiryolu hattı üzerinde çalıştıklarını, bunları işten çıkarmanın demiryolu ulaşımını durdurmak

---

¹⁵⁵⁸ ZC, D. 1, C. 3, s. 390-391; 21 Ağustos 1920. Umur-u Nafia Vekili İsmail Fazıl Bey'in Eskişehirde kurulacak Şube-i İdare ve İşletme Heyetine yazmış olduğu 13 Temmuz 1920 tarihli yazıda işletme müdüriyetinin personel ve maaşları ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir. (TİTE Arşivi, Kutu No:177, Gömlek No:26).

¹⁵⁵⁹ ZC, D. 1, C. 3, s. 392-393; 21 Ağustos 1920.

anlamına geleceğini söylemiştir. Çünkü elde yeteri kadar Müslüman elemanın olmadığını, bulunmadığını belirtmiştir.¹⁵⁶⁰

1. “Anadolu Hattı Memurlarının İçerideki Maaşlarının Düzenlenmesine Hakkındaki” kanun teklifi üzerine Nafia Vekili İsmail Fazıl Bey, bu kanunda belirtilen on altı bin liranın zaten hazineden harcandığını, esas üzerinde durulması gereken konunun şimendiferler için istenen para ve bunun ne suretle harcandığı hakkında malumat verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca İsmail Fazıl Bey, İngilizlerin İstanbul’u işgal etmesi ile Anadolu şimendiferlerinde işgale uğradığını, Batı Asya’da üç önemli demiryolu hattının olduğunu, bunlardan birinin Eskişehir’den Konya’ya, Eskişehir’den İzmit’e, İzmit’ten Haydarpaşa’ya bağlı ve Alayund’dan Kütahya’ya geçen Anadolu demiryolları, diğerinin ise Konya, Pozantı ve daha ilerisini kapsayan Bağdat demiryolları ile Pozantıdan sonra Adana istasyonunun karşısında inşaat halinde olan kısım olduğunu söylemiştir. Buraya kadar tren işlediğini bu yolun Toros Dağlarından geçtiğini, burada birçok büyük tünel olduğunu bunların açıldığını; ancak iksalarının parasızlıktan dolayı yapılamadığını, Avrupadaki tünel inşaatlarından bir farkı olmayıp tamiratlarına itina gösterildiğini ayrıca buradaki trenlerin Adana ile askeri sevkiyatı sağladığını da ifade etmiştir. Bu kadar öneme sahip bu demiryollarından İngilizler Anadolu demiryolunu, Fransızlar da Bağdat demiryolunu işgal etmiş, diğer Pozantı ve Pozantı sonrası inşa olan kısım ise işletme dairesine devr olunamamıştır. Böyle bir durum içerisinde bu yabancılar işgal sırasında en iyi alet ve edavatı aldıklarından trenler çalışmaz ve perişan halde kalmışlardır. Memleketimizin müdafası için önem arz eden trenleri bu şekilde bırakmanın uygun olmayacağı düşünülerek Heyet-i Temsiliye’den yardım istenmiştir. Gerek mühendisler getirtilerek gerekse de Heyet-i Askeriye’den oluşturulan bir işletme idaresi kurularak bu sorunun giderilmesine çalışılacağını belirtmiştir. Bunların bir an önce maaşlarının verilerek çalışmaya başlamaları için civar vilayetlerden seksen bin liranın havale edildiğini ama bu paradan sadece on altı bin liranın memurlara ödendiğini, böylelikle tren işletmesine başladıklarını söylemiştir. İsmail Fazıl Bey Maliye Nezaretinden gelen bu on altı bin liranın

---

¹⁵⁶⁰ ZC, D. 1, C. 3, s. 411; 22 Ağustos 1920.

kullanılması için verilen izin hakkında çıkan kanunun onayını istemiş sonuçta bu kanun da kabul olmuştur.¹⁵⁶¹

2. “Anadolu Demiryolu İdaresinin Maaşat Ve Masrafları İçin Yüz Kırk Beş Bin Liranın 1920 Senesi Bütçesinden Harcanması İle İlgili” kanun layihası üzerine Nafia Vekili İsmail Fazıl Paşa, bu konunun sonunda ruznameye alındığını, geçen gün Bağdat demiryolu için bir ay yirmi üç günlük maaş ve masraflarına karşılık elli bin liranın kabul edildiğini, şimdi ise Anadolu demiryolları için ödenmesi istenilen miktarın yüz kırk beş bin lira olduğunu ifade etmiştir. Bu paranın çok bir para olmadığını, ileride kazanç sağlanınca tekrar geri ödeneceğini de konuşmasında belirtmiştir. Aydın Milletvekili Tahsin Bey’in bu paranın genel bir bütçe ile gelmediğini belirtmesi üzerine İsmail Fazıl Bey, bütçe düzeline kadar böyle bir şey yapmaya mecbur olduklarını, avans verilmesi gerektiğini, eğer ihtiyaç duyulan bu avans verilmezse şimendiferlerin duracağını ifade etmiştir.¹⁵⁶²

3. “Anadolu Ve Bağdat Demiryolları Nakliyat Tarifesinin Altı Misline Ulaştırılması Hakkındaki” kanun layihası üzerine İsmail Fazıl Paşa ordunun müdafasını temin ve sevkiyat işlemlerini gerçekleştirme için trenlerin öneminden bahsetmiştir. Ayrıca devletin trenlere vermiş olduğu imtiyazlar esnasında “altın para” diye bir miktar olduğunu İngilizlerin yapılan anlaşma sonucunda trenleri ele geçirdikleri vakit bu miktarı yeterli görmeyip miktarı dört kat arttırmış olduklarını, bu arttırmanın lira cinsinden olduğunu, bahsedilen altı mislinin lira ile kağıt farkının olduğunu söylemiştir. Bu sebeple tarifinin arttırılmasının mevcut ücretlerin üzerinden değil de dört yerine altı lira verileceğini, bundan dolayı da bu olayı fazla abartmadan milletimizin menfaati gereği bu kanunun kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵⁶³

2.2.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Çorum Milletvekili Sıddık Bey’in, “Encümenlerin Biran Önce Kurulmasına Dair” takriri üzerine Ankara ve Sivas milletvekilleri önce şubelerin oluşturulması

¹⁵⁶¹ ZC, D. 1, C. 3, s. 389; 21 Ağustos 1920; Umur-u Nafia Vekili İsmail Fazıl Bey, 14 Temmuz 1920 tarihli yazısında demiryolları ile ilgili şirkete verilen yetkileri, maaşların, bütçelerin, ödeneklerin düzenlenmesi ve yapılması gerekenleri belirterek demiryollarının yeniden teşkilatlanması ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. (TİTE Arşivi, Kutu No: 177, Gömlek No: 27).

¹⁵⁶² ZC, D. 1, C. 3, s. 442-443; 23 Ağustos 1920.

¹⁵⁶³ ZC, D. 1, C. 9, s. 436; 9 Nisan 1921.

gerektiğini, şubeler olmadan encümenlerin olmayacağını söylemişlerdir. İsmail Fazıl Bey ise encümenler ile ilgili olarak tespit edilen hususların ortaya konulacağını ve Meclis Genel Kuruluna arz edileceğini ifade etmiştir. Bu sebeple bu konu eğer Meclis Genel Kurulunun kararından sonra kabul edilirse ortada bir sorun olmadığını, kabul edilmediği takdirde şubeler vasıtasıyla encümenleri seçmek için bu konunun tartışılması gerektiğini söylemiştir.¹⁵⁶⁴

2. Hakkı Behiç Bey'in "İcra Vekilleri Üyeliğine Seçim İçin Verilen Oyların Az Olması Sebebiyle İstifasına Dair" takrirı münasebetiyle İsmail Fazıl Paşa şu konuşmayı yapmıştır: Hakkı Behiç Bey'in bu istifasında Meclis Genel Kurulunun bir art niyeti olmadığını bu sebeple de istifaya gerek olmadığını söylemiştir. Hakkı Behiç Bey'in Meclis Genel Kurulu tarafından seçilen çok kıymetli bir kişi olduğunu millete çok büyük hizmetleri olacağını ifade eden İsmail Fazıl Bey bu düşüncüyü diğer milletvekili arkadaşlarının da kendisiyle paylaştığını, bu durumdan ötürü istifanın geri çekilmesini talep etmiştir.¹⁵⁶⁵

3. Niğde Milletvekili Vehbi Bey ve arkadaşlarının "Trenlerde Kömürün Olup Olmadığına Dair" sual takrirı üzerine Nafia Vekili İsmail Fazıl Paşa, İngiliz bölüğünün Ankara, Eskişehir ve İzmit'e kadar sürüldükten sonra bizim tarafımızda kalan tren hattının Ankara, Eskişehir, Afyonkarahisar ile Konya'dan Ulukışla'ya kadar ve bir kısmının ise Bilecik'e kadar gittiğini, ancak bu hatların perişan bir halde olduğunu, bizim için bu trenlerin çok önemli olduğunu ancak bu trenlerin özellikle asker sevkiyatında kullanılacağından biran önce işlerlik kazanmasını ve bu nedenle de bir işletme heyeti oluşturulduğunu belirtmiştir. Trenlerin işletilmesinde önemli olanın kömür olduğunu söyleyen İsmail Fazıl Bey, bir de "Pakūra" isminde bir maddeden bahsetmiş ve 1262 kilometre uzunluğunda olan bu hattı işletebilmek için gerekli olan yakıtı tahmin ettiklerini, ancak bu kömürü çok idareli kullanmaları gerektiğini ve özellikle de asker, eşya ve erzak sevkiyatlarının yapılmasında bunun gerekli olduğunu söylemiştir. Kasım ayına kadar ellerindeki mevcut kömürü kullanırlarsa Aralık ayında kömür ile ilgili bir önlem almaları gerektiğini belirtmiştir. İsmail Fazıl Bey, elde olan kömürden Haymana'da mevcut olduğunu, kömürün

¹⁵⁶⁴ ZC, D. 1, C. 1, s. 73; 26 Nisan 1920.

¹⁵⁶⁵ ZC, D. 1, C.1, s. 85; 26 Nisan 1920.

işlerine yarayıp yaramadığının tespit edilmesi için gerekli incelemelerin yapılacağını, burasının yeterli olmadığı durumunda Bilecik ve çevresinde de incelemelerine devam edeceklerini ifade etmiştir. Bütün bu araştırmalara rağmen ellerinde kömür olmadığı takdirde treni işletmek için odun tedarikinde bulduklarını hatta daha ekonomik olan Paküra isimli Bakü’de bulunan petrol gazının bir nevi donmuş maden halindeki şeklini yine yakıt olarak kullanabileceklerini söylerken kömürle kullanılabilen on beş tane büyük, bir tane küçük lokomotiflerinin olduğunu paküra ile işleyen ise üç büyük lokomotif bir de küçük lokomotifin varlığından bahsetmiştir. Kömür ile çalışan lokomotiflerin ocaklarının bazıları tuğla ile örülüp bazı borular ilave edilirse bunların paküra ile işler bir hale geleceğini ve kısa sürede paküra ile işleyen lokomotifleri sekize çıkaracaklarını söylemiştir. Ayrıca İsmail Fazıl Paşa bu konuşmasının sonunda İngilizlerin Bakü’yü ele geçirme isteğinin nedenlerinden birinin de buradaki petroler olduğunu çünkü kömürlerinin bittiğini söylemiş ve kömürlerinin bitiği gibi devletlerinin de sona erip mahvolmasını temenni etmiştir.¹⁵⁶⁶

4. Karahisar-ı Sahip Milletvekili Mehmet Şükrü Bey’in, “Demiryolu Malzemesi Satın Alınması İçin İtalya’ya Gönderilen İki Milletvekili Hakkında” kendisine yöneltilen istizah takriri hakkında, Nafia Vekili İsmail Fazıl Paşa, Anadolu Demiryolları’nın tamiri için gerekli olan yedek eşyanın teminini sağlamak üzere Saruhan Milletvekili Süreyya Bey ve Kozan Milletvekili Dr. Mustafa Bey’in gönderildiğini ama buna karşı çıkanların olduğunu söylemiştir. Anadolu hattı tamirâtı mühendisi Necip Efendi ve ustabaşı Mustafa Efendi’nin bu konu hakkında gerçekten uzman olduklarını ancak bu işin yüz elli bin liraya mal olacağını söylemiş¹⁵⁶⁷ ve bu kadar yüklü bir parayı bu kişilere teslim etmeye cesareti olmadığını halkın güvendiği Heyet-i Vekileden iki kişinin gönderilmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir. Yine diğer vekillerin İtalya’da iki adamlarının olduğunu söylemeleri üzerine İsmail Fazıl Bey, bu adamları tanımadığını hangi görevle orada bulduklarını bilmediğini, bu sebeple de onlara güvenmediklerini ifade etmiştir. Ayrıca görevlendirilip gidecek bu kişilerin gidiş-geliş ve orada harcayacakları paranın dört beş bin lira olduğunu bu kadar büyük bir işte bu paranın çok da önemli olmaması gerektiğini de konuşmasında belirtmiştir. Karahisar-ı Sahip Milletvekili

¹⁵⁶⁶ ZC, D. 1, C. 2, s. 5-6; 22 Mayıs 1920.

¹⁵⁶⁷ ZC, D. 1, C. 7, s. 11, 12, 16, 17; 25 Aralık 1920. Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, s. 37.

Şükrü Bey, bu konu ile ilgili sorularını yöneltmeye devam etmiş bunun üzerine İsmail Beyde alınacak malzemenin hiç de gözü kapalı alınacak şeyler olmadığını, bu işte görevlendirilen kişilerin Anadolu Demiryolları Müdüriyet-i Umumiyesinde bulunan en uzman kişiler olduğunu, bu kişilerin neye ihtiyaç olduğunu deftere yazıp fiyat konusunda araştırma yaptıklarını, eşyayı teşhis edeceklerini, yani işin özünde bu kişilerin bu konuda güvenilir insanlar olduklarını ifade etmiştir.

Aynı oturumda İsmail Bey, İtalya'ya gidecek milletvekillerine verilecek paranın çok da abartılacak bir miktar olmadığını, bu verilen parayla bütçenin sıkıntıya girmeyeceğini söylemiştir. Gidecek adamları kayırdığına dair yapılan suçlamaya itiraz eden İsmail Fazıl Bey, uzun süredir milletvekili olarak görevini yaptığını, her zaman milletin menfaatlerini ön plana koyduğunu ve eğer bu gönderilenlerden bir memnuniyetsizlik varsa kendilerinin daha iyi birilerini göndermelerini söylemiştir.¹⁵⁶⁸

5. İzmit Milletvekili Hamdi Namık Bey'in, "İstanbul'dan Gelen Şüpheli Kişilerin Bir Garnizonda Korunması Ve Hükümetçe Geçimlerinin Sağlanmasına Dair" takririne İsmail Fazıl Bey şu konuşmayı yapmıştır: Trakya'daki ordunun başarısızlığa uğramasındaki sebebin dışarıdan gelip şüpheli görülen vatan hainleri olduğunu, bu sebeple de hüviyetleri inceleyen bir komisyon oluşturulmasını teklif etmiştir. Bu konuda bilgisine ve tecrübesine güvendiği Zeki Bey isimli bir kişiden bahsetmiş ve hüviyetleri bilen bu gibi kişilerden oluşan komisyonların iskelede bulunarak güven duymadıkları kimseleri tespit ederek daha denizden karaya ayak basmadan, Anadolu'yu kirletmeden bu kişilerin geri gönderilmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁵⁶⁹

2.2.3. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

2.2.3.1. Arzuhal Encümeni

1. "Van Milletvekilliğine Seçilmiş Olan Tevfik Bey'in Milletvekilliğinin Kabulü" hakkındaki Arzuhal Encümeni mazbatasına üzerine İsmail Fazıl Paşa, Tevfik

---

¹⁵⁶⁸ ZC, D. 1, C. 7, s. 11, 12, 16, 17; 25 Aralık 1920. Kemal zeki Gençosman, **Devleti Kuran Meclis**, s. 8-10, İstanbul, 1981.

¹⁵⁶⁹ ZC, D. 1, C. 9, s. 148; 19 Mart 1921.

Bey'in Van'da ve Hakkari'de büyük bir kuvvet ve kudrete sahip olduğunu, İranilerin ve Rusların Hakkari'ye kadar gelmeleri esnasında burada mutasarrıflık görevinde bulunduğu sırada bölgenin savunmasında etkin bir rol oynadığını belirtmiştir. Tevfik Bey Meclise milletvekili seçildiği sırada yerine birisi atanıncaya kadar vilayet makamı tarafından orada kalmasının istenildiğini ifade eden İsmail Fazıl Bey, Tevfik Bey'in vatanperver ve varlığı ile gurur duyulacak bir şahsiyet olduğunu söylemiştir.¹⁵⁷⁰

2.2.4. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. "1920 Senesi Bütçesinin Genel Kurulu hakkında" İsmail Fazıl Paşa bu bütçede bazı sıkıntıların olduğunu, bugünkü eksik halinin nedenlerinden birisinin de teşkilat meselesi olduğunu ifade etmiştir. Özellikle gelir ve gider arasındaki dengesizliğin bütçeyi sıkıntıya soktuğunu, bu sebeple ödenek aramak durumunda kaldıklarını, bu aradaki farkı ise halktan almanın uygun olmayacağını söylemiştir. Bütçedeki bu kabarıklığın sebebinin resmi dairelerdeki teşkilat meselesi olduğunu vurgulamıştır. Usulsüz yapılan işlerin masrafa yol açmaktan başka bir şeye yaramadığını belirten İsmail Fazıl Paşa, Maliye Müfettişlerine verilen paranın, mevsimsiz yol yapımı ya da iyi araştırma yapılmadan bütçenin sarf edilmesi gibi konuların bütçeyi olumsuz etkilediğini söylemiştir.¹⁵⁷¹

2. "1920 Vakıflar Bütçesi" münasebetiyle İsmail Fazıl Paşa, bazı eleştirilerde bulunmuştur. Şam valiliği yaptığı esnada yaşadığı ve daha önceden duyduğu bazı olayları anlatmıştır. Bunlardan özellikle iki konu üzerine duran İsmail Bey, Selahaddin Eyyubi zamanında üç yüz altmış beş tane müessese yani ilmiye tesis edildiğini, Araplarda eserlerinin üzerine vakfların şartlarını yazan birer yazı olduğunu ama şimdi bakıldığında bu eserlerin ya ahır ya da abdesthane olarak kullanıldığını, yine Hz. Ömer'in Şam'a çağrıldığında kalenin doğu kapısının yanında bir cami inşa ettirildiğini ancak şimdi orada bir Ermeni kilisesinin olduğunu bu yerlerin yabancılara satıldığını ayrıca yine kendisinin valiliği döneminde iadeyi

¹⁵⁷⁰ ZC, D. 1, C. 8, s. 65; 3 Aralık 1921.

¹⁵⁷¹ ZC, D. 1, C. 7, s. 389, 390, 391; 26 Ocak 1921.

ziyaret maksadıyla patrikhaneye gittiğinde cami avlusuna kilise inşa edildiğini söylemiştir.¹⁵⁷²

2.2.5. Diğer Konuşmalar

1. İsmail Fazıl Paşa, Divan-ı Riyaset seçiminde ikinci başkanlık için Kırşehir'den seçilmiş Çelebi Efendi Hazretlerine verilen oylarda çelişki ortaya çıktığını belirtmiştir.¹⁵⁷³

2. “Geçici İcra Encümeni Seçimi “ münasebetiyle İsmail Fazıl Paşa yapılacak seçimde Divan-ı Riyasete güvendiklerini, tayin olacak kişiyi bilmediklerini ve bu kişilerin ileride değişebileceklerini söylemiştir. Ayrıca Divan-ı Riyasetin aday göstermesi ve onların içerisinde seçim yapılmasının uygun olabileceğini belirtmiştir.¹⁵⁷⁴

3. Nafia Vekili İsmail Fazıl Paşa, biran önce bu “Demiryolları İle İlgili” görüşmelere başlamalarını söymüş; ayrıca bu görüşmelerin olmaması durumunda trenlerin hareketinin tembelliğe uğrayacağını, bu sebeple Meclis Genel kurulundan bu konu ile ilgili maddeyi bir an evvel çıkarmalarını rica etmiştir.¹⁵⁷⁵

4. Bursa Milletvekili Operatör Emin Bey'in “Trenlerin Tamiri İçin Gerekli Olan Yedek Malzemenin Alınıp Alınmadığı” şeklindeki sorusuna Nafia Vekili İsmail Fazıl Paşa, iki üç ay önce dikkate aldığını, alınacak malzeme ile vagon ve lokomotif tamirinin yapılacağını, bu malzemenin İtalya'dan getirilmesi gerektiği için bir heyet tayin ettiğini, ancak gerek sıkıntılar gerekse de para miktarının çok olmamasından dolayı gerekli tedbirleri alamadıklarını söylemiştir. Ama bu sorunun hallolması için bu hafta içinde Heyet-i Vekile'den onay istediğini, eğer bu malzemeler alınamazsa trenlerin duracağını tamirat için ellerinde malzeme olmadığını zaten mevcut malzemeyi depolardan çıkardıklarını ifade etmiştir.

Yine aynı oturumda Bursa Milletvekili Emin Bey'in, dekovil hatları ile ilgili sorduğu bir diğer soruya da İsmail Fazıl Bey verdiği cevapta; bu dekovil hatlarının Sarıkamış'ta bulunduğunu, buranın hem uzak olduğunu hem de bu malzemeyi Kazım

¹⁵⁷² ZC, D. 1, C. 8, s. 315; 19 Şubat 1921.

¹⁵⁷³ ZC, D. 1, C. 1, s. 42; 25 Nisan 1920.

¹⁵⁷⁴ ZC, D. 1, C. 1, s. 59; 25 Nisan 1920

¹⁵⁷⁵ ZC, D. 1, C. 3, s. 371; 21 Ağustos 1920.

Karabekir Paşa'nın askeriyeye tahsis ettiğini söylemiştir. Emin Bey'in, elli kilometre ray ile otuz iki tane lokomotifin Trabzon'da satıldığına dair bir şayia çıktığını ifade etmesi üzerine İsmail Fazıl Paşa, bu gibi şeylerin Nafia Vekaleti'nin malı olmayıp Maliye Vekaletine ait olduğunu; ayrıca konunun araştırılması için bir müfettiş gönderildiğini, ondan gelecek telgrafa göre hareket edeceklerini, ama kendisinin böyle bir şeye ihtimal vermediğini söylemiştir.¹⁵⁷⁶

5. “İzmit Milletvekili Hamdi Namık Bey'in, Trenlerde Kullanılan Odunlar Hakkındaki Suali” ile ilgili olarak İsmail Fazıl Paşa, İktisat Vekaleti'nin iki aya kadar demiryolları için gerekli olan odunları çevredeki ormanlardan temin etmesinin mümkün olmadığını belirttiğini ifade etmiştir. Ayrıca Nafia Vekaletinin de trenler için gerekli olan kömürü kullanmak üzere kömür madenlerini işletecek paralarının olmadığını söylemiştir. Bu sebeple Heyet-i Vekileye bir yazı yazdığını bunun da Müdafaa-i Milliye'ye havale edildiğini ifade ederek konuşmasına şu şekilde devam etmiştir. Müdafaa-i Milliye'nin bir amele taburu oluşturarak Afyon, Kütahya, Uşak gibi civar bölgelerde kömür madenlerinden kömür çıkaracaklarını, bunu da demiryolları idaresinin satın alacağını bildirmiştir. Ancak Müdafaa-i Milliye'nin bu amele taburlarının yevmiye ve çıkarılacak kömürün nakliyesi için paralarının olmadığını söylemeleri üzerine İsmail Fazıl Bey, bu taburların öyle bildiğimiz hamal takımı olmadığını bunların hepsinin kadrolu subayların yanında çalışan kimseler olduğunu, bu sebeple işlerinin Müdafaa-i Milliye tarafından karşılanması gerektiğini, ama nakliye bedelinin her ton başına düşen fiyat belirlendikten sonra demiryolu idaresinin ödeyeceğini ifade etmiştir.¹⁵⁷⁷

6. “İtalya'da Bulunan Satın Alma Heyeti Hakkında Bir Karar Verilmesine Dair” Nafia Vekaleti tezkeresi üzerine İsmail Fazıl Bey şunları ifade etmiştir.:Kendisinin Nafia Vekaletine baktığı dönemde malzeme alımı için İtalya'ya gönderilen kişilerin durumu ve malzemelerin gerekliliği ile ilgili tecrübeli bir heyetin vermiş olduğu rapor üzerine bu konuyu incelemeye aldığını söylemiştir. Heyet-i Vekileye bu meseleyi sunduğunu, bu malzemelerin alınması gerektiğini, onların da onayladığını söyleyerek bu konuda işlenmiş bir suç varsa kendisi ile beraber Heyet-i

¹⁵⁷⁶ ZC, D. 1, C. 6, s. 256; 7 Aralık 1920.

¹⁵⁷⁷ ZC, D. 1, C. 6, s. 442-443; 20 Aralık 1920.

Vekilenin de bu suçta ortak olduğunu ifade etmiştir. Maliye Vekili Ferit Bey'in bu konu ile ilgili tavrı kanunlaştırdığını bu gidenlerin harcırahlarının da yine Maliye Vekaleti tarafından hesaplandığını ayrıca Heyet-i Vekilenin bu meseleyi Divan-ı Riyasete sunduğunu söyleyerek bu konuda sadece kendisinin suçlanmasından dolayı ortaya çıkan rahatsızlığını dile getirmiştir. Bu konuda sadece Nafia Vekilini değil Heyet-i Vekileyi de düşünmek gerektiğini söyleyen İsmail Fazıl Paşa, gerekirse Divan-ı Riyasetin de tamamen değişmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵⁷⁸

2.2.6. Gizli Zabıt Ceridelerinde Yaptığı Konuşmalar

1. “Çerkez Ethem Meselesinden Dolayı Cepheyi Teftişten Dönen Milletvekillerinin Açıklama Yapması Üzerine” İsmail Fazıl Paşa şu konuşmayı yapmıştır: Milli Mücadelenin ilk dönemlerinde Ethem Bey'in toplamış olduğu kuvvetler her ne kadar derme çatma kişilerden oluşmuşsa da sonuçta muntazam bir kuvvet görünümünde olduğunu ve gerçekten de büyük olaylara başarıyla imza attığını ifade etmiştir. Bu çete gibi derme çatma kuvvetlere belirli bir düzen vermek gerektiğini söyleyen İsmail Fazıl Bey bu dönemde rahatsız olduğu için mecliste bulunamadığını; ancak yapmış olduğu incelemelere göre bu gruplarda birçok firarın olduğunu yine içlerinde en düzenli ve itaatli olanın Ethem kuvvetleri olduğunu öğrendiğini söylemiştir. Ethem Bey'in Mustafa Kemal Paşa ile Eskişehir'e gittiğini, Ethem'in Kütahya'da firar ettiğini ve ancak buradaki olaylarla yani Ethem Bey ile ilgili ne gibi önlemler alındığı hakkında malumatı olmadığını söylemiştir. Ayrıca Garp cephesinin iki kısma ayrılmasındaki amacın ne olduğunu anlayamadığını burada görev yapan İsmet Paşa'nın tatbik etmek istediği şeyin Ethem çetesini orduya katmak mı olduğunu bilmediğini ve bunun da zamanı olup olmadığını bu konuşması içerisinde zikretmiştir. Milli Mücadele başlangıcında eli silah tutan herkese müracaat edildiğini, bu uygulamadan dolayı gönüllü hizmet veren grupların yapmış olduğu tahribatları da hükümetin engellemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu konuda yapılması gereken şeyin ise kumandanlar arasındaki anlaşmazlığı engellemek olduğunu, bunun için de kumandanların Mustafa Kemal Paşaya bağlı olmasını söylemiştir.¹⁵⁷⁹

¹⁵⁷⁸ ZC, D. 1, C. 9, s. 288-289; 31 Mart 1921.

¹⁵⁷⁹ GCZ, C. 1, s. 296-298; 30 Aralık 1920.

2. “Londra Konferansı Hakkında” İsmail Fazıl Paşa, İtilaf Devletleri karşısında yapılması gereken tek şeyin Misak-ı Milli’nin ifade edilip başka hiçbir şeyin kabul edilmemesi olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁸⁰

İsmail Fazıl Paşa’nın birinci dönem yasama çalışmaları içerisinde Meclis de 30’a yakın konuşması vardır.¹⁵⁸¹ Bu konuşmalarının ana başlıkları aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 34: İsmail Fazıl Bey’in Birinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar

Konuşma Yapıldığı Konu	Yapıldığı Konuşma Sayısı	Adli- Hukuk	Siyasi	Askeri	Ekonomi Bütçe	Bürokratik	Meclisç Tüzüğü	Bayındırlık Ulaşım	Sosyal	Asayiş	Seçim	Diğer
Kanun Teklifleri	4	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-
Takrirler	5	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	1
Mazbatalar	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Bütçeler	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Gizli Oturumlar	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Diğer Konular	6	-	-	-	-	-	-	3	-	-	2	1

İsmail Fazıl Paşa yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi birinci dönem yasama çalışması içerisinde en çok kanun teklifi ve takrirler üzerine konuşma yapmıştır. Kendisi asker kökenli bir milletvekili olmasına rağmen birçok konuda görüş beyan etmiştir. Mazbatalar ile ilgili yaptığı konuşmaların ağırlık noktasını askeri ve bürokratik konular oluşturmaktadır. Ülkenin ekonomisini yakından ilgilendiren bütçelerler hakkında da düşüncelerini ifade etmiştir. Gizli oturumlarda ise daha çok asayiş ve siyasi konulara değinmiştir. İsmail Fazıl Bey Nafia Vekilliği görevinde bulunduğundan dolayı vekaleti ilgilendiren ulaşım ve demiryolları gibi konularda da kendisine yöneltilen sorulara cevap vermiştir.

2.3. Mehmet Hulusi Akyol

2.3.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yapıldığı Konuşmalar

1. Karesi Milletvekili Hasan Basri Bey ve arkadaşlarının, “Düğünlerde İsrafın Önlenmesi Hakkında” kanun teklifi üzerine Mehmet Hulusi Bey, Malatya Milletvekili Fevzi Bey’in, düğünlerde israfın önüne geçebilmek için mahalli ve idari talimatnameler düzenleme yetkisinin kazalarda müftülere değil kaymakam ve askeri

¹⁵⁸⁰ GCZ, C. 2, s. 7; 7 Mart 1921.

¹⁵⁸¹ Bu konuşmalardan önemli görülenler metin içerisinde yer almıştır.

kumandanlara verilmesi gerektiğini müftülerin yaşlı ve icra kuvvetleri olmayan kimseler olduğunu iddia eden konuşmasını eleştirmiştir. Mehmet Hulusi Bey, bunun yanlış bir ifade olduğunu ve müftüleri seçenlerin idare meclisi ve idare heyeti olduğuna göre, onların seçtiği görevlilere bu şekilde hitap edilmesinin suç olduğunu söylemiştir. Ayrıca İzmit milletvekili Hamdi Namık Bey'in müftülerin bulunduğu yerde meydana gelen bu olaylardan haberleri olmadığı için bu işi yapamayacaklarını söylemesi üzerine müftülerin sürekli köylülerle iç içe olduğundan bu iş için en ideal kimseler olduğunu söylemiştir. Yine Mehmet Hulusi Bey halkın ihtiyacının sağlanması ve israfın kaldırılması için böyle bir kanun yayınlanmışsa bunun oralarda bir iki yıl görev yapan kaymakamlar tarafından değil, halkın ihtiyacını bilen belediye görevlileri ve müftüler tarafından yapılması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵⁸²

2. "Frenginin Engellenmesi Başkalarına Geçmesinin Önlenmesi Ve Sınırlandırılması Hakkındaki" kanun münasebetiyle Mehmet Hulusi Bey şu konuşmayı yapmıştır. Frengi hastalığının ortaya koymuş olduğu olumsuz sonucu herkesin bildiğini söyleyen Mehmet Hulusi Bey, bu hastalığın tedavisine kimsenin itiraz etmeyeceği ile ilgili herkesin hemfikir olduğunu ifade etmiştir. Hayatın herşeyden önemli olduğunu, diğer bir kişinin hayatına sebebiyet vermemek için tedavinin şart olduğunu söyleyerek bu tedaviyi sadece hasta olanlara uygulanması gerektiğini söylemiştir. Çünkü bir kimsenin hastalığı için özellikle kız çocuklarında diğer bir kişiyi de muayeneye mecbur etmenin doğru olmadığını, namusun herşeyden önemli olduğunu bunun dinimizce de uygun olmayacağını söylemiştir.¹⁵⁸³

3. "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Münasebetiyle" Mehmet Hulusi Bey şu konuşmayı yapmıştır. Bu kanunun yedinci ve sekizinci maddeleri üzerinde açıklama yapan bu sekizinci maddenin Meclisin bütün hukuk ve yetkilerini kabul ettiğini ancak yedinci maddede toplantıdan sonra sonra bütün hukuk ve yetkilere sahip olmak üzere bir heyet seçilecek ifadesi ile BMM'nin iki tane olduğunu, biri Meclis Genel Kurulu diğeri ise İctima-i Umumi'den sonra Meclis Genel kuruluna vekalet

---

¹⁵⁸² ZC, D. 1, C. 5, s. 367; 11 Kasım 1920.

¹⁵⁸³ ZC, D. 1, C. 7, s. 41-45; 26 Aralık 1920; Kemal Zeki Gençosman, **Devleti Kuran Meclis**, s. 47.

edecek heyet olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple Mehmet Hulusi Bey, sekizinci maddenin, yedinci maddenin tesbitinden sonra görüşülmesini söylemiştir.¹⁵⁸⁴

Mehmet Hulusi Bey, “Büyük Millet Meclisi azası her içtima mebbeinden itibaren üç ay sonra Büyük Millet Meclisine ait bütün hukuk ve salahiyetleri haiz olmak ve gelecek içtima senesine kadar içtima halini muhafaza etmek üzere içlerinden laakal intihap devairi adedinin iki misli miktarda azayı hafi rey ile tefrik eder. Her vilayetten bir aza kalmak şarttır.” şeklinde olan yedinci madde ile ilgili olarak şunları söylemiştir: Yedinci maddenin üç kısımdan oluştuğunu, bunlardan birincisinde Meclis Genel Kurulunun toplanma zamanının üç ay olarak tespit edildiğini, ancak bu zamanın milletin isteklerini ve kendi vazifelerini yerine getirmede yeterli olmayacağını, çünkü hafta da iki üç kez toplanıldığında bunun üç ay üzerinden otuz altı hafta olacağını, bunun da yetmeyeceğini söylemiştir. İkincisi ise Meclis Genel kurulunun yerine halef durumunda olan Heyet-i Daimeye bütün yetkilerin verilmesinin uygun olmayacağı konusu; üçüncüsü ise Heyet-i Daime’nin seçiminin Meclis Genel kurulu üyeleri tarafından gizli oylama ile yapılmasının sıkıntı olacağı çünkü bu üyelere birinin bile seçilmemesi durumunda problemlerin artacağı ile ilgilidir. Ayrıca bu konu ile ilgili olarak konuşmasına devam eden Hulusi Bey, Erzurum Milletvekili Avni Bey’in Meclisin yetkilerini değil milletvekillerinin yetkilerinin sınırlandırılması ile ilgili yapmış olduğu konuşmayı destekleyerek Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun birinci maddesi olan “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” ifadesinin dünyada hiçbir milletin kanununda yer almadığını söylemiştir. Bu sebeple bu maddenin kabulü ile meclisi başka hiçbirşey ile sınırlamamak gerektiğini ifade ederek Kanun-ı Esasinin yüz on sekizinci maddesi gereğince milletvekililerin kanunların düzeltilmesi ile ilgili yetkilerinin belirlendiğini, ifade ederek “Umum kavaninin vazı, tadili, feshi ve muahede ve sulh akdi ve vatan müdafaası ilanı gibi hukuku esasiye Büyük Millet Meclisine aittir.” ifadesi doğrultusunda yedinci maddenin kabul edilmemesi gerektiğini de vurgulamıştır.¹⁵⁸⁵

---

¹⁵⁸⁴ ZC, D. 1, C. 6, s. 348; 13 Aralık 1920.

¹⁵⁸⁵ ZC, D. 1, C. 7, s. 327-329; 20 Ocak 1921.

2.3.2. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Yabanabatlı Demircioğlu Ömer’in Geriye Kalan Ceza Süresinin Affi Hakkındaki Kararnamenin Gönderildiğine Dair” Adliye Encümeni Mazbatasını münasebetiyle Mehmet Hulusi Bey, insanların işlediği suçların en önemlilerinden biri olarak ifade ettiği ırza geçmeyi adi bir suç olarak görmeyip gerekenin yapılması ile ilgili Meclisi Ali’nin almış olduğu kararı yerinde bulduğunu belirtmiştir. Bu sebeple böyle işlenmiş bir suçun asla af olunmaması gerektiğini söylemiştir.¹⁵⁸⁶

Tablo 35: Mehmet Hulusi Bey’in Birinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar

Konuşma Yaptığı Konular	Konuşma Sayısı	Konuşma Yaptığı Konuların İçeriği			
		Adli- Hukuk	Meclisin İç Tüzüğü	Sağlık	Sosyal
Kanun Teklifleri	3	-	1	1	1
Mazbatalar	1	1	-	-	-

2.4. Ahmet Bey

1. “Amasya Milletvekili Ömer Lutfi Bey’in Müdafaa-i Milliye Encümeninden İstifası Münasebetiyle” Ahmet Bey, Ömer Lutfi Bey’in encümen azası olduğunu ve bu görevinden istifa ettiğini söylemesine rağmen Diyarbakır milletvekili Hacı Şükrü Bey’in ise aza olmadığı halde istifa ettiğini ifade etmiştir. Ahmet Bey, bu milletvekillerinin söyledikleri doğrulandıktan sonra bu konu ile ilgili karar verilmesini istemiştir.¹⁵⁸⁷

Ahmet Bey, Birinci Dönem Yasama faaliyetleri içerisinde çok fazla konuşma yapmamıştır.

2.5. Feyyaz Ali Bey

2.5.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “İstiladan Dolayı Mağdur Olanlara Verilecek Tohumluk Hakkındaki” kanun münasebetiyle İktisat Vekili Feyzi Bey’in Karahisar’a bağlı her köye yüz lira tohumluk vermesini eleştiren Feyyaz Ali Bey, İktisat Vekilinin Ziraat Bankasını kendi kasası zannettiğini belirtmiştir.¹⁵⁸⁸

¹⁵⁸⁶ ZC, D. 1, C. 5, s. 377; 15 Kasım 1920.

¹⁵⁸⁷ ZC, D. 1, C. 6, s. 367; 14 Aralık 1920.

¹⁵⁸⁸ ZC, D. 1, C. 24, s. 492; 3 Kasım 1922.

2. “Kocası, Oğlu ve Biraderlerinin Askerlik Fırarından Dolayı Uzaklaştırma Cezası Verilenlerin Ailelerinin Affına Dair” kanun münasebetiyle Feyyaz Ali Bey, Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım Paşa’nın bu sürgünlerin Sakarya muharebesine ait olduğunu söylemesi üzerine bazı açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamaya göre Kazım Paşa’nın dediğinin aksine Konya milletvekili Refik Bey’in beş gün önce Köprü isimli köyden geçerken askerlerin evlere gelerek halkı huzursuz edip, asker yaşına gelen gençleri aradıklarını halbuki köylerde aranan bu gençlerin hepsinin zaten askerlik görevini yaptıklarını belirtmiştir. Ancak bu askerlerin fırar olduğunu düşündüklerini, gençlerin ailelerini ve kadınları sürgün ettiğini ifade eden Feyyaz Ali Bey, buna istinaen bu olayın Sakarya Savaşından önce olduğunu söylemiştir.¹⁵⁸⁹

3. “Jandarma Ödeneklerinin Artırılması Hakkındaki” kanun münasebetiyle Feyyaz Ali Bey, encümenin tespit ettiği birinci maddede “gönüllü ve mükellef bilumum jandarma efradı” denildiğini ancak hükümetin teklifinde “bilumum jandarma efradı” ifadesinin kullanıldığını söyleyerek bunlardan hangisinin doğru olduğunu sormuştur.¹⁵⁹⁰

4. “Nısab-ı Müzakere Kanunu’nun Altıncı Ve Sekizinci Maddelerinin Tadiline Dair“ kanun münasebetiyle Feyyaz Ali Bey yaptığı konuşmada bunun mevcut olan bir kanunun yorumu niteliğinde olduğunu, ek bir şeye gerek olmadığını bu sebeple oylamaya sunulmasını söylemiştir.¹⁵⁹¹

5. “Ziraat Bankası için Avans Kanunu” maddeleri ile ilgili olarak Feyyaz Ali Bey, İstanbul’da bulunan Ziraat Bankasının merkez şubesinde çalışan memurlardan bir kısmının açıkta kalmasından dolayı maaş alamadıklarını belirtmiştir. Bunlar hakkında Avans Kanununda bir açıklama olmadığını, dolayısıyla bu memurlarla ilgili olarak nasıl bir işlem yapılacağını sormuştur.¹⁵⁹²

6. “İkinci Avans Kanunu” münasebetiyle Feyyaz Ali Bey, Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım Paşa’ya yönelik olarak yaptığı konuşmada genel bütçenin önce elli altı

---

¹⁵⁸⁹ ZC, D. 1, C. 25, s. 452; 18 Aralık 1922.

¹⁵⁹⁰ ZC, D. 1, C. 27, s. 150; 3 şubat 1923.

¹⁵⁹¹ ZC, D. 1, C. 28, s. 72; 8 Mart 1923.

¹⁵⁹² ZC, D. 1, C. 28, s. 374; 5 Nisan 1923.

milyon lira olarak kafi görülmüşken bir ay sonra seksen milyona çıkarılmasının amacını sormuştur.¹⁵⁹³

7. “Delegelerin masrafları için Hariciye Vekaleti bütçesine ödenek ilavesine dair” kanunun “Delege heyeti başkanına on, diğer delegelere sekiz müşavirlere beş, mütercim ve katiplere üç ve neferlere ikişer İngiliz lirası yevmiye olarak verilir.” şeklindeki üçüncü maddesi ile ilgili İcra Vekili Heyeti Rauf Bey’in katip ve mütercimlere verilen ücreti az bulması üzerine Feyyaz Ali Bey, Avrupa'ya giden heyetlere de bu suretle yevmiye verildiğini ikinci gidenlere, yani on beş, on altı lira alanlara Meclisin kararı ile değil, Heyet-i Vekilenin kararı ile verildiğini belirtmiştir. Bu durumda Heyet-i Vekile'nin esas kabul ettiği paranın on beş lira olduğunu ayrıca bu konu ile ilgili encümenin istediği gibi ücretleri azaltmak ya da arttırmak yetkisini kendisinde gördüğünü ifade ederek buradaki esas amacın ödenecek tahsisata zam yapılması olduğunu söylemiştir.¹⁵⁹⁴

2.5.2. Takrir Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Kütahya Milletvekili Ragıp Bey’in, Memleketine Gitmek İçin On Beş Gün Heyet-i Ali'den İzin Aldığını Ancak Acelesi Olduğu İçin Divan-ı Riyasete Haber Veremediğini Bu İznin Memleketteki Olaylar Üzerine Uzamasından Dolayı İznini Aşan Zamanın Gelecek İznine Sayılması İle İlgili” takriri münasebetiyle Feyyaz Ali Bey yaptığı konuşmada Ragıp Bey'e izni Meclis Genel Kurulu mu yoksa Divan Başkanlığının mı verdiğini sormuştur.¹⁵⁹⁵

2. “Genç Milletvekili Faik Bey'in, Diyarbakır Jandarma Alay Kumandanıyken Emekli Olan Sıdkı Bey Hakkında Meclis Kararının Açıklanmasına Dair” takriri üzerine Feyyaz Ali Bey, bu konu ile ilgili yapılan görüşmelerin yeterli olduğunu ve daha önce alınan kararın Dahiliye Vekaletine gönderilmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.¹⁵⁹⁶

3. “Diyarbakır Milletvekili Hacı Şükrü Bey'in, Refet Paşa'nın, Gümrük Tarifesinin Tadil Edildiğine Dair” beyanatı hakkında Hariciye, Dahiliye ve Maliye

¹⁵⁹³ ZC, D. 1, C. 29, s. 94; 12 Nisan 1923.

¹⁵⁹⁴ ZC, D. 1, C. 24, s. 327-330-332; 3 Kasım 1922.

¹⁵⁹⁵ ZC, D. 1, C. 24, s. 190; 26 Ekim 1922.

¹⁵⁹⁶ ZC, D. 1, C. 24, s. 531-532; 16 Kasım 1922.

Vekaletlerinden istizah tahriri olup Feyyaz Ali Bey ve arkadaşları bu konuda yapılan incelemelerin sonucunun gizli celsede açıklanmasını istemişlerdir.¹⁵⁹⁷

2.5.3. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Geçimi Sağlama Konusunda İstekleri Bulunan Amasyalı Şerifin Dilekçesi ve Arzuhal Encümeni Tutanağı Üzerine” Feyyaz Ali Bey, Maliye Vekili’nin isteği doğrultusunda iaşenin maliyeye devrinden evvelki zamana ait evrakı olduğunu ve onu istediğini ayrıca Maliye Vekaleti’nin Meclis Genel Kurulundan verilecek kararı beklemesinin uygun olduğunu da belirttiğini de söylemiştir.¹⁵⁹⁸

2.5.4. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Matbuat Ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesinin 1922 Senesi Bütçesi Münasebetiyle” Matbuat Müdüriyeti’nin sunmuş olduğu rapor ile ilgili Feyyaz Ali Bey yaptığı konuşmada bu raporda bazı eksikliklerin olduğunu ve bunu da üç bölüme ayırmak gerektiğini ifade etmiştir. Birincisi kadro haricinde sarfiyat, ikincisi kadro dahilinde fuzuli sarfiyat, üçüncüsü ise memura fazla para verilmesidir. Ayrıca Meclis Genel Kuruluna bunlar hakkında neler yapıldığını sormuştur.¹⁵⁹⁹

2.5.5. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “İşgalden Kurtarılmış Bölgelerdeki Memurlar Hakkında” Heyet-i Vekile arasında zuhur eden ihtilafın halline dair tezkere münasebetiyle konuşan Feyyaz Ali Bey son çıkan Avans Kanunu’nda işgal altında kalan İstanbul memurlarından istihdamı uygun olanlara görev verilmesi, uygun olmayanların ise hizmete alınmaması ile ilgili bir kararname hazırlandığını belirtmiştir. Bu kararnamenin Muvazene-i Maliyeden gönderildiğini ve bunun da Meclis Genel Kurulu tarafından uygun görüldüğünü ifade etmiştir. Ayrıca bu memurlar hakkında yeni bir kararname çıkarılmasına gerek olmadığını Ahkam-ı Kanuniye’nin bunlar için yeterli olacağını ifade etmiştir.¹⁶⁰⁰

¹⁵⁹⁷ ZC, D. 1, C. 24, s. 552-553; 18 Kasım 1922.

¹⁵⁹⁸ ZC, D. 1, C. 5, s. 64; 14 Ekim 1920.

¹⁵⁹⁹ ZC, D. 1, C. 23, s. 61; 16 Eylül 1922.

¹⁶⁰⁰ ZC, D. 1, C. 27, s. 26-27; 27 Ocak 1923.

2.5.6. Diğer Yaptığı Konuşmalar

1. “Memurin Muhakemat Tetkik Encümeninin İstifası Üzerine” Feyyaz Ali Bey, Meclisin başka bir heyeti seçebileceği gibi önceki heyetin de görevine devam etmesinin hiçbir sakıncası olmadığını söylemiştir.¹⁶⁰¹

2.5.7. Gizli Oturumlarda Yaptığı Konuşmalar

1. “Halifeye Mukaddes Emanetleri Teslim Ve Biat Etmek Üzere İstanbul’a Bir Milletvekili Heyeti Atanması Hakkında” Divan-ı Riyaset kararı ile ilgili Feyyaz Ali Bey meselenin İstanbul’a bir heyet gönderilmesi ile ilgili olduğunu ifade etmiş ve halifenin İstanbul’da kalması yada Ankara’ya gelmesi konusu belli olmadan bu tartışmanın oylamaya sunulmasını uygun bulmamıştır.¹⁶⁰²

2. “Mali Durum Hakkında” Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatasına üzerine Feyyaz Ali Bey, bu mali raporda Moskova Sefareti ve şark cephesinin hesaplarının orada görevlendirilmiş milletvekilliler tarafından idare edildiğini ayrıca Moskova Sefaretinde hesap işi ile uğraşan görevli kişi bulunurken bu yerlerin hesaplarının teftiş edilip edilmediği sormuştur. Ayrıca Maliye Vekili Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Bey’in Almanya’dan geldiğini söylediği levazımlarla ilgili olarak Feyyaz Ali Bey, böyle bir durum varken Almanya’ya neden günlük 20 lira bir para ile memur gönderildiğini, bu memuru göndermekteki amacın ne olduğunu sormuştur.¹⁶⁰³

3. “Lozan Konferansındaki Barış Teklifleri Üzerinde Görüşmeler Ve İcra Vekilleri Heyetine İtimat Tahriri” üzerine Feyyaz Ali Bey, Gaziantep Milletvekili Ali Cenani Bey’in sulh komisyonunun hazırlanmasında iktisadi maddeler ile ilgili beyanatta bulunduğunu söyleyerek bu komisyondaki maddelerin karşısında ne gibi farkların olduğunu sormuştur.¹⁶⁰⁴

Feyyaz Ali Bey, Birinci Dönem yasama çalışmalarında 42’ye yakın konuşma yapmıştır.¹⁶⁰⁵ Bu konuşmalarının ana başlıkları aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

¹⁶⁰¹ ZC, D. 1, C. 24, s. 475; 13 Kasım 1922.

¹⁶⁰² GCZ, C. 3 s. 1081; 20 Kasım 1922.

¹⁶⁰³ GCZ, C. 3, s. 496-497; 17 Temmuz 1922.

¹⁶⁰⁴ GCZ, C. 4, s. 170; 6 Mart 1923.

¹⁶⁰⁵ Çoker, a.g.e, s. 972. Bu konuşmalardan önemli görülenler metin içerisinde yer almıştır.

Tablo 36: Feyyaz Ali Bey'in Birinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar

Konuşma Yapıldığı Konular	Konuşma Sayısı	Konuşma Yaptığı konuların anabашlıkları							
		Adli- Hukuk	Siyasi	Askeri	Ekonomi Bütçe	Bürokratik	Meclisç Tüzüğü	ve Ziraat Hayvan	Diğer
Kanun Teklifleri	7	1		1	3		1	1	
Takrirler	3					1	1		1
Mazbatalar	1				1				
Tezkereler	1					1			
Bütçeler	1				1				
Gizli Oturumlar	3		1		1	1			
Diğer Konular	1						1		

Feyyaz Ali Bey, Birinci Dönem Yasama çalışmaları içerisinde en çok kanun teklifleri üzerinde konuşma yapmıştır. Konuşma yaptığı kanun tekliflerinin ağırlık noktasını ekonomi oluşturmaktadır. Bu dönem içerisinde takrirler, mazbatalar, tezkereler ve bütçeler üzerine yapmış olduğu konuşmaların ise ana başlıkları ekonomi ve bürokratik konulardır. Feyyaz Ali Bey gizli oturumlarda ise siyasi, ekonomi ve bürokratik konulara değinmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İKİNCİ DÖNEM YOZGAT SEÇİMLERİ, MİLLETVEKİLLERİNİN ÖZGEÇMİŞLERİ, GÖREV ALDIKLARI ŞUBELER, ENCÜMENLER VE KATILDIKLARI OYLAMALAR İLE KULLANDIKLARI İZİNLER

1. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT (BOZOK)'TA SEÇİMLER

1.1. Yozgat (Bozok) Milletvekillerinin Seçimi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Dönem çalışmalarını tamamlayıp 1 Nisan 1923 tarihinde seçimleri yenileme kararı almıştır.¹⁶⁰⁶ Seçimin yenilenmesi kararından iki gün sonra 3 Nisan 1923 tarih ve 320 sayılı kanunla Geçici Seçim Yasasında bazı düzenlemeler yapılmıştır.¹⁶⁰⁷ 8 Nisan 1923'de ise Mustafa Kemal Paşa, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı sıfatıyla ülkede seçimleri başlatmış ve şubelere seçimlerin kazanılması için telgraflar göndermiştir. Bozok'ta yapılan seçimler sonucunda Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey ve Salih Bey Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İkinci Dönemi'nde Bozok'u temsil etmeye hak kazanmışlardır.¹⁶⁰⁸

12 Temmuz 1923 tarihli seçim mazbatalarında bu milletvekillerinin aldıkları oylar şu şekilde idi: Süleyman Sırrı Bey'in 327¹⁶⁰⁹, Ahmet Hamdi Bey'in 317¹⁶¹⁰, Avni Bey'in 354¹⁶¹¹, Salih Bey'in ise 330 oy aldığı görülmektedir.¹⁶¹² Türkiye

¹⁶⁰⁶ ZC, D. 1, C. 28, s. 283-292; Işıl Çakan, a.g.e., s. 8.

¹⁶⁰⁷ Mete Tunçay, a.g.e., s. 51.

¹⁶⁰⁸ Dursun Gök, a.g.t., s. 7; Kemal Zeki Gençosman, **Devleti Kuran Meclis**, s. 269. Dahiliye Vekaletinden TBMM Başkanlığına gönderilen 5 Ağustos 1923 tarihli yazıda bu milletvekillerinin Bozok sancağından seçildiği belirtilmiştir. (TBMM Arşivi)

¹⁶⁰⁹ II. Dönem **Milletvekilleri Muamelat Defteri**, Rumuz II, 2-b 2, s. 427; TBMM Arşivi, NSD 437, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Süleyman Sırrı Bey'e ait Seçim Mazbatası.

¹⁶¹⁰ II. Dönem **MMD**, s. 425; TBMM Arşivi, NSD 465, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Ahmet Hamdi Bey'e ait Seçim Mazbatası.

¹⁶¹¹ II. Dönem **MMD**, s. 431; TBMM Arşivi, NSD 466, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Avni Bey'e ait Seçim Mazbatası.

Büyük Millet Meclisi'nin İkinci Dönemi 11 Ağustos 1923 günü açılmış Bozok'tan seçilen milletvekilleri de Meclis faaliyetlerinde bulunmak üzere Mecliste yerlerini almışlardır.¹⁶¹³

1.2. Yozgat (Bozok) Milletvekillerinin Sosyolojik Özellikleri

İkinci Meclise katılan Yozgat milletvekillerinin Meclise seçildikleri tarihte yaş düzeyleri, uğraştıkları meslekler ve eğitim durumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 37: İkinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin Sosyolojik Özellikleri

Milletvekilin İsmi	Milletvekili Seçildiği Tarihteki Yaşı	Mesleği	Eğitim Durumu	Doğum Yeri	Parlamento Deneyimi
Süleyman Sırrı Bey	41 ¹⁶¹⁴	Kaymakam ¹⁶¹⁵	Mülkiye ¹⁶¹⁶	Yozgat	I. Dönem Milletvekili
Ahmet Hamdi Bey	45	Dava Vekili	Hukuk	Yozgat ¹⁶¹⁷	--
Avni Bey	31	Mülkiye Memuru	Siyasal Bilgiler	Yozgat ¹⁶¹⁸	-
Salih Bey	42	Jandarma Yaveri	Askeri	Selanik ¹⁶¹⁹	-

Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Dönem Bozok milletvekillerinin yaş durumları incelendiğinde yaş ortalamalarının 39 olduğu görülmektedir. Bu milletvekillerinden en genci 31 yaş ile Avni Bey, en yaşlı milletvekili ise 45 yaş ile Ahmet Hamdi Bey'dir. Bu yaş ortalaması ile Bozok Milletvekillerinin genç yaşta oldukları söylenebilir. Mesleklerine bakıldığında ise çoğunluğunun devlet memuru olduğu görülmektedir. İkinci Mecliste yer alan Bozok milletvekillerinin eğitim düzeyleri yüksek okul derecesindedir. Diğer bir ifadeyle bu milletvekillerinin eğitim düzeylerinin ülkenin içerisinde bulunduğu eğitim düzeyinden daha yüksek olduğunu söylemek rahatlıkla mümkündür. Bozok Milletvekillerinden Süleyman Sırrı Bey Birinci Dönem Milletvekilliğinden önce memur iken bu dönemle birlikte bürokrasi

¹⁶¹² II. Dönem MMD, s. 429; TBMM Arşivi, NSD 467, Tercüme-i Hal Kağıdı, TBMM Arşivi, Salih Bey'e ait Seçim Mazbatası.

¹⁶¹³ II. Dönem MMD, s. 427; Mete Tunçay, a.g.e., s. 57.

¹⁶¹⁴ Tercüme-i Hal Kağıdına bağlı kalarak doğum tarihini 1879 alacak olursak kendisi Birinci Büyük Millet Meclisinde de görev aldığından Meclis'e girdiğinde 41 yaşındadır. (TBMM Arşivi, NSD 437, Tercüme-i Hal Kağıdı)

¹⁶¹⁵ I. Dönem MMD, s. 83; II. Dönem MMD, s. 427; TBMM Arşivi, NSD 437, Tercüme-i Hal Kağıdı.

¹⁶¹⁶ I. Dönem MMD, s. 83.

¹⁶¹⁷ II. Dönem MMD, 425, TBMM Arşivi, NSD 465, Tercüme-i Hal Kağıdı.

¹⁶¹⁸ II. Dönem MMD, s. 431, TBMM Arşivi, NSD 466, Tercüme-i Hal Kağıdı.

¹⁶¹⁹ II. Dönem MMD, s. 429, TBMM Arşivi, NSD 467, Tercüme-i Hal Kağıdı.

ile tanışmıştır. Diğer vekillerden Avni Bey memurluk, Salih Bey askerlik, Ahmet Hamdi Bey ise hukuk alanındaki birikimlerini İkinci Dönem Meclis çalışmalarında kullanmışlardır.

2. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLERİNİN ÖZGEÇMİŞLERİ

2.1. Süleyman Sırrı Bey (İÇÖZ)

Süleyman Sırrı Bey'in özgeçmişi ile ilgili bilgiler Meclisin Birinci Döneminde Yozgat Milletvekillerinin özgeçmişleri başlığı altında veridiğinden burada tekrarlanmamıştır.

2.2. Ahmet Hamdi Bey (DİVANLIOĞLU)

Ahmet Hamdi Bey, 1878 yılında Yozgat'ın Mutafoğlu Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Ali Efendi, annesi Zarife Zeynep Hanım'dır.¹⁶²⁰ Yozgat Rüştüye Mektebi'nde gördüğü öğrenimden sonra Divanlızade Ali Efendi medresesinde din ve Arapça öğrenimi görmüştür. 1890 yılında Yozgat adliyesinde staj yapmış ve Zabıt Katibi Vekilliği ile Diyanet Katipliğine görevlerinde bulunmuştur. 1902 yılında Akdağmadeni mahkeme başkitabetine atanarak burada 2 yıl görev yaptıktan sonra Yozgat Mahkemesi Zabıt Katipliğine nakledilmiştir. 1906 yılından sonra İstanbul'a giderek Hukuk Mektebinde kurulan bir komisyon huzurunda yapılan sınav sonucunda almış olduğu üstün dereceli diploması üzerine önce Sivas'ın Zara Müstantikliğinde daha sonra da Zile Müstantikliğinde görevlendirilmiştir. 1911 yılına kadar Zile'de görevini yaptıktan sonra ailesinin yalnız kalmış olmasından dolayı bu görevinden istifa ederek Yozgat'a dönmüştür. Yozgat'a gelir gelmez Müdafaa-i Hukuk Heyeti Merkez Üyeliğine seçilen Ahmet Hamdi Bey, daha sonra Yozgat Belediye azalığı,¹⁶²¹ Meclis-i Umumi ve Encümen daimi üyeliklerinde bulunmuştur.¹⁶²²

12 Temmuz 1923 yılında yapılan seçimlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Dönem Bozok Milletvekili olarak seçilmiştir. Milletvekili olmadan önce dava

¹⁶²⁰ Ahmet Hamdi Bey'in Nüfus Kayıt Örneğinde Cilt No. 88, Hane No. 1 olarak kaydedilmiştir. (**Yozgat İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü**, Ahmet Hamdi Bey, Nüfus Kayıt Örneği).

¹⁶²¹ Ahmet Hamdi Bey, yapılan belediye seçiminde 598 oy alarak Belediye Meclis üyeliğine seçilmiştir. (**Yeni Yozgat Gazetesi**, 7 Temmuz 1921, No:2, s. 2).

¹⁶²² **TBMM Arşivi**, 465 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı; **TBMM Albümü 1920-2010**, s. 87.

vekili (avukat) olarak görev yapan Ahmet Hamdi Bey Meclis'e 317 oy alarak 11 Ağustos 1923 yılında girmiştir.¹⁶²³

Yozgat'tan III. ve IV. Dönemlerde de milletvekiliği görevinde bulunan Ahmet Hamdi Bey, 25 Aralık 1933 tarihinde vefat etmiştir. Asiye Hanım ile evli olan Ahmet Hamdi Bey, Mehmet Edip, Gıyaseddin ve Mehmet Lehip isimli üç çocuk babasıdır.¹⁶²⁴

Meclisin İkinci Döneminde "Ahmet Hamdi", III. ve IV. Dönemlerde "Hamdi" olarak kayıtlara geçmiştir. Kendisi, Soyadı Kanunu'ndan önce vefat ettiği için soyadı almamıştır. Eşi "Altıok", çocukları ise "Divanlıoğlu" soyadını almışlardır. Bu sebeple kayıtların bazılarında "Ahmet Hamdi Divanlıoğlu" bazılarının da ise "Ahmet Hamdi Altıok" olarak ifade edilmiştir.¹⁶²⁵

2.3 Avni Bey (DOĞAN)

Mehmet Avni Bey, 1892 yılında Yozgat'ın Merkez Mutafoğlu Mahallesinde doğmuştur.¹⁶²⁶ Meclis-i Mebusan Yozgat üyesi Hayrullah Bey'in oğludur. Annesinin ismi Zehra'dır. İlk öğrenimine Yozgat'ta başlamış daha sonra ise İstanbul'a gelerek burada İstanbul Sultanisinde lise öğrenimine devam etmiştir.¹⁶²⁷

1910 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinden pekiyi derecesi ile diploma alan Avni Bey¹⁶²⁸, Aralık 1911 tarihinde Sadaret Mektubi Kalem-i Hulefaliğine, dört ay sonra ise terfi ederek Sadaret-i Umur-ı Mühimme ve Kalem-i Mahsusi Hulefaliğine tayin edilmiştir. 1912 Ağustos'unda yedek subay olarak asker olan Avni Bey, Kafkas, Çanakkale ve Medine (Hicaz) cephelerinde görev yapmış ve böylece Genel Harb'e katkıda bulunmuştur. Askerlik görevinden sonra Adana'da Fransız işgallerine karşı Yeni Adana gazetesini yayınlamış; ancak bu gazetenin yayınlarından rahatsızlık duyan Fransızlar tarafından 1920 yılında Adana'dan çıkarılmıştır.¹⁶²⁹ 17 Nisan 1920 tarihinde önce Boğazlıyan Kaymakamlığına, daha sonra ise bölgedeki Ermeni

¹⁶²³ II. Dönem MMD, s. 425.

¹⁶²⁴ Çoker, a.g.e., s. 157.

¹⁶²⁵ TBMM Albümü 1920-2010, s. 123.

¹⁶²⁶ Mehmet Avni Bey'in Nüfus Kayıt Örneğinde Cilt No. 88, Hane No. 120 olarak kayıt edilmiştir. (Yozgat İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, Mehmet Avni Doğan, Nüfus Kayıt Örneği); TBMM Arşivi, 466 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı.

¹⁶²⁷ Ali Çankaya, Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler(Mülkiye Şeref Kitabı), s. 1571-1572.

¹⁶²⁸ Emekli Sandığı Arşivi, Dosya No: MO 92-581-010.

¹⁶²⁹ TBMM Arşivi, 466 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı.

çetelerine karşı aldığı tavır nedeni ile Ereğli Kaymakamlığına atanmıştır. Avni Bey, Boğazlıyan'da iken ortaya çıkan otuz kişilik Ermeni çetesi Türk köylerinde tahribatta bulunmaya başlamışlar; Avni Bey de çeteyi dağıtmak için büyük gayret sarf ederek saldırıya uğrayan Türk köylerine 400 mavzer dağıtmış, bu durum karşısında çete dağılmak zorunda kalmıştır. Avni Bey'in bu davranışı Ermenilerce Patrikhane aracılığı ile İngiltere temsilcilerine şikayet edilmiş ve kendisinin görevden alınmasına sebep olan soruşturma başlatılmıştır. Avni Bey, kısa bir süre sonra Ereğli Kaymakamlığından istifa ederek ticaretle uğraşmaya başlamış; birkaç ay sonra ise tekrar askere alınmıştır.¹⁶³⁰ Askerliği süresince Sivas Divan-ı Harb-i Örfi Askeri Zabıt Katipliğinde, Amasya İstiklal Mahkemesi Müfreze Kumandanlığına ve Kayseri Menzil Hat Mülhaklığında görevlendirilmiştir. Nisan 1923 tarihinde terhis olmuş, Ağustos 1923'te İkinci Dönem Yozgat Milletvekili olarak Meclis'e girmiştir.¹⁶³¹ Avni Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın 28 Ekim 1923'te Çankaya Köşkü'nde yapmış olduğu toplantıda Cumhuriyet'in ilanı lehine yapılan konuşmalarda söz alan önemli milletvekillerindendir.¹⁶³²

TBMM İkinci Dönem seçimlerinde 354 oy alarak Yozgat Milletvekili seçilen Avni Bey, 11 Ağustos 1923 tarihinde Meclis'e gelmiş, Meclis Genel Kurulu tarafından mazbatasını onaylanmıştır.¹⁶³³

Avni Bey, Yozgat'tan III., IV, V ve IX uncu, Çankırı'dan VI., VII. ve XI. Dönemlerde milletvekili, 28 Eylül 1926'da Kastamonu, 19 Ağustos 1940'ta Samsun Valiliği görevlerinde bulunmuştur.¹⁶³⁴ Avni Bey, 18 Haziran 1943 tarihinde Birinci Umumi Müfettişliğine atanmış ve bu görevine 31 Aralık 1947 tarihinde Umumi Müfettişlikler kaldırılıncaya kadar devam etmiştir.¹⁶³⁵ 1948 yılında ise Ankara Valiliğine atanmış ancak bu görevinden 27 Mayıs 1950 tarihinde kendi isteği ile emekliye ayrılmıştır.¹⁶³⁶ 1960 yılından sonra Kurucu Meclis Üyeliği yapan Avni

¹⁶³⁰ **TBMM Arşivi**, 466 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı; Taha Niyazi Karaca, **a.g.m.**, s. 127.

¹⁶³¹ Ali Çankaya, **a.g.e.**, s. 1570-1571.

¹⁶³² A. Semih Yalçın, **a.g.m.**, s. 686.

¹⁶³³ **ZC, D. 2, C. 1**, s. 7; Avni Bey'in seçim mazbatasının onaylanma tarihi 12 Ağustos 1923 olarak belirtilmiştir. (**TBMM Arşivi**, Avni Bey'e ait Seçim Mazbatası; II. Dönem **MMD**, s. 431)

¹⁶³⁴ Çoker, **a.g.e.**, s. 160.

¹⁶³⁵ Cemil Koçak, **Umumi Müfettişlikler(1927-1952)**, İstanbul 2003, s. 85; Nihat Erim'in 2 Haziran 1947 tarihli günlüğünde Avni Bey'in Umumi Müfettiş olarak İnönü tarafından görüşmek üzere birkaç kişi ile beraber çiftliğe çağrıldığı belirtilmektedir. (Nihat Erim, **Günlükler(1925-1979)**, C. I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s. 134.)

¹⁶³⁶ **Emekli Sandığı Arşivi**, Dosya No: MO 92-581-010.

Bey, İnönü Kabinesinden devlet bakanlığı ve Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyeliğinde bulunmuştur.¹⁶³⁷ Avni Bey, Münire Hanım ile evli olup Hayrullah İlhan, Bülent Aydın, Mehmet Süha isimli üç erkek çocuk sahibidir. 14 Haziran 1965 tarihinde vefat etmiştir.¹⁶³⁸

Avni Bey'in "Kurtuluş, Kurtuluş ve Sonrası" isimli bir de eseri bulunmaktadır.¹⁶³⁹

2.4. Mehmet Salih Bey (BOZOK)

Salih Bey, 1881 yılında Selanik'te doğmuştur.¹⁶⁴⁰ Babası Cafer Bey, annesi Çelebi Hanım'dır.¹⁶⁴¹ Harbiye Mektebinden mezun olduktan sonra 1903 yılında piyade teğmen olarak Mustafapaşa'da Bulgar hududunda bir karakolda göreve başlamıştır. 1905 yılında redif subayı olarak İskeçe'ye tayin edilen Salih Bey, 1908 yılında üsteğmen sıfatı ile Eğridir'de depo memurluğuna gönderilmiş, bir müddet sonra tekrar İskeçe Redif taburuna becayiş etmiştir. 1910 yılında Selanik'te yeni açılan küçük Zabıt Mektebine öğretmen olarak tayin edilmiş ve bu tarihten bir buçuk sene sonra Ordu Köşkü'nde gözaltında bulunan Abdulhamit'in muhafızlığına atanmıştır. Salih Bey, daha sonra Balkan savaşının çıkması üzerine 1912 yılında Abdulhamit'i İstanbul'a getirmekle görevlendirilen dört arkadaşı ile birlikte İstanbul'a gelmiş; burada Abdulhamit'i Beylerbeyi Sarayı'na yerleştirdikten sonra muhafızlık görevine devam etmiştir. Daha sonra aynı görevi yapmak şartıyla yüzbaşılığa terfi ettirilen Salih Bey, 1916 yılında 2. Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine ordu başyaverliği görevi ile Diyarbakır'a gönderilmiş,¹⁶⁴² daha sonra Mustafa Kemal Paşa'nın 7. Ordu Kumandanlığına tayin olunması üzerine¹⁶⁴³ 7. Ordu Başyaveri olarak Halep'e gitmiştir. Salih Bey, 1918 yılında Mustafa Kemal Paşa'nın ordu kumandanlığından istifası üzerine hakkında hiçbir Divan-ı Harp kararı olmadan Başkumandan Vekili Enver Paşa tarafından emekliliğe

¹⁶³⁷ Kazım Öztürk, **a.g.e.**, s. 160; Cemil Koçak, **a.g.e.**, s. 85; Avni Bey, İnönü kabinesinde Meclis Grubu Başkan Vekilliği görevinde de bulunmuştur. (27 Aralık 1950 tarihli, **Nihat Erim, a.g.e.**, s. 478.)

¹⁶³⁸ **Emekli Sandığı Arşivi**, Dosya No: MO 92-581-010.

¹⁶³⁹ Bkz. Avni Doğan, **a.g.e.**

¹⁶⁴⁰ **TBMM Arşivi**, 467 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı; Vukuatlı Nüfus Kayıt Örneği (**Emekli Sandığı Arşivi**, Dosya No: AO, 068007).

¹⁶⁴¹ **Emekli Sandığı Arşivi**, Dosya No: AO, 068007; **TBMM Albümü 1920-2010**, C. I, Ankara 2010, s. 87.

¹⁶⁴² **TBMM Arşivi**, 467 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı.

¹⁶⁴³ Rahmi Doğanay, "Atatürk'ün Askeri Yaşamında Suriye Günleri" **AAMD**, S. 55, C. XIX, Mart 2003, s. 188-189.

sevk edilmiştir. Mondros Mütarekesinin imzalanıp Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya gelmesinden sonra iktidarda bulunan Ferit Paşa hükümeti tarafından evi basılarak tutuklanmış ve bir süre Bekir Ağa Bölüğünde kaldıktan sonra hükümette kabinenin değişmesi ile beraber serbest bırakılmıştır. Mustafa Kemal'in Ankara'ya gelişinin hemen akabinde 1920 yılında Salih Bey, kendisine gönderilen telgraf üzerine Ankara'ya gitmiş; 16 Mart 1920 tarihinde İtilaf Devletlerinin İstanbul'u işgal etmeleri ve ülkenin her tarafında isyanların başlaması üzerine Çolak İbrahim Bey'in müfrezesi ile birlikte Yozgat İsyanı'nı bastırmakla görevlendirilmiştir. Yozgat'a gittikten bir ay sonra tekrar Ankara'ya gelen Salih Bey, Meclis'in açılması ve Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis Başkanı seçilmesi üzerine tekrar vazifeye alınarak Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Başyaverliğine atanmıştır.¹⁶⁴⁴ Milli Mücadele boyunca Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer alan Salih Bey, kıdemine binaen önce binbaşılığa, muharebelerdeki başarılarından dolayı da yarbaylığa terfi etmiştir.

12 Temmuz 1923 yılında TBMM İkinci Dönem için yapılan seçimde 330 oy alarak Bozok Milletvekili seçilmiştir.¹⁶⁴⁵ Salih Bey, 11 Ağustos 1923 yılında Meclis'e gelmiş, 15 Ağustos 1923 yılında mazbatasını Meclis Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır.¹⁶⁴⁶ IV., V. ve VI. Dönemlerde de Bilecik'ten milletvekili seçilmiştir.¹⁶⁴⁷ Salih Bey, Mustafa Kemal'in güvendiği en eski arkadaşlarından biridir. Temiz yürekli bir asker, cesur ve mert bir insan olarak bütün memleket tarafından tanınan önemli bir şahsiyettir.¹⁶⁴⁸ Salih Bozok'un Atatürk'e olan bağlılığı çok fazladır. Atatürk'ün ölümünden sonra çok üzülen Salih Bey, intihara kalkışmış ve 25 Nisan 1941 tarihinde vefat etmiştir. Ertesi gün Yeni Sabah gazetesinde yazan Aka Gündüz, onun için kaleme aldığı yazısında; "Salih Bozok, Atatürk'e kavuştu." ifadelerini kullanarak onun Atatürk'e olan bağlılığını bir kez daha dile getirmiştir.¹⁶⁴⁹

İki kez evlenen Salih Bozok, Muzaffer Kemal, Cemil ve Sabiha isimli iki erkek ve bir kız babası idi.¹⁶⁵⁰ Salih Bey, iyi derecede Fransızca bilmekte idi.¹⁶⁵¹

¹⁶⁴⁴ TBMM Arşivi, 467 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı; Kazım Öztürk, TBMM II. Dönem 1923-1927, C. III, s. 155.

¹⁶⁴⁵ TBMM Arşivi, Salih Bey'in Seçim Mazbatasını; II. Dönem MMD, s. 429.

¹⁶⁴⁶ TBMM Arşivi, 467 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı; Emekli Sandığı Arşivi, Dosya No: AO, 068007.

¹⁶⁴⁷ Emekli Sandığı Arşivi, Dosya No: AO, 068007.

¹⁶⁴⁸ Salih Bozok-Cemil S. Bozok, Hep Atatürk'ün Yanında. . . , İstanbul 1997, s. 268.

¹⁶⁴⁹ Salih Bozok, (Yay. Haz. Can Dünder), Yaver'i Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul 2001, s. 149.

¹⁶⁵⁰ Emekli Sandığı Arşivi, Dosya No: AO, 068007.

Meclis'in 22 Nisan 1925 tarihli 109. oturumunda Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği tezkere neticesinde Milli Mücadeleye yapmış olduğu yararlılık ve hizmetlerinden dolayı Meclis tarafından kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.¹⁶⁵²

3. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV ALDIKLARI ŞUBELER

3.1. Süleyman Sırrı Bey

Tablo 38: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Süleyman Sırrı Bey	I. Toplantı Yılı	2. Şube	13 Ağustos 1923 ¹⁶⁵³
		5. Şube	1 Mart 1924 ¹⁶⁵⁴
	II. Toplantı Yılı	5.Şube	1 Kasım 1924 ¹⁶⁵⁵
	III. Toplantı Yılı	2. Şube	2 Kasım 1925 ¹⁶⁵⁶
	IV. Toplantı Yılı	3. Şube	1 Kasım 1926 ¹⁶⁵⁷

Süleyman Sırrı Bey, Meclis'in dört toplantı yılı içerisinde 1. ve 4. Şubelerde görev almamış; 2., 3. ve 5. Şubelerde aktif olarak çalışmıştır.

3.2. Ahmet Hamdi Bey

Tablo 39: Ahmet Hamdi Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Ahmet Hamdi Bey	I. Toplantı Yılı	2. Şube	11 Ağustos 1923 ¹⁶⁵⁸
		5. Şube	1 Mart 1924 ¹⁶⁵⁹
	II. Toplantı Yılı	3. Şube	1 Kasım 1924 ¹⁶⁶⁰
	III. Toplantı Yılı	2. Şube	2 Kasım 1925 ¹⁶⁶¹
	IV. Toplantı Yılı	5. Şube	1 Kasım 1926 ¹⁶⁶²

¹⁶⁵¹ TBMM Albümü, 23 Nisan 1920-20 Ekim 1991, Ankara 1994, s. 52.

¹⁶⁵² TBMM Arşivi, İstiklal Madalyası Defteri, Esas No:4-D, Rumuz IV-15, Madalya No:2805; ZC, D. 2, C. 18, s. 473; Mustafa Kemal Paşa tarafından verilen İstiklal Madalyası ile ilgili belge Salih Bozok'un 26 Nisan 1941 tarihinde vefat etmesinden dolayı 525 sayılı Kanununun 2. maddesi gereğince oğlu Cemil Bozok'a verilmiştir. (Emekli Sandığı Arşivi, Dosya No: AO, 068007).

¹⁶⁵³ II. Dönem Milletvekili Muamelat Defteri, 2-b.2, s. 427

¹⁶⁵⁴ MMD, s. 427; ZC, D. 2, C. 7, s. 14.

¹⁶⁵⁵ II. Dönem Şubeler Kayıt Defteri, Esas No:2, Rumuz II-2/3, s. 11; MMD, s. 428; ZC, D. 2, C. 10, s. 10.

¹⁶⁵⁶ MMD, s. 428; Süleyman Sırrı Bey'in 2. Şubeye seçim tarihi Zabıt Ceridelerinde 1 Kasım 1925 olarak ifade edilmektedir. (ZC, D. 2, C. 19, s. 13).

¹⁶⁵⁷ MMD, s. 428; ZC, D. 2, C. 27, s. 8.

¹⁶⁵⁸ MMD, s. 425.

¹⁶⁵⁹ MMD, s. 426; ZC, D. 2, C. 7, s. 14.

¹⁶⁶⁰ Şubeler Kayıt Defteri, s. 7; MMD, s. 426; ZC, D. 2, C. 10, s. 9.

¹⁶⁶¹ MMD, s. 426; Ahmet Hamdi Bey'in 2. Şubeye seçim tarihi Zabıt Ceridelerinde 1 Kasım 1925 olarak ifade edilmektedir. (ZC, D. 2, C. 19, s. 13).

¹⁶⁶² Şubeler Kayıt Defteri, s. 31; MMD, s. 426; ZC, D. 2, C. 27, s. 9.

Ahmet Hamdi Bey'in Meclisin dört toplanma yılı içerisinde 1. ve 4. Şubelerde görev almayıp, 2.,3., ve 5. Şubelerde görev yaptığı görülmektedir.

3.3. Avni Bey

Tablo 40: Avni Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Avni Bey	I. Toplantı Yılı	2. Şube	11 Ağustos 1923 ¹⁶⁶³
		2. Şube	1 Mart 1924 ¹⁶⁶⁴
	II. Toplantı Yılı	2. Şube	1 Kasım 1924 ¹⁶⁶⁵
	III. Toplantı Yılı	2. Şube	2 Kasım 1925 ¹⁶⁶⁶
	IV. Toplantı Yılı	1. Şube	1 Kasım 1926 ¹⁶⁶⁷

Meclisin dört toplanma yılı içerisinde Avni Bey sadece 1. ve 2. Şubelerde görev almıştır.

3.4. Salih Bey

Tablo 41: Salih Bey'in Mecliste Görev Aldığı Şubeler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Şube	Seçildiği Tarih
Salih Bey	I. Toplantı Yılı	3. Şube	11 Ağustos 1923
		2. Şube	1 Mart 1924 ¹⁶⁶⁸
	II. Toplantı Yılı	5. Şube	1 Kasım 1924 ¹⁶⁶⁹
	III. Toplantı Yılı	4. Şube	2 Kasım 1925 ¹⁶⁷⁰
	IV. Toplantı Yılı	2. Şube	1 Kasım 1926 ¹⁶⁷¹

Salih Bey'in Meclisin dört toplama yılı süresinde sadece 1. Şubede görev almadığı diğer şubelerde ise aktif olarak çalıştığı görülmektedir.

4. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN GÖREV ALDIKLARI ENCÜMENLER

4.1. Süleyman Sırrı Bey

Tablo 42: Süleyman Sırrı Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
		1- Layiha	14 Ağustos 1923

¹⁶⁶³ MMD, s. 431.

¹⁶⁶⁴ MMD, s. 431; ZC, D. 2, C. 7, s. 13.

¹⁶⁶⁵ Şubeler Kayıt Defteri, s. 5; II. Dönem MMD, s. 432; ZC, D. 2, C. 10, s. 8.

¹⁶⁶⁶ Şubeler Kayıt Defteri, s. 5; II. Dönem MMD, s. 432; Avni Bey'in 2. Şubeye seçim tarihi Zabıt Ceridelerinde 1 Kasım 1925 olarak ifade edilmektedir. (ZC, D. 2, C. 19, s. 13).

¹⁶⁶⁷ MMD, s. 432; Şubeler Kayıt Defteri, s. 23; ZC, D. 2, C. 27, s. 7.

¹⁶⁶⁸ MMD, s. 429.

¹⁶⁶⁹ Şubeler Kayıt Defteri, s. 11; MMD, s. 430; ZC, D. 2, C. 10, s. 10.

¹⁶⁷⁰ Şubeler Kayıt Defteri, s. 19; MMD, s. 430; Salih Bey'in 4. Şubeye seçim tarihi Zabıt Ceridelerinde 1 Kasım 1925 olarak ifade edilmektedir. (ZC, D. 2, C. 19, s. 14).

¹⁶⁷¹ Şubeler Kayıt Defteri, s. 25; MMD, s. 430; ZC, D. 2, C. 27, s. 8.

Süleyman Sırrı Bey	I. Toplantı Yılı	2- Müdafaa-i Milliye	14 Ağustos 1923
		Müdafaa-i Milliye (istifa)	19 Ağustos 1923
		3- Dahiliye	19 Aralık 1923
		4- Kavanin-i Maliye	4 Mart 1924
		5- Nizamname-i Dahiliye	4 Mart 1924
		6- Kavanin-I Maliye Enc. Mazbata Muharrerliği	5 Mart 1924
	II. Toplantı Yılı	1- Kavanin-I Maliye	2 Kasım 1924
		2- Nizamname-i Dahiliye	2 Kasım 1924
		3- Nizamname-i Dahiliye Enc. Mazbata Muharrerliği	3 Kasım 1924
		4- Memurin Encümeni	Aralık 1924
		5- Kadastro	28 Şubat 1925
	III. Toplantı Yılı	1- Kavanin-i Maliye	2 Kasım 1925
		2- Kavanin-i Maliye Enc. Mazbata Muharrerliği	4 Kasım 1925
		3- Dahiliye	2 Kasım 1925
		4- Memurin Enc. Mahsusa	16 Ocak 1926
	IV. Toplantı Yılı	1-Kavanin-i Maliye	2 Kasım 1926
2- Muvazene-i Maliye		2 Kasım 1926	
3- Memurin Muhakematı		15 Kasım 1926 ¹⁶⁷²	
4- Memurin Muhakematı		14 Mayıs 1927 ¹⁶⁷³	

Süleyman Sırrı Bey'in yukarıdaki tabloya bakıldığında dört toplantı yılında dokuz farklı encümende görev yaptığı görülmektedir.

4.2. Ahmet Hamdi Bey

Tablo 43: Ahmet Hamdi Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
Ahmet Hamdi Bey	I. Toplantı Yılı	1- Adliye	14 Ağustos 1923
		2- Nizamname-i Dahiliye	14 Ağustos 1923
		3- Layiha	4 Mart 1924
		4- Kavanin-i Maliye	3 Mart 1924
		5- Layiha Enc. Mazbata Muharerliği	8 Mart 1924
	II. Toplantı Yılı	1- Adliye	2 Kasım 1924
		2- Nizamname-i Dahiliye	2 Kasım 1924
		3- Adliye Enc. Katipliği	4 Kasım 1924
		4- Memurin Encümeni	Aralık 1924
	III. Toplantı Yılı	1- Adliye	2 Kasım 1925
	IV. Toplantı Yılı	1-Adliye	2 Kasım 1926
		2- Adliye Enc. Katipliğine	3 Kasım 1926
		3- Memurin Muhakematı Heyetine	15 Kasım 1926
		4- Memurin Muhakematı Heyetine	14 Mayıs 1927 ¹⁶⁷⁴

Ahmet Hamdi Bey, Meclisin İkinci Dönem yasama süresi içerisinde dört toplantı yılı içerisinde altı farklı encümende görev yapmıştır.

4.3. Avni Bey

Tablo 44: Avni Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

¹⁶⁷² MMD, s. 427-428.

¹⁶⁷³ MMD, s. 427-428; Meclisin 15 Mayıs 1926 tarihli 99. Oturumunda Süleyman Sırrı Bey'in 147 oy ile Memurin Muhakemat Encümenliğine seçildiği ifade edilmiştir. (ZC, D. 2, C. 2, s. 147)

¹⁶⁷⁴ MMD, s. 421-422.

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
Avni Bey	I. Toplantı Yılı	1-Posta ve Telgraf Enc. Katipliği	14 Ağustos 1923
		2- Nafia	14 Ağustos 1923
		3- Kanun-ı Esasi Enc.	11 Şubat 1924
		4- Nizamname-i Dahiliye	3 Mart 1924
		5-Nizamname-i Dahiliye Enc. Mazbata Muharrerliği	6 Mart 1924
	II. Toplantı Yılı	1- Kavanin-i Maliye Enc	2 Kasım 1924 ¹⁶⁷⁵

Yukarıdaki tabloya göre Avni Bey'in üçüncü ve dördüncü yasama yılı hariç diğer iki yasama yılında beş farklı encümende üye olarak görev yaptığı görülmektedir.

4.4. Salih Bey

Tablo 45: Salih Bey'in Mecliste Görev Aldığı Encümenler

Milletvekilinin İsmi	Meclisin Toplantı Yılı	Görev Aldığı Encümenler	Seçildiği Tarih
Salih Bey	I. Toplantı Yılı	1- İstida	3 Mart 1924
	II. Toplantı Yılı	1- Müdafaa-i Milliye	2 Kasım 1924
	III. Toplantı Yılı	1- Müdafaa-i Milliye	2 Kasım 1925 ¹⁶⁷⁶

Salih Bey'in Meclisin İkinci Dönem yasama çalışmalarında dördüncü toplantı yılı hariç birinci, ikinci ve üçüncü toplantı yıllarında iki encümende görev yaptığı görülmektedir.

5. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN KATILDIKLARI OYLAMALAR VE KULLANDIKLARI İZİNLER

Yozgat Milletvekillerinin Meclisin İkinci Dönem yasama çalışması içerisinde katıldıkları kanun oylamaları ve diğer oylamalar aşağıda belirtilmiştir.

5.1. Katıldıkları Oylamalar

5.1.1 Kanun Oylamaları

1. Meclisin 19 Ağustos 1923 tarihli 6. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisi Bütçesine Tahsisat İlavesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁶⁷⁷

2. Meclisin 23 Ağustos 1923 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Lozan Sulh Muahedenamesinin Kabulüne Dair Birinci Kanun:

¹⁶⁷⁵ MMD, s. 425-426.

¹⁶⁷⁶ II. Dönem MMD, s. 429-430.

¹⁶⁷⁷ KM, D. 2, C. 1, s. 1; ZC, D. 2, C. 1, s. 104.

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey.¹⁶⁷⁸

3. Meclisin 23 Ağustos 1923 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Lozan Sulh Muahedenamesinin Kabulüne Dair İkinci Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁷⁹

4. Meclisin 23 Ağustos 1923 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Lozan Sulh Muahedenamesinin Kabulüne Dair Üçüncü Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁸⁰

5. Meclisin 23 Ağustos 1923 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Lozan Sulh Muahedenamesinin Kabulüne Dair Dördüncü Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁸¹

6. Meclisin 17 Eylül 1923 tarihli 20. Oturumunda kabul edilen Muhtacini Zürraa Tavizan Tohumluk ve Çift Hayvanatı ve Alat-ı Ziraiye Verilmek İçin Tahsisat İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁸²

7. Meclisin 20 Eylül 1923 tarihli 22. Oturumunda kabul edilen Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriyeden Neşet Edecek Efendilere 150'şer Lira İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁸³

8. Meclisin 30 Eylül 1923 tarihli 29. Oturumunda kabul edilen 1923 Senesi İkinci Altı Aylık Tahsisat Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁸⁴

9. Meclisin 2 Ekim 1923 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen 1923 Senesi Evkaf Vekaletinin İkinci Altı Aylık Avans Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁸⁵

10. Meclisin 1 Ekim 1923 tarihli 32. Oturumunda kabul edilen Teşkilat-ı Hazariye Dolayısıyla Açıkta Kalacak Olan Erkan, Ümera, Zabitan ve Mensubin-i

¹⁶⁷⁸ Bu kanunlar için Bkz. **KM, D. 2, C. 1, s. 2-98; ZC, D. 2, C. 1, s. 286.**

¹⁶⁷⁹ **ZC, D. 2, C. 1, s. 287-288.**

¹⁶⁸⁰ **ZC, D. 2, C. 1, s. 289.**

¹⁶⁸¹ **ZC, D. 2, C. 1, s. 290-291.**

¹⁶⁸² **KM, D. 2, C. 2, s. 100; ZC, D. 2, C. 2, s. 172.**

¹⁶⁸³ **KM, D. 2, C. 2, s. 101; ZC, D. 2, C. 2, s. 221.**

¹⁶⁸⁴ **KM, D. 2, C. 2, s. 104; ZC, D. 2, C. 2, s. 421.**

¹⁶⁸⁵ **KM, D. 2, C. 2, s. 106; ZC, D. 2, C. 2, s. 473.**

Askeriyeye 1923 Senesi Nihayetine Kadar Tam Maaş ve Tam Tahsisat İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁶⁸⁶

11. Meclisin 10 Ekim 1923 tarihli 34. Oturumunda kabul edilen Türkiye Seyr-i Sefain İdaresinin 1923 Senesi Avans Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁶⁸⁷

12. Meclisin 18 Ekim 1923 tarihli 38. Oturumunda kabul edilen Terhis Olunan İhtiyat Zabitanına Tahsisat İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁸⁸

13. Meclisin 18 Ekim 1923 tarihli 38. Oturumunda kabul edilen İzale-i Şekavet Kanunu;

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁸⁹

14. Meclisin 18 Ekim 1923 tarihli 38. Oturumunda kabul edilen Mekatib-i Askeriye Talebesiyle İhtiyat Zabıt Namzetlerine Verilecek Maaş ve Tahsisat-ı Fevkaladeye Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹⁰

15. Meclisin 21 Ekim 1923 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Berri, Bahri, Havai ve Jandarma Erkan, Ümera ve Zabitan İle Memurin ve Mensubin-i Askeriye Maaşat ve Tahsisat-ı Fevkaladeleri Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹¹

16. Meclisin 24 Ekim 1923 tarihli 41. Oturumunda kabul edilen Evkaf-ı Mülhaka Fazlalarından Alınmakta Olan Malın Maktuun İlgasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹²

¹⁶⁸⁶ KM, D. 2, C. 2, s. 106; ZC, D. 2, C. 2, s. 548.

¹⁶⁸⁷ KM, D. 2, C. 2, s. 108; ZC, D. 2, C. 2, s. 612.

¹⁶⁸⁸ KM, D. 2, C. 2, s. 112; ZC, D. 2, C. 2, s. 795.

¹⁶⁸⁹ KM, D. 2, C. 2, s. 113-114; ZC, D. 2, C. 2, s. 797.

¹⁶⁹⁰ KM, D. 2, C. 2, s. 115-116; ZC, D. 2, C. 2, s. 796.

¹⁶⁹¹ KM, D. 2, C. 2, s. 120-121; ZC, D. 2, C. 2, s. 862.

¹⁶⁹² KM, D. 2, C. 2, s. 122; ZC, D. 2, C. 3, s. 77.

17. Meclisin 17 Ekim 1923 tarihli 42. Oturumunda kabul edilen Konya Darüleytamına Muavenet İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹³

18. Meclisin 1 Kasım 1923 tarihli 46. Oturumunda kabul edilen Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin Teşkilat ve Masarifi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹⁴

19. Meclisin 8 Kasım 1923 tarihli 50. Oturumunda kabul edilen Mübadele, İmar ve İskan Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey.¹⁶⁹⁵

20. Meclisin 10 Kasım 1923 tarihli 51. Oturumunda kabul edilen Muhtacin-i Zürraa Tohumluk Olarak Aynen Veya Bedelen İkras Olunmak Üzere Ziraat Bankasının Hazine-i Maliyedeki Matlubatına Mahsuben İki Milyon Lira İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹⁶

21. Meclisin 14 Kasım 1923 tarihli 53. Oturumunda kabul edilen Heyet-i Temyiziye Merkezinin Nakline ve Teşkilatının Tavsiine Dair Kanun:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey.

Müstenkif: Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹⁷

22. Meclisin 19 Kasım 1923 tarihli 55. Oturumunda kabul edilen 30 Ekim 1918' den 23 Ağustos 1923 Tarihine Kadar Geçen Müddet Zarfında Müdafaa-i Memleket Uğrunda İka Edilmiş Olan Efal ve Harekatın Cürüm Addolunmayacağı Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹⁸

23. Meclisin 21 Kasım 1923 tarihli 56. Oturumunda kabul edilen Adliye Vekaletinin 1923 senesi Bütçesine Tahsisat-ı Munzamma İlavesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁶⁹⁹

¹⁶⁹³ KM, D. 2, C. 2, s. 122; ZC, D. 2, C. 3, s. 176.

¹⁶⁹⁴ KM, D. 2, C. 2, s. 127-130; ZC, D. 2, C. 3, s. 41

¹⁶⁹⁵ KM, D. 2, C. 2, s. 132-134; ZC, D. 2, C. 3, s. 312.

¹⁶⁹⁶ KM, D. 2, C. 2, s. 136; ZC, D. 2, C. 3, s. 341

¹⁶⁹⁷ KM, D. 2, C. 2, s. 137; ZC, D. 2, C. 3, s. 403

¹⁶⁹⁸ KM, D. 2, C. 2, s. 138; ZC, D. 2, C. 3, s. 488.

¹⁶⁹⁹ KM, D. 2, C. 2, s. 139; ZC, D. 2, C. 3, s. 520.

24. Meclisin 26 Kasım 1923 tarihli 58. Oturumunda kabul edilen Ziraat Bankasının 1923 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰⁰

25. Meclisin 1 Aralık 1923 tarihli 60. Oturumunda kabul edilen Emniyet Sandığının 1923 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰¹

26. Meclisin 1 Aralık 1923 tarihli 60. Oturumunda kabul edilen Evkaf Bütçesine Faslı Mahsus Olarak İki Yüz Elli Bin Lira Tahsisat İlavesine Dair Kanun:

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰²

27. Meclisin 3 Aralık 1923 tarihli 61. Oturumunda kabul edilen Cumhuriyet Riyaseti Bütçesi Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰³

28. Meclisin 3 Aralık 1923 tarihli 61. Oturumunda kabul edilen Seyr-i Sefain İdaresinin 1923 Senesi Bütçesinin Sekizinci Merkib-i Bahriye Faslına Altı Yüz Bin Lira Tahsisat-ı Munzama Faslına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰⁴

29. Meclisin 12 Aralık 1923 tarihli 66. Oturumunda kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti Arasında Münakit 23 Temmuz 1923 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰⁵

30. Meclisin 12 Aralık 1923 tarihli 66. Oturumunda kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti Arasında 23 Temmuz 1923 Tarihli Ticaret Mukavelenamesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰⁶

31. Meclisin 12 Aralık 1923 tarihli 66. Oturumunda kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti Arasında 23 Temmuz 1923 Tarihli İkamet Mukavelenamesi Hakkındaki Kanun:

¹⁷⁰⁰ KM, D. 2, C. 2, s. 141-144; ZC, D. 2, C. 3, s. 628.

¹⁷⁰¹ KM, D. 2, C. 2, s. 153-154; ZC, D. 2, C. 3, s. 718.

¹⁷⁰² KM, D. 2, C. 2, s. 155; ZC, D. 2, C. 3, s. 718.

¹⁷⁰³ KM, D. 2, C. 2, s. 156; ZC, D. 2, C. 4, s. 39.

¹⁷⁰⁴ KM, D. 2, C. 2, s. 41; ZC, D. 2, C. 4, s. 39.

¹⁷⁰⁵ KM, D. 2, C. 2, s. 159; ZC, D. 2, C. 4, s. 200.

¹⁷⁰⁶ KM, D. 2, C. 2, s. 159; ZC, D. 2, C. 4, s. 201.

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰⁷

32. Meclisin 20 Aralık 1923 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Rüsüm-i Belediye Kanununun 2'nci ve 14'üncü Maddeleri Makamına Kaim Mevadd-ı Kanuniye:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰⁸

33. Meclisin 9 Ocak 1924 tarihli 81. Oturumunda kabul edilen İstiklal Muharebatı Esnasında Malul Kalan, Muvazzaf, Mütekait, İhtiyat, Milli Kuvvetler, Jandarma, Erkan, Zabitan, Memurin ve Mensubi-i Askeriye ile Küçük Zabitan ve Efrada, Nakdi Mükafat İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁰⁹

34. Meclisin 14 Ocak 1924 tarihli 83. Oturumunda kabul edilen Mükellefiyet-i Askeriye Kanununun 5, 118 ve 121'inci Maddelerinin Tadili Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹⁰

35. Meclisin 16 Ocak 1924 tarihli 84. Oturumunda kabul edilen Memurin-i Mülkiyenin Tekaüdüne Dair Olan Kanun ile Askeri Tekaüt ve İstifa Kanununda Muharrer Olan Cüzdan Bedelatının Tadili Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹¹

36. Meclisin 28 Ocak 1924 tarihli 91. Oturumunda kabul edilen Müdafaa-i Milliye, Bahriye, Jandarma, Askeri Fabrikalarla Muhassasat-ı Zatiyenin 1923 Senesi Bütçelerine Tahsisat-ı Munzamma İlavesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹²

37. Meclisin 2 Şubat 1924 tarihli 94. Oturumunda kabul edilen İstanbul'da Av Tezkereleri Resminin Tezyidi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹³

38. Meclisin 2 Şubat 1924 tarihli 94. Oturumunda kabul edilen 18 Aralık 1913 Tarihli Zabıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Kanunu Muvakkatinin İkinci Maddesini Muadil Kanun:

¹⁷⁰⁷ KM, D. 2, C. 2, s. 159; ZC, D. 2, C. 4, s. 202.

¹⁷⁰⁸ KM, D. 2, C. 2, s. 175; ZC, D. 2, C. 4, s. 216.

¹⁷⁰⁹ KM, D. 2, C. 2, s. 187-188; ZC, D. 2, C. 5, s. 39.

¹⁷¹⁰ KM, D. 2, C. 2, s. 189; ZC, D. 2, C. 5, s. 125.

¹⁷¹¹ KM, D. 2, C. 2, s. 190; ZC, D. 2, C. 5, s. 158.

¹⁷¹² KM, D. 2, C. 2, s. 193-194; ZC, D. 2, C. 5, s. 446.

¹⁷¹³ KM, D. 2, C. 2, s. 196; ZC, D. 2, C. 5, s. 551.

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹⁴

39. Meclisin 4 Şubat 1924 tarihli 95. Oturumunda kabul edilen Telgraf ve Telefon Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.¹⁷¹⁵

40. Meclisin 6 Şubat 1924 tarihli 96. Oturumunda kabul edilen Rize Vilayetiyle Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina, Çay Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹⁶

41. Meclisin 6 Şubat 1924 tarihli 96. Oturumunda kabul edilen Mücadele-i Milliyede Şehid Olan Gönüllü ve Kuva-yı Milliye Zabitan ve Efrat Ailelerine Maaş Tahsisine Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹⁷

42. Meclisin 11 Şubat 1924 tarihli 99. Oturumunda kabul edilen Yeniden İnşa Edilen Hapishaneler Masarifi İçin 1923 Senesi Bütçesine Üçyüzbin Lira Tahsisat Konulmasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹⁸

43. Meclisin 12 Şubat 1924 tarihli 100. Oturumunda kabul edilen Sayım Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷¹⁹

44. Meclisin 12 Şubat 1924 tarihli 100. Oturumunda kabul edilen Meskukat Darbı Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷²⁰

45. Meclisin 20 Şubat 1924 tarihli 107. Oturumunda kabul edilen Türk Şirketleri Tarafından İştirak Olunan Buharlı Sefainin Gümrük Resminden İstisnasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey Süleyman Sırrı Bey.¹⁷²¹

¹⁷¹⁴ KM, D. 2, C. 2, s. 197-198; ZC, D. 2, C. 5, s. 549.

¹⁷¹⁵ KM, D. 2, C. 2, s. 199-205; ZC, D. 2, C. 5, s. 599.

¹⁷¹⁶ KM, D. 2, C. 2, s. 206; ZC, D. 2, C. 5, s. 628.

¹⁷¹⁷ KM, D. 2, C. 2, s. 207; ZC, D. 2, C. 5, s. 640.

¹⁷¹⁸ ZC, D. 2, C. 5, s. 728.

¹⁷¹⁹ KM, D. 2, C. 2, s. 209-211; ZC, D. 2, C. 5, s. 785.

¹⁷²⁰ KM, D. 2, C. 2, s. 212; ZC, D. 2, C. 5, s. 786.

¹⁷²¹ KM, D. 2, C. 2, s. 220; ZC, D. 2, C. 6, s. 185.

46. Meclisin 23 Şubat 1924 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Nisabı Müzakere Kanununun Altıncı ve Sekizinci Maddelerini Maddil 8 Mart 1923 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey Süleyman Sırrı Bey.¹⁷²²

47. Meclisin 26 Şubat 1924 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Belediye Vergi ve Resimleri Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey Süleyman Sırrı Bey.¹⁷²³

48. Meclisin 28 Şubat 1924 tarihli 114. Oturumunda kabul edilen Hudud ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyetinin Mart 1924 Ayına Ait Muvakkat Bütçesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷²⁴

49. Meclisin 28 Şubat 1924 tarihli 114. Oturumunda kabul edilen 1924 Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷²⁵

50. Meclisin 9 Mart 1924 tarihli 7. Oturumunda kabul edilen Şehit Miralay Nazım Beyin Validesi Libas Hanıma Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Dörtbin Kuruş Maaş Tahsisine Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷²⁶

51. Meclisin 9 Mart 1924 tarihli 7. Oturumunda kabul edilen Şehit Miralay Süleyman Fethi Bey Zevcesi Lutfiye Hanıma Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Dört Bin Kuruş Maaş Tahsisine Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷²⁷

52. Meclisin 11 Mart 1924 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Darüleytamlar Müdüriyeti Umumiyesinin 1924 senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁷²⁸

¹⁷²² KM, D. 2, C. 2, s. 223; ZC, D. 2, C. 6, s. 270.

¹⁷²³ KM, D. 2, C. 2, s. 225-234; ZC, D. 2, C. 6, s. 397.

¹⁷²⁴ KM, D. 2, C. 2, s. 240; ZC, D. 2, C. 6, s. 500.

¹⁷²⁵ KM, D. 2, C. 2, s. 236-237; ZC, D. 2, C. 6, s. 501.

¹⁷²⁶ KM, D. 2, C. 2, s. 246; ZC, D. 2, C. 7, s. 253.

¹⁷²⁷ KM, D. 2, C. 2, s. 247; ZC, D. 2, C. 7, s. 254.

¹⁷²⁸ KM, D. 2, C. 2, s. 249; ZC, D. 2, C. 7, s. 324.

53. Meclisin 11 Mart 1924 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Efkar Müdüriyeti Umumiyesinin 1924 senesi Mart ve Nisan Aylarına Mahsus Muvakkat Bütçesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁷²⁹

54. Meclisin 13 Mart 1924 tarihli 11. Oturumunda kabul edilen Ortaöğretim Öğretmenleri Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırı Bey.

Müstenkif: Ahmet Hamdi Bey.¹⁷³⁰

55. Meclisin 19 Mart 1924 tarihli 16. Oturumunda kabul edilen Türk Şairi Abdülhak Hamid Bey'e Kaydı Hayat Şartıyla Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁷³¹

56. Meclisin 19 Mart 1924 tarihli 16. Oturumunda kabul edilen 1924 senesi Ziraat Bankası Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey.¹⁷³²

57. Meclisin 20 Mart 1924 tarihli 17. Oturumunda kabul edilen 1924 Senesi Seyr- i Sefain İdaresi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırı Bey.¹⁷³³

58. Meclisin 23 Mart 1924 tarihli 19. Oturumunda kabul edilen Samsun - Sivas - Ankara Musaköy Demiryollarının İnşası Hakkında Kanun ve İşletme İdaresinin 1924 Senesi Mülhak Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırı Bey.¹⁷³⁴

59. Meclisin 26 Mart 1924 tarihli 22. Oturumunda kabul edilen Anadolu Demiryolları İdaresine Dört Yüz Bin Lira İkrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁷³⁵

60. Meclisin 26 Mart 1924 tarihli 22. Oturumunda kabul edilen Hudut ve Sevahil-i Sıhhiye Müdüriyetinin 1924 Bütçe Kanunu:

¹⁷²⁹ KM, D. 2, C. 2, s. 248; ZC, D. 2, C. 7, s. 325.

¹⁷³⁰ KM, D. 2, C. 2, s. 251-254; ZC, D. 2, C. 7, s. 421.

¹⁷³¹ KM, D. 2, C. 2, s. 274; ZC, D. 2, C. 7, s. 756.

¹⁷³² KM, D. 2, C. 2, s. 275-280; ZC, D. 2, C. 7, s. 757.

¹⁷³³ KM, D. 2, C. 2, s. 282-283; ZC, D. 2, C. 7, s. 832.

¹⁷³⁴ KM, D. 2, C. 2, s. 288-289; ZC, D. 2, C. 7, s. 1011.

¹⁷³⁵ KM, D. 2, C. 2, s. 291; ZC, D. 2, C. 8, s. 14.

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁷³⁶

61. Meclisin 26 Mart 1924 tarihli 22. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesinin 1924 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁷³⁷

62. Meclisin 31 Mart 1924 tarihli 25. Oturumunda kabul edilen 1924 senesi Nisan Ayna Mahsus Muvakkat Bütçe Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷³⁸

63. Meclisin 6 Nisan 1924 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen Zonguldak Şimendifer ve Liman Rüsümünün Tenzili Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷³⁹

64. Meclisin 6 Nisan 1924 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresinin 1924 senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷⁴⁰

65. Meclisin 6 Nisan 1924 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen İstanbul ve Tevabi Balıkhanesine Müteallik Nizamnamenin Birinci ve Üçüncü Maddesinde Muharrer Rüsümün Tezyidine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷⁴¹

66. Meclisin 6 Nisan 1924 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen Merakib-i Bahriyeden Alınacak Rüsüm Hakkındaki 15 Nisan 1922 Tarihli Kanuna Merbut Tarifenin 3 ncü Maddelerindeki (C) Fıkrasının İlgasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷⁴²

67. Meclisin 6 Nisan 1924 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen Merakib-i Bahriyeden Alınacak Rüsüm Hakkında 15 Nisan 1922 Tarihli Tarifeye Bir Zeyl İlavesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁷⁴³

68. Meclisin 8 Nisan 1924 tarihli 32. Oturumunda kabul edilen Tuz Resmi Hakkında Kanun:

¹⁷³⁶ KM, D. 2, C. 2, s. 292-294; ZC, D. 2, C. 8, s. 51.

¹⁷³⁷ KM, D. 2, C. 2, s. 295-296; ZC, D. 2, C. 8, s. 55.

¹⁷³⁸ KM, D. 2, C. 2, s. 302; ZC, D. 2, C. 8, s. 174.

¹⁷³⁹ KM, D. 2, C. 2, s. 311; ZC, D. 2, C. 8, s. 367.

¹⁷⁴⁰ KM, D. 2, C. 2, s. 312-313; ZC, D. 2, C. 8, s. 369.

¹⁷⁴¹ KM, D. 2, C. 2, s. 317; ZC, D. 2, C. 8, s. 365.

¹⁷⁴² KM, D. 2, C. 2, s. 320; ZC, D. 2, C. 8, s. 371.

¹⁷⁴³ KM, D. 2, C. 2, s. 318-319; ZC, D. 2, C. 8, s. 373.

Kabul eden: Salih Bey.

Reddedenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.

Müstenkif: Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁴⁴

69. Meclisin 9 Nisan 1924 tarihli 33. Oturumunda kabul edilen Müskirat Resminin Tadiline Dair Olan 8 Ocak 1920 Tarihli Kararnamede Münderiç Rüsümün Tezyidine ve Men'i Müskirat Kanununun Tadiline Dair Kanun:

Reddedenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁴⁵

70. Meclisin 10 Nisan 1924 tarihli 34. Oturumunda kabul edilen Muayyen Tarifeli Vesaiti Nakliye ile Seyahat Eden Yolculardan Alınacak Nakliyat Resmi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁴⁶

71. Meclisin 10 Nisan 1924 tarihli 34. Oturumunda kabul edilen Konya Ovasının İskası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁴⁷

72. Meclisin 13 Nisan 1924 tarihli 36. Oturumunda kabul edilen Müteaddit Zevata Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁴⁸

73. Meclisin 20 Nisan 1924 tarihli 42. Oturumunda kabul edilen Muvazene-i Umumiye Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁴⁹

74. Meclisin 21 Nisan 1924 tarihli 43. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında Münakit 28 Ocak 1924 Tarihli İkamet, Mukavelenamesi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁵⁰

75. Meclisin 22 Nisan 1924 tarihli 44. Oturumunda kabul edilen Rüsümü Sıhhiye Kanunu:

¹⁷⁴⁴ KM, D. 2, C. 2, s. 321; ZC, D. 2, C. 8, s. 444-446.

¹⁷⁴⁵ KM, D. 2, C. 2, s. 324-325; ZC, D. 2, C. 8, s. 500.

¹⁷⁴⁶ KM, D. 2, C. 2, s. 327; ZC, D. 2, C. 8, s. 552.

¹⁷⁴⁷ KM, D. 2, C. 2, s. 328; ZC, D. 2, C. 8, s. 550.

¹⁷⁴⁸ KM, D. 2, C. 2, s. 337-341; ZC, D. 2, C. 8, s. 641.

¹⁷⁴⁹ KM, D. 2, C. 2, s. 354-364; ZC, D. 2, C. 8, s. 943.

¹⁷⁵⁰ KM, D. 2, C. 2, s. 382-394; ZC, D. 2, C. 8, s. 1009.

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁵¹

76. Meclisin 22 Nisan 1924 tarihli 44. Oturumunda kabul edilen 1924 Senesi Evkaf Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁵²

77. Meclisin 22 Nisan 1924 tarihli 44. Oturumunda kabul edilen Anadolu Demiryollarıyla Mebani ve Müessesatının Esaslı Surette Tamir ve Islahı İçin Muktazi Tahsisatın İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁵³

78. Meclisin 22 Nisan 1924 tarihli 44. Oturumunda kabul edilen İstanbul'a İthal Edilecek Buğday ve Un Mamulâtından Tarife-i Asliyede Muharrer Resimin On İki Misli İstiyfasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁵⁴

79. Meclisin 22 Nisan 1924 tarihli 44. Oturumunda kabul edilen Altı Zata Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁵⁵

80. Meclisin 30 Ekim 1924 tarihli 49. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisinin 1924 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁵⁶

81. Meclisin 11 Kasım 1924 tarihli 5. oturumda kabul edilen Merhum Ziya Gökalp Bey'in Ailesinin Terfihine Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁵⁷

82. Meclisin 11 Kasım 1924 tarihli 5. oturumda kabul edilen Büyük Millet Meclisinin 1924 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁵⁸

¹⁷⁵¹ Kavanin Mecmuasında bu kanunun kabul tarihi 22 Nisan olarak değil, 21 Nisan olarak yazılmıştır. **KM, D. 2, C. 2, s. 399-401; ZC, D. 2, C. 8, s. 1115.**

¹⁷⁵² **KM, D. 2, C. 2, s. 403-405; ZC, D. 2, C. 8, s. 1117.**

¹⁷⁵³ **KM, D. 2, C. 2, s. 412; ZC, D. 2, C. 8, s. 1121.**

¹⁷⁵⁴ **KM, D. 2, C. 2, s. 421; ZC, D. 2, C. 8, s. 1125.**

¹⁷⁵⁵ **KM, D. 2, C. 2, s. 422; ZC, D. 2, C. 8, s. 1119.**

¹⁷⁵⁶ **KM, D. 2, C. 3, s. 2; ZC, D. 2, C. 9, s. 108; CR, Sayı. 79, 24 Kasım 1924, s. 1.**

¹⁷⁵⁷ **KM, D. 2, C. 3, s. 3; ZC, D. 2, C. 10, s. 192; CR, Sayı. 79, 24 Kasım 1924, s. 1.**

83. Meclisin 13 Kasım 1924 tarihli 6. Oturumunda kabul edilen Tarife Kanununun Dördüncü Maddesinin Sanişer Fıkrasının İlgası ve Bazı İlaçlar ve Alat-ı Tıbbiyenin Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁷⁵⁹

84. Meclisin 20 Kasım 1924 tarihli 10. Oturumunda kabul edilen 9 Ocak 1924 tarih 397 numaralı (İstiklal Muharebatı Esnasında Malul Kalan Muvazzaf, Mütেকait İhtiyat, Milis Kuvvetle ve Jandarma Erkan, Ümera, Zabitan, Memurin ve Mensubin-i Askeriye ile Küçük Zabitan ve Efrada Nakdi Mükafat İtası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁷⁶⁰

85. Meclisin 22 Kasım 1924 tarihli 11. Oturumunda kabul edilen 1924 Senesi Bütçesinin Füsul ve Mevadd-ı Muhtelifesine Tahsisatın Munzamma İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷⁶¹

86. Meclisin 22 Kasım 1924 tarihli 11. Oturumunda kabul edilen Mebani-i Milliye İnşaatına Sarf Edilmek Üzere Beş Milyon Lira Tahsisat İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.¹⁷⁶²

87. Meclisin 8 Aralık 1924 tarihli 18. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesinin 1924 senesi Bütçesinin Altıncı Faslının Üçüncü Maddesiyle Faslı Mahsusuna Zamaim İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁶³

88. Meclisin 10 Aralık 1924 tarihli 19. Oturumunda kabul edilen 9 Ocak 1924 tarih 397 numaralı (İstiklal Muharebatı Esnasında Malul Kalan Muvazzaf, Mütেকait İhtiyat, Milli Kuvvetler ve Jandarma Erkan, Ümera, Zabitan, Memurin ve Mensubin-i Askeriye ile Küçük Zabitan ve Efrada Nakdi Mükafat İtası Hakkındaki Kanuna) Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁶⁴

¹⁷⁵⁸ KM, D. 2, C. 3, s. 4; ZC, D. 2, C. 10, s. 194; CR, Sayı. 79, 24 Kasım 1924, s. 1.

¹⁷⁵⁹ KM, D. 2, C. 3, s. 5; ZC, D. 2, C. 10, s. 231; CR, Sayı. 80, 16 Aralık 1924, s. 1.

¹⁷⁶⁰ KM, D. 2, C. 3, s. 7; ZC, D. 2, C. 10, s. 350; CR, Sayı. 80, 16 Aralık 1924, s. 1.

¹⁷⁶¹ KM, D. 2, C. 3, s. 8-19; ZC, D. 2, C. 10, s. 377; CR, Sayı. 80, 16 Aralık 1924, s. 1.

¹⁷⁶² KM, D. 2, C. 3, s. 20; ZC, D. 2, C. 10, s. 379; CR, Sayı. 80, 16 Aralık 1924, s. 1.

¹⁷⁶³ KM, D. 2, C. 3, s. 23; ZC, D. 2, C. 11, s. 37; CR, Sayı. 81, 7 Ocak 1925, s. 1.

¹⁷⁶⁴ KM, D. 2, C. 3, s. 24; ZC, D. 2, C. 11, s. 80.

89. Meclisin 11 Aralık 1924 tarihli 20. Oturumunda kabul edilen Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin Lağvı ile Dahiliye Vekaletine Devri Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁷⁶⁵

90. Meclisin 13 Aralık 1924 tarihli 21. Oturumunda kabul edilen Resminin Tenzili Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.¹⁷⁶⁶

91. Meclisin 20 Aralık 1924 tarihli 24. Oturumunda kabul edilen 12 Nisan 1923 tarih ve 329 Numaralı (Ziraatte Müstamel Olup Hariçten İthal Edilecek Mevadde Müşta ile Gümrük Resmine Dair) Kanununun Birinci Maddesini Muaddil Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁶⁷

92. Meclisin 20 Aralık 1924 tarihli 24. Oturumunda kabul edilen Fonotelgraf Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁶⁸

93. Meclisin 29 Aralık 1924 tarihli 28. Oturumunda kabul edilen Bahriye Vekaleti Teşkiline Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁶⁹

94. Meclisin 31 Aralık 1924 tarihli 29. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisinin 1924 Senesi Bütçesinde Munakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁷⁰

95. Meclisin 12 Ocak 1925 tarihli 35. Oturumunda kabul edilen Pamuklara Arız Olan Haşerat ve Emrazın İmha ve Tedaviri ve Tohumlarının Islahı Hakkındaki Kanun:

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.

Müstenkif: Ahmet Hamdi Bey.¹⁷⁷¹

¹⁷⁶⁵ KM, D. 2, C. 3, s. 25; ZC, D. 2, C. 11, s. 99; CR, Sayı. 81, 7 Ocak 1925, s. 2.

¹⁷⁶⁶ KM, D. 2, C. 3, s. 29; ZC, D. 2, C. 11, s. 131; CR, Sayı. 81, 7 Ocak 1925, s. 2.

¹⁷⁶⁷ KM, D. 2, C. 3, s. 31; ZC, D. 2, C. 11, s. 199; CR, Sayı. 81, 7 Ocak 1925, s. 2.

¹⁷⁶⁸ ZC, D. 2, C. 11, s. 201; CR, Sayı. 81, 7 Ocak 1925, s. 2-3.

¹⁷⁶⁹ KM, D. 2, C. 3, s. 35; ZC, D. 2, C. 11, s. 303; CR, Sayı. 82, 14 Ocak 1925, s. 1.

¹⁷⁷⁰ KM, D. 2, C. 3, s. 36; ZC, D. 2, C. 11, s. 328; CR, Sayı. 82, 14 Ocak 1925, s. 1.

¹⁷⁷¹ KM, D. 2, C. 3, s. 37-38; ZC, D. 2, C. 12, s. 120; CR, Sayı. 83, 25 Ocak 1925, s. 1.

96. Meclisin 19 Ocak 1925 tarihli 37. Oturumunda kabul edilen Yol Mükellefiyeti Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁷²

97. Meclisin 21 Ocak 1925 tarihli 38. Oturumunda kabul edilen 1924 Senesi Bütçesinin Fusul ve Mevadı Muhtelifesine Tahsisatı Munzamma İtasma ve Bazı Vekaletler Bütçesinde Münakele İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁷³

98. Meclisin 22 Ocak 1925 tarihli 39. Oturumunda kabul edilen Memleketin Zahire ve Un İhtiyacının Teshili Hakkındaki Kanun:

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey

Reddeden: Ahmet Hamdi Bey¹⁷⁷⁴

99. Meclisin 24 Ocak 1925 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Afyon Karahisar Vilayeti Mesabininin Tehvini İhtiyacı Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey, Süleyman Sırrı Bey¹⁷⁷⁵

100. Meclisin 26 Ocak 1925 tarihli 41. Oturumunda kabul edilen Ereğli - Karadere Şimendiferleri İnşaat İşletmesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁷⁶

101. Meclisin 26 Ocak 1925 tarihli 41. Oturumunda kabul edilen Ziraat Müesseselerine Sermaye Vazına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁷⁷

102. Meclisin 4 Şubat 1925 tarihli 47. Oturumunda kabul edilen Umum Jandarma Kumandanlığının 1925 Senesi Bütçesine İthal Edilmiş Olan Kıtaattan Bir Hudut Taburu ile Bir Seyyar Jandarma Alayının ve Ahiren Teşkiline Lüzum Görülen Üç Piyade Jandarma Taburuyla Bir Süvari Jandarma Bölüğünün Derhal Teşkiline ve Maaş ve Masarifi Umumiyelerinin 1924 Senesi Jandarma Bütçesine Tahsisatı Munzamına Olarak İlavesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁷⁸

¹⁷⁷² KM, D. 2, C. 3, s. 39-41; ZC, D. 2, C. 12, s. 185; CR, Sayı. 84, 23 Şubat 1925, s. 1.

¹⁷⁷³ KM, D. 2, C. 3, s. 43-48; ZC, D. 2, C. 12, s. 245; CR, Sayı. 83, 25 Ocak 1925, s. 2-3.

¹⁷⁷⁴ KM, D. 2, C. 3, s. 49; ZC, D. 2, C. 12, s. 279-280; CR, Sayı. 84, 23 Şubat 1925, s. 8.

¹⁷⁷⁵ KM, D. 2, C. 3, s. 50; ZC, D. 2, C. 12, s. 311; CR, Sayı. 84, 23 Şubat 1925, s. 9.

¹⁷⁷⁶ KM, D. 2, C. 3, s. 51; ZC, D. 2, C. 12, s. 350; CR, Sayı. 84, 23 Şubat 1925, s. 9.

¹⁷⁷⁷ KM, D. 2, C. 3, s. 52; ZC, D. 2, C. 12, s. 348; CR, Sayı. 84, 23 Şubat 1925, s. 9.

103. Meclisin 8 Şubat 1925 tarihli 50. Oturumunda kabul edilen Bilumum Askeri Malullerin Terfihi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁷⁹

104. Meclisin 17 Şubat 1925 tarihli 58. Oturumunda kabul edilen Aşarın İlgasıyla Yerine İkame Edilecek Vergi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸⁰

105. Meclisin 18 Şubat 1925 tarihli 59. Oturumunda kabul edilen Müdafaa-i Milliye Vekaletinin 1924 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸¹

106. Meclisin 19 Şubat 1925 tarihli 60. Oturumunda kabul edilen Telsiz Tesisi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸²

107. Meclisin 26 Şubat 1925 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Adliye Vekaletinin 1924 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸³

108. Meclisin 26 Şubat 1925 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtları Müdiriyet-i Umumiyesinin 1924 Senesi Bütçesinin İkinci Faslından 4/A Faslına Münakale İcrasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸⁴

109. Meclisin 26 Şubat 1925 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Matbuat ve İstihbarat Müdiriyet-i Umumiyesi 1924 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸⁵

---

¹⁷⁷⁸ **KM, D. 2, C. 3, s. 53; ZC, D. 2, C. 13, s. 143, CR, Sayı. 84, 23 Şubat 1925, s. 9.**

¹⁷⁷⁹ **KM, D. 2, C. 3, s. 55-61; ZC, D. 2, C. 13, s. 236; CR, Sayı. 84, 23 Şubat 1925, s. 10.**

¹⁷⁸⁰ **KM, D. 2, C. 3, s. 62-63; ZC, D. 2, C. 14, s. 96; CR, Sayı. 84, 23 Şubat 1925, s. 13-14.**

¹⁷⁸¹ **KM, D. 2, C. 3, s. 64; ZC, D. 2, C. 14, s. 136; CR, Sayı. 85, 26 Şubat 1925, s. 1.**

¹⁷⁸² **KM, D. 2, C. 3, s. 65; ZC, D. 2, C. 14, s. 189; CR, Sayı. 85, 26 Şubat 1925, s. 2.**

¹⁷⁸³ **KM, D. 2, C. 3, s. 72; ZC, D. 2, C. 14, s. 388; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 22.**

¹⁷⁸⁴ **KM, D. 2, C. 3, s. 73; ZC, D. 2, C. 14, s. 396; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 22-23.**

¹⁷⁸⁵ **KM, D. 2, C. 3, s. 74; ZC, D. 2, C. 14, s. 390; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 23.**

110. Meclisin 26 Şubat 1925 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Posta ve Telgraf Müdüriyet-i Umumiyesi 1924 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸⁶

111. Meclisin 26 Şubat 1925 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Ankara Şehir Emanetine Bir Buçuk Milyon Lira İkrarı Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸⁷

112. Meclisin 26 Şubat 1925 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtları Müdüriyet-i Umumiyesinin 1924 Senesi Bütçesinin Beşinci Faslından Dördüncü Faslının Birinci Maddesince Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸⁸

113. Meclisin 26 Şubat 1925 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen 1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁸⁹

114. Meclisin 26 Şubat 1925 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Tütün İdaresi Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹⁰

115. Meclisin 28 Şubat 1925 tarihli 66. Oturumunda kabul edilen 3 Nisan 1925 Tarih ve 319 Numaralı (Havali-i Şarkıye Muhacirlerinin İadesi ve Mesakeninin Tamir ve İnşası İçin Tahsisat İtasına Dair) Kanun ile Verilen Tahsisatın Sarf Edilmeyen Miktarın 1925 Senesi Zarfında Sarfı Hakkında Kanunu:

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.

Müstenkif: Ahmet Hamdi Bey.¹⁷⁹¹

116. Meclisin 1 Mart 1925 tarihli 67. Oturumunda kabul edilen Doktor İbrahim Vasıf Bey'e Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹²

¹⁷⁸⁶ KM, D. 2, C. 3, s. 75; ZC, D. 2, C. 14, s. 392; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 23.

¹⁷⁸⁷ KM, D. 2, C. 3, s. 76; ZC, D. 2, C. 14, s. 400; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 23.

¹⁷⁸⁸ KM, D. 2, C. 3, s. 77; ZC, D. 2, C. 14, s. 398; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 23.

¹⁷⁸⁹ KM, D. 2, C. 3, s. 78; ZC, D. 2, C. 14, s. 402; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 23.

¹⁷⁹⁰ KM, D. 2, C. 3, s. 69-71; ZC, D. 2, C. 14, s. 394; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 21.

¹⁷⁹¹ KM, D. 2, C. 3, s. 79; ZC, D. 2, C. 15, s. 42; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 24.

117. Meclisin 3 Mart 1925 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Damga ve Tuz Resimlerinin Tezyidine ve Pamuk ve Yün Mensucattan İstihlak Resmi Alınmasına Dair Kanun:

Müstenkifler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹³

118. Meclisin 3 Mart 1925 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Hükümetle Fenerler İdaresi Arasında Münakit İtilafnamelerin Tasdiki Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹⁴

119. Meclisin 3 Mart 1925 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Himaye-i Etfal Cemiyetine Furuht Olunacak Arsa Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹⁵

120. Meclisin 4 Mart 1925 tarihli 69. Oturumunda kabul edilen Takrir-i Sükun Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹⁶

121. Meclisin 8 Mart 1925 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Hudut ve Sevahil-i Sıhhiye Müdüriyeti 1925 senesi Bütçesinin Mevkii Meriyete Vazına Kadar Tahakkuk Edecek Hidemata Sarf Olunmak Üzere Yirmi Dokuz Bin Liranın Tediyesine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹⁷

122. Meclisin 8 Mart 1925 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtları Müdiriyyet-i Umumiyesi 1925 senesi Bütçesinin Mevki-i Meriyete Vazına Kadar Tahakkuk Edecek Hidemata Sarf Olunmak Üzere Altmış Bin Liranın Tediyesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹⁸

123. Meclisin 8 Mart 1925 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Darülfünun Emaneti 1925 senesi Bütçesinin Mevkii Meriyete Vazına Kadar Tahakkuk Edecek Hidemata Sarf Olunmak Üzere Yirmi Beş Bin Liranın Tediyesine Dair Kanunu:

---

¹⁷⁹² **KM, D. 2, C. 3, s. 87; ZC, D. 2, C. 15, s. 92; CR, Sayı. 87, 4 Mart 1925, s. 31.**

¹⁷⁹³ **KM, D. 2, C. 3, s. 88; ZC, D. 2, C. 15, s. 12, CR, Sayı. 87, 4 Mart 1925, s. 31.**

¹⁷⁹⁴ **KM, D. 2, C. 3, s. 89-96; ZC, D. 2, C. 15, s. 118; CR, Sayı. 87, 4 Mart 1925, s. 32.**

¹⁷⁹⁵ **KM, D. 2, C. 3, s. 97; ZC, D. 2, C. 15, s. 120; CR, Sayı. 87, 4 Mart 1925, s. 36.**

¹⁷⁹⁶ **KM, D. 2, C. 3, s. 98; ZC, D. 2, C. 15, s. 155; CR, Sayı. 87, 4 Mart 1925, s. 36.**

¹⁷⁹⁷ **KM, D. 2, C. 3, s. 99; ZC, D. 2, C. 15, s. 270; CR, Sayı. 89, 12 Mart 1925, s. 43.**

¹⁷⁹⁸ **KM, D. 2, C. 3, s. 100; ZC, D. 2, C. 15, s. 272; CR, Sayı. 89, 12 Mart 1925, s. 43.**

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁷⁹⁹

124. Meclisin 15 Mart 1925 tarihli 78. Oturumunda kabul edilen Ankara'da İnşası Mukarrer Yenimahalle İçin Muktazi Yerler ile Bataklik ve Merzağı Arazinin Şehremanetince İstimlaki Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁰⁰

125. Meclisin 24 Mart 1925 tarihli 86. Oturumunda kabul edilen 22 Ekim 1923 tarih ve 360 numaralı (Berri, Bahri, Havai ve Jandarma Erkan, Ümera ve Zabitan ile Memurin ve Mensubin-i Askeriye Maaşat ve Tahsisatı Fevkaladeleri Hakkında) Kanuna Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁰¹

126. Meclisin 24 Mart 1925 tarihli 86. Oturumunda kabul edilen Erkan-ı Harbiye Umumiye Reisinin Makam Tahsisatına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁰²

127. Meclisin 25 Mart 1925 tarihli 87. Oturumunda kabul edilen Mekteb-i Harbiye ve Bahriye ile Tatbikat-ı Baytariye Mektebinden Neşet Eden Efendilere Techizat İtası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Avni Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁰³

128. Meclisin 30 Mart 1925 tarihli 89. Oturumunda kabul edilen Seyr-i Sefain İdaresine, 1925 Bütçesine Mahsuben Avans İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁰⁴

129. Meclisin 30 Mart 1925 tarihli 89. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesine, 1925 Senesi Bütçesine Mahsuben Avans İtası Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁰⁵

¹⁷⁹⁹ KM, D. 2, C. 3, s. 101; ZC, D. 2, C. 15, s. 274 CR, Sayı. 89, 12 Mart 1925, s. 44.

¹⁸⁰⁰ KM, D. 2, C. 3, s. 101; ZC, D. 2, C. 15, s. 499; CR, Sayı. 90, 24 Mart 1925, s. 47.

¹⁸⁰¹ KM, D. 2, C. 3, s. 107-110; ZC, D. 2, C. 16, s. 184; CR, Sayı. 91, 1 Nisan 1925, s. 51.

¹⁸⁰² KM, D. 2, C. 3, s. 111; ZC, D. 2, C. 16, s. 186; CR, Sayı. 91, 1 Nisan 1925, s. 51.

¹⁸⁰³ KM, D. 2, C. 3, s. 112; ZC, D. 2, C. 16, s. 224; CR, Sayı. 91, 1 Nisan 1925, s. 54.

¹⁸⁰⁴ KM, D. 2, C. 3, s. 114; ZC, D. 2, C. 16, s. 284; CR, Sayı. 91, 1 Nisan 1925, s. 54.

¹⁸⁰⁵ KM, D. 2, C. 3, s. 115; ZC, D. 2, C. 16, s. 286; CR, Sayı. 91, 1 Nisan 1925, s. 54.

130. Meclisin 30 Mart 1925 tarihli 89. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtlan Müdiriyet-i Umumiyesine, 1925 Senesi Bütçesine Mahsuben Avans İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Avni Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁰⁶

131. Meclisin 30 Mart 1925 tarihli 89. Oturumunda kabul edilen Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdiriyeti Umumiyesi 1925 Senesi Bütçe Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁰⁷

132. Meclisin 30 Mart 1924 tarihli 24. Oturumunda kabul edilen Askeri Fabrikalar Müdiriyet-i Umumiyesinin 1924 Senesi Mülhak Bütçesi Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁰⁸

133. Meclisin 31 Mart 1925 tarihli 90. Oturumunda kabul edilen Harp ve İsyân Sahalarındaki İdare-i Örfiye Mıntıkalarında Müteşekkil Umum Divanı Harplerden Verilecek İdam Kararlarının Suret-i İcrasına Dair Kanun:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁰⁹

134. Meclisin 4 Nisan 1925 tarihli 93. Oturumunda kabul edilen Seyr-i Sefain İdaresinin 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹⁰

135. Meclisin 4 Nisan 1925 tarihli 93. Oturumunda kabul edilen Seyr-i Sefain Müdiriyet-i Umumiyesinin Sureti İdaresine Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹¹

136. Meclisin 5 Nisan 1925 tarihli 94. Oturumunda kabul edilen Bahriye Fevkalade Bütçe Kanunu:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey¹⁸¹²

¹⁸⁰⁶ **KM, D. 2, C. 3, s. 116; ZC, D. 2, C. 16, s. 288; CR, Sayı. 91, 1 Nisan 1925, s. 54-55.**

¹⁸⁰⁷ **KM, D. 2, C. 3, s. 117; ZC, D. 2, C. 16, s. 290; CR, Sayı. 91, 1 Nisan 1925, s. 55.**

¹⁸⁰⁸ **KM, D. 2, C. 3, s. 86; ZC, D. 2, C. 8, s. 122; CR, Sayı. 86, 2 Mart 1925, s. 26.**

¹⁸⁰⁹ **KM, D. 2, C. 3, s. 118; ZC, D. 2, C. 16, s. 316; CR, Sayı. 91, 1 Nisan 1925, s. 55.**

¹⁸¹⁰ **KM, D. 2, C. 3, s. 119-122; ZC, D. 2, C. 17, s. 75; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 57-59.**

¹⁸¹¹ **KM, D. 2, C. 3, s. 123-124; ZC, D. 2, C. 17, s. 77; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 60.**

¹⁸¹² **KM, D. 2, C. 3, s. 126; ZC, D. 2, C. 17, s. 103; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 61.**

137. Meclisin 5 Nisan 1925 tarihli 94. Oturumunda kabul edilen Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdiriyet-i Umumiyesi 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹³

138. Meclisin 6 Nisan 1925 tarihli 95. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakit 15 Aralık 1923 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹⁴

139. Meclisin 6 Nisan 1925 tarihli 95. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakit 15 Aralık 1923 Tarihli İkamet Muahedenamesi Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹⁵

140. Meclisin 6 Nisan 1925 tarihli 95. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Hükümeti Beyninde Munakit 25 Aralık 1923 Tarihli Tabiiyet İtilaf namesi Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹⁶

141. Meclisin 7 Nisan 1925 tarihli 96. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdiriyet-i Umumiyesi 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Müstenkif: Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹⁷

142. Meclisin 7 Nisan 1925 tarihli 96. Oturumunda kabul edilen Darülfünun Emanetinin 1925 Senesi Bütçesine Mahsuben 75 000 liranın Sarfiyatı Muvakkate Suretiyle Tesviyesi Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹⁸

143. Meclisin 13 Nisan 1925 tarihli 101. Oturumunda kabul edilen Hududa Civar Ahalinin Sureti Müzurlarına Dair Gürcistan Hükümeti ile 20 Mart 1922 Tarihinde Tiflis'te İmza Edilen Mukavelenamenin Tasdiki Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸¹⁹

¹⁸¹³ **KM, D. 2, C. 3, s. 127-128; ZC, D. 2, C. 17, s. 105; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 61.**

¹⁸¹⁴ **KM, D. 2, C. 3, s. 131-132; ZC, D. 2, C. 17, s. 126; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 63-64.**

¹⁸¹⁵ **KM, D. 2, C. 3, s. 133-135; ZC, D. 2, C. 17, s. 127; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 64-65.**

¹⁸¹⁶ **KM, D. 2, C. 3, s. 136-137; ZC, D. 2, C. 17, s. 129; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 65-66.**

¹⁸¹⁷ **KM, D. 2, C. 3, s. 138-143; ZC, D. 2, C. 17, s. 162; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 66-67.**

¹⁸¹⁸ **KM, D. 2, C. 3, s. 144; ZC, D. 2, C. 17, s. 163; CR, Sayı. 92, 14 Nisan 1925, s. 70-71.**

¹⁸¹⁹ **KM, D. 2, C. 3, s. 148-151; ZC, D. 2, C. 17, s. 326; CR, Sayı. 95, 20 Nisan 1925, s. 83.**

144. Meclisin 13 Nisan 1925 tarihli 101. Oturumunda kabul edilen Hududun Tarafeynindeki Meralardan Mütakabilen İstifadeye Dair Gürcistan Hükümeti ile 20 Mart 1922 Tarihinde Tiflis'te İmza Edilen Mukavelenamenin Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²⁰

145. Meclisin 13 Nisan 1925 tarihli 101. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Hükümetleri Arasında 9 Temmuz 1922 tarihinde Tiflis'te Akit ve İmza Olunan Konsolosluk Mukavelenamesi ve Buna Zeylen Tanzim Edilen Hukuku Aile ve Ehliyeti Hukukiye'ye Mütadair Mukavelenamenin Tasdiki Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²¹

146. Meclisin 13 Nisan 1925 tarihli 101. Oturumunda kabul edilen Türkiye Hükümeti ile Rusya Sosyalist Federatif Şuralar Cumhuriyeti Hükümeti ve Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Hükümetleri Arasında 9 Temmuz 1922 Tarihinde Tiflis'te Akit ve İmza Olunan Demiryolları Mukavelenamesinin Tasdikine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²²

147. Meclisin 13 Nisan 1925 tarihli 101. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti İle İsveç Kraliyeti Arasında 31 Mayıs 1924 Tarihinde Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²³

148. Meclisin 13 Nisan 1925 tarihli 101. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya Cumhuriyeti Arasında Ankara'da Münakit 11 Ekim 1924 Tarihli Muhadenet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²⁴

149. Meclisin 13 Nisan 1925 tarihli 101. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Felemenk Kraliyeti Arasında Ankara'da Münakit 16 Ağustos 1924 tarihli Muhadenet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanun:

¹⁸²⁰ KM, D. 2, C. 3, s. 152-156; ZC, D. 2, C. 17, s. 328; CR, Sayı. 95, 20 Nisan 1925, s. 85.

¹⁸²¹ KM, D. 2, C. 3, s. 157-168; ZC, D. 2, C. 17, s. 330; CR, Sayı. 95, 20 Nisan 1925, s. 87.

¹⁸²² KM, D. 2, C. 3, s. 169-174; ZC, D. 2, C. 17, s. 332; CR, Sayı. 95, 20 Nisan 1925, s. 95.

¹⁸²³ KM, D. 2, C. 3, s. 175-176; ZC, D. 2, C. 17, s. 334; CR, Sayı. 95, 20 Nisan 1925, s. 98.

¹⁸²⁴ KM, D. 2, C. 3, s. 177-178; ZC, D. 2, C. 17, s. 336; CR, Sayı. 95, 20 Nisan 1925, s. 99.

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²⁵

150. Meclisin 13 Nisan 1925 tarihli 101. Oturumunda kabul edilen Okul Vergisi Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.

Müstenkif: Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²⁶

151. Meclisin 14 Nisan 1925 tarihli 102. Oturumunda kabul edilen Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²⁷

152. Meclisin 14 Nisan 1925 tarihli 102. Oturumunda kabul edilen Hudut ve Sevahil Müdüriyetinin 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸²⁸

153. Meclisin 16 Nisan 1925 tarihli 104. Oturumunda kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanununun On İkinci Maddesini Muaddil Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸²⁹

154. Meclisin 16 Nisan 1925 tarihli 104. Oturumunda kabul edilen Yeniden Üç Milyon Liralık Madeni Ufaklık Meskukat Darbı Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³⁰

155. Meclisin 16 Nisan 1925 tarihli 104. Oturumunda kabul edilen Kütahya Tavşanlı ve Temdidi Demiryolunun İnşası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³¹

156. Meclisin 18 Nisan 1925 tarihli 105. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile İspanya Krallığı Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³²

157. Meclisin 18 Nisan 1925 tarihli 105. Oturumunda kabul edilen 1925 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³³

¹⁸²⁵ **KM, D. 2, C. 3, s. 179-180; ZC, D. 2, C. 17, s. 338; CR, Sayı. 95, 20 Nisan 1925, s. 99-100.**

¹⁸²⁶ **KM, D. 2, C. 3, s. 181-182; ZC, D. 2, C. 17, s. 340; CR, Sayı. 95, 20 Nisan 1925, s. 100-101.**

¹⁸²⁷ **KM, D. 2, C. 3, s. 192-194; ZC, D. 2, C. 18, s. 39; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 108-109.**

¹⁸²⁸ **ZC, D. 2, C. 18, s. 37; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 105.**

¹⁸²⁹ **KM, D. 2, C. 3, s. 196; ZC, D. 2, C. 18, s. 109; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 110-111.**

¹⁸³⁰ **KM, D. 2, C. 3, s. 197; ZC, D. 2, C. 18, s. 105; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 111.**

¹⁸³¹ **KM, D. 2, C. 3, s. 198; ZC, D. 2, C. 18, s. 107; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 111.**

¹⁸³² **KM, D. 2, C. 3, s. 199-200; ZC, D. 2, C. 18, s. 148; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 111-112.**

158. Meclisin 19 Nisan 1925 tarihli 106. Oturumunda kabul edilen Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolu İdaresinin 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³⁴

159. Meclisin 19 Nisan 1925 tarihli 106. Oturumunda kabul edilen 4 Temmuz 1921 tarih ve 131 numaralı (Şurayı Devletin Memurinin Muhakematına Müteallik Vazaifinin Sureti İfası Hakkında ki Kanuna Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³⁵

160. Meclisin 19 Nisan 1925 tarihli 106. Oturumunda kabul edilen Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³⁶

161. Meclisin 19 Nisan 1925 tarihli 106. Oturumunda kabul edilen Türk ve Şark Halıları Resminin Tenzili Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³⁷

162. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen 9 Kanun-ı Sani 1924 tarih ve 397 numaralı (İstiklal Muharebatı Esnasında Malul Kalan Muvazzafı Mütakait İhtiyat Milli Kuvvetler ve Jandarma Erkan, Ümera Zabitan ve Memurinin ve Mensubini Askeriye ile Küçük Zabitan ve Efrada Nakdi Mükafat İtası Hakkındaki Kanuna) Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³⁸

163. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Darülfunun Emanetinin 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸³⁹

164. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Osmanlı Bankası Müddeti İmtiyaziyesinin Temdidi Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁴⁰

165. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen 15 Mayıs 1919 tarihli Mülkiye Harcırah Kararnamesine Müzeyyel Kanunu:

---

¹⁸³³ **KM, D. 2, C. 3, s. 201-217; ZC, D. 2, C. 18, s. 150; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 112-116.**

¹⁸³⁴ **KM, D. 2, C. 3, s. 221-222; C, D. 2, C. 18, s. 222; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 129.**

¹⁸³⁵ **KM, D. 2, C. 3, s. 223; ZC, D. 2, C. 18, s. 224; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 131.**

¹⁸³⁶ **KM, D. 2, C. 3, s. 224-225; ZC, D. 2, C. 18, s. 226; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 131-132.**

¹⁸³⁷ **KM, D. 2, C. 3, s. 226; ZC, D. 2, C. 18, s. 228; CR, Sayı. 96, 23 Nisan 1925, s. 132.**

¹⁸³⁸ **KM, D. 2, C. 3, s. 251; ZC, D. 2, C. 18, s. 520; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 153.**

¹⁸³⁹ **KM, D. 2, C. 3, s. 257-262; ZC, D. 2, C. 18, s. 522; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 153-154.**

¹⁸⁴⁰ **KM, D. 2, C. 3, s. 252-255; ZC, D. 2, C. 18, s. 524; CR, Sayı. 98, 29 Nisan 1925, s. 151-152.**

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey¹⁸⁴¹

166. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Müteaddit Zevata Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁴²

167. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Ticaret ve Sanayi Odaları Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁴³

168. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Küçük Zabitan Maaşı Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁸⁴⁴

169. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Anadolu Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresi 1925 Senesine Mahsus Fevkalade Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁴⁵

170. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Makam Maaşatı Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁴⁶

171. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtları Müdiriyet-i Umumiyesinin 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁴⁷

172. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Harita Müdiriyet-i Umumiye Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁴⁸

173. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Kadastro Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁴⁹

¹⁸⁴¹ **KM, D. 2, C. 3, s. 256; ZC, D. 2, C. 18, s. 528; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 153.**

¹⁸⁴² **KM, D. 2, C. 3, s. 264-265; ZC, D. 2, C. 18, s. 534; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 160-161.**

¹⁸⁴³ **KM, D. 2, C. 3, s. 276-277; ZC, D. 2, C. 18, s. 551; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 167-168.**

¹⁸⁴⁴ **KM, D. 2, C. 3, s. 263; ZC, D. 2, C. 18, s. 552; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 165.**

¹⁸⁴⁵ **KM, D. 2, C. 3, s. 271; ZC, D. 2, C. 18, s. 553; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 165.**

¹⁸⁴⁶ **KM, D. 2, C. 3, s. 266; ZC, D. 2, C. 18, s. 555; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 161-162.**

¹⁸⁴⁷ **KM, D. 2, C. 3, s. 272-274; ZC, D. 2, C. 18, s. 557; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 166.**

¹⁸⁴⁸ **KM, D. 2, C. 3, s. 280-281; ZC, D. 2, C. 18, s. 559; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 169-170.**

174. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Sulama Ücreti Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵⁰

175. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Seferde Buldukları Esnada Bahriye Zabitanına Taamiye İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵¹

176. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1925 Senesi Bütçesine 350 000 Liranın Faslı Mahsus Olarak Vaz'ına Dair Olan Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵²

177. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1925 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵³

178. Meclisin 16 Kasım 1925 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Nafia Vekaletinin 1925 Senesi Bütçesinin Demiryolları İnşaatı ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesi Mülhak Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵⁴

179. Meclisin 18 Kasım 1925 tarihli 10. Oturumunda kabul edilen Müdafaa-i Milliye Vekaleti 1925 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵⁵

180. Meclisin 19 Kasım 1925 tarihli 11. Oturumunda kabul edilen Müdafaa-i Milliye Vekaletine Bazı Taahhüdât İcrası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵⁶

¹⁸⁴⁹ **KM, D. 2, C. 3, s. 282; ZC, D. 2, C. 18, s. 561; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 170.**

¹⁸⁵⁰ **KM, D. 2, C. 3, s. 278-279; ZC, D. 2, C. 18, s. 562; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 168-169.**

¹⁸⁵¹ **KM, D. 2, C. 3, s. 283-284; ZC, D. 2, C. 18, s. 566; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 170.**

¹⁸⁵² **KM, D. 2, C. 3, s. 275; ZC, D. 2, C. 18, s. 570; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 167.**

¹⁸⁵³ **KM, D. 2, C. 4, s. 267-270; ZC, D. 2, C. 18, s. 572; CR, Sayı. 99, 2 Mayıs 1925, s. 162.**

¹⁸⁵⁴ **KM, D. 2, C. 4, s. 1; ZC, D. 2, C. 19, s. 137; CR, No:228, 25 Kasım 1925, s. 681.**

¹⁸⁵⁵ **KM, D. 2, C. 4, s. 2; ZC, D. 2, C. 19, s. 145; CR, No:228, 25 Kasım 1925, s. 681.**

¹⁸⁵⁶ Bu kanun Kavanin Mecmuasının 4. Cilt, 1. Tabında sehven konulmadığı anlaşılmıştır. (**KM, D. 2, C. 4, s. 2; ZC, D. 2, C. 19, s. 163.**)

181. Meclisin 19 Kasım 1925 tarihli 11. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisi 1925 Senesi Bütçesinin Müteferrika ve İnşaat Fasıllarına 26073 liranın Tahsisatı Munzamıma Olarak İlavesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵⁷

182. Meclisin 19 Kasım 1925 tarihli 11. Oturumunda kabul edilen Samsun Şehrinin Elektrikle Tenaviri ve Su Tesisatı İçin Mahalli Belediyesince Aktedilecek Üç Yüz Bin Liralık İstikraza Hükümetçe Kefalet Edilmesi Mezuniyetine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵⁸

183. Meclisin 19 Kasım 1925 tarihli 11. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisi 1925 Senesi Bütçesinin Üçüncü Faslına Altmış Bin Lira İlavesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁵⁹

184. Meclisin 23 Kasım 1925 tarihli 13. Oturumunda kabul edilen Ziraat vekaleti Bütçesinin Muhtelif Fasil ve Maddelerine Ceman (225 000) Liranın Tahsisatı Munzamına Olarak İlavesi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁸⁶⁰

185. Meclisin 28 Kasım 1925 tarihli 16. Oturumunda kabul edilen Cumhurbaşkanlığı 1925 Senesi bütçesinde Münakale İcrasına ve Tahsisatı Munzamına İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁶¹

186. Meclisin 28 Kasım 1925 tarihli 16. Oturumunda kabul edilen Askeri Fabrikalarına Ait Mevadi İnhisariyenin Maliye Vekaletine Devri Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁶²

187. Meclisin 2 Aralık 1925 tarihli 18. Oturumunda kabul edilen Trablusgarp, Balkan, Genel Harb ve İstiklal Savaşında Şehit Olan Erkan, Ümera ve Zabitan ile Mensubini Askeriye'nin Bazı Borçlarının Affına Dair olan Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁶³

¹⁸⁵⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 2; ZC, D. 2, C. 19, s. 165; CR, No:228, 25 Kasım 1925, s. 681.

¹⁸⁵⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 4; ZC, D. 2, C. 19, s. 167; CR, No:228, 25 Kasım 1925, s. 682.

¹⁸⁵⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 5; ZC, D. 2, C. 19, s. 169; CR, No:228, 25 Kasım 1925, s. 682.

¹⁸⁶⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 14; ZC, D. 2, C. 19, s. 207.

¹⁸⁶¹ KM, D. 2, C. 4, s. 17; ZC, D. 2, C. 19, s. 266; CR, No:240, 9 Aralık 1925, s. 731.

¹⁸⁶² KM, D. 2, C. 4, s. 16; ZC, D. 2, C. 19, s. 268; CR, No:240, 9 Aralık 1925, s. 731.

188. Meclisin 2 Aralık 1925 tarihli 18. Oturumunda kabul edilen Açıkta Kalan Ümera ve Zabitan Tahsisatları Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁶⁴

189. Meclisin 5 Aralık 1925 tarihli 19. Oturumunda kabul edilen Nafia Vekaleti 1925 Senesi Bütçesiyle Erzurum - Sarıkamış - Kars Demiryolları Bütçesine (170 000) lira İlavesine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁸⁶⁵

190. Meclisin 7 Aralık 1925 tarihli 20. Oturumunda kabul edilen Hariciye Vekaleti 1925 senesi Bütçesinin Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁶⁶

191. Meclisin 12 Aralık 1925 tarihli 23. Oturumunda kabul edilen Ticaret Muahedesi Aktedilmeyen Memleketler Muvaredatından Alınacak Rüssem ile İcabında Mukabelei Bilmisil İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁶⁷

192. Meclisin 12 Aralık 1925 tarihli 23. Oturumunda kabul edilen Ereğli Karadere Şimendifer Hattının İnşa ve İşletilmesi Hakkındaki 26 Ocak 1925 tarih ve 548 numaralı Kanunun İlgasıyla İşbu Hattın Geniş Hattı Tahvili Suretiyle Ankara ile Ereğli Arasında İnşa ve İşletilmesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁶⁸

193. Meclisin 14 Aralık 1925 tarihli 24. Oturumunda kabul edilen Maliye Vekaleti Bütçesiyle Öksüz Yurtları Müdüriyet-i Umumiyesi 1925 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁶⁹

194. Meclisin 19 Aralık 1925 tarihli 27. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesinin 1925 Senesi Bütçesinin Tahsisatı Munzamına İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁷⁰

---

¹⁸⁶³ **KM, D. 2, C. 4, s. 23; ZC, D. 2, C. 20, s. 19; CR, No:246, 16 Aralık 1925, s. 755.**

¹⁸⁶⁴ **KM, D. 2, C. 4, s. 22; ZC, D. 2, C. 20, s. 21; CR, No:244, 14 Aralık 1925, s. 747.**

¹⁸⁶⁵ **KM, D. 2, C. 4, s. 30; ZC, D. 2, C. 20, s. 41; CR, No:244, 14 Aralık 1925, s. 749.**

¹⁸⁶⁶ **KM, D. 2, C. 4, s. 30; ZC, D. 2, C. 20, s. 57; CR, No:24, 17 Aralık 1925, s. 759.**

¹⁸⁶⁷ **KM, D. 2, C. 4, s. 36; ZC, D. 2, C. 20, s. 119; CR, No:249, 20 Aralık 1925, s. 767.**

¹⁸⁶⁸ **KM, D. 2, C. 4, s. 37; ZC, D. 2, C. 20, s. 117; CR, No:249, 20 Aralık 1925, s. 767-768.**

¹⁸⁶⁹ **KM, D. 2, C. 4, s. 38; ZC, D. 2, C. 20, s. 143; CR, No:252, 23 Aralık 1925, s. 779.**

¹⁸⁷⁰ **KM, D. 2, C. 4, s. 39; ZC, D. 2, C. 20, s. 197; CR, No:256, 28 Aralık 1925, s. 795.**

195. Meclisin 21 Aralık 1925 tarihli 28. Oturumunda kabul edilen 1925 Senesi Muvazene-i Umumiyesine Dahil Devair Bütçesinin Tahsisatı Munzamma ve Fevkalade İtasına ve Mezkur Bütçelerde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁷¹

196. Meclisin 30 Aralık 1925 tarihli 33. Oturumunda kabul edilen Mevcut Evrakı Nakdiyenin Yenileriyle İstibdaline Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁷²

197. Meclisin 31 Aralık 1925 tarihli 34. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Sırp, Hırvat ve Slaven Krallığı arasında 28 Ekim 1925 tarihinde Ankara'da Tanzim ve İmza Olunan Muhadenet Muahedesinin Tasdiki Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁷³

198. Meclisin 31 Aralık 1925 tarihli 34. Oturumunda kabul edilen Matbaa Alat ve Edevatiyle Kitap ve Gazete Kağıtlarının Gümrük Resminden İstisnasına Dair 9 Aralık 1920 Tarih ve 71 numaralı Kanunun İkinci Maddesinin İlgasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁷⁴

199. Meclisin 4 Ocak 1926 tarihli 36. Oturumunda kabul edilen 11 Nisan 1918 tarihli Gümrük Kanununun 62'inci maddesine Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁷⁵

200. Meclisin 4 Ocak 1926 tarihli 36. Oturumunda kabul edilen Türkiye ile Finlandiya Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁷⁶

201. Meclisin 4 Ocak 1926 tarihli 36. Oturumunda kabul edilen Türkiye ile Letonya Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁷⁷

¹⁸⁷¹ KM, D. 2, C. 4, s. 41; ZC, D. 2, C. 20, s. 223; CR, No:258, 30 Aralık 1925, s. 803.

¹⁸⁷² KM, D. 2, C. 4, s. 61-62; ZC, D. 2, C. 20, s. 330; CR, No:269, 12 Ocak 1926, s. 859.

¹⁸⁷³ KM, D. 2, C. 4, s. 63; ZC, D. 2, C. 20, s. 325; CR, No:269, 12 Ocak 1926, s. 859-860.

¹⁸⁷⁴ KM, D. 2, C. 4, s. 66; ZC, D. 2, C. 20, s. 327; CR, No:269, 12 Ocak 1926, s. 860-861.

¹⁸⁷⁵ KM, D. 2, C. 4, s. 67; ZC, D. 2, C. 21, s. 46; CR, No:272, 16 Ocak 1926, s. 871.

¹⁸⁷⁶ KM, D. 2, C. 4, s. 68-69; ZC, D. 2, C. 21, s. 48; CR, No:273, 17 Ocak 1926, s. 875.

¹⁸⁷⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 70-71; ZC, D. 2, C. 21, s. 50; CR, No:273, 17 Ocak 1926, s. 875-876.

202. Meclisin 6 Ocak 1926 tarihli 37. Oturumunda kabul edilen Çifteler Çiftliği Dahilindeki Araziye İcarezenin Olarak Tahakkuk Ettirilip Tahsil Edilmeyen Mebaliğin Affi Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁷⁸

203. Meclisin 9 Ocak 1926 tarihli 38. Oturumunda kabul edilen Türkiye Dahilinde Piyango Keşidesinin Münhasıran Tayyare Cemiyetine Ait Olduğu Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁷⁹

204. Meclisin 13 Ocak 1926 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Ticaret Vekaleti 1925 Senesi Bütçesine (130 914) Lira Tahsisatı Munzamma İlavesi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁸⁰

205. Meclisin 13 Ocak 1926 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Muvazene-i Umumiye Dahilindeki Devairin Kırtasiye İhtiyacatının Sureti Tedarikine Ait Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁸¹

206. Meclisin 14 Ocak 1926 tarihli 41. Oturumunda kabul edilen 1921 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun Sekizinci ve 13 Kanun-ı Sani 1923 tarihli Avans Kanununun Üçüncü Maddelerine Müzeyyel Kanun:

Kabul eden: Salih Bey.

Reddeden: Ahmet Hamdi Bey.

Müstenkif: Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁸²

207. Meclisin 14 Ocak 1926 tarihli 41. Oturumunda kabul edilen 1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun Beşinci Maddesine Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁸³

208. Meclisin 16 Ocak 1926 tarihli 42. Oturumunda kabul edilen Seyr-i Sefain İdaresi 1925 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına ve İdarei Mezkurenin Liman Tahmil ve Tahliye Şirketlerine İştirakine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁸⁴

¹⁸⁷⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 74; ZC, D. 2, C. 21, s. 70; CR, No:272, 16 Ocak 1926, s. 872.

¹⁸⁷⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 75; ZC, D. 2, C. 21, s. 96; CR, No:279, 24 Ocak 1926, s. 899.

¹⁸⁸⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 77; ZC, D. 2, C. 21, s. 144; CR, No:279, 24 Ocak 1926, s. 891.

¹⁸⁸¹ KM, D. 2, C. 4, s. 78; ZC, D. 2, C. 21, s. 146; CR, No:279, 24 Ocak 1926, s. 899.

¹⁸⁸² KM, D. 2, C. 4, s. 84-85; ZC, D. 2, C. 21, s. 169-170; CR, No:279, 24 Ocak 1926, s. 902.

¹⁸⁸³ KM, D. 2, C. 4, s. 84-86; ZC, D. 2, C. 21, s. 171; CR, No:279, 24 Ocak 1926, s. 902.

209. Meclisin 16 Ocak 1926 tarihli 42. Oturumunda kabul edilen Ticaret Muahedesi Aktedilmeyen Memleketler Muvaredatından Alınacak Rüsüm ile İcabında Mukabeleibilmisil İcrasına Dair 12 Aralık 1925 tarihli ve 691 numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey¹⁸⁸⁵

210. Meclisin 25 Ocak 1926 tarihli 45. Oturumunda kabul edilen Türk Tayyare Cemiyetinin Posta Ücuratından Muafiyetine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁸⁶

211. Meclisin 25 Ocak 1926 tarihli 45. Oturumunda kabul edilen Şeker İnhisarı Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁸⁷

212. Meclisin 25 Ocak 1926 tarihli 45. Oturumunda kabul edilen Petrol ve Benzin İnhisarına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁸⁸

213. Meclisin 27 Ocak 1926 tarihli 46. Oturumunda kabul edilen 3 Nisan 1924 Tarih ve 459 Numaralı Mahsup Kanununa Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁸⁸⁹

214. Meclisin 30 Ocak 1926 tarihli 47. Oturumunda kabul edilen Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyeti 1925 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁹⁰

215. Meclisin 30 Ocak 1926 tarihli 47. Oturumunda kabul edilen 12 Şubat 1924 tarih ve 410 Numaralı Sayım Kanununun Altıncı Maddesini Muaddel Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁹¹

216. Meclisin 30 Ocak 1926 tarihli 47. Oturumunda kabul edilen Muhassesatı Zatiye Müdüriyeti 1925 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamına İlavesi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁹²

---

¹⁸⁸⁴ **KM, D. 2, C. 4, s. 87; ZC, D. 2, C. 21, s. 201; CR, No:280, 25 Ocak 1926, s. 903.**

¹⁸⁸⁵ **ZC, D. 2, C. 21, s. 203; CR, No:276, 20 Ocak 1926, s. 887.**

¹⁸⁸⁶ **KM, D. 2, C. 4, s. 91; ZC, D. 2, C. 21, s. 263; CR, No:285, 31 Ocak 1926, s. 923.**

¹⁸⁸⁷ **KM, D. 2, C. 4, s. 92-93; ZC, D. 2, C. 21, s. 265; CR, No:290, 6 Şubat 1926, s. 943-944.**

¹⁸⁸⁸ **KM, D. 2, C. 4, s. 94-95; ZC, D. 2, C. 21, s. 267; CR, No:291, 7 Şubat 1926, s. 647-648.**

¹⁸⁸⁹ **KM, D. 2, C. 4, s. 96-97; ZC, D. 2, C. 21, s. 285; CR, No:291, 7 Şubat 1926, s. 648.**

¹⁸⁹⁰ **KM, D. 2, C. 4, s. 100; ZC, D. 2, C. 21, s. 322; CR, No:293, 9 Şubat 1926, s. 956.**

¹⁸⁹¹ **KM, D. 2, C. 4, s. 101; ZC, D. 2, C. 21, s. 320; CR, No:293, 9 Şubat 1926, s. 956.**

217. Meclisin 8 Şubat 1926 tarihli 52. Oturumunda kabul edilen Maktu Vergi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁸⁹³

218. Meclisin 8 Şubat 1926 tarihli 52. Oturumunda kabul edilen Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarına Mütedair Kanunun Temdidi Ahkamı Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁸⁹⁴

219. Meclisin 10 Şubat 1926 tarihli 53. Oturumunda kabul edilen Umumi İstihlak Vergisi Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁸⁹⁵

220. Meclisin 11 Şubat 1926 tarihli 54. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile İçtimai Şuralar Cumhuriyetleri İttihade Hükümeti Arasında İmza Olunan Bitaraflık Muahedenamesiyle Merbut Olan Üç Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁸⁹⁶

221. Meclisin 13 Şubat 1926 tarihli 56. Oturumunda kabul edilen Eğlence ve Hususi istihlak Vergisi hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁹⁷

222. Meclisin 13 Şubat 1926 tarihli 56. Oturumunda kabul edilen İstiklal Mehakimi Kanununun Tadili Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁸⁹⁸

223. Meclisin 15 Şubat 1926 tarihli 56. Oturumunda kabul edilen İstanbul Limanı Tahmil ve Tahliye Türk Anonim Şirketinin İstikraz Edeceği Yarım Milyon Liraya Maliye Vekaletinin Kefaletne Mütedair Kanun:

Kabul eden: Salih Bey.¹⁸⁹⁹

224. Meclisin 15 Şubat 1926 tarihli 56. Oturumunda kabul edilen Şeker, Petrol ve Benzin İnhisarına Ait İbtidai Sermaye Hakkında Kanun:

---

¹⁸⁹² **KM, D. 2, C. 4, s. 102; ZC, D. 2, C. 21, s. 324; CR, No:295, 11 Şubat 1926, s. 963.**

¹⁸⁹³ **KM, D. 2, C. 4, s. 105-106; ZC, D. 2, C. 22, s. 120; CR, No:301, 18 Şubat 1926, s. 991-992.**

¹⁸⁹⁴ **KM, D. 2, C. 4, s. 107; ZC, D. 2, C. 22, s. 122; CR, No:301, 18 Şubat 1926, s. 992.**

¹⁸⁹⁵ **KM, D. 2, C. 4, s. 108-110; ZC, D. 2, C. 22, s. 144; CR, No:304, 22 Şubat 1926, s. 1003-1004.**

¹⁸⁹⁶ **KM, D. 2, C. 4, s. 111-112; ZC, D. 2, C. 22, s. 159; CR, No:306, 24 Şubat 1926, s. 1011-1012.**

¹⁸⁹⁷ **KM, D. 2, C. 4, s. 113-115; ZC, D. 2, C. 22, s. 177; CR, No:306, 24 Şubat 1926, s. 1012-1014.**

¹⁸⁹⁸ **KM, D. 2, C. 4, s. 116; ZC, D. 2, C. 22, s. 179; CR, No:306, 24 Şubat 1926, s. 1014.**

¹⁸⁹⁹ **KM, D. 2, C. 4, s. 118; ZC, D. 2, C. 22, s. 212; CR, No:309, 28 Şubat 1926, s. 1023.**

Kabul eden: Salih Bey.¹⁹⁰⁰

225. Meclisin 22 Şubat 1926 tarihli 59. Oturumunda kabul edilen Ziraat Makinelerinde İstimal Olunan Mevadı Müştagile ve Muharrike Rüsümü Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey¹⁹⁰¹

226. Meclisin 24 Şubat 1926 tarihli 60. Oturumunda kabul edilen Merhum Saruhan Milletvekili Reşat Beyin Ailesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkına Kanunu:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁰²

227. Meclisin 27 Şubat 1926 tarihli 62. Oturumunda kabul edilen Hariciye Vekaleti Bütçesine Tahsisatı Fevkalade İlavesi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁰³

228. Meclisin 27 Şubat 1926 tarihli 62. Oturumunda kabul edilen Kazanç Vergisi Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁰⁴

229. Meclisin 27 Şubat 1926 tarihli 62. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisi Divanı Riyaseti Azasına Tazminat İtasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁰⁵

230. Meclisin 27 Şubat 1926 tarihli 62. Oturumunda kabul edilen 1925 Senesi Muvazenesi Umumiye Kanununa Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁰⁶

231. Meclisin 28 Şubat 1926 tarihli 63. Oturumunda kabul edilen Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Limanı ve Rıhtım İdaresinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁰⁷

¹⁹⁰⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 119; ZC, D. 2, C. 22, s. 215; CR, No:309, 28 Şubat 1926, s. 1014.

¹⁹⁰¹ KM, D. 2, C. 4, s. 278-279; ZC, D. 2, C. 22, s. 286-287; CR, No:307, 25 Şubat 1926, s. 1015.

¹⁹⁰² KM, D. 2, C. 4, s. 280; ZC, D. 2, C. 22, s. 306-307; CR, No:315, 7 Mart 1926, s. 1048.

¹⁹⁰³ KM, D. 2, C. 4, s. 281; ZC, D. 2, C. 22, s. 362-363; CR, No:317, 9 Mart 1926, s. 1053.

¹⁹⁰⁴ KM, D. 2, C. 4, s. 282-296; ZC, D. 2, C. 22, s. 365-366; CR, No:321, 14 Mart 1926, s. 1145.

¹⁹⁰⁵ KM, D. 2, C. 4, s. 297; ZC, D. 2, C. 22, s. 368-369; CR, No:317, 9 Mart 1926, s. 1053.

¹⁹⁰⁶ KM, D. 2, C. 4, s. 298-355; ZC, D. 2, C. 22, s. 371-372; CR, No:316, 8 Mart 1926, s. 1051.

¹⁹⁰⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 356-359; ZC, D. 2, C. 22, s. 397-398; CR, No:319, 11 Mart 1926, s. 1061.

232. Meclisin 28 Şubat 1926 tarihli 63. Oturumunda kabul edilen Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 Senesine Mahsus Fevkalade Bütçe Kanunu:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁰⁸

233. Meclisin 28 Şubat 1926 tarihli 63. Oturumunda kabul edilen Seyrisefain İdaresinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁰⁹

234. Meclisin 28 Şubat 1926 tarihli 63. Oturumunda kabul edilen Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1926 Senesi Bütçesinin Kabul ve Tasdikine Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹¹⁰

235. Meclisin 28 Şubat 1926 tarihli 63. Oturumunda kabul edilen Erzurum - Kars - Sarıkamış ve Şuabatı Demiryolları İdaresine Ait Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevkii Meriyetine Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹¹¹

236. Meclisin 28 Şubat 1926 tarihli 63. Oturumunda kabul edilen Hudut ve Savahil Sıhhiye Müdüriyetinin Üç Aylık İhtiyacatı İçin Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹¹²

237. Meclisin 28 Şubat 1926 tarihli 63. Oturumunda kabul edilen Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesine Ait Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevki Meriyeti Yazına Kadar İfa Olunacak Hidamat Hakkında Kanun:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹¹³

238. Meclisin 6 Mart 1926 tarihli 67. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹¹⁴

¹⁹⁰⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 360-361; ZC, D. 2, C. 22, s. 400-401.

¹⁹⁰⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 362-365; ZC, D. 2, C. 22, s. 403-404.

¹⁹¹⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 366; ZC, D. 2, C. 22, s. 406-407; CR, No:319, 11 Mart 1926, s. 1064.

¹⁹¹¹ KM, D. 2, C. 4, s. 367; ZC, D. 2, C. 22, s. 409-410; CR, No:317, 9 Mart 1926, s. 1054.

¹⁹¹² KM, D. 2, C. 4, s. 368; ZC, D. 2, C. 22, s. 412-413; CR, No:317, 9 Mart 1926, s. 1054.

¹⁹¹³ KM, D. 2, C. 4, s. 369; ZC, D. 2, C. 22, s. 415-463; CR, No:317, 9 Mart 1926, s. 1054.

239. Meclisin 6 Mart 1926 tarihli 67. Oturumunda kabul edilen Ankara Şehremanetine İki Milyon lira İkrâzı Hakkındaki Kanun:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹¹⁵

240. Meclisin 8 Mart 1926 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Norveç Kırallığı Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹¹⁶

241. Meclisin 8 Mart 1926 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesinin Üç Aylık Tahsisatı Munzamına Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidamat Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹¹⁷

242. Meclisin 8 Mart 1926 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Darülfünun Emanetinin Üç Aylık Tahsisat Munzamma Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidamat Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹¹⁸

243. Meclisin 8 Mart 1926 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen 10 Kasım 1919 Tarihli Harcırah Kararnamesinin Birinci Maddesine Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹¹⁹

244. Meclisin 8 Mart 1926 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesinin 1925 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁹²⁰

245. Meclisin 8 Mart 1926 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Aşarın İlgasiyle Yerine ikame Edilecek Vergi Hakkındaki 17 Şubat 1925 Tarihli Kanunun Altıncı Maddesinin (D) Fıkrasını Muaddil Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁹²¹

---

¹⁹¹⁴ **KM, D. 2, C. 4, s. 479; ZC, D. 2, C. 23, s. 59-60.**

¹⁹¹⁵ **KM, D. 2, C. 4, s. 480; ZC, D. 2, C. 23, s. 91-92; CR, No:322, 15 Mart 1926, s. 1155.**

¹⁹¹⁶ **KM, D. 2, C. 4, s. 484-485; ZC, D. 2, C. 23, s. 113-114.**

¹⁹¹⁷ **KM, D. 2, C. 4, s. 481; ZC, D. 2, C. 23, s. 91-92.**

¹⁹¹⁸ **KM, D. 2, C. 4, s. 482; ZC, D. 2, C. 23, s. 118-119.**

¹⁹¹⁹ **KM, D. 2, C. 4, s. 489; ZC, D. 2, C. 23, s. 140-141; CR, No:327, 21 Mart 1926, s. 1181.**

¹⁹²⁰ **KM, D. 2, C. 4, s. 491-493; ZC, D. 2, C. 23, s. 143-144; CR, No:327, 21 Mart 1926, s. 1181.**

¹⁹²¹ **KM, D. 2, C. 4, s. 490; ZC, D. 2, C. 23, s. 146-147; CR, No:327, 21 Mart 1926, s. 1181.**

246. Meclisin 15 Mart 1926 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresinin 1925 Senesi Bütçe Kanunu Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹²²

247. Meclisin 15 Mart 1926 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesinin 1925 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹²³

248. Meclisin 17 Mart 1926 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Kayseri - Ulukışla Demiryolunun İnşası Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹²⁴

249. Meclisin 17 Mart 1926 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Demir Sanayiinin Tesisine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹²⁵

250. Meclisin 17 Mart 1926 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesinin 1925 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹²⁶

251. Meclisin 17 Mart 1926 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Darülfünun İdaresinin 1925 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹²⁷

252. Meclisin 22 Mart 1926 tarihli 75. Oturumunda kabul edilen Maarif Teşkilatına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹²⁸

253. Meclisin 22 Mart 1926 tarihli 75. Oturumunda kabul edilen İspirto ve Meşrubat Küliye İnhisarı Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹²⁹

254. Meclisin 24 Mart 1926 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Malatya - Ergani - Diyarbakır Demiryolunun İnşası Hakkındaki Kanunu:

¹⁹²² **KM, D. 2, C. 4, s. 496-497; C, D. 2, C. 23, s. 191-192; CR, No:330, 24 Mart 1926, s. 1193.**

¹⁹²³ **KM, D. 2, C. 4, s. 498-499; ZC, D. 2, C. 23, s. 194-195; CR, No:336, 31 Mart 1926, s. 1217.**

¹⁹²⁴ **KM, D. 2, C. 4, s. 508; ZC, D. 2, C. 23, s. 232-233; CR, No:334, 29 Mart 1926, s. 1212.**

¹⁹²⁵ **KM, D. 2, C. 4, s. 507; ZC, D. 2, C. 23, s. 235-236; CR, No:334, 29 Mart 1926, s. 1212.**

¹⁹²⁶ **KM, D. 2, C. 4, s. 500-502; ZC, D. 2, C. 23, s. 238-239; CR, No:334, 29 Mart 1926, s. 1209.**

¹⁹²⁷ **KM, D. 2, C. 4, s. 503-506; ZC, D. 2, C. 23, s. 241-242; CR, No:336, 31 Mart 1926, s. 1218.**

¹⁹²⁸ **KM, D. 2, C. 4, s. 522-525; ZC, D. 2, C. 23, s. 307-308; CR, No:338, 3 Nisan 1926, s. 1233.**

¹⁹²⁹ **KM, D. 2, C. 4, s. 526-529; ZC, D. 2, C. 23, s. 310-311; CR, No:338, 3 Nisan 1926, s. 1235.**

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹³⁰

255. Meclisin 24 Mart 1926 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Arada - Diyarbakır - Ergani Demiryolu İnşasına Dair 22 Mart 1924 Tarih ve 448 Numarah Kanununun Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹³¹

256. Meclisin 1 Nisan1926 tarihli 81. Oturumunda kabul edilen Umur-u Sıhhiyeye Müteallik Bütçeler ile Bilumum Memurini Sıhhiye Hakkında Kanunu:

Kabul eden: Ahmet Hamdi Bey.

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.¹⁹³²

257. Meclisin 3 Nisan 1926 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey¹⁹³³

258. Meclisin 5 Nisan 1926 tarihli 83. Oturumunda kabul edilen Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹³⁴

259. Meclisin 10 Nisan1926 tarihli 85. Oturumunda kabul edilen Denizli'de Şamli Çiftliği Dahilin de Araziye Bedeli İcar Olarak Tahakkuk Ettirilip Tahsil Edilmeyen Mebaliğin Afifi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.¹⁹³⁵

260. Meclisin 10 Nisan 1926 tarihli 85. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Danimarka Krallığı Arasmda Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹³⁶

261. Meclisin 10 Nisan1926 tarihli 85. Oturumunda kabul edilen Askeri Tayinat ve Yem Bedeli Kanunu Muvakkatinin Yedinci ve Dokuzuncu Maddelerine Tezyil Olunacak Fıkarat Hakkında Kanunu:

Kabul eden: Salih Bey.¹⁹³⁷

¹⁹³⁰ **KM, D. 2, C. 4, s. 535; ZC, D. 2, C. 23, s. 332-333; CR, No:341, 6 Nisan 1926, s. 1247.**

¹⁹³¹ **KM, D. 2, C. 4, s. 535; ZC, D. 2, C. 23, s. 335-336; CR, No:341, 6 Nisan 1926, s. 1249.**

¹⁹³² **KM, D. 2, C. 4, s. 538; ZC, D. 2, C. 24, s. 10-12; CR, No:346, 12 Nisan 1926, s. 1267.**

¹⁹³³ **KM, D. 2, C. 4, s. 539-545; ZC, D. 2, C. 24, s. 41-42; CR, No:348, 17 Nisan 1926, s. 1271.**

¹⁹³⁴ Bu kanunun tarihi Zabıt Ceridelerinde 5 Nisan olarak ifade edilirken, Kavanin Mecmuasında 6 Nisan olarak yazılmıştır. **KM, D. 2, C. 4, s. 549-551; ZC, D. 2, C. 24, s. 64-65; CR, No:351, 20 Nisan 1926, s. 1283.**

¹⁹³⁵ **KM, D. 2, C. 4, s. 557; ZC, D. 2, C. 24, s. 97-98; CR, No:335, 22 Nisan 1926, s. 1290.**

¹⁹³⁶ **KM, D. 2, C. 4, s. 558-559; ZC, D. 2, C. 24, s. 117-118; CR, No:355, 25 Nisan 1926, s. 1297.**

262. Meclisin 10 Nisan1926 tarihli 85. Oturumunda kabul edilen Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyetinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul eden: Salih Bey.¹⁹³⁸

263. Meclisin 20 Nisan1926 tarihli 88Oturumunda kabul edilen Müdafaa-i Milliye Vekaletinin 1925 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma ve Fevkalade İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹³⁹

264. Meclisin 22 Nisan1926 tarihli 89. Oturumunda kabul edilen Zabıta Saydiye ve İstanbul ve Tevabii Balıkxane İdareleri Nizamnamelerinin Bazı Mevaddını Muaddil Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁴⁰

265. Meclisin 24 Nisan1926 tarihli 90. Oturumunda kabul edilen Okul Kitaplarının Maarif Vekaletince Tabi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁴¹

266. Meclisin 24 Nisan1926 tarihli 90. Oturumunda kabul edilen Lise ve Orta Okul Talebelerinden Nihari Ücreti Alınmaması Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁴²

267. Meclisin 12 Mayıs 1926 tarihli 97. Oturumunda kabul edilen İstokholm'de İmza Edilmiş Olan Postaya ait Hususatın Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁴³

268. Meclisin 13 Mayıs 1926 tarihli 98. Oturumunda kabul edilen Pasaport Kanununun 17, 18 nci Maddelerine Birer Fıkra Tezyili Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁴⁴

269. Meclisin 15 Mayıs 1926 tarihli 99. Oturumunda kabul edilen Posta Kanununun 12 nci Maddesinin Tadiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁴⁵

¹⁹³⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 564; ZC, D. 2, C. 24, s. 120-121; CR, No:354, 24 Nisan 1926, s. 1299.

¹⁹³⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 560-563; ZC, D. 2, C. 24, s. 123-124; CR, No:355, 24 Nisan 1926, s. 1297.

¹⁹³⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 573; ZC, D. 2, C. 24, s. 162-163; CR, No:357, 27 Nisan 1926, s. 1303.

¹⁹⁴⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 669; ZC, D. 2, C. 24, s. 191-192; CR, No:361, 2 Mayıs 1926, s. 1215.

¹⁹⁴¹ KM, D. 2, C. 4, s. 672; ZC, D. 2, C. 24, s. 207-208; CR, No:362, 3 Mayıs 1926, s. 1317.

¹⁹⁴² KM, D. 2, C. 4, s. 671; ZC, D. 2, C. 24, s. 210-211; CR, No:362, 3 Mayıs 1926, s. 1317.

¹⁹⁴³ KM, D. 2, C. 4, s. 699; ZC, D. 2, C. 25, s. 84-85; CR, No:392, 7 Haziran 1926, s. 1505.

¹⁹⁴⁴ KM, D. 2, C. 4, s. 703; ZC, D. 2, C. 25, s. 110-111; CR, No:384, 29 Mayıs 1926, s. 1472.

¹⁹⁴⁵ KM, D. 2, C. 4, s. 704; ZC, D. 2, C. 25, s. 148-149; CR, No:384, 29 Mayıs 1926, s. 1472.

270. Meclisin 22 Mayıs 1926 tarihli 105. Oturumunda kabul edilen Emlak ve Eytam Bankası Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁴⁶

271. Meclisin 22 Mayıs 1926 tarihli 105. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile İran Devleti Beyninde 23 Nisan 1926 Tarihinde Tahranda Tanzim ve İmza Olunan Emniyet ve Muhadenet Muahedemesinin Tasdikine Dair Kanunu:

Kabul eden: Salih Bey.¹⁹⁴⁷

272. Meclisin 22 Mayıs 1926 tarihli 105 Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Konfederasyonu Arasında 19 Eylül 1925 Tarihinde Tanzim ve İmza Kılınan Muhadenet muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanunu:

Reye İştirak Etmeyenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey¹⁹⁴⁸

273. Meclisin 23 Mayıs 1926 tarihli 106. Oturumunda kabul edilen İstanbul Darülfünununun 1926 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁴⁹

274. Meclisin 24 Mayıs 1926 tarihli 107. Oturumunda kabul edilen 1926 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁵⁰

275. Meclisin 24 Mayıs 1926 tarihli 107. Oturumunda kabul edilen Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Dentiryolları İdaresinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu: 10 Haziran 1926, S.395)

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁵¹

276. Meclisin 24 Mayıs 1926 tarihli 107. Oturumunda kabul edilen Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁵²

277. Meclisin 24 Mayıs 1926 tarihli 107. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi 1926 Senesi Bütçe Kanunu:

¹⁹⁴⁶ KM, D. 2, C. 4, s. 707-709; ZC, D. 2, C. 25, s. 409-410; CR, No:389, 3 Haziran 1926, s. 1489.

¹⁹⁴⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 710-711; ZC, D. 2, C. 25, s. 411-412; CR, No:389, 3 Haziran 1926, s. 1489.

¹⁹⁴⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 712; ZC, D. 2, C. 25, s. 414-415; CR, No:389, 3 Haziran 1926, s. 1491.

¹⁹⁴⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 714-720; ZC, D. 2, C. 25, s. 450-451; CR, No:390, 5 Haziran 1926, s. 1493.

¹⁹⁵⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 721-733; ZC, D. 2, C. 25, s. 503-504; CR, No:391, 6 Haziran 1926, s. 1502.

¹⁹⁵¹ KM, D. 2, C. 4, s. 734-739; ZC, D. 2, C. 25, s. 506-507; CR, No:395, 10 Haziran 1926, s. 1517.

¹⁹⁵² KM, D. 2, C. 4, s. 748-751; ZC, D. 2, C. 25, s. 509-510; CR, No:396, 12 Haziran 1926, s. 1521.

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁵³

278. Meclisin 24 Mayıs 1926 tarihli 107. Oturumunda kabul edilen Umumi İstihlak Vergisi Hakkındaki Kanunun İkinci Maddesine Bir Fıkra Tezyiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁵⁴

279. Meclisin 26 Mayıs 1926 tarihli 108. Oturumunda kabul edilen Tabolunacak Evrak-ı Nakdiye Masarifi için 1925 Sene-i Maliyesi Bütçesinde Kuşat Edilen Faslı Mahsusa BeşYüz Bin Lira Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁵⁵

280. Meclisin 26 Mayıs 1926 tarihli 108. Oturumunda kabul edilen Maliye ve Ziraat Vekaletleri 1925 Senesi Maliyesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma ve Fevkalade İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁵⁶

281. Meclisin 26 Mayıs 1926 tarihli 108. Oturumunda kabul edilen Maliye Vekaleti 1925 Senesi Bütçesine 60 000 Lira Tahsisatı Munzamma İlavesi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁵⁷

282. Meclisin 26 Mayıs 1926 tarihli 108. Oturumunda kabul edilen İpekböceği ve Tohumu Yetiştirilmesi, Muayene ve Satılması Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.¹⁹⁵⁸

283. Meclisin 26 Mayıs 1926 tarihli 108 Oturumunda kabul edilen Çekirge Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁵⁹

284. Meclisin 26 Mayıs 1926 tarihli 108. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisinin 1925 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁶⁰

¹⁹⁵³ KM, D. 2, C. 4, s. 740-751; ZC, D. 2, C. 25, s. 512-513; CR, No:395, 10 Haziran 1926, s. 1517.

¹⁹⁵⁴ KM, D. 2, C. 4, s. 752; ZC, D. 2, C. 25, s. 515-516; CR, No:396, 12 Haziran 1926, s. 1521.

¹⁹⁵⁵ KM, D. 2, C. 4, s. 757; ZC, D. 2, C. 25, s. 558-559; CR, No:386, 31 Mayıs 1926, s. 1477.

¹⁹⁵⁶ KM, D. 2, C. 4, s. 756; ZC, D. 2, C. 25, s. 561-562; CR, No:386, 31 Mayıs 1926, s. 1477.

¹⁹⁵⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 764; ZC, D. 2, C. 25, s. 564-565; CR, No:386, 31 Mayıs 1926, s. 1477.

¹⁹⁵⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 761-763; ZC, D. 2, C. 25, s. 567-568; CR, No:402, 19 Haziran 1926, s. 1545.

¹⁹⁵⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 759-760; ZC, D. 2, C. 25, s. 570-571; CR, No:400, 16 Haziran 1926, s. 1537.

¹⁹⁶⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 758; ZC, D. 2, C. 25, s. 573-574; CR, No:386, 31 Mayıs 1926, s. 1477.

285. Meclisin 29 Mayıs 1926 tarihli 109. Oturumunda kabul edilen Müddeti Zarfında Nüfus Kütüğüne Yazdırılmayan Doğum, Ölüm, Evlenme veya Boşanma Vakalariyle Mektum Kimselerin Cezadan Afları Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁶¹

286. Meclisin 30 Mayıs 1926 tarihli 110. Oturumunda kabul edilen Türkiye ile Bulgaristan Arasında İmza Ohınan Muliadenet Ahitnamesi ve Umumi Bir Protokol ile İkamet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁶²

287. Meclisin 30 Mayıs 1926 tarihli 110. Oturumunda kabul edilen Muhassessatı Zatiye 1925 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İlavesine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁶³

288. Meclisin 30 Mayıs 1926 tarihli 110. Oturumunda kabul edilen Ankara Şehri Otomatik Telefon Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁶⁴

289. Meclisin 30 Mayıs 1926 tarihli 110. Oturumunda kabul edilen Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁶⁵

290. Meclisin 31 Mayıs 1926 tarihli 111. Oturumunda kabul edilen Harekat-ı Askeriye Halinde Zabitan ve Memurini Askeriyeye Aynen Bir Nefer Tayini Verilmesi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁶⁶

291. Meclisin 31 Mayıs 1926 tarihli 111. Oturumunda kabul edilen Ermeni Suikast Komiteleri Tarafından Şehit Edilen veya Bu Uğurda Suveri Muhtelifle ile Duçan Gadrolan Ricalin Ailelerine Verilecek Emlak ve Arazi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁶⁷

¹⁹⁶¹ KM, D. 2, C. 4, s. 765; ZC, D. 2, C. 25, s. 616-617; CR, No:402, 19 Haziran 1926, s. 1546.

¹⁹⁶² KM, D. 2, C. 4, s. 920-926; ZC, D. 2, C. 25, s. 665-666; CR, No:403, 20 Haziran 1926, s. 1560.

¹⁹⁶³ KM, D. 2, C. 4, s. 927; ZC, D. 2, C. 25, s. 668-669; CR, No:386, 31 Mayıs 1926, s. 1478.

¹⁹⁶⁴ KM, D. 2, C. 4, s. 929-931; ZC, D. 2, C. 25, s. 671-672; CR, No:408, 30 Haziran 1926, s. 1701.

¹⁹⁶⁵ KM, D. 2, C. 4, s. 932-935; ZC, D. 2, C. 25, s. 674-675; CR, No:404, 26 Haziran 1926, s. 1565.

¹⁹⁶⁶ KM, D. 2, C. 4, s. 939; ZC, D. 2, C. 25, s. 716-717; CR, No:404, 26 Haziran 1926, s. 1567.

¹⁹⁶⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 940; ZC, D. 2, C. 25, s. 728-729; CR, No:405, 27 Haziran 1926, s. 1573.

292. Meclisin 31 Mayıs 1926 tarihli 111. Oturumunda kabul edilen Kazanç Vergisine Munzam Vilayat İdarei Hususiyeleri ve Belediyeler Hisseleri Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁶⁸

293. Meclisin 31 Mayıs 1926 tarihli 111. Oturumunda kabul edilen Gümrük Tarife-i Umumiyesinde Bazı Tadilat İcrasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁶⁹

294. Meclisin 31 Mayıs 1926 tarihli 111. Oturumunda kabul edilen İskan Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁷⁰

295. Meclisin 1 Haziran 1926 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Hava Sınıfı Mensubinine Verilecek Zamaim ve Tazminat Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁷¹

296. Meclisin 1 Haziran 1926 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Ankara ve İstanbul'daki Askeri İnzibat Kıtıaati Küçük Zabitan ve Efradına Müteferrika Verilmesi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁷²

297. Meclisin 1 Haziran 1926 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Trablusgarp, Balkan, Genel harb ve İstiklal savaşında Şehit Olan Erkan, Ümera ve Zabitan ile Mensubini Askeriyenin Affına Dair 2 Aralık 1925 Tarihli Kanunun, Birinci Maddesine Bir Fıkra Tezyiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁷³

298. Meclisin 1 Haziran 1926 tarihli 112. Oturumunda kabul edilen Orman Nizamnamesinin 16 ncı Maddesi Mucibince Ahnan Yaylakiye Resminin İlğasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁷⁴

¹⁹⁶⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 941; ZC, D. 2, C. 25, s. 731-732; CR, No:405, 27 Haziran 1926, s. 1568.

¹⁹⁶⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 942; ZC, D. 2, C. 25, s. 734-735; CR, No:405, 27 Haziran 1926, s. 1574.

¹⁹⁷⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 943-944; ZC, D. 2, C. 25, s. 737-738; CR, No:409, 1 Temmuz 1926, s. 1725.

¹⁹⁷¹ KM, D. 2, C. 4, s. 958-959; ZC, D. 2, C. 26, s. 20-21; CR, No:404, 26 Haziran 1926, s. 1568.

¹⁹⁷² KM, D. 2, C. 4, s. 961; ZC, D. 2, C. 26, s. 23-24; CR, No:404, 26 Haziran 1926, s. 1569.

¹⁹⁷³ KM, D. 2, C. 4, s. 960; ZC, D. 2, C. 26, s. 26-27; CR, No:404, 26 Haziran 1926, s. 1569.

¹⁹⁷⁴ KM, D. 2, C. 4, s. 962; ZC, D. 2, C. 26, s. 29-30; CR, No:404, 26 Haziran 1926, s. 1569.

299. Meclisin 2 Haziran 1926 tarihli 113. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Şili Cumhuriyeti Arasında 30 Ocak 1926 Tarihinde Tanzim ve İmza Olunan Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁷⁵

300. Meclisin 2 Haziran 1926 tarihli 113. Oturumunda kabul edilen Resmi Munzam Pularının İlgasına ve El İlanlarına Ait Resmin Yirmi Paraya Tenziline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁷⁶

301. Meclisin 2 Haziran 1926 tarihli 113. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdiriyyet-i Umumiyesince Ankara'da İnşa Edilecek Hayrat ve Akarat İçin Bir Milyon Lira Tahsisine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁷⁷

302. Meclisin 2 Haziran 1926 tarihli 113. Oturumunda kabul edilen Tekaüt Maaşıyla Öğretmenlik ve Müderrislik, Doktor, Eczacı, Baytar, Mühendis ve Kondüktörlük Maaşlarının Bir Zat Uhdesinde İçtima Edebileceğine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.¹⁹⁷⁸

303. Meclisin 2 Haziran 1926 tarihli 113. Oturumunda kabul edilen Gümrük Tarifei Umumiyesine Müteallik Kanunun Muaddel Sekizinci Muaddel Maddesine Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁷⁹

304. Meclisin 2 Haziran 1926 tarihli 113. Oturumunda kabul edilen Memurini Hariciye Harcırahları Hakkındaki 3 Nisan 1917 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸⁰

305. Meclisin 7 Haziran 1926 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸¹

¹⁹⁷⁵ KM, D. 2, C. 4, s. 966-967; ZC, D. 2, C. 26, s. 58-59; CR, No:405, 27 Haziran 1926, s. 1574.

¹⁹⁷⁶ KM, D. 2, C. 4, s. 968; ZC, D. 2, C. 26, s. 61-62; CR, No:405, 27 Haziran 1926, s. 1575.

¹⁹⁷⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 969; ZC, D. 2, C. 26, s. 64-65; CR, No:405, 27 Haziran 1926, s. 1575.

¹⁹⁷⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 971; ZC, D. 2, C. 26, s. 70-71; CR, No:420, 14 Temmuz 1926, s. 1779.

¹⁹⁷⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 972; ZC, D. 2, C. 26, s. 124-125; CR, No:408, 30 Haziran 1926, s. 1712.

¹⁹⁸⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 973; ZC, D. 2, C. 26, s. 127-128; CR, No:408, 30 Haziran 1926, s. 1712.

¹⁹⁸¹ KM, D. 2, C. 4, s. 985-994; ZC, D. 2, C. 26, s. 177-178; CR, No:408, 30 Haziran 1926, s. 1714.

306. Meclisin 7 Haziran 1926 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Islahî Hayvanat Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸²

307. Meclisin 7 Haziran 1926 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Gümrük Tarifei Umumiyesine Müteallik Kanunun Bazı Maddelerini Muaddil Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸³

308. Meclisin 7 Haziran 1926 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Gümrük Kanununa Müzeyyel Mevat Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸⁴

309. Meclisin 7 Haziran 1926 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Tütün İdaresi Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Hakkındaki 26 Şubat 1925 Tarih ve 598 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸⁵

310. Meclisin 7 Haziran 1926 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Beynelminel Ukut Mucibince Suriye ve Lübnan Üzerinde Haiz Olduğu Salahiyete Müsteniden Hareket Eden Fransız Cumhuriyeti Beyninde Mümza Muhadenet ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸⁶

311. Meclisin 7 Haziran 1926 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Türkiye - İngiltere ve Irak Hükümetleri Beyninde Ankara'da 5 Haziran 1926 Tarihinde Münakit Hudut ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Muhadenamesinin Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸⁷

312. Meclisin 7 Haziran 1926 tarihli 115. Oturumunda kabul edilen Ordu, Bahriye ve Jandarma Zabitanı Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸⁸

¹⁹⁸² KM, D. 2, C. 4, s. 977-981; ZC, D. 2, C. 26, s. 180-181; CR, No:407, 29 Haziran 1926, s. 1993.

¹⁹⁸³ KM, D. 2, C. 4, s. 974-976; ZC, D. 2, C. 26, s. 183-184; CR, No:409, 1 Temmuz 1926, s. 1726.

¹⁹⁸⁴ KM, D. 2, C. 4, s. 982-984; ZC, D. 2, C. 26, s. 186-187; CR, No:409, 1 Temmuz 1926, s. 1727.

¹⁹⁸⁵ KM, D. 2, C. 4, s. 995-997; ZC, D. 2, C. 26, s. 189-190; CR, No:427, 22 Temmuz 1926, s. 1807.

¹⁹⁸⁶ KM, D. 2, C. 4, s. 1000-1014; ZC, D. 2, C. 26, s. 192-193; CR, No:455, 24 Ağustos 1926, s. 1919.

¹⁹⁸⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 1015-1020; ZC, D. 2, C. 26, s. 195-196; CR, No:423, 18 Temmuz 1926, s. 1791.

¹⁹⁸⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 1021-1022; ZC, D. 2, C. 26, s. 198-199; CR, No:408, 30 Haziran 1926, s. 1722.

313. Meclisin 8 Haziran 1926 tarihli 116. Oturumunda kabul edilen Ticaret ve Sanayi Odaları Kanununun Sekizinci Maddesinin Beşinci Fıkrasının Tadili Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁸⁹

314. Meclisin 8 Haziran 1926 tarihli 116. Oturumunda kabul edilen Beynelmîlel Yataklı Vagonlar Şirketine Ait Yataktı ve Yemekli Vagonların Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁹⁰

315. Meclisin 8 Haziran 1926 tarihli 116. Oturumunda kabul edilen Manisa, Kasaba ve Alaşehir Kazalarındaki Emvali Metruke Bağlarından Dolu Sebebiyle Hasara Uğrayanlara Ait Bedeli İcar Bakiyesinin Affı Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁹¹

316. Meclisin 8 Haziran 1926 tarihli 116. Oturumunda kabul edilen Dini ve Milli Bayram günlerimde İstimal edilecek Hilalahmer Şefkat Pulları Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁹²

317. Meclisin 8 Haziran 1926 tarihli 116. Oturumunda kabul edilen Türk ve Şark Halı ve Kilim temin Kabulü Muvakkat Usulüne Tevfikan İthaline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁹³

318. Meclisin 9 Haziran 1926 tarihli 117. Oturumunda kabul edilen Umum-i İstihlak ve Eğlence ve Hususi İstihlak Vergileri Hakkındaki Kanunlara Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁹⁴

319. Meclisin 9 Haziran 1926 tarihli 117. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye - Lübnan Hükümetlerinin Salahiyetli Murahhasları Arasında Ankara'da Aktolunan Suriye - Lübnan Gümrük İtilafnamesinin Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁹⁵

¹⁹⁸⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 1026; ZC, D. 2, C. 26, s. 238-239; CR, No:407, 29 Haziran 1926, s. 1697.

¹⁹⁹⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 1027; ZC, D. 2, C. 26, s. 241-242; CR, No:407, 29 Haziran 1926, s. 1697.

¹⁹⁹¹ KM, D. 2, C. 4, s. 1028; ZC, D. 2, C. 26, s. 244-245; CR, No:407, 29 Haziran 1926, s. 1698.

¹⁹⁹² KM, D. 2, C. 4, s. 1029; ZC, D. 2, C. 26, s. 247-248; CR, No:407, 29 Haziran 1926, s. 1698.

¹⁹⁹³ KM, D. 2, C. 4, s. 1030; ZC, D. 2, C. 26, s. 250-251; CR, No:407, 29 Haziran 1926, s. 1698.

¹⁹⁹⁴ KM, D. 2, C. 4, s. 1035-1036; ZC, D. 2, C. 26, s. 290-291; CR, No:413, 6 Temmuz 1926, s. 1753.

320. Meclisin 9 Haziran 1926 tarihli 117. Oturumunda kabul edilen Kazanç Vergisi Hakkındaki 27 Şubat 1926 Tarihli Kanunun İkinci Maddesine Bazı Fıkaret Tezyiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁹⁶

321. Meclisin 10 Haziran 1926 tarihli 118. Oturumunda kabul edilen Sıcak ve Soğuk Maden Sularının İstismariyle Kaplıcalar Tesisi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.¹⁹⁹⁷

322. Meclisin 10 Haziran 1926 tarihli 118 Oturumunda kabul edilen Türk Tayyare Cemiyetinin Bazı Muamelatında, Umumi İstihlak ve Eğlence ve Hususi İstihlak Vergisinden Muafiyetine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.¹⁹⁹⁸

323. Meclisin 10 Haziran 1926 tarihli 118. Oturumunda kabul edilen Devlet Demiryolları İstimlak Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey, Avni Bey.¹⁹⁹⁹

324. Meclisin 10 Haziran 1926 tarihli 118. Oturumunda kabul edilen Şuraydevletin Memurun Muholfiematına Müteallik Vazaifn Sureti İfası Hakkındaki Kanunu Müzeyyel 19 Nisan 1925 Tarihli Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰⁰⁰

325. Meclisin 10 Haziran 1926 tarihli 118. Oturumunda kabul edilen Öksüz Yurtları Teşkilatı Hakkındaki 2 Nisan 1917 Tarihli Kanunun İlgasına ve Öksüz Yurtları Hesabatının Tasfiyesine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁰¹

326. Meclisin 18 Kasım 1926 tarihli 7. Oturumunda kabul edilen İstihlas Sırasında Trakya'ya izam Kılınan Memurini Zabıtaya Verilen Harcırahlar Hakkında Kanun:

---

¹⁹⁹⁵ KM, D. 2, C. 4, s. 1037-1048; ZC, D. 2, C. 26, s. 293-294; CR, No:412, 5 Temmuz 1926, s. 1739.

¹⁹⁹⁶ KM, D. 2, C. 4, s. 1049; ZC, D. 2, C. 26, s. 296-297; CR, No:410, 3 Temmuz 1926, s. 1730.

¹⁹⁹⁷ KM, D. 2, C. 4, s. 1050; ZC, D. 2, C. 26, s. 320-321; CR, No:408, 30 Haziran 1926, s. 1724.

¹⁹⁹⁸ KM, D. 2, C. 4, s. 1051; ZC, D. 2, C. 26, s. 323-324; CR, No:410, 3 Temmuz 1926, s. 1730.

¹⁹⁹⁹ KM, D. 2, C. 4, s. 1052; ZC, D. 2, C. 26, s. 326; CR, No:410, 3 Temmuz 1926, s. 1730.

²⁰⁰⁰ KM, D. 2, C. 4, s. 1053; ZC, D. 2, C. 26, s. 329-330; CR, No:410, 3 Temmuz 1926, s. 1731.

²⁰⁰¹ KM, D. 2, C. 4, s. 1054; ZC, D. 2, C. 26, s. 332-333; CR, No:410, 3 Temmuz 1926, s. 1731.

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰⁰²

327. Meclisin 18 Kasım 1926 tarihli 70 oturumunda kabul edilen Maliye Vekaleti 1926 Senesi Bütçesine 3 400 Lira Tahsisatı Fevkalade İlavesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰⁰³

328. Meclisin 25 Kasım 1926 tarihli 9. Oturumunda kabul edilen Karahisar-ı Şarki Milletvekili Merhum Ali Sururi Beyin Refikasına İkramiye İtası Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁰⁴

329. Meclisin 27 Kasım 1926 tarihli 10. Oturumunda kabul edilen Ecnebilerin Seyahat ve İkametleri Hakkındaki 15 Mart 1915 Tarihli Kanunu Muvakkate Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁰⁵

330. Meclisin 16 Aralık 1926 tarihli 15. Oturumunda kabul edilen Hilal-i Ahmer Şefkat ve Hatıra Pullarının İlsakına Dair 8 Haziran 1926 Tarih ve 919 Numaralı Kanunun Birinci Maddesini Muaddil Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰⁰⁶

331. Meclisin 16 Aralık 1926 tarihli 15. Oturumunda kabul edilen Damga Pulları Kusurağının Kuruşa İblağına Mütedair Hükümün Hazine Pullarına da Teşmili Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁰⁷

332. Meclisin 16 Aralık 1926 tarihli 15 Oturumunda kabul edilen Seyr-i Sefain İdaresinin 1926 Senesi Bütçesine 348 000 Lira Tahsisatı Munzamına İtası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁰⁸

333. Meclisin 25 Aralık 1926 tarihli 18. Oturumunda kabul edilen Ankara - Ereğli Demiryolunun İnşa ve İşletilmesi Hakkındaki 12 Aralık 1925 Tarih ve 692

²⁰⁰² KM, D. 2, C. 5, s. 1; ZC, D. 2, C. 27, s. 68-69; CR, No:526, 2 Aralık 1926, s. 2209.

²⁰⁰³ KM, D. 2, C. 5, s. 2-5; ZC, D. 2, C. 27, s. 71-72; CR, No:526, 2 Aralık 1926, s. 2209.

²⁰⁰⁴ KM, D. 2, C. 5, s. 6; ZC, D. 2, C. 27, s. 119-120; CR, No:532, 12 Aralık 1926, s. 2233.

²⁰⁰⁵ KM, D. 2, C. 5, s. 7; ZC, D. 2, C. 27, s. 128-129; CR, No:532, 12 Aralık 1926, s. 2233.

²⁰⁰⁶ KM, D. 2, C. 5, s. 10; ZC, D. 2, C. 28, s. 75-76; CR, No:539, 29 Aralık 1926, s. 2255.

²⁰⁰⁷ KM, D. 2, C. 5, s. 11; ZC, D. 2, C. 28, s. 78-79; CR, No:539, 29 Aralık 1926, s. 2255.

²⁰⁰⁸ KM, D. 2, C. 5, s. 12; ZC, D. 2, C. 28, s. 81-82; CR, No:538, 26 Aralık 1926, s. 2253.

Numaralı Kanunun İkinci Maddesini Muaddil 7 Nisan 1926 Tarih ve 804 Numaralı Kanunun Birinci Maddesini Muadil Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰⁰⁹

334. Meclisin 25 Aralık 1926 tarihli 18. Oturumunda kabul edilen Demiryolları ile Limanlar ve Su İşleri için İkiyüz Milyon Liralık Bono ihracı Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰¹⁰

335. Meclisin 25 Aralık 1926 tarihli 18. Oturumunda kabul edilen Samsun Limanının İnşası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰¹¹

336. Meclisin 27 Aralık 1926 tarihli 19. Oturumunda kabul edilen Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresi 1927 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰¹²

337. Meclisin 27 Aralık 1926 tarihli 19. Oturumunda kabul edilen Anadolu-Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1927 Senesi Mahsus Fevkalade Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰¹³

338. Meclisin 27 Aralık 1926 tarihli 19. Oturumunda kabul edilen Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyetinin 1927 Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰¹⁴

339. Meclisin 27 Aralık 1926 tarihli 19 Oturumunda kabul edilen Seyr-i Sefain İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰¹⁵

340. Meclisin 30 Aralık 1926 tarihli 20. Oturumunda kabul edilen Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰¹⁶

²⁰⁰⁹ **KM, D. 2, C. 5, s. 15; ZC, D. 2, C. 28, s. 132-133; CR, No:541, 3 Ocak 1927, s. 2257.**

²⁰¹⁰ **KM, D. 2, C. 5, s. 16; ZC, D. 2, C. 28, s. 135-136; CR, No:541, 3 Ocak 1927, s. 2257.**

²⁰¹¹ **KM, D. 2, C. 5, s. 17; ZC, D. 2, C. 28, s. 138-139; CR, No:541, 3 Ocak 1927, s. 2257.**

²⁰¹² **KM, D. 2, C. 5, s. 20-23; ZC, D. 2, C. 28, s. 196-197; CR, No:543, 8 Ocak 1927, s. 2271.**

²⁰¹³ **KM, D. 2, C. 5, s. 24; ZC, D. 2, C. 28, s. 199-200; CR, No:543, 8 Ocak 1927, s. 2274.**

²⁰¹⁴ **KM, D. 2, C. 5, s. 25-28; ZC, D. 2, C. 28, s. 202-203; CR, No:544, 9 Ocak 1927, s. 2276.**

²⁰¹⁵ **KM, D. 2, C. 5, s. 29-32; ZC, D. 2, C. 28, s. 205-206; CR, No:542, 6 Ocak 1927, s. 2267.**

²⁰¹⁶ **KM, D. 2, C. 5, s. 35-37; ZC, D. 2, C. 28, s. 236-237; CR, No:545, 10 Ocak 1927, s. 2279.**

341. Meclisin 6 Ocak 1927 tarihli 21. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ve Arjantin Cumhuriyeti Beyninde Aktolunan Muhadenet Muhadenamesinin Tasdiki Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰¹⁷

342. Meclisin 8 Ocak 1927 tarihli 23. Oturumunda kabul edilen 19 Şubat 1906 Tarihli Resmi Damga Kanununa Müzeyyel Kanun Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰¹⁸

343. Meclisin 22 Ocak 1927 tarihli 28. Oturumunda kabul edilen Maliye Vekaleti 1926 Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzama İtası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰¹⁹

344. Meclisin 22 Ocak 1927 tarihli 28. Oturumunda kabul edilen Maarif Vekaleti 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰²⁰

345. Meclisin 24 Ocak 1927 tarihli 29. Oturumunda kabul edilen Maktu Vergi Makamına Kaim Olmak Üzere Müsakkafat, Arazi ve Kazanç Vergilerine Maktu Zam Namıyla Yüzde Beş İlavesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰²¹

346. Meclisin 27 Ocak 1927 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen Jandarma Efrat ve Küçük Zabitanının Okul Vergisinden Muafiyetine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰²²

347. Meclisin 27 Ocak 1927 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen Maliye Vekaletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰²³

348. Meclisin 27 Ocak 1927 tarihli 30. Oturumunda kabul edilen Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdiriyeti Umumiyetinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰²⁴

²⁰¹⁷ KM, D. 2, C. 5, s. 39-40; ZC, D. 2, C. 28, s. 285-286; CR, No:549, 19 Ocak 1927, s. 2293.

²⁰¹⁸ KM, D. 2, C. 5, s. 41; ZC, D. 2, C. 28, s. 297-198; CR, No:549, 19 Ocak 1927, s. 2294.

²⁰¹⁹ KM, D. 2, C. 5, s. 45; ZC, D. 2, C. 28, s. 438-439; CR, No:556, 3 Şubat 1927, s. 2317.

²⁰²⁰ KM, D. 2, C. 5, s. 46; ZC, D. 2, C. 28, s. 444-445; CR, No:557, 5 Şubat 1927, s. 2325.

²⁰²¹ KM, D. 2, C. 5, s. 57; ZC, D. 2, C. 28, s. 475-476; CR, No:561, 12 Şubat 1927, s. 2339.

²⁰²² KM, D. 2, C. 5, s. 60; ZC, D. 2, C. 28, s. 504-505; CR, No:561, 12 Şubat 1927, s. 2340.

²⁰²³ KM, D. 2, C. 5, s. 61; ZC, D. 2, C. 28, s. 507-508; CR, No:561, 12 Şubat 1927, s. 2340.

²⁰²⁴ KM, D. 2, C. 5, s. 62; ZC, D. 2, C. 28, s. 510-511; CR, No:561, 12 Şubat 1927, s. 2340.

349. Meclisin 7 Şubat 1927 tarihli 33. Oturumunda kabul edilen Müsakkafat Vergisi Hakkındaki 27 Haziran 1910 Tarihli Kanunun Dördüncü Maddesinin Sekizinci Fıkrasının İlgasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰²⁵

350. Meclisin 12 Şubat 1927 tarihli 35. Oturumunda kabul edilen Uzak Mahallere Tayin Olunacak Nahiye Müdürleriyle Aileleri Harcırahı Hakkında 11 Ekim 1922 Tarih ve 269 Numaralı Altıncı Kanununun Sekizinci Maddesine Bir Fıkra İlavesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰²⁶

351. Meclisin 14 Şubat 1927 tarihli 36. Oturumunda kabul edilen Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyeti Umumiyesi ile Adliye ve Müdafaai Milliye Vekaletlerinin 1926 Sene-i Maliyesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰²⁷

352. Meclisin 19 Şubat 1927 tarihli 37. Oturumunda kabul edilen Mücadele-i Milliyeye İştirak Etmeyen Memurin Hakkında Kanuna Bir Madde Tezyiline Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.

Müstenkifler: Süleyman Sırrı Bey.²⁰²⁸

353. Meclisin 2 Mart 1927 tarihli 39. Oturumunda kabul edilen Ecza Ticarethaneleriyle Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli ve Kimyevi Maddelerin Satıldığı Dükkanlara Mahsus Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.²⁰²⁹

354. Meclisin 5 Mart 1927 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Riyaseticumhurr 1926 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰³⁰

355. Meclisin 5 Mart 1927 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Sene-i Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

²⁰²⁵ KM, D. 2, C. 5, s. 64; ZC, D. 2, C. 29, s. 29-30; CR, No:563, 16 Şubat 1927, s. 2344.

²⁰²⁶ KM, D. 2, C. 5, s. 65; ZC, D. 2, C. 29, s. 78-79; CR, No:567, 27 Şubat 1927, s. 2351.

²⁰²⁷ KM, D. 2, C. 5, s. 66-67; ZC, D. 2, C. 29, s. 99-100; CR, No:567, 27 Şubat 1927, s. 2351.

²⁰²⁸ KM, D. 2, C. 5, s. 68; ZC, D. 2, C. 29, s. 110-111; CR, No:569, 2 Mart 1927, s. 2359.

²⁰²⁹ KM, D. 2, C. 5, s. 78-81; ZC, D. 2, C. 29, s. 29-30; CR, No:574, 12 Mart 1927, s. 2377.

²⁰³⁰ KM, D. 2, C. 5, s. 82; ZC, D. 2, C. 30, s. 66-67; CR, No:575, 14 Mart 1927, s. 2381.

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰³¹

356. Meclisin 5 Mart 1927 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Buca ve Kemalpaşa Havalesindeki Emvali Metruke Bağlarından Dolu Hasebiyie Hasara Uğrayanlara Ait Bedeli İcar Bakiyesinin Affı Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰³²

357. Meclisin 5 Mart 1927 tarihli 40. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti Arasında Akt ve İmza Olunan Itilafname ile Müzeyyelatının Tasdiki Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰³³

358. Meclisin 14 Mart 1927 tarihli 43. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1926. Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰³⁴

359. Meclisin 14 Mart 1927 tarihli 43. Oturumunda kabul edilen Umum Jandarma Kumandanlığı ile Hariciye Vekaletinin 1926 Senesi Bütçelerinden Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰³⁵

360. Meclisin 19 Mart 1927 tarihli 44. Oturumunda kabul edilen Sami Paşazade Sezai Beye Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰³⁶

361. Meclisin 21 Mart 1927 tarihli 45. Oturumunda kabul edilen Türkiye Sanayi ve Maadin Bankasının Aktedeceği İstikraza Maliye Vekaletinin Mezuniyeti Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰³⁷

362. Meclisin 21 Mart 1927 tarihli 45. Oturumunda kabul edilen Mektebi Tıbbiyei Askeriyede Neşet Edecek Askeri Eczacılarına Verilecek Elbise ve Teçhizat Bedeli Hakkındaki Kanun:

²⁰³¹ KM, D. 2, C. 5, s. 83-84; ZC, D. 2, C. 30, s. 69-70; CR, No:575, 14 Mart 1927, s. 2382.

²⁰³² KM, D. 2, C. 5, s. 96; ZC, D. 2, C. 30, s. 72-73; CR, No:576, 15 Mart 1927, s. 2396.

²⁰³³ KM, D. 2, C. 5, s. 84-95; ZC, D. 2, C. 30, s. 75-76; CR, No:576, 15 Mart 1927, s. 2386.

²⁰³⁴ KM, D. 2, C. 5, s. 98-99; ZC, D. 2, C. 30, s. 134-135; CR, No:579, 24 Mart 1927, s. 2403.

²⁰³⁵ KM, D. 2, C. 5, s. 100; ZC, D. 2, C. 30, s. 137-138; CR, No:579, 24 Mart 1927, s. 2404.

²⁰³⁶ KM, D. 2, C. 5, s. 103; ZC, D. 2, C. 30, s. 164-165; CR, No:580, 30 Mart 1927, s. 2408.

²⁰³⁷ KM, D. 2, C. 5, s. 104; ZC, D. 2, C. 30, s. 199-200; CR, No:580, 30 Mart 1927, s. 2409.

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰³⁸

363. Meclisin 21 Mart 1927 tarihli 45. Oturumunda kabul edilen Birinci ve İkinci Büyük Millet Meclisleri Azalığında Bulunan Mütেকaidin Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰³⁹

364. Meclisin 28 Mart 1927 tarihli 47. Oturumunda kabul edilen Nafia Vekaletinin 1926 Senesi Bütçesiyle Demiryolar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesi Mülhak Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁴⁰

365. Meclisin 28 Mart 1927 tarihli 47. Oturumunda kabul edilen Büyük Millet Meclisi Bütçesiyle Maliye, Bahriye Vekaletleri ve İskan Müdüriyeti Umumiyesi 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale Terasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰⁴¹

366. Meclisin 28 Mart 1927 tarihli 47. Oturumunda kabul edilen Müfettiş ve Müfettiş Muavinlerinin Yevmiye ve Harcırahları Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁴²

367. Meclisin 28 Mart 1927 tarihli 47. Oturumunda kabul edilen Bilavasıta Vergiler Üzerine İdarei Hususiyeler Namına Küsüratı Munzamma Tarhına Dair Kanun:

Reye İştirak Etmeyenler: Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.²⁰⁴³

368. Meclisin 10 Nisan 1927 tarihli 49. Oturumunda kabul edilen Binaların numaralanamsı ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁴⁴

369. Meclisin 10 Nisan 1927 tarihli 49. Oturumunda kabul edilen Devletçe İnşa Edilecek Limanlar İçin İstimal Edilecek Gayri Menkulat ve Mevaddı İnşaiye Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁴⁵

²⁰³⁸ KM, D. 2, C. 5, s. 106; ZC, D. 2, C. 30, s. 202-203; CR, No:580, 30 Mart 1927, s. 2409.

²⁰³⁹ KM, D. 2, C. 5, s. 105; ZC, D. 2, C. 30, s. 205-206; CR, No:580, 30 Mart 1927, s. 2409.

²⁰⁴⁰ KM, D. 2, C. 5, s. 109; ZC, D. 2, C. 30, s. 271-272; CR, No:583, 12 Nisan 1927, s. 2424.

²⁰⁴¹ KM, D. 2, C. 5, s. 107-108; ZC, D. 2, C. 30, s. 274-275; CR, No:583, 12 Nisan 1927, s. 2423.

²⁰⁴² KM, D. 2, C. 5, s. 110; ZC, D. 2, C. 30, s. 277-278.

²⁰⁴³ KM, D. 2, C. 5, s. 111; ZC, D. 2, C. 30, s. 281; CR, No:583, 12 Nisan 1927, s. 2424.

²⁰⁴⁴ KM, D. 2, C. 5, s. 115; ZC, D. 2, C. 30, s. 48-49; CR, No:587, 20 Nisan 1927, s. 2463.

²⁰⁴⁵ KM, D. 2, C. 5, s. 116; ZC, D. 2, C. 30, s. 51-52; CR, No:587, 20 Nisan 1927, s. 2464.

370. Meclisin 10 Nisan 1927 tarihli 49. Oturumunda kabul edilen Gayri Akit Devletlerle Muvakkat Ticari İtilafnameler Aktine Dair 12 Aralık 1925 Tarih ve 691 Numaralı Kanunun Birinci Maddesini Muaddil Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁴⁶

371. Meclisin 13 Nisan 1927 tarihli 52. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Alman (Reich) Hükümeti Arasında Münakit Ticaret Muahedenanesinin Tasdiki Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁴⁷

372. Meclisin 13 Nisan 1927 tarihli 52 Oturumunda kabul edilen Muhtelif Devairin 1926 Senei Maliye Bütçelerine Tahsisatı Munzamına ve Fevkalade İtasına ve Bazı Devair Bütçelerine Münakale İcrasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁴⁸

373. Meclisin 19 Nisan 1927 tarihli 57. Oturumunda kabul edilen Berri, Bahri, Havai ve Jandarma Zabitanıyla Muamelat Memurlarına ve Hesap Memurlariyfe Muavinlerine ve Bahriye Gedikli Zabitanıa Bir Nefer Tayım İtası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁴⁹

374. Meclisin 19 Nisan 1927 tarihli 57. Oturumunda kabul edilen 1927 Senesi Muvazenei Umumiye Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵⁰

375. Meclisin 7 Mayıs 1927 tarihli 64. Oturumunda kabul edilen Muhtelif Devairin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına ve Sıhhiye Vekaleti Bütçesine Tahsisatı Munzamma İlavesine Dair Olan Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵¹

376. Meclisin 9 Mayıs 1927 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Hariçten Getirilen Glüten ve Mamumatından Alınacak Gümrük Resmi Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵²

²⁰⁴⁶ KM, D. 2, C. 5, s. 117; ZC, D. 2, C. 30, s. 54-55; CR, No:587, 20 Nisan 1927, s. 2464.

²⁰⁴⁷ KM, D. 2, C. 5, s. 123-135; ZC, D. 2, C. 31, s. 137-138; CR, No:588, 28 Nisan 1927, s. 2467.

²⁰⁴⁸ KM, D. 2, C. 5, s. 120-122; ZC, D. 2, C. 31, s. 140-141; CR, No:585, 17 Nisan 1927, s. 2453.

²⁰⁴⁹ KM, D. 2, C. 5, s. 136; ZC, D. 2, C. 31, s. 222-223; CR, No:589, 3 Mayıs 1927, s. 2481.

²⁰⁵⁰ KM, D. 2, C. 5, s. 137-151; ZC, D. 2, C. 31, s. 225-226; CR, No:595, 26 Mayıs 1927, s. 2509.

²⁰⁵¹ KM, D. 2, C. 5, s. 155-158; ZC, D. 2, C. 32, s. 71-72; CR, No:593, 21 Mayıs 1927, s. 2497.

²⁰⁵² KM, D. 2, C. 5, s. 162; ZC, D. 2, C. 32, s. 93-94; CR, No:593, 21 Mayıs 1927, s. 2501.

377. Meclisin 9 Mayıs 1927 tarihli 65. Oturumunda kabul edilen Beynelmilel Yataklı Vagonlar Şirketine Ait Yataklı ve Yemekli Vagonların Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Olan Kanuna Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵³

378. Meclisin 14 Mayıs 1927 tarihli 67. Oturumunda kabul edilen Türkiye ile Estonya Arasında Münaikit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵⁴

379. Meclisin 16 Mayıs 1927 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Muhtelif Devairin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakei Terasına Dair Olan Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵⁵

380. Meclisin 16 Mayıs 1927 tarihli 68. Oturumunda kabul edilen Düvel-i Itilafiyeci Mütareke Esnasında Bilabedel İşgal Edilmiş Olan Müsakkafat ve Arazi Vergilerinin Affı Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵⁶

381. Meclisin 21 Mayıs 1927 tarihli 70. Oturumunda kabul edilen Kazanç Vergisi Kanununun 'Bazı Maddelerini Muaddil Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵⁷

382. Meclisin 21 Mayıs 1927 tarihli 70. Oturumunda kabul edilen Muamele Vergisi Hiakkındaikli Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵⁸

383. Meclisin 23 Mayıs 1927 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Sıhhiye Vekaletiyle Posta ve Telgraf Müdüriyet-i Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Olan Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁵⁹

²⁰⁵³ **KM, D. 2, C. 5, s. 163; ZC, D. 2, C. 32, s. 96-97; CR, No:593, 21 Mayıs 1927, s. 2501.**

²⁰⁵⁴ **KM, D. 2, C. 5, s. 170-171; ZC, D. 2, C. 32, s. 148-149 CR, No:593, 21 Mayıs 1927, s. 2501.**

²⁰⁵⁵ **KM, D. 2, C. 5, s. 176-177; ZC, D. 2, C. 32, s. 176-177 ;CR, No:596, 28 Mayıs 1927, s. 2517.**

²⁰⁵⁶ **KM, D. 2, C. 5, s. 178; ZC, D. 2, C. 32, s. 179-180; CR, No:596, 28 Mayıs 1927, s. 2518.**

²⁰⁵⁷ **KM, D. 2, C. 5, s. 185-190; ZC, D. 2, C. 32, s. 360-361; CR, No:598, 31 Mayıs 1927, s. 2527.**

²⁰⁵⁸ **KM, D. 2, C. 5, s. 191-194; ZC, D. 2, C. 32, s. 363-364; CR, No:598, 31 Mayıs 1927, s. 2532.**

²⁰⁵⁹ **KM, D. 2, C. 5, s. 205-206; ZC, D. 2, C. 32, s. 442-443; CR, No:598, 31 Mayıs 1927, s. 2542.**

384. Meclisin 23 Mayıs 1927 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Lehistan Cumhuriyeti Arasında Münakit Şehbenderlik Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶⁰

385. Meclisin 23 Mayıs 1927 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Krallığı Arasında Münakit Ticaret Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶¹

386. Meclisin 23 Mayıs 1927 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri İttihadı Hükümeti Arasında Münakit Ticaret ve Seyri Sefain Muahedanamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶²

387. Meclisin 23 Mayıs 1927 tarihli 71. Oturumunda kabul edilen Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun Yirminci Maddesine Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶³

388. Meclisin 26 Mayıs 1927 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Alman Rayh Hükümeti Arasında Münakit ikamet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶⁴

389. Meclisin 26 Mayıs 1927 tarihli 72. Oturumunda kabul edilen Tütün Alımı ve Satımı Muamelesinin Kantariye Resmiden İstisnası Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶⁵

390. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73 Oturumunda kabul edilen Dahiliye ve Müdafaai Milliye Vekaletlerinin 1926 Bütçelerinde Münakale terasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶⁶

391. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73. Oturumunda kabul edilen Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu:

²⁰⁶⁰ **KM, D. 2, C. 5, s. 207-217; ZC, D. 2, C. 32, s. 445-446; CR, No:598, 31 Mayıs 1927, s. 2543.**

²⁰⁶¹ **KM, D. 2, C. 5, s. 218-226; ZC, D. 2, C. 32, s. 448-449; CR, No:598, 31 Mayıs 1927, s. 2553.**

²⁰⁶² **KM, D. 2, C. 5, s. 227-240; ZC, D. 2, C. 32, s. 451-452; CR, No:598, 31 Mayıs 1927, s. 2561.**

²⁰⁶³ **KM, D. 2, C. 5, s. 241; ZC, D. 2, C. 32, s. 454-455; CR, No:598, 31 Mayıs 1927, s. 2573.**

²⁰⁶⁴ **KM, D. 2, C. 5, s. 242-246; ZC, D. 2, C. 32, s. 575-576; CR, No:605, 31 Mayıs 1927, s. 2599.**

²⁰⁶⁵ **KM, D. 2, C. 5, s. 247; ZC, D. 2, C. 32, s. 578-579; CR, No:606, 9 Haziran 1927, s. 2603.**

²⁰⁶⁶ **KM, D. 2, C. 5, s. 298; ZC, D. 2, C. 32, s. 669-670; CR, No:609, 16 Haziran 1927, s. 2639.**

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶⁷

392. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73. Oturumunda kabul edilen Konya Sulama İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶⁸

393. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73. Oturumunda kabul edilen İstanbul Darülfünununun 1927 Senesi Bütçe Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁶⁹

394. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi 1927 Senesi Bütçe Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁷⁰

395. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73. Oturumunda kabul edilen Maliye Vekaleti 1926 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamına İlavesine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁷¹

396. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73. Oturumunda kabul edilen İspirto ve Meşrubatı Küuliye İnhisarının Sureti İdaresi Hakkındaki Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁷²

397. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Krallığı Arasında Münakit İkamet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁷³

398. Meclisin 28 Mayıs 1927 tarihli 73. Oturumunda kabul edilen Şehir ve Köy Yatılı Okullarının İdaresi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁷⁴

399. Meclisin 16 Haziran Mayıs 1927 tarihli 75. Oturumunda kabul edilen Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale terasına Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.²⁰⁷⁵

²⁰⁶⁷ **KM, D. 2, C. 5, s. 291-294; ZC, D. 2, C. 32, s. 672-673; CR, No:608, 15 Haziran 1927, s. 2633.**

²⁰⁶⁸ **KM, D. 2, C. 5, s. 295-297; ZC, D. 2, C. 32, s. 675-676; CR, No:608, 15 Haziran 1927, s. 2636.**

²⁰⁶⁹ **KM, D. 2, C. 5, s. 299-305; ZC, D. 2, C. 32, s. 678-679; CR, No:609, 16 Haziran 1927, s. 2640.**

²⁰⁷⁰ **KM, D. 2, C. 5, s. 306-313; ZC, D. 2, C. 32, s. 681-682; CR, No:610, 18 Haziran 1927, s. 2655.**

²⁰⁷¹ **KM, D. 2, C. 5, s. 315; ZC, D. 2, C. 32, s. 684-685; CR, No:610, 18 Haziran 1927, s. 2679.**

²⁰⁷² **KM, D. 2, C. 5, s. 314; ZC, D. 2, C. 32, s. 687-688; CR, No:610, 18 Haziran 1927, s. 2679.**

²⁰⁷³ **KM, D. 2, C. 5, s. 318-320; ZC, D. 2, C. 32, s. 690-691; CR, No:610, 18 Haziran 1927, s. 2684.**

²⁰⁷⁴ **KM, D. 2, C. 5, s. 321-322; ZC, D. 2, C. 32, s. 693-694; CR, No:611, 19 Haziran 1927, s. 2687.**

400. Meclisin 16 Haziran 1927 tarihli 75. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Finlandiya Hükümeti Arasında Münakit Ticaret ve Seyri Sefain Muahedenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.²⁰⁷⁶

401. Meclisin 16 Haziran 1927 tarihli 75. Oturumunda kabul edilen Aydın Hattı İtilafnamesinin İmzave Teatisi Mezuniyetine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.²⁰⁷⁷

402. Meclisin 18 Haziran 1927 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Askeri Maaşatına Mütedair 22 Ekim 1923 Tarih ve 360 Numaralı Kanunun Beşinci Maddesini Muaddil Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁷⁸

403. Meclisin 18 Haziran 1927 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Tütün İdarei Muvakkatası ve Sigara Kağıdı İnhisanna Mütedair 7 Haziran 1926 Tarih ve 907 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁷⁹

404. Meclisin 18 Haziran 1927 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Demiryollarıyla Liman ve Su İşleri İçin İki Yüz Milyon Liralık Bono İhracı Hakkında 25 Aralık 1926 Tarih ve 944 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸⁰

405. Meclisin 18 Haziran Mayıs 1927 tarihli 76. Oturumunda kabul edilen Harcırah Kararnamesine Müzeyyel Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸¹

406. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda; Mersin Limanının İnşası Hakkındaki 19 Nisan 1924 Tarihli Kanunu Muaddil Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸²

407. Meclisin 19 Haziran Mayıs 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Samsun Limanının tşası Hakkındaki 25 Aralık 1925 Tarihli Kanunu Muaddil Kanun:

²⁰⁷⁵ KM, D. 2, C. 5, s. 339; ZC, D. 2, C. 33, s. 83-84; CR, No:616, 25 Haziran 1927, s. 2716.

²⁰⁷⁶ KM, D. 2, C. 5, s. 340-347; ZC, D. 2, C. 33, s. 86-87; CR, No:620, 29 Haziran 1927, s. 2731.

²⁰⁷⁷ KM, D. 2, C. 5, s. 348-349; ZC, D. 2, C. 33, s. 89-90; CR, No:616, 25 Haziran 1927, s. 2716.

²⁰⁷⁸ KM, D. 2, C. 5, s. 422; ZC, D. 2, C. 33, s. 174-175; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2740.

²⁰⁷⁹ KM, D. 2, C. 5, s. 423; ZC, D. 2, C. 33, s. 177-178; CR, No:619, 28 Haziran 1927, s. 2727.

²⁰⁸⁰ KM, D. 2, C. 5, s. 424; ZC, D. 2, C. 33, s. 180-181; CR, No:619, 28 Haziran 1927, s. 2727.

²⁰⁸¹ KM, D. 2, C. 5, s. 425; ZC, D. 2, C. 33, s. 183-184; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2740.

²⁰⁸² KM, D. 2, C. 5, s. 428; ZC, D. 2, C. 33, s. 265-266; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2740.

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸³

408. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Seyr-i Sefain Müdiriyeti Umumiyesinin Suret-i İdaresi Hakkındaki 4 Nisan 1925 Tarihli Kanunun Üçüncü Maddesinin Tadiline Dair Olan Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸⁴

409. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Bazı Eşhasın Şark Menatıkından Garp Vilayetlerine Nakillerine Dair Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸⁵

410. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen İstanbul Milletvekili Merhum Abdurrahman Şeref Beyin Kerimelerine Hidamatı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸⁶

411. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Çorum Milletvekili Merhum Ferit Beyin Zevcesi ile Malı tanlarına Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸⁷

412. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Müderris Merhum Dr. Vasfi Beyin Refikası ile Mahdumlarına Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸⁸

413. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Şeyhülislam Merhum Musa Kazım Efendinin Zevcesi Aliye Hanıma Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Almakta Olduğu Maaşın Tezyidine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁸⁹

414. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Sivas Valisi Esbakı Merhum Reşit Paşanın Ailesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanunu:

²⁰⁸³ KM, D. 2, C. 5, s. 429; ZC, D. 2, C. 33, s. 268-269; CR, No:621, 5 Temmuz 1927, s. 2807.

²⁰⁸⁴ KM, D. 2, C. 5, s. 430; ZC, D. 2, C. 33, s. 271-272; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2740.

²⁰⁸⁵ KM, D. 2, C. 5, s. 431-432; ZC, D. 2, C. 33, s. 274-275; CR, No:627, 4 Temmuz 1927, s. 2804.

²⁰⁸⁶ KM, D. 2, C. 5, s. 433; ZC, D. 2, C. 33, s. 280-281; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2737.

²⁰⁸⁷ KM, D. 2, C. 5, s. 434; ZC, D. 2, C. 33, s. 283-284; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2737.

²⁰⁸⁸ KM, D. 2, C. 5, s. 435; ZC, D. 2, C. 33, s. 286-287; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2738.

²⁰⁸⁹ KM, D. 2, C. 5, s. 436; ZC, D. 2, C. 33, s. 289-290; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2738.

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁹⁰

415. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Mahkeme-i Temyiz Reis-i Evvel-i Merhum Hasan Fehmi Beyin Zevcesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁹¹

416. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Hukuk Fakültesi Müderrisi ve Meclisi Müderrisin Reisi Ahmet Selahattin Bey Merhumun RefİKası ile Mahdumuna Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁹²

417. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Kırşehir Milletvekili Merhum Ali Miza Beyin Ailesine Bidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁹³

418. Meclisin 19 Haziran 1927 tarihli 77. Oturumunda kabul edilen Maliye Vekaletinin 1927 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamına İtasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁹⁴

419. Meclisin 20 Haziran 1927 tarihli 78. Oturumunda kabul edilen Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Ali Mektepleri Tesisine ve Ziraat Tedrisatının İslahına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁹⁵

420. Meclisin 21 Haziran 1927 tarihli 79. Oturumunda kabul edilen Oyun Kağıtları İnhisarı Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁹⁶

421. Meclisin 21 Haziran 1927 tarihli 79. Oturumunda kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Hükümeti Arasında Akit ve İmza Olunan Ticaret Muahedenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunu:

²⁰⁹⁰ KM, D. 2, C. 5, s. 437; ZC, D. 2, C. 33, s. 292-293; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2738.

²⁰⁹¹ KM, D. 2, C. 5, s. 438; ZC, D. 2, C. 33, s. 295-296; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2738.

²⁰⁹² KM, D. 2, C. 5, s. 439; ZC, D. 2, C. 33, s. 298-299; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2739.

²⁰⁹³ KM, D. 2, C. 5, s. 440; ZC, D. 2, C. 33, s. 301-302; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2739.

²⁰⁹⁴ KM, D. 2, C. 5, s. 441; ZC, D. 2, C. 33, s. 304-305; CR, No:621, 30 Haziran 1927, s. 2739.

²⁰⁹⁵ KM, D. 2, C. 5, s. 447; ZC, D. 2, C. 33, s. 324-325; CR, No:625, 5 Temmuz 1927, s. 2808.

²⁰⁹⁶ KM, D. 2, C. 5, s. 483-484; ZC, D. 2, C. 33, s. 463-464; CR, No:625, 5 Temmuz 1927, s. 2809.

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.²⁰⁹⁷

422. Meclisin 22 Haziran 1927 tarihli 80. Oturumunda kabul edilen Maarif Vergisi Kanunu:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey, Avni Bey.²⁰⁹⁸

423. Meclisin 22 Haziran 1927 tarihli 80. Oturumunda kabul edilen Devlet ve Vilayet Yollarının Tevhidi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²⁰⁹⁹

424. Meclisin 22 Haziran 1927 tarihli 80. Oturumunda kabul edilen Serbest Mıntaka Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²¹⁰⁰

425. Meclisin 22 Haziran 1927 tarihli 80. Oturumunda kabul edilen Himaye-i Etfal Cemiyetine Ait Evrakın Damga Resminden İstinası Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²¹⁰¹

426. Meclisin 22 Haziran 1927 tarihli 80. Oturumunda; Hakkı Rükuba Malik Zabitanın Zati Binek Hayvanlarının Sayım Vergisinin Sureti Tesviyesine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey.²¹⁰²

427. Meclisin 23 Haziran 1927 tarihli 81 Oturumunda kabul edilen İhtiyacat-ı Umumiye İçin Celp Olunacak Madeni Borulann Gümrük Resminden İstisnası Hakkındaki 16 Nisan 1923 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁰³

428. Meclisin 23 Haziran 1927 tarihli 81. Oturumunda kabul edilen Miriliva Celal Paşa Kerimleri Seniye, Hadiye ve Redife Hanımlara Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁰⁴

²⁰⁹⁷ **KM, D. 2, C. 5,** s. 485-492; **ZC, D. 2, C. 33,** s. 466-467; **CR,** No:641-642, 25-26 Temmuz 1927, s. 2903.

²⁰⁹⁸ **ZC, D. 2, C. 33,** s. 541-542; **CR,** No:636, 18 Temmuz 1927, s. 2883.

²⁰⁹⁹ **KM, D. 2, C. 5,** S. 519-520; **ZC, D. 2, C. 33,** s. 544-545; **CR,** No:629, 10 Temmuz 1927, s. 2832.

²¹⁰⁰ **KM, D. 2, C. 5,** S. 521-522; **ZC, D. 2, C. 33,** s. 547; **CR,** No:637, 19 Temmuz 1927, s. 2887.

²¹⁰¹ **KM, D. 2, C. 5,** S. 523; **ZC, D. 2, C. 33,** s. 550-551; **CR,** No:631, 12 Temmuz 1927, s. 2849.

²¹⁰² **KM, D. 2, C. 5,** S. 524; **ZC, D. 2, C. 33,** s. 553-554; **CR,** No:631, 12 Temmuz 1927, s. 2850.

²¹⁰³ **KM, D. 2, C. 5,** S. 531; **ZC, D. 2, C. 33,** s. 645-646; **CR,** No:630, 11 Temmuz 1927, s. 2836.

²¹⁰⁴ **KM, D. 2, C. 5,** S. 532; **ZC, D. 2, C. 33,** s. 648-649; **CR,** No:630, 11 Temmuz 1927, s. 2837.

429. Meclisin 23 Haziran 1927 tarihli 81. Oturumunda kabul edilen Tahtelbahirde İstihdam Olunacak Zabitan ve Efrada Verilecek Zamain Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁰⁵

430. Meclisin 23 Haziran 1927 tarihli 81. Oturumunda kabul edilen Şehbenderlik Rüşumu Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁰⁶

431. Meclisin 23 Haziran 1927 tarihli 81. Oturumunda kabul edilen Posta Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁰⁷

432. Meclisin 23 Haziran 1927 tarihli 81. Oturumunda kabul edilen Kayseri Belediyesince Üç Yüz Bin Liralığa Kadar Aktedilecek İstikraza Hazinenin Kefaletine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁰⁸

433. Meclisin 23 Haziran 1927 tarihli 81. Oturumunda kabul edilen Dalgıç Zabitan Efradına Verilecek Zamaim Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁰⁹

434. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Kütahya Milletvekili Sabıkı Merhum Seyfi Efendi Kerimesi İle Mahdumuna Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.²¹¹⁰

435. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Riyaset-i Cumhur 1927 Sene-i Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.²¹¹¹

²¹⁰⁵ **KM, D. 2, C. 5, S. 533-534; ZC, D. 2, C. 33, s. 651-652; CR, No:643, 27 Temmuz 1927, s. 2915.**

²¹⁰⁶ **KM, D. 2, C. 5, S. 535-542; ZC, D. 2, C. 33, s. 654-655; CR, No:645, 30 Temmuz 1927, s. 644-645.**

²¹⁰⁷ **KM, D. 2, C. 5, S. 545; ZC, D. 2, C. 33, s. 657-658; CR, No:636, 18 Temmuz 1927, s. 2884.**

²¹⁰⁸ **KM, D. 2, C. 5, S. 546; ZC, D. 2, C. 33, s. 660-661; CR, No:631, 12 Temmuz 1927, s. 2850.**

²¹⁰⁹ **KM, D. 2, C. 5, S. 543-544; ZC, D. 2, C. 33, s. 663-664; CR, No:643, 27 Temmuz 1927, s. 2916.**

²¹¹⁰ **KM, D. 2, C. 5, s. 576; ZC, D. 2, C. 33, s. 800; CR, No:633, 14 Temmuz 1927, s. 2865.**

²¹¹¹ **KM, D. 2, C. 5, s. 577; ZC, D. 2, C. 33, s. 803-804; CR, No:635, 17 Temmuz 1927, s. 2882.**

436. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Hükümetle Estern Kumpanyası Arasında Münakid Mukavelename İle Zeyillerinin İmza ve Teatisine Mezuniyete Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.²¹¹²

437. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Umumi Müfettişlik Teşkiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.²¹¹³

438. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen İtalyan Balkan Harpleriyle Genel Harb’de Dışarı Maluliyet Olanlardan İstiklal Muharebatına İştirak Edenlerin 8 Şubat 1925 Tarihli ve 551 Numaralı Kanundan İstifadeleri Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey.²¹¹⁴

439. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Şura-yı Devletin İfayı Vazifeye Mübaşeret Tarihine Kadar Memurin Muhakemat Encümeni ile Tetkik Heyeti Azası Hakkı Huzurlarının ve Mezkur Encümen ve Heyet Memurin Maaş ve Tahsisatının Sureti Tesviyesine Dair Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.²¹¹⁵

440. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Eğlence ve Hususi İstihlak Vergisi Hakkındaki 13 Şubat 1926 Tarih ve 737 Numaralı Kanunun İkinci Maddesiyle Umumi İstihlak Vergileri Hakkındaki Kanunlara Müzeyyel 9 Haziran 1926 Tarih ve 924 Numaralı Kanunun Onuncu Maddesine Birer Fıkra Tezyiline Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.²¹¹⁶

²¹¹² KM, D. 2, C. 5, s. 578-583; ZC, D. 2, C. 33, s. 806; CR, No:633, 14 Temmuz 1927, s. 2861.

²¹¹³ KM, D. 2, C. 5, s. 584; ZC, D. 2, C. 33, s. 809; CR, No:634, 16 Temmuz 1927, s. 2873.

²¹¹⁴ KM, D. 2, C. 5, s. 585; ZC, D. 2, C. 33, s. 812-813; CR, No:636, 18 Temmuz 1927, s. 2885.

²¹¹⁵ KM, D. 2, C. 5, s. 586; ZC, D. 2, C. 33, s. 815-816; CR, No:636, 18 Temmuz 1927, s. 2885.

²¹¹⁶ KM, D. 2, C. 5, s. 587; ZC, D. 2, C. 33, s. 818; CR, No:636, 18 Temmuz 1927, s. 2886.

441. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen 8 Aralık 1926 Tarihinde Kars'ta İmza Edilen Sular İtilafnamesiyle Serdar Abad Barajının İnşasına Dair Müzeyyel Protokolün Tasdikine Mütteallik Kanunu:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹¹⁷

442. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Meclis Hesaplarını Tetkik Encümeni Azasmdan Murakıplı Olan Zata Ücreti İtasına ve Büyük Millet Meclisinin 1927 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey.²¹¹⁸

443. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Ali İktisat Meclisi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹¹⁹

444. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Rize Milletvekili Merhum Rauf Beyin Zevcesile Kerimelerine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanunu:

Reye İştirak Etmeyenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.²¹²⁰

445. Meclisin 25 Haziran 1927 tarihli 82. Oturumunda kabul edilen Posta Kanunu ile Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerini Muadil Kanunu:

Reye İştirak Etmeyenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.²¹²¹

446. Meclisin 26 Haziran 1927 tarihli 83. Oturumunda kabul edilen Mardin Milletvekili Sabıkı Merhum Derviş Beyin Zevcesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanunu:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹²²

Tablo 46: Yozgat Milletvekillerinin İkinci Yasama Yılı İçerisinde Katıldıkları Kanun Oylamaları

İkinci Mecliste Kabul edilen Kanun Oylamalarına Katılan Yozgat Milletvekilleri	Katıldığı Oylama Sayısı	Kabul Oy sayısı	Red Oy Sayısı	Çekimser Oy Sayısı
--	-------------------------	-----------------	---------------	--------------------

²¹¹⁷ KM, D. 2, C. 5, s. 588-593; ZC, D. 2, C. 33, s. 821-822; CR, No:649, 3 Ağustos 1927, s. 2960.

²¹¹⁸ KM, D. 2, C. 5, s. 594; ZC, D. 2, C. 33, s. 824; CR, No:637, 19 Temmuz 1927, s. 2890.

²¹¹⁹ KM, D. 2, C. 5, s. 595-596; ZC, D. 2, C. 33, s. 827-828; CR, No:640, 24 Temmuz 1927, s. 2901.

²¹²⁰ KM, D. 2, C. 5, s. 597; ZC, D. 2, C. 33, s. 834; CR, No:633, 14 Temmuz 1927, s. 2865.

²¹²¹ KM, D. 2, C. 5, s. 598; ZC, D. 2, C. 33, s. 834; CR, No:637, 19 Temmuz 1927, s. 2890.

²¹²² KM, D. 2, C. 5, s. 600; ZC, D. 2, C. 33, s. 848-849; CR, No:633, 14 Temmuz 1927, s. 2865.

Süleyman Sırrı Bey	378	368	3	7
Ahmet Hamdi Bey	382	379	2	1
Salih Bey	189	189	-	-
Avni Bey	55	54	1	-

Yukarıdaki bilgiler ve tabloya bakıldığında şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür;

Yozgat Milletvekilleri içerisinde bu oylamalara en fazla Ahmet Hamdi Bey'in, en az ise Avni Bey'in katıldığı görülmektedir. Yozgat milletvekilleri İkinci Dönem Meclis Yasama yılı içerisinde yapılan kanun oylamalarında çoğunlukla kabul oyu kullanmışlar ise de tabloda görüldüğü gibi red ve çekimser oy sayısı oldukça azdır. Bu durum Yozgat Milletvekillerin Meclis te kabul edilen kanunlara fazla muhalefet etmedikleri şeklinde de yorumlanabilir.

Yozgat milletvekillerinin Meclisin ikinci dönem yasama yılı içerisinde katıldıkları kanun oylamalarının sayısı 446'dır. Mecliste kabul edilen kanunlara Yozgat milletvekillerinin katılım oranı şu şekilde idi;

Süleyman Sırrı Bey'in İkinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 836 kanuna oranı %45.21'dir. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise %84.75'dir.

Ahmet Hamdi Bey'in İkinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 836 kanuna oranı %45.69'dur. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise %85.65'dir.

Salih Bey'in İkinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 836 kanuna oranı % 22.12'dir. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise % 41.47'dir.

Avni Bey'in İkinci Dönem Mecliste katıldığı oylama sayısının Meclisin yasama süresi içerisinde kabul ettiği 836 kanuna oranı % 6.57'dir. Yozgat milletvekillerinin katıldığı oylama sayısına oranı ise % 12.33'dür.

5.1.2 Diğer Oylamalar

1. Meclisin 6 Ekim 1923 tarihli 49. Oturumunda Hini İşgalde Fransızların Adana'da Zabt ve Müsadere Ettikleri Emval ve Eşya Bedelinin Adana Ziraat Mektebinin İkmal ve Islahına Sarfı hakkında:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey.²¹²³

2. Meclisin 24 Aralık 1923 tarihli 73. Oturumunda İstiklal Mahkemeleri Kanununun Beşinci Maddesinin Tadiline Dair Erzurum Milletvekili Cazim Efendi İle Rûfekasının Teklifi Kanunisinin Reddi Hakkındaki Layiha Encümeninin Mazbatası Dair:

Kabul edenler: Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹²⁴

3. Meclisin 26 Aralık 1923 tarihli 74. Oturumunda İstiklal Mahkemeleri Kanununun Beşinci Maddesinin Tadiline Dair, Erzurum Milletvekili Cazim Efendi ile Rûfekasının Teklifi Kanunisinin Reddi Hakkındaki Layiha Encümeni Mazbatasına Dair:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹²⁵

4. Meclisin 2 Ocak 1924 tarihli 78. Oturumunda Maliye Vekaletinden İstifa Eden Hasan Fehmi Beyin Yerine Kangırı Milletvekili Mustafa Abdülhalik Beyin İtihabedildiğine Dair Riyaseti Cumhur Tezkeresi:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey.

Reddeden: Süleyman Sırrı Bey.²¹²⁶

5. Meclisin 14 Ocak 1924 tarihli 83. Oturumunda Memurin-i Mülkiyenin Tekaüdüne Dair Olan Kanun ile Askeri Tekaüt Ve İstifa Kanununda Muharrer Cüzdan Bedelatının Tadili Hakkında (1/58) numaralı Layiha-i Kanuniye ve Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenleri Mazbataları:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.²¹²⁷

6. Meclisin 17 Ocak 1924 tarihli 85. Oturumunda Tekaüt ve İstifa Kanununun Ellinci Maddesinin Fıkrai Ahiresinin Tefsirine Dair Başvekaletten Mevрут 2/186 numaralı Tezkere Hakkındaki Müdafai Milliye Encümeni Mazbatası:

---

²¹²³ ZC, D. 2, C. 3, s. 285.

²¹²⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 448.

²¹²⁵ ZC, D. 2, C. 4, s. 485.

²¹²⁶ ZC, D. 2, C. 4, s. 660.

²¹²⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 126.

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey.

Reddeden: Avni Bey.²¹²⁸

7. Meclisin 19 Ocak 1924 tarihli 86. Oturumunda Altın Kaçakçılığında Mahkum Eşref ve Haşim Efendiler Hakkındaki Adliye Encümeni Mazbatası:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey.

Reddedenler: Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey.²¹²⁹

8. Meclisin 19 Ocak 1924 tarihli 86. Oturumunda Nafia Vekaletine İntihabedilen İstanbul Milletvekili Süleyman Sırrı Beye Dair Cumhuriyet Riyaseti Tezkeresi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey²¹³⁰

9. Meclisin 2 Şubat 1924 tarihli 94. Oturumunda Müceddeden İnşa Edilecek Türkiye Büyük Millet Meclisi Binasına Sarf Edilmek Üzere 1889 Senei Maliye Bütçesinin 91 nci Faslına 3 ncü Madde Olarak 114 bin Lira Vaz'ına Dair İdare Heyetinin (2/178) numaralı Teklifi Kanunisinin Reddi Hakkındaki Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatasının Reddi ile Tahsisatın 1924 bütçesine Vaz'ı Hakkında Kütahya Milletvekili Receb Beyin Takririnin İkinci Defa Reyı:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹³¹

10. Meclisin 2 Şubat 1924 tarihli 94. Oturumunda 1900 ve 1901 Doğumlu Şimendifer Müstahdeminin Vazifei Hazıralarında Terklerine Dair Kanun Layihası ile Aynı Tevellütlü Telgraf Muhabere Memurlarının ve Öğretmenlerin Askerlikten İstisnaları Hakkındaki Tekalifi Kanuniyenin Reddine Dair Müdafaii Milliye Encümeni Mazbatası Hakkında:

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹³²

11. Meclisin 12 Şubat 1924 tarihli 100. Oturumunda Dahiliye Vekili Ferid Beyden istizah münasebetiyle ruznameye geçilmesine dair Ertuğrul Milletvekili Dr. Fikret Beyin Vermiş Olduğu Takrir:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹³³

---

²¹²⁸ ZC, D. 2, C. 4, s. 187.

²¹²⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 238.

²¹³⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 239.

²¹³¹ ZC, D. 2, C. 5, s. 552.

²¹³² ZC, D. 2, C. 5, s. 553.

²¹³³ ZC, D. 2, C. 5, s. 787.

12. Meclisin 13 Şubat 1924 tarihli 101. Oturumunda Ankara Şehremaneti Kanun Layihasının Maddelerine Geçilmesi Hakkında Verilen Onbeş İmzalı Taktir:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey²¹³⁴

13. Meclisin 13 Şubat 1924 tarihli 101. Oturumunda Müdafaa-i Memleket Uğrunda İka Edilmiş Cürümler Hakkındaki Kanunun Birinci Maddesinin Tefsirine Dair Adliye Encümeni Mazbatasına, Müteallik Ankara Milletvekili İhsan Beyin Taktiri:

Reddedenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey²¹³⁵

14. Meclisin 14 Şubat 1924 tarihli 102. Oturumunda Müdafaa-i Memleket Uğrunda İka Edilmiş Olan Cürümler Hakkındaki Kanunun Birinci Maddesinin Tefsirine Dair Adliye Encümeni Mazbatasına Mütellik Ankara Milletvekili İhsan Beyin Taktirinin İkinci Defa Rey:

Kabul edenler: Avni Bey.²¹³⁶

15. Meclisin 6 Mart 1924 tarihli 5. Oturumunda Yeni Heyeti Vekile Hakkındaki Riyaseti Cumhur Tezkeresi:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Ahmet Hamdi Bey, Avni Bey, Salih Bey.²¹³⁷

16. Meclisin 9 Mart 1924 tarihli 7. Oturumunda Teşkilatı Esasiye Kanununun Müzakeresinin Adedi Mürettebin Sülüsünü Ekseriyetinin Mevcut Bulunmasına Dair Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey'in Taktiri:

Kabul eden: Süleyman Sırrı Bey.

Reddeden: Salih Bey²¹³⁸

17. Meclisin 16 Mart 1924 tarihli 13. Oturumunda Onüçüncü Madde Hükmünden Bu Meclisin İstisnası Hakkında:

Müstenkif: Süleyman Sırrı Bey.²¹³⁹

18. Meclisin 7 Nisan 1924 tarihli 31. Oturumunda Teşkilatı Esasiye Kanununun 40. Maddesinin Tadiline Dair Recep Bey'in Taktiri:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey²¹⁴⁰

²¹³⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 833.

²¹³⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 832.

²¹³⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 881.

²¹³⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 149.

²¹³⁸ ZC, D. 2, C. 7, s. 255.

²¹³⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 568.

19. Meclisin 8 Kasım 1924 tarihli 11. Oturumunda İstizah Neticesinde Reye Konulan Afyon Karabisar Milletvekili İzzet Ulvi Beyin Takriri:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²¹⁴¹

20. Meclisin 27 Kasım 1924 tarihli 13. Oturumunda Fethi Beyefendi Kabinesine Beyanı İtimat Eden Azayı Kırımın Esamisi:

Kabul edenler: Salih Bey, Süleyman Sırrı Bey.²¹⁴²

21. Meclisin 17 Ocak 1925 tarihli 36. Oturumunda Bursa Milletvekililiğine İntihap Edilen Nurettin Paşa Hakkında 2 nci Şube Mazbatası:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey, Salih Bey.²¹⁴³

22. Meclisin 4 Mart 1925 tarihli 69. Oturumunda İsmet Paşa Kabinesine Verilen İtimat Reyleri:

Kabul edenler: Salih Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁴⁴

23. Meclisin 23 Mart 1925 tarihli 85. Oturumunda: Tütün ve Sigara Kağıdı Hakkındaki Tütün Encümeni Mahsusu Mazbatası:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁴⁵

24. Meclisin 22 Nisan 1925 tarihli 109. Oturumunda Bursalı Tahir Bey'e Beşyüz ve Merhum Ferit Recai Bey Ailesine Bin Lira İkramiye Verilmesine Dair Mazbata:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁴⁶

25. Meclisin 9 Kasım 1925 tarihli 5. Oturumunda Afyon Karahisar Milletvekili ve Konya Milletvekili Refik Beyler'in Başvekil Paşa Hazretlerinin Beyanatının Tamamen Tasvibi Hakkındaki Takrirleri:

Kabul edenler: Süleyman Sırrı Bey, Avni Bey, Ahmet Hamdi Bey.²¹⁴⁷

26. Meclisin 15 Şubat 1926 tarihli 56. Oturumunda; Ankara Hukuk Mektebinde Müderris Olan Milletvekillere Maaş Verilip Verilmiyeceğinin Tefsiri Hakkındaki Kanun-ı Esasi Encümen Mazbatası:

Kabul eden: Salih Bey.²¹⁴⁸

---

²¹⁴⁰ ZC, D. 2, C. 8, s. 406.

²¹⁴¹ ZC, D. 2, C. 10, s. 167.

²¹⁴² ZC, D. 2, C. 10, s. 409.

²¹⁴³ ZC, D. 2, C. 12, s. 153.

²¹⁴⁴ ZC, D. 2, C. 15, s. 157.

²¹⁴⁵ ZC, D. 2, C. 16, s. 161.

²¹⁴⁶ ZC, D. 2, C. 18, s. 564.

²¹⁴⁷ ZC, D. 2, C. 19, s. 72.

27. Meclisin 13 Aralık 1923 tarihli oturumunda 67. Oturumunda kabul edilen İstanbul İstiklal Mahkemesi Heyetinin, İstiklal Mahkemesi Kanununun Üçüncü Maddesindeki Fıkralarda Muharrer Esaslarla Salahiyettar Kılınması Hakkında Antalya Milletvekili Basih Efendinin Takriri:

Kabul edenler: Avni Bey, Salih Bey, Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey²¹⁴⁹

28. Meclisin 22 Ocak 1925 tarihli 39. Oturumunda 9 Nisan 1924 Tarih ve 470 Numaralı (Meni Müskirat Kanununun Tadiline Dair Kanunun) Altıncı Maddesinin Tefsirine Dair Mazbata:

Kabul edenler: Ahmet Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey²¹⁵⁰

Tablo 47: Yozgat Milletvekillerinin İkinci Yasama Yılı İçerisinde Katıldıkları Diğer Oylamaları

İkinci Mecliste Diğer Oylamalara Katılan Yozgat Milletvekilleri	Katıldığı Oylama Sayısı	Kabul Oy sayısı	Red Oy Sayısı	Çekimser Oy Sayısı
Süleyman Sırrı Bey	18	14	3	1
Ahmet Hamdi Bey	20	17	3	-
Salih Bey	11	11	-	-
Avni Bey	14	13	1	-

Yozgat Milletvekillerinden İkinci Meclis döneminde yapılan bu oylamalara en fazla katılan Ahmet Hamdi Bey, en az katılan ise Salih Bey'dir. Bu milletvekilleri yapılan oylamalar da çoğunlukla kabul oyu kullanmış olup red ve çekimser oy sayısı oldukça azdır.

5.2. Kullandıkları İzinler

5.2.1. Ahmet Hamdi Bey

Meclisin 3 Eylül 1923 tarihli 13. oturumunda Ahmet Hamdi Bey, 20 gün izin almıştır.²¹⁵¹ Ayrıca Ahmet Hamdi Bey, Meclis adına 17 Ağustos 1923 tarihinde Edirne'ye görevlendirilmiştir.²¹⁵²

²¹⁴⁸ ZC, D. 2, C. 22, s. 221.

²¹⁴⁹ KM, D. 2, C. 2, s. 175; ZC, D. 2, C. 4, s. 381.

²¹⁵⁰ ZC, D. 2, C. 12, s. 281.

²¹⁵¹ ZC, D. 2, C. 1, s. 398; II. Dönem MMD, s. 425

²¹⁵² II. Dönem MMD, s. 425.

5.2.2. Avni Bey

Avni Bey'e, Meclis Genel Kurulu tarafından 29 Ağustos 1923 tarihinden itibaren 20 gün izin verilmiştir.²¹⁵³ Yine Avni Bey, Meclisin yetkisi dahilinde 18 Kasım 1923 tarihinden geçerli olmak üzere bir hafta izinli sayılmıştır.²¹⁵⁴

5.2.3. Salih Bey

Meclisin 31 Aralık 1923 tarihli 77. oturumunda tabip raporuna müsteniden Salih Bey, 1,5 ay izinli sayılmıştır.²¹⁵⁵

Salih Bey, Meclisin 15 Kasım 1926 tarihli 6. oturumunda hastalığı sebebiyle Avrupa'da tedavi göreceğinden doktor raporuyla 2 ay izin almıştır.²¹⁵⁶ Ayrıca Salih Bey'e Meclis Genel Kurulu tarafından 4 Mayıs 1927 tarihinden itibaren 2 ay izin verilmiştir.²¹⁵⁷

---

²¹⁵³ ZC, D. 2, C. 1, s. 315-316; II. Dönem MMD, s. 431.

²¹⁵⁴ II. Dönem MMD, s. 431.

²¹⁵⁵ ZC, D. 2, C. 4, s. 578; II. Dönem MMD, s. 429.

²¹⁵⁶ ZC, D. 2, C. 28, s. 321.

²¹⁵⁷ II. Dönem MMD, s. 429.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ ve MECLİSTE YAPTIKLARI KONUŞMALAR

1. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

1.1. Süleyman Sırrı Bey

1.1.1. Kanun Teklifleri

1. Süleyman Sırrı Bey'in "Sükna Kanunu" ile ilgili vermiş olduğu kanun teklifi Adliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁵⁸ Bu Encümende yapılan görüşmelerden sonra²¹⁵⁹ kanun teklifinin Heyet-i Vekileye iadesi kararlaştırılmıştır.²¹⁶⁰

2. Süleyman Sırrı Bey, "Soygunculuğu ve Eşkiyalığı Ortadan Kaldırma" ile ilgili bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey, bazı kişilerin halkı soymak ve öldürmek teşebbüsünde bulduklarını ve eşkiyalığı meslek edindiklerini söylemiştir. Hükümetin bu konuda gerekeni yapmadığını dolayısıyla halka bu konuda görev verilmesi gerektiğini ve bunun önemli olduğunu dolayısıyla bu kanun teklifinin derhal kabul edilmesini istemiştir.²¹⁶¹ Bu kanun teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²¹⁶²

3. Süleyman Sırrı Bey'in "Ağnam Vergisinin (Koyun Vergisi) Alınma Şekli Hakkında" verdiği kanun teklifi Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁶³

²¹⁵⁸ ZC, D. 2, C. 2, s. 111; 15 Eylül 1923.

²¹⁵⁹ ZC, D. 2, C. 10, s. 220-222; 13 Kasım 1924.

²¹⁶⁰ ZC, D. 2, C. 10, s. 238; 15 Kasım 1924.

²¹⁶¹ ZC, D. 2, C. 2, s. 459; 2 Ekim 1923.

²¹⁶² ZC, D. 2, C. 2, s. 797; 18 Ekim 1923.

²¹⁶³ ZC, D. 2, C. 5, s. 452-453; 30 Ocak 1924.

Süleyman Sırrı Bey, bu kanun teklifi ile ilgili yaptığı açıklamada Ağnam Vergisi gereğince sayımların bazı yerlerde Şubat ve Mart, bazı yerlerde ise Nisan ayında yapıldığını, koyunların yüzde kırkı veya yüzde ellisinin sayıma katılmayarak saklandığını ifade etmiştir. Her sene sayımdan on beş gün önce oluşturulan heyetin, köylerdeki ağnam sayısını yerel mal memurlarına bildirmeleri gerektiğini ifade ederek sayım esnasında ortaya çıkan sıkıntıları dile getirmiştir.²¹⁶⁴ Bu kanun teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²¹⁶⁵

4. Süleyman Sırrı Bey, “1900 ve 1901 Doğumlu Telgraf Memur Yardımcılarının Askerlik Hizmeti Hakkında” bir kanun teklifi vermiştir. Bu teklif, Layiha Encümenine havale edilmiştir.²¹⁶⁶ Bu Encümen tarafından düzenlenen mazbata üzerine kanun teklifi görüşülmeye değer bulunmuş ve Meclis Genel Kurulu tarafından bu defa da Müdafaa-i Milliye Encümenliğine gönderilmiştir.²¹⁶⁷

Süleyman Sırrı Bey, Meclise sunmuş olduğu bu kanun teklifinde şu hususlara yer vermiştir. Başta İstiklal Harbi olmak üzere diğer harplerde de gece gündüz çalışarak haberleşmeyi sağlayan ve bu uğurda emek sarf eden telgraf memurlarının asker olarak da hizmette bulduklarını belirtmiştir. 1900 ve 1901 doğumlu olanların derhal askere gönderildiğini hatta bu yüzden birçok telgraf merkezinin kapatılmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, gerek Genel Harp’te gerekse Milli Mücadele döneminde altı ay silah altında kalan firari veya bakayaların afları için Meclis tarafından kanun çıkarıldığı halde bu telgraf memurlarının bu aflardan yararlanmadığını vurgulayarak kanun teklifinin kabulünü istemiştir.²¹⁶⁸

Ancak Müdafaa-i Milliye Encümeninin bu kanun teklifinin reddedilmesi yönündeki mazbatasını nedeniyle yapılan görüşmelerden sonra Meclis Genel Kurulu tarafından bu teklif reddedilmiştir.²¹⁶⁹

Süleyman Sırrı Bey, bu kanun teklifine benzer bir amaçla “1900 ve 1901 Doğumlu Öğretmenlerin Aynı Esas Dahilinde Askerliklerinin Ertelenmesine Dair”

²¹⁶⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 648-649; 9 Şubat 1924.

²¹⁶⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 785; 12 Şubat 1924.

²¹⁶⁶ ZC, D. 2, C. 3, s. 632; 29 Kasım 1923.

²¹⁶⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 4; 3 Aralık 1923.

²¹⁶⁸ ZC, D. 2, C. 5, s. 415; 28 Ocak 1924.

²¹⁶⁹ ZC, D. 2, C. 5, s. 526-27; 2 Şubat 1924.

başka bir kanun teklifi daha vermiştir. Bu kanun teklifi de Müdafaa-i Milliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁷⁰ Öğretmenlerin askerlikleri hakkında Müdafaa-i Milliye Encümeni tarafından tanzim edilen mazbata doğrultusunda bu teklifin birinci ve üçüncü maddelerinin düzeltilmesi, ikinci ve dördüncü maddelerinin ise aynen kalması kabul edilmiştir.²¹⁷¹

5. Süleyman Sırrı Bey “Yol Kanunu” ile ilgili olarak bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi, önce Layiha Encümenine gönderilmiş,²¹⁷² daha sonra Nafia ve Dahiliye Encümenlerine havale edilmiştir.²¹⁷³ Dahiliye Encümeninin bu kanun teklifine olumsuz görüş bildirmesi üzerine teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²¹⁷⁴

6. Süleyman Sırrı Bey “İcra Vekillerinin Seçimi Hakkında” bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi, Kanun-i Esasi Encümenine gönderilmiş; Encümen bu teklifte belirtilen hususların Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda yer aldığına, bu nedenle teklifin karara bağlanmasının gerekli olmadığına dair görüş bildirmiştir. Bu görüş doğrultusunda Meclis Genel Kurulu kanun teklifini reddetmiştir.²¹⁷⁵

7. Süleyman Sırrı Bey, “İstiklal Madalyası Kanunu’nun Altıncı Maddesinin Düzeltilmesi Hakkında” bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi önce Layiha Encümenliğine sonra da Dahiliye ve Müdafaa-i Milliye Encümenlerine havale edilmiştir.²¹⁷⁶

Meclisin 8 Nisan 1925 tarihli 97. Oturumunda Süleyman Sırrı Bey’in İstiklal Madalyası Kanunu’nun; “Bu madalya sağ göğüs üzerine ve her gün asılır.” ve “Bu madalyaya mülkiye memurları, askeriye ile bütün subaylar özel hürmet gösterecektir.” şeklindeki maddeleri üzerine yaptığı konuşmada, istiklal hatırası olan bu madalyanın her gün takılmasına gerek olmadığını, takılması durumunda ise bu kişilere gösterilmesi gereken hürmetin yerini hürmetsizliğe bırakabileceğini söylemiştir.

²¹⁷⁰ ZC, D. 2, C. 5, s. 567; 4 Şubat 1924.

²¹⁷¹ ZC, D. 2, C. 6, s.34-41; 16 Şubat 1924.

²¹⁷² ZC, D. 2, C. 10, s. 384; 26 Kasım 1924.

²¹⁷³ ZC, D. 2, C. 1, s. 439; 3 Aralık 1924.

²¹⁷⁴ ZC, D. 2, C. 12, s. 6; 12 Ocak 1925.

²¹⁷⁵ ZC, D. 2, C. 12 s. 88; 12 Ocak 1925.

²¹⁷⁶ ZC, D. 2, C. 12, s. 252-321; 26 Ocak 1925. ZC, D. 2, C. 16, s. 164-170.

Yapılan görüşmeler sonucunda Müdafaa-i Milliye Encümeninin hazırlamış olduğu mazbata üzerine kanunun ilgili maddesi “Madalya sağ göğüs üzerine ve her gün asılabilir.” şekli değiştirilerek bu madalyayı takma işinin isteğe bağlı hale getirilmesine karar verilmiştir.²¹⁷⁷

8. Süleyman Sırrı Bey’in “Harcırahlarını Alıp da Mahalli Memuriyetlerine Gitmeyenler Hakkında Bazı Önlemler Alınmasına Dair” verdiği kanun teklifi, Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümeninin, memurların belirtilen yerlere gitmedikleri takdirde kendilerine verilen harcırahların geri alınmasının hazineye bazı sıkıntılar getirebileceği ve her olay hakkında kanun yapılmasını doğru bulmadıkları şeklindeki mazbataları üzerine Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²¹⁷⁸

9. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşları, “Eski Pulların Tayyare Cemiyetine Devri Hakkında” kanun teklifi vermiştir. Bu teklif, önce Layiha Encümenine²¹⁷⁹ daha sonra ise Posta, Telgraf, Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁸⁰

Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının sunduğu kanun teklifinin içeriği şu şekilde idi: Maliye Vekaleti tarafından düzenlenen “Eski Evrakların İmhasına Dair” Talimatname’nin hükmü haricinde kalan evraklar, sevk varakaları, telgraf-paket makbuzları ve postahanelerce önemini yitirmiş makbuzlar üzerindeki bütün eski pulların Türk Tayyare Cemiyetine verileceği belirtilmiş; bu kanunun, yayınlandığı tarihten itibaren geçerli olacağı ve bu hükmü uygulamada Dahiliye ve Maliye Vekillerinin görevlendirileceği ifade edilmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu maddelerin kabul edilmesi halinde ülke için oldukça önem arz eden hava kuvvetlerine destek olunacağını ve ihtiyaçlarının giderilebileceğini belirtmiştir. Teklif, ilgili encümenler tarafından incelenmiş ve Meclis Genel Kurulu, yazılı olan eski pullardan resmi koleksiyonlar için gerekli olanların Posta ve Telgraf Müdürlüğü tarafından ayrılarak Türk Tayyare Cemiyeti aracılığı ile sattırılması ve buradan sağlanan gelirin yarısının ise bu cemiyete tahsisini uygun bularak bu kanun teklifini kabul etmiştir.²¹⁸¹

²¹⁷⁷ ZC, D. 2, C. 17, s. 172-173; 8 Nisan 1925.

²¹⁷⁸ ZC, D. 2, C. 19, s. 100-101; 13 Kasım 1925.

²¹⁷⁹ ZC, D. 2, C. 28, s. 211; 30 Aralık 1926.

²¹⁸⁰ ZC, D. 2, C. 28, s. 265; 6 Ocak 1927.

²¹⁸¹ ZC, D. 2, C. 32, s. 132-135; 14 Mayıs 1927.

10. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının “Yapılan İşlerdeki Evrak Üzerine Tayyare Cemiyeti Fişlerinin Yapıştırılması Hakkındaki” kanun teklifi Layiha Encümenine havale edilmiştir.²¹⁸² Layiha Encümeni, bu kanun teklifini görüşülmeye değer bulmuş ve bu kanun teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından Adliye, Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁸³

11. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşları “Dışarıdan Getirilen Sinema Filmlerinin Türkiye Dahiline Celp Ve İthali Hakkının Tayyare Cemiyetine Verilmesi Hakkında” kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi, önce Layiha Encümenine²¹⁸⁴ daha sonra Ticaret, Adliye, Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁸⁵

12. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşları, “Değerleri Kalmayarak Kullanımdan Kaldırılan Evrak ile Tütün İnhisar ve Rüsumat İdaresi, Hukuk, Sulh Mahkemesi, Evlenme Muamelatına Ait Evrak, Defter ve Cüzdanların Satılması Hakkının Tayyare Cemiyetine Verilmesi Hakkında” kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi, önce Layiha Encümenine²¹⁸⁶ daha sonra Adliye, Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁸⁷

13. Süleyman Sırrı Bey’in, “Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun Yirminci Maddesine Bir Fıkra İlave Edilmesi Hakkındaki” kanun teklifi, önce Layiha Encümenine²¹⁸⁸ daha sonra ise Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁸⁹

Meclisin 14 Mayıs 1927 tarihli Oturumunda bu Kanunun yirminci maddesinde ikramiye olarak kazanılan para ve mallardan alınacak vergiden bahsedilmiş ve bu vergi miktarının sürekli artacağı belirtilmiştir. Süleyman Sırrı Bey, ayrıca bu madde hükmünce Tayyare Piyango ikramiyelerinden de aynı verginin alındığını ve bu durumun biletlerin layığı ile satılmasını engellediğini belirterek bu biletlerden kazanç

²¹⁸² ZC, D. 2, C. 28, s. 211; 30 Aralık 1926.

²¹⁸³ ZC, D. 2, C. 28, s. 265; 6 Ocak 1927.

²¹⁸⁴ ZC, D. 2, C. 28, s. 211; 30 Aralık 1926.

²¹⁸⁵ ZC, D. 2, C. 28, s. 265; 6 Ocak 1927.

²¹⁸⁶ ZC, D. 2, C. 28, s. 211; 30 Aralık 1926.

²¹⁸⁷ ZC, D. 2, C. 28, s. 265; 30 Aralık 1926.

²¹⁸⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 305; 15 Ocak 1927.

²¹⁸⁹ ZC, D. 2, C. 28, s. 311; 15 Ocak 1927.

ve belediye vergilerinin haricinde bir de intikal-i veraset vergisinin alınmasının bir kazançtan üç ayrı vergi almak anlamına geldiğini söylemiştir. Bu durum, vatanın müdafaasını temin için önem arz eden tayyarelerin yükseltilmesini engellediğinden bu sebeple bu kanuna ilave bir fıkranın gerekli olduğunu ifade eden Süleyman Sırrı Bey'in kanun maddesine ilave edilmesini istediği fıkranın içeriği şöyledir: Tayyare Cemiyeti piyango ikramiyelerinin Veraset ve İntikal Kanunu'nun yirminci maddesi gereğince alınan vergiden muaf tutulacağı ve bu kanunun yayınlandığı tarih itibariyle geçerli olup bu hükmün yerine getirilmesinde Maliye Vekilinin sorumlu olacağı belirtilmiştir.

Bütçe, Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümeni bu teklifin reddedilmesi yönünde görüş bildirmişse de Meclis Genel Kurulu Süleyman Sırrı Bey'in kanun teklifini kabul etmiştir.²¹⁹⁰

14. Süleyman Sırrı Bey, "Memurlar Kanunu'nun Yirmi Altıncı Maddesinin A Fıkrası İle Elli İkinci Maddesinin Düzeltilmesi Hakkında" kanun teklifi vermiştir. Bu teklif, Layiha Encümeni'ne havale edilmiştir.²¹⁹¹

Meclisin 22 Haziran 1927 tarihli oturumunda Süleyman Sırrı Bey, İl Genel İdare Kanunu'nun 1-61 maddeleri gereğince kazalarda, memurları tayin ve cezalandırma yetkisinin kaymakamlara verildiğini ancak 18 Mart 1927 tarih ve 788 numaralı Memurlar Kanunu'na göre sadece tayin yetkisinin kaymakamlarda kaldığını ifade etmiştir. Mevcut Kanun'un kırk dokuzuncu maddesi gereğince kazaların idaresinden kaymakam sorumlu iken bu yetkinin alınmasının memurların olumsuz hal ve hareketlerine kaymakamların seyirci kalmasına sebep olacağını, bu durumun da birtakım sıkıntıları beraberinde getireceğini söylemiştir. Ceza yetkisi bulunmayan bir kaymakamın bir memuru cezalandırmak için vermiş olduğu kararın önce Vilayet İnzibat Komisyonuna gideceğini, buradan çıkacak neticenin aylarca bekleneceğini söylemiştir. Bu durumun memurun ciddiyetini bozacağını belirten Süleyman Sırrı Bey, kazalarda inzibat komisyonu kurulması yönünde bir teklifte bulunmuştur. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından; "İnzibat komisyonlarının

²¹⁹⁰ ZC, D. 2, C. 32, s. 135-140, 366-368.

²¹⁹¹ ZC, D. 2, C. 28, s. 515; 31 Ocak 1927.

vekalet, vilayet ve kaza inzibat komisyonları olmak üzere üç kısma ayrıldığı; Vekalet İnzibat Komisyonlarının vekalet memurlarına ait kanunlara göre kurulacağı ve bu komisyonlarda Umur-u Zatiye (kişiye mahsus işler) Müdürlerinin tabii üye olarak bulunacağı belirtilmiştir. Vilayet İnzibat Komisyonları valinin başkanlığında defterdar veya muhasebeci ile tahrirat, eğitim, sağlık, bayındırlık ve ziraat müdürlerinden; Kaza İnzibat Komisyonlarının ise kaymakam başkanlığında mal müdürü, tahrirat katibi, Jandarma kumandanı ve kaza doktorundan oluşturulduğu ifade edilmiştir. Adliye memurları hakkındaki toplantılarda o yerin en kıdemli hakiminin Vilayet İnzibat Komisyonlarında üye olarak bulunacağı vurgulanmış ve kaza komisyonlarının adliye memurları hakkında karar veremeyecekleri belirtilmiştir. Kaza Komisyonlarının kararları vilayet, Vilayet Komisyonlarının kararları vekalet, adliyenin ki ise Mahkeme-i Temyizde inceleneceğini, Kaza İnzibat Komisyonlarının yirmi altıncı maddede muharrer cezalardan yalnız B, C, D, H fıkralarındaki cezaları uygulayabilecekleri, Kaza İnzibat Komisyon kararlarının Şura-yı Devlette incelenmeyip yalnız vekalet inzibat komisyonlarınca inceleneceği karara bağlanmış ve bu kanunun yayınlandığı tarihten itibaren geçerli olup bu hükmün uygulanmasında İcra Vekilleri Heyetinin sorumlu olduğu belirtilerek kanun kabul edilmiştir.²¹⁹²

15. Süleyman Sırrı Bey'in, "Memurlar Kanununun Yetmiş Üçüncü Maddesine Bir Fıkra İlave Edilmesi Hakkında" vermiş olduğu kanun teklifi Layiha Encümeni'ne havale edilmiştir. Layiha Encümeni bu teklifi incelemiş²¹⁹³ ve bu teklif daha sonra Dahiliye ve Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²¹⁹⁴

Kanun teklifi ile ilgili olarak bazı açıklamalarda bulunan Süleyman Sırrı Bey, Memurlar Kanunu'na göre milletvekilliği ile geçen hizmet süresinin "memuriyet müddeti" olarak ifade edildiğini, bu kanunun otuz yedinci maddesi gereğince adı geçen sürenin "emeklilik süresi" olduğunu, bu nedenle de Birinci ve İkinci Büyük Millet Meclisinde aza olarak bulunanların 100 lira üzerinden emekli yapılabacaklarını belirtmiştir. Ancak gerek askeri gerekse de sivil üyelerin bu kanundan mahrum bırakıldığını belirten Süleyman Sırrı Bey, bu kişilerin vatanın en felaketli ve kara

²¹⁹² ZC, D. 2, C. 33, s. 536-540.

²¹⁹³ ZC, D. 2, C. 33, s. 13.

²¹⁹⁴ ZC, D. 2, C. 33, s. 64;7 Şubat 1927.

günlerinde hayatlarını vatanlarının istiklal ve selameti uğrunda verdiklerini ve sayıları çok fazla olmayan bu kişileri emsali arasından ayırmanın doğru olmayacağını söylemiştir.

Encümenlerden gelen mazbatalar neticesinde Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²¹⁹⁵

1.1.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. Süleyman Sırrı Bey, “Posta Kanun Layihası”nın, mektupların ve yazışma evraklarının gönderim ücretlerinin kısmen de olsa peşin verilmesini, eksik ücret gönderenlerden veya icap ederse alıcılardan iki kat ücret alınmasını, bu ücretin de beş kuruştan az olamayacağını belirten dördüncü maddesindeki “beş kuruş”un “üç kuruş” olarak değiştirilmesi ile ilgili bir değişiklik önerisi vermiştir. Bu öneri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²¹⁹⁶

2. “Milli Mücadeleye İştirak Etmeyen ve Milli Hudutlar Dışında Kalan Yüksek Rütbeli Subaylar, Memurlar ve Askeriye Mensupları Hakkında Yapılacak Muamele Hakkındaki Kanunun” üçüncü maddesi ile ilgili olarak vermiş olduğu teklifte; Süleyman Sırrı Bey bu maddenin bazı yerlerinde belirsizlik olduğu gerekçesiyle madde üzerinde gereken düzenlemenin yapılmasını önermiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²¹⁹⁷

3. “Nizamname-i Dahili”nin yazılı oylama işleminin neticesini başkan ile katiplerin ortaklaşa seçip takdir etme mecburiyetinde oldukları, eğer el kaldırmak suretiyle ortaya çıkan oy verme neticesinde ittifak edilemezse veya çoğunluğun oyundan şüphe edilir ya da üyelerden on kişi ayağa kalkmayı talep ederse bu durumda ayağa kalkma usulüne müracaat edileceği belirtilmiştir. Ancak bu durumda da ittifak edilemezse veya şüphe olursa açık oylamaya müracaat olunacağı, hiç kimsenin oy verme işlemi sırasında söz söyleyemeyeceği şeklinde düzenlenen doksan sekizinci maddesinin tadili hakkında Karesi Milletvekili Ahmet Süreyya Bey ve arkadaşları kanun teklifi vermişlerdir. Bu teklif üzerine Süleyman Sırrı Bey, maddedeki “on kişi” ifadesinin “beş kişi” olarak değiştirilmesine dair tadil önerisinde

²¹⁹⁵ ZC, D. 2, C. 30, s. 103-105; 12 Mart 1927.

²¹⁹⁶ ZC, D. 2, C. 1, s. 431; 5 Eylül 1923.

²¹⁹⁷ GCZ, C. 4, s. 266-268; 22 Eylül 1923.

bulunmuştur. Süleyman Sırrı Bey'in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²¹⁹⁸

4. “İzale-i Şekavet Kanunu (Eşkiyalığı Giderme Kanunu)”nun “İsim, şöhret, hüviyet, fiil ve mahkumiyet sabıkları varsa mahkumiyetlerinin tayin ve açıklanmasıyla Vekiller Heyeti’nce eşkiya olduklarına karar verilerek Dahiliye Vekaleti bu şekilde ilan olunan eşhasın üçüncü maddede yazılı yasakların sona ermesinden sonra ve Hükümetce yakalanmalarından evvel her kim olursa olsun yaralama ve öldürmeleri suç olarak sayılmaz.” şeklinde olan birinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, maddede Heyet-i Vekilece “bu şekilde ilan olunan” yerine “olduğu”; “eşhasın” yerine “şahsın” ve “ yakalanmalarından evvel” yerine “yakalanmazdan evvel” kelimelerinin ilavesini önermiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²¹⁹⁹

5. Süleyman Sırrı Bey “İstiklal Harbi’ne İştirak Eden İkinci Sınıf Yedek Subayların Terfi Hakkındaki Kanun Layihası” ile ilgili olarak bu kanunun yedek subayların hizmet ve fedakarlıklarıyla uyuşmadığını, bu nedenle kanunun reddedilerek şubelerden seçilen on beş kişilik encümen oluşturulmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁰⁰

6. “İstiklal Harbi’ne Katılan İkinci Sınıf Yedek Subayların Terfi Ettirilmesi Hakkındaki Kanunun” birinci maddesi olan “Mudanya Mütarekesi’nin imzalanmasına kadar İstiklal Savaşına katılan ikinci sınıf yedek subaylar ile 15 Mayıs 1919 tarihinden itibaren Sakarya Meydan Muharebesi’nin bitim tarihine kadar geçen müddet zarfında orduya katılmış olanlara dört aylık maaşları ve Sakarya Meydan Muharebesi’nin sona ermesinden sonra orduya katılmış olanlara da üç aylık maaşlarının terhislerinde munzamına (ek) olarak tamamen veya birden verilmesi” şeklindeki maddeye “munzamına” kelimesinden sonra “müracaat edecekleri mal sandığından derhal” fıkrasının ilavesini teklif etmiştir. Ancak Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi kabul edilmemiştir.²²⁰¹

²¹⁹⁸ ZC, D. 2, C. 3, s. 401; 14 Kasım 1923.

²¹⁹⁹ ZC, D. 2, C. 2, s. 682,687; 15 Ekim 1923.

²²⁰⁰ ZC, D. 2, C. 2, s. 749; 18 Ekim 1923.

²²⁰¹ ZC, D. 2, C. 2, s. 754; 18 Ekim 1923.

7. Süleyman Sırrı Bey, “30 Ekim 1918 Tarihinden 23 Ağustos 1923 Tarihine Kadar Geçen Müddet Zarfında Memleketi Müdafa Etmek Uğrunda Yapılmış Olan İşlerin Suç Sayılmayacağı Hakkındaki Kanun”un “Milli Mücadele'nin devam ettiği tarihler arasındaki zarfında vatanın bağımsızlığı ve kurtuluşu maksadıyla toplanan paralardan dolayı herhangi bir şahıs tarafından açılacak olan hukuk davalarını dinlemekten hakimler men edilmiştir.” şeklinde olan ikinci maddesi üzerine bir takrir vermiştir. Bu takrir de Kuva-yı Milliye içinde görünürde vatanın bağımsızlığı için bulunan ancak kendi menfaatleri doğrultusunda halka zarar veren kişilerin de olduğunu belirtmiştir. Bu kişilerin milli maksat uğruna görevlendirildikleri yerlere bile gitmediklerini, bu durumun diğerleri ile aralarında hakkaniyet sağlamadığını bu nedenle bu maddeye “milli amaç uğrunda emek harcadıkları sabit olan” fıkrasının ilavesini önermiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu önerisi diğer takrirler ile beraber ilgili Encümenlere havale edilmiştir.²²⁰²

8. Süleyman Sırrı Bey, “Mübadele, İmar ve İskan Kanunu”nun Mübadele ve İskan Vekaletinin, Mübadele Mukavelesi hükümlerine göre halkın nakil, barınma ve iskanlarına, bunlardan ihtiyacı sabit görülenlerin mahallerinde en fazla iki ay geçirmelerine 1912 senesinden beri iskan işlemini görmemiş olan göçmen, mülteci ve aşiretlerin ve daha sonra hükümetce kabul edilecek göçmenlerin ve harap edilmiş mahaller halklarının yerleşmelerine, iskan noktalarının tayinine ve memleketin harap olan mahallerini imar etmek ile sorumlu olduğu ile ilgili birinci maddesinin düzenlenmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi kabul edilmemiştir.²²⁰³

9. Süleyman Sırrı Bey, “Mübadele, İmar ve İskan Kanunu”nun sekizinci maddesine göre ihtiyaç görüldükçe Mübadele, İmar ve İskan Vekaletince yapılacak talep üzerine bütün gayrimenkul ve terkedilmiş malların adı geçen vekaletin emrine verileceği belirtmiştir. Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin, bütün gayrimenkul ve terkedilmiş malların göçmenler ile düşman tarafından evleri tahrip edilen ve yakılan muhtaçlara tahsis edilmesine ayrıca vekaletin bu mallardan halen kiraya verilen ve üçüncü şahıslar tarafından kullanılanları idareten tahliyeye de yetkili olduğu ifade edilmiştir. Bu tahliyeden kira feshi suretiyle zarar görmüş olanların bulunduğu,

²²⁰² ZC, D. 2, C. 3. s. 135; 31 Ekim 1923.

²²⁰³ ZC, D. 2, C. 3. s. 186; 3 Kasım 1923.

Maliye Vekaletinin takdir edilecek zararı mahkemeye müracaata gerek kalmaksızın adı geçen malların emaneten idaresinin hesabından vereceği ve bahsi geçen zararın miktarının o yerin en büyük idare memurunun başkanlığı altında vekaletce tayin olunacağı belirtilmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu kanun maddesindeki “vekaletce” ifadesinin “adı geçen vekalet” şeklinde değiştirilmesini önermiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁰⁴

10. “Mübadele, İmar ve İskan Kanunu”nun 1922 senesinden beri yeniden inşa edilmiş ve edilecek yapılar 1924 senesinden 1928 senesine; oturulacak yerler ise 1924 senesinden 1929 senesi sonuna kadar Emlak ve Müsakkafat Vergisi’nden muaftır. Bu muafiyet Doğu Anadolu’da düşman tarafından tahrip edilen mahallerde 1918 senesinden itibaren yeniden inşa edilen binaları da içermektedir. Ancak Özel İdareler ile belediyelere ait hisse muaf değildir.” şeklindeki on ikinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, vermiş olduğu değişiklik önerisinde bu maddenin hazine çalışanlarını dahil ettiğini ve alınması gereken vergi ile alakalı olduğunu öne sürerek Maliye Vekilinden görüş alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu öneri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁰⁵

11. Süleyman Sırrı Bey, “Heyet-i Temyiziye (Yargıtay) Merkezinin Eskişehir’e Nakline ve Teşkilatının Genişletilmesine Dair Kanun”un “Sivas’ta teşkil edilen geçici Heyet-i Temyiziyenin görevine son verilerek Konya’da bir Mahkeme-i Temyiz kurulmuştur.” şeklinde olan birinci maddesinin değiştirilmesine dair bir değişiklik önerisi vermiştir.²²⁰⁶

12. “Vatanın Müdafaası İçin İşlenmiş Suç Hakkındaki Kanunun” dördüncü maddesi ile ilgil olarak zan altında bulunan veya mahkum oldukları halde kendiliklerinden ya da tahliye ile Kuva-yı Milliye katılarak güzel hizmetler ettikleri kuvvetlerin kumandanlıklarınca tasdik edilen şahıslar hakkında bu kuvvetlere katılmadan önce zan altına girmelerine sebep olan fiillerden dolayı takibat yapılmayacağı, haklarında hüküm infaz olunmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca halen tutuklu ve mahpus bulunanların da tahliye edilmesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, şu öneride bulunmuştur: Bu Kanun’da ifade edilen Kuva-yı Milliye katılan ve

²²⁰⁴ ZC, D. 2, C. 3. s. 237; 4 Kasım 1923.

²²⁰⁵ ZC, D. 2, C. 3. s. 297;8 Kasım 1923.

²²⁰⁶ ZC, D. 2, C. 3. s. 387;12 Kasım 1923.

hizmetlerinden yararlanan mahkumların görevde buldukları Kuva-yı Milliye komutanlarının tasdik etmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Halbuki bazı komutanların bu görevlerde bulunmadıkları gibi bazılarının da hayatta olmadığı gözönüne alındığında hizmet onayına imkan bulunamayan bu kişilerin kanun maddesinden istifade etmemesi gerektiğini belirterek bu maddeye “hizmet ettikleri” ifadesinden sonra “Hükümet-i Mahalliyece tahkik veya imkan” ibaresinin ilavesini teklif etmiş; ancak Meclis Genel Kurul tarafından bu öneri kabul edilmemiştir.²²⁰⁷

13. “Mülkiye Memurlarının Emekliliğine Dair 24 Ağustos 1909 Tarihli Kanunun Yirmi Üçüncü Maddesine İlave Kanun”un maaş bağlanıncaya kadar kişilerin maaşlarının özel maaş ve tahsisat kısımlarından ödenmesi gerektiğini, yetim ve dulların maaş ile tahsisatının üçte birinin verilerek maaş tahsisinde fazla olan kısmın taksitle alınıp noksanın bir defada ödenmesini düzenleyen birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey değişiklik önerisinde bulunmuştur. Buna göre maaşın geç ödenmesinden dolayı sıkıntı yaşayanların sadece yetim ve dullar olmadığını, emekliye ayrılanların da aynı sıkıntıyı çektiklerini belirtmiştir. Bu sebeple layihanın Kavanin-i Maliye Encümeni’ne iade edilerek bazı değişiklikler yapılmasını teklif etmiş ise de bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁰⁸

14. “Genel Af Kanunu”na bir sene veya daha fazla müddetten beri tutuklu olup da inceleme ve mahkemeleri tamamlanmamış olan suçluların mahkemeden kefaletle tahliye edilerek tutuksuz; eşkiya, katil ve ırza tecavüzden suçlu olanların ise tutuklu olarak yargılanmasını düzenleyen bir maddenin ilave edilmesi hakkında Süleyman Sırrı Bey ve Bozok Milletvekili Ahmet Hamdi Bey’in verdikleri değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁰⁹

15. Süleyman Sırrı Bey, “Mükellefiyet-i Askeriye Kanunu”nun “Askerlik sürelerini kısaltma şartlarına sahip olmayıp da beşinci sene tahsilini tamamlamış, ilkokuldan mezuniyet belgesi almış, özel ve resmi tahsil gördüklerine dair tasdiknamelerini seçim yoklamasında kura meclislerine ibraz edenler veya silah altında buldukları esnada yukarıda belirtildiği gibi tahsil ve bilgi verenler her altı ay için birer ay görev sürelerinin sonuna kadar izinli sayılırlar.” şeklinde olan beşinci

²²⁰⁷ ZC, D. 2, C. 3. s. 430; 17 Kasım 1923.

²²⁰⁸ ZC, D. 2, C. 4. s. 365-366; 20 Aralık 1923.

²²⁰⁹ ZC, D. 2, C. 4. s. 471-472; 26 Aralık 1923.

maddesinin B fıkrasının düzenlenmesine dair bir değişiklik önerisi vermiştir. Bu öneride Süleyman Sırrı Bey, fıkranın başına bir “hizmet” kelimesinin veya “ibraz edenler” terkiibinden sonra da “silah altında bulunduğu müddetçe mektup yazıp okuyacak kadar okuyup yazma öğrenenler” fıkrasının ilavesini teklif etmiş; ancak bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya sunulmamıştır.²²¹⁰

16. “Mükellefiyet-i Askeriye Kanunu”nun “Askeri hizmete karşılık nakit bedel, elli adet yüzlük Osmanlı altınıdır.” şeklinde olan yüz on sekizinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, askeri hizmete karşılık olarak bir ücret alınması gerektiğine destek vermiştir. Bu kanunun, beşinci maddesinin C fıkrasında ise beş yüz lira kabul meselesinin olduğunu hatırlatarak bedeli veren şahsın ne kadar müddetle askerlik hizmetini yapacağını açıkça ifade edildiğini belirterek görüşmelerin yeterli olduğuna dair bir öneride bulunmuştur. Bu öneri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²¹¹

17. “Telgraf ve Telefon Kanunu”nun “Kanunen yasak olmayan herkes hükümet telgraf ve telefon tesisatından ücretini ödemek şartıyla yararlanabilir; ancak posta, telgraf ve telefon idaresince gerekli görüldüğü takdirde gönderenin kimliğini ispat mecburi olup buna riayet edilmediği takdirde telgrafnamesi veya telefon görüşmeleri hakkındaki müracaatı kabul olunmaz.” şeklinde olan yedinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey verdiği taktirde; maddenin ilk cümlesinin aynı kalmasını, diğer cümlenin ise maddeden çıkarılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulunda diğer taktirler ile birlikte değerlendirilmiş ve yedinci maddenin kanundan kaldırılması yönünde karar verilmiştir.²²¹²

18. “Telgraf ve Telefon Kanunu”nun “ Telgraf ve telefon işlerini gayrimeşru bir surette tadil veya kasten ihlal eden telgraf ve telefon memurları, bir aydan bir seneye kadar hapsolünür. Bu durumu teşvik eden kimseler, hareketlerinin derecesine göre üç aydan üç seneye kadar hapsolünür.” şeklinde olan yirmi altıncı maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, verdiği değişiklik önerisinde “gayrimeşru bir surette tadil veya kasten” cümlesinin maddeden çıkarılarak yerine “kasten tadil veya ihlal”

²²¹⁰ ZC, D. 2, C. 5. s. 63-64; 12 Ocak 1924.

²²¹¹ ZC, D. 2, C. 5. s. 99; 14 Ocak 1924.

²²¹² ZC, D. 2, C. 5. s. 258; 19 Ocak 1924.

terkibinin yazılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²¹³

19. "Telgraf ve Telefon Kanunu"nun adap ve genel ahlak kurallarına aykırı ve asayiş bozan telgrafname gönderildiğinde telgraf idarelerinin kendilerinden kimlik talep edilebileceğini, kimliğini ispat etmeyen kişinin telgrafnamesinin kabul olmayacağını düzenleyen on altıncı maddesine ücret ile ilgili bir ek sunulmuştur. Buna göre askeri okullar talebesiyle jandarma ve efrad-ı askeriyeden başçavuşa kadar (başçavuş dahil) olanlara ebeveyn, evlat ve zevceleri tarafından özellikle harçlık olarak en çok beş yüz kuruşu içeren posta, telgraf ve telefon idareleri vasıtasıyla verilen havale telgrafnamelerinden bir kuruş" olarak alınması belirtilmiştir. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu durumdan sadece askeri okulların yararlanmasının diğerlerine haksızlık olacağını, bu sebeple maddeden "askeri okullar talebesi" terkibinin çıkarılarak yerine "tahsilde bulunan bütün okul talebesi" tabirinin kullanılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²¹⁴

20. "15 Mayıs 1919 Tarihinden İtibaren Milli Mücadeleye Katılarak Muhtelif Cephelerde veya Dahili İsyanların Bastırılmasında Hizmet Ederek Fevkalade Yararlık Gösterenlerin Takdirname veya Derece Terfi Suretiyle Sevindirilmelerine ve Bunları İdare Eden Müdafaa-i Hukuk Üyelerine, Çalışanlara ve Gayret Gösterenlere İstiklal Madalyası Verilmesine Dair Kanun"un "15 Mayıs 1919 tarihinden itibaren Milli Mücadeleye katılarak çeşitli cephelerde veya dahili isyanların bastırılmasında bilfiil hizmet ederek fevkalade yararlılıkları o zamanki kıta veya fırka kumandanlarının muharebe raporlarıyla sabit olan berri, bahri, jandarma, vazifeli, emekli ve subaydan Milli Mücadele sonuna kadar işbu hizmetlerinden dolayı terfi veya takdirname ile ödüllendirilmemiş bulunanlar, sicilleri nazarı itibara alınmak ve bir defaya mahsus olmak üzere hizmetlerinin derecesine göre takdirname ile veya bir derece terfi suretiyle taltif edilirler. Bu şartlara uyan milli kumandan ve rüesaya dahi vatana hizmetlerine karşılık bir kıta İstiklal Madalyası verilir." şeklinde olan birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, vermiş olduğu değişiklik önerisinde, Milli Mücadele'nin başlangıcından sonuna kadar her türlü hizmette

²²¹³ ZC, D. 2, C. 5. s. 303; 23 Ocak 1924.

²²¹⁴ ZC, D. 2, C. 5. s. 540-541; 2 Şubat 1924.

bulunanların terfisinin istenilen bir şey olduğunu, bunu ilgili vekaletin takip etmesi gerektiğini, ayrıca terfi ve takdir ettirilmemişler varsa da bu kişilerle ilgili araştırma yapılması gerektiğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu kişilerin terfi ve terakkisinin zaten yapıldığını, bu kanunla buna engel olmanın bir anlamı olmadığını belirterek maddenin reddini talep etmiştir. Meclis Genel Kurulu, Süleyman Sırrı Bey'in bu önerisini kabul etmemiştir.²²¹⁵

21. Rize Milletvekili Esad Bey'in, "Rize Livasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina, Çay ve Dut Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanun" teklifinin "zamanında ağaçlandırma yapanların arazisinden on sene müddet ile Arazi Vergisi alınmayacağını, ancak ağaçlandırmanın sonunda bir defaya mahsus olmak üzere beher dönüm ve ziraate teşvik için beş lira mükafat verilir." şeklinde olan beşinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, değişiklik önerisi vermiştir. Buna göre; maddede bir defaya mahsus olmak üzere beher dönüm için verilen miktarın şimdiden tayin edilmesinin doğru olmadığını, her sene uzmanlar tarafından gerekli incelemeler yapıldıktan sonra fidanları yetiştirmiş ve tımar etmiş olanlara beş sene müddetle yirmi liradan elli liraya kadar mükafat verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in Esad Bey tarafından sunulan teklifin reddine dair verdiği öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²¹⁶

22. "Davar, Deve, Canavar Sayımı ile İlgili Resmi Kanun"un "Her sene Maliye Vekaletince davar, deve sayımı için nisan ve (canavar için) eylül'den on beş gün evvel bütün mahalle ve köylere hayvanatın cinsi, miktarı ve sahiplerinin isimlerinin yazılmasına mahsus ikişer nüsha sayım defteri dağıtılır. Nisanın (canavar için) ve eylül'ün ilk günü mahalle ve köyde davar, deve ve canavarı bulunanlar, köy veya mahallenin odasında toplanırlar. Herkes kendi isim ve şöhretini, davar ve sayılacak diğer hayvanlarının cins ve miktarını mezkur defterlere yazdırır ve isimlerinin karşılıklarına da imza atar veyahut mühür basar. Mühürleri olmayan veya yazı bilmeyenler parmak basarlar. Bundan sonra mezkur defterlere köyde sayılmayan davar, deve ve canavar kalmadığına dair bir tasdik şerhi yazılarak defteri imam, muhtar ve azalar, köyün resmi mührü ve kendi isim mührleriyle mühürlerler veya imza ederler. İşbu defterlere iki yaşından aşağı deve, bir yaşından aşağı davar ve

²²¹⁵ ZC, D. 2, C. 5. s. 341; 24 Ocak 1924.

²²¹⁶ ZC, D. 2, C. 5. s. 619; 6 Şubat 1924.

canavar ithal edilmez.” şeklinde olan birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, verdiği öneride bu maddenin halkın anlayacağı şekilde açık olmadığını, bu sebeple maddenin yeniden düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²¹⁷

23. “Davar, Deve, Canavar Sayımı ile İlgili Resmi Kanun”un “Mal memurlarının mahalle ve köyleri birtakım mıntikalara ayırarak her mıntakada mayısın on beşine kadar tahsildarlar aracılığı ile yoklama yaptırdıkları, canavarların yoklama müddetinin ekimin on beşine kadar olduğunu, adı geçen sürenin sona ermesinden sonra yoklama ve takibatın yapılamayacağını düzenleyen üçüncü maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin anlaşılır olmadığı gerekçesiyle değiştirilmesini teklif etmiştir. Ancak Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²¹⁸

24. Süleyman Sırrı Bey, “Davar, Deve, Canavar Sayımı ile İlgili Resmi Kanun”un “yoklama esnasında defter harici zuhur eden davar ve canavara kaçak sayılarak el konulduğu ve bunların açık arttırma ile satılıp satış tutarının gelir olarak kaydolandığı “ hususlarını düzenleyen onuncu maddesi üzerine bir değişiklik önerisi vermiştir. Bu önerisinde maddenin “Yoklama esnasında defter harici zuhur eden davar ve canavara kaçak sayılarak el konulacağını, ancak el konulacak hayvanın, sahibinin sürüden ayırıp teslim edeceği hayvandan ayrı olduğu” şeklinde olmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²¹⁹

25. “Davar, Deve, Canavar Sayımı ile İlgili Resmi Kanun”un vazifelerini zamanında yapan memurlara, tahsilatı tamamlayan nahiye müdürüne, Heyet-i İhtiyariye namına muhtara, mal müdürüne ve mıntakalara gönderilen tahsildarlara o yerin hasılatının yüzde beşini geçmemek üzere Maliye Vekaletince takdir olunacak derecede ikramiye verilir. Memurlara verilecek bu ikramiye, bir aylık maaş ve tahsisatları miktarını geçmez ve Heyet-i İhtiyariye ikramiyeleri, kendi sayım defterlerine nazaran tahakkuk edecek hasılatın yüzde ikisi nisbetindedir.” şeklinde olan on altıncı maddesinin “sayım parasını zamanında tahsil eden köy Heyet-i

²²¹⁷ ZC, D. 2, C. 5. s. 657; 9 Şubat 1924.

²²¹⁸ ZC, D. 2, C. 5. s. 658; 9 Şubat 1924.

²²¹⁹ ZC, D. 2, C. 5. s. 669; 9 Şubat 1924.

İhtiyariyesine resmin % iki buçuğu aidat olarak verilir.” şeklinde düzenlenmesini teklif eden Süleyman Sırrı Bey’in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²²⁰

26. “1900 ve 1901 Doğumlu Olup İstiklal Savaşı Esnasında Yapmak Durumunda Oldukları Hizmetleri Sonraya Bırakılmış Olan Mükellef Hakkındaki Kanun”un “1900 ve 1901 doğumlu hizmet-i fiiliye erbabına ait olan ve yaşlılarından önce hizmet etmeye başlamak üzere Milli Mücadele müddetince hizmet-i fiiliyeleri ertelenen ve halen mesleklerinde hizmet edenlerin dört ay talim ve terbiye gördükten sonra yaşlıları ile birlikte muameleye tabi kalmak üzere vazife ve memuriyetlerine iade edilirler.” şeklinde olan birinci maddesine Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun üçüncü maddesinde bulunan “ve aynı şartlarda olup halen silah altında olanları da içermektedir.” fıkrasının ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²²¹

27. Süleyman Sırrı Bey, “1900 ve 1901 Doğumlu Olup İstiklal Savaşı Esnasında Gerektiği İçin Hizmet-i Fiiliyeleri Ertelenmiş Olan Mükellef Hakkındaki Kanun” hakkında vermiş olduğu teklifte bu kanunun birinci maddesi gereği hizmet-i fiiliyeleri azaltılan meslek sahibi kişilerin kendilerine başka bir görev verildiğinde asli görevlerini yapmaya çekindiklerini, dolayısıyla devleti sıkıntılardan koruma amacını güden bu maddenin amacına ulaşamadığını ifade etmiştir. Bu sebeple Süleyman Sırrı Bey, ikinci maddenin birinci maddede belirtilenlere göre değiştirilerek üçüncü madde olarak kabul edilmesini istemiştir. Ancak bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²²²

28. “Türkler ve Türk Şirketleri Tarafından Satın Alınacak Buharlı Gemilerin Gümrük Resminden İstisnasına Dair Kanun”un Gümrük Resmi alınmamış olan buharlı gemiler için düzenlenen “Birinci maddedeki muafiyetten yararlanırlar.” şeklindeki ikinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey bir teklifte bulunmuştur. Bu kanunun amacının gemilerin sayılarını arttırarak denizde ticaretin ve nakliyatın teminini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Bedeli ödenerek alınmış ve kullanılmakta olan gemilerin gümrük resminin verildiğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, ikinci

²²²⁰ ZC, D. 2, C. 5. s. 674; 9 Şubat 1924.

²²²¹ ZC, D. 2, C. 6. s. 38; 16 Şubat 1924.

²²²² ZC, D. 2, C. 6. s. 40; 16 Şubat 1924.

maddenin kabul edilmesiyle henüz vergisi verilmemiş olanların iadesinin gerektiğini söylemiştir. Bu nedenle maddenin kaldırılmasına dair bir değişiklik önerisinde bulunmuş ve öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²²³

29. “Türkler ve Türk Şirketleri Tarafından Satın Alınacak Buharlı Gemilerin Gümrük Resminden İstisnasına Dair Kanun”a dördüncü madde olarak kanunun yayınlanması itibari ile yürürlüğe gireceğini belirten bir madde ilavesine dair Süleyman Sırrı Bey’in vermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²²⁴

30. Süleyman Sırrı Bey, “Tevhid-i Tedrisat Kanunu”nun yayın tarihinden itibaren terbiye ve genel eğitimle meşgul olup şimdiye kadar Milli Müdafaaya bağlı olan askeri orta okullarla, Sağlık Bakanlığına bağlı olan yetimhanelerin bütçeleri ve eğitimcileriyle beraber Eğitim Bakanlığına bağlanacağını ayrıca bahsi geçen ortaokullarda bulunan eğitimcilerin bağlılık durumlarının gelecekte ait oldukları bakanlıklar arasında değiştirilip düzenleneceği o zamana kadar orduya mensup olan öğretmenlerin ise orduya bağlılıklarının muhafaza edileceği hususlarını düzenleyen beşinci maddesine “Ziraat, ticaret gibi okulların müstesna olması” nı öngören bir fıkra ilavesini teklif etmiş ise de daha sonra bu teklifinden vazgeçmiştir.²²²⁵

31. “Köy Kanunu Layihası”nın “Köyden hükümet merkezine veya komşu köylere giden yolların kendi sınırı içindeki kısmını yapmak, onarmak, yollar üzerindeki küçük hendek ve derelerin üstlerine ağaçtan köprü yapmak ve yol üzerinden gelip gitmeye zorluk verecek şeyleri kırmak, kaldırmak. (Bir yol üzerindeki işlerin köyden köy sınırının bittiği yere kadar olanı o köyündür)” şeklinde olan on yedinci fıkrasının dördüncü satırına “üstlerinden serbestçe gelip geçilebilmek için” ibaresinin konulmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²²⁶

32. Süleyman Sırrı Bey’in, “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu”nun Meclis çoğunluğunun üçte ikisinin sağlanmasının yeterli olduğu ve bu durumdan sonra

²²²³ ZC, D. 2, C. 6. s. 153; 19 Şubat 1924.

²²²⁴ ZC, D. 2, C. 6. s. 158; 19 Şubat 1924.

²²²⁵ ZC, D. 2, C. 7. s. 26; 3 Mart 1924.

²²²⁶ ZC, D. 2, C. 7. s. 74-75; 4 Mart 1924.

kanun oylamasının yapılması hususunda vermiş olduğu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²²²⁷

33. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun yüz otuz ikinci faslının üçüncü maddesi üzerine Ahz-ı Asker işlerine tahsis edilen on bin liranın indirilmesi ile ilgili öneride bulunan Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²²⁸

34. “1924 Senesi Bütçe Kanunu’nun Emniyet-i Umumiye Bütçesi” üzerine verdiği öneride Süleyman Sırrı Bey, bütçeden tassaruf etmek için kadrodan düşürülen beş yüz elli beş polisin yerine İstanbul ve Anadolu polis teşkilatının iadesinin gerektiğine dair bir değişiklik önerisinde bulunmuştur. Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi Dahiliye Encümenine havale edilmiştir.²²²⁹

35. “Köy Kanunu Layihası”nın “Köy tarafından ve İhtiyar Meclisince hükmedilen paraları vermeyenlere on gün zarfında borcunu vermesi için köy muhtarı tarafından haber gönderilir. On günün sonunda borçlu yine borcunu vermezse İhtiyar Meclisinin mazbatasını hükümete gönderilir. Vali veya kaymakam usule göre parayı tahsil ve köy sandığına veya ihtiyar meclisi vasıtasıyla alacaklılara teslim eder.” şeklinde olan altmış üçüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, kaymakam kelimesinden sonra “veya nahiye müdürü” terkinin ilavesini teklif etmiştir. Bu öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²³⁰

36. “Köy Kanunu Layihası”nın “Köy Kanunu köy okullarında çocuklara öğretilir.” şeklinde olan doksan birinci maddesinin sonuna “ve her köye hükümet tarafından en az iki tane gönderilir.” cümlesinin yazılmasını teklif etmiştir. Bu teklif, Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²²³¹

37. “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu” ile ilgili olarak “Milletvekilliği ile hükümet memuriyetinin bir kişi üzerinde toplanamayacağı, vekalet ile muavinliklerin bundan ayrı tutulması gerektiği” şeklinde olan yirmi üçüncü madde üzerine verdiği öneri de Süleyman Sırrı milletvekilliği ile vekaletin bir kişi üzerine verilmesinin kanun gereği yapıldığını, ancak muavinliğe milletvekillerinin kabulünün uygun olmadığını çünkü

²²²⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 251-252; 9 Mart 1924.

²²²⁸ ZC, D. 2, C. 7, s. 340-341; 12 Mart 1924.

²²²⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 444; 15 Mart 1924.

²²³⁰ ZC, D. 2, C. 7, s. 656; 18 Mart 1924.

²²³¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 666; 18 Mart 1924.

ikisinin de aynı yetkiye sahip olduğunu söylemiştir. Bu sebeple maddeden “muavinlik” kelimesinin kaldırılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²³²

38. “Sarhoşluk Veren Maddelerin Vergilerinin Değiştirilmesine Dair 8 Ocak 1920 Tarihli Kararnamede Belirtilen Verginin Artırılmasına ve İçkinin Yasaklanması Kanunu’nun Değiştirilmesi ile İlgili Kanun”da belirtildiği üzere Türkiye dahilinde genel meyhaneler açılması, açıkça içki taşınması ve sarhoşluk yasaktır. Bu yasağa karşı gelip açılmış olan meyhaneler kapatılıp sahipleri, yüz liradan bin liraya kadar nakit parayla veyahut üç aydan iki seneye kadar hapis cezasıyla; açıkça içki taşıyanlar on liradan yüz liraya kadar nakit para cezasıyla; sarhoş olarak gezenler, elli liradan beş yüz liraya kadar nakit para cezasıyla veyahut bir aydan bir seneye kadar hapis ile cezalandırılırlar. Ancak hükümetce tayin edilen ayrıca hazineye ait satış vergisi vererek mezuniyet belgesi alan lokanta ve benzeri yerlerde içeriğinde az miktarda ispiroto bulunmak şartıyla sarhoşluk vermeyen bira ile likör gibi maddeler kullanılabilir.” şeklinde olan altıncı madde üzerine Süleyman Sırrı Bey, vermiş olduğu tavrında, “cezalandırılır” kelimesinden sonra “resmi bir ünvana sahip olanlar memuriyetten çıkarılır.” cümlesinin ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²³³

39. Süleyman Sırrı Bey, “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun “İstilaya uğramış olan mahaller ile herhangi sebeple yarısından fazlası harap olan şehir, kasaba ve köylerde 1922 senesinden itibaren inşa edilmiş ve edilecek meskenler ile çiftlik binaları, 1933 senesine kadar vergi ve zamlardan muaftır. Bu gibi binalardan şimdiye kadar tahsil edilen vergiler ret ve iade edilmeyecektir.” şeklinde olan on ikinci maddesinin memleketin imar ve canlandırılması amacıyla olduğunu, ayrıca istila görmediği halde harap olmuş mahallerin eksik bırakılmadığını belirtmiş; bu sebeple de maddenin başından “harap olan” kelimesine kadar olan fıkranın değiştirilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²³⁴

²²³² ZC, D. 2, C. 7. s. 991; 23 Mart 1924.

²²³³ ZC, D. 2, C. 8. s. 421-422; 8 Nisan 1924.

²²³⁴ ZC, D. 2, C. 8. s. 872; 19 Nisan 1924.

40. “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu”nun Türklerin Kamu Hukuku ile ilgili olan Osmanlı saltanatı devrine ait bütün mülki yol ve ilmiye yolu ile sahip olunan rütbelere, nişan ve madalyaların kaldırıldığı ve kullanılmalarının yasak edildiği, ancak kılıçlı harp nişanları ile harp madalyalarının bundan müstesna olduğu hususlarını seksen dokuzuncu maddesinin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda yeri olmadığını, rütbe ve nişanların özel bir kanunla kaldırılması gerektiğini belirten Süleyman Sırrı Bey’in bu maddenin değiştirilmesine dair verdiği değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²³⁵

41. “Belirli Tarifeli Araçlar ile Seyahat Eden Yolculardan Alınacak Nakliyat Vergisi Hakkındaki Kanun”un “Her çeşit demiryoluyla ya da devlet, şirket veya kişi sorumluluğunda bulunan umuma mahsus vapurlarla seyahat eden yolcuların nakliye ücretine ek olarak birinci mevkide % 10, ikinci mevkide % 7,5 ve üçüncü mevkilerde % 5 nispetinde vergi vermeye mecbur oldukları, güvertenin de üçüncü mevki sayıldığı” şeklinde olan ikinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, belirli tarifeli ücretle seyahat eden araçlar, şirkete ait olsa dahi alınacak verginin hazineye ait olduğunu, ayrıca farkın açıklanması gerektiğini belirtmiş ve bunlara dayanarak ikinci maddenin üçüncü satırındaki “beraber” kelimesinden sonra “hazine hissesi olarak” ibaresinin maddeye ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²²³⁶

42. “Artvin, Ardahan, Kars İlleriyle Kulp, Iğdır ve Hopa Kazasının Kemalpaşa Nahiyesindeki Arazinin Tasarruf Hakkına Dair Kanunun” yazılı mahaller arazisinin tasarrufuyla alakalı olduğunu, doksan üç tarihinden önce verilmiş olan evrak ve senetlerin “sanki olmadı” hükmünde anlaşıldığından buna benzer davaları dinlemekten hakimlerin men edildiğini belirten beşinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin sonuna “Devlete ait ormanlar bu kayıttan müstesnadır” cümlesinin ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²³⁷

43. “Akdağ Kaymakamı Şehit Tahir Bey’in Ailesine Vatana Hizmetinden Dolayı Maaş Verilmesi Hakkındaki Kanun”un birinci maddesinin “Asiler tarafından

²²³⁵ ZC, D. 2, C. 8. s. 913; 20 Nisan 1924.

²²³⁶ ZC, D. 2, C. 8. s. 463; 9 Nisan 1924.

²²³⁷ ZC, D. 2, C. 8. s. 530-531; 10 Nisan 1924.

şehit edilen Akdağ Kaymakamı şehit Tahir Bey'in eşi Memnune ve kızları Mihrünnisa, Nilüfer ve Tahire ile oğlu Ertuğrul'a vatana hizmetinden dolayı tahsis edilmiş olan bin kuruş maaş iki bin kuruşa çıkarılmıştır.” şeklinde değiştirilmesi için Süleyman Sırrı Bey ve Bozok Milletvekili Ahmet Hamdi Bey bu kanunun müzakere ve kabul edilmesi için teklifte bulunmuşlardır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²³⁸

44. “Belediye İşleri İle İlgili Ceza Hükümleri Hakkındaki Kanun”un “Umumi mahallerle yangın yerlerinde kanuna aykırı yapılmış binalar ve barakalar için onbeş gün zarfında yapılacak yıkımın kişilere duyurulması ve bu müddet zarfında yıkılmadığı takdirde birinci madde hükmüne uygun olarak işlem yapılacağı” şeklinde olan ikinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey bir teklifte bulunmuştur. Buna göre, bu kanunun ikinci maddesinin ikinci satırındaki “binalar” kelimesinden sonra “ve barakaların belediyece yıkımına lüzum görüldüğü takdirde” fıkrasının ilavesini teklif etmiştir; ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²²³⁹

45. Süleyman Sırrı Bey, “İstiklal Madalyası ile Taltif Kanunu”nun birinci maddesinin düzenlenmesine dair bu kanunun yayınlanması itibariyle yürürlüğe gireceği ve bu kanunun uygulanmasında Büyük Millet Meclisinin görevli olduğu şeklindeki maddelerin ilavesine dair bir teklif vermiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁴⁰

46. Süleyman Sırrı Bey'in, Başvekil Ali Fethi Bey'in programı hakkında cereyan eden görüşmelerin yeterli olup neticenin Heyet-i Vekileye gösterilerek Heyet'in güven oyununun alınmasından sonra ruznameye geçilmesi ile ilgili verdiği teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁴¹

47. “Bütün Ormanların Fenni Usul İdaresi ve İşletmeleri ile İlgili 23 Nisan 1924 Tarihli Kanuna İlave Edilmek Üzere Teklif Edilen Kanun Layihası”nın birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey sunduğu öneride, bu maddenin henüz işletme planları tanzim edilmemiş olan devlete ait ormandan, halkın faydalanmasını engellemek için olduğunu belirtmiştir. Ancak halkın gerek miri ormanlardan ve gerekse fertlere ait orman, kuru ve baltalıklardan layıkıyla ve serbestçe

²²³⁸ ZC, D. 2, C. 8. s. 581-584; 12 Nisan 1924.

²²³⁹ ZC, D. 2, C. 8. s. 779; 16 Nisan 1924.

²²⁴⁰ ZC, D. 2, C. 10. s. 388; 26 Kasım 1924.

²²⁴¹ ZC, D. 2, C. 10. s. 407; 27 Kasım 1924.

faydalanmaları gerektiğini, bunu temin etmek maksadıyla da birinci maddenin değiştirilmesini istemiştir. Süleyman Sırrı Bey sunduğu teklif ile maddenin son halinin şu şekilde düzenlenmesini teklif etmiştir:

Kesin veya geçici işletme planı tanzim edilmemiş olan devlet ormanlarından köylülerin faydalanması için işletme raporlarının geçerli olduğu, ancak fertlere ve köylülere ait hususi orman, koru ve baltalıkların bu kanun kaydına tabi olmadığı belirtilmiştir. Ancak Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁴²

48. Süleyman Sırrı Bey, “Mustafapaşa Kazasının Kaldırılarak Resü’layn Kazasının Yeni Baştan Teşkili Hakkında Kanun Layihası”nın görüşmelerini yeterli görerek kanun maddelerine geçilmesi ile ilgili bir öneride bulunmuştur. Bu öneri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁴³

49. Süleyman Sırrı Bey'in, “Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin Kaldırılması ile Görevinin Dahiliye Vekaletine Devri Hakkındaki Kanun”nun birinci maddesinin değiştirilmesi hakkında vermiş olduğu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²²⁴⁴

50. 14 Eylül 1920 tarih ve 22 numaralı “Sarhoş Eden Şeylerin Yasaklanmasına Dair Kanun” gereğince “İçki ithali nakli ve satışı fiillerinden dolayı mahkum bulunanların cezalarının affedildiğini, bu kanun gereğince içki imali, kullanımı ve sarhoşluk suçlarıyla mahkum olanların cezalarının 9 Nisan 1924 tarihli kanunda bu fiiller için tayin edilen cezaların asgari sınırdan fazlasının affedildiğini, içki kullanımından dolayı hapisle mahkum olan kimselerin mahkumiyet müddetinin belirlenen nakit cezanın asgari sınırına kanunen karşılık gelecek miktardan fazlasının dahi affedileceğini” belirten birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey bir öneride bulunmuştur. Bu teklifte bu kanunun anlaşılması zor ve yorum yapmaya açık olduğunu, eğer amaç içki imal eden ve kullanan suçluları af etmek ise bu kanunun amaca hizmet etmeyeceğini ifade etmiştir. Bu sebeple “İçki ithali nakil ve satışı fiillerinden dolayı mahkum bulunanların cezaları affolunmuştur.” şeklinde birinci maddenin kabul edilmesini, yukarıda belirtilen geri kalan kısmın ise maddeden

²²⁴² ZC, D. 2, C. 10. s. 450; 3 Aralık 1924.

²²⁴³ ZC, D. 2, C. 10. s. 466; 4 Aralık 1924.

²²⁴⁴ ZC, D. 2, C. 11. s. 57-63; 10 Aralık 1924.

çıkarılmasını teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifini kabul etmemiştir.²²⁴⁵

51. “Petrol Kanunu”nun birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, hükümetin bu kanunla ilgili önerdiği birinci madde görüşülmesi durumunda maddenin Tapu Encümenine gitmesi gerektiğini vurgulamış; bununla birlikte encümenin tespit ettiği maddenin Maden Kanunu'na uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu kanunun tasarruf hukukunu sağladığını dolayısıyla encümenlere iadesine gerek olmadığını belirterek kanunun sonraki maddelerinin görüşülmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, daha sonra bu teklifini geri çekmiştir.²²⁴⁶

52. İdare Heyeti'nin, “Meclis'in Elektrikle Aydınlanması İçin Gerekli İki Motor ve Teferruatının 1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun On Altıncı Maddesinden Ayrı Tutularak Pazarlık Suretiyle Satın Alınması Hakkındaki Kanun Teklifi” üzerine Süleyman Sırrı Bey, aydınlanacak olanın Meclis değil Meclis binası olduğunu dolayısıyla bu kanundaki “Meclisinin” kelimesi yerine “Meclis Binasının” kelimesinin yazılması gerektiğini belirtmiş ve bu yönde bir teklifte bulunmuştur. Süleyman Sırrı Bey'in bu değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁴⁷

53. Süleyman Sırrı Bey, “8 Nisan 1923 Tarih ve 336 numaralı Vilayet İdare Kanunu ile İlköğretim Kararnamesinin Düzenlenmesine Dair Kanun”un “yürürlüğe giriş tarihinin yayınlanması itibarıyla geçerli olacağı” şeklinde düzenlenen sekizinci maddesinin, “1925 Senesi Martından itibaren yürürlüğe gireceği” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁴⁸

54. “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu” üzerine Süleyman Sırrı Bey, yol mükellefiyeti hakkında kendisinin daha önce Meclise bir teklifte bulunduğunu, bu teklifin layiha ile birlikte görüşülerek Meclise sevk edilmek üzere encümene gönderildiğini, ancak, bu encümenlikten henüz olumlu ya da olumsuz bir sonuç çıkmadığını ifade etmiştir. Bu teklif ile ilgili gelişmelerin önemine uygun

²²⁴⁵ ZC, D. 2, C. 11. s. 98; 11 Aralık 1924.

²²⁴⁶ ZC, D. 2, C. 11. s. 126; 13 Aralık 1924.

²²⁴⁷ ZC, D. 2, C. 11. s. 142; 15 Aralık 1924.

²²⁴⁸ ZC, D. 2, C. 11. s. 265; 27 Aralık 1924.

olarak Meclisin bu teklifi görüşmesini kabul etmesini istemiştir; ancak Meclis Genel Kurulu tarafından Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi kabul edilmemiştir.²²⁴⁹

55. "22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu"nın "yol yapımının esasen özel yollara mahsus olduğu, Vilayet Genel Meclisinin bazı işlerde çalıştırıldığı, vilayetlerde işler ile ilgili evrakın belirlenmesinin ise Genel Meclis'e ait olduğu" şeklinde olan dördüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey bir takrir vermiştir. Bu takrirdede maddedeki "özel yollara mahsus" tabirinin kaldırılarak yerine "özel yollara" yazılmasını ve son fıkranın kaldırılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu takriri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁵⁰

56. "22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu" ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey "Yol mükellefiyetini bedenen veya nakden yapmak isteyen kişilerin isimleri, muhtar ve ihtiyar meclisleri tarafından her senenin ocak ayında özel liste ile özel muhasebelere bildirilir ve özel muhasebeler tarafından da o senenin şubat ayında gerçekleştirilir." şeklinde olan yedinci maddesindeki üçüncü satırın kaldırılarak ikinci satırın sonuna "esna-yı tahakkukta" (gerçekleşmesi esnasında) ifadesinin ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁵¹

57. "22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu'na İlave Kanun Layihası'nın" "vilayetlerin özel yolları hakkında iktisadi ehemmiyetlerine nazaran beş senelik bir program düzenlenmesinin Genel Meclislerin görevi olduğu" hususunu belirten sekizinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin sonuna "Bu programın onaylanması gerekmez." şeklinde bir cümlenin ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁵²

58. "22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu'na İlave Kanun Layihası'nın her ferdin görevinin karşılığının, yol mühendisi veya memuru yanında kendini ispat ettiği günden itibaren başlayacağını, ayrıca ikinci maddeye uygun olarak genel meclislerce tayin edilecek müddet zarfında işlerini tamamlayanların hizmet etme belgesini kazanmaya hak kazanacaklarını, bu vesikanın mühendis ve

²²⁴⁹ ZC, D. 2, C. 11. s. 324; 31 Aralık 1924.

²²⁵⁰ ZC, D. 2, C. 11. s. 362-364; 3 Ocak 1925.

²²⁵¹ ZC, D. 2, C. 12. s. 14-15; 5 Ocak 1925.

²²⁵² ZC, D. 2, C. 12. s. 21; 5 Ocak 1925.

çavuş tarafından ortaklaşa imzalanacağını, her vesikanın bir cetvel tanzimi ile yerel hükümete gönderilmesinin şart olduğunu ve bunların her sene incelenmek üzere Genel Meclislere arz olunacağını” düzenleyen onuncu maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey şu tavrini vermiştir: Şimdiye kadar yapılmış olan yollarda idare memurlarının büyük tesir ve hizmetlerinin bulunduğu, bu sebeple idare memurlarının ameliyat zamanlarında dahil memuriyet dairelerinde incelemede bulunarak ne kadar amele sevk edileceğine ve ne kadar yol yapılmış olduğuna dair her on beş günde üstlerine rapor vermek ve inşaatın gidişatı ile amelenin sağlanmasını gözetmekle sorumlu olduğu hususlarının maddeye ilave edilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifinin yirmi üçüncü maddenin müzakere edildiği sırada görüşülmesine karar verilmiş;²²⁵³ ancak daha sonra bu teklifin yirmi ikinci maddeye ilave olunması görüşülmüş ise de Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁵⁴

59. Süleyman Sırrı Bey, “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu’na İlave Kanun Layihası”nın sekizinci maddesi ile ilgili görüşmelerin yeterli olduğunu ve bu maddenin aynen oylamasına geçilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi üzerine Meclis Genel Kurulu tarafından görüşmeler yeterli görülmüş ve tadil tavrilerine geçilmiştir.²²⁵⁵

60. “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu’na İlave Kanun Layihası”nın “yol yapımı, Muvazene-i Umumiye’den (genel ve özel bütçeden) maaş ve ödenek alan bütün görevli memur ve devlet hizmetlilerini de içine alıp taksit zamanlarına tesadüf eden aylarda maaşlarından kesilip alıkonulmak suretiyle nakit olarak ödettirilir.” şeklinde olan on birinci maddesinin görüşülmesinin yeterli olup maddenin oylamaya sunulması ile ilgili bir teklif vermiştir. Bu teklifin ilk kısmı görüşmelerin yeterli olacağı Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ancak oylamaya geçilmeden diğer tavriler değerlendirilmiştir.²²⁵⁶

61. Süleyman Sırrı Bey, “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu’na İlave Kanun Layihası”nın “Yol nakit bedeli Malların Tahsili Kanunu gereğince tahsil olunur.” şeklinde olan on ikinci maddesine “yol parasının yola harcanması gerektiğini”, ifade eden bir sözün eklenmesinin doğru olacağını belirtmiş ve

²²⁵³ ZC, D. 2, C. 12. s. 23,25; 5 Ocak 1925.

²²⁵⁴ ZC, D. 2, C. 12. s. 115; 12 Ocak 1925.

²²⁵⁵ ZC, D. 2, C. 12. s. 19; 5 Ocak 1925.

²²⁵⁶ ZC, D. 2, C. 12. s. 36; 7 Ocak 1925.

maddeye “ve ancak yol inşaatına sarf” ibaresinin ilavesini teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu tarafından Süleyman Sırrı Bey’in bu değişiklik önerisi reddedilmiştir.²²⁵⁷

62. “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu’na İlave Kanun Layihası”nın “yol yapım bedelinin Heyet-i İdareler veya Özel İdareler tahsildarları aracılığı ile toplandığı ve bunların ait olduğu sandığa teslim edilerek gönderildiği, ayrıca bu suretle teslim edilen ve gönderilen paralar için her mükellef namına ayrı ayrı sandık makbuzu dağıtmanın gerekli olduğu” hususlarını düzenleyen on dördüncü maddesindeki “veya Özel İdareler tahsildarları” ibaresinin kaldırılmasını, tahsilatın İhtiyar Meclisi tarafından yapılmasını ve “Heyet-i İdareler” yerine “İhtiyar Meclisi” yazılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²²⁵⁸

63. Süleyman Sırrı Bey, “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapımı Bedeli Kanunu”na eklenmiş kanun tasarısının “yol görevlerini bedenen yerine getireceklerin sevk ve istihdamı hususunda sebepsiz yere ihmal ve gevşeklik gösterenler, Genel Kanun’un yüz ikinci maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre cezalandırılır.” şeklinde olan on sekizinci maddesi üzerine bazı kondüktörler ve fen memurlarının mükelleflere sıkıntı çıkardıklarını onları makbuz almadan ameliyat mahallini terke mecbur ettiklerini, bu durumun çok defa görüldüğünü ve bu suretle elinde makbuzu bulunmayan mükellefin bazen yol boyuna sevke zorlandıklarını ifade etmiş ve mükelleflerin bu husustaki hukukunu muhafaza için maddedeki “edenler” kelimesinden sonra “ile bedenen sorumluluklarını yerine getirenler ile vesika vermeyen veya vermekten kaçanlar” ibaresinin maddeye ilavesini teklif etmiştir.²²⁵⁹

64. Süleyman Sırrı Bey, “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu’na İlave Kanun Layihası”nın üçüncü maddesi hakkında yapılan görüşmelerin yeterli görülüp Encümen mazbatasının bırakılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁶⁰

²²⁵⁷ ZC, D. 2, C. 12. s. 41; 7 Ocak 1925.

²²⁵⁸ ZC, D. 2, C. 12. s. 43; 7 Ocak 1925.

²²⁵⁹ ZC, D. 2, C. 12. s. 111; 12 Ocak 1925.

²²⁶⁰ ZC, D. 2, C. 12. s. 165; 19 Ocak 1925.

65. “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu’na İlave Kanun Layihası”nın on yedinci maddesinin kaldırılmasını teklif eden Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁶¹

66. Süleyman Sırrı Bey, “Aşarın Kaldırılması ile Yerine Konulacak Vergi Hakkındaki Kanunun Layihası”nın ikinci maddesi ile ilgili görüşmeleri yeterli görerek diğer maddelere geçilmesini teklif etmiştir. Bu öneri Meclis Genel Kurulu tarafından madde değiştirildikten sonra kabul edilmiştir.²²⁶²

67. “Aşarın Kaldırılması ile Yerine Konulacak Vergi Hakkındaki Kanunun Layihası”nın üçüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey’in vermiş olduğu öneride maddenin aynen oylamaya sunulması teklif edilmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁶³

68. Süleyman Sırrı Bey ve Kastamonu Milletvekili Fuat Beyin, verdikleri değişiklik önerisinde “Aşarın Kaldırılması ile Yerine Konulacak Vergi Hakkındaki Kanunun Layihası” ile ilgili olarak senelerden beri milletin başına kabus olan Aşarın kaldırılmasından dolayı bu kanunun “Aşarın Kaldırılması Hakkındaki Kanun” değil “Çiftçinin Bayramı Kanunu” olarak isimlendirmenin uygun olacağını, bu sebeple de bu günün rençberin bayram günü olmak üzere kabulünü istemişlerdir. Ancak, bu teklifleri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁶⁴

69. “Tütün Tekeli Hakkındaki Kanun Layihası”nın bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren bütün devlet memurlarının tütün, sigara kağıdı, beyaz kopya kağıdı ve kaçakçılığının yasaklanması, takip ve ihbar edilmesiyle sorumlu oldukları, bu sorumlulukları yerine getirmeyen memurlar hakkında tutulacak zabıt varakaları üzerine kanun takibatının yapılacağı” hususlarını düzenleyen on altıncı maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddedeki “bütün devlet memurları” ifadesi yerine “ilgili memurlar” kaydının getirilmesini teklif etmiştir. Bu değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²²⁶⁵

70. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın “Gelirlerin 1925 senesine mahsus olmak üzere tiftikten başka koyun ve keçilerin her birinden ek

²²⁶¹ ZC, D. 2, C. 12. s. 169; 19 Ocak 1925.

²²⁶² ZC, D. 2, C. 13. s. 21-26; 15 Şubat 1925.

²²⁶³ ZC, D. 2, C. 14. s. 69-73; 17 Şubat 1925.

²²⁶⁴ ZC, D. 2, C. 14. s. 94-95; 17 Şubat 1925.

²²⁶⁵ ZC, D. 2, C. 14. s. 318; 25 Şubat 1925.

olarak beş kuruş vergi alınır.” şeklinde olan onuncu maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey şu tavrı vermiştir: Geçen sene kabul edilen Sayım Kanunu ile beher koyun ve kıl keçiden yirmi üç ve tiftikten yirmi kuruş vergi alınmasının kabul edildiğini hatırlatmış, ormanları tahrip eden kıl keçileri müstesna olmak üzere diğer koyun ve tiftiklerin bu vergiden ayrı tutulması gerektiğini belirterek onuncu maddenin bu doğrultuda değiştirilmesini teklif etmiştir.²²⁶⁶

71. Süleyman Sırrı Bey’in “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın onuncu maddesi hakkında yapılan görüşmeleri yeterli bularak diğer maddelere geçilmesini istediği teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁶⁷

72. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın “Kıl keçilerinin her birinden Özel İdareler namına Genel Meclis kararı ile asıl verginin yüzde ellisini geçmemek üzere ek vergiler alınabilir.” şeklinde olan on sekizinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Sayım Kanunu gereğince her bir keçiden yirmi üç kuruş vergi alındığını, buna onuncu madde ile beş kuruş daha zammedilerek bu miktarın yirmi sekize çıktığını belirtmiştir. Eğer Özel İdarelere mevcut yüzde ellisi nisbetinde vergi alma yetkisi verilirse bir keçinin otuz dokuz buçuk kuruş vergiye tabi olacağını, bu durumun ise eşitlik sağlayamayacağını ifade etmiştir. Bu sebeple onuncu madde ile kabul edilen beş kuruşun yarısının Özel İdarelere tahsis edilmesinin daha uygun olacağını belirterek bu maddenin kaldırılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu tavrı, Meclis Genel Kurulu tarafından onuncu maddenin değiştirilmesi ile ilgili olduğundan oylamaya sunulmamıştır.²²⁶⁸

73. “Muvazene-i Maliye Encümeninin Anadolu Demiryollarının Satın Alınmasına ve Genel Müdüriyetin Teşkilat ve Vazifesi ile İlgili 22 Nisan 1924 Tarihli Kanun”a bir ilave veya adı geçen kanunun açıklanması hakkındaki kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Anadolu Demiryolları Genel Müdüriyet bütçesinin Meclise sunulmadan Nafia ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinin tasdiki ile takip etmenin uygun olmayacağını, masrafi devletin Muvazene-i Umumiyesine dahil olan bir idare bütçesinin Meclisi Aliden geçmesi gerektiğini, bu durumun

²²⁶⁶ ZC, D. 2, C. 17, s. 148; 7 Nisan 1925.

²²⁶⁷ ZC, D. 2, C. 17, s. 148; 7 Nisan 1925.

²²⁶⁸ ZC, D. 2, C. 17, s. 178-179; 8 Nisan 1925.

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun yirmi altıncı maddesinde belirtildiğini söylemiştir Her iki Encümene bu hususta yetki vermenin Meclis içinde Meclis kurmak anlamına geldiğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, Encümen mazbatasının reddini ve bütçenin Mecliste onaylanmasını teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu tarafından Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi oylamaya sunulmamıştır.²²⁶⁹

74. “Hükümet İdaresinde Sahipsiz Bulunan Mülk ve Mallar ile Düşman, Asiler ve Gerektiği İçin Hükümet Tarafından Tahrip Edilmiş Olanların Ölçü Dahilinde Dağıtılması Üzerine 13 Mart 1924 Tarihli Kanun”un birinci ve ikinci maddelerinin değiştirilmesi üzerine yapılan görüşmeleri yeterli bulan Süleyman Sırrı Bey maddelere geçilmesi ile ilgili bir öneride bulunmuştur. Süleyman Sırrı Bey'in bu önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁷⁰

75. Süleyman Sırrı Bey'in “4 Temmuz 1921 Tarih ve 131 Numaralı Şura-yı Devlet'in Memurinin Muhakematı ile İlgili Görevlerini Yerine Getirmesi Hakkındaki Kanun”un ikinci maddesinin değiştirilmesi hakkında verdiği değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encümene havale edilmiştir.²²⁷¹

76. “4 Temmuz 1921 Tarih ve 131 numaralı Şura-yı Devlet'in Memurinin Muhakematı ile İlgili Görevlerini Yerine Getirmesi Hakkındaki Kanun”un “20 Mayıs 1925 tarihinde süreleri biten heyet ve encümen üyelerinin müddetleri Büyük Millet Meclisinin tatil müddeti sonuna kadar devam eder.” şeklinde olan üçüncü maddesinin “20 Mayıs 1925 tarihinde süreleri biten Memurinin Muhakemat Heyeti ile Encümeni için seçilen kişilerin süreleri Büyük Millet Meclisinin tatil müddeti sonuna kadar devam eder.” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁷²

77. “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu”na ilave edilen kanunun sekizinci maddesinin kaldırılmasına dair Süleyman Sırrı Bey'in vermiş olduğu öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁷³

78. “Mesai Kanunu”nun “Yerel hükümetlere verilen beyannameler ile müesseselerin haberleri yerel hükümetler tarafından nihayet bir hafta içinde iş

²²⁶⁹ ZC, D. 2, C. 17, s. 202; 9 Nisan 1925.

²²⁷⁰ ZC, D. 2, C. 17, s. 61; 15 Nisan 1925.

²²⁷¹ ZC, D. 2, C. 18, s. 185-186; 19 Nisan 1925.

²²⁷² ZC, D. 2, C. 18, s. 186-187; 19 Nisan 1925.

²²⁷³ ZC, D. 2, C. 18, s. 497; 22 Nisan 1925.

müfettişlerine gönderilir ve müfettişler tescil ettikten sonra Ticaret Vekaletinin İş ve Sanatlar Müdüriyetine gönderilir.” şeklinde olan altıncı maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey verdiği teklifte maddedeki “İş müfettişleri” yerine “Ticaret Vekaletini temsil eden memura gönderilir.” ibaresinin yazılmasını teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁷⁴

79. Süleyman Sırrı Bey, “Şura-yı Devlet Kanunu” ile ilgili verdiği teklif de bu kanun layihasının muazzam bir teşkilatı gerektiren bir layiha olduğunu, bu teşkilatın emri icrası Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na girdiği için ihmalin de mümkün olamayacağını söylemiştir. Daimi olan bir kanunu yapmak ve açıklamak hakkı kendisinde olan Meclisin karşısında bu şekilde düzenlenen bir şuranın varlığının gereksiz olduğunu, bu sebeple de bu kanun layihasının reddedilerek ödeneğinin Nafia bütçesine ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi , Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁷⁵

80. “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Kapatılmasına ve Türbedarlıklarla Bir Takım Ünvanların Kaldırılmasına Dair Kanun” üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu kanunla türbe ve tekkelerin kaldırıldığını; ancak bu tekkelere yerleşmiş babalar ve dervişlerin olduğunu bu kişilerin tekkelerin parasıyla kendi adlarına tapulanmış emlak ve arazilerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Bu kanunun bu haliyle kabul edilmesi durumunda bazı baba ve dervişlerin kendi adlarına tapuladıkları emlak ve arazi üzerinde hak iddia edebileceklerini belirtmiş ve bunu önlemek için kanuna “Bu kanunla kaldırılan tekkelerde bulunan baba ve dervişler namına kayıtlı emlak ve arazi hazineye bırakılır.” şeklinde bir maddenin ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encüme gönderilmiştir.²²⁷⁶

81. “Yerli Kumaştan Elbise Giyilmesine Dair Kanun” üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun tekrar görüşülerek Ticaret Encümeni tarafından düzenlenmesinin reddini istemişse de sunduğu bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁷⁷

²²⁷⁴ ZC, D. 2, C. 19, s. 31; 4 Kasım 1925.

²²⁷⁵ ZC, D. 2, C. 19, s. 203; 23 Kasım 1925.

²²⁷⁶ ZC, D. 2, C. 19, s. 283,286; 30 Kasım 1925.

²²⁷⁷ ZC, D. 2, C. 20, s. 72; 9 Aralık 1925.

82. Nizamname-i Dahili Encümeninin Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ile ilgili teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey, geçen seneki Nizamname-i Dahili Encümeninin Meclis'in oluşumunu otuz dördüncü madde ile tespit ettiğini belirtmiş; bu maddenin basılarak dağıtılmasını teklif etmiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya sunulmamıştır.²²⁷⁸

83. Nizamname-i Dahili Encümeninin “Türkiye Büyük Millet Meclisi İç tüzüğü ile İlgili Teklifi Hakkındaki Kanun Layihası”nın Türkiye Büyük Millet Meclisi içişleri düzenlemesinin umumi heyette açıklanan kimsenin yerine bir diğerinin milletvekili seçilmesi için başkanlığın, ait olduğu makama resmi dilekçe göndereceği, bu resmi dilekçelerde inceleme sebeplerinin gösterilerek inceleme heyetinin bir beyanname ile milletvekili adaylarına bildirileceği hususlarını düzenleyen yirmi üçüncü maddesinin değiştirilerek milletvekilliği Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmeyen kişinin yerine bir diğerinin seçimi için Başkanlığın, İcra Vekilleri Başkanlığına yazması gerektiğine dair bir öneri vermiştir. Bu öneri, Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encümene gönderilmiştir.²²⁷⁹

84. Nizamname-i Dahili Encümeni'nin yirmi beşinci maddesine “Bir milletvekilinin mazbatasını incelenip ve seçimi Meclis Genel Kurulu tarafından tasdik edilmedikçe ödenek alamaz.” şartını getiren bir fıkranın ilavesine dair Süleyman Sırrı Bey'in vermiş olduğu teklif kabul edilmemiştir.²²⁸⁰

85. “Borçlanma Kanunu” üzerine Süleyman Sırrı Bey bu görüşmelerin yeterli ve kanunun çok önemli olduğunu, bu layihanın İskan, Dahiliye, Tapu Encümenlerine havale edilerek yeniden incelenmesini ve daha sonra Meclise takdim edilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁸¹

86. Süleyman Sırrı Bey, Nizamname-i Dahili Encümeni'nin “Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi”nin Başkanlık Divanı seçiminin oy ve mutlak çoğunluk ile yapılacağını, oyların tasnifinde mutlak çoğunluk sağlanamadığı takdirde aynı usule uygun olarak ikinci defa seçim yapılacağını, yine mutlak çoğunluk sağlanamazsa en ziyade ikisi arasında kazananlardan istenilen sayının iki misli

²²⁷⁸ ZC, D. 2, C. 20, s. 158; 16 Aralık 1925.

²²⁷⁹ ZC, D. 2, C. 20, s. 167; 16 Aralık 1925.

²²⁸⁰ ZC, D. 2, C. 20, s. 169; 16 Aralık 1925.

²²⁸¹ ZC, D. 2, C. 20, s. 212, 21 Aralık 1925.

ayrılarak bunlar hakkında üçüncü defa oylama yapılacağını, oylarda eşitlik olma durumunda kuraya müracaat edileceği”ni belirleyen yirmi dokuzuncu maddesinin “Başkanlık Divanı seçimi gizli oy ve çoğunluk derecesiyle yapılır.” şeklinde değiştirilmesine dair bir teklif vermiştir. Meclis Genel Kurulu tarafından bu teklif oylamaya sunulmamıştır.²²⁸²

87. “Düşman Tarafından Tamamen veya Kısmen Tahrip ve Yakılmış Olan Kasaba ile Köylerin Yeniden Yapılanması ve Canlandırılması Hakkındaki Kanun Layihası” üzerine Süleyman Sırrı Bey, memleketin imarı ile Nafia Encümeni ilgilendiğinden bu layihanın Nafia Encümenine havale edilmesine dair bir öneri vermiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁸³

88. Süleyman Sırrı Bey’in “Avukatlık Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Düzeltilmesi ile İlgili Kanun Layihası”nın birinci maddesinde bazı değişikliklerin yapılmasını belirten değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁸⁴

89. Süleyman Sırrı Bey, “Gayrimenkul Malların Tasarruf İşlemlerinde Tapu Senetleri ile Kayıtlarına İlgililerin Fotoğraflarının Yapıştırılmasına Dair Kanun” üzerine gayrimenkul mallara ait her çeşit işlem için Tapu Dairelerine müracaatla tapu senetleri almak isteyenlerin 4-6 cm ebadında üç nüsha fotoğrafını Tapu Dairelerine vermeye mecbur oldukları, ancak evvelce gayrimenkul malları mülk edinip satmış olanların Tapu Dairelerine fotoğraflarını verip vermemelerinin kendi isteklerine bağlı olduğu hususlarını düzenleyen ve hükümet tarafından önerilen birinci maddenin kabul edilmesi için teklif vermiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁸⁵

90. “Kazanç Vergisi Hakkındaki Kanun Layihası”nın ikinci maddesinin “özellikle devlete ait müesseseler ve fabrikalar” şeklinde olan on sekizinci fıkrasının “devlete ve Özel İdareye ait müesseseler ve fabrikalar” şeklinde düzenlenmesi ile ilgili

²²⁸² ZC, D. 2, C. 20, s. 234-235; 23 Aralık 1925.

²²⁸³ ZC, D. 2, C. 20, s. 323; 31 Aralık 1925.

²²⁸⁴ ZC, D. 2, C. 21, s. 62-63; 6 Ocak 1926.

²²⁸⁵ ZC, D. 2, C. 21, s. 236-237; 23 Ocak 1926.

Süleyman Sırrı Bey'in verdiği teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁸⁶

91. “Ankara Belediyesi’ne 1.750.000 Lira Borç Verilmesi Hakkındaki Kanun Layihası”nın “Ankara Belediyesine % 6 faizle iki milyon lira borç para verilmesine Maliye Vekilinin izin verdiği, bu emanet miktarın yirmi senede ödenmesine mecbur olduğu, taksitin ödenmesinin 1930 senesi itibari ile başlayacağı huuslarını düzenleyen birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Belediyeyle kanunla üç kalem borç verildiğini böylece borç miktarının dört milyon liraya çıktığını, Ankara, Cumhuriyet Merkezi olduğu için bu borçlanmaya mecbur olduğunu, ancak bir iki sene sonra emanete alınan bu paranın faizine emanetin kazancının bile yeterli olmayacağını belirtmiş ve maddenin değiştirilmesini teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu tarafından Süleyman Sırrı Bey’in bu değişiklik önerisi kabul edilmemiştir.²²⁸⁷

92. “Ankara Belediyesine 1 750 000 Lira Borç Verilmesi Hakkında Başvekaletten Gelen Kanun Layihası”nın dördüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddede belirtilen verginin alınması hakkındaki teklifin Kavanin-i Maliye Encümenine havale edilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁸⁸

93. Süleyman Sırrı Bey, Antalya Milletvekili Ahmet Saki Bey ve arkadaşlarının “Genel Memur Kanunu” adıyla vermiş oldukları kanun teklifinin dokuzuncu maddesinin kaldırılmasını istemiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²²⁸⁹

94. “Genel Memur Kanunu” unvanlı kanun teklifinin yirmi dokuzuncu maddesinin başına “vazifesi başına mazereti olmadan zamanından sonra gelmek ve evvel gitmek” ibaresinin ilavesini teklif eden Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁹⁰

95. “Memurların Siyasetle Uğraşmaları ile İlgili Çıkarılan Kanun”un “Memurların siyasi cemiyet ve kulüplere mensup olmaları, her çeşit seçimlere müdahaleleri, siyasi gazete ve beyanatta bulunmalarının yasaklandığını ve böyle bir

²²⁸⁶ ZC, D. 2, C. 22, s. 15-16; 1 Şubat 1926.

²²⁸⁷ ZC, D. 2, C. 22, s. 28; 3 Mart 1926.

²²⁸⁸ ZC, D. 2, C. 22, s. 56-58; 4 Mart 1926.

²²⁸⁹ ZC, D. 2, C. 22, s. 185; 15 Mart 1926.

²²⁹⁰ ZC, D. 2, C. 23, s. 218, 17 Mart 1926 .

durumun ispatlanması halinde işten uzaklaştırılacaklarını; ancak vekillerin izinli saydıkları memurlar, valiler ve valilerin yetki verecekleri memurların beyanatta bulunabileceklerini ifade eden dokuzuncu maddenin kaldırılması ile ilgili Süleyman Sırrı Bey bir tahrir vermiştir. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁹¹

96. “Genel Memur Kanunu” unvanlı kanun teklifinin “Valilerin memleketin asayiş ve emniyeti hususunda mahzur gördükleri herhangi bir memuru sorumluluğu kendilerine ait olmak üzere memurun bağı olduğu vekalet veya daireye derhal bilgi vermek şartı ile geçici olarak işten el çektirmeye yetkili olduklarını, açığa alınmasının yersiz olduğu İnzibat Komisyonunun kararı ile meydana çıkan memurun memuriyetine iade edileceğini ve açıkta kaldığı sürece maaşını tamamen alacağını, bu durumda vali hakkındaki mesuliyetin Dahiliye Vekaletince tespit olunacağını, ayrıca işten el çektirilen memurlar hakkında İnzibat Komisyonlarının iki ay zarfında karar vermeye mecbur oldukları şeklinde olan kırk sekizinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, maddenin sonundaki “Bu takdirde vali hakkındaki mesuliyet Dahiliye Vekaletince tespit edilir” ibaresinin maddeden çıkarılarak yerine “Vali hakkında Dahiliye Vekaletince yirmi dokuzuncu madde ahkamı tatbik edilir” ibaresinin yazılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁹²

97. Süleyman Sırrı Bey, “Eğitim Teşkilatı Hakkındaki Kanun Layihası”nın sekizinci maddesinin memur kanunu ile ters düştüğü gerekçesiyle değiştirilmesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²²⁹³

98. Süleyman Sırrı Bey, “Sağlık İşleri ile İlgili Bütçeler ve Bütün Sağlık Memurları Hakkında Kanun”un ikinci maddesinin reddine dair tahrir vermiştir. Bu tahrir Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya sunulmuş, ancak çoğunluk sağlanamamıştır.²²⁹⁴

---

²²⁹¹ ZC, D. 2, C. 23, s. 185; 15 Mart 1926.

²²⁹² ZC, D. 2, C. 23, s. 223-224, 17 Mart 1926.

²²⁹³ ZC, D. 2, C. 23, s. 277-278, 20 Mart 1926.

²²⁹⁴ ZC, D. 2, C. 23, s. 437-438; 31 Mart 1926.

99. İstanbul Milletvekili Hakkı Şinasi Paşa ve arkadaşlarının, “Birinci Ve İkinci Büyük Millet Meclisleri Azalığında Bulunan Emekliler Hakkında Vermiş Oldukları Kanun Teklifi” üzerine Süleyman Sırrı Bey bu kanun’un;

“21 Mart 1927 Tarihli ve 995 Numaralı Kanun’un ikinci maddesi mülğadır.

Bu kanun, neşri tarihinden muteberdir.

Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.” şeklinde yazılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁹⁵

100. “1926 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın gelir bütçesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey’in, bütçenin sonraya bırakılarak görüşülmesinin uygun olmayacağını, bu sebeple faslın bir an önce oylamaya sunulmasının gerektiğine dair verdiği teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁹⁶

101. “Milli Mücadeleye İştirak Etmeyen ve Milli Sınırlar Dışında Kalan Mülkiye Memurları Hakkında Yapılacak Muameleye Dair Kanun Layihası” üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu kanun layihası’nın cumartesi günü Meclis ruznamesinde müzakere edilmek şartıyla, süratle incelenmesi ve görüşülmesi için Adliye ve Dahiliye Encümenlerine iadesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından Layiha Encümenine havale edilmiştir.²²⁹⁷

102. “Milli Mücadeleye İştirak Etmeyen ve Milli Sınırlar Dışında Kalan Mülkiye Memurları Hakkında Yapılacak Muameleye Dair Kanun Layihası”nın “25 Eylül 1923 Tarihli Kanun’un dışında kalan memur ve görevden alınmış olanların herhangi bir şekilde milli hareket aleyhindeki teşkilatlara dahil olduklarına, bu teşkilatları tertip ettiklerine, bu yolda tek veya hep birlikte çalıştıklarına ikinci maddede belirtilerek heyet tarafından karar verilenler bir daha devlet hizmetinde bulunamazlar.” şeklinde olan birinci maddesinin “25 Eylül 1923 Tarihli Kanun’un haricinde kalan kişi veya müstahdem işinden çıkarılmış memurlardan herhangi bir surette” olarak değiştirilmesini istemiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²²⁹⁸

²²⁹⁵ ZC, D. 2, C. 32, s. 132; 14 Mayıs 1926.

²²⁹⁶ ZC, D. 2, C. 25, s. 293, 19 Mayıs 1926.

²²⁹⁷ ZC, D. 2, C. 25, s. 538-539, 26 Mayıs 1926.

²²⁹⁸ ZC, D. 2, C. 25, s. 539; 26 Mayıs 1926.

103. “Milli Mücadeleye İştirak Etmeyen ve Milli Sınırlar Dışında Kalan Mülkiye Memurları Hakkında Yapılacak Muameleye Dair Kanun Layihası” ile ilgili olarak “25 Eylül 1923 Tarihli Kanunun dışında kalan memur ve görevden alınmış olanların herhangi bir şekilde milli hareket aleyhindeki teşkilatlara dahil olduklarına, bu teşkilatları tertip ettiklerine, bu yolda tek veya hep birlikte çalıştıklarına dair ikinci maddede belirtilerek Özel Heyet’ce karar verilenler bir daha devlet hizmetinde bulunamazlar.” şeklindeki birinci madde ile ilgili Süleyman Sırrı Bey ikinci bir takrir vermiştir. Bu takririnde “aleyhindeki” kelimesinden sonra “herhangi” ibaresinin ilavesini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²²⁹⁹

104. “Milli Mücadeleye İştirak Etmeyen ve Milli Sınırlar Dışında Kalan Mülkiye Memurları Hakkında Yapılacak Muameleye Dair Kanun Layihası” nın Meşrutiyet’in ilanından itibaren anavatandan ayrılarak bugünkü Türkiye sınırları dışında kalmış bulunanlar ile memleketlerde kalıp da bugüne kadar dönmeyen Türk memurları veya 15 Mayıs 1919 ve 26 Ağustos 1922 tarihleri arasında herhangi bir yabancı memlekette hizmet kabul etme veya etmeme tercihinde kalan, bahsi geçen memleketlere izinli veya izinsiz giden, hava değişimi suretiyle gidip de müddetlerini aşan bütün memurlar, istilaya maruz kalan mıntikalarda işgalden sonra tayin edildikleri halde vazife kabul eden vali, mutasarrıf, kaymakam ve zabıta amirleri ile işgal bölgelerinde düşman tarafından veya düşman nüfuzuyla tayin edilmiş oldukları ikinci maddede bahsi geçen heyet-i mahsusa tarafından vesikalandırılacak ve tespit edilecek hiçbir sınıftan hiçbir memur devlet hizmetinde görev alamaz. Bunlara görevden uzaklaştırılma maaşı da verilmez. Ancak Yemen’in özel vaziyetinden dolayı orada kalmış olan Türk memurlarından Türkiye’ye dönüşleri hükümetçe temin edilenler ve kendilerine tebligat icra edildikten sonra dört ay zarfında göreve katılanların bu madde hükmünden istisna tutulurlar.” şeklindeki dördüncü maddesindeki “Türk” kelimesinin çıkarılması ile ilgili Süleyman Sırrı Bey’in verdiği değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁰⁰

²²⁹⁹ ZC, D. 2, C. 25, s. 540; 26 Mayıs 1926.

²³⁰⁰ ZC, D. 2, C. 25, s. 553-554; 26 Mayıs 1926.

105. Süleyman Sırrı Bey'in "İstiklal Madalyası Kanunu"nun birinci maddesinin değiştirilmesi hususunda vermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁰¹

106. "İstiklal Madalyası Kanunu'nun Birinci Maddesine İlave 869 Numaralı Kanunun Üçüncü Maddesine Bir Fıkra İlavesine Dair Kanun" üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun süratle görüşülmesine dair bir teklifte bulunmuştur. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁰²

107. Süleyman Sırrı Bey, "Hayvanların Islahı ve Islah Edilmiş Evcil Hayvanların Çoğaltılması ve Koşu Cemiyetleri, Koşu Müsabakaları ve Arap Hayvanlarına Mahsus Soy Ağacı ile İlgili Kanun Layihası"nın dokuzuncu maddesinde geçen "ıslah ve teksiri Hayvanat Komisyonu(hayvanları çoğaltma) alisi" ifadesinden "ali" tabirinin çıkarılmasını teklif etmiştir.²³⁰³

108. Hayvanların Islahı ve Islah Edilmiş Evcil Hayvanların Çoğaltılması ve Koşu Cemiyetleri, Koşu Müsabakaları ve Arap Hayvanlarına Mahsus Soy Ağacı ile İlgili Kanun Layihası'nın otuz altıncı maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, Memurin Kanunu'nun bu maksadı temin ettiğini belirtmiş ve maddenin kanundan çıkarılmasını teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁰⁴

109. Süleyman Sırrı Bey, "Hafta Tatili Kanunu Gereğince Cuma Günleri Açık Bulundurulması Gereken Müesseseler Arasında Hastane Doktorların ve Dış Muayenehanelerinin Olup Olamayacağı Hakkındaki Kanun" üzerine verdiği takrirden bu kanunun dördüncü maddesinin (A) fıkrasına "Tayyare Cemiyeti Piyango Bilet Satış Şubeleri"nin de ilave edilerek takririn hükümete gönderilmesini teklif etmiştir. Bu takrir, önce Dahiliye Encümenine havale edilmiş;²³⁰⁵ daha sonra ise Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁰⁶

110. Süleyman Sırrı Bey, "İl Genel İdare Kanunu"nda vali muavini tabiri olmadığından bu ismin merkez kaymakamı şeklinde değiştirilmesi hakkında takrir vermiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu takriri meclise çok daha önce verdiğini fakat bu

²³⁰¹ ZC, D. 2, C. 25, s. 634; 30 Mayıs 1926.

²³⁰² ZC, D. 2, C. 28, s. 316; 15 Ocak 1927.

²³⁰³ ZC, D. 2, C. 26, s. 9-10; 1 Haziran 1926.

²³⁰⁴ ZC, D. 2, C. 26, s. 89-90; 5 Haziran 1926.

²³⁰⁵ ZC, D. 2, C. 27, s. 67; 18 Kasım 1926.

²³⁰⁶ ZC, D. 2, C. 28, s. 10-13; 18 Kasım 1926.

esnada Meclisin bu konu ile ilgili kanun yaptığını ve bu sebeple de takririni geri çektiğini belirtmiştir.²³⁰⁷

111. “Şimendifer ve Limanlar İnşaatı Su İşlerine Sarf Edilmek Üzere İki Yüz Milyon Liraya Kadar Bono İhracı Hakkındaki Kanun Layihası” üzerine özellikle şimendifer, liman ve su işlerine ait olmak ve her sene tayin edilecek miktarı o seneye ait Nafia Vekaleti bütçesine koyarak, tamamı on sene zarfında ödenmek üzere Ziraat Bankası kefaletiyle iki yüz milyon liraya kadar bono ihracına Maliye Vekilinin yetkili olduğu” şeklinde olan birinci maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, maddeden “ve su” kelimesinin çıkarılmasına dair bir teklif vermiştir. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²³⁰⁸

112. Süleyman Sırrı Bey, “Türkiye Cumhuriyeti ile Arjantin Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Barış Anlaşmasının Tasdiki Hakkında Kanun Layihası”nın yayınlandığı tarih itibariyle geçerli olan bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyetinin görevli olduğu şeklindeki ikinci maddesinin ikiye bölünerek yazılması ile ilgili bir teklifte bulunmuştur. Bu takrir, üzerinde bazı değişiklikler yapılarak Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁰⁹

113. “Eczacılar ve Eczahaneler Hakkında Kanun”un “Eczahane açmak isteyenler bir dilekçe ile Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Müdürlüğüne müracaat ederler ve iyi hal ile mahkumiyeti bulunmadığına dair vesika düzenlenir.” şeklinde ikinci maddesinin dördüncü fıkrasına dair Süleyman Sırrı Bey’in verdiği takrirde “ve” kelimesinden sonra beşinci madde gereği ibaresinin ilavesini teklif etmiştir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³¹⁰

114. “Eczacılar ve Eczahaneler Hakkında Kanun”un “Ağır hapis ve beş seneden fazla hapis veya ahlaki vs. suçlardan dolayı mahkum olanlarla, bir eczane açmaya ve idare etmeye yetecek parasal gücü olduğunu belirten vesikaları ibraz edemeyen eczacılara eczane açmak için ruhsat verilmez ayrıca bir yerde belirtilen adetten fazla olarak açılması için dilekçe verilen eczaneler hakkında talep kabul edilmez.” şeklinde olan beşinci madde üzerine Süleyman Sırrı Bey ve Malatya Milletvekili Hilmi Bey’in verdikleri öneride maddedeki “gücü olduğu” ibaresinden

²³⁰⁷ ZC, D. 2, C. 28, s. 21-22; 6 Aralık 1926.

²³⁰⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 107; 20 Aralık 1926.

²³⁰⁹ ZC, D. 2, C. 28, s. 253; 3 Ocak 1927.

²³¹⁰ ZC, D. 2, C. 28, s. 393; 20 Ocak 1927.

sonra “veyahut nakit miktarın teminine dair şahsi kefalet” ibaresinin yazılmasını teklif etmişlerdir. Bu değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³¹¹

115. “Eczacılar ve Eczahaneler Hakkında Kanun” ile ilgili olarak “Verilen müsaade ve ruhsatname aşağıdaki hallerde Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti tarafından geçici veya daimi olarak geri alınır.” şeklinde olan altıncı maddenin “verilen müsaadeden altı ay müddetle mazeretsiz istifade etmeyerek eczahaneyi açmaz veya açtıktan sonra mazeretsiz ve müsaadesiz bir ay müddetle kapar veya eczahane açmağa ve idare etmeye yetkisi olmayan birisine bırakırsa” şeklindeki dördüncü fıkrası ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, bir ay müddetin kırk sekiz saat olarak tespitini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi ilgili encüme havale edilmiştir.²³¹²

116. “Jandarmanın Erleri ve Küçük Subayların İlköğretim Vergisinden Muaf Tutulmalarına Dair Kanun Layihası” üzerine Süleyman Sırrı Bey’in verdiği hükümet teklifinin görüşülmesine dair teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³¹³

117. “Şura-yı Devlet Bütçesi” ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey’in, Şura-yı Devlet tahsisatının bütçeden kaldırılmasına dair verdiği teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³¹⁴

118. “Bütçe Encümeninin Tadili Muamele Vergisi Hakkında Kanun”un on yedinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, İstihlak Vergisi Kanunu’nun yanlış anlaşılması ve tamamiyle tatbik edilememesi yüzünden ticaret ile uğraşan birçok kişinin ceza ödediğini ve bu sebeple bu kimselerin maruz kaldıkları cezaların affının gerekli olduğunu belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin “İstihlak Vergisi Kanunu ve maddelerine göre takdir olunan cezalar affolunmuştur.” şeklinde kabulünü teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³¹⁵

---

²³¹¹ ZC, D. 2, C. 28, s. 396; 20 Ocak 1927.

²³¹² ZC, D. 2, C. 28, s. 399; 20 Ocak 1927.

²³¹³ ZC, D. 2, C. 28, s. 458-459; 24 Ocak 1927.

²³¹⁴ ZC, D. 2, C. 31, s. 39; 10 Nisan 1927.

²³¹⁵ ZC, D. 2, C. 32, s. 246; 19 Mayıs 1927.

1.1.3. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. Saruhan Milletvekili Reşat Bey ve arkadaşlarının “Mübadele, İskan ve İmar Vekaleti İhdasına Dair” verdikleri kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifinin birinci maddesinin düzenlenmesi, ikinci maddesinin kaldırılması, üçüncü ve dördüncü maddelerinin aynen kabul edilerek adı geçen vekalet karşılık Encümen kurulması şeklinde Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³¹⁶

2. Karesi Milletvekili Ahmet Süreyya Bey ve arkadaşları, “Nizamname-i Dahilin Doksan Sekizinci Maddesinin Düzenlenmesi Hakkında” kanun teklifi vermişlerdir. Bu kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³¹⁷

3. Kastamonu Milletvekili Emin ve arkadaşları “Nisab-ı Müzakere Kanununun Altıncı ve Sekizinci Maddesine Denk 8 Mart 1923 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Düzenlenmesine Dair” yapılan kanun teklifinin bir an önce görüşülmesi ile ilgili bir teklif vermişlerdir. Bu teklifte Süleyman Sırrı Bey’in de imzası olup teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³¹⁸

4. Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey ve arkadaşları “Ortaöğretim Öğretmenleri Kanunu”nun on dördüncü maddesine “On üçüncü, on dördüncü maddelerde belirtilen daimi ve geçici öğretmenlerin Artvin, Ardahan, Erzurum, Ergani, Bayezit, Bitlis, Hakkari, Siirt, Süleymaniye, Kars, Kerkük, Gene, Muş, Musul, Van, Dersim ve Erzincan vilayetlerindeki ortaöğretim okullarına gönderildikleri ve bu kişilere vilayetlerin sakinlerinden olmadıkları takdirde maaşlarının yarısı kadar zam verilir.” şeklinde bir fırkanın ilavesini teklif etmişlerdir. Bu teklifte Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³¹⁹

5. Bayezit Milletvekili Şefik ve arkadaşları’nın “Ziraat Bankasının Bütçesi” ile ilgili olarak “Umumi ve İstiklal Harbi’nde istilaya uğrayan mahaller ahalisinin işgalden kurtuldukları tarihe kadar Ziraat Bankasına olan borçlarından faiz alınmaz.” şeklindeki maddenin bu bütçeye on dokuzuncu madde olarak ilavesini teklif

²³¹⁶ ZC, D. 2, C. 2, s. 654; 13 Ekim 1923.

²³¹⁷ ZC, D. 2, C. 3, s. 398-401; 14 Kasım 1923.

²³¹⁸ ZC, D. 2, C. 6, s. 202-204; 21 Şubat 1924.

²³¹⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 389; 13 Mart 1924.

etmişlerdir. Bu teklifte Süleyman Sırrı Bey'in de imzası vardır. Teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²³²⁰

6. Kangırı Milletvekili Ziya Bey ile arkadaşlarının “Kangırı Kasabasının Su Borularının Yenilenmesi ve Tamiri İçin 1924 Senesi Bütçesine Yirmi Bin Lira Zammedilmesine Dair” kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³²¹

7. Urfa Milletvekili Ali Fuat Bey ve kırk sekiz arkadaşının “Ortaöğretim Okulları Kanununun On Dördüncü Maddesinin Düzenlenmesi Hakkında” vermiş oldukları kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmiştir.²³²²

8. Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Bey ve arkadaşlarının, “Boyabat Kasabasında Meydana Gelen Yangından Zarar Gören Mültezimlerin Aşara Olan Borçlarının Ertelenmesi Hakkında”ki kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³²³

9. Elaziz Milletvekili Hüseyin Bey ile arkadaşlarının “Çorum Milletvekili Merhum Ferit Bey'in Ailesine Vatana Hizmetinden Dolayı Maaş Tahsisi Hakkında” sundukları kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³²⁴

10. Denizli Milletvekili Haydar Rüştü Bey ve arkadaşlarının “Ermeniler Tarafından Siyasi Maksatla Şehit Edilen Türk Siyaset Liderlerinin Yetimlerine Ermenilerin Terk Ettikleri Mallardan Mülk Olarak Ev Verilmesi Hakkında” vermiş oldukları kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi, Muvazene-i Maliye Encümeni tarafından uygun görülerek Heyet-i Vekile'ye gönderilmiştir.²³²⁵

1.1.4. Takrirler

1. Süleyman Sırrı Bey'in “Yetimler Genel Müdürlüğü İçin Şubat Gayesine Kadar Yedi Aylık Ödenek Verilmesine Dair Kanun Layihası”nın görüşülmesini

²³²⁰ ZC, D. 2, C. 7, s. 725-728; 19 Mart 1924.

²³²¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 1024-1026; 24 Mart 1924.

²³²² ZC, D. 2, C. 10, s. 285; 17 Kasım 1924.

²³²³ ZC, D. 2, C. 11, s. 12; 6 Aralık 1924.

²³²⁴ ZC, D. 2, C. 18, s. 427-28; 22 Nisan 1925.

²³²⁵ ZC, D. 2, C. 20, s. 148; 16 Aralık 1925.

yeterli bularak kanunun maddelerine geçilmesi ile ilgili vermiş olduğu taktır, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³²⁶

2. Süleyman Sırrı Bey, “Maraş Milletvekili Hasib Bey’in, Vatanın Müdafaasını Temin Etmek İçin Alınan Nakit ve Mallarla Alakalı Davaların Zararlarının Hazinece Ödenmesi Hakkındaki” teklifin görüşmelerinin yeterli olduğunu belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in kanunun maddelerine geçilmesi ile ilgili vermiş olduğu öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³²⁷

3. Süleyman Sırrı Bey, “Tadil Taktirlerinin Başkanlık Makamına Bırakılması Husunda Bir Karar Verilmesi Hakkında” bir taktır vermiştir. Bu taktır, Meclis Genel Kurulu tarafından Nizamname-i Dahili Encümenine havale edilmiştir.²³²⁸ Nizamname-i Dahili Encümeni, taktır ile ilgili red yönünde görüş bildirmiş, Meclis Genel Kurulu ise bu red teklifini kabul etmiştir.²³²⁹

4. Süleyman Sırrı Bey’in “Heyet-i Temyiziye Merkezinin Nakline ve Teşkilatının Genişletilmesine Dair” kanunun görüşmelerine son verilerek maddelere geçilmesi ile ilgili verdiği taktır, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³³⁰

5. Süleyman Sırrı, Rize Milletvekili Ekrem ve Cebel-i Bereket Milletvekili İhsan Bey “Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin 1924 Bütçesinde Bazı Değişikliklerin Yapılması ile İlgili Görüşmelerin Yeterli Olduğuna Dair” bir taktır vermişlerdir. Bu taktır Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³³¹

6. Süleyman Sırrı Bey ile arkadaşları “Nahiye Kanununun Dahiliye Encümeninden Meclis Genel Kuruluna Süratle Sevk Edilerek Görüşülmesi Hakkında” verdikleri taktır, önce Dahiliye Encümenine sonra da Meclis Genel Kuruluna havale edilmiştir.²³³²

7. Süleyman Sırrı Bey, “Mazereti Olmadan Mecliste Bulunmayan Azadan Para Kesilmesi ve Üç Yoklamada Bulunmayanların Da İsimlerinin Gazete ile İlan

²³²⁶ ZC, D. 2, C. 1. s. 469; 8 Eylül 1923.

²³²⁷ ZC, D. 2, C. 3. s. 126; 31 Ekim 1923.

²³²⁸ ZC, D. 2, C. 2, s. 231; 24 Eylül 1923.

²³²⁹ ZC, D. 2, C. 3, s. 290-291; 8 Kasım 1923.

²³³⁰ ZC, D. 2, C. 3. s. 363-364; 12 Kasım 1923.

²³³¹ ZC, D. 2, C. 10. s. 349; 20 Kasım 1923.

²³³² ZC, D. 2, C. 3. s. 495-496; 21 Kasım 1923.

Edilmesinin Karara Alınmasına Dair” taktırir vermiştir.²³³³ Bu taktırir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³³⁴

8. Süleyman Sırrı Bey, “Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünün Maaş ve deneğinin Verilme şekli Hakkında” gerek İktisat Vekaleti tezkeresi ve gerekse de Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatasının yeterince görüşüldüğünü belirterek Muvazene-i Maliye Encümeni’nin teklifinin oylamaya sunulmasına dair bir taktırir vermiştir. Bu taktırir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³³⁵

9. Süleyman Sırrı Bey, “İstanbul İstiklal Mahkemesi Hakkında” verdiği taktırirde, İstanbul’daki bu mahkemenin İstiklal Mahkemeleri Kanunu’nun dördüncü maddesinin (A,H,K,S) fıkralarındaki suçlardan ayrı olarak işlenmesini teklif etmiştir.²³³⁶

10. Süleyman Sırrı Bey, “Müşterek Encümenin, Divan-ı Muhasebat yelikleri Adayı Hakkındaki” mazbatası üzerine, aday olarak gösterdikleri kişinin memurluk hayatı ve kazanılmış hakları ile ilgili Meclisin aydınlatılması için, bu kişilerin birer tercüme-i hallerinin düzenlenerek diğer üyelere dağıtılmasına dair taktırir vermiştir. Bu taktırir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³³⁷

11. Süleyman Sırrı Bey’in “Ruzname’nin On Altıncı Maddesini Teşkil Eden 1900 ve 1901 Doğumlu Telgraf Muhabere Memurları ve şimendifer çalışanları ile ğretmenlerin Askerlikten İstisnalarına Dair” olan kanun layihasının hemen ruznameye alınması hakkındaki taktıriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³³⁸

12. Süleyman Sırrı Bey, “Balık, Sebze Gibi abuk Bozulacak Yiyeceklerin Trenlerde Hızlı Bir şekilde Sevkinin Sağlanması ve Bu Gibi Yiyeceklerin İstenilmesinde Zorluk Gösterilmemesi” ile ilgili bir taktırir vermiştir. Bu taktırir, Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekalete havale edilmiştir.²³³⁹

13. “Altın Kaakılığından Mahkum Eşref ve Haşim Efendiler Hakkında” Adliye Encümeni mazbatası zerine Süleyman Sırrı Bey, memleketin öz ve fedakar

²³³³ ZC, D. 2, C. 3. s. 652; 26 Kasım 1923.

²³³⁴ ZC, D. 2, C. 4. s. 148; 10 Aralık 1923.

²³³⁵ ZC, D. 2, C. 3. s. 702; 1 Aralık 1923.

²³³⁶ GCZ, C. 4, s. 351; 13 Aralık 1923

²³³⁷ ZC, D. 2, C. 4. s. 266-268; 17 Aralık 1923.

²³³⁸ ZC, D. 2, C. 5, s. 132; 16 Ocak 1924.

²³³⁹ ZC, D. 2, C. 5, s. 169; 17 Ocak 1924.

evlatları Haşim ve Eşref Efendiler haklarında verilen kararın affı ile henüz hazineye gelir olarak kaydedilmeyip emaneten saklanan paralarının iadelerini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu takriri oylamaya sunulmuş ise de yeterli çoğunluk olmadığı için sonraki bir oturuma ertelenmiştir.²³⁴⁰

14. Süleyman Sırrı Bey'in, "Haydarpaşa'dan Ankara ve Konya'ya Gitmek Üzere Trene Binmek İsteyen Halkın Maruz Kaldıkları Zorlukların Giderilmesine Dair" verdiği karar, Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekalete havale edilmiştir.²³⁴¹

15. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşları, "Devecilikle İştigal Eden Ve İstiklal Harbi'nde Ordu Nakliyatında Çalıştırılan Boğazlıyan Kazasının Büyük Kışla Köyü Halkına Terk Edilmiş Yerlerden Arazi Verilmesine Dair" karar vermiştir. Bu karar Riyaset-i Celile'ye gönderilmiş, daha sonra Başvekalete gönderilmesi istenilmiş ise de Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁴²

16. Süleyman Sırrı Bey'in, "Yeni Kanununun Sonuçlanmasına Kadar Ağnam Tadadı (Her Yıl Tespit Edilen Hayvan Sayısı Üzerinden Alınan Vergi) Muamelesinin Sonraya Bırakılmasına Dair" verdiği karar Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁴³

17. "1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu"nun yedinci faslı hakkında verdiği kararda Süleyman Sırrı Bey, Meclis Zabıt Cerideleri'nin merkezde dairelere, vilayetlerde kazalara kadar gönderildiğini, halbuki halk ile en yakın temas halinde bulunan ve Meclisi Alide olanlardan halkı haberdar edenlerin nahiye müdürleri olmasına rağmen onlara Zabıt Cerideleri'nin gönderilmediğini ifade etmiştir. Bu sebeple Meclis zabıtlarının nahiyelerinin sayısı hesap edilerek her nahiyeye gönderilebilecek miktarda düzenlenmesini teklif eden Süleyman Sırrı Bey'in bu takriri, Meclis Genel Kurulu tarafından Divan-ı Riyasete gönderilmiştir.²³⁴⁴

²³⁴⁰ ZC, D. 2, C. 5. s. 184-185; 17 Ocak 1924.

²³⁴¹ ZC, D. 2, C. 5, s. 169; 17 Ocak 1924; BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6284, Yer No: 6.35..21.

²³⁴² ZC, D. 2, C. 5. s. 286-287; 20 Ocak 1924; BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6295, Yer No: 6.35..32.

²³⁴³ ZC, D. 2, C. 5, s. 454; 30 Ocak 1924.

²³⁴⁴ ZC, D. 2, C. 7. s. 115; 5 Mart 1924.

18. Süleyman Sırrı Bey “Zabıt Cerideleri’nin Nahiyelere Gönderilmesine Dair” bir takrir vermiştir. Bu takrir ile ilgili Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi olup tezkere Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁴⁵

19. Süleyman Sırrı Bey’in “Ruznamenin Otuz Sekizinci Numarasını Teşkil Eden ve Mülkiye Harcırah Kararnamesine Uygun Olarak Verilmekte Olan Genel Harcırahlardan %40 İndirim Yapılması Hakkındaki 2 Ağustos 1920 Tarihli Kanunun Kaldırılması ile İlgili Kanun Layihası”nın acil olarak bugün görüşülmesi hakkında takrir vermiştir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁴⁶

20. Süleyman Sırrı Bey “Ruznamede Bulunan Yedek Subayların Terfihi Hakkındaki Kanun Layihası”nın görüşülerek neticelenmesine dair Meclis Genel Kuruluna takrir vermiştir.²³⁴⁷

21. Süleyman Sırrı Bey, “1900 ve 1901 Doğumlu Olan ve Memuriyetlerinden Dolayı Dört Ay Talim ve Askeri Terbiye Alan ve Aldıkları Bu Talim-Terbiyenin Yeterli Görüldüğü Kanunla Kabul Edilen Kişilerden ve Telgraf Memurlarından Bazılarının Vazifelerine Başlattırılmadığını Belirterek Bu Yanlış Muamelenin Düzeltilmesine Dair” takrir vermiştir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekaletle havale edilmiştir.²³⁴⁸

22. Lozan Anlaşması gereğince ilan olunacak genel aften hariç tutulacak 150 kişilik liste üzerine yapılan görüşmeler esnasında Süleyman Sırrı Bey, verdiği takrirden İsmet Bey’in şahitliğinden Çapanoğulları’nın masumiyeti doğrultusunda kanaati oluştuğunu belirtmiş ve İstiklal Madalyası ile mükafatlandırılmalarını teklif etmiştir.²³⁴⁹

23. Süleyman Sırrı Bey’in “Diyarbakır Milletvekili Merhum Ziya Gökalp Bey’in Ailesine Vatana Hizmetinden Dolayı Maaş Ödenmesine Dair” kanun teklifinin acele görüşülmesi hakkında vermiş olduğu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁵⁰

24. “Ziraatte Kullanılmış Olup, Dışarıdan İthal Edilecek Maddelere Ait Gümrük Resmine Dair” kanunun birinci maddesi ile ilgili Çorum Milletvekili İsmail

²³⁴⁵ ZC, D. 2, C. 8, s. 178-179; 1 Nisan 1924.

²³⁴⁶ ZC, D. 2, C. 8, s. 509; 10 Nisan 1924.

²³⁴⁷ ZC, D. 2, C. 8, s. 726; 15 Nisan 1924.

²³⁴⁸ ZC, D. 2, C. 8, s. 958; 21 Nisan 1924.

²³⁴⁹ GCZ, C. 4, s. 460; 23 Nisan 1924; İlhami Soysal, **150’likler**, Gür Yayınları, İstanbul 1985, s. 129.

²³⁵⁰ ZC, D. 2, C. 10, s. 16; 5 Kasım 1924.

Kemal ve Süleyman Sırrı Bey verdikleri taktirde, ziraatçilerin tarlalarını korumak için tarlalarının etrafına çekmek üzere getirilecek dikenli telin ithalini istemişlerdir. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁵¹

25. “Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu” gereğince Osmanlı Bankası ve Reji İdarelerinin temizlik ve aydınlatma vergisinden yararlanıp yararlanmayacağını açıklanması hakkındaki Başvekalet tezkeresi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Meclisin Encümenlerce tanzim olunacak tefsir mazbatalarının sonuna tefsir özetinin yazılması esasını kabul ettiğini, buna göre Osmanlı Bankası ve Reji İdarelerinin Belediyelerce konulan temizlik ve aydınlatma gibi vergileri ödemek ile mükellef oldukları hususunda bir açıklamanın yapılmasını önermiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından dikkate alınmış ve mazbatalarda incelenerek kabul edilmiştir.²³⁵²

26. Süleyman Sırrı Bey “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Yapım Bedeli Kanunu”na “Yol yapım görevi, senede altı günden az ve on iki günden çok olmamak üzere, il genel meclisince her sene tayin edilecek müddet zarfında orta dereceli bir amelenin görebileceği işten ibarettir.” şeklinde ikinci bir madde ilave edilmesi ile ilgili verdiği taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁵³

27. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının “Boğazlıyan Kazasına Bağlı Büyük Kışla Köyü Halkına Terk Edilmiş Mallardan Çakmak Köyünün Bedel-i Misliyle Bırakılmasına Dair” taktiri, Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekalete havale edilmiştir.²³⁵⁴

28. Süleyman Sırrı Bey’in, “İstiklal Madalyası Kanununun Altıncı Maddesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifinin Acele Olarak Neticelenmesine Dair” taktiri Müdafaa-i Milliye Encümenine havale edilmiştir. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁵⁵

29. Süleyman Sırrı Bey, “Vakıflar Genel Müdürlüğünün 1925 Senesi Bütçesi Hakkındaki Kanun Layihası’nın Dördüncü Ve Beşinci Maddelerinin Vakıfların İslahına Konusuna Dair” verdiği taktir de bu kanunun düzenlenmesinin maddelerin

---

²³⁵¹ ZC, D. 2, C. 11. s. 173; 18 Aralık 1924.

²³⁵² ZC, D. 2, C. 11. s. 216; 22 Aralık 1924.

²³⁵³ ZC, D. 2, C. 11. s. 342-344; 1 Ocak 1925.

²³⁵⁴ ZC, D. 2, C. 12. s. 90; 12 Ocak 1925.

²³⁵⁵ ZC, D. 2, C. 16. s. 170; 24 Mart 1925.

değerlendirilmesinin Bütçe Kanunu'yla ilgisi olmadığını belirtmiştir. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encüme havale edilmiştir.²³⁵⁶

30. “Ruznamenin Sekizinci Maddesindeki Kanun Layihası'nın Öncelikli Olarak Görüşülmesine Dair” Süleyman Sırrı Bey, vermiş olduğu taktirde, bu kanun maddesinin hükümet namına yapılacak görüşmeler için ayrı bir öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. Meclis Genel Kurulu bu taktirin encümenlerden gelecek cevaba göre sonuçlanacağını belirtmiştir.²³⁵⁷

31. Süleyman Sırrı Bey'in, “İstiklal Madalyası Kanunu'nun Altıncı Maddesinin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun Teklifinin Derhal Görüşülmesine Dair” taktiri bulunmaktadır. Süleyman Sırrı Bey verdiği taktirde, kanundaki bu değişikliğin bir kelimedenden ibaret olduğunu bu nedenle de konunun hemen sonuçlanmasını istemiştir. Taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁵⁸

32. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının “Ankara - Sivas Demiryolunun Yozgat'a En Yakın İstasyonla Yozgat Arasında Yapılmasına ve Vilayet Genel Meclisi Tarafından Karar Verilen Yol Güzergahına Ait Keşfiyatın İleride Ray Hattı Tesisine Uygun Yerlerden Geçirilmesi İçin Nafia Vekaletince İcrası Hakkındaki” taktiri, Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekalete havale edilmiştir.²³⁵⁹

33. Süleyman Sırrı Bey, “Kırşehir Adının Gülşehir Olarak Değiştirilmesine Dair” taktiri, Meclis Genel Kurulu tarafından Heyet-i Vekile'ye gönderilmiştir.²³⁶⁰

34. Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Bey'in, “Ankara Şehrinde 1924 Senesinden Daha Önce İnşa Edilen Müsakkafattan (Üzeri Dam İle Örtülü Olan Yerler) Her Sene Ödenen Vergilerin Bir Misli Derecesinde Ayrıca Belediye Vergisi Ödettirilmesi Hakkındaki” taktiri üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili kanunun Ankara'da mesken buhranına sebep olmanın dışında bir anlam taşımayacağını söyleyerek taktirin reddini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu taktiri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁶¹

35. “Birinci Büyük Millet Meclisi Azasına Verilmiş Olan Silahların Sahiplerinin Vefatında Mirasçılarında İntikal Edip Etmeyeceği Hakkında” Başvekalet

²³⁵⁶ ZC, D. 2, C. 17, s. 71; 4 Nisan 1925.

²³⁵⁷ ZC, D. 2, C. 17, s. 111; 6 Nisan 1925.

²³⁵⁸ ZC, D. 2, C. 17, s. 171-173; 8 Nisan 1925.

²³⁵⁹ ZC, D. 2, C. 18, s. 162; 19 Nisan 1925.

²³⁶⁰ ZC, D. 2, C. 18, s. 236; 20 Nisan 1925; BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6596, Yer No: 7. 42. . 53.

²³⁶¹ ZC, D. 2, C. 24, s. 61; 5 Nisan 1926.

tezkeresi üzerine Süleyman Sırrı Bey ve Antalya milletvekilleri, verdikleri takrirde Birinci Büyük Millet Meclisli azasına verilen silahların sahiplerinin vefatları durumunda İstiklal Madalyaları ile birlikte mirasçılarına geçmesini teklif etmişlerdir. Ancak bu takrire benzer Karesi Milletvekili Vehbi Bey'in daha önceden vermiş olduğu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından dikkate alınınca Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının takrirleri oylamaya sunulmamıştır.²³⁶²

36. Süleyman Sırrı Bey'in, "Ruzname'nin On Dördüncü Maddesindeki Layihanın Öncelikli Olarak Acilen Görüşülmesine Dair" verdiği takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁶³

37. Süleyman Sırrı Bey'in "Reisicumhur Hazretlerine Meclisin Hürmet Ve Muhabbetlerinin Arzı Hakkındaki" takriri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁶⁴

38. "Avukat Kanunu'nun Dördüncü Maddesine Nazaran Belediye Reislerinin Avukatlık Yapıp Yapamayacaklarının Açıklanması Hakkında" Başvekalet tezkeresi üzerine Süleyman Sırrı Bey, verdiği takrirde Adliye Encümeninin belediye reislerinin avukatlık yapmalarına taraftar olmadığını, bu kanunun düzeltilerek yeni bir madde oluşturulmak üzere Dahiliye Encümenine iadesini istemiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu takriri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁶⁵

39. "Milletvekilliği Vazifesine Başlangıcın Tespiti Hakkında" Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi ve Kanun-i Esasi Encümeni mazbatası üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu mazbatanın encümene iadesini teklif etmiştir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁶⁶

40. "Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi Hakkında" Süleyman Sırrı Bey, Dahili Nizamname hakkındaki görüşmelerde aciliyet kararının kaldırılmasını teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu Süleyman Sırrı Bey'in bu önerisini uygun bulmuştur.²³⁶⁷

41. "Memurlar Kanunu"na karşı düşük maaş ile Sivas Tahsil Şubesi Veznedarlığına tayin edilen Murtaza Efendi hakkında İstida Encümeni mazbatası

²³⁶² ZC, D. 2, C. 28, s. 25-26; 6 Aralık 1926.

²³⁶³ ZC, D. 2, C. 26, s. 14; 1 Haziran 1926.

²³⁶⁴ ZC, D. 2, C. 26, s. 316; 10 Haziran 1926.

²³⁶⁵ ZC, D. 2, C. 28, s. 251; 3 Ocak 1927.

²³⁶⁶ ZC, D. 2, C. 28, s. 354; 16 Ocak 1927.

²³⁶⁷ ZC, D. 2, C. 30, s. 133; 16 Mart 1927.

üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu memur hakkında karar hakkının İstida Encümeninden ziyade Memurlar Kanunu gereğince Muhakemat Heyetine ait olduğunu, bu sebeple kararın bu heyete gönderilmesi gerektiğini teklif etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁶⁸

42. “Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi Hakkında” Nizamname-i Dahili Encümeni teklif ve mazbatasının beşinci maddesinde ifade edilen “Riyaset Divanında en az dörtte biri nöbetleşe olarak Meclis Genel Kurulunda bulunmak üzere altı katip bulunur.” şeklindeki kısımda Süleyman Bey, altı katip yerine dört katip olması ile ilgili bir tahrir vermiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu tahriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁶⁹

43. “Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi'nin” on üçüncü maddesi ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, bazı değişikliklerin yapılması ile ilgili tahrir vermiştir. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁷⁰

44. Süleyman Sırrı Bey, bu nizamname'nin “Encümen ruznameleri, encümenler tarafından düzenlenerek bir gün evvel bütün vekillere ve milletvekillerine ilan olunur; bununla beraber acil bir iş çıkarsa Meclis başkanı veyahut Encümen reisi özel üyeler aracılığı ile Meclisi toplayabilir.” şeklinde olan otuz birinci maddesinin “Encümenlerin toplantılarına son vermeden önce gelecek toplantıya ait ruznameyi tespit ettiğini, acil bir iş çıkarsa Meclis başkanı veyahut Encümen reisinin günlük toplantıdan önce de toplayabileceği” şeklinde değiştirilmesi ile ilgili verdiği tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁷¹

45. Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi'nin “Tadilnameler asıl maddeden önce oylamaya konur.” şeklindeki yüz yirmi beşinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Tadil tekliflerinin madde hakkındaki görüşmelerin yeterliliğine karar vermeden önce yapılması gerektiğini belirtmiş ve “Bundan sonra verilen tadil teklifleri kabul edilmez.” diyerek maddenin sonuna yeni bir fıkranın ilavesini teklif etmiştir. Ancak bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁷²

²³⁶⁸ ZC, D. 2, C. 31, s. 126; 13 Nisan 1927.

²³⁶⁹ ZC, D. 2, C. 31, s. 241; 21 Nisan 1927.

²³⁷⁰ ZC, D. 2, C. 31, s. 246; 21 Nisan 1927.

²³⁷¹ ZC, D. 2, C. 31, s. 251; 21 Nisan 1927.

²³⁷² ZC, D. 2, C. 31, s. 291; 27 Nisan 1927.

46. Bu Nizamname'nin yüz otuz ikinci maddesinin kaldırılması ile ilgili Süleyman Sırrı Bey'in vermiş olduğu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁷³

47. Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi'nin "Milletvekilliğine hak kazanan kişi, süresi sonunda Reis veya İdare Amirleri yanında kendini ispat eder." şeklinde olan iki yüz ikinci madde ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, bu maddedeki "süresi sonunda" ibaresinin kaldırılarak yerine "Mecliste kendini ispat eder." ibaresinin yazılmasını teklif etmiştir. Bu teklife benzer bazı tahrirlerin verilmesi neticesinde maddenin kaldırılmasına karar verilmiş, bu sebeple Süleyman Sırrı Bey'in tahriri oylamaya sunulmamıştır.²³⁷⁴

1.1.5 Bozok İle İlgili Vermiş Olduğu Tahrirler

1. Kütahya Milletvekili Cemil Bey'in "Meclisin Birinci Dönemi'nde "Yozgat" İsminin "Bozok" Olarak Kullanılmasına Dair" vermiş olduğu tahrir, 10 Mart 1923 tarihinde Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bunun üzerine Süleyman Sırrı ve Ahmet Hamdi Bey'in "Bozok isminin Yozgat olarak değiştirilmesine" dair 21 Ekim 1925 tarihinde Riyaset-i Celile'ye gönderdikleri yazı, 7 Kasım 1925 tarihinde Başvekalet'e oradan da 8 Kasım 1925 tarihinde Dahiliye Vekaletine gönderilmiştir. Bu tahrir, 15 Kasım 1925 tarihinde incelenmiş²³⁷⁵ ve daha sonra Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁷⁶

2. Süleyman Sırrı ve Ahmet Hamdi Bey "Bozok Kasabası ile İstasyon Arasındaki Delice Nehri Üzerinde Bir Köprü İnşası Hakkında" tahrir vermişlerdir. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekalete havale edilmiştir.²³⁷⁷

1.1.6 İmzasının Bulunduğu Tahrirler

Menteşe Milletvekili Esad Efendi ve arkadaşlarının, "Mesken Kanunu'nun Kaldırılmasıyla Arşive Giren Evrakın Getirilip İncelenmesi Ve Meskenlerini Kiraya Verenlerin İnsafsızca Hakaretlerine Mani Olunması Hakkında" verdikleri tahrirde

²³⁷³ ZC, D. 2, C. 31, s. 294-295; 27 Nisan 1927.

²³⁷⁴ ZC, D. 2, C. 31, s. 317; 27 Nisan 1927.

²³⁷⁵ BCA, Fon Kodu:30. . 10. 0. 0. , Dosya No:7333, Yer No: 66. 440. . 12; ZC, D. 2, C. 19. s. 26; 4 Kasım 1925.

²³⁷⁶ ZC, D. 2, C. 33. s. 681; 25 Haziran 1927.

²³⁷⁷ ZC, D. 2, C. 20. s. 253; 24 Aralık 1925.

Süleyman Sırrı Bey'in imzası bulunmaktadır. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁷⁸

Lazistan Milletvekili Ekrem Bey ile arkadaşlarının, "Ruzname'nin On Altıncı Maddesini Teşkil Eden, Kırtasiye İşlerinin Hafifletilmesi Hakkındaki Tahririn Acilen Ruznameye Alınmasına Dair" verdikleri tahrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁷⁹

Ahmet Hamdi Bey ve arkadaşları "Askerlik Hizmetinin Noksan Müddetine Ait Olmak Üzere Geçici Askerlik Görevi Kanunu" nun birinci maddesinin "Kısaltma şartlarını haiz olmayıp liselerin beşinci sene tahsillerini tamamlamış olanlar veya bu derece özel ve resmi tahsil gördüklerine dair tasdiknamelerini son muayenede kura heyetine gösterenler, her altı ay için birer ay hesabıyla hizmetlerinin sona ermesinden o kadar ay evvel mezun bırakılırlar." şeklinde olan B fıkrasının "Kısaltma şartlarını haiz olmayıp da ilk tahsilini tamamlamış olanlar veya bu derece özel ve resmi tahsil gördüklerine dair tasdiknamelerini son muayenede kura heyetine gösterenler veya kıtalarında bu derece okuma yazma öğrenenler her altı ay için ikişer ay hesabıyla hizmetlerinin sona ermesinden o kadar ay evvel mezun edilirler." şeklinde değiştirilmesi ile ilgili verdikleri tahrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası vardır. Tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encümene havale edilmiştir.²³⁸⁰

"1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu" nun dördüncü fasıla istinaen Karesi Milletvekili Haydar Adil ve arkadaşlarının verdikleri tahrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrirde mensup kalemlerdeki memur maaşlarına 1923'de zam yapıldığı halde zabiti kaleminin bu zamdan istifade etmediğini ve 1923 yılı bütçesinin 1924 bütçesine esas tutulması nedeniyle 1924 senesinde mağdur oldukları ifade edilmiştir. Bu sebeple kalemler içerisinde vazifesinin önemi ve mesaisinin yoğunluğu üzerine zabıt kalemine ödenek verilmesini teklif etmişlerdir. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından zam tekliflerinin mutlaka elli imzalı olması gerekçesi ile oylamaya sunulmamıştır.²³⁸¹

²³⁷⁸ ZC, D. 2, C. 2, s. 83; 13 Eylül 1923.

²³⁷⁹ ZC, D. 2, C. 3, s. 348; 12 Kasım 1923

²³⁸⁰ ZC, D. 2, C. 5, s. 32; 9 Ocak 1924.

²³⁸¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 111; 5 Mart 1924.

Menteşe Milletvekili Esad Efendi ve arkadaşlarının verdikleri “Anavatana Kavuşan Mübadeleye Tabi Kardeşlere Nispet Dahilinde Taşınmaz Mallar Verilmesine Dair” Mübadele, İmar ve İskan, Adliye ve Umur-ı Tasarrufiye Encümenlerinde bulunan kanun layihasının encümenlerce acilen görüşülmesine” dair takrirde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrirde muhacirlerin bir an evvel memlekete geldiklerinde onlara arazi temin edilmesi gerektiği ifade edilmiş ve bu durumun önemli olduğu belirtilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda encümenlerin isteği ile teklif Meclis Genel Kuruluna sevk edilmiştir.²³⁸²

“Miralay Nazım Bey’in Annesine Vatana Hizmetten Dolayı Maaş Bağlanması İçin Geçen Seçimde Muvazene-i Maliye Encümeninde Bulunan Kanun Teklifinde Yer Alan Miktarın Yetim Maaşının Da İlavesiyle Altmış Liraya Çıkarılmasına Dair” Ardahan Milletvekili Halit Bey’in vermiş olduğu takrirde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrirde hayatının çoğunu askerlik yaparak geçirmiş, Sakarya Muharebesi’nde etkin olmuş, ayrıca Altıntaş Muharebatı’nda kumanda ettiği fırkanın üstün başarılar sağlaması yolunda şehit düşmüş, Miralay Nazım Bey’in hasta annesinin dokuz yüz kuruş aldığı ancak bu paranın masraflarına yeterli olmadığı belirtilmiştir. Milli Mücadele’de birçok başarılar imza atmış bu kişinin annesini sıkıntı içinde bırakmamak için Muvazene-i Maliye Encümenince belirtilen maaşın arttırılması hususundaki, takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁸³

“1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası’nın Dahiliye Bütçesi” ile ilgili olarak Ankara Milletvekili İhsan Bey ile arkadaşlarının vermiş olduğu takrirde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁸⁴

“1924 senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası’nın Dahiliye Bütçesi” ile ilgili olarak Kütahya Milletvekili Ragıp Bey ve arkadaşlarının vermiş olduğu takrirde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrirde hükümetin makam ödenekleri arasında otomobil masrafı Hükümete ait olmak kaydıyla Başvekalet ödeneğinin milletvekillik ödeneği ile beraber beş yüz lira ve vekiller tahsisatının da

²³⁸² ZC, D. 2, C. 7. s. 136; 6 Mart 1924.

²³⁸³ ZC, D. 2, C. 7. s. 203; 9 Mart 1924.

²³⁸⁴ ZC, D. 2, C. 7. s. 263-272; 10 Mart 1924.

aynı şekilde beş yüz lira olarak tespit edilmesini istemişlerdir. Bu karar, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁸⁵

Gelibolulu Celal Nuri ve arkadaşlarının “Ortaöğretim Öğretmenleri Kanunu”nun mevcut mualimlerin aylıkları bin kuruştan başlayarak staj müddetinin sonunda bin iki yüz kuruşa çıkarılması ve derece derece iki bin üç yüz kuruşa kadar yükseltilmesi hususunu düzenleyen on dördüncü maddeye ilave edilmesi için verdikleri kararda Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kararda “Ortaöğretim Öğretmenleri Kanunu”nun on üçüncü, on dördüncü maddelerinde belirtilen “Öğretmenlerin Artvin, Ardahan, Erzurum, Ergani, Bayezit, Bitlis, Hakkari, Siirt, Süleymaniye, Kars, Kerkük, Gene, Muş, Musul, Van, Dersim ve Erzincan vilayetlerindeki ortaöğretim okullarına gönderildikleri ve vilayetlerin sakinlerinden olmadıkları takdirde maaş ve ödenek toplamalarının yarısı kadar zam alırlar.” şeklinde ilavenin yapılması teklif edilmiştir. Bu karar, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁸⁶

Bayezit Milletvekili Şefik Bey ile arkadaşlarının “Ziraat Bankası Bütçe Kanunu”na “İstiklal Harbi’nde istilaya uğrayan yerlerdeki ahalinin işgalden kurtarılması tarihine kadar Ziraat Bankasına olan borçlarından faiz alınmaz.” şeklindeki maddenin on dokuzuncu madde olarak kabulüne dair verdikleri kararda Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²³⁸⁷

Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey ve doksan iki arkadaşının verdikleri “Meclis Yazı Heyetine 1923 Senesi Bütçe Kısıtlamasından Ayrılmış Olan Ödenekten Birer Maaş İkramiye Verilmesine Dair” kararda Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Karar, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁸⁸

“1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Ticaret Vekaleti Bütçesindeki Teşvikat-ı Sanaiye faslı beş yüz bin lira” şeklinde olan faslı üzerine Çanakkale Milletvekili Şükrü Bey ve arkadaşları verdikleri kararda sanayiye teşvik

²³⁸⁵ ZC, D. 2, C. 7, s. 263; 10 Mart 1924.

²³⁸⁶ ZC, D. 2, C. 7, s. 319; 13 Mart 1924.

²³⁸⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 725-728; 19 Mart 1924.

²³⁸⁸ ZC, D. 2, C. 1, s. 980-981; 23 Mart 1924.

için verilen paranın elli bin lira olmasını istemişlerdir. Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunan bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁸⁹

Zonguldak Milletvekili Halil ve arkadaşları “1924 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun “Ticaret Vekaleti Bütçesindeki Ticaret Okulları maaşının on yedi bin lira” şeklinde olan iki yüz yetmiş altıncı fasıl üzerine verdikleri tahrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrirde memleketimiz için oldukça önemli olan Ticaret okullarına şimdiye kadar gereken önemin verilmediği belirtilmiştir. İktisat Vekaletinin 1923 senesinde İstanbul'daki Ticaret Mektebinin fakülte halinde idaresine karar verdiği ve bu karar gereği okulda Meclis-i Müderris kurularak eğitimde önemli adımlar atılmaya başlandığı ifade edilmiştir. Ancak Ticaret Vekaleti Bütçesi'nde bu eğitim kurumunun fazlalık olarak görüldüğünü, Meclisin memleketimizdeki iktisadi alanda yapılan her türlü teşviği destekleyeceği düşüncesiyle yedi-sekiz yüz lira derecesinde bulunan Meclis-i Müderris ödeneğinin kabulünü istediklerini söylemişlerdir. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁹⁰

İzmit Milletvekili Mustafa Bey ve arkadaşlarının “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun “Ticaret Vekaleti Bütçesi'nin Teşvikat-ı Sanayiye masrafı beş yüz bin lira” şeklindeki maddesi üzerine verilen tahrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrirde Karamürsel sahilinde çok önceden kurulmuş, Anonim şirket halinde idare edilen ve memleketin sanayi ve iktisadında pek büyük hizmeti olan Karamürsel Şayak Fabrikasının İstiklal Mücadelesi esnasında Yunanlılar tarafından tahrip edildiği belirtilmiştir. Fabrikanın üç senedir faaliyet gösteremediği, bu yüzden de yüzlerce amelinin işsiz kaldığı ve bu durumun Karamürsel halkını sefaletle düşürdüğü ifade edilmiştir. Halkın sefaletine son vermek için şirkete mevcut arazi ve emlakı mukabilinde borç verilmek üzere Ticaret Vekaletinin Teşviki Sanayi faslına elli bin lira konulması teklif edilmiştir. Ancak bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁹¹

“1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Maarif Vekaleti Bütçesi ile ilgili Ankara Milletvekili İhsan Bey ve arkadaşlarının verdiği tahrirde Süleyman Sırrı

²³⁸⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 193-198; 1 Nisan 1924.

²³⁹⁰ ZC, D. 2, C. 8, s. 181-182; 1 Nisan 1924.

²³⁹¹ ZC, D. 2, C. 8, s. 194-195; 1 Nisan 1924.

Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takirde Müdafaa-i Milliye Vekaletinin Ankara lise binasını işgal ettiği üç yüzü aşkın çocuğun daracık bir barakaya sıkıştıkları, derslerini ayakta dinlemek mecburiyetinde kaldıkları ifade edilmiştir. Çocukların ortaokuldan sonra lise tahsilinden mahrum kaldıkları ve Ankara'nın hükümet merkezi olması nedeniyle yatılı bir liseye ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Mecliste yapılan görüşmeler neticesinde Müdafaa-i Milliye Vekaletinin işgal ettiği lise binasının boşaltılarak Maarif Vekaletine teslim edilmesi hususunda verilen kararın Heyet-i Celile tarafından tasdik edilmesini istemişlerdir.²³⁹²

“1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Maarif Vekaleti Bütçesi ile ilgili olarak Burdur Milletvekili Hüseyin Baki ve arkadaşlarının “Maarif bütçesinin inşaat faslına iki yüz bin liranın daha ilavesini” istedikleri takirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁹³

İzmir Milletvekili İbrahim Bey ve arkadaşlarının “Muvazene-i Umumiye Kanunu”na “Bütün yaş meyve ve sebzelerle, çayır, tarla ve fiğ otları, karpuz, kavun, arı kovanları öşürden muafıdır, ancak ihraç edilerek öşre tabi olan ürünler bu hükme tabi değildir.” şeklindeki maddenin onuncu madde olmasına dair verdikleri takirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁹⁴

“Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun “Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesinin ilmiye memurlarının maaşı doksan yedi bin altı yüz seksen altı lira” şeklinde olan iki yüz dokuzuncu faslı üzerine Konya Milletvekili Mustafa Feyzi Bey ve arkadaşlarının vermiş oldukları takirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takirde ilmiye çalışanlarının maaşlarının az olduğu ifade edilmiş ve müfredat kısmında belirtilen kırk yedi adet katibin maaşının onar liraya çıkarılması istenmiştir. Bu takir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁹⁵

“1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası'nın İkinci Maddesinin Onuncu Madde Olarak Kabulüne Dair” İzmit Milletvekili İbrahim Bey ve

²³⁹² ZC, D. 2, C. 8. s. 831-833; 17 Nisan 1924.

²³⁹³ ZC, D. 2, C. 8. s. 833-834; 17 Nisan 1924.

²³⁹⁴ ZC, D. 2, C. 8. s. 867,871; 19 Nisan 1924.

²³⁹⁵ ZC, D. 2, C. 8. s. 844-845; 19 Nisan 1924.

arkadaşlarının vermiş olduğu takdirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Meclis Genel Kurulu, bu takririn daha sonra görüşülmesine karar vermiştir.²³⁹⁶

Ardahan Milletvekili Halit Paşa ile arkadaşlarının, “Daha Önce Boğazlıyan Kaymakamlığı Yapmış Şehit Kemal Bey'in Ailesine Bağlanan Maaşın Tespitine ve Muvazene-i Maliye Encümenine Havale Edilmesine Dair” verdikleri takdirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²³⁹⁷

Tekfurdağı Milletvekili Cemil Bey ve yüz arkadaşının “Meclis Memurları ve Müstahdeminine Ödenek İle Beraber Birer Maaş Nispetinde İkramiye Verilmesine Dair” verdikleri takdirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, önce Muvazene-i Maliye Encümenine, oradan da Heyet-i Celileye havale edilmiştir.²³⁹⁸

Karesi Milletvekili Vehbi Bey ve arkadaşlarının “Bilecik Su Yolları İçin On Bin Lira Verilmesi Hakkındaki” takririnde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²³⁹⁹

Eskişehir Milletvekili Abdullah Azmi Bey ve arkadaşlarının “Uzman Bir İlmiye Heyeti Tarafından Kuran-ı Kerim'i Lisanımıza Tercüme Etmek ve Türkçe Açıklamalarda Bulunmak” üzere “Dahiliye Vekaletinin iki yüz on dördüncü faslı olan Umur-ı Hayriye maaş ve ödeneğine sekizinci madde olarak yirmi bin lira zam” istedikleri takdirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁰⁰

Karesi Milletvekili Ahmet Süreyya Bey ve arkadaşlarının “Dahiliye Vekaletine Mülhak Emniyet-i Umumiye Bütçesinin Üçüncü Kısımının Yüz Elli Yedinci Faslı Üzerine İki Yüz Bin Lira Zam” tekliflerinde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁰¹

²³⁹⁶ ZC, D. 2, C. 8. s. 867; 19 Nisan 1924.

²³⁹⁷ ZC, D. 2, C. 8. s. 1054-1056; 22 Nisan 1924.

²³⁹⁸ ZC, D. 2, C. 11. s. 296; 29 Aralık 1924.

²³⁹⁹ ZC, D. 2, C. 13. s. 347,354; 11 Şubat 1925.

²⁴⁰⁰ ZC, D. 2, C. 14. s. 222-226; 18 Şubat 1925.

²⁴⁰¹ ZC, D. 2, C. 14. s. 16; 19 Şubat 1925.

Ankara Milletvekili İhsan Bey ve arkadaşları Cumhuriyet'in merkezi Ankara'nın hane bakımından kalabalık ve birinci derecede mahrumiyet bölgesi olduğunu belirtmişlerdir. Buna rağmen Ankara mahkeme üyeleri, üye mülazımları ve müdde-i umumi muavini(Savcı) maaşlarının diğer vilayet hakimleri derecesinde bırakıldığı halbuki İstanbul ve İzmir'de bu durumun farklı olduğu vurgulanmıştır. Haksızlığın sona ermesi için bu kişilere verilen maaşın arttırılarak tutarın Adliye Bütçesine ilavesini istemişlerdir. İhsan Bey ve arkadaşlarının verdikleri takirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası olup takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁰²

Konya Milletvekili Musa Kazım ile arkadaşlarının "Sarayönü- Aksaray - Koçhisar Arasında Dar Hatlı Demiryolu İnşası İçin Kurulacak Şirkete İştirak İçin Gereken Beş Yüz Bin Liranın 1925 Senesi Muvazene-İ Umumiye Kanun Layihası'nın Nafia Vekaleti Bütçesi'nin İki Yüz Elli Sekizinci Faslına İlavesi" üzerine verdikleri takirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁰³

"1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu"nun Ziraat Bütçesinin üç yüz otuz birinci faslı üzerine Bolu Milletvekili Şükrü Bey ve arkadaşları ormanların mevcudiyeti ve muhafazasında olduğu gibi ormanlardan yararlanan ahalinin kanun ve talimat dairesinde gerekli açıklamalar için birinci sınıf muhafaza memurlarına başvurdukları belirtilmiştir. Bütçeye bağlı kadroda bu memurların miktarı dört yüz olarak belirlenmiş ise de bunun yeterli olmadığı, sayıları arttırıldığı takdirde ise birinci ve ikinci sınıf muhafaza memurları arasında maaş farkının olacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle birinci sınıf muhafaza memurlarının maaş farkları için üç yüz otuz birinci faslın birinci orman memurları maaşı maddesine iki bin dört yüz liranın ilave edilmesine dair verilen takirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁰⁴

İzmir Milletvekili Mustafa Rahmi ve arkadaşlarının "1925 Senesi Genel Bütçe Kanunu"nun Ticaret Bütçesi ile ilgili Sanayiye Teşvik ve Tesisi'nde işletilecek olan

²⁴⁰² ZC, D. 2, C. 14, s. 280; 23 Şubat 1925.

²⁴⁰³ ZC, D. 2, C. 15, s. 368; 11 Mart 1925.

²⁴⁰⁴ ZC, D. 2, C. 15, s. 437-438; 14 Mart 1925.

iki yüz elli bin liranın ilavesini istedikleri takrirde Ahmet Hamdi Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁰⁵

“1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Maarif Vekaletinin Bütçesine ait bir fasıl ilavesi hakkında Karahisar-ı Sahip Milletvekili Ruşen Eşref Bey ve arkadaşlarının vermiş oldukları takrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁰⁶

Antalya Milletvekili Rasih Efendi ve elli arkadaşının, “Kuran Hafızları Yetiştirmek Üzere Vakıflar Masraf Bütçesinin Altıncı Faslına Altı Bin Lira İlave Edilmesine Dair” verdikleri takrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁰⁷

Kütahya Milletvekili Ferit Bey ile arkadaşlarının “Dışardan Hayvan Ve Tohumluk Alımı İçin Ziraat Bakanlığına Anlaşmalar Yapma Yetkisinin Verilmesine Dair” Muvazene-i Umumiye Kanunu'na bir madde ilavesi hakkındaki takrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takririn neticesi, Meclis Genel Kurulu tarafından hükümete bırakılmıştır.²⁴⁰⁸

Canik Milletvekili Cavit Paşa ile arkadaşlarının “Samsun'un Elektrikle Aydınlatılması Ve Şehre Su Ulaştırılması İçin Samsun Belediyesi Adına Ödünç Akü Alınması Hakkındaki Layihanın Acilen Görüşülmesine Dair” verdikleri takrir de Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁰⁹

Kütahya Milletvekili Ragıp Bey ve arkadaşlarının, “Karahisar-ı Şarki Milletvekili Merhum Ali Sururi Bey'in, Bu Seneki Ödeneğinin Ailesine Verilmesine Dair” verdikleri takrirde Süleyman Sırrı Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmiş²⁴¹⁰ ve bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴¹¹

²⁴⁰⁵ ZC, D. 2, C. 16, s. 27-28; 18 Mart 1925.

²⁴⁰⁶ ZC, D. 2, C. 16, s. 240-241; 26 Mart 1925.

²⁴⁰⁷ ZC, D. 2, C. 17, s. 49-50; 2 Nisan 1925.

²⁴⁰⁸ ZC, D. 2, C. 17, s. 305-306; 13 Nisan 1925.

²⁴⁰⁹ ZC, D. 2, C. 19, s. 128; 16 Kasım 1925.

²⁴¹⁰ ZC, D. 2, C. 27, s. 15; 3 Kasım 1926.

²⁴¹¹ ZC, D. 2, C. 27, s. 87; 18 Kasım 1926.

1.1.7. Sual Takrirleri

Süleyman Sırrı ve Ahmet Hamdi Bey, “Yozgat Öğretmenevinin Kapatılmasına Dair” sual takriri vermiştir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından Maarif Vekaletine havale edilmiştir.²⁴¹² Süleyman Sırrı Bey, Maliye Vekiline yönelttiği soru önergesinde iki sene önce Özel idare tarafından masraflarının karşılanacağı temin edilerek açılan Yozgat Yatılı Öğretmenokulunun yine bu masraflarının Eylülden sonra genel bütçeden karşılanacağı sözü ile son altı aylık masrafının bütçeden çıkarıldığını ancak buna rağmen bu okuldaki idare heyetinin ortadan kaldırılması suretiyle kapanmasının sebebini sormuştur. Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili Maliye Vekilinin verdiği cevabı yetersiz bulunduğunu belirtmiştir.²⁴¹³

Süleyman Sırrı Bey, “Yozgat Öğretmenokulu” hakkında Maarif Vekaletinin yaptığı açıklamada ne olumlu ne de Meclisin kararlarına yakın bir sonuç olduğunu dolayısıyla da bu soruya verilen cevabın yeterli olmadığını belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu sebeple Maarif Vekaletine istizah takriri vermiştir. Süleyman Sırrı Bey’in bu takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴¹⁴

Tablo 48: Süleyman Sırrı Bey’in İkinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Kanun Teklifi	Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	Takrirler	İmzasının Bulunduğu Takrirler	Sual Takrirleri
15	118	10	49	33	2

Süleyman Sırrı Bey’in yasama çalışmaları içerisinde verdiği kanun teklif ve takrirleri ile ve vekaletlere yönelttiği soru önergeleri askeri, hukuki, idari, iktisadi ve sosyal konular ile meclis iç tüzüğü ve vergi konularıyla ilgilidir.

Yukarıdaki tabloya göre Süleyman Sırrı Bey, ikinci dönem yasama çalışmaları içerisinde on beş tane kanun teklifi önerisinde bulunmuştur. Bu kanun tekliflerinden altısı kabul, beşi reddedilmiş, üçü ilgili encümenliklere ve biri de yeniden incelenmesi yönünde Heyet-i Vekileye gönderilmiştir. Süleyman Bey’in Meclis Genel Kuruluna sunduğu yüz on sekiz kanun teklifi üzerine değişiklik önerisi vardır. Bu tekliflerden otuz dokuzu kabul, elli sekizi reddedilmiş, sekiz’i ilgili encümenlere

²⁴¹² ZC, D. 2, C. 1, s. 418-419; BCA, Fon Kodu:30. . 10. 0. 0; Dosya No:6135, Yer No: 6. 31. . 13.

²⁴¹³ Konuşmanın devamı için bkz. ZC, D. 2, C. 2, s. 144-148; 5 Eylül 1923.

²⁴¹⁴ ZC, D. 2, C. 2, s. 225; 22 Eylül 1923.

kalanlar ise Meclis Genel Kurulu tarafından ya oylamaya sunulmamış ya da çoğunluk sağlanamayıp teklifi geri çekmiştir. Süleyman Sırrı Bey İkinci Dönem Meclis yasama yılı içerisinde on kanun teklifine imza atmıştır. Bu kanun teklifinden yedisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul, biri reddedilmiş diğerleri ise ilgili Encümen ve Heyet-i Vekileye gönderilmiştir. Meclis Genel Kuruluna kırk dokuz taktir veren Süleyman Sırrı Bey'in bu taktirlerinden yirmi biri kabul, on biri reddedilmiş; bazı taktirler ilgili Encümen ve Heyet-i Vekileye havale edilirken diğer taktirler ise çeşitli sebeplerden dolayı ya oylamaya sunulmamış ya da Meclis Genel Kurulu tarafından sonuçlanmamıştır. İkinci Dönem Meclis yasama çalışmaları içerisinde otuz üç taktire imza atan Süleyman Sırrı Bey'in, bu taktirlerden on beşi kabul, on biri red, diğerleri ise incelenmek ya da daha sonra görüşülmek üzere ilgili birimlere havale edilmiştir. Süleyman Sırrı Bey, vekaletlere iki soru önergesi yöneltmiştir.

1.2. Ahmet Hamdi Bey

1.2.1.Kanun Teklifleri

1. Ahmet Hamdi Bey'in, "Genel Af Hakkındaki Kanun" teklifi önce Layiha Encümenliğine²⁴¹⁵ daha sonra Dahiliye ve Adliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴¹⁶ Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴¹⁷

2. Ahmet Hamdi Bey "Güçeri Resmi²⁴¹⁸ Hakkında" Meclis Genel Kuruluna kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi önce Layiha Encümenine²⁴¹⁹ daha sonra ise Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴²⁰

3. Ahmet Hamdi Bey, "İl Genel İdare Kanununun Yüz Otuz Sekizinci Maddesinin Düzenlenmesine Dair" bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi, önce Layiha Encümenine²⁴²¹ daha sonra Dahiliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴²² Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴²³

²⁴¹⁵ ZC, D. 2, C. 1, s. 321; 1 Eylül 1923.

²⁴¹⁶ ZC, D. 2, C. 2, s. 38; 12 Eylül 1923.

²⁴¹⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 473; 26 Aralık 1923.

²⁴¹⁸ Erken yetişen meyve ve sebzelerden alınan vergi yerine kullanılan bir tabirdir. Erken yetişen her türlü meyve, sebze, ot gibi şeyler bu resme tabi idi.(Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.III, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993, s.30.)

²⁴¹⁹ ZC, D. 2, C. 1, s. 321; 1 Eylül 1923.

²⁴²⁰ ZC, D. 2, C. 1, s. 450; 8 Eylül 1923.

²⁴²¹ ZC, D. 2, C. 11, s. 334; 1 Ocak 1925.

4. Ahmet Hamdi Bey'in, "Ceza Kanununun Bazı Maddelerindeki Mevcut Osmanlı Hükümet Şekline Ait ve Şahsi Saltanata Bağlı Tabir ve Bölümlerin Düzeltmesine Dair" kanun teklifi Layiha Encümenine havale edilmiştir.²⁴²⁴ Daha sonra Adliye Encümenliğine havale edilen bu teklif, Türk Ceza Kanununun incelenmesi üzerine görüşülmesine gerek olmadığı düşüncesi ile değerlendirilmeye alınmamıştır.²⁴²⁵

5. Ahmet Hamdi Bey, "Ceza Kanununun Yüz Doksan Yedinci Maddesi ile İki Yüzüncü Maddesinin Birinci Eki ve İki Yüz Birinci Maddesiyle Ekinin Düzeltmesine Dair" kanun teklifi vermiştir. Bu teklif önce Layiha Encümenine²⁴²⁶ daha sonra Adliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴²⁷ Adliye Encümeni mazbatasında bu maddelerin daha önce açıklanarak değerlendirildiği, bu nedenle ayrı bir muameleye gerek kalmadığı belirtilmiş ve bu mazbata Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edildiğinden kanun teklifi değerlendirilmeye alınmamıştır.²⁴²⁸

6. Ahmet Hamdi Bey'in "Men-i Müskirat Kanununun İki ve Üçüncü Maddelerinin Düzenlenmesine Dair" vermiş olduğu kanun teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından görüşülmek üzere önce Layiha Encümenine²⁴²⁹ daha sonra Adliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴³⁰ Adliye Encümeni mazbatasına göre bu kanun teklifi Müskirat Kanunu daha önce kabul edildiğinden tekrar değerlendirilmeye gerek görülmemiş ve bu mazbata Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bu sebeplede Ahmet Hamdi Bey'in kanun teklifi mazbata gereği değerlendirmeye alınmamıştır.²⁴³¹

7. Ahmet Hamdi Bey, "12 Şubat 1924 Tarih ve 410 Numaralı Sayım Kanununun Altıncı Maddesini Değiştiren Kanununun Birinci Maddesinin de Değiştirilmesi" hakkında bir kanun teklifi vermiştir. Bu teklif önce Layiha

---

²⁴²² ZC, D. 2, C. 12, s. 30; 7 Ocak 1925.

²⁴²³ ZC, D. 2, C. 21, s. 118; 11 Ocak 1926.

²⁴²⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 700; 7 Ocak 1924.

²⁴²⁵ ZC, D. 2, C. 22, S. 255; 22 Şubat 1926.

²⁴²⁶ ZC, D. 2, C. 4, s. 421; 24 Aralık 1923.

²⁴²⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 541; 29 Aralık 1923.

²⁴²⁸ ZC, D. 2, C. 18, s. 158; 19 Nisan 1925.

²⁴²⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 700; 7 Ocak 1924.

²⁴³⁰ ZC, D. 2, C. 5, s. 85; 14 Ocak 1924.

²⁴³¹ ZC, D. 2, C. 8, s. 939-940; 20 Nisan 1924.

Encümenine havale edilmiştir.²⁴³² Bu kanun teklifi daha sonra görüş alınması için Dahiliye, Maliye ve Ziraat Vekaletlerine havale edilmiştir. Ahmet Hamdi Bey, 3 Şubat 1926 tarihli Başvekalete göndermiş olduğu yazıda 12 Şubat 1924 Tarihli Sayım Kanununun altıncı maddesini değiştiren kanunun birinci maddesine ilave bir fıkra konulmasını istemiştir.²⁴³³ Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi, 22 Şubat 1926 tarihli kanunun on ikinci maddesi gereğince uygulandığından bu teklifin dikkate alınmasına gerek olmadığına dair Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları vardır. Meclis Genel Kurulu, yapmış olduğu oylamada Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümeninin bu teklifle ilgili mazbatalasını kabul etmiş; böylece Ahmet Hamdi Bey'in bu kanun teklifi değerlendirmeye alınmamıştır.²⁴³⁴

8. Ahmet Hamdi Bey'in, "Orman Nizamnamesinin On Altıncı Ve Kırk Üçüncü Maddelerinin Düzenlenmesi" hakkında vermiş olduğu kanun teklifi önce Layiha Encümenine²⁴³⁵ daha sonra ise Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir. Bu kanun teklifi ile ilgili Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası olup bu teklif Kavanin-i Maliye Encümeni'ne havale edilmiştir.²⁴³⁶ Ahmet Hamdi Bey, bu teklifindeki amacının başka bir kanunla karşılandığını belirterek kanun teklifini geri çekmiştir.²⁴³⁷

9. Ahmet Hamdi Bey, "Reji Mahkum ve Maznunlarının Affı Hakkında" kanun teklifi vermiştir. Bu teklif önce Layiha Encümenine²⁴³⁸ daha sonra Meclis Genel Kurulunda görüşülmek üzere Adliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴³⁹

10. Ahmet Hamdi Bey'in, "Belediye İşlerine Ait Ceza Hükümleri Hakkındaki Kanunun Altıncı Maddesinin Düzeltilmesine Dair" vermiş olduğu kanun teklifi önce Layiha Encümenine, daha sonra Dahiliye ve Adliye Encümenine havale

²⁴³² ZC, D. 2, C. 22, s. 33; 3 Şubat 1926.

²⁴³³ BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6650, Yer No: 8. 44. . 10.

²⁴³⁴ ZC, D. 2, C. 30, s. 84-85; 9 Mart 1927.

²⁴³⁵ ZC, D. 2, C. 9, s. 74; 30 Ekim 1924.

²⁴³⁶ ZC, D. 2, C. 25, s. 273; 19 Mayıs 1926.

²⁴³⁷ ZC, D. 2, C. 26, s. 7-8; 1 Haziran 1926.

²⁴³⁸ ZC, D. 2, C. 15, s. 33; 2 Nisan 1925.

²⁴³⁹ ZC, D. 2, C. 17, s. 136; 7 Nisan 1925.

edilmiştir.²⁴⁴⁰ Bu kanun teklifi, mazbataların görüşülmesinden sonra Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁴¹

11. Ahmet Hamdi Bey, “Usul-ü Muhakeme-i Hukukiye ve Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunları ile Sulh Ve Ceza Kanunlarının Bazı Maddelerine Denk 21 Mart 1924 Tarihli Kanunun Kırk Birinci Maddesinin Düzeltilmesine Dair” bir kanun teklifi vermiştir. Bu kanun teklifi önce Layiha Encümenine²⁴⁴² daha sonra Adliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴⁴³ Adliye Encümeni mazbatasına göre bu kanun teklifi, 22 Nisan 1925 tarihli kanunun yedinci maddesi ile sonuçlanmış olduğundan görüşülmeye gerek kalmadığı belirtilmiştir. Meclis Genel Kurulu Adliye Encümeninin bu mazbatasını kabul etmiş ve Ahmet Hamdi Bey’in kanun teklifini değerlendirmemiştir.²⁴⁴⁴

12. Ahmet Hamdi Bey “Usul-ü Hukukiye ve Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunlarıyla Sulh ve İcra Kanunlarının Bazı Maddelerine Denk Kanunun Seksen Üçüncü Maddesine Bir Fıkra İlave Edilmesi” hakkında kanun teklifi vermiş ve bu kanun teklifi Layiha Encümeni’ne havale edilmiştir.²⁴⁴⁵ Daha sonra Adliye Encümeni bu teklifin²⁴⁴⁶ aynı tarz kanun layihasıyla sonuçlandığını bu nedenle tekrar görüşülmesine gerek kalmadığı belirtilmiştir. Adliye Encümeni tarafından hazırlanan bu mazbata Meclis Genel kurulu tarafından kabul edilmiş ve Ahmet Hamdi Bey’in bu kanun teklifi reddedilmiştir.²⁴⁴⁷

13. Ahmet Hamdi Bey’in, “Akdağ Kaymakamı İken Şehit Edilen Tahir Bey’in Ailesine Maaş Verilmesine Dair” vermiş olduğu kanun teklifi²⁴⁴⁸ Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁴⁹

14. Ahmet Hamdi Bey’in “Büyük Millet Meclisinin İdare Heyetinden Gelen Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinin Memur Maaşlarına Yüz Otuz Lira Ödenek

²⁴⁴⁰ ZC, D. 2, C. 28, s. 4,87. ;18 Aralık 1926.

²⁴⁴¹ ZC, D. 2, C. 28, s. 325; 17 Ocak 1927; BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 8415, Yer No: 82. 536. 15.

²⁴⁴² ZC, D. 2, C. 12, s. 30; 7 Ocak 1925.

²⁴⁴³ ZC, D. 2, C. 12, s. 90; 12 Ocak 1925.

²⁴⁴⁴ ZC, D. 2, C. 26, s. 267; 9 Haziran 1926.

²⁴⁴⁵ ZC, D. 2, C. 16, s. 193; 25 Mart 1925.

²⁴⁴⁶ ZC, D. 2, C. 16, s. 295; 31 Mart 1925.

²⁴⁴⁷ ZC, D. 2, C. 25, s. 272, 19 Mayıs 1926.

²⁴⁴⁸ ZC, D. 2, C. 8, s. 60; 29 Mart 1924.

²⁴⁴⁹ ZC, D. 2, C. 8, s. 584; 12 Nisan 1924.

İlave Edilmesine Dair” vermiş olduğu kanun teklifi Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴⁵⁰

1.2.2. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. Bozok Milletvekili Süleyman Bey’in Meclis Genel Kuruluna vermiş olduğu “Soygunculuğu-Eşkiyalığı Ortadan Kaldırma” kanun teklifinin birinci maddesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey, bu maddeye katiller hakkında inceleme bile yapılmasına gerek olmadığına dair fıkranın ilavesini teklif etmiş ve bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁵¹

2. Ahmet Hamdi Bey, “Müdafaa Cemiyet Üyeleri ve Kuva-yı Milliye Kumandanlarıyla Emri Altında Bulunanların Affı Hakkındaki Kanun” üzerine Genel Af Kanununun Adliye Encümeninde görüşüldükten sonra kanun layihası ile birleştirilerek görüşülmesini teklif etmiştir. Bu öneri, Meclis Genel Kurulu tarafından Adliye ve Müdafaa-i Milliye Encümenlerine gönderilmiştir.²⁴⁵²

3. Ahmet Hamdi Bey, “Mübadele, İmar ve İskan Kanunu”nun sekizinci maddesinin “anlaşmada bozulma hakkı mevcudolmadığı halde” şeklinde başlayan dördüncü fıkrasının maddeden çıkarılmasına dair vermiş olduğu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁵³

Ahmet Hamdi Bey, aynı kanun maddesinin son fıkrasında bahsedilen komisyon kararının kati olmasını başarılı görmeyerek bu fıkra da belirtilen “Bu komisyonun kararları kabili itiraz, temyiz ve istinaf değildir.” cümlesinin yerine “Bu komisyonun kararını kabul etmeyen zarar görenler aid olduğu mahkemeye müracaatta serbesttir.” cümlesinin yazılmasını teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁵⁴

4. Ahmet Hamdi Bey, “Heyet-i Temyiziye Merkezinin Eskişehir'e Nakline ve Teşkilatının Genişletilmesine Dair” kanunun “Sivas'ta kurulan geçici Heyeti Temyiziyenin görevine son verilerek Konya'da bir Mahkeme-i Temyiz kurulmuştur.” şeklinde birinci maddesi ile ilgili olarak yargıtay mahkemesinin Sivastan naklinin

²⁴⁵⁰ ZC, D. 2, C. 11, s. 136; 15 Aralık 1924.

²⁴⁵¹ ZC, D. 2, C. 2, s. 687; 15 Ekim 1923.

²⁴⁵² ZC, D. 2, C. 2, s. 732; 17 Ekim 1923.

²⁴⁵³ ZC, D. 2, C. 3, s. 200-209; 3 Kasım 1926.

²⁴⁵⁴ ZC, D. 2, C. 3, s. 236-239; 4 Kasım 1926.

uygun görüldüğü ve Konya kabul olunmadığı surette buna en uygun yerin Bozok olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple maddede “Konya” yerine “Bozok” kelimesinin kullanılmasına dair bir öneride bulunmuştur. Ahmet Hamdi Bey’in bu önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁵⁵

5. Ahmet Hamdi Bey, “Heyet-i Temyiziye Merkezinin Eskişehir'e Nakline ve Teşkilatının Genişletilmesine Dair” kanunun ikinci maddesi ile ilgili olarak Yargıtay mahkemelerinin hukuk ve sulh hukuk diye iki daireye ayrılmasının mevcut birliğe aykırı olduğu ayrıca, bu maddede ifade edilen “İstida dairesi” tabirinin küçük suçları incelemeye alan heyet için uygun olmadığı belirtmiştir. Bu sebeple maddenin “Mahkeme-i Temyiz Şer'iyeye, Hukuk, Cinayet, Cünha dairelerinden oluşmaktadır ve bu mahkemeyi kurma görevi Mahakim ve Usul-ü Muhakemat kanunlarıyla kayıtlıdır.” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından dikkete alınmamıştır.²⁴⁵⁶

6. Ahmet Hamdi Bey, “Mütareke Başlangıcında Vatanın Emri Müdafaası Maksadıyla Yapılan Suçlar” hakkındaki kanunun vesikaların bu kanunun ilan tarihinden itibaren bir yıl içerisinde Ankara’da Müdafaa-i Milliye Vekaleti ve vilayette askeri makamlara müracaat ettirilmesi şeklindeki dördüncü maddesinde “askeri makam” fıkrasından sonra “askeri makam olmayan kazalarda mülkiyenin en büyük memuruna müracaat etmesi” fıkrasının ilavesini teklif etmiş ve bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁵⁷

Ahmet Hamdi Bey, Meclis Genel Kurulunun bu kararı üzerine kanununun dördüncü maddesinin kaldırılmasını teklif etmiş ve bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁵⁸

7. Ahmet Hamdi Bey, Meclis Genel Kuruluna “Ortaöğretim Öğretmenleri Hakkındaki Kanun”un on birinci maddesinin on ikinci madde şeklinde kabul edilmesi ile “Bir yerde birçok okulda yedi saatten fazla eğitimde bulunanlar dahi sabit kısımdandır.” şeklinde teklif ettiği maddenin ise kanunun on birinci maddesi

²⁴⁵⁵ ZC, D. 2, C. 3, s. 377-380; 12 Kasım 1926.

²⁴⁵⁶ ZC, D. 2, C. 3, s. 392; 14 Kasım 1926.

²⁴⁵⁷ ZC, D. 2, C. 3, s. 418,425; 14 Kasım 1926.

²⁴⁵⁸ ZC, D. 2, C. 3, s. 430; 14 Kasım 1926.

olarak kabulüne dair bir teklif vermiş fakat bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁵⁹

8. Ahmet Hamdi Bey, “Genel Af Kanunu”nun “Mudanya Mukavelenamesinin imzalandığı 11 Ekim 1922 tarihine kadar suç işlemiş olanlardan gerek adliye gerek divan-ı harb gerekse de İstiklal Mahkemeleri tarafından mahkum edilerek hükümleri kesinlik kazanmış mahkumların ceza müddetlerinin yarısı affedilmiştir.” şeklindeki birinci maddesinde belirtilen “nısf (yarım)” kelimesi yerine “sülûsan (üçte iki)” kelimesinin yazılmasını teklif etmiştir. Bu teklif Adliye ve Dahiliye Encümenine havale edilmiştir.²⁴⁶⁰

Ahmet Hamdi Bey’in, bu kanunun birinci maddesi üzerine Adliye ve Dahiliye Encümeninin müşterek vermiş oldukları mazbatanın görüşülmesinin yeterli olduğuna dair verdiği öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁶¹

9. “Genel Af Kanunu”nun ikinci maddesinin “Birinci maddede adı geçen tarihe kadar yapılmış cinayet suçluları hakkında karar verilmiş veya verilecek idam ve müebbet kürek beş sene küreğe, müebbet kalebentlik beş sene kalebentliğe, müebbet sürgün cezaları da üç sene sürgüne dönüştürülecektir.” şeklinde değiştirilmesine dair Ahmet Hamdi Bey’in verdiği değişiklik Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁶²

10. Ahmet Hamdi Bey, Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey ve Karesi Milletvekili Ahmet Süreyya Bey Meclis Genel Kuruluna bu kanuna ikinci madde olarak “Bir sene veya daha fazla süreden beri tutuklu olup da soruşturma ve yargılaması tamamlanmamış olan suç sahipleri kefaletle tahliye edilerek soruşturma ve yargılaması tutuksuz yapılır. Ancak katil ve ırza geçmekten suçlanan şikayet sahipleri tutuklu olarak yargılanırlar.” şeklinde bir madde teklif etmişler; ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.²⁴⁶³

11. İzmir Milletvekili Mustafa Rahmi ve Burdur Milletvekili Mustafa Şeref Bey’in “Yaban Domuzlarının Yok edilmesi Hakkındaki Kanun”un tekliflerinin

²⁴⁵⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 60; 5 Aralık 1923.

²⁴⁶⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 259-260; 15 Aralık 1923.

²⁴⁶¹ ZC, D. 2, C. 4, s. 282; 17 Aralık 1923.

²⁴⁶² ZC, D. 2, C. 4, s. 417-418; 22 Aralık 1923.

²⁴⁶³ ZC, D. 2, C. 4, s. 471-472; 26 Aralık 1923.

sekizinci maddesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey, bu maddedeki cezanın adaletli olmadığını dile getirmiş ve bu nedenle kanundan çıkarılmasını istemiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁶⁴

12. Ahmet Hamdi Bey, “Hafta Tatili Hakkındaki Kanunun” “On bin veya on binden fazla nüfusu ihtiva şehirlerde fabrika, imalathane, tezgah, dükkan, mağaza, yazıhane, ticarethane, sanayi ve ticari bütün müesseseler ve buraya bağlı yerlerin haftada bir gün tatil etmelerinin mecburi olduğu ve tatil günlerinin yirmi dört saatten aşağı olmamak üzere Cuma günleri olduğu” şeklinde olan birinci maddesi ile ilgili olarak “on bin veya on binden fazla” fıkrasının yerine “otuz bin veya otuz binden fazla” fıkrasının yazılmasını teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁶⁵

13. Ahmet Hamdi Bey ve arkadaşları “Geçici Askerlik Görevi Kanunu”nun beşinci maddesinin “Kısaltma şartlarına haiz olmayıp liselerin beşinci sene tahsillerini tamamlamış olanlar veya bu derece özel ve resmi tahsil gördüklerine dair tasdiknamelerini son muayenede kura heyetine gösterenler her altı ay için birer ay hesabıyla hizmetlerinin sona ermesinden o kadar ay önce mezun bırakılırlar.” şeklinde olan B fıkrasının “Kısaltma şartlarını haiz olmayıp da ilk tahsilini tamamlamış olanlar veya bu derece özel ve resmi tahsil gördüklerine dair tasdiknamelerini son muayenede kura heyetine gösterenler veya kıtalarında bu derece okuma yazma öğrenenler her altı ay için ikişer ay hesabıyla hizmetlerinin sona ermesinden o kadar ay önce mezun edilirler.” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Bu teklifin Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encüme havale edilmesi uygun görülmüştür.²⁴⁶⁶

14. “Geçici Askerlik Görevi Kanunu”nun beşinci maddesinin C fıkrasında “nakit bedelin belirlenmesi” ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey askerlik hizmeti için verilen ücretin mevcut durumlara göre derece derece belirlenip üç yüz liradan iki

²⁴⁶⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 554-556; 29 Aralık 1923.

²⁴⁶⁵ ZC, D. 2, C. 4, s. 609; 31 Aralık 1923.

²⁴⁶⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 32; 9 Ocak 1924.

bin liraya kadar kabulünü istemiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁶⁷

15. Ahmet Hamdi Bey "Askeriye Kanununun" yüz on sekizinci ve yüz yirmi birinci maddelerine dair bir teklifte bulunmuştur. Bu teklifte Askerlik Görevi Kanunu'nun beşinci maddesini tadil ederek bedeli nakdi miktarını verenlerin yapacakları hizmetin müddetini tesbit ettiklerini bu sebeple kanunun yüz on sekizinci ve yüz yirmi birinci maddelerine gerek kalmadığını ve maddelerin kaldırılmasını teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu bu kanun maddelerinin değiştirilmesine karar vermiştir.²⁴⁶⁸

16. Ahmet Hamdi Bey, "Telgraf ve Telefon Kanununun" ikinci faslına ilave edilmesi için bir madde önerisinde bulunmuş ve bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁶⁹

17. "Rize Vilayeti ile Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina ve Çay Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanun"un birinci maddesinin görüşülmesinin yeterli olduğuna dair Ahmet Hamdi Bey'in verdiği öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁷⁰

18. Ahmet Hamdi Bey, "Ankara Belediye Kanununun" "Belediye genel cemiyeti, kanunen kendisine verilen görev yetkilerini aşarsa Dahiliye Vekaletinin önergesi ve Heyet-i Vekile'nin kararıyla yetkileri hükümsüz kılınır. Genel Belediye Cemiyeti ile zabıta arasında herhangi idare, fen, sağlık, iktisat meselelerinden dolayı anlaşmazlık olduğunda durum Büyük Millet Meclisinin Devlet Danıştay görevini yerine getiren yargılama heyetinde incelenir. Eğer belediye genel cemiyeti haklı görülürse zabıta Belediye Cemiyetine uyar, zabıta haklı görülürse Belediye Genel Cemiyetinin zabıtaya uyması önerilir. Kabul etmezse İçişleri Bakanlığının önerisi ile bakanlık heyeti tarafından Belediye Genel Cemiyeti hükümsüz kılınır ve yeniden seçimleri yapılır." şeklinde olan altıncı maddesinden "Cemiyet-i Umumiye-i belediye kanunen kendisine verilen görev yetkilerini aşarsa Dahiliye Vekaletinin teklifi ve Heyeti Vekile'nin kararıyla yetkileri hükümsüz kılınır." cümlesinin kaldırılmasını

²⁴⁶⁷ ZC, D. 2, C. 5, s. 88; 14 Ocak 1924.

²⁴⁶⁸ ZC, D. 2, C. 5, s. 99-100; 14 Ocak 1924.

²⁴⁶⁹ ZC, D. 2, C. 5, s. 383-384; 26 Ocak 1924.

²⁴⁷⁰ ZC, D. 2, C. 5, s. 570,582; 4 Şubat 1924.

teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁷¹

19. Ahmet Hamdi Bey "Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu"nun yirmi ikinci maddesinin "örfen ölçü ve tartı ile satılan eşya çarşı, pazar, panayır ve sergi mahallerinde satıldığı sırada ve altı okkayı geçtiği takdirde belediye baskül ve kantarıyla tartılmasının gerekli olduğu, buna karşılık belediyece bayiden alınacak resmin miktarı tartılan şeylerin satış değerinin en çok yüzde iki buçuğu olduğu" şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından ilgili encüme gönderilmiştir.²⁴⁷²

20. Ahmet Hamdi Bey "Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu"nun "Belediye sınırları içerisinde kayıtlı çift hayvanlı kira binek arabalarından en çok aylık yüz elli ve tek hayvanlı kira binek arabalarından aylık yetmişbeş, manda ve öküz nakliye arabalarından aylık yüz ve çift hayvanlı yük arabalarından aylık yüz, tek hayvanlı yük arabalarından aylık elli ve yük binek ve kira hayvanlarından aylık yirmi beş ve eşekten aylık beş kuruş yararlanılacağı, arabalardan vergi alımında arabaların adedine bakılmayıp hayvanların adedinin dikkate alındığı belirtilmiştir. Hükümete ait araba ve hayvanlarla erkan, ümera, zabitan, jandarma efradının, zabıta memurlarının, maliye süvari tahsildaranının kanunen beslemek mecburiyetinde buldukları adette binek hayvanatının bu vergiden muaf olduğu, motoru on iki beygire kadar olan kira otomobillerinden aylık beşyüz ve on ikiden yirmiye kadar aylık yedi yüzelli fazlasından ve bütün kamyonlardan aylık bin kuruş vergi alındığı, ayrıca kişiye özel otomobil, çift ve tek hayvanlı binek arabalarıyla binek hayvanlarının bu verginin yarısına tabi olduğu bu verginin de Belediye Meclisi tarafından belirlendiği ifade edilmiştir. Yine Hükümete ait olan araçlar, polisin kullanacağı motosiklet ve bisikletler, döl almak üzere beslenen cins kısraklar, ziraate mahsus araba ve hayvanların bazen kiracılıkta kullanıldıkları zaman, bu vergiden muaf oldukları yazıldığı gibi motosikletlerden aylık elli, bisikletlerden aylık yirmibeş kuruş alındığı ve bu verginin halkın isteğine göre belediye tarafından ashabının üç ve altı aylık veya senelik olarak tahsil olunacağını" düzenleyen yirmi beşinci maddesinin

²⁴⁷¹ ZC, D. 2, C. 6, s. 29; 16 Şubat 1924.

²⁴⁷² ZC, D. 2, C. 6, s. 74-75; 17 Şubat 1924.

“Belediye sınırları içerisinde kayıtlı çift hayvanlı binek arabalarından aylık azami yüz, tek hayvanlı kira binek arabalarından aylık elli ve öküz nakliye arabalarından aylık yirmibeş ve çift hayvanlı yük arabalarından aylık yetmişbeş ve tek hayvanlı yük arabalarından aylık yirmibeş ve yük kira hayvanlarından aylık on kuruş yararlanıldığını, arabalardan vergi alımında arabaların adedine bakılmayıp hayvanların adedinin dikkate alındığını, fakirlere mahsus olan eşşekler, hükümete ait araba ve hayvanlarla erkan, ümera ve zabitan ve jandarma efradının, zabıta memurlarının, maliye süvari tahsildarlarının kanunen beslemek mecburiyetinde buldukları adette binek hayvanlarının vergiden muaf oldukları, motoru on iki beygire kadar olan kira otomobillerinden aylık iki yüz ve on ikiden yirmiye kadar aylık üçyüz, fazlasından ve bütün kamyonlardan aylık beşyüz kuruş vergi alındığını, kişiye mahsus otomobil, çift ve tek hayvanlı binek arabalarının bu verginin yarısına tabi olduğunu bu verginin de belediye meclisi tarafından belirlendiğini ayrıca hükümete ait olan, bazen kiracılıkta kullanılsa bile ziraate mahsus araba ve hayvanat, döl almak üzere beslenen aygır ve kısrakların da bu vergiden muaf olduklarını, motosikletlerden... “ şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından İktisat Encümenine gönderilmiştir.²⁴⁷³

21. Ahmet Hamdi Bey, “Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu”nun “Şerefiye (değerlendirme vergisi) verecek arsa ve emlakın şerefiye bedeli ödenmedikçe terk edilmesine müsaade edilmez.” şeklinde olan kırk dördüncü maddesinin "Şerefiye tabi olan arsa ve emlak diğerine bırakıldığı takdirde şerefiye bedeline bırakan kişi tamamen ödemeye mecburdur. Ödeme yapmadığı halde malların alınması tüzüğü gereğince derhal haciz yoluyla bırakan kişiden alınır" şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁷⁴

22. “Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu”nun “Duhuliye Resminin (şehir ve kasabalara ticaret amacıyla getirilen eşyadan alınan vergi) en çok genel tarifesinin belirlendiği” ikinci faslında ifade edilen “adi sabun ve sabun tozunun yirmi para iken on para olması” ile ilgili Ahmet Hamdi Bey, Meclis Genel Kuruluna bir teklif

²⁴⁷³ ZC, D. 2, C. 6, s. 90,95; 18 Şubat 1924.

²⁴⁷⁴ ZC, D. 2, C. 6, s. 134,137,138; 19 Şubat 1924.

vermiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁷⁵

23. Ahmet Hamdi Bey, "1924 Senesi Bütçe Kanunu"nun Genel Emniyet Bütçesi ile ilgili olarak yüz elli dördüncü fasılda bazı düzenlemeler yapıldığında bu durumun diğer fasılları da etkileyeceğini bu nedenle bu fasılların görüşülmesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁷⁶

24. Ahmet Hamdi Bey, "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun "Milletvekillerin Meclise geldiklerinde vatan ve milletin saadet ve selametine aykırı bir gaye takip etmeyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma" diyerek ettikleri yeminini içeren on altıncı maddesinin "Vatan ve milletin saadet ve selametine ve milletin kayıtsız şartsız hakimiyetine aykırı bir gaye takip etmeyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma" şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁷⁷

25. Ahmet Hamdi Bey, "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun "Hiçbir milletvekilinin Meclis içerisinde ve dışarısında oy ve mütalaasından dolayı sorumlu olmayacağını, gerek milletvekili seçiminden önce gerekse de sonra aleyhinde suç iftira atılan milletvekilinin hakkında inceleme yapılırsa da tutuklanması veya kararının verilmesinin Heyeti Umumiyenin kararına bağlı olduğunu, fakat cinayetle ilgili suçların bu durumdan istisna tutulduğunu ancak bu takdirde milletvekilinin bağlı olduğu makamın durumu derhal meclise bildirmekle yükümlü olduğunu, bir milletvekili aleyhindeki hüküm cezasının milletvekililik süresinin sonunda verileceğini, milletvekililik süresi esnasında zaman aşımının olmayacağını" belirten on yedinci maddesinin son fıkrası ile ilgili bir öneride bulunmuştur. Küçük suçlarda zamanın belirlenmiş olmasına rağmen bu maddedeki hüküm cezasının yalnız kabahatlere karşı olmasının sıkıntı olacağını, çünkü mecliste görev alan birisinin daha önce işlemiş olduğu suçtan dolayı aldığı cezanın zamanının dikkate alınmasını ve bu görevinin bitiminde cezanın gerçekleşmesinin uygun olmayacağını belirterek

²⁴⁷⁵ ZC, D. 2, C. 6, s. 365,366,377; 26 Şubat 1924.

²⁴⁷⁶ ZC, D. 2, C. 7, s. 445; 15 Mart 1924.

²⁴⁷⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 557; 16 Mart 1924.

bu maddedeki son fıkranın kaldırılmasını istemiştir. Meclis Genel Kurulu tarafından Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi kabul edilmemiştir.²⁴⁷⁸

26. "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun "Hakimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu" belirten üçüncü maddesinin "Hakimiyet, kayıtsız şartsız ve terk edilmesi mümkün olmayan ve parçalanmaz, bölünmez ve milletin vazgeçilmezidir." şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁷⁹

27. Ahmet Hamdi Bey, "Teşkilatı Esasiye Kanunu" nun "Reisicumhur, seçimden sonra Meclis huzurunda Reisicumhur sıfatiyle Cumhuriyetin kanunlarına uyup ve bunları koruyacağıma Türk Milletinin saadetine, sadıkane ve bütün kuvvetimle mesai harcıyacağıma, Türk Devletine karşı yöneltilecek her tehlikeye şiddetle karşı geleceğime, Türkiye'nin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve yaptığım vazifenin gerekliliğinden ayrılmayacağıma.." şeklinde olan otuz sekizinci maddesinin değiştirilmesi ile ilgili bir öneri de bulunmuştur. Bu teklifte Ahmet Hamdi Bey maddenin "Reisicumhur sıfatiyle Cumhuriyetin kanunlarına ve Milletın kayıtsız şartsız hakimiyetine bağlı ..." şeklinde olmasını istemiş ve teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁸⁰

28. "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun yüz ikinci maddesinin bu kanunun devletin yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğuna dair olan birinci maddesinin düzeltilmesi veya değiştirilmesinin hiç bir suretle teklif dahi edilemez." şeklinde olan dördüncü fıkrası ile ilgili olarak Ahmet Bey fıkranın devletin yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğuna dair olan birinci, Türkiye Devletinin dini, dini İslam, resmi dili Türkçe olduğu ile ilgili ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci maddelerinin düzeltilmesi veya değiştirilmesi hiçbir suretle teklif dahi edilemez." şeklinde olmasını istemiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁸¹

29. Ahmet Hamdi Bey, "26 Aralık 1923Tarihli Genel Af Kanunu"nun birinci maddesine "Esasen geçici kürek veya kalebentlik cezalarına mahkum edilmiş veya

²⁴⁷⁸ ZC, D. 2, C. 7, s. 565-567; 16 Mart 1924.

²⁴⁷⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 535-536; 16 Mart 1924.

²⁴⁸⁰ ZC, D. 2, C. 8, s. 121; 30 Mart 1924.

²⁴⁸¹ ZC, D. 2, C. 8, s. 921-922; 20 Nisan 1924.

edilecek suçluların Kanun-ı Ceza'nın sekizinci maddesine uygun olarak mahkumiyet sürelerinin onbeş seneyi geçse bile on beş sene sayılması" şeklindeki fıkranın ilavesini istemiştir. Bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁸²

30. "1908 Temmuzundan 1923 Senesi Sonuna Kadar Bütün Talepler ve Hazine Borçlarının Hesap Suretine Dair" kanunun milli sınırlar içinde kalan yerlerde hazinenin 1908 senesi temmuz'u başlangıcından 1923 senesi bitimine kadar sabit ve gerçekleşen her borcu 1923 maliye yılı bitimine kadar geçici olan süreler zarfında genel bütçe dahil vergi ve vergi yükümlülük ile ücretlerden ve genel sözleşmelerden şahsi fert ve hükmen zimmetinde tahakkuk etmiş olan hazinenin bütün talepleri ile takas ve hesap edilir. 1920 yılı başlangıcından 1923 yıl sonuna kadar milli hükümet bütçelerinden gerçekleşen borçlar ile bu süreye ait şahıslar zimmetler ve avanslar hakkında bu madde geçerli olmaz." şeklinde olan birinci maddesinin son fıkrasındaki "avanslar" kelimesinden sonra gelen "Hakkında bu kanun geçerli olmaz." fıkrası yerine "Genel hükümler gereğince düzenlenir." fıkrasının kabulünü teklif etmiştir. Ahmet Bey'in bu takriri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁸³

31. Muş Milletvekili Osman Kadri Bey'in, "Zabitanın Terfileri Hakkındaki 21 Ekim 1923 Tarihli Kanuna İlave Yapılmasına Dair" kanun teklifi ve reddine dair Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası bulunmaktadır. Ahmet Hamdi Bey bu meselenin ruznameye alınarak bütçe müzakeresine geçilmesini teklif etmiş ise de bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁸⁴

32. Ahmet Hamdi Bey, "Osmanlı İmparatorluğu Zamanına Ait İç Borçların Hesaplanması ve Ödenmesine Dair Kanun Layihası"nın "Genel vezne ile il ve ilçe mal sandıklarında korunan ve komisyonlarca dağıtılan tasdik edilmiş olan hususi defterlerde kayıtlı bulunan Tekalif-i Milliye ve nakliye araçları ve milli vergi tutanaklarını zayi eylediklerini iddia edenlere genel harb ve istiklal savaşında göç edip yerleştikleri yerlerin mal sandıklarından tamamen veya hesaplanmak suretiyle ....." şeklinde başlayan yedinci maddesinin "Genel vezne ile il ve ilçe mal sandıklarında korunan ve dağıtımı komisyonlarca tasdik edilmiş defterlerde kayıtlı olan Tekalif-i Milliye, nakliye araç ve geçim belgelerini almadıkları veya alıp da

²⁴⁸² ZC, D. 2, C. 7, s. 803; 20 Mart 1924.

²⁴⁸³ ZC, D. 2, C. 7, s. 819-821; 20 Mart 1924.

²⁴⁸⁴ ZC, D. 2, C. 8, s. 63; 29 Mart 1924.

kayıp ettiklerini iddia edenlere..." şeklinde değiştirilmesi için bir değişiklik önerisinde bulunmuş ve bu öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁸⁵

33. "Usul-ü Muhakemat-ı Hukukiye ve Ceza Kanunları ile Sulh ve İcra Kanunlarının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Layihası"nın "Hukuki yargılama usulü ve ceza kanunları ile sulh ve icra kanunlarının" bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarisının "Sulh hakimleri ilanı üzerine yazılacak mahkeme temyiz ilanı eki hukuki yargılama usulleri kanununda belirli şartlar dairesinde düzeltilmesi karar usulüne tabidir. Karar düzeltme süresi bildirimnin mahalli mahkemesince tebliğ tarihinden itibaren sekiz gündür. Düzeltme talep tutanağının, düzenlendiği tarihten itibaren sekiz gün içinde ayrıntılı evrakıyla beraber temyiz mahkemesine gönderilir." şeklinde olan on birinci maddesinin aynen oylamaya sunulması ile ilgili vermiş olduğu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁸⁶

34. Ahmet Hamdi Bey, "Usul-ü Muhakemat-ı Hukukiye ve Ceza Kanunları ile Sulh ve İcra Kanunu"nun;

İhtiyati haciz kararları esas maddeyi uygulamakla yükümlü olan mahkeme tarafından alınır. Haczi istenen malların menkul ve gayrimenkul olması mahkemenin vazifesini yapmasına tesir etmez.

İhtiyati haczin konulduğu tarihten itibaren haczedilmiş malların bulunduğu yer ile haciz kararını veren mahkemenin bulunduğu yer arasındaki mesafeye göre mahkeme usulünce belirlenen süreler ek ve ilave olunmak şartıyla bir ay zarfında tasdiki haciz davasının yürütüldüğü haciz tarafından ispat edilemezse icra dairesince haciz kaldırılır.

İhtiyaten haciz konmuş mallar üzerindeki haczin kaldırılmasını iki taraf ittifak ile icra dairesine başvurarak talep eyledikleri takdirde konulan haciz, icra başkanlığınca bizzat kaldırılır.

²⁴⁸⁵ ZC, D. 2, C. 8, s. 248-253; 3 Nisan 1924.

²⁴⁸⁶ ZC, D. 2, C. 8, s. 700-703; 14 Nisan 1924.

Bir malın haczedilmesiyle güvenceye alınması istenen meblağ, üzerine haciz konan kişi tarafından haciz dairesine ödenirse, icra başkanı tarafından kaldırılan ve ödenen meblağ üzerine nakledilir.

Haczin tasdik edilmesi davasında davacının bulunmaması halinde mahkemece davalının talebiyle yargılama hakkından geçici süreyle davanın düşmesi kararıyla birlikte konulan haczin kaldırılmasına da karar verilir. Bu karar tebliğ edilmeden icra dairesi tarafından infaz olunur.” şeklinde olan on altıncı maddesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey, haczin uygulanacağı tarihten itibaren, mallara haciz konulan yerler ve bu karararı uygulayan mahkemenin bulunduğu yer arasındaki mesafeye göre usul-u muhakemece uygun olan zamanlar zam ve ilave yapılacağını haciz davasının açıldığı on beş gün içerisinde haciz ispat edilmezse icra dairesince haczin kaldırılacağını ifade etmiştir. Bu nedenle maddenin bu anlamda değiştirilmesi için vermiş olduğu öneri Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁸⁷

35. Ahmet Hamdi Bey, “Belediye ile İlgili İşlerde Ceza Hükümleri Hakkındaki Kanun”unun “Genel mahaller ile yangın yerlerinde kanuna karşı yapılmış bina ve barakalar için onbeş gün zarfında yıkılması için oradakilere tebligat gönderileceği, bu sürede yıkılmadıkları takdirde bu kanunun birinci maddesine uygun olarak işlem yapılacağı”nın belirtildiği ikinci maddesi ile ilgili yapılan görüşmeleri yeterli bularak maddenin oylamaya sunulmasını teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁸⁸

36. Ahmet Hamdi Bey, Kanun-ı Esasi Encümeninin “Teşkilatı Esasiye Kanun Teklifinin” “Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın (Türk) adı verilir. Türkiye’de veya dışarda bir Türk babanın soyundan doğan ve yahut Türkiye’de yerleşmiş yabancı babanın soyundan Türkiye’de doğup da memleket dahilinde ikamet eden ve reşit olduğu zaman resmen Türklüğü seçen veyahut vatandaşlık kanunu gereğince Türklüğe kabul olunan herkes Türktür. Türklük sıfatı kanunen belirli olan hallerde ilan edilir.” şeklinde olan seksen sekizinci maddesi ile ilgili olarak bir teklif vermiştir. Ahmet Hamdi Bey, bu teklifinde adı geçen maddenin “Türkiye ahalisinden olup Türk kültürünü kabul edenlere Türk ismi verilir.” şeklinde

²⁴⁸⁷ ZC, D. 2, C. 8, s. 706,707,710; 14 Nisan 1924.

²⁴⁸⁸ ZC, D. 2, C. 8, s. 776,778; 16 Nisan 1924.

değiştirilmesini istemiş ancak teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁸⁹

37. Ahmet Hamdi Bey, “Bütün Ormanların Fenni Usul İdaresine ve İşletmeleri ile İlgili 23 Nisan 1924 Tarihli Kanun”a ilave edilmek üzere kanun layihasının görüşülmesini yeterli bularak, maddelere geçilmesi ile ilgili bir öneride bulunmuştur. Ahmet Hamdi Bey’in bu önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁹⁰

38. Ahmet Hamdi Bey’in, “Yol Yapımı Kanunu”nun ikinci maddesi ile ilgili görüşmelerin yeterli olup, oylamaya geçilmesi ile ilgili vermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁹¹

39. “Yol Yapımı Kanunu”nun dördüncü maddesi ile ilgili Ahmet Hamdi Bey bir teklifte bulunmuştur. Buna göre bu kanununun ikinci maddesinde yol yapımı ve bunun zamanının kimler tarafından tayin ve tespit edileceğinin belli olduğunu ancak dördüncü maddenin son fıkrasında bunların tekrarladığını belirtmiş bu nedenle de dördüncü maddenin kanundan kaldırılmasını teklif etmiş ise de Meclis Genel Kurulu bu teklifi kabul etmemiştir.²⁴⁹²

40. Ahmet Hamdi Bey, “Yol Yapımı Kanunu”nun dokuzuncu maddesine ikinci fıkra olması için “Yol Yapımı Kanunu’nun ikinci maddesinde yol yapımı ve yükümlülüğü yerine getirme zamanının kimler tarafından belirleneceği ve tespit edileceğinin belli olduğunu” şeklinde bir teklifte bulunmuş ancak daha sonra bu teklifini geri almıştır.²⁴⁹³

41. Ahmet Hamdi Bey “Yükümlülüğünü bedenen yapacaklardan inşaat zamanında celp olunmayanların, yahut celbolunup da iş gösterilmeyenlerin o seneye ait yükümlülükleri iptal edilir.” şeklinde yukarıda vermiş olduğu teklifin “Yol Yapım Kanunu”na on birinci madde olmasını teklif etmiş fakat bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁴⁹⁴

²⁴⁸⁹ ZC, D. 2, C. 8, s. 908-911; 20 Nisan 1924.

²⁴⁹⁰ ZC, D. 2, C. 10, s. 349; 3 Aralık 1924.

²⁴⁹¹ ZC, D. 2, C. 11, s. 334,341; 1 Ocak 1925.

²⁴⁹² ZC, D. 2, C. 11, s. 362-363; 3 Ocak 1925.

²⁴⁹³ ZC, D. 2, C. 12, s. 21-23; 5 Ocak 1925.

²⁴⁹⁴ ZC, D. 2, C. 12, s. 36-37; 5 Ocak 1925.

42. Ahmet Hamdi Bey'in "Yol Yapım Kanunu" hakkındaki görüşmelerin yeterli olduğuna dair vermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁹⁵

43. "Yol Yapım Bedeli Kanunu"nun on yedinci maddesinin reddedilmesi üzerine on altıncı maddenin oylamaya sunulması ile ilgili Ahmet Hamdi Bey ve İzmit Milletvekili İbrahim Bey'in vermiş olduğu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁹⁶

44. Bolu Milletvekili Şükrü Bey'in "Devlet Ormanlarından Köylülerin Faydalanma Hakkı Kanun"unun ikinci maddesine bir fıkra ilave edilmesi ile ilgili kanun teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey, kanunun noksan olarak tanzim edildiğini ikmalî ve usulü dairesinde yeniden düzenlenmesi için encümene iadesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁹⁷

45. Ahmet Hamdi Bey, "1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası"nın "Memurin harcirah ve yevmiyesi 66.500 lira" şeklinde olan yirminci faslının ikinci kısmının kaldırılmasını teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁹⁸

46. Ahmet Hamdi Bey, "1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu"nun Genel Gümrük İdaresi Müdürlüğü Bütçesi ile ilgili yapılan görüşmeleri yeterli görerek, fasıllara geçilmesi ile ilgili bir teklif vermiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁴⁹⁹

47. Ahmet Hamdi Bey'in "1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu"nun Genel Tapu Müdürlüğü Bütçesi ile ilgili yapılan görüşmeleri yeterli görerek fasıllara geçilmesi ile ilgili vermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁰⁰

---

²⁴⁹⁵ ZC, D. 2, C. 12, s. 50; 7 Ocak 1925.

²⁴⁹⁶ ZC, D. 2, C. 12, s. 173-174; 19 Ocak 1925.

²⁴⁹⁷ ZC, D. 2, C. 12, s. 265; 22 Ocak 1925.

²⁴⁹⁸ ZC, D. 2, C. 13, s. 207; 7 Şubat 1925.

²⁴⁹⁹ ZC, D. 2, C. 13, s. 388; 12 Şubat 1925.

²⁵⁰⁰ ZC, D. 2, C. 13, s. 407; 14 Şubat 1925.

48. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın Dahiliye Vekaleti Bütçesi üzerine Ahmet Hamdi Bey bu görüşmelere son vererek fasıllara geçilmesi ile ilgili bir teklif vermiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁰¹

49. Ahmet Hamdi Bey, “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın Dahiliye Vekaleti Bütçesinin “ Vilayet Memur maaşının 537.690 lira” şeklinde olan yüz yirmi yedinci fasılı ile ilgili olarak bu sene İzmir için bir Vali Muavinliği kurulduğunu ancak buna ihtiyaç kalmamış olduğundan bu muavinliğin kadrodan çıkarılarak ödeneğin bu fasıldan kaldırılmasını teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵⁰²

50. Ahmet Bey’in, “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Adliye Bütçesi üzerine yapılan görüşmelerin yeterli olduğunu ve fasılların oylamasına geçilmesi ile ilgili vermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁰³

51. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Ticaret Bütçesi ile ilgili yapılan görüşmelerin yeterli olup fasıllara geçilmesi ile ilgili Ahmet Hamdi Bey’in vermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁰⁴

52. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun “Kıl keçilerin her birinden özel idareler adına Meclis kararıyla asıl verginin yüzde ellisini geçmemek üzere ek küsurat alınabilir.” şeklinde olan on sekizinci maddesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey ve Bolu Milletvekili Şükrü Bey, maddenin “Koyun ve bütün keçilerin her birinden Özel İdareler adına Meclis kararıyla asıl verginin yüzde yirmisini geçmemek üzere ek küsurat alınabilir.” şeklinde değiştirilmesini istemişlerdir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵⁰⁵

53. Ahmet Hamdi Bey, “Aşarın Kaldırılarak Yerine Getirilecek Vergi Hakkındaki Kanun Layihası”nın “Aşar usulünün kaldırılarak 1925 yılından itibaren arazi ve toprak mahsullerinden bu kanuna uygun olarak vergi alınır.” olarak belirtilen

²⁵⁰¹ ZC, D. 2, C. 14, s. 119; 18 Şubat 1925.

²⁵⁰² ZC, D. 2, C. 14, s. 132-133; 18 Şubat 1925.

²⁵⁰³ ZC, D. 2, C. 14, s. 277-279; 23 Şubat 1925.

²⁵⁰⁴ ZC, D. 2, C. 15, s. 529; 17 Mart 1925.

²⁵⁰⁵ ZC, D. 2, C. 17, s. 177-181; 8 Nisan 1925.

birinci maddesi ile ilgili yapılan görüşmeleri yeterli bularak maddenin oylamasına geçilmesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁰⁶

54. Ahmet Hamdi Bey, "Aşarın Kaldırılarak Yerine Getirilecek Vergi Hakkındaki Kanun Layihası"nın "Öşür vergisine bağlı arazilerin kıymeti üzerinden bununla beraber binde altı nispetinde alınan arazi vergisi sekiz misline çıkarılmıştır. Bu verginin sekizde üçü kamu yararı ve yardım hisseleri olup hazine hissesiyle birlikte alınır ve dörtte biri Ziraat Bankası'na ve dörtte üçü özel idarelere ödenir." şeklinde olan dördüncü maddesi ile ilgili görüşmelerin yeterli olduğunu dile getirerek maddenin aynen kabul edilmesini istemiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁰⁷

55. Ahmet Hamdi Bey, Erzurum Milletvekili Rüştü Paşa'nın "Doğu Yöresindeki Muhacirlerin İadesi ve Meskenlerinin Tamir ve İnşası İçin 3 Nisan 1923 Tarihli Kanunla Verilen Ödenekten Henüz Harcanmayan Miktarının 1925 senesinde De Sarfı Hakkında Kanun" teklifinin bu ödenekten daha önce her vilayete ayrılan miktardan 1925 senesine devredilecek bakiyelerin Meclisi Umumiye kararı ile o vilayetlerin genel menfaatine uygun olarak sarfedilmek üzere Özel İdarelere verilmesi olarak belirtilen ikinci maddesinin kaldırılmasını teklif etmiş fakat bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵⁰⁸

56. "Damga ve Tuz Vergilerinin Arttırılması, Pamuk ve Yün Dokumalardan Tüketim Vergisi Alınmasına Dair" birinci ve ikinci kanunun maddelerinin yerine;

"Otuz yaşından fazla olup da evlenmemiş olanlardan senede beş lira.

Likör ve emsalinin her bir kilosundan yüz kuruş, rakı ve biranın her bir kilosundan yirmi beş kuruş tüketim vergisi alınır." şeklindeki maddelerin yazılmasına dair Gümüşhane Milletvekili Zeki ve Ahmet Hamdi Bey'in vermiş oldukları teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya sunulmamıştır.²⁵⁰⁹

²⁵⁰⁶ ZC, D. 2, C. 14, s. 12; 15 Şubat 1925.

²⁵⁰⁷ ZC, D. 2, C. 14, s. 82; 15 Şubat 1925.

²⁵⁰⁸ ZC, D. 2, C. 15, s. 9-12; 28 Şubat 1925.

²⁵⁰⁹ ZC, D. 2, C. 15, s. 75-76.

57. “Damga ve Tuz Vergilerinin Arttırılması Pamuk ve Yün Dokumalardan Tüketim Vergisi Alınmasına Dair” kanunun “Bu kanunun görüşe sunulduğu günde, perakendecilerin elinde bulunanlar müstesna olmak üzere gümrüklerde, bankalar ile ticarethanelerin depo ve ambarlarında var olan maddelerin miktarının bir hafta içinde sahiplerin yazılı belge ile vergi kurumlarına veya mal memurlarına haber vererek resmi harcamasını düzenlemeye zorunludurlar.” şeklinde başlayan altıncı maddesi ile ilgili Ahmet Bey Meclis Genel Kuruluna bir teklif vermiştir. Teklifinde maddenin ikinci satırındaki “Perakendecilerin elinde bulunanlar müstesna olmak üzere” cümlesinin kaldırılarak “depo ve ambarlarında” kelimelerinden sonra “mağazalarında” ibaresinin ilavesini istemiş; ancak Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵¹⁰

58. Ahmet Hamdi Bey’in “İskan Müdürlüğü Bütçesi İle İlgili” görüşmelerin yeterli olduğunu belirten ve fasıllara geçilmesi hususunda vermiş olduğu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵¹¹

59. Ahmet Hamdi Bey, “Muvazene-i Maliye Encümeninin Anadolu Demiryollarının Satın Alınmasına ve Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri ile İlgili Olarak 22 Nisan 1924 Tarihli Kanun”a bir madde ilavesi veya adı geçen kanunun açıklanması hakkında kanun teklifi ile ilgili görüşmelerin yeterli olduğunu belirten ve bu konu ile ilgili bütçenin Meclisi Ali’ye gönderilmesini öngören bir teklif vermiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵¹²

60. Ahmet Hamdi Bey, “4 Temmuz 1921 Tarih ve 131 Numaralı Kanun”un Heyet ve Encümen üyelerinden toplantıda bulunanlara aylık yüzer lira tazminat verilir.” şeklinde belirtilen ikinci maddesinin “Meclisin tatil zamanındaki toplantısında Heyet ve Encümen üyelerinden bulunanlara aylık yüzer lira tazminat verilir.” olarak değiştirilmesini teklif etmiş ve bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından encümene havale edilmiştir.²⁵¹³

²⁵¹⁰ ZC, D. 2, C. 15, s. 76,80; 1 Mart 1924.

²⁵¹¹ ZC, D. 2, C. 16, s. 197-198; 25 Mart 1925.

²⁵¹² ZC, D. 2, C. 17, s. 201-202; 9 Nisan 1925.

²⁵¹³ ZC, D. 2, C. 18, s. 185-186; 19 Nisan 1925.

61. “Darülfünun Emanetinin 1925 Senesi Bütçesi Hakkındaki Kanun Layihası” ile ilgili Ahmet Hamdi Bey Meclis Genel Kuruluna vermiş olduğu teklifte vaktin az olduğunu ancak görüşülecek konunun çok olduğunu ya Meclisin bayram ertesi bir hafta daha devam etmesini veyahut Darülfünun Bütçesi Genel Kurulu hakkındaki görüşmelerin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵¹⁴

62. “Usul-ü Muhakeme-i Cezaiye Kanununa İlave Kanun”un “Ceza muhakemeleri usulü kanununa ilave kanunun "Bir ceza davasının görülmesi esnasında meydana gelen yaş düzeltmesi meselesi aynı mahkemede görülür ve esas dava ile birlikte temyiz olunur. Bu suretle yaş düzeltmesine ilişkin verilecek karar o ceza davasına etkili olup diğer hukuki neticeleri genel hükümlere bağlıdır." şeklinde olan yedinci maddesinden "bu suretle yaş düzeltmesine" diye başlayan ikinci fıkrasının kaldırılmasını önermiş ve bu önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵¹⁵

63. Ahmet Hamdi Bey, “Şura-yı Devlet Kanunu ile İlgili Olarak Bu Kanun Layihası”nın düzeltilmeye muhtaç olduğunu bu nedenle Dahiliye ve Adliye Encümenlerinin ortaklaşa bu layihayı baştan aşağı inceleyip düzelterek Meclis Genel Kuruluna bırakmaları lüzumuna karar verilmesini teklif etmiştir. Ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵¹⁶

64. Konya Milletvekili Refik Bey’in “Ceza Kanunu”nun yüz otuz birinci maddesine bir fıkra ilavesi hakkındaki kanun teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey, bu maddenin değiştirilmesi ile ilgili teklifin aşağıda olduğu gibi üç madde olarak kabulünü teklif etmiştir. Buna göre;

Ceza kanununun yüz otuz birinci maddesi aşağıdaki gibi düzeltilmiştir. Buna göre: Türkiye Devleti tarafından...

Kanun yayınlandığı tarih itibariyle geçerlidir.

Kanunun icrasına Adliye Vekili görevlidir.

²⁵¹⁴ ZC, D. 2, C. 18, s. 315-316; 21 Nisan 1925.

²⁵¹⁵ ZC, D. 2, C. 18, s. 485,495; 22 Nisan 1925.

²⁵¹⁶ ZC, D. 2, C. 19, s. 136; 16 Kasım 1925.

Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵¹⁷

65. “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Kapatılmasına ve Türbedarlıklarla Bir Takım Ünvanların Kaldırılmasına Dair Kanun”un “Genellikle tarikatlarla, şeyhlik, dervişlik, müritlik gibi ünvan ve sıfatlar ve bu sıfatlara ait hizmeti yerine getirme ve elbise giyilmesi yasaklanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti dahilinde saltanatlara ait veya bir tarikata veyahut çıkar çekmeğe dayalı olan türbeler bile bu kapsamda olduğu halde bütün türbeler ve türbedarlıklar kapatılmıştır. Engellenmiş olan tekke, zaviye veya türbeleri açanlar veyahut bunları yeniden çıkaranlar veya tarikat ayini yapmaya mahsus olarak belli süre olsa bile yer verenler şeyh, derviş, mürid, türbedar ünvanlarını tanıyanlar veya bunlara mahsus hizmetleri yerine getirme veya kıyafet giyen kimseler üç aydan eksiklik olmamak üzere hapis ve elli liradan aşağı olmamak üzere para cezası ile cezalandırılır.” şeklinde olan birinci maddesinin ikinci fırcasının değiştirilmesi için vermiş olduğu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından encümene havale edilmiştir.²⁵¹⁸

66. “Yerli Kumaştan Elbise Giyilmesine Dair Kanun”un “Genel ve Özel Bütçe ile belediyelerden bedeli belirlenen elbise, ayakkabı, kumaş, şapka, yatak araç malzemeleri ile görevlilerine tekdüze elbise ve kundura giydiren bütün kurum ve şirketlerin ortak katılacağı bu çeşit malzemeler yerli üretimden karşılanır.” şeklinde olan birinci maddesi ile ilgili Ahmet Hamdi Bey, bu görüşmelerin yeterli olduğunu ve oylamaya geçilmesini teklif etmiş bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵¹⁹

67. Ahmet Hamdi Bey, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi Kanun” teklifinin “Milletvekilliği kabul olunan kişilerin seçim mazbatası kabul tarihi, Meclisin büyük mühürü ile süslenerek o milletvekilliğe iade olunur.” şeklinde belirtilen otuz beşinci maddesi üzerine bu maddenin “Milletvekilliği kabul olunan kişinin seçim mazbatası kabul tarihi yazılarak ve Meclisin mührüyle mühürlenerek

---

²⁵¹⁷ ZC, D. 2, C. 19, s. 281; 30 Kasım 1925.

²⁵¹⁸ ZC, D. 2, C. 19, s. 283,286; 30 Kasım 1925.

²⁵¹⁹ ZC, D. 2, C. 20, s. 73,78; 9 Aralık 1925.

iade olunur.” şeklinde değiştirilerek Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmesini istemiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵²⁰

68. “Gazete ve Kitap Kağıtlarıyla Matbaa Alat ve Edavatının Gümrük Vergisinden Muaf Tutulması ile İlgili 9 Aralık 1920 Tarihli Kanunun 1926 Senesi Martından İtibaren Kaldırılması Hakkında Kanun Layihası” üzerine Ahmet Hamdi Bey, bu görüşmelerin yeterli olduğu ve maddelere geçilmesine dair vermiş olduğu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵²¹

69. “Düşman Tarafından Tamamen veya Kısmen Tahrip Edilmiş ve Yıkılmış Olan Kasaba ve Köylerin Yeniden Yapılması Hakkında Kanun Layihası” ve reddine dair Muvazene-i Maliye Encümeni Mazbatası ile ilgili yapılan görüşmelerin yeterli olduğu ve mazbatasının oylamasına geçilmesi ile ilgili bir teklif vermiş ve bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵²²

70. “Avukatlık Kanunu” ile ilgili tekliflerin görüşülmesinin yeterli olduğu ve maddelere geçilmesi ile ilgili Ahmet Hamdi Bey’in vermiş olduğu teklif, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵²³

71. Ahmet Hamdi Bey, kendisinin vermiş olduğu “İl Genel İdare Kanunu”nun yüz otuz sekizinci maddesinin düzenlenmesi üzerine layihadaki düzeltilen maddenin görüşmeye sunulması kabulünü ve Dahiliye Encümeni mazbatasının reddini teklif etmiş fakat bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵²⁴

72. Ahmet Hamdi Bey ve Çorum Milletvekili İsmail Kemal Bey “İsimleri Yazılmış Emekli, Yetim ve Dullar 1921 Senesi Genel Bütçe Kanunu”nun sekizinci ve 13 Kasım 1923 tarihli Avans Kanunu'nun üçüncü maddeleri gereğince “Kesilen maaşlarının geri verilmek üzere ayrılması ve kesiliş tarihinden itibaren ödenmesi kesinleşecek olan birikimleriyle ödeneğin ayrıldığı yılın özel ödenek bütçesinden ödenir.” şeklinde olan ikinci maddesi ile ilgili Meclis Genel Kuruluna bir teklif

---

²⁵²⁰ ZC, D. 2, C. 20, s. 242-243; 23 Aralık 1925.

²⁵²¹ ZC, D. 2, C. 20, s. 255-259; 24 Aralık 1925.

²⁵²² ZC, D. 2, C. 20, s. 319-322; 31 Aralık 1925.

²⁵²³ ZC, D. 2, C. 21, s. 4,14,15; 2 Ocak 1926.

²⁵²⁴ ZC, D. 2, C. 21, s. 118; 11 Ocak 1926.

vermiştir. Bu teklifte maddeden son fıkranın kaldırılmasını istemiş ancak bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵²⁵

73. Ahmet Hamdi Bey'in; "3 Nisan 1924 Tarih Ve 459 Numaralı Mahsup (Hesap) Kanunu'na Eklenmiş Kanun"un "İç borç tahvilleri birinci maddede yazılı alacaklar gelecek fıkraların içinde bulunan şartlar çerçevesinde milli mallar ve terk edilmiş mallar satış ve kira bedellerine karşılık yazılı değerleri üzerinden kabul olunur." şeklinde olan üçüncü maddesinin "bu kanunun görüşe sunulması tarihine kadar satılan milli malların ve terk edilmiş malların satış bedellerinin tek seferde verilmek şartıyla kalan taksitlerine karşılık" şeklindeki ikinci fıkrasının değiştirilmesi için vermiş olduğu değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵²⁶

74. Ahmet Hamdi Bey, "Kazanç Vergisi Hakkındaki Kanun Layihası"nın "Yaşı on beşten aşağı ve altmış beşten fazla veya iki gözü kör veya felçli veya el ve ayağının ikisinden veya birinden mahrum işçi, müstahdem ve seyyar satıcılar" şeklinde olan on birinci maddesinin ilk cümlesinin "yaşı on sekizden aşağı" şeklinde değiştirilmesini istemiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵²⁷

75. "Ankara Belediyesine İki Milyon Lira Verilmesi Hakkındaki Kanun"un "Bu kanun yayınlandığı tarihten itibaren geçerlidir." şeklinde belirtilen dördüncü maddesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey'in yaptığı açıklamada Ankara'da mesken vergisinin mülk sahibini alakadar etmeyip, kiracıları ilgilendirdiğini, az maaşlı binlerce memura da belediye mesken yapıncaya kadar çadır tedarik etmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca kira bedeli ihtikarının(malı fiyatı artınca satmak üzere saklama) kaldırılmasını istemiştir. Ahmet Hamdi Bey bu kanun ile ilgili Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Bey'in kanunun dördüncü maddeye ilavesini istediği tavrının reddi ile dördüncü maddenin oylamaya sunulmasını teklif etmiştir. Ancak teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵²⁸

²⁵²⁵ ZC, D. 2, C. 21, s. 135; 13 Ocak 1926.

²⁵²⁶ ZC, D. 2, C. 21, s. 183,191-200; 16 Ocak 1926.

²⁵²⁷ ZC, D. 2, C. 22, s. 3-4; 1 Şubat 1926.

²⁵²⁸ ZC, D. 2, C. 22, s. 27,29,33-34; 3 Mart 1926.

76. Ahmet Hamdi Bey'in "Mübadeleye Tabi Olmayan Şahıslarca Terk Edilmiş Olup Göçmen ve Mültecilere Acilen Yerleştirme ve Dağıtım Suretiyle Verilen Malların Geri Verilmemesi Hakkında Kanun Layihası"nın birinci maddesi ile ilgili yapılan görüşmelerin yeterli olup tadil teklifi ile beraber oylamaya sunulmasına dair vermiş olduğu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵²⁹

77. Ahmet Hamdi Bey, "Mükellefiyet-i Askeriye Kanunu"nun yüz altıncı ve yüz onuncu maddelerinin tadili hakkında kanunun "Kura çekilmiş veya yüz dokuzuncu madde gereğince kurasız asker olmuş bir yükümlünün (tam hizmet veya kısa dönem) arkadaşlarının sevk edilmesi sırasında, devlet üzerine gelmez ve bu da altmış dördüncü maddedeki açıklama cihetiyle bir kanuni mazerete dayalı olmadığı Meclis-i İdare tarafından tasdik edilmiş bulunursa veya sevki esnasında misafirhaneden veya yoldan firarı belli olursa tutuklanma anında veya içeriye alınmalarında arkadaşlarının sevkini başlangıcından itibaren geçen günlere nispeten yüz altıncı maddedeki hükümler vesilesiyle cezai hizmetleri belirlenmesi ve başkaca fiili hizmetleri yerine getirtmek üzere aynı şekilde asker alma şubelerince künyelerine açıklama verilerek sevk edilirler." şeklindeki yüz onuncu madde ile ilgili olarak maddede geçen "Meclis-i İdare" yerine "Belediye Meclisine" cümlesinin yazılmasını teklif etmiştir.²⁵³⁰

78. Ahmet Hamdi Bey'in "Adli Tıp Müessesesi Hakkındaki Kanun"un derhal görüşülmesi ile ilgili vermiş olduğu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵³¹

79. Ahmet Hamdi Bey ve Trabzon Milletvekili Süleyman Sırrı Bey, "İstanbul ve Çevresindeki Balıkçılar Yardımlaşma Sandığı Kanun"unun "Türkiye sınırları içindeki sahillerde denizden veya şahsi yararlanma ve mülkiyete ilişkin olmayan karadaki sulardan parselleme ve isale hattı ile balık avlama yeri için voli ve dalyan kabul edilmiş yerler, sahipleri tarafından gerek bizzat ve gerek başkasına kiraya vermek suretiyle işletilmeyerek (savaş gereği ve askeriye dolayısıyla olursa müstesna) üç sene terk edilmiş olarak bırakıldığında sözü geçen yerler üzerindeki kullanma hakkı ve yararlanma, her kime ait olursa olsun maliye hazinesine geçer."

²⁵²⁹ ZC, D. 2, C. 23, s. 78,86; 6 Mart 1926.

²⁵³⁰ ZC, D. 2, C. 23, s. 423-425; 31 Mart 1926.

²⁵³¹ ZC, D. 2, C. 24, s. 134; 19 Nisan 1926.

şeklindeki birinci maddesi üzerine Meclis Genel Kuruluna bir teklif vermişlerdir. Bu teklifte maddeden “savaş gereği ve askeriye dolayısıyla olursa müstesna” ibaresinin kaldırılarak “mazeretsiz üç sene” olark belirtilmesini ve bunun da devamlılığını istemişler ancak Meclis Genel Kurulu tarafından önerileri kabul edilmemiştir.²⁵³²

80. Ahmet Hamdi Bey, “Mesai Kanunu” ile ilgili yapılan görüşmelerin yeterli olduğunu, teklif sahibi vekillerin gelecek celseye davet edilmesi gerektiğini belirterek kanun görüşmelerinin ertelenmesini istediği telif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵³³

81. Ahmet Hamdi Bey, “Nakliye Araçları Tedarik Etme Kanunu”nun "Birinci maddede sözü geçen olayları bir ay içinde muhtara haber vermeyen nakliye aracı sahiplerinden her bir nakliye aracı için beş lira para cezası alınır." şeklinde olan ikinci maddesinin "Araçları bir ay içinde kaydettirmeyen ve sildirmeyen şahıslar canlı nakliye araçları (hayvanlar) ve bunlar vasıtasıyla toplanılan arabalarından her biri için on lira kadar ve (A) fıkrasında sözü geçen motorlu nakliye araçlarından her biri için yüz lira para cezası alınır." şeklinde kabul edilmesini teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu, bu değişiklik önerisini Trabzon Milletvekili Abdullah Beyin vermiş olduğu taktir ile birleştirerek kabul etmiştir.²⁵³⁴

82. Ahmet Hamdi Bey, “Otlak Vergisi Hakkındaki Kanun”un “İl ihtiyacından fazla kalan otlak yerlerinin il sınırları içinde ve dışından tüccar malı olarak bakılacak hayvanlar için talip olanlara yazılı olan fiyat ile verilir. Taliplerin tereddüt etmesi halinde talep itibarıyla sıra takip edilir.” şeklindeki altıncı maddesinin “Bir otlak mevsimine ait olmak üzere alınması lazım gelen vergi beher davar için bir kuruştur.” olarak düzeltilmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından encümene havale edilmiştir.²⁵³⁵

83. Ahmet Hamdi Bey, “Öşür Memurlarından Borcunu Ödeyenlerin Rehin Alınmış Mallarını ve Alınan Malların Geri Verilmesine Dair 29 Ağustos 1923 Tarihli Kanun Hükümünün 1927 Yılı Sonuna Kadar Uzatılması Hakkında Kanun”un "Öşür vergi memurlarından borcunu ödeyenlerin rehin alınmış malları ve alınan mallarının

²⁵³² ZC, D. 2, C. 24, s. 154,156; 20 Nisan 1926.

²⁵³³ ZC, D. 2, C. 25, s. 24-27; 3 Mayıs 1926.

²⁵³⁴ ZC, D. 2, C. 25, s. 655,660,661; 30 Mayıs 1926.

²⁵³⁵ ZC, D. 2, C. 25, s. 702,703,708; 31 Mayıs 1926.

geri verilmesine dair 29 Ağustos 1920 tarihli kanunun hükmü 1922 ve 1923 yıllarını da kapsamak üzere 1926 yılı şubat ayı sonuna kadar geçerlidir." şeklinde olan birinci maddesi üzerine şu teklifte bulunmuştur. Bu kanun maddesi ile ilgili olarak hükümetin göndermiş olduğu layihada "encümenin aşar mültezimlerinden" şeklindeki ibarenin ardından "nakden ve defaten" kelimelerinin de ilavesi istenmiş ise de Ahmet Hamdi Bey, "nakden ve defaten" kelimelerinin kullanılmasına gerek olmayıp kaldırılmasını teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵³⁶

84. "Kimsesiz Yurtlar Genel Müdürlüğü Muhasebe Teşkilatının Kaldırılması Hakkındaki Kanun"un görüşülmesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey'in verdiği teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵³⁷

85. Ahmet Hamdi Bey, "Belediye İşleri ile İlgili Ceza Hükümleri Hakkındaki Kanun"un altıncı ve yedinci maddelerini düzenleyen kanun ile ilgili görüşmelerin bir an önce yapılması için bir teklif vermiş ve bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵³⁸

86. Ahmet Hamdi Bey, "Jandarma Fertleri İle Küçük Subayların İlköğretim Vergisinden Muafiyetine Dair Kanun"un "Jandarma fertleri ile küçük subayların ilköğretim vergisinden muaf olmasına" şeklinde olan birinci maddesi ile ilgili Maarif Encümeni mazbatasında beyan edilen askerin zaten Okul Vergisinden muaf olduğunu, bu sebeple görüşülmesine gerek olmadığını, hükümetin teklifinin de, Okul Vergisinin değiştirilmesi yönünde böyle müstakil bir kanun şeklinde görüşülmesinin uygun olmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca hükümetin teklifi dikkate alındığı takdirde Okul Vergisi hakkındaki kanunun düzenlenmesi şeklinde Dahiliye Encümenine iadesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵³⁹

---

²⁵³⁶ ZC, D. 2, C. 25, s. 711,713; 31 Mayıs 1926.

²⁵³⁷ ZC, D. 2, C. 26, s. 313; 10 Haziran 1926.

²⁵³⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 324; 17 Ocak 1927.

²⁵³⁹ ZC, D. 2, C. 28, s. 459-460; 24 Ocak 1927.

87. Ahmet Hamdi Bey, “Mücadele-i Milliye’ye İştirak Etmeyen Memurin Hakkındaki Kanuna İlave Kanun Layihası”nın hemen görüşülmesine dair bir teklif vermiş ve bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁴⁰

88. Ahmet Hamdi Bey ve Antalya Milletvekili Ahmet Saki Bey, “Yabancıların Türkiye’de Seyahat ve Yerleşmeleri Hakkındaki 15 Mart 1915 Tarihli Kanun”nun dördüncü ve dokuzuncu maddelerini değiştiren kanunun değiştirilmesi yönünde görüşülmelerin bir an önce yapılmasına dair vermiş oldukları teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁴¹

89. “Gedikli Küçük Zabit Membaları Kanun Layihası”nın “Birinci maddede yazılı okul talebesinden arzusuyla olmayıp herhangi bir sebeple çıkarılanlardan çürüklerle on beş yaşından küçükler velilerine, velileri yok ise şehir yatılı okullarına teslim olunurlar.” şeklindeki üçüncü maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, maddeye “velileri yok ise” cümlesinden sonra “okuldan çıkarılmaları bir okula kabul olunamayacak derecede (ahlak ile ilgili bir sebebe dayandırılmamış ise)” ibaresinin ilavesini teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey, daha sonra bu tavrını geri almıştır.²⁵⁴²

90. Ahmet Hamdi Bey, “1927 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın Şura-yı Devlet Bütçesi” ile ilgili bir tavrını vermiştir. Bu tavrında Şura-yı Devlet teşkilatı meselesinin gelecek seneye bırakılarak tahsisatının bütçeden kaldırılmasını istemiştir. Ahmet Bey’in bu teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵⁴³

91. Ahmet Hamdi Bey ve Çorum Milletvekili İsmail Kemal Bey, “Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi”nin “Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü’ne göre vekiller kendilerine tebliğ edilen dilekçeler hakkında yaptıkları takibatı ve aldıkları kararları en son iki ayda encüme bildirimler.” şeklinde olan altmış birinci maddesinin “Vekiller kendilerine tebliğ edilen kararlar üzerine icra ettikleri takibat ve ittihaz ettikleri mukarreratı nihayet bir ay zarfında encüme bildirimler.” şeklinde

²⁵⁴⁰ ZC, D. 2, C. 29, s. 104-105; 19 Şubat 1927.

²⁵⁴¹ ZC, D. 2, C. 30, s. 27-28; 2 Mart 1927.

²⁵⁴² ZC, D. 2, C. 30, s. 219,223-224; 26 Mart 1927.

²⁵⁴³ ZC, D. 2, C. 31, s. 30,39,40; 10 Nisan 1927.

düzeltilmesi ile ilgili teklif vermişlerdir. Bu öneri Meclis Genel Kurulu tarafından encümene gönderilmiştir.²⁵⁴⁴

92. Ahmet Hamdi Bey, “Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi”nin “Her müzakerenin başından sonuna kadar hükümet adına görüş bildirmek üzere Başvekil veyahut o isim adına görüş bildirmeye yetkili bir vekilin veya birinci sınıf daire başkanlarından birinin hazır bulunması şart kılınmıştır.” şeklinde olan seksen dokuzuncu maddenin birinci fıkrasının “Her müzakerenin başından sonuna kadar hükümet adına görüş bildirmek üzere Başvekil veyahut o isim adına görüş bildirmeye yetkili bir vekilin veya birinci sınıf daire başkanlarından biri bulunur.” şeklinde değiştirilmesi ile ilgili bir teklif vermiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilerek “şart kılınmıştır” ibaresi maddeden kaldırılmıştır.²⁵⁴⁵

93. Ahmet Hamdi Bey ve Antalya Milletvekili Ahmet Saki Bey “Pamuklara Gelen Haşarat ve Hastalıkların İmha ve Tedavisine ve Tohumların İslahı ile İlgili Kanunun Bazı Maddelerinin Düzeltilmesi Hakkında Kanun Layihası”nın altıncı ve yedinci maddelerindeki “Cezalar, idare heyeti ve Ziraat Odası ve belediye başkanlarıyla Ziraat Odasından seçilecek üyeden oluşturulmuş özel bir heyet tarafından kesin olarak hükme bağlanır. Vergi ödemekten kaçınanlardan cezanın alınması hakkında adı geçen heyet tarafından düzenlenecek tutanak yerin en büyük mülkiye memurunun yazılı işaretiyle satın alınmak için savcılığa tebliğ edilir ve para cezası derhal hapse çevrilir. ” şeklindeki ifadenin “cezalar mahalli ziraat memurlarının müracaatı üzerine Sulh Mahkemesince hükmolunur” şeklinde değiştirilmesi ile ilgili bir teklif vermiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁴⁶

94. Ahmet Hamdi Bey, “Maktu Vergi Kanun”unun bazı maddelerinin düzeltilmesi hakkında kanunun “Eczahaneye yapılması için bırakılan reçetelerin düzeltilip değiştirilmeden yapılması gerektiği, ilaçların alıcıya verilmesinin talimatnameye göre yapılacağını reçetelerin yapımında görülen hatalardan doğrudan doğruya eczahane sahibinin sorumlu olduğu eczahane sahibinin bulunmadığı

²⁵⁴⁴ ZC, D. 2, C. 31, s. 262; 25 Nisan 1927.

²⁵⁴⁵ ZC, D. 2, C. 31, s. 275-27; 25 Nisan 1927.

²⁵⁴⁶ ZC, D. 2, C. 32, s. 190-191; 19 Mayıs 1927.

takdirde müdürün sorumlu olduğu, ayrıca eczacının içerisinde hata olduğu hakkında şüpheye düştüğü veya gerektiğinden fazla eczayı içerdiği meydana çıkan reçeteleri hastayı tedavi eden tabiple temas eylemeden evvel yapamayacağı” hususlarını düzenleyen otuz birinci maddesi ile ilgili bir teklif vermiştir. Bu teklifte “reçetelerin” kelimesinden sonra “ilaç fiyatının da yazılarak eczahane mührü ile tasdikinden sonra” fıkrasının ilavesini istemiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁴⁷

95. Ahmet Hamdi Bey ve Çorum Milletvekili İsmal Bey “Maktu Vergi Kanunu”na “Bir kaza ve tehlikeye uğrayan hastaların muayenesi mühim ve acil bir olayın meydana gelmesi durumunda yapılacak muayene elli birinci maddenin hükmünden ayrıcalıklıdır.” şeklinde bir maddenin ilave edilerek bunun kanuna elli altıncı madde olarak kabulünü istemişlerdir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından Encümene gitmesi hususunda kabul edilmiştir.²⁵⁴⁸

1.2.3. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. Kangırı Milletvekili Talat Bey ve arkadaşlarının “Genel ve Özel Yollar Çalışanlarının Yükümlülüğü ile Yol İnşa ve Tamiri Hakkındaki” kanun tekliflerinde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Nafia Nezareti tarafından reddedilmiş ve Meclis Genel Kurulu tarafından Dahiliye Encümenine havale edilmiştir.²⁵⁴⁹

2. Bayezit Milletvekili Şefik ve arkadaşlarının “Ziraat Bankasının Bütçesi” ile ilgili olarak verdikleri kanun teklifinin “Genel ve İstiklal Harbi’nde istilaya uğrayan yerlerin ahalsinin işgalden kurtuldukları tarihe kadar Ziraat Bankasına olan borçlarından faiz alınmaz.” şeklindeki maddesinin bu bütçeye on dokuzuncu madde olarak ilavesini teklif etmişlerdir. Bu teklifte Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Ancak bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵⁵⁰

3. Kangırı Milletvekili Ziya Bey ile arkadaşlarının, “Kangırı Kasabasının Su Borularının Yapımı ve Tamiri İçin 1924 Senesi Bütçesine 20. 000 Lira

²⁵⁴⁷ ZC, D. 2, C. 28, s. 424-426; 22 Kasım 1927.

²⁵⁴⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 437, 22 Kasım 1927.

²⁵⁴⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 296-297; 19 Aralık 1923.

²⁵⁵⁰ ZC, D. 2, C. 7, s. 725-728; 19 Mart 1924.

Zammedilmesine Dair” kanun teklifinde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁵¹

4. Urfa Milletvekili Ali Fuat Bey ve kırk sekiz arkadaşının “Ortaöğretim Öğretmenleri Kanununun On Dördüncü Maddesinin Düzenlenmesi Hakkındaki” kanun teklifinde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmiştir.²⁵⁵²

5. Kangırı Milletvekili Talat Bey’in “Özel Yollar ve Genel Yollarda Yükümlü Çalışanların Usulünün Uygulanması Hakkında” verdiği kanun teklifinde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından Nafia Encümenine havale edilmiş ve daha sonra reddedilmiştir.²⁵⁵³

6. Ardahan Milletvekili Talat ve arkadaşlarının “Balkan Harbi’nde Bulgar Komitesi Tarafından Şehit Edilen Sarışaban Kazası Hükümet Doktoru Nafiz Tahir Bey’in Ailesine Vatana Hizmetten Dolayı On Beşer Lira Maaş Verilmesi” için verdikleri kanun teklifinde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif, Şehit Doktor Nafiz Tahir Bey’in hemşiresi Sabiha Hanım ile mahdumu Ali Nafiz Bey’e beş lira verilmesi şeklinde kabul edilmiştir.²⁵⁵⁴

7. Elaziz Milletvekili Hüseyin Bey ile arkadaşlarının “Çorum Milletvekili Merhum Ferit Bey’in Ailesine Vatana Hizmetten Dolayı Maaş Ödenmesi Hakkında” verdikleri kanun teklifinde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁵⁵

8. “Türk Siyaset Başkanlarının Yetimlerine Ermenilerin Terk Edilmiş Mallarından Mülk Olarak Konut Verilmesi Hakkında” Denizli Milletvekili Haydar Rüştü Bey ve arkadaşlarının vemiş oldukları kanun teklifinde Süleyman Sırrı Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından bazı maddeleri değiştirilerek kabul edilmiştir.²⁵⁵⁶

²⁵⁵¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 1024-1026; 24 Mart 1924.

²⁵⁵² ZC, D. 2, C. 10, s. 285; 17 Kasım 1924.

²⁵⁵³ ZC, D. 2, C. 11, s. 313-314; 31 Aralık 1924.

²⁵⁵⁴ ZC,D. 2, C. 18, s. 423-426; 22 Nisan 1925.

²⁵⁵⁵ ZC, D. 2, C. 18, s. 427-28; 22 Nisan 1925.

²⁵⁵⁶ ZC, D. 2, C. 25, s. 133-134; 29 Mayıs 1926.

9. Mardin Milletvekili Abdülğani Bey ve arkadaşlarının, “Sabık Mardin Milletvekili Derviş Bey Ailesine Vatana Hizmetten Dolayı Maaş Verilmesi Hakkında” kanun tekliflerinde Ahmet Hamdi Bey’inde imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁵⁷

1.2.4. Takrirler

1. Ahmet Hamdi Bey’in, “Ruznamenin Otuz Birinci Maddesindeki Af Kanunu’nun Acil Olan Maddeleri Arasına Konulmasına Dair” vermiş olduğu takrir ruznamenin dokuzuncu, onuncu ve on birincisi olarak oylamaya sunulmuş ve Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁵⁸

2. “İstiklal Savaşına Katılan İkinci Sınıf Yedek Subayların Refahı Hakkındaki Kanun” tasarısı ile ilgili Ahmet Hamdi Bey, Meclis Genel Kuruluna Mudanya Mütarekesinin imzalanmasına kadar İstiklal Savaşına katılan ikinci sınıf yedek subaylar ile 15 Mayıs 1919 tarihinden itibaren Sakarya Meydan Muharebesi’nin sonuna kadar geçen süre zarfında orduya katılmış olanlara dört aylık maaşlarının ödenmesi ile ilgili bir öneride bulunmuştur. Bu önerge Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁵⁹

3. “Genel Af İle İlgili Kanun” teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey, kanun hakkında yapılan görüşmelerin yeterli olduğunu ve maddelere geçilmesini önermiştir. Ahmet Bey’in vermiş olduğu bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁶⁰

4. Ahmet Hamdi Bey, “Genel Af Kanununun” birinci maddesinin görüşülmesini yeterli bularak oylamaya geçilmesini teklif etmiş ve bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiş müzakerelere devam edilmiştir.²⁵⁶¹

5. Ahmet Hamdi Bey, “Ruznamenin Onüçüncü Maddesini Teşkil Eden ve Altı Hastalıklı Mahkumun Aflarına Dair” olan Adliye Encümeni mazbatasının acilen

---

²⁵⁵⁷ ZC, D. 2, C. 33, s. 840-842; 26 Haziran 1927.

²⁵⁵⁸ ZC, D. 2, C. 2, s. 620-621; 13 Ekim 1923.

²⁵⁵⁹ ZC, D. 2, C. 2, s. 752-753; 18 Ekim 1923.

²⁵⁶⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 237; 15 Aralık 1923.

²⁵⁶¹ ZC, D. 2, C. 4, s. 259; 15 Aralık 1923.

görüŖülmesi ile ilgili bir taktırir vermiŖtir. Bu taktırir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiŖtir.²⁵⁶²

6. Ahmet Hamdi Bey'in, "Birinci Dönem Seçimlerine Ait Zabıt Ceridelerinden CiltlenmiŖ Birer Takımın Azayı Kirama Verilmesi Hakkında Bir Karar Verilmesine Dair" vermiŖ olduğu taktırir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiŖtir.²⁵⁶³

7. Ahmet Hamdi Bey, "Kur'an ve İslami Hükümler Aleyhinde Yazılar Yazan Gazeteler Hakkında Matbuat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair" Meclis Genel Kuruluna bir taktırir vermiŖtir. Bu taktırir temenni mahiyetinde olduğu için Başvekalete gönderilmiŖtir.²⁵⁶⁴

8. Ahmet Hamdi Bey'in, "Yevmiye Defterinin On İkinci Maddesini OluŖturan Nakit Evrakların Ŗartlarının Düzenlenerek BirleŖtirilmesi ve Değerinin Arttırılması ile Ufak Paraya Olan İhtiyacın OluŖumuna Dair" Meclis Genel Kuruluna vermiŖ olduğu taktırir kabul edilmiŖtir.²⁵⁶⁵

9. Ahmet Hamdi Bey, "Ruznamenin On Dokuzuncu Maddesini TeŖkil Eden 18 Ekim 1922 Tarihli Firari, Bakaya Kanununun Birinci Maddesinin Açıklanması Hakkında Adliye Encümeni Mazbatasının Acilen GörüŖülmesine Dair" bir taktırir vermiŖtir. Bu taktırir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiŖtir.²⁵⁶⁶

10. Ahmet Hamdi Bey'in, "Firari, Bakaya ve Nüfusa KaydolunmamıŖ Kimselerin Affı Hakkındaki 18 Ekim 1923 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Açıklanmasına Dair" vermiŖ olduğu taktırir Müdafaa-i Milliye Encümenine havale edilmiŖtir.²⁵⁶⁷ Ahmet Hamdi Bey bu kanundan rüŖvet alarak asker firarına ve teciline sebebiyet verenlerin dahi yararlanmaları gerektiğini, ancak kanunun firar suçlarının hakkında uygulanmadığını, bu sebeple birinci maddenin yorumlanmasını istemiŖtir. Bu konu ile ilgili olarak gerek Hamdi Bey'in taktıriri gerekse de Müdafaa-i Milliye Encümeni'nin mazbataları Adliye Encümeni tarafından incelenmiŖtir. Bu Adliye Encümeni mazbatasına göre maddenin subayların Ŗahıslarına ait vazifelerinden

²⁵⁶² ZC, D. 2, C. 4, s. 334-335; 20 Aralık 1923.

²⁵⁶³ ZC, D. 2, C. 4, s. 703-704; 7 Ocak 1924.

²⁵⁶⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 454; 30 Ocak 1924.

²⁵⁶⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 523-524; 2 Ŗubat 1924.

²⁵⁶⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 605-606; 6 Ŗubat 1924.

²⁵⁶⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 445; 24 Aralık 1923

kaynaklanan firar olaylarını kapsamadığı şeklinde yapılan açıklama uygun görülmüş ve Adliye Encümeninin bu mazbatasını Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁶⁸

11. Ahmet Hamdi Bey, “Gügeri Hakkındaki Kanun Teklifinin Aşar Hakkındaki Kanunla Birleştirilmesinin Görüşülmesine Dair” bir takrir vermiştir. Bu takrir Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine havale edilmiştir.²⁵⁶⁹

12. Ahmet Hamdi Bey, “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun, vekil ve müsteşar 3.600; memurini vekalet 16.716; müstahdemini müteferrika 5.760; mülkiye müfettişleri 13.920 olmak üzere toplam 36.996 lira” şeklinde olan yüz yirmi beşinci faslı ile ilgili bir takrir vermiştir. Bu takririnde ikinci maddenin müfredat cetvelinde özel kalemlerden bazılarını fazla görmüş ve bu sebeple bunların ve ödeneğinin bütçeden kaldırılmasını teklif etmiştir. Meclis Genel Kurulu tarafından bu takrir kabul edilmemiştir.²⁵⁷⁰

13. Ahmet Hamdi Bey’in, “Batı Vilayetlerindeki İhtiyaç Fazlası Doktorların Doğu Vilayetlerine Gönderilmelerini Temin Edecek Kanun Tasarısı Hazırlanmasına Dair” verdiği takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından temenni mahiyetinde olduğu için Başvekalet’e gönderilmiştir.²⁵⁷¹

14. Ahmet Hamdi Bey’in, “18 Ekim 1923 Tarihli Firari ve Bakaya Kanunu”nun birinci maddesinin ve belirtilen suçlara bağlı olarak ayrı ayrı asıl suç addedilen fıkrasının açıklanması hakkında Başvekalet'ten gelen tezkere ve Adliye Encümeni mazbatasının acele görüşülmesi ile ilgili vermiş olduğu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵⁷²

15. Ahmet Hamdi Bey, Tekfurdağı Milletvekili Cemil Bey ve yüz arkadaşının “Meclis Memur ve Müstahdemine Ödenek ile Birlikte Birer Maaş Nispetinde İkramiye Verilmesine Dair” görüşmeleri yeterli bularak maddelere geçilmesi ile ilgili Meclis Genel Kuruluna bir takrir vermiştir. Bu takrir mecliste çoğunluk

²⁵⁶⁸ ZC, D. 2, C. 6, s. 32-34; 16 Şubat 1924.

²⁵⁶⁹ ZC, D. 2, C. 3, s. 179-180; 16 Şubat 1924.

²⁵⁷⁰ ZC, D. 2, C. 7, s. 272-273; 10 Mart 1924.

²⁵⁷¹ ZC, D. 2, C. 9, s. 56; 27 Ekim 1924. BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6390, Yer No: 6. 38. . 7.

²⁵⁷² ZC, D. 2, C. 10, s. 460; 4 Aralık 1924.

sağlanamayınca Meclis Genel Kurulu tarafından başka bir oturumda görüşülmesine karar verilmiştir.²⁵⁷³

16. Ahmet Hamdi Bey, “Bursa Milletvekilliğine Seçilen Nurettin Paşa Hakkında İkinci Şube Mazbatası” ile ilgili yapılan görüşmeleri yeterli bularak, şube mazbatasının oylamaya sunulmasını teklif etmiştir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁷⁴

17. Ahmet Hamdi Bey’in, “Milli Ahlak Ve Adaba Aykırı Yayında Bulunan Mizah Gazeteleri Hakkında Kanuni İşlem Yapılmasına Dair” vermiş olduğu takrir Başvekalet’e havale edilmiştir.²⁵⁷⁵

18. Çanakkale Milletvekili Mehmet ve Bozok Milletvekili Ahmet Hamdi Bey “Zabıt Ceridelerinin Azayı Kirama Ayda Bir Defa Ciltlenmiş Olarak Dağıtılması Usulünün Edinilmesine Dair” bir takrir vermişlerdir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından Divan Başkanlığı’na havale edilmiştir.²⁵⁷⁶

19. Ahmet Hamdi Bey’in, “Yüz Elli Kişilik Liste Mensubin Hakkındaki Kanun Layihasının Derhal Görüşülmesine Dair” vermiş olduğu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁷⁷

20. Ahmet Hamdi Bey, “Gayri Menkul Mallar Hakkında Adi Senet İle (Resmi Olmayan) Kullanım İddiasının Karar İçin İncelemeye Alınmayacağına Dair” hakkında bir takrir vermiştir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından Adliye Encümenine havale edilmiştir.²⁵⁷⁸

21. Ahmet Hamdi Bey’in “Memurlara Elbise ve Şapka Edinilmesi İçin Verilen Avansın İkramiye Sayılması Hakkında” vermiş olduğu takrir temenni mahiyetinde olduğu düşünülerek Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekalet’e havale edilmiştir.²⁵⁷⁹

---

²⁵⁷³ ZC, D. 2, C. 11, s. 301-302; 29 Aralık 1924.

²⁵⁷⁴ ZC, D. 2, C. 12, s. 152; 17 Ocak 1925.

²⁵⁷⁵ ZC, D. 2, C. 12, s. 357; 29 Ocak 1925; BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6511, Yer No: 7. 41. . 8.

²⁵⁷⁶ ZC, D. 2, C. 14, s. 246-247; 23 Şubat 1925.

²⁵⁷⁷ ZC, D. 2, C. 15, s. 63-64; 1 Mart 1925.

²⁵⁷⁸ ZC, D. 2, C. 16, s. 193; 25 Mart 1925.

²⁵⁷⁹ ZC, D. 2, C. 9, s. 3-4; 26 Ekim 1925.

22. Ahmet Hamdi Bey'in "Orman Nizamnamesinin On Altıncı Maddesinin Düzenlenmesi Hakkında Bir Seneden Beri Ziraat Encümeninde Bulunan Kanun Teklifinin Nizamname-i Dahilinin Açıklaması Gereğince Ruznameye Alınmasına Dair" vermiş olduğu taktirin Meclis Genel Kurulu tarafından ruznameye alınmasına değil, Ziraat Encümeninde incelenmesine karar verilmiştir.²⁵⁸⁰

23. Ahmet Hamdi Bey'in, "Orman Nizamnamesinin İki Maddesinin Düzenlenmesi" ile ilgili verdiği taktir Ziraat Encümenine havale edilmiş ancak bir seneye yakın müddet bu encümeden bir sonuç çıkmamıştır. Bunun üzerine Ahmet Hamdi Bey, bu teklifinin ruznameye alınmasına dair tekrar bir taktir vermiş ve bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁸¹

24. Ahmet Hamdi Bey, "Orman Nizamnamesi'nin On Altıncı ve Kırküçüncü Maddelerinin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun Teklifinin Acilen Görüşülmesine Dair" Meclis Genel Kuruluna bir taktir vermiş ve bu taktir kabul edilmiştir.²⁵⁸²

25. Malatya Milletvekili Mahmut Nedim Bey'in "Harcamalara Mahsus Defterlere Pul Yapıştırma Meselesinde Bayi ve Müşterinin Müştereken Sorumlu Tutulmaları Hakkında" taktiri üzerine Ahmet Hamdi Bey bu konu için verilen taktirlerin bu baktaki kanunun açıklanması ve değiştirilmesi üzerine olduğunu, bütçe ile müzakeresinin uygun olmadığını, bu sebeple de taktirlerin ait olduğu encümene havalesini teklif etmiştir.²⁵⁸³

26. Ahmet Hamdi Bey, "Yaralı Gazilere Ait Layihanın Acele Görüşülmesine Dair" Meclis Genel Kuruluna bir taktir vermiş ve bu taktir, daha önce Muvazene-i Maliye Encümeni tarafından verildiği için Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya gerek görülmemiş ve kabul edilmemiştir.²⁵⁸⁴

27. Mardin Milletvekili Ali Rıza Bey'in, "Ankara'da Bir İstiklal Madalyası Abidesi İnşası Hakkında" taktiri üzerine Ahmet Hamdi Bey, bu baktaki taktirlerin

---

²⁵⁸⁰ ZC, D. 2, C. 22, s. 33-34; 3 Şubat 1926.

²⁵⁸¹ ZC, D. 2, C. 25, s. 10; 1 Mayıs 1926.

²⁵⁸² ZC, D. 2, C. 25, s. 42-44; 6 Mayıs 1926.

²⁵⁸³ ZC, D. 2, C. 25, s. 309; 19 Mayıs 1926.

²⁵⁸⁴ ZC, D. 2, C. 25, s. 630; 30 Mayıs 1926.

kanundan ayrı bir teklif mahiyetinde olduğunu bunların encümene gönderilmesini ve asıl kanunun devamının görüşülmesini teklif etmiştir.²⁵⁸⁵

28. Ahmet Hamdi Bey'in, "Ceza Kanunu'nun Beş Yüz Yetmiş Dördüncü Maddesiyle Bütün İçeceklerin Tekelleştirilmesi Kanununun On Sekizinci Maddesinin Telif Ve Açıklanmasına Dair" bir tahrir vermiştir. Bu tahrir Meclis Genel Kurulunda görüşülmek üzere Adliye ve Muvazene-i Maliye Encümenine havale edilmiştir.²⁵⁸⁶

29. Ahmet Hamdi Bey, "Hafta Tatili Kanunu"nun dördüncü ve beşinci maddelerinin düzenlenmesi hakkındaki kanun üzerine vermiş olduğu tahrirde;

"Hafta Tatili Kanunu'nun dördüncü maddenin A fıkrası aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

Hastahaneler, dispanseriler, eczaneler, etibba ve diş muayenehaneleri, kimya ve bakteriyoloji laboratuvarları, hamamlar ve tefohirhaneler.

Dördüncü maddenin C fıkrası aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Matbaalar, özellikle günlük gazete bayileri, posta dağıtan yerler, umumi kütüphaneler, umum bahçeler, tiyatrolar, spor, konferans ve konser salonları, sinemalar, halkı eğlendirmeye mahsus oyun mahalleri, kulüpler, Tayyare Cemiyeti piyango biletli satış şubeleri.

Dördüncü maddenin E fıkrası aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

Hanlar, oteller, fotoğrafhaneler, lokantalar, kahvehaneler.

Bu kanunun beşinci maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir;

Fırıncılar, kasaplar, yalnız sebze ve yaş meyve ve tütün satanlar, berberler, nalbantlarla alat ve edevatı ziraiye tamircileri müesseselerini dördüncü maddedeki müesseseler gibi açık bulundurabilirler.

Bu kanun yayımlandığı tarih itibariyle geçerlidir.

²⁵⁸⁵ ZC, D. 2, C. 25, s. 639; 30 Mayıs 1926.

²⁵⁸⁶ ZC, D. 2, C. 28, s. 9; 1 Aralık 1926.

Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur”şeklinde maddeleri ifade ederek bunların kabulünü teklif etmiştir. Ahmet Hamdi Bey’in bu teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁸⁷

30. Ahmet Hamdi Bey, “Faiz İle İlgili Nizamnamenin Kaldırılıp Kaldırılmadığının Açıklanmasına Dair” bir takrir vermiştir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından Adliye Encümenine havale edilmiştir.²⁵⁸⁸

31. Ahmet Hamdi Bey ve Çorum Milletvekili İsmail Kemal Bey “Milletvekilliğin Başlangıcının Tespiti Hakkında” Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi üzerine Heyet-i Celilede meydana çıkan hissiyat ve düşünceler doğrultusunda meselenin tekrar görüşülmesi durumunda mazbatanın Teşkilatı Esasiye Encümenine iade buyurulmasını teklif etmişlerdir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁸⁹

32. “Milletvekilliğin Başlangıcının Tespiti Hakkında” Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi üzerine Ahmet Hamdi Bey vermiş olduğu takrirden görüşmelerin kifayetine ve mazbatanın encümenine iadesine karar verilmesini teklif etmiş ve bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁹⁰

1.2.5. Bozok İle İlgili Vermiş Olduğu Takrirler

1. Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı ve Ahmet Hamdi Bey’in “Bozok Kasabası İle İstasyon Arasındaki Delice Nehri Üzerinde Bir Köprü İnşası Hakkında” verdikleri takrir Başvekalet’e havale edilmiştir.²⁵⁹¹

2. Kütahya Milletvekili Cemil Bey’in “Meclisin Birinci Döneminde “Yozgat “ isminin “Bozok” Olarak Kullanılmasına Dair” vermiş olduğu takrir, 10 Mart 1923 tarihinde Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bunun üzerine Ahmet Hamdi Bey ve Süleyman Sırrı, “Bozok isminin Yozgat olarak değiştirilmesine” dair 21 Ekim 1925 tarihinde Riyaset-i Celile’ye gönderdikleri yazı, 7 Kasım 1925 tarihinde Başvekalet’e oradan da 8 Kasım 1925 tarihinde Dahiliye Vekaletine

²⁵⁸⁷ ZC, D. 2, C. 28, s. 10-13; 1 Aralık 1926.

²⁵⁸⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 244; 3 Ocak 1927.

²⁵⁸⁹ ZC, D. 2, C. 28, s. 354; 19 Ocak 1927.

²⁵⁹⁰ ZC, D. 2, C. 28, s. 346,353-354; 19 Ocak 1927.

²⁵⁹¹ ZC, D. 2, C. 20, s. 253; 24 Kasım 1925.

gönderilmiştir. Bu taktır, 15 Kasım 1925 tarihinde incelenmiş²⁵⁹² ve daha sonra Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁹³

1.2.6. İmzasının Bulunduğu Taktirler

1. Ertuğrul Milletvekili Dr. Fikret Bey ile arkadaşlarının “İstanbul'a Giden Milletvekili Heyetine Gerekli Hürmet Gösterilmediğine Dair” verdikleri taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁹⁴

2. Süleyman Sırrı Bey ile arkadaşlarının “Nayihe Kanunu’nun Dahiliye Encümeninden Meclis Genel Kuruluna Süratle Sevk ve Müzakeresi Hakkında” Meclis Genel Kuruluna vermiş oldukları taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası vardır. Bu taktir önce Dahiliye Encümenine oradan da Meclis Genel Kuruluna gönderilmiştir.²⁵⁹⁵

3. Isparta Milletvekili İbrahim Bey ve arkadaşları “Genel Af Kanunu”nun birinci maddesinin “Ceza kanununun altmış ikinci maddesiyle ek kanuna uyarak mahkum ve zanlı bulunan eşkıyalık, hırsızlık ve tecavüz gibi suç sahiplerinden mahkum ve zanlı bulunanlar müstesna olmak üzere genel olarak suçlular affedilmiştir.” şeklinde kabulüne dair vermiş oldukları taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁹⁶

4. Avni Bey ve arkadaşları “Genel Af Kanunu”na “Cumhuriyet’in ilan tarihine değin askerlikten firar edenlerle eşkıyanın yakalanıp nakledilmesi hususunda mülkiye memurları ve jandarma, ırza geçme, gasb ve yağmacılık suçlarından başka yapılan eylemler ve hareketleri affedilmiştir.” şeklindeki maddenin beşinci madde olarak ilavesini istedikleri taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurul tarafından kabul edilmemiştir.²⁵⁹⁷

²⁵⁹² BCA, Fon Kodu:30. . 10. 0. 0. , Dosya No:7333, Yer No: 66. 440. . 12; ZC, D. 2, C. 19. s. 26; 4 Kasım 1925.

²⁵⁹³ ZC, D. 2, C. 33. s. 681; 25 Haziran 1927.

²⁵⁹⁴ ZC, D. 2, C. 2, s. 559-565; 8 Ekim 1923.

²⁵⁹⁵ ZC, D. 2, C. 3. s. 495-496; 21 Kasım 1923.

²⁵⁹⁶ ZC, D. 2, C. 4. s. 283,288; 17 Aralık 1923.

²⁵⁹⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 471-472; 26 Aralık 1923.

5. Trabzon Milletvekili Abdullah ve arkadaşlarının “Askerlik Hizmetinin Süresinin Kısaltılmasına Ait Olmak Üzere Geçici Askerlik Hizmeti Kanunu'nun Beşinci Maddesinin Kaldırılmasına Dair Kanun Layihası”nın “Askerlik görev süresi piyade ve nakliye sınıfları için bir buçuk, topçu ve süvari ve hava, sanayi, otomobil ve fen kıtaları ve mızıka kıtaları için iki, jandarma için iki buçuk ve deniz kuvvetleri için dört sene olup girdiği tarihten başlar.” şeklindeki birinci fıkrası ile ilgili olarak verdikleri takrimde Ahmet Hamdi Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrim de birinci maddede “deniz kuvvetleri için” ibaresinden sonra “üç sene” ibaresinin konulmasını teklif etmişlerdir. Ancak bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁵⁹⁸

6. Giresun Milletvekili Tahir Bey ve arkadaşlarının “Rize Vilayeti ile Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina ve Çay Yetiştirilmesi Hakkında” kanunun “belirlenen zamanda ağaçlandırma yapanların arazisinden bu gün alınmakta olan vergiler on yıl süreyle alınmaz ve ağaçlandırmanın tamamlanmasında bir defaya mahsus olmak üzere her bir dönüm ve fazlası için ziraatı teşvik faslından on lira ödül verilir.” şeklinde olan beşinci madde ile ilgili verdikleri takrimde Ahmet Hamdi Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrim Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁵⁹⁹

7. Kastamonu Milletvekili Emin ve arkadaşlarının “Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun Altıncı ve Sekizinci Maddesine Denk 8 Mart 1923 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Düzenlenmesine Dair” kanun teklifinin bir an önce görüşülmesi ile ilgili verdikleri takrimde Ahmet Hamdi Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrim Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁰⁰

8. Karesi Milletvekili Haydar Adil Bey ve arkadaşlarının “1924 Senesi Muvazene-İ Umumiye Kanunu”Nun Birinci Maddesinin Dördüncü Faslında Memur Maaşları” ile ilgili vermiş oldukları takrimde Ahmet Hamdi Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrimde Meclise bağlı birimlerde çalışan memurlara 1923 senesinde zam yapıldığı halde zabıt kaleminin bu zamdan yararlanmadığını, 1924 senesinde ise 1923 senesi esas alındığı için bu kalemin mağduriyetinin devam ettiğini

²⁵⁹⁸ ZC, D. 2, C. 5, s. 19-21; 9 Kasım 1924.

²⁵⁹⁹ ZC, D. 2, C. 5, s. 593; 4 Şubat 1924.

²⁶⁰⁰ ZC, D. 2, C. 6, s. 202-204; 21 Şubat 1924.

söylemişlerdir. Bu sebeple önemli bir görev içerisinde bulunan zabıt kaleminin maaş ve kadrosunun Divan Başkanlığının teklifi ile zam yapılması istenmiştir. Ancak bu takdir Meclis Genel Kurulu tarafından zam icrasının elli imzalı olması şartı göz önüne alınarak oylamaya sunulmamıştır.²⁶⁰¹

9. Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey ve arkadaşlarının “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun birinci maddesinin dördüncü faslı ile ilgili olarak Meclisin işinin çok olduğunu bu sebeple encümenlerine birer katip ilavesini ve Meclis bütçesindeki kitap mubayaası miktarının üç bin liraya çıkarılmasına dair vermiş oldukları takirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takdir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁰²

10. Ardahan Milletvekili Halit ve arkadaşları “Milli Mücadele’nin Birçok Aşamasında Fedakarlık Göstermiş Olan Nazım Bey’in Annesine Verilmesi Düşünülen ve Muvazene-i Maliye Encümenince Otuz İki Liraya Çıkarılan Maaşın Altmış Lira Olması” için bir takdir vermişlerdir. Bu takirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁰³

11. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Dahiliye Vekaleti Bütçesindeki idare merkezi ile ilgili Kütahya Milletvekili Ragıp ve arkadaşlarının Meclis Genel Kuruluna vermiş oldukları takirde hükümetin makam ödenekleri arasında otomobil masrafı hükümete ait olarak Başvekalet ödeneğinin milletvekillilik ödeneği ile beraber beşyüz lira ve vekiller tahsisatının da aynı şekilde beşyüz lira olarak tesbit edilmesini istemişlerdir. Bu takirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Ancak takdir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁰⁴

12. Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey ve doksan iki arkadaşının “Meclis Yazı Heyetine 1923 Senesi Bütçe Kısıtlamasından Ayrılmış Olan Ödenekten Birer Maaş İkramiye Verilmesine Dair” takirinde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takdir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁰⁵

---

²⁶⁰¹ ZC, D. 2, C. 6, s. 109-110; 5 Mart 1924.

²⁶⁰² ZC, D. 2, C. 6, s. 111-114; 5 Mart 1924.

²⁶⁰³ ZC, D. 2, C. 7, s. . 206-207; 9 Mart 1924.

²⁶⁰⁴ ZC, D. 2, C. 7, s. 262-263; 10 Mart 1924.

²⁶⁰⁵ ZC, D. 2, C. 7, s. 980-981; 23 Mart 1924.

13. Denizli Milletvekili Mazhar Müfit ve arkadaşlarının “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Bahriye Bütçesinin Maliye Vekili nazırının dahi dahil bulunduğu uzman Encümen tarafından lüzum gösterilmiş olan iki milyon liranın Bahriye bütçesine ilave edilmesi hakkında vermiş oldukları takirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁰⁶

14. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Ticaret Vekaleti Bütçesindeki “Teşvikat-ı Sanaiye faslı beş yüz bin lira” şeklinde olan faslına mahsus üzerine Çanakkale Milletvekili Şükrü ve arkadaşları “Milli sanayimizi yükseltmek ve harap olan bir mahal ahalisinin sefaleti için şirketin mevcut arazi ve emlakı karşılığında borç edilmek üzere Ticaret Vekaleti’nin Teşvik-i Sanaiye faslına elli bin lira konulması” ile ilgili olarak bir takrir vermişlerdir. Bu takirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası olup takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁰⁷

15. “Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Maarif Vekaleti Bütçesi ile ilgili olarak Ankara Milletvekili İhsan Bey ve arkadaşları Müdafaa-i Milliye Vekaleti’nin Ankara lise binasını işgal ettiğini sayıları üç yüzü geçen çocukların daracık bir barakaya sıkıştıklarını, derslerini ayakta dinlemek mecburiyetinde kaldıklarını Ankara, Merkezi hükümet olmazdan evvel, gece yatılı okulu olduğunu, şimdi Merkezi hükümet olduğu halde bir yatılı bir okula sahip olmadığını, çocukların ortaokuldan sonra lise tahsilinden mahrum kaldıklarını onun için Ankara Merkezi hükümet olduğu için yatılı bir liseye ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra yapılan görüşmeler sonucunda Müdafaa-i Milliye Vekaleti’nin işgal ettiği lise binasının boşaltılarak Maarif Vekaleti’ne teslim edilmesi hususunda verilen kararın Heyet-i Celilece de tasdik edilmesini istemişlerdir. Bu takirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Takrir Meclis Genel Kurulu tarafından Müdafaa-i Milliye Vekaletine gönderilmiştir.²⁶⁰⁸

16. “Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesinin “İlmiye memurlarının maaşlarının 97.686 lira“ şeklinde olan iki yüz dokuzuncu faslı üzerine; Konya Milletvekili Mustafa Feyzi Bey ve arkadaşları “ilmiye çalışanlarının

²⁶⁰⁶ ZC, D. 2, C. 8, s. 8-9; 25 Mart 1924.

²⁶⁰⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 193-198; 1 Nisan 1924.

²⁶⁰⁸ ZC, D. 2, C. 8, s. 831-833; 17 Nisan 1924.

maaşları pek azdır. Müfredat kısmında gösterilen kırk yedi adet katipin maaşının onar liraya çıkarılmasını“ istedikleri takdirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu karar Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁰⁹

17. Çorum Milletvekili İsmail Kemal Bey ve arkadaşlarının “İsmet Paşa Hazretlerine Meclisin Hürmetlerini Bildirmek İçin Meclis Tarafından Bir Heyetin Gönderilmesine Dair” kararında Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Meclis Genel Kurulu bu kararın daha sonra görüşülmesine karar vermiştir.²⁶¹⁰

18. Tekfurdağı Milletvekili Cemil Bey ve yüz arkadaşının “Meclis Memur Ve Çalışanlarına Ödenek ile Beraber Birer Maaş Nispetinde İkramiye Verilmesine Dair” vermiş oldukları kararında Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu karar Meclis Genel Kurulu tarafından İdare Heyetinin kanun teklifi ve Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatasına gereği bazı maddelerin ilave edilmesi ile kabul edilmiştir.²⁶¹¹

19. Karesi Milletvekili Vehbi Bey ve arkadaşlarının “Bilecik Su Yolları İçin On Bin Lira Verilmesine Dair” vermiş oldukları kararında Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu karar, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶¹²

20. Karesi Milletvekili Ahmet Süreyya ve arkadaşlarının “Dahiliye Vekaletine Ek Genel Emniyet Bütçesinin Üçüncü Kısımındaki, Yüz Elli Yedinci Çeşitli Masraflarla İlgili Faslında Mevzu İstihbarat Masrafı Yetmeyeceğinden Adı Geçen Tutara Daha İki Yüz Bin Lira Zammı” teklif edilen kararlarında Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu karar Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶¹³

21. “1925 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesinin “Vilayet ilmiye memurlarının maaşlarının 179.478 lira” şeklinde olan iki yüz dokuzuncu fasıl ile ilgili Antalya Milletvekili Rasih ve arkadaşlarının verdikleri kararında Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kararında beş zatin

---

²⁶⁰⁹ ZC, D. 2, C. 8. s. 844-845; 19 Nisan 1924.

²⁶¹⁰ ZC, D. 2, C. 10. s. 376; 22 Kasım 1924.

²⁶¹¹ ZC, D. 2, C. 11. s. 296-299; 29 Aralık 1924.

²⁶¹² ZC, D. 2, C. 13. s. 347,354; 11 Şubat 1925.

²⁶¹³ ZC, D. 2, C. 14. s. 165; 19 Şubat 1925.

maaşının yirmi beşer liraya çıkarılmasını ve bu maddeye dokuz yüz lira ilavesini teklif etmişler ve sonuçta taktır, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶¹⁴

22. “1925 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Adliye Bütçesi ile ilgili olarak Ankara Milletvekili İhsan ve arkadaşlarının “Adliye Bütçesine İlave Yapılması” için verdikleri taktirde Ahmet Hamdi Bey’inde imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶¹⁵

23. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Nafia Bütçesi ile ilgili olarak “Demiryolları 61.465 lira” şeklinde olan iki yüz elli sekizinci fasıl için beş yüz bin lira zam yapılmasını isteyen Konya Milletvekili Musa Kazım ve arkadaşlarının vermiş olduğu taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶¹⁶

24. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Ziraat Bütçesinin üç yüz otuz birinci fasılı üzerine Bolu Milletvekili Şükrü ve arkadaşları “Ormanların mevcudiyeti, muhafazasını ve ormanlardan yararlanan ahalinin gerekli açıklamalar için kanun ve talimat dairesinde en yetkili olanın birinci sınıf muhafaza memurları olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bütçeye bağlı kadroda bu memurların sayısı dört yüz olarak teşkil edilmişse de bunun yeterli olmadığını ancak sayılarının arttırıldığı taktirde birinci ve ikinci sınıf muhafaza memurları arasında maaş farkının olacağını bu nedenle üç yüz otuz birinci fasılın birinci orman memurları maaşı maddesine iki bin dört yüz liranın ilave edilmesini” istedikleri taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶¹⁷

25. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Maarif Vekaletinin Bütçesine ait bir fasıl ilavesi hakkında Karahisar-ı Sahip Milletvekili Ruşen Eşref Bey ve arkadaşlarının vermiş oldukları taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶¹⁸

26. Kocaeli Milletvekili İbrahim ve arkadaşlarının “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun yirmi üçüncü maddesinin (V) fıkrasından sonra (Z) fıkrası

²⁶¹⁴ ZC, D. 2, C. 14, s. 221; 21 Şubat 1925.

²⁶¹⁵ ZC, D. 2, C. 14, s. 280-281; 23 Şubat 1925.

²⁶¹⁶ ZC, D. 2, C. 15, s. 366-369; 11 Mart 1925.

²⁶¹⁷ ZC, D. 2, C. 15, s. 437-438; 14 Mart 1925.

²⁶¹⁸ ZC, D. 2, C. 16, s. 240-241; 26 Mart 1925.

olarak “göç ve kaybolma suretleriyle fertleri dağılan gayrimüslim cemaatlerin manevi şahsiyetlerine ait terk edilmiş mallardan okul, çocuk esirgeme kurumu, hastane, ruh sağlığı gibi hayır ve sağlık kurumları ile ve bunlara bağlı gelir vergileri buldukları özel idarelere devredilir.” şeklinde bir maddenin ilavesine dair verdikleri takrirden Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir (V) fıkrasının kaldırılmasına karar verildiği için Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya sunulmamıştır.²⁶¹⁹

27. Canik Milletvekili Cavit Paşa ile arkadaşlarının “Samsun'un Elektrikle Aydınlanması ve Şehre Su Verilmesi İçin Samsun Belediyesi Namına Akü Alınması Hakkındaki Layihanın Acilen Görüşülmesine Dair” takririnde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶²⁰

28. Urfa Milletvekili Refet Bey’in, “Kısa Dönem Askerlik Yapan Öğretmenlerin Dokuz Aylık Askerlik Görevlerini İki Yıl İçinde Yerine Getirmelerine Dair” Refet Bey’in vermiş olduğu takrirden Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır.²⁶²¹

29. Aydın Milletvekili Mazhar Bey ve arkadaşlarının “Mübadeleye Tabi Olmayan ve Şahıslarca Terk Edilen Göçmen ve Mültecilere Konut veya Satın Alma Suretiyle Verilen Malların Geri Verilmemesi Hakkındaki Kanun Tasarısının Mübadeleye Tabi Olmayan, Şahıslarca Terk Edilen Olup 13 Mart 1924 ve 15 Nisan 1925 Tarihli Kanun Hükümlerine Bağlı Bulunan Mülkler ve Arsalarla 15 Nisan 1923 Tarihli Kanunlar Adına Kaydedilen Gelir Getiren Binalar ve Gelir Getiren Vakıf İşletmeleri ve 1925 Yılı Genel Bütçe Kanunu”nun yirmi üçüncü maddesinin (V) fıkrası gereğince “Özel idarelere dair terk edilmiş olan gayrimenkul mallardan değişik toluşa tabi olanlardan başka kanunen konut hakkına sahip olanlara konut ve satın alma yoluyla verilmiş ve bundan böyle verilecek olan gayrimenkul malları geri alınmadan üçüncü madde gereğince kararlaştırılacak olan bedeli 14 Kasım 1926 tarihli borçlanma kanunu gereğince kendilerinden alınır. Bu gibi gayrimenkul mallardan 13 Mart 1924 ve 15 Nisan 1925 tarihli kanunlar hükmüne bağlı

²⁶¹⁹ ZC, D. 2, C. 17, s. 227-229; 11 Nisan 1925.

²⁶²⁰ ZC, D. 2, C. 19, s. 128; 16 Kasım 1925.

²⁶²¹ ZC, D. 2, C. 21, s. 39-40; 4 Ocak 1926.

bulunanların 1915 yılındaki kaydedilen kıymeti ziraat bankasına verilmesine dair olan hüküm geçerli olduğu gibi, kiradaki vakıf mallarından alınacak bedelleri vakıf hazinesine ve özel idarelere ait bulunanların bedelleri de özel idarelere verilir” şeklinde olan birinci maddesi üzerine vermiş olduğu taktirde Ahmet Hamdi Bey’in imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶²²

30. Süleyman Sırrı Bey’in “Reisi Cumhur Hazretleri’ne Meclisin Hürmet Ve Muhabbetlerinin Arzına Dair” Meclis Genel Kuruluna vermiş olduğu taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası vardır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶²³

31. Kütahya Milletvekili Ragıp Bey ve arkadaşları, “Karahisar-ı Şarki Milletvekili Merhum Ali Süruri Bey’in, Bu Seneki Ödeneğinin Ailesine Verilmesine Dair” Meclis Genel Kuruluna bir taktir vermiştir. Bu taktirde Ahmet Hamdi Bey’in imzası bulunmakta olup taktir, Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmiştir.²⁶²⁴ Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶²⁵

32. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşları “Hafta Tatili Kanunu Gereğince Cuma Günleri Açık Bulundurulması Gereken Müesseseler Arasında Doktorların ve Diş Muayenehanelerinin Olup Olamayacağı Hakkındaki” taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktirde Hafta Tatili Kanunu’nun dördüncü maddesinin (A) fıkrasına ilave edilecek müstesnalar meyanına Tayyare Cemiyeti Piyango Bilet Satış Şubelerinin de ilavesi için bu taktirin hükümete gönderilmesini teklif etmişlerdir. Meclis Genel Kurulu tarafından taktir Dahiliye Encümenine havale edilmiştir.²⁶²⁶

33. Çankırı Milletvekili Rifat Bey ve arkadaşlarının “Ankara - Ereğli Demiryolunun İnşa ve İşletilmesi Hakkındaki Kanun”un ikinci maddesinin tadiline dair kanun layihasının acilen görüşülmesi ile ilgili taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır.²⁶²⁷

²⁶²² ZC, D. 2, C. 23. s. 86-87; 6 Mart 1926.

²⁶²³ ZC, D. 2, C. 26. s. 316; 10 Haziran 1926.

²⁶²⁴ ZC, D. 2, C. 27. s. 15; 3 Kasım 1926.

²⁶²⁵ ZC, D. 2, C. 27. s. 87; 3 Kasım 1926.

²⁶²⁶ ZC, D. 2, C. 27, s. 67; 18 Kasım 1926.

²⁶²⁷ ZC, D. 2, C. 28, s. 88; 18 Aralık 1926.

34. İstanbul Milletvekili Hakkı Şinaşı Paşa ve arkadaşlarının, “Seyr-i Sefain(gemilerin yürümesi) İdaresinin Ayvalık Postası Yapan Vapurlarının İmroz Ve Bozcaadaya Uğratılması Hakkında” vermiş oldukları taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekalet’e gönderilmiştir.²⁶²⁸

35. Çorum Milletvekili İsmail Kemal Bey’in “Tütün Alım ve Satım İşlemlerinin Kantar Vergisinden Çıkarılması Hakkında Kanun”un “Tütünün tekel olması kanunu hükümlerine uyararak gerek tüccar ve gerek tekel idaresi taraflarından satın alınan ve bırakılan tütünlerden dolayı kantar vergisi alınmaz.” şeklinde olan birinci maddesinin “Tütünün tekel olması kanunu hükümlerine uyararak gerek tüccar ve gerek tekel idaresi taraflarından satın alınan ve bırakılan tütünler ile tüccar tarafından mübayaa edilen tiftik ve yapağıdan dolayı kantar vergisi alınmaz.” şeklinde düzenlenmesi ile ilgili vermiş olduğu taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶²⁹

36. Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının “ Bozok İsminin Yozgat'a Dönüştürülmesi hakkında” vermiş oldukları taktirde Ahmet Hamdi Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶³⁰

1.2.7. Bozok İle İlgili Sual Taktirleri

1. Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı ve Hamdi Bey’in, “Yozgat Öğretmen Okulunun Kapanmasının Nedenlerine Dair” Maarif Vekaleti’ne yönelik soru önergesi Meclis Genel Kurulu tarafından cevaplanmak üzere aynı vekaletle havale edilmiştir. Bozok milletvekilleri bu taktirlerinde Yozgat'ta Özel İdare tarafından iki sene evvel yatılı olarak tesis ve idare edilmekte olan öğretmen okulunun Maarif Vekaletince neden kapatıldığını ve bu konuda bir açıklama istediklerini belirtmişlerdir. Bunun üzerine Maarif Vekili İsmail Safa Bey, vermiş olduğu cevapta meselenin Bozok milletvekillerinin ifade ettiği gibi Yozgat Özel İdaresi bütçe ortaya koyarak öğretmenokulu açıp Maarif Vekaleti’nin ise kapattığı şeklinde olmadığını

²⁶²⁸ ZC, D. 2, C. 31, s. 29-30; 10 Nisan 1927.

²⁶²⁹ ZC, D. 2, C. 32, s. 165-167; 16 Mayıs 1927.

²⁶³⁰ ZC, D. 2, C. 33, s. 681; 25 Haziran 1927.

belirtmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin amacının ilkokulları buldukları kötü durumdan kurtararak, tecrübeli öğretmenler yetiştirmek üzere öğretmen okullarının ıslahı olduğunu ifade etmiş fakat şimdiye kadar Özel İdarelerin açtığı okulların bu ihtiyacı karşılayacak durumda olmadığını, bu sebeple de çıkarılan kanunla bu okullara yeni bir düzen için çalışmalara başlandığını söylemiştir. Öğretmen ihtiyacını temin etmek için öğretmen okulları açmayı hedeflediklerini ancak bütçenin yeterli olmadığını görünce bu okulları belirli yerlerde açmaya karar verdiklerini ifade etmiştir. Yozgat'ta öğretmen okullarının kapanmış olması Maarif Vekaleti'nin orada düşündüğü şekil ve tarzda bir okul açmaya lüzum görmemesinden ileri geldiğini, bütçe müsait olsa bile oradaki öğretmenlerin yeterli eğitimi veremeyeceklerini de İsmail Safa Bey konuşmasında ifade etmiştir. Ayrıca İsmail Bey, Yozgat'taki okulun durumu hakkında kısaca bir bilgi vermiş buna göre; bu okulda yirmi sekiz talebenin olduğunu, bunun için beş bin lira masraf yapıldığını, üç tane öğretmenlerinin olduğunu, bunlardan birinin lise, birinin ilkokul diğerinin ise medreseden mezun olduklarını, bu kişilerin öğretmen okullarında değil de açılacak ilkokullarda daha iyi eğitim vereceklerini söylemiştir. Sonuçta İsmail Bey yapmış olduğu konuşmada Yozgat'taki öğretmen okulunun kapatılması gerektiğini, Yozgat için temenni ettikleri meselenin ise Özel İdare'nin öğretmen okuluna sarf edilecek para ile ilkokul açmalarının uygun olacağını ifade etmiştir.²⁶³¹

1.2.8. Sual Takrirleri

1. Ahmet Hamdi Bey, “Tuz, Damga, Kara - Deniz Avcılığı Vergileri, Sigara Kağıdı Ve Tütün Fiyatlarına Yapılan Zamla İlgili” Maliye Vekaleti'ne soru önergesi vermiştir. Bu önerge cevaplandırılmak üzere aynı vekalet Meclis Genel Kurulu tarafından havale edilmiştir.²⁶³² Ahmet Hamdi Bey'in soru önergesinde, Heyet-i Vekilenin almış olduğu karar ile tütün ve sigara fiyatlarına yapılan zammın harp sona erinceye kadar alındığını, ancak harbin sona ermesiyle mevcut zam hakkındaki kanun hükmünün kaldırıldığını ve bu nedenle adı geçen zammın bu tarihten itibaren alınıp alınmayacağını sormuştur. Maliye Vekili Mustafa Abdulhalik Bey, vermiş olduğu cevapta 25 Eylül 1922 tarihli Tefsir Kararı'nda bu zammın harb karşılığı bir

²⁶³¹ ZC, D. 2, C. 2, s. 143-44-48; 17 Eylül 1923. Ayrıca konuşmanın devamı için bkz. C. 2, s. 366-372.

²⁶³² ZC, D. 2, C. 4, s. 45; 5 Aralık 1923.

gelir olarak değerlendirilmesi gerektiğini, kanunda harbin sona ermesiyle bu zamin ortadan kalkacağına dair bir kaydın olmadığını söylemiştir.²⁶³³

2. Ahmet Hamdi Bey, “Verem, Sıtma, Frengi ve saire Hastalıklar Hakkında” Sıhhiye Vekaletine bir soru yöneltmiştir.²⁶³⁴

Bu sorular:

Anadoluda sıtma ne miktardadır? Bu konu ile ilgili doğru ve sağlam bir bilgi var mıdır? Bunun için ne gibi tedbirler düşünülmüştür?

Anadolu’da sıtma ne miktardadır? Temin edilen miktara yetecek keyfiyet var mıdır? Vilayet, liva, kaza ve nahiye merkezlerinde keyfiyet bulunduruluyor mu?

Frengi hastalığının miktarı hakkında doğru bir bilgi var mıdır? Frengi hastalığı için gerekli olan Salvarsan var mıdır? Kaza ve nahiye merkezlerinde aşı yapılıyor mu? Kimler vasıtasıyla yapılıyor? Bunlar için vekalet ne gibi tedbirler almayı düşünmüştür?²⁶³⁵

3. Ahmet Hamdi Bey’in, “İstanbul’da Alenen Balo Veren Maşrik-i Azam İsminde Mason Cemiyeti Hakkındaki” vermiş olduğu soru önergesi Meclis Genel Kurulu tarafından Dahiliye Vekaleti’ne havale edilmiştir.²⁶³⁶

Ahmet Hamdi Bey, daha sonra سوالini geri çekmiştir.²⁶³⁷

4. Ahmet Hamdi Bey’in; “Türk Esirlerinin Getirilmesi İçin Rusya’ya Gönderilen Heyet Hakkında” Müdafaa-i Milliye Vekaleti’ne soru yöneltmiştir.²⁶³⁸

Ahmet Hamdi Bey, Müdafaa-i Milliye Vekaleti’nden aşağıdaki suallere cevap vermesini rica etmiştir.

Rusya memalikinde bulunan üseranın celbi için geçen sene gönderilen heyetin nerede ve ne ile meşguldür?

Rus hükümeti Türkiye’de bulunan Rusların taharrisi ile memleketlerine izamı zımında beş zattan mürekkep bir heyet gönderdiği halde hükümetimiz pek vasi olan

²⁶³³ ZC, D. 2, C. 5, s. 33-34; 9 Ocak 1924. BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6218, Yer No: 6.33..17.

²⁶³⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 571; 31 Aralık 1923.

²⁶³⁵ ZC, D. 2, C. 6, s. 123; 19 Şubat 1924; BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6251, Yer No: 6. 34. . 29.

²⁶³⁶ ZC, D. 2, C. 13, s. 91; 3 Şubat 1925.

²⁶³⁷ ZC, D. 2, C. 13, s. 273; 10 Şubat 1925.

²⁶³⁸ ZC, D. 2, C. 12, s. 252; 22 Ocak 1925.

Rusya arazisinde esir taharrisi için üç zattan müteşekkil bir heyet göndermesindeki sebep nedir?

Türkiye'de dolaşan Rusya heyetine her türlü muavenet ve teshil-at irae edildiği halde Rusya da bulunan heyetimizin bir güne muavenet görmediği ve hatta Rusların hoşnutsuzluğunu mucip olduğu hakkındaki rivayet sahih midir? Şark cephesinde bulunup hayat ve memmat'ından haber alınamayan yüzlerce zabıt, binlerce neferin aile ve akrabası son bir ümit ile bu meselenin neticesini senelerden beri göz yaşlan ile intizar ettikleri halde, şimdiye kadar katı ve müsmir faaliyet irae olunmuş mudur?

Rusya'da bulunan üseramızın miktarından hükümetimizin takribi ve tahmini malumatı var mıdır?

Bu sorulara Müdafaa-i Milliye Vekili Ali Fethi Bey'in cevabı ise şu şekidedir:

“Bu heyet, bugün Moskova'da ve Rusya'da bulunan üserayı tahrir edip memleketimize sevk etmek üzere seyahat etmek hazırlığını yapmaktadır ve bununla meşgul olmaktadır. Yakında devri teftişe çıkacaklar ve buldukları üserayı memleketimize göndereceklerdir.

Rus Hükümeti, beş kişiyi münasip görmüş ve beş kişi göndermiş, biz ise üç kişinin bu işi yapacağına kanaat ettik ve üç kişinin gitmesine karar verdik ve gönderdik. Hususiyle bunların yevmiyeleri pahalı ve masrafı mucip olduğu için iktisat nokta-ı nazarından da üç kişinin bu maksadı temin edeceği kanaatin hasıl ettik ve üç kişi gönderdik.

Türkiye'de dolaşan Rus Heyetine her türlü muavenet yapıldığı halde bizim heyetimize her türlü müşkülât irae edildiği hakkındaki haberler doğru değildir. Heyetimiz de Moskova'ya vusulünde her türlü muavenet ve teshilatı görmüştür. Yakında vazifesine başlayacaktır. Bittabi biz de burada bulunan Rus heyetine lazım gelen muaveneti yapacağız. Şimdiye kadar katı ve müsmir faaliyet irae olunamaması esbabını soruyorlar. Hakikaten bu mesele, şimdiye kadar uzayıp gitmiştir. Bu mesele ile bundan evvelde uğraşılmıştır ve birçok defalarda bu üseranın celbine teşebbüs edilmiştir. Fakat bazıları, orada iş bulmuş ve yerleşmiş oldukları için veyahut diğer bazı esbap ile kendi arzularıyla gelmek istemiyorlar. Fakat biz son vazifemizi ifa etmek ve memleketimize gelmek isteyenleri bulup meydana çıkarmak ve

memleketimize gelmelerini temin etmek üzere teşebbüs etmek için heyetimizi gönderdik.

Rusya da bulunan üseramızın miktarı hakkında hükümetin takribi olarak elde ettiği malumata göre, Rusya da bulunan üseranın miktarı sekiz ila on bin raddelerindedir.²⁶³⁹

Tablo 49: Ahmet Hamdi Bey'in İkinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Kanun Teklifi	Kanun Üzerine Değişiklik Önerileri	Teklifleri Verdiği Önerileri	İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	Takrirler	İmzasının Bulunduğu Takrirler	Sual Takrirleri
14	95		9	34	36	5

Ahmet Hamdi Bey'in İkinci dönem Meclis yasama çalışmaları içerisindeki bilgileri değerlendirdiğimizde on dört kanun teklifi önerisinde bulunmuş ve bu kanun tekliflerinden üçü kabul, ikisi reddedilmiş, üçü ilgili encümenlere havale edilmiş, bir kanun teklifi geri çekilmiş diğerleri ise değerlendirilmeye alınmamıştır. Ahmet Hamdi Bey, kanun teklifleri üzerine vermiş olduğu önerilerin kırk altısı kabul, otuz beşi reddedilmiş, dokuzu ilgili encümenlere havale edilmiştir. Geriye kalan tekliflerden biri Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya sunulmamış diğer tekliflerini ya geri çekmiş ya da sonuçlanmamıştır.

İkinci Dönem Meclis çalışmaları içerisinde Ahmet Hamdi Bey'in imzasının bulunduğu dokuz kanun teklifi vardır. Bu tekliflerden dördü kabul, üçü reddedilmiş diğer ikisi ise encümenlere havale edilmiştir. Ahmet Hamdi Bey İkinci Dönem Meclis Yasama yılı içerisinde otuz dört taktir vermiştir. Bu taktirlerden ikisi Bozok ile ilgili olup, bu taktirlerden on beşi kabul, altısı reddedilmiş, diğerleri de ilgili Encümenlere ve Başvekalet'e havale edilmiştir. Ahmet Hamdi Bey'in, bu dönemde otuz altı taktirde imzası bulunmaktadır. Bu taktirlerden yirmi biri kabul, yedisi ret diğerleri de ya ilgili encümenlere havale edilmiş ya da neticelendirilmemiştir. Ahmet Hamdi Bey, ayrıca çeşitli vekaletlere de cevaplanmak üzere biri Bozok ile ilgili olmak üzere beş tane soru önergesi vermiştir.

²⁶³⁹ ZC, D. 2, C. 12, s. 328–329; 26 Ocak 1925. BCA, Fon Kodu: 30. . 10. 0. 0, Dosya No: 6482, Yer No: 7. 40. . 19.

1.3. Avni Bey

1.3.1. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. Mentеше milletvekili Esad Bey ile Avni Bey, “Terhis Olunan Yedek Subaylara Ödenek Verilmesine Dair” kanuna ikinci ve üçüncü madde olmak üzere aşağıdaki maddelerin ilavesini teklif etmişlerdir. Buna göre;

“Arzu edenlere devlete ait mallardan bedel-i misl ve taksitle on sene müddetle ödenmek şartıyla ve ziraat bankaları vasıtasıyla tohumluk ve alet ve çift hayvanı verilerek ve bunlar tercihen ilk ve ikinci derece okulların öğretmenliklerinde ve polislik hizmetinde ve memuriyetlerde ve şirketlerde görevlendirilerek suretiyle rahata erdirileceklerdir.

Milis subayları da bu kanunun ikinci maddesinden yararlanacaktır.”

Bu değişiklik önerisi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁴⁰

2. Avni Bey ve arkadaşları “Cumhuriyetin ilanı tarihine kadar asker firarileriyle eşkiyaların yakalanıp nakledilmesi hususunda mülkiye memurları ve jandarma, ırza tecavüz ve gasb ve yağmadan başka yapılan fiil ve hareketler affolunmuştur.” şeklindeki maddenin “Genel Af” kanununa beşinci madde olarak ilavesini istemişler, ancak bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁴¹

3. İzmir Milletvekili Mustafa Rahmi ve Burdur Milletvekili Mustafa Şeref Bey’in “Yaban Domuzlarının Yok Edilmesi Hakkındaki” kanun teklifleri ile ilgili olarak Avni Bey, sorumluluklarını yerine getirmeyen veya noksan teslimatta bulunanlardan hükümet tarafından belirlenen miktarda; hayvanların her biri için üç liradan on liraya kadar para cezasının alındığını, bu para cezası şehir, kasaba, köy mahiyetinde olan yayla ve çiftlik ahalisinden 18 yaşından 50 yaşına kadar hastalıklı olmayan bütün erkekler arasında hükümetin idaresinde belediye veya ihtiyar heyeti aracılığı ile alınacağını içeren sekizinci maddenin kaldırılmasını teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁴²

²⁶⁴⁰ ZC, D. 2, C. 2, s. 754-756; 18 Ekim 1923.

²⁶⁴¹ ZC, D. 2, C. 4, s. 471-472; 29 Aralık 1923.

²⁶⁴² ZC, D. 2, C. 4, s. 554-556; 29 Aralık 1923.

4. Avni Bey, “Teşri-i Muhakemat(Yasama Hükümleri) Hakkındaki Kanun Layihası”nın “Polis ve jandarma daireleri adli vazifelerinden dolayı doğrudan doğruya savcıların emri altındadır. Adliyece verilen emirleri adliye memurları mazeretsiz derhal yapmaya mecbur olup bu durumda gevşeklik gösteren jandarma, adliye polis başkanı, komiserler ve polis memurları haklarında bizzat savcılarca kanuni takibat yapılır. Ayrıca adli emirleri yerine getirmemenin tekrarından dolayı adli işlerin sürat ve düzenine hanel gelmesi halinde, cinayet mahkeme başkanı ve savcının göstereceği lüzum ve Adliye Bakanlığının bu yolda olan bildirisine üzerine kendisinden şikayet olunan memur, İçişleri Bakanlığınca derhal görevden alınacaktır.” şeklindeki otuz dokuzuncu maddenin Dahiliye Encümeninin açıklamalarına binaen kaldırılmasını istemiştir. Avni Bey’in bu değişiklik önerisi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁴³

5. Avni Bey’in “Damga ve Tuz Resimlerinin Arttırılmasına ve Pamuk ile Yünlü Dokumalardan Tüketim Resmi Alınmasına Dair” kanununun 8 Nisan 1924 tarih ve 468 numaralı kanunun birinci maddesi ile kilosu dört kuruşa çıkan tuz resmi iki kuruş zam ile altı kuruş olmuştur.” şeklinde olan ikinci maddesinin kaldırılması ile ilgili teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁴⁴

1.3.2. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. Karahisar-ı Şarki Milletvekili İsmail Bey ile arkadaşlarının “İpekli Dokumanın Genel Tarifedeki Resmin On İki Misli Yerine Beş Misli Alınması Hakkında” kanun teklifinde Avni Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁴⁵

2. “Nisabı Müzakere Kanununun Altıncı Ve Sekizinci Maddesini Muadil 8 Mart 1923 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dair” kanun teklifinin bir an önce görüşülmesi ile ilgili yapılan teklifte Avni Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁴⁶

3. Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey ve arkadaşlarının “Ortaöğretim Öğretmenleri Kanunu”nun ondördüncü maddesine “Daimi ve geçici öğretmenler

²⁶⁴³ ZC, D. 2, C. 8, s. 736,740,741; 15 Nisan 1924.

²⁶⁴⁴ ZC, D. 2, C. 15, s. 75; 1 Mart 1925.

²⁶⁴⁵ ZC, D. 2, C. 3, s. 17-22; 24 Ekim 1923.

²⁶⁴⁶ ZC, D. 2, C. 6, s. 202-204; 21 Şubat 1924.

Artvin, Ardahan, Erzurum, Ergani, Bayezit, Bitlis, Hakkari, Siirt, Süleymaniye, Kars, Kerkük. Gene, Muş, Musul, Van, Dersim ve Erzincan vilayetlerindeki ortaöğretim okullarına gönderildikleri ve vilayetlerin sakinlerinden olmadıkları takdirde maaş ve birikmiş ödeneklerinin yarısı kadar zam alırlar.” şeklinde bir firkanın ilavesini teklif etmişlerdir. Bu tekliflerinde Avni Bey’in de imzası olup teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁴⁷

4. Kangırı Milletvekili Ziya Bey ile arkadaşlarının “Kangırı Kasabasının Su Borularının Yenilenmesi Ve Tamiri İçin 1924 Senesi Bütçesine Yirmi Bin Lira Zammedilmesine Dair” kanun teklifinde Avni Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁴⁸

5. İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi Bey ve yüz iki arkadaşının, “Sami Paşazade Sezai Bey’e, Vatana Hizmetten Dolayı Maaş Verilmesi Hakkındaki” kanun teklifinde Avni Bey’inde imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifinde:

“Sami Paşazade Sezai Bey’e vatana hizmetten dolayı on bin kuruş maaş verilmiştir

Bu kanunun icrasına Maliye Vekili memurdur.

Bu kanun yayımlandığı tarih itibariyle geçerlidir.” şeklinde üç madde sunulmuştur. Bu maddeler, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁴⁹

1.3.3 Takrirler

1. “İstanbul İstiklal Mahkemesi Hakkında” Avni Bey, bu konu ile ilgili yapılan görüşmelerin yeterli olduğunu Kütahya Milletvekili Recep Bey’in teklifinin oylamaya sunulmasını istemiş fakat bu takriri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁵⁰

2. “1924 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Dahiliye Vekaleti Bütçesindeki idare merkezi ile ilgili Avni Bey ve arkadaşları Meclis Genel Kuruluna bir takrir vermiştir. Bu takrirden Hükümetin makam ödenekleri arasında otomobil masrafı hükümete ait olarak Başvekalet ödeneğinin milletvekililik ödeneği ile

²⁶⁴⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 389; 13 Mart 1924.

²⁶⁴⁸ ZC, D. 2, C. 7, s. 1024-1026; 24 Mart 1924.

²⁶⁴⁹ ZC, D. 2, C. 30 s. 148-151; 19 Mart 1927.

²⁶⁵⁰ GCZ, C. 4, s. 351-352; 13 Aralık 1923

beraber beş yüz liraya ve vekiller tahsisatının da otomobiller masrafı yine hükümete ait olmak üzere milletvekillilik tahsisatiyle beraber şehri beşyüz lira olarak tesbit edilmesini istemişlerdir. Ancak bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁵¹

3. Bozok Milletvekili Avni Bey “Orman Nizamnamesi”nin on altıncı ve kırk üçüncü maddelerinin tadili hakkında Bozok Milletvekili Ahmet Hamdi Bey’in Ziraat Encümeninde bulunan takririnin celbiyle ruznameye alınmasına dair” bir takrir vermiştir. Bu takrir de Ahmet Hamdi Bey’in takririnin beş aydır Ziraat Encümeninde bulunduğu, mevsim münasebetiyle bu tadilatın derhal icrasının köylü için bir hayat meselesi olduğunu, bu sebeple de bu teklifin encümenden alınarak Meclis ruznamesine alınmasını istemiştir. Ancak Avni Bey’in bu takriri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁵²

1.3.4. İmzasının Bulunduğu Takrirler

1. Urfa Milletvekili Şeyh Savfer Efendi ile arkadaşlarının “Genel Af İlanına Dair” kanun tekliflerinin derhal müzakeresi hakkında verdikleri takrirden Avni Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Adliye Encümenliğine havale edilmiştir.²⁶⁵³ Daha sonra Savfer Bey ve arkadaşları Adliye Encümeninde bulunan takrirlerinin Heyet-i Celileye takdim edilmesi ile ilgili Meclis Genel Kuruluna takrir vermişler, Avni Bey’in de imzası bulunduğu bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁵⁴

2. İzmit Milletvekili Ahmet Şükrü ve arkadaşları “1924 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Dahiliye Vekaleti Bütçesindeki Dahiliye Merkez Müdür maaşlarına ait yüz yirmi beşinci faslın birinci ve ikinci maddelerindeki tahsisatın, yüz yirmi yedinci faslın birinci maddesine naklini teklif etmişlerdir. Bu takrirden Avni Bey’in de imzası bulunmaktadır.²⁶⁵⁵ Ancak takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁵⁶

²⁶⁵¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 262-263; 10 Mart 1924.

²⁶⁵² ZC, D. 2, C. 15, s. 220-221; 10 Mart 1925.

²⁶⁵³ ZC, D. 2, C. 3, s. 105-106; 30 Ekim 1923.

²⁶⁵⁴ ZC, D. 2, C. 3, s. 152-153; 10 Aralık 1923.

²⁶⁵⁵ ZC, D. 2, C. 7, s. 192-193; 8 Mart 1924.

²⁶⁵⁶ ZC, D. 2, C. 7, s. 261,272; 10 Mart 1924.

3. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Layihası”nın Adliye Vekaleti Bütçesi ile ilgili olarak “Vilayat levazımı yüz yirmi beş bin lira” şeklinde olan iki yüz yirmi birinci fasıl’ın ikinci numarasındaki otuz bin lira ile hedeflenen gayenin amaca ulaşamayacağı düşüncesiyle Antalya Milletvekili Ahmet Saki ve arkadaşları bütçeye altmış bin lira ilavesini istemişlerdir. Bu takrirde Avni Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrirde belirtilen miktar daha sonra Ahmet Saki Bey’in isteği üzerine yirmi bin lira ilavesi ile elli bin lira olmuş ve bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁵⁷

4. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın Maarif Vekaleti Bütçesi ile ilgili olarak Ankara Milletvekili İhsan Bey ve arkadaşlarının bu kanun ile ilgili vermiş oldukları takrirde Avni Bey’in de imzası bulunmaktadır. Ankara Erkek Lisesi’nin iki yıldan beri Müdafaa-i Milliye Vekaletinin idaresi altında gündüz eğitimi veren bir okul durumunda olduğunu buradaki üç yüz kadar çocuğun küçük barakalarda sıkışarak hatta ayakta eğitim gördüklerini ifade etmişlerdir. 1924-1925 senesi eğitim yılının başlangıcında liseye dönüştürülmesi düşünülmüşse de içine öğrenci alamayan barakaların değiştirildiği takdirde yeterli olamayacağı Muvazene-i Maliye encümenince dikkate alınmış ve bu lise binasının bırakılarak Maarif Vekaletine teslim edilmesi ile ilgili kararın Heyet-i Celile’ye sunulmasını teklif etmişlerdir. Bu takrirleri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁵⁸

5. Ankara Milletvekili İhsan Bey ve arkadaşları Müdafaa-i Milliye Vekaletinin Ankara lise binasını işgal ettiğini üç yüzden fazla çocuğun daracık bir barakaya sıkıştıklarını, derslerini ayakta dinlemek mecburiyetinde kaldıklarını söylemiştir. Ayrıca Ankara’da merkezi hükümet olmazdan evvel, gece yatılı okul olduğunu, şimdi merkezi hükümet olduğu halde yatılı bir okula sahip olmadığını bu nedenle çocukların ortaokuldan sonra lise tahsilinden mahrum kaldıklarını ifade ederek, Ankara’da yatılı bir liseye ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir. Daha sonra yapılan görüşmeler sonucunda İhsan Bey ve arkadaşları Müdafaa-i Milliye Vekaleti’nin işgal ettiği lise binasının boşaltılarak Maarif Vekaletine teslim edilmesi hususunda verilen

²⁶⁵⁷ ZC, D. 2, C. 8, s. 807-809; 17 Nisan 1924.

²⁶⁵⁸ ZC, D. 2, C. 8, s. 831-832; 17 Nisan 1924.

kararın Heyet-i Celilece de tasdik edilmesini istemişlerdir. Bu tavrırde Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır.²⁶⁵⁹

6. Ardahan Milletvekili Halit Paşa ile arkadaşları, “Şehit Boğazlıyan Kaymakamı Esbakı Kemal Bey'in Ailesine Ödenen Maaşın Tesbitine Dair” tavrırin Muvazene-i Maliye encümenine havale edilmesini istemişlerdir. Bu tavrırde Avni Bey'in de imzası bulunmakta olup tavrır Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁶⁰

7. Afyonkarahisar Milletvekili Ali ve arkadaşlarının “Yasama Faaliyetlerinin Araştırılması Bildirisinin Reddiyle Hükümetin Açıklamasına İtimat Edilerek Günlüğe Geçilmesine ve Durumun İsimlerin Belirlenmesi ile Oylamaya Sunulmasına Dair” verdikleri tavrırde Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrır yapılan oylama sonucunda Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁶¹

8. Kütahya Milletvekili Nuri Bey ile arkadaşlarının ”Rahatsız Bulunan İsmet Paşa 'nın İstifası Üzerine Başkanlık Divanından Bir Heyet Seçilmesine Dair” vermiş oldukları tavrırde Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrır Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁶²

9. Karesi Milletvekili Vehbi Bey ve arkadaşlarının “Bilecik Su Yolları İçin On Bin Lira Verilmesine Dair” vermiş oldukları tavrırde Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrır Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁶³

10. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Adliye Bütçesi üzerine Ankara Milletvekili İhsan ve arkadaşlarının Ankara'nın Cumhuriyetin merkez yeri olması, hane bakımından Türkiye'nin en pahalı ve mahrumiyet itibarıyla de birinci şehri olmasına rağmen Ankara'nın mahkeme üyeleri ve aza mülazımlarının ve müdde-i umumi muavinin maaşlarının diğer vilayat hakimleri derecesinde bırakıldığını, halbuki İstanbul ve İzmir'de bu durumun farklı olduğunu, bu sebeple de Ankara mahkemeleri için yeni bir maaş düzenlenmesi ile ilgili tekliflerinin Adliye Bütçesine ilave edilmesini istemişlerdir. İhsan Bey ve arkadaşlarının vermiş olduğu

²⁶⁵⁹ ZC, D. 2, C. 8. s. 831-833; 17 Nisan 1924.

²⁶⁶⁰ ZC, D. 2, C. 8. s. 1054-1056; 22 Nisan 1924.

²⁶⁶¹ ZC, D. 2, C. 9. s. 165-166; 8 Kasım 1924.

²⁶⁶² ZC, D. 2, C. 10. s. 376; 22 Kasım 1924.

²⁶⁶³ ZC, D. 2, C. 13. s. 347,354; 11 Şubat 1925.

bu takrirde Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır. Ancak bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁶⁴

11. "1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu"nun Maarif Vekaleti Bütçesindeki "zamlı idare maaşlarının doksan beş bin üç yüz on altı lira" şeklindeki iki yüz otuz yedinci fasılla ilgili olarak Denizli Milletvekili Mazhar Müfit ve arkadaşları "Sanayii Nefise Mektebi kadrosuna otuz beş lira maaşla yeniden bir atölye öğretmeni tahsisatının ilavesini" teklif etmişlerdir. Bu takrirde Avni Bey'in de imzası olup, bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁶⁵

12. Zonguldak Milletvekili Halil ve arkadaşları "1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu"nun Nafia Vekaleti Bütçesinin "Mersin Limanının keşfiyat, inşaat maaş ve masrafı elli bin" şeklinde olan iki yüz altmış üçüncü (A) fıkrasına "Amasra limanı tamirat ve ikmalî inşaatı için iki yüz bin lira" ilavesini istemişlerdir. Halil Bey'in vermiş olduğu bu takrir de Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından bütçenin iki yüz altmış üçüncü (C) fıkrası olarak kabul edilmiştir.²⁶⁶⁶

13. Mentеше Milletvekili Şükrü Kaya Bey ile arkadaşlarının "Ziraat Vekaleti Müsteşarı ile Bazı Genel Müdürlere Ödenek Verilmesine Dair" vermiş oldukları takrirde Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır.²⁶⁶⁷

14. "1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun Maarif Vekaletinin Bütçesine Bir Fasıll İlavese Hakkında" Karahisar-ı Sahip Milletvekili Ruşen Eşref Bey ve arkadaşlarının vermiş oldukları takrirde Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁶⁸

15. Kütahya Milletvekili Ferit Bey ile arkadaşlarının "Hariçten Hayvan ve Tohumluk Satın Alınması İçin Ziraat Vekaletine Yetki Verilmesine Dair" Muvazene-i Umumiye kanununa bir madde ilavesi hakkında vermiş oldukları takrirde Avni

---

²⁶⁶⁴ ZC, D. 2, C. 14, s. 280; 23 Şubat 1925.

²⁶⁶⁵ ZC, D. 2, C. 15, s. 207; 7 Mart 1925.

²⁶⁶⁶ ZC, D. 2, C. 15, s. 399-405; 12 Mart 1925.

²⁶⁶⁷ ZC, D. 2, C. 15, s. 423-424; 12 Mart 1925.

²⁶⁶⁸ ZC, D. 2, C. 16, s. 240-241; 26 Mart 1925.

Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrın hükümete havale edilmesi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁶⁹

16. Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının “Bozok İsminin Yozgat'a Dönüştürülmesi” hakkında vermiş oldukları tavrı Avni Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tavrı Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁷⁰

1.3.5. Sual Tavrı

1. Avni Bey'in devletler ile olan anlaşmazlığın hakem usulüyle çözülmesi hakkında Cenevre'de alınacak kararlara dair sual tavrı bulunmaktadır. Bu tavrı, Meclis Genel Kurulu tarafından Başvekalet'e havale edilmiştir.²⁶⁷¹ Başvekil Ali Fethi Bey verdiği cevapta İtilaf Devletleri arasındaki husumetin artık silah ile değil mahkemeye müracaat edilerek halledileceğine karar verildiğini belirterek bunun elli dört hükümet temsilcisi başkanlığında Milletler Cemiyeti adı altında alınan bir karar olduğunu buna göre yapılan protokolde devletler arası savaşın kesinlikle yapılmayacağını ifade etmiştir. Devletler arası problemlerin bu mahkeme tarafından çözüme kavuşturulacağını buna uymayanlar hakkında da gerekli işlemlerin yapılacağını belirten Fethi Bey, böylelikle barışçıl bir yol izleneceğini söylemiş ve Avni Bey'in sorusuna cevap vermeye çalışmıştır.²⁶⁷²

2. Avni Bey'in “Kızılırmak Sahasında Karaya Oturan Tirimüjgan Vapuruna Dair” Müdafaa-i Milliye Vekaleti'ne yönelmiş olduğu soru önergesinde;

Donanmamızın tatlı su ihtiyacının öncelikle Kızılırmak sahasında karaya oturan “Tirimüjgan” vapurundaki tasviye makineleri ile temin edildiğini ancak bugün bu ihtiyacın ne suretle sağlanacağını,

Bahriye dairesince gönderilen heyetin düzenlediği rapora göre bu raporda belirtilen makinelerin kurtarılması için yeni bir teşebbüse ihtiyaç olup olmadığını ya da Maliye Vekaletinin ne gibi kararlar aldığı sorulmuştur.²⁶⁷³

Tablo 50: Avni Bey'in İkinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Kanun Teklifleri	İmzasının	Tavrılar	İmzasının	Sual Tavrıları
------------------	-----------	----------	-----------	----------------

²⁶⁶⁹ ZC, D. 2, C. 17, s. 305-306; 13 Nisan 1925.

²⁶⁷⁰ ZC, D. 2, C. 33, s. 681, 25 Haziran 1927; BCA, Fon Kodu:30. . 10. 0. 0; Dosya No:144, Yer No: 15. 86. . 4.

²⁶⁷¹ ZC, D. 2, C. 11, s. 187, 20 Aralık 1924.

²⁶⁷² ZC, D. 2, C. 11, s. 250-251, 27 Aralık 1924.

²⁶⁷³ BCA, Fon Kodu:30. . 10. 0. 0; Dosya No:6269, Yer No: 6. 35. . 6.

Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	Bulunduğu Kanun Teklifleri		Bulunduğu Takrirler	
5	5	3	16	2

Avni Bey, İkinci Dönem Meclis Yasama çalışmaları içerisinde kanun teklifi vermemiş ancak beş tane kanun teklifi üzerine değişiklik önerilerinde bulunmuştur. Bu önerilerinden Meclis Genel Kurulu tarafından biri kabul, dördü ise reddedilmiştir. Ayrıca Avni Bey'in diğer milletvekillerinin verdiği beş kanun teklifinde de imzası bulunmaktadır. Bu kanun tekliflerinden beşi de kabul edilmiştir. Avni Bey'in bu dönem içerisinde verdiği üç takrir de Meclis Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir. İmzasının bulunduğu on altı takrir bulunmaktadır. Bunlardan dokuzu kabul üçü ret diğerleri ise ya ilgili encümenlere havale edilmiş yada neticelendirilmemiştir. Avni Bey, biri Müdafaa-i Milliye Vekaleti diğeri Başvekalet'e olmak üzere iki tane de soru önergesi göndermiştir.

1.4. Salih Bey

1.4.1. Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri

1. “Müdafaa Cemiyet Başkanları, Üyeleri ve Kuva-yı Milliye Kumandanlarıyla Beraberindekilerin Affı Hakkında” kanun üzerine Salih Bey, vatanın emri müdafası için her ne isim altında olursa olsun, kurulmuş olan cemiyetlere mensup kişi ile Kuva-yı Milliye ismi altında memleketi müdafaa eden bütün Kuva-yı Milliye kumandanlarının ve maiyetindekilerin sulhun tarihine kadar her türlü hareketten muafiyetini temin edecek şekilde kanun maddesinin değiştirilmesini teklif etmiştir. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından Adliye ve Müdafaa-i Milliye Encümenlerine gönderilmiştir.²⁶⁷⁴

1.4.2. İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri

1. İstanbul Milletvekili Ali Rıza Bey'in, “Asayiş Teşkilatı Dolayısıyla Açıkta Kalan İleri Gelenler, Yüksek Rütbeli Zabitler, Subaylar ve Asker Mensuplarına Tam Maaş ve Ödenek Verilmesi Hakkındaki” kanuna dokuzuncu bir maddenin ilavesi ile ilgili verdiği kanun teklifinde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi

²⁶⁷⁴ ZC, D. 2, C. 2 s. 732; 17 Ekim 1923.

Maliye ve Müdafaa-i Milliye Vekilleri ile görüşmek üzere sonraki bir zamana bırakılmıştır.²⁶⁷⁵

2. Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey ve arkadaşları “Ortaöğretim Öğretmen Kanunu”nun on dördüncü maddesine “On üçüncü, on dördüncü maddelerde zikrolunan daimi ve geçici öğretmenler Artvin, Ardahan, Erzurum, Ergani, Bayezit, Bitlis, Hakkari, Siirt, Süleymaniye, Kars, Kerkük. Gene, Muş, Musul, Van, Dersim ve Erzincan vilayetlerindeki ortaöğretim okullarına gönderildikleri ve vilayetlerin sakinlerinden olmadıkları takdirde maaş ve fevkalade tahsisatları mecmununun yarısı kadar zam alırlar.” şeklinde bir fırkanın ilavesini teklif etmişlerdir. Bu tekliflerinde Salih Bey’in de imzası olup, teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁷⁶

3. Bayezit Milletvekili Şefik ve arkadaşlarının “Ziraat Bankasının Bütçesi” ile ilgili olarak “Genel ve İstiklal Harbinde istilaya uğrayan yerlerdeki ahalinin işgalden kurtarılma tarihine kadar Ziraat Bankası’na olan borçlarından faiz alınmaz” şeklindeki maddenin bu bütçeye on dokuzuncu madde olarak ilavesini teklif etmişlerdir. Bu teklifte Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Ancak teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁷⁷

4. Mersin Milletvekilleri Niyazi ve Besim Beyler ile yüz on sekiz arkadaşının “Mersin Limanı’nın İnşası İçin Gerekli Olan Ödenek Hakkındaki” kanun tekliflerinde Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu teklif Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁷⁸

5. Kırklareli Milletvekili Doktor Fuat Bey ve doksan altı arkadaşının “Ankara’da Şengül Hamamı Caddesinde Milli Emlaktan Olan Beş Bin Metre Kare Arsanın Çocuk Esirgeme Cemiyeti’ne Terk Edilmesine Dair” kanun teklifine Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁷⁹

---

²⁶⁷⁵ ZC, D. 2, C. 2, s. 457; 2 Ekim 1923.

²⁶⁷⁶ ZC, D. 2, C. 7, s. 389; 13 Mart 1924.

²⁶⁷⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 725-728; 19 Mart 1924.

²⁶⁷⁸ ZC, D. 2, C. 8, s. 846-850; 19 Nisan 1924.

²⁶⁷⁹ ZC, D. 2, C. 15, s. 87-90; 1 Mart 1925.

6. İzmit Milletvekili İbrahim Süreyya ve arkadaşları “10 Temmuz 1924 İnkılabının Önemli Simalarından Biri Olan Ve Mütarekeyi Mütakip İstanbul Hükümetince Bekirağa Bölüğünde Hapsedilen ve Malta’ya Sevki Esnasında Hastalanarak Ölen Rıza Bey’in Hiç Maaşı Olmayan Eşi ve Çocuklarına Maaş Bağlanması” ile ilgili kanun teklifinde Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifine göre;

“Topçu Binbaşılığında emekli merhum Rıza Beyin ailesi Şükrüye ve kerimleri Leman ve Türkan hanımlara vatana hizmetlerinden dolayı biner kuruş maaş tahsis edilmiştir. .

Bu kanun yayınlandığı tarih itibariyle geçerlidir

Bu kanunun uygulanmasına Maliye Vekili memurdur.” şeklinde olan üç maddenin kabulü istenmiştir. Bu kanun teklifi adı geçen kişilere onar lira verilmesi şeklinde Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁸⁰

7. İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi Bey ve yüz iki arkadaşının “Sami Paşazade Sezai Bey’e Vatana Hizmetlerinden Dolayı Maaş Ödenmesi Hakkında” kanun tekliflerinde Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifine göre;

“Sami Paşazade Sezai Bey’e vatana hizmetten dolayı on bin kuruş maaş tahsis olunmuştur.

Bu kanunun uygulanmasına Maliye Vekili memurdur.

Bu kanun, tarihi neşrinden itibaren meridir.” şeklinde üç madde sunulmuştur. Bu maddeler, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁸¹

8. Kırklareli Milletvekili Doktor Fuat Bey ve arkadaşlarının, “Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin damga resminden istisnası” hakkında vermiş oldukları kanun teklinde Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu kanun teklifinin bazı maddeleri düzeltilerek Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁸²

²⁶⁸⁰ ZC, D. 2, C. 18. s. 421-426; 22 Nisan 1925.

²⁶⁸¹ ZC, D. 2, C. 30 s. 148-151; 19 Mart 1927.

²⁶⁸² ZC, D. 2, C. 33 s. 450-451; 21 Haziran 1927.

1.4.3. Takrirler

1. Salih Bey ve arkadaşları, “1925 Senesi Bütçesi” ile ilgili olarak yapılan görüşmelerin yeterli olduğuna dairelerin bütçesine geçilmesine dair takrir vermişlerdir. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁸³

2. Salih Bey, “Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'nin Devletin Genel Siyaseti Hakkında” beyanatı üzerine Afyon Milletvekili Ali ve Konya Milletvekili Refik Bey'in bu beyanatın uygun görülerek ruzname-i müzakerata geçilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Salih Bey verilen bu takririn oylamaya sunulmasını istemiş ve takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁸⁴

1.4.4. Bozok İle İlgili Vermiş Olduğu Takrir

1. Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey'in “Yozgat'taki Öğretmen Okullarının Kapatılması” ile ilgili olarak, Süleyman Sırrı ile beraber Salih Bey, kendilerine verilen yetkilere dayanarak halkın maaş ve masarifini temin ederek açmış oldukları öğretmen okullarının Maarif Vekaleti tarafından ortadan kaldırması ve bu konudaki firkanın prensiplerine ters düştüğünü belirtmişlerdir. Bu nedenle bu milletvekilleri Özel İdarelerce açılan öğretmen okullarına Maarif Vekaleti'nin müdahale etmemesi gerektiği ve Meclis tarafından karara alınması ile ilgili takrir vermişlerdir. Bu takrir üzerine Meclis Genel Kurulu görüşmelerin yeterli olduğunu ve ruznameye geçilmesini istemiştir.²⁶⁸⁵

1.4.5. İmzasının Bulunduğu Takrirler

1. İstanbul Milletvekili Ali Rıza Bey ve arkadaşlarının “Açıkta Kalan Subayların Maaşları Hakkında” kanuna bir kanun maddesi ilavesi hakkında takrirleri bulunmaktadır. Bu takirde Salih Bey'in de imzası vardır. Meclis Genel Kurulu tarafından bu takririn görüşülmesine karar verilmiştir.²⁶⁸⁶

2. İstanbul Milletvekili Yusuf Akçura Bey ile yirmi dokuz arkadaşının, “Ruznamenin Otuz Beşinci Maddesinde Duyun-ı Umumiye Kadrosu Hakkındaki Teklifinin Acele Ruznameye Alınması Hakkında” takrirlerin de Salih

²⁶⁸³ ZC, D. 2, C. 13, s. 200-201; 7 Şubat 1925.

²⁶⁸⁴ ZC, D. 2, C. 19, s. 6; 9 Kasım 1925.

²⁶⁸⁵ ZC, D. 2, C. 2 s. 379; 29 Eylül 1923.

²⁶⁸⁶ ZC, D. 2, C. 2, s. 340-343; 27 Eylül 1923.

Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁸⁷

3. Kayseri Milletvekili Sabit Bey ve arkadaşlarının, "Miralay Nazım Beyin Validesine Vatana Hizmetten Dolayı Maaş Verilmesi İçin Geçen Seçim Döneminde Verilip Muvazene-i Maliye Encümeninde Bulunan, Kanun Teklifinde Belirtilen Miktarın Eytam Maaşının Da İlavesiyle Altmış Liraya İbلاغına Dair" taktiri üzerine Ardahan Milletvekili Halit ve arkadaşları da Milli Mücadele'nin birçok aşamasında fedakarlık göstermiş olan Nazım Bey'in annesine verilecek Muvazene-i Maliye Encümenince otuz iki liraya çıkarılan maaşın altmış lira olması için verdikleri taktir de Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁸⁸

4. "1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun Dahiliye Vekaleti Bütçesindeki İdare Merkezi" ile ilgili Avni Bey ve arkadaşları Hükümetin makam ödenekleri arasında otomobil masrafı Hükümete ait olarak Başvekalet ödeneğinin milletvekillik ödeneği ile beraber beş yüz liraya ve vekiller tahsisatının da otomobiller masrafı yine hükümete ait olmak üzere milletvekillilik tahsisatı ile beraber beşyüz lira olarak tesbit edilmesi ile ilgili taktir vermişlerdir. Bu taktirde Salih Bey'in de imzası bulunmakta olup, taktir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁸⁹

5. İzmir Milletvekili Şükrü Bey ile arkadaşlarının "Cumhuriyetimizle Macaristan Krallığı Arasında İmzalanan Anlaşmanın Hemen Görüşülmesine Dair" taktirinde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁹⁰

6. Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey ve doksan iki arkadaşının "Meclis Yazı Heyetine 1923 Senesi Bütçe Kısıtlamasından Ayrılmış Olan Ödenekten Birer Maaş İkramiye Verilmesine Dair" vermiş oldukları taktirde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁹¹

²⁶⁸⁷ ZC, D. 2, C. 2, s. 553-54; 8 Ekim 1923.

²⁶⁸⁸ ZC, D. 2, C. 7, s. 207-208; 9 Mart 1924.

²⁶⁸⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 262-263. ; 10 Mart 1924.

²⁶⁹⁰ ZC, D. 2, C. 7, s. 408; 13 Mart 1924.

²⁶⁹¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 980-981; 23 Mart 1924 .

7. “Müdafaa-i Milliye Bütçesi’nin Genel Kurulu Hakkında” Erzurum Milletvekili Rüştü Bey ve arkadaşlarının “Fırkalarda kadro ve taburların kurulması için Müdafaa-i Milliye bütçesinin maaş ve ödenek fasıllarına iki yüz kırk bin liranın ilavesine dair” takrirlerinde Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁹²

8. “Müdafaa-i Milliye Bütçesinin Genel Kurulu Hakkında” Canik Milletvekili Talat Avni Bey ile arkadaşlarının “Müzik öğretmeni Zeki Bey ile orkestrasına mensup kişilerin maaşlarının arttırılmasına dair” takrirlerinde Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁹³

9. Çanakkale Milletvekili Şükrü Bey ve arkadaşları “Müdafaa-i Milliye Bütçesi”nin “tamirat ve inşaat üç yüz seksen bin lira” şeklinde olan iki yüz doksan dokuzuncu faslı ile ilgili olarak verdikleri takrirden Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁹⁴

10. “1924 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Ticaret Vekaleti Bütçesindeki “Teşvikat-ı Sanaiye faslı beş yüz bin lira” şeklinde olan faslı mahsus üzerine Siverek Milletvekili Mahmut ve arkadaşları Malatya’da fabrikası olan ve işçilere çalışma imkanı sağlayan Mehmet Efendi’nin kapatılan fabrikasının tekrar açılması için gerekli olan paranın borç verilmek üzere Ticaret Vekaleti bütçesine zammını teklif etmişlerdir. Bu takrirden Salih Bey’in de imzası olup, takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁹⁵

11. “Kaldırılan Osmanlı İmparatorluğu Zamanına Ait İç Borçlar’ın Hesaplanıp Ödenmesine Dair” kanuna bir madde ilave edilmesi için Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Bey ve arkadaşlarının vermiş oldukları takrirden Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁹⁶

12. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Maarif Vekaleti bütçe ile ilgili olarak Burdur Milletvekili Hüseyin Baki ve arkadaşları “Maarif bütçesinin inşaat faslına iki yüz bin liranın daha ilavesini” teklif etmişlerdir. Bu takrirden Salih

---

²⁶⁹² ZC, D. 2, C. 8, s. 35-36; 26 Mart 1924.

²⁶⁹³ ZC, D. 2, C. 8, s. 36-39; 26 Mart 1924.

²⁶⁹⁴ ZC, D. 2, C. 8, s. 45-46; 26 Mart 1924.

²⁶⁹⁵ ZC, D. 2, C. 7, s. 193-198; 1 Nisan 1924.

²⁶⁹⁶ ZC, D. 2, C. 8, s. 257-261; 3 Nisan 1924.

Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁹⁷

13. İzmir Milletvekili İbrahim Bey ve arkadaşları “Bütün yaş meyve ve sebzelerle çayır, tarla ve fiğ otları, karpuz, kavun, arı kovanları öşürden muafır. Ancak hini ihraçta öşre tabi olan mahsulat; bu hükme tabi değildir.” şeklindeki maddenin “Muvazene-i Umumiye Kanunu”na onuncu madde olmasına dair verdikleri tahrirde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁶⁹⁸

14. Afyonkarahisar Milletvekili Ali Bey ve arkadaşlarının “Yasama Faaliyetlerinin Araştırılması Bildirisinin Reddiyle Hükümetin Açıklamasına İtimat Edilerek Günlüğe Geçilmesine ve Durumun, İsimlerin Belirlenmesi İle Oylamaya Sunulmasına Dair” verdikleri tahrirde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir, yapılan oylama sonucunda Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁶⁹⁹

15. Tekfurdağı Milletvekili Cemil Bey ve yüz arkadaşının “Meclis memurin ve müstahdeminine ödenek ile birlikte birer maaş nispetinde ikramiye verilmesine” dair vermiş oldukları tahrirde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu tahrir ile ilgili idare heyetinin kanun teklifi ve Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası gereği bazı maddelerin ilave edilmesi Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁷⁰⁰

16. Ertuğrul Milletvekili Doktor Fikret ve arkadaşları “Bursa Milletvekilliğine seçilen Nurettin Paşa” hakkında ikinci şube mazbatası ile ilgili yapılan görüşmeleri yeterli bularak, şube mazbatasının oylamaya sunulmasını teklif etmiştir. Bu tahrirlerinde Salih Bey'in de imzası olup tahrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁷⁰¹

17. Kütahya Milletvekilleri Ragip, Ferit, Cevdet Bey ve arkadaşları “İstiklal Savaşı esnasında Yunanlıların birçok mezalim ve kötü hareketlerine maruz kaldıktan sonra yakılan Gediz kasabasının su yollarının tamiri için gerekli olan on bin liranın verilmesi ile ilgili olarak Büyük Millet Meclisinin lütuf ve merhametinden istirham

²⁶⁹⁷ ZC, D. 2, C. 8. s. 833-834; 17 Nisan 1924.

²⁶⁹⁸ ZC, D. 2, C. 8. s. 867,871; 19 Nisan 1924.

²⁶⁹⁹ ZC, D. 2, C. 9. s. 165-166; 8 Kasım 1924.

²⁷⁰⁰ ZC, D. 2, C. 11. s. 296-299; 29 Aralık 1924.

²⁷⁰¹ ZC, D. 2, C. 12, s. 152; 17 Ocak 1925.

eylediklerine dair verdikleri taktirde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁷⁰²

18. Saruhan Milletvekili Reşat Bey ile arkadaşlarının, “İl Posta ve Telgraf Memurlarına 1924 Genel Devlet Bütçesinden Tasarrufları Olduğu Taktirde Bir Maaş Oranında Mükafat Verilmesine Dair” taktirinde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktir, Meclis Genel Kurulu tarafından Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmiştir.²⁷⁰³

19. Rize Milletvekili Ali ve arkadaşları “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu” layihasının Dahiliye Vekaleti Bütçesinin vilayet maaşları ile ilgili yüz elli dördüncü faslı üzerine verdikleri taktirde Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu taktirde devletin halkla temas noktası polis ve jandarma daireleri olduğunu, kıymetli memurlar bulabilmek ve daimi tehlikelere maruz olarak geceli gündüzlü ifayı vazife etmekte olan polis memurlarına ve komiser muavinlerine meslek ve mevki verebilmek için polis maaşları baki kalmak şartı ile maaşlarına onar lira zammını teklif etmişlerdir. Bu taktirleri, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁷⁰⁴

20. Karesi Milletvekili Ahmet Süreyya ve arkadaşları “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu” layihasının Dahiliye Vekaleti Bütçesinin “Değişik Masraflar için yüz on bir bin yüz elli lira” şeklinde olan yüz elli yedinci faslı üzerine verdikleri taktirde bu fiyatın iki yüz bin lira zammını teklif etmişlerdir. Bu taktir Meclis Genel Kurulu tarafından üç yüz on bir bin yüz elli lira olarak kabul edilmiştir.²⁷⁰⁵

21. “1925 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Adliye Bütçesi Ankara Milletvekili İhsan Bey ve arkadaşları “Ankara'nın Cumhuriyetin merkez yeri olması, hane bakımından Türkiye'nin en pahalı ve mahrumiyet itibariyle de birinci şehri olmasına rağmen Ankara mahkeme üyeleri ve aza mülazımlarının ve müdde-i umumi muavinin maaşlarının diğer vilayat hakimleri derecesinde bırakıldığı halbuki İstanbul ve İzmir'de bu durumun farklı olduğu gerekçesiyle Ankara mahkemeleri için yeni bir maaş düzenlemesi” ile ilgili Adliye Bütçesine madde ilave buyrulmasını

²⁷⁰² ZC, D. 2, C. 13, s. 350-354; 11 Şubat 1925.

²⁷⁰³ ZC, D. 2, C. 14, s. 148-149; 19 Şubat 1925.

²⁷⁰⁴ ZC, D. 2, C. 14, s. 164; 19 Şubat 1925.

²⁷⁰⁵ ZC, D. 2, C. 14, s. 165-166; 19 Şubat 1925.

teklif etmişlerdir. Bu takrir Salih Bey'in de imzası olup takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiştir.²⁷⁰⁶

22. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun Maarif Vekaleti Bütçesindeki “Mülhak idare maaşatı doksan beş bin üç yüz on altı lira olan iki yüz otuz yedinci fasılla ilgili olarak Denizli Milletvekili Mazhar Müfit ve arkadaşları “Sanayii Nefise Mektebi kadrosuna otuz beş lira maaşla yeniden bir atölye öğretmeni tahsisatının” ilavesini teklif etmişlerdir. Bu vermiş oldukları takrirden Salih Bey'in de imzası olup bu takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁷⁰⁷

23. Çorum Milletvekili Mustafa Bey ve arkadaşlarının “Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bütçesinin iki yüz üçüncü fasılın birinci maddesine ikiyüzbin liranın ilavesini teklif ettikleri takrirden Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir, çoğunluk sağlanamadığı için Meclis Genel Kurulu tarafından oylamaya sunulmamıştır.²⁷⁰⁸ Bu takrir daha sonra tekrar görüşülmüştür. İki yüz üçüncü fasıl üç yüz altmış yedi bin lira olarak kabul edilmiş ve bu şekilde takrir, Meclis Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır.²⁷⁰⁹

24. İzmir Milletvekili Mustafa Rahmi ve arkadaşlarının “1925 Senesi Genel Bütçe Kanunu”nun Ticaret Bütçesi ile ilgili “sanayinin teşviki ve tesisi” adı altındaki özel bölümle tüketilecek değil işletilecek olan iki yüz elli bin liranın ilavesini istedikleri takrirden Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir.²⁷¹⁰

25. “Evkaf Müdiriyet-i Umumiyesi Bütçe Kanun” layihasının dördüncü maddesine “Ancak terk edilmiş medrese binaları ve arsaları ilk ders masrafı karşılığı olmak üzere özel idarelere devrolunur.” şeklindeki fıkranın ilavesine dair verdikleri takrirden Salih Bey'in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir mecliste çoğunluk sağlanmadığı için oylamaya sunulmamıştır.²⁷¹¹ Meclisin 4 Nisan 1925 Tarihli

²⁷⁰⁶ ZC, D. 2, C. 14. s. 280; 23 Şubat 1925.

²⁷⁰⁷ ZC, D. 2, C. 15. s. 207; 7 Mart 1925.

²⁷⁰⁸ ZC, D. 2, C. 15. s. 310-312; 9 Mart 1925.

²⁷⁰⁹ ZC, D. 2, C. 15. s. 321-322; 10 Mart 1925.

²⁷¹⁰ ZC, D. 2, C. 16. s. 27-28; 18 Mart 1925.

²⁷¹¹ ZC, D. 2, C. 17. s. 56-57; 2 Nisan 1925.

Oturumunda bu takrir tekrar görüŖülmüŖ ve ilgili encüme ne gönderilmesine karar verilmiŖtir.²⁷¹²

26. Kütahya Milletvekili Ferit Bey ile arkadaşlarının “DıŖardan Hayvan ve Tohumluk Alımı İçin Ziraat Bakanlığı’na AnlaŖmalar Yapma Yetkisinin Verilmesine Dair” Muvazene-i Umumiye Kanunu’na bir madde ilavesi hakkındaki takrir de Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından hükümete havale edilmesi kabul edilmiŖtir.²⁷¹³

27. Ertuğrul Milletvekili İbrahim Bey ile arkadaşlarının “İstanbul Yangınzedelerine Ait Apartmanların Tayyare Cemiyeti’ne Terki Hakkında Layihasının Bugün Ve Müstacelen Müzakere Edilmesine Dair” vermiŖ oldukları takrirde Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir İbrahim Bey’in teklifi geri alması üzerine oylamaya sunulmamıŖtır.²⁷¹⁴

28. Gümüşhane Milletvekili Cemal Hüsnü Bey ve arkadaşlarının “1926 senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihasının ve Müdafaa-i Milliye Vekaleti Bütçesi”nin “Levazım-ı sıhhiye üç yüz kırk beŖ bin lira” Ŗeklinde olan altı yüz elli dördüncü fasıla İstanbul Gülhane Hastanesi’nin sadece askeri hastalara bakmadığını buradaki askeri doktorların bilgisini ameliyatla takviye eder bir mahiyette olduğu için hem dönemin en son alet ve edevatına sahip olması gerektiğinin dıŖında bütçesine yirmi beŖ liranın zam edilerek bu fasla ilavesini teklif etmiŖlerdir. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmemiŖtir.²⁷¹⁵

29. Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının ”Bozok İsminin Yozgat’a DönüŖtürülmesi” hakkında vermiŖ oldukları takrirde Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiŖtir.²⁷¹⁶

30. “Gizli Bir Celse Yapılması İçin” Çorum Milletvekili İsmet Bey’in vermiŖ olduğu takrir de Salih Bey’in de imzası bulunmaktadır. Bu takrir Meclis Genel Kurulu tarafından kabul edilmiŖtir.²⁷¹⁷

---

²⁷¹² ZC, D. 2, C. 17, s. 64-65.

²⁷¹³ ZC, D. 2, C. 17, s. 305-306; 13 Nisan 1925.

²⁷¹⁴ ZC, D. 2, C. 22, s. 245; 20 Ŗubat 1926.

²⁷¹⁵ ZC, D. 2, C. 25, s. 250-257; 18 Mayıs 1926.

²⁷¹⁶ ZC, D. 2, C. 33, s. 681; 25 Haziran 1927.

²⁷¹⁷ GCZ, C. 4, s. 538; 18 Kasım 1925.

Tablo 51: Salih Bey'in İkinci Dönem Meclisteki Yasama Faaliyetleri

Kanun Teklifleri Üzerine Verdiği Değişiklik Önerileri	İmzasının Bulunduğu Kanun Teklifleri	Takrirler	İmzasının Bulunduğu Takrirler
1	8	3	30

Salih Bey, İkinci Dönem Meclis çalışmalarında aktif bir rol almamıştır. Buna rağmen bu dönem'de ilgili encümene havale edilmesi kararlaştırılan bir kanun teklifi üzerine değişiklik önerisi vermiştir. Salih Bey'in diğer milletvekilleri tarafından verilen sekiz kanun teklifinde imzası bulunmaktadır. Bunlardan altısı kabul, biri reddedilmiş diğerinin ise görüşülmesinin daha sonra yapılmasına Meclis Genel Kurulu tarafından karar verilmiştir. Salih Bey, Meclis Genel Kuruluna bu yasama yılı içerisinde ikisi kabul, biri reddedilmiş olmak üzere üç takrir vermiştir. Bu takrirlerinden biri de Bozok ile ilgilidir. Bununla birlikte Salih Bey'in imzasının bulunduğu yirmi dokuz takrir mevcuttur. Bu takrirlerden on ikisi kabul, on ikisi reddedilmiş diğerleri ise ya ilgili encümenlere havale edilmiş ya da takrir sahibi verdiği takrirden vazgeçmiştir.

Salih Bey'in İkinci Dönem Meclis Yasama yılı içerisinde Mecliste yaptığı herhangi bir konuşma bulunmamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

2. İKİNCİ DÖNEM YOZGAT MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİSTE YAPTIKLARI KONUŞMALAR

2.1. Süleyman Sırrı Bey

2.1.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Süleyman Sırrı Bey “Posta Kanunu”nun “Mektuplar ve yazışma evraklarının gönderim ücretlerinin kısmen de olsa peşin verilmesi gerektiği ayrıca eksik ücret gönderenlerden veya gerekirse alıcılardan iki kat ücret alınacağı bu ücretin de beş kuruştan az olamaz.” şeklindeki on dördüncü maddesi üzerine bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında herhangi bir ücrete tabi olan mektup gibi bazı şeylerin kutuya atılmayıp memura verildiğini, veznedar memurun tarifesi dairesinde bunları gönderen kişiden ücreti alarak pulu yapıştırdığını belirtmiştir. Bu madde ile noksan para alan memurun kabahatinden dolayı gönderen kişilerden iki kat ücret alınmasına mecbur olduğunun ifade edildiğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bu durumun uygun olmadığını belirterek maddenin değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁷¹⁸

“Posta Kanunu”nun “Her posta bonusu için peşin olarak üç buçuk kuruş alınır. Düzenlenme tarihinden itibaren üç ay geçtikten sonra bedelinin ödenmesi için talep olunan her bir bononun sahibinden ilk üç ayı takip eden her üç ay ve fazlası için aynı ücret alınır. Bu ücret verilmezse bono bedeli ödenmiş olmaz. Her bir posta bonusu, yüz kuruşa kadar ücret beyan edebilir.” şeklindeki yirminci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, her posta bonusu için alınan üç buçuk kuruşa itiraz etmiş; kendileri için gelen parayı almak üzere postaneye giden alacaklının burada bazı sıkıntılar yaşadığını belirtmiştir. Bu nedenle maddeye göre üç dört ayı geçirdiği zaman alacaklı kişiden tazminat alan bir postanenin kendi yaratmış olduğu sıkıntıdan dolayı mağdur kişilere tazminat vermesi gerektiğini, bunun için postaneye müracaat

²⁷¹⁸ ZC, D. 2, C. 1, s. 429; 1 Eylül 1923.

tarihinden itibaren kişiye bir hafta zarfında parası verilmezse posta idaresinin tazminat vermesini teklif etmiştir.²⁷¹⁹

“Posta Kanunu”nun Muvazene-i Maliye Encümeni tarafından değiştirilen “Bir isme gönderilecek gazetelerle en az üç ayda bir defa yayınlanan süreli yayınların ilaveleri de dahil olduğu halde her yirmi beş gram ve fazlasından on para, vesair basılı evrak paketlerinin her elli gram ve fazlasından iki kuruş ve işlere dair evrak paketleriyle ticaret eşyaları numunelerinin her elli gram ve fazlasından iki kuruş ücret alınır. Ancak işlere dair evrak paketleriyle ticaret eşyaları numuneleri ücretleri, hiçbir zaman beş kuruştan aşağı olamaz. Görme özürlülerin kullanımına mahsus yazılı evrak paketlerinin her parçası ve her beş yüz gram ve fazlası için istisna olarak bir kuruş alınır.” şeklinde olan on ikinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Encümenin yaptığı bu değişikliğin eskisinden farklı olmadığını belirtmiş; bir kişiye gönderilecek kitap, dergi veya mecmua gibi şeylerden gram hesabıyla para alınmasının daha iyi olacağını öne sürerek beher elli gramından beş para alınmasını teklif etmiştir.²⁷²⁰

Süleyman Sırrı Bey “Posta Kanunu”nun “Kıymetli ve kıymetsiz posta paketleri, ihbarnamelerin tebliği ve postrestant (ücreti her iki taraftan alınan posta) olanların dahi geliş tarihlerinin bir gün sonrasında itibaren yedi gün sonunda göndericileri tarafından teslim edilmezse geçecek her gün için paket başına iki kuruş ardiye ücreti alınır. Söz konusu ücret, her kıymetli paket için takdir edilen kıymetinin yarısı ve her kıymetsiz paket için dahi elli kuruşu aşamaz.” şeklindeki yirmi birinci maddesinin son fıkrası üzerine yaptığı konuşmada, Kendilerine böyle bir ihbarname tebliğ edilmiş olmasına rağmen verilen müddet zarfında emanetlerini alamayanların genellikle köylülerden olacağını, çünkü köylülerin bu ihbarnameleri ciro ettirecek ve yazdıracak kimse bulamadıklarını ve harman zamanı da işleri yüzünden uzun bir süre paketlerini almaya gelemeyeceklerini, bu sebeple köylünün hakkını muhafaza için bu fıkraya ”Köy halkı bu ücretin yarısını verir” şeklinde bir fıkra ilave edilmesini istemiştir.²⁷²¹

²⁷¹⁹ ZC, D. 2, C. 1, s. 444; 1 Eylül 1923.

²⁷²⁰ ZC, D. 2, C. 2, s. 7-8; 9 Eylül 1923.

²⁷²¹ ZC, D. 2, C. 2, s. 50; 12 Eylül 1923.

2. “Yol Yapım Bedeli Hakkındaki Kanun”un bazı maddelerinin değiştirilmesine dair yaptığı konuşmada Süleyman Sırrı Bey, bu konuda yapılan görüşmelerin yeterli olmadığını, bu kanunun Yol Yapım Bedeli için gereken harcamayı belirten bir kanun olmasına rağmen, kanunun bu şekilde kabul edilmesi durumunda yol meselesinin halledilmeyeceğini belirtmiştir. Yol meselesinin memleketin hayati bir meselesi olduğunu söyleyen Süleyman Sırrı Bey, kanunun diğer encümenlerle tekrar görüşülerek incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁷²²

3. Süleyman Sırrı Bey, “1923 Senesi İkinci Altı Aylık Tahsisat Kanunu” münasebetiyle yaptığı konuşmada, bu kanunun gümrüklerde alınmakta olan kibrit ve sigara kağıdı İstihlak Resmi’nin eskisi gibi bandrol yapıştırılması suretiyle tahsil edilmesine Maliye Vekili’nin yetkili olduğuna dair altıncı madde ile ilgili olarak açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre tüccarların bu durumdan şikayetçi olduklarını, çünkü malları gümrükten çıkardıktan sonra bandrol gelinceye kadar malları depolarda tutmak zorunda kaldıklarını, ayrıca bu depolara ardiye parası ödediklerini, bu masraflarından dolayı da malları pahalı satmak mecburiyetinde kaldıklarını belirtmiştir. Halbuki bandrolün zamanında gelmesinin bu sıkıntıları ortadan kaldıracığını söylediklerini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, daha önce Meclisin bunun Gümrük Resmi ile beraber alınmasını bir kanunla kabul etmesine rağmen şimdi neden bandrol yapıştırılmasına döndüğünü sormuştur.²⁷²³

Ayrıca bu kanunun yedinci maddesi ile ilgili olarak yaptığı konuşmada “halkın hükümetten alacağı hesabının 1923 senesi sonuna kadar yapılması gerektiği” hususunu düzenleyen fıkra muhalefet etmiş; memleketinde bulunmayanların ellerinde mazbatalarının kaldığını, bunların 1924 senesi zarfında sarf edilecek tahsisatları olsa da hesap muamelelerinin bu madde gereği 1923 senesi sonuna kadar yapılmasının istendiğini ifade etmiştir. Halbuki bu durumun sıkıntı ortaya çıkaracağını belirten Süleyman Sırrı Bey, bu kişilerin ellerinde kalan mazbatanın 1924 senesine devredilen tahsisatla hesap edilmesine imkan bırakılması gerektiğini belirtmiştir.²⁷²⁴

²⁷²² ZC, D. 2, C. 2, s. 211; 19 Eylül 1923.

²⁷²³ ZC, D. 2, C. 2, s. 349,401; 27 Eylül 1923.

²⁷²⁴ ZC, D. 2, C. 2, s. 414-415; 30 Eylül 1923.

4. “İzale-i Şekavet Kanunu (Eşkiyalığı Giderme Kanunu)” münasebetiyle yaptığı konuşmada Süleyman Sırrı Bey, halkı zor durumda bırakan eşkiyaların ortadan kaldırılması için jandarma müfrezelerinin görevlendirildiğini, ancak bu müfrezelerin yeterli olmadığını, eşkiyanın imha edildiği asıl dönemin halkın duruma müdahale ettiği zaman olduğunu belirtmiştir. Ancak halkın bu girişimine hükümetin engel olduğuna ve hükümetin, görevine müdahale ettiği için halkı suçladığına değinen Süleyman Sırrı Bey, halkın isteğinin eşkiyayla mücadelede yetki almak ve eşkiyalığı ortadan kaldırmak olduğunu, fakat çıkarılan kanunun halkı eşkiyayı öldürmeye teşvik etmediğini, eşkiyayı öldüreni affettiğini söylemiştir. Çünkü kanunda ne gibi eşkiyanın imhasına izin verildiğinin belirtildiğini, bu kanun ile hükümetin “Bu adam eşkiyadır.” diye ilana mecbur kalacağını, bu sebeple imhaya gerek kalmadan eşkiyaların haydutluktan vazgeçeceklerini belirtmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, konuşmasında eşkiyayı imha eden kişinin mahkum olmaması gerektiğini, bu sebeple de bu kanunun uygulanmasına gerek olduğunu bir kez daha ifade etmiştir.²⁷²⁵

5. Süleyman Sırrı Bey, “Asayiş Dolayısıyla Açıkta Kalacak Olan İleri Gelen Yüksek Rütbeli Subaylar, Zabitler, Memurlar ve Askeriye Mensublarına 1923 Senesi Sonuna Kadar Tam Maaş ve Ödenek Verilmesine Dair” kanun münasebetiyle yaptığı konuşmada özellikle Milli Mücadele’ye iştirak ederek zaferi bize temin eden erkan, ümera ve zabitanın rahat yaşaması için yapılması gerekenleri düşünmenin Meclisin görevi olduğunu belirtmiştir. Ancak bu kanun iki maddeyi ihtiva ettiği için birinci maddede ifade edilen açığa çıkarılmanın ne şekilde icra edileceğinin bilinmesi gerektiğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey, kanunun diğer maddesinde ise İstiklal Mücadelesi’ne iştirak eden kişilere 1923 senesi sonuna kadar tam ödenek verildiğini, ancak bu tarihten sonra ne verileceğinin belirtilmediğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey bu maddelerdeki bazı belirsizliklerden dolayı Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretlerinin veya Encümen Reisinin bu konuyu aydınlatmalarını istemiştir.²⁷²⁶

6. “Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti Kurulmasına Dair” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yapmış olduğu konuşmada bu kanunun Mübadele, İmar ve İskan

²⁷²⁵ ZC, D. 2, C. 2, s. 467-468; 2 Ekim 1923.

²⁷²⁶ ZC, D. 2, C. 2, s. 501; 3 Ekim 1923.

Vekaleti'nin görevlerinin belirlenmesi amacıyla düzenlenmesi gerektiğini ayrıca kanunun ikinci maddesinde vekaletin ne teşkilatının ne de kadrosunun yazılmadığını, maddeye “Vekaletin teşkilat, vazife ve yetkisi” diye bir fıkra ilave edilirse, o vakit bu vekaletle seçilen kişinin kendi teşkilatını icra edecek bir kadroyla Meclis'e geleceğini söylemiştir. Ancak yapılan görüşmeler sonucunda bu ikinci madde kaldırılmış, üçüncü madde olan “Bu kanun yayınlandığı tarih itibariyle yürürlüğe girecektir.” ifadesi ikinci madde olarak kabul edilmiştir. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, yeni ikinci maddenin “bu kanun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yapılır.” şeklindeki üçüncü madde ile yer değiştirmesiyle ilgili açıklamalarda bulunmuş ise de bu konuşması kabul görmemiştir.²⁷²⁷

7. “Terhis Olunan Yedek Subaylara Ödenek Verilmesine Dair” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun “Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasına kadar İstiklal Savaşı'na katılan ikinci sınıf yedek subaylar ile 15 Mayıs 1919 tarihinden itibaren Sakarya Meydan Muharebesi'nin bitim tarihine kadar geçen müddet zarfında orduya katılmış olanlara dört aylık maaşları ve Sakarya Meydan Muharebesi'nin sona ermesinden sonra orduya katılmış olanlara da üç aylık maaşlarının terhislerinde munzamına (ek) olarak tamamen veya birden verilmesi hususunu düzenleyen birinci maddesi ile ilgili olarak şunu belirtmiştir. Bu maddedeki “geçen İstiklal Savaşına katılan ikinci sınıf yedek subayların...” ifadesiyle ikinci sınıf yedek subayların savaşa iştirak kaydı olduğunu ifade eden Süleyman Sırrı Bey, savaşa katılmayıp geri hizmet görevinde bulunanların durumunun belirsiz olduğunu onlara bu ödeneğin yapılıp yapılmayacağını soran bir konuşma yapmıştır.²⁷²⁸

8. “Doktorların Mecburi Hizmetlerine Dair” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Karahisar-ı Şarki'nin Koyulhisar kazasında bulunduğu esnada bir doktor ile aynı yerde görevlendirilen bir aşı memurunun anlattıklarından kaza merkezinde eczane olmadığını öğrendiğini, durumu kaymakama sorduğunu ve kaymakamın eczane olarak belediyeyi gösterdiğini söylemiştir. Bu anlatılanlar doğrultusunda Süleyman Sırrı Bey, tıp okullarından mezun olan ve mecburi hizmete gönderilen

²⁷²⁷ ZC, D. 2, C. 2, s. 662-664; 13 Ekim 1923.

²⁷²⁸ ZC, D. 2, C. 2, s. 751; 18 Ekim 1923.

talebelerin gittikleri yerlerde eczanenin olmamasının üzücü bir durum olduğunu ve Sıhhiye Vekaleti'nin bu durumu düşünmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu okullardan 1923 senesinden itibaren mezun olanların hükümetin lüzum göreceği yerlerde üç sene hizmet edeceklerini içeren ikinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu hizmet süresinin iki yıl olması gerektiğini söylemiştir.²⁷²⁹

9. “Divan-ı Muhasebat’ın Seçimine Dair” kanun münasebetiyle Divan-ı Muhasebat adında bir heyetin kanuni olmayan bir yolla kurulduğunu söyleyen Süleyman Sırrı Bey, Muvazene-i Maliye Encümeni Vekili Reşat Bey’e, mazbatalarında bu heyetin gayri kanuni olarak ifade edilmesine rağmen neden bu kanunsuzluğun devamına sessiz kaldıklarını sormuştur. Ayrıca bu kanunun “Bu heyet bir başkan ile üç başkan yardımcısı ve sekiz üyeden oluşmuş olup başkan doğrudan doğruya ve başkan yardımcıları ile üyeler başkan tarafından ihtisas sahiplerinden iki misli olarak gösterilecek adaylar arasından Meclis Genel Heyetince gizli oyla ve mutlak çoğunlukla dışardan seçilir.” şeklinde olan ikinci maddesi ile ilgili gerek ikinci başkanın gerekse de azaların seçim işinin Meclis tarafından yapıldığını belirtmiş ve “Divan-ı Muhasebat bu konuda vekalet derecesine sahip midir ki reisi, Meclisi Aliden seçiliyor” sorusunu yöneltmiştir.²⁷³⁰

10. “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Açıklanarak Düzenlenmesine Dair” kanunun “Başvekil, Cumhurbaşkanı tarafından ve meclis üyeleri arasından seçilir. Diğer vekiller, başvekil tarafından yine meclis üyeleri arasından seçildikten sonra Genel Heyet Cumhurbaşkanı tarafından meclisin onayına arz olunur. Meclis toplantı halinde değilse durumun onaylanması Meclis toplanıncaya kadar geciktirilir.” şeklindeki on ikinci maddesi hakkında konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin “Meclis toplanmadığı zamanlarda durumun onaylanması bilahire Meclise sunulmak üzere” şeklindeki son fıkrasının kendisini telaşa düşürdüğünü, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun birçok yerinde geçen ve Nisab-ı Müzakere Kanunu’nda sürekliliği onaylanmış bir meclisin zamanla tevkid edilip, Hakimiyet-i Milliye’nin yarım kalacağı korkusunu yaşadığını, ancak Yunus Nadi

²⁷²⁹ ZC, D. 2, C. 3, s. 107-108; 30 Ekim 1923.

²⁷³⁰ ZC, D. 2, C. 3, s. 532-534; 24 Ekim 1923.

Bey'in yaptığı açıklamalar ile bu kaygılarından kurtulduğunu ve kendisine teşekkür ettiğini söylemiştir.²⁷³¹

11. “Mahkeme veya Adliye Dairesine Ait Olan Davalar ve İşleri Diğer Mahkeme veya Adliye Dairesinde Geçici Olarak Görülen Hakimler, Sorgu Hakimleri, Hakim Yardımcılarının İddia Makamlarına Asıl Görevlerine Ek Olarak Diğer Adliye Görevlerini Dahı Geçici Olarak Yaptırmaya Adliye Bakanlığının İzinli Olduğuna Dair” kanunun “8 Ağustos 1916 tarihli kanun mülğadır.” şeklindeki ikinci maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunun, yayımlandığı tarihten itibaren 6 Ağustos 1914 tarihinde ilan edilen seferberlik müddetince geçerli olduğunu bu nedenle de kanunun süresinin geçtiğini ifade etmiştir.²⁷³²

12. “Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin Teşkilat ve Masrafları Hakkında” kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin yeni bir teşkilat olduğunu, bu kanuna bağlı bir bütçenin olması nedeniyle bütçelerdeki fasıllardan başlanarak maddeler üzerinde tadilat icra ettikten sonra kanun maddesindeki hükümlere geçilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁷³³

13. “Mübadele, İmar ve İskan Kanunu” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunun ikinci maddesinde geçen “Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti, Halkın Mübadele Anlaşmasına uygun olarak halkın nakil ve barındırılmasında...” cümlesinden sanki ahalinin mübadeleye tabi şekilde iskanı emreder gibi bir anlam çıktığını bu sebeple de “halkın mübadele anlaşmasına uygun olarak” kelimesinden sonra “mübadeleye tabi” kaydının ilavesi edilmesi gerektiğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey meclisin aynı tarihli oturumunda bu kanunun “Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti, vazifelerinin yerine getirilmesi hususunda gereken memurin-i mahalliye ile keza mahalleri idare ve belediye üyelerinden veya sair gereken kişilerden meydana getirilmek üzere lüzumu kadar ikinci derecede heyetler oluşturmaya yetkilidir.” şeklinde olan üçüncü maddesi ile ilgili bu maddede “mahaller” kelimesinin çok fazla tekrarlandığını bu nedenle “Mübadele, İmar ve İskan Vekaletini vazifelerinin yerine getirilmesi hususunda icabeden” fıkrasından sonraki birinci “mahaller” kelimesini kaldırarak “yerlerde” kelimesinin, “memurin-i mahalliye” deki “mahalliye”

²⁷³¹ ZC, D. 2, C. 3, s. 98; 29 Ekim 1923.

²⁷³² ZC, D. 2, C. 3, s. 156; 1 Kasım 1923.

²⁷³³ ZC, D. 2, C. 3, s. 151; 1 Kasım 1923.

kelimesinin kalarak, “keza mahalleri” kelimesinin kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’in Mübadele, İmar ve İskan Kanunu’nun “İhtiyaç görüldükçe yapılacak talep üzerine bütün terkedilmiş gayrimenkul mallar Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti emrine verilir. Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti değişime tabi şahıslara ait olan ve yazılı bir anlaşmaya bağlı olmaksızın işgal edilmiş bulunan terk edilmiş malları idareten tahliye ettirme yetkisine sahiptir. Bu gibi terk edilmiş mallarda Maliye Vekaletince düzenlenmiş anlaşmaya dayanarak işgal olunan yerlerden anlaşmada Maliye Vekaletinin feshetme hakkı mevcut bulunanların dahi Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti bahsi geçen anlaşmaları fesh ile kiraya verilen yeri tahliyeye yetkilidir. Malın takdir edilenden çok daha yüksek fiyata satılması kararı o yerin en büyük idare memurunun başkanlığı altında, söz konusu bakanlıklar tarafından tayin olunacak iki ve belediyece tayin edilecek diğer iki bilirkişiden oluşan komisyona aittir.” şeklinde olan sekizinci maddesi ile ilgili olarak gerekli görüldükçe vaki olacak talep üzerine emval-i metruke kaydı için Ankara’nın durumu ve buradaki mesken ihtiyacının önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Bir kısım zabitan ve memurinin burada bağlarda ve evlerde kira ile oturduklarını, bilumum kaydiyle Ankara’nın da buna dahil edilmiş olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple maddede “talep üzerine” kelimesinden sonra “vilayette bulunan” kaydının ilavesiyle merkezin istisnasını teklif etmiştir. Ayrıca bu maddeye göre lüzum görüldükçe emval-i metrukeyi almalarının sıkıntı yaratabileceğinden bahseden Süleyman Sırrı Bey, Maliye Vekaletinden bundan sonra kira işine son vermesi için maddenin sonuna, “Bu kanunun yayınlanmasından sonra Maliye Vekaleti terk edilmiş mallar üzerine kira mukavelenamesi yapılmayacaktır.” ifadesinin eklenmesi gerektiğini söylemiştir.²⁷³⁴

Mübadele, İmar ve İskan Kanunu’nun “1919 senesi ihtidasından sonra yerleştirilmiş olan muhacirini iki sene zarfında hal ve sanatlarına göre icap eden yerlere nakil ve iskana Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti yetkilidir.” şeklinde olan onuncu maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, 1919 senesinde iskan edilmiş ve aradan o kadar zaman geçtikten sonra mesleğine başlamış bir kimseyi vekaletin başka bir yere nakletmesinin sebebini sormuştur.²⁷³⁵

²⁷³⁴ ZC, D. 2, C. 3, s. 185,194,195,201,205; 3 Kasım 1923.

²⁷³⁵ ZC, D. 2, C. 3, s. 215-216; 3 Kasım 1923.

Bu kanunun “1922 senesinden itibaren yeniden inşa edilmiş ve edilecek yapılar 1924 senesinden itibaren 1933 sonuna kadar emlak, Müsekkafat Vergisiyle bütün eklerden muaftır.” şeklinde olan on ikinci maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey diğer milletvekillerinin bu muafiyete belediyelerin ve özel idarelerin dahil olup olmadığını sormaları üzerine “Emlak ve müsakkafat” kelimesi yerine “Hazineye ait” kelimesinin yazılması gerektiğini, böylelikle zammı da vergisi de hazineye ait olacağından bu muafiyete özel idarelerin dahil olmadığını ortaya çıkacağını söylemiştir.²⁷³⁶

Mübadele, İmar ve İskan Kanunu’nun sekizinci maddesine istinaen Süleyman Sırrı Bey, memleketin imarı için böyle bir kanun maddesinin gerekli olduğunu söylemiştir. Bunların vergiden istisna tutulan ve gelir getiren yerler olduğunu, buna rağmen bunların içerisinde de vergisi alınanların olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple gelir getiren yerlerin devletin varidat-ı umumiyesine dahil olan emlak vergisinden muaf olmaları hususunda Muvazene-i Maliye Encümeni ve Maliye Vekaletinden görüş alınıp alınmadığını sormuştur.

Meclisin aynı tarihli oturumunda Mübadele, İmar ve İskan Kanunu’na bir madde ilavesi için Saruhan Milletvekili Reşat Bey düşman tarafından tahrip edilen yerlerde hükümetin emlak ve tapu kayıtlarının yanması üzerine hem bu kayıtları yeniden tesis etmiş olmak hem de yangın esnasında haneleriyle beraber yanmış olan bu tapu senetlerinin parasız olarak hükümet tarafından verilmesi için bir madde teklifinde bulunmuştur. İmar Encümen Katibi Vasıf Bey’in de bu teklifi encümen adına “kabul ederim.” demesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey bu teklifin müstakil ve Defterhane Encümeninin vazifesi altında olduğunu, bu konuda mütehasıs bir encümenin görüşü alınmadan, yani teklif Defterhane Encümenine gitmeden İmar Encümeni katibinin “ kabul ederim” demesinin uygun olmadığını söylemiştir.²⁷³⁷

14. “Heyet-i Temyiziye Merkezinin Eskişehir'e Nakline ve Teşkilatın Geliştirilmesine Dair” kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, ilk dönemde Meclis oluşturulduktan sonra mevcut olan Mahkeme-i Temyizin yerine bu

²⁷³⁶ ZC, D. 2, C. 3, s. 241; 4 Kasım 1923.

²⁷³⁷ ZC, D. 2, C. 3, s. 296,302; 8 Kasım 1923.

görevi Anadolu'da yapması için bir Temyiz Heyetinin kurulduğunu ve Heyetin o dönemde ülkenin içerisinde bulunduğu durumu gözönüne alarak Mahkeme-i Temyizin görev yapacağı bu yerin işgal altında bulunan İstanbul ya da merkez Ankara değil de Sivas olmasını uygun bulduğunu belirtmiştir.

Süleyman Sırrı Bey, durumun değiştiğini bu sebeple de Heyet-i Temyiziye merkezinin İstanbul olması gerektiğini eğer bu olmuyor ise yine Sivas'ta kalmasının iyi olacağını söylemiştir. Bu yerin Eskişehir olmasının sıkıntı çıkarabileceğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, Eskişehir yolunun Ankara'dan geçtiğini, bu geçici Heyetin Sivas'ta olmasının hiçbir mahsuru olmadığını ifade etmiştir. Sivas'ın araç naklinde ve evrak gidiş gelişinde sıkıntılı bir yer olması nedeniyle hükümetin Heyet-i Temyiziye merkezinin başka bir yere taşınması gerektiği belirtmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, şimdiye kadar evraklarda ya da heyet merkezinde hiçbir problem ile karşılaşılmadığını, bu sebeple de Sivas'ın uygun olacağını söylemiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey bu konu ile ilgili olarak Mahkeme-i Temyizin Sivas'tan Konya veya Eskişehir gibi yerlere nakledilmesinin Mahkeme-i Temyizi teşkil eden kişilerin rahatını düşünmekten başka birşey olmadığını da ifade etmiştir.²⁷³⁸

15. “30 Ekim 1918'den 23 Ağustos 1923 Tarihine Kadar Geçen Müddet Zarfında Memleketi Kurtarmak Uğrunda Yapılmış Olan Harekatın Suç Sayılmayacağı Hakkındaki Kanunun“ “Bu kanunun yayınlanmasından itibaren bir sene zarfında Ankara'da Müdaafaa-i Milliye Vekaletine ve vilayette askeri makamlara müracaat ettirilerek kaydettirilmesi şart olup bu müddetin geçmesinden sonra talep hakkı ve müracaat sakıttır.” şeklinde olan üçüncü maddesinin son fıkrası ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey bazı açıklmalarda bulunmuştur. Bu açıklamalara göre maddenin bazı arkadaşları tarafından kaldırılmasının istendiğini bu kanunun amacının memleketi içerisinde bulunduğu durumdan kurtarmak için hizmet eden Kuva-yi Milliye mensublarının suç ve cezalarını affetmek, yine memleketin kurtarılması ve yararına harcanması için değişik yerlerden alınan bazı eşya ve sairenin şahsi mal olarak sayılmayarak hazineden tesviyesini temin etmek olduğunu ifade etmiştir.

---

²⁷³⁸ ZC, D. 2, C. 3, s. 367-368; 12 Kasım 1923.

Süleyman Sırrı Bey aynı tarihli oturumda bu kanunun “Zan altında olan veya mahkum oldukları halde kendiliklerinden veya tahliye ile Kuva-yı Milliye’ye katılarak güzel hizmetlerde buldukları adı geçen kuvvetler kumandanlıklarınca tasdik edilen şahıslara, bu kuvvetlere katılmadan önce zan altında olmalarına sebep olan fiillerden dolayı takibat yapılmaz ve haklarındaki hüküm de infaz olunmaz ve bunlardan halen tutuklu ve hapsedilmiş olanlar tahliye edilir.” şeklinde olan dördüncü maddesi ile ilgili olarak bu maddenin düzenlenme sebebinin Maraş ve Urfa havalisinde düşman işgalinde bulunan yerlerde düşmanı yok etmek için Kuva-yı Milliye kumandanlarının, hapisaneye henüz girmemiş kişilerden yararlanarak beraber cansiperane tabiriyle tavsif edilecek olan hizmetlerinin unutulmaması idi. Bu durumun zamanla suistimale yol açabileceğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu teklifin sırf Güney Cephesi’ne mahsus olmak üzere yapılmış olmasını da uygun görmediğini belirtmiştir. Ayrıca madde ile ilgili “hizmet ettikleri” kelimelerinden sonra, “Hükümet-i mahalliyece incelenecek veya Kuva-yı Milliye kumandanları tarafından onaylanacaktır.” şeklinde bir fıkranın ilavesinin gereki olduğunu ifade etmiştir.²⁷³⁹

16. “Ziraat Bankasının 1923 senesi Bütçe Kanunu” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunun beşinci faslında “Meclis Heyetiyle müstahdemine ait temettu...” denildiğini, bunun da kırk iki bin kadar tuttuğunu söylemiş; sözlerine “Ziraat Bankası teşkilatı, işleri hükümet tarafından yürütülen bir müessesesidir, yoksa bir şirkete mi aitti?” sorularıyla devam etmiştir. Çünkü bu fasılda geçen “müstahdemine temettunden” bir hisse verilebilmesi için ya memur ya da hissedar olunması gerektiğini, banka devletin resmi müessesesi olduğuna göre de bu memurların maaşlarının bütçe ile temin edilen ve birer aylıklı kişiler olması gerektiğini söylemiştir. Bu yolla maaş tahsis edilmiş kişilere temettu hissesi olarak kırk iki bin liranın verilmesinin fuzuli bir israf olduğunu da ifade etmiştir. Ayrıca beşinci faslın on ikinci maddesinde geçen fabrika ve tamirat masrafı olarak belirlenen fiyatın ziraat okullarının ziraat aletlerinin tamirine mahsus olduğunu ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, ziraat yapan yerlerden gelmelerine rağmen bazı talebelerin, mektebin kadrosu dolduğundan memleketlerine dönmek zorunda

---

²⁷³⁹ ZC, D. 2, C. 3, s. 423,426-427; 17 Kasım 1923.

kaldığını, bu sebeple de İktisat Vekili'nden 1924 senesi bütçesinden ödenek ayırarak lüzum görülen yerlerde ziraat okulları tesis edilmesini, böylece vatan evlatlarına zirai alet ve araçları kullanma veya tamir etmeyi öğretmenin kolaylaşacağını vurgulamıştır.²⁷⁴⁰

17. “Ortaöğretim Öğretmen Kanunu”nun “Öğretmenler menşelerine ve buldukları mektebin derecesine göre üç kısma ayrılır: Birincisi yüksekokul öğretmenleri, ikincisi ortaokul öğretmenleri, üçüncüsü ise ilkokul öğretmenleri. Bu sınıfların üstünde olan yüksekokul, ortaokul ve ilkokul öğretmenlerinin vasıfları ve şartları diğer nizamnamelere tabidir.” şeklindeki ikinci maddesi ile ilgili olarak konuşan Süleyman Sırrı Bey, merdivenden çıkarken evvela birinci, ikinci, sonra üçüncü basamağa çıkıldığı halde burada neden “yüksekokul, ortaokul, ilkokul” diye bir sıralama yapıldığını, “ilkokul, ortaokul, yüksekokul, denilmesinin ne gibi mahsuru olduğunu sormuştur. Ayrıca bu madde ile ilgili maddenin evvelinde “Öğretmenler menşelerine ve buldukları okulun derecesine göre üç kısma ayrılır.” dendiğini sonra aşağıda “sınıf” kelimesi kullanıldığını bu “sınıf” kelimesi yerine “kısım” kelimesinin kullanılmasının daha iyi olacağını ifade etmiştir.²⁷⁴¹

18. “Cumhuriyet Riyaseti Bütçesi Hakkındaki Kanun” teklifi münasebetiyle İzmit Milletvekili Sabit Bey'in “Türklerin hakikaten büyük bir şerefleri vardır. Türkiye Cumhurbaşkanlığını yapan bir kişiye vereceğiniz tahsisat, her halde Türklerin şerefiyle mütenasip olmalıdır. Cumhurbaşkanına harcama hususunda her şeyden müstağni kılacak derecede kendisine tahsisat vermeliyiz.” şeklinde yapmış olduğu konuşma ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey Cumhurbaşkanına verilen bu bütçenin, hizmetiyle ve şerefiyle mütenasip olmadığını söyleyerek Sabit Bey'in konuşmasına destek vermiştir.²⁷⁴²

19. Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey ve arkadaşlarının “Yedek Subayların Terfi Ettirilmesi Hakkında” kanun teklifinin Müdafaa-i Milliye Encümenliği tarafından Heyet-i Vekileye gönderilmesini uygun bulmayan Feridun Bey, bu teklifinin diğer encümenlere de havalesini istemiştir. Feridun Bey'in bu konuşması karşısında Süleyman Sırrı Bey, bu teklifin Meclise evrak-ı varide aracılığı ile

²⁷⁴⁰ ZC, D. 2, C. 3, s. 611; 26 Kasım 1923.

²⁷⁴¹ ZC, D. 2, C. 3, s. 664; 29 Kasım 1923.

²⁷⁴² ZC, D. 2, C. 4, s. 11; 3 Aralık 1923.

geldiğini belirtmiş; encümenlerden gelen mazbatalar ret içerikli ise burada okunarak ruznamenin boş yere işgal edilmemesi gerektiğini; ama reddi mucip olmayıp bir encümene gönderilmesi lüzum ifade edilmiş ise teklifin Meclisi Alinin reyine sunulup, müzakeresi kabul edildiği takdirde işin sonuca bağlanabileceğini söylemiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, burada yapılanın encümeden gelen mazbataları okumak ve ruznameye almadan müzakere etmek olduğunu ifade etmiştir.²⁷⁴³

20. Kars Milletvekili Cavid Bey'in "Nizamname-i Dahili'nin yüz on birinci maddesinin tadili" hakkındaki kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada, bu kanunun "Soru soran bir milletvekili, sorusunun okunduğu esnada hazır bulunmazsa sorusunu geri almış sayılır." şeklindeki yüz on birinci maddesi ile ilgili olarak soru sahibinin izinli ya da keyifsiz bir durumunun olabileceğini vurgulamış, ayrıca sorunun cevaplanacağı gün soran kişi mevcut olmazsa o sene içerisinde aynı suali tekrar etmesinin ne gibi bir mahsuru olduğunu Meclise sormuştur. Bu sorunun ardından böyle bir şeye hiç gerek olmadığını söyleyen Süleyman Sırrı Bey, isteyen milletvekilinin istediği zaman Mecliste soru sorabileceğini belirtmiştir.²⁷⁴⁴

21. Kütahya Milletvekili Recep Bey'in, "temenni mahiyetinde verilen takrirler" hakkındaki kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, halkın bazı şikayetlerinin olduğunu, Meclisin bu konulardan haberi olması gerektiğini, ancak bunun temenni takrirlerine makul bir şekil verildikten sonra olabileceğini söylemiştir. Sonuçta Süleyman Sırrı Bey ya bu takrirlerin sağlam ve sağlıklı bir hale sokulmasını ya da kanuna ek bir maddenin ilave edilerek encümene iade edilmesini istemiştir.²⁷⁴⁵

22. "Genel Af Kanun Layihası" münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Adliye Encümenince tertip edilen bu Genel Af Kanunu'nun başlıca üç konuyu ihtiva ettiğini söylemiştir. Bunlardan birincisi zan altında olanların yarı cezalarının affı, ikincisi zan altında olanların cezalarının ertelenmesi, üçüncüsü rüşvet alma, irtica, vatan hainliği, ırza tecavüz suçlarının af dışında tutulmasıdır.

²⁷⁴³ ZC, D. 2, C. 4, s. 80; 6 Aralık 1923.

²⁷⁴⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 91; 6 Aralık 1923.

²⁷⁴⁵ ZC, D. 2, C. 4, s. 95-98; 6 Aralık 1923.

Ancak bu durumun bazı şikayetlere yol açtığını söyleyen Süleyman Sırrı Bey bazı kimselerin idama mahkum edilmişken affedilip, küçük kabahatlerden dolayı hapsedilenlerin müddetlerinin yarısını tamamlamış olsalar bile bu aftan yararlanmadıklarına değinmiştir. Ayrıca yine halk tarafından iftiraya maruz kalan ve bu sebeple mahkum edilenlerin yapılan incelemeler sonucunda haksızlığa uğramış olduklarının tespit edildiğini dolayısıyla bunlar içerisinde masumların da olduğunu ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey bu konuşmasında yetmiş yedi ilin olduğunu, bu illerin her birinde hapsedilen üç yüz mahkum olsa toplamda otuz bir bin olacağını, bu kadar mahkumun muhafazası için jandarmanın yapmış olduğu masrafın ve bu kadar vatan evladını sıkıntıya sokmanın gereksiz olduğunu söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, memleketin felaketten kurtulduğu şu zamanlarda iktisaden ve nufusen insanlara ihtiyaç duyulduğunu, bu nedenle Genel Af ilan edilerek hapishanelerin kapılarının açılması gerektiğini belirterek bu kanun ile ilgili beklentilerini açıklamaya başlamıştır.

Süleyman Sırrı Bey aynı tarihli oturumda bu kanun teklifinin “ömür boyu kürek ve kalebentlik ve sürgüne mahkum bulunanların cezalarının on beş seneye indirilmesi” hükmünü getiren ikinci maddesi üzerine daha önce böyle bir cezaya çarptırılan varsa onların maddeden istifade edip edemeyeceklerini sormuştur.²⁷⁴⁶

Müşterek encümenlerin bu kanun ile ilgili tespit ettiği “Cumhuriyetin ilan tarihi olan 29 Ekim 1923 tarihine kadar kötü bir iş yapmış bulunan suçluların mahkum oldukları ceza sürelerinin yarısı af olunmuştur. Adı geçen tarihe kadar suç işlememiş olup da henüz mahkum olmayanların aleyhlerindeki hüküm kesinleştikten sonra ceza müddetlerinin yarısı affolunur” şeklindeki birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, kendisinin de bu encümen gibi düşündüğünü af için başlangıç olarak belirlenen sürenin Cumhuriyet’in ilanına kadar olması gerektiğini, ancak içerik olarak bu kanunun yeterli olmadığını ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey’e göre cezaların yarısının affedilmesi bir fayda sağlamayacaktır. Çünkü bugün bir mahkuma veya bir caniyeye “Senin, atfeten ve merhameten cezanın yarısını affettik, bundan sonra cürüm irtikab etmeyeceksin.” dendiğinde buna ne derece imkan sağlanacağını belli değildir. Ayrıca caniyeyi hükümet ya muhafaza edecektir ya da etmeyecektir. Eğer ederse bu

²⁷⁴⁶ ZC, D. 2, C. 4, s. 229-231,245-247; 15 Aralık 1923.

durumun cezalarının yarısını affetmek ile olmayacağı açıktır. Yapılması gereken her şeyi değiştirerek Genel Af ilan etmek ve bundan sonra suç işleyen olur ise affetmemektir. Süleyman Sırrı Bey bunlara ek olarak teklif edilen bu kanun maddeleri ile milletin ruhunun katiyen ıslah edilemeyeceğini ve ancak hapisane kapılarını açarak millete yeni fikirler verileceğini ve bu af ile Cumhuriyet hükümetinin kudretinin gösterileceğini söylemiştir. Sonuçta Süleyman Sırrı Bey, müşterek encümenin önerdiği birinci maddenin reddedilerek Genel Af ilanını teklif etmiştir.²⁷⁴⁷

23. “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti Arasında 5 Ağustos 1914 Tarihli Anlaşma Hakkındaki Kanun”un “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Lehistan Hükümetinin yetkilerini taşıyanlar arasında 23 Temmuz 1923’te Lozan’da imzalanan Antlaşma Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur. “ şeklindeki maddesi üzerine Ertuğrul Milletvekili Fikret Bey, bu kanun yeniden tasdik olunacağı için “Cumhuriyet” tabirinin kullanılarak tasdik edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu konu ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, “Cumhuriyet olarak” düzeltildikten sonra bunu Lehistan’a göndereceklerini, ancak onların kanunu bu şekilde tasdik edip etmeyeceklerini sormuştur.²⁷⁴⁸

24. “1900 ve 1901 Doğumlu Olup da Emsallerinin Silah Altına Alınmasından Evvel TBMM Hükümetince, Tanınmış Tren İdarelerine Katılmış Olanların Tren Kıtalarında Bu Münasebetle Üçer Ay Eğitim ve Terbiye Görmek Şartıyla Görevlerini Terklerine Dair” kanun üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Heyet-i Vekileden gelen bu teklifin, şimendiferlerde çalışan Türk ameleden 1900 ve 1901 doğumlu olanların askeri hizmetlerinin üç ay süreyle sınırlandırılmasıyla ilgili olduğunu belirterek 1900 ve 1901 doğumlu telgrafçılarında aynı şekilde askerliğe tabi olması ile ilgili bir teklif verdiğini hatırlatmıştır. Kendisinin verdiği bu teklifin Müdafaa-i Milliye Encümenince reddedildiğini, ancak bu ret cevabının henüz Heyet-i Vekiliye gelmediğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, kendi teklifi ile yukarıda

²⁷⁴⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 279; 17 Aralık 1923.

²⁷⁴⁸ ZC, D. 2, C. 4, s. 197; 12 Aralık 1923.

zikredilen teklifin aynı olduğunu, bu sebeple de encümeden bir mazbata hazırlamasını ve kendi teklifinin tekrar görüşülmesini istemiştir ²⁷⁴⁹

25. “Meclis-i İdare Üyeleri Seçiminde Vergi Kaydı Aranmaması Hakkında”ki kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, bu teklifin Kütahya Milletvekili Cemil Bey’e ait olduğunu ifade ederek bunun çok doğru bir karar olduğunu söylemiştir. Ancak bu kanun ile ilgili Dahiliye Encümeninin idare azalıklarının kaldırılması hakkında olan ve “Meclis-i İdarenin üyelik seçimini hükümetten çıkaralım.” sözleriyle yayınladığı layihaya muhalif olduğunu belirten Süleyman Sırrı Bey, seçim işinin serbest bırakılmasını söylemiştir. Sonuçta Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Encümeninin layihasının reddedilerek Cemil Bey’in teklifinin görüşülmesine geçilmesini istemiştir. ²⁷⁵⁰

26. Kırşehir Milletvekili Sadık Bey’in “7 Temmuz 1919 ve 24 Ağustos 1909 Tarihli Mülkiye Memurlarının Emekliliğine Dair” kanununun yirmi üçüncü maddesinin düzenlenmesine dair kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, bu kanunun çok yerinde bir hüküm getirdiğini, ancak bu kanundan sadece dul ve yetimlerin değil, emekli veya izinli sayılanların da bu sürede almaları gereken maaşın gecikmesi durumunda sıkıntı çekmemeleri için yararlanmaları gerektiğini söylemiştir. Bu sebeple layihanın Kavanin-i Maliye Encümenine geri gönderilerek tekrar düzenlenmesini istemiştir. ²⁷⁵¹

27. “Vatana İhanet Etmekten Mahkum Yalvaç Ahzi Asker Şubesinde Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi’nin Affı Hakkında” kanun layihası üzerine Süleyman Sırrı Bey bu kanun ile ilgili Adliye Encümeninin hazırlamış olduğu mazbataya istinaen yaptığı konuşmada, affı teklif edilen İsmail Hakkı Efendi’nin daha önce hem İstiklal Mahkemesi hem de Mahkeme-i Nizamiye’de yargılandığını belirterek Adliye Encümeninin hangi mahkeme incelemesini esas aldığını sormuştur. ²⁷⁵²

---

²⁷⁴⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 207-208; 13 Aralık 1923.

²⁷⁵⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 372; 20 Aralık 1923.

²⁷⁵¹ ZC, D. 2, C. 4, s. 364-365; 20 Aralık 1923.

²⁷⁵² ZC, D. 2, C. 4, s. 500; 27 Aralık 1923.

28. Menteşe Milletvekili Şükrü Kaya Bey'in "Cuma Tatili" hakkındaki kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, bu teklifin İktisat Encümenine gitmesi gerektiğini söylemiştir.²⁷⁵³

İktisat Encümeni, "Hafta Tatili" kanununun "Bu kanun hükümlerine karşı harekette bulunanlar hakkında mülkiye amirleri ve belediyece düzenlenecek iki nüsha zabıt evrakından birisi buna cüret edenin kendisine veya oturduğu yere tebliğ olunarak diğeri belediye heyeti tarafından hüküm kararnamesi ile derhal hükmü yerine getirilmek üzere icra dairesine bırakılır. Zabıt evrakları aksi ispat olununcaya kadar bunlarla amel olunmak üzere tutulur. Bu durumda yapılacak itirazları araştıracak yer, İdare Meclisleri'dir. Bu Meclisler böyle bir durumda kararlarını en fazla on beş gün zarfında vermeye mecburdurlar ve bu kararlar kesindir." hükmündeki bir maddenin kanunun dokuzuncu maddesi olması teklifi ile Meclis'e sunmuştur. İktisat Encümeninin sunduğu bu teklif üzerine Süleyman Sırrı Bey, nakit cezasını uygulama yetkisinden başka bir özelliği olmayan maddede bazı eksikliklerin olduğunu, kişinin kendisine gelen evrağın ne anlama geldiğini bile anlamadan belediyece kendisi için hazırlanan mazbata ile hüküm cezasına çarptırıldığını söylemiştir. Bu şekilde yapılan bir uygulamanın bazı çelişkileri de beraberinde getireceğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin tekrar görüşülmesi için Encümene iadesini istemiştir.²⁷⁵⁴

"Hafta Sonu Tatili Kanunu"nun uygulanmasına engel olanlara on liradan yüz liraya kadar para cezasına mahkum olmakla beraber bir haftadan bir aya kadar dahi hapsolunurlar." şeklinde olan on birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey bu maddenin Adliye Encümeni tarafından kaldırılmasının istendiğini makam-ı riyasetin bu maddeyi oylamaya koyacağını söylemiştir. Bu maddenin kanundan kaldırılması teklifi kabul edilince kanunun on ikinci olan maddesi on birinci madde olmuştur. On birinci madde olan on ikinci madde üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddede bulunan "Alınan para cezaları belediye sandıklarına teslim olunur ve belediyece özellikle halkın günlük tatilini faydalı ve sağlıklı bir tarzda geçirmesine hizmet edecek hususlara ve müesseselere sarf edilir." şeklindeki ifade ile bu para cezalarının

²⁷⁵³ ZC, D. 2, C. 4, s. 15; 3 Aralık 1923.

²⁷⁵⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 617; 31 Aralık 1923.

belediye sandıklarına verilmesinin doğru olduğunu, ancak alınan bu paraların belediyece halkın refah ve sağlığı için harcanacağı ile ilgili talimata muhalif olduğunu belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu işin zaten belediyelerin görevi olduğunu söyleyerek böyle konuların kanuna girmesinin doğru olmadığını, bu sebeple de bu maddedeki ikinci fıkranın kaldırılmasını teklif etmiştir.²⁷⁵⁵

29. “Askerlik Hizmet Süresinin İndirilmesine Ait Olmak Üzere Mükellefiyet-i Askeriye Kanunu Geçici Beşinci Maddesinin Düzenlenmesine Dair” kanunun “Askerlik hizmetinin süresi piyade ve nakliye sınıfları için bir buçuk; topçu, süvari, havaiye, sanayi, otomobil ve kıtaat-ı fenniye ve muzika için iki; Jandarma için iki buçuk ve bahriye için dört sene olup giriş tarihlerinden itibaren başlar.” şeklinde olan birinci maddesi ile daha sonra ifade edilen fıkralar arasında münasebet göremediğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bu fıkra ve madde için Encümeninden ayrı ayrı izah istemiştir. Ayrıca bu maddede ilgili sınıfların ne suretle ayrılacağını, bunların Ahz-ı Asker Şubesine terk edilmesinin doğru olmadığını kura sisteminin uygulanması gerektiğini söylemiştir.²⁷⁵⁶

30. Mentеше Milletvekili Esad Efendi'nin, “Milli Mücadelede Gazi Olanlara Para Mükafatı Verilmesine Dair” kanun teklifi ile Müdafaa-i Milliye Encümeninin gazilerin rahat yaşamaları hakkındaki kanun teklifi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey Müdafaa-i Milliye Encümenince tanzim edilen maddenin “İstiklal Savaşı esnasında yaralananlar yani merbut cetvelde isimleri geçen gazilere şu kanun gereğince ikramiye verilecek, bir de isimleri bu defterde yer almayıp da sonradan hatıra gelenler olursa bunlar da Meclisi Aliye arz edilecek, ek ödenek istenecektir.” şeklinde olduğunu ancak bu maddenin tam olarak amacı temin etmediğini söylemiştir. Çünkü kanunda sadece İstiklal Savaşı'ndan bahsedildiğini, halbuki Ardahan Milletvekili Halit Bey'in de ifade ettiği gibi dahili isyanlar dolayısıyla yapılan askeri hareket sonucunda yaralanmış sakat kişilerin de olduğunu, bu sebeple de kanunun İstiklal Savaşı'nda ve dahili isyanları bastırmak için icra kılınan hareket esnasında malul olup ilah...” şeklinde düzeltilmesini teklif etmiştir.²⁷⁵⁷

²⁷⁵⁵ ZC, D. 2, C. 4, s. 641-642; 2 Ocak 1924.

²⁷⁵⁶ ZC, D. 2, C. 4, s. 737-738; 7 Ocak 1924.

²⁷⁵⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 715; 7 Ocak 1924.

31. “Ortaokul Öğretmenleri Hakkındaki Kanun Layihası” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı bu kanunun “Öğretmenler vazife itibarıyla sabit ve geçici olarak iki kısma ayrılmıştır. Düzenlenmiş sınıf derslerini deruhde eden öğretmenler sabit kısımdandır. Yedi saatten fazla ders okutmak vazifesi ile sorumlu olmayanlar geçici öğretmenler sınıfını teşkil ederler.” şeklinde olan onuncu maddesi üzerine Saruhan Milletvekili Vasıf Bey’in öğretmenlerin maaşı konusunda yaptığı konuşmasında sabit ve süreli öğretmenlere vazifeleri ölçüsünde maaş verildiğini, sabit öğretmenlerin daha çok ders verdiklerinden maaşlarının fazla, süreli öğretmenlerin ise az ders verdiklerinden maaşlarının da az olduğunu söylediğini belirtmiştir. Bu durumun yanlışlığına vurgu yapan Süleyman Sırrı Bey süreli öğretmenler hem okulda ders okutan hem de bunun dışında vazifeler yapan kişiler ise bunda bir sıkıntı olmadığını, maddenin doğru kabul edilebileceğini söylemiştir. Ancak eğer süreli öğretmenler bir okulda yedi saatten fazla ders okutmayıp diğer bir okulda yedi saat okutacaksa bunun toplam da on dört saat edeceğini bu durumun sabit öğretmenlerin daha fazla maaş alacakları anlamına geleceğini belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, tahsisat itibarıyla böyle olmaması gerektiğini ifade ederek bu durumun maddeye aykırı olacağını, süreli öğretmenlerin sabit öğretmenlerden fazla maaş almaması gerektiğini söylemiştir.

Bu kanunun “Hiçbir öğretmen kanunen şikayet sonucu aldığı ceza durumları dışında bir sebep ve bahane ile memuriyetinden ayrılamaz.” şeklinde olan on altıncı maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin daha açık bir hale getirilmesi için “Öğretmenler, görevden alınmalarını gerektirecek bir suç işlemeden herhangi bir sebep ve bahane ile görevlerinden alınmaz.” şeklinde yazılması gerektiğini söylemiştir.²⁷⁵⁸

32. “15 Mayıs 1919 Tarihinden İtibaren Milli Mücadele’ye Katılarak Muhtelif Cephelerde veya Dahili İsyanların Bastırılmasında Hizmet Ederek Fevkalade Yararlık Gösterenlerin Takdirname veya Bir Derece Terfi Suretiyle Sevindirilmelerine ve Bunları İdare Eden Müdafaa-i Hukuk Üyelerine, Çalışanlara ve Gayret Gösterenlere İstiklal Madalyası Verilmesine Dair” kanunun “15 Mayıs 1919 tarihinden itibaren Milli Mücadeleye iştirak edip çeşitli milli cephelerde veya

²⁷⁵⁸ ZC, D. 2, C. 4, s. 57,69; 5 Aralık 1923.

dahili isyanların bastırılmasında hizmet ederek fevkalade yararlıkları ve şecaatleri o zamanki kıta, mıntaka veya fırka kumandanlarının muharebe raporlarıyla sabit olan berri, bahri ve jandarma muvazzaf; mütekait, ihtiyat ümera ve zabitanan Milli Mücadele sonuna kadar işbu hizmetlerinden dolayı terfi veya takdirname ile taltif edilmemiş bulunanlar, sicilleri nazar-ı itibara alınmak ve bir defaya mahsus olmak üzere hizmetlerinin derecesine göre takdirname ile veya bir derece terfi suretiyle taltif edilirler. Bu duruma sahip milli kumandan ve rüesaya vatana hizmet İstiklal Madalyası verilir.” şeklinde olan birinci maddesinin birinci fıkrası ile ilgili Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Milli Mücadele’nin başlangıcından sonuna kadar harb raporları ile fedakarlığı sabit olmuş olanların şimdiye kadar takdir veya taltif edilmesi gerektiğini, bunlar içerisinde takdir edilenler olabileceği gibi edileceklerin niçin kaldığını sormuştur. Böyle bir kanuna gerek olmadığını söyleyen Süleyman Sırrı Bey, fedakarlığı yapanların takdir edilmelerinin zaten onların hakkı olduğunu, Müdafaa-i Milliye Vekaletine, “mutlaka bu kanun gereğince terfi ettir.” denilmesine gerek olmadığını, bu sebeple de birinci fıkranın kaldırılmasını istemiştir. Maddenin ikinci fıkrası ile ilgili ise Süleyman Sırrı Bey, İstiklal Madalyası Kanunu’na göre dahili isyanlarda, Milli Mücadele esnasında hizmetleri belirlenen milli rüesanın ve kumandanların taltifi gerektiğini söylemiş dolayısıyla yukarıda ifade edilen kanuna lüzum olmadığını vurgulamıştır. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey bu kanun ile ilgili Milli Mücadele esnasında yiğitlik göstermiş bir kişi unutulmuş terfi ettirilmemiş olmasına rağmen, kıdemiyle terfi ettirildiyse bu kanun kabul edildikten sonra tekrar bir terfisinin mümkün olup olmadığını sormuştur.²⁷⁵⁹

33. “Öğretmen ve Talebenin Askerlikten Tecilleri Hakkındaki Kanun”a üç madde ilavesiyle ilmiye medreselerindeki öğrencilerinde askerlikten tecillerine dair Konya Milletvekili Naim Hazım Efendi ve arkadaşlarının kanun teklifi vardır. Öğretmen ve talebenin askerlikten tecilleri hakkında 21 Şubat 1921 Tarihli Kanun’un birinci maddesinin değiştirilmesinin sebebini Süleyman Sırrı Bey, “Eğitimi devam ederken askerlik zamanı gelmiş talebeye tahsilin şurada dursun, gel hizmetini ifa et, sonra medreseye devam et denilirken, şimdi ise böyle tahsil esnasında tahsiline ara vermemek için bu madde tadil edilmiştir.” sözleriyle açıklamış; konuşmasının

²⁷⁵⁹ ZC, D. 2, C. 5, s. 336,337,344; 24 Ocak 1924.

devamında bu kanun maddesinden askerlik zamanı gelenlerin yoklamaları yapıldığında bunların eğitimlerine devam ettikleri anlaşılırsa bir sonraki sene yoklamaya katılacaklarını anladığını söylemiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey konuşmasında bu madde ile amacın her sene sonunda yoklama yapılması olup olmadığını da sormuştur.²⁷⁶⁰

34. Kozan Milletvekili Ali Sahib Bey'in, "Gazeteler veya İçerikleriyle Şeref ve Haysiyeti Nakleden Yayınlar veya Haberin Yayılması Halinde Düello Edilebilmesine Dair" kanun teklifi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Ali Saib'in "Memleketin kara günlerinde düşmana karşı memleketi müdafaa için cephele yaptığımız ve milli kudretimizi bütün cihana gösterdiğimiz zamanlarda ismimizden bahsetmeyen gazetelerin, muhbir olarak Ankara'ya göndermiş oldukları akşamdan sabaha kadar top oynayan çocukların yazdığı hilaf-ı hakikat ve yalan yanlış haberlerle resimlerimizi ve isimlerimizi teşhir ediyorlar. Şeref ve haysiyetle oynuyorlar. İşte Efendiler, bu kürsü-i mualladan milletime hitap ediyorum. Ey Kahraman Türk Milleti senin vicdanına, insafına müracaat ediyorum, hürriyet ve serbesti matbuat bu mudur?" şeklindeki konuşmasına cevaben hürriyete hürriyetle karşılık verileceğini söylemiştir.²⁷⁶¹

35. "1900 ve 1901 doğumlu telgraf haberleşme memur ve muavinlerinin askerlik hizmetlerine" dair kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey 1900 ve 1901 doğumlu şimendifer müstahdeminin, telgrafçıların ve öğretmenlerin üç ay müddetle askerliğe tabi tutulması ile ilgili üç ayrı kişiden encümene teklif geldiğini, daha sonra bunların Heyet-i Celileye sevk edilerek ruznameye alındığını söylemiştir. Ancak Müdafaa-i Milliye Encümeni tarafından yayınlanan mazbatada bu tekliflerin reddedilmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Heyet-i Celilenin ruznamesine geçmiş ve Encümen-i Ali tarafından evvelce kabul edilerek ruznameye alınmış olan bir teklifi tekrar reddetmenin doğru olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, 1900 ve 1901 tarih doğumlu telgrafçıların gerek Genel Harb'de ve gerek İstiklal Savaşı'nda bu vatana, bu millete yaptıkları hizmetin inkar edilemeyeceğini, bunlara "İllaki bir sene

²⁷⁶⁰ ZC, D. 2, C. 5, s. 390; 26 Ocak 1924.

²⁷⁶¹ ZC, D. 2, C. 5, s. 407; 28 Ocak 1924.

askerlik yapacaksın.” diye ısrarcı olmanın gereği olmadığını söylemiş ve bu konuda Heyet-i Celilenin karar vereceğini ifade ederek mazbatanın reddini istemiştir.²⁷⁶²

36. “Askeri Emeklilik Kanunu’nun Otuz Sekizinci Maddesinin Düzeltilmesine Dair” kanunun ilan tarihinden itibaren yürürlüğe gireceği hükmünü getiren ikinci maddesi ile ilgili olarak kanunen şimdiye kadar maaş tahsisine imkan olmadığını, bu ikinci madde ile bu kanunun ilan tarihinden itibaren, maaştan mahrum olan ailelerin maaş ödeneği hakkına kavuştuklarını, kendilerine kanunun ilanından itibaren maaş ödeneceği ile ilgili Mecliste farklı şekilde konuşmalar yapılmıştır. Bu konuşmalar üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşma da; kanunen maaş ödenmesine engel teşkil eden bir kanun olduğunu belirtmiş; bilerek veya bilmeyerek bundan üç sene evvel müracaat etmiş olan kişilerin kendilerine “O vakit kanun var sana maaş tahsis edilemez.” dendiğini, şimdi o kişilere ilk müracaatları esas alınarak maaş tahsisinde bulunabileceğini söylemiştir.²⁷⁶³

37. “Görevlilere Yeni Ziraat Usullerinin Öğretilmesi Hakkında” Çorum Milletvekili İsmail Kemal Bey’in kanun teklifi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey milletin tamamını bir meslek sahibi olarak görmek istediğini, tahsil yaşı gelmiş her evladı sanat sahibi olarak yetiştirmek gerektiğini, tahsil yaşı gelip askere alınanları askerde bir sanat sahibi yaparak memlekete gönderilmek gerektiğini söylemiştir. Bu sebeple İsmail Kemal Bey’in teklifini çok yerinde bulduğunu söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bu kişilerin hem askeri hizmetlerini yapacaklarını hem de memleketlerine döndüğü vakit ellerine verilecek alatı ziraatde kullanacak bir yeteneğe sahip olacaklarını da bu durumdan memleketin iktisat ve ziraatinin yararlanacağını belirterek bu teklifin kabulünü istemiştir.²⁷⁶⁴

38. “İstanbul’da Av Tezkereleri Vergisinin Arttırılması Hakkındaki” kanunun “Arttırılan vergi doğrudan doğruya hazineye aittir.” şeklinde olan ikinci maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey konuşmasında “doğrudan doğruya” tabirinin kaldırılmasını, çünkü gelirlerin zaten hazineye ait olduğunu belirtmiştir.²⁷⁶⁵

²⁷⁶² ZC, D. 2, C. 5, s. 417; 28 Ocak 1924.

²⁷⁶³ ZC, D. 2, C. 5, s. 482; 31 Ocak 1924.

²⁷⁶⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 513; 31 Ocak 1924.

²⁷⁶⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 500; 31 Ocak 1924.

39. “Rize Vilayeti ile Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina ve Çay Yetiştirilmesi Hakkında” Lazistan Milletvekili Esat Bey’in kanun teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey İktisat Vekaletinin 1924 senesi için yaptığı bütçede böyle bir ödenek için para ayırmadığını ve bir haftadan beri görüşülen bu teklifin Meclis tarafından masraflı görüldüğünü belirterek bu durumun ancak Meclis ile görüşülerek ödeneğe zam yapılması yoluyla halledilebileceğini ifade etmiştir.²⁷⁶⁶

Bu kanunun “Yazılı mecburiyete meşru mazaretleri olmadan riayet etmeyenlerden mecburiyeti yerine getirinceye kadar sahip oldukları arazi için vermekte oldukları arazi vergisinin beş katı alınır.” şeklinde olan altıncı maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada diğer milletvekillerin maddedeki cezanın kaldırılması ile ilgili yaptıkları konuşmalarına muhalefet ederek cezayı kaldırmanın kanunu kaldırmak anlamına geldiğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, kanunun diğer maddeleri hakkında “Fidanların hükümet tarafından ücretsiz verilmesinin fidan dikimini mecburiyete zorlayacağını, ve böyle bir zorlama yapılmaz ise fidanların mahv olabileceğini, para mükafatının kaldırıldığını fakat verilen süre içerisinde ağaç dikimi yapılan araziden on sene vergi alınmayacak olmasının bunun bir mükafat olduğunu söylemiştir. Bu mecburiyetlerin kanunun uygulanmasında etkili olduğunu, ama buna rağmen mükafat-ı nakdiyenin kaldırılmasından dolayı kırıldığı düşünülen Esat Bey’in teklifini geri almasına şaşırıldığını söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bütün bunlara rağmen maddenin aynen kabulünü teklif etmiştir.²⁷⁶⁷

40. “Ağnam Sayım Kanun Layihası ve Teklifleri Hakkında” konuşan Süleyman Sırrı Bey, Davar Sayımı ve Resmi Kanunu’nun ilanına kadar davar sayımı ile ilgili çok büyük sıkıntılar yaşandığını, ancak bu kanunun halkın derdine derman olduğunu söylemiştir. Bu layihanın başında “Davar Sayımı ve Resmi Kanunu” denildiğini halbuki Muvazene-i Maliye Encümeninin buna deveyi hatta bir de canavarı ilave ettiğinden bahsederek bu layihanın “Davar, Deve, Canavar Sayımı”

²⁷⁶⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 586-587; 4 Şubat 1924.

²⁷⁶⁷ ZC, D. 2, C. 5, s. 619-621; 6 Şubat 1924.

şeklinde yazılması gerektiğini ifade ederek birinci maddenin çok kısa ve eksik olduğunu, bu sebeple de düzeltilmesi gerektiğini söylemiştir.

Aynı tarihli oturumda Karahisar-ı Şarki Milletvekili Ali Sururi Bey kanunda adı geçen “canavar” kelimesinin ne anlama geldiğini sormuş, diğer milletvekilleri ise bunun domuz olduğunu ve bu şekilde kanuna yazılmasını teklif etmişlerdir. Bu konu üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Ağnam Tadadı Kanunu’nda canavar şeklinde yazıldığını, domuz olarak yazılmasının ise milletvekilleri tarafından önerildiğini söylemiştir.

Yine aynı tarihli oturumda Süleyman Sırrı Bey, “Davar, Deve, Canavar Sayımı Kanunu”nun “Mal memurları, ayrılacak yerler dahilinde mayısın sekizinci gününe kadar vergi toplayacak memurlar aracılığı ile yoklama icra ederler. (Canavarların yoklama müddeti Teşrinievvelin sekizinci gününe kadardır)” şeklinde olan birinci maddesi ile ilgili hükümetin ağnam miktarını herkesin mührü altında sorduğunu, heyet-i ihtiyariye de bunu onayladıktan sonra gizli çıkan ağnam varsa bundan kanun encümenin bu senelik olmak kaydıyla dört kat ceza aldığını söylemiştir. Köylülerin bu kanundan memnun olduklarını belirten Süleyman Sırrı Bey, köylülerin kendi mührü altında davarlarını gizlediklerinde hükümetin mallarına el koyma hakkının olduğunu, ayrıca daha önce sayım günü kırk gün iken bu maddede gün sayısının azaltıldığını ifade etmiştir. Köylülerden birbirine garezi olanlar, bu süre geçmiş olsa da “Şu köyde gizli davar var.” diyerek hükümetin oraya adam göndermesine ve durduk yerde o köylünün zarara uğramasına sebep olduğunu bu sıkıntılı durumu ortadan kaldırmak için de maddeye “Adı geçen zamanın sona ermesinden sonra yoklama ve takibat yapılmaz.” şeklinde bir ilave yapmak gerektiğini öne sürmüştür.

Aynı tarihli oturumda bu kanunun altıncı maddesine göre davar resmi belirlenmiştir. Süleyman Sırrı Bey ise canavar resmi için iki yüz kuruş teklif etmiş, bu teklif Meclis tarafından kabul edilmiştir.

Ayrıca Meclis, tiftik keçilerinin çoğalmaması için gösterdiği arzudan farklı olarak Süleyman Sırrı Bey, tiftik keçisi olanlardan üç yüzden fazlası için vergi alınmaması ile ilgili bir teklifte bulunduğunu söylemiştir.

“Davar, Deve, Canavar Sayımı Kanunu”nun “Yoklama esnasında defter harici zuhur eden davar ve canavar kaçak sayılarak zabt ve müsadere edilir ve bilmüzayede satılıp sekizde biri gelir kaydolunur.” şeklinde olan onuncu maddesi üzerine Kastamonu Milletvekili Mehmet Bey, yoklama için bir müddet tayin edilmediğini, hükümetin bir sene “Mütemadiyen kaçak vardır.” diye takipte bulunacağını ve zuhur eden ağnama el koyacağını belirtmesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun “Mayısın sekizinci gününe kadar tahsildarlar aracılığı ile yoklama icra ederler.” şeklindeki üçüncü maddesini hatırlattıktan sonra kendisinin yoklama bitiminden sonra hiçbir şekilde ağnam takip ve yoklamasının yapılmaması ile ilgili bir teklif verdiğini ama bunun kabul edilmediğini söylemiş ve yoklama için belirlenen tarihin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Müsadere meselesi ile ilgili de Süleyman Sırrı Bey, halkın bundan şikayetçi olmadığını çünkü kendi arzusu ile yapmış olduğu ve altına da mührünü koyduğu bir defterde gizli bir şey yaptığı takdirde hükümetin mallarına el koyma hakkı olduğunu bildiğini vurgulamış, ancak mesela yüz kayıtlı ağnamın yüz elli olarak çıktığında köylünün elli hayvan müsadere edilirken bunu yapacak memura iyi hayvanlarını almaması için yalvarmak zorunda kaldığını söylemiştir. Bu durum karşısında memurun başka bir menfaat beklediğini bu yüzden de müsadere edilecek ağnam’ın köylünün kendisinin seçmesi gerektiği ile ilgili köylünün bazı isteklerde bulunduğunu belirten Süleyman Sırrı Bey, onuncu maddenin bu şekilde kalmasıyla beraber fıkranın sonuna “Müsadere olunacakların sahibi tarafından ayrılması gerektiğine” şeklinde bir ilave yapılmasını teklif etmiştir.

Süleyman Sırrı Bey bu kanunun “Taksit sürelerinin gelmesinden evvel davar ve canavarlarını bulunduğu yerden diğer bir mahalle geçirmek isteyenler Davar Resmini tamamen öderler. Hayvanlardan bir kısmını nakletmek isteyenlere nakledilecek hayvanlara ait olmak üzere sahiplerine tezkere verilir. Her ne suretle olursa olsun tezkeresiz nakliyatla bulunanların hayvanatı kaçak addedilir ve haklarında on üçüncü madde hükümleri tatbik olunur” şeklinde olan maddesinin başına “sayımdan sonra” kelimesinin ilave edilirse anlaşılabilirliğinin artacağını ifade etmiştir.

Aynı tarihli oturumda Süleyman Sırrı Bey, kanunun ”Vazifelerini zamanında yapan ve vergileri toplayan nahiye müdürü ve heyet-i ihtiyariye namına muhtar ve

mal müdürü ile mintakalara gönderilen tahsildarlara o yerin hasılatının yüzde beşini geçmemek üzere Maliye Vekaletince takdir olunacak derecede ikramiye verilir. Memurine verilecek bu ikramiye bir aylık maaş ve tahsisatları miktarını geçmez ve heyeti ihtiyariye ikramiyeleri, kendi sayım defterlerine nazaran meydana çıkan hasılatın yüzde ikisi nisbetindedir.” şeklinde olan on altıncı maddesi ile ilgili bazı açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre; memura aidat verilmesine karşı olduğunu, ancak nimetin külfete göre olması gerektiği düşüncesiyle daha önce görevli tahsildarlar aidat alırken, şimdi tahsildarların olmamasının bu işi yapan Heyet-i İdariyenin belirli bir aidat almasını gerektirdiğini ifade etmiştir. Bu sebeple de bu maddede “ağnamın yüzde ikisini geçmemek üzere aidat verilmesi” diye bir ifade kullanıldığını söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bin ağnamı bulunan bir köyde yüzde iki hesabıyla iki yüz kuruş aidat verileceğini Heyet-i İhtiyariyenin beş kişiden oluşan bir heyet olduğundan kişi başına çok az bir para düşeceğini bu yüzden de aidatın yalnız muhtarlar ve Heyet-i İhtiyariyeye vermek şartıyla yüzde iki buçuk nispetinde kabulünü ve maddenin bu şekilde değiştirilmesini teklif etmiştir.

Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun “İlgili memur ve Heyet-i İhtiyariyeden başka her kim fazla koyun ve keçi ve canavar haber verirse kendisine iki misil resim ikramiye verilir.” şeklindeki on yedinci maddesinin “haber verilirse” olan kısmının “haber verilen ağnamın kaçak olduğu bildirilirse” şeklinde düzeltilmesi gerektiği ile ilgili görüşlerini bildirmiştir.

“Davar, Deve, Canavar Sayımı Kanunu”nun on sekizinci maddesi ile ilgili olarak da maddede geçen “davar resmi alınacak” tabirinin yanlış kullanıldığını, çünkü sadece davadan değil diğer hayvanlardan da bu resmin alınacağını, bu sebeple maddenin düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁷⁶⁸

Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun on altıncı maddesi ile ilgili yaptığı konuşmada sayım defterlerinin gelişine müteakip köylerin birtakım kısımlara ayrıldığını, bu yerlere maliye tahsildarları ve gerektiğinde ağnam teftiş memurları gönderilerek maddeye “Ağnam teftiş ve tahakkuk ettirilir.” şeklinde bir ilave yapılması gerektiğini belirtmiş, mevcut tahsildarların sayısının ayrılan yerlere kafi gelmeyeceğini, hükümetin mecburen bir memur ya da iki ehil adam göndermek zorunda kalacağını

²⁷⁶⁸ ZC, D. 2, C. 5, s. 655-677; 9 Şubat 1924.

söylemiştir. Bu nedenle Süleyman Sırrı Bey, bu on altıncı maddede “tahsildarlar ve icabında hükümetçe tayin edilecek memurlar” ifadesinin olması gerektiğini söylemiştir.

Aynı tarihli oturumda Süleyman Sırrı Bey, kanunun “Transit eşyasının naklinde kullanılan İran develerinden yaptıkları işe müteakbil olmak şartıyla Sayım Resmi alınmaz. Ancak iç nakliyatla meşgul olanlar bu izinden istifade edemez.” şeklinde olan yirminci maddesi üzerine İran develerinden nasıl sayım alındığı ile ilgili bir açıklama yapılmasını istemiştir. Ayrıca, İran devesi ise resmi İran Hükümetinin alması gerektiğini ve memleketimizden gelip geçtiği zaman ecnebi malı olduğundan müdahale etmemizin uygun olmayacağını ifade etmiştir.²⁷⁶⁹

41. “Belediye Vergi ve Resimleri Hakkında Kanun” ile ilgili olarak konuşan Süleyman Sırrı Bey “Türkiye veya vilayet haricinden gelecek, han, otel, pansiyon ve misafirhane gibi mahallerde oturan yerli ve ecnebi her fertten oturdukları sürece yevmiye bu gibi müesseselerde verecekleri ücretin yüzde onu nisbetinde belediyeler için bir İkamet Vergisi alınır. Bu vergileri adı geçen müesseseyi idare edenler, ücretle beraber tahsil ve hafta sonlarında belediye veznesine teslim etmeye mecburdurlar. Belediyeler, istedikleri zaman adı geçen müesseselerin belediye hissesine ait hesabatını teftiş edebilirler. Tahsil için bulunanlardan başçavuşa kadar bütün asker ve jandarma efradından bu vergi alınmaz.” şeklindeki sekizinci maddeye “başçavuşa kadar” ifadesinden önce “ve” kelimesinin getirilmesinin gerektiğini söylemiştir.²⁷⁷⁰

Meclis Genel Kurulunun, Müdafaa-i Milliye Encümeni tarafından reddedilen tekliflerin görüşülmesine geçilmeden önce “bu layiha ve tekliflerin yalnız tesbit ve tevhidi için bunları Müdafaa-i Milliye Encümenine göndermek veyahut her teklifi ayrı ayrı müzakere etmek lazım gelir” şeklindeki görüşü üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Müdafaa-i Milliye Encümeninin her üç teklifi de reddettiğine göre tekliflerin oraya tekrar gönderilmesine gerek olmadığını belirtmiştir.²⁷⁷¹

²⁷⁶⁹ ZC, D. 2, C. 5, s. 700,701,702; 11 Şubat 1924.

²⁷⁷⁰ ZC, D. 2, C. 5, s. 781; 12 Şubat 1924.

²⁷⁷¹ ZC, D. 2, C. 5, s. 566; 4 Şubat 1924.

42. “Fenerler Vergisinin Arttırılması Hakkında” kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey, 20 Haziran 1922 tarihinde İstanbul Hükümeti tarafından verginin beş misle çıkarıldığını halbuki 16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul'un verdiği kararların reddedildiğini söylemiştir. Bu nedenle beş misli olarak belirlenen vergi yok sayılarak Meclisin yeni bir vergi düzenlenmesi yapmasının Meclisin hakkı olduğunu belirtmiştir.²⁷⁷²

43. “Telefon ve Telgraf Umurunun Düzeltilmesi Hakkındaki Kanun”un “Yabancı memleketler ile olan telgraf ve telefon görüşmelerini kuruluş ve düzenlenmesine ve bu bapta milletlerarası veya özel sözleşme ile bunlara uygun olarak haberleşme ve konuşma ücretlerini tayin, düzenleme istifaya yetkilidir.” şeklinde olan altıncı maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey eğer bu madde ile hükümet anlaşma ve görüşmelerde yetkili olup bu durumu sonuçta Meclise bildiriyorsa bir sıkıntı olmadığını, ancak Meclise bildirmiyor ise bu maddenin kaldırılması gerektiğini söylemiştir. Bu kanunun “Kanunen yasak edilmiş olmayan herkesin Hükümet telgraf ve telefon tesisatından ücretini ödemesi karşılığında yararlanabilir, ancak posta ve telgraf ve telefon idaresince lüzum görüldüğü takdirde gönderenin kimliğini tespit ettirmesi mecburi olup buna uyulmadığı takdirde telgrafnamesi veya telefon konuşmaları hakkındaki müracaatı kabul olunmaz.” şeklindeki yedinci maddesi üzerine bazı milletvekillerin bu maddenin kaldırılması ile ilgili yaptıkları konuşmalar karşısında Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin bu şekilde kalmasının hükümetin menfaati için gerekli olduğunu, çünkü “şu parayı al, şu telgrafi çek” diye gelen bir adamın telgrafını reddetmenin hazineye parayı kabul etmemek anlamına geldiğini, bu sebeple de maddenin birinci fıkrasının devamlılığının sağlanması, ondan sonraki fıkranın ise kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.²⁷⁷³

Telefon ve telgraf umurunun düzeltilmesi hakkındaki kanunun üçüncü maddesine ek bir fıkranın konulması ile ilgili İzmir Milletvekili Mahmud Celal Bey’in teklifi değerlendirilmiş “Şehirler içinde telefon şebekesi yapılması hakkında o beldenin belediye heyetleriyle diğer müteşebbisler tarafından izin talep edilmesi halinde, orta yolun bulunması için belediye heyetleri tercih edilir.” şeklindeki

²⁷⁷² ZC, D. 2, C. 5, s. 875; 14 Şubat 1924.

²⁷⁷³ ZC, D. 2, C. 5, s. 220-226; 19 Ocak 1924.

maddeye bir ilave yapılmıştır. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, “belediye heyetleriyle” değil “belediyeler...” denilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu kanunun dokuzuncu maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddeye gerek olmadığını; çünkü Meclisin sürekli olduğunu, haberleşmede serbesti verdiğini, eğer hükümetin hatları tatil-i faaliyet etmesi gerekirse Meclise müracaat sonucu bir karar çıkacağını söylemiştir. Ayrıca eğer asayişin temini için bu madde konulmuş ise bir sonraki maddenin asayiş için düzenlendiğini ve bu maddenin kabul edilmesiyle Meclis devamına olan inancın ortadan kalkacağını ifade etmiş, bu sebeple de maddenin kaldırılmasını istemiştir.²⁷⁷⁴

Bu kanunun “Ruhsatname, telgraf ve telefon müesseseleri, telgraf ve telefon idareleri tarafından gerektiğinde teftiş olunabilir. Kanun hükümlerine ve kararlarına karşı hareket ve muamelatta buldukları belirlenen müesseseler ahabından bir liradan yirmi liraya kadar nakit para cezası alınır.” şeklinde olan on sekizinci maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, “ruhsatname” yerine “ruhsatnameli” kelimesinin getirilmesi gerektiğini, çünkü ruhsatnameli telgraf ve telefon müesseselerinin telgraf ve telefon idareleri tarafından gerektiğinde denetlenebileceğini söylemiştir.

Yine aynı tarihli oturumda bu kanunun “Telgraf ve telefon işlerini gayrimeşru bir surette tatil veya kasten ihlal eden telgraf ve telefon memurları bir aydan bir seneye kadar hapsolunur. Bu bapta tahrik eden veya teşvik eden kimseler hareketlerinin derece-i tesirine göre üç aydan üç seneye kadar hapsolunur.” şeklindeki yirmi altıncı maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu madde telgraf muhabere memurlarının cezalandırılması ile ilgili olduğunu, bu maddede “gayrimeşru” tabirinden “gayrikanuni” manasının anlaşıldığını, halbuki yukarıda Meclisin on ve on ikinci maddeleri kaldırdığını, yani hiçbir şekilde uygulamayı durdurmaya imkan bırakmadığını söylemiştir. Bu “gayrimeşru bir surette durdurma, veya kasden ihlal” yerine “telgraf ve telefon muamelat ve umurunu kasden tatil veya ihlal eden telgraf ve telefon memurları” sözünün yazılmasını teklif etmiştir.

---

²⁷⁷⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 255,258; 21 Ocak 1924.

Süleyman Sırrı Bey bu kanunun yirmi sekizinci maddesine göre, hükümetin lüzumu halinde gerek telgraf ve gerek telefon ücretlerinin miktarını tayin ve tesbit için yetkili olduğunu, eğer bu madde böyle kalacaksa maddenin devamında oluşturulan cetvele lüzum olmadığını söylemiştir. Ayrıca bu madde ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, hususi telefonda alınacak vergiyi idare'nin tayin edecek olduğunu, şu halde taşralarda iki nahiye veyahut köyler arasında yardım edilerek kurulacak telefonun hükümete ait olduğunu belirtmiştir. Bunların ücrete tabi olduğunu, ancak bu maddeden yararlanarak o telefonları ücrete tabi tutmak gibi bir şey olmayacağını söylemiştir.²⁷⁷⁵

Telefon ve Telgraf Umuru'nun düzeltilmesi kanununun "Basılı telgrafnameleri Türkçe yayınlayan gazete, süreli yayınlar, ajansların merkezleri ve muhabirlerin özellikle haberler, siyasi istihbarat ve maliyeye dair idare yerleri olup çeşitli adres usulünden başka özel işaretleri, şahsi ve ücretli bildiri ile ilanları içermeyecek olan bu telgrafnamelerin kabul, yazım şartları ve saati telgraf idaresince belirlenir." şeklinde olan otuz üçüncü maddesi ile ilgili olarak bu maddenin tesbitinin gerekli olduğunu, bir suç teşkil eden ve asayişe mütaallik olan ticari telgraflarda da telgraf sahibinin ismini ve hüviyetini incelemede Müdüriyet-i Umumiye'nin yetkili olması gerektiğini söylemiştir.²⁷⁷⁶

44. Zonguldak Milletvekili Tunalı Hilmi Bey'in, "Emeklilik ve İstifa Kanunu'nun Bazı Maddelerini Geçici Kanunun Dördüncü Maddesinin İlgası Hakkındaki" kanun teklifi üzerine, Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada buna muhalif olduğunu, bu teklifin üç gün evvel Meclisten çıkan bir kanun ile temin edildiğini ve bu kanun teklifinin ondan daha evvel olduğunu, bu sebeple de böyle bir teklifin tekrar dikkate alınmasına gerek olmadığını söylemiştir.²⁷⁷⁷

45. "Yeniden İnşa Edilecek Hapishaneler Masrafları İçin 1923 Senesi Bütçesine Üç yüz Bin Lira Tahsisat Konulmasına Dair" kanun üzerine Hapishaneler Genel Müdürü Efdalüddin Bey, bu paranın öncelikle memleketimizde kürek mahkumlarını bir araya toplayarak Hapishaneler Nizamnamesi'nin gerektirdiği maddeleri yapabilmek üzere dört mıntakada dört kürek mevkisi kurulmasına

²⁷⁷⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 293,294,300,311,314; 23 Ocak 1924.

²⁷⁷⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 384; 26 Ocak 1924.

²⁷⁷⁷ ZC, D. 2, C. 5, s. 605; 6 Şubat 1924.

teşebbüs olunacağını, daha sonra ise başlanmış, temelleri çıkmış birtakım binalar için kullanılacağını söylemiştir. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Yozgat'ta da başlanmış ve tamamlanmamış binaların olduğunu bu açıdan kanundan yararlanılması gerektiğini ifade etmiştir.²⁷⁷⁸

46. “Belediye Kanununun Neticelenmesine Kadar İstanbul Belediye Kanununun Bazı Düzenlemeler Yapılarak Ankara’da Uygulanması İçin Kanun Layihası” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun “Belediye Kanunu’nun seçimler ile ilgili maddelerindeki müddetler dörtte bir indirilmiştir.” şeklindeki dördüncü maddesi ile ilgili olarak bu müddetin azaya ait olmadığını, bunun sebebinin bu kanunun ancak Belediye Kanunu çıkıncaya kadar geçerli olduğunu, maddeye “seçimlerin yapılması ile ilgili” şeklinde sözleri eklenirse maddenin daha iyi anlaşılacağını söylemiştir.²⁷⁷⁹

47. “Belediye Vergi ve Resimleri Hakkında” kanun münasebetiyle Karesi Milletvekili Vehbi Bey, “Belediyelerce fennen yapılacak aydınlatmalar ve temizlemelerin belediye meclisince tanzim olunacak tarife dairesinde bir resim alınır.” şeklinde olan on üçüncü maddenin “Ashabının talebiyle belediyelerce fennen yapılacak temizlemeler” şeklinde düzenlenmesini söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey burada “ashabının” denmemesi gerektiğini belirtmiştir.²⁷⁸⁰

Bu kanunun “Şerefiye verecek arsa ve emlakın şerefiye bedeli bir neticeye bağlanmadıkça boşaltmaya izin verilmez.” şeklinde olan kırk dördüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin aynen kalması gerektiğini, çünkü bir mülkün vergi borcu kapatılmadan mülkü terk etmeye bu madde ile izin verilmediğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey bu madde ile ilgili olarak “Mademki mülk satılıyor, bedeli satanın kesesine giriyor; o halde borcu da vermesi gerekir.” demiştir.²⁷⁸¹

“Belediye Vergi ve Resimleri Kanun”un “Belediyece bir sokakta yeniden yapılacak kaldırım veya lağım masrafının yarısı inşaatın bitiminden sonra o sokakta bulunan evlerin cephelerine oranla belediye dairesince sahiplerine pay edilerek, taksite bağlanarak Belediye Vergisi gibi tahsil olunur. Kaldırım ve lağım tamirleri

²⁷⁷⁸ ZC, D. 2, C. 5, s. 707; 11 Şubat 1924.

²⁷⁷⁹ ZC, D. 2, C. 6, s. 24; 16 Şubat 1924.

²⁷⁸⁰ ZC, D. 2, C. 6, s. 59; 17 Şubat 1924.

²⁷⁸¹ ZC, D. 2, C. 6, s. 136; 19 Şubat 1924.

için ev sahiplerinden hiçbir şey alınmaz. Sokağın genişliği kasabalarda dokuz, şehirlerde on iki metreyi aştığı halde fazlasının kaldırım masrafı tamamen belediyeye aittir. Devlet daireleri ve vakıf yerleri de bu vergiye tabidir. Kırlarda, yazlıklarda yapılan tek tük evler mahalle haline gelmedikçe kaldırım masrafı adıyla hiçbir şey alınmaz.” şeklindeki kırk beşinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bir sokakta yeniden kaldırım veyahut lağım açılırsa kaldırımın veyahut lağımın tesadüf ettiği mekan sahiplerinin masrafın yarısını vereceklerini ifade etmiştir. Ancak Süleyman Sırrı Bey, bu maddeye Karesi Milletvekili Vehbi Bey’in yolları da dahil eden konuşması ile ilgili olarak böyle bir masrafı karşılamının oldukça külfetli olduğunu, amacın yaya kaldırımları olduğunu, bu sebeple eğer yaya kaldırımlarının yeniden inşası söz konusu olur ise mekan sahiplerinin masrafa katılacaklarını, tamir olur ise iştirak etmeyeceklerini tekrar ifade etmiştir.²⁷⁸²

Kanun da “Açıklanmış olmayıp fakat belediyelerce Şubat 1924 Tarihli Belediye Vergileri Kanunu’nun yayınlanmasından önce olağan bir şekilde alınmakta olan verginin eskiden olduğu gibi alınmasına belediye meclisinin kararı ve genel meclisin inceleme ve tasdikiyle devam edilebilir.” şeklindeki kırk yedinci maddesi ile ilgili yaptığı konuşmasında örnek veren Süleyman Sırrı Bey, Çubuk kazasındaki belediyenin pazar yerinde satılan koyun ve keçiden resim aldığını, bu durumun alışlagelmiş olduğunu, sonra Ankara Meclis-i Umumisinin yapmış olduğu tahkikatta bu resmi hangi kanuna göre aldığını sorduğunu söylemiştir. Onların da Belediye Kanununa göre aldıklarını söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, alınması alışlagelmiş resimlerden eskiden olduğu gibi yararlanılabileceğini ifade etmiştir. Daha önce Meclis-i Umuminin incelemesine gerek duyulan bazı olayların olduğunu ancak Meclis-i Umuminin olmamasından dolayı bu eksikliğin şimdi bu madde ile giderildiğini, bu sebeple maddenin olduğu gibi kalması gerektiğini söylemiştir.²⁷⁸³

Süleyman Sırrı Bey, “Belediye rüsum ve vergileri bu kanunda belirtilmiş olup, belediyelerce yapılan tarifelerden fazla tahsil eden memur üç aydan üç seneye kadar hapis ve fazla tahsil ettiği paranın sahibine iade olunması” hükmünü getiren ellinci maddesi üzerine “bu kanunda belirtilen ve belediyelerce yapılan tarifelerden fazla

²⁷⁸² ZC, D. 2, C. 6, s. 141; 19 Şubat 1924.

²⁷⁸³ ZC, D. 2, C. 6, s. 142; 19 Şubat 1924.

tahsil eden” yerine “belirtilen miktardan” ifadesini getirmek gerektiğini söylemiştir.²⁷⁸⁴

48. “1924 Senesi Bütçe Kanunu” üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Muvazene-i Umumiye Kanunu ve bütçesinin hür ve müstakil olan milletin ilk bütçesi olacağını, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin memleketin geleceği ve ordusunun donanımı için bütçe tanzimine vakit bulamadığını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, Meclisteki konuşmasına memleketin geleceğini temin eden ve böyle bir bütçeyi hazırlayan Meclise ve diğer milletvekillerini tebrik ederek başlamıştır. Bu bütçede yüz yirmi altı milyon masraf, yüz on dokuz milyon gelirin olduğunu, masraftan geliri düştükten sonra sekiz milyona yakın bir açık verildiğini, ancak bu açığın gerçek açık olmadığını ifade etmiştir. Çünkü bütçede masrafa karşılık verilen ödeneğin tamamını sene içerisinde sarf etmenin mümkün olmadığını, ayrıca alınan vergilerin de bu açığı kapatacağını, bu sebeple açığı kapatmak için halka yüklenmek istenen vergilere gerek olmadığından kaldırılmasını istemiştir.²⁷⁸⁵

49. 18 Ekim 1923 Tarihli Firari ve Bakaya Kanununun Birinci Maddesiyle 2 Mayıs 1923 Tarihli Askerliğin Tecili Vergisi Açıklanması Hakkında Başbakanlıktan Gönderilen Tezkere ve 1900 ve 1901 Doğumlu Olup Kurtuluş Savaşı Esnasında Görülen Lüzum Üzerine Fiili Hizmetleri Tehir Edilen Mükellefler Hakkında” Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada gerek Genel Harb’de, gerek İstiklal Savaşı’nda gece gündüz göz nuru dökerek, hayatlar feda ederek çalışan telgrafçıların silah altına sevk edilmelerinden duydukları rahatsızlığı ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili bir teklifte bulunduğunu, yapılan görüşmeler neticesinde çıkan kanunun hizmet-i fiiliye, hizmet-i maksure, bedel-i nakdi, mezun olmak üzere dörde ayrıldığını ifade etmiştir. Bu kanun ile telgrafçılar, öğretmenler ve şimendifercilerin dört ay askeri hizmetlerini yaptıktan sonra mezun sayıldıklarını, bunlardan başka harb zamanında görev aldığından aynı talepte bulunacak diğer memurlar için bu kanunun daha da genişletildiğini söylemiştir. Ayrıca bu kanunun “bu kanun ilan tarihinden itibaren geçerlidir. Aynı şartları taşıyan halen silah altına alınmış olanları da kapsamaktadır.” şeklinde olan üçüncü maddesinin kaldırılarak birinci maddeye,

²⁷⁸⁴ ZC, D. 2, C. 6, s. 145,146;19 Şubat 1924.

²⁷⁸⁵ ZC, D. 2, C. 6, s. 269; 23 Şubat 1924.

“edilenlerden silah altına alınmış olanlar...” fıkrası ilave edildiğinde bu üçüncü maddenin luzumunun kalmayacağını belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, dört ay askerliği yaptıktan sonra bu kişilerin başka bir hizmet bularak çalıştıkları daireye uğramaması durumunda, hizmetlerini yapmaya mecbur etmek için vermiş olduğu teklifin üçüncü madde olarak kabul edilmesini istemiştir. Bu maddenin “Birinci madde gereğince eğitim müddetlerini tamamlayarak terhis olanlardan bağlı buldukları idarelerden görevleri sırasında her ne şekilde olursa olsun alakasını kesenler dört aydan geriye kalan askerlik hizmetlerini tamamlamaya mecburdurlar.” şeklinde olması düşünülmüşse de başta İzmit Milletvekili Mustafa Bey buna karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, Mustafa Bey’e telgrafhaneye hiç telgrafçılıkla alakası olmayan birtakım çocukların doldurulduğunu, vekaletlerin telgraf işlerinden şikayet ettiklerini, bu kişilerin esas görevlilerin askere gitmesinden dolayı mecburen işe alınan kişiler olduğunu söylemiştir. Bu gibi meslekten olmayan kişilerle işi temine çalıştıklarını, bu kişiler yine mesleğine iade edilmez ise bu sıkıntıların devam edeceğini söylemiştir.²⁷⁸⁶

50. “Türkler Ve Türk Şirketleri Tarafından Satın Alınacak Buharlı Gemilerin Gümrük Resminden İstisnasına Dair” kanunun birinci ve ikinci maddeleri üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada birinci maddenin memleketimizde gemi sayısını arttırmayı teşvik için düzenlendiğini belirtmiştir. Ayrıca ikinci maddenin şahsi bir madde olduğunu bu sebeple de bu maddenin kaldırılması gerektiğini söylemiştir.²⁷⁸⁷

51. “Köy Kanunu Layihası” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, kanunun “Çeşme, kuyu ve pınar başlarında gübre, süprüntü bulundurmayıp daima temiz tutmak ve fazla suların etrafa yayılarak bataklık yapmaması için akıntı yapmak” şeklinde olan yedinci fıkrası ile ilgili olarak bu fıkra “ve dökülen suyun” sözünün ilave edilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca bu kanunun “Köyün süprüntü ve gübreliğini köyden uzakta, yol üstü olmayan sapa ve rüzgar altı yerlerde yapmak ve herkese o gübrelikten ayrı ayrı yerler göstermek” şeklinde olan sekizinci fıkrasına muhalefet eden Bolu Milletvekili Şükrü Bey’e Süleyman Sırrı Bey “Köylü, evlerin

²⁷⁸⁶ ZC, D. 2, C. 6, s. 37,40; 16 Şubat 1924.

²⁷⁸⁷ ZC, D. 2, C. 6, s. 150; 19 Şubat 1924.

etrafını ve sokakları temiz tutmak, mecburiyetindedir” şeklinde kabul edilen altıncı fıkraya itiraz edilirse köyün önü nasıl süprülecek ve köyün içleri nasıl temizlenecektir? Diye sormuştur. Ayrıca orman olan yerlerde gübreleri, köyün sokağında biriktirdiklerini, köylerde dar sokakların yağmurdan, kardan bataklık haline geldiğini, köyün içerisinde pis bir kokunun devam ettiğini söylemiştir. Encümenin bunun üzerinde çok düşündüğünü herkesin gübresini bir yere toplaması gerektiğini söylediğini ancak uygulayamadıklarını ifade etmiştir. Ama köyün manzarasını fena hale sokmamak için köyün haricinde ayrı ayrı yer gösterilmesi hususunda bir karar aldıklarını ifade ederek sekizinci fıkraya itiraz edilirse altıncı fıkranın tatbikinün mümkün olmayacağını vurgulamıştır. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında kanunun on ikinci fırasında “köy odası yanında ocaklı” tabirinin kullanıldığını halbuki “köy odası yanında ahırlı ve ocaklı bir konuk” denilirse daha iyi anlaşılacağını belirtmiştir.²⁷⁸⁸

52. “Hilafetin Kaldırılmasına ve Osmanlı Hanedanının Türkiye Cumhuriyeti Dışına Çıkarılmasına Dair” Urfa Milletvekili Şeyh Saffet Efendi ile elli üç arkadaşının kanun teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunun “Halife indirilmiştir. Hilafet, Hükümet ve Cumhuriyet mana ve ifadelerini esasen içine aldığından hilafet makamı kaldırılmıştır.” şeklinde olan birinci maddesi ile ilgili Hilafet Makamının gerçek yetkilisinin Meclis olduğunu, orada Hilafet Makamı denilen bir sandalyenin ödünç bulunacağını bu madde ile onayladıklarını, şimdiki meselenin halledilen Halife ve Hanedanın memleketten ihracı meselesi olduğunu belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, elinden kudret-i icraiyesi alınan Hanedanın hilafete has bir vaziyet takınması lazım gelirken öteden beri adet ve ananesi veçhile yine halife olduğu, hakikatte manevi bir saltanat kurduğunu söylemiştir. Ayrıca daha evvel Halife Ordusu namıyla teşkil ettikleri kütleyi memleketin içerisine saldırtarak milleti kana boyadıklarını hatırlatmış ve bu maddenin hemen kabul edilmesini istemiştir.²⁷⁸⁹

53. “Tevhid-i Tedrisat Hakkındaki” kanunun beşinci maddesinin sonuna ilave edilmek üzere “Ziraat, ticaret, sınai okulları gibi okullar müstesnadır.” şeklinde bir

²⁷⁸⁸ ZC, D. 2, C. 6, s. 384-388; 26 Şubat 1924.

²⁷⁸⁹ ZC, D. 2 C. 7, s. 66; 3 Mart 1924.

takrir veren Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili yaptığı konuşmada Ziraat Müdüriyet-i Umumiyesinin “Ziraat, ticaret, sanayi, bilhassa ziraat okullarında umumi birtakım işler vardır.” şeklinde bir açıklamada bulunduğunu, “Yalnız sanayi ve ameliyata ilişkin konularda Maarif Vekaletinin müdahalesinin okuldan beklenen faydayı ihmal ettirir.” Dediklerini, ama kararın Heyet-i Celileye ait olduğunu belirtmiştir.²⁷⁹⁰

54. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Kangırı Milletvekili Mustafa Abdülhalik Bey’in beyanatları arasında, tahsilat için verilen paranın miktarının çok görüldüğünü, halbuki bu miktarın çok görülecek derecede olmadığını, bir tahsildara yirmi beş lira aylık verildiği düşünüldüğünde bunun bir senelik alacağının üç yüz lira tutacağını söylemiştir. Ayrıca o tahsildarın mürettebat-ı tahsiliyesi beş yüz lira ise, mürettebatının yüzde altmışını, altı yüz lira ise yüzde ellisini, dokuz yüz lira ise yüzde otuzunu almış olacağını belirtmiştir. Şu halde bir mürettebatın yüzde elli ve altmışını bir tahsildara yedirip de geriye kalanını hazineye vermek gibi bir usul-ı tahsilin her halde millet için pek uygun olmadığını, bu sebeple de bu tahsil usulünü değiştirmek gerektiğini söyleyerek bu konu ile ilgili hazine ve millete faydalı olacak bir şeklin düşünülüp düşünülmediğini sormuştur.²⁷⁹¹

55. “Sunî İpekten Yapılan Dokumaların İmalinin Yasaklanması Hakkındaki” kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada bu kanun ile Adliye Encümenince damgalanması ve beyanname verilmesi gereken dokumaların tespit edildiğini, ancak akla gelmeyenlerin de olabileceğinden ikinci maddeye “Mendil bulunduranlar” dan sonra “benzer dokumalar”ın ilave edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu kanun maddesinde “bir ay sonuna kadar” denildiğini bunun da “Kanun’un yayınlanma tarihinden itibaren bir ay içerisinde” şeklinde değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁷⁹²

56. “Köy Kanunu” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun “Devlet parasını kıymetinden aşağı düşürmemek” şeklinde olan otuzuncu fıkra ile ilgili olarak bazı bölümlerin Ceza Kanunu’nun Umur-u Belediyeye bağlı

²⁷⁹⁰ ZC, D. 2, C. 7, s. 26-27; 3 Mart 1924.

²⁷⁹¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 101; 5 Mart 1924.

²⁷⁹² ZC, D. 2 C. 7, s. 145; 6 Mart 1924.

maddelerinden alındığını, kanun gereğince Heyet-i İhtiyariyeye bir liradan beş liraya kadar nakit cezayı hükümetin yetkisinin verdiğini, devlet parasının kıymetinden aşağı düşürülmemesinin ceza kanununda olduğunu, nakit cezayı Heyet-i İhtiyariyenin yetkisi dahiline girdiği için faydasının olduğunu söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında bu kanunun “Köy dernekleri tarafından şahitlik için çağırıldığında gelinmesi ancak gelmeyecek kadar mazereti varsa bildirilmesi” şeklinde olan otuz altıncı fıkrası ile ilgili olarak da “Köy dernekleri” sözünün yerine “İhtiyar Meclisleri” denilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁷⁹³

Süleyman Sırrı Bey, “Köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi azalığına seçildikten sonra” şeklindeki otuzuncu maddenin “Kendi köyünün mültezimi ve mütaahidi ve bunların ortağı olanlar” şeklindeki dördüncü fıkrası ile ilgili olarak “ve bunların ortağı” ndan sonra “ve kefil olanlar” ifadesinin olduğunu, bunun ise fıkroda unutulmuş olabileceğini söylemiştir. Yine aynı tarihli oturumda bu kanunun “Muhtarın göreceği köy işleri şunlardır” başlıklı otuz dördüncü maddesinin “İhtiyar Meclisi kararı ile köy işlerine harcanacak parayı toplamak” şeklindeki dördüncü fıkrasına “saklamak” kelimesinin ilave edilmesi gerektiğini, çünkü akla “topladıktan sonra ne yapacak” sorusunun geldiğini ifade etmiştir. Ayrıca altıncı fıkroda “nereye ne harcanıyorsa hesabını verecek” şeklinde bir ifadenin kullanıldığını belirtmiştir. Bu kanunun “Onuncu maddede yazılan mecburi işleri yapmayan köylüden ihtiyar meclisinin kararıyla haline göre bir kuruştan yüz kuruşa kadar ceza alınır. Ceza parasını vermeyenler hakkında maddeye göre muamele yapılır. Cezaya mahkum olan adam, o işten yine kaçarsa evvelki ceza iki kat olarak alınır. İhtiyar meclisince salınan parayı ödemeyenlerden iki katı maddeye göre tahsil olunur.” şeklindeki elli üçüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, konuşmasında bu maddenin yerine geçecek bir teklifte bulunacağını belirtmiştir. Buraya kadar köylülere verilen hakkı kaza bahsinin bittiğini, bundan sonra nakit cezaların nasıl tahsil edileceği ve sonra davanın ne suretle görüleceği hususlarının belirlenmesi gerektiğini, ancak burada köylüye verilecek bahsedilmemiş bir yetkinin daha olduğunu söylemiştir. Köylerde çıkan olayların başlıca sebeplerinin arazi meselesi olduğunu, buna evvelce Meclis-i İdarelerin baktığını bilahare Sulh Mahkemeleri teşekkül eden yerlerde mahkemeye

---

²⁷⁹³ ZC, D. 2 C. 7, s. 85-88; 4 Mart 1924.

verildiğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu konunun bu madde yerine geçmesini istemiştir. Ayrıca köylere bu arazi meselesinin halli yetkisi verilmezse kanunda büyük bir eksiklik olacağını bir mülkün ya tapuya dahil olduğunu ya da dahil olmadığını, köylünün bunu daha iyi bileceğini, belirtmiştir. Ayrıca şimdiye kadar arazi meselesinden dolayı mahkemeye müracaat edenlerin davalarının halledilemediğini, bunun için malına sahip olup vergisini veren bir kişiye malına dışarıdan hiçbir zarar gelmeyeceğini bu teklifi kabul etmekle bu kanunun bir noksanının tamamlanmış olacağını ifade etmiştir.²⁷⁹⁴

Köy Kanunu'nun "Köyce salınan parayı ve ihtiyar meclisince hükmedilen paraları vermeyenlere on gün zarfında borcunu vermesi için köy muhtarı tarafından haber gönderilir. On günün sonunda borçlu yine borcunu vermezse ihtiyar meclisinin mazbatasını hükümete gönderilir. Vali veya kaymakam aşağıdaki usule göre parayı tahsil ve köy sandığına veya ihtiyar meclisi vasıtasıyla alacaklılara teslim eder." şeklindeki altmış üçüncü maddesi üzerine köyün vilayet merkezine yahut kazaya veya bir nahiyeye bağlı olduğunu, nahiyeye bağlı olan bir köyde borcunu vermeyen bir adamın nakledilmiş olan mallarının kazaya kadar götürülmesine gerek olmadığını belirtmiştir. Kanun gereğince köylünün vermiş olduğu kararı derhal uygulaması için nahiyeye müdürüne bir yetki verilmesi gerektiğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey, nahiyeye merkezinin azami köye üç saat mesafede olduğunu, ayrıca nahiyeye müdürünün Tahsil-i Emval Kanunu'nun ahkâmını da usul-i tatbikini de bildiğini, bu nedenle maddeye "Nahiyeye Müdürü" kelimesinin ilavesini teklif etmiştir. Nahiyeye müdürünün halledilebileceği bir meselenin kaymakama kadar ulaşmasının gereksiz olduğunu belirterek teklifinin gerekçesini açıklamıştır. Ayrıca bu kanunun köy okullarında çocuklara öğretilmesini öngören doksan birinci maddesi ile ilgili olarak bu kanundan birer tane köy odasında köyün camii veyahut mektebinde bulundurmaya Heyet-i İhtiyariyeyi mecbur ettiklerini, bugün Meclisten çıkan kavanin mecmualarının birçok mahallerde olmadığını ifade etmiştir. Bu nedenle "muhtarını mecbur etmek" ifadesinin, muhtara, köye gönderilen kanunları hüsn-i muhafaza ettirmek, duvarlarda muğlak

---

²⁷⁹⁴ ZC, D. 2. C. 7, s. 312,314,319,321.

bulundurtmak anlamına geldiğini bu sebeple bu maddenin sonuna “Her köye hükümet tarafından en az iki tane gönderilir.” cümlesinin ilavesini teklif etmiştir.²⁷⁹⁵

57. “Ortaöğretim Öğretmenleri Hakkındaki” kanun layihası üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey bir öğretmenin kaç sene öğretmenlik yapacağını sormuş ve Karahisar Milletvekili Ruşen Eşref Bey otuz sene olarak cevap vermiştir. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, öğretmenlerin yirmi yaşında göreve başladıklarını, kendilerine yirmi sekiz sene maaş verildiğini söylemiştir. Kanun’un on altıncı maddesinin birinci fıkrası ile ilgili olarak “İhtar cezası ya okul müdürü veyahut maarif müdürü tarafından verilir.” ifadesinin kesin olması gerektiğini bu cezanın kendi kanaatine maarif müdüründen gelerek okul müdürü vasıtasıyla tebliğ olunması gerektiğini ifade ettikten sonra bu fıkraların çok önemli olduğunu vurgulayarak ayrı ayrı görüşülmesini istemiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun “Ortaöğretim öğretmenlerine verilecek cezanın;

İhtar,

Günlüğünü kesmek,

Ceza olarak yerinden kaldırmak,

Sınıfını indirmek,

İstifa etmiş sayılmak,

Azil,

Meslekten çıkarılmak” şeklinde ifade edilen on altıncı maddesi üzerine ilk iki maddenin aynı anlama geldiğini bu nedenle de bu madde de yeniden bir düzenleme yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Yine mevcut kanunun “Tatil günlerinde ilmi araştırmalarda bulunmak üzere yabancı ülkelere gitmek isteyen öğretmenlere beş sene bir kere Milli Eğitim Bakanlığınca izin ve ödenek verilir.” şeklindeki yirmi birinci madde ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, burada tahsisatın olmadığını, tahsisatın miktarının belirtilmediğini, bu maddenin Muvazene-i Maliye Encümenine ait olup olmadığını anlayamadığını söylemiştir. Bu kanunun “Görevlerinden dolayı meydana

---

²⁷⁹⁵ ZC, D. 2 C. 7, s. 654,665; 18 Mart 1924.

gelen hastalıklara binaen emekli olan öğretmenlerin emeklilik hakları üç sene sonra alacakları maaşa göre hesap olunur.” şeklinde ifade edilen yirmi ikinci maddesinin anlaşılmadığını, bu sebeple bir açıklama istediğini söylemiştir.²⁷⁹⁶

58. “Türkiye Cumhuriyeti İle Macaristan Krallığı Arasında İstanbul'da 1 Aralık 1923 Tarihli Anlaşma Hakkındaki” kanun layihası üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada daha önce yapılan anlaşmalarda tayin edilen delege heyeti Meclisin kararına ve tasdikine sunulurken şimdi Adnan Bey isimli kişinin bu anlaşmayı bağlamaya memur edilip edilmediğini sorarak Hariciye Encümeninin bu konuda bir açıklama yapması gerektiğini söylemiştir.²⁷⁹⁷

59. “Ziraat Bankasının 1924 Senesi Ödenek ve Masrafları Hakkındaki” kanun layihası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey buradaki usul ile ilgili olarak Ziraat Bankasında başkan iken oraya ait bir kanunun görüşülmesinde başkanlık edilemeyeceğini söylemiştir.²⁷⁹⁸

60. “Osmanlı İmparatorluğu'na Ait İç Borçların Hesaplanıp Ödenmesi ile İlgili Tasarı ve 1908 Temmuz'undan İtibaren 1923 Senesi Sonuna Kadar Bütün Alacak ve Hazine Borçlarının Hesaplanmasına Dair” kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, hazinenin millet üzerinde 1908 yılından şu güne kadar alacağı olduğu gibi milletin de hazineden alacağı olduğunu belirtmiştir. Hükümetin alacağını vakit vakit tahsilde devam ettiğini fakat borcunu harbin sonunu takip eden senenin bütçesine ithal ederek milletin parasını vereceğini bildirdiğini söylemiştir. Hükümetin alacağını aldığı, borcunu da vermesinin doğal olduğunu belirttikten sonra hareket esnasında verilen eşyasını kurtaran halkın Genel Harb'den yani Meşrutiyet'ten beri olan alacağını da hazineden almayı beklediğini, bu kanunun gerekli ve zorunlu olduğunu söylemiştir. Ayrıca bazı milletvekili arkadaşlarının “Borcun miktarı tahakkuk etmemiştir, Hükümet ilan etsin. Bir müddet-i muayyene de borç tahakkuk etsin. Ondan sonra kanun gelsin.” dediklerini hatırlattıktan sonra bu

---

²⁷⁹⁶ ZC, D. 2 C. 7, s. 389-401; 13 Mart 1924.

²⁷⁹⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 410; 13 Mart 1924.

²⁷⁹⁸ ZC, D. 2, C. 7, s. 593; 17 Mart 1924.

kanunun gittikten sonra gelmesinin pek zor olacağını belirtip bir an önce maddelere geçilmesini istemiştir.²⁷⁹⁹

61. “Sarhoşluk Veren Maddeler İçin Çıkarılan Verginin Düzenlenmesine Dair” kanunun “14 Eylül 1920 Tarih ve 22 Numaralı Kanun’un üçüncü maddesi değiştirilip sair maddeleri kaldırılmıştır. Maliye Bakanlığı bu kanunun yürürlüğe girme tarihinden itibaren üç ay zarfında ispiroya mahsus olmak üzere bırakacaktır. İçki imali, satışı ve ithali için özel hükümler koymaya hükümet yetkilidir. Bu özel durumun şartları ve idare şekli özel kanunla tayin olunacaktır.” şeklinde olan yedinci maddesi ile ilgili olarak bu maddenin birinci fıkrasında “14 Eylül 1920 Tarihli Kanun’un üçüncü maddesi tadil edilmiş, diğer maddeleri kaldırılmıştır.” denildiğini, o kanunun o maddesi kaldırıldığına göre bu fıkranın gereksiz olduğunu, bu sebeple de birinci fıkranın kaldırılarak ikinci fıkranın madde halinde tespiti gerektiğini söylemiştir.²⁸⁰⁰

62. “Belirli Tarifeli Araçlar ile Seyahat Eden Yolculardan Alınacak Nakliyat Resmi Hakkındaki” kanunun “Her çeşit demiryollarıyla ve devlet veya şirket ve eşhas sorumluluğunda bulunan umuma mahsus vapurlarla seyahat eden yolcular, nakliye ücretine ek olarak mezkur ücretlerle beraber birinci mevkide yüzde on, ikinci mevkide yüzde yedi buçuk ve üçüncü mevkilerde yüzde beş nispetinde vergi vermeye mecburdur. (Güverte dahi üçüncü mevkidir.)” şeklinde ifade edilen ikinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu mevkilerden alınacak vergi farkının hazineye ait olduğunu, bu maddeye de “Ücretlerle beraber hazine hissesi olarak birinci mevkide yüzde şu kadarı” diye bir cümle ilave edilirse maddenin daha faydalı olacağını ve bununla ilgili bir tahrir vereceğini ifade etmiştir.²⁸⁰¹

Yine aynı tarihli oturumda kanuna muhalif hal ve hareketi sabit olanlar hakkında, “Emirler ve devlet kanunlarına bağlı bulunanlar hakkında olduğu gibi muamele edilir.” şeklinde olan sekizinci madde ile ilgili olarak bir yolcu bilet alırken bu resmi vereceğini, “Vermem” diyen adama biletinin de verilemeyeceğini, o zaman başka bir girişimde bulunulmayacağını söylemiştir. Bu nedenle maddenin

²⁷⁹⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 818; 20 Mart 1924.

²⁸⁰⁰ ZC, D. 2, C. 8, s. 424; 8 Nisan 1924.

²⁸⁰¹ ZC, D. 2, C. 8, s. 463; 9 Nisan 1924.

uygulanamayacağını, bu resmin bilet ücretiyle beraber alındığını belirterek maddenin kaldırılmasını teklif etmiştir.²⁸⁰²

63. “Mülkiye Harcırah Kararnamesine Uygun Olarak Verilmekte Olan Genel Harcırahlardan Yüzde Kırk İndirim Yapılması Hakkındaki 2 Ağustos 1920 Tarihli Kanunun Kaldırılmasına Ve Avans Kanununun Sekizinci Maddesinin Özel Muhasebeleri Kapsamına Almasına Dair” kanun layihasının ikinci maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada; bu kanun layihasının “11 Ekim 1922 tarihli altıncı Avans Kanununun sekizinci maddesinin Özel İdare bütçelerine dahil ilköğretim müfettişleriyle öğretmen ve fen memurlarına ait harcırahları içine almamaktadır.” şeklindeki ikinci maddesine gerek olmadığını, çünkü 7 Ekim 1922 tarihinde, bu yüzde kırk indirim ve aile harcırahının, memura verilecek harcırahın yarısını tecavüz edememe durumundan İdare-i Hususiyelerin şikayet ettiğini söylemiştir. Ayrıca onların müstakil bir bütçe ile idare edildiklerini, ödeneklerinin hususi olduğunu, bu Harcırah Kararnamesinin haklarında mağduriyet yarattığını belirten Süleyman Sırrı Bey, “gerek yüzde kırk ve gerek aileye verilen harcırah, memura verilen miktarın nısfını tecavüz edemez.” hükmünün İdare-i Hususiyelerde söz konusu olamayacağını, bu sebeple de maddenin kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir.²⁸⁰³

64. “16 Mart 1920 tarihinden itibaren tahsis olunan vatana hizmet maaşının devamı ve elli iki kişiye vatana hizmetlerinden dolayı maaş ödenmesine dair” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Tevfik Bey’in ailesine verilecek maaş ile ilgili bu kanunda Encümen-i Alinin düşünceler kısmında “Kanun gereğince cephede vefat edenlere azami maaş tahsis kılındığından kabul edilmemiştir.” şeklinde bir şerh koyduğunu vurguladıktan sonra bu zatın ne cepheye ne de askere gittiğini, nahiye müdürü olarak vazifesi başında Kuva-yı Milliye lehinde çalışmasından dolayı asiler tarafından öldürüldüğünü hatırlatmış, encümenin bu hususta tetkikat yapmadığını ve Tevfik Bey’e memuriyet ve başka bir sebeple maaş tahsis edilmediğini belirtmiştir.²⁸⁰⁴

²⁸⁰² ZC, D. 2, C. 8, s. 466; 9 Nisan 1924.

²⁸⁰³ ZC, D. 2, C. 8, s. 537; 10 Nisan 1924.

²⁸⁰⁴ ZC, D. 2, C. 8, s. 583; 12 Nisan 1924.

65. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu’nun” “İşgale uğrayan yerler ile herhangi sebeple yarısından fazlası harap olan şehir, kasaba ve köylerde 1922 senesinden itibaren inşa edilmiş ve edilecek yerler ve çiftlik binaları 1933 senesine kadar vergi ve zamdan muaftır. Bu misilli binalardan şimdiye kadar tahsil edilen vergiler red ve iade edilmez. 8 Kasım 1923 Tarihli Kanun’un on ikinci maddesi kaldırılmıştır.” şeklinde ifade edilen bu maddenin kaldırılmasını daha önce teklif ettiğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey, Meclisin bu teklifi reddettiğini ifade etmiştir. Bu maddenin yalnız istila edilen yerler ile herhangi bir sebeple yarısından fazlası harap olan yerleri içine aldığı, halbuki istila edilmeyip tehcir vesaire dolayısıyla harap olan yerlerin de olduğunu, bu sebeple de bu teklifin memleketin hayatı namına doğru olmadığını belirterek maddenin başındaki iki satırın kaldırılmasını teklif etmiştir.²⁸⁰⁵

66. “Büyük Millet Meclisinin 1924 Senesi Ek Ödenek Verilmesine Dair” kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, ödeneğin nasıl şekilleneceğini Meclisin takdir buyuracağını söylemiş ve Trabzon Milletvekili Muhtar Bey’in yapılan son zamma taraftar olup olmadığını sormuştur.²⁸⁰⁶

67. “Oturma Hakkı Kanununu Düzenlenmesine Dair” Süleyman Sırrı Bey yapmış olduğu konuşmada bu konu ile ilgili iki teklif olduğunu bunların değerlendirileceğini söylemiştir.²⁸⁰⁷

68. “İstiklal Madalyası Kanunu”nun “Medeni haklarını kaybeden ve cinayetle mahkum olanların madalya takmaya hakları olamaz, fakat madalya hatıra olarak varislerine intikal eder.” Hükümünü getiren yedinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu maddenin doğruluğunu tasdik etmiş fakat bazı istisnai durumların da olabileceğini söylemiştir.²⁸⁰⁸

69. “Ortaöğretim Öğretmen Kanununun On Dördüncü Maddesinin Tadili Hakkındaki” kanun teklifi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, bu maddenin noksan olarak kanunlaştırıldığını, çünkü Encümenin Ortaöğretim Kanunu’nun on dördüncü maddesine birkaç şehir ismi ilave ettiğini, bu maddeyi

²⁸⁰⁵ ZC, D. 2, C. 8, s. 871; 19 Nisan 1924.

²⁸⁰⁶ ZC, D. 2, C. 10, s. 179; 11 Kasım 1924.

²⁸⁰⁷ ZC, D. 2, C. 10, s. 224; 13 Kasım 1924.

²⁸⁰⁸ ZC, D. 2, C. 10, s. 243; 15 Kasım 1924.

aynen o maddedeki isimleri genişleterek yazdığını, bu durumun ise doğru olmadığını söylemiştir. Öncelikle buna bir isim verilmesi gerektiğini bunun da “Ortaöğretim Öğretmen Kanununun On Dördüncü Maddesini Muaddil Kanun “şeklinde yazılabileceğini söylemiştir.²⁸⁰⁹

70. “Bütün Ormanların Fenni Usul İdaresinde ve İşletilmeleri İle İlgili 22 Eylül 1924 Tarihli Kanuna Madde İlave Edilmesine Dair” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Kastamonu Milletvekili Halit Bey’in beyanatında bu kanunun bir müzakereye tabi tutulması münasebetiyle geçici olarak çıktığının ve eksik olduğundan dolayı düzenlenmesi gerektiğini belirtildiğini söylemiştir. Bu konu ile ilgili olarak acele edilmemesini, herkesin düşüncesini açıklamasını istemiştir.²⁸¹⁰

Süleyman Sırrı Bey, Meclisten Türkiye’de mevcut ormanların fenni usul idare ve işletmesiyle alakalı bir kanun çıkarıldığını, bu kanunun birinci maddesinde “devlete ait ormanlarla efrada ve köylüye ait baltalık orman ve koruların işletme planları tanzim edildikçe istifade edilmesi” hususunun ifade edildiğini belirtmiştir. Ayrıca konuşmasında fen memurlarının ve de planların tanzim edilmemesi sebebiyle köylünün bundan yararlanamadığını, hükümetin devlet ormanlarından köylünün istifadesini temin için “köylü işletme planlarının yerine işletme raporlarından istifade edebilir.” diye bir madde koyduğunu söylemiştir. Fakat Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında bu kanunun aslındaki birinci madde ile halkın devlet ormanlarından yalnız işletme planlarıyla istifade ettiği halde ne köyün korusundan ne de baltalığından yararlanabildiğini ve onlardan istifadesinin işletme planlarının düzenlenmesine bağlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca devlet ormanlarından köylünün istifadesinin bu madde ile temin edildiği gibi halkın kendi hususi ormanından, köy baltalığından, korusundan istifadesinin temin edilmesi gerektiğini ve köylünün kendi koru, baltalık ve hususi ormanını devletten daha güzel muhafaza edeceğini, bu sebeple de encümenin tanzim ettiği maddeyi yeterli görmeyerek bu maddenin düzeltilmesi için kendisinin iki maddelik bir layiha takdim ettiğini söylemiştir.²⁸¹¹

71. “Mustafa Paşa Kazasının Kaldırılması ile Resülayn Kazasının Yeni Baştan Teşkilî Hakkındaki” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada

²⁸⁰⁹ ZC, D. 2, C. 10, s. 287; 17 Kasım 1924.

²⁸¹⁰ ZC, D. 2, C. 10, s. 429; 1 Aralık 1924.

²⁸¹¹ ZC, D. 2, C. 10, s. 442; 3 Aralık 1924.

“Kırkkilise” tabirinin “Kırklareli” olarak değiştirilmesine taraftar olduğunu, fakat bunun daha önce yapılması gerektiğini söylemiştir. Şimdiye kadar “Kırkkilise” diye ifade edilirken şimdi “Kırklareli”ne bağlı Mustafa Paşa Kazası ilga edilmiştir.” denmesinin uygun olmayacağını söylemiştir.²⁸¹²

72. Karahisar-ı Sahip Milletvekili İzzet Ulvi Bey’in “Arpa ve Buğday Hasılatından Hastalık Zuhur Eden Yerler Mültezimlerinin Üçer Ay Taksitlerinin Ertelenmesine Dair” ve “Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Bey ve Arkadaşlarının Boyabat Kasabasında Meydana Gelen Yangından Zarar Gören Mültezimlerin Aşara Olan Borçlarının Ertelenmesi Hakkındaki” kanun teklifleri üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Ulvi Bey’in yaptığı teklifte bu sene yağmurların fazla yağmasından ve samyeli gibi birtakım rüzgarlardan dolayı ekili yerlerin zarar gördüğünü ekili yerlerin gelişine aldananların da geçen seneye nazaran ağır fiyatla vergi ödediklerini söylemiştir. Hazineye hizmet eden mültezimlerin bir derece kadar zarardan korunmak üzere taksitin ertelenmesi için müracaata bulduklarını, fakat devletin özellikle gelirlerinin en mühimi olan aşarın ertelenmesinin devletin muamelat-ı idaresini sekteye uğratacağı düşüncesiyle Encümenin bunu reddettiğini ifade etmiştir. Boyabat ile ilgili ise maddede “Boyabat yangınından zarar gören mültezimler” kaydının olduğunu, bütün emlakı, emval ve eşyası yanmış bir mültezimin elinde yaşama sebebi olacak bir şey kalmadığı halde aşar taksitinin seviyelendirilmesinde bazı zorlukların çıkacağı belirtilmiştir. Bu zorluklar göz önüne alınarak Meclisin elli bin lira vermek suretiyle o kazaya karşı destekte bulunduğu, sırf bu yangına mahsus olmak şartıyla aşar taksitlerini ödeyemeyenlerin taksitlerinin üçer ay fasıla ile tanzim ettiği teklifi, Encümenin Heyet-i Aliye takdim ettiğini söylemiştir.²⁸¹³

73. Ertuğrul Milletvekili Doktor Fikret ve Dersim Milletvekili Feridun Fikri Beylerin “Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin Lağvı İle Mezkur Vekalet Vazaihinin Müdüriyeti Umumiye Teşkilatıyla Dahiliye Vekaletine Devri Hakkındaki” kanun teklifleri üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada İmar ve İskan Vekaletinin, bütün teşkilat ve muamelatının Dahiliye Vekaletine bağlı bir müdüriyet halindeki

²⁸¹² ZC, D. 2, C. 10, s. 469; 4 Aralık 1924.

²⁸¹³ ZC, D. 2, C. 11, s. 12, 6 Aralık 1924.

teşkilat tarafından idare edilecek genel müdürlük vasıtasıyla olması gerektiğini, bu sebeple de bir takrir verdiğini söylemiştir.²⁸¹⁴

74. “22 Şubat 1921 Tarihli Tarik Mükellefiyeti Nakdiyesi Kanununa Müzeyyel Kanun” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, milletin arzu ettiği yol için bu kanunun yeterli olmadığını söylemiş; kendisinin bu konu ile ilgili bir teklifte bulunduğunu hatırlatarak teklifinde her kazanın nüfusunu anlayarak yollara nazaran taksim ettiğini, o nüfusun kaç günde yapacağını da hesap ederek yazdığını ifade etmiştir. Meclisi Alinin teklifin aciliyetini kabul ederek encümene havale etmesine rağmen encümenin bu teklifi neden buraya koymadığını sormuş ve bunun tekrar görüşülmesini istediğini belirtmiştir.²⁸¹⁵

Bu kanunun “Yol Mükellefiyeti, senede altı günden az ve on iki günden çok olmamak üzere İl Genel Vilayet Meclisince her sene tayin edilecek müddet zarfında vasat bir kuvvete sahip bir amelenin görebileceği işten ibarettir.” şeklinde olan ikinci maddesinin suistimale çok açık olduğunu, burada maksat iş ise, amalenin kendine verilen işi kendisinin ya arabası ile ya da istediği gibi yapabileceğini söyleyerek, bu maddenin gereksiz olduğunu belirtmiş ve kaldırılmasını istemiştir.²⁸¹⁶

Bu kanunun dördüncü maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada maddeden “Özel Yollar” tabirinin kaldırılması yerine “Yol mükellefiyeti hususi yollara münhasırdır” ifadesinin getirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca maddenin sonunda “Vilayetlerde bedenen işe başlanılacak ve nihayet verilecek evkatın tayini mecalis-i umumiyeye aittir.” şeklinde bir ifadenin kullanıldığını, halbuki ikinci maddede işe ne gün başlanacağı ve kaç gün devam edeceği hakkında Meclis-i Umumiye yetki verildiğini, bu sebeple de bu fıkranın ikinci maddeye nazaran gereksiz olduğunu belirtmiş ve kaldırılmasını teklif ettiğini söylemiştir.

Yine aynı kanunun “Yol mükellefiyetine tabi olan kişinin mükellefiyet-i bedeniyesinin bulunduğu vilayetteki yerden sekiz saat mesafesindeki yollarda çalışmasına inhisar eder.” şeklinde ifade edilen beşinci maddesi üzerine maddenin ikinci satırında “Mükellefiyet-i bedeniyesi” tabiri bulunduğunu vilayet dahilinde,

²⁸¹⁴ ZC, D. 2, C. 11, s. 58; 10 Aralık 1924.

²⁸¹⁵ ZC, D. 2, C. 11, s. 324; 31 Aralık 1924.

²⁸¹⁶ ZC, D. 2, C. 11, s. 348; 1 Ocak 1925.

nüfusa kayıtlı olduğu memleketin mesafesinin mi, yoksa ikamet ettiği yerin mesafesinin mi geçerli olduğunu sormuştur.²⁸¹⁷

“22 Şubat 1921 Tarihli Tarik Mükellefiyeti Nakdiyesi Kanununa İlave Edilmiş Kanun Layihası Ve Bu Konu İle İlgili Diğer Milletvekillerinin Verdiği Kanun” teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşma da bu kanunun “Yol Mükellefiyetini bedenen veya nakden ifa etmek isteyen kişilerin isimleri muhtar ve ihtiyar meclisleri tarafından her senenin ocak ayında özel liste ile özel muhasebelere bildirilir ve özel muhasebelerce o senenin şubat ayında meydana çıkarılır.” şeklinde olan yedinci maddesi ile ilgili olarak Heyet-i İhtiyariyenin bu vazifeyi yerine getireceğini düşünmediğini söylemiştir. Çünkü köyde daha önce liste tutacak kimse olmadığını, yalnız köylünün yol bedelini belirtmek için özel muhasebelere geldiğini özel muhasebe memuruna söyleyerek ismine işaret ettirdiğini ve bu surette tasdik edildiğini belirtmiştir. Bu sebeple Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin “Yol mükellefiyetini nakden veyahut bedenen ifa etmek isteyen kişilerin isimleri heyeti ihtiyariye tarafından belirtilen zamanda özel muhasebelere bildirilir. “şeklinde olması gerektiğini ve “her senenin ocak ayı...” satırının maddeden çıkarılmasının uygun olacağını söylemiştir.

Süleyman Sırrı Bey, bu kanun ile ilgili olarak hükümetin yol ile alakasının ameliyat zamanında amelenin celp ve inşaat mahalline sevkini gerektirdiğini, halbuki hükümetin amele ile alakadar olmayacağını, idare memurları bizzat bununla ilgilenmezlerse bir sonuç çıkmayacağını ve yolların yapılamayacağını öne sürmüş, şimdiye kadar yolların çoğunluğunun bu şekilde olduğunu, bu sebeple de kanuna onuncu madde olmak üzere kendisinin yeni bir madde teklif ettiğini belirtmiştir.²⁸¹⁸

Bu kanunun onuncu maddesinin son fıkrasında bulunan “Verilecek vesikaların bir cetvele kaydolması ve mahalli hükümetine ulaştırılması şarttır. Bu cetveller, her toplantı yılında incelenmek amacı ile Genel Meclislere arz olunur.” ifadesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddeden vesikaların da mahalli hükümetine getirilmesi

²⁸¹⁷ ZC, D. 2, C. 11, s. 363-366; 3 Ocak 1925.

²⁸¹⁸ ZC, D. 2, C. 12, s. 14,23; 5 Ocak 1925.

gibi, bir mana çıktığını, halbuki yalnız cetvelin getirilmesi gerektiğini bu nedenle maddenin tekrar gözden geçirilmesini söylemiştir.²⁸¹⁹

Süleyman Sırrı Bey bu kanunun “Yol bedel-i nakdisinin Heyet-i İdareler veya Özel İdarelerin tahsildarları aracılığı ile toplandığını ve ait olduğu sandığa teslim edilerek gönderildiğini, ayrıca bu suretle teslim edilen ve gönderilen paralar için her mükellef namına ayrı ayrı sandık makbuzu dağıtmak gerektiğini düzenleyen” on dördüncü maddesi üzerine yaptığı konuşmada şimdiye kadar yol bedeli mükellefiyetinin nakden tahsildarlar kullanılarak veyahut kullanılmak istenilerek yapıldığını belirterek yol mükellefiyetinde asıl olanın bedenen çalışmak olduğunu söylemiştir. Heyet-i İhtiyariyenin bu on dördüncü madde üzerine her sene “Sen bu sene para mı vereceksin, yoksa çalışacak mısın?” diye soracağını, çoğunluğun para vermeyip çalışmayı tercih edeceğini, para verenler için de tahsildarlara lüzum olmadığını, beş-sekiz kişinin parasını, köy muhtarının tahsil edebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca bu maddedeki “Özel İdareler tahsildarları” kaydının kaldırılmasını ve tahsilatın yalnız muhtara verilmesini teklif etmiştir.²⁸²⁰

Süleyman Sırrı Bey bu kanun maddelerinde ifade edilen “Heyet-i İhtiyariye” kelimesinin “Muhtar ve İhtiyar Meclisi” olarak değiştirilmesini teklif etmiştir.²⁸²¹

Bu kanunun “Yol mükellefiyetlerini bedenen ifa edeceklerin sevk ve istihdamı hususunda makul bir sebebi bulunmayan veya ihmal edenler hakkında Genel Ceza Kanunun’un yüz ikinci maddesinin uygulanır.” şeklindeki on sekizinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin ameleiy sevk ve istihdam edenleri cezalandırdığını, oysaki sevk edilip vazifesini, mükellefiyetini hakkıyla yapan amelenin günlerce makbuzunu alamadığını ve nihayet yol boyundan usanarak köyüne, kasabasına döndüğünü, ertesi sene elinde makbuzu olmadığından tekrar yol yapmaya zorlandığını belirtmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, yalnız sevk ve istihdam edenlerin cezalandırılmasını değil, bu hususta mükellefe zorluk

²⁸¹⁹ ZC, D. 2, C. 12, s. 33; 7 Ocak 1925.

²⁸²⁰ ZC, D. 2, C. 12, s. 43; 7 Ocak 1925.

²⁸²¹ ZC, D. 2, C. 12, s. 46; 7 Ocak 1925.

gösterenlerin ve mükellefiyetini yaptığı halde makbuzunu vermeyenlerin de bu meyana ithali için taksir verdiğini söylemiştir.²⁸²²

Bu kanunun “Küçük suç işlemiş mahkumlardan mükellefiyetini bedenen ifa edecekler hapsedilmiş buldukları şehir ve kasabaların iki kilometre mesafesinde çalıştırılabilirler.” Hükmünü getiren on yedinci maddesi uyarınca bunların serbest bırakılmayarak yanlarına bir de jandarma verilmesinin söz konusu olduğunu, ama böyle bir durumun külfet yaratacağını söylemiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, yoldan yararlandığını, ancak hürriyeti elinden alınmış mahkum ve mevkuf bir adamın yollardan ne suretle yararlandığı ve ne hakla mükellef tutulduğunu sormuştur. O dönemde mükellefiyete tabi tutulmayarak cezaları zaman aşımına uğrayan mahkumların daha sonra mahkum olduklarında onlara beş sene önceki mükellefiyeti yükletmenin bir anlamı olmadığını bu sebeple de bu maddenin kaldırılması gerektiğini söylemiştir.²⁸²³

75. “Pamuk Mahsulüne Arız Olan Haşeratın İmhası Hakkındaki Kanun Layihası”nın sekizinci maddesinin reye konulması ile ilgili olarak mevcut maddenin görüşülmesi esnasında tadil tekliflerinin verildiğini, meclisin dikkate almış olduğu teklifleri tetkik ederek yeni bir madde meydana getirmesi için encümene havale ettiğini, encümenden havale edilen tadil taksirlerine göre maddenin yeniden şekillendiğini söylemiştir. Ancak Heyeti Celilenin Encümenin değiştirdiği şekli beğenmediğini, maddenin aslı da Meclisi Alinin reyine arz edilerek reddedilmediği için maddenin aslının oylamaya sunulması gerektiğini söylemiştir.²⁸²⁴

76. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın Divan-ı Muhasebat Bütçesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, Ziraat vekili Hasan Fehmi Bey’in yaptığı konuşma üzerine, en çok maaşın elli lira olarak belirlenmesine karşılık neden kadro hakkında bir şey belirtilmediğini sormuştur. Ayrıca geçen sene birinci sınıf, ikinci sınıf, üçüncü sınıf denetçilerle, denetçi muavinlerinin maaş

---

²⁸²² ZC, D. 2, C. 12, s. 109; 12 Ocak 1925.

²⁸²³ ZC, D. 2, C. 12, s. 168; 19 Ocak 1925.

²⁸²⁴ ZC, D. 2, C. 12, s. 105; 12 Ocak 1925.

miktarının yüz iken bu sene yüz seksene çıkması ile ilgili görüşlerini ifade etmiştir.²⁸²⁵

Süleyman Sırrı Bey, bu kanun ile ilgili konuşmasında vilayet idaresine bağlı kadroları gözden geçirdiğinde vilayetin derecelere ayrıldığını, vilayat muhasebe katiplerinden kırk altı tanesine on beş; yüz doksanına on iki, yüz yetmişine onar lira maaş verildiğini, bu kırk altı adedi içinde herhalde Ankara'nın da dahil olduğunu söylemiştir. Ancak Ankara'yı diğer vilayetlerle kıyaslanmanın doğru olmadığını, çünkü on beş lira maaş alan bir efendinin şöyle böyle kırk beş, kırk yedi lira aldığını, bunun en aşağı yirmi lirasını ev kirasına verdiğini, hem de Ankara'daki memurların mesaisinin hiçbir yer ile kıyaslanmaması gerektiğini, bu sebeple tasarruf edilen yedi bin altı yüz liradan hiç olmazsa Ankara merkezdeki devlet dairelerine bir miktar hisse ayrılmasını istemiştir.

Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun otuz dokuzuncu faslının birinci maddesinde “masraf hükümleri” ifadesi ile ilgili bazı açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre geçen devrede yedinci Avans Kanunu Mecliste görüşülürken hükümetin hazine dava vekilleri namına büyük bir para istediğini, bunun üzerine kendisinin verdiği takrirda taşralarda mal müdürleri, kazalarda defterdarlar veya muhasebeciler hazine vekili vazifesiyle mükellef olduklarını, bu buhranlı dönemde ağır bir teklife gerek olmadığı için bu faslın kaldırılmasını teklif ettiğini söylemiştir. Takririnin kabul edilmesinin ardından o masrafın da bütçeden indirildiğini belirtmiştir. Şimdi Maliye Vekaletinin geçen sene mahkeme masraflarını doksan bin lira gösterdiğini, bu sene de yüz otuz bin iken encümenin yüz yirmi üç bin liraya indirdiğini belirten Süleyman Sırrı Bey, İstanbul'da kaç tane dava vekili olduğunu ve bunların şimdiye kadar gördükleri işin devlete ne kadar gelir sağladığını sormuştur.²⁸²⁶

Süleyman Sırrı Bey, Bütçe Kanunu'nun altmış ikinci faslında tuz nakliyesi adındaki maddeden bahsederek özellikle doğu vilayetlerinde kazaların çoğunlukla tuz çıkarılan yerlere uzak mesafelerde olduğunu, tuz getirip satmakla işgal eden adamların oradan tuz alıp, günlerce uzak mesafede olan kazaya getirdiğini, o kazada bir tüccar veya bir esnafa kontrat ederek ona devrettiğini, esnafın da üzerine kar

²⁸²⁵ ZC, D. 2, C. 13, s. 248; 9 Şubat 1925.

²⁸²⁶ ZC, D. 2, C. 13, s. 336; 11 Şubat 1925.

koyarak halka sattığını belirtmiştir. Bu sebeple tuz fiyatının okkası otuz kuruşa kadar çıktığı yerler olduğunu bundan dolayı rençberin hayvanatı, ağnamı için luzumu kadar tuz alamayacağını, tuz alamayan hayvan ise etini kemal derecede tutamayacağından ağnamın ucuza satılacağını söylemiştir. Geçen sene tuza zam yapılırken hükümetin Düyun-ı Umumiye teşkilatı bulunan yerlerde birer depo yaptığını ve satışın burada yapılmasını istediğini ve basedilen deponun yapılıp yapılmadığını, eğer böyle bir depo yapılmamışsa tuz nakliyatı için konulan sekiz yüz elli beş bin lira tahsisatın karşılığı olup olmadığını sormuştur.²⁸²⁷

77. “Aşarın Kaldırılması ile Yerine İkame Olunacak Vergi Hakkındaki” kanun münasebetiyle Isparta Milletvekili Mükerrerem Bey’in toprak mahsullerine unun dahil olup olmadığını sorması üzerine Süleyman Sırrı Bey, hem unun hem de bulgurun dahil olduğunu , söylemiş, öşüre tabi olan toprak mahsullerinden elde edilenlerin vergiye tabi olup olmadığını sormuştur.²⁸²⁸

Bu kanunun “Öşüre tabi arazinin kıymeti üzerinden zamla birlikte binde altı oranında alınan arazi vergisi sekiz katına ulaşmıştır. Bu verginin sekizde üçü yardım ve fayda hisseleri olup hazine hissesiyle birlikte tahsil ve dörtte biri Ziraat Bankasına ve dörtte üçü özel idarelere dağıtılır.” şeklindeki beşinci maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey Arazi vergisine yapılacak zammın çok olmadığını, yapılacak bu artışın köylüyü vicdan azabından kurtaracağını belirterek, bu madde ile ilgili yapılan olumsuz eleştirilere karşı çıkmış ve maddenin aynen kabul edilmesini istemiştir.²⁸²⁹

78. “Ziraat Encümeninin Bazı Maddeleri Üzerine Tüketim Vergisi ve Bunlardan Bir Kısımının Nisbetlerinin Arttırılması Hakkındaki” kanun teklifi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey Aşar Kanunu’nun görüşüleceğini, bu teklifin Kavanin-i Maliye Encümenine havale edildikten sonra ilgili encümenlerin müşterek müzakeresinden sonra Heyet-i Celileye getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁸³⁰

79. “Ankara’da İnşası Devam Eden Bina ve Benzer Müesseseler İçin Belediyeye Bir Buçuk Milyon Lira Borçlanılmasına” dair kanun layihası üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey Ankara’nın Cumhuriyetin merkezi olduğunu, ne şehremenetinin

²⁸²⁷ ZC, D. 2, C. 13, s. 366; 12 Şubat 1925.

²⁸²⁸ ZC, D. 2, C. 14, s. 16; 15 Şubat 1925.

²⁸²⁹ ZC, D. 2, C. 14, s. 81; 17 Şubat 1925.

²⁸³⁰ ZC, D. 2, C. 14, s. 4; 15 Şubat 1925.

ne de belediyenin olmadığını, Ankara'nın yükselmesi ve ilerlemesinin milletin şerefi olduğunu, bunun için Ankara'ya sarf edilecek her paranın yerinde olduğunu belirtmiştir. Ankara millete mal olduktan sonra, belediyenin buradaki vazifesinin o parayı milletin yararına sarfetmekten ibaret olduğunu paranın faizsiz olarak verilmesinin kabulünü teklif ettiğini söylemiştir.²⁸³¹

80. “Mülkiye Memurlarının Görevden Alınma Kanunu ile Asker ve Asker Olmayanların Emeklilik Kanununun Bazı Maddelerinin Düzenlenmesine Dair” kanun layihası üzerine Denizli Milletvekili Mazhar Müfit Bey’in daha önce görüşmesi yapılan Memur Kanunu ile mevzubahis olan Mazuliyet ve Tekaüt Kanunu’nun birleştirilmesi gerektiğini ikisinin de kabulünün çelişki yaratacağını söylemiş, Süleyman Sırrı Bey ise bu kanun ile bir alakası olmadığını, bu kanunun on seneden beri mazuliyet maaşı alanların tasfiyesi için olduğunu belirtmiştir.²⁸³²

81. “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey Ankara Vilayeti Hükümet binasının halen Ziraat Vekaleti ve Nafia Vekaleti tarafından kullanıldığını, Ankara'nın on dört kazası olup, bu kaza halkının bu binaya alışık olduğunu ve bütün işlerini bu binada gördüğünü söylemiştir. Ayrıca vilayetin daireleri kiraya verdiğini, eğer bu kirayı iki vekalet kendisine tahsis edecek olursa vekaletlerin kendine yer bulacağını ve böylece daireler öteden beri halkın alışık olduğu yerlerde bulunacağından halkın sıkıntı çekmeyeceğini söylemiştir.

Ayrıca Dahiliye Bütçesinde hükümet konaklama ve hapishane inşaatına dair bir tahsisat göremediğini, bu sene vilayette inşaat olup olmadığını ve buna göre tahsisatın konulup konulmayacağını sormuştur. Bu bütçe ile ilgili olarak nüfus memurlarının maaşlarının diğer memurlara göre az olduğunu halbuki bütün kazanın hayatının nüfus memurunun elinde olduğunu, bu sebeple de nüfus memurları ile katiplerin maaşlarında artışa gidilmesini istediğini söylemiştir.²⁸³³

Bu kanunun Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü Bütçesi ile ilgili olarak geçen sene Hükümetin çekeceği telgraflardan ücret alınmasını kabul ettiklerini, bu kanun

²⁸³¹ ZC, D. 2, C. 14, s. 331; 25 Şubat 1925.

²⁸³² ZC, D. 2, C. 15, s. 247; 8 Mart 1925.

²⁸³³ ZC, D. 2, C. 14, s. 127; 18 Şubat 1925.

çıktıktan sonra telgraf haberleşmelerinin resmi ücretle olduğu için azalıp azalmadığını sormuştur. Meclisin 1900 ve 1901 doğumlu memurlarla beraber telgrafçıları da dörder ay askeri hizmete tabi tuttuğunu ve askeri hizmetlerinin sonunda asli vazifelerine iadesinin o kanunla kabul edildiğini, ama buna rağmen açıkta kalan memurun olup olmadığını sormuştur. Meclisi Alinin çıkarmış olduğu kanun ile Anadolu'da bölük ve sabit bir telsiz telgraf istasyonu tesisi için Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi bütçesinin yüz otuz altıncı (A) faslına yüz bin lira zamm olunduğunu, bu tahsisatın 1921 senesinde sarf edilmeyen kısmı devren 1922 sene-i maliyesi zarfında dahi sarf edileceğini, bu kanun çıktıktan sonra bu tahsisatın verildiğini ve hatta Almanya'ya özel memur gönderildiğini belirtmiştir. Bu memurun orada ne yaptığını, tahsisatın ödenip ödenmediğini, ayrıca bu telefon hatları için de rastgele evleri delmek, duvarlara çivi çakmak, pencerelere tel germek suretiyle hatların uzatılması gibi durumlardan Telgraf İdaresinin bilgisinin olup olmadığını sormuş ve bu konularda bir açıklama yapılmasını istemiştir.²⁸³⁴

Ayrıca “posta nakliyesi” hakkındaki madde üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey Ankara ile Keskin arasında postanın sürücü ile nakledildiğini, halbuki her gün Ankara'dan trenin Yahşihan'a hareket ettiğini belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, Ankarada bir memuriyet meydana getirilerek postanın trenle Yahşihan'a kadar naklettirilebileceğini, daha sonra Keskin'e sürücü vasıtasıyla gönderilebileceğini söylemiş ve böyle bir uygulamanın şimdiki sürücü masrafından daha az maliyetinin olup olmayacağını sormuştur.²⁸³⁵

“1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu” layihası münasebetiyle yaptığı konuşmada Süleyman Sırrı Bey Maarif Vekaleti bütçesi ile ilgili olarak daha önceki Maarif Vekili Şükrü Bey'in Maarif Bütçesinin Heyeti Umumiyesinde İmam ve Hatip okullarından çıkacak efendileri ikiye ayıracaklarını, bunlardan bir kısmının üniversitenin ilahiyat şubesine gönderileceğini diğer bir kısmının da köylerde ve kasabalarda öğretmen, imam ve hatip olarak görev yapacağını söylediğini ifade etmiş ve Diyanet Bütçesi görüşüldüğünde İmam ve Hatip okullarının programı olup olmadığını sormuş, aldığı cevapta ise bunun idaresinin Maarif Vekaletine ait olduğu

²⁸³⁴ ZC, D. 2, C. 14, s. 144; 19 Şubat 1925.

²⁸³⁵ ZC, D. 2, C. 14, s. 156; 19 Şubat 1925.

belirtilmiştir. Süleyman Sırrı Bey konuşmasında Diyanet İşleri Başkanlığının İmam ve Hatip okulu mezunlarının köylerde öğretmenlik yapabilecek derecede eğitimlerinin olmadığını belirttiğini söylemiştir.²⁸³⁶

Bu kanunun “Ziraat Vekaleti Bütçesinin” “Masarif-i Umumiye-i Muhtelifi dört yüz kırk yedi bin iki yüz on lira şeklinde olan üç yüz otuz üçüncü faslı” üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Orman Nizamnamesi’nin on altıncı maddesinde dışarıdan gelen ve tüccar malı olan davardan ormanda otlatılmasından dolayı bir vergi alındığını, bu verginin miktarını Nizamname gereğince Meclis-i İdarenin tayin ettiğini söylemiştir. Kanunun, “hariçten gelen ve tüccar malı” diye belirttiği “hariç” kelimesinin vilayet harici olması anlamına geldiğini, halbuki hem hudut olan ve sınır sınıra bulunan Boğazlıyan kazasının köylerini de hariç addeden milletvekillerinin de olduğunu belirtmiştir. Yazın sıcak aylarda davar sahiplerinin davarlarını alıp yaylalara çıktıklarını ve orada yağ, peynir yaptıklarını, şimdi Meclis-i İdarenin kararıyla bunu gerekli gören tüccarın, bu kazaya civar olan aynı vilayete ait bulunan başka bir kazadan gelen davardan da “hariç” addederek davar başına beş, altı ve hatta on kuruşa kadar vergi aldığını, bu durumun halkı sıkıntıya soktuğunu değerlendirmiştir. Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında “hariç” kelimesinin yalnız vilayet hududu harici olduğunu ve sağmal davarın, istisnasıyla bunun sırf tüccar malına hasredilmesi ve böylece şimdiye kadar cereyan eden yolsuzluğun önüne geçilmesini ve bu suretle davar sahiplerinin dualarını almasını Vekil Bey’den rica ettiğini söylemiştir.²⁸³⁷

“Orman işletme ve ıslahat masrafı ile ziraatin genişletilmesi için zirai takviye masrafı bir milyon altmış beş bin yüz yirmi beş şeklinde ifade edilen üç yüz kırk yedinci fasıl üzerine Süleyman Sırrı Bey, rençberin tohumluğa ihtiyacı olduğunu, fakat dağıtılan tohumluğun araçlar yüzünden ekilemediğini, ekilen bir mahsulün dışarıya sevkinin de ayrı bir mesele olduğunu belirtmiştir. Geçen sene aşarın zam görüşmesinde bulunduğunu belirten Süleyman Sırrı Bey, İstanbul’un bu sene yabancı hububatı sarfetmeyeceğini, sonra şimendifer nakliyatından yüzde otuz altı tenzilat icrası kabul ettiğini, ayrıca nakliyatından da istifade edileceğini söylemiştir. Nakliyat

²⁸³⁶ ZC, D. 2, C. 15, s. 191; 5 Mart 1925.

²⁸³⁷ ZC, D. 2, C. 15, s. 440; 14 Mart 1925.

işi ile ilgili de tren ile Ankara'ya sevkini ümit ederken rayların geniş hatta tahvili yüzünden bunun olmadığını, “Ŗu malı Ankara'ya naklet, sat ve bedelini yarı yarıya alalım.” dendiğini halde götürün olmadığını, tohum verilip mahsul çıktıktan sonra bunların nakil ve sevk edilmemesinin bir fayda sağlayamadığını, tohumdan ziyade ekecek aracın ve yolun olması gerektiğini ifade etmiştir.²⁸³⁸

Nafia bütçesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, doğuyu batıya bağlayacak anahattın bir an önce yapılması gerektiğini, demiryolları ve inşaat masrafı olarak belirlenen fasılda Samsun - Sivas ve Ankara-Musaköy hattının karşısında bir rakamın yazılmadığını, halbuki bunun bir kanunla kabul edildiğini söylemiştir. Ancak Samsun-Sivas ve Ankara-Kayseri hattı için sekiz milyon lira olarak belirlenen masrafın ikinci bir kanun ile kabul edilip edilmediğini düşündüğünü belirtmiştir. Musaköy, Ankara-Sivas hattı ile Samsun-Sivas hattının birleştirilmesi söz konusu olduğunda Muhtar Bey'in, Zile veya Amasya'nın birleştirme noktası olması gerektiğini “Ankara'dan gelen hat Sivas'a giden yol üzerinde Musaköy de, Samsun'dan gelen hatta buluşsun.” dediklerini bu tavrın 22 Nisan 1924 tarihinde Nafia ve Müdafaa-i Milliye Encümenlerine havale edildiğini, encümenin yaptığı incelemede Zile yahut Amasya'nın birleştirme noktası olunması kabul edildiğini söylemiştir. Bu tavrın de istenen şeyin Ankara hattının Samsun hattıyla nerede birleşeceği noktası olduğunu ve incelemede bu noktaya münhasır kalmak lazım geldiğini ayrıca bu inşaat için şimendifer güzergahında bazı yerlerin satın alınmasının gerektiğini ifade ederek arazinin şekli değişmeksizin keşfiyatının yapılmasını ve bedelinin verilmesini istemiştir. Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada yine hattın Yozgat'tan geçmemesi üzerine gönderilen heyetin keşfiyat yapmadığını belirterek eğer bu mühendisler tetkikat yapsalardı ve bu hat eski güzergahını takip etse idi madeni çok, ormanı bol ve bilhassa Anadolu'nun zahire anbarı olan bir mahalden geçmiş olacağını ve tekrar Kayseri'ye döneceğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey bu şekilde yapmamaları sebebiyle manevi veballerini onlara bıraktığını ifade etmiştir.²⁸³⁹

---

²⁸³⁸ ZC, D. 2, C. 15, s. 441-454.

²⁸³⁹ ZC, D. 2, C. 15, s. 374

Ticaret Vekaleti bütçesinin “Masrafın yüz seksen bin yüz yirmi lira” şeklindeki iki yüz yetmiş ikinci faslı üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, “Hükümet, hububata vaziyet edecek” diye bir söylenti çıkınca pazarlarda alım satımın durduğunu, bu durumun zahire, un, kepek ve emsalinin dışarıya ihracının yasaklanmasına dair olan kanundan kaynaklandığını, hükümetin böyle bir tasavvuru olup olmadığını sorarak bir açıklama istediğini söylemiştir.²⁸⁴⁰

“1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu”nu münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey bu kanunun Ticaret Bütçesi ile ilgili yaptığı konuşmada geçen sene Meclisin dokuz maddelik bir karar aldığını, bunda Keskin Kibrit Fabrikası’na yardım için Vekaletin ilgi gösterdiğini ve fabrikayı işletmek için on bin lira da para koyduğunu hatırlattıktan sonra bugün fabrikanın ne vaziyette olduğunu ve vekaletin bununla ne dereceye kadar alakalı olduğunu sormuştur.²⁸⁴¹

Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun iki yüz doksan dokuzuncu faslı ile ilgili olarak Harb-i Umumi içinde halkın malzeme inşası ve nakliye hususunda göstermiş olduğu fedakarlığın neticesinde Yozgat’ta altı tane pavyon yapıldığını, bunlara on dört bin lira sarf edildiğini ve bu inşaatın, o vakit bir heyet-i mahsusanın nezaretiyle yaptırıldığını belirtmiştir. Burada bir suiistimal yapıldığının söylenilmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, o vakit vekalette bulunan Kazım Paşa’ya durumu bildirdiğini, onun da mahalline sorup bir heyet vasıtasıyla inceleme yaptıracağını söylediğini hatırlatmış ve tahkikatın yapılıp yapılmadığını, bu incelemenin ne dereceye kadar geldiğini sormuştur.²⁸⁴²

Bu kanunun Büyük Millet Meclisi bütçesi üzerine maaşlarla ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Meclisin Zabıt Kaleminin Meclis gece müzakeresi yaptığı zamanda burada kalması sebebiyle yapılan beş lira zammın adaletli olmadığını “İdare Heyetinin hiç olmazsa elli liraya çıkarmasını istediğini söylemiştir. Ayrıca matbaa müdürünün maaşının kırk liradan kırk beş liraya çıkarılması üzerine Süleyman Sırrı Bey, Meclisin ikinci senesine gelmelerine rağmen mesai itibarıyla vazifesinin zor ve geceleri çalışmaya mecbur olması sebebiyle

²⁸⁴⁰ ZC, D. 2, C. 15, s. 543; 17 Mart 1925.

²⁸⁴¹ ZC, D. 2, C. 16, s. 35; 19 Mart 1925.

²⁸⁴² ZC, D. 2, C. 16, s. 139; 23 Mart 1925.

yapılan beş lira zammın yeterli olmadığını, beş lira daha zam yapılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir.²⁸⁴³

Süleyman Sırrı Bey bu kanunun Maliye Vekaleti Bütçesinin “Kırk bir A faslının birinci maddesi” münasebetiyle Davar Sayım Kanununun bu sene iyi sonuç verdiğini, bunun sebebinin de kanunun içeriği ve halkın kanuna olan bağlılığı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca halkın, hükümetin bu hususta tetkikat icra etmediğini söylediğini, eğer gelecek sene yoklama memurları köylünün beyannamesine istinaden lakayt kalır da inceleme yapmazsa “beyanname üzerine davranıyor” fikriyle malı saklayacaklarını, resmi beyannamenin bunun üzerine verileceğini ifade ettiklerini belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey halkın bu düşüncesini Maliye Vekiline bildirdiğini, memurların inceleme yapmayıp yoklama hususunda gerekli özeni göstermediklerini söylemiştir.²⁸⁴⁴

Bu kanunun “1925 Senesi Varidat-ı Umumiye Bütçesinin Müsakkafat ve arazi vergilerinin fiyat belirlenmesini içeren birinci faslı” üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada arazi vergisinin tamamen tahsil edilmeyip her sene bir miktarının bakaya kaldığını, çünkü tahsildarın köyde tahsilat yaparken bazı hanelerin ortadan kalktığını o arazinin diğer köylüler tarafından tasarruf ve ziraat edildiği halde tahsildarın bu konuda bilgisi olmadığını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, 1901 senesinde çıkan vergi koçanlarının arkasına her şahsın kaç kıta arazisi, mevkilerinin nerede olduğunu yazıldığını, tahsilatların bu usulle yapıldığını, ancak daha sonra bu usulün kaldırıldığını beirttikten sonra bu sıkıntılı durumu geçen sene de Maliye Vekiline bildirdiğini söylemiştir.²⁸⁴⁵

Süleyman Sırrı Bey bu kanunun sekizinci maddesinin öneminden bahsederek Vekaletlerin bütçesinin çıktığını, bu kanunun bir an evvel çıkmasının milletten menfaatine olduğunu, bu maddelerin acilen kabul edilmesi kararlaştırıldığına göre görüşülmeye biran önce başlanması gerektiğini ifade etmiştir.²⁸⁴⁶

---

²⁸⁴³ ZC, D. 2, C. 16, s. 232-233; 26 Mart 1925.

²⁸⁴⁴ ZC, D. 2, C. 16, s. 238; 26 Mart 1925.

²⁸⁴⁵ ZC, D. 2, C. 16, s. 274; 30 Mart 1925.

²⁸⁴⁶ ZC, D. 2, C. 17, s. 111; 6 Nisan 1925.

“Muvazene-i Umumiye Kanunu”nun “Şarap, rakı, bira ve benzer içeceklerden alınacak oktruva vergisi²⁸⁴⁷, asıl verginin dörtte birini geçmez.” şeklinde olan on dokuzuncu maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Oktruva isimli verginin belediyelere ait olduğunu, bu durumun da kanunda belirtildiğini, halbuki ayrı bir kanun ve bir madde halinde gelmesi ve gelirkende “Muvazene-i Umumiyye Kanunu”nu içerisinde olmasının doğru olup olmadığını sormuştur. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey bu konu ile ilgili yapılan görüşmelerin yeterli olmadığını, “Belediye Vergi Kanunu”nun burada bir cetveli olduğunu, bu cetvelin hangi eşyalardan ne vergi alınacağını belirlediğini söylemiştir. Bu kanunun oldukça açık olduğunu, ancak uygulamalarında bazı sıkıntıların olduğunu söylemiştir.²⁸⁴⁸

Bu kanunun “Maarif, Ziraat Vekaletleriyle Rüsumat, Duyun-ı Umumiye ve Tapu Müdiriyet-i Umumiyelerine merbut müfettiş ve muavinlerinin yevmiyeleri, maliye müfettiş ve muavinlerinin yevmiyeleri misilli hesap ve ita olunur.” şeklindeki otuz sekizinci maddesinin encümene havale edilmesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşma da encümene gidecek maddenin bir değil, 37, 38, 39, 40, 41, 42 ve 43’üncü maddelerin de gitmesinin gerektiğini, bu maddelerin ve açıklamaların hepsinin Kavanin-i Maliye Encümeninden çıktığını ve Muvazene-i Maliye Encümenine devrolunduğunu, Muvazene-i Maliye Encümeninde bulunan bütün teklifleri bu madde içinde birleştirdiklerini halbuki bunların ayrı ayrı maddeler olduğunu belirten Süleyman Sırrı Bey, bir kanunla bu maddeleri çıkaracaklarını söylemiştir.

Yine bu kanunun “Merkez illerde boşta bulunan daimi memurluklara gerekli vasıfları taşıyan ve yerleştirilmesi meşru olan işsiz memurlar varken dışardan yeni memur alınamaz. Son sınıf maaşlarına eş değer boşta memurluk olmadığı halde sınıflarına ait kazanmış oldukları hakları saklı olmak şartıyla hiç olmazsa eski maaşlarının üçte biri derecesinde maaş ve ücretli bir memuriyeti teklif edip ne şekil ve sebeple olursa olsun kabul etmekten kaçınan işsiz memurların işsizlik maaşları kesilip, bunlardan hizmet süreleri yirmi beş seneye ulaşanlar rızalarına bakılmaksızın

²⁸⁴⁷ Şehir ve kasabalara ticaret maksadıyla getirilen mallardan alınan giriş vergisidir.(Turgut Ermumcu, “I. Dönem TBMM’de Isparta Milletvekilleri ve Meclis Çalışmaları”, **SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2010, Sayı:21, s.150.

²⁸⁴⁸ **ZC, D. 2, C. 17**, s. 181-186; 8 Nisan 1925.

emekli edilir. 20 Ağustos 1909 tarihli İşsiz Mülkiye Memurları Kanunu'nun bu maddeye karşı olan hükmü kaldırılmıştır.” şeklindeki kırk ikinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu maddenin çok yerinde olduğunu, bu madde ile maşlardaki yolsuzlukların önünün alınacağını, ayrıca bazı memuriyetlerin eşdeğeri olmadığından öylesine maaş aldığını, bu memurlardan emekliliği hak edenlerin olduğunu ve bu maddenin iyi bir düzenleme yapacağını belirtmiştir.²⁸⁴⁹

1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihasının “Türkiye Cumhuriyeti ile karşılıklı işlemler esası üzerine anlaşma yapan yabancı devletlere, Vekiller Heyeti kararıyla Ankara’da elçilik ve konsolosluk inşa eylemek üzere ücretsiz arsalar verilmesi ve gerek bu arsalar ve gerek Ankara’da inşa edilecek elçilik ve konsolosluklar ile zikri geçen devletlerin halen Türkiye’de mevcut diğer elçilik ve konsolosluklara tahsis edilenler için harçsız tapu senedi verilmesine Maliye Bakanlığı yetkilidir. Bu gibi elçilik ve konsoloslukların inşaatı için yabancı devletlerden getirilecek inşaat malzemesi gümrük vergisinden muaftır.” şeklindeki elli üçüncü maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, maddenin sonunda “Bu kabil sefarethane inşaatı için yabancı devletlerden sağlanacak inşaat malzemesi gümrük resminden muaftır.” dendiğini hatırlatarak hükümetten Encümene böyle bir teklifin geldiğini, bunu Kavanin-i Maliye Encümeninin bir müddetle sınırlandırmak istediğini fakat burada serbest olarak ifade edildiğini söylemiştir. Ayrıca, yabancılardan merkezi hükümetlerinde sefarethane yapılmadığı halde yabancılardan buraya gelecek inşaat malzemesinin ayrıcalıklı olup olmadığını sormuş, Avusturya’da sefarethanemiz varken, orada yabancı inşasına gerek olmadığını da konuşmasına ilave etmiştir.²⁸⁵⁰

1925 senesi “Muvazene-i Umumiye Kanunu’na taksit bedelinin borcunu ödemek üzere hükümetten teferruğ olunan emval-i gayr-i menkulenin harap olmasını korumak için çıkarılması düşünülen ilave kanunun” maddeleri üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada bu kanuna karşı olduğunu, çünkü satılacak gayrimenkuller için istenen kaydın konulabileceğini, ancak satılmış ve de tapusu

---

²⁸⁴⁹ ZC, D. 2, C. 17, s. 309-317; 13 Nisan 1925.

²⁸⁵⁰ ZC, D. 2, C. 18, s. 11-12; 14 Nisan 1925.

sahibine verilmiş bir mülke müdahale etmenin uygun olmayacağını söyleyerek bu kanunun reddini talep etmiştir.²⁸⁵¹

82. “Şura-yı Devlet Teşkilatı Hakkındaki” kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Birinci Büyük Millet Meclisinde Şura-yı Devlet teşkil edilip edilmemesinin söz konusu olduğunu, sonuçta teşkil edilmemesinin uygun görüldüğünü söylemiştir. O dönem de Şura-yı Devletin vazifesinin tartışıldığını belirten Süleyman Sırrı Bey, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda kabul edilen hükümlerin Tetkik Encümeninin ismine Şura-yı Devlet demekle kabul edilebileceğini ve bu heyetin seçim sistemini, görevini, devamlılığı eğer belirlenirse bunun temin edilmiş olabileceğini, vatanın şiddetle demiryoluna ve şoseye, ihtiyacı olduğu bir sırada üç yüz bin liralık bir teşkilatı bütçeye yük etmenin gerekli olmadığını söylemiştir.²⁸⁵²

83. Bolu sabık Milletvekili Abdullah Efendi’nin, “Zonguldak’ta Bir Kişinin Arsasına Askeriye Tarafından İnşa Edilmiş Olan Duvarın Askeriyece Lüzumu Yoksa Üzerine Medrese İnşa Edilmek Üzere Vakıflara Devri Lüzumuna Dair” kanun teklifinin usulüyle ilgili olarak Gümüşhane Milletvekili Hasan Bey’in söylediklerine cevap olarak Süleyman Sırrı Bey, Hasan Bey’in Meclisi Alinin sürekliliği ile ilgili konuşmalarının Teşkilat-ı Esasiye aykırı olduğunu çünkü Meclisin süreklilik arz ettiğini, ayrıca kanunun “Meclis altı aydan fazla tatil yapamaz.” hükmünün de bu sözü doğruladığını belirtmiştir. İkinci Büyük Millet Meclisi kurulduğu zaman, Birinci Büyük Millet Meclisinden döndürülmüş birçok kanunun olduğunu, Meclisi Alinin bunlar için bir komisyon oluşturduğunu, bu komisyonun teklifleri inceleyerek cetvel yaptığını ve bunun Makam-ı Riyasette okunduğunu söylemiştir.²⁸⁵³

84. Malatya sabık Milletvekili Lütfü Bey’in “İttihat ve Terakki Cemiyetine Ait Taşınabilen ve Taşınamayan Malların Özel İdarelere Devrolunması Hakkındaki” kanun teklifine Maliye Veliki Hasan Bey, bu kanunun Birinci Büyük Millet Meclisi azalarından biri tarafından daha önce verildiğini, bu malların özel idarelere devrolunması için bir sebep göremediğini, bu kanuna taraftar olmadığını, teklifin öncelikle Muvazene-i Maliye Encümenine gitmesi gerektiğini söylemiştir. Süleyman

²⁸⁵¹ ZC, D. 2, C. 28, s. 68; 16 Aralık 1926.

²⁸⁵² ZC, D. 2, C. 19, s. 203; 23 Kasım 1925.

²⁸⁵³ ZC, D. 2, C. 19, s. 241; 26 Kasım 1925.

Sırrı Bey ise Hasan Bey'in fikirlerine bütünüyle katıldığını, bu konunun üzerinde fazla ısrarcı olmayacağını belirtmiştir.²⁸⁵⁴

85. Konya Milletvekili Refik Bey ve arkadaşlarının “Tekke, Zaviye ve Türbeler Hakkında” verdikleri kanun teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Hacı Bektaş nahiyesinde iki sene müdürlük yaptığını, oranın durumunu yakından bildiği için dergah namı altındaki mezelleğahın Darülfünun olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak kanunda “Tasarruf hakkı ve mülk edinme meselesi” ifadesi üzerine dergahın birtakım nezirlerden hasıl olan paralarıyla birtakım tufeyli babalar ve dedelerin oraya gelerek emlak ve arazi aldıklarını ifade etmiştir. Bunların bu kanunla “Mademki tekke kaldırılmıştır, kendi namımıza tapumuz vardır, bu mülk bize geçer.” diye bir iddiada bulduklarını belirten Süleyman Sırrı Bey, bu nokta ihmal edildiği için bu kanuna bir madde ilave edilmesi gerektiği ile ilgili Meclis Genel Kuruluna teklifte bulunduğunu söylemiştir. Bu kişilerin milletin paralarıyla arazi, değirmen gibi mülkleri alıp tapuları kendileri adına çıkarttıklarını, bu kişilerin sıfatı olmayan meçhul kimseler olduğunu, tekkelerin kaldırılması ile aldıkları bu mallar üzerine hak iddia edeceklerini, bu yüzden de takririnin kanuna ilavesinin gerekli olduğunu belirtmiştir.²⁸⁵⁵

86. Erzurum Milletvekili Rüştü Paşa ve arkadaşlarının “Damızlığa ve Çift Sürmeye Elverişli Hayvanların Muhafaza Şekli Hakkındaki 11 Nisan 1918 Tarihli Kanunun Kaldırılmasına Dair” kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu kanunun tamamıyla tatbik edilmediğini, fakat bu kanun mevcut olduğu için hayvan kesiminin zorlaştığını belirtmiş, bu kanunun ortadan kalkmasındaki amacın ne olduğunu sorduktan sonra kanun'un kaldırılması durumunda hayvanların kökünün kesileceğini belirtmiştir.²⁸⁵⁶

87. “Hayvan Sağlığı Korunması Geçici Kanununun 7., 18. ve 19. Maddelerinin Tadili Hakkındaki” kanun layihası üzerine Süleyman Sırrı Bey, tadil teklifinin hükümetten geldiğini, gelen teklifte kanunun 7., 18., ve 19. maddelerinin tadili talep olduğu halde encümenin 17., 30. ve 39. maddelerinin tadilini de bu teklife ilave ettiğini belirtmiş ve ayrıca asıl maddeyi tadil taleplerinin karşısına yazmadığı için

²⁸⁵⁴ ZC, D. 2, C. 19, s. 259; 28 Kasım 1925.

²⁸⁵⁵ ZC, D. 2, C. 19, s. 284-288; 30 Kasım 1925.

²⁸⁵⁶ ZC, D. 2, C. 20, s. 9; 2 Aralık 1925.

mukayeseye imkan olmadığını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey konuşmasında bu kanun maddelerinden birinde “Belediye teşkilatı olan mahallerde mezbahada kesilecektir.” şeklinde bir ifade kullanıldığını, fakat belediye teşkilatı olan mahallerde, sayfiyede oturan kimselerin etlik için bir hayvan keseceği zaman bunu mezbahada kesmeye mecbur olup olmadığını sormuş ve bu konuda Encümenin fikrini istemiştir.²⁸⁵⁷

88. “Vilayet Numune Fidanlıklarında Yetiştirilen Meyvalı ve Meyvasız Fidanların Gereğinde Parasız Dağıtılması Hakkındaki” kanun layihasının birinci maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Ziraat Vekaleti’nin satın aldığı veyahut ziraat müessesesinde yetiştirdiği ağaçları isteyenlere vereceğini ifade ettikten sonra bu ağaçların dikimini hangi madde ile temin edeceğini sormuştur. Bunların dikimi temin edilmezse ağaçların kuruyacağını ve vekaletin yaptığı masrafın boşa gideceğini sözlerine eklemiştir.²⁸⁵⁸

89. “Yerli Kumaştan Elbise Giyilmesine Dair” kanun layihası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, meclise takrir vermiştir. Bu layihanın aslında Hükümetten geldiğini, gayet açık ve sağlam olduğunu, Adliye Encümenine giderek orada kabul edildiğini, geçen sene Ticaret Encümeninin de bu layihayı aynen kabul ettiğini belirterek hükümetin layihasının müzakere edilmesini ve reye konulmasını teklif ettiğini söylemiştir.²⁸⁵⁹

90. Süleyman Sırrı Bey, Denizli Milletvekili Yusuf ve Necip Ali Beyler’in “Konar-Göçer Aşiretlerin İskanına Dair” kanun teklifinin usulü hakkındaki konuşmasında bu teklifin İskan ve Dahiliye Encümeninin ortaklaşa görüşleri doğrultusunda bir hafta içerisinde Meclise gitmesinin uygun olacağını belirtmiştir.²⁸⁶⁰

91. “Bazı Dairelerin Senelik Bütçelerine Ödenek Zammı İlavesi ile Çeşitli Fasıl ve Maddesi Arasında Aktarım Yapılması Hakkındaki” kanun layihasının yüz kırk altıncı faslında Posta işletme masrafının belirlenmesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey şimdiye kadar Yozgat postasının Keskin ve Yahşihanyolu ile karadan

²⁸⁵⁷ ZC, D. 2, C. 20, s. 12,15; 2 Aralık 1925.

²⁸⁵⁸ ZC, D. 2, C. 20, s. 10; 2 Aralık 1925.

²⁸⁵⁹ ZC, D. 2, C. 20, s. 72; 9 Aralık 1925.

²⁸⁶⁰ ZC, D. 2, C. 20, s. 189; 19 Aralık 1925.

sağlandığını ve müteahhitlere birçok para verilerek hattın üç yüz .kilometre mesafeye kadar geldiğini belirterek halkın, tüccarların, trenle süratle sevkinin sağlanması ve hazinenin masraftan kurtulması yönünde müracaatta bulduklarını ifade etmiştir.²⁸⁶¹

92. “İdare-i Umumiye-i Vilayat Geçici Kanununun Üçüncü Faslının Meclis-i İdare Teşkilatına Ait Altmış İkinci ve Altmış Dördüncü Maddelerinin Düzenlenmesi Hakkındaki” kanun layihası üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu konunun uzun bir görüşme gerektirdiğini belirtmiştir. Çünkü Meclis-i Mebusanın kanunu düzenlediğini, Belediye Kanunu’na bağladığını, bu sebeple de Encümenin Heyeti Umumiyesinin bunu müzakere ederek özel bir şekil vermesi gerektiğini sonrasında reis ile mazbata muharririnin imzalayıp Makam-ı Aliye takdim etmesi gerektiğini vurgulamış; ama durumun böyle olmadığını söylemiştir.²⁸⁶²

93. “Saatlerin Yirmi Dörde Taksimi Suretiyle Kullanılmasına Dair” kanun layihası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu layihada bir rapor olduğunu, raporda kanun layihasının üç madde olarak tespit edildiğini, birinci madde olarak “Bütün resmi devlet işleri için devletler arasında kullanılan Fransız takvimi aynen kabul edilmiştir.” Hükmünün kabul edildiğini fakat encümenin diğer iki maddeyi aynen alarak bunları neticelendirdiğini belirtmiştir.²⁸⁶³

94. “Düşman Tarafından Tamamen veya Kısmen Tahrip ve İhrak Edilmiş Olan Kasaba ve Köylerin Yeniden Yapılandırılması Hakkındaki” kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Muvazene-i Maliye Encümeninin bu kanunun reddini talep ettiğini, bu sebeple kanunla ilgili takrirlerin okunmasına gerek olmadığını söylemiştir.²⁸⁶⁴

95. “Avukatlık Hakkında Kanun”un bazı maddelerini düzelten kanunun “Hakimler, görev yaptıkları yerlerde istifa veya ayrılma tarihlerinden itibaren bir sene geçmedikçe avukatlık yapamaz ve vekalet edemezler.” şeklindeki ikinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Adliye Encümeninin hakimlerin gittikleri yerlerde kendilerine çevre edindiklerini, daha sonra istifa ettiklerini veya ayrıldıklarını ifade etmiş ve bu hakimlerin eski çalışma

²⁸⁶¹ ZC, D. 2, C. 20, s. 216; 21 Aralık 1925.

²⁸⁶² ZC, D. 2, C. 20, s. 203; 21 Aralık 1925.

²⁸⁶³ ZC, D. 2, C. 20, s. 276; 26 Aralık 1925.

²⁸⁶⁴ ZC, D. 2, C. 20, s. 323; 31 Aralık 1925.

arkadaşlarının yanında avukatlık yapmasının uygun olmayacağını belirtmiştir. Sözlerine bu yasağın bir sene ile sınırlandırılmasının yanlışlığına değinerek devam eden Süleyman Sırrı Bey, buna gerekçe olarak yasak gerekçesinin ortadan kalkmamasını göstermiş ve maddenin “Hakimler görev yaptıkları yerde birlikte çalıştıkları Hakim Heyeti tamamen değişmedikçe vekalet edemezler.” şeklinde değiştirilmesini teklif etmiştir.²⁸⁶⁵

96. “Zorunlu Hizmete Tabi Öğretmenlerin Dokuz Aylık Askerlik Vazifelerini İki Sene Zarfında Yapmalarına Dair” kanun teklifi ile ilgili olarak Urfa Milletvekili Refet Bey, bu teklifin acilen görüşülmesini istemiş, bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun reddine dair Müdafaa-i Milliye Encümeninin mazbatasını olduğunu, bu mazbata kabul edilmezse müstaciliyet takririnin oylamaya sunulması gerektiğini söylemiştir.²⁸⁶⁶

97. “Gayrimenkul Malların Tasarruf İşlemlerinde Tapu Senetleri İle Kayıtlarına İlgililerin Fotoğraflarının Yapıştırılmasına Dair” kanun layihasının birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmasında bu maddeye göre fotoğraf yapıştırılmasının isteğe bağlı olması durumunda kimsenin fotoğraf çekirip tapu dairelerine götürmeyeceğini, mecburi olması durumunda ise makine bulamayacaklarını ifade etmiş ve bu maddeden fayda sağlanamayacağını iddia ederek maddenin kaldırılmasını teklif etmiştir.²⁸⁶⁷

Ayrıca bu kanunun birinci maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında “gayrimenkul mallara ait her çeşit işlem için Tapu Dairelerine müracaatla tapu senetleri almak isteyenlerin dört-altı cm ebadında üç nüsha fotoğrafını Tapu Dairelerine vermeye mecbur oldukları, ancak evvelce gayrimenkul malları mülk edinip satmış olanların Tapu Dairelerine fotoğraflarını verip vermemelerinin kendi isteklerine bağlı olduğu hususları belirtmiş, bunların daha önce emval-i gayrimenkulesini üzerine alıp da fotoğraf verenler mi, yoksa mutlak emval-i gayrimenkuleyi üzerine alması dolayısıyla tapu idarelerince malum olanlar mıdır, onu anlamak istiyorum.” diyerek anlaşılmayan bu noktayı vurgulamıştır. Yine aynı madde ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, “Her çeşit”

²⁸⁶⁵ ZC, D. 2, C. 21, s. 19; 2 Ocak 1926.

²⁸⁶⁶ ZC, D. 2, C. 21, s. 35; 4 Ocak 1926.

²⁸⁶⁷ ZC, D. 2, C. 21, s. 67; 6 Ocak 1926.

dendiğinde bunun içerisinde karar hakkının da olduğunu söylemiş ve halbuki arazide on sene tasarrufun zaten karar hakkını elde ettireceğini belirtmiştir. Böyle bir durumda karar hakkı elde eden bir kişinin fotoğrafını göstermesi durumunda tapu alıp almayacağını ve köyünden veya mahallesinden ilmühaber istenip istenmeyeceğini sorduktan sonra bu maddede bazı eksiklerin olduğunu, bu maddede “her çeşit” yerine “yalnız miras yoluyla gelen” ifadesinin getirilmesi gerektiğini söylemiştir.²⁸⁶⁸

98. “Ecnebi Tebaasına Ait Emeklilik Maaşının Eskisi Gibi Ödenmesi Hakkındaki” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, bu maaşın daha önce tahsis edilerek 1921 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu ile tespit edildiğini, şimdi ise kabul edilmesini istedikleri kanunda “Tarih-i neşrinden addediliyor.” dendiğini söylemiş ve bunun 1921 yılından bu güne kadar biriken maaşların verilip verilmeyeceğini sormuştur. Ayrıca bu ecnebi tebasının nerede ikamet ederlerse etsinler almış oldukları emeklilik maaşının, tesviye edileceği anlamına geldiğini belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu yabancı vatandaşların emekli edildiği tarihlerde Türkiye Cumhuriyetinden ayrılarak, diğer memleketlerdeki müstakil devletlerin tabiiyetlerine geçenlerin bu maaşı alıp alamayacaklarını konuşmasının devamında sormuştur.²⁸⁶⁹

99. “3 Nisan 1924 Tarihli Muhasebe Kanununun Bazı Maddelerinin Düzenlenmesi Hakkındaki” kanunun üçüncü maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada; bu maddede “Yayınlandığı tarihten geçerli olan bu kanunun neşri” dendiğini, halbuki şimdiye kadar kabul edilen ifadenin bu kanun “Yayınlandığı tarihinden itibaren geçerli” şeklinde olduğunu belirterek eğer üçüncü madde bu şekilde ortaya yazılırsa “kanun doğmadan evvel geçerlidir” gibi bir anlam çıkacağını, bu sebeple “Bu kanun yayınlandığı tarihinden itibaren geçerli” şeklinde denmesi gerektiğini söylemiştir.²⁸⁷⁰

100. Süleyman Sırrı Bey, “Kazanç Vergisi Hakkındaki” kanun münasebetiyle yaptığı konuşmada “Özel kanunlar veya devletle yapılan anlaşmalara dayanarak kazanç vergisinden istisnaları kabul edilenler” şeklindeki on beşinci fıkranın kalkıp

²⁸⁶⁸ ZC, D. 2, C. 21, s. 236,238; 24 Ocak 1926.

²⁸⁶⁹ ZC, D. 2, C. 21, s. 134; 13 Ocak 1926.

²⁸⁷⁰ ZC, D. 2, C. 21, s. 280; 27 Ocak 1926.

kalkmamasının hiçbir etkisi olmadığını söylemiştir. Bu kanunun yetmiş ikinci maddesinde muhalif hükümlerin kaldırılmasından bahsedildiğini Ergani Milletvekili Vehbi Bey'in söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, yetmiş ikinci maddenin “13 Aralık 1914 tarihli Kazanç Vergisi geçici kanunuyla bütün ilave ve değişikliklerinin, savaş vergisi hakkındaki 18 Ağustos 1912 tarihli kanun ile değiştirilmesi ve kazanç vergisine bağlı olarak diğer kanunlarda mevcut bulunan ve işbu kanuna karşı olan hüküm kaldırılmıştır.” şeklinde olduğunu belirtmiştir. Devamında burada sadece kazançtan bahsedilmediğini, diğer kanundan da bahsedildiğini, bu sebeple fıkranın yerinde kalmasının uygun olacağını söylemiştir.²⁸⁷¹

101. “Genel Tüketim Vergisi Hakkındaki” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, maddeler üzerinde görüşmeler devam ederken bir konuya açıklık getirilmesi için, “Genel Tüketim Vergisinin oranı yüzde iki buçuk’tur. On paradan noksan vergi kullanımını gerektiren küsurat on paraya iblağ olunur” şeklinde kabul edilen dördüncü madde üzerine daha önce gelen teklif yüzde iki kuruş iken, Encümenin bunu yüzde iki buçuğa çıkardığını, bu maddeye göre on paradan aşağı olan küsuratın on paraya tamamlanacağını söyleyerek konuşmasının devamında dokuz kuruşluk alışverişte bulunan bir kişinin on para verileceği gibi oniki kuruşluk alışverişte bulunan kişinin yirmi para mı yoksa on beş para mı verilip verilmeyeceğini sormuştur.²⁸⁷²

102. “Divan-ı Riyaset Tazminatı Hakkındaki” kanunun “Türkiye Büyük Millet Meclisi Divan-ı Riyaseti azasına her içtima senesi için bin sekiz yüz lira tazminat ita olunur.” şeklindeki birinci maddesi ile ilgili olarak Giresun Milletvekili Tarık Bey'in “Türkiye Büyük Millet Meclisi reisine dört yüz elli, reis vekilleriyle idare memurlarına yüz ellişer, katiplerine yüzer lira aylık tazminat verilir.” şeklindeki düzeltme önerisi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada, Meclisin bütün inceleme işlerini yürüten, idare eden Katib-i Umumiyenin bütçesinin de Divan Başkanlığı tarafından dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.²⁸⁷³

103. “Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, “Vergi memurları ile diğer ilgili memurlar yanında bulunan evrak ve vesikaları,

²⁸⁷¹ ZC, D. 2, C. 22, s. 11; 1 Şubat 1926.

²⁸⁷² ZC, D. 2, C. 22, s. 111-112; 8 Şubat 1926.

²⁸⁷³ ZC, D. 2, C. 22, s. 333; 27 Şubat 1926.

verasetin geçişinde hak sahipleri olanlarla, mahkeme ve ait olduğu dairelerin resmi talepleri müstesna olmak üzere hiçbir isim ve sebeple kimseye gösteremezler.” şeklinde ifade edilen kırk ikinci madde üzerine hükümetin teklifinde yalnız vergi memurlarının olduğunu, Kavanin-i Maliye Encümeninin bu dosyanın vergi memurunun yanında bulunduğu gibi bir mahkeme katibinin elinde de bulunduğunu belirttiğini, bu sebeple “diğer ilgili memurlar” tabirinin maddeye ilave edildiğini söylemiştir. Aksi takdirde maddenin “Bir daha devlet hizmetinde istihdam edilmemek üzere memuriyetten ayrılır.” olarak ifade edildiğini belirtmiştir. Ayrıca Metrukat Vergisi’nin düzenlenmesi için açık arttırma ile takdir-i kıymet olunacağını ya da tayin edilen bir heyet tarafından takdir edileceğini, bu verginin, kazanç vergisiyle eşit olmayacağını, bu maddede bu kadar şiddetli ceza koymanın doğru olmayacağını ve kazanç meselesinde gizli bir ticaret olduğunu ifade etmiştir.²⁸⁷⁴

104. “İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanunu Gereğince İşten Çıkarılmaları ve İşe Girmeleri Vilayete Bağlı Maliye Memurlarından Bazılarının Doğrudan Doğruya Vekalet Tarafından Tayinleri Hakkında” kanun layihası üzerine Trabzon Milletvekili Muhtar Bey, bu kanunu Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na muhalif olarak nitelendirmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun hiçbir maddesinin hiçbir sebep ve bahane ile ihmal veya tadil olunamayacağını, ayrıca hiçbir kanunun Teşkilatı Esasiye Kanunu’na zıt olamayacağını belirtmiştir.²⁸⁷⁵

105. “Sıtma Mücadelesi Kanunu” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunun görüşülmesi için acele edilmemesi ve biraz geciktirilerek diğer celseye kadar serbestçe okunması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren “En fazla iki sene zarfında belediye teşkilatı olan her şehir ve kasaba belediyesi hela akıntılarıyla her türlü çirkef vesairenin def ve cereyanına mahsus proje düzenlemeye mecburdur.” şeklindeki on birinci maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında Köy Kanunu’na göre nüfus iki bini geçerse o mahallin adının kasaba olduğunu, nüfusu iki binden aşağı olup da belediye teşkilatı mevcut olan yerlerin de kasaba sayılarak haklarında Kasaba Kanununun tatbik edildiğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili olarak

²⁸⁷⁴ ZC, D. 2, C. 23, s. 415; 31 Mart 1926.

²⁸⁷⁵ ZC, D. 2, C. 24, s. 55; 5 Nisan 1926.

bazı nahiyelerin nahiye merkezi olduğunu, nüfusunun iki binden fazla ya da az olduğunu, fakat öteden beri belediye teşkilatı mevcut olduğu için o kanunun tatbikinin devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, bunun ödeneğinin beş yüz lira olduğunu, bu projeyi tatbik ettirmek için getireceği mühendise beş yüz lira ücret vereceğini ifade ettikten sonra belediyenin vaziyetinin ne olacağını ve maliyesi müsait olmayan fakat belediye teşkilatı mevcut olan yerlere Sıhhiye Vekaleti tarafından yardım edilip edilmeyeceğini sormuştur.²⁸⁷⁶

106. Sabık Amasya Milletvekili Ömer Lütfü Bey'in "Şirketlerde Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun Teklifi ve Reddine Dair" Ticaret Encümeni mazbatası bulunduğunu söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada bunun teklifin reddedildiği anlamına gelmediğini teklifin "Tayin işlemine yer yoktur." şeklinde oylamaya sunulması gerektiğini belirtmiş, ayrıca "reddedilmiş" sözünün teklifin anlamıyla ilgili olduğunu söylemiştir.²⁸⁷⁷

107. "Emlak- Eytam Bankası Kurulması Hakkındaki" kanun layihası üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşma da bu kanun teklifinin Ticaret Encümeninde görüşüleceğini ayrıca kanunun geleceği anlaşıldığından görüş bildirilmesine gerek olmadığını ifade etmiştir.²⁸⁷⁸

Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun "Bankaya konulan paranın yetimlere ait kısmına cari hesap suretiyle senelik yüzde dokuz faiz ve sermaye sahiplerine ödenmiş sermaye üzerinden dağıtımını gerekli faiz çıkarıldıktan sonra bankanın geriye kalan kazancından yüzde on hisse verilir." şeklindeki altıncı maddesi hakkında yaptığı konuşmada bu maddeye itiraz etmeyeceğini, çünkü encümende bu maddenin lehine oy verdiğini söylemiştir. Sözlerinin devamında bankanın yirmi milyon lira sermayesinin, eytamın on milyon lirası ile hissedaranın mevduatı olan on milyon liradan oluştuğunu ve sene sonundaki hesap neticesinde hasıl olan karın her ikisine de ait olduğunu belirtmiştir.²⁸⁷⁹

108. "26 Şubat 1924 Tarih ve 423 Numaralı Belediye Vergi ve Resimleri Kanununa Bir Madde İlave Edilmesi Hakkındaki" kanun layihası üzerine Süleyman

²⁸⁷⁶ ZC, D. 2, C. 24, s. 218,225; 26 Nisan 1926.

²⁸⁷⁷ ZC, D. 2, C. 25, s. 4; 1 Mayıs 1926.

²⁸⁷⁸ ZC, D. 2, C. 25, s. 46; 1 Mayıs 1926.

²⁸⁷⁹ ZC, D. 2, C. 25, s. 334; 20 Mayıs 1926.

Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu kanuna ilavesi düşünülen “Madenlere ait bütün malzemelerden belediyelerce istihlak (boşa harcama) vergisi alınmaz.” şeklindeki birinci maddesi ile ilgili olarak belediye hizmetleri için gerekli olan gelirler sağlanırken belediyelerin böyle pek hafif bir verginin alımından men edilmelerinin belediye gelirlerini sıkıntıya sokacağını bu nedenle Dahiliye Encümeninin bu maddelerin reddi ile ilgili olarak verdiği teklifin kabulünü istediğini söylemiştir.²⁸⁸⁰

109. “Milli Mücadeleye İştirak Etmeyen ve Milli Sınırlar Dışında Kalan Mülkiye Memurları Hakkında Yapılacak Muameleye Dair” kanunun birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada milli hareket aleyhindeki teşkilatlarda görev alan memur ya da görevden atılanların bir daha devlet memuriyetine alınmayacakları hususundaki maddede bazı eksikliklerin olduğunu, sadece memur ve görevden atılanların değil bu teşkilatta çalışan diğer kişilerin de memur olmaması gerektiğini, bu sebeple de maddeye bu şahısların da ilave edilmesini istemiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, bu madde ile ilgili teşkilatın da hangisi olduğunu anlayabilmek için “aleyhindeki” kelimesinden sonra “herhangi” kelimesinin getirilmesi gerektiğini, çünkü birçok teşkilatın olduğunu ifade etmiştir.²⁸⁸¹

110. “Ordu Mensuplarının İstiklal Madalyası ile Taltifleri Hakkındaki” kanunun birinci maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey bu maddenin 4 Aralık 1924 tarihinde düzenlendiğini, buna göre Encümenin yeniden tanzim eylediği maddenin tasrih edilen bütün kişileri içerisine aldığını ve en büyük çocuğu ile diğer varislerine verilmesi ifade edildiği halde Encümenin sadece askerleri içine almasını istediğini, buna karşılık 4 Aralık 1924 Tarihli Kanun hükmünün kalmaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca encümenin geçen sene birinci madde üzerine bu madalyayı askerlere mensup gördüğünü, bunun süresinin altı ay daha uzatıldığını, müracaat imkanının çıktığını, bu sebeple de bunun maddeye dahil edilmesini istemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu sürenin ekim sonuna kadar devam edeceğini, bu müddete kadar gelen tebliğleri incelemeye bir mani olmadığını, bu sebeple de İbrahim Bey’in teklifine gerek olmadığını söylemiştir. Yine bu birinci

²⁸⁸⁰ ZC, D. 2, C. 25, s. 64; 10 Mayıs 1926.

²⁸⁸¹ ZC, D. 2, C. 25, s. 534,539; 26 Mayıs 1926.

madde üzerine Süleyman Sırrı Bey, vatanın geleceğine hizmet eden askerlerin ödüllendirilmesini bütün samimiyetiyle istediğini, ancak maddede “4 Aralık 1924 tarihli kanunu muaddel” denildiğinde sadece askerlerin hedef alındığını, sivil içeren madde düzenlenince hükmün kalktığını, bu sebeple de maddenin düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Nafia Vekilinin bu maddeye şimendiferlerinde madalya ile ödüllendirilmesi teklifinde bulunması üzerine Süleyman Sırrı Bey, şimendifercilerinde yaptıkları fedakarlığın şayan-ı takdire alındığını, ancak birinci madde hükmü baki olunca Vekil Beyefendi kimi arzu ederse onu bildireceğini, asker için yapılan bu maddeye böyle bir fıkranın ilavesinin gerekli olmadığını belirtmiştir.²⁸⁸²

111. “Orman Ürünlerinden Alınacak Toprak Mahsulleri Vergisi Hakkındaki” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşma da gerek Muvazene-i Maliye gerekse de Kavanin-i Maliye Encümenlerinin bu kanun ile ilgili başlıklar belirlediklerini söylemiştir. Ancak bunlar içerisinde “Aşarın kaldırılmasıyla toprak mahsullerinden alınacak vergi hakkında 17 Şubat 1925 ve 552 numaralı kanuna ilave kanun” şeklinde başlık belirleyen Kavanin-i Maliye Encümeninin başlığının daha uygun olduğunu, çünkü bunun dışında toprak mahsulleri vergisi alındığını ve onun da istisnasını gerektiren bir mahsul akla gelirse bu kanuna ilave olarak ikinci bir kanun teklif edilebileceğini belirtmiştir.²⁸⁸³

112. “Taşınmaz Malların Tadilat Komisyonlarının Kurulması Hakkındaki” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, buradaki komisyon üyelerinin Cemiyet-i Umumiyenin olduğu bir zamana tesadüf ederse Cemiyet-i Umumiyeden, Cemiyet-i Umumiye oluşmuş değilse İdare Meclisi tarafından seçileceğini belirtmiştir.²⁸⁸⁴

113. Trabzon Milletvekili Abdullah ve Antalya Milletvekili Ahmet Saki Beylerin; “Emeklilik Maaşı İle Öğretmenlik Maaşının Bir Kişi Uhdesinde İçtima Edebilmesi Hakkındaki” kanun teklifi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunda emeklilik maaşı ile öğretmenlik, müderrislik, doktorluk, baytarlık, eczacılık maaşlarının bir zat uhdesinde içtima edebileceğini belirttiğini söyleyerek, Memurin

²⁸⁸² ZC, D. 2, C. 25, s. 632-636; 30 Mayıs 1926.

²⁸⁸³ ZC, D. 2, C. 25, s. 593; 29 Mayıs 1926.

²⁸⁸⁴ ZC, D. 2, C. 26, s. 15; 1 Haziran 1926.

Kanunu'nu çıkardıklarını, daha önce emekli olan bir memur her hangi bir memuriyet kabul ederse emeklilik maaşının kesildiğini ve memuriyetin devam ettiği müddetçe emeklilik aidatı verdiği halde bilahare emeklilik maaşına bir şey zammolunmadığını belirtmiştir. Kanunun genel olduğunu söyleyen Süleyman Sırrı Bey, Memurin Kanunu'nun esası gereğince öğretmenliği kabul edip emeklilikten vazgeçtikleri takdirde maaşlarına zam yapılacağını yeniden bir kanuna gerek olmadığını ifade etmiştir.²⁸⁸⁵

114. “Hayvanların Islahı ve Islah Edilmiş Evcil Hayvanların Çoğaltılması ve Koşu Cemiyetleri, Koşu Müsabakaları ve Arap Hayvanlarına Mahsus Soy Ağacı ile İlgili Kanun Layihası” hakkındaki kanun teklifinin altıncı maddesinin kaldırılması üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu maddenin kaldırılmasının uygun olmadığını öncelikle Encümene giderek gerekli incelemelerin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey bu kanun layihasının otuz altıncı maddesi üzerine yaptığı konuşmada, bu maddede memurin için bazı cezaların verildiğini, halbuki Memurin Kanununda vazifeyi ihmal edenler için doğrudan doğruya cezanın olduğunu burada ayrıca bir hüküm koymaya gerek olmadığını bu sebeple maddenin kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Yine bu kanunun “Damızlığa elverişli olduğuna dair şahadetnameyi haiz olan aygır ve boğalar her türlü rüsumdan muaftırlar.” şeklindeki otuz yedinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, muafiyetin yalnız bunlara verilmemesi gerektiğini, ayrıca maddede “her nevi tekalif ve rüsumdan” denmesi gerektiği, çünkü belediyelerin her hayvan için vergi aldığını söylemiştir. Gerek dişi olsun gerek erkek olsun damızlığa yarayıp yaramayacağını açıkça belirtildiğini söylemiş; heyetin vesika verdiği sığır ve hayvanatı feresiyenin belediyelerce alınan vergiden istisnasının kabul edilmesini istemiştir. Bu kanunun otuz sekizinci maddesinin son fıkrasının gereksiz olduğunu bu maddenin “İşbu kanunun uygulanmasının bir özel bir talimatname ile yapılacağı” şeklinde düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁸⁸⁶

115. “Ticaret Odaları Kanununun Sekizinci Maddesinin Tadili Hakkındaki” kanun teklifi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, “Miktarı her odaca

²⁸⁸⁵ ZC, D. 2, C. 26, s. 11; 1 Haziran 1926.

²⁸⁸⁶ ZC, D. 2, C. 26, s. 89-91; 5 Haziran 1926.

tespit olunarak Ticaret Vekaletince tasdik edilmek ve kazanç vergilerinin yüzde beşini geçmemek üzere odalarca tahsil olunacak vergi” şeklindeki madde ile ilgili geçen gün bir kanun kabul edildiğini buna göre daha önce temettü vergisinden belediyeler yüzde beşe kadar zammedilen bir vergi aldıklarını, meclisin bunu yüzde beş olarak kabul ettiğini, çünkü kazanç vergisinin temettüye nisbetle yüksek olduğunu, bu durumda kazancın yüzde beşi temettü vergisinin yüzde yirmi beşine denk olduğunu, belirterek, bunun yüzde beşi, haddi azamiyi tatbik ederek tüccarı zarara uğratmamalarını istediğini söylemiştir.²⁸⁸⁷

116. Süleyman Sırrı Bey, “Lise ve Orta Okullara Yatılı ve Parasız Talebe Kabulü Hakkındaki” kanun teklifinin “Maarif Vekaleti, lise ve orta okullara bu okullardaki genel ücretli yatılı talebenin yarısını geçmemek üzere yatılı ücretsiz öğrenci kabulüne izin verilip her sene başında bu okullara alınacak öğrenci miktarı ilan olunur.” şeklindeki birinci maddesi ile ilgili yaptığı konuşmada bu madde de bazı düzenlemeler yaparak, “Matbuatla ilan olunur“ denilmesi gerektiğini böylece her yerin haberdar olabileceğini söylemiştir. Ayrıca bu kanunun üçüncü maddesi ile ilgili olarak yatılı ve de parasız bir öğrencinin hakkının baki olduğunu okuldan çıkarılması gerekli bir olay olmadıkça onu kimsenin çıkaramayacağını belirterek bu maddenin gerekli olduğunu ifade etmiştir.²⁸⁸⁸

117. “Lüzum Görülecek Yerlerde İstimlak Vergilerinin Toptan Alınması Hakkındaki” kanun layihası üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu kanunun maddelerini şu şekilde değerlendirmiştir. Birinci maddede genel maliye ve özel istihlak vergisi hakkındaki kanunların uygulanmasına ait hükümlerin gerekli gördüğü durumlarda esnaf ve tüccar hakkında değişik şekilde uygulayabileceğini; ikinci madde ise beyannameye tabi olmayan ticaret erbabı ve sanayi esnafının kendilerine vergi indirimini talep edebileceklerini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey bu maddeye “beyannameye tabi bulunan ve bulunmayan” ibaresinin konulması gerektiğini söylemiştir. Bu kanunun dördüncü maddesinin de Kavanin-i Maliye Encümeni tarafından düzenleneceğini belirten Süleyman Sırrı Bey, yine “Senelik asgari muamele miktarına göre nispeti kanun dairesinde alınması icap eden vergi

²⁸⁸⁷ ZC, D. 2, C. 26, s. 168; 7 Haziran 1926.

²⁸⁸⁸ ZC, D. 2, C. 26, s. 233-234; 8 Haziran 1926.

aylara bittaksim on ikide biri her ay nihayetinde mükellef tarafından maliye veznesine teslim olunur. Bir hafta zarfında bu vergi borçlarını vermeyen mükelleflerden, vergi yüzde yirmi fazlasıyla Tahsili Emval Kanunu'na tevfikân tahsil olunur.” şeklindeki altıncı madde ile ilgili bu verginin on iki taksitle alınacağını, kendilerine bu kadar tolerans gösterildiği halde borcunu da bir hafta geciktirmesinin doğru olmayacağını, bu müsaadeye karşı yüzde yirmi ceza kuvve-i teydiye olarak koyduğunu, bu durumda Encümenin ısrarcı olmayıp meclisin gereken indirimi yapabileceğini söylemiştir.²⁸⁸⁹

118. “İnşa Edilmekte Olan Devlet Demiryolları'nın Geçtiği Arazinin İstimlakine Dair” kanun layihası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, memlekette şimendiferlerin bir an evvel düzeltilerek umumileştirilmesini bütün milletin arzu ettiğini, kendi memleketinden geçmesi durumunda araziyi ücretsiz vereceklerini, süratle inşası gerekli olan şimendifer sınırının bir an evvel inşası için bu kanunun önemli olduğunu, bu sebeplede kanunun kabulünü teklif ettiğini söylemiştir. Encümenin bu kanunu yaparken Teşkilat-ı Esasiyenin ilgili maddesini incelediğini, mevcut üçüncü maddenin açıklayıcı olduğunu, “Devlet Demiryolları ve teferruatına lüzumu dolayısıyla işgal edilmiş veya edilecek gayrimenkullerden gerçek şahısların sahip oldukları arazi ve emlakın istimlak bedeli, istimlak edilecek senede alınan vergisine göre hesap edilecek kıymetidir.” şeklinde ifade edildiğini söylemiştir.²⁸⁹⁰

119. “Avukatlık Kanununa Bir Madde İlave Edilmesi Hakkındaki” kanun münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Adliye Encümeninin bu teklifini içeren “Vazifelerinden istifa ederek ayrılan hakimlerle bu sınıftan sayılan adliye memurları vazifelerini ifa eyledikleri mahallerde istifalarının kabulü tarihinden itibaren iki sene müddetle avukatlık edemezler.” şeklindeki madde ile ilgili olarak burada istifanın söz konusu olup vekalet emrine alındıklarını belirterek hakim vekalet emrine alındığında “Artık Açıktayım” diye vekalet kabul edip etmeyeceğini sormuştur. Ayrıca bu düzenlemenin ikinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu ile bazı kazaların kaldırıldığını ve hakimlerin açıkta kaldığını ifade ederek vekaletin verdiği vazifeyi belki kabul etmediğini, arzusuna uygun

²⁸⁸⁹ ZC, D. 2, C. 26, s. 225-227; 8 Haziran 1926.

²⁸⁹⁰ ZC, D. 2, C. 26, s. 278-279; 9 Haziran 1926.

görmediğini belirterek bu kanunu çıkarmaktaki amacın hakimleri vekaletin elinde bulundurmak istediği yere tayin ettirerek milletin hukukunu aramak olduğunu, bu kanunun Avukatlık Kanunu'nun ilanından sonra geçerli sayılmasını teklif ettiğini söylemiştir.²⁸⁹¹

120. “Şimendifer ve Limanlar İnşaatıyla Su İşlerine Sarf Edilmek Üzere İki Yüz Milyon Liraya Kadar Bono İhracı Hakkında” kanun layihasının birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu maddede “Ve su işlerine ait olmak” diye önemli bir tabirin kullanıldığını; ancak bu tabirin burada gereksiz olduğunu, çünkü hangi su işlerine ait olduğunun açıkça anlatılmadığını bu nedenle de “su” kelimesinin çıkarılmasını teklif etmiştir.²⁸⁹²

121. “Türkiye Cumhuriyeti ile Arjantin Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Anlaşmanın Tasdiki Hakkında” kanun layihası üzerine Süleyman Sırrı Bey yapmış olduğu konuşmada bu kanunun iki maddesinin birbirine girdiğini bunları ayırmak gerektiğini belirtmiştir.²⁸⁹³

122. “Maktu Vergi Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkındaki” kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, geçen sene yapılmış olan Maktu Vergi Kanunu ile eylül sonuna kadar musakkafat, arazi ve kazanç vergileri ile mükellef olan her şahsın hükümete bir beyanname vereceğini, eğer vermezse hükümetçe alınacak verginin iki kat olarak alınacağını, ayrıca beyannamesinde belirttiği vergi miktarını noksan gösterirlerse de ceza göreceklerini belirtmiştir. Mükellefin, hükümetin bildirdiği vergiye itiraz edebileceğini ve bunun da birtakım merasime tabi olacağını, söyleyerek ellerindeki malların beyannamelerini verdiklerini memleketlerdekilere bilinmediği ifade edildiğinde hükümetin bundan bir fayda olmadığını gördüğünü belirterek Maktu Vergi Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklik yapmayı önerdiğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinin teklifleri neticesinde beyannamelerin kaldırılarak, musakkafat, arazi ve kazanç vergilerinin toplamından yüzde beş vergi

---

²⁸⁹¹ ZC, D. 2, C. 28, s. 114,116; 20 Aralık 1926.

²⁸⁹² ZC, D. 2, C. 28, s. 106; 20 Aralık 1926.

²⁸⁹³ ZC, D. 2, C. 28, s. 253; 3 Ocak 1927.

alınmasını böylece gerek hükümetin gerekse de halkın masraftan kurtulacağını belirterek böyle bir teklifte bulduklarını söylemiştir.²⁸⁹⁴

123. Kocaeli Milletvekili Saffet ve Kastamonu Milletvekili Ali Nazmi Beylerin, “Memurin Kanunu”nun kırk yedinci maddesine “Memurlar yalnız muhtar ve İhtiyar Heyetine üye olabilirler.” şeklinde bir madde ilavesi ile ilgili olarak Konya Milletvekili memurların muhtar veya imam olup olamayacaklarını sorması üzerine Süleyman Sırrı Bey, kanunda imamlar için ayrı bir kaidenin olduğunu belirtmiştir.²⁸⁹⁵

124. “Eczacılar ve Eczaneler Hakkındaki Kanun”un birinci maddesi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada eczahanede iki sene çalışma süresi ifade edilirken bunun okul süresi bittikten ve diplomayı aldıktan sonra mı yoksa hem tahsil hem de eczahanede bulunmak suretiyle mi uygulanacağını sormuştur. Ayrıca ikinci madde üzerine burada mahkumiyetin konu olduğunu, buna açıklık getirebilmek için buraya “beşinci madde gereğince” cümlesinin ilave edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu kanunun üçüncü maddesi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu maddeye göre yapılacak eczahanenin fenni olacağını, krokisinin yapılacağını ifade etmiş; ancak mevcut cetvelde bazı kazaların eczahanesinin olmadığını buraların üçüncü maddenin tarif ettiği gibi belki senelerce yapılamayacağını söyleyerek oralarada eczahane açılıp açılmayacağını sormuştur. Süleyman Sırrı Bey, kanunun beşinci maddesinde eczane açacak kadar parası olduğunu beyan edecek bir belgenin olması gerektiğini söyleyerek bu maddeye “veyahut o miktar nakdi temin edeceğine dair kefaleti şahsiyeyi mübeyyin vesikayı ibraz ilh.....” tabirinin ilave edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu beşinci maddenin son fıkrasının kaldırılması ile ilgili yapılan konuşmalar üzerine Süleyman Sırrı Bey burada, eczahane açabilmek için müsaade istihsalinden bahsedildiğini, kime müsaade verilip verilmeyeceğini belirttiğinden bu fıkranın çok yerinde olduğunu söylemiştir. Ayrıca kanunun altıncı maddesinin dördüncü fıkrası ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, bu fıkrada “Eczahaneyi açmaz veya açtıktan sonra mazeretsiz ve müsaadesiz bir ay müddetle kaparsa” vekaletin ruhsatnameyi geri alacağını belirtmiş olmasına

²⁸⁹⁴ ZC, D. 2, C. 28, s. 279; 6 Ocak 1927.

²⁸⁹⁵ ZC, D. 2, C. 28, s. 295; 8 Ocak 1927.

rağmen bazı yerlerde bir eczahane olduğunu bunların izinsiz mazeretsiz halde bir ay kapatması durumunda orada ikinci bir eczahane olmadığı için halkın ilaçsız yapamayacağını be sebeplede “bir ay” tabirinin kaldırılarak “kırk sekiz saat” tabirinin kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu konu ile ilgili Süleyman Sırrı Bey, eğer kırk sekiz saat çok az görülüyorsa, hiç olmazsa üç gün olmasını ama bir haftanın bile çok olacağını belirterek Sıhhiye Vekili'nin teklifi ile bir haftanın kabulünü istemiştir. Bu kanunun onuncu maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu maddede “Sekizinci maddede zikrolunan hısımlardan başka” ifadesinin kullanıldığını bu maddede bir dul kadın, bir de yetim çocuğun zikredildiğini bunlardan başka mirasçısı mevcut olarak vefat eden bir eczacıya ait olan bir eczahanenin başka bir talibe devrinin yapılabileceğini ifade ettiğini belirtmiş oğlu ile haremi bulunursa sorumlu müdür tarafından idare edilecek ve bundan başka mirasçısı olarak eczahane açmağa yetkili olan varsa onun hakkındaki hükümün söylenmediğini belirtmiştir. Bu sebeple burada hiç olmazsa mirasçıya bir hak verilmesini bu nedenle onuncu maddenin “Sekizinci madde zikrolunan hısımlardan başka eczahane açmağa yetkili mirasçısı olmayarak vefat eden bir eczacıya ait eczahanenin nihayet bir sene zarfında diğer bir eczacıya devri yapılır.” şeklinde düzenlenmesini istemiştir.²⁸⁹⁶

Süleyman Sırrı Bey “Eczacılar ve Eczaneler Hakkındaki Kanun”un otuz birinci maddesi ile ilgili konuşmasında bazı ilaçların nasıl kullanıldığının yazılmaması üzerine bu maddenin sonuna “verilen ilaçların kullanım şekilleri reçetelerde doktor tarafından yazılır.” diye bir kaydın ilavesini yapılmasını istemiştir. Ayrıca reçetenin Türkçe veyahut açıklamasının Türkçe yazılmasının çok iyi olacağını da konuşmasının sonunda belirtmiştir.²⁸⁹⁷

125. “Jandarma Fertleri İle Küçük Subayların İlköğretim Vergisinden Muaf Tutulmalarına Dair” kanun münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, hükümetten gelen bu teklifin Dahiliye Encümeni tarafından kabul edildiğini, Maarif Encümeninin ise düzenlediği maddeden mecbur olduğu askerlik hizmetini yapmak üzere jandarmaya ayrılan kişilerden askerlik müddeti bittikten sonra gönüllü olarak

²⁸⁹⁶ ZC, D. 2, C. 28, s. 392-402; 20 Ocak 1927.

²⁸⁹⁷ ZC, D. 2, C. 28, s. 426-427; 22 Ocak 1927.

jandarmaya nakledilenlerin bu vergiden müstesna olamadıkları anlamının çıktığını, ayrıca bunların maaşının on lira olduğunu, jandarma mesleğine rağbeti arttırmak için hükümetin verdiği teklifin görüşülmesini istemiştir. Maarif Encümeni namına Refet Bey'in mazbatayı müdafaa ederken jandarmanın iki sınıf olduğunu bunlardan birinin mecburi diğerini ise gönüllü olduğunu askerliğini yapmak üzere jandarmaya seçilenlerin Okul Vergisi'ni esasen vermeyeceklerini mükellef olanların ise vermesi gerektiğini söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, mükellef olanların vermesi durumunda bu kanuna gerek olmadığını, hükümetin gönderdiği teklifte icab eden sebeplerin oldukça geçerli olduğunu, bu kişilerin hayatını millet uğruna vakfeden neferler olduklarını o sebeple de bunları cüzi bir vergiden istisna etmenin uygun olacağını söylemiştir.²⁸⁹⁸

126. "Milli Matbaa ve Şubelerinin Devlet Matbaası Şeklinde İdare Edilmesi Hakkında" kanunun dördüncü maddesinin acilen görüşülmesinin teklif edilmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, sadece teklif edilmekle olmayacağını bu konuda açıklama yapmaları gerektiğini söylemiştir.²⁸⁹⁹

127. "Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun Yirminci Maddesine Bir Fıkra İlave Edilmesi Hakkındaki" kendisinin vermiş olduğu kanun teklifi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Veraset ve İntikal Kanunu'nun yirminci maddesi gereğince, hizmet karşılığı olmayarak ikramiye olarak kazanılan nakitler ve mallardan değeri karşılığında vergi alınacağını buna göre yüz liraya kadar % 2,101 liradan, beş yüz liraya kadar % 5, 501 liradan, beş bin liraya kadar % 8, 5001 liradan, 10.001 liraya kadar % 10, 10.001 liradan fazla için yüzde on iki olarak kabul edildiğini ifade etmiştir. Maliye Vekilinin Tayyare Piyangosundan da bu verginin alınıp alınmayacağını sorması üzerine Süleyman Sırrı Bey, kazanç vergisinin, belediye vergisinin bir de veraset ve intikal vergisinin alınması durumunda piyango bileti satışının durduğu Muvazene-i Maliye Encümeninin çoğunun bu duruma taraftar olduğunu, tayyareciliğin öneminin herkesçe malum olduğunu bu nedenle de yirminci madde gereğince alınacak vergiden istisnasının gerekli olduğunu bu teklifinin de kabul edilmesini istemiştir. Ayrıca Tayyare Piyango ikramiyesinin bütün vergiden

²⁸⁹⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 458-459; 24 Ocak 1927.

²⁸⁹⁹ ZC, D. 2, C. 28, s. 500; 27 Ocak 1927.

istisna edilmesini istemediğini sadece Bir matrahtan iki vergi alınamayacağını hatırlatarak Veraset ve İntikal Vergisini, kimin ölüp de kimden vergi aldığını; zaten hazine kazanç vergisini aldığını sonra belediye vergisinin de alındığını sadece bunu anlamadığını söylemiştir. ²⁹⁰⁰

128. “Askerlik Mükellefiyeti Hakkındaki Kanun Layihası”nın maddeleri üzerine Süleyman Sırrı Bey bu maddelerde nakit para cezasının alındığının ifade edildiğini bunun Tahsili Emval Kanunu’na göre mi yoksa mahkemenin hükmü ile mi alınacağını sormuştur. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey bu kanunun seksen dokuzuncu maddesi üzerine bu maddede bir yanlışlığın olup olmadığını sorarak maddenin dördüncü satırında “Açıkça kanuni bir mazerete dayanmadığı tasdik edilmiş bulunursa” denildiğini bunun “Açıkça kanuni bir mazerete dayanmadığı tasdik edilmiş bulunursa” mı şeklinde olacağını sormuştur.²⁹⁰¹

129. Süleyman Sırrı Bey, “Memurin Kanunu’nun Yirmi Altıncı Maddesinin (A) Fıkrası ile Elli İkinci Maddesinin Düzenlenmesi Hakkında” bir kanun teklifi vermiştir. Öncelikle Meclisin bu oturumunda Memurin Kanunu’nun elli ikinci maddesinde İnzibat Komisyonlarının üç kısma ayrıldığını; birincisi Vekalet, ikincisi Vilayet, üçüncüsü Kaza İnzibat Komisyonları olduğunu Vekalet İnzibat Komisyonlarının Vekaletin memurlarına ait kanunlara göre oluşturulduğu belirtilerek bu komisyonlarda umur-u zatiye müdürlerinin tabi bir üye olduğunu belirtilmiştir. Vilayet İnzibat Komisyonları valinin başkanlığında defterdar veya muhasebeci, tahrirat, maarif, sıhhiye, nafia ve ziraat müdürlerinden, kaza inzibat komisyonlarının ise kaymakamın başkanlığında mal müdürü, tahrirat katibi, Jandarma kumandanından oluştuğu ifade edilmiştir. Bu açıklama yapılırken inzibat komisyonunda hükümet doktorunun yazılmadığı belirtilmiş bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, teklifi yaparken doktorların kazalarda suçüstü bir yere veya diğer mahallere gideceklerini düşünerek teklif etmediğini onların bu komisyon içerisinde bulunup bulunmamalarının hiçbir mahzuru olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca bu madde ile ilgili olarak üç dört gün evvel kabul edilmiş bir kanun ile “Ziraat memurları sadece ziraat umuru ile işteğal edeceklerdir.” denilerek ziraat

²⁹⁰⁰ ZC, D. 2, C. 32, s. 137,139; 14 Mayıs 1925.

²⁹⁰¹ ZC, D. 2, C. 33, s. 401-402; 21 Haziran 1927.

memurlarının meclislerden alındıklarını şimdi İnzibat Komisyonlarına ait olan madde düzenlendiğine göre maddenin aslında ziraat memurları bulunduğundan onların bu maddeden çıkarılması gerektiğini söylemiştir.²⁹⁰²

2.1.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Kütahya Milletvekili Ragıp Bey'in "Geçen Meclisten Geri Dönen Evrakın Yeniden İncelenmesine Dair" verdiği takrir üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada ruznamenin tanziminin Meclisi tarafından yapılmasını Divan-ı Riyasetin buna karışmaması gerektiğini söyleyerek, bu konuların lüzumlu veya lüzumsuz olarak ayrılarak ilgili encümen mazbataları ile ifade edilmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹⁰³

2. Zonguldak Milletvekili Tunalı Hilmi Bey'in, "Layiha Encümenince Reddedilen İmar Vekaleti Teşkili" hakkındaki takriri üzerine Süleyman Sırrı Bey yapmış olduğu konuşmada, Layiha Encümeni mazbatasının oylamaya sunulması gerektiğini, eğer bu oylama sonucunda mazbatanın reddedilirse teklifin kabul edilmesi anlamına geleceğini ve böylelikle teklifin ait olduğu encümene gideceğini söylemiştir.²⁹⁰⁴

3. "Yozgat Öğretmenevinin Kapatılmasına Dair" Maarif Vekaletine sual ve istizah takrirleri münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu okulun bundan iki sene evvel masraf ve maaşının varidat-ı mahalliyeden temin edilerek Özel İdareler tarafından yatılı okul olarak açıldığını, bu sene ikinci devresini geçirdiğini, birinci sınıf için altmış, birinci sınıfa hazırlık için ise otuz talebenin hazırlandığını ifade etmiş; ayrıca Maarif Vekaletinin diğer yerlerde Öğretmenokulu açmak istediğini bu okullardan çıkan öğrencilerle bütün Türkiye'nin köylerindeki ilkokul öğretmenlerini idare ederek bu yerlere Yozgat Öğretmenokulu talebesinin nakl edilmesini istediklerini fakat bunun doğru olmadığını Özel İdare tarafından açılmış Anadolu'nun önemli merkezlerinden olan Yozgat'taki bu Öğretmenokulunun kapatılmasını uygun görmediğini söylemiştir. Böyle olumsuz bir durumun Teşkilat-ı

²⁹⁰² ZC, D. 2, C. 33, s. 539; 22 Haziran 1927.

²⁹⁰³ ZC, D. 2, C. 1, s. 84,330,384,396; 16 Ağustos 1923.

²⁹⁰⁴ ZC, D. 2, C. 1, s. 336; 1 Eylül 1923.

Esasiye Kanunu'nun "İller, özel hayatlarında manevi şahsiyete sahiptir." fıkrasına bir tecavüz olarak ifade etmiştir.²⁹⁰⁵

Süleyman Sırrı Bey, bundan iki sene evvel masrafları ve maaşları Özel İdareler tarafından temin edilerek Yozgat'ta açılmış olan yatılı öğretmen okullarının bu sene de yine maaş ve masarifi bütçesine konulduğu halde eylülünden itibaren Muvazene-i Umumiyyeden verileceği vadiyle son altı aylık masrafları bütçeden çıkarılmış olan Yozgat Öğretmen okulunun ve Heyet-i İdaresinin oradan kaldırılması suretiyle kapatılmasının sebebini Maarif Vekili Safa Bey'e sorduğunu ancak ikna edici bir cevap alamadığını söylemiştir. Safa Bey'in memleketi maarif yönünden içerisinde bulunduğu kötü durumundan kurtarmak için Maarif Vekaletinin yeterli öğretmen bulamadıkları için şimdilik sadece on yerde yatılı öğretmen okulu açacaklarını, bütün köylerin öğretmen ihtiyaçlarını bu açacakları okuldan temin edeceklerini, bu konu ile ilgili olarak nisan ayında çıkarılan kanun ile bu yetkilerin Meclis tarafından Maarif Vekaletine verildiğini söylediğini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, Safa Bey'in bu konuşmasına muhalefet ederek esasen öğretmen okullarının ve liselerin masrafları ve maaşları "İlköğretim Vergisi" namıyla halktan zorla alınan bu paradan temin edildiği için bittabi bu masarifi ve maaşatı temin için halka biraz daha yüklenmek gerektiğini bu yükü biraz hafifletmek için öğretmen okulları ile liselerin sadece maaş ve masarifatı Muvazene-i Umumiyyeden, yani Maarif bütçesinden verilmek esasının kabul edildiğini söylemiştir. Nisan ayı içinde çıkan bu kanunda Maarif Vekaletinin öğretmen okullarının ve liselerin kaldırarak arzusuna göre yeniden okul açma yetkisi ile ilgili bir konunun ifade bile edilmediğini belirten Süleyman Sırrı Bey, ayrıca böyle yirmi sene bekliyerek üç, dört bin köyün öğretmen ihtiyacını temin için Maarif Vekilinin on yerde okul açmasına lüzum olmadığını, bugün livalarda açılmış olan darülmualimlere, yani masarifi ve maaşatı mahallince temin edilen okullara da müdahale etmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla beraber Süleyman Sırrı Bey, üç yerde mektebin açılmasını bu üç yerde yetiştirilecek kişilerin öğretmen olmaları gerektiğini amacın darülmualiminlere menşe olmak üzere okul açmak olduğunu da bu konuşmasına ilave etmiştir. O okullardan yetişecek kişilerin de kendi livaları dahilindeki köylere kafî geleceğini söyleyerek Maarif

---

²⁹⁰⁵ ZC, D. 2, C. 2, s. 145-146; 17 Eylül 1923.

Vekilinin konuşmalarına cevap veren Süleyman Sırrı Bey, Maarif Vekaletinin vazifesinin öğretmen tayin etmek mevcut öğretmenleri kontrol etme olduğunu ve öğretmenlikleri yeterli değil ise onları görevinden alma yetkisine sahip olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Meclisin halkı temsil eden bir Meclis, Vekil-i Muhterem Safa Bey'in de halkın Maarif Vekili olduğunu, amaçlarının daima maarifin ilerlemesi olması gerektiğini ama bugün amaçlarının uygulanmadığını millet bugün, “Maaşını, masarifini verip okul açıyorum, bana müdahale etme! Gölge etme; başka ihsan istemem.” dediği halde “Hayır, ben on yerde okul açacağım. Bu okullardan çıkacak efendiler otuz sene sonra çoğalacak, o vakit Yozgat! “Senin yedi yüz köyüne öğrenen yetiştireceğini onun için şimdi senin feryadını dinlemiyorum ve sana okul açtırmayacağım” diye ısrar ettiğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey, halkın bu yetkisinin Teşkilat-ı Esasiye Kanununa uygun olduğunu da konuşmasında belirtmiştir.²⁹⁰⁶

Aynı tarihli oturumda Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in konuşmasına cevaben Süleyman Sırrı Bey, Maarif Vekaletinin “hiçbir vakit idare-i hususiyelerin yatılı öğretmen okulu açmak yetkisi yoktur” diye iddia etmediklerini, ama açılmış olan okullardan çıkan kişilerin kabiliyeti ilmiyeleri müsait olmadığı için bunlara yapılan masrafların gereksiz olduğunu söylediklerini belirtmiştir. Ayrıca Maarif Vekaletinin İdare-i Hususiyelerin uzman ve başarılı öğretmen buldukça masrafları, maaşları kendi ödeneklerinden temin edilmek şartıyla okul açmak yetkisine sahip olduklarını söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, kendisinin yapmış olduğu konuşmaların haklılığının Maarif Vekaletinin bu dediği sözler ile açıklandığını ifade etmiştir.²⁹⁰⁷

4. “Ankara Milletvekili Ali Fuad Paşa'ya Muharebe İstiklal Madalyası Verilmesine Dair” Kastamonu Milletvekili Halid Bey'in vermiş olduğu temenni takriri üzerine Süleyman Sırrı Bey'in yapmış olduğu konuşma Meclis Genel Kurulu tarafından bu takrirle ilgisi olmayıp müstakil bir mesele olarak kabul edildiğinden burada izaha gerek duyulmamıştır.²⁹⁰⁸

5. “Nahiye Kanunu'nun Dahiliye Encümeninden Meclis Genel Kuruluna Süratle Sevk ve Müzakeresi Hakkında” takriri münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey,

²⁹⁰⁶ ZC, D. 2, C. 2, s. 363-365; 29 Eylül 1923.

²⁹⁰⁷ ZC, D. 2, C. 2, s. 373-375; 29 Eylül 1923.

²⁹⁰⁸ ZC, D. 2, C. 3, s. 29; 24 Ekim 1923.

yapmış olduğu konuşmada Nahiye Kanunu'nun geçen dönemden intikal eden bir konu olduğunu bu kanunun yirmi ile otuzuncu maddesinin kaldığını, encümenlerin yoğunlukları sebebiyle Meclise sevk etmediklerini ifade etmiştir. Nizamname-i Dahili gereği bir teklifin üç aydan fazla encümende kalması durumunda teklif sahibinin bu teklifini geri alma durumu olduğunu belirten Süleyman Sırrı Bey, bunun encümenden alınmasını ve görüşüldükten sonra tenkit yapılmasını gerektiren bir nokta varsa tekrar ikinci bir müzakere daha yapılmasını Meclisten rica ettiğini, önemli bir kanun olduğu için milletin bu kanunun dört gözle beklediğini söylemiştir.²⁹⁰⁹

6. Saruhan Milletvekili Reşat Bey ile arkadaşlarının “Divan-ı Muhasebat Heyetinin Kanun Gereğince Yeniden Seçiminin Yapılmasına Dair” tavriri üzerine mecliste bazı konuşmalar yapılmıştır. Divan-ı Muhasebat Heyetinin Meclis tarafından seçilmesi ile ilgili çıkan kanun üzerine Kütahya Milletvekili Recep Bey, bunun Meclis tarafından değil, bu konuda çalışan encümenler tarafından seçilecek kişilerin belirlenip Heyet-i Celilenin onlar arasından kanun gereği seçmesi gerektiği ile ilgili görüş bildirmiştir. Süleyman Sırrı Bey ise Recep Bey'in konuşmasına karşılık Meclisin seçimde serbest olduğunu, burada esas konunun seçim olmadığını belirtmiştir.²⁹¹⁰

7. “Mazereti Olmadan Mecliste Bulunmayan Üyelerden Gelmedikleri Günler İçin Para Kesilmesine ve Üç Yoklamada Bulunmayanların da İsimlerinin Gazete ile İlan Edilmesine Dair” tavrirler münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Kütahya Milletvekili Recep ve Isparta Milletvekili Mükerrerem Beylerin bu konuda vermiş oldukları tavririn Mecliste görüşmelere başlanması için gerekli çoğunluğunun sağlanması yönünde olduğunu ifade etmiştir. Divan-ı Riyasetin yetkisi üzerine bazen milletvekillerin bir hafta diye aldıkları izinlerin çoğu zaman bir bahane gösterilerek on beş güne çıktığını böyle bir durumda müzakerelerde yeterli çoğunluğun sağlanmaması gibi sıkıntıların olduğunu bu sebeple Meclisin bu duruma el koyup, izinli azalar gelmeden diğer azalara izin verilmemesi kararını almıştır. Süleyman Sırrı Bey kendisinin verdiği tavrir için de Heyet-i Celilenin ve Nizamnamenin de

²⁹⁰⁹ ZC, D. 2, C. 3, s. 495; 21 Kasım 1923.

²⁹¹⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 22-23; 3 Aralık 1923.

benzer düşünceler doğrultusunda olarak azaların üst üste yapılan yoklamalarda bulunmadığını, bu durumda riyasetin celseyi başka bir zamana bırakmak zorunda kaldığını, bu yüzden de “Birbirine müteakip üç oturumda bulunmayarak izinsiz sayılanların isimleri gazete ile ilan edilir.” şeklinde karar alınması ile ilgili tavrini verdiğini söylemiştir.

Divan-ı Riyasetin “nisabı müzakereyi muhafaza için mevcudun adedi iki yüzden aşağı olmaması” gerektiği ile ilgili Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada; Nizamname-i Dahilide üyelerin üçte iki çoğunluğu sağlaması gerektiğini, ama Divan-ı Riyasetin iki yüz olarak belirlediği sayının üçte ikisi yüz doksan bir olunca bunun temininde sıkıntı çıkabileceğini o sebeple de azaların üçte ikisinin sağlanması kolay olabilecek bir aza sayısının belirlenmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹¹¹

8. Gümüşhane Milletvekili Zeki Bey’in “Vekaletlerden Gelen Sorulara Sabah Oturumlarının Tahsisi Hakkında Konya Milletvekili Naim Hazım Efendi’nin Sorular İçin Belirli Bir Gün Tahsisine Dair” tavrileri üzerine Süleyman Sırrı Bey belirli gün tahsis edildiği durumda o gün mühim bir şey zuhur ederse o zaman o meseleyi tercihe mecbur kalılabileceğini, bu suretle Meclisin kararı olmamış gibi bir durum ortaya çıkacağını zaten her gün yarım saat müzakere yapıldığını bu sebeple de tavrileri uygun görmediğini söylemiştir.²⁹¹²

9. Lazistan Milletvekili Ekrem Bey’in “Dairelerde Kırtasiye İşlerinin Noksanlaştırılması ve Yenilenmesi İçin Her Vekalette Bir Komisyon Teşkiline Dair” vermiş olduğu tavrini üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu tavrinin Meclis tarafından ruznameye alındığını, ancak müzakerenin düzenli bir şekilde devam edebilmesi için bu tavrinin encüme gitmesi gerektiğini söylemiştir. Verilen bu tavriler için Süleyman Sırrı Bey, Maliye, Dahiliye ve Adliye Encümenlerinden heyet oluşturularak bunun yeniden incelenmesi ve bir usule bağlanarak kanun layihası haline getirilmesini teklif etmiştir.²⁹¹³

10. Rize Milletvekili Ekrem Bey’in “Türkiye Cumhuriyeti Dahilinde Bulunan Resmi Daireler ve Milliye Üzerindeki Tuğra ve Methiyelerin Kaldırılarak Yerlerine

²⁹¹¹ ZC, D. 2, C. 4, s. 144,146; 10 Aralık 1923.

²⁹¹² ZC, D. 2, C. 4, s. 333; 20 Aralık 1923.

²⁹¹³ ZC, D. 2, C. 4, s. 521; 27 Aralık 1923.

Cumhuriyet Arması ile Cumhuriyet'in Kabul Tarihinin Hakkettirilmesine Dair" takrirı üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada bu takririn Kanunu-i Esasi Encümenine gönderilmesi kararının alınmasının ardından takrir olduğu için kanun mahiyetinde olmadığını söylemiştir.²⁹¹⁴

11. Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşlarının "Devecilikle Uğraşan ve İstiklal Savaşı'nda Ordu Nakliyatında İstihdam Edilen Boğazlıyan Kazasının Büyükkışla Karyesi Ahalisine Terkedilmiş Köy Arazilerinin Verilmesine Dair" temenni takrirleri üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Büyükkışla karyesinin Boğazlıyan kazasına bağlı üç yüz haneli bir köy olduğunu, bunun yetmiş hanesini idare edebilecek kadar arazisi varsa da çoğunluğunun devecilikle geçimini sağladıklarını, bunların develerinin bir kısmı Genel Harpte Kafkas Cephelelerinde mahvolmuş bir kısmının da Milli Mücadele'de pek büyük hizmetlerde bulunmuş olduğunu söylemiştir. Bu kişilerin yardım için müracaatda bulduklarını, arazilerinin olmadığını, ahalinin mecburen göç ettiğini halbuki etraflarında birçok boş arazi olduğunu ve bunların kendileri için yeterli olan kısmının verilmesini hükümetten istediklerini söylemiştir.²⁹¹⁵

12. Bozok Milletvekili Ahmet Hamdi Bey'in, "Kur'an ve İslami Hükümler Aleyhinde Yazılar Yazan Gazeteler Hakkında Matbuat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair" takrir üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu yazılanlar karşısında oradaki İstiklal Mahkemesi Müdde-i Umumisinin neden sessiz kaldığını sormuştur.²⁹¹⁶

13. Bayezit Milletvekili Şefik Bey'in "Meclis Genel Kurulu'nun Haftada En Az Beş Gün Toplanması Hakkındaki" takrirı üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Meclisin oturumlarının kanun ile belirlenmediğini, her gün toplantı yapmasının hakkı olduğunu, bu hakkı da takdir edecek kurumun Makam-ı Riyaset olduğunu, ayrıca böyle gün tayin edilirse bunun kanun hükümlerine uyulmayacağını

---

²⁹¹⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 666; 5 Ocak 1924.

²⁹¹⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 287; 23 Ocak 1924.

²⁹¹⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 457; 30 Ocak 1924.

söylemiştir. Bu yüzden böyle bir teklife gerek olmadığını konuşmasında belirtmiştir.
2917

14. İstanbul Milletvekili İsmail Canbulat Bey'in "Mektupların Açıldığına Dair" istizah tavrı münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada geçen gün kendisine de gelen mektubun açılıp kapanmış olduğunu bu durumu postane müdürüne sorduğunda müdürün de bu durumu onayladığını, o sebeple bağlı olduğu daireye bir yazı yazıp onların bu mektubu açıp açmadığını öğrenip sonradan gelecek cevaba göre şikayette bulunacağını söylediğini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bazen yazılması unutulmuş bölümlerin eklenmesi için kapatılan mektubun yazan tarafından açılıp tekrar kapatılabileceğini hatırlatarak İsmail Bey'e gelen mektubun bu duruma örnek oluşturup oluşturmadığını sormuştur.²⁹¹⁸

15. Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey'in "Reisicumhur Hazretlerinin Söyledikleri Nutkun Basılıp Yayınlanmasına Dair" tavrı üzerine Süleyman Sırrı Bey, bunun usulden olduğunu, basılıp dağıtılmaya gerek olmadığını söylemiştir.²⁹¹⁹

16. Karesi Milletvekili Mehmet Vehbi Bey'in "Kabul Olunan Kanunların Şimdiden Bastırılması Hakkındaki" tavrı üzerine Süleyman Sırrı Bey daha önce kanun çıktıkça bir forma halinde basılıp dağıtıldığını, fakat bu adetin bu sene kalktığını, encümenlerde bir kanuna bakmak istenildiğinde elde mevcut nüshanın olmadığını, Kavanin kalemine gidip defterlerden aramak mecburiyetinde kalındığını, bunun da mümkün olmadığını ifade ederek bunun da zabıt gibi açıklanması gerektiğini, sonra idare nasıl isterse o suretle telif etmesini söylemiştir.²⁹²⁰

17. Bozok Milletvekili Ahmet Hamdi Bey'in "Yüzelli Kişilik Listeye Dahil Bulunanların Yayınlanması Hakkında Bir Açıklama Yapılması ile İlgili Kanun Layihasının Derhal Müzakeresine Dair" tavrı üzerine Süleyman Sırrı Bey bu kanunun birinci maddesinde hudut haricine çıkarılan yüzelli kişiden bahsedilmesine rağmen onların hiyaneti kendi vicdanlarını teslim ve tasdik ederek yaptıklarını ve

²⁹¹⁷ ZC, D. 2, C. 5, s. 523; 2 Şubat 1924.

²⁹¹⁸ ZC, D. 2, C. 5, s. 740; 12 Şubat 1924.

²⁹¹⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 11-12; 1 Mart 1924.

²⁹²⁰ ZC, D. 2, C. 15, s. 510; 16 Mart 1925.

firar ettiklerini, bunlardan memleket dahiline giremeyenler tarafından yazılmış olan neşriyatın yasak olduğuna dair bir açıklama olmadığını söylemiştir.²⁹²¹

18. Sinop Milletvekili Recep Zühtü Bey'in, "Avrupadan İthal Edilmekte Olan Ayakkabılarının Altı Ne Olursa Olsun Gümrüklerimizde Ayakkabı Gibi Muamele Görmesine Dair" vermiş olduğu taktir üzerine Süleyman Sırrı Bey bu açıklamanın hükümetten gelmediğini, Saruhan Milletvekili Kemal Bey ve arkadaşlarının verdikleri taktir üzerine olduğunu, taktirin Makamı Riyasetten Kavanin-i Maliye Encümenine havale edildiğini ayrıca taktirin bu Encümende aynen kabul edildiğinden mazbatanın buraya gelmesine lüzum kalmadığını belirtmiştir.²⁹²²

19. İzmir Milletvekili Mahmut Celal Bey ile arkadaşlarının "Ebniye (İmar) Kanununun Düzenlenmesine Dair" kanun teklifinin acilen görüşülmesine dair taktiri üzerine Süleyman Sırrı Bey, acelesi gereken tekliflerin, ya bir teklifin tebliğinde başkanlık makamına sunulması ya da Encümen tarafından yazılması gerektiğini ifade etmiş; böyle herhangi bir vakitte teklif etmenin doğru olmadığını bu durumun Nizamname'ye aykırı olduğunu belirtmiştir.²⁹²³

20. "Memurin-i Muhakemat Heyeti ve Memurin-i Muhakemat Encümeninin Süresinin 20 Mayıs 1925 Tarihinde Son Bulacağından Tatil Zamanına Ait Durumun Tayinine Dair" tezkereler ve Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Bey'in taktiri münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey şu konuşmayı yapmıştır. Memurin Muhakematına dair kanunun "Heyet ve Encümen azalarından içtimada bulunanlara şehri yüzer lira tazminat verilir." şeklindeki ikinci maddesinde "Heyet ve Encümen azalarından içtimada hazır bulunanlar" denildiğini heyetin on beş kişi, Encümenin dokuz kişi olduğunu belirtmiştir. Heyet ve Encümenin çoğunluğu temin etmek üzere nöbetleşe toplantılarda bulduklarını ancak maddeden toplantıda bulunanlara tazminatın verilip bulunmayanlara verilmeyecek gibi bir ifadenin anlaşıldığını bu sebeple de "içtimada hazır bulunanlara" fıkrasının çıkarılması gerektiğini belirtmiştir. Bu kanunun "20 Mayıs 1925 tarihinde müddetleri hitam bulan Heyet ve Encümen azalarının müddetleri Büyük Millet Meclisinin tatil müddeti hitamına kadar devam eder" şeklindeki üçüncü maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, yaptığı

²⁹²¹ ZC, D. 2, C. 15, s. 66; 17 Mart 1925.

²⁹²² ZC, D. 2, C. 16, s. 29; 18 Mart 1925.

²⁹²³ ZC, D. 2, C. 18, s. 163; 19 Nisan 1925.

konuşmada; bu madde ile heyet ve encümen azasının müddetlerinin uzadığını, herhangi bir sebeple bir aza ayrılırsa Encümenin yine toplanamayacağını, çünkü aza sayısının sıkıntı olacağını belirtmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, konuşmasının devamında bu maddede “müddetleri hitam bulan” sözünden sonra “müddetleri hitam bulan Memurin-i Muhakemat Heyeti ile Encümeni için intihap edilen kişilerin müddetleri Büyük Millet Meclisinin tatilinin sonuna kadar devam eder” şeklinde olması gerektiğini böylelikle şayet istifa veya vefat suretiyle gelinmeme gibi bir durum olduğunda bir aşağıdaki kişinin davet edilebilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁹²⁴

21. Sinop Milletvekili Recep Zühtü Bey’in “Mücadele Günlerinde Anadolu Sınırları Dışında Kaldıkları İçin Askerlik Mesleğinden Uzaklaştırılmış Olan Kimselerin Devletin Teşkilat ve Dairelerinde Hizmette Bulunmalarından Dolayı Bu Konuya Hükümetin Dikketinin Çekilmesine Dair” takriri üzerine Süleyman Sırrı Bey, Recep Zühtü Bey’in bu konuda haklı olduğunu, fakat hükümetin bu konu ile ilgili daha evvel genel bir kanun hazırlayıp Meclise getirdiğini, bu kanunun Encümende incelenerek neticelendirildiğini ve Meclise sevk edildiği sırada Memurin Kanunu’nun geleceğini belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey bu kadar önemli bir kanunun acilen müzakeresini uygun bulmayarak iki kanunun beraber görüşülerek bu takririn diğer kanunun ortasına konulmasını teklif etmiştir.²⁹²⁵

22. Gaziantep Milletvekili Remzi Bey’in “İstiklal Madalyasının Verilme Süresinin Bir Sene Daha Uzatılmasına Dair” takriri üzerine Süleyman Sırrı Bey, Meclisin, Milli Mücadele esnasında hizmetlerinden dolayı İstiklal Madalyasına hak kazananların bir an evvel ödüllendirilmesi için müracaat etmeleri ve bunu sona erdirmek için sürenin toplantı yılına kadar kabul olmasına 21 Nisan 1925 tarihli birinci toplantı yılında karar verildiğini, toplantı yılının ocak’tan ocağa kadar olduğunu belirtmiştir.²⁹²⁶

23. Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Bey’in “Kamu Yararı İçin Alınacak Emlak Hakkındaki” takriri münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bu emlakların müzayedeye iştirak ederek kamu adına alınmasına taraftar olduğunu söyleyerek bu usulün pazarlık şeklinde de olabileceğini söyleyenlere karşılık pazarlık işinin sadece

²⁹²⁴ ZC, D. 2, C. 18, s. 185-186; 19 Nisan 1925.

²⁹²⁵ ZC, D. 2, C. 20, s. 191; 19 Aralık 1925.

²⁹²⁶ ZC, D. 2, C. 25, s. 431; 23 Mayıs 1926.

şahıs namına yapılabileceğini, genel menfaatler namına yapılan bir iş olduğu için hükümetin bu pazarlık işine karıştırılmaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca hükümetin müzayede, münakaşa veya istimlak yolu ile alma usulünün olduğunu ifade ederek hükümet namına herhangi bir daire başkanının sahibinin rızasını tahsil etmek suretiyle şahsen alım, satım yapamayacağını belirtmiştir.²⁹²⁷

24. Rize Milletvekili Ali Bey'in, "İstiklal Mahkemelerinde İstihdam Edilen Adliye Memurlarının Hükkam Kanununa Göre Hukuki Durumları ve Kanuniyelerinin Tespiti Hakkındaki" tavrı üzerine Süleyman Sırrı Bey, Hakimler Kanunu'nun altıncı maddesine ilave edilen fıkra ile ilgili olarak şu açıklama da bulunmuştur. Hakimlik kadrosundan aldırılarak Adliye Meslek Mektebi Müdüriyetine getirilen kişinin bu kanundan yararlanmasını yani müdüriyette geçirdiği zamanın da hakimlik kademine dahil olmasını istediğini söylemiştir. Rize Milletvekili Ali Bey'in Hakimlik Kanunu'nun okul mezunlarının sınıfını tespit ettiğini, yalnız hakimlik sınıfından İstiklal Mahkemesi vazifesine yazılan kişilerin aynı hukuka sahip olmalarından dolayı bunların da Mektebi Hukuk mezunu kişiler gibi Hakimlik Kanunu hükmünden yararlanmasını teklif ettiğini belirtmiştir. Ayrıca bunu Adliye Encümeninin kabul ettiğini ayrıca Adliye Vekaletinin istatistik ve özel kalem müdürlüklerine tayin olunanlarında bu haklardan yararlandırımları üzerine Süleyman Sırrı Bey, özel kalem müdürlerinin Memurin Kanunu dışında vekaletlerin emrine bağlı olduklarını, vekilin istediği gibi mevkini terk eden zata, hakimlik hakkı vermenin doğru olmadığını, şayet özel kalem müdürleri kabul edilecekse kendisinin mevkiinden kaldırılıp Adliye meslek mektebine getirilen ve hakim yetiştirmekle görevli olan kişilerin de bu maddeye ilavesini istemiştir. Bu kanunun yedinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, nizamname gereğince herhangi bir kanun layihasının dağıtımından yirmi dört saat sonra görüşüldüğünü ancak bu yedinci maddedeki layihanın şimdi dağıtıldığını, bu nedenle bu müzakerenin nizamnameye muhalif olduğunu söylemiştir.²⁹²⁸

25. İstanbul Milletvekili Hakkı Şinasi Paşa ve arkadaşlarının "Birinci ve İkinci Büyük Millet Meclisleri Azalığında Bulunan Emekliler Hakkındaki Kanunun İkinci

²⁹²⁷ ZC, D. 2, C. 28, s. 16; 1 Aralık 1926.

²⁹²⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 330-333; 17 Ocak 1927.

Maddesinin Açıklanmasına Dair” tavrı ve Bütçe Encümeni mazbatasına üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada “Gerek Birinci ve gerek İkinci Büyük Millet Meclislerinde aza olan asker, sivil ve emekliler dahil Memur Kanunu’nun yetmiş üçüncü maddesinden yararlanacağı” şeklindeki ikinci maddenin kaldırılmasının istenildiğini bu kanunun hükmünün, Memur Kanununun “Mali maddelerinin uygulanması tarihinden geçerli” olduğunu belirtmiştir. Ancak bu madde yapıldığı vakit 1926 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu’nda, “Memur Kanunu’nun bütün hükümlerinin 1927 senesi Haziranına kadar geçerli olduğunu şimdi 1926 senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu 1927 Muvazene-i Umumiye Kanunu ile kaldırıldığından bu maddenin de kaldırılması gerektiğini söylemiştir. Bu düşünce doğrultusunda encümenin mazbata yayınladığını belirterek madem ki amaç bu maddenin kaldırılması ise kanunun “21 Mart 1927 Tarihli ve 995 Numaralı Kanunun İkinci Maddesinin Kaldırılmasına Dair” kanun şeklinde olarak ve birinci maddenin “21 Mart 1927 Tarih ve 995 Numaralı Kanunun ikinci maddesi mülğadır” ikinci maddenin “Bu kanun yayımlandığı tarih itibarıyla geçerlidir.” üçüncü maddenin ise “Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.” şeklinde ifade edilmesi gerektiğini söylemiştir. Çünkü bu kanunun Memur Kanununun yetmiş üçüncü maddesine ilave olarak yapıldığını eğer müstakil olsa Encümenin teklifinin yapılabileceğini söylemiştir.²⁹²⁹

26. Sinop Milletvekili Recep Zühtü Bey’in, “Milli Hareketlere Karşı Bazı Kimseler Hakkında Özel Heyetçe Verilen Kararların Naklen Dilekçe Encümenince, Kabul Edilen Kararların Genel Heyetçe İncelenmesi ve Görüşülmesine Dair” tavrı üzerine Süleyman Sırrı Bey Heyet-i Mahsusanın bu husustaki kararının kesin olduğunu incelenmemesi gerektiğini söylemiştir. Nizamname gereğince İstida Encümeninin kararına Mecliste itiraz olursa yeni bir mazbata ile tekrar Meclise geleceğini bu nedenle o mazbata münakaşa edilerek o zaman reddolunacağını ifade etmiştir.²⁹³⁰

27. Süleyman Sırrı Bey ve arkadaşları “Bozok İsmi’nin Yozgat’a Dönüştürülmesi Hakkında” tavrının vaktiyle merhum Cemil Bey’in vermiş olduğu

²⁹²⁹ ZC, D. 2, C. 32, s. 131; 14 Mayıs 1927.

²⁹³⁰ ZC, D. 2, C. 33, s. 108; 18 Haziran 1927.

takrir üzerine yapıldığını Dahiliye Vekili Bey'in de bu ismin değiştirilmesine taraftar olduğunu bu nedenle de takririn oylamaya konulmasını istemiştir.²⁹³¹

28. “Oturması için verilen yerin başkasına satılmış olduğundan şikayetçi olan Celal imzasıyla Büyük Millet Meclisi Başkanlığına takdim olunan Arzuhal Encümeni tarafından bırakılan arzuhal üzerine” yapılan görüşmeler sonucunda Konya Milletvekili Eyüp Sabri Bey, bu kişinin evinin Borçlanma Kanunu gereğince kendisine verildiğini başkasına satılmasının mümkün olmayacağını ondan parasının alınması gerektiğini söylediğini ancak buna karşılık evin muharebeden harap olmadığını Rusların yol açmak için yıktıklarını söyleyerek evden çıkardıklarını ifade etmiştir. Halbuki kanunun, “Böyle iskan hakkına sahip olarak kendilerine ev tahsis edilenlerin evleri geri alınmaz ve Borçlanma Kanunu gereğince kendilerine bırakılır.” dediğini söylemesi üzerine Süleyman Sırrı Bey harp dolayısıyla taşınabilir malları hasara uğrayan, zayi olanlar hakkında tazminat olmadığını taşınması mümkün olmayan yerler için tamir ile yapımı dolayısıyla verilmiş tahsisat kanunu olduğunu belirterek Rusların yol açmak için bunu yıktıklarında bu kişinin Rusları davet edip “Gel benim evimi yık.” demeyeceğine göre harp sebebiyle yıkıldığından bu zararın telafisinin gerektiğini söylemiştir.²⁹³²

29. Urfa Milletvekili Refet Bey'in, “Maarif Teşkilatı ile İlgili Kanunun On Altıncı Maddesinin Düzenlenmesi Hakkında Olup, Bütçe Encümeninde Bulunan Kanun Teklifinin Ruznameye Alınmasına Dair” takriri üzerine Süleyman Sırrı Bey, kendisinin de bazı maddelerine ilave olmak üzere bir kanun teklifinde bulunduğunu, Dahiliye Encümeninin neticelendirip Adliye Encümenine verdiğini ancak Adliye Encümeninin henüz sonuçlandırmadığını söylemiştir. Teklifini takdim edeli üç ay geçtiği halde Nizamname'nin yetkisine dayanarak dün ruznameye alınmasını teklif ettiğini, Kavanin Müdüriyeti, Adliye Encümenine teklifi bırakmasından bugüne kadar henüz bir ay geçtiğini Nizamname-i Dahili gereğince bir buçuk ay geçmesi şart olduğundan “Ruznameye koyamadık.” dediklerini söylemiştir. Meclis Başkanlığı'nın bir teklifi Meclisin bütün Encümenlerine havale etmesi durumunda her Encümende birer buçuk ay kalması gerekip gerekmediğini sormuştur. Ayrıca Süleyman Sırrı

²⁹³¹ ZC, D. 2, C. 33, s. 681; 25 Haziran 1927.

²⁹³² ZC, D. 2, C. 33, s. . 519; 22 Haziran 1927.

Bey, asıl olanın ilk encümen havale tarihinden itibaren olduğunu, şayet ikinci encümen geciktirmeyi uygun görürse, birinci encümen bildirmek icap ettiğini, mademki bildirmemiş ve üstünden bir buçuk ay da geçmiş, takririnin ruznameye alınması hakkında karar verilmesini istediğini söylemiştir.²⁹³³

2.1.3. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

2.1.3.1. Seçim Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Süleyman Sırrı Bey, “İçel Milletvekilliğine Seçilmiş Olan Tefik Bey ile Hacı Ali Efendi'nin Seçim Mazbataları ile İlgili” olarak bu seçimde oylar sayılırken yanlış yazılan bir ismin Tefik Bey lehinde sayılmış olmasından dolayı şikayet üzerine bu konunun Meclis tarafından çözümleneceğini ifade etmiştir.²⁹³⁴

2. Süleyman Sırrı Bey, “İzmir ve Ankara'dan Milletvekili Seçilmiş Olan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Seçim Mazbatasını Hakkında” yaptığı konuşmada her iki ilden aza seçilen kişilerin önce her iki mazbatasının tasdik edildiğini, daha sonra ise kendilerine hangisinin tercih edildiğinin sorulduğunu söylemiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa'nın da geçen gün İzmir milletvekili olarak değil, Ankara milletvekili olarak oy kullandığını belirtmiştir.²⁹³⁵

2.1.3.2. Dahiliye Encümeni Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Asayişin Bozulduğu Aydın, Ödemiş, Denizli, Burdur, Dinar, Çivril, Sandıklı, Eğirdir ve Uluborlu'da Sıkı Yönetim İlan Edilmesine Dair” İcra Vekilleri Heyet-i Riyaseti tezkeresi ve Dahiliye Encümeni Mazbatasını münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, sıkı yönetimin Heyet-i Vekile tarafından ne suretle ve ne şartla yapılması ile ilgili olarak alınacak kararın şimdi sonuçlandırmanın bir anlamı olmadığını, Heyet-i Vekilenin vazife ve yetkilerini belirten bir kanun çıkacağını, bu kanunda

²⁹³³ ZC, D. 2, C. 33, s. 313; 20 Haziran 1927.

²⁹³⁴ ZC, D. 2, C. 1, s. 34; 13 Ağustos 1923.

²⁹³⁵ ZC, D. 2, C. 1, s. 15; 13 Ağustos 1923.

İdare-i Örfiye Heyet-i Vekilenin yetkileri içerisinde olur ise bu sorunun hallolabileceğini söylemiştir.²⁹³⁶

2. “Hafta Tatili Kanun”u gereğince cuma günleri açık bulundurulması gereken müesseseler arasında doktorların ve dış muayenehanelerinin olup olamayacağı hakkında Başvekalet tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatasını üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Dahiliye Encümeninin mazbatasından kanunun açık olduğunu, teklifin hükümete gönderilmesi gerektiğini, kendisinin “Tayyare Cemiyeti Piyango Bilet Satış Şubeleri”nin de bu kanuna ilave olması için tahrir verdiğini söylemiştir.²⁹³⁷

3. “Cemiyetler Kanunu”nun on ikinci maddesinin açıklanması hakkında Başvekalet tezkeresi ve Kanun-ı Esasi ve Dahiliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Sırrı Bey Dahiliye Encümeninin mazbatasını kabul edilmiş ancak Kanun-ı Esasi Encümeni mazbatasını ile aynı noktalarda görüş bildirip geçerliliğini koruduğunu bu sebeple zapta Kanun-ı Esasi Encümeni mazbatasının geçmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹³⁸

4. “Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi Hakkında” Nizamname-i Dahili Encümeni teklifi ve mazbatasını üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunun görüşmelerine başlandığında maddeleri hakkında bazı düzenlemelerin yapılabileceğini, bu tadilata göre yapılan Nizamnamenin bir defa daha gözden geçirilip tetkik edilmesi ve maddeler arasındaki irtibat ve düzenin incelenmesi için herhalde ikinci bir görüşmeye tabi olacağını belirtmiştir. Bir defa müzakerede şekli hazır üzerinde tetkikat yapılabileceğini fakat şekil üzerinden müzakere cereyan edipde ikinci alacağı şekli anlamak için ikinci müzakere arasında bir vakit bırakmak gerektiğini, bu sebeple Nizamname-i Dahili hakkındaki müzakerede müstaceliyet kararının şimdi kaldırılmayıp neticede kaldırılmasını söylemiştir.²⁹³⁹

Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi hakkında Nizamname-i Dahili Encümeni teklifi ve mazbatasının yetmiş birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, maddenin birinci fıkrası gerek devrenin son bulması gerek yeniden seçim

²⁹³⁶ ZC, D. 2, C. 2, s. 454-455; 2 Ekim 1923.

²⁹³⁷ ZC, D. 2, C. 27, s. 66; 18 Kasım 1926.

²⁹³⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 471; 24 Ocak 1927.

²⁹³⁹ ZC, D. 2, C. 30, s. 133; 14 Mart 1927.

yapılması dolayısıyla yeni gelen Meclisin eski Meclisten gelen evrakın hükümsüz sayılmasını doğruladığını, bu maddenin son fıkrasında “Bu gibi vesaik hükümetin, yeni encümenlerin veyahut on milletvekilin talebi üzerine” dediğini ancak hangi Encümeninde ne kadar evrak var, layiha var, teklif var bunu milletvekilinin bilemeyeceğini her vekaletin kendinden geçen layihayı bileceğini belirtmiştir. Birinci Büyük Millet Meclisinden sonra, İkinci Meclisten gelen teklifler incelenip lüzumlu ve lüzumsuz olanların ayrılmasından sonra lüzumlu olanın kabulüne ve Makam-ı Riyaset tarafından ait olduğu Encümenlere havale edilmesine karar verdiğini ifade ederek bu teamülü madde şekline dönüştürerek son fıkranın düzenlenmesini ve diğer fıkraların kaldırılmasını teklif etmiştir.²⁹⁴⁰

5. “Tütün Alım ve Satım Muamelesinin Kantariye Resminden İstisnası Hakkında” kanun layihası üzerine Dahiliye Encümeni mazbatasıyla ilgili olarak konuşan Süleyman Sırrı Bey İnhisar-ı Duhan Kanunu gereğince tütünlerin işlemlerinin yazılması, kayıt ve vezinleri ile ambarlara teslimin Tekel Dairesinde yapılacağını belirtmiştir. Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu’nun yirmi yedinci maddesinde “Belediye sınırları içerisinde tartılacak eşya belediyenin baskül, kantar ve kilesiyle tartılıp ölçülmesi mecburidir.” denildiğini bu durumda iki maddenin çatıştığını bunun telafi edilmesi için de hükümetin Meclisten bir açıklama istediğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Encümeninin incelemeler sonucunda Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu’nun yirmi yedinci maddesinin gayet açık olduğu ve İnhisarı Duhan Kanunu’ndan daha sonra olduğunu, Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu’nun son maddesinde bu kanuna karşı olan hükmün kaldırılması şeklinde bir maddenin olduğunu, bu durumda vezne ile ilgili maddenin kaldırıldığını, bunun açıklanmasına imkan olmadığını, eğer hükümet istisna istiyorsa yeni bir teklif yapmasının Encümen tarafından ifade edildiğini belirtmiştir. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, hükümetin de bu kanunu yaparak getirdiğini encümene gitmesine gerek olmadığını bunun şimdi görüşülerek kabul edilmesini ifade etmiştir.²⁹⁴¹

²⁹⁴⁰ ZC, D. 2, C. 31, s. 265; 25 Nisan 1927.

²⁹⁴¹ ZC, D. 2, C. 32, s. 165; 16 Mayıs 1927.

2.1.3.3. Adliye Encümeni Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Kastamonu Hapishanesinde Mahpus Devrekani Nahiyesinin Bozkoca Karyesinden İmamoğlu Hasan B. Tahir’in Affına Dair” İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Adliye Encümeni Necati Bey’in bu kişi ile ilgili raporları incelediklerini, doktorların imzalarını kontrol ettiklerini, raporların usule göre düzenlenip düzenlenmediğine baktıklarını, Tıbbi Adli müessesenin raporlarını gözden geçirdiklerini söylediğini belirtmiştir. Halbuki bu söylenenlerin Adliye Encümeninin görevi olmadığını bu Encümenin sadece olayın kanuna uygunluğuna bakması daha sonra ise bu evrakı ilgili Encümene göndermesi gerektiğini ifade ettikten sonra bu raporun tetkiki için Sıhhiye Encümeninin yetkili olduğunu söylemiştir.²⁹⁴²

2. “Memleketi Müdafaa Etmek İçin Yapılmış Olan İşlerin Suç Sayılmayacağı Hakkındaki” 19 Kasım 1923 Tarihli Kanun’un, birinci maddesinin açıklanmasına dair Başvekalet tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu kanundan yararlanabilmesi için suçun ya Kuva-yı Milliye’ye katılmadan önce ya da Kuva-yı Milliyeye mensup iken yapmış olması gerektiğini, ayrıca bu maddenin açıklanmasına gerek olmadığını ifade etmiştir.²⁹⁴³

3. “Bazı Yerlerde Hakimler Teşkilatının İadesine ve Bazı Mahkemelerin Kaldırılmasına Dair” kanun teklifi ile Adliye Encümeni mazbatası üzerine Adliye Vekili Seyid Bey’in memleketin içerisinde bulunduğu durum ve bazı yerlerdeki mahkemelerin değerlendirilmesi ile ilgili yaptığı konuşmalara destek veren Süleyman Sırrı Bey, bunlara itiraz etmeyeceklerine dair teminat vermek gerektiğini söylemiştir.²⁹⁴⁴

4. “Hukuk Davaları Usulü Muhakemesi Hakkındaki” kanun layihası ve Adliye Encümeni mazbatası üzerine Süleyman Sırrı Bey Nizamname-i Dahili gereğince bir layihanın acele ve tercihen görüşülmesinin teklif edildiğini, fakat kül halinde incelenmesine dair bir kaydın olmadığını ayrıca düzeltme cetvelinin oylamaya

²⁹⁴² ZC, D. 2, C. 2, s. 73,75; 13 Eylül 1923.

²⁹⁴³ ZC, D. 2, C. 5, s. 811; 13 Şubat 1924.

²⁹⁴⁴ ZC, D. 2, C. 6, s. 264; 28 Şubat 1924.

sunulması gerekirken münakaşa ile kabul edilen bir kanunun hata ve sevabı hakkında bir görüşme ve münakaşanın olmayacağını belirtmiştir.²⁹⁴⁵

2.1.3.4. Diğer Mazbatalar Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Süleyman Sırrı Bey, “Tadil Teklifleri Hakkındaki Takririnin Reddine Dair” mazbata münasebetiyle yaptığı konuşmada kendisinin verdiği takirde Mecliste müzakere edilen bir mesele hususundaki takrirlerin müzakerenin kifayetin kabulünden evvel verilmesi gerektiğini, müzakerenin kifayeti kabul edildikten sonra artık tadil takrirlerinin devam edilerek bu durumun bir düzene sokulmasını söylemiştir. Ancak bu takririni Nizamname-i Dahili Encümeninin reddettiğini, sebep olarak da her kanunun müstaceliyetle ve bir defaya mahsus olarak müzakereye tabi olduğunu, böyle bir defa müzakereye tabi olan bir mesele için bazı incelemelerin reddedilebileceği göz önüne alınarak bu şekilde bir sınırlamanın doğru olmadığını ifade ettiklerini belirtmiştir. Halbuki bazı durumlarda iki kere müzakere edilmek zorunda kalınmasının boşa vakit geçirmek olduğunu düşünen Süleyman Sırrı Bey, böyle bir şeyin Meclisi işgal etmemesi ve buna bir had tayin edilmesi için kifayet takririnden sonra tadil takriri verilmemesini, verilecekse bile evvelce yazılmasını ve kifayetten sonra müzakere edilmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹⁴⁶

2. “Temettü Vergisi Taksitleri Hakkındaki Maddenin Açıklanmasına Dair” bir mazbata üzerine önce Kayseri Milletvekili Ahmet Hilmi Bey, 1922 yılına kadar Temettü Vergisinin mart ve eylül aylarında olmak üzere iki taksitte ödendiğini, 1922 yılında ise ilan edilen Tacili Cibayet Kanunu’na göre bu verginin mart ayında bir defada alındığını ifade etmiştir. Bu kanun gereğince o sene zarfında mükellefin ahvali maliyesinde herhangi bir değişiklik olur ise indirim hakkının olup olmadığını soran Ahmet Hilmi Bey, daha önce iki taksitle ödendiği zamanlarda bu indirimin olduğunu konuşmasına ilave etmiş ve bu sebeple kanunun değiştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu konuşmalar üzerine Süleyman Sırrı Bey, Tadili Cibayet Kanunu’nun tahakkuk etmiş olan verginin bir defada ödenmesi için olduğunu, ayrıca Ahmet

²⁹⁴⁵ ZC, D. 2, C. 33, s. 111; 18 Haziran 1927.

²⁹⁴⁶ ZC, D. 2, C. 3, s. 290,291; 8 Kasım 1923.

Hilmi Bey'in de fikirlerine katılarak kanunun değiştirilmesine gerek olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁴⁷

3. “Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey'in, Yedek Subaylardan Arzu Edenlerin Muvazzaf Sınıfa Nakilleri Hakkındaki Kanun Teklifinin Reddine Dair” Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, encümenin ret teklifine dair mazbatanın oylamaya konulacağını eğer bu mazbata da reddedilirse teklifin tekrar görüşülmek üzere ruznameye alınacağını söylemiştir.²⁹⁴⁸

4. “Divan-ı Muhasebat Birinci ve İkinci Başkan Adayları Hakkında” mazbata münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Meclisin Muvazene-i Maliye ve Kavanin-i Maliye Encümenleri tarafından gösterilen adayları seçmeye mecbur olmadığını, bunların yalnız bir hatıra olduğunu söylemiştir.²⁹⁴⁹

5. “Amasya Sabık Milletvekili Ömer Lutfi Bey'in Şirketlerde Türkçe Kullanılması Hakkındaki” kanun teklifi ve bu teklifin görüşülmeye değer olmadığına dair Nafia Encümeni mazbatası üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Nafia Encümeni mazbatasında, Nafia Vekaletinin şirketlerle yapmış olduğu anlaşmalarda şirketlerde Türkçe'nin konuşulması şartını koyduğunu, bu sebeple böyle bir kanuna gerek olmadığını söylemiştir.²⁹⁵⁰

6. “Askerlik Hizmetinin Noksan Süresine Ait Olmak Üzere Geçici Askerlik Hizmeti Kanunu'nun Beşinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair” kanun layihası ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası vardır. Bu konu ile ilgili olarak konuşan Süleyman Sırrı Bey Mükellefiyet-i Askeriye Kanunu'nun beşinci maddesinin askeri hizmetin azaltılmasına dair olduğunu; ancak buna bağlı olması sebebiyle buraya (C) fıkrası ilave edildiğini bu fıkranın ise bedeli nakdi meselesi ile ilgili olduğunu söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, beşinci maddeye geçmeden bu kanunun yüz on sekizinci maddesinin tadili hakkında bazı önerilerde bulunmak istediğini belirtmiştir. Bu maddede “Hizmet-i fiiliye-i askeriye mukabil bedeli nakdi elli adet yüzlük Osmanlı altını olduğunu, bu beş yüz lira reddedilirse Müdafaa-i Milliye Vekilinin elli lira bedeli nakdi alacağını” belirtildiğini, bu maddenin değiştirilmesi mahiyetinde

²⁹⁴⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 30; 3 Aralık 1923.

²⁹⁴⁸ ZC, D. 2, C. 4, s. 108-109; 8 Aralık 1923.

²⁹⁴⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 135; 10 Aralık 1923.

²⁹⁵⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 504; 27 Aralık 1923.

bulunmayacağını söylemiştir. Bu sebeple Süleyman Sırrı Bey bu beş yüz liranın kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁹⁵¹

7. “Mükellefiyet-i Askeriye Geçici Kanununun Yüz On Sekizinci ve Yüz Yirmi Birinci Maddelerinin Tadiline Dair” kanun layihası ve Müdafaa-i Milliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun yüz on sekizinci ve yüz yirmi birinci maddelerinin değiştirilmesine dair kanun layihası ile askerlik vazifesinin azaltılması dolayısıyla beşyüz lira nakit ücret verenlerin dört ay hizmet edeceklerini kabul ettiklerini ifade etmiştir. Bolu Milletvekili Şükrü Bey’in Ahzi Asker Kanunnamesi’nin yüz on sekizinci maddesinde elli Osmanlı altını olan bedel-i nakdinin beş yüz liraya iblağın tadiline dair olan teklif mademki, beş yüz lira olarak kabul edildiğini fazla söze lüzum olmadığını, kabul edilen kanunda beş yüz lira bedeli nakdi verenlerin dört ay hizmet-i fiilide bulunacaklarını söylemiş; Süleyman Sırrı Bey de bu konuşmaya destek vererek yüz on sekizinci maddede “Askerlik Hizmetine karşılık elli adet altın bedel-i nakdi alınır.” denilmesi ve bunun burada söylenmesinin değişikliği kabul edilen madde ile çelişkiye düşeceğinden bu teklifi elli altın bedeli nakdi yerine beşyüz lira evrak-ı nakdiyenin kabulü lazımgelir.” şeklinde görüşülmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir.²⁹⁵²

8. “Emeklilik ve İstifa Kanunu’nun Ellinci Maddesinin Son Fıkrasının Açıklanmasına Dair” Başvekaletten gelen tezkere ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası olup bu konuda birçok taktir verilmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu usul hakkında eğer mazbata reddedilirse o zaman başka türlü açıklamaları içine alan taktirlerin reye konulabileceğini söylemiştir.²⁹⁵³

9. “Müdafaa-i Milliye, Bahriye, Jandarma ve İmalatı Harbiye’nin 1923 Senesi Bütçelerine Ek Ödenek Verilmesine Dair” kanun layihası ve Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası üzerine Süleyman Sırrı Bey, bir teklifin azayı kirama

²⁹⁵¹ ZC, D. 2, C. 5, s. 67-68; 12 Ocak 1924.

²⁹⁵² ZC, D. 2, C. 5, s. 96; 14 Ocak 1924.

²⁹⁵³ ZC, D. 2, C. 5, s. 143; 16 Ocak 1924.

dağıtılmasından yirmi dört saat sonra müzakere edileceğini, ancak bu teklifin ise ne basımı ne de dağıtılmasının yapıldığını söylemiştir.²⁹⁵⁴

10. “Yedinci Avans Kanunu’nun Görüşülmesi Sırasında Genel Heyetçe Kabul Edilen Kararının Kanun, Nizamname veya Kanuna Dair Açıklamadan Hangisinin Hüküm ve Kuvvetinde Sayılacağına Bildirilmesi Hakkında” İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Kavanin-i Maliye Encümeni mazbatasına üzerine Süleyman Sırrı Bey, geçen dönemde Avans kanununa “Herkesçe kullanılan devlet dairelerinin şahıslar zimmetindeki taleplerini takip ve icabında ilgililer aleyhine ait oldukları mahkemeler yanında davanın görülmesine esas itibarıyla Maliye Bakanlığı yetkilidir.” şeklinde bir madde teklif edildiğini belirtmiştir. Ayrıca bu madde ile ilgili tahrir verdiğini ifade eden Süleyman Sırrı Bey, bu tahririnin hazine hukukunun mal müdürleri hazine namına her vakit davaya salahiyet olduklarını, hatta taşralarda muhasebecilerin, malmüdürlerinin bu vazife ile görevlendirildiklerini, bu tahririn Meclis tarafından kabul edilip, Heyet-i Vekileye tebliğ edildiğini, Heyet-i Vekilenin bu tahriri kanuna veya kanuna bağlı nizamnamelere dayandırdığını söylemiştir.²⁹⁵⁵

11. Siirt Milletvekili Halil Hulki Efendi’nin, “Bütün suçluların affı hakkında kanun teklifinin görüşülmeye değer olmadığına” dair Layiha Encümeni mazbatasına üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey önce Layiha Encümeni mazbatasının reyeye konması gerektiğini eğer Layiha Encümeninin reddi kabul edilirse söz söylenemeyeceğini ifade etmiştir. Ancak ret kabul edilmeyip de kanun teklifi mevzu bahsolursa o zaman müzakere olunabileceğini söylemiştir.²⁹⁵⁶

12. “İktisat Encümeni Azasının Yirmiye Çıkarılması Kararlaştırılmışken Birinci Ve Beşinci Şubelerce Seçilmediğinden, Adı Geçen Şubelerce Birer Aza Daha Seçiminin Sağlanmasına Dair” İktisat Encümeni tezkeresi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey her vekalet karşılığı bir Encümenin olması gerektiğini İktisat Vekaletinin ikiye ayrıldığını, İktisat Encümeninin şubelerde on beşer aza seçeceğini ve bunun daha başarılı olacağını söylemiştir.²⁹⁵⁷

²⁹⁵⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 362; 24 Ocak 1924 .

²⁹⁵⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 366-367; 24 Ocak 1924.

²⁹⁵⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 635; 7 Şubat 1924.

²⁹⁵⁷ ZC, D. 2 C. 7, s. 135-136; 6 Mart 1924 .

13. “Teşkilat-ı Esasiye Hakkında” Kanun-ı Esasi Encümeni teklif ve mazbatasını münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada geçen dönemde çıkarılan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun seksen beş kişi ile görüşülerek sonuçlandırıldığını, bu sebeple bazen Teşkilat-ı Esasiye Kanununun aleyhinde bulunulduğunu ve şikayet edildiğini belirtmiş ve üç yüz yetmiş altı azadan mürekkep olduğu halde üç yüz yetmiş altı azayı seksen beş kişinin temsil edemeyeceğini söylemiştir. Çıkaracakları Teşkilat-ı Esasiye’yi mevcut adedin üçte biri değil üç yüz yirmi yedisinin burada olduğunu, hemen hemen Meclis Genel Kuruluna yakın aza bulunduğunu, arkadaşlarının birkaç gün beklerler ise itiraz olmayacak bir şekilde kanunun çıkarılacağını söylemiştir.²⁹⁵⁸

Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun on dördüncü maddesinin birinci fıkrasında “Büyük Millet Meclisi her sene kasım başlangıcında davetsiz toplanır.” şeklindeki ifadenin “Meclis her sene dağılır. Kasım başında davetsiz toplanır” gibi anlaşıldığını halbuki Meclisin sürekliliği olduğunu belirtmiştir. Meclisin tatilini kasım’dan sonra yapması gerektiğini tatil zamanının da gelecek ekim’de biteceğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey bu maddenin değiştirilmesini istemiştir.²⁹⁵⁹

14. Zonguldak Milletvekili Halil ve Niğde Milletvekili Galip Beylerin “Mesken Ücretlerinin Yüksekliği Dolayısıyla Ankara Şehrinde Görev Yapan Mülkiye Memurlarına Zam Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Ve Reddine Dair” Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatasını üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey Muvazene-i Maliye Encümeninin layihayı reddetmesini uygun görmediğini söylemiştir. Halbuki Muvazene-i Umumiye Kanununda Hükümetin bu noktayı düşünerek 1925 senesi bütçesine tahsisat koyduğunu, o tahsisat müzakere edildiği sırada layihanın görüşülmesini istemiştir.²⁹⁶⁰

15. “İstanbul İstiklal Mahkemesince Yapılan Sarfiyatın Bu Husustaki Kanunun Kapsamında Bulunup Bulunmadığının Meclis Tarafından Araştırılması Hakkında” mazbata münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey Tetkik-i Hesabat Encümeninin “İstiklal Mahkemesince istihdam edilecek memur maaşının belirlendiğini, harcanacak paranın yüz lirayı geçmeyeceğini söyleyip diğer masrafların bu kanunun

²⁹⁵⁸ ZC, D. 2 C. 7, s. 246; 9 Mart 1924.

²⁹⁵⁹ ZC, D. 2 C. 7, s. 552; 16 Mart 1924.

²⁹⁶⁰ ZC, D. 2 C. 10, s. 186; 11 Kasım 1924.

kapsamına girip girmediğini sorduğunu belirtmiş ve Encümenin kanunun açıklanmasına mahal olmadığını söylediğini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, kendisinin de Encümenin fikirlerine katıldığını söyleyip, İstiklal Mahkemelerine giden heyetlerin çeşitli masraflarının çoğunluğunun Meclis Bütçesinden verildiğini hatırlatmış ve bu sebeple bunun da verilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁹⁶¹

16. “İstiklal Mahkemeleri Tarafından Suçlardan Ortaya Çıkan Şahsi Hukuka Dair Verilen Kararların Kanunen Hükmünün Olup Olmayacağına Açıklanmasına Dair” mazbata münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey Adliye Encümeni mazbatasında “1922 Tarihli Kanun’un ilanına kadar şahsi hukuk hakkında İstiklal Mahkemelerinin verdiği karara riayet edilmesini ve bu kanunda belirtildiği için ondan sonra verilen karara riayet edilmesin” gibi bir düşüncenin olduğunu halbuki Meclisin 31 Mart 1922 tarihinde bir karar çıkardığını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu kararda Amasya İstiklal Mahkemesi’nde kendi üyelerinden birisinin akrabalarının şahsi hukuktan dolayı verdiği hüküm kabul edilerek İstiklal Mahkemelerinin katiyen şahsi hukuk hakkında hüküm veremeyeceklerinin ifade edildiğini belirtmiştir.²⁹⁶²

17. “Amasya Milletvekili Nafiz Bey’in Ödeneğinin Verilmesine Dair Bir Karar İttihazı Hakkında” Tetkiki Hesabat Encümeni mazbatası vardır. Amasya Milletvekili Osman Beyin istifası üzerine yeniden intihab edilen Nafiz Bey’in ödeneği hakkında Divan-ı Riyasetçe senelik tahsisatı itibariyle tam tahsisat verilmesi kanaatinde bulunulmuştur. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey, Osman Bey’in istifa ettiğini hiç tahsisat almadığını, eğer almış olsa bile her durumda Nafiz Bey’in bu tahsisatı alması gerektiğini çünkü geçen devrede bu olaya benzer bir durum yaşandığından bu konuya örnek teşkil edeceğini söylemiştir.²⁹⁶³

18. “Meclisin yeni baştan bir Nizamname-i Dahili düzenlenmesine izin vermesi hakkındaki mazbata münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, encümene havale edilmiş pek çok teklifin olduğunu, Encümenin bunları çeşitli suretle neticelendirip Meclise sevkettiğini ifade etmiştir. Elleriindeki nizamname Meclis-i Mebusan Nizamnamesi olduğu için Meclisin kararlarına uygun ve yine bu nizamnamede mevcut olan

²⁹⁶¹ ZC, D. 2 C. 10, s. 215; 13 Kasım 1924.

²⁹⁶² ZC, D. 2 C. 10, s. 211; 13 Kasım 1924.

²⁹⁶³ ZC, D. 2, C. 5, s. 164-167; 17 Kasım 1924.

maddeleri Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'yla karşılaştırarak bir nizamname düzenlenmesini bunun Meclise sevkinin uygun görüldüğünü ve Meclise has olan bir kanunun izin verilmeden değiştirilemeyeceğini, böyle bir durumun encümenin vazifesinin dışına çıktığını söylemiştir.²⁹⁶⁴

19. “1924 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu'nun Açıklanmasına Dair” mazbata münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, “1923 senesi nihayetine kadar hesapları incelenmemiş olan mal sandıklarıyla bütün muhasebe sorumluları hesapları ve bilhassa kişi borç ve avansları Maliye Vekaletince kurulacak Hesap İnceleme Heyeti vasıtasıyla incelenecek ve neticelendirilecektir.” şeklindeki yirmi ikinci madde üzerine Süleyman Sırrı Bey bu madde gereğince bir Hesap Heyetinin kurulduğunu bu heyetin hesap işlerine, mal sandıklarının ve kişilerin borçlarına, avansların hesabına bakacağını, bunun haricinde bir de kaldırılmış Divan-ı Muhasebat denetçilerinin araştırdığı hesapların olduğunu, bu hesaplara bakıldığını, fakat fezlekeye raptedilmediğini, edilenlerin ise Divanca neticelendirilmediğini belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, konuşmasının devamında Divan-ı Muhasebat denetçilerinin de incelediği hesabı bu heyete devretmek gerektiğini söylemiştir.²⁹⁶⁵

20. “Hazinenin Alacak Ve Borçlarının Hesaplanmasına Dair 3 Nisan 1924 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Açıklanmasına Dair” Başvekaletten gelen tezkere ve Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey Mahsub-u Umumumiye Kanunu'nda hesapların 1923 yılında muamelesinin başlayıp, 1924 senesi sonuna kadar geldiğini, bu sebeple kanunda “1923 senesi nihayetine kadar” kaydının “1924 nihayetine kadar” şeklinde açıklanması gerektiğini belirtmiştir.²⁹⁶⁶

21. “Harcırah Kararnamesinin Otuz Altıncı Maddesinin Düzenlenmesine Dair Kararnamenin Birinci Maddesinin Açıklanması Hakkında” mazbatalar münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, 1909 tarihli bir harcırah kararnamesinde “Mülkiye, Maliye, Nafia müfettişlerine ve muavinlerine en çok maaşı altı bin kuruş hesap edilerek harcırah verilir.” şeklindeki ifadesi üzerine Adliye Vekaletinin müfettiş maaşlarını en çok altı binden hesap ettiğini, halbuki 1924 senesi Muvazene-i

²⁹⁶⁴ ZC, D. 2 C. 10, s. 310; 19 Kasım 1924.

²⁹⁶⁵ ZC, D. 2, C. 16, s. 120; 22 Mart 1925.

²⁹⁶⁶ ZC, D. 2, C. 19, s. 48; 7 Kasım 1925.

Umumiye Kanunu'nun müfettiş maaşlarını yedi bin beş yüz kuruşa çıkarttığını belirtmiştir. Encümenin kanunun açıklanması gerektiğini talep etmesine muhalefet ettiğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey, maaşın en fazla altı bin kuruş kabul edip de harcırahı altı bin kuruştan alanların çoğunun maaşlarının daha aşağıda olduğunu belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında maaşı dört bin kuruş olan müfettiş altı bin kuruş üzerinden harcırah alıyor ise maaşı yedi bin beş yüz kuruşa çıkınca gene harcırahı altı bin kuruş üzerinden almasının gerektiğini söylemiştir.²⁹⁶⁷

22. “Bursa Özel Heyetine Askerlikle İlgili Münasebetin Kesilmesine Dair” verilen karara itiraz eden Jandarma Mülazımı Kemalettin Efendinin dilekçesi ve Müdafaa-i Milliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Malatya Milletvekili Reşit Bey'in, “1922 veya 1923 yılında bir kanun çıktığını bu kanun ile Kuva-yı Milliye'e iştirak etmeyen ve İstanbul Hükümeti ile işbirliği yapan, Kuva-yı Milliye aleyhinde olan subayların muhakeme ve askerliklerinin yeterliliği hakkında bir heyet kurulacağını ve bu kanunun kayıtsız şartsız şekilde belirttiğini söylemiştir. Ayrıca heyetin bir hatası ile bir mülazım mağdur olursa onun rütbesinin iadesine Heyet-i Celilece bir karar verilmesine dair bu kanunda bir açıklama yapılmadığını, böyle bir karar verebilmek için evvela kanun düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Bu sebeple Süleyman Sırrı Bey, kanunun Kuva-yı Milliye'ye iştirak etmeyen ve milli sınırlar dışında kalanlar için; fakat milli sınırlar dışında kalıp Kuva-yı Milliye'ye çok hizmet edenlerin olduğunu, Bursa'da teşekkül eden Heyet-i Mahsusanın Kuva-yı Milliye'ye olan hizmetini ihmal ettiğinin ve milli sınırlar dışında kaldığının dikkate aldığını belirtmiştir.²⁹⁶⁸

23. “11 Ekim 1922 Tarihli Altıncı Avans Kanununun Sekizinci Maddesinin Açıklanmasına Dair” İcra Vekilleri Heyet-i Riyasetinin tezkeresi ve Kavanin-i Maliye Encümeni mazbatasına üzerine bu kanunun “11 Ekim 1922 tarihli altıncı Avans Kanunu'nun sekizinci maddesi hükümleri kaldırılmıştır.” Şeklindeki on birinci maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu maddelerinin birisinde, Muvazene-i Umumiye Kanunu'nun hükümlerinin ancak bir sene için

²⁹⁶⁷ ZC, D. 2, C. 19, s. 162; 19 Kasım 1925.

²⁹⁶⁸ ZC, D. 2, C. 20, s. 128; 14 Aralık 1925.

geçerli olduğunu bu durumda Teşkilat-ı Esasiye Kanununa göre bunların hepsinin kaldırılmış olması gerektiğini söylemiştir.²⁹⁶⁹

24. “25 Eylül 1923 Tarih ve 347 Nolu Kanunun Birinci Maddesinin Açıklanması Hakkındaki” mazbata münasebetiyle Denizli Milletvekili Mazhar Münir Bey’in açıklamalarına binaen Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada Münir Beyefendi’nin söz konusu ettiği kanunun encümende olduğunu belirtmiştir.²⁹⁷⁰

25. “Para Basılması Hakkındaki 12 Şubat 1924 Tarihli Kanunun Açıklanması Hakkında” Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, 12 Şubat 1924 tarihli para basımı hakkındaki kanunun “Ufaklık ihtiyacını temin için çıkarılmış olan beş, on paralık pul ve ilmuhaber ile kırk, yüz paralık kağıt para veya ufaklık, madeni para ile değiş tokuş edilerek kullanımdan kaldırılacaktır.” ikinci maddesinde de “Beş, yirmi ve yirmi beş kuruşluk kağıt paralar üçüncü madde gereğince çıkarılacak ufaklık madeni para veya daha büyük kağıt para ile değiş tokuş edilecektir.” denildiğini belirtmiştir. Ancak birinci maddede bazı paraların kullanımdan kaldırılacağını, ikinci madde de ise paraların değiş tokuş edileceğini bu sebeple hükümetin bir açıklama istediğini halbuki ikinci madde, ileride bronzdan yapılmış paralar ile değiştirilecek dediğini, o zaman henüz ortada bronzdan yapılmış para olmadığı için hükümetin bunu gelecek bir zamana bıraktığını ifade etmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, şimdi bronzdan yapılmış paranın çıktığını ve kullanımda olduğunu, bu sebeple beş kuruş, yirmi kuruş ve yirmi beş kuruşun ortadan kaldırılacağını söylemiştir.²⁹⁷¹

26. “Milli Mücadele’ye Katılmayan Askeri Mensuplarla İlgili Kanun Gereğince Teşkil Olunan Heyet-i Mahsusa ile Müdafaa-i Milliye Vekaleti Arasında Meydana Gelen İhtilafın Durumu Hakkında” Müdafaa-i Milliye Vekaletinin süvari miralay Mehmet, Kaymakam Yusuf Kenan Beylerin vatanın aleyhinde kurulan teşkilatlarda çalışmış olmalarının Heyet-i Mahsusaca sabit olduğunu; bir daha devlet hizmetinde bulunmamak üzere askerlik görevlerinin son bulduğunu, ancak bu iki zabitin tekrar Heyet-i Mahsusa’ya müracaat ettiklerini söylemiştir. Heyet-i Mahsusa’nın bu defa vatan aleyhinde çalışmadıkları ve görevlerine devam etmeleri

²⁹⁶⁹ ZC, D. 2, C. 20, s. 194; 19 Aralık 1925.

²⁹⁷⁰ ZC, D. 2, C. 21, s. 181; 16 Ocak 1926.

²⁹⁷¹ ZC, D. 2, C. 21, s. 283; 27 Ocak 1926.

doğrultusunda karar alması üzerine Süleyman Sırrı Bey, Heyet-i Mahsusa bu iki zabitin kati suretle görevden uzaklaştırılmasına karar verdiği halde neden tekrar göreve aldığı sormuştur.²⁹⁷²

27. “Eskişehir’de Dördüncü Kolordu Kumandanlığı’na Karargah Yapılan Kulüp Binasının Satın Alınması, İstimlak Kanunu’na Uygun Olmadığı İçin Milli Güvenlik Bakanlığı ile Sayıştay Arasında Meydana Gelen Anlaşmazlığın Açıklanarak Halledilmesine Dair” Divan-ı Muhasebat Riyaseti’nin tezkeresi ve Divan-ı Muhasebat Encümeni mazbatasına üzerine Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada bu meselenin 1925 senesi Divan-ı Muhasebatın eylül, ekim raporları halledildikten sonra Meclisin kabul ettiğini, bu sebeple mazbatanın görüşülmesine gerek kalmadığını söylemiştir.²⁹⁷³

28. “Birinci Büyük Millet Meclisi azasına verilmiş olan silahların sahiplerinin vefatında vereselerine intikal edip etmeyeceği hakkında Başvekalet tezkeresi ve Müdafaa-ı Milliye Encümeni mazbatasına üzerine Süleyman Sırrı Bey, Encümenin mazbatasında “Yunan piyade tüfekleri” tabirinin kullanıldığını, bunun yalnız piyade tüfeği olmadığını, içinde süvari tüfeğinin de olduğunu burada “piyade” denilmesindeki sebebin açıklanmasını istemiştir.²⁹⁷⁴

29. “Aralık 1924 - Ağustos 1925 Aylarına Ait Üç Adet Raporun Takdim Edildiğine Dair” Divan-ı Muhasebat Riyaseti’nin (31410, 3/497, 3/510) numaralı tezkereleri ve Divan-ı Muhasebat Encümeni mazbatasına üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Aralık 1924 – Şubat 1925 aylarına ait raporda İstimlak Kanununun “sorumluluklar” kısmı hakkında kabul edilen kararların kanunu bağlamayacağını, encümenin de belirttiği gibi tarafların birbirini razı etmesinin, fiyatların uygun olarak belirlenmesinin gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Haziran - Ağustos 1925 aylarına ait raporlar üzerine Süleyman Sırrı Bey, Divan-ı Muhasebat raporunun bir nüsha olarak Makam-ı Riyasete takdim edilip oradan encümene giderek gerekli incelemelerden sonra matbaaya gitmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu şekilde yapıldığı takdirde, Meclise gönderilmesi karar verilen bölümlerin hem aslının

²⁹⁷² ZC, D. 2, C. 25, s. 81; 12 Mayıs 1926.

²⁹⁷³ ZC, D. 2, C. 28, s. 14; 1 Aralık 1926.

²⁹⁷⁴ ZC, D. 2, C. 25, s. 68; 6 Aralık 1926.

ve hem de tadilinin mukayese imkanının olabileceğini böylelikle bu raporlardaki eksikliğin giderilebileceğini ifade etmiştir.²⁹⁷⁵

30. “Milletvekilliğinin Başlamasının Tespiti Hakkında” Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi ve Kanun-ı Esasi Encümeni mazbatasına üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, mazbatanın üçüncü fıkrasının ikinci satırında “milletvekili seçildiği resmi olarak bilinen memur, vazifede bulunsun ya da izinli olsun, bu tarihten sonraki müddete ait memuriyet maaş ve ödeneğini alamaz.” şeklindeki ifade üzerine şimdi seçim döneminin dördüncü senesi olması dolayısıyla, yeniden milletvekili seçiminin yapılacağını, seçilen milletvekillerinin gelecek senenin Kasım ayına kadar Meclise gelemeyeceklerini, çünkü Meclisin daimi olacağını belirtmiş ve yeni milletvekillerinin 1 Kasım itibarıyla vazifelerine başlayacaklarını söylemiştir. Ayrıca bir memurun milletvekili olarak seçiminden sonra maaş almaması ve Kasım ayında yapılan incelemelerde hastalığına binaen mazbatasının reddedilmesi durumunda ne olacağını sormuştur. Hem seçilmesinden dolayı maaşının kesilmesinin hem de Meclise gelemeyeceği için maaş alamamasının bu kişiyi zor durumda bırakacağını belirterek Encümenin bu husustaki görüşlerini sormuştur.²⁹⁷⁶

31. “Kendisinin Memurun Kanunu’nun Yetmiş Üçüncü Maddesine Bir Fıkra İlave Edilmesi Hakkındaki” kanun teklifi ile Dahiliye ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinin mazbataları üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Birinci ve İkinci Büyük Millet Meclisleri azalığında bulunan emekliler hakkındaki kanunun “Emekli dahi Memurun Kanunu’nun yetmiş üçüncü maddesi hükümlerinden yararlanır.” şeklindeki birinci maddesi üzerine birinci devrede bir veya iki ay bulunmuş, vaziyeti görmüş ve durumdan korkarak çekilmiş bir milletvekilinin bu maddeden yararlanmaya hakkı olmadığını ancak ikinci devrede bulunmuş fakat istifa etmiş ya da ikincide bulunmuş birincide hiç bulunmamışların ise hakları olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁷⁷

32. “Mecburi Hizmete Tabi Olarak Askerlik Görevini Yapıp Terhis Edilmiş Olan Mehmet Süreyya Efendi’nin Birikmiş Olan Maaş Hakkında” İstida ve Kavanin-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı

²⁹⁷⁵ ZC, D. 2, C. 29, s. 21,27; 7 Şubat 1927.

²⁹⁷⁶ ZC, D. 2, C. 29, s. 47; 10 Şubat 1926.

²⁹⁷⁷ ZC, D. 2, C. 30, s. 153; 19 Mart 1926.

konuşmada, bu mazbatanın açıklama mahiyetinde olduğunu, bu mazbataya muhalif olanlar var ise muhalefetlerini izah etmelerini söylemiştir.²⁹⁷⁸

33. “Memur Kanunu’nun Mali Hükümlerinin 1927 Mali Senesinin Başlangıcına Kadar Tecil Edilmiş Olduğu ve Buna Göre Geçici Üçüncü Maddesindeki Müddetin de Uzatılıp Uzatılmayacağını Açıklanması Hakkında” Başvekalet Tezkeresi ve Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey bu üçüncü maddede kanunun ilan edilmesinden sonra bir sene içerisinde emekliliği gelen memurlarla kanunun yayınlanması esnasında muamelesi yapılmamış olanların emeklilik, dul ve yetim maaşlarının 11 Ağustos 1919 Tarihli Kanun hükmü ile tahsis edileceğini ifade etmiştir. Öncelikle bu maddeyi kendisinin teklif ettiğini söyleyen Süleyman Sırrı Bey, bu kanun çıkar çıkmaz yirmi beş seneyi doldurmaları sebebiyle birçok kimsenin emeklilik talebinde bulunacağını ve bu durumda devlet mekanizmasında bir boşluk olacağını belirtmiş ve devlet işleyişinde aksama olmaması için bu kanunun ilanından sonra üç sene zarfında emeklilik isteyenlerin emeklilik muamelelerinin eski kanuna göre yapılmasının daha iyi olacağını söylemiştir. Böylece kanunun ilanından sonra bir sene zarfında emekliliğe tabi olanlar “Memurin Kanunu hükmüne nazaran beni emekli edin.” derlerse onlara “Hayır, işbu kanunun maaş zammına ait kısmı 1927 sene-i maliyesinden geçerli olup bu kararın tarih-i ilanından itibaren geçerlidir.” denileceğini, çünkü burada emekliliğe ait hükmün gecikmesine dair bir kayıt olmadığını belirtmiştir. Şimdi hükümetin bu maddenin maliye hükmünden olup olmadığını sorması üzerine Süleyman Sırrı Bey, Kavanin-i Maliye Encümeninin bu konudaki açıklamasının çok yerinde olduğunu söyleyerek durumu izah etmiştir. Bu açıklamaya göre otuz sene süresini tamamlayan ve 25 Ağustos 1919 Tarihli Kanuna göre emekliliğini isteyen bir memurun muamelesini durdurmak gerekirken bunun durmaması, bu maddenin mali hükme bağlı olmadığını göstergesi olduğunu söylemiştir. Ama Memurin Kanunu’nun tarihinin 31 Mart 1926 olduğunu, 31 Mart 1926 ile 31 Mart 1927 senesi arasında emekliliğini isteyenlerin muamelelerinin bu kanuna göre yapılacağını, sonra Muvazene-i Umumiye Kanunu’nun on birinci veyahut on sekizinci maddesinde ahkam-ı maliye haziranın birinci gününden itibaren

---

²⁹⁷⁸ ZC, D. 2, C. 28, s. 359; 20 Ocak 1927.

başlayacağından arada iki ay müddetin kalacağını, bu iki ay müddet zarfında Memurin Kanunu'na göre emeklilik talep edenlere “Muvazene-i Umumiye Kanunu 1927 Haziran başlangıcına kadar mali hükümleri erteledi, sen ancak önceki kanun üzere muamele isteyebilirsin, Memurin Kanunu'nun ahkamına göre muamele isteyemezsin, zira mali hüküm hazirana kadar ertelenmiştir.” cevabının verileceğini, işte bu durumda maliye hükmünün geçerli olacağını belirtmiştir. Bu nedenle Kavanin-i Maliye Encümeninin teklifini çok uygun bulmuş ve bu teklifin oylamaya sunulmasını istemiştir.²⁹⁷⁹

34. “Memurin Kanunu'na karşı Sivas Tahsil Şubesi Veznedarlığına Tayin Edilen Murtaza Efendi” hakkında İstida Encümeni mazbatasına üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada; bu memurun müracaatı üzerine evrakın İstida Encümenince incelendiğini Memurin Kanunu gereğince memurların cezalandırılmasının inzibat komisyonlarına ait olduğunu, bu komisyon tarafından memur aleyhine verilecek karara yapılacak itirazların üst komisyonlara kadar gideceğini, vekalet komisyonuna yapılacak itirazların da vekalet marifetiyle Şura-yı Devlete veya onun yerine geçen Memurin Muhakemat Heyetine gideceğini belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu konunun İstida Encümeninden ziyade Muhakemat Heyetince görüşülmesinin daha uygun olacağını söylemiştir.²⁹⁸⁰

2.1.4. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Ziraat Bankası Meclis İdaresine Üye Seçimine Dair” İktisat Vekaleti tezkeresi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, daha önce Mecliten Ziraat Bankasına gidecek üyenin Divan uygun görürse seçildiğini daha sonra Meclisin onayladığını ifade etmiş ve bu tezkerenin Divana gönderilmesi ve tezkereyi Heyet-i Celilenin onaylaması gerektiğini söylemiştir. Kastamonu Milletvekili Ahmet Mahir Bey'in daha önce 1922 tarihli kararın bu üyelerin Meclisten seçilmesi yolunu getirdiğini, yine aynı şekilde yolun kullanılması gerektiğini vurguladığı konuşma üzerine Süleyman Sırrı Bey, Ziraat Bankasında bulunacak azanın Şura-yı Devletten veya Divan-ı Muhasebattan seçildiğini, ancak Şura-yı Devlet olmadığı gibi Divan-ı Muhasebat da bulunmadığı için azanın Meclisten seçildiğini söylemiştir. Ancak

²⁹⁷⁹ ZC, D. 2, C. 30, s. 157,160; 19 Mart 1927.

²⁹⁸⁰ ZC, D. 2, C. 31, s. 125; 13 Nisan 1927.

seçilecek azanın Divan-ı Riyaset tarafından uygun görülüp, Meclis Genel Kuruluna arz edildiğini, sonrasında Meclis Genel Kurulu başarılı görürse bu azaların Ziraat Bankasına gittiklerini, halbuki Şura-yı Devlet namına seçilecek azayı yine Meclisin seçeceğini çünkü Memurin Muhakemat Heyet-i Azasının Meclisten olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey konuşmasında, şimdi Divan-ı Muhasebattan bahsedildiğini, bu sebeple Divan-ı Muhasebattan seçilecek azanın Meclisten mi yoksa müteşekkil olan Divan-ı Muhasebattan mı seçileceği konusunun görüşülmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹⁸¹

Ziraat Bankası Meclis İdaresine seçilen iki aza hakkında Divan-ı Riyaset kararı üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmasında bu azalardan biri olan İsmet Paşa'nın bu sene Meclisin reisi olması sebebiyle Divan-ı Riyasette bulunduğundan Ziraat Bankasına tayininin doğru olmadığını söylemiştir.²⁹⁸²

2. “Memurinden Milletvekili Olanların Emeklilik ve İzin Aidatı Hakkında” kabul edilen takirde, “muharrer memurin” kelimesinin, Büyük Millet Meclisi azası meyanında bulunan erkan, ümera ve zabitanı kapsayıp kapsamadığının açıklanmasına dair ve asker olan milletvekillerin vaziyeti hukukiyelerinin tesbiti hakkında” İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi üzerine Süleyman Sırrı Bey bir konuşma yapmıştır. Buna göre, yaptığı konuşmada geçen devrenin sonunda 30 Nisan 1923 Tarihli Milletvekilliği Seçim Kanunu'nun değiştirildiğini kanunun üçüncü maddesine göre ordu, kolordu, fırka kumandanlıklarıyla bütün askere alınanlar, şube reisleri, jandarma, alay, tabur ve bölük kumandanlarının kendi daireleri dahilinde milletvekili seçilemeyeceklerini, Birinci, İkinci Büyük Millet Meclisine seçilmiş olan asker arkadaşlarımızın hizmetlerinin geçtiğini, hukuki haklarını koruduklarını, ancak bundan sonra katıyen milletvekili olamayacaklarını, ikinci maddesine göre ise halen milletvekili olan askerlerin vazife başında buldukça Meclise gelemeyeceklerini şayet gelirlerse askerlikle ilgilerini kesmeleri gerektiğini söylemiştir.²⁹⁸³

3. “Muvazene-i Maliye Encümenine Hakkari Milletvekili Asaf Bey'in Yerine Beşinci Şubeden Bir Üye Seçilmesine Dair” tezkere üzerine Süleyman Sırrı Bey,

²⁹⁸¹ ZC, D. 2, C. 2, s. 32-33; 12 Eylül 1923.

²⁹⁸² ZC, D. 2, C. 2, s. 396-397; 30 Eylül 1923.

²⁹⁸³ ZC, D. 2, C. 4, s. 319; 19 Aralık 1923.

şubenin yapacağı seçimin Makam-ı Riyaset aracılığı ile Meclise bildirilmesini istemiştir.²⁹⁸⁴

4. “Altın ve Ufaklık Madeni Paraların Basılması Hakkında Bir Karar Verilmesine Dair” İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada Heyet-i Vekilenin bu madeni para basımı hakkındaki bu tezkeresi Mecliste müzakere edildiği gün, milletvekillerinin bu madeni para üzerine milletin, istiklalini ilan ettiği tarih olan 23 Nisan 1920 tarihinin yazılmasını teklif ettiklerini ve bu teklifin Meclisin kararıyla kabul edilerek encümenine gönderildiğini söylemiştir. Encümenin bu fikirden vazgeçmesinin kendi yetkisi içerisinde olup olmadığını sormuş ve eski madeni paraların bir tarafında padişahın tarih-i cülusu, diğer tarafında da hangi tarihte darp olunduğu yazıldığı halde bizim İstiklal-i Millimizin muhterem tarihini neden terk ettiklerini anlamadığını söylemiştir.²⁹⁸⁵

5. “Divan-ı Muhasebat Başkanlığına Vekaleten Tayin Edilecek Kişilere Verilecek Vekalet Maaşı Miktarı İle İlgili Harcırah Kararnamesinin Fıkra-i Mahsusasının Lüzumu Tefsiri Hakkındaki” Divan-ı Muhasebat Riyaseti tezkeresi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey şu konuşmayı yapmıştır. Divan-ı Muhasebat Başkanlığının Meclis Başkanlığına müracaat ederek, Divanı Muhasebatın ikinci başkanlığının boş olduğunu, Meclisten seçilinceye kadar azadan iki kişinin ikinci başkanlığa vekalet ettiğini, vekalet eden bu kişiye başkanlık maaşının beşte birini verdiklerini belirtmiştir. Fakat nimet külfet karşılığı olmadığı için maaşlarının arttırılmasına karar veremediklerini, harcırah kararnamesinde üçte bir veyahut daha çok artış için Babıali'ye izin kaydının olduğunu, ancak bunun söz konusu olmadığını, çünkü şimdi Divan-ı Riyasette görüşüldüğünü belirtmiştir. Divan-ı Muhasebat'ın müstakil ve doğrudan doğruya Meclise bağlı olması sebebiyle bu izin maddesinin ne Meclis Başkanlığına ve ne de Divan Başkanlığına ait olduğu buna ancak Meclisi Ali'nin karar verebileceği hususunu düzenleyen tezkerenin yorumlanabileceğini belirtmiştir.²⁹⁸⁶

6. “Osmanlı ve İtibar-ı Milli Bankası Memurlarının Ziraat Bankası Memurları Gibi Müecceliet-i Askeriye Vergisiyle Mükellefiyetleri 331 Numaralı Avans

²⁹⁸⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 403; 22 Aralık 1923.

²⁹⁸⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 54; 12 Kasım 1924.

²⁹⁸⁶ ZC, D. 2, C. 11, s. 154; 15 Aralık 1924.

Kanunu ile Kabul Edilmiş İse De Bunun Öncesini de Kapsayıp Kapsamadığı ile İlgili Tereddüt Hasıl Olduğundan Açıklama Yapılmasına Dair” Başvekalet tezkeresi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey Kavanin-i Maliye Encümeni mazbata muharriri olarak yaptığı konuşmada şunları söylemiştir. Meclis tarafından çıkarılan 18 Mayıs 1923 Tarihli Müecceliyet-i Askeriye Vergisi Kanunu ile Müecceliyet-i Askeriye Vergisiyle mükellef olanların üç dereceye ayrıldığını, birinci derecede banka memur ve müstahdemleri (ki müdür de dahildir) olanların üç yüz, dört yüz, altı yüz lira vergi ile mükellef tutulduğunu ve bu kanun gereğince İtibar-ı Milli Bankası memurlarına birinci derece üzerinden verginin tahakkuk ettirildiğini söylemiştir. Bunların Ziraat Bankası memurları gibi mecburiyete tabi tutulmak istediklerini ve neticede Meclis ise son 1923 Tarih ve 331 Numaralı Avans Kanunu’nun ” Osmanlı ve İtibari Milli Bankaları memurinden, Ziraat Bankası memurları derecesinde Müecceliyet-i Askeriye Vergisi istifa olunur.” şeklindeki ikinci maddesiyle bu isteği kabul etmiştir. Ancak Süleyman Sırrı Bey, 1922 senesinde çıkan Müecceliyet-i Askeriye Vergisi hakkındaki kanunda bu konu ile ilgili bir şey söylenmediğini, bunun için Başvekaletin 1923 Tarihli Avans Kanunu’nun ikinci maddesinin yorumlanmasını istediğini belirtmiştir. Bunun üzerine encümen tarafından “Osmanlı ve İtibar-ı Milli Bankaları memurları da Ziraat Bankası memurları gibi maaşları nisbetinde Müecceliyet-i Askeriye Vergisine tabi olsunlar.” şeklinde bir karar alınmış ve bu karar Meclise takdim edilmiştir.²⁹⁸⁷

7. “Çeşitli Hizmetlerde İyi İş Gördükleri Belirlenmiş, 400 Numaralı Kanun Hükmüne Uygun Olarak Takdirname İle Taltif Edilecek Yüz On Sekiz Kişi Hakkındaki” Başvekalet tezkeresi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, muamelesi noksan görülüp de evrakı iade edilenler arasında Yozgat Ahz-ı Asker Şube Reisi Binbaşı Tevfik Bey’in de olduğunu halbuki bu kişinin Milli Harekat’ın başlangıcından sonuna kadar Heyet-i Temsiliye ile Yozgat’ta irtibat zabıtlığı yaptığını, harpte ve isyanda kendisi ile beraber hapsedilerek idam edileceği sırada Kuva-yı Milliye’nin vürudu ile yakasını kurtardığını söylemiştir. Milli Harekat’a hizmet ettiği ve 1898’de Mekteb-i Harbiyeden neşet ettiği halde ve kaymakamlık sırası gelmişken emekliliğe sevk edildiğini, Encümen-i Ali’nin muameleyi noksan

²⁹⁸⁷ ZC, D. 2, C. 11, s. 196; 20 Aralık 1924.

görüp, Müdafaa-i Milliye'ye iade ettiğini belirten Süleyman Sırrı Bey, adı geçen bu kişinin hizmetlerinin çok büyük olduğunu, ifade ettikten sonra bu hususu Müdafaa-i Milliye Vekilinin dikkatine sunduğunu belirtmiştir.²⁹⁸⁸

8. “Avukatlık Kanunu'nun Dördüncü Maddesine Nazaran, Belediye Reislerinin Avukatlık Etmelerinin Uygun Olup Olmadığının Açıklanması Hakkındaki” Başvekalet tezkeresi üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, belediye reislerinin vekalet kabul edemeyecekleri hakkında daha önce Dahiliye Encümeninin bir kararı olduğunu ve bu kararın Meclisten geçtiğini, bu kanun münasebeti doğrultusunda kanunun Dahiliye Encümenine gitmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹⁸⁹

Ayrıca Süleyman Sırrı Bey, bu kanunun encümenden tefsir olarak değil muaddel bir kanun olarak gelmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹⁹⁰

9. “İstiklal Madalyası Kanunu'nun Tadili Hakkında” Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada bu kanunun ikinci maddesi üzerine kendisinin daha önce bir tahrir verdiğini, bu tahririndeki amacının tebliğlerin Meclise 1 Kasım'dan önce gelmesi ve bu tarihe kadar gelenlerin Meclis tarafından incelenmesi için müddet aranmaması olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu kanunun birinci maddesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, Müdafaa-i Milliye Encümeninin “İstiklal Madalyası Kanununu Muaddil Kanun” olarak ifade ettiği bu kanunun İstiklal Madalyasına ilave olduğunu yeni bir düzenleme olmadığını söylemiştir. Çünkü kanunda madalyanın şeklinden, kıt'asından, madenin cinsinden vesair birtakım hükümlerden bahsedildiğini, eğer düzenleme şeklinde olsaydı bütün bu hükümlerin düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Halbuki söz konusu olan meselenin tebliğlerin zamanı olduğunu, bu sebeple “29 Kasım 1920 tarih ve 66 numaralı İstiklal Madalyası Kanununa ilave kanun maddesi” denildikten sonra birinci maddeye gerek olmadığını belirtmiş, ikinci maddenin ise ifade ettiği gibi düzenlenmesini istemiştir.²⁹⁹¹

10. “Milletvekilliğinin Başlangıcının Tespiti Hakkında” Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, Teşkilat-ı Esasiye

²⁹⁸⁸ ZC, D. 2, C. 17, s. 87; 5 Nisan 1925.

²⁹⁸⁹ ZC, D. 2, C. 28, s. 130; 25 Aralık 1926.

²⁹⁹⁰ ZC, D. 2, C. 28, s. 251; 3 Ocak 1927.

²⁹⁹¹ ZC, D. 2, C. 28, s. 528; 31 Ocak 1927.

Encümenin milletvekilliğini ikiye ayırdığını, bunlardan birisinin milletvekilliği diğerinin ise azalık olduğunu, milletvekilliğinin seçim tarihinden itibaren başladığını, mazbatası kürsüde okununcaya kadar devam ettiğini, okunduktan sonra ise kişinin hem aza hem de milletvekili olduğunu söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey halledilmesi gerekenin milletvekillerinin seçildikleri günden itibaren mi, yoksa bizzat Mecliste buldukları günden itibaren mi tahsisat alacakları hususu olduğunu, çünkü bu sorunun cevabı ile tahsisat meselesinin ortadan kalkacağını belirtmiştir. Ayrıca, Süleyman Sırrı Bey, milletvekillerinin ne vakit intihap edilirse edilsin, Meclise geldikten ve mazbatası kabul edildikten sonra tahsisat almaları gerektiğini bu nedenle tezkerenin encümene iade edilmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹⁹²

2.1.5. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “1924 Senesi Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesi” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu bütçenin yedinci faslında matbaat, maaşat, ücret ve masraf gibi harcamaların toplamının verildiğini, Meclisin zabıt ceridelerinin merkezde dairelere, taşrada kazaların adedi hesab edilerek vilayetlere kadar gönderildiğini, halkın Meclisteki görüşmeleri bilmek istediğini, bunun için nahiye müdürlerine kadar bu zaptın gitmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Divan-ı Riyasetin, zabıtları fazla tabettirerek Dahiliye Vekaletine gönderdiğinde beraberinde vilayetler kaza ve nahiye adedini hesap ederek göndermesi gerektiğini ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, bu konu ile ilgili konuşmasının devamında zaptı hemen her gün aldıklarını, halbuki bu evrakların Dahiliye Vekaletinde biriktiğini, on on beş gün içinde toplanıp sonra da araba ile gönderildiğini ifade etmiş, bu durum bazı olumsuzluklar yarattığı için zaptın Meclise tevzi edildiği gün Dahiliye Vekaletine de gönderilmesi gerektiğinin altını çizdikten sonra bu konu ile ilgili bir takrir vereceğini duyurup bu takririn kabul edilmesini istemiştir.²⁹⁹³

2. “1924 senesi Dahiliye Vekaleti Bütçesi” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, görüşmelerin yeterli ve konunun da önemli olduğunu söylemiştir. Meclis Genel Kurulunun müzakereleri yeterli görmesinden sonra takrirlerin okunmasına

²⁹⁹² ZC, D. 2, C. 28, s. 350; 19 Ocak 1926.

²⁹⁹³ ZC, D. 2, C. 7, s. 114; 5 Mart 1924.

geçilmesi ile ilgili yaptığı konuşma üzerine Süleyman Sırrı Bey, tavrilerin bütçenin sonunda okunduğunu ifade etmiştir.²⁹⁹⁴

Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Vekaleti Bütçesinin yüz yirmi beşinci faslının ikinci maddesinin “Memurin-i vekalet maaşı on altı bin yedi yüz on altı lira” şeklinde olması üzerine yaptığı konuşmada Mecliste bu kanuna müteakip, memurların maaşları ile ilgili verilen tavrilerin çok yerinde olduğunu söylemiştir. Çünkü bazı müdürlerin maaşında indirim yapılırken bazılarının aynı kaldığını belirttikten sonra Meclis memurlar arasındaki bu mağduriyetleri gidermesi için verilen tavrilere destek verdiğini ifade etmiştir. Ayrıca Dahiliye vekiline bazı memurların yapmaları gereken işleri yerine getirmediği halde maaşlarının arttırılmasının doğru olmadığını ifade ederek bu konuyla ilgili Mülkiye müfettişlerinden de örnek vermiştir.²⁹⁹⁵

Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Vekaleti bütçesinin yüz yirmi sekizinci faslının birinci maddesinde “ vilayet postacı ve odacıları elli altı bin kırk lira maaş” şeklindeki kararına göre daha önce vilayetlerde yetmiş yedi postacı olduğunu, bunların her birine yirmişer lira ücret verilirken şimdi bu müvezzilerin sayısının ona çıkarıldığını, maaşlarında yirmi beş lira olduğunu ifade etmiştir. Ancak Süleyman Sırrı Bey, konuşmasının devamında postacı sayısının azaltılma sebebini ve son düzenlemeyle evrakında postacı bulunmayan altmış yedi vilayette postacılardan kalan işin nasıl yerine getirileceğini sormuş, aldığı “odacı” cevabı üzerine onların okuma-yazma bilmediğini söylemiştir.²⁹⁹⁶

Bu bütçenin yüz yirmi dokuzuncu faslında her vilayet için bir liste yapılmış; bu listede kırtasiye, yakacak gibi ihtiyaçların fiyatları belirlenmiştir. Bunun üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Vekaletinin bunların dağıtım görevini vilayetlere verdiğini, halbuki vilayet kendi ihtiyacını aldıktan sonra kalanını kazaya gönderdiğini söylemiştir. Hatta Süleyman Sırrı Bey, kendisinin kazanın birisinde bulunduğu sırada vilayetin dört yüz kuruş yakacak bedeli verdiğini, halbuki “Meclisi İdare, tahrirat kalemi, nüfus, iki de nahiye, beş soba yanacağından bu dört yüz kuruşun beşe taksim edildiğini taksim sonucu elde seksen kuruş kaldığını, odunun

²⁹⁹⁴ ZC, D. 2, C. 7, s. 192; 8 Mart 1924.

²⁹⁹⁵ ZC, D. 2, C. 7, s. 264; 10 Mart 1924

²⁹⁹⁶ ZC, D. 2, C. 7, s. 275; 10 Mart 1924.

yükünün elli kuruş olduğunu iki yük odun yakıldığı düşünülse yüz kuruş masraf çıktığını belirttikten sonra bu seksen kuruşla bir kazanın nasıl idare olunacağını” sorduğunu söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, buna aldığı cevabın tahsisatın buna yeterli olmadığı ve idare etmeleri gerektiği şeklinde olduğunu konuşmasına ilave etmiştir. Bu sebeple bu dağıtımı vilayetlerin eline bırakmamak, kazaların kırtasiye ve yakıtlarının mümkün ise buradan temininin çaresini bulmak gerektiğini ifade etmiştir.²⁹⁹⁷

Bu bütçenin yüz otuz ikinci faslında “Ahz-ı asker işlemleri on bin lira” şeklindeki maddenin görüşülmesinin sonucunda Süleyman Sırrı Bey, Ahz-ı asker şubelerinden şikayet edilmesinin başlıca sebebinin harb esnasında bilhassa yazıcıların oynadığı rol olduğunu, bu yazıcılık meselesi halledilirse, Ahz-ı Asker işlemlerinin de halledilmiş olacağını, çünkü Ahz-ı asker şubelerindeki zabitanın orada olsa da olmasa da maaşını aldığını, bu yüzden hazinenin tasarrufunun olmadığını söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, önce Müdafaa-i Milliye Bütçesinin müzakere edilmesi gerektiğini, çünkü bu bütçede Ahz-ı asker işlemleri için de ödeneğin olduğunu ve bunun da reddedilmeyeceğini ifade etmiştir.²⁹⁹⁸

3. “1924 Senesi Emniyet-i Umumiye Bütçesi” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, taşrada polis teşkilatının kaldırıldığı haberini aldıklarını, geçen sene verilen tahsisat mevcut iken, bu bütçe kabul edilmeksizin polislere yol verilmesindeki maksadın ne olduğunu, bu teşkilat gereğince kaldırılan polis kadrosuyla kaç polisin açıkta bırakıldığını ve hangi vilayetlerde polis teşkilatının olduğunu öğrenmek istediğini söylemiştir. Ayrıca polis maaşları ile ilgili konuşmalara cevap olarak “Polislerin maaşına bu senelik zam yapmak imkanı yoktur.” demenin yanlış olduğunu söylemiş ve polislerin mevcudunun dört bin yedi yüz sekseniken dört bin iki yüz yirmi beşe indirildiğini hatırlattıktan sonra açığa alınan beş yüz küsur polisin maaşlarının diğerlerine dağıtılmasıyla maaşların arttırılabileceğini ifade etmiştir.²⁹⁹⁹

4. “1924 Senesi Jandarma Kumandanlığı Bütçesi” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, bütçeye nazaran 1922 senesinde 1498 çavuş, 2647 onbaşı, 27.860 altmış

²⁹⁹⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 277; 10 Mart 1924

²⁹⁹⁸ ZC, D. 2, C. 7, s. 286; 10 Mart 1924.

²⁹⁹⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 427-429; 15 Mart 1924.

dört nefer olmak üzere toplam 32.000 jandarmanın efradı, 7 karakol varken toplam sayının bugün 27.524'e indirildiğini belirtmiş ve daha önce kurulan seyyar alayların neden ibka edildiğini sormuştur. Bu alayları bilmediğini, ancak bundan önceki alayların halka çok eziyet ettiklerini, hatta eşkiyaların bile halkın bu durumuna üzüldüklerini söylemiştir. Jandarmanın maaşı ile ilgili ise Süleyman Sırrı Bey, jandarmanın deyince akla memleketin asayişinin geldiğini, cetvelde jandarmanın neferine on üç kağıt verilirken, geçen sene on dört kağıt aldığını, hükümetin ise on üç kağıdı kabul ettiğini söylemiştir. Hükümetin bu tutumunu eleştiren Süleyman Sırrı Bey, bir mahkeme mübaşirinin en aşağı beş yüz, altı yüz kuruş maaş aldığını o mübaşirin eline bir kağıt aldığını ve onu infaz için yanın da bir jandarman istediğini, böyle bir mübaşirin haftada bir iki defa beş saatlik, üç saatlik bir mesafeye gitmek için bir jandarmaya ihtiyaç duyduğunu söylemiştir. Bu sebeple bütün gece hayatını, mevcudiyetini on üç kağıda vakfeden bir jandarmanın maaşının indirilmesinin söz konusu olamayacağını söylemiştir. Ayrıca jandarmanın gönüllü ve mükellef olmak üzere iki kısma ayrıldığını mükellefin yüzde kırk nisbetinde askerden alındığını diğer kısmının da hariçten alındığını söylemiş, bu kadar emeğe on dört kağıt alan bir jandarmanın bu işi gönüllü yapmayacağını ifade ederek gönüllü jandarmanın yok denecek kadar az olduğunu söylemiştir. Diğer taraftan 1900 ve 1901 doğumlu gençlerin askere alındığını, bunların daha ata bile binmeyi bilmeden süvari yapıldığını söylemiştir. Diğer milletvekillerinin de dediği gibi jandarmalığın bir meslek olması gerektiğini, piyadesine yirmi, süvarisine otuz lira verilmesi gerektiğini, askerlik görmüş, tecrübesi onaylanmış, cesur kimselerden tayin edilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Jandarmanın müfettişlikleri meselesine gelince Süleyman Sırrı Bey, bunun daha önce kaldırılmışsa da geçen sene tekrar kurulduğunu, bu müfettişlerin vazifesinin gayet mühim olduğunu söylemiştir. Bu jandarmanın müfettişlerinin sivil olup köylerde oturması gerektiğini köylülerle diyalog kurarak onların memnuniyetlerini sorması gerektiğini de konuşmasına ilave etmiştir. Ayrıca Dahiliye Vekili'nin "Men-i Şekavet Kanununu tatbik etmeyiniz." diye emir vermesi üzerine Süleyman Sırrı Bey bu duruma şiddetle karşı çıkarak en azından bu kanunla, halkın hendisini koruyarak kendisine zarar verenleri ortadan kaldırması, jandarmanın da bu olayların peşine düşmemesinden dolayı ölmeyeceklerini ifade etmiştir.

Yine bu bütçe ile ilgili Dahiliye Vekili Ferid Bey'in "Beher süvariye bir ekmek bedeli veriliyor ve bu da şu suretle ayda altı yüz kuruş kadar bir para tutuyor ve şu suretle yani ekmek bedeli ile maaşları yirmi liraya iblağ edildi." şeklinde konuşması üzerine Süleyman Sırrı Bey, gerçekten bunun layık olduğunu, ama jandarmalar köyde parasıyla ekmek almak isteseler bile köylünün parayla ekmek vermeyeceğini, köylünün vereceği ekmeğe mukabil para almak tenezzülünde bulunmayacağını, çünkü köylerce bunun bir gelenek olduğunu ifade etmiştir. Binaenaleyh köylünün jandarmaya vereceği ekmek yahut yem ve saire, onun zabiti tarafından bir makbuz mukabilinde alınıp da bilahara o köylünün vergisine mahsupedilmesinin daha uygun olacağını söylemiştir.³⁰⁰⁰

5. "1924 Senesi Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti Bütçesi" münasebetiyle Sıhhiye Vekilinin ilaç konusunda dikkatini çekmek isteyen Süleyman Sırrı Bey, aynı reçete için her eczanenin farklı fiyat çıkardığını söylemiş, bu durumun fukaranın ilaç alamamasına ve doktora müracaat etmemesine sebep olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Süleyman Sırrı Bey, her eczanede ilaçların aynı fiyatla satılması hususunda bir tedbir düşünülüp düşünülmediğini sormuştur. Eczaneler meselesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, Eczanelerin Belediye Rüsümünü aynı oranda verdiklerini, fakat ilaçları farklı fiyatlarla sattıklarını, muhtelif şehirlerde ve muhtelif memleketlerde görüldüğünü söylemiştir. Bu durumun önüne geçmek için sıhhiye müfettişleri vasıtasıyla reçeteleri tetkik ettirip hangisinin ihtikar yaptığını tespit ettirmenin mümkün olup olmadığını sormuştur.³⁰⁰¹

6. "1924 senesi Nafia Vekaleti Bütçesinin Samsun - Sivas ve Ankara -Musaköy Demiryolunun inşaat ve işletmesi için tahsis olunan dokuz milyon sekiz yüz bin lira" şeklindeki iki yüz altmışıncı faslı üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu bütçenin Cumhuriyet Dönemi bütçeleri içerisindeki en bahtiyar bütçe olduğunu, şimdiye kadar hiçbir devlet bütçesinde kabul edilmemiş bir faslı kabul ettiklerini söylemiştir. Bu fasıl ile ilgili olarak Yahşihan'dan Musaköy'e kadar demiryolunun ıssız mahallerden geçtiğini bu hat üzerinde Hacışefahatlı köyü olduğunu burasının Yozgat'a sekiz saat mesafede bir dere içerisinde olup, hat Hacışefahat'liden geçtiği ve oraya uğradığı

³⁰⁰⁰ ZC, D. 2, C. 7, s. 350-351,361; 12 Mart 1924.

³⁰⁰¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 670-676; 18 Mart 1924.

halde yanibaşındaki büyük bir şehrin ihmal edildiğini halbuki hattın şehirden geçmesi durumunda azami beş saat mesafede hattın aynı güzergaha rastlamış olacağını ifade etmiştir. Bu hususu adaşı Nafia Vekiline ileten Süleyman Sırrı Bey, vekilin kendisine bütçenin tasdikinden sonra yapılacak bir inceleme ile güzergahın değiştirilmesine imkan varsa bunun değerlendirileceğini söylediğini bu sebeple de kendisine teşekkür ettiğini ifade etmiştir.³⁰⁰²

7. “1924 Senesi Maliye Vekaleti Bütçesi” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, tahsilat usulündeki bazı sıkıntıları ifade ederek Maliye Vekaletinin buna ne gibi önlemler alacağını sormuştur. Çünkü verginin, süvari ve piyade tahsildarları marifetiyle tahsil olunduğunu bir tahsildarın aldığı maaşın, tahsil ettiği paranın neredeyse yarısına tekabül ettiğini eğer yüz kuruş tahsil ederse elli kuruşun maaş olarak kendisine kaldığını ve tahsildarın bu milletin hazinesine ait olan parayı kendi parası gibi yediğini söylemiştir. Ayrıca tahsildarların köyde yaptıkları her tahsilattan beş on bin kuruşluk bakiye kaldığını, halbuki iyi bir inceleme ve düzen sağlandığında bu bakiyenin kalmayacağını kendisinin de dahil olduğu bir tahsilatta gördüğünü söylemiştir.

Süleyman Sırrı Bey bütçenin elli birinci faslında bulunan ”Hükümet konakları tamirat, tevsiat ve inşaatı iki yüz bin lira” ifadesi üzerine yaptığı konuşmada 1916 senesinde on bin lira ödenek verilerek Yozgat’ta bir hükümet konağının yapımına başlandığını, bir buçuk metre yüksekliğe geldiğini, ancak şimdiye kadar yağmur altında bu binanın eridiğini, bu sebeple bu fasılda ifade edilen ödeneğin bir miktarının bu konağa ayrılması durumunda bu konağın başlanabileceğini belirtmiştir.

3003

8. “1924 Senesi Varidat Bütçesi” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey encümenin önce cetvelde aşar vergisi olarak yirmi milyon lira gösterdiğini, şimdi Maliye Vekilinin 1923 aşarının yirmi üç milyon olarak doğruladığını ve 1924 senesinde de yirmi beş milyona yükseleceğini söylediğini ifade ettikten sonra bu durumun çok memnun edici olduğunu, çünkü milletin aşarın idare usulü ve alınmasındaki yolsuzluklarla ilgili sıkıntısı olduğunu belirtmiştir. Özellikle Güğeri

³⁰⁰² ZC, D. 2, C. 7, s. 890-895; 22 Mart 1924.

³⁰⁰³ ZC, D. 2, C. 7, s. 1027-1037; 24 Mart 1924.

resminin bağ ve bahçelerin harabisine sebep olduğunu belirtip herhalde 1924 senesi zarfında bu Güğeri resmi kaldırılarak dönüm üzerine bir resim alınmak üzere bir usul düşünülmesinin daha önce bütçenin Meclis Genel Kurulunun görüşmesi esnasında Maliye Vekaletinden istendiğini hatırlattıktan sonra bununla ilgili vekaletin neler düşündüğünü sormuştur.³⁰⁰⁴

9. “Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1925 Senesi Bütçesi” hakkındaki kanun layihasının merkez ve vilayet masraflarının belirlenmesini içeren altıncı faslı üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada; Yozgat'a bir buçuk saat mesafede “Köse Yusufu” köyünde “Abdullah Ağa Evkafı” adında bir vakıf olduğunu, bu vakfın bir cami-i şerif ve kırk hücreden oluşan bir medrese olduğunu iki bin liraya yakın gelir getirdiğini belirtmiştir. Bu yerin 1914 senesinden beri Evkafın idaresinde olduğunu, buranın gelirlerinin Evkaf idarelerine ve Evkaf memurlarına verildiğini, hatta Harb-i Umumi senelerinde bu vakıf olmamış olsaydı; Yozgat'taki Evkaf memurlarının hemen hemen tamamının maaşsız ve aç kalacağını belirtmiş, ama medresenin gün geçtikçe harap olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple Evkaf Genel Müdürünün burayı tamir ettirmek istese bile medreselerin Maarife bağlanmasının Evkafın buradan artık yararlanamayacağı anlamına geldiğini söyleyerek Evkaf müdüründen bir ricada bulunduğunu ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in bu ricası o köyde o medresenin enkazı ile bir imam ve hatip mektebi veyahut yatılı bir ilkokul yapılırsa, bu okulun masrafının vakıfların hasılatından temin edilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca Yozgat'ta Demirli Yolda vakfa ait bir medrese olduğunu, bunun gelir sağlayan mülke dönüştürülmesi için bir proje yapıldığını, ancak bundan henüz bir ses çıkmadığını söyleyerek bu konuda açıklama istediğini belirtmiştir.³⁰⁰⁵

10. “Şura-yı Devlet Bütçesi” münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu teşkilatın aleyhinde olmasının sebeplerini açıkladığı konuşmasında Şura-yı Devlet Teşkilatının birinci vazifesinin kanunların düzenlenmesi ve açıklanması, ikinci vazifesinin idari dairelerin halli, üçüncü vazifesinin ise Meclis-i İdarelerin mercii ve kararlarının tasdiki ve ayrıcalıklı olanların incelenmesi olduğunu söylemiştir. Büyük Millet Meclisinin gerek birinci Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda gerek son Teşkilat-ı

³⁰⁰⁴ ZC, D. 2, C. 8, s. 851; 19 Nisan 1924.

³⁰⁰⁵ ZC, D. 2, C. 17, s. 47; 2 Nisan 1925.

Esasiye Kanunu'nda kanunların düzenlenmesi ve açıklanmasında Şura-yı Devlete vazife vermediğini, kanunu da açıklamasını da Meclisin kendisinin düzenleyeceğini ve tasdik edeceğini belirterek, Şura-yı Devletin yalnızca hükümetin yapacağı layihasında görüşünü bildiribileceğini ifade etmiştir. Bu sebeple kanunun tanzim ve tefsir hakkı vermediği bir teşkilatın bu Cumhuriyeti idareye ilavesinin uygun olmadığını söylemiştir. Ayrıca idari daireler meselesinde Birinci Büyük Millet Meclisi zamanından beri teşkil edilen heyet ve encümenin vazifesine devam ederek yirmi beş bin evrak sonuçlandığını, Şura-yı Devletin ise kuruluşundan yıkılışına kadar bunun ruhu kadar vazife görmediğini belirterek, imtiyazat meselesinde hükümet imtiyazatını uzman ve müşavirleri vasıtasıyla incelediğini, neticenin incelemesi gerekirse Meclisten karar aldığını, bu sebeple de Şura-yı Devlet teşkil edilmesine gerek duyulmadığını ifade ederek şimdiye kadar teşkil edilmeyen ve Cumhuriyet idaresinde, idare-i sabıkaya ait bir köhne teşkilatın varlığına taraftar olmadığı için buna ait ödeneğin kaldırılmasını, bu ödeneğin şimendifere ilave edilmesini istemiştir.³⁰⁰⁶

2.1.6. Diğer Konuşmalar

1. “İzmir'in Düşman İşgalinden Kurtuluşunun Yıldönümü” münasebetiyle oradaki şenliklere katılmak için Büyük Millet Meclisi üyelerinin davet edilmesi üzerine İzmir Belediye Başkanlığından gelen telgraf ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Meclis Genel Kurulunun bu şenliklere gidilebilmesi için bir heyetin oluşturulması gerektiğini ancak öncelikle buraya Meclis Genel Kurulunun davet edildiğini onların gidip gitmeyeceğinin belli olmasından sonra bir heyetin oluşturulmasına karar verilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca bu konu ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında “Meclis gitmesin, bir heyet gitsin.” yönünde bir karar verilirse Meclis Genel Kurulunun fikrinin uygulanmasının gerektiğini belirtmiştir.³⁰⁰⁷

2. “Af İle İlgili Kararlar Hakkında” Süleyman Sırrı Bey, yaptığı konuşmada sağlık sebeplerinden dolayı affi teklif edilenlerin raporlarının Sıhhiye Encümenleri

³⁰⁰⁶ ZC, D. 2, C. 31, s. 38; 10 Nisan 1927.

³⁰⁰⁷ ZC, D. 2, C. 1, s. 343; 1 Eylül 1923.

tarafından incelenmesi gerektiğini ve bu raporların incelenmesinin Adliye Encümeni ile bir ilgisi olmadığını ifade etmiştir.³⁰⁰⁸

3. Süleyman Sırrı Bey, “Kaymakam Maaşlarının Belirlenmesi Hakkındaki” kararname münasebetiyle yaptığı konuşmada 1922 senesinde Muvazene-i Maliye Encümeninde bulunduğu sırada Dahiliye Bütçesini incelediğini kaymakam ve vali kadrosu çalıştığını belirtmiş, kaymakamlıkta otuz kişiye otuzar lira vermek üzere birinci sınıf, elli dört kişiye yirmi beşer lira vermek şartıyla ikinci sınıf, iki yüz otuz kişiye de yirmişer lira vermek şartıyla üçüncü sınıf olmak üzere bir tertip yaptığını ve bu tertip sonucunda kaymakam maaşlarının toplamından yüz on iki lira tasarruf edildiğini söylemiştir. Ayrıca birinci sınıf valilere yüz, ikinci sınıf valilere seksen, üçüncü sınıf valilere altmış lira tahsis edildiğini, bu durumun Meclis tarafından kabul edildiğini belirten Süleyman Sırrı Bey, yeni kaymakamlıklar açıldığını, ancak Dahiliye Encümenin tahsisatının olmamasının bu kaymakamlara maaş ödenmemesine yol açtığını kaymakamların bu durumdan şikayetçi olduklarını söylemiş ve birinci sınıf kaymakamların hala üçüncü sınıf kaymakam maaşı almalarının adaletli bir durum olmadığını onların terfileri için Vekaletin ayrıca tahsisat almasının doğru olacağını söylemiştir.³⁰⁰⁹

4. “Nizamname-i Dahilin Doksan Yedinci ve Doksan Sekizinci Maddelerinin Düzenlenmesi Hakkındaki” karar münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey tadili istenen doksan sekizinci maddenin “El kaldırmak suretiyle oylama neticesini başkan ve katipler takdir ederler. İttifak edemezler veya çoğunluğun durumundan şüphe ederlerse açık oylamaya müracaat olunur.” şeklinde ifade edildiğini, arkadaşlarının daha önce verdikleri takrirden ittifak edemezler veyahut çoğunluğun durumundan şüphe ederlerse beş arkadaşın ayağa kalkarak teklifte bulunması hususunun maddeye ilave edilmesinin istendiğini söylemiştir. Kanun-ı Esasi Encümeni ise bu beş zata on zata çıkarmıştır. Süleyman Sırrı Bey, bu durumun zaman bakımından da sıkıntı yaratacağı için Encümenin tadil etmiş olduğu “on” kelimesinin yerine “beş” kelimesinin kullanılması gerektiğini bu beş kişinin yeterli olacağını söylemiştir.³⁰¹⁰

³⁰⁰⁸ ZC, D. 2, C. 2, s. 80-81; 13 Eylül 1923.

³⁰⁰⁹ ZC, D. 2, C. 2, s. 190-191; 19 Eylül 1923.

³⁰¹⁰ ZC, D. 2, C. 3, s. 399; 14 Kasım 1923.

5. “Nizamname-i Dahilinın Yüz Altmışınca Maddesinin Tefsiri Olan Tetkiki Hesabat Encümeninin Vazifelerinin Belirtilmesi Hakkındaki” karar münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey, idare memurlarının reisin oyunu aldıktan sonra Meclis bütçesini yaptıklarını, bu bütçenin Meclise gelip, fasıl fasıl madde madde tetkik edilerek ve neticede kabul ve tasdik olunarak idareye verildiğini, Meclis bütçesinin tatbiki için Meclisten seçilen iki arkadaşın hesabatın tesviyesine memur olduğunu ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey, her sene bu Meclis bütçesinin tatbikine nezaret etmek için beş kişiden oluşan bir encümen seçildiğini, bu encümenin vazifesinin Meclisin tasdik edip verdiği tahsisat yerli yerine sarf ediliyor mu? Sarfiyat, tahsisat miktarını müteceviz midir? Bu tahsisatın maddelerine ait evrakı müsbite var mıdır? Yok mudur? İşte budur. Yoksa tesviye-i hesabata memur olan idare memurlarını vazifesini elinden alarak Meclisin verdiği bütçede tahsisat fazla mıdır? Noksan mıdır yoksa şu tahsisat şuraya verilmesi lazım gelirken Meclis yanlış mı vermiştir acaba? Bu noktalardan mıdır vazifesi?” gibi sorulara cevap vermek olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple Nizamnameyi çok açık bulan Süleyman Sırrı Bey, Nizamname’de “Her içtima senesi ihtidasında azadan şubelerce intihap edilecek beş kişilik Tetkik-i Hesabat Encümeni, Meclis Genel Kurulunda kabul edilen Meclis bütçesinin tatbikine nezaret eder.” dendiğini, fakat bu durumun başkası tarafından tatbik edildiğini, Tetkik-i Hesabat Encümeninin ise usul üzere “Tatbik ediliyor mu, edilmiyor mu?” diye baktığını söyleyerek bu konuda daha fazla açıklamaya gerek olmadığını konuşmasında belirtmiştir.³⁰¹¹

6. “Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne Kanuna Aykırı Olarak Verilen Maaş ve Ödenek Toplamının, Hatanın Düzeltilmesi İçin Vekiller Heyetine Tanzim Ettirilmesi Hakkındaki” karar münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey bu kanunda yabancı mütehassısı bulununcaya kadar ödeneğin durdurulduğunu, memleket kurtulduktan sonra Ziraat Bankasının işlerinin genişlediğini buna bağlı olarak buraya bir müdür tayinine gerek duyulduğunu söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey konuşmasının devamında, “bu kanunu yine Heyet-i Vekile kararıyla sevk etmek gerekirken neden tadil ettirmeksizin bu kişinin tayin edildiğini” İktisat Vekiline sormuştur.³⁰¹²

³⁰¹¹ ZC, D. 2, C. 3, s. 645; 29 Kasım 1923.

³⁰¹² ZC, D. 2, C. 3, s. 700; 1 Aralık 1923.

7. “Genç Milletvekili Dr. Ali Haydar Bey’in Ölümüne Dair” görüşmelere Tokat Milletvekili Mustafa Bey’in beş dakika ara verilmesi ile ilgili yaptığı teklife cevaben Süleyman Sırrı Bey, beş dakika ara yerine bir Fatiha okunmasının daha iyi olacağını söylemiştir.³⁰¹³

8. Ergani Milletvekili Kazım Vehbi Bey’in “Ergani Vilayetinin Hala Diyarbakır’a Bağlı Olmasının Sebebine Dair” sualine Dahiliye Vekili Ferid Bey’in cevabı münesebetiyle Süleyman Sırrı Bey, Vekilin cevap vermeye mecburiyeti olmadığını, isteyenin açıklama yapacağını söylemiştir.³⁰¹⁴

9. “Vatana İhanet Etmekten Mahkum Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendinin Affi Hakkındaki” kanun layihasının usulü hakkında Süleyman Sırrı Bey, Meclisin evvelce kabul ettiği “Affi teklif edilen kişi eğer tutuklu ise evrakı derhal görüşülür.” şeklindeki kararı hatırlatmıştır.³⁰¹⁵

10. Ertuğrul Milletvekili Halil Bey’in “Menhubat (Yağma Edilmiş Şeyler) İşler Komisyonu Üyelerine Huzur Hakkı Olarak Verilecek Ücretlere Dair” şifahi sualine Dahiliye Vekili Ferid ve Adliye Vekili Seyyid Beyler’in cevapları üzerine usul hakkında Nizamname-i Dahili’de “Ruznameye geçmezden evvel Meclis, yarım saatini suale hasreder.” denmesi üzerine zaten Nizamname’de “Ruznameye geçilmezden evvel sualler ve cevaplar vardır.” diye bir kayıt olduğunu, yalnız bu sul müddetinin yarım saati geçmeyeceğini, bu kayıt altında her vakit suallere cevap verilebileceğini ifade etmiştir.³⁰¹⁶

11. “Cuma Tatili Hakkındaki Kanun Tekliflerinin Gündeme Alınmasına Dair” konuşan Süleyman Sırrı Bey müstaceliyet teklifinin ya hükümet ya da teklif sahibi tarafından müzakere başladıktan sonra yapılması gerektiğini söylemiştir.³⁰¹⁷

12. “Antalya Milletvekili Rasih Efendi ile Zonguldak Milletvekili Tunalı Hilmi Bey’in “Çorum Müftüsünün Kargaların İtlaf Edilmesi Hakkındaki Fetvasına Dair” Şeriye Vekaletinden sul takririnin usulü hakkında konuşan Süleyman Sırrı Bey sul takrirlerinin yalnız bir milletvekili tarafından imza edildiğini, baştaki imzanın Rasih

³⁰¹³ ZC, D. 2, C. 4, s. 6; 3 Aralık 1923.

³⁰¹⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 120; 8 Aralık 1923.

³⁰¹⁵ ZC, D. 2, C. 4, s. 298; 19 Aralık 1923.

³⁰¹⁶ ZC, D. 2, C. 4, s. 298,316; 19 Aralık 1923.

³⁰¹⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 389; 22 Aralık 1923.

Efendi'ye ait olduğunu Rasih Efendi'nin burada olmaması sebebiyle سوالin hükümsüz olduğunu söylemiştir.³⁰¹⁸

13. “Mülkiye Memurlarının Emekliliğine Dair Kanun ile Askeri Emeklilik ve İstifa Kanunu”nda yazılı cüzdan bedelinin tadili kanun layihasının ikinci defa oylamaya konulması sebebiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Nizamname-i Dahili'ye göre bu kanunun mevcut oturumdan sonra reye konulabileceğini, bu sebeple de bugün tekrar reye vaz'olunmaması gerektiğini söylemiştir.³⁰¹⁹

14. “Kanuni İznini Kullanmasına Rağmen Yeniden İzin İsteyen Bazı Azayı Kiramın Talepleri” münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada, Nisab-ı Müzakere Kanunu gereğince her azaya üç ay izin verildiğini ve bu sürede tahsisatını aldığını, ancak üç ayı geçirdiği takdirde tahsisat alamayacağını söylemiştir. İkinci Dönemin ağustos ayında başlaması ve Divan-ı Riyasetin bu izinleri bir buçuk ay kabul etmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, bu üç ayın yarısını geçen izinlere tahsisat verilip verilmeyeceğini sormuştur.³⁰²⁰

15. “Azayı Kiramdan Bazı Kişilerin Mezuniyetleri Hakkında” Divanı Riyaset kararı üzerine Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun görüşmesinde “Büyük Millet Meclisi altı aydan fazla tatil yapamaz, bundan sonra mezuniyet istemek de mevzuubahis olamaz.” denildiğini, tabip raporuna dayanan izinler müstesna olmak üzere diğer arkadaşların geleli henüz on beş gün bile olmadığını söylemiştir.³⁰²¹

16. “Ankara İstiklal Mahkemesi Müdde-i Umumisi Seçiminden Sonra Ruznamelere Geçilmesine Karar Verilmesi” üzerine, Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Ruznamenin on sekizinci numarasında Divanı Muhasebat denetçileri ile Heyet-i Hesabiyenin gördükleri muhasebenin neticesi hakkında Kavanin-i Maliye Encümeni Mazbatası olduğunu ifade ederek bu mazbatanın okunmasını istemiştir. Ayrıca ruznamenin dördüncü maddesinin çok önemli bir kanunu içermesine rağmen

³⁰¹⁸ ZC, D. 2, C. 4, s. 673; 5 Ocak 1924.

³⁰¹⁹ ZC, D. 2, C. 5, s. 108; 14 Ocak 1924.

³⁰²⁰ ZC, D. 2, C. 5, s. 561; 4 Şubat 1924.

³⁰²¹ ZC, D. 2, C. 10, s. 203; 13 Kasım 1924.

ve acele ibaresi yazıldığı halde bu defa her nedense müstaacel kelimesinin kaldırıldığını belirtmiştir.³⁰²²

17. “Nizamname-i Dahili Encümeni”nin Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi teklifi münasebetiyle konuşan Süleyman Sırrı Bey, bu teklifin “İstihabı usul ve mevzu şeraitine tevfikan cereyan ettiğine henüz Meclis tarafından karar verilmemiş olan milletvekillerin müzakerat esnasında fikirlerini söylemeye ve rey vermeye salahiyetleri vardır. Fakat heyetçe kabulü talik olunan milletvekili mazbatalarının tasdikine kadar bu salahiyetten mahrumdurlar. Henüz mazbatalarının kabulü hükmolunmamış bulunan milletvekilleri şubelerde ve Meclis Genel Kurulunda kendilerinin azalığa kabulleri hakkında rey veremezler.” şeklindeki yirmi beşinci maddesi ile ilgili olarak seçim mazbatasını henüz tasdik edilmeyen milletvekilinin Meclise devam edebileceğini, karar verebileceğini, ancak kendi mazbatasının tasdikinde bulunamayacağını belirtmiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı Bey konuşmasında milletvekilinin seçim mazbatasını tasdik ve kabul edilmedikçe tahsisat almaması ile ilgili bir fıkranın bu maddeye ilavesini teklif etmiştir.³⁰²³

Bu konu ile ilgili olarak “Riyaset Divanı seçimi gizli oy ve üyelerin çoğunluğu ile icra olunur.” şeklindeki yirmi dokuzuncu madde üzerine Süleyman Sırrı Bey, Meclisteki mevcut sayının yarısından bir fazlası olduğunda Meclisin açıldığını, seçim yapılırken de bunun geçerli olduğunu, her seçim zamanında bir mevcut tespit etmek gerektiğini söylemiştir.

Süleyman Sırrı Bey, bu teklifin otuz ikinci maddesinin de yirmi sekizinci madde de olduğu gibi Divan Başkanlığının seçiminden bahsettiğini, bu sebeple de otuz ikinci maddenin yirmi sekizinci madde ile beraber görüşülmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca encümenin Divan Başkanlığı seçiminde ya nisabın ekseriyetiyle ya da mevcudun ekseriyetiyle yapılması usulünden birini tercih edeceğini, nisabın ekseriyetini kabul ederse iki yüz yetmiş zattan ibaret olan bir Mecliste nisabın ekseriyetiyle yapılan reiscumhur seçiminin yeterli olmayacağını, mevcudun ekseriyetiyle ise reiscumhurun seçimin kabul edilmeyeceğini, bu nedenle otuz ikinci maddenin üçüncü satırındaki “Divan-ı Riyaset azasının intihap usulüdür” ifadesinden

³⁰²² ZC, D. 2, C. 16, s. 97; 22 Mart 1925.

³⁰²³ ZC, D. 2, C. 20, s. 167; 16 Aralık 1925.

sonra sonra “Bu intihapta nisap adedi mürettebine yarısından bir fazlasıdır.” İfadesinin getirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca bu maddenin onuncu satırında “Reisicumhur riyaset kürsüsüne çıkıp Teşkilat-ı Esasiye’de seçim mazbatasını kabul edilen zevatın yemin ettiği şekilde yemin ederler.” şeklindeki ifade ile ilgilide hitabet kürsüsünde yemin ettikten sonra makamı riyasete çıkmasını daha uygun gördüğünü, buraya “riyaset kürsüsü” yerine “hitabet kürsüsü“ yazılması gerektiğini belirtmiştir.

Süleyman Sırrı Bey, milletvekillerinin hüviyet vesikalarının doldurulması ile ilgili encümenin vermiş olduğu mazbatanın aynen kabul edilmesi gerektiğini, çünkü geçen devrede dört sene arkadaşlık ettiği İzmir Milletvekili Enver Bey’in mühendis olduğunu son günlerde öğrendiğini, hüviyetlerin doldurulmaması durumunda encümenlere aza seçimlerinin isabet olmadığını söylemiştir.³⁰²⁴

18. “Usul Hakkında” Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada Mecliste bazı arkadaşlarının temenni takrirleri verdiğini, bu takrirlerin memleketin menfaati için faydalı olabileceğini, ancak bunların bazen okunmadığını, bu sebeple de okunmasa bile zapta geçmesinin gerekli olduğunu söylemiştir. Çünkü o zaman, zabıtları mütalaa eden arkadaşlarının zabıtta “Böyle bir takrir vardır, icabı icra edilmemiştir.” diyerek müracatta bulunacaklarını söylemiş ve bu durumu riyaset makamının dikkatine sunmuştur.³⁰²⁵

2.1.7. Gizli Celsede Yaptığı Konuşmalar

1. Milli Mücadeleye iştirak etmeyen mili sınırlar dışında kalan erkan ve ümera zabitan ve askeriye mensupları hakkında yapılacak muameleye dair kanun layihası münasebetiyle Süleyman Sırrı Bey yaptığı konuşmada; milli mücadeleye aleyhtar olduğundan dolayı bazı kişilerin emekliliğe ya da istifaya mecbur ettirildiğini halbuki bu kişilerin zaten mahkum edildiklerini söylemiştir. Ancak divan huzurunda temize çıkarılan bir subayın suçlanarak emekliliğe ya da istifa ya mecbur bırakılmasının doğru olmadığını belirtmiştir.³⁰²⁶

Süleyman Sırrı Bey bu kanunun “Yemen’in durumundan dolayı orada kalmış olan erkan, ümera , subay ve askeri mensubların Lozan Anlaşmasının imzasından

³⁰²⁴ ZC, D. 2, C. 20, s. 234,236,238,241; 23 Aralık 1925.

³⁰²⁵ ZC, D. 2, C. 20, s. 253; 24 Aralık 1925.

³⁰²⁶ GCZ, C. 4, s. 247; 22 Eylül 1923.

itibaren altı ay zarfında özürlü ve bu madde hükmünden müstesna sayılmaları şeklindeki üçüncü maddesinin ikinci kısmı üzerine yaptığı konuşmada “imzasından” kelimesinin yerine “Lozan Anlaşmasının Büyük Millet Meclisince tasdikinden” yazılmasını, “ itibaren altı ay zarfında” cümlesine gelmeleri ve müracacat etmeleri cümlesinin ilavesi ve bu madde hükmünden müstesna olunur” denildikten sonra maddenin yazılmasını teklif etmiştir.³⁰²⁷

Milli Mücadeleye iştirak etmeyen mili sınırlar dışında kalan erkan ve ümera zabitan ve askeriye mensupları hakkında yapılacak muameleye dair kanununun dördüncü maddesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey, bu maddeden memleketleri milli sınırlar dışında kalan ve orduda istihdam edilen kişilerin memleketlerine gidip gitmeme de serbest bırakıldığını anladığını belirtmiştir. Süleyman Sırrı Bey, vatanın en felaketli günlerinde mili harekate destek vererek, canını ve kanını bu uğurda feda etmiş kişileri Arnavuttur ya a Araptır diye dışarı atmanın doru olmadığını bu nedenle memleketleri milli sınırla dışında kalan bu kişilerin kararlarının kendilerine bırakılması hususunda açıklaması yapılan maddenin çok başarılı olduğunu ifade ederek maddenin aynen kabulünü istemiştir.³⁰²⁸

Süleyman Sırrı Bey bu kanun ile ilgili olarak milli harekate iştirak etmeyen ve milli hareket aleyhinde bulunan 1200-1600 kadar ümera ve zabitanın divan-ı harbe verildiğini diğerlerini ise delil yetersizliğinden mahkum etmediklerini söylemiştir. Heyet-i Mahsusanın yapacağı inceleme neticesinde Müdafaa-i Milliye Vekiline daha önce mahkum edilenlerin durumunun ne olduğunu soran Süleyman Sırrı Bey, divan-ı Harbe gönderilenler ile daha önce mahkum edilenler arasında sıkıntıların çıkabileceğini bu nedenle de bu konu ile ilgili detaylı bir açıklama yapılmasını istemiştir.

Ayrıca Süleyman Sırrı Bey bu kanunun birinci maddesinde bazı düzenlemelerin yapılmasını böylece kanunun amacına ulaşabileceğini de konuşmasında belirtmiştir.³⁰²⁹

³⁰²⁷ GCZ, C. 4, s. 264; 22 Eylül 1923.

³⁰²⁸ GCZ, C. 4, s. 272; 22 Eylül 1923.

³⁰²⁹ GCZ, C. 4, s. 290-294; 24 Eylül 1923.

2. “Dahiliye Vekilliği yapan Ferit Bey’in Ermenilerin İstanbul’a girmelerine müsadese” üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey, Meclisin bu konuda karar verebilmesi için bir mazbata olması gerektiğini, bu sebeple de konunun şubeye giderek orada incelenmesi gerektiğini söylemiştir. Süleyman Sırrı Bey, şubenin Ferit Bey’i, sorguya çekmesinin ardından mazbatasını Meclise göndereceğini Meclisin ise bu mazbatayı ya kabul ya da reddedeceğini ifade etmiştir. Ayrıca Ferit Bey’in sorguya çekilmesi durumunda diğer görevli memurların da aynı süreçten geçeceğini sözlerine eklemiştir.³⁰³⁰

3. “1925 Senesi Bütçesine Mevzu Üçüncü İçtima Senesi Tahsisatından Arzu Eden Aza-yı Kirama, Divan-ı Riyasetçe Kararlaştırılacak Miktarda Avans İtasına Dair” Kangırı Milletvekili Talat Bey ve arkadaşlarının takriri üzerine Süleyman Sırrı Bey bu takririn usulü ile ilgili olarak geçen gün yapılan gizli celsenin Tanin gazetesinde yayınlandığını, bu takrir ile ilgili görüşmenin de yayınlanacağını söylemiştir. Bu duruma karşı çıktığını belirten Süleyman Sırrı Bey, bu şekilde görüşmelerin gazetelerde yayınlanması ile yapılan gizli oturumların bir manası olmayacağını belirtmiştir.³⁰³¹

4. “Maraş Milletvekili Tahsin Bey’in Milletvekilliği Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında” Birinci Şube mazbatası üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey şubenin detaylı bir inceleme yapmasını istemiş; daha sonra evrakın Mecliste okunması ve Tahsin Bey’in burada müdafasını yapması gerektiğini söylemiştir.³⁰³²

5. “Türk Tayyare Cemiyetine Yapılacak Yardımın İdare-i Hususiyeler Bütçesine Ekler Konulmasına Dair” kanun layihası ve mazbatası üzerine konuşan Süleyman Sırrı Bey Tayyare Cemiyetleri tarafından alınan verginin kanun haline getirilmesinin kabul edildiğini ve Muvazene-i Maliye Encümeninde bu konunun görüşüldüğünü söylemiştir. İdare-i Hususiyelerde tahsil edilecek verginin Tayyare Cemiyetine verileceğini ve bunun ileride bir problem yaratmaması düşüncesi ile zapta geçmesini istemiştir.³⁰³³

---

³⁰³⁰ GCZ, C. 4. , s. 486; 15 Şubat 1925.

³⁰³¹ GCZ, C.4. , s. 524; 8 Nisan 1925.

³⁰³² GCZ, C. 4. , s. 558; 7 Aralık 1925.

³⁰³³ GCZ, C. 4. , s. 574; 9 Mart 1927.

Süleyman Sırrı Bey, İkinci Dönem yasama çalışmalarında 246'ya yakın konuşma yapmıştır.³⁰³⁴ Bu konuşmalarının ana başlıkları aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 52: Süleyman Sırrı Bey'in İkinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar

Konuşma Yaptığı Konular	Konuşma Sayısı	Adli	Siyasi	Askeri	Sosyal	Vergi	Seçim	Ekonomi Bütçe	Eğitim	Bürokratik	Sağlık	İdari Yapı	Ziraat ve Hayvancılık	Meclis İç Tüzüğü ve Fesihler	Bayındırlık	Asayiş	Diğer
Kanun Teklifleri	129	5	3	16	21	18	1	21	6	5	2	4	5	7	4	1	10
Takrirler	29	--	--	3	12	--	1	--	2	2	--	--	--	8	--	--	1
Mazbatalar	45	6	--	7	5	1	3	10	--	4	--	--	--	8	--	1	--
Bütçeler	10	--	--	--	--	--	--	10	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Tezkereler	10	1	--	2	--	1	2	2	--	1	--	--	--	1	--	--	--
Gizli Oturumlar	5	-----	-1	1	1	--	--	1	--	--	--	--	--	1	--	--	-
Diğer Konular	18	2	--	--	4	--	--	2	--	2	--	1	--	6	--	--	1

Süleyman Sırrı Bey, tabloda görüldüğü gibi İkinci Dönem Meclis Yasama Çalışmaları içerisinde kanun teklifleri, takrirler, encümen mazbataları, bütçeler ve tezkereler hakkında gizli ve açık oturumlarda çok sayıda konuşma yapmıştır. Süleyman Sırrı Bey, I. Dönem Yasama çalışmalarındaki konuşmalarda olduğu gibi en çok kanun teklifleri üzerine söz alarak görüşlerini belirtmiştir. Bu konuşmalarda özellikle ekonomik, sosyal, askeri konular ve vergi konusu üzerinde görüşlerini Meclis kürsüsünden ifade eden Süleyman Sırrı Bey'in, takrirler üzerine yaptığı konuşmaların ağırlık noktasını sosyal konular oluşturmaktadır. Ayrıca özellikle ekonomik konulardaki mazbatalar ve Meclis İç Tüzüğü ile ilgili Meclis gündemine gelen konularda da düşüncelerini Meclis Genel Kurulunda dile getirmiştir. Tezkereler üzerine yaptığı konuşmaların ağırlığını ise askerlik, seçim ve ekonomi alanındaki konuşmalar oluşturmaktadır. Süleyman Sırrı Bey İkinci Dönem Yasa Çalışmaları içerisinde diğer Yozgat milletvekillerine göre gizli oturumlarda da görüşlerini fazlaca dile getiren bir milletvekili olmuştur. Gizli oturumlarda yaptığı

³⁰³⁴ Bu konuşmalardan önemli görülenler metin içerisinde yer almıştır.

konuşmaların temelini ise siyasi, sosyal konular ile ekonomi ve Meclis konuları oluşturmuştur.

2.2. Ahmet Hamdi Bey

2.2.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Posta Kanunu”nun “Posta idaresinin yönetiminde olan işler, mektuplar ve açık haberleşme evraklarından ibarettir. Ancak hükümetçe belirlenen şartlar çerçevesinde diğer resmi dairelerin haberleşme evrakları ile şahısların kendi kişisel işlerine ait olarak elamanları aracılığıyla gönderecekleri mektuplar ile bütün nakliyat şirketlerinin kendi şirket işleriyle alakalı gönderecekleri evraklar posta idaresinin sorumluluğu dışındadır.” şeklinde olan beşinci maddesi üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey, bu maddenin hükümet tarafından gönderilen resmi evraklar ile kişilerin şehir içi ya da şehir dışı her nereye olursa olsun, gönderdikleri mektuplar için geçerli olup olmadığını sormuştur.³⁰³⁵

2. “Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin Teşkilat ve Masrafları Hakkında” kanun münasebetiyle yapılan görüşmeler esnasında Ahmet Hamdi Bey, Maliye Vekilinin burada olmadığını, vekilin bu duruma muhalefet etmesindeki nedenin Meclis tarafından öğrenilmek istendiğini, bu sebeple de bu konunun Maliye Vekilinin huzurunda görüşülmesi gerektiğini belirtmiştir.³⁰³⁶

3. “Mübadele, İmar ve İskan Kanunu”nun sekizinci maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada İmar ve İskan Vekaletinin görevinin çok önemli olduğunu belirtmiştir. Bu maddede “Maliye Vekaletince düzenlenen sözleşmeye dayanarak işgal olunan mahallerde Vekaletin kira anlaşmasında olumsuzluklar olması durumunda sözleşmeyi ortadan kaldıracığına” dair bir kaydın olduğunu belirttikten sonra bu duruma muhalif olduğunu söyleyen Ahmet Hamdi Bey, bir sözleşmenin güvenilir olup olmadığını tespit etmek için bir sınırlamanın olması gerektiğini, bu gibi olumsuzlukların sözleşmeyi kaldırmayı gerektirmediğini, ayrıca dört bilirkişinin meseleyi inceleyerek verdiği sözleşmenin kaldırılması kararının

³⁰³⁵ ZC, D. 2, C. 1, s. 365; 1 Eylül 1923.

³⁰³⁶ ZC, D. 2, C. 3, s. 143; 31 Ekim 1923.

doğru olmadığını ifade etmiştir. Böyle bir durumun kanunun esas hükmüne muhalif olduğunu belirterek bu maddenin kaldırılmasını teklif etmiştir.³⁰³⁷

4. Ahmet Hamdi Bey, “Heyet-i Temyiziye Merkezinin Nakline ve Teşkilatının Genişletilmesine Dair” kanunun Mahkeme-i Temyiz; Şer’iye, Hukuk, Ceza, İstida ve Sulh dairelerinden oluşmakta olup görevi Mahkemelerin Kurulması ve Usul-u Muhakemat Kanunları ile belirlenmiştir.” şeklindeki ikinci maddesi üzerine yaptığı konuşmada Mahkeme-i Temyizin memlekette adaleti sağlayacak bazı esaslara dayandırılması gerektiğini, bunlardan birisinin doğru karar, diğerinin ise karar birliği olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan doğru kararın memleketin en muktedir, en adil, en ehil hükümlerini yerine getirdiğine ve Heyet-i Celilenin itimat ve kanaat buyurmasıyla ortaya çıkacağını, karar birliğinin ise Mahkeme-i Temyiz Heyetinin teşkilatıyla olacağını söylemiştir. Ahmet Hamdi Bey, konuşmasının devamında ikinci maddede karar birliğine ters düşen bazı ifadelerin olduğunu, bu sebeple de bu maddenin düzenlenmesi için tahrir verdiğini belirtmiştir.³⁰³⁸

5. “30 Ekim 1918’den 23 Ağustos 1923 Tarihine Kadar Geçen Müddet Zarfında Memleketi Kurtarmak İçin Yapılan Hareketlerin Suç Sayılmayacağına Dair” kanunun dördüncü maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada vesikaların kanunun kabulünden sonra bir sene içerisinde Ankara’da Müdafaa-i Milliye Vekaletine ve vilayette ise askeri makama kaydettirilmesi gerektiğini ve bu müddetin bitiminden sonra talep hakkının hükümsüz olduğunun dördüncü maddede belirtildiğini, ancak bu durum karşısında köylülerin birtakım sıkıntılar içerisine gireceğini söylemiştir. Köylünün kendi nahiyesinde müracaat edemediğini, kazasında da Ahz-ı Asker şubesi olmadığından müracaat için vilayet merkezine gitmesi gerektiğini, orada günlerce sürünüp kağıdını kaybedebileceğini belirten Ahmet Hamdi Bey, maddede geçen “vilayette askeri makam” fıkrasından sonra “askeri makam olmayan yerlerde mülkiyenin en büyük memuruna müracaat etmesi” cümlesinin ilavesini teklif etmiştir. Ayrıca bu vesikaların kaydedilmesi ile ilgili olarak da açıklama yapan Ahmet Hamdi Bey, bir köylünün elindeki vesikayı getirip ait olduğu daireye, dairenin de evrakı kaydetmesi için katibe vermesi, katibin bu

³⁰³⁷ ZC, D. 2, C. 3, s. 200; 3 Kasım 1923.

³⁰³⁸ ZC, D. 2, C. 3, s. 389; 14 Kasım 1923.

evrakı kaydetmeyip kaybetmesi durumunda dairenin köylüye “müracaatın olmadı” diyebileceğini ve bir sene müddet geçtiği için de parasının verilemeyeceğini ifade etmiştir. Bu nedenle Ahmet Hamdi Bey, yukarıda kanun maddesine ilave edilmesini istediği cümlelerin çok yerinde bir karar olduğunu söylemiştir.³⁰³⁹

6. “Ortaöğretim Öğretmenleri Hakkındaki” kanun layihası münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey, “Bir yerde birçok okulda yedi saatten fazla eğitim verenler dahi sabit kısımdandır.” şeklinde verdiği takririn kanunun on birinci maddesi olmasını, esas on birinci maddenin ise on ikinci madde olarak kanunda yer almasını istemiştir.³⁰⁴⁰

7. “Genel Af Kanun Layihası” münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey bu teklifin yapılmasının iki sebebi olduğunu belirtmiş ve bunları, kazanılan büyük bir zafer ve milletin hakimiyetine kayıtsız şartsız bağlı olduğu büyük bir hadisenin varlığı olarak ifade etmiştir. Affin Cumhuriyet gibi büyük bir hadisenin sonucunda ilan edilmesi gerektiğini söyleyen Ahmet Hamdi Bey, çeşitli suçlardan dolayı iftiraya uğramış birçok kişinin ve İstiklal Mahkemesince küreğe mahkum edilmiş, idam cezasına çarptırılmış kişilerin sıkıntılarının hapisanelerde olduğunu ayrıca Osmanlı Hükümeti’nin mahkum ettiği kişilerin yeni kurulan daha kuvvetli, azimli ve daha imanlı bir hükümetin varlığı içerisinde devam etmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca konuşmasının devamında affin öneminden bahseden Ahmet Hamdi Bey, Meşrutiyetin başlangıcından beri var olan menfi ve müspet inkılabın gereği olarak şiddetli tedbirlerin zorunluluğu ile birçok kişinin hapisanede bulunduğunu, bunların çoğunun ise köylü olduğunu söylemiş ve köylülerin suçlarını cehalet nedeniyle işlediğini belirtmiştir. Ahmet Hamdi Bey, asker firarileri, Kuva-yı Milliye mensupları, rüşvet alarak nefer firar ettirenler affedildiğine göre hapisanede bulunan diğer suçluların da affedilmesi gerektiğini, bunların içerisinde gerçekten de masum insanların bulunduğunu söylemiştir. Karesi Milletvekili Ahmet Süreyya Bey’in yaptığı konuşmalara cevaben Ahmet Hamdi Bey, af ile ilgili olarak, bir suç işleyip de mahkum olan bir kişinin bir daha o suçtan sorumlu olmayacağını, fakat haklarında inceleme yapılmamış kişilerin ise o suçtan sorumlu olduklarını ifade

³⁰³⁹ ZC, D. 2, C. 3, s. 420; 17 Kasım 1923.

³⁰⁴⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 60; 5 Aralık 1923.

etmiştir. Bu kanunda bazı suçların istisna edilmesini doğru bulduğunu söyleyen Ahmet Hamdi Bey, rüşvetçilik suçunun istisna edildiğini, bir kanunla rüşvetçi olanları affederken diğer bir kanunla istisna etmenin doğru olmadığını söylemiştir. Ayrıca ırz suçunun da istisna edildiğini belirten Ahmet Hamdi Bey, bu konuda bir ayırımın yapılmasını ve kadınların ırzına tecavüz edenlerin kanunda istisnasının olması gerektiğini, çünkü kız kaçırın kişinin sonradan kızı nikahına alması durumunda suçunun kaldırıldığını, ama kaçırma esnasında kendisine yardım edenlerin üç beş sene küreğe mahkum edildiklerini bu durumun da adaletsiz olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle de bu kişiler içinde affın gerekli olduğunu söylemiştir.³⁰⁴¹

Ahmet Hamdi Bey, “Af Kanunu” ile ilgili olarak hapisanelerde üç dört seneden beri incelemeleri tamamlanmayan tutukluların olduğunu, ancak kabul edilen takrirler gereğince bunların cezalarının yarısı veya üçte birinin affedildiğini belirtmiş ve konuşmasının devamında bir kişi üç sene tutuklu kaldıktan sonra iki seneye mahkum olduğu takdirde kişinin ceza müddetinin yarısının affedilmesi durumunun adalete ters düşeceğini söylemiştir. Bu sebeple bir sene veya daha az müddetten beri tutuklu olup incelemesi yapılmamış kişilerin kefaletle tahliye edilerek incelemelerinin tutuksuz olarak yapılmasını, bununla birlikte katil ve ırz faillerinin ise tutuklu muhakame edilmesini öngören ikinci bir maddenin bu kanun’a eklenmesi gerektiğini söylemiştir.³⁰⁴²

“Af Kanunu”nun ikinci maddesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada bu maddede karşıtlık olmadığını, bu karşıtlığı temin etmek için de mahkum aleyhine maddeyi düzenlemenin bir anlamı olmayacağını belirtmiştir. Yapılması gerekenin kanunun her hususta suçlunun lehine yorumlanması olduğunu söyleyerek Çorum Milletvekili Mustafa Bey’in konuşmasına cevaben on beş sene hapisanede yatmış bir mahkumun sonunda kurtulmuş bile olsa işe yaramayacağını, amacın bu kişileri toplum içerisine alarak çalıştırmak olduğunu belirtmiş ikinci maddedeki tenazuru temin etmek ve affın maksadına uygun olmasını sağlamak düşüncesi ile “ıdam ve müebbet küreğın beş sene küreğe, müebbet kalebentliğın beş

³⁰⁴¹ ZC, D. 2, C. 4, s. 233-234; 15 Aralık 1923.

³⁰⁴² ZC, D. 2, C. 4, s. 289; 17 Aralık 1923.

sene kalebentliğe, müebbet sürgünün üç sene sürgüne dönüştürülmesini” teklif etmiştir.³⁰⁴³

“Genel Af Kanunu”nun müzakeresinin yeterli olmadığını ifade eden Ahmet Hamdi Bey, tehcir iftirası ile vatana hizmetlerinden mahkum ve maznun kimselerin bulunduğunu, bu kimseler için kanunda maddelerin olduğunu, bu nedenle de görüşmelere devam edilmesi gerektiğini söylemiştir.³⁰⁴⁴

Ahmet Hamdi Bey, “Af Kanunu”na iki madde ilave edilmesine dair sunduğu teklif ile ilgili olarak yaptığı konuşmada bu maddelerden birincisinin asker firarisi ve eşkiyaların yakalanması ve gereken cezayı almaları hususunda gönderilen Memurin-i Mülkiye ve jandarma kumandanlarının bu görevlerini yerine getirdikleri esnada uğradıkları haksız suçlamaların affi değerinin ise cezalarının yarısı af edilip değişik suçlardan mahkum olanların bu aftan yararlanma süreleri ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Buna göre Ahmet Hamdi Bey konuşmasının devamında katil, ırza tecavüz etme, haydutluk-eşkiyalık dışındaki suçlardan yargılananların tutuklulukları bir sene veya daha çok devam etmiş ise yargılamalarının tutuksuz olarak sürmesini teklif etmiştir.³⁰⁴⁵

8. “Meclis-i İdare Üyeleri Seçiminde Vergi Aranmaması Hakkındaki” kanun teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey, Karesi Milletvekili Vehbi Bey’in Meclis-i İdare üye seçimlerinin halk tarafından yapılmadığını söylemesine muhalefet ederek bu üyelerin doğrudan doğruya halk tarafından seçildiğini belirtmiştir.

İdare Meclislerinin belediye bütçesini tasdik, belediye kararlarını ikinci defa inceleme gibi önemli görevlerinin olduğunu ifade ederek bu konuda diğer milletvekillerinin konuşmalarına cevaben İdare Meclislerine bağlı bu üyelerin taht-ı muhakemeye alındıklarını, bunların merkeze tabi olup merkezin emrinden ayrılamayacaklarını ve bulunduğu yerin menfaati gereği hareket etmek zorunda

³⁰⁴³ ZC, D. 2, C. 4, s. 415; 22 Aralık 1923.

³⁰⁴⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 465; 26 Aralık 1923.

³⁰⁴⁵ ZC, D. 2, C. 4, s. 471; 26 Aralık 1923.

kaldıklarını söylemiştir. Bu sebeple Ahmet Hamdi Bey bu kanun ile ilgili olarak idare azalıklarının kaldırılması ile ilgili mazbatanın reddini istemiştir.³⁰⁴⁶

9. “Hıyanet-i Vataniyeden Mahkum Yalvaç Ahz-ı Asker Şubesinde Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi'nin Affı Hakkında Kanun” münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada bu yüzbaşının isyan esnasında kasadaki paraları hiçbir art niyeti olmadan “Asiler gelir, kasayı kırar, bunları alırlar.” düşüncesiyle evine götürdüğünü, ancak sonra kasada para bulamayan asilerin bu adamın evine gittiğini, bu paralar ile beraber kendisine ve ailesine ait olanları da aldıklarını söylemiştir. Ahmet Hamdi Bey konuşmasının devamında daha sonra bu adamın evinden para ve malların gasp edildiğinin anlaşıldığını ve suçluların yakalandığını meselenin de bundan ibaret olduğunu belirtmiştir.³⁰⁴⁷

10. “Cuma Tatili Hakkındaki Kanun” münasebetiyle yaptığı konuşmada Ahmet Hamdi Bey, Orta Anadolu'da gerek kaza ve gerek vilayet merkezlerinde bir hafta pazarı olduğunu, bu pazara köylülerin her cuma günü yumurtasını, tavuğunu ve sairesini getirip sattığını ve ertesi hafta cumaya kadar ziraat işiyle meşgul olduğunu belirtmiştir. Köylülerin cuma gününü tercih etmelerinin sebebini açıklayan Ahmet Hamdi Bey, köylülerin on iki ay çalıştıklarını, hiçbir günlerinin boş olmadığını, ancak cuma namazı kılmak için cuma gününü tatil ettiklerini, o gün hem namaza gittiklerini hem de bir haftada hazırladıklarını pazara götürüp sattıklarını ve eksiklerini giderdiklerini ifade etmiştir. Bu nedenle Orta Anadolu'nun her tarafında on bin nüfuslu kasabalarda cuma tatili yapıldığında köylülerin iş yapamayacaklarını ve mağdur olabileceklerini söylemiştir.

Ahmet Hamdi Bey, bu kanunun Adliye Encümeni ve İktisat Encümeni arasında müzakere edilen dokuzuncu maddesi üzerine yaptığı konuşmada bu maddede bu kanuna muhalif olarak cuma günleri dükkan açanların dükkanlarının kapatılması ve onlar hakkında tutulan zabıt evraklarının düzenlenerek sulh mahkemesine gönderilmesinin belirtilmesi ile ilgili olarak Adliye Encümeni'nin fikirlerine muhalif olduğunu söylemiştir. Ahmet Hamdi Bey, İktisat Encümeni tarafından yapılan

³⁰⁴⁶ ZC, D. 2, C. 4, s. 371; 20 Aralık 1923.

³⁰⁴⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 500; 27 Aralık 1923.

değerlendirmeleri uygun bulduğunu, İktisat Encümeninin de belirttiği gibi kanuna muhalif olanlar hakkında zabıta-i mülkiye ve belediyece tanzim olunacak zabıt varakalarından birisinin kendine veya ikametgahına diğerinin belediye heyeti tarafından yerine getirilmek üzere İcra dairelerine gönderileceğini ve Zabıt varakaları aksi ispat olununcaya kadar tutularak itirazların İdare Meclisine yapılması gerektiğini söylemiştir. Buna bağlı olarak Ahmet Hamdi Bey, İktisat Encümeninin ifade ettiği gibi belediye rüsumu hakkındaki kanunlarda bazı hakların belediyelere ait olduğunu, nakit cezaların belediye sandıklarına verilmesi gerektiğini belirterek halka doğru gitmek gerektiğini halkçı olduğu için de İktisat Encümeninin teklif ettiği dokuzuncu maddenin kabulünü istemiştir.³⁰⁴⁸

“Cuma tatili” hakkında kanunun onuncu maddesi üzerine cuma günleri açılan dükkan ve müessese sahip veya müdürlerinden beş liradan yüz liraya kadar para ceza alınması ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey, diğer milletvekillerinin bu cezayı az bulup cezayı verdikten sonra dükkanların tekrar açılabilceğini söylediklerini, halbuki kabul edilen dokuzuncu maddede açık görülen dükkanların zabıta tarafından hemen kapatılıp para cezasının alınacağını, bu sebeple milletvekillerinin söylediklerinin geçerli olmayacağını belirtmiştir.³⁰⁴⁹

11. “Hizmet-i Fiiliye-i Askeriyenin Tenkisi Müddetine Aid Olmak Üzere Mükellefiyet-i Askeriye Geçici Kanunu’nun Beşinci Maddesinin Tadiline Dair” kanun üzerine Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada daha önce kabul edilen fikir doğrultusunda askeri hizmet süresinin azaltılacağını ve okuyup yazarların ayrıca daha az bir süreye tabi olacakları hususunda tebligat yapıldığını söylemiştir. Ancak şimdi bu kanun maddesine göre okur yazarların sürelerinin hiç azaltılmadığını, bu durumun daha önce alınan karara muhalif olduğunu belirtmiş ve okur yazarları ayırmak gerektiği hususunda teklifte bulunduğunu ifade etmiştir.³⁰⁵⁰

12. Ahmet Hamdi Bey kendisinin “Ceza Kanununun Bazı Bölümlerinde Bulunan Osmanlı Hükümetinin Şekli, Padişahla Alakalı Tabirler, Fıkraların Düzeltmesi ve Değiştirilmesine Dair” verdiği kanun teklifi üzerine yaptığı

³⁰⁴⁸ ZC, D. 2, C. 4, s. 615; 31 Aralık 1923.

³⁰⁴⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 635-636; 2 Ocak 1924.

³⁰⁵⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 737; 7 Ocak 1924.

konuşmada Cumhuriyet mahkemelerinde uygulanan Ceza Kanunu'nun yüz kusur maddesinin metninde “Padişahlığın babadan oğula geçmesi usulünü değiştirenler ve padişaha hakaret edenler” şeklinde tabirler ve cezaların olduğunu, bunların kanunda bulunmasına izin verildiğini ve bunları hoş görmenin mümkün olmadığını ifade etmiş; birinci maddeden yüz küsürüncü maddeye kadar bu tabirlerin düzeltilmesi ve maddelerin düzenlenmesini teklif ettiğini belirterek bu kanunun acele yapılması gerektiğini söylemiştir.³⁰⁵¹

13. “Ağnam Sayım Kanunu” layihasının “Davar Resmi yazılı olarak iki eşit taksitle alınır. Birinci taksit müddeti davarlar için haziranın ilk haftası, canavarlar için ekimin ilk haftası; ikinci taksit müddeti davarlar için temmuzun ilk haftası, canavarlar için kasım'ın ilk haftası'dır.” şeklindeki sekizinci maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada burada develer için bir sürenin olmadığını belirterek “Davarlar ve develer için “denilirse kanunun daha başarılı olacağını söylemiştir.³⁰⁵²

Ahmet Hamdi Bey bu kanunun “Alakadar memur ve Heyet-i İhtiyariyelerden başka her kim fazla koyun ve keçi ve canavar haber verirse kendisine iki misil resim ikramiye verilir.” şeklinde olan on yedinci maddesi üzerine “fazla” kelimesi yerine “kaçak”denilirse daha uygun olacağını belirtmiştir.

Bu kanunun on dokuzuncu maddesi üzerine yapılan görüşmeler esnasında davarların kaçak olduğu tespit edilir ya da mal memurları tarafından kaçak diye itiraz edilirse, bu itiraz incelenmeden önce davarı sattırılıp beş kat verginin derhal alınacağını belirtmiş; ancak bunun doğru olmadığını söylemiştir. Ayrıca davarın bedelinin nasıl belirleneceğini sormuş, bu hususun birçok zaiyata sebep olduğunu belirtmiştir. Bu maddede itiraz edilse de resmin alınacağını halbuki itiraz vukuunda bunun gizli olmadığı anlaşılırsa davarı haczedilen ve satılan köylünün çok büyük zarar edeceğini söyleyen Ahmet Bey, itiraz yapıldığında satışın ertelenebileceğini belirtmiş ve bu arada itirazın incelenerek bu hayvanların gizli olduğu tespit edilirse o zaman satılması gerektiğini söylemiştir.³⁰⁵³

³⁰⁵¹ ZC, D. 2, C. 4, s. 700; 7 Ocak 1924.

³⁰⁵² ZC, D. 2, C. 5, s. 667; 9 Şubat 1924.

³⁰⁵³ ZC, D. 2, C. 5, s. 676,678; 9 Şubat 1924.

Bu kanunun on dokuzuncu maddesinin “İdare Meclislerinin bu hususta verecekleri kararlar kesindir.” şeklindeki son fıkrası ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada Meclis İdare kararlarının genel hukuku tamamen temin edemediğini, bunun incelenerek düzeltilmesi gerektiğini söylemiştir. Çoğunlukla köylüye ait olan bu hukukun kati kararlarla yapılmasının uygun olmadığını, tetkik heyetin bu gibi kararları inceleme yetkisini kaldırmamak gerektiğini ifade ederek son fıkranın kaldırılmasını teklif etmiştir.³⁰⁵⁴

14. “1900 ve 1901 Doğumlu Telgraf Muhabere Memur ve Muavinlerinin Askerlik Hizmetlerine Dair” kanun teklifi ile Konya Milletvekili Naim Bey’in “1900 ve 1901 Doğumlu Öğretmenlerin de Postacılar Gibi Sonraya Bırakılmasına Dair” teklifini Müdafaa-i Milliye Encümeni reddetmiş, Ahmet Hamdi Bey’de bunun üzerine vatanımızı harici düşmanlardan kurtarmak için nasıl ki ordu lazımsa memleketimiz dahilinde eğitimi yaygınlaştırmak için de öğretmenler ordusunun gerektiğini söylemiştir. Anadolu’da yüz köyün beşinde köyde öğretmen olmadığını, okulların açılmadığını, köylülerin her suretle ödeneğini karşılamaya hazır oldukları halde öğretmen bulamadıklarını belirtmiştir. Ertelenmesi istenen 1900 ve 1901 doğumlu öğretmenlerinin toplamının iki yüz bile olmadığını belirtmiş, olsa da köylere iki yüz okul açabilse” diyerek bunların iki taburdan, iki ordudan daha büyük iş göreceklerini ifade ederek mazbatanın reddini ve bu teklifin kabulünü istemiştir.³⁰⁵⁵

15. “Çalışanlara Yeni Tarım Tekniklerinin Öğretilmesi Hakkında” Çorum Milletvekili İsmail Kemal Bey’in kanun teklifi münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada bu kanun teklifinin aleyhinde konuşmayacağını, ancak geçen gün bir kanunda hizmet-i fiiliye erbabına kıtalarında ilköğretimin verilmesini kararlaştırıldığını hatırlatarak şimdi de ziraat usulü ile ilgili eğitimin verilmesi askeri vazifelerin talimine ve yerine getirilmesine etkisinin olup olmayacağını sormuştur. Bu nedenle Ahmet Hamdi Bey, Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretlerinin bu konu ile ilgili görüş bildirmesi gerektiğini, çünkü askerlik vazifesine zarar gelirse bunun caiz olmayacağını belirtmiştir.³⁰⁵⁶

³⁰⁵⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 701; 11 Şubat 1924.

³⁰⁵⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 418; 28 Ocak 1924.

³⁰⁵⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 513; 31 Ocak 1924.

16. “Rüsumu Belediye Kanunu’nun İkinci ve On Dördüncü Maddelerinin Tadiline Dair” kanun münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey, Meclisin kabul ettiği usule göre tadil edilen bir kanunun aslının da aynen yazılarak Heyet-i Celileye gönderileceğini, ancak kendisinin bu kanunun aslının ve maddelerin ne olduğunu bilmediğini söylemiştir.³⁰⁵⁷

17. “25 Ağustos 1909 Tarihli Mülkiye Memurlarının Emekliliğine Dair” kanunun;

- Ancak maaş bağlanıncaya kadar kendi maaşları ve ikramiyelerinden ödenmek üzere yetim dullara velilerinin maaş ve ikramiyelerinin üçte biri verilir. Maaş bağlanırken fazladan alınan paralar taksitlendirilir ve eksik kalanı bir defada alınır.

- Bu kanun yayınlandığı tarih itibarıyla geçerlidir

- Bu kanunun icrasına Maliye Vekili memurdur.“ şeklindeki yirmi üçüncü maddesine müzeyyel kanun maddesi teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada bu kanundan mali işlerin yavaş işlediğine ve geciktiğine dair bir anlam çıkardığını ifade ederek maaş alan birisinin vefatıyla zevcesi, “Ben bunun zevcesiyim.” kızı, “Ben bunun kızımı ve evli değilim.”, erkek evladı da “Ben sabiyim.” diye mahalli hükümete müracaat ve “kanun mucibince bize isabet eden miktarı verin.” demeleri üzerine kanun gereğince maaş verildiğini ifade etmiştir. Bundan dolayı emeklilik ile ilgili olan mali işlerin tamamlanmasının bir kat daha yavaşlayacağını ve geri kalacağını söylemiştir. Ayrıca bir ay, iki ay, üç ay sonra “Ben zevcesiyim.” diye maaş alan kadının vefat etmesi durumunda boşandığı anlaşılırsa bu kadının üç, dört, beş aydır aldığı parayı maliyenin kimden alacağını soran Ahmet Hamdi Bey, konuşmasının devamında kanunun bu şekilde kabul edilmesinin mali işleri daha da yavaşlatacağını, maliyenin birçok fuzuli para vereceğini belirtmiştir.³⁰⁵⁸

18. “Yaban Domuzlarının Ortadan Kaldırılması Hakkındaki” kanun teklifinin sekizinci maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada kanunun dokuzuncu maddesindeki görevini yerine getirmeyenlerden üç liradan beş liraya

³⁰⁵⁷ ZC, D. 2, C. 4, s. 352; 20 Aralık 1923.

³⁰⁵⁸ ZC, D. 2, C. 4, s. 365; 20 Aralık 1923.

kadar para cezası alınacağını belirtildiğini söylemiştir. Halbuki sekizinci maddeye göre başka bir köyden veya kasabadan iki üç kişi görevini yapmazsa ya da Hükümet-i mahalliye bir köye "Yüz kurt öldüreceksiniz." diye emir verdiğinde bunların seksen tane bulup getirmeleri durumunda "Siz yüzü tamamlayamadınız." gerekçesiyle köy ahalisinden her kişinin üç liradan on liraya kadar para cezası ödeyeceğini ifade etmiş ve bu durumun adaletli olmadığını söylemiştir. Bu nedenle Ahmet Hamdi Bey, dokuzuncu maddenin zaten görevini yerine getirmeyenlere para cezası tayin ettiğini belirterek sekizinci maddenin kanundan kaldırılmasını teklif etmiştir.³⁰⁵⁹

Ayrıca aynı tarihli oturumda Ahmet Hamdi Bey, sekizinci maddenin ikinci fıkrasında ifade edilen cezaların tekrarladığını ve bir olay için kişiye iki ceza verilemeyeceğini söylemiş; hem sekizinci hem de dokuzuncu maddede ceza hükmü bulunduğunu ancak sekizinci maddedeki cezayı köyün Heyet-i İhtiyariyesinin verdiğini, dokuzuncu maddeye göre para cezasının bir daha alındığını, bunun uygun olmadığını belirtmiştir.³⁰⁶⁰

19. "Telgraf ve Telefon İşlerinin Düzenlenmesi Hakkındaki" kanun teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada telgraf ve telefonla haberleşen bir kimsenin memnuniyeti ile ilgili bir kanunun olup olmadığını sormuştur.³⁰⁶¹

Ahmet Hamdi Bey, kanunun pek talihsiz olduğunu ifade ederek bütün maddelerin itiraza maruz kaldığını söylemiştir. Bu kanunun on dördüncü maddesi ile ilgili olarak "Telgraf ve telefon tellerinin evler, tarlalar ve kurumların kullanıp faydalanması ve zarar vermemesi lazımdır." şeklinde bir kayıt olduğunu, bu maddenin arazinin ve emlakın istifadesini bozmamak suretiyle tatbik edileceğini söylemiştir.³⁰⁶²

Bu kanunun yirmi ikinci maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, memura yapılan teklifin suç addedildiğini söyleyerek sorumlu memurun elindeki kanuna göre hareket etmeye mecbur olduğunu, bu memurun teklif karşısında zorla yapabileceği bir şey olmadığını, bu maddenin çok uygun olduğunu ve kabulünü istemiştir. Ayrıca

³⁰⁵⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 551; 29 Aralık 1923.

³⁰⁶⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 555; 29 Aralık 1923.

³⁰⁶¹ ZC, D. 2, C. 5, s. 224; 19 Ocak 1924.

³⁰⁶² ZC, D. 2, C. 5, s. ,273,277; 21 Ocak 1924.

Ahmet Hamdi Bey, kanunun yirmi yedinci maddesinin yanlış yazıldığını, Adliye Encümeni tarafından düzenlenirken aslının bu şekilde olmadığını da konuşmasında belirtmiştir.³⁰⁶³

Telgraf ve telefon işlerinin düzenlenmesi hakkındaki kanunun yirmi sekizinci maddesi üzerine resmi ücretlerden para almanın devletin gelirlerini arttırmak yerine azalttığını ifade ederek aynı şehir dahilindeki merkezler arasında alınıp verilecek telgraflardan bir kuruş, şehir haricinde alınıp verileceklerden de iki kuruş alınmasını teklif ettiğini, çünkü şehir dahilindeki şehirlilerin az çok para bulabilirlerken köylülerin üç kuruş telgraf ücreti veremeyecekleri gibi bu telgrafları yazamayacaklarını söylemiştir. Maddenin bu şekilde kabul edilmesi durumunda köylünün o işinin sıkıntıya gireceğini, kesinlikle köylüye fayda sağlayamayacağını belirterek köylüyü de düşünmek gerektiğini, bu nedenle de harici telgraf ücretlerinin iki kuruşa indirilmesini teklif etmiştir.³⁰⁶⁴

Ahmet Hamdi Bey, bu kanunun otuz üçüncü maddesinin ikinci faslına ilave edilmesi için bir madde teklifinde bulunmuştur. Bu konu ile ilgili olarak yaptığı konuşmada genel ahlak kurallarına ters veya suç teşkil edecek mahiyette olan telgraflarda imza sahiplerinin hüviyetinin tespitinde Posta, Telgraf ve Telefon Genel Müdürlüğünün yetkisi olması gerektiğini söylemiştir. Suç teşkil edecek mahiyette telgraflar gelirse buradaki imza sahibinin kim olduğu tesbit edilmezse herhangi bir şahsın gelip hakaret içeren, namusu ihlal edecek birtakım şeyleri yazdığında telgraf memurunun bunu soramayacağını, telgrafi da geri veremeyeceğini belirtmiştir. Kendisinin bu durumu engellemek için böyle bir teklifte bulunduğunu söylemiştir.³⁰⁶⁵

Posta ve Telgraf Encümeninin ücret faslına ilave edilmesi için “Askeri okullar talebesiyle jandarma ve efrad-ı askeriyeden başçavuşa kadar (başçavuş dahil) olanlara ebeveyn, evlat ve zevceleri tarafından özellikle harçlık olarak en çok beş yüz kuruşu içeren posta, telgraf ve telefon idareleri vasıtasıyla verilen havale telgrafnamelerinden bir kuruş” şeklinde önerdiği fıkra üzerine Ahmet Hamdi Bey,

³⁰⁶³ ZC, D. 2, C. 5, s. 297,306; 23 Ocak 1924.

³⁰⁶⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 310; 23 Ocak 1924.

³⁰⁶⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 383; 26 Ocak 1924.

maddede “talebe ile efradı askeriye'nin ebeveyn, evlat ve zevcelerinin gönderdiği para” dendiğini halbuki birçoklarının anası, babası, zevcesi olmadığını, da amcasının ya da kardeşinin olduğunu belirterek bu kişilerin de adı geçen fıkraya ilave edilmesini istemiştir.³⁰⁶⁶ Ahmet Hamdi Bey, bu kanun ile ilgili olarak Posta ve Telgraf İdaresinin telgraf ücretlerine ait talimatnamesi bulunduğunu burada bunun hükümlerinin kalıcı anlaşıldığını, bu nedenle bu kanuna otuz dördüncü madde olarak “İşbu kanuna mugayir olan ahkam mülğadır.” şeklinde bir maddenin ilavesinin gerekli olduğunu söylemiştir.³⁰⁶⁷

20. Ahmet Hamdi Bey, “1900 ve 1901 Doğumlu Olup İstiklal Savaşı Esnasında Gerektiği İçin Hizmetleri Ertelenmiş Olan Mükellef Hakkında” kanunun “1900 ve 1901 doğumlu çalışanlara mahsus olmak ve yaşlılarının celp ve sevkinden önce başvuruda bulunmak üzere İstiklal Savaşı süresince işe başlamaları ertelenen ve halen mesleki hizmetlerde görevlendirilenler dört ay eğitim gördükten sonra yaşlılarıyla” şeklindeki birinci maddesi ile ilgili olarak yaptığı konuşmada bu maddede “Silah altına celp edilenler” ifadesinin kullanılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir.³⁰⁶⁸

21. “Belediye Vergi ve Resimleri Hakkındaki” kanunun on beşinci maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada maddenin “Pazar ve panayır yerlerinde” ifadesinde “ve” nin kaldırılarak maddenin “meydan, mezat (açık arttırma ile satış yapan yer) ve iskele mahallerindeki satıcılar tarafından işgal olunan” şeklinde düzenlenmesinin daha iyi olacağını söylemiştir.³⁰⁶⁹

Bu kanunun “Belediye sınırları içerisinde geleneksel ölçü ve tartı ile satılan bütün ürünlerin toptan satıldığı sırada belediyenin kile, baskül ve kantarı ile ölçülüp tartılması zorunludur. Buna karşın belediye tarafından alınacak ücret, tartılan ve ölçülen şeylerin satış kıymetinin yüzde iki buçuktur. Geleneksel ölçü ve tartı ile alınıp satılan ürünler ikinci defa isteğe bağlı olarak belediyenin ölçüsüyle ölçtürülmesi ve tarttırılması istenirse bu ücret eksik olarak alınır. Giriş vergisi alınan

³⁰⁶⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 536; 2 Şubat 1924.

³⁰⁶⁷ ZC, D. 2, C. 5, s. 544; 2 Şubat 1924.

³⁰⁶⁸ ZC, D. 2, C. 6, s. 39; 16 Şubat 1924.

³⁰⁶⁹ ZC, D. 2, C. 6, s. 61; 17 Şubat 1924.

yerlerde bu ücret alınmaz.” şeklindeki yirmi ikinci maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, Heyet-i Celilenin bu maddenin kabulünün köylüye zarar vereceği düşüncesi ile sıkıntıya düştüğünü ifade ederek Belediye Kanunu’nda buna kantar ve ölçek rüsumu dendiğini ve şimdiye kadar uygulandığını söylemiştir. Ancak daha önce çarşı, pazar ve panayır yerlerinde, sergi mahallerinde ve bir batmandan fazla olan ölçeye veya kileye tabi eşyadan vergi alınırken şimdi belediye hududu dahilinde satılan eşyadan da alındığını belirtmiştir. Ankara'nın belediye hududuna bağların ve çiftliklerin dahil olduğunu belirterek köylünün bir batmandan fazla eşyasını şehre gelip belediyeye “Ben bunu komşum Ali Ağa’ya sattım, tartın.” demesinin mümkün olmayacağını söylemiştir. Yapılması gerekenin merkezde belediyenin bulunduğu yerde çarşı, pazar, panayır ve sergi yerlerinde satılan eşyadan bir batmanı geçenlerin belediye kantarıyla tartılacağını, belediyelerin de bundan yüzde iki buçuk resim alacağını, halkın da buna alışkın olduğunu belirten Ahmet Hamdi Bey, resmi verenlerin çoğunluğunun tüccar olduğunu, köylülerin yalnız odun sattığını, bunu tarttırmaya mecbur olduklarını, çünkü onu belediye kantarıyla tartamayacaklarını söylemiştir. Ancak köylü fazla yağ getirirse kantarın tartacağı zaten bir batmandan fazla olmazsa belediye kantarıyla ölçtürmeye mecbur olmadığını da konuşmasına ilave etmiştir.³⁰⁷⁰

Bu kanunun “Bu kanunda açıklanmayan fakat belediyelerce Şubat 1924 Tarihli Belediye Vergileri Kanunu’nun yayınlanmasından önce usulünce alınmakta olan vergilerin önceden olduğu gibi alınmasına belediye meclisinin karar vermesi ve Genel Meclisin inceleme ve onayı ile devam edilebilir.” şeklindeki kırk yedinci maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada Heyet-i Celilenin halk hükümetini temsil eden bir Meclis olduğunu, halkçılığı kabul edenlerinde yalnız kanunun hükmüne inanması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Teşkilat-ı Esasi’ye her verginin bir kanun ile alındığını tespit ve kabul ettiğini söyleyerek kanun haricinde belediyelere birtakım yetkiler vermenin doğru olmadığını, bu nedenle de bu maddenin kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.³⁰⁷¹

Ahmet Hamdi Bey encümeden gelen yirmi beşinci madde üzerine yapılan görüşmeler esnasında araba, otomobil gibi aylık resme tabi olanların bozulup

³⁰⁷⁰ ZC, D. 2, C. 6, s. 72-73; 17 Şubat 1924.

³⁰⁷¹ ZC, D. 2, C. 6, s. 143; 19 Şubat 1924.

işlemeyip evlerinde veyahut depolarında kalmaları durumunda belediyenin bunlardan vergi alıp almayacağını sormuştur.³⁰⁷²

22. “Köy Kanun Layihası”nın üçüncü maddesi ile ilgili olarak konuşan Ahmet Hamdi Bey bu maddenin eksiklerinin olduğunu ifade ederek bu maddeye göre aynı kazaya bağlı iki köyün sınırının İdare Heyetinin onayı ile tapu kalemine verileceğini ve böylelikle köylerin sınırlarının belirleneceğini söylemiştir. Ancak ayrı ayrı kazalara bağlı köylerin sınırlarının nasıl belirleneceğini soran Ahmet Hamdi Bey, iki köy arasında anlaşmazlık çıkması durumunda bunu hangi kazanın halledeceğinin belirtilmemesini bu maddenin eksikleri arasında ifade etmiştir. Ayrıca o kazaların idare meclislerinin verdikleri karara itiraz olması durumunda her ne kadar İdare-i Umumiye Vilayat Kanunu’nda ”Genel Meclis’e ait” diye bir açıklama yapılmışsa da Genel Meclis’in köylerin otlakiyesini tayin etmeyeceğini, görevin mahkemeye ait olduğunu belirtmiştir. Eğer bunların mahkemeye gönderilmemesi isteniyorsa bu maddede yeterli açıklamanın yapılması gerektiğini ifade etmiş ve konuşmasının devamında bu belirsizliklerden dolayı maddenin eksik olduğunu bir kez daha vurgulamıştır.³⁰⁷³

Bu kanunun on dördüncü fıkrası üzerine yapılan görüşmelerde “Köylerde ilkokul yapmak köylülere aittir.” diye bir madde olduğunu, ancak köylülerin okul yapmaya güçleri olmadığı için okul yaptıramadıklarını belirtmiştir. Köylere okul yapma işinin her mahallin özel idaresine verilmesi gerektiğini, böylece hem okulların yapılacağını hem de köylünün dayanmak zorunda olmadığı bu yükün üzerinden alınacağını söylemiştir. Köylülerin bu kadar yükü kaldıramayacaklarını ifade eden Ahmet Hamdi Bey, senelerden beri bu durumu gördüklerini, ancak amaç yaptırmamak ise bunun ayrı bir şey olduğunu konuşmasında belirtmiştir.³⁰⁷⁴

23. “Köy Kanun Layihası”nın “Köyde su basması olursa birleşerek selin yolunu değiştirmek” şeklindeki yirmi üçüncü fıkrası üzerine yapılan görüşmeler esnasında konuşan Ahmet Hamdi Bey, su basması esnasındaki yardımın sadece köyün evleri için mi yapılacağını bağ, bahçe ve tarlaların da buna dahil olup

³⁰⁷² ZC, D. 2, C. 6, s. 193; 21 Şubat 1924.

³⁰⁷³ ZC, D. 2, C. 6, s. 283-284; 24 Şubat 1924.

³⁰⁷⁴ ZC, D. 2, C. 6, s. 388-389; 26 Şubat 1924.

olmadığını sormuştur. Ayrıca birisinin bahçesini su basması durumunda diğer köy ahalisinin nasıl bir tutum sergileyeceklerini de sormuştur.³⁰⁷⁵

Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada kanunun “Köy sınırı içinde yapılacak iş için para toplanması gerektiğinde bu kanun üzere ihtiyar Meclisinin emri ile köye “salma” salındığı ve toplanan paraya da “Köy parası” denildiği” şeklindeki on üçüncü maddesi üzerine köylerde şehit aileleri ile dul ve yetimlerin olduğunu, bunların geçimlerini zaten zor sağladıklarını, bu sebeple de bu kişilerin salmadan istisnasını teklif etmiştir.³⁰⁷⁶

Bu kanunun otuz yedinci maddesinde ihtiyar meclisinin baktığı davalar ve aldığı kararlar ile ilgili Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada dava edilen bir şeyin miktarının az yada çok olmasının o meseleye ait usulü ya da hukuki mevzuatı etkilemeyeceğini söylemiştir. Bin liralık bir davayı halledecek usul ve kanun neyse, beş liralık bir davanın da usul ve kanununun aynı olacağını ifade ederek bazı hukuk meselelerinin hukuk mektebinden mezun olan hakimlerin bile halledemeyerek Mahkeme-i Temyize gönderdikleri bir durum karşısında İhtiyar Meclisine yetki vermenin doğru olmayacağını belirtmiş; bu nedenle bu maddenin kaldırılması gerektiğini söylemiştir.³⁰⁷⁷

24. “26 Aralık 1923 Tarihli Genel Af Kanunu”nun birinci maddesine ilave kanun teklifi münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey müebbeden küreğe mahkum olan bir suçlunun cezasının evvelki Af Kanunu gereğince on seneye indirildiğini, daha önce ölüncüye kadar hapisanede yatacak olan bir adamın şimdi on sene yatacağını ifade etmiştir. Ayrıca yirmi ya da otuz beş seneye mahkum edilen birinin on sene yatmasında bir sistematığın olmadığını belirten Ahmet Hamdi Bey, cürmü hafif ve ağır olan iki farklı mahkumun eşit şekilde on sene ceza almasının çelişkili bir durum olduğunu on beş seneden fazla mahkumiyet süreleri olanların on beş seneye mahkum olmuş gibi muamele görmelerini teklif etmiştir.³⁰⁷⁸

³⁰⁷⁵ ZC, D. 2, C. 7, s. 79; 4 Mart 1924.

³⁰⁷⁶ ZC, D. 2, C. 7, s. 304; 11 Mart 1924.

³⁰⁷⁷ ZC, D. 2, C. 7, s. 317; 11 Mart 1924.

³⁰⁷⁸ ZC, D. 2, C. 7, s. 801,802,803; 20 Mart 1924.

25. Ahmet Hamdi Bey, “Osmanlı İmparatorluğu’na Ait İç Borçların Hesaplanma ve Ödenmesine Dair Tasarı ve 1908 Temmuzundan İtibaren 1923 Senesi Sonuna Kadar Bütün Alacaklar ve Borçları Hazinesin Hesaplanmasına Dair” layiha ve “1908 Temmuzundan İtibaren 1923 Senesi Gayesine Kadar Bilcümle Matlubat ve Düyun-ı Hazinesin Sureti Mahsubuna Dair” kanunun birinci maddesinin son fıkrası için verdiği tavrının oylamaya sunulmadığını söylemiştir.³⁰⁷⁹

26. “16 Mart 1920 Tarihinden Önce Tahsis Olunan Vatana Hizmetten Dolayı Verilen Maaşın Devam Etmesi ve Elli İki Kişiyeye Vatana Hizmetten Dolayı Maaş Verilmesine Dair” kanun münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada; Akdağmağdeni Kaymakamı Tahir Beyin ailesine maaş tahsisi hakkında bir teklifinin olduğunu söylemiştir. Daha önce Birinci Büyük Millet Meclisi tarafından bu kişinin ailesine bin kuruş maaş tahsis edildiğini ancak beş nüfuslu aileye bu paranın yeterli olmadığını belirterek en azından çocuklarının eğitim masrafını karşılayacak şekilde bu beş nüfusa iki bin kuruş maaş verilmesini istemiştir.³⁰⁸⁰

27. Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey’in “14 Eylül 1920 Tarihli Alkollü İçkilerin Yasaklanması Kanunu Gereğince Mahkum Olanların 9 Nisan 1924 Tarihinde Kabul Edilen Kanun Münasebetiyle Haklarındaki Hükmün Uygulanmamasına ve Halen Tutuklu Bulunanların Serbest Bırakılmasına Dair” kanun teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada Adliye Encümeninin “Ceza tehdidi altında yasaklanan işlerle ilgili kanun daha sonra diğer bir kanunla yürürlükten kaldırılırsa önceki kanuna göre tutuklu olanların tutukluluğunun devam etmesi doğru değildir.” şeklindeki mazbatalarına muhalefet etmiştir. Bu kanunla ilgili olarak evvelce mahkum olanların yüzde doksan beşinin sokakta şurada burada şamata eden bir takım uygunsuz vaziyetlerde bulunmalarından dolayı hapsedilen kimseler olduğunu bu durumun şimdiki kanunda yasak olduğu gibi önceki kanunda da yasak edildiğini hatırlatarak bu mazbata ile bu hükmün kaldırılarak serbest bırakılmasının doğru olmadığını bunun sadece Genel Af için olabileceğini söyleyerek mazbatanın reddini istemiştir.³⁰⁸¹

³⁰⁷⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 820; 20 Mart 1924.

³⁰⁸⁰ ZC, D. 2, C. 8, s. 580; 12 Nisan 1924.

³⁰⁸¹ ZC, D. 2, C. 10, s. 257; 15 Kasım 1924.

28. “22 Şubat 1921 Tarihli Yol Mükellefiyeti Nakdiyesi Kanununa Müzeyyel Kanun Layihası” münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada hasatı dört, kışı üç ay süren bir vilayette inşaat için beş ay gibi kısa bir süre kaldığını belirtmiş; Nafia Vekaletinin beş ay içerisinde on iki bin nüfusu olan bir vilayette bütün nüfusa altı günlük inşaat işini yaptıracak yeterli memur, mühendis ve kondüktörü bulup bulamayacağını çalıştırıp çalıştıramayacağını sormuş ve bu konuyla ilgili Nafia vekilinden izahat istemiştir.³⁰⁸²

29. “Pamuk Ürünlerine Gelen Böceklerin Yok Edilmesi Hakkındaki” kanun layihası üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey, Encümenin bu kanunun olağanüstü tedbirleri gerektiren bir durumda olması nedeniyle önemli kararlar alması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca belediye meclislerinin bu konuda aldıkları para cezası kararının kesin olduğunu bunun ödenmemesi durumunda hapis cezasının uygulanacağını söyleyerek bu kanunda sadece cezanın erteleme usulünün kabul edilmediğini ifade etmiştir.³⁰⁸³

30. “Aşarın Kaldırılması ile Yerine Konulacak Vergi Hakkında” kanun layihası üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada aşar usulünün yıllardan beri özellikle köylülere yapılan bir zulüm olduğunu ifade ederek bu usulün kalması fikrini Heyet-i Celilenin de kabul etmeyeceğini söylemiştir. Aşarın usulünün yanlış olduğunu, şimdiye kadar bu durumdan dolayı oluşan baskıdan daha büyük bir baskının Anadolu’da görülmediğini belirterek “Bu usulün kaldırıldığı gün köylü inkılabımızı hissedecektir.” demiştir. Ayrıca bu layihanın tekrar encümene gönderilmesini teklif eden arkadaşlarına cevaben Ahmet Hamdi Bey encümene bu layihanın gönderilmesinin bu senede aşar usulünün devam etme ihtimalini ortaya çıkarabileceğini, bu nedenle hemen maddelere geçilerek gerekli düzenlemeleri burada yapılmasını istemiştir.³⁰⁸⁴

“Aşarın Kaldırılması ile Yerine Konulacak Vergi Hakkında” kanun münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada bu kanunun altıncı maddesinin “Gizli kalmış arazinin önceki senelere ait vergisi ait olduğu senelerdeki hükümlere

³⁰⁸² ZC, D. 2, C. 11, s. 334; 1 Ocak 1925.

³⁰⁸³ ZC, D. 2, C. 12, s. 100; 12 Ocak 1925.

³⁰⁸⁴ ZC, D. 2, C. 13, s. 280; 10 Şubat 1925.

tabidir.” şeklindeki C fıkrası ile ilgili olarak gizli arazi vergisinin olmadığını, bunun birikmiş vergi arazisi olduğunu söyleyerek birisinin beş senelik vergisi varsa bunun nasıl olacağını sormuştur.³⁰⁸⁵

31. Ahmet Hamdi Bey, “1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Layihası” münasebetiyle yaptığı konuşmada diğer vekaletler ve daire bütçesinde memurlar için hem maaşların hem de ödeneklerin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu bütçede maaşların ve normalin üstünde verilen ödeneğin dışında kesilmiş ödeneğin bulunduğunu da Ahmet Hamdi Bey, konuşmasının devamında belirtmiştir.³⁰⁸⁶

“1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın Adliye Vekaleti Bütçesi görüşmelerine başlanmadan önce Ahmet Hamdi Bey söz alarak Cumhuriyet mahkemelerinde pek çok ilerleme olmasına rağmen mahkemelerin bazı gecikmelere sebebiyet verdiği hakkındaki şikayetlerin kesilmediğini belirtmiştir. Bu şikayetlerin bir kısmının kanunlardan bir kısmının tebliğ ve infaz memurlarından kaynaklandığını belirterek mahkemelerin gecikmesinin başlıca sebebinin yazıların zamanında yerine getirilmemesi olduğunu söylemiştir. Mahkemelerin bu gecikmeye sebebiyet verenler hakkında kanuni muamelenin uygulanması için Müdde-i Umumiliğe yazı verip bu yazının Jandrama kumandanlığına giderek orada kaldığını, bundan başka bir şey yapılmadığını belirtmiş, bu mesele hallolmadıkça bu sebeplerin ortadan kalkmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca bu meselenin kanun dairesinde halledilmesi gerektiğini vurgulayan Ahmet Hamdi Bey, mahkemelerde gecikmeye sebep olan meselelerden birinin de cinayet mahkemelerinde meydana gelen yaş davalarında olduğunu, çünkü taraflardan birinin yaşının fazla ya da az olması gibi iddialarda bulunması durumunda mahkemenin davayı ertelediğini söylemiştir. Bir başka gecikme sebebinin cinayet mahkemelerinde arandığı vakit vekilin bulunamaması olduğunu belirterek Avukat Kanunu’nun memlekette açtığı boşluktan bahsetmek gerektiğini belirtmiş ve konuşmasına şu sözlerle devam etmiştir. Cemiyet olmayan yerlerde ya bir iki dava vekili vardır veyahut da hiç bir dava vekili yoktur. Dava vekili olmayan yerlerde davalar bir iki kişiye inhisar etmiştir. İki köylü arasındaki davanın bir tarafını dava vekili deruhte eder, öbür tarafını da hiç okuyup yazma

³⁰⁸⁵ ZC, D. 2, C. 14, s. 85; 17 Şubat 1925.

³⁰⁸⁶ ZC, D. 2, C. 13, s. 380; 12 Şubat 1925.

bilmeyen bir köylü müdafaa eder. Bu köylünün başka bir vekil bulamayacağını belirten Ahmet Hamdi Bey, vekil bulan tarafın kazanıp bulamayan tarafın kaybedeceğini söylemiştir. Ayrıca icra meselesinin adliyede en çok şikayet edilen mesele olduğunu, Cumhuriyetimize yakışan bir mesele olmadığını, icra reislerinin aynı zamanda Mahkeme-i Asliye reisleri olduğunu, ancak bunların zaten işlerinin başından aşkın olduğunu, bir de icra olayı eklenince işin çıkmaz bir hal aldığını belirtmiştir. Ahmet Hamdi Bey mahkemelerin çoğu yerde öğleden sonra başlamasının bazı sıkıntılar ortaya çıkardığını, böyle bir durumda birikme olduğu için yetişilemediğini ve mahkemelerde davaların ertelendiğini konuşmasına ilave etmiştir. Son zamanlarda Kuva-yı Milliye mensubunun affi ile ilgili mahkemede ihtilafların olduğunu belirterek bu problemin bir an önce çözülmesi gerektiğini, İstanbul ve İzmir cinayet heyetlerinin maaşlarına göre, Cumhuriyet merkezi olan Ankara'daki cinayet heyetinin maaşlarının daha az olduğunu, bu durumun doğru olmadığını belirtmiş, bu konularla ilgili gerekli düzenlemelerin yapılması için takrir verdiğini açıklamıştır³⁰⁸⁷.

“1925 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın Adliye Vekaleti Bütçesi ile ilgili olarak konuşan Ahmet Hamdi Bey, bütçedeki kanunları hazırlama masrafı adı altındaki bir maddeden bahsederek buna otuz, otuz beş bin lira verdiklerini söylemiştir. Bu komisyonların yaptıkları faaliyetleri yeterli bulmadığını söyleyen Ahmet Hamdi Bey, iki seneden beri verilen paranın karşılığı olarak hiçbir faaliyette bulunmadıkları bu komisyonların aynı para ile her sene devam edip etmeyeceklerini sormuştur.³⁰⁸⁸

“1925 senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Layihası”nın yirmi birinci ve yirmi ikinci maddeleri üzerine yaptığı konuşmada Muvazene-i Umumiye Kanunu'nun bir sene süresince yapılması gereken işleri kapsamaması gerektiğini söyleyerek bu senenin bu uygulamanın dışında olduğunu belirtmiştir. Çünkü bu kanuna ilgisi olmadığı halde Ceza Kanunu'ndan daima tatbik edilecek iki maddenin konulmuş olduğunu söylemiştir. Ayrıca yirmi birinci maddede belirtilen cezaların tatbik edilmesi gerektiği şeklindeki ifadenin uygun olmadığını, zaten kanunda ceza varsa bunun

³⁰⁸⁷ ZC, D. 2, C. 14, s. 247; 23 Şubat 1925.

³⁰⁸⁸ ZC, D. 2, C. 14, s. 264; 23 Şubat 1925.

tekrar belirtilmesine gerek olmadığını söyleyen Ahmet Hamdi Bey, yine yirmi üçüncü madde gereği bu cezaları uygulayacak kişilerin kimler olduğunu sormuş ve neticede bu iki maddenin kaldırılması gerektiğini söylemiştir.³⁰⁸⁹

32. “Vakıflar Genel Müdürlüğü 1925 Senesi Bütçesi Hakkında” kanun layihası münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey, Vakıflar Müdürlüğü İstanbul'da eskiden bulunan Evkaf Nazaretinin resmi dairelerin batakhanesi olduğunu, ancak şimdiki Evkaf Müdüriyeti'nin bu batakhane olmadığını belirtmiştir. Ancak Vakıflar Müdürlüğündeki bazı eksikliklerden bahseden Ahmet Hamdi Bey, Vakıflar Müdürünün bir fen memuru olması gerektiğini, burada ise sadece Kudüste çalışan, senede bir defa gelen ama maaşını bu kişinin müdüriyetten alan kişinin olduğunu belirterek sonradan bu maaşının kesildiğini söylemiştir. Yine “evkaf mahallesi” diye bir çalışma yapıldığını gördüğünü söyleyen Ahmet Hamdi Bey, bir sonraki yıl burada vakıfların hiçbir iş yapmadığını hatta burayı elden çıkarmaya çalıştığını duyduğunu belirtmiştir. Vakıflar Müdürlüğünün Avrupa'dan inşaat fabrikası yapımı için İstanbul'dan yüklü miktarda maaş ile gönderdiği kişinin geldiğinde hiçbir şey yapmadığını, ayrıca vakfa ait olan bir sudan bahsederek bu suyun zamanla bozulmasının insan sağlığına zarar verdiği halde bir düzenleme yapılmadığını, medreslerin harap şekilde kaldığını, yine İstanbul'da Adile Sultan ismindeki vakfın çok geliri olmasına rağmen buranın hesabının yapılmadığını ifade ederek Vakıflar Müdürlüğünün eksikliklerini dile getirmiştir.³⁰⁹⁰

33. “Ceza Kanununun” bazı maddelerinin tadili hakkında konuşan Ahmet Hamdi Bey gerek encümenin gerekse de hükümetin bu düzeltme ile ilgili bir sebep göstermediklerini ifade etmiştir. Hükümetin bu kanunun elli altıncı maddesini kalıcı hale getirmek için öne sürdüğü fikirleri uygun bulmayan Ahmet Hamdi Bey, elli altıncı maddenin birinci fıkrasının daha önce ikinci madde olarak kabul edildiğini, bu sebeple aynı maddenin kabulünün olmayacağını söylemiştir.

Ahmet Hamdi Bey bu kanunun altmış beşinci maddesi yerine kabul edilen “Bir kimse herkesin görebileceği bir yerde hakaret kasdıyla Türk Bayrağı'nı veya

³⁰⁸⁹ ZC, D. 2, C. 17, s. 202; 9 Nisan 1925.

³⁰⁹⁰ ZC, D. 2, C. 17, s. 34-35; 2 Nisan 1925.

Devletin armasını vesair işaretleri kaldırır veya yırtar ve buna benzer şekilde aşağılarsa altı aydan iki seneye kadar hapis cezasına çarptırılır.” şeklindeki maddesinin daha önce kaldırıldığını, çünkü bu maddenin yerinin orası olmayacağını bu maddenin emniyet-i dahiliyeyi ihlal meselesine ait olduğu için buraya getirildiğini belirtmiştir.³⁰⁹¹

Bu kanunun iki yüzüncü maddesinin yerine kabul edilen “Her kim on beş yaşını tamamlayan bir kızın bekaretini bozarsa üç aydan bir seneye kadar haps olunur. Eğer kızlık bozma seninle evleneceğim diye yapılmışsa altı aydan eksik olmamak üzere hapis cezasına çarptırılır. Nikahın yapılması bundan muafiyet sebebidir. Şu kadar ki beş sene zarfında boşanma meydana gelirse genel hukuk davasına geri dönlür.” şeklindeki madde üzerine Ahmet Hamdi Bey, kanunda ırz davası olmadığı müddetce “kötü fiiller için” ceza verilmediğini söylemiştir. Bir genç, bir kıza ilgi duyarsa ve bu kız kendi rızası ile bekaretini teslim ederse erkek kadar kızın da ceza görmesi gerektiğini, yoksa birtakım sıkıntıların ortaya çıkacağını belirtmiş, ona göre maddede düzenleme yapılmasını istemiştir.

Bu kanunun “Şu kadar ki gerek hükümden evvel ve gerek hükümden sonra eş veya veli veya zevce davadan vazgeçer yahut eş tekrar zevcesini alırsa gerek kadın gerek eş hakkında ceza düşer, inceleme esnasında veya mahkeme sürecinde şikayetçi vefat ederse bunlar hakkında takibat yapılamaz.” şeklindeki kırk birinci maddesinin son fıkrası üzerine Ahmet Hamdi Bey, şikayetçinin vefatının ırz ve namus davasının düşmesine sebep olmaması gerektiğini, mirasçılarının davayı takip etmeleri durumunda davanın devam etmesi gerektiğini belirtmiş ve maddenin bu şekilde değiştirilmesini teklif etmiştir.³⁰⁹²

34. “Mesai Kanunu Layihası” üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey, bu kanun gereği telgrafçıların ne olacağını sormuştur. Ayrıca bu kanunun on dokuzuncu maddesinin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na muhalif olduğunu da konuşmasında belirtmiştir.³⁰⁹³

---

³⁰⁹¹ ZC, D. 2, C. 18, s. 98,102; 16 Nisan 1925.

³⁰⁹² ZC, D. 2, C. 18, s. 188,214,216; 16 Nisan 1925.

³⁰⁹³ ZC, D. 2, C. 19, s. 43; 4 Kasım 1925.

Ahmet Hamdi Bey, “Mesai Kanunu Layihasının” on dokuzuncu ve yirincinci maddelerinin birleştirilerek on dokuzuncu madde olarak Sıhhiye Encümeninin maddeyi talep ettiğini söylemiştir. Bu nedenle bu maddeyi tekrar encümene vererek kabul edilen fıkraları hariç bırakmak üzere diğer fıkralar hakkında yeniden bir madde yapılmasının daha iyi olacağını belirtmiştir.³⁰⁹⁴

35. “Şura-yı Devlet Teşkilatı Hakkında” kanun münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey, bu kanunun on yedinci maddesinin son fıkrası ile ilgili olarak yaptığı konuşmada, nizamnamelerin kanunların uygulanmasını tarif eden bir talimatname olduğunu, bu sebeple nizamnamelerin açıklanmasından bu maddede bahsedilmesinin uygun olmayacağını söylemiştir. Nizamnamelerin kanuna uygun olup olmadığını incelemek görevinin ise Büyük Millet Meclisine ait olduğunu belirterek Adliye Encümeninin bu fıkrayı kaldırdığını ve bu fıkranın maddede belirtilmesine lüzum olmadığını ifade etmiştir.³⁰⁹⁵

36. “Muhamat (Avukatlık) Kanunu”nun ikinci maddesinde avukatlığın Adliye Vekaletinin uygun göreceği bir mahkemede iki sene adli hizmette bulunmak suretiyle yapılacağı, Mekteb-i Mülkiyeden mezun olupta Hukuk Fakültesinde veya okulunda okunan derslere nazaran kısmen veya tamamen noksan kalan derslerden sınav yapıp tasdiknamelerini aldıktan sonra ikinci maddeyi uyguladıkları surette avukat olabilecekleri belirtilmiş ve bu konu üzerine görüşmeler başlamıştır. Ahmet Hamdi Bey, Karesi Milletvekili Vehbi Bey’in bu maddedeki “kısmen veya tamamen” ibaresine muhalefet ettiklerini belirterek bu maddenin genel olduğunu, Mekteb-i Mülkiyede okunmayan eksik kaldığı tespit edilen derslerden Hukuk Fakültesinde sınava girmeleri gerektiğinin vurgulanmak istendiğini söylemiştir. Ayrıca Vehbi Bey’in “Hukuk Fakültesinde dersler tamamen okunmaz.” şeklindeki konuşmasına karşılık olarak Ahmet Hamdi Bey bu durumu Hukuk Fakültesindeki hocalar ile konuştuğunu bütün derslerin okutulduğunu Vehbi Bey’in dediği tarzda birşey olmadığını söylediklerini ifade etmiştir. Yine Vehbi Bey’in “belediye reislerinin dava vekaleti ile uğraşamayacakları” hakkındaki görüşü üzerine bu açıklamaların 1923 senesine ait olduğunu bu senede Muhamat Kanunu’nun

³⁰⁹⁴ ZC, D. 2, C. 20, s. 91; 10 Aralık 1925.

³⁰⁹⁵ ZC, D. 2, C. 19, s. 89; 11 Kasım 1925.

olmadığını, bu açıklamanın Dahiliye Encümeninin yaptığını belirtmiştir. 1924 senesinde Muhamat Kanunu'nun dördüncü maddesinde bu meselenin görüşüldüğünü ve belediye reislerinin başkan olarak seçilemediklerini, onların üye olduklarını eğer belediye reislerinin dava vekaletiyle iştigallerinde bir mahzur varsa Muhamat Kanunu'nun bu maddesinin düzenlenmesinin gerektiğini, bundan bir sene evvelki açıklamaya göre hareket etmenin uygun olmayacağını söyleyerek bu açıklamalardan sonra kanunun çıktığını belirtmiştir.³⁰⁹⁶

37. “İl Genel İdaresi Kanunu”nun yüz otuz sekizinci maddesinin tadili hakkında kendisinin vermiş olduğu kanun teklifi üzerine yapmış olduğu konuşmada bu maddede “Encümeni vilayet azasının ayrı kazalar ahalisinden olmaları şarttır.” diye bir “ahali” kaydı olduğunu bu kayıt ile bir kaza diğer kaza ahalisinden aza seçerse encümende kendi ahalisinden değil diye o kazayı temsil edecek aza bulunmayacağını söylemiştir. Ahmet Hamdi Bey, kazanın kendi ahalisinden üye seçmesi gerektiğini, bu nedenle “ahalisinden” yerine “azasından” kaydının konulması ile ilgili bir teklifte bulunduğunu ancak encümenin yanlılığın bu maddede değil yüz beşinci maddede olduğunu, çünkü bu madde de “Vilayet ahalisinden seçilir.” yerine “Kaza ahalisinden seçilir.” denildiğinde sorunun hal olacağını söylediklerini ifade etmiştir. Ancak bu duruma karşı olduğunu söyleyen Ahmet Hamdi Bey, Meclis-i Umumi üyelerinin seçim keyfiyetinde kanunun, seçim yapmaya hakkı olan halka, vilayet hududu dahilinde seçim hakkını verdiğini azanızı kendi kazanız dahilinden ve kazanız ahalisinden seçeceksiniz.” dediğini belirterek encümenin bu teklifinin red edilerek kendi teklifinin tekrar görüşülmesini istemiştir.³⁰⁹⁷

38. İstanbul Milletvekili Ahmet Hamdi Bey'in; “9 Ocak 1882 Tarihli Zabıta-i Saydiye (Kara ve Su Avcılığı ile İlgili Yönetmelik) Nizamnamesine Bazı Maddelerin İlavesi Hakkındaki” kanun teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada Zabıta-i Saydiye Kanunu'nun birtakım cezaları içerisinde barındıran bir kanun olduğunu, bu kanunda önceki usulün değiştirilerek cürüm ve kabahat olmak üzere ikililiğin kabul edildiğini söylemiştir. Hapislerin ağır hapis hafif hapis gibi çeşitleri

³⁰⁹⁶ ZC, D. 2, C. 21, s. 60; 6 Ocak 1926.

³⁰⁹⁷ ZC, D. 2, C. 21, s. 115; 11 Ocak 1926.

olduğu gibi para cezalarının da ağır ve hafifinin olduğunu, ancak buradaki para cezasının hangi para cezası olduğunun tespit edilmediğini ifade etmiştir. Bu nedenle Ahmet Hamdi Bey, Adliye Encümenine bu maddelerin gönderilerek düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir.³⁰⁹⁸

39. “Kazanç Vergisi Hakkındaki” kanun layihasının kırkıncı maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, bu maddeden kendisine vergi tarh edilen mükellefe ihbarname tebliğ edilmezse o mükellef de gelip ihbarname tebliğ edilmediğini haber vermezse ceza göreceğinin anlaşıldığını, ancak Maliye Vekilinin söylediklerinden başka anlam çıktığını ifade etmiştir. Buna göre Maliye Vekili, kişinin kendisine ihbarname tebliğ edilmemiş, diğerlerine de ihbarname verilmiş olduğu halde hiç söylemez de o orada oturuyor ve ticaret yapıyorsa bu durumda o kişinin ceza göreceğini belirtirken maddede kendi namına vergi tarh edilmiş de memurlar ihbarnamayı vaktinde buna tebliğ etmemişler ise bu kişinin ceza gördüğünün anlaşıldığını belirtmiştir. Bu sebeple Ahmet Hamdi Bey, maddenin düzeltilerek Maliye Vekilinin ifade ettiği tarzda encüme verilmesini tekli fetmiştir.³⁰⁹⁹

40. “Ankara Belediyesine Bir Milyon Yedi Yüz Elli Bin Lira Verilmesi Hakkındaki” kanun münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey, bu kanun ile ilgili bazı eksiklikleri ifade etmiş ve kanunun belediye rüsumuna ait Belediye Kanunu ile ilgili olduğunu Borç Kanunu ile herhangi bir alakasının olmadığını söylemiştir. Bu kanunu yürütme işinde görevli olan kişinin Maliye Vekili ve Dahiliye vekili olduğunu, bu nedenle de bu kanunun Dahiliye Encümeninden geçmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca 1920 senesinden evvelki binaların otuz, kırk, elli belki de iki yüz senelik olduğunu, bu binalarda kimlerin, nasıl oturduğunun incelenmediğini, bu evlerde oturanların maaşlarının yarısından fazlasını kiraya verdiklerini, verginin artması durumunda bu kira bedellerinin de artacağını, böyle bir durumun ise bazı sıkıntılar çıkaracağından konunun muhakkak incelenerek sonuca bağlanması gerektiğini söylemiştir. Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada Ankara’nın hükümet merkezi olmasından dolayı iki kat vergi vermesi gerekiyorsa İstanbul’un da bu merkezliğinin alınmasından dolayı vergisinde indirim yapılmasının gerektiği ancak

³⁰⁹⁸ ZC, D. 2, C. 21, s. 105; 11 Ocak 1926.

³⁰⁹⁹ ZC, D. 2, C. 22, s. 80; 6 Şubat 1926.

bu durumun incelenmediğini söylemiştir. Ahmet Hamdi Bey, konuşmasının sonunda bütün bu eksiklikler doğrultusunda görüşmelerin yetersiz olduğunu, bu olumsuzlukların bir an önce düzeltilmesi gerektiğini belirtmiştir.³¹⁰⁰

41. Bolu Milletvekili Mehmet Vasfi Bey'in "Ormanlardan Çıkarılacak Kereste ve Yakacağın İsimlendirilme İşleminin Ormanlarda Tamamlandıktan Sonra Her Yere Serbest Nakli ve Geçirilmesi Hakkındaki" kanun teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada bu teklifin daha önceki Orman Nizamnamesi Kanunu ile ilgili olduğunu bundan iki sene önce de Ziraat Vekaletinden yüz doksan maddeli bir Orman Kanunu'nun Meclise takdim edilerek Ziraat Encümeninde beklediğini ayrıca kendisinin de bu konu ile ilgili teklifinin olduğunu ancak encümen tarafından neticelendirilmediğini belirtmiştir. Mehmet Bey'in teklifinin de Orman Kanunu'na bağlı olduğundan bütün olarak görüşülmesinin gerektiğini bu nedenle de kanun teklifinin Ziraat Encümenine gönderilerek Orman Kanunu ile birlikte Heyet-i Celileye gelmesi gerektiğini ifade etmiştir.³¹⁰¹

42. Konya Milletvekili Mustafa Feyzi Bey'in "Resmen Meydana Gelmiş Mahalle ve Köylerin Tüzel Kişilerden Sayılmasıyla Gayrimenkul Mallar Edinebilmeleri Hakkındaki" kanun teklifleri üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey, Medeni Kanun'da hayır cemiyetinin kurulması hakkında beş on maddelik bir hükmün olduğunu ifade ederek bir mahalle okul yaptırma, okulu tamir etme, cami yapma gibi bir girişimde bulunursa o zaman mahallenin Heyet-i İhtiyariyesinin kanuna uygun olarak bu hayırlarla ilgili heyet oluşturacağını söylemiştir. Ayrıca bu hayır adına alınan malların tapuları kişilerin üzerindeyse bu kişilerin istedikleri gibi bu gayri menkulleri alıp satabileceklerini belirtmiştir. Bu nedenle Ahmet Hamdi Bey, Adliye Encümeni gibi bu kişilere ayrıca bir eşhas-ı hükmiye (tüzel kişilik) verilmesine gerek olmadığını Adliye Encümeninin de bu durumdan dolayı bu kanun teklifinin reddini istediğini belirtmiştir.³¹⁰²

43. "Kastamonu İline Bağlı Cide Kazasında "Gahnöbet" Usulüyle Ortaklar Arasında Tasarruf ve Ziraat Edilen Arazinin Satılmasıyla Suyunun Ortadan Kaldırılması Hakkındaki" kanun münasebetiyle Adliye Vekili adına söz isteyen

³¹⁰⁰ ZC, D. 2, C. 23, s. 54; 4 Mart 1926.

³¹⁰¹ ZC, D. 2, C. 23, s. 138; 10 Mart 1926.

³¹⁰² ZC, D. 2, C. 23, s. 155; 13 Mart 1926.

Ahmet Hamdi Bey, müzakere usulü ile ilgili olarak bu kanunun geçen sene Adliye ve Tapu Encümenlerine gönderildiğini, ancak Tapu Encümeni tarafından incelenip, Adliye Encümenine havale edilmeden geldiğini söylemiştir. Kanunda “Ortaklığın giderilmesi için kanun gereğince bölünmesi yapılır.” diye kayıt olduğunu, ancak o kanun Medeni Kanun ile kaldırıldığından kaldırılan bu kanuna uyularak taksim yapılamayacağını, bu nedenle de bu kanunun Adliye Encümenine gönderilerek düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir.³¹⁰³

44. “Sıtma Mücadelesi Kanunu” münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey, bu kanunun Adliye Encümeni tarafından kabul edilen “Karşılıksız dağıtılan kinini satanlardan, sattıkları kinin bedelinin yirmi katı ceza nakit olarak alınır.” şeklindeki on dokuzuncu maddesi üzerine kanunun esas on dokuzuncu maddesinde “emniyet-i suistimal” dendiğini, ancak Ceza Kanunu’nun belirlediği emniyeti suistimal şartlarının Adliye Encümeninin teklif ettiği maddede olmadığını belirterek Adliye Encümeninin bu cezayı yeterli bulduğunu belirtmiştir. Ayrıca Ahmet Hamdi Bey, maddede “emniyeti suistimal” ifadesi olmayınca mahkemenin meseleyi halledemeyeceğini, bundan dolayı encümenin yirmi misli cezayı kabul ettiğini ifade etmiştir.³¹⁰⁴

45. “Emlak ve Eytam Bankası Hakkındaki” kanun layihasının birinci maddesi üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey, şirketin merkezi Ankara olduğuna göre bu şirketin nerelerde şube açacağını ve elinde emlaki mevcut olan fakat parası olmayan Şark vilayetlerinin bu durumdan nasıl faydalanacaklarını sormuştur.³¹⁰⁵

46. “Mesai Kanun Layihası” ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada üç dört celseden beri ruznamenin okunduğunu ancak her defasında encümenin ya da vekilin olmaması gibi sebeplerle ertelendiğini belirtmiş; bu maddelerin kısa olduğunu, bu yüzden de maddelerin görüşülmesinin ertelenmesine gerek olmadığını söylemiştir.³¹⁰⁶

47. “Orman Nizamnamesinin On Altıncı ve Kırk Üçüncü Maddelerinin Tadili Hakkında” konuşan Ahmet Hamdi Bey, Orman Nizamnamesi’nin otlakiye vergisi

³¹⁰³ ZC, D. 2, C. 24, s. 161; 20 Nisan 1926.

³¹⁰⁴ ZC, D. 2, C. 24, s. 228; 26 Nisan 1926.

³¹⁰⁵ ZC, D. 2, C. 25, s. 328; 20 Mayıs 1926.

³¹⁰⁶ ZC, D. 2, C. 25, s. 28; 6 Mayıs 1926.

adı altındaki verginin miktarını her yerin İdare Meclisinin belirlediğini ve bu resmin mültezimlere satıldığını, bu mültezimlerin ise hayvan sahiplerini zarara uğrattığını söylemiştir. Halkın yaşadığı bu sıkıntıya son vermek için Ahmet Hamdi Bey kendisinin bu konuda verdiği kanun teklifinin kabulünü isteyerek herkesten eşit miktarda vergi alınmasını ve bu verginin kanuni bir hale sokularak mültezimlere verilmemesini istemiştir.³¹⁰⁷

48. “Nakliye Vasıtalarının Tedariki Kanunu”nun bazı maddelerinin düzenlenmesine dair kanun layihasının ikinci maddesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada Dahiliye Encümeninden gelen bu maddede “para cezasının seferberlik esnasında iki misli olacağına dair “ bir kaydın olduğunu, halbuki verilen takrirden böyle bir kaydın olmadığını belirtmiştir.³¹⁰⁸

49. “Gümrük Kanunu”na bazı maddelerin ilavesi ile ilgili kanun münasebetiyle yapılan görüşmelerde Ahmet Hamdi Bey, bu kanunun on altıncı maddesi üzerine bu kanunda belirtilen “ithal ve ihraç serbestisinin İcra Vekilleri Heyeti kararıyla olması” ile ilgili birşey söylemeyeceğini Maliye Vekilinin “Eski kanunu aynen kabul ettik.” demesine karşı olduğunu ifade etmiştir. Çünkü eskiden padişah buyruğu ile değiştirilmesi kanun iken şimdi İcra Vekilleri Heyeti kararı ile değiştirildiğini bu nedenle de bu maddenin aynı olmadığını ifade etmiştir.

Bu kanunun altmış dördüncü maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada ilgili malın değiştirilmesi kabul olunmadığı takdirde bedelinin ödeneceğinin bedeli ödenmez ise bunun altı ay kalacağını ama yinde o malın bedelinin para cezası olarak alınacağını belirtmiştir.³¹⁰⁹

50. Siverek Milletvekili Kadri Ahmet Bey ve arkadaşlarının “Teşcir (ağaçlandırma) Kanunu” teklifi münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada her şehir ve kasabanın belediyesi tarafından ağaç dikme zamanı gelince bir program hazırlanarak şehrin hangi tarafında ne kadar ve ne cins ağaç dikileceğinin belirlendiğini on sekiz yaşından altmış yaşına her erkeğin belirlenen günde ağaç dikmeye mecbur olduğunu, dikim işi belirtilen gün de tamamlanmaz ise

³¹⁰⁷ ZC, D. 2, C. 25, s. 705; 31 Mayıs 1926.

³¹⁰⁸ ZC, D. 2, C. 25, s. 663; 30 Mayıs 1926.

³¹⁰⁹ ZC, D. 2, C. 26, s. 102,108; 5 Haziran 1926.

ertesini gün tamamlanacağını söylemiştir. Ağaçların bu şekilde dikilmesiyle halkın rağbetinin de artacağını belirtmiştir.³¹¹⁰

51. “Lüzum Görülecek Mahallerde Tüketim Vergilerinin Toptan Alınması Hakkındaki Kanun” layihası üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada bu kanunda tüketim vergilerinin bayilere yüklenmek istendiğini belirterek bu durumda bayilerin müşteriye sattığı malların bedeli nispetinde ayrıca tüketim vergisi alıp almayacağını sormuştur. Ayrıca Ahmet Bey bu durum karşısında mallar üzerine zam yaparak bayilerin malın fiyatı artınca satmak üzere malı saklamayı düşünüp düşünmedikleri de bu konuşmasında sormuştur.³¹¹¹

52. “Resmi Damga Kanunu”nun dokuzuncu maddesinin yüz on üçüncü fıkrasının tadili hakkındaki kanun layihası üzerine Ahmet Hamdi Bey, yaptığı konuşmada bu kanun layihasında çoğunlukla Muvazene-i Maliye Encümeninin teşvik ettiği maddelerin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca burada Muvazene-i Maliye Encümeni azasından bir kişinin çoğunluğun fikrine muhalefet eden bir görüşü olduğunu söyleyerek bir encümenin çoğunluğunun kabul ettiği ve düzelttiği bir maddenin Mecliste okunduğunu, aleyhinde söz söyleyen var ise yeniden bir düzenleme yapıldığını, eğer muhalif yoksa aynen o şekilde maddenin kabul edildiğini ifade etmiştir. Ancak bu kanunun maddeleri görüşülürken bir kişinin muhalefet ettiğini fikrin oylamaya sunulmasıyla kabul edildiğini bu durumun ise kabul edilmediğini belirtmiştir.³¹¹²

53. Rize Milletvekili Esat Beyin, Hopa’da Hasan ve Kara Alioğullarının “Hazineye Bağışladıkları Arsaların Kendilerine İadesi Hakkındaki Kanun” teklifleri üzerine Ahmet Hamdi Bey bu kanunun Adliye Encümeni ile ilgili olduğunu söyleyerek öncelikle encümende görüşülmesini istemiştir.³¹¹³

54. Kocaeli Milletvekili Saffet ve Kastamonu Milletvekili Ali Nazmi Beyler’in “Memurin Kanununun kırk yedinci maddesine bir fıkra ilave edilmesi” hakkındaki kanun teklifi üzerine Ahmet Hamdi Bey, bu kanunun görüşülmesinde

³¹¹⁰ ZC, D. 2, C. 26, s. 157; 7 Haziran 1926.

³¹¹¹ ZC, D. 2, C. 26, s. 223; 8 Haziran 1926.

³¹¹² ZC, D. 2, C. 28, s. 222; 30 Aralık 1926.

³¹¹³ ZC, D. 2, C. 28, s. 217; 30 Aralık 1926.

hükümetin bulunması gerektiğini, ancak hükümetten hiç kimsenin olmadığını bu nedenle de görüşmenin hükümetin huzuruna bırakılmasını teklif etmiştir.³¹¹⁴

55. “Jandarma Erleri ve Küçük Subayların İlköğretim Vergisinden Muaf Tutulmalarına Dair” kanunun “İşbu kanun 1 Mart 1927 tarihinden itibaren geçerlidir.” şeklindeki ikinci maddesi üzerine Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada Özel İdarelerde sene-i maliyenin haziran olduğunu, bu sebeple maddede 1 Mart yerine 1 Haziran denilmesi gerektiğini belirtmiştir.³¹¹⁵

56. “Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkındaki” kanun layihası münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey bu kanunun altıncı maddesinde “Binaların numaralanması mukabilinde bina sahiplerinden alınacak resmin tayini miktarı belediye meclislerine aittir.” şeklindeki ifade üzerine bu durumun masraf olarak nitelendirildiğini, ancak maddede bu verginin masraf karşılığı verildiğinin vurgulanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Ahmet Bey konuşmasının devamında halka vergi adı altında yüklenmemek gerektiğini söyleyerek belediye teşkilatı olmayan yerlerde binalara numara verildiğini bu durumun köyler için de geçerli olup olmadığını, bu masrafı kimin karşılayacağını sormuştur.³¹¹⁶

57. “Yedek Subay ve Yedek Askeri Memurları Kanunu”nun beş ay sonra yürürlüğe gireceğini düzenleyen on ikinci maddesinin bir iki kanun maddesinden önce konulması gerektiğini ifade eden Ahmet Hamdi Bey, aynı uygulamanın on üçüncü madde için de yapılmasını istemiştir.³¹¹⁷

58. “Memur Maaşları Hakkındaki Kanun Layihası”nın on yedinci maddesinin son fıkrasında geçen “Mahkeme neticesinde mahkum olanlara işten el çektirildiği tarihten itibaren bir şey verilmez.” ifadesi ile ilgili olarak Ahmet Hamdi Bey, ufak bir para cezasına mahkum olanların bu maddeye dahil olup olmadığını sormuştur.³¹¹⁸

59. “Gençleri Muzır Yayınlardan Koruma Unvanlı Kanun Layihası” üzerine Ahmet Hamdi Bey, bu kanundaki “gençler” ifadesi yerine “küçükler” denmesi

³¹¹⁴ ZC, D. 2, C. 28, s. 295; 8 Ocak 1927.

³¹¹⁵ ZC, D. 2, C. 28, s. 460; 24 Ocak 1927.

³¹¹⁶ ZC, D. 2, C. 30, s. 191; 21 Mart 1927.

³¹¹⁷ ZC, D. 2, C. 33, s. 67; 16 Haziran 1927.

³¹¹⁸ ZC, D. 2, C. 33, s. 130; 18 Haziran 1927.

gerektiğini, çünkü Medeni kanunda on sekiz yaşına kadar olanlar hakkında küçük tabirinin kabul edildiğini belirtmiştir.³¹¹⁹

2.2.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Erzincan Milletvekili Sabit Bey'in, "İstanbul'a Gönderilen İstiklal Mahkemesi Heyetinin Vazife ve Yetkilerinin Acilen Tesbiti Lüzumuna Dair" takririni üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey Heyet-i Vekile Reisinin İstanbul'da Tükiye Cumhuriyeti'nin ve Büyük Millet Meclisinin aleyhinde birtakım faaliyetlerin olduğunu, bu sebeple İstanbul'da İstiklal mahkemesinin gerekli olduğuna karar verdiğini belirtmiştir. İstiklal Mahkemesi Kanunu'nun B ve C fıkralarının birbiri ile eş anlamda olduğunu birbirine benzeyen suçlardan birinin cezasını mahkemeye verilip de diğerinin hariçte tutulmasının uygun olmayacağını söyleyen Ahmet Hamdi Bey, bu kanunun B fıkrası ile beraber C fıkrasının da dahili salahiyet olmasını ve Heyet-i Celilenin bu konuda hakem olmasını istediğini söylemiştir.³¹²⁰

2. Ahmet Hamdi Bey, "Ruznamenin On Üçüncü Maddesini Teşkil Eden ve Altı Hastalıklı Mahkumun Aflarına Dair" olan Adliye Encümeni mazbatasının mustacelen ve tercihan müzakeresine dair vermiş olduğu takrir üzerine yaptığı konuşmada hastalıkları tıbben onaylanmış altı mahkumun hayatlarının son dönemlerini birkaç gün veya ay evlerinde geçirmelerinin Heyet-i Vekile tarafından kabul edildiğini bununla ilgili de Ceza Kanunu'nda tedavisi mümkün olmayan hastaların cezalarının affedileceği ile ilgili bir madde olduğunu söylemiştir. Buna göre cezalarının bitimine iki ay kaldığı ve bu konudaki mazbataların Heyet-i Celilede uzun süre kaldığı düşünüldüğünde bu mazbataların birkaç ay daha kalması durumunda bir iki günlük ömürlerinin hapisanede sefil ve ailelerinden mahrum olarak ölmeleri ile sonuçlanacağını bunun yerine "geri kalan ömürlerini evlerinde geçirmeleri gerekli değil mi?" diyerek bu konunun Meclis Genel Kurulunda görüşülmesini teklif etmiştir.³¹²¹

3. Ahmet Hamdi Bey, "Birinci Seçim Dönemine Ait Zabıt Ceridelerinden Ciltlenmiş Birer Takımın Azayı Kirama Verilmesi Hakkında Bir Karar Alınmasına Dair" takririni üzerine yaptığı konuşmada birinci döneme ait olan görüşmelerin millet

³¹¹⁹ ZC, D. 2, C. 33, s. 456; 21 Haziran 1927.

³¹²⁰ ZC, D. 2, C. 4, s. 212; 13 Aralık 1923.

³¹²¹ ZC, D. 2, C. 4, s. 3358; 20 Aralık 1923.

için pek şanlı ve kıymetli bir tarihi gerçek olduğuna inandığını, o zabıtların bir hatıra, bir yadigar olmak üzere elde bulunmansının çok önemli olduğunu bu sebeple bu zabıtların tab edilmesini istemiştir.³¹²²

4. Ahmet Hamdi Bey, “Kur’an ve İslami Hükümler Aleyhinde Yazılar Yazan Gazeteler Hakkında Matbuat Kanunu”nun uygulanması ile ilgili verdiği taktir fikir hürriyeti’nin yayıncısının basın olduğunu basının hür ve serbest olması gerektiğini söylemiştir. Ancak basın hürriyetinin devletçe tanınmış, Devletin dini olan din-i İslamı küçük düşürme derecesine gelmemesi gerektiğini birtakım gazetelerde Kur’an-ı Azim hakkında (Köhne bir kanundur, eskimiş bir kanundur) gibi tabirlerin kullanılarak İslamiyet aleyhinde tahribatların yapıldığını ifade etmiştir. Bunu yayınlayanlar hakkında inceleme yapılması gerekirken yapılmadığını, bu nedenle vermiş olduğu taktir ile Adliye Vekilinden “Bu gibiler hakkında takibatı kanuniye icra edilsin.” şeklinde bir istekte bulunduğunu belirtmiştir.³¹²³

5. Ahmet Hamdi Bey, “Fırari Bakaya Kanunu’nun Birinci Maddesinin Açıklanmasına Dair Müdafaa-i Milliye ve Hastalıklarından Dolayı Kalan Cezalarının Affına Dair” olan Adliye Encümenleri mazbatalarının müstacelen müzakeresine dair vermiş olduğu taktir üzerine ruznamenin beşinci ve on dokuzuncu numaralarının Belediye Kanunundan sonra görüşülmesini istemiştir.³¹²⁴

6. Kırşehir Milletvekili Yahya Galip Bey’in “Donanma Cemiyetinin Kaldırılması, Menkul ve Gayrimenkul Mallarının Zorla Alınması Hakkındaki Halen Geçerli Olan 6 Nisan 1919 Tarihli Kararnamenin Meclis Günlüğüne Dahil Edilmesiyle Bir Karar Verilmesine Dair” taktiri üzerine Ahmet Hamdi Bey, görüşmelerin yeterli olmadığını belirterek meselenin usul ve kanun meselesi olduğunu söylemiştir. Kararnamenin ilgasına dair bir teklif olmadığını ifade ederek bu kararneme üzerine bu cemiyetin kaldırıldığını belirterek bu kararnamenin ortadan kaldırılması için, “Fılan tarihli kararname kaldırılmıştır.” diye iki maddelik bir kanun yapılması gerektiğini söylemiştir. Bu nedenle Ahmet Hamdi Bey, önce kararnamenin

³¹²² ZC, D. 2, C. 4, s. 704; 7 Ocak 1924.

³¹²³ ZC, D. 2, C. 5, s. 454; 30 Ocak 1924.

³¹²⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 840-841; 14 Şubat 1924.

kaldırılmasına dair bir teklif olması gerektiğini, bu teklifin görüşülmesinden sonra cemiyetin yeniden canlandırılabilceğini belirtmiştir.³¹²⁵

7. Ahmet Hamdi Bey, “Orman Nizamnamesinin On Altıncı Maddesinin Tadili Hakkında Bir Seneden Beri Ziraat Encümeninde Bulunan Kanun Teklifinin Nizamname-i Dahilinin Açıklığı Gereğince, Doğrudan Doğruya Ruznameye Alınmasına Dair” vermiş olduğu taktir ormanlarda otlatılacak davardan belirli bir vergi alınmasının uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu verginin miktarının İdare Meclisleri tarafından belirlendiğinden ve standart bir ödeme olmadığından burada bazı haksızlıkların meydana geldiğini belirterek tadil teklifinde bulunduğunu söylemiştir.³¹²⁶

8. “Ruznamenin Onuncu Maddesindeki Orman Nizamnamesinin On Altıncı Ve Kırk Üçüncü Maddelerinin Düzenlenmesi Hakkındaki” verdiği kanun teklifinin derhal görüşülmesi ile ilgili taktiri üzerine Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada, 1868 tarihli Orman Nizamnamesinin onaltıncı maddesinde “1848 tarihli talimatname mucibince bir resim alınır.” denildiğini kendisinin “bu vergi alınmasın” demek istemediğini ancak herkesten eşit şekilde ve miktarının kanunun belirlediği bir verginin alınmasının uygun olacağını söylemiştir. Ayrıca Ahmet Hamdi Bey bu vergiden alınan gelire karşı olmadığını fakat bu miktar kanun tarafından belirlendikten sonra mültezimlere verilmeyerek davar sahiplerine zulmedilmemesini teklif ettiğini söylemiştir.³¹²⁷

2.2.3. Encümen Mazbataları Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Altın Kaçakçılığında Mahkum Eşref ve Haşim Efendiler Hakkındaki” Adliye Encümeni mazbatasını münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey hükümetin harp sırasında kendi idaresinin dışında bulunan memleketlere ihracı yasaklarken İstanbulda o dönemde Büyük Millet Meclisinin idaresinden hariç bulunduğundan buraya da altın ihracının yasak olduğunu belirtmiştir. Elma küfesinin içerisine altınları saklayarak İstanbul'a kaçırmakta iken yakalanan bu kişilerin bu altınları yabancılara satmayı amaçladıklarını, o dönemde Adana veya sair yerler gibi işgal altında bulunan memleketlere altın kaçıranlar hakkında uygulanan bir çok muamelat

³¹²⁵ ZC, D. 2, C. 17, s. 93; 5 Nisan 1925.

³¹²⁶ ZC, D. 2, C. 22, s. 34; 3 Şubat 1926.

³¹²⁷ ZC, D. 2, C. 25, s. 43.

olduğunu, bu altınların maliyeye kazanç olarak kaydedildiğini söylemiştir. Bu kişilerden birisi hakkında merhameten yapılacak muamelenin diğeri hakkında da yapılması gerektiğini bundan dolayı maliyenin büyük bir yük altında kalacağını ifade ederek Maliye Vekilinin burada olmadığını, onun yerine mazbatayı Heyet-i Celile'nin takdir etmesini istemiştir.³¹²⁸

2. “Belediye Başkanlarının Görevleri ile İşgalleri Caiz Olup Olamayacağının Açıklanmasına Dair” İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi hakkındaki mazbata münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey yapmış olduğu konuşmada reislerin her iki senede bir seçildiğini söylemiştir. Reisin kuradan dört ay evvel seçilmesi, sonra üyelerin yarı müddetini tamamlayarak kura çekilmesi durumunda reisin tekrar seçilip seçilmeyeceğini ya da o reisin iki sene daha başkanlık edip etmeyeceğini sormuştur.³¹²⁹

3. “Askerlik Hizmetinin Noksan Müddetine Ait Olmak Üzere Geçici Askerlik Hizmeti Kanunu'nun Beşinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair” kanun layihası ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasını üzerine Ahmet Hamdi Bey amacın memlekette eğitimi her tarafa yayarak vatan evladlarını tahsile teşvik etmek olduğunu söylemiştir. Ayrıca her altı ayda bir verilen bir ay iznin çok az olduğunu bunun bütün askerlik müddetince üç ay olmasının sıkıntı yaratabileceğini bu sebeple de eğitimi yaygınlaştırmak için bu izin süresinin dört aya çıkarılması gerektiğini belirtmiştir.³¹³⁰

4. “Mükellefiyet-i Askeriye Geçici Kanunu'nun Yüz On Sekizinci ve Yüz Yirmi Birinci Maddelerinin Tadiline Dair” mazbatalar münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey, daha önce belirlenmiş bir şeyi tekrar etmenin uygun olmayacağını ifade ederek bu kanunun beşinci maddesinde beş yüz lira bedel-i nakdi verenlerin dört ay talim ederler diye tespit edilen bir şeyin yüz madde sonra tekrar etmenin gereksiz olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle bu iki maddenin kaldırılmasını teklif etmiştir.³¹³¹

³¹²⁸ ZC, D. 2, C. 4, s. 534; 27 Aralık 1923.

³¹²⁹ ZC, D. 2, C. 4, s. 530-531; 27 Aralık 1923.

³¹³⁰ ZC, D. 2, C. 5, s. 59; 9 Ocak 1924.

³¹³¹ ZC, D. 2, C. 5, s. 97; 14 Ocak 1924.

5. “İpekli Mallardan Esas Tarifedeki Verginin On İki Katı Yerine Beş Misli Olarak Alınması Hakkında” Karahisar-ı Şarki Milletvekili İsmail Bey ve arkadaşlarının kanun teklifi ile Maliye Vekaletinin İstihlak Resmi Kanunu’nun tefsirine ait tezkeresi ve Kavanin-i Maliye, Muvazenei Maliye ve İktisat Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey jakarlı kumaşlardan mallar gümrüğe gelmeden 17 Ocak 1923 tarihine kadar beş misli olarak Gümrük Resmi alındığını bu tarihten sonra ise on iki misline çıkması ile ilgili olarak malların 17 Ocak 1923’den sonra alınıp da 17 Ocak’tan önce alındığına dair bir vesikanın temin edilip edilmeyeceğini sormuştur. Çünkü 17 Ocak’tan sonra, yani şubatta, martta satın alıpta 17 Ocak’ta aldım demelerinin olup olmayacağını söylemiştir.³¹³²

6. “İstanbul Baro Reisi Lutfi Fikri Bey’in Affı Hakkındaki Dilekçe ve Affına Dair” Adliye Encümeni mazbatası olup, konunun acele görüşülmesi ile ilgili verilen takrime cevaben Ahmet Hamdi Bey, zaten encümenin de bu konunun acilen görüşülmesi ile ilgili bir teklifinin olduğunu söylemiştir. Ayrıca mazbatayı yanlış anlayanlar için Ahmet Hamdi Bey mazbatanın tekrar okunmasını istemiştir.³¹³³

7. “Memleketi Savunmak İçin Yapılan Harekatın Suç Sayılmayacağı Hakkındaki 19 Kasım 1923 Tarihli Kanun’un, Birinci Maddesinin Açıklanmasına Dair” Başvekalet tezkersi ve Adliye Encümeni mazbatası münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey Kuva-yı Milliye mensubu olduğuna dair vesikası bulunan bir kişinin suç işlediğini söylemiştir. Bu kişinin Müdde-i Umumiye ihbar edilerek kovulup ya da kaçması durumunda suç işlediğini bu durumun kimin tarafından inceleneceğini adamın tutuklanıp tutuklanmayacağını sormuştur.³¹³⁴

8. “Tarife Kanunu’nun Dördüncü Maddesinin Tadiline ve Neosalvarsan’ın Gümrük Resminden İstisnasına Dair” teklif ve Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey şu konuşmayı yapmıştır. Öncelikle bu kanunun birinci maddesi ile ilgili görüşmelere iştirak eden Ahmet Hamdi Bey, hangi filimlerden gümrük resminin alınıp alınmadığını sorarak filimlerin iki çeşit olduğunu söylemiştir. Bunlardan ticaret vasıtası olarak kabul edilenlerin vergiden muaf olmamalarını çünkü köylünün güçlüğüle bulduğu tuza vergi zammı yaparken

³¹³² ZC, D. 2, C. 5, s. 149; 16 Ocak 1924.

³¹³³ ZC, D. 2, C. 5, s. 687-688; 11 Şubat 1924.

³¹³⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 816; 13 Şubat 1924.

yabancıların getirmiş olduğu filimlerden gümrük resminin alınmamasının kesinlikle olmayacağını belirtmiştir. Ahmet Hamdi Bey ancak resmi müesseseler ve okullar için ahlaki ve fenni filimlerin bu vergiden muaf olmalarına destek verdiğini söylemiştir. Ayrıca köylülerin sağlık problemleri yaşarken para bulunamadığından sıtma için gerekli ilacı bile alamadıklarını belirterek “Bu gibi şeyleri gümrük resminden nasıl istisna ederiz.” diyerek bu konu ile ilgili yapılan görüşmelerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir.³¹³⁵

9. “18 Ekim 1923 Tarihli Firari ve Bakaya Kanunu’nun Birinci Maddesinin (Cerami Mezkureye Merbut ve Mütferri Olarak Faili Asli Addedilen) Fıkrasının Tefsiri Hakkında” Başvekaletten mevрут tezkere ve Adliye Encümeni Mazbatası üzerine Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşmada Meclisin geçen sene bu firarı ve bakayanın affi hakkındaki kanunu kabul ettiği açıklamasında “Bunların fiilerini gerek rüşvet ahziyle ve gerek suveri saire ile tehiyye ve teshil ve ikmal eden yazıcı çavuş ve kumandan da bu affa dahildir.” diye kanunun tespit edilip kabul edildiğini ve böylece hapiste olanların serbest bırakıldığını söylemiştir. Ancak şimdi rüşvet alanlardan firara müsaade edenlerin olaylarının ayrı olduğunu bunların aftan istifade edemeyeceklerinin belirtilmesi üzerine Ahmet Hamdi Bey, bunların aftan istifade edeceklerinin daha önceden kabul edildiğini evvelki kabul edilen tefsir ile bu kabul edilen tefsir arasında bir çelişki olduğunu bunun tekrar incelenmesi için Adliye Encümenine havalesini teklif etmiştir.³¹³⁶

10. “Dört Yüz Numaralı Kanunun Uygulaması Olarak Takdirname ile Ödüllendirilmeleri Gereken Dört Yüz Altmış Bir Kişiyeye Ait Defterle Bununla Alakalı Teklif Kağıtlarının Takdim Kılındığı Hakkında” çeşitli görevlerde güzel hizmetleri görüldüğü cihetle 400 numaralı kanun hükmüne uygun olarak takdirname ile ödüllendirilecek yüz on sekiz kişi hakkında Başbakanlık vesikası Müdafaa-i Milliye Vekaleti mazbatasınca reddedilmiştir. Bu tezkereye cevaben bu mazbata da belirtilen beş yüz yetmiş sekiz kişiyeye ait defterler ve teklif varakalarının yüz yetmiş dokuz zabitin rütbe ile terfiine, üç yüz on sekiz zabitin takdirname ile taltiflerine, yetmiş altı zabitin inha varakalarının reddine ve dört zabıt hakkındaki muamele

³¹³⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 853; 14 Şubat 1924.

³¹³⁶ ZC, D. 2, C. 10, s. 209; 13 Kasım 1924.

noksan görüldüğünden evrakının iadesine bir kişinin de İstiklal Madalyası ile taltifine karar verilerek oylama sunulmuştur. Bunun üzerine Ahmet Hamdi Bey, encümenin Başvekalet tezkeresine red kararı verdiğini belirterek Müdafaa-i Milliye Encümeninin verdiği kararın doğru olup olmadığını sormuştur.³¹³⁷

11. “Hazine Alacak ve Borçlarının Hesaplanmasına Dair 3 Nisan 1924 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Açıklanmasına Dair” Başvekaletten mevut tezkere ve Kavanin-i Maliye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey Kavanin-i Maliye Encümeninin bu iki meseleye ait mütalaasını ve kararını açıklamadığını bu sebeple de bu işin Kavanin-i Maliye Encümenine tekrar gönderilip esas hakkında bir karar verilmesinden sonra tekrar görüşülmesini istemiştir.³¹³⁸

12. “Dervişoğlu Çolak Mahmut Hakkında Özel Af Çıkarılmasına Dair” mazbata münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey, mahkemenin bu kişinin af isteğini kabul ettiğini, ancak Af Kanunu’nun kabul tarihinin kanunun mahkemeye tebliğ tarih olduğunu, bu sebeplede af isteğinin geçtiği ile ilgili bazı ihtilafların olduğunu söylemiştir. Encümenin bu durumu incelediğini kanunun üçüncü maddesine göre “Kanunun yayınlandığı tarihten itibaren üç ay zarfında başvuranlar bu aftan yararalanırlar.” diye bir kayıt olduğunu ve buna binaen encümenin bu durumu dahili af olarak kabul ettiğini belirtmiştir. Ahmet Hamdi Bey konuşmasında bu kişinin af istemeyip istemiş gibi bir işlem yapılmışsa ve bunun incelenmesi Heyet-i Celile tarafından isteniyorsa bunun farklı bir şey olduğunu yaptığı olduğu konuşmada belirtmiştir.³¹³⁹

13. “Cemiyetler Kanununun On İkinci Maddesinin Açıklanması Hakkındaki” mazbata münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey Dahiliye Encümeni mazbatasında dilekçenin İstida Encümenine ait olduğunu ifade edildiğini halbuki durumun öyle olmadığını başvekaletin isteğinin kanunun bu maddesinin açıklanmasına ait olduğunu söylemiştir.

³¹³⁷ ZC, D. 2, C. 17, s. 87; 5 Nisan 1925.

³¹³⁸ ZC, D. 2, C. 19, s. 48; 7 Kasım 1925.

³¹³⁹ ZC, D. 2, C. 20, s. 190; 19 Aralık 1925.

Encümen mazbata muharririnin “Cemiyetler Kanunu tanzim olunuyor. Artık bunun açıklanmasına mahal yoktur, onun için geciktirdik.” şeklindeki konuşmasına binaen Ahmet Hamdi Bey, bugün geçerli olan kanun ne ise onun uygulanması gerektiğini şimdi kanun değişse bile önceki kanunun açıklamalarının kabul edilmesini çünkü evvelki kanunun geçerliliği esnasında cemiyetin var olduğunu söylemiştir. Bu nedenle Ahmet Hamdi Bey, bu maddenin İstida Encümenine veyahut diğer bir encümene gidemeyeceğini, yeni bir kanun gelecek diye erteleme yapılamayacağını belirterek bu maddenin açıklanması gerektiğini konuşmasında ifade etmiştir.³¹⁴⁰

14. “Tokat ve Sivas Ormanları Yaylak ve Kışlak Mültezimi Derviş Necati Efendinin Mal Sandığına Taksit ve Depozito Akçesi Olarak Vukubulan Teslimatının İadesine Dair” İstida ve Kavanin-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey yaylak ve kışlak rüsumunun cibayetine dair olan verginin alınmasının kaldırılması ile ilgili olarak 26 Haziran 1926 yılında bir kanunun yürürlüğe girdiğini buna göre encümenlerin mazbatalarında “Tokat ve Sivas'ta 26 Haziran'a kadar tahsil ve cibayet olunması lazım gelir.” diye bir maddeden bahsedildiğini halbuki bu durumun diğer vilayetleri de ilgilendirdiğini ancak bununla ilgili bir açıklama yapılmadığını ifade etmiştir. Ayrıca Ahmet Hamdi Bey, böyle bir düzensizliğin giderilmesi için tekrar encümenlerce inceleme yapılması gerektiğini kararın bütün vilayetler için geçerli olmasını istediğini belirtmiştir.³¹⁴¹

15. “Memurin Kanunu'nun Mali Ahkâmının 1927 Sene-i Maliyesi İptidasına Kadar Ertelenmiş Olduğuna Göre Üçüncü Geçici Maddedeki Sürenin Uzatılıp Uzatılmayacağına Açıklanması Hakkındaki” Başvekalet Tezkeresi ve Kavanin ile Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey açıklanması istenilen üçüncü maddede kanunun ilan edilmesinden bir sene zarfında emekli olanların 11 Ağustos tarihli kanun gereğince emekli edileceği ile ilgili olduğunu belirtirken Muvazene-i Maliye Encümeninin bu kanunun Maliye ile ilgili olduğunu bu nedenle de mali takvimin gözönüne alınarak mart ayından itibaren geçerli olması gerektiğini ifade etmiştir. Ahmet Bey, kanunun metni ilanından

³¹⁴⁰ ZC, D. 2, C. 21, s. 230; 23 Ocak 1926.

³¹⁴¹ ZC, D. 2, C. 30, s. 43; 5 Mart 1927.

itibaren bir sene zarfında olup, yürürlüğe girdiği itibariyle olmadığını ayrıca da Muvazene-i Maliye Encümeninin bu düşüncesini kanuna ters bulduğunu belirtmiştir.³¹⁴²

16. “Tütün Tekel İdaresin Kanununun Beşinci Maddesinin Açıklanması Hakkında” Memurin Muhakemat Heyeti, Kavanin-i Maliye ve Dahiliye Encümenleri mazbataları üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey, Tütün -Tekel İdaresinin maliye dairelerinden biri olup genel maliyeye ait görevi yerine getirdiğinden bunların Memurin Kanunu’nun tarif ettiği devlet memurundan olmadığını ifade ederek bunlara müstahdem muamelesi yapıp yapılamayacağını sormuştur. Ahmet Hamdi Bey bu konu ile ilgili olarak Memurin Kanunu’nda müstahdemlerin de bir hakkı olduğunu konuşmasında dile getirmiştir.³¹⁴³

2.2.4. Diğer Konular Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Genç Milletvekili Dr. Ali Haydar Bey’in Ölümü Üzerine” Ahmet Hamdi Bey yaptığı konuşma da, bu milletvekilinin ruhuna fatiha okunmasını teklif etmiştir.³¹⁴⁴

2. Ahmet Hamdi Bey, “Evrak-ı Varide”nin hemen okunacağını bunun birikmeyeceğini ifade etmiştir.³¹⁴⁵

3. “Anadolu Halkının Maruz Bulunduğu Sıtma, Frengi Hastalıklarına Dair” sualine Sıhhiye Vekili Refik Bey’in cevabı münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey, Sıhhiye Vekilinin frenginin yüzde üç buçuk, sıtmanın da yüzde elli derecesinde olduğunu veremin ise tespit edilemediğini söylediğini belirtmiştir. Geçen dönemde frenginin ortadan kaldırılması ile ilgili bir kanun yapıldığını; ancak bu kanunun uygulanamayarak sadece kağıt üzerinde kaldığını ifade etmiştir. Bu kanunun uygulanması durumunda frenginin bu kadar uzun süre devam etmeyeceğine değinerek frenginin yüzde on derecesinde olduğunu konuşmasında belirtmiştir. Vilayetlerde bulaşıcı hastalık komisyonlarının olduğunu bu komisyonların işini kolaylaştıracak olanların ise idare memurları olduğunu söylemiştir. Ancak hiçbir idare memuru, sağlık görevini yerine getirmediğinden dolayı mesul olmadığını

³¹⁴² ZC, D. 2, C. 30, s. 160; 19 Mart 1927.

³¹⁴³ ZC, D. 2, C. 30, s. 194; 21 Mart 1927.

³¹⁴⁴ ZC, D. 2, C. 4, s. 6; 3 Aralık 1923.

³¹⁴⁵ ZC, D. 2, C. 6, s. 45; 17 Şubat 1924.

belirterek, bu konu ile ilgili olarak çocuk ölümlerinin yüzde sekseni aştığını ifade etmiştir. Frengi Kanunu'nu tatbik edilmediğini bundan da kimsenin sorumlu tutulmadığını belirten Ahmet Hamdi Bey, halkın sıkıntılarının çaresine bakılmazsa geleceği vahim gördüğünü söylemiştir.³¹⁴⁶

4. Ahmet Hamdi Bey, “1923 Sene-i Maliyesi Haziran-Şubat Aylarına Ait Divan-ı Muhasebat Raporlarının On Dördüncü Fıkrası” üzerine yaptığı konuşmada maddede ifade edilen yolsuz sarfiyatın mahalli ictihad olup olmadığını bu durumdan vekillerin sorumlu olup olmadığını sormuştur.³¹⁴⁷

5. “Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi” teklifi münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey, Meclisin çoğunluğu sağlanamadığı sürece seçimin yapılamayacağını; ancak çoğunluk derecesi olursa seçimin gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Dersim Milletvekili Feridun Bey'in “Mevcut sayının üçte ikisi ile yapılması lazımgelir.” ifadesini kabul etmediğini söyleyen Ahmet Hamdi Bey, Meclisin çoğunlukla açılmasından sonra “Mevcut sayının çoğunluğu yoktur.” diye müzakereye başlanmama gibi bir durumun olmaması gerektiğini söyleyerek çoğunluk ile seçimlerin yapılıp görüşmelere başlanacağını ifade etmiştir.³¹⁴⁸

2.2.5. Bütçeler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Ahmet Hamdi Bey, “Dahiliye Vekalet Bütçesi”nin ikinci maddesi üzerine verdiği karar için yaptığı konuşmada Muvazene-i Maliye Encümeninin devletin bütçesini incelerken vekaletlerdeki özel kalemlerin görevlerinin olmadığını, ayrıca bunların sayıca fazla olduğunu tespit ettiğini söylemiştir. Hariciye Vekaleti dışındaki özel kalemler için de aynı düşünceye sahip olduğunu belirten Ahmet Hamdi Bey, bu konuda Muvazene-i Maliye Encümeninin “Adliye Vekaleti kalemi mahsusunu fazladır.” diyerek bütçe yapmadığını ve bütçeden özel kalemin kaldırıldığını ifade etmiştir. Ayrıca Ahmet Hamdi Bey konuşmasının devamında Dahiliye Vekaletinde altı yedi kadar müdürün olduğunu, kendisinin tanık olduğu bir olay karşısında vekaletlerin iki memur varken daha düzenli iş yaptıklarını, bu sayının sekize çıkması durumunda işlerin durduğunu gördüğünü, buradan da memurun çoğalmasından işlerin iyileştirici yönde gelişme sağlayacak diye bir şey olmadığını söylemiştir. Bu nedenle

³¹⁴⁶ ZC, D. 2, C. 6, s. 126-127; 19 Şubat 1924.

³¹⁴⁷ ZC, D. 2, C. 13, s. 104; 3 Şubat 1925.

³¹⁴⁸ ZC, D. 2, C. 20, s. 233; 23 Aralık 1925

de Hariciye dışındaki vekaletlerin özel kalemlerinin fazla olduğunu bir kez daha konuşmasında hatırlatmıştır.³¹⁴⁹

2. “1924 senesi Emniyet-i Umumiye Bütçesi” münasebetiyle konuşan Ahmet Hamdi Bey bu bütçenin yüz elli dördüncü fırcasının Dahiliye Encümenine gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu fasılda yapılacak bazı düzenlemelerin diğer fasılları da etkileyeceğini, bu nedenle bu fasılların görüşülmesinin ertelenmesini istemiştir.³¹⁵⁰

3. Ahmet Hamdi Bey “1924 senesi Tapu Müdüriyeti Umumiyesi Bütçesi” münasebetiyle yapmış olduğu konuşmada Maliye Vekilinin bütçenin yüz on dördüncü faslı üzerine zam talebinde bulunmasının sebebini sormuş ve öncelikle bunun açıklanması gerektiğini söylemiştir.³¹⁵¹

4. “1924 senesi Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekaleti Bütçesi” münasebetiyle yapılan görüşmelerde Ahmet Hamdi Bey Sıhhiye Vekiline doğum esnasındaki ölümleri engellemek için ne gibi tedbirlerin alındığını sormuştur.³¹⁵²

5. “Dahiliye Vekaleti Bütçesi” münasebetiyle Ahmet Hamdi Bey bu konu ile ilgili ilgili encümene bazı sorular yöneltmiştir. Buna göre Hapishaneler faslında inşaat ve tamirat için ayrılan doksan yedi bin liranın yeni Ceza Kanunu gereğince inşası lazım gelen hapishanelere mi yoksa mevcut olan hapishanelere mi sarf olacağını sormuştur. Ayrıca belediyenin gelecek sene yani 1927 yılında ne gibi işler yapacağını sorarak bunun ile ilgili açıklama yapılmasını istemiştir.³¹⁵³

2.2.6. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. “Usturumca’lı Merhum Halil Efe ve Parti Pehlivan, Eşlerinin Evlerinde Yapılan Araştırma Neticesinde Alınarak Ankara İstiklal Mahkemesi’ne Bırakılan Genel Vezne Ayniyat Defterinde Kayıtlı Bulunan Eşya ve Paranın İadesinin Lazım Gelip Gelmeyeceğinin Belirlenmesi Hakkında” Başvekalet tezkeresi üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey, Meclise arz edilen mesele hakkında mahkeme hükmü olması gerektiğini ifade ederek hazinede bir malı olduğunu iddia eden bir adamın ait olduğu

³¹⁴⁹ ZC, D. 2, C. 7, s. 272; 10 Mart 1924.

³¹⁵⁰ ZC, D. 2, C. 7, s. 445; 15 Mart 1924.

³¹⁵¹ ZC, D. 2, C. 7, s. 580; 17 Mart 1924.

³¹⁵² ZC, D. 2, C. 7, s. 671; 18 Mart 1924.

³¹⁵³ ZC, D. 2, C. 31, s. 59; 11 Nisan 1927.

hukuk mahkemesine giderek bu malın kendisine ait olduğunu ve hazinenin gereksiz olarak zaptettiğini iddia etmesi ve bir yargı üretmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak burada böyle bir muamele yapılmadığını, İstiklal Mahkemesi'nin verdiği hükümde bu malın bu kişiye ait olup olmadığı hakkında açıklama yapılmadığını bu nedenle de Meclisin incelenmemiş veya açıklaması yapılmamış meselelerden dolayı karar vermemesini ifade ederek tezkerenin reddini teklif etmiştir.³¹⁵⁴

2. “Hafta Tatili Kanunu Gereğince Cuma Günleri Açık Bulundurulması Gereken Müesseseler Arasında Doktorların ve Dış Muayenehanelerinin Olup Olamayacağı Hakkında” Başvekalet tezkeresi üzerine konuşan Ahmet Hamdi Bey, cuma günleri tütün satıcılarının da dükkanlarının açık bulundurulmasına izin verilmesini isteyen Ahmet Hamdi Bey bunu şu şekilde izah etmiştir. Tütün bayiliklerini çoğunlukla gazilerin yaptığını bunların Ankara’da olmasa bile İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde bayiliklerinin olduğunu belirterek gazilerin tütün satarak para kazanıp ekmek yediklerini eğer o gün satamazlarsa o günün ticaretinden mahrum olacaklarını söyleyerek bu konuda vermiş olduğu takririn de kabulünü istemiştir.³¹⁵⁵

Ahmet Hamdi Bey, İkinci Dönem yasama çalışmalarında 95’e yakın konuşma yapmıştır.³¹⁵⁶ Bu konuşmalarının ana başlıkları aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 53: Ahmet Hamdi Bey’in İkinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar

Konuşma Yapıldığı Konular	Konuşma Sayısı	Adli	Siyasi	Askeri	Sosyal	Vergi	Seçim	Ekonomi Bütçe	Eğitim	Bürokratik	Sağlık	İdari Yapı	Ziraat ve Hayvancılık	Ticaret ve Sanayi	Bayındırlık	Asayiş	Diğer
Kanun Teklifleri	59	8	--	5	14	7	1	6	1	3	1	3	4	2	1	1	2
Takrirler	8	2	--	2	1	--	--	--	-	-	--	--	--	1	--	--	2
Mazbatalar	16	4	--	3	1	2	-	1	--	1	--	--	--	1	--	-	3
Bütçeler	5	--	--	--	--	--	--	-5	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Tezkereler	2	1	--	-	1	-	-	-	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Diğer Konular	5	-	--	--	1	--	--	1	--	-	1	--	--	2	--	--	-

³¹⁵⁴ ZC, D. 2, C. 18, s. 294; 21 Nisan 1925.

³¹⁵⁵ ZC, D. 2, C. 28, s. 11; 1 Aralık 1926.

³¹⁵⁶ Bu konuşmalardan önemli görülenler metin içerisinde yer almıştır.

Ahmet Hamdi Bey, İkinci Dönem Meclis Yasama Çalışmaları içerisinde kanun teklifleri, tavrirler, encümen mazbataları, bütçeler, tezkereler ve diğler konularda olmak üzere çok sayıda konuşma yapmıştır. Ahmet Hamdi Bey, bu dönemde en çok kanun teklifleri üzerine söz alarak görüşlerini belirtmiştir. Bu konuşmalarda özellikle sosyal, adli konular ve vergi konuları üzerinde duran Ahmet Hamdi Bey, tavrirler üzerine yaptığı konuşmalarda ise adli, sosyal konular meclis iç tüzüğü ve diğler konular üzerine de fikirlerini beyan etmiştir. II. Meclis yasama çalışmaları içerisinde özellikle adli konulardaki mazbatalar konuşmalarının ağırlık noktasını oluşturmaktadır. Bütçeler ile ilgili konuşmasının sayısı çok olmamakla beraber tezkereler üzerine yaptığı konuşmaların temelini ise adli ve sosyal konular oluşturmaktadır. Ahmet Hamdi Bey'in bu yasama çalışmaları içerisinde gizli oturumlarda yapmış olduğu konuşma mevcut değildir.

2.3. Avni Bey

2.3.1. Kanun Teklifleri Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Avni Bey, “Lozan Barış Anlaşmasının Kabulüne Dair” kanunlar münasebetiyle yaptığı konuşmada ülkenin içerisinde bulunduğu durumu geçmişten ele alarak ifade etmiş ve Mustafa Kemal Paşa ile arkadaşlarının ülkeyi esareten kurtarmak için bu uğurda yaptıklarını övgü ile dile getirmiştir. Ayrıca konuşmasında yüce Türk Milletinin fedakarlıklarını berlirten Avni bey, “Ölmeyi bilmeyen bir millete sulhu vermekte korkmayın. Zira sulh için geçen devre-i tevakkuf, onun için yeni bir merhale, yeni bir adım olacaktır.” şeklinde konuşarak kahramanlığın, itaatın, sabırın ve sebatın timsali olan Türk Milletine harbettiği müddet ve sarf ettiği kanlarını toplayacak kadar barış verilmesini vurgulayarak Türk Milletinin büyüklüğünü bir kez daha belirtmiştir.³¹⁵⁷

2. “Eşkiyalığın Giderilmesi Kanunu” münasebetiyle Avni Bey yaptığı konuşmada; ceza hakkının cemiyetlere verildiğini bu cezaların en ağırı olan idamın hükümetin elinden alınarak bu kanun ile halka verildiğini belirtmiştir. Ayrıca isyanın çok çeşitleri olduğunu Adliye Vekilinin bu konu ile ilgilenmesi gerektiğini çünkü aşar meselesinden ”hakaret” diye hakkında suçlamalarda bulunanların

---

³¹⁵⁷ ZC, D. 2, C. 1, s. 254-255; 22 Ağustos 1923.

jandarmalar tarafından kışkırtılarak isyana sevk edildiklerini ve bunların sayılarının oldukça fazla olduğunu konuşmasında ifade etmiştir.³¹⁵⁸

3. “Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinin Kurulmasına Dair” kanun münasebetiyle Avni Bey yaptığı konuşmada kurulması istenilen bu vekaletin taşralarda teşkilatı olup olmayacağını eğer olmayacaksa diğer vekaletlerin memurlarını nasıl onlara emir verileceğini sormuştur.³¹⁵⁹

4. Avni Bey, “Mütareke Başlangıcında Vatanı Müdafaa Etmek İşlenen Yapılan Suçlar Hakkında” kanun layihasi ile Maraş Milletvekili Hasib Bey ile arkadaşlarının “Vatanı müdafa etmek için alınmış olan nakit ve mallarla alakalı davaların görülüp hazinece ödenmesi hakkındaki” kanun teklifi üzerine konuşan Avni Bey, bu konunun Adliye Encümenine gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kanunda ifade edilen suçlar doğrultusunda şahsi hukukun ya hükümet tarafından düzenlenmesi ya da affedilmesi gerektiğini belirten Avni Bey, kendisinin Ereğli Kaymakamı iken iki tane otomobil gönderdiğini bunlardan birinin Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine on birinci fıkra olduğundan orduda kullanıldığını sonra ise bir şarapnel ile parçalandığını diğer otomobilin ise Müdafaa-i Milliye de kullanılmak üzere Gazi Paşaya gönderdiğini söylemiştir. Ancak gönderdiği bu otomobillerden kendisine iki bin lira davada bulunulduğunu ifade ederek bu otomobilleri orduya verdiğini eğer şahsi hukuktan af edilmez ise bütün gelirini de verse bunun yetmeyeceğini bu konunun Adliye Encümenine gidecekse hukuki şekillere bağlı olmadan gönderilmesini istemiştir.³¹⁶⁰

5. “Üçte Bir Ceza Müddetlerini Tamamlayan Mahkumların Affına ve Diğer Suçluların Cezalarının Hafifletilmesine Dair” kanun layihası münasebetiyle konuşan Avni Bey bu kanunda mevzuubahsolan teklifin yeterli olmayarak daha kapsamlı bir Af Kanunu’nun Meclis tarafından kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Birbirine benzemeyen iki kanunun bir hafta içerisinde Meclisten çıkmasının doğru olmadığını söyleyen Avni Bey, bu kanun layihasının Adliye Encümenindeki Af Kanunuyla

³¹⁵⁸ ZC, D. 2, C. 2, s. 683; 15 Ekim 1923.

³¹⁵⁹ ZC, D. 2, C. 2, s. 651; 13 Ekim 1923.

³¹⁶⁰ ZC, D. 2, C. 2, s. 722; 17 Ekim 1923.

birleştirilerek Meclise verilmesini bunun da Adliye Encümenine havale edilmesini istemiştir.³¹⁶¹

6. “Terhis Olunan Yedek Subaylara Ödenek Verilmesine Dair” kanun münasebetiyle Avni Bey, yedek subayların gerek ordu gerekse de Heyet-i Celile tarafından hizmetlerinin öneminin bilindiğini; ancak kendilerine tahsis edilen paranın az bir zaman için yeterli olabileceğini belirtmiştir. Avni Bey kazanılan zaferin bütün memleketin zaferi olduğunu, Muvazene-i Maliye Encümeninin yedek subaylar için belirttikleri fikirlerinin yeterli olmadığını söylemiştir. Avni Bey, yedek subaylar için iki husus üzerine durmuştur. Bunlardan birisi kendi meslekilerine ait terfi, diğer de harbte zarar görmelerinden dolayı kendilerine geçici yardım yapılmasıdır. Yedek subaylığın bir meslek olduğunu bu mesleğe girildiğinde hukukun kaybolduğunu memurlukta terfi imkanı varken bu meslekte hiçbir şey yapılamadığını Heyet-i Celile eğer yardım da bulunursa bu mesleğin çok çabuk faal ve fayda veren bir hal alacağını söylemiştir. Yedek subayların para ve ücret gibi bir şey istemediklerini kendilerinin memlekete hizmet edebilmeleri için Heyet-i Celileden yardım istediklerini belirterek teklif edilen bu kanun layihasının yeterli olmadığını tekrar düzenlenmesi için encümene gönderilmesinin gerektiğini ifade etmiştir.³¹⁶²

7. “Yaban Domuzlarının Yok Edilmesi Hakkındaki” kanun teklifi münasebetiyle Gümüşhane Milletvekili Zeki Bey’in “Başka memleketlerde yüksek fiyatı olan bu hayvanların bizim memleketimizde ortadan kaldırılması için para veriyoruz bu konuda mecburiyet vardır.” şeklindeki konuşmasına karşılık Avni Bey bu konuda hiçbir zaman mecburiyet olmadığını şer’iye Vekaletinden fetva alındığını söylemiştir.³¹⁶³

8. “Telgraf ve Telefon İşlerinin Düzenlenmesi Hakkındaki” kanun münasebetiyle konuşan Avni Bey, bu kanunun Meclise gelen kanunlar içerisinde en uğursuzu olduğunu çünkü birçok kanun çok çabuk görüşülürken adı geçen kanunun gereksiz yere uzatılarak detaylandırıldığını belirtmiştir. Ayrıca Avni Bey, konuşmasında direklerin köylünün tarlasından geçmesinin hiç bir mahsuru

³¹⁶¹ ZC, D. 2, C. 2, s. 774; 18 Ekim 1923.

³¹⁶² ZC, D. 2, C. 2, s. 747; 18 Ekim 1923.

³¹⁶³ ZC, D. 2, C. 4, s. 552; 29 Aralık 1923.

olmadığını ayrıca köylünün evinden bir tel geçmesi ile evlerin korunurluluğuna herhangi bir taaruz olmayacağını ifade etmiştir.³¹⁶⁴

9. Avni Bey, Konya Milletvekili Mustafa Feyzi Efendinin, “Düşmana İltica Edenler Müstesna Olmak Üzere Divanı Harbler ve İstiklal Mahkemeleri Mahkumlariyle Bidayet Ceza Mahkemelerinde Harekat-ı İsyandan Dolayı Mahkum Edilenlerin Cezalarının Affına Dair” kanun teklifinin sadece mahkumları kapsamadığını belirtmiştir. Avni Bey, konuşmasının devamında Heyet-i Celilenin bu suçların kasden yapılmadığını yapanların ise Milli hareketin bu kadar güçlü olacağını düşünemeyen bilinçsiz insanlar olduğunu düşünerek bu affı yaptığını belirterek zan altında bulunan ya da suçları incelenen kişilerin de bu aftan yararlanmaları için bu maddenin Adliye Encümenine gitmesini teklif etmiştir.³¹⁶⁵

10. “Tarife Kanununun Dördüncü Maddesinin Düzenlenmesi” ile ilgili kanun üzerine konuşan Avni Bey bu maddenin “Altı ay zarfında yine iade edilmek şartıyla umumi sergiler ile tiyatro ve sirkler için geçici olarak ithal edilen bütün eşya ve sinema filmleri” şeklindeki son fıkrası için edebiyata ve film seyretmeye önem verdiğini; ancak Genel Harb’den sonra izlediği filimlerin hayvansal duyguları öne çıkarmanın dışında hiç bir önemi olmadığını söylemiştir. Böyle bir durum karşısında bu tarz filimleri okul çocuklarına ya da kadınların önüne çıkarıldığında kendisinin gerçekten de çok utanacağını konuşmasın da belirtmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu için hazırlanan ahlaki filimlere diyecek bir şey olmadığını konuşmasında dile getiren Anvi Bey, ancak bu tarz filimlerin ya gümrükte sansüre tabi tutulması ya da matbaa alet ve edevatından gümrük alan hükümetin böyle sahneleri gösteren filimlerden gümrük alması gerektiğini belirtmiştir.³¹⁶⁶

11. Avni Bey, “Belediye Vergi ve Resimleri Hakkında” kanun layihasının yakıtlar için olan kısmı ile ilgili olarak yaptığı konuşmada köylünün getireceği odun ve kömürün bu vergiden istisnasının sağlanması doğrultusunda verilen takrirlerin kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.³¹⁶⁷

---

³¹⁶⁴ ZC, D. 2, C. 5, s. 534; 2 Şubat 1924.

³¹⁶⁵ ZC, D. 2, C. 5, s. 803; 13 Şubat 1924.

³¹⁶⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 851; 14 Şubat 1924.

³¹⁶⁷ ZC, D. 2, C. 6, s. 378; 26 Şubat 1924.

12. “Köy Kanunu” layihası münasebetiyle Avni Bey yaptığı konuşmada köylerde sınır çekişmesi kadar önemli olan diğer bir şeyin meralar olduğunu belirtmiştir. Meraların büyük çoğunluğunun çeşitli vasıtalarla özel şahısların elinde olduğunu halbuki köylülerin bu meralara vergi verdiğini ifade ederek encümenin gerek yaylalarda gerekse de meralarda bu sıkıntıyı gidermek için önlem alıp almadığını sormuştur.³¹⁶⁸

13. “Ziraat Encümeninin Bazı Maddeler Üzerine Tüketim Resmi ve Bazılarının Oranlarının Arttırılması Hakkındaki” kanun teklifi üzerine konuşan Avni Bey, aşar vergisinin kaldırılmasıyla halkın üzerinden büyük bir yükün alındığı düşünülmüşse de son zamanda tuza vergi konulması ve zam yapılmasının bu yükün tekrar geri geldiğinin bir açıklayıcısı olduğunu söylemiştir. Bir insan için yıllık bir kilo tuza ihtiyaç varken bu durumda iki kuruşun öneminin olmadığını ancak koyun ve sığır besleyen bir köylünün elli okka tuz almaya mecbur olduğunu ifade ederek köylünün tekrar sıkıntıya gireceğini söylemiştir. Ayrıca Avni Bey konuşmasında memleketin ziraat yönünde ilerlemediğini meralarda hayvan yetiştirerek iktisadiyatımızı yükselteceğimizi ümit etmekteyken ve esasen ağnam resmi geçen sene kaldırılmışken yine bu sene verginin arttığını bu nedenle de bu maddenin kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir.³¹⁶⁹

14. “Takrir-i Sükun Hakkındaki” kanun layihası münasebetiyle konuşan Avni Bey, bazı milletvekillerinin bu kanunun Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na muhalif bir kanun olduğunu ifade ederek bu konuda telaşa düştüklerini söylemiştir. Takriri-i Sükun Kanunu’nun huzur ve sükuna kavuşmak isteyen büyük zaferler kazanmış Türk Milleti’ni fesada uğratmak isteyen aşağılık kişiler için olduğunu belirtmiştir. Bu kanunun namussuzların ve memlekete kundak sokmak isteyenlerin korkacağı bir kanun olduğunu bu nedenle hiçbir özelliği ile Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na ters düşmediğini konuşmasına ilave etmiştir.³¹⁷⁰

2.3.2. Takrirler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Avni Bey’in “Orman Nizamnamesi’nin On Altıncı ve Kırk Üçüncü Maddelerinin Tadili Hakkında” Bozok Milletvekili Ahmet Hamdi Bey’in Ziraat

³¹⁶⁸ ZC, D. 2, C. 6, s. 285; 24 Şubat 1924.

³¹⁶⁹ ZC, D. 2, C. 15, s. 71; 1 Mart 1925.

³¹⁷⁰ ZC, D. 2, C. 15, s. 136; 4 Mart 1925.

Encümeninde bulunan takririnin celbiyle ruznameye alınmasına” dair takriri üzerine Avni Bey yaptığı konuşmada Sayım Kanunu gereğince davarlardan alınmakta olan verginin kazalarda yanlış tatbik edilmesinden ötürü önemli bir miktar gibi görüldüğünü, yazın köylülerin koyunlarını, sığırlarını yaylaya çıkardıklarını bu sürü davalarının bir kazadan diğer kaza sınırlarındaki yaylalara geçtiğini her kazada davar başına otlak resmi diye beş, altı kuruş, koyun başından yirmi, yirmibeş kuruş alınmış olacağını belirtmiştir. Hükümetin bu durumu dikate alarak köylünün lehine yaptığı düzenlemenin kazalarda yanlış yorumlandığını bu nedenle Ahmet Hamdi Bey’in bu düzenleme ile ilgili takririnin ruznameye alınmasını istemiştir.³¹⁷¹

2. Ahmet Hamdi Bey’in, “Kur’an ve İslami hükümler aleyhinde yazılar yazan gazeteler hakkında” Matbuat Kanunu’nun uygulanması ile ilgili takriri üzerine görüşmelerin devam etmesini gerekli bulmayan milletvekillerine cevaben Avni Bey, “Milletin aydınlatılması için” görüşmelerin devam etmesini söylemiştir.³¹⁷²

2.3.3. Tezkereler Üzerine Yaptığı Konuşmalar

1. Avni Bey, “Adana’da Fransızlar Zamanında Halktan Alınan Para Hakkındaki” tezkerede “Fransızların terk ettiği paranın ibraz edilecek makbuzlar mukabilinde” şeklindeki ifade üzerine makbuzları kimin göstereceğini belirterek makbuzların çoğu kimsede olmadığını söylemiştir.³¹⁷³

2.3.4. Diğer Konular

1. “İçel Milletvekilliğine Seçilmiş Olan Tevfik Bey ile Hacı Ali Efendi’nin Seçim Mazbataları Hakkında” konuşan Avni Bey Heyet-i Teftişîye, Belediye ve Kaymakamlığın bir evrak incelemesi yaptıklarını söylemiştir. Ayrıca Avni Bey, konuşmasının devamında bu mazbatalar ile ilgili resmi evrakın bulunduğunu mevcut bu durumun tersi sabit oluncaya kadar adı geçen seçim mazbatalarını güvenilir kabul etmek gerektiğini ifade etmiştir.³¹⁷⁴

2. “Fransızların Adana’yı İşgalinde Sahipsiz Kalan Mahsüller ve Kira Bedellerinden Dolayı Zabt Edilen Alıkonulan Mal ve Eşyanın Bedeli Olan ve Sırf Tüketilen Kısmından Geriye Kalan Dört Milyon Dokuz Yüz Doksan İki Bin Beş Yüz

³¹⁷¹ ZC, D. 2, C. 15, s. 420-421; 10 Mart 1923.

³¹⁷² ZC, D. 2, C. 5, s. 459; 30 Ocak 1924.

³¹⁷³ ZC, D. 2, C. 1, s. 823; 20 Ekim 1923.

³¹⁷⁴ ZC, D. 2, C. 1, s. 35; 13 Ağustos 1923.

Seksen Kuruş Meblağın Sahiplerine İadesi veya Ziraat Okulu'nun Tamamlanması İçin Harcanmak Üzere İktisat Bakanlığı Bütçesine Verilmesi” ile ilgili yapılan görüşmelerde konuşan Avni Bey bu paranın iadesinin yapılacağı söz konusu olan kişilerin sayılarının belli olmadığını, daha önce umumi bir şeye tahsis buyurulan paranın üçer lira, dörder lira gibi cüzi miktarda bölüştürülmesinin maruz kalınan zararı karşılamayacağını, bu şekilde Adana'nın düzelmeyeceğini belirtmiştir. Avni Bey, yapılması gerekenin Adana'nın eski şeklinin muhafaza edilerek iktisadi açıdan en iyi işi yapmak olacağını söylemiştir.³¹⁷⁵

3. Avni Bey, “Kızılırmakta Karaya Oturan Tirimüjgan Vapuru ile İlgili” sorusuna Milli Müdafaa Vekili Kazım Paşa'nın cevabı münasebetiyle yaptığı konuşmada Bahriye Dairesi'nden alınan bilgiye göre Tirimüjgan vapurunun vaktiyle donanmanın tamirhanesi vazifesini gördüğünü ve bu konuda bir çok tertibatının olduğunu belirtmiştir. Bu tertibata nazaran yalnız makinaların kıymetinin uzmanlara göre bugünkü piyasada ikiyüz kırk bin lira ettiğini ifade ederek Kızılırmak'ın ilkbaharda coşacağını, heyet-i fenniye'nin söylediği gibi vapurun da makinaların da tamamen harap olacağını söylemiştir. Vapurun satılması için Maliye Vekaletine bir evrak gönderildiğini; ancak gerek vapurun değeri gereksede heyet-i fenniye'nin göndediği raporlar gözönüne alınmadan sadece vapurun ihalesinin kararlaştırıldığını halbuki bu raporların bir an önce değerlendirilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Vapurun gövdesinin mevcut haliyle durabileceğini, fakat Bahriye Dairesi vapuru kurtamazsa tahrib edip makinaları kurtarması gerektiğini çünkü makinanın değerinin gövdenin değerinden çok daha fazla olduğunu, Kazım Bey'in bu konuda izahatta bulunmasını istediğini söylemiştir.³¹⁷⁶

Avni Bey, İkinci Dönem yasama çalışmalarında 20'ye yakın konuşma yapmıştır.³¹⁷⁷ Bu konuşmalarının ana başlıkları aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 54: Ahmet Hamdi Bey'in İkinci Dönem Mecliste Yapmış Olduğu Konuşmalar

³¹⁷⁵ ZC, D. 2, C. 3, s. 253; 6 Kasım 1923.

³¹⁷⁶ ZC, D. 2, C. 5, s. 195; 19 Ocak 1924.

³¹⁷⁷ Bu konuşmalardan önemli görülenler metin içerisinde yer almıştır.

Konuşma Yaptığı Konular	Konuşma Sayısı	Adli	Siyasi	Askeri	Sosyal	Vergi	Seçim	Ekonomi Bütçe	Eğitim	Bürokratik	Sağlık	İdari Yapı	Ziraat ve Hayvancılık	Meclis İç Tüzüğü ve İzinler	Bayındırlık	Asayiş	Diğer
Kanun Teklifleri	14	3	1	1	3	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2
Takrirler	2	--	--	-	1	--	--	--	-	-	--	--	--	-	--	--	1
Tezkereler	1	-	--	-	1	-	-	-	--	-	--	--	--	--	--	--	--
Diğer Konular	3	-	--	--	1	--	1	-	--	-	--	-	--	-	--	--	1

Avni Bey, İkinci Dönem Meclis Yasama Çalışmaları içerisinde kanun teklifleri, takrirler, tezkereler ve diğer konular üzerinde konuşmuş; ancak bütçeler ve mazbatalar ile ilgili olarak bir konuşma yapmamıştır. Avni Bey, bu dönemde en çok kanun teklifleri üzerine söz almıştır. Bu konuşmalarının ağırlık noktası özellikle adli, sosyal konular ile vergi konularıdır. Avni Bey'in takrirler, tezkereler ve diğer konular üzerine yaptığı konuşmalar ise sosyal içeriklidir. Sonuç olarak Avni Bey, İkinci Dönem Meclis Yasama çalışmaları içerisinde çok da aktif bir rol oynamamıştır.

SONUÇ

Kurucu Meclis niteliğinde olan Birinci Meclisin amacı Milli Mücadele’yi başarıya ulaştırıp, ulusal bağımsızlığı sağlamaktır. Bu mecliste görev yapan milletvekilleri arasında gerek eğitim gerekse de mesleki açıdan büyük farklılıklar olmasına rağmen milletvekillerinin tek hedefi devleti ve milleti içine düştüğü durumdan kurtarmaktır. Birinci Meclis, 23 Nisan 1920 tarihinde açılmıştır. Mecliste toplam 1296 oturum gerçekleşmiş bu oturumlar neticesinde 338 kanun kabul edilmiştir. Bu çalışmalar neticesinde milli egemenlik esaslarına dayalı yeni bir devletin temelleri olağanüstü şartların oluşturduğu Meclis tarafından atılmıştır. Birinci Meclis 16 Nisan 1923’te çalışmalarını sonlandırmış tarihi görevini İkinci Meclis’e bırakmıştır. İkinci Meclis, 11 Ağustos 1923 yılında açılmış ve aldığı kararlar ile büyük Türk İnkılabının önemli safhalarını gerçekleştirerek gerek devletin kurumsallaşması gerekse de Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında önemli roller üstlenmiştir.

Birinci ve İkinci Mecliste bütün bu çalışmalarını fedakar, vatansever ve tarihi bir görev yüklendiklerinin bilincinde olan milletvekilleri bulunmaktadır. Bu milletvekilleri Milli Mücadele safhasında cephelerde ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinde çalışarak hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi içindeki faaliyetleriyle önemli izler bırakmışlardır. İşte Yozgat halkı da açılan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ile Milli Mücadeleye destek olmuş, işgal edilmeyen bir il olmasına rağmen gerek yurt genelinde gerekse de bölgede yapılan işgallere karşı sessiz kalmamıştır. Meclise milletvekili göndermek suretiyle Milli Mücadeleye desteklerini açıkça ortaya koymuşlardır.

Birinci ve İkinci Dönemde Yozgat’tan on milletvekili Mecliste görev almıştır. Bu milletvekilleri gerçekleştirdikleri yasama faaliyetleri çerçevesinde ülkenin içinde bulunduğu zor durumdan kurtulması için yardımcı olmaya çalışmışlardır. Birinci

Dönem Yozgat Milletvekilleri kanunlaşması için Meclis Genel Kuruluna yirmi beş kanun teklifi vermişlerdir. Bu kanun tekliflerini en fazla yapan on beş teklifi ile Süleyman Sırrı Bey'dir. Birinci Dönem Mecliste diğer milletvekillerinin verdiği kanun teklifleri üzerine Yozgat milletvekilleri yüz kırk beş tane değişiklik önerisinde bulunmuştur. Burada en fazla değişiklik önerisini Süleyman Sırrı Bey verirken İsmail Fazıl Bey hiçbir öneride bulunmamıştır. İmzalarının bulunduğu kanun teklifi sayısı on yedi'dir. Verdikleri toplam tavrır sayısı yetmiş yedi, imzalarının bulunduğu tavrır sayısı ise yüz on sekiz'dir. Yirmi soru önergesini cevaplanmak üzere vekaletlere sormuşlardır. Bu soru önergelerinden bazıları birden fazla vekaletlere gönderilmiş olup en çok Dahiliye Vekaletine soru yöneltmiştir.

Birinci Döneme ait Zabıt Cerideleri incelendiğinde Süleyman Sırrı Bey'in yaklaşık yüz yirmi sekiz, İsmail Fazıl Bey'in yirmi, Feyyaz Ali Bey'in on yedi, Mehmet Hulusi Bey'in dört, Ahmet Bey'in bir olmak üzere Meclis kürsüsünde toplam yüz yetmiş defa söz aldıkları Bahri Bey ve Rıza Bey ise konuşma yapmadıkları görülmektedir.

Yozgat milletvekilleri Birinci Dönem dört yasama yılı içerisinde beş şubenin birçoğunda görev aldıkları gibi Dahiliye, Divan-ı Haysiyet, Encümen-i Mahsus, Layiha, Nafia, Tetkik-i Mezabıt, Hariciye, Muvazene-i Maliye, Memurin Muhakemat'ı Tetkik, Kavanin-i Maliye, İktisat, Maarif, Posta ve Telgraf, Şeriye ve Evkaf, İrşad, Tetkik-i Hesabat, İstida, Şeriye ve Kadro, Program, Adliye gibi yirmi farklı encümende görev yapmışlardır. Mecliste yer alan geçici komisyonlarda ise Süleyman Sırrı Bey, Kadro, Tetkik ve Ispartadaki Ağnam Meselesini Tahkika Memur Heyeti Tetkik Encümenliği üyeliği; Ahmet Bey, Bütçenin Tetkiki zımında Muvazene-i Maliye Encümenliği; Feyyaz Ali Bey, Kadro ve Emanat-ı mukaddeseyi teslim ve merasimi mahsusa icrasına memure giden heyet üyeliği; Rıza Bey ise Tetkik Encümenliği üyeliği yapmış Bahri Bey, Mehmet Hulusi Bey, İsmail Fazıl Bey ise herhangi bir geçici komisyonda görev yapmamıştır.

Birinci Dönem Meclisin yasama süresi içerisinde Yozgat milletvekilleri Milli Mücadelenin başarılı olması ve ülke için fayda sağlayacak bütün kararlara destek olmaya çalışmışlardır. Bu düşünce doğrultusunda mecliste üç yüz otuz sekiz kanun oylamasından yüz elli yedisine katılmışlardır. Yani Yozgat Milletvekillerinin

Mecliste kabul edilen kanunların oylamalarına katılımları % 45'dir. En fazla oylamaya Süleyman Sırrı Bey katılırken onu Feyyaz Ali Bey, Bahri Bey ve Rıza Bey takip etmektedir.

Yozgat Milletvekilleri Birinci Dönem yasama faaliyetleri içerisinde gerek Milli mücadeleye aktif olarak katılmak gerekse de memleketlerini ziyaret etmek ya da sağlık nedenlerinden dolayı Meclis Genel Kurulu tarafından izinli sayılmışlardır. Bu milletvekillerinden en çok izin alan Rıza Bey ve Süleyman Sırrı Bey'dir. Birinci Dönem yasama süresi içerisinde Rıza Bey sekiz ay, Süleyman Sırrı Bey altı ay, Ahmet Bey altı ay yirmi gün, Feyyaz Ali Bey üç ay sekiz gün, Bahri Bey beş ay sekiz gün izin kullanmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İkinci dönemine baktığımızda Yozgat'tan, Meclis'e dört milletvekili gönderilmiştir.

İkinci Dönem Yozgat Milletvekilleri Meclis Genel Kuruluna toplam yirmi dokuz kanun teklif etmişlerdir. Bu kanun tekliflerini en fazla yapan on beş teklifi ile Süleyman Sırrı Bey olup, Avni Bey ve Salih Bey herhengi bir kanun teklifinde bulunmamışlardır. Yozgat milletvekilleri İkinci Dönem Mecliste kanun teklifleri üzerine yüz kırk beş tane değişiklik önerisinde bulunmuştur. Burada en fazla değişiklik önerisini Süleyman Sırrı Bey ve Ahmet Hamdi Bey vermiştir. Başka milletvekilleri tarafından verilen otuz iki tane kanun teklifine imza atan Yozgat milletvekillerinin toplam tavrı sayısı seksen altı'dır. İmzalarının bulunduğu tavrı sayısı ise yüz on altı'dır. İlgili vekaletlere cevaplanması için sekiz soru önergesi sunulmuş olup, bu milletvekilleri içerisinde Salih Bey herhangi bir soru yöneltmemiştir.

İkinci Döneme ait Zabıt Ceridelerine baktığımızda Yozgat milletvekillerinin çeşitli konularada Meclis kürsüsünden yapmış olduğu konuşmaları görmekteyiz. Buna göre; önemli olarak sayabileceğimiz konuşmalardan iki yüz kırk dördünü Süleyman Sırrı Bey, doksan altısını Ahmet Hamdi Bey, yirmisini ise Avni Bey yapmış olup Salih Bey'in kayda değer bir konuşması bulunmamaktadır.

Yozgat milletvekilleri ikinci dönem yasama yılı içerisinde en çok ikinci şubede görev almışlardır. Ayrıca Dahiliye, Layiha, Nafia, Muvazene-i Maliye, Memurin

Muhakemat, Kavanin-i Maliye, Kavanin-i Maliye Mazbata Muharerliği, Posta ve Telgraf, İstida, Adliye, Nafia, Kanun-u Esasi, Kadastro, Memurin Encümen-i Mahsusa, Müdafaa-i Milliye, Nizamname-i Dahiliye, Nizamname-i Dahiliye Mazbata Muharerliği, gibi on yedi farklı encümende görev yapmışlardır.

Yozgat milletvekilleri İkinci Dönem Mecliste 836 kanun oylamasından 446'sına katılmışlardır. Bu milletvekillerinden en çok oylamaya katılan ise Ahmet Hamdi Bey'dir.

İkinci Dönem Meclis'te Yozgat milletvekillerinden Avni Bey ile Ahmet Hamdi Bey Meclis Genel Kurulu tarafından görevlendirilerek belirli aralıklarda izinli sayıldıkları gibi Salih Bey daha çok sağlık nedenlerinden dolayı uzun süreli izin almak durumunda kalmıştır.

Yozgat Milletvekilleri hem Birinci Dönem de hem de İkinci Dönem de Yozgat ile ilgili olarak bazı konularda kanun teklifi ve tahrir önerilerinde bulunarak görüşlerini ve yapılması gerekenleri ifade etmişlerdir. Buna göre; Süleyman Sırrı Bey, Selmanlı nahiyesinin Yozgat'a bağlanmasına dair bir kanun teklifi vermiş ve bu teklifinde bu nahiyenin Yozgat'a yakın olduğunu nahiyenin iktisadi ve idari işlerinin Yozgat Sancağı ile daha kolay sağlanabileceğini belirtmiştir. Yine Süleyman Sırrı Bey eğitim ile ilgili olarak Yozgat lisesinin 1921 senesinde yatılı okula dönüştürülmesine dair bir tahrir vermiştir. Bu tahrir de Yozgatta gerek bina gerekse de halkın yardımıyla temin edilen araç ve gerçlerin bulunduğunu güzel bir binanın bulunduğunu belirterek burada yatılı okulun açılması için gerekli çalışmaların yapılmasını istemiştir.

Süleyman Sırrı Bey, Yozgatta asayişin temin edilmesi için Yozgat isyanına karışan ve birçok kişinin ölümüne sebep olan kişilerin İstiklal Mahkemesine sevk edilerek gerekli cezanın verilmesi ile ilgili bir tahrir vermiştir.

Süleyman Sırrı Bey Yozgatta çiftçilikle uğraşanların haklarını korumak ve sıkıntıya düşmelerini engellemek amacı bir tahrir vermiştir. Bu tahrir de çiftçilerden istenilen zahire bedelinin çiftçilerin hükümetten alacaklarına sayılmasını isteyerek vatanını canla başla koruyan halkın elindekilerinin alınmasının yanlış bulunduğunu

Meclis'in böyle bir politikasının olamayacağını belirtmiştir. Ayrıca Yozgat eşrafından Kadı Mehmet Efendinin katilleri hakkında da soru önergesi vermiştir.

Birinci Dönem Yozgat milletvekillerinden Rıza ve Bahri Bey, Yozgat'ın Akdağmadeni kazasının mülki teşkilatı ile ilgili olarak taktir vermişlerdir. Ayrıca Yozgat milletvekilleri Yozgatta asayişin sağlanması, bu dönemde Yozgatta madur olan kişilerin ailelerine maaş bağlanması ve burada genel bir af ilan edilmesi ile ilgili görüşlerini belirten taktirler verdikleri gibi Yozgat'ta bir jandarma subayı hakkında da soru önergesi vermişlerdir.

Rıza Bey, Yozgat ile Sivas arasındaki yollarda bir düzenleme yapılmasını bu durumun her iki vilayet için ticari, sosyal, ulaşım ve mali bakımdan kolaylıklar sağlayacağını ifade eden bir taktir vermiştir.

Feyyaz Ali Bey, Yozgat ile ilgili olarak Yozgat sancağının mülki teşkilatı hakkında taktir vermiş ayrıca Yozgatta kurulan Divan-ı Harbin İstiklal Mahkemesi hakkındaki kanun ile ilgili olup olmadığına dair bir soru önergesi vermiştir.

İkinci Dönem Meclis'te Süleyman Sırrı Bey, Ankara - Sivas demiryolunun Yozgat'a en yakın istasyonla Yozgat arasında yapılması ile ilgili bir taktir vermiştir. Ayrıca Süleyman Sırrı ve Ahmet Hamdi Bey Bozok kasabası ile istasyon arasındaki Delice nehri üzerinde bir köprü inşası hakkında taktir vererek bu taktir ile Yozgat'ın ulaşımına ve gelişmesine bir katkı sağlayacağını düşünmüşlerdir.

İkinci Dönem Meclis yasama faaliyetleri içerisinde Süleyman Sırrı Bey eğitim ile ilgili olarak Maarif Vekaletinin Yozgattaki Öğretmenokulunun kapatılmasını istemiş olmasına karşı gelmiş ve bunun nedenlerine dair sual taktiri vermiştir. Ayrıca "Bozok" isminin "Yozgat"a dönüştürülmesi ile ilgili olarak Süleyman Sırrı Bey ve Ahmet Bey Meclis Genel Kuruluna taktir vermişlerdir.

Sonuç olarak gerek Birinci Dönem gerekse de İkinci Dönem Mecliste Yozgat milletvekilleri yasama faaliyetleri süresince hem Yozgat hem de ülkenin içerisinde bulunmuş olduğu durumu göz önüne alarak ekonomik, sosyal, eğitim ve siyasi anlamda yapılması gereken girişimlere destek olmaya çalışmışlardır.

KAYNAKÇA

1. ARŞİVLER

A. TBMM Arşivi

Dördüncü Dönem Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, C.1, TBMM Basımevi, Ankara 1992.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.1, TBMM Basımevi, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C. 2, TBMM Basımevi, Ankara 1981.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C. 3, TBMM Basımevi, Ankara 1981.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.4, TBMM Basımevi, Ankara 1981.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.5, TBMM Basımevi, Ankara 1981.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.6, TBMM Matbaası, Ankara 1943.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.7, TBMM Matbaası, Ankara 1944.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.8, TBMM Matbaası, Ankara 1945.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.9, TBMM Matbaası, Ankara 1954.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.10, TBMM Matbaası, Ankara 1958.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.11, TBMM Matbaası, Ankara 1958.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.12, TBMM Matbaası, Ankara 1958.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.13, TBMM Matbaası, Ankara 1958.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.14, TBMM Matbaası, Ankara 1958.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.15, TBMM Matbaası, Ankara 1958.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.16, TBMM Matbaası, Ankara 1958.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.17, TBMM Matbaası, Ankara 1958.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.18, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.19, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.20, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.21, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.22, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.23, TBMM Matbaası, Ankara 1960.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.24, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.25, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.26, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.27, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.28, TBMM Matbaası, Ankara 1961.

Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.29, TBMM Matbaası, Ankara 1961.

Birinci Dönem (23 Nisan 1920-16 Nisan 1923) Milletvekillerin Harf Sırasına göre Tertiplenmiş İsim Cetveli.

Birinci Dönem Milletvekilleri Muamelat Defterleri, Rumuz: II-2b, 2/2.

Birinci Dönem Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, Rumuz: II, 2b-2/5,1920.

Birinci Dönem Milletvekilleri Mezuniyet ve Memuriyet Defteri, Rumuz: II, 2b-2/8, 1923.

Birinci Dönem İstiklal Madalyası Defteri, Esas No: 3-C, Rumuz: IV-15.

Birinci Dönem Şube ve Encümen Defteri, Esas No:9, Rumuz: II-2/3-4.

Birinci Dönem Encümenler Defteri, Esas No:10, Rumuz: II-2a/4.

Birinci Dönem Şube ve Komisyonlar, 2 Mart 1921, Rumuz:II-2a/3,4.

Birinci Dönem Muvakkat Encümenleri Defteri, Rumuz: II-2/5.

Birinci Dönem Yozgat Milletvekilleri Tercüme-i Hal Kağıtları

Ahmet Baydar, 431 NSD.

Bahri Tatlıoğlu, 432 NSD .

Feyyaz Ali Üst, 433 NSD.

İsmail Fazıl Cebesoy, 434 NSD.

Mehmet Hulusi Akyol, 435 NSD.

Rıza Ersoy, 436 NSD.

Süleyman Sırrı İçöz, 437NSD.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.1, TBMM Matbaası, Ankara 1961.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C. 2, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C. 3, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.4, TBMM Matbaası, Ankara 1968.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.5, TBMM Matbaası, Ankara 1968.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.6, TBMM Matbaası, Ankara 1968.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.7, TBMM Matbaası, Ankara 1970.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.8, TBMM Matbaası, Ankara 1975.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.9, TBMM Matbaası, Ankara 1975.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.10, TBMM Matbaası, Ankara 1975.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.11, TBMM Matbaası, Ankara 1975.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.12, TBMM Matbaası, Ankara 1975.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.13, TBMM Matbaası, Ankara 1975.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.14, TBMM Matbaası, Ankara 1976.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.15, TBMM Matbaası, Ankara 1976.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.16, TBMM Matbaası, Ankara 1976.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.17, TBMM Matbaası, Ankara 1976.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.18, TBMM Matbaası, Ankara 1976.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.19, TBMM Matbaası, Ankara 1977.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.20, TBMM Matbaası, Ankara 1977.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.21, TBMM Matbaası, Ankara 1977.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.22, TBMM Matbaası, Ankara 1977.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.23, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.24, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.25, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.26, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.27, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.28, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.29, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.30, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.31, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.32, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, C.33, TBMM Matbaası, Ankara.

İkinci Dönem İstiklal Madalyası Defteri, Esas No:4-D, Rumuz IV-15.

İkinci Dönem Yozgat Milletvekilleri Tercüme-i Hal Kağıtları.

Süleyman Sırrı İçöz NSD 437

Mehmet Salih Bozok NSD 467

Ahmet Hamdi Divanlıoğlu NSD 465

Avni Doğan NSD 466

İkinci Dönem Milletvekilleri Muamelat Defterleri, Rumuz: II 2-b-2.

İkinci Dönem Şubeler Kayıt Defteri, Esas No:2, Rumuz: II-2/3.

B. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Fon Kodu: 30.. 10.0.0, Dosya No:6124, Yer No.6.31..2.

Fon Kodu: 30.. 10.0.0, Dosya No:655, Yer No. 5. 29. . 13.

Fon Kodu: 30.. 10.0.0, Dosya No:632, Yer No. 5. 28. . 35.

Fon Kodu: 30.. 10.0.0, Dosya No:144, Yer No.15.86..4.

Fon Kodu: 30.. 10.0.0, Dosya No: 6596, Yer No: 7.42..53.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No:7333, Yer No: 66.440..12.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No:6135, Yer No: 6.31..13.

Fon Kodu: 30..18.01.01, Sayı 88, Yer No. 1. 5. 10.

Fon Kodu:30.. 18.01.01, Dosya No: 90-1, Yer No. 1. 5. 4.

Fon Kodu:30..18.01.01, Dosya No: 90-33, Yer No. 1. 13. 7.

Fon Kodu: 30..18. 01.01, Dosya No: 90-4, Yer No. 1. 10. 3.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 6650, Yer No: 8.44..10.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 8415, Yer No: 82.536..15.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 6390, Yer No: 6.38..7.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 6511, Yer No: 7.41..8.

Fon Kodu:30..10.0.0, Dosya No:7333, Yer No: 66.440..12.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 6218, Yer No: 6.33..17.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 6251, Yer No: 6.34..29.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 6482, Yer No: 7.40..19.

Fon Kodu:30..10.0.0; Dosya No:144, Yer No: 15.86..4.

Fon Kodu:30..10.0.0; Dosya No:6269, Yer No: 6.35..6.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 6284, Yer No: 6.35..21.

Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 6295, Yer No: 6.35..32.

C. ATASE Arşivi

ATAZB Kataloğu

Kutu No:3, Gömlek No:8, Belge No. 8-1.

Kutu No: 6, Gömlek No: 55, Belge No: 55-1.

Kutu No:7, Gömlek No:58, Belge No: 58-1.

Kutu No:7, Gömlek No:63, Belge No. 63-1.

Kutu No: 7, Gömlek No: 129, Belge No: 129-1.

Kutu No. 18, Gmlek No. 24, Belge No:24-1.

Kutu No: 18, Gmlek No: 24, Belge No: 24-3.

Kutu No. 21, Gmlek No. 31, Belge No:31-1.

Kutu No: 21, Gmlek No: 47, Belge No: 47-7.

Kutu No: 22, Gmlek No: 33, Belge No: 33-1.

Kutu No: 22, Gmlek No:1, Belge No: 1-2.

Kutu No: 22, Gmlek No: 90, Belge No: 90-1.

Kutu No:23, Gmlek No:1, Belge No:1-1.

Kutu No:23, Gmlek No:1, Belge No:1-2.

Kutu No:23, Gmlek No:67, Belge No:67-2.

Kutu No: 29, Gmlek No: 47, Belge No: 47-1.

Kutu No: 349, Gmlek No: 126, Belge No:126-1.

Kutu No:270, Gmlek No:148.

İSH Kataloğu

Kutu No: 274, Gmlek No: 166, Belge No: 166-1.

Kutu No: 349, Gmlek No: 126, Belge No:126-1.

Kutu No:568, Gmlek No: 65.

Kutu No:568, Gmlek No:79.
Kutu No:577, Gmlek No. 154.
Kutu No:582, Gmlek No:103.
Kutu No:587, Gmlek No:102.
Kutu No:728, Gmlek No:142, Belge No. 142a.
Kutu No:748, Gmlek No. 137.
Kutu No:872, Gmlek No:84.
Kutu No:925, Gmlek No:64.
Kutu No:973, Gmlek No. 97.
Kutu No:1070, Gmlek No. 113.
Kutu No:1110, Gmlek No: 80, Belge No: 80-1.
Kutu No: 1164, Gmlek No: 7.
Kutu No:1215, Gmlek No:4, Belge No:4-1.
Kutu No:1419, Gmlek No:13, Belge No:13-1.
Kutu No:1419, Gmlek No:14, Belge No:14-1.
Kutu No:1419, Gmlek No:16, Belge No:16-1.
Kutu No:1419, Gmlek No:17, Belge No:17-1.

D. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BEO, Dosya No:2709, Gmlek No. 203145.
BEO, A. V. R. K, Dosya No:833, Gmlek No:40.
BEO, A. V. R. K, Dosya No:834, Gmlek No:32.
BEO, A. V. R. K, Dosya No:834, Gmlek No:38.
DH.MKT, Dosya No:1034, Gmlek No:10.
ř.D, Dosya No:2850 Gmlek No:38.
İ.DH, Dosya No:1350 Gmlek No:1315/R-53.
A.MKT.MHM, Dosya No:682 Gmlek No:17.
BEO, A. V. R. K, Dosya No:833, Gmlek No:91
DH.MKT, Dosya No:2086 Gmlek No:12.
DH.MKT, Dosya No:2136 Gmlek No:52.
İDH, Dosya No:1487, Gmlek No: 14 Mayıs 1911.

İ. . TAL, Dosya No: 455, Gmlek No: 2830.
İ. . AS., Dosya No: 87, Gmlek No:95, 14 Temmuz 1909.
İ. .HB., Dosya No: 107, Gm No: 1330S022, 1 Şubat 1912.
İ. .HB., Dosya No: 128, Vesika No: 1331Ra01, 8 Şubat 1913.
İ. .HB., Dosya No: 128, Vesika No: 1331Ra18, 12 Şubat 1913.
İ. .HB., Dosya No: 105, 17 Eyll 1908.
DH. SAİD, Dosya No:78, Gmlek No:331.
DH. SAİD, Dosya No:132, Gmlek No:277.

E. Trk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi

Kutu No:20, Gmlek No:60, Belge No; 60-1.
Kutu No:31, Gmlek No:210.
Kutu No:177, Gmlek No:26.
Kutu No: 177, Gmlek No: 27.
Kutu No:298, Gmlek No:38.
Kutu No:298, Gmlek No:42.
Kutu No: 300, Gmlek No: 59, Belge No: 59-1.
Kutu No: 303, Gmlek No: 58, Belge No: 58-1.
Kutu No:306, Gmlek No:54.
Kutu No:310, Gmlek No:14, Belge No:14-1.
Kutu No: 310, Gmlek No: 38, Belge No: 38-1.
Kutu No:312, Gmlek No:42, Belge No:42-1.
Kutu No:314, Gmlek No:28.

F. Emekli Sandığı Arşivi

Rıza Ersoy, Dosya No: MT.021.443.
Süleyman Sırrı İz, Dosya No: MT.660.
Feyyaz Ali st, Dosya No: MO.100.359.
Bahri Tatlıoğlu, Dosya No: VH.000491.
Ahmet Baydar, Dosya No: MO.53565-8.
Mehmet Salih Bozok, Dosya No: AO, 068007.

Avni Doğan, Dosya No: MO 92-581-010.

G. Yozgat İl Nufus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Arşivi

Rıza Ersoy, Nufus Kayıt Örneği.

Süleyman Sırrı İçöz, Nufus Kayıt Örneği.

Feyyaz Ali Üst, Nufus Kayıt Örneği.

Bahri Tatlıoğlu, Nufus Kayıt Örneği.

Ahmet Baydar, Nufus Kayıt Örneği.

Mehmet Hulusi Akyol, Nufus Kayıt Örneği.

Avni Doğan, Nufus Kayıt Örneği.

Ahmet Hamdi Divanlıoğlu, Nufus Kayıt Örneği.

2. GAZETELER

Ceride-i Resmîye

İrade-i Milliye

Hakimiyet-i Milliye Gazetesi

Vakit

Yozgat Gazetesi

Yeni Yozgat Gazetesi

Vatan Gazetesi

3. HATIRALAR

Ali, Kılıç, **Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor**, Sel Yayınları, İstanbul 1955.

Altay, Fahrettin, **10 Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası, İnsel Yayınları**, İstanbul 1970.

Arıkoğlu, Damar, **Hatıralarım**, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul 1961.

Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları, Der. Hulusi Turgut, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.

Atay, Falih Rıfki, **Çankaya**, Pozitif Yayınları, İstanbul 2004.

Çolak, İbrahim, **Milli Mücadele Esnasında Kuva-yı Seyyare Kumandanlığıma ait Hatıralarım**, Yay. Haz., Orhan Hülagu, Emre Yayınları, İstanbul 1996.

Ergin, Ali Şakir, **Çapanoğluları Hadisesi ve Abdulkadir Bey'in Hatıraları**, Ahmet Şevki Ergin Kültür ve Hizmet Vakfı, Ankara 2006.

Erim, Nihat, **Günlükler(1925-1979)**, C.I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

Karabekir, Kazım, **İstiklal Harbimiz**, Merk Yayıncılık, İstanbul 1988.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, **Bir Lise Öğrencisinin Millî Mücadele Anıları**, Varlık Yayınevi, İstanbul 1971.

4. DERGİLER

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

Atatürk Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi

Atatürk Yolu Dergisi

Belgelerle Türk Tarih Dergisi

Belleten

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi

Kastamonu Eğitim Dergisi

Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi

TBMM Kavanin Mecmuası

5. ALBÜMLER

Bir Tarihçe İle Meclis-i Aza-yı Kiramın Tasvirlerini Muhtevi Albüm, TBMM Kütüphanesi Es. No. 1341-97, Remiz R:M 101.

Devletimizi Kuranlar, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, 65. yıl Ajans-Türk Matbacılık Sanayi, Ankara 1985.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, 1920-2010, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C. I, Ankara 2010.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, 23 Nisan 1920-20 Ekim 1991, TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara 1994.

6. ANSİKLOPEDİLER

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi

Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi

Türkler

Yurt Ansiklopedisi

7. KİTAPLAR

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim - Özkan, Feridun Hakan, **Yozgat Meşhurları (1900 doğumlulara kadar)**, Ankara 1994.
- Acun, Hakkı, **Tüm Yönleri ile Çapanoğluları ve Eserleri**, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara 2005.
- Ağaoğlu, Samet, **Kuva-yı Milliye Ruhu, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Ağaoğlu Yayınevi, Ankara 1973.
- Akbıyık, Yaşar, **Milli Mücadelede Güney Cephesi Maraş**, Ankara 1999.
- Akın, Rıdvan, **TBMM Devleti (1920-1923), Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare**, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- Akşin, Sina, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, Cem Yayınevi, İstanbul 1983.
- Altuğ, Yılmaz, **Türk Devrim Tarihi Dersleri (1919-1938)**, İstanbul 1973.
- Arıburnu, Kemal, **Sivas Kongresi Samsun'dan Ankara'ya Kadar Olaylar ve Anılarla**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları , Ankara 1997.
- Arıkan, Zeki, **Ulusal Egemenliğe Giden Yol TBMM'nin Kuruluşu**, Almanya Atatürkçü Düşünce Derneği Yayınları, Köln: Önel 2000.
- Arısan, Abdullah Galip, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bugünkü Beyaz İhtilalciler 1918-1920**, Dirilik Basım Yayın, Kayseri 1955.
- Arslan, Gürbüz, **Milli Mücadele Yıllarında Yozgat**,(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007.
- Atatürk, Kemal, **Nutuk(1919-1927)**, Haz. Zeynep Kormaz, **Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara 1994.
- Atatürk, Gazi Mustafa Kemal, **Nutuk-Söylev**, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1919-1920, 2. Baskı, Ankara 1986.
- Atatürk, Gazi Mustafa Kemal, **Nutuk-Söylev**, Cilt II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1920-1927, 2. Baskı, Ankara 1987.
- Atatürk, Kemal **Nutuk**, Cilt I-II (1920-1927), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000.

- Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2006.
- Aybars, Ergün, **İstiklal Mahkemeleri C. I-II, 1920-1927**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1988.
- Aydemir, Şevket Süreyya, **Tek Adam Mustafa Kemal(1919-1922)**, Cilt II, Remzi Kitabevi, Ankara 1999.
- Bakırcı, Fahri, **TBMM'nin Çalışma Yöntemi**, İmge Kitabevi, Ankara 2000.
- Baykal, Bekir Sıtkı, **Milli Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1996.
- Berkes, Niyazi, **Türkiyede Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.
- Bozok, Salih - Bozok, Cemil S. **Hep Atatürk'ün Yanında...**, İstanbul 1997.
- Bozok, Salih, **Yaver'i Atatürk'ü Anlatıyor**, Yay. Haz. Can Dünder, İstanbul 2001.
- Cebesoy, Ali Fuat, **Siyasi Hatıralar Büyük Zaferden Lozan'a Lozan'dan Cumhuriyete**, C. 1-2, Temel Yayınları, İstanbul 2007.
- _____, **Milli Mücadele Hatıraları**, Temel Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, **Sınıf Arkadaşım Atatürk**, İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri, İstanbul.
- Çakan, Işıl, **Türk Parlamento Tarihinde II. Meclis**, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1999.
- Çankaya, Ali, **Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı), 1909 (1325R)-1923(1339R)**, C. IV, Mars Matbaası Ankara 1968-1969.
- Çavdar, Tevfik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950**, Ankara 2004.
- _____, **Milli Mücadele Başlarken Sayılarla"...Vaziyet ve Manzara-i Umumiye"**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1971.
- Çaycı, Abdurrahman, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Milli Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eserleri)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Atatürk'ün 120. Doğum Yıldönümüne Armağan, Ankara 2002.
- Çerkes, Ethem, **Çerkes Ethem'in Hatıraları**, Güniz Matbaası, İstanbul 1962.
- Çevik, Zeki **Milli Mücadele'de "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na Geçiş" (1918-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002.

- Çoker, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, C.I**, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1994.
- _____, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, C.I-III, I. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri**, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.
- Demirel, Ahmet, **İlk Meclis'in Vekilleri, Milli Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, **Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup**, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1995.
- Deniz, Hikmet, **Sivas Kongresi Delegeleri ve Heyet-i Temsiliye Üyeleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 1996.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara 1995.
- Doğan, Avni, **Kurtuluş, Kurtuluş ve Sonrası**, Dünya Yayınları, İstanbul 1964.
- Doğan, Hamdi, **Birinci Mecliste Malatya Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri(1920-1923)**, Akçağ Yayınları, Ankara 2011.
- Dursun Gök, **İkinci Büyük Millet Meclisi ve Faaliyetleri(1923-1927)**, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1991.
- Duygu, Süleyman, **Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları**, Sayar Matbaası, İstanbul 1953.
- Erdem, Gülin, **Kastamonu, Aydın, Hüdavendigâr ve Ankara (Bozok) Vilayetlerinin İdari Taksimatı (1272H/1855 ile 1328H/1910)**, Niğde Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2001.
- Eroğlu, Hamza, **Atatürk ve Milli Egemenlik**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987.
- _____, **Atatürk ve Cumhuriyet**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2005.
- Esengin, Kenan, **Milli Mücadele'de Hıyanet Yarışı**, Ulusal Basımevi, Ankara 1969.
- _____, **Milli Mücadelede İç Ayaklanmalar**, Ağrı Yayınları, İstanbul 1975.

- Ezherli, İhsan, **Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1992.
- _____, **Türkiye Büyük Millet Meclisi(1920-1986)**, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1986.
- Fazıl, İsmail **Meşahir-i Askeriyemizden Bir Sahife**, Necmi İstiklal Matbaası, Dersadet 1329.
- Feyzioğlu, Turhan, **Türk Milli Mücadelesi'nin ve Atatürkçülüğün Temel İlkelerinden Biri Olarak Millet Egemenliği**, Ankara 1999.
- Gencosman, Kemal Zeki, **Devleti Kuran Meclis**, Hür Yayınları, İstanbul 1981.
- Genya, Veysel, **Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25. Yıl Dönümünü Anış, 23 Nisan 1945**, Ankara 1945.
- Giritli, İsmet, **Kemalist Devrim ve İdeolojisi**, İstanbul 1980.
- Goloğlu, Mahmut, **Milli Mücadele Tarihi II, Sivas Kongresi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.
- _____, **Milli Mücadele Tarihi III, Üçüncü Meşrutiyet (1920), Birinci Büyük Millet Meclisi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.
- _____, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, 1924-1930, Devrimler ve Tepkiler**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011.
- Gökbilgin, Tayyib, **Milli Mücadele Başlarken**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011.
- Güler, Ali, **Atatürk ve Cumhuriyet**, Ankara 2003.
- Günaydın, Ahmet Necip, **Milli Mücadelede Sivas 108 Gün, 2 Eylül-18 Aralık 1919**, Sivas Kongresi'nin(4-11 Eylül 1919) 90. Yıl Anısına, Sivas 2009.
- Güner, Zekai - Kabataş, Orhan, **Milli Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1990.
- Güneş, İhsan, **Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı(1920-1923)**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 1985.
- Gürbüz, Cenani, **Mondros'tan Milenyuma Türkiye'de İsyanlar, Olaylar ve Bölücü Faaliyetler**, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul 2006.

- Hacıfettahoğlu, İsmail, **Milli Mücadelede Hilal-i Ahmer, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Teşkilinden Sakarya Zaferi'ne Kadar İcraat Raporu 23 Nisan 1920-23 Eylül 1921**, Türk Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2007.
- Halil, Neşet, **Büyük Meclis ve İnkılap**, Cumhuriyet'in 10. Yıldönümü Münasebetiyle, TBMM Matbaası, Ankara 1933.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, **İlk Meclis**, Yeni Gün Haber Ajansı, İstanbul 1999.
- İlk Meclis Anketi, **Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri Anketi**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004.
- İnan, Afet, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- Kansu, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, C.II, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Karaca, Emin, **Birinci Meclis'te Muhalifler**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2007.
- Karaca, Taha Niyazi, **Son Osmanlı Meclis-i Mebusan Seçimleri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.
- _____, **Yozgat Ermeni Ayaklanmaları ve Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey Olayı**, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Karaibrahimoğlu, Sacit, **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Ege Matbaası, Ankara, 1968.
- Karamustafaoğlu, Tuncer, **Yasama Meclisinde Komisyonlar**, Ankara 1965.
- Kars, Zübeyir, **Milli Mücadele'de Kayseri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999.
- Kendirici, Hasan, **Meclis-i Mebusan'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne**, Kitap Yayınevi, İstanbul 2009.
- Kılıç, Kadir, **İstiklal Savaşında Yozgat İsyanı**, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1971.
- Kili, Suna, **Türk Devrim Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.
- Kocahanoğlu, Osman Selim, **Ali Fuat Cebesoy'un Arşivinden Askeri ve Siyasi Belgeler**, Temel Yayınları, İstanbul 2005.
- Koçak, Cemil, **Umumi Müfettişlikler(1927-1952)**, İstanbul 2003.

- Kolbaşı, Ahmet, **Merzifon, Yozgat ve Kayseri Ermeni Olayları(1892-1893)**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 2005.
- Korkut, Sevgi, **I. ve II. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarıyla TBMM'nin Düzenlenmesi**, Ankara 1995.
- Köksal, Mustafa, **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin "İlk"leri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007.
- Kutay, Cemal, **Çerkez Ethem Dosyası**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1990.
- Mert, Özcan, **XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1980.
- Tunçay, Mete , **T.C.'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)**, Cem Yayınevi, İstanbul 1992.
- Mumcu, Ahmet, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1996.
- Nadi, Yunus, **Birinci Büyük Millet Meclisi**, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş, Ankara 1998.
- _____, **Birinci Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve İsyenlar**, Sel Yayınları, İstanbul 1955.
- _____, **Kurtuluş Savaşı Anıları**, Çağdaş Yayınları ,İstanbul 1978.
- Onar, Mustafa, **Atatürk Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.
- Onaran, Rıza, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Müzesi Kılavuzu**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965.
- Özçelik, Ayfer, **Ali Fuat Cebesoy**, Akçağ Yayınları, Ankara 1993.
- Özger, Yunus **Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgath Devlet Adamları**, IQ Kültür ve Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Özgül, Cemil, **Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'daki Çalışmaları (27 Aralık 1919 - 23 Nisan 1920)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1989.
- Özkan, Abdullah – Zeybek, Necdet, **Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi**, Cilt I, Ankara 2005.
- Özkan, Hülya, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele Karşıtı Faaliyetleri (4 Mart 1919-16 Ekim 1920)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1994.

- Öztürk, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi, II.Dönem (1923-1927)**, C.1, TBMM Vakfı Yayınları No:1, Ankara.
- _____, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, Ak Yayınları, İstanbul 1968.
- Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.III, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993,
- Pantül, Mehmet - Yalçın, Bekir Sıtkı, **Türk Parlamento Hukukunda İkinci Meclisler**, Cumhuriyet Senatosu Vakfı Yayınları, Ankara 1982.
- Sakallı, Bayram, **Ankara ve Çevresinde Milli Faaliyetler ve Teşkilatlanma**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- Sarıhan, Zeki, **Çerkez Ethem'in İhaneti**, Kaynak Yayınları, Ankara 1984.
- Sarıkoyuncu, Ali, **Atatürk Din ve Din Adamları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002.
- Selek, Sabahattin, **İsmet İnönü Hatıralar**, Ankara 2009.
- _____, **Milli Mücadele (Ulusal Kurtuluş Savaşı)**, C. II, Örgün Yayınevi, İstanbul 1982.
- Selvi, Haluk, **İşgal ve Protesto**, Değişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Soysal, İlhami, **150'likler**, Gür Yayınları, İstanbul 1985.
- Sönmez, Temel, **Dünden Bugüne Yozgat**, Vizyon Matbaacılık-Gazetecilik ve Medya Hiz. Sani Tic. A.Ş, Yozgat 2000.
- Steinhaus, Kurt, **Atatürk Devrimi Sosyolojisi I.**, Çev. Necdet Sander, Yeni Gün Haber Ajansı Basım ve Yayıncılık A.Ş, İstanbul 1999.
- Şahingöz, Mehmet, **Ali Rıza Paşa Hükümetinin İstifası ve Tepkileri**, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2001.
- Şapolyo, Enver Behnan, **Mustafa Kemal ve Birinci Büyük Millet Meclisi Tarihçesi**, Ülkemiz Matbaası, Ankara 1969.
- Şener, Celaleddin, **1921- 1922 yıllarında Yayımlanan Yeni Yozgat Gazetesine Göre Yozgat ve Çevresinin İdari-Sosyal -İktisadi ve Adli Yapısı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2002.
- Şener, Cemal, **Çerkes Ethem Olayı**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2007.
- Şengil, Karaçam Mizyal, **Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Düşünce Akımları (1920)**, Cem Yayınevi, İstanbul 1996.

- Şimşir, Bilal, **İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)**, Cilt I (Nisan 1919- Mart 1920), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Taş, Necati Fahri, **Milli Mücadele Döneminde Yozgat**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- Tengirşek, Yusuf Kemal, **Vatan Hizmetinde**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Toparlı, Recep, **Sivas Kongresi'nin Tutanakları**, İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Sivas 2010.
- Tosun, Ramazan, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (Kuruluş Dönemi)**, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1994.
- Turhan, Mehmet, **Siyasal Elitler**, Ankara 1991.
- Türk İstiklal Harbi, İstiklal Harbinde Ayaklanmalar 1919-1921**, C.VI., Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınlar Serisi No:1, Ankara 1964.
- Uğur, H. Hüsnü, **Türkiye Büyük Millet Meclisinde Komisyonlar**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1983.
- Uğurlu, Nurur, **Çerkez Şaharı Ethem**, Örgün Yayınevi, İstanbul 2006.
- Uluğ, Naşit Hakkı, **Hemşehrimiz Atatürk**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997.
- _____, **Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1973.
- Ünal, Mehmet Ali - Halaçoğlu, Ahmet, **Türk İnkılabı Tarih ve Atatürk İlkeleri**, Akademi Kitapevi, İzmir 1996.
- Yalçın, Osman, **Yozgat**, Özyürek Yayınları, İstanbul 1961.
- Yazan, Nihal - Kanver, Fusun- Atalay, Bahadır, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, İstanbul 1986.
- Yıkılmaz, Fikret, **Milli Mücadeleden Cumhuriyete ve Kuvay-ı Milliye Ruhu**, İstanbul 2010.

9. MAKALELER

- Akbulut, Dursun Ali, "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması", **Milli Mücadele Tarihi**, C.I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2005, s. 289-302.

- Akgün, Seçil Karal, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nden Düşünceler”, **Birinci Meclis**, Ed. Cemil Koçak, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1988, s.49-57.
- Alpkaya, Faruk, “Farklı Bakış Açılarında Cumhuriyetin Kuruluşu”, **Türkler**, C.16, Ankara 2002, s.338-345.
- Arslan, Mukaddes, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Yeri ve Önemi”, **AAMD**, C.XIX, S.56, Temmuz 2003, s.737-802.
- _____, “Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Cumhuriyetin İlanı ve Tarihi Önemi”, **AAMD**, C. XIX, S. 57, Kasım 2003, s.1299-1400.
- Ata, Feridun, “Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemelerinde Ermeni Tehciri Yargılamalarına İstatistiksel Bir Bakış (1919-1921)”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.15, Güz 2004 Konya, s.297-323.
- Atay, Fahrettin, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Ve Ordu”, **BTDD**, S. 49-50-51, Özel Sayı, Mart-Nisan-Mayıs 1989, s. 72-73.
- Bayar, Celal, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Niçin ve Nasıl Kuruldu, Nasıl Çalıştı”, **BTDD**, S. 49-50-51, Özel Sayı, Mart-Nisan-Mayıs 1989, s. 68-69.
- Bıyıklıoğlu, Tefik, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Hukuki Statüsü ve İhtilalci Karakteri”, **Bellekten**, C. XXIV, S. 95, (Temmuz 1960’dan Ayrı Basım), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960, s.11.
- Çelik, Kemal, “Milli Mücadele’de İç İsyanlar, Vatana İhanet Kanunu ve İstiklal Mahkemeleri” Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Atatürk Yolu Dergisi**, S.40, Kasım 2007, s.569-613.
- Doğanay, Rahmi, “Atatürk’ün Askeri Yaşamında Suriye Günleri” **AAMD**, C.XIX, S.55, Mart 2003, s.163-208.
- Duman, Selçuk, “Birinci Büyük Millet Meclisinin Kuruluşu ve Nitelikleri”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, C. 12, No. 2, Ekim 2004, s.505-522.
- Enginün, İnci, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve Yazarlarımız”, **AAMD**, C. 2, S. 6, Temmuz 1986, s.733-741.
- Eraslan, Cezmi “Atatürk ve Cumhuriyet’in İlanı Üzerine Düşünceler”, **Cumhuriyet I, Genel Değerlendirme ve İdeoloji**, Yeni Türkiye Ankara 1998.

- Erçoşkun, Tülay “İsmail Fazıl Paşa’nın (Cebesoy) Islahata Dait Görüşleri”, **Atatürk Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt XXVI, Sayı 42, Ankara Eylül 2007, s.181-199.
- Ermumcu, Turgut, “I. Dönem TBMM’de Isparta Milletvekilleri ve Meclis Çalışmaları”, **SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2010, Sayı:21, s.139-153.
- Evsile, Mehmet, “Kuruluş Savaşı’nda Askeri Nakliye Hizmetleri”, **Türkler**, C.16, Ankara 2002, s.202-212.
- Güneş, İhsan, “Birinci Büyük Millet Meclisinin Toplanması ve Nitelikleri”, **Birinci Meclis**, (Ed. Cemil Koçak), Sabancı Üniversitesi, İstanbul 1998, 25-45.
- _____, “Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nden Halk Fırkasına Geçiş “ **AAMD**, C.III, S.8, Mart 1987, s.427-442.
- _____, “Nisan 1920 Büyük Millet Meclisinin Toplanması Gerçekleştiriliyor”, **BTDD**, S. 23, Ocak 1987, s. 4-9.
- Karaca, Taha Niyazi “Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele DönemlerindeYozgat Ermenileri(1914-1920) “ **Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, Cilt:III, No:4, Erzurum Temmuz 2003, s.99-133.
- Kaya, Erol, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti(23 Nisan 1920-30 Ekim 1923)” **Türkler**, C.16, Ankara 2002, s.71-77.
- Kobal ,Yunus, “Milli Mücadelede İç Ayaklanmalar”, **Türkler**, C.16, Ankara 2002, s.78-87.
- Köse, İksan, “Atatürk’ün Anakara’ya Gelişi ve TBMM’nin Açılışı”, **Türkler**, C.16, Ankara 2002, s. 28-35.
- Kuran, Encüment, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşu”, **Türkler**, C.16, Ankara 2002 s. 327-331.
- Küçük, Mustafa, “TBMM’nin Açılışı ve Anlamı” ,**Türkler**, C.16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.15-27.
- Kürşat, Cengiz, “Büyük Millet Meclisinde Oluşan Müdafaa-i Hukuk Gurubuna Karşı İlk Tepkiler”, **BTDD**, S. 6, Temmuz 1997, s. 10-13.
- Ocak, A.Yaşar, “Milli Mücadelede Çapanoğlu İsyanı(8-27 Haziran 1920)”, **Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü**, Ankara 1970-1973, s.83-114.

- Ökte, Ertuğrul Zekai, “Milli Mücadelede Propaganda Hizmetlerinin Örgütlenmesi”, **BTDD**, S.32, Ekim 1987, s. 14-16.
- Özbudun, Ergun, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin Hukuki Niteliği”, **AAMD**, C. I, S. 2, Mart 1985, s.475-503.
- Özkaya, Yücel, “1914-1918 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı” **Milli Mücadele Tarihi** ,C.I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s.1-21.
- Özüçetin, Yaşar, “Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Dönem Kırşehir Mebusları”,Yayınlanmamış Tebliğ, **II. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni**, 13-14 Ekim, Kırşehir 2005, s.328-341.
- Palaoğlu, M. Kemal, “TBMM Nasıl Kuruldu?” **Tanzimattan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları İstanbul 1985, s.1160.
- Sarikoyuncu, Ali, “Milli Mücadelede Din Adamları”, **Atatürk Araştırma Dergisi**, Cilt:XIII, Sayı:39, s.979-1037.
- Sönmez, Naim, “I. Mecliste Gruplar ilişkisine Bir Örnek, İcra Vekillerinin Seçimine Dair Kanun Görüşmeleri”, **AAMD**, C.XVI., S.47, Temmuz 2000, s.441-489.
- Süslü, Azmi, “Mustafa Kemal’in Anadolu’ya Gelişi ve Ankara”, **AAMD**, C. X, S. 29, Temmuz 1994, s.511-525.
- Şahingöz, Mehmet “Milli Mücadele’de Protesto ve Mitingler”, **Türkler**, C.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.726-744.
- Şaylan, Gencay, “TBMM’nin Kuruluşu ve Gelişimi”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.10, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.2662-2670.
- Tarihi Araştırmalar Grubu, “Milli Mücadele Döneminde Müdafaa-i Hukuk Teşkilatları” **BTTD**, S.19, Eylül 1986, s.8-14.
- Tosun, Hüseyin “Türkiye’de Demokrasinin Gelişim Sürecine Genel Bir Bakış”, **AAMD**, C. XVIII, S. 52, Mart 2002, s.187-234.
- Tunaya, Tarık Zafer “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin Kuruluşu ve Siyasi Karakteri”, **Birinci Meclis**, Ed. Cemil Koçak, Sabancı Üniversitesi, İstanbul 1998, s. 3-21.
- Tunaya, Tarık Zafer, “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Rejimine Geçiş”, **(Muammer Raşit Seviğ’e Armağan’dan Ayrı Baskı)**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1956, 1-22.

- Türkeş, Mustafa, “Birinci Meclis Dönemi’nde Dış Politika”, Ed. Cemil Koçak, **Birinci Meclis**, Sabancı Üniversitesi, İstanbul 1998, s. 189-200.
- Türkmen, İsmet ,“I. TBMM Hükümeti Döneminde İsmail Fazıl Paşa’nın Nafia Vekilliği Görevi(1920-1921)”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. X, S. 3, Aralık 2008, Afyon, s.135-158.
- Uluğ, Naşit Hakkı, “Milletin Geleceği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi”, **BTTD**, S.49-50-51, Mart-Nisan-Mayıs 1989, s.98-112.
- Unat, Faik Reşit, “Atatürk’ün Toplamak İstedığı Meclis-i Müessisan”, **Bellekten**, C. XXI, S.83, Temmuz 1957, Ankara 1995, s.483-487.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Çapan Oğulları” **Bellekten**, Cilt:XXXVIII, No:50, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1974, s.215-261.
- Yalçın, A. Semih, “Cumhuriyetin İlanında Emeği Geçenler” **AAMD**, C.XIX, S. 56, Temmuz 2003, Türkiye Cumhuriyeti’nin 80. Yılı Özel Sayısı, s.673-704.

EKLER

EK 1: Birinci Dönem Yozgat Milletvekilleri

Feyyaz Ali (Üst)

İsmail Fazıl (Cebesoy)

Mehmet Hulusi (Akyol)

Ahmet Nuri (Baydar)

Rıza (Ersoy)

Süleyman Sırrı (İçöz)

Yusuf Bahri (Tatlıoğlu)

EK 2: İkinci Dönem Bozok Milletvekilleri

Ahmet Hamdi (Divanlıoğlu)

Avni (Doğan)

Süleyman Sırrı (içöz)

Salih (Bozok)

EK 3: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinden Süleyman Sırrı Bey'e ait Seçim Mazbatası

مذکورہ منتخب ممبروں پر اور ان کے نام پر اسماء سرور اکتوبر - ۱۹۲۷ء کو ایک اور آرڈر نے ایک ہی نسبتیہ تعلیم و تربیت اور نامہ
۱۹۲۷ء کو ایک ہی مذکورہ معارفہ آئینہ ایسے اکتوبر ۱۹۲۷ء قانون کی مادہ ۱۰۱ کی صورت میں اس وقت کے قائم رہے
وفاقیہ سے تسلیم شد

EK 4: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinden Salih Bey'e ait Seçim Mazbatası

بازارده ستمک مکتوبی ایچره ایرضای اتقاریه صالح بیگ اقبجه . . . . . زکایه ایچره ایرضای اتقاریه صالح بیگ اقبجه . . . . .
 دلاوه ایچره ایرضای اتقاریه صالح بیگ اقبجه . . . . . دلاوه ایچره ایرضای اتقاریه صالح بیگ اقبجه . . . . .
 بیگم ایچره ایرضای اتقاریه صالح بیگ اقبجه . . . . . بیگم ایچره ایرضای اتقاریه صالح بیگ اقبجه . . . . .

Handwritten notes and stamps including "70.1" and "70.2".

Official stamps and signatures arranged in rows, including names like "Salih Bey" and "Bozok".

Handwritten signatures and notes at the bottom of the page.

EK 6: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinden Avni Bey'e ait Seçim Mazbatası

بازده سیاهی بیخون ایون ایمرخان انخابه عوفی بیت اشدیک...
 ان ایمرخان انخابه عوفی بیت اشدیک...
 ایمرخان انخابه عوفی بیت اشدیک...
 ایمرخان انخابه عوفی بیت اشدیک...

Handwritten signatures and names in Arabic script, including "فاخر کمالی" and "عفا".

Official seals and stamps, including the "Mevkûat Nezâret-i Hümayun" seal and various smaller seals with Arabic calligraphy.

Horizontal lines separating the different sections of the document.

استانداردهای

۹۶/۱۱/۱۵۷	سازمان	معماری	سازمان
۹۶/۱۷/۱۳۱	بهره‌برداری	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۰	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۱	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۲	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۳	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۴	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۵	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۶	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۷	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۸	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۵۹	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۰	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۱	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۲	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۳	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۴	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۵	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۶	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۷	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۸	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۶۹	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۰	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۱	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۲	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۳	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۴	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۵	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۶	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۷	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۸	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۷۹	تعمیرات	تعمیر	تعمیر
۹۶/۱۷/۱۸۰	تعمیرات	تعمیر	تعمیر

EK 8: İkinci Dönem Bozok Milletvekillerinin Muamelat Defterine Kayıtlı Bilgiler

دارة انتخابیسی
بوز اوجھ (بوزغادراس)

دور	منبہ تاریخ	قارادی رأی	تاریخ تصدیقی		پدی	مسلکی و انتخابدن اول سوک و طیفهسی و وضعیتی	تاریخ و عمل تولدی	جلد، تاریخ الحاقی
			تاریخ	اجتماع				
۴	۱۱/۱۱/۲۰۱۷	۲۱۷	۱۱/۱۱/۲۰۱۷	۱	علی انچه	دعور و طالت	۱۱/۱۱/۲۰۱۷	۱۱/۱۱/۲۰۱۷
برنجی اجتماع شعی								
شبه و انجمنلر انتخابی بقیه شعی - علی انچه - قه سائر رافع انچه								
مأذونیت معاملات								
مأموریت و انتخاب معاملات بمختار سائر ارزندیه ۱۱/۱۱/۱۷								
نسط الیوم معاملات								
 TBMM © HER HAKKI MAHFUZDUR معاملات سارسی								
لیکتنی اجتماع شعی								
شبه و انجمنلر انتخابی بقیه شعی - ۱۱/۱۱/۲۰۱۷ لاجیر انچه ۲۹/۱۲/۱۶ قارینه مایه انچه ۱۱/۱۲/۱۶ قارینه مایه								
لاجیر انچه ۲۹/۱۲/۱۶ قارینه مایه هرک ۱۱/۱۲/۱۸								
مأذونیت معاملات								
مأموریت و انتخاب معاملات								
نسط الیوم معاملات								
معاملات سارسی								
421								

۴۴۶ ایسی ہیڈنگ
 465 عدوی بیس

دوسری	
>	
	تعمیراتی اجناس سببی
	شعبہ و الجمنڈر انتخابی ۱۹۶۳/۱۹۶۴، ۱۹۶۴/۱۹۶۵، ۱۹۶۵/۱۹۶۶، ۱۹۶۶/۱۹۶۷، ۱۹۶۷/۱۹۶۸، ۱۹۶۸/۱۹۶۹، ۱۹۶۹/۱۹۷۰، ۱۹۷۰/۱۹۷۱، ۱۹۷۱/۱۹۷۲، ۱۹۷۲/۱۹۷۳، ۱۹۷۳/۱۹۷۴، ۱۹۷۴/۱۹۷۵
	مأذونیت معاملات
	مأموریت و انتخاب معاملات
	قسط الیوم معاملات
	معاملات سائرس
	تعمیراتی اجناس سببی
	شعبہ و الجمنڈر انتخابی ۱۹۶۳/۱۹۶۴، ۱۹۶۴/۱۹۶۵، ۱۹۶۵/۱۹۶۶، ۱۹۶۶/۱۹۶۷، ۱۹۶۷/۱۹۶۸، ۱۹۶۸/۱۹۶۹، ۱۹۶۹/۱۹۷۰، ۱۹۷۰/۱۹۷۱، ۱۹۷۱/۱۹۷۲، ۱۹۷۲/۱۹۷۳، ۱۹۷۳/۱۹۷۴، ۱۹۷۴/۱۹۷۵
	در ذیل اجناس سببی
	مأذونیت معاملات ۱۹۶۳/۱۹۶۴، ۱۹۶۴/۱۹۶۵، ۱۹۶۵/۱۹۶۶، ۱۹۶۶/۱۹۶۷، ۱۹۶۷/۱۹۶۸، ۱۹۶۸/۱۹۶۹، ۱۹۶۹/۱۹۷۰، ۱۹۷۰/۱۹۷۱، ۱۹۷۱/۱۹۷۲، ۱۹۷۲/۱۹۷۳، ۱۹۷۳/۱۹۷۴، ۱۹۷۴/۱۹۷۵
	مأموریت و انتخاب معاملات
	قسط الیوم معاملات
433	معاملات سائرس

دارة انتخاباتی

بوزار و قلمستانه

۶۷۸

دوره	مجلسه تاريخی	فلاںدهى رأى	تاريخ تصدیق		پدرى	مسئلى و اتحاددن اول سوك و طيفهسى و وضيق	تاريخ و عمل نوعى	جمله تاريخ التحاقى
			تاريخ	اجتماع جلسه				
۷	۱۱/۱۱/۱۳۸۷	۷۷۷	۱۱/۱۱/۱۳۸۷	۱	حاجى محمدزاد	دارنده قضاى قاضى بجى دورى و انتخاباتى بجى دورى	۷۷۷	۱۱/۱۱/۱۳۸۷
برنجى اجتماع مسئلى								
شعبه و انجمنلر انتخاباتى مؤيدى: ۱۱/۱۱/۱۳۸۷ مدیر: ۱۱/۱۱/۱۳۸۷ مؤيدى: ۱۱/۱۱/۱۳۸۷ مؤيدى: ۱۱/۱۱/۱۳۸۷								
مأذونیت ماملان								
مأوریت و انتخاب ماملان								
قسط اليوم ماملان								
 <p>TBMM © HER HAKKI MAHFUZDUR</p> <p>ماملات سائرسى</p>								
لیکتنجى اجتماع مسئلى								
شعبه و انجمنلر انتخاباتى مؤيدى: ۱۱/۱۱/۱۳۸۷ مدیر: ۱۱/۱۱/۱۳۸۷ مؤيدى: ۱۱/۱۱/۱۳۸۷ مؤيدى: ۱۱/۱۱/۱۳۸۷								
مأذونیت ماملان								
مأوریت و انتخاب ماملان								
قسط اليوم ماملان								
ماملات سائرسى								

لیسہ ماہنامہ
ایمان پبلیشنگ ۲۰۰۸
437

دوسری	
	لیسہ ماہنامہ ایمان پبلیشنگ
	شعبہ و ایجنسز اعلیٰ پتہ: ۱۰، سید ابراہیم خاں روڈ، کراچی۔ تلفون: ۳۷۳۳۳۳۳، ۳۷۳۳۳۳۳
	مأذونیت معاملاتی
	مأذونیت و انتخاب معاملاتی
	فصلیہ معاملاتی
	معاملات سارومی
	شعبہ و ایجنسز اعلیٰ پتہ: ۱۰، سید ابراہیم خاں روڈ، کراچی۔ تلفون: ۳۷۳۳۳۳۳، ۳۷۳۳۳۳۳
	مأذونیت معاملاتی
	مأذونیت و انتخاب معاملاتی
	فصلیہ معاملاتی
	معاملات سارومی

TBMM © HER HAKKI
MAHFUZDUR

۱۹۶۶
۱۹۶۷
۱۹۶۸
۱۹۶۹
۱۹۷۰
۱۹۷۱
۱۹۷۲
۱۹۷۳
۱۹۷۴
۱۹۷۵
۱۹۷۶
۱۹۷۷
۱۹۷۸
۱۹۷۹
۱۹۸۰
۱۹۸۱
۱۹۸۲
۱۹۸۳
۱۹۸۴
۱۹۸۵
۱۹۸۶
۱۹۸۷
۱۹۸۸
۱۹۸۹
۱۹۹۰
۱۹۹۱
۱۹۹۲
۱۹۹۳
۱۹۹۴
۱۹۹۵
۱۹۹۶
۱۹۹۷
۱۹۹۸
۱۹۹۹
۲۰۰۰
۲۰۰۱
۲۰۰۲
۲۰۰۳
۲۰۰۴
۲۰۰۵
۲۰۰۶
۲۰۰۷
۲۰۰۸
۲۰۰۹
۲۰۱۰
۲۰۱۱
۲۰۱۲
۲۰۱۳
۲۰۱۴
۲۰۱۵
۲۰۱۶
۲۰۱۷
۲۰۱۸
۲۰۱۹
۲۰۲۰
۲۰۲۱
۲۰۲۲
۲۰۲۳
۲۰۲۴
۲۰۲۵

دوره	مجلسه تاريخي	فازنده برآی	تاريخ تصديق		پدری	مسلك و اتحادين اول	مارغ و عمل	مجلسه تاريخ الحاق
			تاريخ	اجتماع				
٤	١٤٨٨	٢٢٠	١	٢	مفرافغه	ترکيا سر و دولت محمدی باوگا	١٤٨٧	١
رئیس اجتماع منسی								
شعبه والجنتر انتخابی ١٤٨٨								
مأذونیت معاملات ١٤٨٨								
مأموریت و انتخاب معاملات								
قسط اليوم معاملات								
 معاملات ساری TBMM © HER-HAKKI MAHEUZDUR یکشنبی اجتماع منسی								
شعبه والجنتر انتخابی ١٤٨٨								
مأذونیت معاملات								
مأموریت و انتخاب معاملات								
قسط اليوم معاملات								
معاملات ساری 425								

لیون ۴۶۷ صالح طبع ۹۲

دو سہ	
	اجتہاد سنی
	شعبہ و المحکمات اعلیٰ دینی شہرہ ۱۰۱۲۵ و مدونہ ۱۰۱۲۵
	مأذونیت معاملات
	مأموریت و انتخاب معاملات
	قسط الیوم معاملات
	TBMM © HER HAKKI MAFUZDUR معاملات ساری
	اجتہاد سنی شعبہ و المحکمات اعلیٰ دینی شہرہ ۱۰۱۲۵ و مدونہ ۱۰۱۲۵
	مأذونیت معاملات
	مأموریت و انتخاب معاملات
	قسط الیوم معاملات
	معاملات ساری
426	

دوره	مديته تاريخ	قرايه برزاي	تاريخ تصديقي	بدي	مسلكي و اتخادن اول	تاريخ و عمل	جله تاريخ التحاق
			تاريخ	جلسه	صوك وظيفه سي ووضيقي	توله	
۵	۱۳۹۳	۲۰۱۴	۱۳۹۳/۰۹/۰۱	۱	مديرة برزاي	۲۰۰۸	۱۳۹۳
برنجي اجتاع شسي							
شبه و انجمنه اتقايي و يکتر سيب (۱۳۹۳) برزاي و بوزاروس اتقايي (۱۳۹۳) - نافع اجته (۱۳۹۳) - قانون ساي و انجمنه طبع							
مأذونيت ماملاتي ۱۳۹۳ قشورکي برزاي - ۱۳۹۳ قشورکي برزاي - ۱۳۹۳ قشورکي برزاي - ۱۳۹۳ قشورکي برزاي							
مأموريت و اتخاب ماملاتي							
قسط اليوم ماملاتي							
 TBMM © HER HAKKI MAHEUZDUR							
ماملات ساروسي							
ليکني اجتاع شسي							
شبه و انجمنه اتقايي و يکتر سيب (۱۳۹۳) قانون ساي و انجمنه (۱۳۹۳) - قانون ساي و انجمنه (۱۳۹۳) - قانون ساي و انجمنه (۱۳۹۳)							
مأذونيت ماملاتي							
مأموريت و اتخاب ماملاتي ۱۳۹۳ قشورکي برزاي (۱۳۹۳) - ۱۳۹۳ قشورکي برزاي (۱۳۹۳) - ۱۳۹۳ قشورکي برزاي (۱۳۹۳) - ۱۳۹۳ قشورکي برزاي (۱۳۹۳)							
قسط اليوم ماملاتي							
ماملات ساروسي							
427							

لیون ۲۰۱۷
عوفی بک ۴۶۶
۸۹۹

دوسری	
لیونگی اجتناع منسی	
شعبہ واجماعت انتخابی آئی بی ایچ ایم / کراچی / خانہ پورا نجر کراچی	
مأذونیت معاملاتی	
مأموریت واتخاب معاملاتی ۱۸۶۶ مآذونیت معاملاتی / کراچی / عدلیت شرقی استخوان کوراضیہ ۱۷۶۱۷ / برادر شایع اجتناع ۱۷۶۱۷	
قسطالیوم معاملاتی	
معاملات ساروسی TBMM © HER HAKKI MAHFUZDUR	
شعبہ واجماعت انتخابی آئی بی ایچ ایم / کراچی / خانہ پورا نجر کراچی	
دوسری اجتناع منسی برادر شایع ۱۸۹۷ ۱۸۹۷	
مأذونیت معاملاتی	
مأموریت واتخاب معاملاتی	
قسطالیوم معاملاتی	
معاملات ساروسی	
428	

436

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde ...Yazgıçlı... Milletvekili ...Ezgi... in
kısaca özetidir.

Adı ve Soyadı (*)	Rıza Ezgi	Kurumu	—
Bahşın ve mürşidinin adı	Rüstem Ezgi	Emri ve mürşidi	—
Doğum yeri	Akdoğanlı	Sevdiği okul ve okulu	Mustafakımarlı, 1911 mürşidi, Mustafakımarlı
Doğum tarihi	1276	Milîyetçiliği zamanında okulduğu ve işlediği okulu	Evli, evli, işçi, sahibi id.
Okulduğu	Rüşdiye	Okulduğu Mektebinin Milletvekili sınıfında okuduğu	—
Bildiği diller	—	Okulduğu okulu	20.6.1926 da okutuldu.
Neden zamanlı okulu	—	—	—

Hayatının türlü değişikliklerine ilişkin tamamlayıcı bilgiler

6. Ocak'tan devlet hizmetine 310-319 arası mustafakımarlı ile
işe başlamıştır. Bahşın bu yazıya kadar 319-325 arası rüşdiye
mürşidi yapmıştır. 325'ten 331 kadar Diyarbakır, palu ve diğer
te mustafakımarlı yapmıştır. Bu ara hükümet işlerinden ayrıldı
tan sonra Atatürk'ün İsva. Kongresini açtıktan sonra emsalin
ibykin telgraf emsalinin işerine, Maden Karabazında Mustafa
Hukuk Cemiyetini teşkil ederek iki sene rüşdiyede bulundu.
ve bu sene takiben de yazgıçlı Milletvekili rüşdiye ve ikinci sene rüşdiye
mürşidi Mustafa id. bu sene rüşdiye id. 30.9.1917

(*) Soyadı Kanunundan önceki adıdır. ...

Ezgi
Rıza Ezgi

466
II
نومبر
۷۶

ತುರ್ಕಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮೇಲೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.

ಕ್ರಮ:

ವಿಳಾಸ	ಬಂದಿ	ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ತೀರ್ಮಾನ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ಬಂದಿ	ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ತೀರ್ಮಾನ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ಬಂದಿ	ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ತೀರ್ಮಾನ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ಬಂದಿ	ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ತೀರ್ಮಾನ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ಬಂದಿ	ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ತೀರ್ಮಾನ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ಬಂದಿ	ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರು	ತೀರ್ಮಾನ

ತೀರ್ಮಾನ

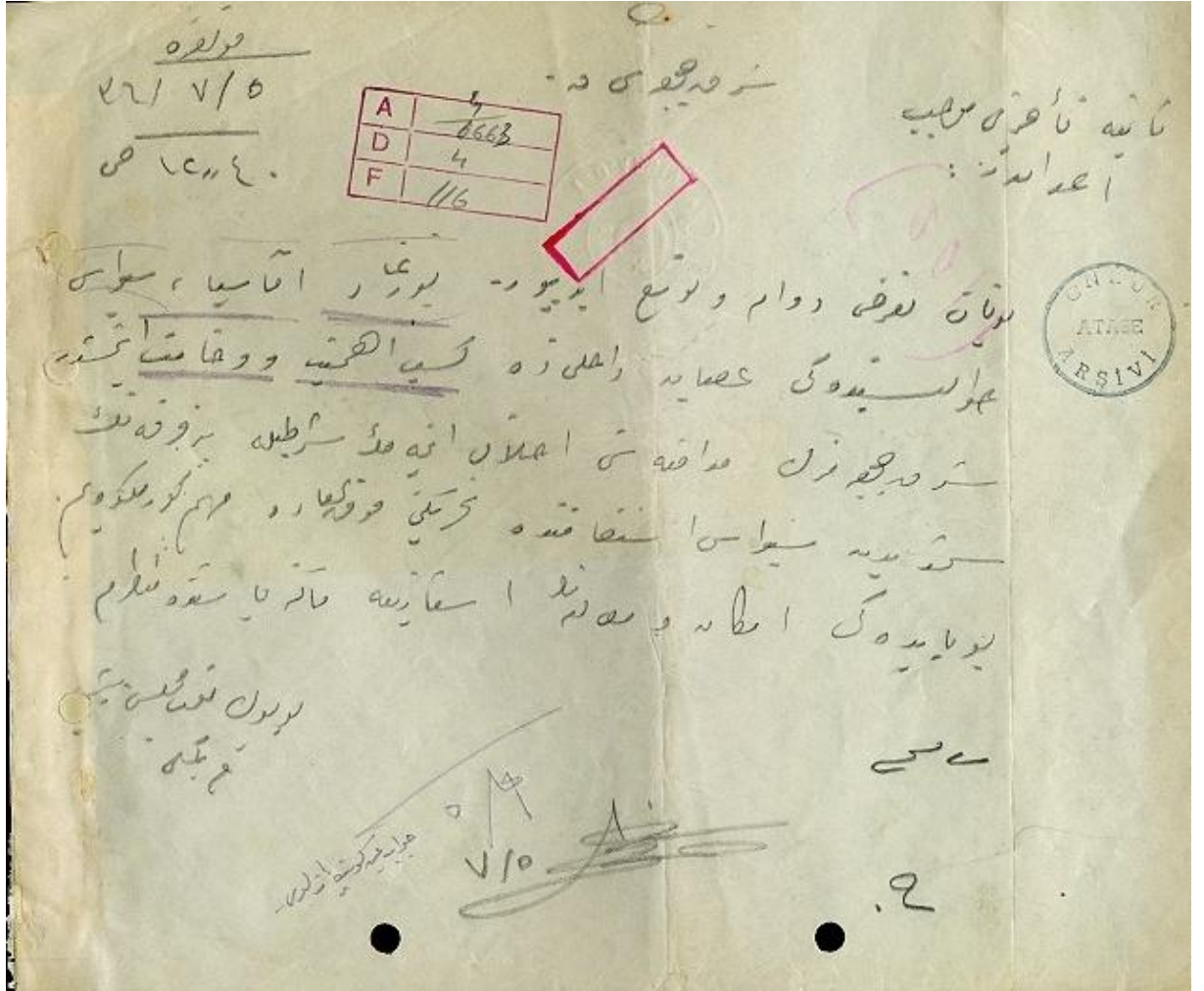
ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ...
 ೧. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೨. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೩. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೪. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೫. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೬. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೭. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೮. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೯. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.
 ೧೦. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.

(*) ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ...
 (**) ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ...

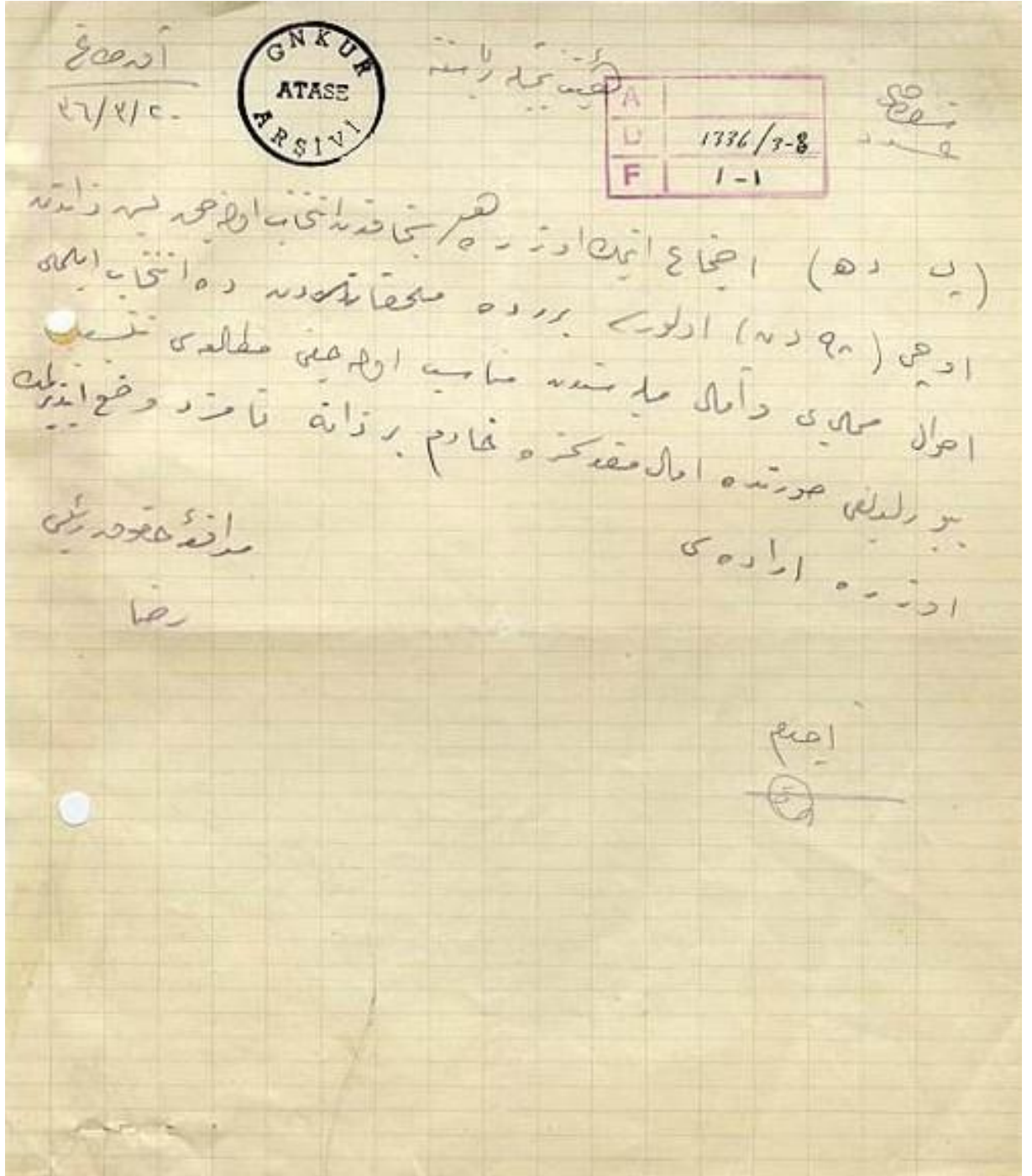
ಬಂದಿ

EK 11: Mustafa Kemal Paşa'nın Yozgat ve çevresinde iç isyanların çıktığını ve gerekli tedbirlerin alınması için Şark Cephesine göndermiş olduğu yazı (ATASE Arşivi, İSH , Kutu No:748, Göm. No:137, Belge No:137-1)

EK 12: Yozgat Müdafaa-i Hukuk Reisi Rıza Bey'in yapılacak seçimler ile ilgili Heyet-i Temsiliyeye göndermiş olduğu yazı (ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No:23, Gömlek No:1, Belge No:1-2)

آقره
۲۲۹-۴

وزارت
داخله
امور
و
امنیت
جمهوری
اسلامی
ایران
باشکات
قرابند
عدد

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

بزرگوار و محترم سرکار وزیر امور خارجه
مخبره در خصوص دعوت به همکاری
محل خدمت در خصوص دعوت به همکاری
محل خدمت در خصوص دعوت به همکاری
محل خدمت در خصوص دعوت به همکاری

دکتر
۲
۶۶۴

اداره
۶

در پلاک جوابده رقم ، تاریخ و نومرو ذکر می گردد .

030	10			6	31	2
-----	----	--	--	---	----	---

2

EK 14: Çapanoğullarından, Yozgat, Düzce ve Bolu olaylarına karışmış olanların hükümet tarafına geçmek isteyenlere süre verilmesi (BCA. Fon Kodu:30. . 18. 01. 01, Sayı 88, Yer No. 1. 5. 10.)

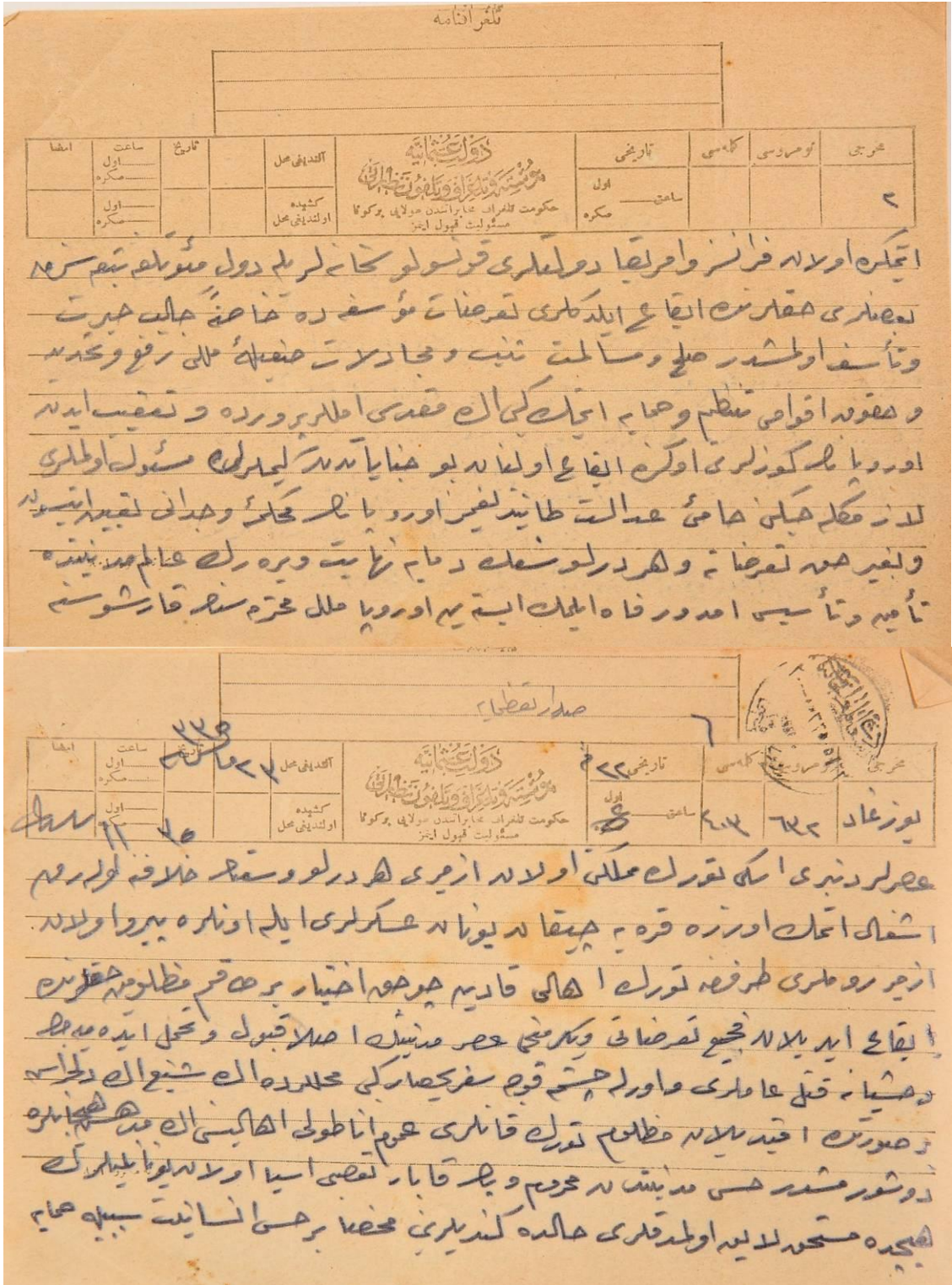
۴۰
۱۸۸

سید محمد احمد علی

بیان اوغلو دکرک و دوزج و بولی دکرک یوزغات و حاقه سنده سنده - دوزج و
دخالت طینه بولون ندرک اشج و قارنا سنده تاجی لری اعتباراً نسبت اولدیلم کوره طرف
قیلده وظیفه قایل اولدیلم -
اشج و قارنا سنده ابواس اعطانه دخیلینقده و کالده با مورد ساعه کوریلدی

مناجی و کیم راضی و کیم	عبدالله	عبدالله	عبدالله	عبدالله	عبدالله
دکرک و کیم و کیم	عبدالله	عبدالله	عبدالله	عبدالله	عبدالله

EK 15: İşgaller Üzerine Yozgattan gönderilen protesto Telgrafları (BOA, BEO, A. V. R. K, Dosya No:833, Gömlek No:91)

Blank header box for page 1

شماره	نومردی	کلاس	تاریخ	آلهائی محل	تاریخ	ساعت	امضا
۹			اول ساعت سکره	کشیده اولندائی محل		اول سکره	

بر همدوم مطالبه قاندرک اقدیه طور حسن محل و محاصره بدیور محاصره کند بر طرف این
استه تاریخی دو ستره محاصره فرانس و انگلیز ملت محتره لریمه خطا هر تندرین مظهر
امید ایدیه فرانس و محاصره بویایه معظم و محترم ملتک تدرک وطن طایفه و اولندائی
بر قطع بی فصل اولی همدوم هم جواریه رعایت کار اولیانه بر تندر سیده دولت
استیلاست بر اقدیه صورتیله او مبارک قطع لمرال قاندر اینجین قاندره مراقبت
اید تدریجی اظهار حیرت و تمکین ختم لمرال اکثره اعتبار یلم بر تدرک ملتک او بدیه
بدر فساد و سباحتی اهالیه بوضوحه که لهما تدرک منظر او بدیه حیرت و تمکین
اوله قدری حاکم بد حاله که یقین بر اینست طایفه ویر لمرال کوره بیاید

Blank header box for page 2

شماره	نومردی	کلاس	تاریخ	آلهائی محل	تاریخ	ساعت	امضا
۲			اول ساعت سکره	کشیده اولندائی محل		اول سکره	

قاندل التریله بیقانه یونان دولت حق لمرال و بدیه حلیه غیر اظهار عجزه قدیمت
ویر مله اولسوه فقط تور کمر کند بر این مخصوصه او بدیه وقار و سکون محافظه مظهر
برابر لمرال تعرضات صولک لغیرین قدر او بدیه افکار عجزه غیره قاندر
بر دسته اعتماد فرانت ایجه جکار فالست بر کوبه کنده همدوم حیرت و تمکین
مواجهه استه اقدیه اید یلم حلیه کوره همدوم در دسته بیست و نبر
د و کبیلا همدوم طایفه قاندرک و محاصره بدیه لهما تدرک و حیرت و تمکین
مد تندرک ارتقه لمرال اولیغ قاندر کلمیدرک بو کوره لمرال معمر بر طرفه اقدیه حاصره

شماره	توصیف	کلمه	تاریخ	انعام

اعیننده اولدقلمری اظهار ایلدیم بر احوال مؤسسه طاقو حقو له پروستولری قصاب اولدقلمری
 دولت مظهر تبلیغ دلالت فیضه انسانیت قاره یلیری رجاوتسکیه لهجه
 ایدره جیه جوانم نظر ایدر

اشرفی	لیوز قار صفت سابق	اهالی محرمه نام بلدی بی
احمد فخر	اربع	عاصم
اشرفی	علیاده سلف	علیاده سلف
شریف	تجارده محمد	اشرفی محمد صلال
تجارده علی	تجارده سلف	تجارده احمد زار

EK 16: Birinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin 19 Eylül 1921 tarihli izinlerinin kabulün dair (TBMM Arşivi)

T. B. M. M.
U. Ka
Kanunlar kalemi
Sayı

- - 19

انقره
۲۷/۹/۲۱

برابریه کتبه
سید کتبه
خط و قلمه سید کتبه
عبد

۲۰۸۲

اداره و کتبه سید کتبه

۱۹۱۸ / ۱۱ / ۱۸ تاریخچه اجتماعه بوزغار سید کتبه احمد کتبه
اداره کتبه احمد کتبه سید کتبه احمد کتبه
مازوتیه عدلیه کتبه -

۱۹۱۸ - ۱۹۱۹
تاریخ

احمد کتبه
T. B. M. M.

EK 17: Birinci Dönem Yozgat Milletvekillerinin Mazbatalarının Tasdiki
(TBMM Arşivi)

آئینہ
۲۲ - -

تورکیا
یوک ملت مجلسی ریاستی
باش کتاتی
ضلع و قریب
۲۲ - -

بوزغار سہب سرب
تذہد صافقا

اصراف
مظاہرہ فیجہ

۱۹۰۹ / ۲۲

EK 18: Süleyman Sırrı Beyin Hizmet Cetveli (Emekli Sandığı Arşivi, MT

660)

مدت خدمت جدولی

شماره	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	محل تولد	محل خدمت	مدت خدمت	ملاحظات	بیت مالک و عسکر باده		سابق ایدل مأموری		تاریخ	ملاحظات
							سنة	شهر	سنة	شهر		
۱	سüleyman Sırrı Bey	۱۹۰۰	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۲	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۳	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۴	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۵	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۶	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۷	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۸	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۹	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۰	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۱	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۲	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۳	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۴	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۵	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۶	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۷	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۸	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۱۹	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
۲۰	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

فهرست اسامی و عناوین مشاغل و خدمات در بخش خدمات و پشتیبانی

شماره پرسنلی / نام و نام خانوادگی / سمت / واحد / حقوق پایه / سایر مزایا / مجموع حقوق

۴۰۰	محمد علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۱	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۲	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۳	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۴	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۵	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۶	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۷	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۸	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۰۹	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۰	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۱	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۲	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۳	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۴	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۵	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۶	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۷	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۸	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۱۹	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۰	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۱	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۲	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۳	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۴	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۵	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۶	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۷	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۸	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۲۹	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۰	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۱	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۲	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۳	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۴	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۵	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۶	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۷	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۸	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۳۹	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۰	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۱	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۲	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۳	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۴	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۵	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۶	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۷	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۸	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۴۹	علیرضا محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰
۴۵۰	سید علی محمدی	تولید	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰

مجموع حقوق پایه: ۴۰۰۰۰
مجموع سایر مزایا: ۴۰۰۰۰
مجموع حقوق: ۸۰۰۰۰

تاریخ: ۱۳۹۰/۰۱/۰۱

محل: تهران

Ek 20: Rıza Beyin Görev Aldığı Memuriyetler (Emekli Sandığı Arşivi MT. 021. 443)

Bulunduğu memuriyetler	Ma nuat 30 cwa
İkbalin ta'pisi m. l. murtezi	
mustanlık muavazeliği	
Baypazarı mahkeme baş kâi lili	
madde mustanlık muavazeliği	
Balâ mustanlık liliği	
Pişarlık	
Pirizigi	

tarihi	Mübâhereti tarihi	İnfikâk tarihi	İnfikâki esbabı
1 Ekim 293	1 Eylül 295		istifa
1 Eylül 297	1 Ekim 302		
15 Eylül 303	1 Ekim 303		naiklik
15 Ekim 307	1 Eylül 309		istifa etmiştir
18 Haziran 324	16 Temmuz 324		naiklik
20 Temmuz 327	4 Eylül 327		başvuruda bulunmuştur
29 Temmuz 330	16 Temmuz 331		başvuruda bulunmuştur

EK 21: Avni Beyin Emeklilik Sicil Beyannamesi(Emekli Sandığı Arşivi,
Dosya No: MO 92-581-010.)

Türkiye Cumhuriyeti
EMEKLİ SANDIĞI

Emeklilik Sicil Beyannamesi 92-581-01

(Bu beyannameyi doldürmeden evvel arkadaki izahatı okuyunuz)

1. Adı : Avni

2. Soyadı : Doğan

3. Hesap numarası : 92581/01

4. Çalıştığı kurumun adı ve yeri : Ankara Valiliği
İl adı : Ankara İlçe adı : Bucak adı : Köy adı :

5. Görevi : Vali Sicil No. : 0/0

6. Fiilen almakta olduğu aylık veya ücret :
1. Barem içi : 2. İhtisas yeri : 3. İstisna yeri : 4. Barem dışı : Tutarı : 11000

7. Emekli keseneğine esas olan aylık veya ücret :
Derecesi : I Aslı : 150 Tutarı : 1000

8. Emekli keseneğine esas olan aylık veya ücreti hangi tarihten itibaren almakta olduğu : / /

9. Emekli Sandığına giriş tarihi : / /

10. Tahsil durumu :
1. Diplomasız : 2. İlk : 3. Orta : 4. Lise : 5. Meslek okulu : 6. Yüksek :
Meslek okulunun adı :
Yüksek okulun adı : Siyasal Bilgiler Okulu

11. Doğum yeri : Yozgat

12. Doğum tarihi : / / 1308

13. Cinsiyeti : 1. Erkek : 2. Kadın :

14. Medenî durumu : 1. Bekâr : 2. Evli : 3. Ayrılmış : 4. Boşanmış : 5. Dul :

15. Gözle görünür vücut arızası olup olmadığı, varsa mahiyeti :
Derecesi : I Aslı : 150 Tutarı : 1000

8. Emekli keseneğine esas olan aylık veya ücreti hangi tarihten itibaren almakta olduğu : / /

9. Emekli Sandığına giriş tarihi : / /

10. Tahsil durumu :
1. Diplomasız : 2. İlk : 3. Orta : 4. Lise : 5. Meslek okulu : 6. Yüksek :
Meslek okulunun adı :
Yüksek okulun adı : Siyasal Bilgiler Okulu

11. Doğum yeri : Yozgat

12. Doğum tarihi : / / 1308

13. Cinsiyeti : 1. Erkek : 2. Kadın :

14. Medenî durumu : 1. Bekâr : 2. Evli : 3. Ayrılmış : 4. Boşanmış : 5. Dul :

15. Gözle görünür vücut arızası olup olmadığı, varsa mahiyeti :

16. Aile durumu :

	(Adları)	Doğum Tarihleri
Eşinin	<u>Münire Doğan</u>	<u>1321</u> <u>905</u>
Babasının	<u></u>	<u></u>
Anasının	<u>Zehra Doğan</u>	<u>1281</u> <u>865</u>
Kız çocuklarının	<u></u>	<u></u>
Erkek çocuklarının	<u>İlhan Doğan</u>	<u>1927</u>

Tahsil Dereceleri
Teknik Univ
sitede

EK 23: Salih Bozok'un Milletvekilliği Dönemi İle ilgili Belge (**Emekli Sandığı Arşivi**, Dosya No: AO, 068007).

Doğum tarihi Mektebi

Salih Bozok

308

303

-E-339

1. Mayıs

il olunmuştur

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
RİYASETİ
KÂTİBİ UMUMİ
Kanunlar Kalemi Müdürlüğü

6.7.1992

Sayı: 3759
2628

Ankara Valiliğine

ANKARA V. İ. A. KOMUTANI

8-1-992

25-XII-1941 tarih ve 6385 sayılı tezkere karşılığıdır:

Salih Bozok, Büyük Millet Meclisine 11 Ağustos 1939 tarihinde ~~Bozok mebusu olarak~~ iltihak etmiş, üçüncü Devrede Yozgat, dördüncü, beşinci ve altıncı Devrelerde de Bilecik intihap dairelerinden seçilerek mebusluğu vefatı tarihi olan 25-IV-1941 e kadar devam etmiştir.

R. g.

Kâtibi Umumi

5072

V. Geniş

4.1.1
124

5.1.1

992

8-1-992
142

ANKARA
Evvel 1941

zkerenizi al
Şu Cemil B
intisab etti
rak kadromu

mızla,
ANKASI A.Ş.
rlük

EK 24: Feyyaz Ali Bey'in Hüviyet Cüzdanı (Emekli Sandığı Arşivi, No. MO100359)

صورت جزرائی صورتی

اسم و نسبت	تاریخ و محل تولد	تاریخ و محل خدمت	تاریخ و محل خدمت	تاریخ و محل خدمت	تاریخ و محل خدمت	تاریخ و محل خدمت	تاریخ و محل خدمت	تاریخ و محل خدمت	تاریخ و محل خدمت
علی محمد زاده ضابطه عالی بی	۱۳۹۶ ۱۳۹۵ یوسفغار	لطف‌آباد	بیله خانم	بورن	سلم	بورن و بیله خانم	بورن و بیله خانم	بورن و بیله خانم	بورن و بیله خانم

اشغال خاصه

بورن	صاج	قاسم	کرز	بروت	آغز	بیله	صقال	قیه	چیره	رنگ	عمارت
اوزدو	قهرال	سیاه	آلا	عادنا	کذا	صاری	طراسه	مدور	کذا	بنفای	تام

سجی نفوسه قید اولونین صلی

ولایتی	قطناس	ناجیب	محد و یاقوبی	سوقاخی	سکه بندون	نوع سکه
بورن اوصه	مرکز	.	چینه محک		۱۰	خانه

اسم و نسبت جزرائی اسم و شهرت و حال صفتی محرر اولونه علی محمد زاده بیله خانم بیله خانم بورن است بحسب طبعی تابعی هاتر اولوب اول صورتی جدید نفوسه قیده اولونین بیله خانم صورتی جزرائی امطافندی (پیشیه اولونین)

Bo suret Teftiş Bürosu tarafından tasdik ve bir Sureti Dairede alınkonulup Hamiline iade edilen aslına e mutabakatı tasdik olunur.

Yıl: _____ No: _____ 21 Şubat 1887

HARC PULLARI
FAİR
1. 1. 1929 Tarixinden itibaren Kendi Mabeus Teftere Yapıştırılmaktadır

Beşmî Harç	20
Adli Dereti	5
Tahrir	»
Tercüme	»
Tebliğ	»
Damğa	10
Belediye Pu.	»
Tayyir	»

ÖZGEÇMİŞ

13.09.1977 yılında Niğde’de doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Niğde ve Mersin’de tamamladı. 1994 senesinde Niğde Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü kazandı ve 1998 senesinde mezun oldu. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı’nda 1998 senesinde Yüksek Lisans eğitime başladı ve 2001 senesinde “Kastamonu, Aydın, Hüdavendiğar ve Ankara (Bozok) vilayetlerinin idari taksimatı (1272h/1855-6 ile 1328h/1910)” İsimli tezi ile mezun oldu. Aynı yıl Niğde Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 2002 senesinde Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı’nda Doktora eğitime başladı. 2006 senesinde kadrosu değişerek Niğde Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne Öğretim Görevlisi olarak göreve başladı. Doktora eğitime bir müddet ara verdikten sonra 2010 senesinde tekrar doktora eğitime devam başladı ve Doktora tezi olarak ” I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri” isimli tezi hazırladı. Halen Niğde Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Niğde 2012